Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 2. Eerste en tweede stuk.

A.J. van der Aa

bron
A.J. van der Aa, *Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 2. Eerste en tweede stuk*. J.J. van Brederode, Haarlem 1854

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/aa__001biog02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m.

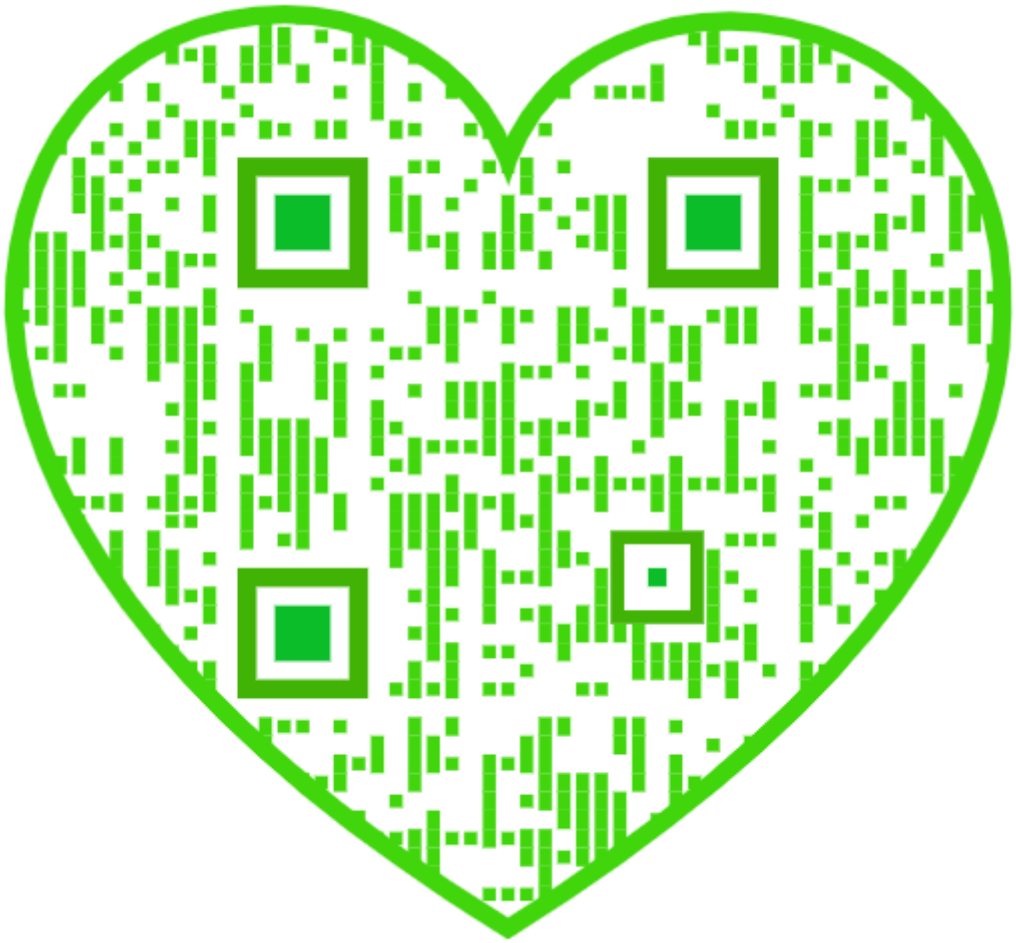

Biographisch woordenboek der Nederlanden.

B.

[Joachim Baacx]

BAACX (JOACHIM), zie BAECX (JOACHIM).

[Johan Baak Hattigh]

BAAK HATTIGH (JOHAN), een weinig bekende Utrechtsche schilder, die in 1642 aan het St. Hiobs Gasthuis te Utrecht eene proef van zijn kunstvermogen vereerde, bestaande in een landschap met beeldjes gestoffeerd, in de manier van Cornelis Poelenburg.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I, bl. 40; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*

[Hendrik van Baale]

BAALE (HENDRIK VAN), geboren te Delft den 3^{den} Januarij 1782, had reeds vroeg aanleg tot de dichtkunst en heeft zich vooral bekend gemaakt door drie treurspelen:

Johanna de Castro. Amst. 1807.
De Saracenen. Amst. 1809.
Alexander. Amst. 1816.

van welke de beide laatste bij hare opvoering in de Stads-Schouwburg te Amsterdam grooten lof ontvingen.

Van Baale, die omtrent het jaar 1807 of 1808 boekhouder te Dordrecht werd en zich aldaar later in eene grossierderij in thee, koffij, specerijen enz. associëerde, was een werkzaam lid van het in de Merwestad gevestigd Genootschap *Diversa sed Una*. Hij overleed in zijne woonplaats den 2^{den} Februarij 1822, bij zijne echtgenoote N. van Steenbergen geene kinderen nalatende.

Zie *Nieuw Woordenb. van Nederl. Dichters*, *ten vervolg op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Univers.*

[Jan de Baan]

BAAN (JAN DE), geboren te Haarlem den 20sten Februarij 1633, verloor zijne ouders, pas drie jaren oud zijnde, van welke tijd af zijn oom Piemans, Hopman en Veertig te Leyden, die ook de schilderkunst beoefende, hem in zijn huis nam en in de beginselen der kunst onderwees. Deze oom in het jaar 1645 verloren hebbende, werd hij te Amsterdam besteld om de kunst verder te leeren onder Jacob Backer, waar hij den geheelen dag en meest ook nog de halve nachten op zijne kamer met vlijt oefende, zoodat de vrouw, bij wie hij woonde, hem dikwerf daarover bekeef, en daar zij de noodzakelijkheid van zijne tijd vroeg en laat in acht te nemen niet scheen in te zien, zocht hij zijn oogmerk door list te bereiken. Hij stapelde daarom de tafels en stoelen in zijne kamer op elkander; maakte zich, opdat men het licht niet zou zien, eene stelling in den schoorsteen, en zat daar dikwijls zoo lang en zoo laat in den nacht

te teekenen, dat hij door de koude, welke door de schoorsteen kwam, zijne teekenpen niet langer in de hand kon houden en dus zich genoodzaakt zag naar bed te gaan. Door zulk eenen ijver maakte hij bij uitstek in het schilderen en teekenen groote vorderingen.

Te dier tijd was de kunst van Anthony van Dijk in hooge achting, en die van Rembrant van Rijn vond niet minder aanhangers. Dit deed hem lang aarzelen, wat weg hij zou inslaan, totdat hij na lang beraad besloot den stijl van van Dijk te volgen.

In het jaar 1660 werd hij door een kunstlievend Heer van Amsterdam naar 's Gravenhage gelokt, waar hij dadelijk veel te doen kreeg onder lieden van den eersten rang, onder welke waren de Prms van Tarente, de Graaf van Horn en andere Grooten, waardoor de roem zijner kunst zich verspreidde tot in het naburig Engeland, zoodat de Koning hem met een jagt liet afhalen, om door hem geschilderd te worden. Hij portretteerde dan ook den Koning, de Koningin en andere Grooten van het Hof. Uit Engeland keerde hij weder naar 's Gravenhage, waar hij spoedig gelegenheid kreeg om de beeldtenis des Hertogen van Zell en van eenige schoone vrouwen van diens Hof te schilderen. Hij vervaardigde ook de beeldtenis des Groothertogen van Toskane en der Heeren Cornelis en Jan de Witt, welke, even als de schilderij voorstellende *de Mishandelde lijken van de Gebroeders* de Witt, thans in het Museum te Amsterdam berusten, terwijl een ander portret van *den Raadpensionaris* in het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage voorhanden is. Dat van Cornelis, toen Ruwaart van den Lande van Putten, schilderde hij nog afzonderlijk, levensgroot ten voete uit, in een groot stuk, waarin hij gezeten was op een opgestapelden hoop krijgsgereedschappen, en met zijnen eenen arm op de tromp van een zwaar stuk geschut rustte. In de bovenlucht van het stuk zag men eenige vliegende kindertjes, die zijn hoofd lauwerden. Daar nevens vloog de Faam, zijnen lof bazuinende. Naast hem was een vrouwenbeeld aan de linkerzijde, stortende eenen hoorn van overvloed aan zijne voeten uit. Aan den anderen kant, in het verschiet, vertoonde zich de verovering van Chattam, benevens het verbranden der oorlogschepen. Andere schepen vertoonden zich ook, waarvan de Hollandsche vlag waaide. Dit stuk werd geplaatst op het Raadhuis te Dordrecht, ten gedenkteeken van de Witts dapperheid. Maar in het jaar 1672 liep het graauw van 's Gravenhage voor het huis van de Baan te zamen, om de schilderijen van de de Witten magtig te worden (want een der leerlingen, op zijnen meester gebeten, had verspreid, dat de stukken daar in huis waren), dreigende, zoo men ze niet overgaf, die met geweld daaruit te zullen halen. Dus moest de Baan, die de stukken tijdig van de hand gezonden had, gedogen, dat men zijn huis van

boven tot onder en alle kasten en kisten doorzocht. Deze drift tot beeldenschennis sloeg voort tot Dordrecht, alwaar het graauw het bovengemeld kunststuk, tot verdriet van alle kunstkenners, aan stukken scheurde.

Toen de Koning van Frankrijk met zijne krijgsmagt te Utrecht gekomen was, ontving de Baan een brief van den Hertog van Luxemburg, destijds tot Gouverneur dier stad aangesteld, benevens eenen vrijen geleibrief, door den Commandant Stoupa onderteekend. Hierin werd hij te Zeyst ontboden, om 's Konings beeldtenis te vervaardigen, met belofte van eene ruime belooning. Aangezien dit aanbod hem beviel, pleegde hij raad met den Vorst van Waldeck, die hem wel verzekerde van goed onthaal en betaling, maar hem in bedenking gaf of hij daardoor niet in eenig kwaad vermoeden zou vallen bij het onbezonnen graauw, in aanmerking van de tijd, terwijl hij zelf een der Hoplieden der 's Gravenhaagsche schutterij was. Hierop liet hij den Herlog bedanken en bleef te huis. Evenwel werd hij in Frankrijk geacht als de voornaamste portretschilder van Nederland: zoodat de Koning den Graaf d'Avaux, zijnen Gezant in de Nederlanden, die bevel had kunststukken in Nederland op te koopen, gebood zich in dien handel van de Baans raad te bedienen.

Veel eer en voordeel genoot hij ook van Frederik Willem, Keurvorst *van Brandenburg*, wiens beeldtenis hij onderscheidene malen schilderde, en nevens hem vele Vorstelijke Grooten. De Keurvorst verkoos hem eindelijk tot zijnen Opperhofschilder en opziener zijner Kunstkamer en Kunst-Akademie, op een jaargeld van zesduizend gulden. Doch zijne vrouw, burgerlijk en ingetogen van aard, had geen genegenheid tot het hof en hoffelijk leven, waarom hij gedwongen was den Keurvorst te bedanken, terwijl hij in zijne plaats zijnen neef Jan van Sweel aanbeval.

Hij schilderde vier of vijf malen den Prins van Oranje, nevens de Prinses, naderhand Koning en Koningin van Engeland, ook den Hertog van York, met vele andere aanzienlijke Heeren.

Onder zijne groote penseelwerken wordt gerekend het stuk, geschilderd voor de Regenten van het tuchthuis te Amsterdam, ook de afbeelding der vier staalmeesteren in een stuk op de lakenhal te Leyden, vervaardigd in de jare 1675, gelijk ook een stuk voor de overheid van 's Gravenhage, waarvoor men hem duizend dukatons betaalde. Te Hoorn maakte hij ook twee groote stukken, een voor de Bewindhebbers der Oost-Indische Maatschappij, het andere voor de Burgerlijke Krijgsraad. Maar het stuk, waar zijn grootste kunst in uitblonk, was de beeldtenis van Maurits, Graaf van Nassau, Gouverneur van Brazilië, die zoo menigmaal daar voor zat, als de schilder begeerde, welke hierdoor ruimte van tijd had om het stuk op zijn volmaaktste te voltooijen. Toen het gereed was, behaagde het aan iedereen, inzonderheid aan den Vorst, die, verwonderd over des makers vernuft, sedert veel

werk van hem maakte, ja de schilderij voor zijn overlijden, bij uitersten wil, weder aan hem vermaakte. De Baan belastte op zijn doodbed met nadruk dat stuk niet te vervreemden of te verkoopen, dan alleen aan het Hof van Brandenburg, zoo als zijne zuster het dan ook in den jare 1702 aan den Keurvorst, destijds Koning van Pruissen, toen hij in 's Gravenhage was, aanbood, en voor vierhonderd rijksdaalders verkocht. Dat portret maakt echter thans deel van het Koninklijke Kabinet te 's Gravenhage.

De Baan, wiens roem overal opging, en in de vorstelijke hoven klonk, werd ontboden aan dat van Friesland, om den Prins van Nassau en diens Gemalin te schilderen. Zeker Hofschilder, die niet genoemd wordt, vatte hierover eenen grooten haat op tegen onzen kunstenaar, dien hij echter een tijd lang bedekte, totdat hij zich niet langer kon inhouden. Toen vatte hij het voornemen op, om de Baan van kant te maken. Te dien einde reisde hij naar 's Gravenhage, maar vond geen gelegenheid om zijn persoon aan te tasten, dewijl de Baan altijd vergezeld ging van zijnen hond, waarop hij zich verlaten kon. Nu wilde de booswicht, onder schijn van vriendschap, den moord in zijn huis plegen. Hij ging daarop de Baan bezoeken, voorgevende zijne kunst te willen zien. Beleefd ontvangen en op de ruime schilderzaal, die vol stukken stond, gebragt, meende de moordenaar de beste gelegenheid geboren, om den schilder om te brengen; terwijl de Baan dus het eene stuk voor het andere na op zijnen ezel zette, haalde de andere den dolk uit zijnen rok, en stond gereed hem van achteren te priemen, toen de Heer Bruininks, een der beste vrienden van de Baan, zonder zich te voren aan te geven, zoo als hij gewoon was, onverwacht de kamer intrad, en, een onbekend man met een ontbloot wapen ziende, eenen harden schreeuw uitte, waarop het geheele gezin toeschoot. De moordenaar zich in zijnen toeleg verhinderd ziende, nam hierop schielijk de vlugt, zonder dat men hem kon achterhalen.

Uit den zelfden toeleg van nijd heeft hij nog eenen aanval moeten verduren, waardoor hij den middelsten vinger van zijne regterhand verloor. Zij, die tot zulk een gruwel niet durfden overgaan, speelden echter hunnen rol met lasteren en liegen, strooijende aan onderscheidene buitenlandsche hoven de mare uit, dat de Baan, door eene hem overkomen blindheid, niet meer schilderen kon. Het gerucht ging zelfs in 's Gravenhage, maar de Prins van Anspach Brandenburg, die zich vroeger door de Baan had laten afschilderen, daar geen geloof aan hechtende en de waarheid willende onderzoeken, reed naar des schilders huis; vond hem in gezondheid, en liet hem andermaal zijne beeldtenis vervaardigen.

De Baan won, toen hij in bloei was, veel geld, doch hij teerde daarvan zeer rijkelijk, en al die hem kwamen bezoeken, werden met gulle hartelijkheid ontvangen: ‘een nieuwe hoed,’

was zijn gewoon zeggen, ‘en een okshoofd wijn op een jaar meer, daar maak ik vele goede vrienden mede,’ en dat was ook letterlijk zoo, want zijne vriendelijkheid lokten er vele aan, doch het waren meest panlikkers en tafelschuimers, onder welke zich ook bevond de Landschapschilder B a r e n d A p p e l m a n , die gewoon was weken achtereen bij hem te gast te komen. Als men nu daarbij bedenkt, dat hij, behalve zijne eigen zes kinderen, die hem niet weinig kostten, nog drie kinderen van zijne zuster en vijf van eene zuster zijner vrouw ten zijnen laste had, dan is het niet te verwonderen dat de B a a n , toen hij in 1702 te 's Gravenhage overleed, geene groote schatten naliet.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Nederl. Schilders*, D. II, bl. 303-314; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Histor. Woordenb.;* K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* K o n i n g , *Tafereel der stad Haarlem*, Dl. IV, bl. 183-188. *Biogr. Nationale;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunstsch.*, enz.; *Biogr. Universelle*.

[Jacob de Baan]

BAAN (JACOB DE), geboren te 's Gravenhage in 1673, was een zoon van den voorgaande. Van der jeugd af aan straalde de kunstliefde reeds in hem door, zoodat hij ook het onderwijs van zijnen vader met zulk een gewenscht gevolg genoot, dat hij, nog geen 18 jaren hereikt hebbende, reeds een meesterlijk portret kon schilderen. Op zijn 20ste jaar stak hij, onder het gevolg van W i l l e m III, naar Engeland over; verwierf te Londen, door het schilderen van een groot aantal portretten, veel roem, en scheen aldaar den grondslag van zijn fortuin te vestigen; doch na hier eene welgevulde goudbeurs te hebben gewonnen, kreeg hij begeerte Rome met alle zijne kunststukken te gaan zien. Hij nam diensvolgens zijne reis door Frankrijk, trok het Alpische gebergte over, en rustte niet voor hij Florence bereikt had. Hier werd hij door den Groot-Hertog gunstig ontvangen, en vond gelegenheid, om zich in het historieschilderen te oefenen, aan een groot werk in fresco, dat de Hofschilder des Groot-Hertogs onder handen had, en hetwelk hij tot genoegen ten uitvoer bragt. Voorts tot blijk van zijne verdere bekwaamheid nog eenige portretten geschilderd hebbende, vertrok hij naar Rome, niettegenstaande hem de Groot-Hertog sterk aanzocht, om op voordeelige voorwaarden in zijne dienst te blijven. In die wereldberoemde stad komende, werd hij van het Bentgenootschap, daar zich onderscheidene Nederlanders onder bevonden, gulhartig ontvangen, en op zijne statige in wijding, met den naam van *Gladiator* vereerd, zinspelende op zijne kloeke en wakkere gestalte en moed, doordien hij niet beschroomd was, indien de nood aan den man kwam, zich dapper te weêr te stellen. Te Rome bragt hij eenige jaren met het schilderen van historiën, moderne gezelschappen en portretten door; dan hoe bekwaam hij ook in dit alles was, won hij echter zooveel geld niet als hij wel gedacht had, en ook gevorderd werd om de verkwistende levenswijze, welke hij leidde, goed te maken. D e B a a n nam daarom

de gelegenheid waar, om in den Hofstoet van een Duitsch Prins naar Weenen te vertrekken, waar hij aanleiding kreeg, door het schilderen van eenige portretten, zijne kunstgaven aan Het Keizerlijke Hof te toonen en veel roem te behalen, dan te midden dezer bezigheden, werd hij van eene ziekte overvallen, die hem zoo vinnig aangreep, dat hij er weldra onder bezweek, en in April 1700, na een kortstondig verblijf te Weenen, overleed. Met roem wordt van zijne kunstverdiensten gesproken, en men wil dat hij zijnen vader niet alleen rustig nastreefde in het keurig schilderen van portretten, maar hem in het algemeen ver voorbij zou gekomen zijn, indien zijn levensdraad niet zoo vroegtijdig ware afgesneden.

Zie v a n G o o l , *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunstsch.*, Dl. II, bl. 466-472; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunstsch.; Biogr. Universelle*.

[J.C. Baane]

BAANE (J.C.), te Vlissingen in 1762 geboren, is bekend door het verhaal van zijne reis in Oost-Indië van 1780-1786, waarin onder anderen een levendig en getrouw verhaal wordt gevonden van het moedige ontzet van het door den Regent van Riouw R a d j a H a d j i en den Koning van Salangoor of Silangor ingesloten Malakka door een Nederlandsch eskader, onder het bevel van den Kapitein ter Zee J.P. v a n B r a a m .

B a a n e ging in 1780 in zee als jong matroos op het Oostindisch Compagnie-schip *het Huis ten Hooge;* kwam te Batavia en vertrok met het schip *de Jonge Hugo*, ten oorlog toegerust naar de Fransche vloot, onder den Admiraal d e S u f f r e n , kruisende langs de kusten van Ceilon. Hier woonde hij een gevecht bij tegen de Engelschen, waarbij de Fransche en Hollandsche vloot vrij wat gehavend werd, doch geen der strijdenden zich de overwinning kon toeëigenen.

In 1784 woonde hij, als tweede Officier op *het Hof ter Linde*, Kapitein W i n t e r h e y n , den bloedigen strijd voor Malakka bij, veroverde eene batterij der vijanden met storm, plantte er de Hollandsche vlag op, en bood den Commandeur v a n B r a a m twee veroverde vijandelijke vaandels aan. In een verschrikkelijk gevecht gewikkeld, bij eene landing op het eiland Marsch, onder bevel van den Kapitein D i r k v a n H o g e n d o r p , werd zijn linkerarm door een schot verbrijzeld, en, ofschoon naderhand genezen, geheel verlamd, nadat zijn dappere aanval tot de overwinning had medegewerkt.

Tusschen 1787 en 1790 deed hij nog eenen togt naar Oost-Indië, die niets merkwaardigs opleverde, maar in 1791 op nieuw daar heen getrokken, werd hem de last opgedragen om met het schip *de Christophorus Columbus*, voerende 50 stukken, het Compagnieschip *de Erfprins* naar Japan te geleiden. In de straat Gaspar ontmoette hij een Fransch oorlogsfregat van 40 stukken, en *de Houtlust* van 30, een door den Franschman genomen

en bemanden Oost-Indiëvaarder. B a a n e weet zich met moed en beleid tusschen beide bodems in te plaatsen, jaagt na een gevecht van anderhalf uur (waarbij hij 15 dooden en 21 gekwetsten bekwam) het fregat op de vlugt, herneemt *de Houtlust* en geeft alzoo *de Erfprins* gelegenheid om veilig naar zijne bestemming te stevenen.

Sedert in 1802 naar het vaderland teruggekeerd, leefde hij in stille rust, en ontving in 1816 van Z.M. W i l l e m I, voor zijne getrouwe diensten, een jaargeld van *f* 1000 en den rang van Kapitein-Luitenant ter Zee. Hij overleed te 's Gravenhage den 1sten April 1823 aan eene plotselinge beroerte, in den ouderdom van 60 jaren.

Te zedig om het handschrift van zijne eerste reis en lotgevallen uit te geven, liet B a a n e het in handschrift liggen, doch het werd door den tweeden echtgenoot zijner weduwe, F.L.J. G e r t s e n , in het licht gezonden. Het is eenvoudig, naïf en rondborstig geschreven en toont geheel den echten ronden Zeeuw en wakkeren zeeman. Zijn werk draagt den titel van *Reis door een gedeelte van de Nederlandsche Oost-Indië*, *door* J.C. B a a n e . Achter deze reis is gevoegd het *Relaas van het voorgevallene en verrigte door 's lands eskader, onder kommando van den Kapitein-Kommandant* J.P. v a n B r a a m , *bij de expeditie van Malakka*, *Salangoor en Riouw*, *in de jare* 1784, *in Oost-Indië*. Dit Relaas is aan den Uitgever ter hand gesteld door den Heer Schout bij Nacht Jr. R u y s c h (naderhand Vice-Admiraal), die als Luitenant op het schip *Utrecht* die togt heeft bijgewoond. Over de expeditie zelve is een uitgebreid en naauwkeurig verslag in de *Geschiedenis van het Nederl. Zeewezen*, *door* Mr. J.C. d e J o n g e , Staatsraad, Archivarius van het Rijk, D. VI, St. 1. bl. 189-230.

Zie ook E n g e l b e r t s G e r r i t s , *Heldend. ter Zee*, Dl. II, bl. 440-442.

[Tiberius de Baar]

BAAR (TIBERIUS DE), in het jaar 1764 beroepen tot Predikant te Witmarsum, waar hij in het jaar 1770 werd afgezet, heeft eenige belangrijke en geleerde verhandelingen geleverd in de *Bibliotheca Hagana*.

Zie S c h o t e l , *Kerkel. Dord.*, Dl. II, bl. 92.

[Dirk van Baard]

BAARD (DIRK VAN). Zie BAERDT (DIRK VAN).

[Petrus Baardt]

BAARDT (PETRUS), een Fries van geboorte en Geneesheer, waarschijnlijk te Leeuwarden, heeft zich als een vloeijend en geestig Dichter doen kennen door de volgende dichtwerkjes:

Friesche Triton over 't geluckich veroveren van de stercke stadt Olinda, *met alle de Forten in Fernambucq*, 1630 fol.

Deughdenspoor, *in de Ondeughden des Werelts aff-gebeeldt*. Leeuw., 12°. met pl., waarvan in 1645 te Leeuw. een tweede druk in 8°. het licht zag.

Wapenrok, *gesneden op 't Italiaansch*, *op 't Duitsch geborduurd*. Leeuw. 1647, 4°.

Friesch Boerepractica, zijnde eene navolging van de Georgica van V i r g i l i u s , in het Oud-Friesch.

Of zijn *Ledenstemme van alle de leden van een natuurlyk mensch*, Amst. 1672, 12°. in dichtmaat is, durven wij niet verzekeren. Nog bestaat er van hem:

Nebulo Nebulonum, 1645, 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamregister der Nederduitsche boeken;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters; Biographie Nationale*.

[Adriaan van Baarland]

BAARLAND (ADRIAAN VAN). Zie BAERLAND (ADRIAAN VAN).

[Cornelius van Baarsdorp]

BAARSDORP (CORNELIUS VAN). Zie BAERSDORP (CORNELIUS VAN).

[Pieter Baart]

BAART (PIETER). Zie BAARDT (PETRUS).

[Jacob Baart de la Faille]

BAART DE LA FAILLE (JACOB). Zie FAILLE (JACOB BAART DE LA).

[Theodoor Babuer]

BABUER (THEODOOR) of BABUREN, een Hollander van geboorte, schilderde meest levensgroote figuren ter halver lijf, veelal verschillende wijsgeeren, kaartspelers of lieden die op een muzijkinstrument spelen. Hij teekende tamelijk naauwkeurig en had een vrij en vast penseel, maar zijn koloriet valt in het bruine en is niet zeer aangenaam voor het oog. Ook is weinig uitdrukking in de karakters zijner stukken, met uitzondering van die, welke vrolijkheid aan den dag leggen, waarin de natuur wel genoeg is nagebootst, maar met weinig bevalligheid.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Schilders*, D. I, bl. 221; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch*.

[Jacobus Baccius]

BACCIUS (JACOBUS) of JAKOB BACH, een steensnijder te Rotterdam, waar hij ook het eerste licht zag, was de schrijver van een brief over den steen, welke met de verhandeling van Johannes van Beverwijk, *de Calcula* in 1638 te Leyden in 12°. het licht zag. Men schrijft hem ook toe *Dissertatio de Corde in qua agitur de nullitate spirituum*, *de haemoptysi*, *de viventium calore*, 1648 in 12°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, Dl. II, bl. 14.

[Petrus Bacherius]

BACHERIUS (PETRUS), geboren in 1517 te Gent in Vlaanderen, werd Dominikaner Monnik, en was niet alleen een schrander Godgeleerde, maar tevens een sierlijk Dichter, groot Redenaar en naauwkeurig Taalkundige; bovendien een liefelijk Prediker, doch met al te veel bitterheid en geweld uitvarende tegen hen, die hij

Ketters noemde. Gedurende bijna zestig jaren besteedde hij zoo te Brussel, te Antwerpen en te Gent, als te 's Gravenhage, Dordrecht, Kalkar en Kleef, zijne predikgaven ten nutte van die gemeenten; ook is hij op onderscheidene plaatsen Prior van zijne orde geweest, en tevens Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Leuven. Hij overleed den 12^{den} Februarij 1601 in zijne gehoortestad, de volgende geschriften nalatende:

Homiliae et Commentarii in Epistolas quadragesimales. Lovan, 1572.
Hortulus precum. Lovan.
Homiliae in Evangelia Dominicalia totius anni. Lovan, 1579.
Tabula sacrorum carminum ex CXX Poetis. Doac, 1579.
Tumultus Panicus, *sive Belgium carmine heroico*. Antv.

Enchiridion sacrorum Carminum et piarum precum, Lib. III.
Van de drie gedeeltens van berouw, *vernedering*, *belijdenis en verdoeminge*.
Apologeticum pro defunctis. Antv. 1586.
Speculum militiae Christianae. Col., 1592.
Spongia in Ebriosos. Embric., 1592.
Korte verhandelingen over het gebedt des Heeren.
Kerkreden over het gebedt.
In Misoliturgos seu Missae osores, Lib. II.
Jurgium Conjugale,
De tribus votis vitae monasticae.
De Christiani Principis vita, *moribus*, *officio*.
Dialogus inter Cenophilum et conjugem Eulaliam.
Na zijne dood zijn nog uitgekomen:
Enchiridion Theologiae Pastoralis.
Clangori Paenitentiae, *sive concionum super epistolas quadragesimales speciosus Thesaurus*.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Wolfert Bacherus]

BACHERUS (WOLFERT), een der klerken van den Raadpensionaris Johan de Witt, welke hem vergezelde, toen hij naar de gevangenpoort ging, om, zoo als hij dacht, zijn broeder Cornelis van daar te halen. Na een weinig op de poort vertoefd te hebben, werd Bacherus door de Witt gezonden om een afschrift van de sententie tegen den Ruwaart te halen. Deze met een ontsteld gelaat en wankelenden gang, ter poorte uitgetreden, was slechts weinige huizen voortgegaan, toen hem het volk achterna zette, men had het wijs gemaakt, ‘dat een klerk van den verrader de Witt, die alle zijne geheimen wist, uit de gevangenis gekomen was.’ Onderscheidene wilden den zoogenaamden schelm te lijve, doch Bacherus verhaastte zijnen tred niet, waardoor het graauw hem voorbij liep zonder hem te ontdekken, maar eer hij met de sententie terug kwam, was de menigte voor de poort reeds zoo sterk aangegroeid, dat het niet mogelijk was er door te komen. Welke lotgevallen hij verder gehad heeft vindt men niet vermeld.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, Dl. XIV, bl. 159, 162 en 163; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Johan Hendrik Bachiene]

BACHIENE (JOHAN HENDRIK), geboren te Deil den 22sten Maart 1708, was een zoon van Johan Bachiene, Predikant te Leerdam, en van Geertruid van Coten. Na zijne classieke en academische studie volbragt te hebben, werd hij Proponent, en kort daarna, den 22sten Julij 1731, tot Predikant te Driel in den Bommelerwaard beroepen, in welke gemeente hij 11 jaren het werk des Heeren met alle getrouwheid en warmen ijver waarnam, waarna hij den 12^{dèn} Augustus 1742 naar Almelo vertrok; vervolgens den 20sten September 1744 naar Amersfoort, den 28sten Julij 1752 naar Middelburg, en eindelijk den 15^{den} Mei 1757 naar

Utrecht, alwaar hij na 1782, wegens ligehaamszwakte, zeven jaren gerust heeft en den 23sten Augustus 1789 overleed.

Bachiene was een geleerd man, van eene blinkende Godsvrucht en voorbeeldigen wandel; ijverig, getrouw en onvermoeid in het waarnemen van zijne onderscheidene leeraarspligten, die hij bij zijne verschillende gemeenten tot nut voor zoo vele zielen heeft uitgeoefend; voorts bezat hij een eerlijk en opregt karakter, daarbij van een vriendelijken, gemeenzamen en voorbeeldigen omgang zijnde, werd hij van een ieder geacht en bemind. Hij heeft in het licht gegeven:

Nederland in Rouw, of Lijkpredikatie over het afsterven van zijn Doorl, Hoogheid W.C.H. Friso, *Erfstadhouder*, enz. enz., over Amos VIII, vers 9 en 10. Utrecht 1755, in 8°.

Eerste beginselen der goddelijke waarheden. Utr. 1759, 8°.

Leerredenen over Zephanja II, vers 1-4. Utr. 1760, 8°.

Oude en Rechtzinnige Leer aangaande den eigen aart der Kerken. Utrecht 1768, 8°.

De Leer der Sacramenten, naar den aart der Goddelijke verbonden verklaart. Utrecht 1771, 8°.

Ontledende verklaring van eenige Psalmen. Utr. 1782, 4°.

Bachiene is driemaal gehuwd geweest. Zijne eerste vrouw was Anna Swanida Budde, die in 1769 stierf, na hem 6 kinderen te hebben geschonken, van welke twee zonen zich insgelijks aan de bediening des Evangeliums gewijd hebben, als Zeno, die Predikant te Groningen is geweest en de hier volgende Philip Jan. Bij zijne tweede vrouw, Catharina Hillegonda Roelans, en zijne derde, Geertruid van Hengst, heeft hij geen kinderen verwekt.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, *Biograph. Universelle*.

[Philip Jan Bachiene]

BACHIENE (PHILIP JAN), een zoon van den voorgaanden, geboren te Amersfoort in 1750, werd in 1773 tot Predikant te Jutphaas, en van daar in 1776 naar Utrecht beroepen, waar hij in 1788 tevens tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool werd aangesteld. Hij overleed zeer onverwacht den 19den October 1797, nalatende eene weduwe en zes kinderen en wordt geprezen als een man van groote gaven en ongemeene bekwaamheden.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Universelle*.

[Willem Albert Bachiene]

BACHIENE (WILLEM ALBERT), een broeder van Johan Hendrik Bachiene, werd geboren te Leerdam den 24sten November 1712. Omtrent zes jaren oud zijnde, verloor hij zijnen vader den 27sten September 1718, waarop zijne moeder zich met hem en hare beide andere kinderen naar Tiel begaf. Willem werd daar gedeeltelijk onder het opzigt van den kundigen Rector Struchtmeijer, door het onderwijs in de Latijnsche en Grieksche talen, tot de akademische studie voorbereid, die hij van 1729 tot 1733 op Utrechts Hoogeschool voortzette, inzonderheid zich op de Godgeleerdheid toeleggende, door het onderwijs van den alom beroemden Johan van den Honert te volgen.

Na op den 1sten September 1733 tot Proponent aangenomen te zijn, werd hij den 25sten October van dat zelfde jaar door den Raad van State tot Predikant bij de garnizoens-gemeente te Namen aangesteld. Vervolgens sedert 28 October 1737 te Culenborg 10 jaren lang het heilig dienstwerk hebbende waargenomen, werd hij in 1748 tot Predikant bij het leger benoemd, waar hij van den 22sten April tot in November vertoefde. Hierop anderwerf tien jaren te Culenborg het woord des Heeren met veel ijver verkondigd hebbende, werd hem den 28sten April 1759 het beroep van Maastricht opgedragen, terwijl hij den 18den Julij 1764 door Curatoren van het Illustre-School aldaar werd aangesteld tot Hoogleeraar in de Sterren- en Aardrijkskunde. Met het uitoefenen der werkzaamheden, aan deze beide bedieningen verknocht, hield hij zich onvermoeid bezig tot in 1783, wanneer hij, na eene langdurige ziekte en daarbij ontstanen rooden loop, op den 6den Augustus overleed.

Men getuigt van B a c h i e n e dat hij een gaarn en getrouw Leeraar was, die beide met leer en leven stichtte, een ijverig voorganger in Gods huis, een wakker Evangeliegezant, een waar menschenvriend, een opregt, nederig en zachtmoedig Christen. Dat B a c h i e n e geleerd was, getuigen zijne menigvuldige uitgegevene schriften; inzonderheid zijn keurig en allernuttigst werk, getiteld:

Heilige Geographie of Aardrijkskundige beschrijving van het Joodsche land, *alsmede der andere landen in de H. Schrift voorkomende*. Utr. 1765-1768, 3 Deelen met 12 Landkaarten(1).

De Christelijke Synodus van Zuyd-Holland, *geopend of gesloten door twee Leerredenen*, *te Gouda den* 6den *Julij* 1745 *tot opening van dezelve*, *en de andere tot sluiting te Woerden* 1750, Gor. 1751, 8o.

De Antiquisimo Astronomiae et Geographiae Commutio. Utrecht 1765, 8o.

Kerkelijke Geographie. Amst. 1768, 8o. 5 Stukken met Landk.

Beschrijving der Vereenigde Nederlanden, strekkende tot een vervolg op A.F. B u s c h i n g s *Geographie of Aardrijksbeschrijving*. Utr. 1773, 5 Dl. 8o.

Nieuwe Kerkelijke Geographische Zak- en Reis-Atlas in 13 Kaarten. Amst. 1780.

Beschrijving der X *zoogenaamde Oostenrijksche Nederlanden*. Amst. 1785.

Beknopte Beschrijving en afgezette kaart der Vereenigde Nederlanden. Amst. 1793, 8o.

Geographische en Historische Beschrijving van Staats-Vlaanderen en Staats-Brabant. Amst. 1794, 2 St. 8o.

(1) Dit werk is door A r n o l d M a a s , Conrector te Kleef, met aanteekeningen uit de werken van B u s s c h i n g en M i c h a ë l i s ontleend, in het Hoogduitsch vertaald, in 1766 in het licht verschenen.

Ook bestaat er eene door hem veel vermeerderde druk van J. H u b n e r 's *Algemeene Geographie*, 6 Deelen, 1769.

B a c h i e n e is driemaal gehuwd geweest. Bij zijne eerste vrouw E n g e l b e r t a E l i z a b e t h v a n M e n n i n g h e n heeft hij drie kinderen verwekt. Bij zijne tweede vrouw K o r n e l i a d u V e r g e r en zijne derde K l a r a v a n I J s e n d o o r n had hij geene kinderen.

Zie C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* v a n K a m p e n , *Geschiedenis der Nederl. Lett. en Wetens.*, Dl. III, bl. 176 en 198; *Biogr. Nation.; Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. N i e u w e n h u i s ; S c h o t e l , *Kerk. Dord.*, Dl. II, bl. 380; *Biogr. Univ.;* G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[Abraham de Back]

BACK (ABRAHAM DE) ook wel DE BAK, was in het begin der achttiende eeuw Geneesheer te Dordrecht, en als zoodanig zoo vermaard, dat hij in 1713 in aanmerking kwam om tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Hoogeschool te Harderwijk te worden beroepen. Hij schreef een *Brief wegens de ware Geneeskunde*, *verheerlijkt door* A. v a n L i m b u r g , 1715; wordt geprezen als een man van smaak en liefhebber der fraaije letteren, en, ofschoon er geen afzonderlijke dichtbundel van hem het licht ziet, 'voelde hij wel den verheven aanleg, de stoute drift, die voor den Dichter, in eenen heiligen gloed ontstoken, als 't ware de gansche schepping ontsluit'[(2)], zoo als te zien is uit zijne hier en daar verspreide losse dichtstukjes, die wezenlijke verdiensten hebben.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. der Nederd. Dicht.*, D. I, bl. 183; S c h o t e l , *Kerk. Dord.*, Dl. II, bl. 190 en 195; B o u m a n , *Geschiedenis der. Geld. Hooges.*, Dl. II, bl. 63.

[Jan de Back]

BACK (JAN DE) werd in 1729 Secretaris en Griffier van den Raad des Huizen *van Oranje* en in 1747 door W i l l e m IV tot diens Geheime Secretaris aangesteld. Tot de behandeling der belangrijkste zaken gebruikt, had hij groot aandeel in het bewerken der omwenteling van 1748 en veel invloed op het lot van den Staat. Ook bij Prinses A n n a bleef hij nog lang in vertrouwen, doch kort voor haar overlijden, den 15^{den} September 1758, kreeg bij geheel onverwacht zijn ontslag uit alle de bedieningen, welke hem waren opgedragen, en werd hij voor de diensten, aan het Huis *van Oranje* bewezen, bedankt. Hij overleed den 1sten Julij 1766, bij zijne echtgenoote, H e n r i ë t t e A n n a v a n S c h i n n e , kinderen nalatende.

Zie S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.*, Dl. II, bl. 534.

[Jacob Backer]

BACKER (JACOB), geboren te Harlingen, in 1609, bragt het grootste gedeelte van zijn leven te Amsterdam door, en wordt te regt onder de voornaamste kunstschilders van zijnen tijd gerangschikt. Hij muntte inzonderheid uit in het schilderen van portretten, welke hij kunstig, van eene goede gelijkenis en

(2) J. de V r i e s , *Proeve eener Geschied. der Nederl. Dichters*, Dl. III, bl. 91.

vaardig bewerkte. Het is bijna ongeloofelijk, wat er van zijne uitstekende vaardigheid in het schilderen verhaald wordt: dat hij namelijk eene dame, van Haarlem gekomen om geschilderd te worden, met halskraag, kleederen en twee handen, levensgrootte, ruim ter halverlijve geschilderd, op eenen dag voltooid heeft, zoodat zij vóór den avond met het stuk naar Haarlem vertrok. Welverdienden lof ontving hij voor de kapitale schilderstukken, die vroeger in de Krijgsraadskamer van het voormalige Stadhuis te Amsterdam hingen. Mede roemt men zeer een *Laatste Oordeel*, dat hij voor de Kerk der Karmeliten te Antwerpen vervaardigd had. Ook behaalde hij bij de kunstkenners veel roem met het schilderen van levensgroote beelden, historiën tot schoorsteenstukken, als anderzins, en teekende op eene uitstekende wijze academiebeelden, inzonderheid vrouwtjes, zeer kunstig op blaauw papier met zwart en wit krijt. Hij overleed te Amsterdam den 27sten Augustus 1651.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Nederl. Schilders*, Dl. I, bl. 336-338; H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algemeen Historisch Woordenb.*, bl. 30 en 31; L u i s c i u s , *Algem. Hist. Woordenb.;* K o k , *Vaderl. Woordenb.*, Dl. V, bl. 35; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, Dl. II, bl. 40; *Biogr. Nationale;* N i e u w e n h u i s , *Woordenb. van Kunst. en Wetenschappen*, Dl. I, bl. 221; I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunstsch.; Biogr. Univers*.

[Adriaan Backer]

BACKER (ADRIAAN), een broederszoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1643, onderscheidde zich in het historie- en portretschilderen. De wijze waarop hij zijne beelden teekende, doet vermoeden, dat hij in Italië de groote meesters bestudeerd had. Het voornaamste zijner stukken is *het Laatste Oordeel*, dat nog op het Stadhuis (thans het Paleis) te Amsterdam te zien is, zijnde aldaar geplaatst tegen het wulfsel boven den ingang van de voormalige pleitkamer; in dit stuk komen kunstig geteekende naakten voor, waarin hij bovenal uitmuntte. Hij overleed in zijne geboorteplaats in 1686.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Ned. Schilders*, Dl. III, bl. 186; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woorpenboek;* K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nationale;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan Aukes Backer]

BACKER (JAN AUKES), een Fries en welgezeten koopman te Harlingen, gaf zich met grooten ijver aan de beoefening der fraaije letteren over, maar zag, door het verachteren zijner zaken, zich genoodzaakt in ons Vaderland van stad tot stad, schrijvende en vertalende, rond te zwerven, en zijne laatste kommerlijke levensdagen zoo lang mogelijk te rekken, door ten dienste der boekhandelaars, binnen bepaalde tijden, tooneelstukken en romans te vertalen, gelegenheidsverzen op te stellen, couranten, weekbladen, almanakken en maandwerken te schrijven.

De voornaamste zijner oorspronkelijke werken zijn:

Proeve van Dichtlievende Mengelingen. 3 Deelen, Hoorn 1774 en 1781 en Amst. 1793, 8°.

Agnes de Castro, trsp. Hoorn 1775, kl. 8°.

De Beloonde Deugd, trsp. Amst. 1785, kl. 8°.

Alardus of de Zelfmoord door Liefde, trsp. Amst. 1786, kl. 8°.

Het Ontdekt Bedrog, Herderszangs. Amst. 1787, kl. 8°.

De Moerbeziënboom, Herderszangs.

De Jaloersche Vrouw, trsp., naar het Fransch van Deforges. Haarl. 1789, kl. 8°.

De Ritmeester Erlau of Veroordeelde Onschuld, trsp., uit het Hoogd. Haarl. 1789, kl. 8°.

De Jonge Reiziger door Nederland. Amst. 1792, 3 Deel., 8°.

Petrarcha en Laura, *een fragment met Historische aanteekeningen*. Amst. 1793, 8°.

Mengelingen uit mijne portefeuille in Proza en Poëzij. Amst. 1794.

Zie van Abcoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* (van Cleef), *vervolg op* Arrenberg; Witsen Geysbeek, *Woordenboek der Nederd. Dichters; Catologus van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk*., D. I, bl. 52 en 53.

[Ludolf Backhuysen]

BACKHUYSEN (LUDOLF), ook wel BAKHUIZEN gespeld, was een zoon van Gerard Backhuysen, Secretaris van Emden, waar Ludolf den 18den December 1631 geboren werd. Hij diende tot zijn achttiende jaar als klerk bij zijnen vader, toen hij Emden verliet, en in het jaar 1650 naar Amsterdam kwam wonen, om er den koophandel te leeren. De Heer Bartelot, bij wien hij op het kantoor was, had veel dienst van hem, dewijl hij het boekhouden en de schrijfkunst meesterlijk verstond. Backhuysen bleef echter hier niet lang, want zijn lust dreef hem tot de schilderkunst, waarom hij zich met zijn negentiende jaar aan het teekenen van schepen naar het leven zette, zonder dat hij ooit de wijze van teekenen of de handeling der teekenkunst gezien had. Het leeren was zijn voorwerp en de ijver zijne meesteres. Slechts kort was hij bezig geweest met het teekenen van schepen, of hij zag zijnen arbeid rijkelijk beloond, krijgende voor eene teekening 10, 20, 30 en eindelijk 100 en meer guldens, hetgeen zijnen ijver niet weinig aanzette.

Intusschen werd hij bij dezen en genen kunstoesenaar bekend, die hem aanmoedigde om tot de behandeling van het penseel over te gaan. Hij was daar wel toe genegen, maar bezat de kennis niet om er mede om te gaan. Aldert van Everdingen was de eerste, die hem een palet met verw en penseelen in de hand gaf, om een proef te nemen wat hij doen kon. Dit gelukte boven verwachting. Het eerste stukje dat hij schilderde was reeds zoo goed, dat men er hem 10 gulden voor betaalde. Ten einde de

tempering der verwen grondig te leeren, ging hij de schilders in hunne huizen bezoeken, en wist zich door zijnen leergierigen aard bij hen bemind te maken; deze verschafte hem ook vrijen toegang tot den zeeschilder H e n d r i k D u b b e l s , toen de oudste der Amsterdamsche kunstenaren, uit wiens gulle onderrigting hij veel nut trok.

Aldus voortgaande bragt hij het zoover, dat zijn naam alom bekend werd. Hij was ijverig, stil en burgerlijk van leven, deugdzaam van aard, en bescheiden tegen elk. Nam hij eenige uitspanningen, dan ging hij altijd naar den Amstel of IJkant, waar men verschot van vaartuigen vond. Stormde het, dan stapte hij in eene steigerboot om zich te laten voeren tot den mond der zee, ten einde de branding van het water tegen het land, en de verandering van lucht en water in dien stand af te zien, en hoe de storm de schepen verstrooide en verbrijzelde. Inzonderheid deed hij zulks als hij voornemens was iets op het paneel te brengen, ten einde een denkbeeld daarvan met zich te dragen, of hetgeen hij reeds had te vernieuwen. Hij ontzag geen gevaar, wanneer hij ontzettende tooneelen kon waarnemen, en meermalen wilde hij de matrozen, niettegenstaande hunne dringende vertoogen, overhalen, om hem bij eenen vliegenden storm op zee te brengen, of zij zetten, omdat het hun te gewaagd voorkwam om langer zee te bouwen, tegen zijn uitdrukkelijk bevel, aan wal. Maar dan ook snelde hij, zonder een woord te spreken of zich door iets te laten astrekken naar huis, waar hij zich in zijne schilderkamer opsloot, met verbod van iemand bij hem te laten, voordat hij zijn oogmerk in het schilderen bereikt en zijn opgevat denkbeeld op doek of paneel gebragt had.

In het jaar 1665 lieten hem de Burgemeesters van Amsterdam een groot stuk schilderen, vol gewoel van allerlei schepen en jagten, benevens hunne stad in het verschiet, waarvoor zij hem 1300 gulden en nog een geschenk daarenboven gaven. Dit stuk diende tot een present aan L o d e w i j k XIV, Koning van Frankrijk, die er groot genoegen in had, en het in de Louvre bij meer fraaije stukken plaatste. De Koning van Pruissen, de Groothertog van Toskanen, de Keurvorst van Saksen en meer andere Duitsche Vorsten, kochten niet alleen een en ander van zijne kunstwerken, maar bezochten hem in persoon, om zelfs eene keus te doen uit hetgeen zij bij hem vonden. Hij ontving mede een bezoek van C z a a r P e t e r , toen deze zich hier eenigen tijd ophield. Deze wilde dat hij eenige schepen in zijne tegenwoordigheid zou afteekenen, terwijl die Vorst, welke er zich met ijver op toelegde, om den scheepsbouw in den grond te leeren, zelf ook eenige teekeningen van schepen op het papier bragt.

Indien men alle de door B a c k h u y s e n vervaardigde kunstwerken bijeen zag, zou men zich verwonderen over 's mans vlijt, te meer als men bedenkt, hoe veel tijd hij nog besteedde aan het

onderwijzen van anderen in de schrijfkunst, waartoe hij wiskunstige handleidingen uitgevonden had.

De ijver tot de kunst bleef Backhuysen bij zoo lang hij leefde, hoewel hij in zijne laatste dagen veel met het graveel geplaagd was, hetgeen hem deed denken op zijn einde, hetwelk hij onverschrokken verwachtte.

In Amsterdam was het in zijnen tijd de gewoonte bij iemands uitvaart hun die ze bijgewoond hadden, te beschenken met een glas wijn. Backhuysen nadenkende, dat hij niet lang meer onder de levenden zijn zou, nam op zich den wijn, die bij zijne begrafenis dienen zou, zelf te gaan bestellen. Hij proefde dien en liet het vat verzegelen, tot dat de gelegenheid waarvoor hij bestemd was, zou gekomen zijn. Het geld voor de dragers pastte hij zelf af, en legde daarbij een zakje gevuld met zoo veel guldens als hij jaren had, benevens eene geschreven lijst, waarop de namen stonden der schilders, die hij wilde dat het geld verteeren zouden. Hij overleed in 1709.

In 's Rijks Museum te Amsterdam treft men van dezen meester aan: *het aan boord gaan van den Raadpensionaris* Johan de Witt, *toen hij in het jaar* 1665 *het bevel over de Hollandsche vloot op zich genomen en die uit het Spanjaarsgat uitgebragt heeft; een gedeelte van het IJ aan den Mosselstijger te Amsterdam* en *een woelende zee;* en in het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage: *de terugkomst van* Willem III *uit Engeland te Maassluis* en een *Zeegezigt*, voorstellende eene woelende zee met onderscheidene schepen.

Men heeft nog plaatwerk van hem, geëtst in het een-en-zeventigste jaar zijns ouderdoms: want tot ledigheid kon hij zich nooit begeven. De overeenkomst, welke de schilderkunst heeft met de dichtkunst, deed hem ook de laatste beminnen, en kennis houden met de voornaamste dichters, onder welke inzonderheid Petrus Francius, Joan van Broekhuizen, Johannes Antonides van der Goes en David van Hoogstraten waren, welke laatste een groot Lofdicht op Backhuysen gemaakt heeft, dat in de verzameling zijne gedichten voorkomt.

Zijne beeldtenis komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild*. Zie dat werk, Dl. II, bl. 236-244; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B, bl. 30; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, Dl. V, bl. 33 en 34; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, Dl. II, bl. 34-37; *Biogr. Nat.;* Collot d'Escury, *Hollands Roem*, Dl. I, A, bl. 170 en 171; Immerzeel, *Levens der Kunsts.; Biogr. Univ.*

[Ludolf Backhuysen]

BACKHUYSEN (LUDOLF), een kleinzoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 29sten Augustus 1717, waar zijn vader een voornaam koopman op Duitschland was. Toen deze echter in 1731 overleed, hield zijne moeder het kantoor aan voor Ludolf, dat hij ook in 1732 aanvaardde, doch niet met het grootste genoegen, doordien hij eene onverzettelijke geneigdheid

tot de krijgsdienst gevoelde, terwijl zijne moeder er even sterk tegen was. Daar hij nu niet kon besluiten zonder de toestemming zijner moeder aan zijnen lust te voldoen, bleef hij het kantoor nog al waarnemen.

Door het lezen van H o u b r a k e n 's *Schouburg der Nederlandsche Konstschilders en Schilderessen* bekroop hem intusschen de lust om zich op de schilderkunst toe te leggen, te meer wijl hem daaruit bleek, dat zijn grootvader ook reeds de jongelingschap ontwassen was, voor hij er zich op had toegelegd. Hij begon dus den tijd, tot zijne uitspanning bestemd, met allen ijver aan deze schoone kunst toe te wijden, waartoe hij zich onder het bestier begaf van den wakkeren Portretschilder J o a n M a u r i t s Q u i n c k h a r d , die hem in de teekenkunst onderwees; dit vuurde zijnen lust en ijver zoodanig aan, dat hij in het begin van 1738, toen hij reeds 21 jaren bereikt had, der koopmanschap vaarwel zeide, en zich onder de leiding van zijnen bekwamen meester, geheel en al der kunst toewijdde. Hij bleef zich zoo lang onder Q u i n c k h a r d in het teekenen en schilderen oefenen tot dat hij bekwaam geoordeeld werd om zich zelven te kunnen voorthelpen. Zijne zucht tot de krijgsdienst, die geheel niet uitgedoofd was, bestierde zijne genegenheid meestal tot het schilderen van paarden en allerlei soort van oorlogstuig; ten einde nu hiertoe de noodige kundigheid te verkrijgen, deed hij eene reis naar het leger, dat in 1743 aan den Rijn en Maas gekampeerd stond, en ten einde zijn oogmerk ten vollen te bereiken, nam hij dienst als vrijwilliger in het leger door 's Lands Staten ter ondersteuning van de Koning van Hongarijë naar den Rijn gezonden, waardoor hij gelegenheid kreeg om alles van nabij te aanschouwen, en af te teekenen wat hem maar eenigzins van dienst kon zijn, zich zeer geduldig de vermoeijenissen getroostende, die onafscheidelijk het krijgsmansleven verzellen, ook toonde hij bij eenen veldslag, dat het hem aan geen moed noch dapperheid ontbrak, waaromtrent hij ook later een loffelijk getuigschrift van de bevelvoerende legerhoofden bekwam.

Zijn lust tot teekenen had hem eens bijna te dier gelegenheid het leven gekost, want in de nabijheid der rivieren de Maas en den Rijn gelegerd zijnde, waagde hij het niet ver van eene vijandelijke verschansing te gaan zitten teekenen. Onbemerkt werd hij ontdekt en opgeligt, men hield hem voor eenen verspieder, en zekerlijk zou hij als zoodanig, naar krijgsgebruik, te regt gesteld zijn, had hij het geluk niet gehad van een Fransch Officier aan te treffen, met wien hij voorheen in 's Gravenhage zijnde, aan eene gemeene tafel gegeten en daardoor met hem kennis gemaakt had. Deze Officier sprak ten voordeele van B a c k h u y s e n en deed hem als een eenvoudig liefhebber der Teeken- en Schilderkunst kennen, waardoor de onvoorzigtige kunstenaar gered werd.

Van dezen veldtogt terug komende, bleef hij het krijgsmansgewaad dragen, zijnde een rood en blaauw kleed met laarzen en

sporen. In die kleeding werd hij dan ook door zijnen vriend Tiebout Regters afgebeeld. Zijn broeder Gerrit Backhuysen was tegelbakker te Rotterdam en beoefende ook de schilderkunst. Na diens overlijden kwam Ludolf in de tegelbakkerij wonen, begaf zich, reeds bejaard zijnde, in den echt en leefde daar eenige jaren stil, zonder zich verder op de schilderkunst toe te leggen. In die stad is hij den 6den April 1782 overleden.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunsts.*, Dl. II. bl. 366-369; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, Dl. II, bl. 81-83.

[Gerrit Jacob George Bacot]

BACOT (GERRIT JACOB GEORGE), geboren te Doornik, waar zijn vader, Daniël Sjaffers Bacot, vóór 1745, bij het leger der Staten Predikant was, werd, na het volbrengen van zijne godgeleerde en wijsgeerige studiën, Doctor in de wijsbegeerte, en in 1770 Predikant te Eenrum in Groningerland. Van den beginne der staatsonlusten had hij de zijde der Patriotten gekozen, en door een en ander dichtstuk zijn gevoelen openlijk doen kennen, terwijl hij met zijne pen die zaak verder ten dienste stond, en bovendien, misschien niet zonder grond, gehouden werd voor den steller van het adres, waarin de wapengenootschappen in Augustus 1787, aan het Hof des Prinsen *van Oranje* de snoodste ontwerpen ten laste leiden. Ook komt hij voor op de *lijst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren*, *om daaruit te benoemen een getal van vijf en twintig Personen*, *als Nationale Geïnstitueerden tot de zaak der Onderhandelingen te Parijs*. Dit een en ander berokkende hem, na de omwenteling van dat jaar, zoo vele vervolgingen, dat hij zich genoodzaakt zag buitenslands te vlugten en zijne standplaats, waar hij nu achttien jaren gestaan had, in 1788 te verlaten.

Klaas Onnes, een boerenzoon, bragt Bacot, niettegenstaande hij wist hoe hevig dezen vervolgd werd, met een chais naar Stroobos, en ontving voor die hulpvaardige daad paard en chais tot belooning, doch op zijne terugreis werden hem paard en chais ontnomen en hij gevangen gezet, doch nadat hij drie dagen gezeten had, werd Onnes op voorspraak van den Generaal de Canter van Mathenesse, wiens jager hij was, in vrijheid gesteld.

De Staten der provincie Groningen stelden, bij Publicatie van 1 December 1788, eene premie van 1000 gulden op zijn hoofd, en zochten den Graaf van Steinfurt, die hem eene schuilplaats verleend had en wiens kinderen Bacot onderwees, over te halen, zelfs op eene zeer onkiesche wijs, om hem uit te leveren, hetgeen deze echter bleef weigeren, en wel met gevoel van beleedigde eer. Bacot werd nu, bij sententie van het Geregtshof van Groningen van 5 Maart 1789, in contumaciam tegen hem geveld, ten eeuwigen dage uit die Provincie gebannen, op poene van zwaardere straf, zoo hij daarin ooit mogt terug keeren; voorts tot het betalen van de kosten en nog 360 guldens, uit zijne goederen te

verhalen, ter gedeeltelijke goedmaking van de uitgave door de Commissie, in de maanden October en November 1787 veroorzaakt, en de schade en kosten, ter gelegenheid van den gewapenden optogt, inval en het bezet houden van Appingedam. Later zich naar Duinkerken begeven hebbende, rigtte B a c o t daar eene algemeene Protestantsche kerk op, waarvan hij, bij zijne terugkeer in het Vaderland, het Doopregister ter Secretarie der stad Groningen heeft nedergelegd.

In Groningen na de omwenteling teruggekeerd, werd B a c o t al spoedig naar de Nationale Vergadering te 's Gravenhage afgevaardigd, waar hij zich als een zeer werkzaam lid onderscheidde, zoo als hij ook door die vergadering in onderscheidene Commissiën benoemd werd, onder anderen in die tot het beramen van een ontwerp van Nationaal onderwijs. Den 31sten Julij 1797 aan de Groninger Hoogeschool tot Doctor in de Regten bevorderd, werd hij vervolgens Lid van het Departementaal Geregtshof te dier stede, en eindelijk Raadsheer in het Hooge Geregtshof te 's Gravenhage, waar hij kinderloos overleed, niet zoo als wij elders vermeld hebben in 1811, maar na Januarij 1818[(1)].

B a c o t is tweemalen gehuwd geweest; eene zijner vrouwen wikkelde hem in een onaangenaam en zeer onkiesch proces.

Zijne liefhebberijstudie was de wijsbegeerte, het natuurregt en de wiskunde, in welke laatste wetenschap hij zich tot aan het einde zijns levens gaarne verlustigde. Hij was een zeer braaf man, een streng en achtingswaardig Regter, had een zeer wijsgeerig hoofd, maar was driftig van aard.

B a c o t beoefende ook de Nederduitsche dichtkunst, zoo als blijkt uit:

De zedelijke Natuur in verband met de burgerlijke maatschappij. Amst. 1770, naamloos in het licht verschenen.

Proeve op de gezelligheid, in 4 zangen. Gron. 1787. Zelfs behaalde hij bij het Genootschap: *Kunstwordt door Arbeid verkregen*, te Leyden, eenen gouden eerepenning, met een dichtstuk, getiteld: *Gods wijsheid in zijne werken*, dat in het 4de Deel der *Taal- en Dichtlievende oefeningen* van dat Genootschap is opgenomen, in welks 6de Deel men een dichtstuk van B a c o t, getiteld: *Het ijdele des waans omtrent de grootheid en bestemming des menschen kenvermogens*, in 4 zangen, gedeeltelijk aantreft. Dit stuk is echter in zijn geheel even als de drie andere opgenomen in de in 1811 te Groningen door hem in het licht gezondene *Wijsgeerige en Dichtlievende Mengelstoffen*. Voorts treft men nog dichtstukken van hem aan in de *Eerekroon op de hoofden der doorluchtige Staatsmannen*, enz. Dord. 1782, in het werkje, getiteld: *Voor Capelle*

(1) Zoo als blijkt uit eene door B a c o t geheel eigenhandig, in dien maand, geschreven brief, thans in het bezit van den Heer v a n D a m v a n N o o r d e l o o s, waarin hij echter zeer over ongesteldheid klaagt.

tot den Pol, en achter de *Nagelaten opwakkeringe tot Vaderlandsche moed en vrijheidsliefde*, door P. v a n S c h e l l e . Duink. 1792.

In proza ziet van hem het licht:

Verzameling van Stukken door G.J.G. B a c o t , *Verdediging zijner onschuld*, enz.

Het portret van B a c o t komt voor in *de Vaderl. Hist.*. ten vervolge op W a g e n a a r , Dl. XXII.

Zie voorts dat werk, Dl. VI, bl. 270, Dl. XV, bl. 109, Dl. XXII, bl. 71-81, Dl. XXXI, bl. 20, Dl. XXXII, bl. 205, Dl. XXXV, bl. 73, 104, 129, 138, 328, Dl. XXXVI, bl. 36. 205, Dl. XXXVII, bl. 52, 191, 231, 233, Dl. XXXVIII, bl. 257, Dl. XXXIX, bl. 101 en 135, Dl. XL, bl. 82, 138, 202, Dl. XLII, bl. 115, 271, Dl. XLIII, bl. 19 en 185, Dl. XLIV, bl. 58; B i l d e r d i j k , *Geschied. des Vaderlands*, Dl. XII, bl. 216; *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters*, *ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Frederik van Baden]

BADEN (FREDERIK VAN), zie FREDERIGUS, de zesenvijstigste Bisschop van Utrecht.

[Franciscus Badens]

BADENS (FRANCISCUS), geboren te Antwerpen in 1571, was naauwelijks vijf jaren oud, toen de Spaansche furie aldaar den 4^{den} November 1576 plaats had. Zijn vader kwam kort daarna in Holland en vestigde zich te Amsterdam, waar hij in 1604 overleed. F r a n c i s c u s , die alzoo van kindsbeen in Amsterdam gewoond heeft, legde zich op de schilderkunst toe, waarin hij evenwel geen andere meester had dan zijn vader, die niet veel meer dan een gewoon huisschilder was. Na verloop van eenige jaren deed F r a n c i s c u s , in gezelschap van J a k o b N a t h a n , eene reis naar Italië, waar hij, gedurende de vier jaren, dat hij aldaar vertoefde, zijne tijd bijzonder goed besteedde en zich inzonderheid toelegde, om de Italiaansche meesters in het schoon en gloeijend koloriet der naakten na te volgen, waarin hij ook boven verwachting slaagde, waarom men hem na zijne terugkomst te Amsterdam de *Italiaansche schilder* noemde. Hij muntte zoowel uit in portretten en gastmalen als in het historieele vak. Het jaar van zijn overlijden weet men met geen zekerheid op te geven.

Zie v a n M a n d e r , *het leven der Schilders*, Dl. II, bl. 201-203; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan Badens]

BADENS (JAN), een broeder van den voorgaande, werd geboren te Antwerpen veertien dagen na de *Spaansche furie*. Met zijnen vader te Amsterdam gekomen, oefende hij zich insgelijks onder dezen, en later onder zijnen broeder in de schilderkunst. Vervolgens mede naar Italië gereisd, maakte hij daar zulke groote vorderingen in de kunst, dat men er zich over verwonderde en groote verwachting van hem koesterde. Zoowel in Duitschland als in Italië was hij dan ook bij de meeste aanzienlijken in achting, eer en aanzien, en werd op eene edelmoedige wijze door hen beloond, doch bij zijne terugreis naar Nederland, werd hij op de grenzen, wel uitgedoscht, op zijn eigen paard rijdende en van eene goede goudbeurs voorzien, door eene bende krijgsvolk van

alles beroosd en gevangen genomen. Ten laatste bekwam hij wel weder zijne vrijheid, doch dat ongeval nam hij zoo ter harte, dat hij er de tering van zette, en daaraan in 1603 overleed.

Zie van Mander, *Leven der Schilders*, D. II, bl. 204; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 21; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, bl. 20.

[Joannes Badon]

BADON (JOANNES), geboren te Leyden in 1706, overleden te Vlaardingen in 1790, waar hij Raad, Burgemeester en Ontvanger der Convoijen en Licenten was. Na het overlijden van zijne echtgenoote Klara Ghyben, in 1747, gaf hij hare en zijne Dichtstukken gezamenlijk in het licht, onder den titel van:

Mengeldichten van K. Ghyben *en* J. Badon. Dordr. 1756, 4°., welke buiten eene gladde versisicatie weinig bijzonders hebben. De

Mengeldichten en Bijschriften van J. Badon, Leyden 1783, 4°., maken een tweeden bundel zijner gedichten uit.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III, bl. 157; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Dichters*.

[Jan Karel Badon Ghijben]

BADON GHIJBEN (JAN KAREL), geboren te Arnhem den 23sten September 1805, was een achterkleinzoon van den voorgaande. Reeds in zijne vroegste jeugd verwisselden zijne ouders van woonplaats en vestigden zich, wegens de verschillende ambtsbetrekkingen zijns vaders, achtervolgens te 's Gravenhage, te Amsterdam en eindelijk te Zutphen, ter welker laatstgemelde plaatse hij eerst ter schole werd besteld. Later vormde hij zich te Utrecht in de school van van Heusde, en nog vóór hij, door het schrijven van eene Dissertatie, de kroon mogt zetten op zijne loffelijk volbragte studiën, werd hij op vereerende aanbeveling tot Conrector te Hoorn beroepen, welke betrekking hij van 1829-1835 bekleedde. Terwijl hij te Hoorn werkzaam was, schreef hij de Dissertatie, waarop hij in 1833 den graad van Doctor in de letteren behaalde[1]. In 1835 vertrok hij naar Arnhem, waar hij, tot aan het einde van 1839, den post van Conrector, sedert dien van Rector, eerst der Latijnsche scholen en van 26 Mei 1842 van het Stedelijk Gymnasium, waarnam. Daar aanvankelijk het onderwijs in de wiskunde geheel aan hem was toevertrouwd, kon hij het denkbeeld niet verdragen zulk eene gewigtige taak slechts ten halve te vervullen, en met onvermoeiden ijver legde hij zich op nieuw toe op een vak, waarin hij reeds groote vorderingen had gemaakt, maar waarin hij zeer hoog wilde staan boven hetgene men van hem mogt verwachten.

In het voorjaar van 1842 werd hij door eene katharrale koorts aangetast, die hem dreigde weg te slepen; hoewel hij deze ziekte te boven kwam en zich, bij toenemende krachten, aanvankelijk levendiger van geest gevoelde dan vroeger, bezweek hij echter,

(1) *Diatribe in Socratis Ironiam*.

na eenige maanden van lijden, den 18den Februarij 1843; bij zijne echtgenoote, Hester Catharina Gerarda Frucht, met wie hij in 1832 in den echt verbonden was, een zestal kinderen nalatende.

Badon deed zich als een uitmuntend onderwijzer kennen; voor uitstekende jongelingen ontzag hij geene moeite, geen opoffering van tijd. Zijn onderwijstoon was minzaam, uitlokkend, raadplegend zelfs. Zij, die zich naar hem vormden, konden onmogelijk dien aanmatigenden toon aannemen, welke ieder weldenkende bij vele jongelieden heden ten dage zoo geweldig tegen de borst stoot; vooral waarschuwde hij zijne leerlingen tegen voorbarigheid in oordeelvellingen als de grootste klip tot het vinden der waarheid.

Hij heeft het letterkundig publiek aan zich verpligt door de vertaling van Ramshorns, *Handwoordenboek van Latijnsche Synonymen*, die in het jaar 1839 te Arnhem in het licht kwam.

Nog bestaat er van hem een stukje in proza, getiteld: *De val van het Kasteel van Antwerpen*.

Ook bezong hij, bij onderscheidene gelegenheden, verschillende onderwerpen in Nederduitsche verzen, maar was er uiterst moeijelijk toe te brengen om iets algemeen te maken. Het weinige, dat wij echter van hem kennen, en waarvan elders(1) door ons een en ander is medegedeeld, doet ons betreuren, dat men zijne nagelatene dichtvruchten niet in een bundeltje bijeen bezit.

De muzijk werd door hem niet alleen als liefhebber beoefend, maar zelfs als geleerde, die de gronden van haren streelenden invloed ijverig naspoorde. Hij componeerde zelfs; zoo heeft hij onder anderen eene *Klaagzang van Amstels Stedemaagd*, bij den heldendood van van Speyk, door Mr. J. van Lennep, in muzijk gebragt.

Zie, behalve het boven aangehaalde werk, *Kunst- en Letterbode voor het jaar* 1843, D. I, bl. 226-232.

[Joachim Baecx]

BAECX (JOACHIM) of BAACX, geboren te Utrecht den 10den Augustus 1548, een zoon van Johan Baecx, Secretaris van het Hof van Utrecht, had eerst de boeren in de Veenen eenigen tijd bediend, en werd vervolgens Pastoor en Priester van St. Geertruida in zijne geboorteplaats, waar hij den 24sten September 1619 overleed. Hij was zeer ijverig in het voortplanten van het R.K. geloof, zich zelve door veel vastens en wakens uitmergelende, en zoowel bij nacht als bij dag over de kudde des Heeren wakende, waarin hij zijne zinspreuk: *Hier bemin ik het Waken*, naleefde. Zoo door zijne predikatiën als door zijne uitgegeven geschriften, stond hij bij zijne geloofsgenooten in groot aanzien.

(1) *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters, ten vervolge op* Witsen Geysbeek, D. I, bl. 60-69.

Men getuigt van hem, dat hij wijsheid aan eenvoudigheid, geleerdheid aan ootmoed en welsprekendheid aan bescheidenheid paarde.

Hij heeft uitgegeven:

De Tolk of Advokaat van alle opregte Catholijken, Brussel 1610.

Le Balai des Consciences, Brux. 1610.

De waarom der quaade Catholijken, 's Hertogenbosch 1614.

De Ban van alle Ketters, *Staatkundigen en verkeerde Catholijken*, Antw. 1616.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem: Hist. Woordenb.*, B., bl. 1; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II, bl.; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 1; *Biogr. Univers.;* Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Adriaan Baecx van Baerlandt]

BAECX VAN BAERLANDT (ADRIAAN), geboren te Mechelen den 9den Augustus 1574, volbragt aldaar zijne eerste letteroefeningen; vervolgens legde hij zich te Leuven eerst op de Wijsbegeerte, daarna op de Regtsgeleerdheid en eindelijk ook op de Godgeleerdheid toe, en werd in 1607 Licentiaat in de regten. Intusschen had hij den geestelijken staat ombelsd en was reeds in 1606 tot Voorzitter van het Collegie van *Busleiden* of der drie talen(1) aan de Hoogeschool te Leuven aangesteld, toen hij in 1611 Kanunnik van den tweeden rang in de Hoofdkerk van den St. Romboud te Mechelen werd, terwijl hij bovendien nog den 8sten Julij van dat zelfde jaar tot Zanger en Kanunnik van St. Pieter te Leuven werd aangesteld. Den 30sten Augustus 1616 werd hij tot Dictor in de beide regten bevorderd en in 1619 tot Rector van de Hoogeschool te Leuven benoemd. Na deze waardigheid vijf jaren te hebben waargenomen, legde hij die neder om het Dekenaat van de hoofdkerk te Oirschot, tusschen 's Hertogenbosch en Eindhoven, op zich te nemen. Slechts vijf jaren mogt hij in het genot van dit Dekenaat verblijven, want met den voortgang der Hervorming werden de kerkelijke goederen verbeurd verklaard en in 1629 de oefening van de R.K. godsdienst in die streken verboden. Ofschoon hij slechts weinige verhandelingen in het Latijn geschreven heeft, vinden wij hem echter geroemd als een in alle opzigten geleerd man.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Frederik van Baecxen]

BAECXEN (FREDERIK VAN), Heer van Koningsvrij en Kersbergen, werd in 1610 beschreven in de Ridderschap der provincie Utrecht en had vervolgens een zeer voornaam deel aan het bestuur van zaken in dat gewest, welks regering destijds met Oldenbarneveld eene lijn trok. In het hagchelijk tijdstip van 30 Junij 1618, toen de beide Commissiën, te weten die der Staten-Generaal, met

(1) Aldus genoemd, omdat daarin de Hebreeuwsche, Grieksche en Latijnsche talen onderwezen werden.

Prins Maurits en die der Staten van Holland, in Utrecht aanwezig waren, verzocht men hem om het opperbevel over de Waardgelders te willen op zich nemen, gelijk hij deed. Na het afdanken der Waardgelders werd hij met Justus van Rijsenburg, Heer tot Rijsenburg, Willem Bor van Amerongen, Heer van Sandenburg en Adolf van de Waal, Heer van Moersbergen, wier vaders onder Leycester een gelijk lot ondervonden hadden, van hunne ambten ontzet. Hij was gehuwd aan Cornelia van Zuylen van der Haer, bij wie hij kinderen verwekte, en overleed waarschijnlijk in 1629, want toen is zijn zoon met de heerlijkheid Kersbergen verleid en deswege in de Ridderschap beschreven.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II, bl. 819; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X, bl. 229 en 234; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Pieter Kristoffel van Baelen]

BAELEN (PIETER KRISTOFFEL VAN) of VAN BALEN, geboren te 's Hertogenbosch, heeft geschreven:

Urbs Sylvaeducensis,

hetwelk door Oudenhoven in zijne *Beschrijving der stad 's Hertogenbosch* geraadpleegd is. Hij overleed als Schepen in zijne geboortestad, vermoedelijk in 1633.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B., bl. 40; van Heurn, *Hist. der Stad en Meijerije van 's Hertogenbosch*, D. I, Voorrede bl. XXVI; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hermans, *Introd. in Notit. Rei Litt. maxime prov. Brab. Sept.*, *Conspect.*, pag. 4.

[Hobre van Baerdt]

BAERDT (HOBRE VAN), zoon van Syvert van Baerdt, woonde in 1568 te Franeker, doch was in 1582 Secretaris en later Burgemeester der stad Harlingen. Als lid van de Gedeputeerde Staten van Friesland hielp hij mede opmaken en teekende op den 21sten Mei 1584 de akte van afzwering van den Koning van Spanje. In het volgende jaar volgde hij François van Baudemont op als Griffier van het Hof van Friesland. Hij was gehuwd met Jeltje, dochter van Hessel Swijns, overleed den 9^{den} Junij 1591 en werd in de kerk te Marssum begraven.

Zie Winsemius, *Hist.*, bl. 41, 393, 458 en 469; Dezelfde, *Chron.*, bl. 748; Scholanus, *Beschr. van Friesl.*, bl. 923, vergeleken met de *Genealogische Aanteekeningen* van den Heer H. Baerdt van Sminia.

[Dirck van Baerdt]

BAERDT (DIRCK VAN), een zoon van den voorgaande, was in 1600 volmagt ten Landsdage en werd den 7^{den} September 1601 Grietman van Haskerland. In het zelfde jaar had hij zitting in het Collegie van Gedeputeerden en was in 1607 Gecommitteerde in de Staten-Generaal, om te handelen wegens het bestand met Spanje. Hij overleed den 14^{den} Junij 1615, was gehuwd geweest met Maria Clant en had bij haar vier kinderen verwekt.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 355 en 356.

[Hobbe van Baerdt]

BAERDT (HOBBE VAN), geboren den 19^{den} Mei 1591, was een zoon van den voorgaande, en werd den 29sten September 1615,

na het overlijden van zijnen vader, tot diens opvolger gekozen; woonde in 1620 als lid van de Staten en van de Admiraliteit van Friesland de lijkstatie van Willem Lodewijk, Stadhouder van Friesland, bij en was in 1628 lid van Gedeputeerden. Nadat hij in 1650 afstand van de grietenij had gedaan, was hij wegens de provincie Friesland een der zestien Afgevaardigden in de Groote Vergadering der Staten-Generaal van 5 December 1650, in welke, onder de drie hoofdbenamingen van Unie, Religie en Militie, alles werd vastgesteld, wat men dacht tot heil en welstand van de republiek nuttig te zijn. Twee jaren later werd hij Curator der Hoogeschool te Franeker. Hij overleed den 11^{den} Mei 1655 en was tweemalen gehuwd geweest, eerst met Apollonia van Viersen, die hem zeven kinderen schonk, en daarna met Tintje Bootsma, bij wie hij geene kinderen verwekte.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 356; Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, p. LXIX.

[Dirck van Baerdt]

BAERDT (DIRCK VAN), geboren den 30sten Julij 1619. was een zoon van den voorgaande. Hij werd den 17^{den} Julij 1639 Grietman van Stellingwerf-Oosteinde, welke grietenij hij reeds den 23sten September van dat zelfde jaar met Esaias Lycklama a Nijeholt tegen Stellingwerf-Westeinde verruilde. Hij was lid van Gedeputeerden, volgde in 1655 zijnen vader als Curator der Akademie van Franeker op, en had gedurende vele jaren zeer veel gezag in de kamer van Zevenwolden.

Den 23sten Augustus 1672 gaf hij blijken van moed en beleid door met den Kapitein Albert Christoffel van Hania, aan het hoofd van 450 Friesche burgers, omtrent Blankenham te landen, op de vesting Blokzijl aan te rukken en die aan de Munsterschen te ontweldigen, hetwelk de eerste wending van den kans des oorlogs in die streken was.

Het schijnt, dat hij ook de Nederduitsche lier handteerde, althans wij meenen aan hem te moeten toeschrijven het dichtwerkje, getiteld:

Sondekraam ter bekeerde Saligheyt, *door* D(irck) v(an) B(aerdt), Steenw. 1662, 4°.

Baerdt overleed in December 1692, en liet bij Wypk Bootsma, met wie hij den 6^{den} September 1646 in den echt was getreden, een zoon na, Hobbe geheeten, die de laatste van zijn geslacht was.

Zie Valkenier, *'t Verwerde Europa*, bl. 803-806; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, die hem echter ten opzigte van zijne ouders en huwelijk met zijnen grootvader verwart; It Aade Friesche Terp, *met Bijv. en Aant. van* J. van Leeuwen, bl. 244; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 395; *Woordenb. der Nederd. Dichters*, *ten vervolge op* Witsen Geysbeek, D. I, bl. 53 en 54.

[Egbert van Baerdt]

BAERDT (EGBERT VAN), volle broeder van den voorgaande, gehoren den 6^{den} October 1627, werd den 28sten November 1650,

door afstand van zijnen vader, Grietman van Haskerland; zat in 1657 mede in de Commissie tot het opmaken van eene instructie voor de Curatoren der Akademie van Franeker; kwam in 1658 in het Collegie van Gedeputeerden en overleed den 7^{den} November 1669. Zijne vrouw, Aurelia van Hillema, die hem twee kinderen geschonken had, hertrouwde met Cornelius Temminck, Predikant te Joure, en overleed den 10^{den} November 1707, voor de tweede maal weduwe zijnde.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 357; Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, p. LXXII; Engelsma, *Volgl. van Predik. onder de classe van Zevenwouden*, bl. 122.

[Petrus Baerdt]

BAERDT (PETRUS), zie BAARDT (PETRUS).

[Willem Baerentsz]

BAERENTSZ (WILLEM), zie BARENTSZ (WILLEM).

[Hugo van Baerland]

BAERLAND (HUGO VAN) was een der medepligtigen aan den moord van Floris V, Graaf *van Holland*, en werd daarom te Dordrecht op een rad gelegd.

Zie Balen, *Beschrijving van Dordrecht*, bl. 727; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III, bl. 67 en 92.

[Adriaan van Baerland]

BAERLAND (ADRIAAN VAN), geboren te Baarland op het eiland Zuid-Beveland, in 1488, legde de eerste gronden zijner studiën onder Petrus Scotus te Gent, naderhand te Leuven. Zich op de wijsbegeerte toegelegd hebbende, werd hij Meester der vrije kunsten en gaf eerst in de jaren 1518-1520 onderwijs in het collegie der drie talen, vertrok daarna in gezelschap van Anthony, Heer *van Grimbergen* naar Engeland. Van daar teruggekeerd, werd hij Hoogleeraar in de welsprekendheid aan de Hoogeschool te Leuven, waar hij omstreeks 1542 overleed.

Hij heeft in keurig Latijn geschreven en uitgegeven:

Elisii Calentii, *Epistolae recognitae et argumentis auctae* Lovan. 1515, 4°.
Jocorum veterum ac recentium Libr. III, Col. 1529.
Enarrationes in IV libros Priores Aeneïdos Virgilianae e vetusto Codice desumtae et additionibus auctae. Antv. 1529 et 1535, 4°.
Enarrationes in primam Ciceronis Catilinariam et Philippicam IX.
Proverbiales versus e Virgilio collecti et explanati. Basel, 8°.
Dialogi ad Juvenlutem linguamque formandam. Antv. 1532. 8°.
Epistola de ratione studii ad Guil. Zagarum, juventutis Zirikzaeanae Moderatorem.
Chronologia brevis ac Historia ab Orbe condito ad annum 1532.
De Literatis Urbis Romae Principibus.
De Ducibus Venetis.
De rebus gestis Ducum Brabantiae. Lovan. 1532. Brux. 1665, 12°.

De urbibus inferioris Germaniae.

Nova Adagiorum Collectanea, 1534, 8°.
Scholia in Selectas P l i n i i S e c u n d i *Epistolas*.

Scholia in M e n a n d r i *Carmina sive dicta*.

Argumenta et Commentarius in P. T e r e n t i i *Comoedias*. Francof. 1537 et Paris 1552, fol.

De Christiani hominis institutione Aphorismi. Lugd. 1539, 8°.

Institutio Artis Oratoriae.

Chronicon Ducum Brabantiae. Antv. 1551, 1603.

De Comitibus Hollandiae. Leidae 1584. Francof. 1585, fol.

De Episcopis Ultrajectinis. Leidae 1584, fol.

Bovendien heeft hij zamengesteld een *Epitome Chiliadum Adagiorum* D e s i d e r i i E r a s m i. Colon. 1524, 8°., hetwelk door den grooten E r a s m u s zelven geprezen en goedgekeurd werd.

Nog werden hem toegeschreven:

Papiensis Obsidionis et eorum, *quae in eo acciderunt*, *Historica Narratio*.

Hollandiae et Zelandiae descriptio. Leid. 1611, 4°., hetwelk door P e t r u s S c r i v e r i u s in zijn *Batavia Illustrata* is opgenomen.

Zijne geschiedkundige werken zijn door B e r n a r d u s G u a l t e r u s gezamenlijk uitgegeven te Keulen in 1603, 8°.

E r a s m u s noemt hem: een man van een beschaafd verstand, en eene aangename welsprekendheid, die het Latijn vaardig en zuiver sprak, en een ongeveinsd en opregt vriend was.

Zie B o x h o r n, *Chronijcke van Zeelandt*, Deel I, bl. 458 en 459; d e l a R u e, *Geletterd Zeeland*, bl. 441-443; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B., bl. 5 en 6; L u i s c i u s, *Algem. Hist. Woordenb.;* K o k, *Vaderl. Woordenb.*, D. V, bl. 11; C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 8 en 9; *Biograph. Nationale*, Tom. I, p. 41; *Biograph. Universelle*, Tom. II, p. 1.

[Hubert van Baerland]

BAERLAND (HUBERT VAN), meer bekend als HUBERTUS BARLANDUS, geboren te Baarland, was omstreeks het jaar 1530 Geneesheer te Namen. Te Bazel had hij gemeenzamen omgang met den geleerden D e s i d e r i u s E r a s m u s, die hem een ervaren en geleerd Arts en tevens een man van zeer aangename verkeering en voorbeeldige zeden noemt.

Hij heeft geschreven:

Velitatio Medica cum Arnoldo Nootsio, etc. Antv. 1532, 8°.

Epistola de aquarum destillatarum facultatibus. Antv. 1536, 8°.

Epistola de Adriani Aelii Barlandi mortis genere. Antv. 1536, 8°.

Epistola ad Medicinae, *apud Lovanienses*, *studiosum juventutem*, welke voorkomt in de *Epistolae Medic.* van J. M a n a r d u s.

Uit het Grieksch bragt hij in het Latijn over:

B a s i l i i *oratio de agendis Deo gratiis et in Julittam Martyrem*.

G a l e n u s , *de Medicamentis paratu facilibus*. Veriae 1533, hetwelk ook is gedrukt bij de werken van G a l e n u s .

Nog schreef hij eene voorrede bij de Leydsche uitgave van Dioscorides, en beloofde eene vertaling van alle Arabische Geneesheeren, doch is die belofte niet nagekomen.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hyn), *Kerkelijke Outh.*, D. IV, St. III, bl. 113; Smallegange, *Cronijk van Zeeland*, D. I, bl. 702; de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 443; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B., bl. 6; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V, bl. 12; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 9; *Biograph. Nationale*, Tom. I, pag. 41; *Biograph. Universelle*, Tom. II, pag. 1.

[Michiel van Baerland]

BAERLAND (MICHIEL VAN) of BAARLANT, geboren te Goes, was de zoon van Mr. Jan van Baerland en Cornelia Kien. Hij legde zich op de Regtsgeleerdheid toe en werd Secretaris zijner geboortestad. Ook bespeelde hij de Nederduitsche lier, zoo als blijkt uit de beide dichtbundeltjes die hij heeft in het licht gezonden:

De Uytmuntende Dorimena; uytsingende Verschcyde Mengelrijmtjes, *ter eere van de Goesche Terpsichore*. Dord. 1652, 8°.

Mengeldichten. Dord. 1658, 8°.

Daar hij niet dan dochters naliet was hij de laatste mans oir van zijn geslacht. Zijne spreuk was: *fata viam inveniunt*. (De lotgevallen doen ons den weg vinden).

Zie Smallegange, *Cronijk van Zceland*, D. I, bl. 702; de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 392; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V, bl. 12; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 9 en 10; *Biogr. Nation.*, Tom. I, pag. 41; *Nieuw Woordenb. der Dichters*, *ten vervolge op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Universelle*.

[Jan van Baerle]

BAERLE (JAN VAN), geboren te Baarle, niet ver van Breda, in het laatste gedeelte der vijftiende eeuw. Na zijne studiën te hebben volbragt, werd hij Monnik in het klooster der Dominikanen te 's Hertogenbosch; later werd hij te Heidelberg tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd, in welke wetenschap hij aldaar openbaar onderwijs gaf. Na vervolgens te 's Hertogenbosch een geruimen tijd Prior van zijn klooster te zijn geweest, onthield hij zich eenige jaren in het klooster van zijne orde te Zierikzee en werd den 14den September 1524 door zijnen Generaal tot Inquisiteur-Generaal in het bisdom Luik aangesteld, welke post hij met zoo veel ijver als waakzaamheid waarnam, tot hij den 4den Julij 1539 ontsliep. Men heeft van hem, behalve eene Latijnsche verhandeling:

Handboexken van 't gheestelyk leven. 's Hertog., 12°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hermans, *Introd. in Not. rei Liter. maxime prov. Brab. Sept.*, *Conspectus Onom. Liter.*, pag. 5; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Kaspar van Baerle]

BAERLE (KASPAR VAN) of CASPARUS BARLAEUS, geboren den 12den Februarij 1584, te Antwerpen, was een zoon van Kaspar van Baerle, die aldaar Griffier was, doch zijn ambt verliet en naar Holland trok, nadat de Hertog van Parma Antwerpen veroverd

had. De jonge K a s p a r , die naauwelijks een jaar oud was, toen zijne ouders ballingschap voor slavernij en gewetensdwang verkozen, genoot vermoedelijk zijne eerste opleiding te Zalt-Bommel, waar zijn vader Rector was; reeds vroeg vertrok hij naar Leiden en behoorde aldaar onder de leerlingen van het Staten-Collegie, waarin jongelieden boven de twaalf jaren in de oude talen en godgeleerdheid werden onderwezen. Na zich acht jaren zoo in dat Collegie als aan de Leidsche Hoogeschool geoefend te hebben, werd v a n B a e r l e in 1609 tot Predikant beroepen te Nieuwe Tonge, op het eiland Overflakkée, welke dienst hij tot in het jaar 1612 waarnam, toen hij op aanbeveling van P e t r u s B e r t i u s in diens plaats tot Onder-Regent in het Staten-Collegie te Leiden werd aangesteld en van de predikdienst afstand deed. Op het einde van 1617 werd hij door de Bezorgers der Hoogeschool verkozen tot Hoogleeraar in de Logica of Redeneerkunde. Middelerwijl waren de geschillen der Remonstranten en Contra-Remonstranten ontstaan. B a r l a e u s hield de zijde der eersten, welke hij van het jaar 1615 af met zijne pen ten dienste stond. Ook woonde hij, zoolang de Synode te Dordrecht met open deuren gehouden werd, die vergadering bij en maakte aanteekeningen van hetgeen hij zag en hoorde, die sedert in het licht gegeven zijn. Hij hielp de gedaagde Remonstranten eenen geruimen tijd in het opstellen van eenige schriften en brieven, die, gedurende het houden der Synode, opgesteld en afgevaardigd werden. Doch in Februarij keerde hij naar Leiden en tot de waarneming van zijn gewoon beroep terug.

Nadat de leer der Remonstranten in de Synode veroordeeld was, werd ook de Hoogeschool, zoo als men het noemde, gezuiverd, en v a n B a e r l e omtrent het midden van Junij verlaten van het Onder-Regentschap, en in de volgende maand ook van de leerstoel in de Logica. Doch eer het laatste gebeurde, had hij de Acte van Stilstand geteekend, en zich verbonden voortaan niet te prediken, ofschoon hij ter zelfder tijd betuigde der Remonstrantsche zaken nog toegedaan te blijven. Hij besloot zich nu op de Geneeskunde toe te leggen, begaf zich buitenslands en hield zich in 1620 te Frankfort aan den Main op en later te Caen, in Normandye, waar hij tot Doctor in de Medicijnen bevorderd werd. Hij schijnt nogthans niet als Geneesheer te zijn opgetreden, maar hield zich te Leyden, waar hij in 1623 weder woonde, bezig met het onderwijs van jongelingen in de wijsbegeerte en andere wetenschappen, totdat hij in 1631 tot Hoogleeraar der wijsbegeerte en der welsprekendheid in de Doorluchtige school te Amsterdam beroepen werd, alwaar hij, van groot en klein geëerd en bemind, zijn beroep met allen ijver en veel vlijt waarnam, en eenige treffende Latijnsche gedichten en andere werken in het licht gaf. Met dit werkzaam leven hield hij aan, totdat hij door eene zware ziekte aangetast, die hem den geest geweldig benaauwde, en alleen nu

en dan eenige tusschenpoozingen gunde, 's daags nadat hij voor zijne studenten nog gelezen had, op den 14^{den} Januarij 1648, overleed. Over de natuur zijner ziekte, en de onmiddellijke oorzaak van zijnen dood, is onderscheiden gesproken en geoordeeld. Dan tamelijk zeker is het, dat zijne ziekte eene verregaande zwaarmoedigheid is geweest, waarvan hij reeds in het jaar 1623, kort na het ontdekken van den aanslag op het leven van Prins Maurits, aangetast werd, ter gelegenheid dat de zoo vermaarde Schout Bont te Leyden de onbeschofte stoutheid had hem, over straat gaande, onverhoeds een papier, hetwelk hem ten deele uit de zak stak, te ontrukken; waarvan Barlaeus, ofschoon er niets kwaads in stond, daar het een door hem vervaardigd Latijnsch vers was, dermate ontstelde, dat hij, om te minder verdacht te zijn, tot driemaal toe in de Openbare kerk ging, waarop eene zware wroeging en droefgeestigheid volgde, die echter door de tijd wederom verdween. Doch na zijn beroep te Amsterdam in 1632 trof hem nog grootere zwaarmoedigheid. Het blijkt echter niet duidelijk of deze hem aankwam wegens het verdriet dat hij had over de vinnige aanranding in geschriften hem door Nicolaas Vedelius en Martinus Schoockius aangedaan, ter zake Barlaeus een Latijnsch vers gemaakt had op en geplaatst voor een boek: *Over de Schepping*, door den Jood Manasse Ben Israël in 1634 in het licht gezonden, in welk vers hij de bijzondere vroomheid van dien Joodschen schrijver prees. Zeker gaat het, dat hij kort na de verschijning dier twistschriften in eene langdurige vierdendaagsche koorts verviel; doch in het begin van 1635 was hij weder in staat om de openbare redevoering *van den wijzen Koopman* te houden, en uit de brieven van den Drossaart Hooft, na dien tijd aan en wegens hem geschreven, schijnt men te mogen afleiden, dat hij nu en dan, en bijzonder omtrent den aanvang des jaars 1639, toevallen van onpasselijkheid gehad, maar daarna, tot diep in het jaar 1646, eene redelijke gezondheid genoten heeft. Toen echter schijnt hij van zijne oude kwaal op nieuw aangetast te zijn. Men heeft verteld en geloofd, dat hij meende van glas te zijn, en vreesde aan stukken gestoten te zullen worden, of van boter of stroo, waarom hij zich ver van het vuur hield. Sommige meenen, dat hij in eene put gevallen of gesprongen en zoo gesmoord is; doch in de lijkrede, door Johannes Arnoldus Corvinus over hem uitgesproken, leest men, dat eene schielijke flaauwte, die destijds velen trof, hem de dood aangedaan heeft.

Hij is begraven in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, nabij de grafkelder van zijnen vriend Pieter Cornelis Hooft, die hem slechts weinige dagen heeft overleefd, waarop Joost van Vondel dit grafschrift maakte.

Hier sluimert Baerle neffens Hooft,
Geen zaik hun glans noch vriendschap dooft.

Van Baerle heeft zich inzonderheid door zijne Latijnsche verzen en redevoeringen beroemd gemaakt. Hij beminde de Latijnsche poëzij boven alles, doch wanneer de liefde of natuur hem bezielde, sloeg hij met zwier en bevalligheid de hand aan de Nederduitsche lier, zoo als uit onderscheidene zijner dichtvruchten blijkt, die, even als al de voortbrengselen uit de school van Hooft, door zekere gemakkelijkheid en liefelijkheid bekooren. Door Boxhorn [1] wordt Barlaeus *vatum nostri Saeculi princeps* (de vorst der dichters onzer eeuw) genoemd. In zijne Latijnsche gedichten was hij echter veelal duister, somtijds gezwollen en meest altijd te geleerd, zoekende altijd de geheele fabelkunde, en zooveel mogelijk was van de oude geschiedenis in zijne verzen te vlechten.

Voorts zijn van hem de volgende werken in het licht verschenen:

Bogermannium ελεγχομενον *sive Examen epistolae dedic.* Joh. Bogermanni, L.B. 1615, 4°.

Discours of vertoog, *waerin met eene rechtvaerdige vrymoedig heyt van spreken*, *bestraft worden de ondeugenden raedslagen van zommige Theologanten en Predikanten onzes Vaderlants.* 1616.

Klagte en bede der Remonstranten hier te lande aen de Prince van Oranje. 1617.

Vale, *houdende verclaringe*, *in wat voeghen de Sinodus Nationael tot Dordrecht de Remonstranten afscheyt heeft gegheven*, *'t jaar Christi*. 1619.

Vertroostinghe aan de Remonstrantsche Kercken hier te lande ghesonden, *over het onrechtveerdig bannissement van haren Godtsalige gheleerde ende ghetrouwe Predikanten*. 1619.

Poemata pleraque primum separatim sparsimque, *edita in unum volumen contracta nimirum Heroicorum*, libri III, *Elegiarum*, libri II. Lugd. Bat. 1631, 12°. Amst. 1645, 2 vol., 12°.

Orationes Variae. 1632, fol. Amst. 1643, 12°., waarvan eene vertaling in het Nederduitsch in 1689 te Amsterdam in kl. 8°. in het licht verscheen, met de blijde inkomst van Maria de Medicis en eenige zijner Nederduitsche gedichten er achter.

Triumphus Foederati Belgii super debellatis ad Mosam urbibus, etc. Amst 1632, fol.

In ducatum Limburgicum additum Foederatorum Imperio. Amsterd. 1653, fol.

Antiputeanus. Cosmopoli. 1633, 4°.

Tumulus Gustavi Adolphi, etc.

Dissertatio de bono Principe, etc. 1653.

Medicea Hospes sive descriptio publicae gratulationis qua Mariam de Medicis, etc. Amst. 1639, fol. cum fig.

Het zelfde in het Fransch onder den titel: *Marie de Medicis entrant dans Amsterdam*. Amst. 1638, fol., zijnde ook gelijktijdig

(1) *Epistolae*, pag. 4.

met het oorspronkelijke eene Nederduitsche vertaling in hetzelfde formaat en met de zelfde letter in het licht verschenen:

Brisacum capta. Amst. 1639, fol.

Panegyricus Armando Cardinali Richelio XI. Amst. 1655. 12°.

Faces Augustae sive Poëmatia, *quibus Illustriores nuptiae a nob. et ill. Viro Jac. Catsio*, *eq. etc. jam a* C a s p . B a r l a e o *et* C o r n . B o y o *latino carmine celebrantur*. 1643, 4°. et 8°.

Oratio panegyrica de victa Hispanorum classi. Amst. fol.

Oratio de Ente Rationis. Amst. fol.

Oratio de Ente Reali. Amst. fol.

Methodus Studiorum et morum praeser. Ducibus Megapolensibus. 12°.

Historia rerum per octennium in Brasilia gestarum sub Praefectura Illustrissimi comitis Johannis Mauritii, *Nassoviae*, *etc. comitis*, *nunc Vesaliae Gubernatoris et Eguitatus Foed. Belgii ordinum sub Auriaco Ductoris*. Amst. 1647 cum. fig.

Observationes aut experimenta Magnetis et vis magnetica terrae, etc. 1651, 12°.

Epistolae variae. Amst. 1667, 2 vol. 8°.

Lettres de J. de Vicquefort, *avec les réponses de Baerle* (Latijn en Fransch). Amst. 1696, 12°. (enkel Fransch). Utr. 1782, 12°.

Zijne Nederduitsche gedichten, die gedeeltelijk achter de Nederduitsche vertaling zijner *Oratiën* gedeeltelijk in andere dichtverzamelingen verspreid waren, zijn door de zorg van Mr. P e t e r S a m u e l S c h u l l , in 1835 bijeenverzameld en te Zierikzee in het licht verschenen onder den titel van:

Poëzij van C. v a n B a e r l e .

Door zijne werken heeft v a n B a e r l e ongemeen veel achting verworven bij de geheele wereld; doch zijne scherpe twistschriften ten voordeele der Remonstranten hebben hem de ongunst niet alleen, maar zelfs den bitteren haat van vele kerkelijken op den hals gehaald. Het blijkt echter niet dat hij zich ooit openlijk bij de Remonstranten gevoegd heeft, nadat deze een bijzonder kerkgenootschap uitmaakten. Alleen vindt men aangeteekend, dat hij, in het jaar 1634, zijnen zoon door een hunner Predikanten in stilte heeft laten doopen. Dat hij niet onverdraagzaam was, kan men opmaken uit zijnen vriendschappelijken omgang met andersdenkenden, onder anderen met J o h a n n e s I s a c i u s P o n t a n u s , die in het godsdienstige met hem geheel in meening verschilde.

Bij zijne echtgenoote B a r b a r a S a y o n had hij zeven kinderen verwekt, van welke de oudste zoon C a s p a r v a n B a e r l e , de eervolle betrekking van Consul in Portugal voor Nederland bekleedde, terwijl zijne dochter S u z a n n a , de echtgenoot van den beroemden dichter G e r a r d B r a n d t werd.

Behalve het portret van B a r l a e u s door S l u y t e r , voorkomende in B r a n d t s *Historie der Reformatie* en dat van V i n k e l e s in K o k , *Vaderl. Woordenb.* en in C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*,

bestaan er nog afbeeldingen van hem door L. Virteu; door Jacob Matham naar Joachim Sandrart, door Willem Delff naar David Bailly, enz. Zijne spreuk was: *Nescire velle*, *quae magister maximus docere non vult*, *erudita inscitia est* (Het is eene verstandige onkunde niet te willen weten, datgene hetwelk de opperste meester niet wil leeren).

Zie J. Uytenbogaert, *Kerckelycke Historie*, bl. 696-700; Brandt, *Hist. der Reformatie*, D. II, bl. 243, 244, 451, 524 en 952, D. III, bl. 26 en volg., D. IV, bl. 24, enz.; Rabus, *Boekzaal van Europa*, Maart en April 1698, blz. 276 en volg.; Bayle, *Diction. Historique et critique*, Tom. III, pag. 124 et suiv.; Pars, *Naamr. van de Batav. en Hollands. Schrijvers*, bl. 277, 305, 328; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B, bl. 70; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II, bl. 98-100; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*, D. I, bl. 112, Saxe, *Onomast. Lit.*, P. IV, p. 251, Anal. 588; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X, bl. 388, en D. XI, bl. 89; dezelfde *Beschr. von Amsterd.*, D. VI, bl. III; Paquot, *Mémoires pour servir a l'hist. litter. des XVIII prov. des Pays Bas*, Tom. I, pag. 252; Bauer, *H.B.L. Wörterbuch*, Th. I, S. 257; *Levensbes. van Nederl. mannen en vrouwen*, D. II, bl. 214-218; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V, bl. 115-119; Chalmot, *Biogr. Woord.*, D. II, bl. 95-100; J. de Vries, *Proeve eener geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. I, bl. 132-140; *Biogr. Nationale;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II, bl. 261 en 262, Aant. bl. 185 (307); van Kampen, *Geschied. der Ned. Letteren en Wetens.*, D. I, bl. 139-142, D. III, bl. 77 en 78; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I, A, bl. 245, D. II, A, bl. 301, D. III, A, bl. 410 en 411, D. IV, St. I, A, bl. 241, 242 en 257, St. II, bl. 183 en 457; Hofmanni Peerlkamp, *de Poet. Latin. Nederl.*, pag. 340-347; Hoefft, *Parn. Latino Belg.*, p. 134; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenboek der Nederd. Dicht.;* van Lennep, *Amstelod. Athen. Memor.* passim; M. Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I, bl. III, 116 en 120, D. II, A en B, bl. 104-106 en 287; Mr. G. Mees, *Casper van Baerle geschetst*, medegedeeld in *de Fakkel*, D. XII, bl. 69-157; Bilderdijk, *Geschiedenis des Vaderl.*, D. VIII, bl. 89, 121 en 234; *Biogr. Univ.*; Schotel, *Geschied.*, *Lett. en Oudh. Uitspanningen*, bl. 123-125. Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Lambert van Baerle]

BAERLE (LAMBERT VAN) of LAMBERTUS BARLAEUS, een broeder van den voorgaande, geboren te Zalt-Bommel in 1595, ging, na zijne letteroefeningen met vlijt te hebben ten einde gebragt, en met lof tot de H. dienst te zijn toegelaten, in 1616 als Predikant van het gezantschap, met Gideon van Boetzelaer, Heer *van Langerak*, naar Frankrijk. Naderhand werd hij Conrector der Latijnsche Scholen te Amsterdam en van daar in 1641 tot buitengewoon Hoogleeraar der Grieksche taal naar de Hoogeschool te Leyden beroepen, welk ambt hij met eene openlijke redevoering *Over de voortreffelijkheid en het nut der Grieksche Letteren*(1) den 22sten October 1641 aanvaardde. In 1646 tot gewoon Hoogleeraar bevorderd, bleef hij in die betrekking werkzaam tot aan

(1) *De Graecarum Literarum praestantia et utilitate*.

zijn overlijden, hetwelk den 17^{den} Junij 1655 plaats had. Hij gaf uit:

Luciani Timon. Lugd. Bat. 1652, 8°.

Hesiodi Theogenia. Lugd. Bat. 1658, 8°.

Zie L u i s c i u s , *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II, bl. 100; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u é r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B, bl. 70; S a x e , *Onomast*, *Lit.* Pars IV, 375; *Beschrijving der stad Bonanel*, bl. 133; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 100 en 101; *Biogr. Nationale;* S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, D. I, bl. 153 en 176, D. II, T en B 124; *Biogr. Universelle*.

[Charles Gerardus van Baerle]

BAERLE (CHARLES GERARDUS VAN), den 2^{den} December 1768 te Geertruidenberg uit een oud en aanzienlijk geslacht geboren, werd door zijne ouders reeds vroegtijdig voor de studiën bestemd, en promoveerde, naauwelijks 20 jaren oud, aan de Hoogeschool te Leyden in de Regten. Kort daarna werd hij, in 1788, gekozen tot Vroedschap van de stad Brielle, en in 1794 aangesteld tot Raadpensionaris dier stad. In 1795 was hij de laatste en eenigste Pensionaris, die opkwam voor de Vergadering van Holland en West-Friesland, vermits overal, behalve te Brielle, het Stadhouderschap was vervallen verklaard. Na het jaar 1795 vestigde v a n B a e r l e zich met der woon te Zwolle als Advokaat. In 1806 werd hij benoemd tot Advokaat-Fiscaal der provincie Overijssel, en bleef in die betrekking werkzaam tot 1812. Na de inlijving van ons Land in het Fransche Rijk, werd hij benoemd tot Bewaarder der Hypotheken en Ontvanger der Registratie in het arrondissement Zwolle. Bij de verandering van zaken in 1813 werd hem het Provinciaal-Inspecteurschap der Belastingen te Rotterdam toevertrouwd en bekleedde hij die betrekking tot in het jaar 1818. Na voor laatstgenoemde betrekking te hebben bedankt, vestigde hij zich in 1819 op nieuw als Advokaat te Amsterdam en begon hij zich van dien tijd af gelijktijdig aan den handel te wijden. Te dier stede kon hij onder de meest beroemde Advokaten worden gerangschikt, en als bewijs zijner bijzondere regtskennis kan worden aangehaald, dat hij nog op zeer hoogen leeftijd tot het geven van Consultatiën werd aangezocht en zelfs in zeer vele belangrijke zaken en regtskwestiën als arbiter werd gekozen. Hij overleed, na een langdurig lijden, den 13^{den} Julij 1852.

Zie *Algemeen Handelsblad* van 14 Julij 1852.

[Johannes Baers]

BAERS (JOHANNES), een zoon van P a s c h a r i u s B a e r s , die eerst te Leeuwarden, daarna te Bergen op Zoom woonde, was ter laatstgemelde plaatse geboren. Hij werd in het jaar 1605 beroepen, als Predikant bij de Hervormden te Scherpenzeel, in 1610 te Fijnaart, en in 1619 te Vreeswijk. Terwijl hij ter laatstgemelde plaatse stond verzocht de Westindische Maatschappij hem om bij leening dienst te doen in hare bezittingen, waarmede Kerkeraad en Classis bewilligden. Diensvolgens reisde hij in 1629 naar Engeland

en vervolgens naar Brazilië, waar hij Predikant werd op Pernambuk. Van daar teruggekomen werd hij in 1632 Predikant te Zoest, waar hij in 1645 Emeritus werd. Hij overleed in 1653. Gedurende de tijd zijner ruste schreef hij een zonderling boekje, getiteld:

Cornu copiae, *dat is*, *een boek van allerlei materiën*, *te Amsteldam gedrukt tot kost en last van den Autheur*, *in het jaar* 1648, 12°.

Vroeger had hij reeds uitgegeven:

Olinda ingenomen. Amst. 1630, 4°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, bl. 15.

[Cornelis van Baersdorp]

BAERSDORP (CORNELIS VAN), geboren te Baarsdorp in Zuid-Beveland, gesproten uit het aloude geslacht der Borssele, van hetwelk reeds in de dertiende eeuw eene tak den naam van Baersdorp voerde, was een geleerd Geneesheer. Hij was Ridder, Raad en Lijfarts van Keizer Karel V en van diens zuster Eleonora, Koningin van Frankrijk en Maria, Koningin van Hongarije, en overleed te Brugge in 1565.

Men heeft van hem een uitvoerig werk over de geneeskunde, getiteld:

Methodus Universae artis Medicae in partes V disserta. Brug. 1538, 5 Vol., fol.

Alsmede:

Consilium de Arthritide, *exstat in opere*, *quod* H. Garetius addidit. Franc. 1592, 8°.

Zie Boxhorn, *Chronück van Zeeland*, D. I, bl. 459; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* van Hoogstraten en Bronërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B, bl. 6; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkelijke Outheden*, D. IV, St. III, bl. 113; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 10; *Biogr. Nationale;* Mr. J.C. de Jonge, *Bijv. en Verbet. op de Unie van Brussel*, bl. 39; *Biogr. Universelle*.

[Filips van Baersdorp]

BAERSDORP (FILIPS VAN), Heer *van Schellebroek*, een zoon van den voorgaande, geboren te Brugge, komt in de onuitgegeven notulen der Algemeene Staten te Brussel, op den 24sten Nov. 1576, als Schepen van Brugge voor, en woonde als Afgevaardigde van die stad in 1577 de Vergadering bij, waarin de Unie van Brussel gesloten werd, die hij ook onderteekende. In 1578 was hij Ontvanger te Brugge.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 72 en 73 en *Bijv. en Verbet. op de Unie van Brussel*, bl. 39.

[Adriaan Baert]

BAERT (ADRIAAN), geboren te Alkmaar in 1638, was de zoon van Jacob Baert en Catharina Kessel, en werd in 1674 in zijne geboortestad tot stedelijke Ambten bevorderd. In 1628 Pensionaris geworden en meestal ter dagvaart verschijnende, deed hij zijne bekwaamheid loffelijk gelden en werd in gewigtige zaken gebruikt. Tijdens de hevige twist met den Stadhouder in 1684, werd

hij nevens anderen gemagtigd om de papieren der stad Amsterdam, benevens die van den Pensionaris Jakob Hop te 's Gravenhage te verzegelen, waartoe de drie Gemagtigden, Franco van der Goes, Burgemeester van Delft, Adriaan Baert en de Secretaris van Staat Simon van Beaumont, hunne eigen zegels gebruikten; latende de verzegelde papieren onder bewaring van den Heer van Maarseveen. Ook werd zijne waarde zoo zeer erkend, dat hij met Anthony Heinsius en Pieter Burgersdijck op het drietal geplaatst werd ter vervulling van het ambt van Raadpensionaris na het overlijden van Gaspar Fagel en van den Pensionaris Michiel ten Hove, aan wien, terstond na den dood van Fagel, het ambt van Raadpensionaris bij voorraad was opgedragen. Daar Heinsius verkoren werd, volgde Baert dien op als Pensionaris van Delft, waar hij den 28sten Julij 1698 overleed; uit zijn eerste huwelijk met Barta van Wouw, kinderen nalatende, zijn tweede echt met Margareta van Hogenhouck was onvruchtbaar.

Zie *Négociations du comte d'Avaux*, Tom. II, pag. 98 et suivans; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XV, bl. 185; Kok, *Vaderl. Woordenboek*, D. V, bl. 15 en 16; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Dirk van Baert]

BAERT (DIRK VAN), zie BAERDT (DIRK VAN).

[Joachim Baex]

BAEX (JOACHIM), zie BAECX (JOACHIM).

[Ernst Willem Jan Bagelaar Bagelaar]

BAGELAAR (ERNST WILLEM JAN), geboren te Eindhoven den 16den September 1775, een zoon van Mr. Jan Otto Bagelaar en Maria Dorothea Arpeau, trad in 1789 als Kadet in de krijgsdienst, werd in 1795 Tweede Luitenant, in 1798 Eerste Luitenant, in 1807 Kapitein bij het Eerste Regiment Hollandsche Jagers, in 1814 Chef de Bataillon en in 1815 gepensioneerd als Majoor, op naauwelijks veertigjarigen ouderdom, zeer naar zijn genoegen, daar hij voor de kunsten leefde, doch tot schande van het toenmalig Ministerie van Oorlog, alleen om voor jongeren plaats te kunnen maken. Van 1792 tot 1814 had hij de veldtogten in Vlaanderen, Zeeland, Noord-Holland, Duitschland, enz. medegemaakt, de inneming van Straalsond bijgewoond en was met vele andere Nederlandsche Officieren uit het belegerde Hamburg ontvlugt.

Niettegenstaande die onrustige loopbaan, legde hij zich met ijver op het teekenen toe; inzonderheid werd zijne lust tot die kunst opgewekt, toen hij, in 1798 te Alkmaar in bezetting zijnde, met eenige liefhebbers kennis maakte, en gelegenheid kreeg, om teekeningen van eenige voorname oude meesters te zien, welke hij bestudeerde en navolgde. Ofschoon van toen af, tot in het jaar 1814, de openbare omstandigheden hem bijkans geen tijd ter beoefening van zijne zoo geliefkoosde bezigheid overlieten, wijdde hij echter de weinige uren, die hem overbleven, daaraan geheel toe; en toen hij in 1802 het werkje, getiteld: A. Bosse, *Manier om op rood koper te snijden of te etsen*, Amst. 1662, in handen had gekregen, begon hij het etsen te beproeven. Na een groot

gedeelte van Duitschland doorreisd en vele grootsche en schoone natuurtafereelen met een opmerkzaam oog beschouwd te hebben, bekwam hij in het jaar 1811 gelegenheid om Parijs en den toen aldaar opgehoopten kunstschat te beschouwen.

Zijn eigen geëtst werk, meest bestaande uit boschrijke landschappen, studiën en beestjes, waaronder enkele naar Adriaan van de Velde, Jacobus Janson en Jan Kobell, bedraagt meer dan driehonderd stuks, doch er zijn weinige volledige exemplaren van voorhanden: want daar hij de kunst alleen uit liefhebberij beoefende, schonk hij dit werk slechts aan eenige goede vrienden, en sleep vele platen gedurig weder uit; hetgeen er echter van over is, getuigt zeer gunstig voor 's mans kunstverdiensten, onvermoeide werkzaamheid en gedurige vorderingen; alles is op eene hem eigene manier behandeld. Een volledig exemplaar van 's mans etswerk, gelijk ook zijn Album, waarin zoo vele kunstenaars hunne schatting aan den waardigen kunstbroeder bragten, berust bij zijnen vollen neef, den Hoogleeraar P.O. van der Chijs, te Leiden.

In 1816 behaalde hij bij de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij eenen zilveren eerepenning, wegens het vervaardigen van prentteekeningen op eene nieuwe manier, en het bereiden van drukzwart uit inlandsche voortbrengselen. De daartoe betrekkelijke verhandeling is door gemelde Maatschappij in het licht gezonden. Onder de twaalf stuks prentteekeningetjes, door hem naar zijne uitvinding vervaardigd, zijn sommigen als met roet of spijkerinkt omgetrokken, en andere als met Oost-Indische inkt gewasschen; eenige daarvan naar Jan Luyken, komen de oorspronkelijke teekeningen al zeer nabij. Bagelaar heeft ook fraaije teekeningen vervaardigd en in latere jaren mede met olieverw geschilderd. In 1820 werd hij benoemd tot Lid der Koninklijke Maatschappij van Beeldende Kunsten te Gent. Hij overleed den 8sten Februarij 1836 op een klein landgoed te Son bij Eindhoven, waar hij de laatste jaren zijns levens heeft doorgebragt.

Als een blijk van zelfbeheersching diene het volgende: Eens aan eene speelbank te Parijs een vijftranestuk inzettende, trok hij 800 francs en speelde nu niet meer, tot groote verwondering van den bankier en vele aanwezigen, die zeker verwacht hadden dat zulk een goed begin hem tot verder spelen zou uitlokken.

Zijn welgelijkend portret, werd door hem zelven naar dat, hetwelk Pieneman vervaardigd had, gegraveerd.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III, bl. 188-192; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan Hendrik Bagelaar]

BAGELAAR (JAN HENDRIK), een broeder van den voorgaande, werd den 25sten Maart 1780 geboren te Eindhoven. Na aldaar een sober schoolonderwijs ontvangen te hebben, werd hij nog zeer jong geplaatst op 's Lands Kweekschool voor de Zeevaart te

Amsterdam, en kwam, bij de organisatie van het vaste korps Zee-Officieren der Bataafsche Republiek, ten jare 1797, als Kadet of Jonker, op een der schepen, die den ongelukkigen zeeslag van den 11den October 1797 bij Kamperduin bijwoonde, in welken hij, na dapperen tegenweer, met den Admiraal de Winter en zoo vele andere krijgsgevangen gemaakt en naar Engeland overgevoerd werd. Hier werd hem een dorp in het graafschap Kent tot verblijfplaats aangewezen.

Daar de toelage aan de krijgsgevangenen zeer sober was(1), nam Bagelaar, als hij eens een weinig geld had, tot eene list zijnen toevlugt om zijnen honger te stillen. Wanneer men in eene Engelsche herberg thee bestelt, ontvangt men er zooveel geroost brood, *toast* genaamd, bij, als men gelieft, hetgeen onder den prijs der thee begrepen wordt. Nu liet Bagelaar bij zulke gelegenheden het eene bord brood na het andere aanrukken(2).

Uit Engeland, waarschijnlijk bij uitwisseling, teruggekeerd, verkreeg Bagelaar op den 12den Februarij 1800 den rang van Luitenant ter Zee, en kwam hij, ten jare 1802, als tweede Officier aan boord van de brik *de Avonturier*, Kapitein Cowell(3), om de tijding van den te Amiens gesloten vrede over te brengen. De reis zou in het geheel slechts achttien maanden duren. Op den 12den Mei verliet men de reede van Texel, doch was door tegenwinden juist volle drie maanden daarna eerst in baai Fals aan de Kaap de Goede Hoop aangekomen. Men had onder weg geene andere plaats aangedaan (15-18 Junij) dan Porto-Prayo, op het eiland St. Jago, een der dusgenaamde Zoute Eilanden, en wel om ververschingen en water in te nemen. In die dagen kon men, bij gebrek aan fabrieken op het eiland en het gemis van koophandel derwaarts, goede zaken doen met oude kleederen; wat men er voor geld wilde koopen, was peperduur. Men vond in Augustus 1802 in baai Fals een Bataafsch eskader en konvooi onder de bevelen van den Kapitein Melissen. De Engelschen waren toen aan de Kaap, die ze binnen weinige weken, volgens den inhoud van het Vredestractaat van Amiens, aan de Nederlanders zouden teruggeven, volgens hunne gewoonte

(1) Voor de krijgsgevangene, of op parool zijnde Kadets, slechts 9 pences of Engelsche stuivers daags.

(2) Andere Kadets bezigden de volgende list: met welwillend overleg van den plaatselijken Geneesheer hield men zich beurtelings ziek, wanneer de toelage verdubbeld werd, gelijk het gebruik medebragt: zoo doende kon men zich iets boven het gewone voedsel aanschaffen, of wel een paar schoenen of wat men van kleinigheden anders noodig mogt hebben. Andere Kadets gingen voor gering loon bij de boeren werken, enz., enz.

(3) Dit vaartuig was, met overleg van den Vice-Admiraal de Winter, op de Amerikaansche wijze gebouwd, en eerst in 1801 te Amsterdant van stapel geloopen.

druk bezig, om, al wat slechts te vervoeren was, in te schepen, zullende de volkplanting in oorlog laten met de Kaffers, met wie zij twist hadden gekregen en die zij nog niet hadden kunnen bedwingen.

B a g e l a a r hoopte bij zijne aankomst in Indië weldra (gelijk het voornemen bij zijn vertrek geweest was) naar het Vaderland terug te keeren, doch de op nieuw met Engeland uitgebroken oorlog, deed hem en zijn schip *de Avonturier* in Indië terughouden. In 1803 werd B a g e l a a r op *de Avonturier* met andere schepen naar de Molukken gezonden, om die, ten gevolge van den gesloten vrede, weder van de Engelschen over te nemen. Over dezen togt voerde de Kapitein B u y s k e s als Commissaris het bevel.

Met een Fransch eskader, onder den Schout-bij-Nacht (Contre Amiral) L i n o i s , in het begin van 1804, na het hernieuwen des oorlogs, in de Chineesche Zee kruisende[1], had hij eene ontmoeting met de uit China komende Engelsche koopvaardijvloot. Indien men toen van onze zijde goed doorgetast had, zoude men eenige van deze schepen (ongetwijfeld 4 à 5), wier waarde op zes millioenen guldens geschat werd, hebben kunnen vermeesteren[2]. Men maakte echter twee andere prijzen, van welke B a g e l a a r zijn aandeel in de prijsgelden ontving.

Inmiddels was zijn vader in Maart 1803 overleden, en kreeg hij daarvan, ten gevolge van den oorlog, eerst volle twee jaren daarna de tijding. Toen bevond hij zich nog altijd aan boord van de Brik *de Avonturier*, en wel ter reede van Soerabaya. Den 26sten Mei 1804 vertrok B a g e l a a r met dit schip (onder bevel van denzelfden Commandant v a n d e S a n d e), uitmakende een deel van het van Samarang naar de eilanden van Karimon-Djawa vertrokken smaldeel van zeven verschillende Oorlogsvaartuigen, onder het Opperbevel van den Kapitein ter Zee H o l l a n d , met het doel, om aldaar eenige, vooral Boegineesche, zeeroovers te vermeesteren, doch die ten gevolge van de slechte manoeuvres, zoo van den Bevelhebber van *den Avonturier*, als van die der Brik *de Admiraal* B e i n i e r , ontkwamen, waarom op den 9^{den} Julij daaraanvolgende de Kapitein-Luitenant v a n d e S a n d e door den Krijgsraad werd veroordeeld, om gedurende zes maanden als eerste Officier, aan boord van het Linieschip *de Resolutie*, te dienen, en de Kapitein-Luit. C o u d e r e van *de Admiraal* R e i n i e r om

(1) Dit eskader bestond uit een Linieschip van 84 stukken en 4 Fregatten van verschillende grootte. Toen werd de *Avonturier* gecommandeerd door den Kapitein-Luitenant ter Zee (later Schout-bij-Nacht) v a n d e S a n d e . Dit eskader kwam op den 25sten Februarij 1804 op de reede van Batavia terug.

(2) De Admiraal H a r t s i n c k , in last hebbende om zijne vloot zoo digt mogelijk bij Java te houden, had aan L i n o i s slechts dit enkele schip willen afstaan, hetwelk dus ook het eenige van onze Oost-Indische vloot was, dat destijds niet werkeloos bleef.

op zijn eigen bodem drie maanden als arrestant te worden beschouwd. Inmiddels werd het bevel over *de Avonturier* aan den Eersten Luit. M e l m s , en dat van de R e i n i e r , aan den Luit. ter Zee A n d r é (Eerste Officier aan boord) opgedragen.

Den 1sten Januarij 1805 kreeg B a g e l a a r zijnen Kapitein F.W.C. v a n d e S a n d e , wiens straftijd toen geëindigd werd gerekend, op den *Avonturier* terug. Den 5den Maart 1805 vertrok dit schip, in gezelschap van het Fregat *de Maria Reigersbergen*, van Soerabaya naar de Moluksche eilanden, ter begeleiding van zeer vele Koopvaarders. In Maart 1805 werd B a g e l a a r tot de 1ste Klasse der ordinaire Luitenants ter Zee bevorderd op een vast tractement van *f* 400 's jaars en een zeetractement van *f* 40 's maands.

In die dagen konden in Oost-Indië de Bevelhebbers van 's Lands schepen schatten bijeen hoopen. Zulks kwam niet alleen door regtstreekschen handel, als wel door het voor hunne rekening schaften der onderhoorigen. Door het Indische Gouvernement werd namelijk zoodanige overvloed van een en ander verstrekt, dat daarvan vele artikelen konden worden verkocht of daarvoor dadelijk geld ontvangen worden. Zoo werd dan ook bij het doen van victualiëringen telkens door de Pakhuismeesters gevraagd of men de verlangde artikelen in geld of wel in natura wenschte te ontvangen.

Tijdens B a g e l a a r in Maart 1805, aan boord van de *Avonturier*, op de reede van Grissee lag, bevond zich daar een eskader van elf schepen, waaronder vier Linieschepen, zijnde het Fregat *Juno*, geruimen tijd te voren (27 Junij 1803) gestrand en twee andere buiten staat om te kunnen dienen. Het was eene aanzienlijke magt, wel in staat om bij moedige aanvoering den vijand gevoelige neepen te kunnen toebrengen en schoone prijzen te maken; doch men bleef werkeloos, en men was op Java zoo gerust als of de diepste vrede heerschte. Somtijds, wanneer een Kaper de stoutheid had zich te komen vertoonen, werd er jagt op hem gemaakt, en moest hij zich, wilde hij niet genomen worden, spoedig uit de voeten maken.

Op den 6den Maart ging B a g e l a a r 's Kapitein, de Heer v a n d e S a n d e , op het Fregat *de Phoenix* over, en werd het bevel over den *Avonturier* aan den Kapitein-Luitenant F a b e r opgedragen, die in October van hetzelfde jaar in dat bevel door den Kapitein-Luitenant C o u d e r e vervangen werd.

Uit de Molukken teruggekeerd, had hij het verdriet, dat het schoone vaartuig, waarop hij nu vijf jaren onafgebroken gediend had: dat, zeggen wij, de *Avonturier* op den 27sten November 1806, met nog een Fregat, eene Korvet en een Brik, benevens een aantal Koopvaardijschepen, gezamenlijk ten getale van 26, door de Hollanders, ter reede van Batavia, moest in brand gestoken of anderszins onbruikbaar gemaakt worden, ten gevolge der verschijning

van eene Engelsche overmagt, bestaande uit twee Linieschepen, 5 Fregatten en 1 Brik. Het was den Hollanders niet mogelijk de schepen door de Landbatterijen te beschermen, noch ze door eene overhaaste vlugt in veiligheid te brengen.

Uit eenen door B a g e l a a r op den 20sten Februarij 1807 aan zijne betrekkingen in Nederland geschreven brief, zien wij, dat hij toen in geene twee jaren eenige tijding van hen ontvangen had; iets, wat aan den steeds voortdurenden oorlogstoestand moet worden toegeschreven. Hij vleide zich, na boven gemeld ongelukkig voorval, verlof te zullen krijgen, om op eigen kosten naar het Vaderland terug te keeren, terwijl er toen in Oost-Indië Officieren in overvloed waren voor de beide oude linieschepen en de korvet, die aan Nederland nog maar in Indië waren overgebleven; dan de Admiraal H a r t s i n c k wilde dit verlof alleen aan krijgsgevangenen verleenen en B a g e l a a r weder plaatsen op een der gemelde schepen, die toen ter bescherming van de Oostkust van Java gebezigd werden.

In 1806 diende hij op de korvet *Scipio*, Kapitein-Luitenant C a r r e g a , welk vaartuig den 31sten Augustus 1807 door den Bevelhebber, die door de Engelschen gejaagd werd, op het strand werd gezet en verloren ging.

Eenigen tijd daarna schreef hij naar het Moederland: ‘Ofschoon ik het hier zeer wel heb, verlang ik meer dan ooit naar het Vaderland. Met welk een genoegen zal ik een klimaat verlaten, waar de dood en het despotismus alles schijnen te willen vernielen.’

Bekend zijn dan ook de tyrannieke handelingen, welke er reeds vóór de aankomst van den Gouverneur-Generaal D a e n d e l s op Java plaats hadden, en die, welke deze zich later in Oost-Indië veroorloofd heeft.

B a g e l a a r moest nu steeds in Indië blijven om onze schoone bezittingen aldaar tegen de Engelschen te helpen verdedigen.

In Mei 1807 bekwam hij het bevel over eene Inlandsche galei, genaamd *Maria Wilhelmina*, gemonteerd met één 8 en 4 vierponder-stukken. De bemanning bestond uit 20 Europeanen en 80 Javanen. Het gebeurde eens dat hij door een groot Engelsch fregat zoo gejaagd werd, dat hij het niet kon ontkomen, en daarom zijn vaartuig zeer nabij het strand hield. De Engelschen hem hier door den grooten diepgang van het fregat niet kunnende volgen, zetteden hunne gewapende barkas uit en zonden die wel gewapend, onder bevel van den eersten Officier van het fregat, om zich van de galei meester te maken. B a g e l a a r slechts sober van ammunitie voorzien, beantwoordde het schieten der Engelschen aanvankelijk niet, zoodat zij meenden, dat hij geen tegenstand zoude bieden; doch toen de barkas goed onder schot kwam, pointeerde B a g e l a a r zelf den zwaar met schroot geladen achtponder op de barkas en liet die zoodanig gerigt

houden. Daarop nam hij zijn jagtgeweer en legde daarmede den Engelschen Officier neder, die achter in de barkas zat, en een pistool in de hand hield, roepende tegen zijne manschap: ‘roeit op, jongens! ik zal hem (doelende op B a g e l a a r) dood schieten.’ Van de door dit sneuvelen ontstane verwarring gebruik makende, liet B a g e l a a r terstond daarop den achtponder losbranden, waardoor de barkas in zinkenden staat geraakte, zoodat de bemanning zich niet kon redden, maar door de sloepen der galei werd opgevischt. 25 Engelschen vielen alzoo, na het sneuvelen van den eersten Officier en eenig volk, in zijne handen. B a g e l a a r begaf zich daarop met zijne gevangenen naar land, en toen begon de Bevelhebber van het Engelsch fregat met hem te onderhandelen. Men kwam overeen dat de gevangenen zouden worden teruggegeven; doch daarentegen geen verdere aanval tegen de galei zou geschieden, en dat deze gedurende een jaar ongehinderd langs de kust van Java zou mogen varen; ook liet de Kapitein van het Engelsche fregat B a g e l a a r verzoeken om de in een kistje buit gemaakte fraaije koppel pistolen van den gesneuvelden Officier, dewijl zij een familiestuk waren, waaraan zeer werd gehecht. B a g e l a a r voldeed dadelijk aan dit verzoek en ontving des Officiers degen tot een tegengeschenk.

Het kommando over de galei verwisselde hij in April 1808 met dat over het vaartuig *de Beschutter*, een schoener van 80 voet lengte, voerende 14 stukken en 106 man equipagie, doch waaronder toen slechts 32 Europeanen gevonden werden. Welk een bewijs, hoe in zulk een kort tijdsverloop van naauwelijks vijf jaren, zoowel de Officieren als de matrozen, van dat schoone eskader reeds nutteloos, maar toch lijdelijk, waren uitgestorven.

Op den 1sten October 1808 keerde B a g e l a a r met dit vaartuig, na eenen vergeefschen kruistogt van 2 maanden op eenen Engelschen kaper in Straat-Banka, te Batavia terug. Zijn vaartuig zeilde niet sterk genoeg om den kaper te kunnen achterhalen, toen deze het op een loopen zette. Het opperbevel over de toen zoo nietige zeemagt in Indië was in die dagen bij den Schout-bij-Nacht B u y s k e s, die over Noord-Amerika op Java aangekomen was. De Gouverneur-Generaal D a e n d e l s was vroeger over Teneriffe (alwaar hij zich aan boord eener Amerikaansche brik had ingescheept) aldaar aangeland.

Te dier tijd sloot B a g e l a a r eene getrouwe vriendschap met den toenmaligen Luitenant-Kolonel der Genie en Adjudant-Generaal J o h a n n e s v a n d e n B o s c h (die later eene zoo bêlangrijke rol als Gouverneur-Generaal en Minister van Koloniën gespeeld heeft), zoo zelfs, dat B a g e l a a r hem met den Heer v a n S e v e n h o v e n tot uitvoerder van zijnen uitersten wil benoemde; doch B a g e l a a r zelf ging dezen zijnen vriend vele jaren naar de eeuwigheid vooruit.

Toen van den Bosch, zich met den Maarschalk Daendels niet kunnende verstaan, plotseling door dezen genoodzaakt werd Java te verlaten en naar Europa terug te keeren, liet hij de bezorging van een aanzienlijk landgoed, dat hij in eene woeste streek had aangelegd en waar hij vele lediggangers aan den arbeid gewend had, aan zijnen vriend Bagelaar over, doch ook deze zou naar Europa terugkeeren.

Gedurende eenen kruistogt, ten jare 1809, maakte Bagelaar, die toen het bevel over de korvet *de Javaan*[1] voerde, bij het eiland Bali, eene Engelsche brik buit, die eene lading van 80,000 Spaansche matten aan boord had, waarvan hij een deel als prijsgeld ontving. In de eerste dagen van November des zelfden jaars, keerde hij met gemeld vaartuig uit de Molukken te Batavia terug om aldaar te timmeren.

Zijn aandeel in de prijsgelden der Engelsche brik goed willende beleggen, kocht hij van die schuldbrieven, welke te Batavia te bekomen waren, namelijk Nederlandsche en Nederlandsch-Zweedsche. De eerste werden weldra getierceerd en door de laatste werd door den Koning van Zweden later op eene onverantwoordelijke wijze de pen gehaald, zoodat de som der prijsgelden zeer gesmaldeeld werd. In deze dagen had de Gouverneur-Generaal Daendels plan om de opkomende Engelsche bezittingen in Australië (Nieuw Zuid-Wallis en van Diemensland) te laten overvallen en verwoesten; ook Bagelaar zou van deze expeditie deel gemaakt hebben, doch, om welke redenen is ons niet gebleken, de zaak had geenen voortgang.

Op zekeren tijd dat Bagelaar, op bekomen bevel, eene massa bonken (zeker kopergeld) in eene sloep transporteerde, zonk deze onder de bemanning weg, die zich met zwemmen moest redden. De degen van Bagelaar, welke los in de sloep lag, werd niet dan na dagen zoekens door duikers weder van den bodem der zee opgehaald.

Op eenen anderen tijd, toen hij den Sultan van Bantam als staatsgevangene vervoerde, ontving hij van dezen Vorst, die alle gebogchelden uit zijn rijk onder zijne dienaars had, eenen prachtigen, met goud versierden, assagaai ten geschenke, welke thans in het Kabinet van zeldzaamheden te 's Gravenhage bewaard wordt.

Den 23sten November 1809 schreef Bagelaar aan zijne betrekkingen in Nederland: ‘Ik doe veel moeite om mijn ontslag en verlof te bekomen om te repatriëren, en dewijl mijne gezondheid thans niet te best is, hoop ik, bijaldien ik hierin al niet slaag, ten minsten eenen post aan wal te zullen bekomen, dewijl,

(1) *De Javaan* was, even als een ander mede voor de dienst op Java aangekocht schip, *de Mandarijn*, vroeger een Amerikaansche koopvaarder, doch door de Marine tot een klein oorlogschip ingerigt. Het voerde 14 stukken.

volgens getuigenis der Doctoren, eene stillere levenswijze voor mijne gezondheid volstrekt noodzakelijk is.'

Bijna acht jaren had B a g e l a a r alzoo achtereenvolgens in het verwoestende klimaat van Oost-Indië, meestal strijdende, en dikwerf onder zware vermoeijenissen, die daar, gelijk men weet, dubbel aangrijpen, doorgebragt. Zijne gezondheid had zeer geleden. Hij verlangde naar het Vaderland terug te keeren. Men droeg hem ten dien einde op om *de Javaan*, die een uitmuntend zeiler was, en dus in staat, om, bij voldoende voorzorg, de Engelschen te ontkomen, met eene kostbare lading naar Europa te brengen. Terwijl het schip te Soerabaja met koffij, specerijen, indigo en sapanhout geladen werd, veroorzaakten de beslommeringen en de groote zorgen voor den Bevelhebber van een vaartuig, daarmede verbonden, dat zijne ziekte, een hevig rheumatismus, na eene pas doorgestane leverziekte, zeer toenam; op de reis naar Europa, welke togt op den 4^{den} Junij 1810 aangevangen werd, had de ongelukkige, bijna immer bedlegerige man, daarenboven gebrek aan medicijnen.

Op zekeren dag, terwijl *de Javaan* in de bogt van Frankrijk zeilende was, bespeurde men, bij het naderen van den avond, te midden der daar kruisende Engelsche vloot vervallen te zijn. De Engelsche vlag, die van de linie- en andere schepen der vloot waaide, was zoo duidelijk zigtbaar, dat een zwarte jongen op *de Javaan*, die nimmer vroeger gemelde vlag had gezien, ze later, alleen door het aanschouwen op dien enkelen avond, kon uitteekenen. De als passagiers zich aan boord bevindende Officieren, onder welke de Luitenant-Kolonel M u n t i n g h e , kwamen den Kommandant, die op zijne kooi ziek lag, kennis geven, dat ze hunne uniform maar zouden gaan aantrekken, om door de aan boord springende Engelsche matrozen gerespecteerd te worden. B a g e l a a r gaf inmiddels den moed niet op, maar beval om het grootste aan boord zijnde watervat te laten ledig loopen en dat de scheepstimmerman dit ten spoedigste zou doorzagen; in een der deelen of balie liet hij een lange spar bevestigen en boven aan die spar een groote scheepslantaren met een daarin brandend licht vast maken; - dit alles werd over boord gezet; - tevens werden alle lichten op *de Javaan* uitgebluscht en werd er geheel van koers veranderd[(1)]. Inmiddels was het duister geworden. Men zag door de nachtkijkers dat de Engelschen immer op het licht aanhielden en eindelijk de ton opvischten. Toen de dag aanbrak was men de Engelsche vloot gelukkig ontkomen, en om eene herhaling van zoodanige ontmoeting, die

(1) De hier door B a g e l a a r te werk gestelde krijgslist was echter niet nieuw; een paar jaren vroeger was zekere Kapitein V o e r m a n of W o e r m a n , van Japan naar Java terugkeerende, op gelijke wijze den vijand listig ontkomen.

minder goed zou hebben kunnen afloopen, voor te komen, besloot men de naast bij zijnde haven, namelijk Bordeaux, binnen te loopen, daar men toch wist, dat Frankrijk met het Koningrijk Holland gealliëerd was. Men bedroog zich; sedert Julij van dat zelfde jaar was Holland geen onafhankelijke Staat meer. Alleen met behulp van goede kaarten en zonder loods kwam men het gevaarlijke vaarwater, langs den toren van Cordouan en door de Gironde voor Bordeaux, in October 1810 binnen, terwijl kort te voren een Amerikaansch schip, met eenen loods aan boord, op de zandbanken der Gironde verzeild geraakt en vergaan was. Het houden van quarantaine, de visitatiën der Douanen, enz., veroorzaakten eenig oponthoud, maar de kostbare lading was uiterst welkom. Sedert vele jaren was zoodanige niet onmiddellijk uit eene der Keerkringlanden, althans niet van Java, aangebragt. De waarde bedroeg ongeveer een half millioen Nederlandsche guldens.

'Mogt ik niet herstellen,' schreef de steeds lijdende B a g e l a a r , ik zal mij zulks getroosten, dewijl ik weet, dat ik mij zelven niets te verwijten heb, en niet, gelijk zoo vele anderen, mijne gezondheid door debauches, maar in de dienst van mijn Vaderland heb verloren. Ik hoop dat het weinig fortuin, dat ik in bijna negen jaren rondzwervens heb overgelegd, toereikend zal zijn, om mijne nog overige levensdagen in stilte, in eene van onze Landprovinciën, door te brengen, indien men ondankbaar genoeg mogt zijn om mij pensioen te weigeren.'

De depêches der hooge Indische Regering, voor den Keizer en den gewezen Koning van Holland, werden door den Luitenant-Kolonel M u n t i n g h e dadelijk naar Parijs overgebragt, terwijl aan B a g e l a a r toegestaan werd, uit hoofde zijner voortdurende ziekelijkheid, om, na de korvet gelost te hebben, het bevel aan zijnen eersten Officier (den Heer G e e s t e r a n u s) over te geven en naar Holland te vertrekken. In ruim 4½ jaar had B a g e l a a r thans geene de minste berigten van zijne betrekkingen ontvangen.

Intusschen werd de Hollandsche vlag op *de Javaan* door de Fransche vervangen en moest de eed aan den Keizer gedaan worden. De korvet werd gelost en opgelegd. Bij het geheel ontladen kwam eene slang, die men, tijdens het innemen der lading, op het Javaansche strand aan boord had gebragt, verbazend gegroeid voor den dag. Zij had zich gedurende den overtogt met ratten en muizen gevoed, en daardoor aan de schepelingen groote diensten bewezen, doch werd thans gedood en door B a g e l a a r aan het Museum van Natuurlijke Historie te Parijs ten geschenke gegeven.

De lijdende toestand van B a g e l a a r was ook oorzaak, dat hij niet voor den 23sten December 1810, en wel in een opzettelijk daartoe gekocht en gemakkelijk ingerigt rijtuig, de reis naar het Vaderland kon ondernemen. N a p o l e o n , die hem kort na zijne

aankomst naar Parijs had ontboden, waaraan hij door den staat zijner gezondheid niet voldoen kon, had hem laten aanzeggen, dat hij zeer over hem tevreden was, en er bijgevoegd, dat het goed zoude zijn, dat hij spoedig met de schepen (er was nog een Hollandsch Oorlogsvaartuig, weinige dagen na hem, mede te Bordeaux binnen gevallen) weder naar Java vertrok.

Te Parijs, waar hij zich zoo kort mogelijk ophield, stond de Minister van Marine aan B a g e l a a r , tot herstel zijner gezondheid, een voorloopig verlof van 4 maanden toe. Na een verblijf van slechts 14 dagen in Frankrijks wereldberoemde hoofdstad, werd de togt naar Eindhoven, de woonplaats eener teedergeliefde moeder, voortgezet. Van toen af werden onophoudelijk jaren van smart en lijden doorgebragt, alle mogelijke hulpmiddelen van natuur (minerale en andere baden, zoo te Spa, te Burscheidt, hij Aken, te Pyrmont en elders) en van kunst aangewend, doch te vergeefs, de gezondheid was onherstelbaar verloren.

B a g e l a a r bevond zich te Delft, toen de Nederlanders in November 1813 het Fransche juk begonnen af te schudden. Hoe ziek en lijdende hij ook was, gloeide echter het vuur der vaderlandsliefde in zijnen boezem, en zou hij zoo gaarne, indien slechts mogelijk, gevolg hebben gegeven aan de roepstem van den Schoutbij-Nacht K i k k e r t , die, door het Provisioneel Bewind te 's Gravenhage aan het hoofd onzer zeemagt te Rotterdam geplaatst, in eene immer gedenkwaardige Proclamatie onze vaderlandsche zeehelden opriep, ‘om den bezem weder op de mast te zetten en de vaderlandsche stroomen van het vreemde gespuis schoon te vegen.’

Toen de Generaal-Majoor v a n d e n B o s c h , in 1818, met eenige menschenvrienden, de Maatschappij van Weldadigheid oprigtte, stond zijn getrouwe vriend B a g e l a a r hem, waar hij slechts kon, in deze edele zaak met raad en daad bij. Ten behoeve van de kolonie Frederiksoord, deed hij, door de gebroeders P e t i t te Aarle, in Noord-Braband, eene zeer welluidende klok gieten, met het opschrift: J.H. B a g e l a a r , *aan de Maatschappij van Weldadigheid*. Later deelde hij aan v a n d e n B o s c h eenige kaarten en aanteekeningen mede, ten behoeve van diens werk, getiteld: *Nederlandsche Bezittingen in Azië*, *Amerika en Afrika*, 's Gravenh. en Amst. 1818. Het toen door hem ontvangen prachtexemplaar legateerde hij aan zijnen vollen neef, meergemelden Hoogleeraar P.O. v a n d e r C h i j s .

De rusteloosheid van den zeeman bleef B a g e l a a r tot in het laatst van zijn leven bij. Eerst woonde hij, na zijne terugkomst uit Indië, eenigen tijd te Eindhoven, daarna te Delft, toen te Dordrecht, later te Amsterdam; eindelijk kocht hij zich het heerenhuis of dusgenaamde kasteel te Son (gemeente Son-en-Breugel), in de provincie Noord-Braband, het gewest zijner geboorte, en ontsliep daar kalm en zacht in September 1827. B a g e l a a r , die zoo velen in zijnen omtrek tot den laatsten oogenblik had welgedaan,

werd, op zijne begeerte, in eenen, aan weinigen bekenden, hoek van zijnen tuin begraven.

B a g e l a a r was een edeldenkend mensch, een ouderlievend kind, een teeder bloedverwant, een welmeenend vriend, geacht door zijne meerderen en bemind bij zijne minderen.

Zie d e J o n g e, *Geschied. van het Nederl. Zeewezen*, D. VI, bl. 613, aangevuld uit de Familie-papieren.

[Daniël Otto Bagelaar]

BAGELAAR (DANIËL OTTO), een broeder der beide voorgaanden, geboren te Eindhoven, den 25^{den} Maart 1782, trad in 1804 als Volontair in dienst bij een Bataillon Infanterie, waarmede hij in dat en het volgende jaar op de kusten van Zeeland geëmbarqueerd was; in 1805, benoemd tot 2de Luitenant, woonde hij in dien rang, in 1809, den veldtogt in Zeeland bij en stond later bij de lijfwacht van L o d e w i j k N a p o l e o n. In 1812 diende hij als 1ste Luitenant, met den rang van Kapitein, bij het 3de Regiment Grenadiers van de oude Garde; voorts in 1813, tot Luitenant-Kolonel bij de Linie bevorderd, woonde hij de destijds in Rusland en Duitschland geleverde veldslagen met onverschrokken dapperheid bij en bekwam den 26sten Augustus van dat jaar te Dresden, waar hij toen met den generaal G o u v i o n St. C y r ingesloten was, door eenen hem op korten afstand voorbijsnellenden kanonskogel, zoodanige kneuzing aan de regterdij, dat hij eenige weken op krukken moest gaan.

Door N a p o l e o n zelven werd hij op het Kremlin tot Ridder van het legioen van eer benoemd. Hij leed vreesselijk op den terugtogt uit Rusland, leefde eenige dagen van hennepzaad en sneeuwwater, en redde zich, met een buit gemaakt paardje, al zwemmende door de Berezina.

In 1814, uit de Fransche dienst ontslagen, werd hij in het zelfde jaar geplaatst als Majoor, met den rang van Luitenant-Kolonel, bij het Elfde Bataillon Infanterie Nationale Militie, waarbij hij den 2^{den} April 1815 tot Luitenant-Kolonel effectief werd aangesteld, doch den 28sten daaraanvolgende overgegaan zijnde bij het Twaalfde Bataillon van dat wapen, woonde hij, aan het hoofd van dat Bataillon, den veldslag van Waterloo bij. Tot belooning van zijn uitmuntend gedrag, bij die gelegenheid, werd B a g e l a a r gedecoreerd met de Militaire Willemsorde, 3de Klasse.

Daags na den slag had hij eene alleraandoenlijkste ontmoeting. Over het slagveld rijdende, komt hij op de plaats, waar de oude Garde van N a p o l e o n geveld lag. B a g e l a a r ontdekte een Officier, die, reeds half uitgekleed, zich nog bewoog. Hij vroeg dezen: ‘Waar zijt gij gekwetst?’ De gewonde keert zich om en zegt: ‘Zijt gij het, mijn waarde B a g e l a a r? Omhels mij.’ Het was de Kolonel der Gardes C r e t a l, met wien B a g e l a a r in den Russischen veldtogt, in één Regiment, had gediend en gemeenzaam omgegaan. De wederzijdsche aandoeningen laten zich

niet beschrijven. C r e t a l , die eene zware wonde aan den buik en een schampschot aan het hoofd had bekomen, werd opgenomen, naar een Veldhospitaal gebragt, aldaar verbonden en verder met de uiterste zorg behandeld. De hartelijkste erkentelijkheid, terwijl de verzwakte lijder de woorden: ‘mijn vriend! gij gaaft mij het leven terug,’ met eene zachte stem en met eenen teederen handdruk uitsprak, was het voldoende loon van den Nederlander.

In 1826 werd B a g e l a a r tot Kolonel bevorderd en met het kommando over de 17de Afdeeling Infanterie belast. Bij het uitbarsten der Belgische omwenteling, lag hij daarmede te Gent in garnizoen, en, nadat de Citadel dier stad gecapituleerd had, trok hij, toen de gezegde Afdeeling van Belgen gezuiverd was, met het overschot, bestaande uit ongeveer 200 man Noord-Nederlanders, naar de noordelijke provinciën.

Nadat de 17de Afdeeling te Haarlem, waar zij destijds garnizoen hield, weder tot eene voldoende sterkte gebragt was, marcheerde B a g e l a a r met haar naar Zeeuwsch-Vlaanderen, doch naauwelijks was hij aldaar of hij werd den 23sten Maart 1831 tot Kommandant van de 2de Brigade der 2de Divisie van het leger te velde benoemd. Als zoodanig den Tiendaagschen veldtogt bijwonende, kreeg hij den 2den Augustus van dat jaar, in de nabijheid van Ravels, waar hij te voet het 2de Bataillon der 18de Afdeeling, met uitstekenden moed, in het vuur leidde, een schampschot van eenen geweerkogel aan het hoofd. Kort na den afloop van dien veldtogt viel B a g e l a a r de onderscheiding te beurt van op voordragt van den Prins van Oranje, Opperbevelhebber des legers, *bij keuze* tot Generaal-Majoor te worden bevorderd en bekwam bovendien tot loon van den onverschrokken moed, dien hij ook hier weder had aan den dag gelegd, het Kruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

In October 1833 werd hij geteld onder de aanzienlijke vreemdelingen, die met den Hertog v a n S a k s e n W e i m a r de manoeuvres en spiegelgevechten der Oostenrijksche troepen aan de oevers der Mincio den 7den, 8sten en 9den dier maand bijwoonden.

Door zijn vast, edel, opregt en minzaam karakter trok hij de oplettendheid van Koning W i l l e m I zoodanig tot zich, dat deze in het jaar 1834, na hem eervol van het kommando over de brigade ontslagen te hebben, B a g e l a a r , ter opleiding van zijnen kleinzoon, den toenmaligen Erfprins van Oranje, onzen tegenwoordigen Koning, aan dezen toevoegde, gelijk hij dan ook vervolgens, beurtelings met den in 1852 tot Minister van Oorlog aangestelden Baron F o r s t n e r v a n D a m b e n o y , gemelden Prins, alsmede later ook Z.K.H. Prins A l e x a n d e r , vergezelde bij de lessen, die zij aan de Leidsche Hoogeschool bijwoonden. Tijdens den orkaan van November 1834 hielp hij Prins A l e x a n d e r , die van Leiden terugkeerende en veiligheidshalve uit het slingerende rijtuig gestapt, onder eenen neêrgestorten boom, in het

Haagsche bosch, gevaarlijk nederlag, uit dien akeligen toestand bevrijden. In de meergemelde betrekking was hij bij de jonge Vorsten werkzaam tot in het jaar 1839, toen hij tot Opperbevelhebber der vesting Bergen op Zoom werd aangesteld. Den 30sten November 1838 werd Bagelaar door Z.M. den Koning van Wurtemberg benoemd tot Ridder Groot-Kruis der Koninklijke Wurtembergsche Frederiksorde en bij het verlaten van zijne betrekking bij den Erfprins van Oranje tot Kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

In Januarij 1841 gepensioneerd zijnde, vestigde hij zich met der woon te Breda, waar hij, den 23sten Mei van dat jaar, door het schichtig worden der paarden, bij het uitrijden van de Ginnekenpoort, uit zijn rijtuig stortte en kort daarna in het bijzijn zijner gade en eenige zijner kinderen plotseling den geest gaf.

Bagelaar was als uitstekend krijgsman algemeen bekend en werd als zoodanig bij zijnen Divisie-Generaal, den Hertog van Saksen Weimar, zeer hoog geschat. Hij was gehuwd den 2den Junij 1814 met Margaretha Petronella Maria Spoor, uit welk huwelijk zijn geboren vijf kinderen, van welke vier nog in leven, als: Mr. Otto Daniël Jan Bagelaar, Advokaat te Breda; Gillis Samuël Antoine Bagelaar, Luitenant bij de Artillerie; Marina Elizabeth Henrietta Bagelaar, gehuwd met den Ritmeester Justinus Antonius Felix Geisweit van der Netten, en Anna Bagelaar, gehuwd met den eersten Luite nant der Artillerie Karel Hugo van Diepenbrugge.

Zie Scheltema, *de laatste veldtogt van* Napoleon Buonaparte, bl. 195, 196, Bijlagen bl. 82; Durand, *Dix jours de Camp.*, pag. 113; Olivier, *Merkwaardigheden uit den Tiendaagschen veldtogt*, bl. 62; Wap, *Oorsprong*, *aart en gevolg van den opstand in België*, bl. 112; *Militaire Spectator*, D. II, bl. 117, en D. IX, bijlage VII; aangevuld uit bijzondere berigten.

[Johan Baggaert]

BAGGAERT (JOHAN), geboren te Vlissingen omtrent het jaar 1657, was Stads Doctor te Middelburg en had ook buitendien als Geneesheer eene uitgebreide praktijk aldaar tot aan zijne dood, die voorviel in December 1710.

Hij was een kundig Arts, niet verslaafd aan de vooroordeelen, die er in zijnen tijd onder de Geneeskundigen heerschten, maar hij ijverde onder anderen op het voetspoor van den geleerden Engelschen Arts Sydenham, tegen het oude gevoelen om in de kinderpokjes en de mazelen de lijders buitensporig te broeijen, zoo als blijkt uit de destijds zeer geprezen werkjes:

De Waarheid ontward van vooroordeelen, *door eene gezonde redekaveling over de zes niet-natuerlijke dingen*, *enz. Met een voorreden over de Kinderpokjes*, *mitsgaders eenige aanmerkingen over de fermentatie en de hoofdstoffen. Waarin de dwaling van* acidum *en* alcali *klaar werd aangewezen en wederlegt*. Middelburg 1696, 12o.

Over de Scheurbuik. Middelb. 1696, 8°.

De Kinderpokken en de Maselen na haren Aard, *Oorzaken*, *Kenteekenen*, *Voorteekenen*, *en Genesinge beschreven*, *met Wederlegginge van 't Oude Gevoelen van de Lijders*, *bynaar te doen verstikken door 't sterk Uitbroeijen en heele Levenswijs*. Amsterdam 1710, 12°.

Hem gaat na, dat hij niet gewoon was in de woorden van de oude en nieuwe meesters te zweeren, maar tot behoud der zieken te rade ging met eene goede wijsbegeerte en onwedersprekelijke ondervinding.

Zie de la Rue, *Geletterd. Zeel*, bl. 195 en 196; Kok, *Vaderlandsch Woorden.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nat*.

[Robert de Bailloeul]

BAILLOEUL (ROBERT DE), was een der eerste, die in het begin van Junij 1568 op last van Alva te Brussel onthalsd werd. Misschien was hij ook wel een der teekenaars van het verboud der Edelen geweest.

Zie Te Water, *Verb. der Edelen*, St. IV, bl. 127.

[Adriaan de Bailloeul]

BAILLOEUL (ADRIAAN DE), de jongste zoon van François, Heer van Bailloeul en St. Martin en van Aleid van Culenborg, dochter van Gaspard, Heer van Culenborg, was waarschijnlijk eene der Teekenaars van het verbond der Edelen, althans dit is zeker, dat hij bij den aanvang der onlusten in het jaar 1576 terstond de zijde der Algemeene Staten koos, en met den titel van Kolonel aan het hoofd van eene bende van ordonnantie geplaatst werd. In het jaar 1577 was hij een der Teekenaars van de Unie van Brussel, en op het laatst van dat jaar werd hij tot Lid van den *Raad van Oorlog* benoemd. In de beroerten, welke in het jaar 1578 tusschen de Hervormden en Roomsch-Katholijken ontstonden, geraakte Bailloeul, die van de zijde der Roomschgezinden was, gevangen, werd uitgewisseld en bleef sedert dien tijd de zijde des Konings houden. Zijne weduwe, Josina van Lannoy, hertrouwde met Philips van Marnix.

Zie Te Water, *Verb. der Edelen*, St. IV, bl. 427; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 53 en 54.

[Barend Bailliu]

BAILLIU (BAREND) of BALLIU, een Nederlander, geboren in 1625, was een graveur, wiens prentwerk meest in portretten en voorts in enkele historische onderwerpen bestaat. Hij graveerde onderscheidene platen voor de verzameling van portretten van Kardinalen, onder den titel van *Effigies cardinalium nune viventium*, te Rome in het licht gegeven, waaruit men meent te moeten op maken, dat hij te dier stede gewoond heeft.

Zie Immerzeel, *Levens der Kunsts*.

[Guislain le Bailly]

BAILLY (GUISLAIN LE) is in de Nederlandsche geschiedenissen bekend geworden als geheim Secretaris van den Graaf van Rennenberg, voor wien hij werkzaam

was, in zijne onderhandelingen met den Hertog van Terra Nova, over den overgang tot de Spaansche zijde. Zoo werd hij in Januarij 1580 door hem

gezonden naar Koevorden, ten einde te spreken met zijne zuster Cornelia van Lannoy, met wie hij een langdurig en heimelijk gesprek hield. Alvorens Rennenberg nu openlijk de Spaansche zijde koos, wilde hij zich nog van eenige plaatsen verzekeren, die tegelijk met Groningen, hetgeen hij zou doen omslaan, zich voor den Koning verklaarden; diensvolgens zond hij Bailly naar Harlingen, die aldaar door de burgers, welke reeds achterdocht tegen Rennenberg hadden opgevat, werd gevangen genomen en onderzocht. Toen men nu bij hem een schoon papier vond, dat van de eigen handteekening en van het zegel van Rennenberg voorzien was, deed men dit door hem invullen, met bevel aan de bezetting, om op het zien van dat stuk het blokhuis aan de burgers in te ruimen, met bijvoeging der belofte dat de ondergeteekende voor de betaling van hunne soldij instond. Door deze list geraakte de bezetting den 5^{den} Febr. 1580 uit het slot. Onder de raadslieden van Rennenberg, die de Staatsgezinden verdacht voorkwamen en die van den Corput hem raadde ten minste voor eenen tijd van zich te verwijderen, wordt ook Bailly genoemd. Wat er verder van Bailly geworden is vinden wij niet vermeld.

Zie Fresinga, *Memoriën*, bl. 177-181 en 190; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 281; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII, bl. 320-322; Kok, *Vaderl. Woordenboek;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[David Baily]

BAILY (DAVID), geboren te Leiden in 1584, was de zoon van Pieter Baily, een vrij bekwaam schilder, die in zijnen zoon van de vroegste jeugd af aan eene natuurlijke drift tot de kunst gewaar wordende, hem eenigen tijd onder zijn opzigt naar prenten liet teekenen. Dan David bij toeval op eenen winkel bij Jacques de Geyn gekomen zijnde, kreeg lust om het graveerijzer te leeren behandelen, hetwelk hij met veel ijver en geen geringe vordering gedurende een jaar uitoefende. Doch daar de zucht tot de schilderkunst weder bij hem ontwaakte, plaatste zijn vader hem bij Adriaan Verburg, om verder in die kunst onderwezen te worden; hoewel Verburg zich destijds bezig hield om de Geneeskunde te beoefenen. Baily bleef daar eenige tijd tot dat hij in 1601 naar Amsterdam vertrok om de kunst voort te zetten onder de leiding van Kornelis van der Voort, een uitmuntend portretschilder. Bij dezen bleef hij omtrent zes jaren, en aangezien van der Voort vele kapitale stukken van bekwame schilders bezat, vond Baily daardoor gelegenheid om er van tijd tot tijd een met zorg en oplettendheid van na te schilderen. Onder deze was een tempel door van Steenwijk vervaardigd, dien hij zoo kunstig nagebootst had, dat de gemelde Steenwijk, toen beide stukken hem voorgelegd werden, bezwaarlijk zijn eigen werk van het andere kon onderscheiden. Van Amsterdam weder te Leyden gekomen, vertrok Baily in December 1608 naar Hamburg, en voorts verder Duitschland in, bezoekende de steden Frankfort, Neuremberg, Augsburg en onderscheidene anderen. Van daar trok hij

door Tirol naar Venetië en van Venetië naar Rome, om zoo mogelijk de Italianen de kunst van behandeling af te zien; tot bereiking van dit doel was zijn voornemen om eenen geruimen tijd in die stad te vertoeven; doch zeker voorval was oorzaak dat hij van besluit veranderde en naar Venetië terug keerde, waar hij nu slechts vijf maanden verbleef, en van daar genoegzaam langs denzelfden weg langs welken hij gekomen was, naar zijn vaderland terugkeerde, waar hij in 1610 aankwam. Door Duitschland herwaarts komende, bezocht hij onderscheidene hoven waar hij proeven van zijne kunst heeft achtergelaten, inzonderheid aan het hof van Brunswijk, daar hem den Hertog een jaarwedde aanbood, indien hij zich voor eenigen tijd aan zijne dienst wilde verbinden; doch de zucht om in zijn vaderland terug te keeren, deed hem die gunstige aanbieding beleefdelijk afslaan. Het voetreizen moede zijnde, kwam hij in 1613 te Leyden torug, om zijne kunst in stilte te beoefenen. In het jaar 1623 verwisselde hij zijn penseel met de pen, waarmede hij vele afbeeldingen met inkt maakte op perkament, die hij daarna met het penscel voltooide, met zulk eene bevalligheid, dat hij er veel lof door behaalde. Hij overleed in 1638. Het Rijks Museum te Amsterdam bezit van hem het *Portret van* Maria van Reigersbergen, *Huisvrouw van* Hugo de Groot.

Zie Houbraken, *Schouwb. der Schild.*, D. I, bl. 118 en 119; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Algem. Groot Historisch Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Lerens der Kunsts. Aanwijzing der Schilderijen berustende op het Rijks Museum te Amsterd*.

[Pieter Bak]

BAK (PIETER), van Hoorn, was een der scheepsbevelhebbers op de vloot welke den 11^{den} October 1573 onder Cornelis Dirksz den Spaanschen Admiraal Bossu op de Zuiderzee bevocht. Hij nam een merkelijk aandeel aan den strijd en legde zelfs het vijandelijk admiraalschap de Inquisitie ter eener zijde aan boord, terwijl de Admiraal Cornelisz Dirksz dit ter andere zijde, Jacob Trijntgens van Enkhuizen van voren en Hopman Boer van Schellenhout van achteren deden, hoewel deze laatste, dewijl hij een klein schip had, moest afhouden, bleven de andere drie aan het vijandelijke schip, dat oneindig grooter en zwaarder bemand was dan zij vast, en dreven al vechtende met de Inquisitie af, tot dat het vijandelijk schip achter den Nek, bij Wijdenes aan den grond geraakte, waar het, na achtentwintig uren vechtens, den volgenden dag zich aan de onzen overgaf.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI, bl. 456 (335); Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuisen*, D. I, bl. 151 en 152.

[Abraham de Bak]

BAK (ABRAHAM DE), zie BACK (ABRAHAM DE).

[Laurens Bake]

BAKE (LAURENS), Heer van Wulverhorst, gesproten uit een aanzienlijk Amsterdamsch geslacht, en aldaar, vermoedelijk omstreeks 1650, geboren, was de zoon van Justus Baek en

Magdalena van Erp, en alzoo een neef van den Dichter en Historieschrijver Pieter Cornelis Hooft, daar diens eerste vrouw eene zuster van Bake's moeder was. Hij heeft zich als een zeer verdienstelijk Nederduitsch Dichter doen kennen door zijne

Bijbelsche Gezangen. Amst. 1682, 4°., met platen, waarvan in 1721 een tweede druk verscheen, en

Mengelpoëzij, na zijne dood in 1737 door Lambertus van den Broek, gezegd Paludanus te Amsterdam in 4°. in het licht gezonden.

Bake, die Lid was van het Kunstgenootschap, onder de zinspreuk: *In magnis voluisse sat est*, hetwelk zich meest met de tooneelpoëzij bezig hield, heeft in dit vak geleverd:

Gloorroos en Adelgond, herders verjaarspel. Amst. 1748, 8°.

Nog bragt hij met den Bredasche Dichter Pieter Nuyts in *Nederduitsche vaerzen:*

Het tiende en dertiende schimpdicht van Juvenalis. Amst. 1695, 8°.

'Bake heeft in zijne *Bijbelsche Gezangen* de gewijde stoffen met waardigheid behandeld[1].' Zijne verzen hebben eenen vasten en deftigen gang. Zijne lezenswaardige verhandeling *over de heilige ofte Bijbelpoëzij*, die ze voorafgaat, draagt in eenen krachtigen stijl vele blijken van 's mans geoefend oordeel en grondige geleerdheid. In alle de prozaïsche stukken, welke in zijnen bundel Bijbelsche gezangen voorkomen, zoowel in de voorrede bij elke hoofdafdeeling als in de tafereelen voor elk der gezangen, maar vooral in de opdragt van dat boek aan Mr. Koenraad van Beuningen blinkt de kracht en deftigheid onzer schoone moedertaal uit.

Hij overleed in 1714. Zijne afbeelding door Jan Casper Philips in het koper gebragt, staat vóór zijne *Mengelpoëzij*.

Zie, behalve het reeds aangehaalde werk: van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelwerk*, D. II, St. 1, bl. 221-225; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers*.

[Hermanus Adrianus Bake]

BAKE (HERMANUS ADRIANUS), geboren te Rotterdam den 2den December 1754, misschien wel een afstammeling van den voorgaande, was de oudste der zes kinderen van Caspar Bake en van eene dochter van Hermanus Bruining, Predikant bij de Nederduitsche Hervormde gemeente te Rotterdam. Door den invloed van dien grootvader werd zijne opvoeding ingerigt tot opleiding voor het Hooger Onderwijs, en werd hij weldra een der beste kweekelingen van de Erasmiaansche scholen. Door dien zelfden invloed bestemd voor de Godgeleerde studie, vertrok hij in 1772 naar Leiden, ten einde er zich op toe te leggen. Na zich een jaar in dat vak geoefend te hebben, verliet hij dit, uit

(1) Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Neder. Dichters*, D. I, bl. 184

een beginsel van naauwgezetheid, en ging tot de studie der Medicijnen over, waarin hij de beroemde mannen, die destijds de Leidsche Hoogeschool tot sieraad verstrekten, Hieronymus David Gaubius, Fredericus Albinus, Gualtherus van Doeveren en Eduard Sandifort, tot leidslieden had. Hier was het dat tusschen hem en den naderhand zoo beroemd geworden Jakob Bleuland eene vriendschap ontstond, die uit gelijksoortigen ijver en wederzijdsche achting ontsproten, slechts door den dood werd afgesneden. In 1779, na het verdedigen van een met lof vermeld proefschrift *over de Aambeijen*(1), den graad van Medicinae Doctor bekomen hebbende, werd hem, een jaar later, op eene eervolle wijze het Stads Doctoraat te Woerden aangeboden, welk aanbod hij aannam. Daar viel hem aanstonds eene uitgebreide praktijk ten deel en verwierf hij zich in alle opzigten de achting der ingezetenen. De onrustige tooneelen evenwel, die de omwenteling van 1787 voorafgingen en volgden, bijzonder te Woerden, maakten hem het verblijf aldaar, in die dagen, minder aangenaam, waarom hij zich naar Leiden verplaatste. Ook daar erkende men spoedig zijne verdiensten, zoo in de Genees- als in de Verloskunde. Weinige jaren duurde het of hij werd vereerd met den post van Stads Vroedmeester en Lector in de Verloskunde.

Intusschen gaf hij ook meer openlijk blijken van zijne buitengewone bekwaamheden in een en ander uitgegeven werk. Bijzonder verdient daarvan genoemd te worden

De *Geneeskundige Staatsregeling*, met zijne uitmuntende aanteekeningen verrijkt en bewerkt in correspondentie met zijnen vriend den Utrechtschen Hoogleeraar Matthias van Geuns.

Desgelijks gaf hij gedurende eenige jaren een periodiek geschrift uit, bevattende verhandelingen uit verschillende vakken der Geneeskunde, onder medewerking van de Heeren Roeland de Kruyff en Jacobus Logger, en ten titel dragende: *Verhandelingen over de Geneeskunde*, enz., terwijl zijn *Leerboek der Verloskunde*, na zijnen dood, te Leiden in 1805, op gezag der Hooge Regering, in 2 Deelen met platen, en met eene voorrede van van der Palm voorzien, in het licht kwam. Dit werk bezat, naar het oordeel van bevoegde regters, uitstekende verdiensten. Ook verscheen daarvan in 1807 reeds een tweede druk.

Niettegenstaande Bake 's geheele aandacht op zijn geneeskundig vak gevestigd was, werd hij echter, zijns ondanks, ten gevolge van de omwenteling van 1795, terwijl men onder de patriottische partij mannen van gematigde beginselen zocht, eerst te Leyden in de stedelijke regering gebragt, daarna met Mr. Jacob George Hieronymus Hahn, Mr. Pieter van Lelyveld, Pz., Frederik Baron van Leyden, Heer van Westbarendrecht en Warmond en Mr. Pieter Leonard van de Kasteele, Curator

(1) *Dissertatio Inauguralis de Huemorrhoidibus*, L.B. 1779.

van de Leidsche Hoogeschool. Hoe ver hij verwijderd was van ijdele eerzucht bleek, toen hij door het bewind van Januarij 1798 werd aangesteld tot eenigen Regerings-Commissaris, belast met de zorg voor de Leidsche Hoogeschool, ter vervanging van het Collegie van Curatoren. De aanstelling bleef bij B a k e ongebruikt; hij sprak er zelfs niet van: ook had hij doorzigt genoeg, om te begrijpen dat het nieuwe bestuur van korten duur zijn zou.

Een nieuwe loopbaan opende zich voor B a k e toen hij in 1804 werd aangesteld tot Commissaris voor de Geneeskundige Staatsregeling bij het Departement van Binnenlandsche Zaken. Volkomen bekend met alles wat aan de zorg en het bestuur van die belangrijke betrekking onderworpen was, mogt hij deze bevordering als het toppunt zijner wenschen beschouwen. Niet lang evenwel werd hem daarvan genot vergund, want een herhaalde aanval van beroerte maakte reeds op den 1sten Julij 1805 een einde aan zijn nuttig en werkzaam leven.

Bij zijne echtgenoote M a r g a r e t h a M i t c h e l l liet hij drie zonen na: den beroemden J o h n B a k e, thans nog Hoogleeraar der Grieksche en Latijnsche Letterkunde aan de Hoogeschool te Leiden en de hier volgende W i l l i a m A r c h i b a l d B a k e en A l e x a n d e r J a c q u e s J o s i a s B a k e.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

[William Archibald Bake]

BAKE (WILLIAM ARCHIBALD), oudste zoon van den voorgaande, was geboren te Woerden den 9^{den} September 1783, en genoot later, te Leiden, eene geleerde opvoeding aan de Latijnsche Scholen aldaar, maar werd in 1799, door zijne ouders tot de krijgsdienst bestemd, als kadet geplaatst op de toen in 's Gravenhage gevestigde Genie- en Artillerie-School, onder directie van D i a t z d e V i v a n o. In 1802 tot Luitenant bij de Artillerie bevorderd, werd hij begrepen in de afdeeling der krijgsmagt, die, met den vrede van Amiens, tot de inbezitneming van de Kaap de Goede Hoop bestemd was; eene ernstige ziekte evenwel deed hem achterblijven, en zoo ontkwam hij den ramp, die 's lands oorlogschip *de Vrede*, waarmede het expeditionaire corps vertrok, op de kust van Engeland wedervoer. Onder het bewind van den Raadpensionaris S c h i m m e l p e n n i n k (1805), werd hij benoemd tot Adjudant van den Generaal B r u c e, Gouverneur van 's Gravenhage; later, na de komst van Koning L o d e w i j k (1806), tot Adjudant van den Minister van Oorlog aangesteld, werd hij, in die betrekking, tijdens het niet onaanzienlijk deel dat ons leger nam in de krijgsverrigtingen in Noord-Duitschland, met verschillende vertrouwelijke en hoogst belangrijke missiën derwaarts belast. In het najaar van 1812 vertrok hij, 2de Kapitein der Artillerie zijnde, naar de Groote Armée, bestemd voor het corps van den Maarschalk V i c t o r; hij werd, onder het commando van D a e n d e l s, in de vesting Modlin gelegd, die zich, na eene belegering van

tien maanden, aan de Russen moest overgeven, eene overgave die B a k e 's gevangenschap en wegvoering naar Rusland ten gevolge had. Na zijne terugkomst in het herstelde vaderland, in het voorjaar van 1814 werd hij bij het leger in zijn rang hersteld, en allengs bevorderd. In 1821 te Luik in garnizoen, werd hem de post van Adjunct-Directeur der IJzeren-Geschutgieterij aldaar opgedragen, waardoor hij in betrekking kwam tot den verdienstelijken Generaal H u g u e n i n , toenmaals Directeur, en in de gelegenheid om zijne technische kundigheden te ontwikkelen. Twee jaar later reeds tot Majoor bevorderd, werd hij door den Koning vereerd met den post van diens Commissaris bij het beroemde etablissement te Seraing; in welke betrekking, terwijl hij van de active dienst bij het leger ontheven was, hij zich geheel kon overgeven aan de naauwkeurige studie van het gansche industrie-wezen in België, zoodat meermalen door de Regering zijn advies gevraagd werd omtrent zaken dat onderwerp betreffende, en zijne diensten op eene voor hem hoogst vereerende wijze erkend werden, terwijl hij meer dan eens adviseerde tegen het roekeloos ondersteunen van industrieele ondernemingen. De storm van Augustus 1830 overviel hem, te Brussel zijnde als Commissaris bij de tentoonstelling. Spoedig werden zijne diensten gevorderd; en in October van dat jaar zond hem de Regering naar Engeland, met de commissie tot aankoop van het noodige geschut. Het toezigt over de fabrikatie hiervan noodzaakte hem eenige maanden te verwijlen in de nabijheid der Engelsche werkplaatsen en fabrijksteden; en terwijl hij eene bijzondere aandacht wijdde aan de kennis der Engelsche industrie, trof hem, onder anderen, zeer die der destijds aangevangen *rail-ways*, en hij vattede reeds toen het denkbeeld op, waarvan straks melding zal gemaakt worden. Tot de active dienst keerde hij, als Luitenant-Kolonel, terug in 1832, toen hem eerst de defensie van den Helder, en daarna, tijdens den aanval op de Antwerpsche citadel, het opperbevelhebberschap van Lillo en Liefkenshoek werd opgedragen. Later gaf hij zich geheel over aan het uitwerken van het in Engeland opgevatte denkbeeld, om een plan te beramen ten einde onze zeehavens, door middel van een aan te leggen spoorweg, in verband met Keulen en geheel Duitschland te stellen, een plan, waarvan, naar veler oordeel, het vaderland zich zeer groot voordeel mogt voorstellen, vooral daar wij, bij tijdige uitvoering, België vooruit zouden geweest zijn. De handelstand te Amsterdam nam het gunstig op, en eene Commissie vormde zich aldaar, uit Hoofden van de aanzienlijkste huizen bestaande; het werd door de Regering begunstigd, die, tot het doen der noodige opmetingen enz., twee der kundigste Ingenieurs, de Heeren G o u d r i a a n en v a n d e r K u n , ter beschikking van B a k e stelde. Ook met Pruissen had B a k e zich te dien aanzien verstaan; en hem werd van wege die Regering de toezegging der noodige coneessie gedaan. Toen evenwel

alles gereed en beraamd was in 1834, mislukte de, ter uitvoering van het project, opengestelde negotiatie van 12 millioen, en het publiek maakte zich aan eene in de gevolgen hoogst schadelijke kortzigtigheid schuldig, om liever veel later berouw te hebben over zijne traagheid; te zien dat anderen ons voorbij snel den, en zich in een staat van afscheiding te bevinden, die ons weinig tot eer verstrekte. Tot zelfs in 1838 bleek het dat onze vertegenwoordiging niet op de hoogte van Nederlands belangen was, toen 's Konings voorstel tot bijna de zelfde onderneming verworpen werd.

Intusschen werd Bake tot Kolonel bevorderd, in 1838 tot de eervolle post van Directeur der eerste Artillerie-directie geroepen, te 's Gravenhage; twee jaar later tot Generaal-Majoor bevorderd, genoot hij die onderscheiding niet lang; zijne gezondheid scheen ondermijnd te zijn, en hij overleed, na eene kwijning van eenige maanden, in December 1843.

Behalve eenige verdienstelijke vlugschriften over spoorwegen, zijn van hem in het licht verschenen verschillende verhandelingen, als *over het gieten van ijzer; over de galvanische werking van het zink op het ijzer* als middel om het oxyderen van dit laatste metaal te voorkomen; *over de constructie van bruggen en van daken* door middel van gebogen boomstammen of balken; eindelijk, over verschillende het wapen der Artillerie betreffende verbeteringen.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

[Alexander Jacques Josias Bake]

BAKE (ALEXANDER JACQUES JOSIAS) of, zoo als hij zich gewoonlijk met weglating der twee laatste voornamen schreef, Alexander Bake, geboren te Leyden den 24sten Februarij 1791, was de jongste zoon van Hermanus Adrianus Bake.

Nog niet ten volle twaalf jaren oud werd hij in zijne geboortestad onder de leerlingen der Latijnsche School ingeschreven, en genoot aldaar het onderwijs van den kundigen Frans Antonie Bosse, die, als Conrector of Adjunct van den ouden Rector Lambertus Wensinck van Rouveroi, destijds reeds zeer veel opgang maakte, en den jongen Bake, zoowel om zijne naarstigheid, als om zijne bijzondere netheid in al wat hij deed en schreef - eene hoedanigheid, die hem steeds is bijgebleven - onder zijne meest geliefde leerlingen telde.

In 1805 tot de akademische lessen toegelaten, studeerde hij in de Letteren onder Daniël Wyttenbach, en in de Regten onder Dionysius van der Keessel en Nicolaas Smallenburg. Ofschoon meer literator dan jurist, promoveerde hij, naar toenmalig gebruik, in de Regten, na het verdedigen van *Theses Juridicae inaugurales*, op den 17^{den} Mei 1811.

In het zelfde jaar tot Rector der Latijnsche School te Doesborgh beroepen, bekleedde hij dien post slechts korte tijd, daar de hagchelijke omstandigheden des vaderlands hem weldra noopten,

om voor die betrekking te bedanken, en, in het vooruitzigt op betere tijden, inmiddels het aanbod aan te nemen hem door eene der aanzienlijkste familiën in Holland gedaan, om de zonen des huizes privaat te onderwijzen en tot de akademische lessen voor te bereiden.

Tegen het einde van 1815 werd hij geroepen als Conrector aan de Erasmiaansche School te Rotterdam, welken post hij, eerst onder den Rector Jan Willem Zillesen, en, sedert diens vertrek in 1819 naar Amsterdam, onder den Rector Willem Terpstra met ijver en naauwgezetheid waarnam tot aan het einde van 1821.

In September van dat jaar aangesteld zijnde tot Rector der Latijnsche School te Leeuwarden, nam hij die vereerende benoeming aan, en aanvaardde dien post op den 18^{den} Februarij met het houden eener *Oratio de Humanitatis Studio et Doctrinae usu in liberali pueritiae institutione*. Gedurende zestien jaren nam hij dien post met ijver en getrouwheid waar, vormde vele bekwame leerlingen, verwierf zich hunnen dank en dien hunner ouders, en tevens de achting en liefde van alle ingezetenen van Frieslands hoofdstad. In dit tijdvak wist hij, van de naauwgezette vervulling zijner ambtspligten en de zorg voor de opvoeding zijner eigene kinderen, nog genoegzamen tijd uit te koopen tot het vervaardigen van eenige geschriften, die zijnen naam in de geletterde wereld, met lof bekend maakten. Hiertoe behooren, in de eerste plaats, twee stukken in onderwerp en strekking merkelijk uiteenloopende, doch beide van 's mans groote kunde en scherpzinnigheid getuigende. Het eerste geschrift tot antwoord dienende op eene prijsvraag der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, en door haar in 1826 met goud bekroond en in 1828 uitgegeven, bevat *Lessen over de Redekunde*, *ten dienste van jonge lieden*, *die de Scholen hebben verlaten*. Het andere is eene Latijnsche Verhandeling, in den jare 1827 door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap met zilver bekroond en in de *Acta literaria* van dat Genootschap opgenomen, ten titel voerende: *Commentatio critica de libellis*, *qui Xenophontis nomine feruntur*, *de Republica Atheniensium et de Veetigalibus Atheniensium*.

In het volgende jaar bragt de Groninger Hoogeschool eene regtmatige hulde aan zijne verdiensten, als Geleerde en Onderwijzer, door hem, eershalve, het Doctoraat in de Letteren op te dragen, terwijl het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen hem in het jaar 1830 het lidmaatschap aanbood.

Tijdens zijn verblijf te Leeuwarden verschenen van hem nog in het licht *Rudimenta der Latijnsche taal*, in 1835 uitgegeven, waarvan in 1843 een tweede merkelijk vermeerderde druk te voorschijn kwam en die in 1838 door *Themata of opstellen ter vertaling in het Latijn* gevolgd werden. Beide stukken, een geheel

uitmakende, werden op de meeste scholen in ons vaderland ingevoerd. Ook bestaan van hem *Ethnographische en Synchronistische Tabellen der Oude Geschiedenis*.

In het laatstgenoemde jaar werd B a k e aangesteld tot Rector van het Stedelijk Gymnasium, kort te voren te Leiden tot vervanging der Latijnsche School opgerigt. Slechts vijf jaren mogt hem het voorregt ten deel vallen van zijne ambtsbezigheden, met de hem eigene getrouwheid, te kunnen volbrengen; doch na October van het jaar 1843, toen een abces in de heup eene smartelijke operatie noodzakelijk maakte, werden zijne ligchaamskrachten, ook door groote verergering zijner oude kwaal, de kalkjicht, langzamerhand gesloopt, tot hij eindelijk, na een lijden van omtrent zeven maanden, den 16^{den} Mei 1844, uit het leven scheidde, den roem nalatende van in den volsten zin des woords een achtenswaardig en beminnelijk mensch te zijn geweest, in wiens omgang en gesprekken de helderheid van zijn verstand en de juistheid van zijn oordeel uitblonken; hoewel zich daarin nimmer de geringste zweem van aanmatiging, scherpte of beleediging vertoonde, doch integendeel bescheidenheid, nederigheid, zachtmoedigheid en ongemaakte vriendelijkheid de onderscheidene trekken van zijn karakter waren, welke hem ieders achting en genegenheid deden winnen.

Bij zijne echtgenoote E l i s a b e t h M a r i a M e s s liet hij acht deels nog zeer jonge kinderen na.

Zie *Konst- en Letterbode*, 1826, II, 245, 1827, II, 115, 1844, D. I, bl. 369-373; M. S i e g e n b e e k , in de *Handel. van de Maats. der Nederl. Letterk*. 1844, bl. 38-42.

[Ludolf Bakhuizen]

BAKHUIZEN (LUDOLF), zie BACKHUYSEN (LUDOLF).

[Cornelis Adriaansz. Bakker]

BAKKER (CORNELIS ADRIAANSZ.) bekleedde in 1575 het ambt van Pensionaris te Zierikzee, in welke hoedanigheid hij een der Afgevaardigden was tot den vredehandel te Breda.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. VII, bl. 29; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Pieter Bakker]

BAKKER (PIETER) was in het jaar 1584 Kapitein op de Antwerpsche galei, toen de onzen, onder A l d e g o n d e , P a r m a wilden beletten met zijne schepen, bij Calloo, van het verdronken land weder in de Schelde te komen. Hij weerde zich daar zeer dapper, doch moest het met den dood bekoopen.

Zie B o r , *Nederl. Oorlogh.*, B. XIX, bl. 501 (36).

[Jakob Bakker]

BAKKER (JAKOB). Zie BACKER (JACOB).

[Klaas Bakker]

BAKKER (KLAAS), geboren te Enkhuizen, woonde in 1658 als Kapitein op het schip *Hollandia*, onder den Luitenant-Admiraal W a s s e n a e r , den togt naar de Sont bij,

en wordt vermeld onder hen, die zich daarbij door hunne dapperheid bijzonder onderscheidden.

Zie B r a n d t , *Leven van de Ruiter*, bl. 155; B r a n d t en C e n t e n , *Historie van Enkhuizen*, D. II, bl. 199.

[Pieter Bakker]

BAKKER (PIETER), geboren te Enkbuizen, misschien wel een broeder van den voorgaande, werd in 1672 Kapitein op het schip *de Mereurius*, doch schijnt daarvan al spoedig te zijn overgeplaatst op *de Jupiter* van 44 stukken; althans daarmede woonde hij den eersten zeeslag van 1673, dien van 7 Junij, bij. Hij werd 's namiddags van de vloot afgesneden; de Engelschen zonden eenen brander op hem af; hierop gaf hij last dat eenige matrozen in de boot zouden vallen, om den brander af te weren; doch er begaf zich zooveel volks in de boot, dat naauwelijks de helft aan boord bleef. De Engelschen dit ziende, klampten hem aan en vermeesterden het schip. Naauwelijks twee uren echter behielden zij het, want B a k k e r ontweldigde het hun weder en bragt het behouden bij de vloot. Hij woonde ook de latere zeeslagen van dat jaar bij, en deed in het volgende jaar, onder d e R u i t e r, eenen togt naar West-Indië.

Zie B r a n d t, *Leven van de Ruiter*, bl. 803, 813, 891 en 896; B r a n d t en C e n t e n, *Hist. van Enkhuizen*, D. II, bl. 314 en volg.

[Cornelis Bakker]

BAKKER (CORNELIS) een der zes en dertig Raden der stad Amsterdam in het jaar 1672. Hij stemde mede tot vernietiging van het Eeuwig Edict, hetwelk den 30sten Junij van dat jaar te Amsterdam in de Raadkamer verbrand werd. Ook was hij een der weinigen, die gezind schenen Prins W i l l e m III tot Graaf te verheffen.

Zie v a n L o o n, *Nederl. Historip.*, D. III, bl. 69; W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.*, D. XIV, bl. 85; K o k, *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*

[Meindert Meeuwsz Bakker]

BAKKER (MEINDERT MEEUWSZ), geboren te Amsterdam, vond in 1691 de kameelen of scheepsligters uit, waarmede de zwaarste oorlog- en andere schepen, zonder hinder over Pampus en andere ondiepten in de Zuiderzee geligt werden. Na het aanleggen van het nieuwe Noord-Hollandsche Kanaal werden die scheepskameelen hier te lande overbodig. Dit uitvinding heeft intusschen in andere landen navolging gevonden.

Zie C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*; N i e u w e n h u i s, *Woordenb. van Kunst. en Wetensch.; Algem. Woordenb. der Zamenl*.

[Pieter Huizinga Bakker]

BAKKER (PIETER HUIZINGA), geboren te Huizinge, in de provincie Groningen, in 1713, was koopman te Amsterdam, waar hij in 1801 overleed. Hij had eene uitmuntende opvoeding genoten, waardoor hij zich vroegtijdig met goed gevolg op de dichtkunst toelegde. Vooral muntte hij in ernstige stukken en de beschrijvende poëzij uit. In 1741 gaf hij een dichtstuk uit op de overstrooming, welke in dat en het vorige jaar had plaats gehad; en in 1761 verscheen er van hem eene vertaling van het uitmuntende fraaije Latijnsche dichtstuk van E r n s t W i l l e m H i g h t op de Lente, welke laatste een wezenlijk meesterstuk in zijne soort is; het is een voorbeeld tot navolging voor ieder die goed vertalen

wil; al de liefelijkheid en sierlijkheid van het oorspronkelijke zijn in deze schoone vertaling bewaard gebleven. In meer gevorderde leeftijd, in 1773, verrijkte hij de Nederlandsche letterkunde met het eerste deel zijner gedichten, waarin zijne *Bespiegeling der Vaderlandsche stroomen* als een kunstjuweel uitmunt. In weêrwil van het gunstig onthaal, dat dien bundel te beurt viel, zond H u i z i n g a B a k k e r eerst negen jaren later eenen tweeden in de wereld, waaruit vooral eervolle melding verdienen, zijn deftig dichtstuk, getiteld: *Amsterdam*, zijne keurige *Schets van het Geschapene*, en zijne geestige Hekeldichten: *Hippus*, *de Kerk-pedant; aan den Hollandschen Scriblerus*, en *de Bruiloftspoëzij verdedigd.* In het derde en laatste deel zijner *Poëzij*, dat in 1790 verscheen, dus in 's mans zeven en zestigste levensjaar, bevat het dichtstuk op des Heeren v a n W i n t e r s, lustplaats *Voorland*, in de Diemermeer, eenen rijkdom van natuurlijke schoonheden, die altijd treffen, terwijl onderscheidene keurige vertalingen, en daaronder ook eene van het achtste boek van M i l t o n s *Paradise lost*, en eene vrije navolging van den scherphekelenden *Idolenchus* van J. G e e s t e r a n u s, hare plaatsen in dezen bundel overwaardig zijn. Behalve deze bundels bestaan er nog van hem onderscheidene losse dichtstukken met en zonder zijnen naam, en zelfs nog, die door hem vervaardigd zijn in den laatsten tijd zijns levens, toen hij reeds geweldige aanvallen van beroerte geleden had: onder andere eene *Troostzang aan de weduwe van den verdienstelijken*, *en zoo vroegtijdig gestorven*, *Hoogleeraar aan de Utrechtsche Hoogeschool*, S t e v e n J a n v a n G e u n s.

'Ofschoon H u i z i n g a B a k k e r niet behoorde tot die dichters, welke door eene stoute vlugt, edele hoogdravendheid of vindingskracht zich verheffen, toont hij echter overal keurigheid, vernuft en schildering. Hij heeft grooten rijkdom van welgepaste woorden, aardige vinding, goede gedachten en geestige wendingen. Alles heeft bij hem iets van de eenvoudige en stevige dichtwijze van vroegere dagen[(1)].'

Men heeft mede van hem het Leven van zijnen vriend, den historieschrijver W a g e n a a r, met wiens zuster H u i z i n g a B a k k e r gehuwd was, en treft dit aan voor de brieven van W a g e n a a r, welke door H u i z i n g a B a k k e r zijn in het licht gezonden, onder den titel van:

Het Leven van J a n W a g e n a a r, *benevens eenige brieven van en aan denzelven*, Amst. 1776, 8°. Dat Leven en de voortreffelijke *Beschouwing van den ouden gebrekkelyken en sedert verbeterden trant onzer Nederduitsche Verzen*, te vinden in het vijfde

(1) J. d e V r i e s, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D IV, bl. 73.

deel der *Werken van de Maetschappy der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, kenmerken H u i z i n g a B a k k e r ook als een zeer verdienstelijk Prozaschrijver.

Zie, behalve het boven aangehaalde werk, W i t s e n G e y s b e e k, *Woordenb. der Nederd. Dichters; Biogr. Nation;* v a n K a m p e n, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II, bl. 115 en 116; N i e u w e n h u i s, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* C o l l o t d'E s c u r y, *Holl. Roem*, D. IV, St. II, bl. 305-307; *Biogr. Univers*.

[Cornelis Bakker]

BAKKER (CORNELIS), geboren te Goedereede, den 7^{den} Junij 1771, oefende zich in de teeken- en schilderkunst, onder de leiding van den bekwamen A u g u s t u s C h r i s t i a a n H a u c k. Daarna het voornemen opgevat hebbende zich ter voortzetting zijner studiën naar Antwerpen te begeven, werd hij daarvan, zoo door huisselijke, als maatschappelijke aangelegenheden, teruggehouden, en hij zag zich verpligt om zich aan het les geven in de teekenkunst toe te wijden, waartoe hij zich te Rotterdam vestigde, waar hij, door zijne geschiktheid voor het geven van onderrigt, de man werd, aan wien men in een groot aantal aanzienlijke familiën de leiding der kinderen in het kunstvak toevertrouwde. Met ongemeenen ijver was B a k k e r hierin werkzaam, en verwierf zich de onverdeelde hoogachting van allen, die hem hun vertrouwen schonken.

In het schilderen van miniatuur-portretten muntte hij bijzonder uit. Eenige schilderijen (*tableaux de genre*), door B a k k e r vervaardigd, getuigen van den smaak des kunstenaars, en zijn voor dien tijd als hoogstverdienstelijk van kleur en uitvoerigheid te noemen.

Meer dan eene halve eeuw was hij lid van het Teekengenootschap te Rotterdam, en bekleedde aldaar den post van Corrector eene reeks van veertig jaren. Veel heeft die inrigting ook aan hem te danken. Zijn onafgebroken ijver, zijne klimmende belangstelling in genoemd Genootschap deden hem de achting van allen in hooge mate verwerven, en teregt werd hem in 1832 het lidmaatschap van verdiensten aangeboden, als een ondubbelzinnig bewijs van de veelvuldige verpligtingen, die men aan de kunstverdiensten des waardigen mans verschuldigd was.

Toen in 1837 het Genootschap: *Arti Sacrum*, zich met het Genootschap: *Hierdoor tot Hooger*, vereenigde, bleef hij, zooveel zijne gezondheid en krachten dit toelieten, getrouw gebruik maken van de vergaderingen van het toen te Rotterdam gevestigde schilderkundig Genootschap, waar hij altijd om zijne welwillendheid en kunstliefde welkom was.

Als mensch was hij van een beminnelijk karakter. Braafheid, welwillendheid, vriendelijkheid, opregtheid en een zekere eigenaardige tact in zijnen omgang, maakten, dat men hem gaarne hoorde; en dat hij, in den volsten zin des woords, de vriend van het groote aantal zijner leerlingen was.

B a k k e r overleed den 9den Januarij 1849. Hij was gehuwd geweest met Mejufvrouw H a u c k, eene dochter van zijnen Leermeester, die hem in 1842 ontvallen was, en liet drie kinderen na, van welke de door zijne letterkundige en wijsgeerige schriften genoeg bekende J.A. B a k k e r de oudste was.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1849, D. I, bl. 49-51.

[Gerbrand Bakker]

BAKKER (GERBRAND), geboren te Enkhuizen den 1sten November 1771, begon zijne akademische studiën aan de Groningsche, en volbragt ze aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij in het jaar 1794 tot Doctor in de Geneeskunde werd bevorderd, na het verdedigen eener verhandeling: *Over het nadeel dat de door zijne eigene zwaarte nederdalende etterstof somtijds op het menschelijk ligchaam uitoefent*(1). Hij vestigde zich nu in zijne geboortestad, waar hij dadelijk tot Stads-Geneesheer en Vroedmeester werd aangesteld. In 1806 tot Lector in de Ontleed-, Heelen Vroedkunde te Haarlem beroepen, leverde hij bij de opening van de winterlessen *eene herinnering aan de waardij en vereischten van het beroep eens Heelmeesters* en bij het openen van de zomerlessen gaf hij *eene schets van eene Geschiedenis der Ontleedkunde*(2). Na in 1807 voor het Professoraat te Franeker bedankt te hebben, werd hij in 1808 aangesteld als Lector in de vergelijkende Ontleedkunde bij T e y l e r s stichting, welke betrekking bij tevens met die van Stads-Lector kon waarnemen. Bij het openen zijner lessen sprak hij *over het verband tusschen de natuurlijke geschiedenis der dieren en derzelver ontleedkundige beschouwing*(3). De roem, die zoo van B a k k e r s kunde, als van den ijver, waarmede hij de beide hem opgedragen Lectoraten waarnam, uitging, deden hem den leerstoel der theoretische Genees-, Ontleed, Heel- en Verloskunde aan de Geldersche Hoogeschool aanbieden, doch hij vond reden om dit aanzoek van de hand te wijzen, tot groot genoegen van de bewoners van Haarlem en zijne omstreken, die zulk een algemeen vertrouwen in hem stelden, dat bij ieder eenigzins moeijelijk geval zijn raad werd ingeroepen.

De in 1810 gevolgde inlijving van ons land in het Fransche Keizerrijk noodzaakte hem de gewone practijk weder op te vatten, doch nog eer dat jaar ten einde liep, werd hij tot Hoogleeraar in de Genees-, Ontleed- en Verloskunde aan de Hoogeschool te Groningen aangesteld, welke waardigheid hij den

(1) *De noxis*, *quas sua gravitate descendens materia purulenta aliquando in corpore humano exserit*, L.B., 1794.

(2) Deze beide Redevoeringen zijn in het licht verschenen, onder den titel van: *Twee Redevoeringen*: *Over de waardij en vereischten van het beroep eens Heelmeesters* en *over de Geschiedenis der Ontleedkunde*, Haarl. 1807, 8o.

(3) Deze Redevoering is opgenomen in de *Verhandelingen van* T e y l e r s *Tweede Genootschap*, St. XVI.

2^{den} Mei 1811 aanvaardde met eene redevoering: *Over dalgene*, *hetwelk het nut der Verloskunde vergrooten en veraangenamen kan*[1]. In het akademiejaar 1821-1822 was hij Rector Magnificus, doch door ziekte verhinderd, bij het nederleggen dier waardigheid, de plegtige redevoering uit te spreken, waarmede zich de Prorector belastte, toonde de uitgave van zijne verhandeling over de *Geneesheer*, *die zich zelven geleerd heeft*[2], welke hij voor deze gelegenheid had bestemd, dat de staat zijner gezondheid niet geëvenredigd was aan zijne vlijt en kunde. Nog slechts zes jaren mogt de Groningsche Hoogeschool zich dan ook in zijn bezit verheugen, daar hij haar den 15^{den} Junij 1828 door den dood ontviel, na twee jaren te voren, bij de toen heerschende epidemie, zelfs boven zijne krachten, zijne diensten te hebben betoond. Bij zijne echtgenoote, J a c o b a J o h a n n a P o e l d r i e , liet hij een zoon en twee dochters na.

B a k k e r s veelomvattende kunde werd niet slechts door de inrigtingen van hooger onderwijs op hoogen prijs geschat, maar ook de wetenschappelijke Maatschappijen in ons Vaderland wisten die te huldigen door hem haar lidmaatschap aan te bieden. Zoo werd hij in 1806 door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, in 1808 door de Amsterdamsche Maatschappij ter bevordering der Heelkunde, in 1818 door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, tot lid benoemd; terwijl hij in 1813 tot Correspondent van het Nederlandsche Instituut werd aangesteld; doch hij gaf ook bij voorkomende gelegenheden blijken, dat deze benoemingen niet vruchteloos aan hem werden verspild.

Twee malen behaalde hij de gouden medaille bij de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, voor de beantwoording der Prijsvragen: in 1796 *over de ligchamelijke opvoeding der kinderen in de twee eerste levensjaren;* en in 1799 *over het ongegronde*, *onzedelijke en schadelijke der vooroordeelen omtrent waarzeggerijen*, *duivelsbezweringen*, *tooverijen en spokerijen*.

Aan B a k k e r s onvermoeide zucht, om ten nutte der menschheid en wetenschappen werkzaam te zijn, zijn wij, behalve de reeds genoemde verhandelingen en redevoeringen en verschillende stukken en tijdschriften, nog de volgende werken verschuldigd:

Natuur- en geschiedkundig onderzoek aangaande den oorspronkelijken stam van het menschelijk geslacht, Gron. 1810, 8°., met platen.

Redevoering over het verschil van des menschen karakter, *en deszelfs invloed op de beoefening der natuurlijke wetenschappen*, Gron. 1816, 8°.

(1) *De iis quae artis obstetriciae utilitatem augere possunt et gratam magis acceptam que reddere*.
(2) *Oratio de Medico autodidacto*, Gron. 1822.

Icones pelvis femineae catagraphice sectae, *nec non schemata capitis et trunci infantilis*, *charta mobili expressa; in plano*, *cum descriptione sive Latina sive Belgica*, Gron. 1817, 4°.

Osteographia piscium, *gadi praesertim aeglefini. oomparati cum lampride guttato*, Gron. 1823, 8°., cum icon.

Epidemia quae anno CIↃIↃCCCXXVI *urbem Groningam adflixit*, *in brevi conspectu posita*, Gron. 1826, 8°., waarvan hij tegelijker tijd eene Nederduitsche uitgave in het licht zond, die al spoedig eenen tweeden druk beleefde.

De natura hominis; liber elementarius, Gron. 1827, 8°.

Hulpmiddel tot redding van menschen uit een brandend huis.

Verklaring van het menschelijk oog, *afgebeeld door* S c h r ö t e r , Gron. 1827.

Verklaring van het menschelijk oor, *afgebeeld door* S c h r ö t e r , Gron. 1827.

Ook gaf hij gezamenlijk met H. W o l t h e r s en P. H e n d r i k s z uit:

Bijdragen tot den tegenwoordigen staat van het animalisch magnetismus in ons Vaderland, Gron. 1818, 2 Stukken, 8°.

Zie *Algemeene Konst- en Letterbode*, 1806, D. I, bl. 391; 1808, D. I, bl. 258, D. II, bl. 257 en 331; 1810, D. II, bl. 389; 1811, D. I, bl. 306; 1818, D. II, bl. 46, 1821, D. II, bl. 114; 1828, D. I, bl. 418-421; *Biogr. Univ.;* B o u m a n , *Geschied. der Geld. Hoog.*, D. II, bl. 555; *Aant. op het Woordenb. van Kunst en Wetens*, door G. N i e u w e n h u i s ; v a n C l e e f f , *Alphab. Naaml. van Boeken* en *Supplem*.

[Jan Bakker]

BAKKER (JAN), geboren te Bolsward, werd, na volbragte studiën, in 1785, Predikant te Witmarsum, doch het Hof van Friesland verklaarde hem, bij sententie van den 27sten October 1792 (om politieke redenen), vervallen van zijne bediening en inhabil de landen ooit in die of in eenige andere kwaliteit weder te kunnen dienen - dien ten gevolge in eene buitengewone classicale Vergadering, d. 29 Oct. 1792 te Bolsward gehouden, van zijne dienst ontzet: - Dit vonnis werd door de Volksreprezentanten en de Classis van Bolsward in 1795 vernietigd en hij in zijne dienst hersteld; maar van dit laatste zag hij af, en droeg zulks op aan zijn opvolger J. C a n n e g i e t e r , die er in dienst bleef, terwijl B a k k e r in April 1795 afscheid van de Gemeente nam. Hij vertrok naar Amsterdam, om er als Praeceptor aan de Latijnsche Scholen werkzaam te zijn. Terwijl hij hier woonde, schreef E w a l d u s K i s t , destijds Predikant te Arnhem: *Aanmerkingen over de stelling van den Heidelbergschen Catechismus:* Wij zijn van nature geneigd God en onze naasten te haten, *bij gelegenheid*, *dat de Burgerrepraesentant* J.H. F l o h *heeft kunnen goedvinden deze stelling te verklaren*, *als strijdig met de Broederschap en verderfelijk voor de Maatschappij*, Amst 1796. B a k k e r schreef hierop:

Brief aan den Weleerw. Zeer Gel. Heer E w . K i s t , *Predikant in de Herv. Gem. te Arnhem*, *betrekkelijk zijne onlangs uitgegevene Aanmerkingen tegen den Burgerrepraesentant* F l o h . Amst. 1796, 8°.

In dit geschrift wenschte hij K i s t geluk met zijne welvolbragte taak, prees zijnen ijver en het treffend voorbeeld, door hem aan zijne ambtgenooten gegeven; ontwikkelde kortelijk zijne gedachten, die hem, onder het herhaald lezen dier Aanmerkingen, voor den geest waren gekomen, en deelde onderscheidene nuttige waarnemingen over de verdraagzaamheid en de noodzakelijkheid der zelfkennis, ter ware beoefening van het Christendom, mede.

Zie Y p e i j en D e r m o u t , *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV, bl. 218, en Aant. bl. 40 (217); S c h o t e l , *Kerkelijk Dordrecht*, D. II, bl. 661 en 662.

[Jan de Bakker]

BAKKER (JAN DE), ook wel JAN VAN WOERDEN, en in het Latijn JOHANNES PISTORIUS genoemd, werd omstreeks het midden des jaars 1499 te Woerden geboren. Zijn vader, J a n D i r k s z o o n genoemd, die het kostersambt bij de kerk aldaar bekleedde, besloot hem tot den geestelijken stand op te leiden, daar hij reeds als knaap boven zijne jeugdige tijdgenooten uitmuntte in die dengden, welke de kinderlijke leeftijd versieren. Hij begaf zich diensvolgens naar Utrecht om zich op de voorbereidende wetenschappen toe te leggen. Daar maakte de Rector der Latijnsche school, J o h a n n e s R h o d i u s , hem met de leer van J e z u s in hare oorspronkelijke zuiverheid bekend. Aangezien zoowel op den leerling als op zijnen onderwijzer de verdenking van Luthersgezindheid viel en het gerucht daarvan zich zelfs tot Woerden verspreid had, ontbood de vader hem huiswaarts, en meende die bedenking van hem af te wenden, door hem mede het kostersambt te laten waarnemen.

Ten einde zich verder tot den geestelijken stand te bekwamen, zond d e B a k k e r s vader zijnen zoon naar Leuven, destijds de eenige Hoogeschool in de Nederlanden, en beval hem den zich toen aldaar ophoudenden E r a s m u s aan. Na gedurende drie jaren, dat hij er verbleef, groote vorderingen te hebben gemaakt, liet d e B a k k e r zich in 1522 te Utrecht, ofschoon tegen zijnen zin, tot de Priesterdienst wijden, stond in zijne Vaderstad den Priester in zijne bediening bij, en verzuimde niet, bij het onderwijs der jeugd, haar tot de ware kennis van God en J e z u s op te leiden; terwijl hij met kracht tegen de dwaling des Pausdoms predikte en met gretige ooren van het volk gehoord werd.

Zulke ijverige pogingen, ter uitbreiding van het ware Christendom, bleven ook elders niet onbekend. De geestelijkheid te Utrecht ontbood hem ter verantwoording derwaarts. Hij verscheen niet, ten einde niet moedwillig in den strik te loopen, dien hij wist, dat zij hem spande. Daar die geestelijkheid geen magt had op eene plaats, welke niet onder haar regtsgebied behoorde, klaagde zij hem aan bij het Hof van Holland. Dit beval den Slotvoogd hem op het kasteel te Woerden gevangen te zetten, doch uit vrees

voor de burgerij van Woerden, die niet wilde dulden dat een harer inboorlingen zonder verhoor in den kerker werd geworpen, werd hij spoedig weder op vrije voeten hersteld. Om voor een tijd lang althans zich aan de lagen zijner vijanden te onttrekken, verkoos hij eene vrijwillige ballingschap boven het verblijf in zijn Vaderland, en reisde naar L u t h e r te Wittenberg. Na een afzijn van drie maanden keerde hij terug, bevestigd in de waarheid, en vervuld met goede voornemens, om haar nimmer te verloochenen. Men hield nu weder een wakend oog op hem. Doch hij, de sluwe gangen zijner vijanden miskennende, werd niet ontmoedigd, maar bleef werkzaam op den vorigen voet. Dit gaf aanleiding aan de inquisitie, om hem op nieuw te vatten, met dat gevolg, dat hem gelast werd naar Rome te reizen, en zich althans binnen drie jaren tijds niet weder op den vaderlandschen grond te vertoonen. Doch d e B a k k e r gaf ook aan dit bevel geen gehoor, maar reisde in de Nederlanden rond van stad tot stad, om, waar de gelegenheid zich opdeed, de menschen tot het ware geloof in C h r i s t u s te brengen, en de reeds geloovenden te vertroosten en te versterken, waardoor hij weldra als de voornaamste voorstander van L u t h e r s leer bekend stond. Volgens sommigen is hij omstreeks dien tijd door den Heer v a n W a r m o n d , als Pastoor, naar Jakobswoude gezonden, doch aangezien de inwoners van Woerden hem beloofd hadden zijn jaarwedde te vermeerderen, zou hij weder naar Woerden zijn teruggekeerd.

Inmiddels verbond hij zich aan eene vrouw, die in jaren meer gevorderd was dan hij, doch wier denkwijze met de zijne overeenstemde, en zette zich als een gewoon burger, die eenig handwerk dreef, in zijne geboortestad neder. Daar hij zich nu ook eenige tijd met bakken onderhield, ontving hij den toenaam van de B a k k e r , onder welken, of onder dien van P i s t o r i u s [(1)], hij meest bekend is. Hij hoopte, dat men hem, die toch voortging in de bediening des Woords, onder dit masker wel niet gadeslaan, ten minsten weldra vergeten zou.

Dan onverwacht verschijnt er te Woerden een aflaatkramer, van 's Pausen wege uitgezonden, om voor niet aflaten uit te reiken aan allen, die op zekere tijden en plaatsen de mis wilden hooren. Nu geraakten d e B a k k e r s ijver in vuur. Openlijk gaat hij dit bedrog te keer, begeeft zich in de biechtkamer, en ontdekt zijne biechtelingen, het godönteerende der poging, om de menschen in het ongeloof te slijven; wekt hen op tot ware boetvaardigheid, tot een ongeveinsd berouw en tot eene opregte bekeering; versterkt hunne zwakke gemoederen door het geloof in C h r i s t u s , en beurt hunne verontrustte gewetens op door de troostrijke beloften en toespraken des Evangelies. In grooten getale kwam men tot hem, en zelfs den geringsten penning nam hij niet aan. De Pastoor van Woerden ontstak daardoor tegen hem in woede, en wist eindelijk te

(1) Van P i s t o r , dat B a k k e r beteekent.

bewerken, dat de Bakker, op bevel der Landvoogdes Margaretha van Oostenrijk, in Mei 1525 heimelijk opgeligt werd. Door vier geregtsdienaars naar 's Gravenhage vervoerd, werd hij aldaar door drie Hoogleeraren in de Godgeleerdheid van Leuvens Hoogeschool, namelijk Nicolaas Copinus van Bergen, Godschalk Rosemond en Ruard Tapper, als daartoe door de Hooge Regering des lands benoemd, nopens zijn geloof onderzocht. In zijn verhoor voor zijne Regters vielen onderscheidene redewisselingen voor. Hij verklaarde niets te willen vaststellen, dan hetgeen in de Heilige Schriftuur was uitgedrukt, in zulk een verstand, als de Heilige Geest, door wiens ingeving zij geschreven was, die wilde verstaan hebben, tot welker uitleggingen men geene andere woorden dan die der Schriftuur zelve noodig had. Den Christenen, beweerde bij, stond het niet vrij door geweld iemand tot het geloof te dwingen. Men moest de menschen dwingen in te gaan zoo als God dwingt en gebiedt te dwingen, niet met gevangenissen, slagen of vuur, maar met weldadigheid en inscherping van het Goddelijk Woord, met wel te leven en te leeren. Voorts beklaagde hij zich dat de hoererij, onder de Priesters dagelijks gepleegd, gebiecht en vergeven werd. Hij bekende het geweld, hetwelk hij op zich zelven had geoefend, om zich van vrouwen te onthouden, doch de drift der natuur niet te hebben kunnen overwinnen. Om allen aanstoot, zoo veel mogelijk, te vermijden, was hij daarom heimelijk en zonder getuigen getrouwd. Ondanks 's mans bondige redenen, werd Jan de Bakker ten vure verwezen. Zijn vader bezocht en versterkte hem in de gevangenis: ‘Zijt welgemoed,’ dus sprak hij hem aan, ‘vaar voort in het goede. Naar het voorbeeld van Abraham, ben ik bereid, mijnen zeer lieven zoon, die mij nooit misdaan heeft, Gode op te offeren.’ Op den dag dat het doodvonnis aan hem zou volvoerd worden, zijnde den 15den September 1525, ontwijdde men hem vooraf op eene hooge stellaadje; toen omhing men hem met een kort geel kleed en zette hem eenen zotskap op het hoofd. Toen hij, naar de strafplaats gaande, de gevangenis voorbij kwam, riep hij degenen, welke, om het geloof, aldaar zaten opgesloten, eenige hartsterkende en vertroostende woorden toe. Met een vrolijk gejuich en handgeklap werden deze beantwoord. Men bond hem aan eene paal, worgde hem, en verbrandde dadelijk zijn ligchaam tot asch. Eenige oogenblikken vóór zijn sterven legde hij deze belijdenis af: ‘Ik heb gezondigd, en ben, als een zondaar, des doods waardig: maar Jezus Christus is mijn Heer en Zaligmaker. Door Hem alleen hoop ik, ja vertrouw het, dat ik een deelgenoot van het eeuwige leven zal worden.’ Hij was toen weinig meer dan 26 jaren, en sinds de prediking van Luther was hij in Holland de eerste martelaar.

Men vindt in de Consistoriekamer der Luthersche Kerk te Woerden het afbeeldsel van Jan de Bakker, in olieverw op paneel geschilderd, ten toon hangen.

Zie Brandt, *Hist. der Reformatie*, D. I. bl. 93-95; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. II. bl. 214; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II. bl. 269, D. III. bl. 879; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 103-105, en vooral Schultz Jacobi en Domela Niuwenhuis, *Bijdragen tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. III. bl. 14-53.

[Frans de Bakker]

BAKKER (FRANS DE). Zie ARTOPAEUS (FRANCISCUS).

[F. de Bakker]

BAKKER (F. DE) was een teekenaar en graveur, die in het midden der achttiende eeuw bloeide, blijkens een goed gegraveerd portret van Willem I, Prins van Oranje, gemerkt 1752.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Baptist de Bakker]

BAKKER (BAPTIST DE) was mede een teekenaar en plaatsnijder die portretten, gebouwen en landschappen heeft gesneden, welke net bewerkt en met zorg voltooid zijn. Hij leefde omtrent het jaar 1770, en zou, naar men meent, een bloedverwant van den vorige zijn geweest.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan Casembroot Heer van Bakkerseel]

BAKKERSEEL (JAN CASEMBROOT Heer VAN). Zie CASEMBROOT (JAN).

[Joost van Balbian]

BALBIAN (JOOST VAN), geboren te Aalst, omtrent het jaar 1560, werd, na zich op de Geneeskunst te hebben toegelegd, te Padua tot Medicinae Doctor bevorderd. Aanvankelijk zich in zijne vaderstad gevestigd hebbende, achtte hij, die der Hervorming was toegedaan, zich aldaar ten laatste niet meer veilig, en begaf zich diensvolgens, in 1597, naar Holland, waar hij zich te Gouda nederzette, en eene aanzienlijke praktijk verwierf.

Van zijne schriften, die meest over de steen der wijzen en het goudmaken handelen, zijn de voornaamste:

De Lapide philosophico, 1597.

Nova ratio praxeos medicinae, Libri III, 1600.

Zie *Biogr. Univers*.

[IJsbrand Balck]

BALCK (IJSBRAND), of, zoo als hij zijne hand teekende, IJSBRANDUS TRABIUS, een Fries, welligt geboren te Balk, die in de jaren 1580-1589 bij leening de gemeente van Leeuwarden als Predikant bediende, was een der meest uitmuntende

Geestelijken, welke, in de eerste tijden na de Reformatie, al hunne krachten aan de belangen der Hervormde Kerk gewijd hebben.

Hij werd in 1564 bij de Luthersche Gemeente te Norden als Predikant aangesteld; maar, de ontevredenheid der Gemeente daarover bemerkende, bedankte hij al spoedig en ging in 1565 naar Antwerpen, van waar hij in het laatst van 1566 de wijk moest nemen.

In het volgende jaar begaf hij zich naar Norwich in Engeland, waar hij in 1569 eerste Nederduitsche Hervormde Leeraar was.

In 1580 naar Antwerpen teruggekeerd, kwam hij te Leeuwarden ter leen. Wegens den hevigen twist, met Ruardus Acronius in 1588 gevoerd, verzocht hij in het volgende jaar zijn ontslag, dat hem toegestaan werd, en, met behoorlijke démissie voorzien, ging hij nog in 1589 naar de Nederduitsche Gemeente te Londen. Voorts in het jaar 1594 beroepen te Naarden, werd hij aldaar in het jaar 1598 van zijne dienst ontslagen. In 1599 treffen wij hem weder te Stavoren aan en later te Leiden, waar hij overleden is.

In 1581 was hij Assessor op het Nationale Synode te Middelburg. Hij was ook Doctor Juris.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*; D. XVI. bl. 261 (24); Ypeij en Dermont, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II. bl. 62; Kist en Roijaards, *Archief*, D. II, bl. 42, D. VIII. bl. 451, D. XIII, bl. 4, D. XV, bl. 152; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II, bl. 644; J. Southerden Burn, *History of the foreing Protest Refugiés settled in England*, p. 202.

[Everhardus Balck]

BALCK (EVERHARDUS), misschien wel van het zelfde geslacht als de voorgaande, geboren te Deventer in 1590, werd, na onderscheidene Hoogescholen bezocht en de voornaamste Hoogleeraren gehoord te hebben, aan de Akademie te Bourges tot Doctor in de Regtsgeleerdheid bevorderd; terwijl men hem kort daarna tot Hoogleeraar in dat vak aanstelde. In 1624 wendden zijne vrienden vergeefsche pogingen om aan hem eenen leerstoel te Franeker te bezorgen, maar in het jaar 1626 werd hij tot gewoon Hoogleeraar der Regtsgeleerdheid te Harderwijk benoemd, welken post hij aanvaardde met eene redevoering, die *een gemakkelijker weg om het burgerlijk regt te leeren kennen voorstelde*(1). Hier kweet hij zich met den vereischten ijver en groote werkzaamheid van zijne taak en beantwoorde ten volle aan de nopens hem gekoesterde verwachting. Dan de onverpoosde inspanning, welke hij zich oplegde, zonder zich genoegzaam eenige uitspanning te veroorlooven, en vooral het onmatig nachtwaken, waren oorzaak, dat zijne gezondheid er veel bij leed, en hij zich eene ziekte op den hals haalde, die zijne ligchaamskrachten vroegtijdig sloopte. Naar Deventer vertrokken om, zoo mogelijk, door inademing der lucht van zijne geboortestad, zijne uitgeputte gezondheid te herstellen en tevens zijne moeder te bezoeken, bezweek hij daar den 2den Maart 1628.

Men getuigt van hem, dat hij een doorkundig mensch was, die aan een gelukkig geheugen, een fijn en schrander oordeel paarde, en eene diepe kunde in vele wetenschappen bezat, inzonderheid in de Regtsgeleerdheid, waarop hij zich voornamelijk had toegelegd.

Door hem zijn, behalve de hier boven vermelde Oratie, in het licht gegeven:

Commentaria ad Legem quisquis C ad L Juliae Majestatis, Franeq. 1625. 12°.

(1) *Oratio de commodiore perdiscendi Juris ratione*, Hard. 1625. 4to.

Electorum Juris Civilis libri duo, *in quibus varia Juris Civilis loca et quaestiones noviter explicantur*, *deciduntur*, *tractantur*. Hard. 1628. 12°.

Zie Revii, *Daventria Illustrata*, pag. 673 et 674; Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, D. I. bl. 79; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 42; Saxe, *Onomast. Liter.* P. IV. p. 325; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogeschool*, D. I. bl. 57-59, D. II. bl. 644.

[Johannes Balck]

BALCK (JOHANNES), misschien wel een bloedverwant van den voorgaande, was Geneesheer, eerst te Bolsward, daarna te Leeuwarden, waar hij in de laatste helft der zeventiende eeuw eene bloeijende praktijk had. Hij heeft zich ook in de letterkundige wereld bekend gemaakt door de volgende, in der tijd zeer geachte, werken:

Klaar bewijs van het ademhalen der kinderen in 's moeders ligchaam, Leeuw. 1692. 4°.

Verhandeling over het zuur, *waarin deszelfs gebruik tot het onderhouden en herstellen der gezondheit betoogd wordt*. Leeuw. 1693. 8°.

Hij was gehuwd met Sophia Viglius, eene dochter van Cornolis Viglius, Advokaat voor het Hof van Friesland en Secretaris van Ferwerderadeel, bij wie hij twee zonen won, als Dominicus Balck, die volgt, en Johannes Balck, Advokaat voor het Hof van Friesland en Rector den Latijnsche Scholen te Leeuwarden, die, bij zijn overlijden den 20sten September 1752, eene uitmuntende bibliotheek heeft nagelaten.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.* pag. 758; Abkoude en Arrenberg, *Naamlijst van Nederd. Boeken;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II. bl. 43.

[Dominicus Balck]

BALCK (DOMINICUS), zoon van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 12 April 1684, verloor zijn vader toen hij zes jaren oud was. Hij voleindigde zijne studiën in zijne geboortestad en werd in December 1600 naar Franeker ter Hoogeschool gezonden, waar hij zich onder Willem Coetier en Lambertus Bos in de Letteren, onder Ruardus Andala in de Wijsbegeerte en onder Campegius Vitringa in de Godgeleerdheid oefende, terwijl hij Zacharias Huber en Antony Schultens over de Regtsgeleerdheid hoorde, onder wier voorzitting hij in Mei en Junij 1705 twee verweerschriften verdedigde *over de* 19*de wet der Pandecten: Wat ter bedriegelijke verkorting der regten van schuldeischers is geschiedt*, *moet terug gegeven worden*(1). Vervolgens hoorde hij nog in die wetenschap te Leiden Johannes Voet en Gerardus Noot, onder wie hij den 19 Junij 1706 mede twee

(1) *Disputationes duae ad L. Patrem* 19 *ff. quae in fraudem creditorum facta sunt*, *ut restituantur*.

verweerschriften openlijk verdedigde, betrekkelijk *de moeijelijke wet* 54 *der Pandecten: over het regt van bruidschat*[1].

Naar Friesland teruggekeerd, werd hij den 17den September 1706 te Franeker tot Doctor in de beide Regten bevorderd, na het verdedigen eener redevoering: *Over eenige meer voorname geschilpunten*, *welke ten aanzien van pand- en hypotheck byzonder plegen voor te komen*[2]. Vervolgens vestigde hij zich als Advokaat voor het Hof van Friesland. Ruim twee jaren later, den 29sten Maart 1709, werd hij als buitengewoon Hoogleeraar te Franeker beroepen, welken post hij aanvaardde met eene redevoering: *Over den oorsprong en het nut der regtsfictien bij de Romeinen*[3]. Ruim 36 jaren was hij hier met alle getrouwheid en ijver werkzaam in het verklaren der Instituten en Pandeeten; terwijl hij door zijn onderwijs vele bekwame mannen vormde. Hij overleed den 17den Mei 1750, zestien dagen na zijne huisvrouw, A n n a L a t a n é , bij wie hij twee zonen verwekt had, die hij beide in jeugdige jaren zag ten grave dalen. De oudste P i e t e r A b r a h a m B a l c k , geboren den 3den Januarij 1722, overleed den 15den September 1741, en de andere J o h a n n e s C o r n e l i u s B a l c k , geboren den 22sten Maart 1725, stierf den 10den April 1747.

Behalve zijne boven vermelde redevoeringen is er niets van hem in het licht verschenen, maar hij moet als onderwijzer hebben uitgemunt.

Zie V r i e m o e t , *Athen. Frisiac.*, p. 758-761; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* v a n K a m p e n , *Gesch. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. III. bl. 256; *Biogr. Univers.;* B o u m a n , *Geschied. der Gelders. Hoogeschool*, D. I. bl. 58.

[Philippus Baldaeus]

BALDAEUS (PHILIPPUS), eigenlijk FILIPPUS BAELDE, geboren te Delft in October 1632, vertrok in 1655 als Predikant naar Oost-Indië, waar bij den 1sten Julij des volgende jaars aankwam. Na een groot jaar te Batavia te zijn verbleven, werd hij den 18den September 1656 naar Punto-Gale op Ceilon beroepen. Hier stond hij tot in het volgende jaar, toen hij acht maanden als Veld-Prediker dienst deed en den togt van R i j k l o f v a n G o e n s op de kust van Malabar bijwoonde. Na dien tijd werd hij eerste Predikant op Jaffanapatnam, mede op Ceilon, waar hij tot in 1661, dus drie jaar alleen stond, en daarna nog tot 1666 gezamenlijk met J o a n n e s à B r e y l , toen hij verlof kreeg om weder naar het vaderland terug te keeren. Na zijne aankomst aldaar werd hij in het jaar 1669 Predikant te Geervliet, en overleed aldaar in 1672.

Hij was een man van smaak en lust tot onderzoek. Daar hij begreep in de uitbreiding van het Christendom in de Overzeesche Gewesten niet te kunnen slagen, zoo lang hij de ingewikkelde leer

(1) *Disputationes duae ad difficilem legem* 54 *D. de Jure Dotium.*
(2) *Dissertatio ad nobiliores aliquot controversias*, *quae circa Pignora ot Hypothecas inprimis usu venire solent.*
(3) *De Origine atque utilitate Fictionum Juris apud Romanos.*

der Hindoes, en den aard hunner godsdienstige plegtigheden niet kende, nam hij, tijdens zijn verblijf op Ceilon een der geleerdste Braminen bij zich aan huis, ten einde het Sanskrit van hem te leeren en wist echte afschriften van de heilige boeken der Hindoes magtig te worden. Na zijne terugkomst in het Vaderland bezorgde hij eene voor die tijden zeer verdienstelijke

Beschrijving der Oost-Indische kusten Malabar en Coromandel, *benevens het eiland Ceilon*. Amst. 1672. fol. met pl.

Achter dit werk vindt men niet slechts eene *Malabaarsche Spraakkunst*, maar ook eene zoogenaamde *ontdekking van de afgoderij der Heidenen*, waarin men vele hunner fabelen uit de *Poerana's*, de *Ramayana* en de *Mahbâhârata* aantreft, waardoor hij alzoo reeds een vroege, en voor die dagen zeer verdienstelijke, voorganger van Jones, Wilkens, Winter, enz. geweest is.

Zijn Portret treft men voor zijn werk aan.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. IV. *b.* bl. 52, 53 en 59; D. V. *b.* bl. 413; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 76 en 77; *Aanh. op het Woordenb. der Kunst. en Wetens. van* Nieuwenhuis; *Biogr. Univers.;* Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.* bladz. 873; aangevuld uit familieaanteek.

[Balderick]

BALDERICK, Graaf van Uplade. Zie op ADELA.

[Baldericus van Kleef]

BALDERICUS VAN KLEEF, de vijftiende Bisschop van Utrecht, de zoon van Richfried van Kleef, Graaf van Twenthe, werd denkelijk in het jaar 897 te Oldenzaal geboren. Daar hij reeds vroeg neiging tot den geestelijken stand betoonde, schijnt hij veel aan het hof van Bisschop Radbodus verkeerd te hebben, die wegens de invallen der Noormannen zijn verblijf te Deventer hield. Daar deze Radbodus in 917 overleed en Baldericus zijn opvolger werd, stellen de meeste schrijvers zijne verheffing in het jaar 918. Hij was een zeer bekwaam man, die de geleerdheid zoo zeer aanmoedigde dat de oude Utrechtsche School onder hem hare hoogste bloei bereikte, en wien de opvoeding der zonen van Keizer Hendrik I (Otto, Hendrik en Bruno) werd toevertrouwd, terwijl hij reeds in 921 geroepen werd om te Bonn het sluiten van het verbond tusschen Hendrik den Vogelaar en Karel den Eenvoudige bij te wonen. Bij zijne komst tot den Bisschoppelijken stoel, was zijne eerste zorg het verdrijven der Denen, die bijna jaarlijks hier te lande verschrikkelijke verwoestingen kwamen aanrigten, en op eene dier strooptogten de St. Maartens en nog eene andere kerk te Utrecht verwoest hadden. Hij rukte terstond eenig krijgsvolk bijeen, en viel, ondersteund door Bruno, zijnen voormaligen kweekeling, met zooveel hevigheid op de Denen aan, dat hij ze ten lande uitjoeg, ten einde de goederen welke zij der kerk ontvreemd hadden, weder in zijne magt te krijgen. Daarna beijverde hij zich om de stad Utrecht, door de woede der vijanden jammerlijk

geschonden en verwoest te herstellen, en de vesten met grachten, torens en schansen te voorzien, hetgeen hij in 951 volbragt, waarna hij er ook weder den Bisschopszetel vestigde. Waarom eenigen beweren, dat hij toen eerst tot Bisschop was aangesteld.

Reeds vroeger in 934 deed hij de Domkerk door Willibrord gesticht en die van St. Salvator, door de Denen verwoest, veel prachtiger weder opbouwen. In dat zelfde jaar versterkte hij zijne nog toenmalige residentiestad Oldenzaal, en bouwde in 954 aldaar eenen steenen kerk in plaats van de aldaar door den H. Plechelmus opgetrokken houten. Ook herstelde hij het bij die kerk gevestigde Kapittel, dat door de onrustige tijden geheel vervallen was, waarom vele schrijvers hem de stichting van dat Kapittel toeschrijven. In het jaar 966 voor de belangen zijner kerk eene reis naar Italië gedaan hebbende, bragt hij van daar de beenderen van de HH. Benignus, Pontianus en Agneta mede, die hij even als die van andere Heiligen, welke hij weder vond, aan de kerken van Utrecht schonk. Ook verkreeg hij, te dier zelfder tijd van Keizer Otto I, onder meer andere voorregten, voor de Utrechtsche kerk, het regt om geld te slaan[1], en de vrije jagt door het landschap Drenthe; terwijl de Keizer tevens op zijn verzoek alle de giften en voorregten, die ooit aan de Utrechtsche kerk geschonken waren, goedkeurde en bevestigde. Zijne geleerdheid en regtschapenheid werden ook door Paus Agapetus hoog geschat, zoodat deze hem in eene Vergadering riep, welke den 7den Junij 948 in 's Keizers hof te Ingelheim plaats had, ter heslissing der tusschen Koning Lodewijk IV en Hugo, Graaf van Parijs, gerezene hevige geschillen.

In het jaar 970 begiftigde hij het Sticht met het graafschap Twente, volgens anderen echter slechts met de stad Oldenzaal. Deze gift wekte natuurlijk het misnoegen van zijne wettige erfgenamen op, en daar wij, omstreeks dezen tijd zijnen broeder Wolfgang, als eersten Graaf van Bentheim, hetwelk te voren tot Twenthe behoorde, aantreffen, en voor het eerst van een graafschap Goor hooren, is het waarschijnlijk dat Baldericus zijn geheele graafschap aan de Utrechtsche kerk heeft geschonken, maar dat, ten gevolge van het verzet zijner bloedverwanten, slechts de steden Oldenzaal en Ootmarsum met omliggend gebied te dier tijde werkelijk onder het Bisdom kwamen. Baldericus is, na het bisdom gedurende negen en vijftig jaren bestuurd te hebben, in 977 te Utrecht overleden en aldaar in de domkerk begraven.

Hij was om zijne uitstekende verdiensten, godvruchtig leven en bijzondere liefdadigheid zeer geacht en bemind, en werd lang na zijnen dood als heilig vereerd. Zijn gebeente werd in 1481, op last van David van Bourgondië, den vijf en vijfigsten Bisschop, naar zijne geboorteplaatst in de St. Plechelmus-kerk overgebragt.

(1) Hoogst waarschijnlijk, zoo niet zeker, is er, hij aldien hij dit regt uitgeoefend heeft, niets van zijne munten meer overig.

Zie J. de Beka, *Chronicon*, in Matthaei *Anal. Vet. aevi*, T. III. p. 63 et 64; van Gouthoeven, *Chronijcke*, bl. 247; Schotanus, *Beschrijv. van Friesl.*, bl. 77; van Loon, *Aloude Hist.*, D. II. bl. 142 en volg.; de zelfde *Over de Penningk.*, bl. 32; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. I. bl. 160-162; D. VI. bl. 513, 514 en 517; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* Dumbar, *Kerkel. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 231-234; Rovenius, *Outh. en Gesticht. van het Bisdom Deventer*, D. I. bl. 353; Wagenaar, *Vaderl Hist.*, D. II. bl. 105 en volg.; Blondeel, *Beschr. van Utr.*, bl. 116, 246-248; F. Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 642 en 643; de zelfde, *Friesche Jaarb.*, D. II. bl. 93 en volg.; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 41; Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Utr. Tijdschr.* 1836, bl. 43 en 44; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 31-35; J. Weeling in de *Overijs. Alm. voor Oudh. en Letterk.* voor 1841, bl. 205-209, voor 1846, bl. 238 en volg.

[Baldewijn]

BALDEWIJN. Zie BALDUINUS.

[Francisco Baldez]

BALDEZ (FRANCISCO). Zie VALDEZ (FRANCISCO).

[Baldrik]

BALDRIK. Zie BALDERICUS.

[Balduinus]

BALDUINUS of BALDERIK, eerste Graaf van Twente, was de zevende Graaf van Teisterband en Kleef. Lodewijk *de Vrome* schonk hem omstreeks 817, wegens de hem bewezen diensten, het landschap Twenthe, dat toen, behalve het Overijsselsche drostambt van dien naam, ook het graafschap Bentheim omvatte, en verhief het tot een erfelijk graafschap. Balduïnus vestigde zijnen zetel in het aloude Oldenzaal, dat hij met houten palissaden versterkte en stichtte aldaar in de door den H. Plechelmus gestichte kerk een Collegie of Kapittel van Kanunniken.

Zie J. Weeling, in de *Overijss. Alm. voor Oudh. en Lett.* voor 1846, bl. 238 en volg.

[Baldewijn]

BALDUINUS, BALDEWIJN of BOUDEWIJN I, den zeventiende Bisschop van Utrecht, was een zusters zoon van Aarnout Graaf van Kleef. Hij werd in 990 tot Bisschop verkoren en men getuigt van hem dat hij zeer deugdzaam was, en geen deel nam in de oorlogen welke destijds in de naburige landen gevoerd werden. Er is geen blijk dat hij gebruik heeft gemaakt van het muntregt aan zijnen voorzaat Baldericus verleend, want de kleine muntstukjes, met den naam van Balduïnus, behooren stellig tot Balduïnus II, gelijk in onze dagen door deskundigen stellig bewezen is. Hij overleed den 10den Mei 994.

Zie Beka, *Chronicon*, in Matthaei *Anal. vet. Aevi*, Tom. III. p. 55 et 66; van Gouthoeven, *Chronijcke*, bl. 254; v(an) H(eussen en v(an R(hijn), *Kerk. Oudh.* D. I. bl. 61 en 62; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; Sjoerds, *Friesche jaarb.* bl. 148, 149 en 155; *Tegenw. Staat van Utr.*, D. I. bl. 26; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*;

C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. Roem*, D. IV. St. bl. 11. Aant. bl. 56 en 57; A r e n d , *Algem. geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 35 en 36.

[Balduinus]

BALDUINUS of BOUDEWIJN II v a n H o l l a n d , of zoo als hij naar zijne moeder bijgenaamd werd BOUDEWIJN VAN BENTHEM, de negen en twintigste Bisschop van Utrecht, was een zoon van D i r k VI, Graaf van Holland. Hij was Proost van Oldenzaal en van St. Maria's kerk te Utrecht, toen hij in het jaar 1178 tot Bisschop werd verkozen. Deze Bisschop noodzaakte alle de genen, die eenig goed van het Bisdom te leen hielden het leen op nieuw te verheffen. De Hertog van Braband hield de Veluwe, een gedeelte van het tegenwoordige Gelderland, van den Bisschop te leen, en had het als een achterleen aan den Graaf v a n G e l d e r gegeven; daar nu noch de Hertog noch de Graaf iemand zonden om het leen te verheffen, verklaarde B a l d u ï n u s terstond het leen verbeurd ten behoeve van St. Maarten. De Graaf v a n G e l d e r deed met zijn krijgsvolk eenen inval in het Sticht en sloeg het beleg voor Deventer, welke stad eenige dagen werd ingesloten, toen Keizer F r e d e r i k I B a r b a r o s s a tusschen beide kwam en, de strijdende partijen beval de wapenen neder te leggen en zich aan zijne geregtelijke uitspraak te onderwerpen. De Graaf v a n G e l d e r kwam vóór het vonnis te sterven, en B a l d u ï n u s deed de Veluwe andermaal met behulp van eenige Kleefsche troepen in bezit nemen. O t t o , broeder en erfgenaam van den overleden Graaf, verzocht de Bisschoppen van Keulen en Munster en den Hertog van Braband om hulp. Deze deden de Utrechtsche en Kleefschen het Veluwsche ruimen, en vervolgden hen tot in het Sticht. De Bisschop ontving toen eene aanzienlijke hulp van zijnen broeder den Graaf van Holland, en het liet zich aanzien, dat er een hevigen oorlog zou uitbarsten, toen de Keizer zelf overkwam en dit verschil door een provisioneel vonnis, waarbij de Graaf in het bezit van de Veluwe werd gehandhaafd, besliste. Het vonnis werd echter eerst in het jaar 1190 door Keizer H e n d r i k VI uitgesproken, ter gelegenheid dat B a l d u ï n u s en de Graaf van Gelder zich beide te Mentz bevonden, ten einde over eene kruisvaart naar het Heilige land te handelen. Daar de Hertog van Braband al zijn regt op de Veluwe aan den Keizer overgegeven had, droeg deze het leenheerschappelijk regt op de Veluwe op nieuw aan B a l d u ï n u s op, die nu den Hertog van Braband anderwerf daarmede beleende, met magt om het op zijne erven, de vrouwelijke zelfs niet uitgesloten, te kunnen voortzetten. Eenige jaren later bemiddelde Bisschop B a l d u ï n u s eene twist tusschen D i r k VII, Graaf v a n H o l l a n d , en diens broeder W i l l e m , waarbij den laatste 300 ponden 's jaars uit de Geervlietsche tollen en al wat Graaf D i r k in Oost Friesland, dat is het tegenwoordige Friesland, bezat, werden toegelegd. Doch B a l d u ï n u s zelf geraakte in groote oneenigheid met de oproerige Drenthenaars. Deze twist was ontstaan door de knevelarijen van F l o r i s v a n V o r e n b o r g h t , die voor zijnen stiefzoon V o l k e r , de slotvoogdij van Koevorden en het drostambt van Drenthe waarnam,

en verpligt was van 's Bisschops wege de tollen te heffen van Koevorden. Deze deed den Bentheimmers zijne naburen allerlei overlast aan. Otto Graaf van Bentheim beklaagde zich daarover bij zijnen broeder den Leen- en Opperheer van het gewest. Balduïnus liet den Kastelein meermalen vermanen, dat hij de Benthemmers in rust zou laten, maar te vergeefs, zoodat de Bisschop zich eindelijk genoodzaakt zag de ban over den weerspannigen Slotvoogd uit te spreken, die zich daar evenwel niet aan stoorde, maar zich op het slot te Koevorden versterkte. Dit werd door Balduïnus belegerd en na eene dappere verdediging tot de overgave gedwongen, waarbij Floris en Volker beide in 's Bisschops handen vielen en in het slot ter Horst opgesloten werden. De Kerkvoogd hechtte Koevorden nu aan zijnen mijter, en gaf het kasteleinschap aan een Hollander, Gelbert Postkin genaamd: doch naderhand ziende dat deze niet bij magte was, om er zich staande te houden, stelde hij de Graaf van Bentheim in zijne plaats aan, hetwelk dien Graaf bewoog, om met zijn huisgezin naar Koevorden te gaan wonen. Volker, zoon van den gebannen Kastelein, inmiddels in de gevangenis gehuwd zijnde met de dochter van den rijke ridder Albert de Leeuw, werd op de bede van hare bloedvrienden uit de gevangenis ontslagen en verkreeg de vergunning om zich op zijn ouderlijk erfgoed te Anze, onder Ruinen, neder te zetten. Volker daarmede niet vergenoegd berokkende eenen opstand tegen den Bisschop en tegen Otto Graaf van Bentheim, die van Groningen en Koevorden sloegen hunnen Overman dood, en de eerste omringden, tegen het uitdrukkelijk bevel, hunne stad met eenen muur. Balduïnus en Otto vielen met hunne krijgsmagt in het land, de eerste aan den kant van Koevorden en de andere aan den kant van Steenwijk, en bragten de muiters tot rede. De Graaf van Gelder die dit vuur onder de hand had helpen stooken, bood zijne bemiddeling aan. De stad Groningen zond vier gijzelaars en het landschap twaalf, om in des Kerkvoogds bewaring te blijven, tot dat het verdrag gesloten en in alles volvoerd zou zijn. Balduïnus bad den Graaf van Gelder, de gijzelaars naar Deventer te voeren, alwaar hij gemagtigden wilde zenden, om over de verdragspunten te handelen. De Graaf, met deze menschen te Deventer gekomen, spande op nieuw met hen aan, en zij beschuldigden den Bisschop van dwingelandij. Balduïnus zond met allen spoed bevel, om de gijzelaars in eene naauwe hechtenis te zetten, hetwelk geschiedde; de Graaf van Gelder nam de vlugt. Terwijl dit voorviel nam Volker de kans waar, overrompelde Koevorden, nam de Gravin van Bentheim gevangen, en liet haar met al den buit die in het kasteel was, in bewaring brengen. Balduïnus viel nu in Drenthe en belegerde Koevorden. Ondertusschen kwamen de Aartsbisschoppen van Mentz en Keulen hunne bemiddeling aanbieden. Hunne uitspraak was, dat noch de Bentheimers noch Volker eenig deel aan de heerlijkheden Koevorden en Drenthe zouden hebben, maar dat Rudolf, zoon van Volker, daar-

mede beleend zou worden, en nu werd vermoedelijk ook de Gravin van Bentheim tegen de gijzelaars uitgewisseld en in vrijheid gesteld. Balduïnus onderwierp zich aan die uitspraak, doch daar de oude Kastelein en de Drenthers, onder de hand door den Graaf van Gelder opgestookt, zich daaraan niet hielden, deed hij Koevorden met behulp van de Bentheimers op nieuw belegeren. De Drenthenaars verzochten hulp van den Graaf van Gelder, maar eer die nog aankwam, werd de Bisschop die zelf bij het beleg was, door de belegerden geslagen. Balduïnus herzamelde zijn leger en plunderde een groot gedeelte van Gelderland. De Graaf van Gelder zond eenige troepen naar het Sticht, die aldaar op de zelfde wijze huis hielden en belegerden vervolgens Deventer. De Hertog van Braband kwam toen den Kerkvoogd te hulp, en bragt het zoover dat er een stilstand getroffen werd, welke tot de komst van Keizer Hendrik VI, die toen verwacht werd, zou stand grijpen. Hendrik trof een vergelijk tusschen Balduïnus en den Graaf van Gelder, en beval den misnoegden tot hunnen pligt weder te keeren en den Bisschop de geleden schade en onkosten te vergoeden. Maar deze waren wel verre van dit bevel na te komen. Zij gingen met het bedrijven van vijandelijkheden voort. De Bisschop nam andermaal zijne toevlugt tot den Keizer, die hij te Mentz aantrof, deed aldaar zijn beklag over zijne wederspannige onderdanen, en ontving nu de stelligste verzekering dat die Vorst hem met krijgsvolk zou bijstaan, doch vijf dagen na zijne aankomst te Mentz, overleed Balduïnus den 21sten April 1169, na omtrent 18 jaren in onophoudelijke oorlogen geregeerd te hebben. Sommigen willen dat hij de eerste Bisschop was, die aan de stad Utrecht de magt gaf, om eene civiele regtbank te houden, en dat dergelijke zaken te voren door den Burggraaf of Stedehouder des Bisschops beslist werden.

Hij wordt als een voorbeeld van regtvaardigheid, zachtmoedigheid, zedigheid en bovenal van kuischheid afgeschilderd. Wij weten evenwel niet hoe de beide eerste eigenschappen met zijne te boek gestelde daden zijn overeen te brengen.

Zie Beka, *Chronicon*, in Matthaei *Anal. Vet. Aevi.* Tom. III. p. 105-113; van Gouthoeven, *Chronycke* bl. 237-289, 293 en 294; Schotanus, *Beschr. van Friesl.*, bl. 101; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, D. II. bl. 81, 83 en 84; Picard, *Chronijck der Lands. Drenthe*, bl. 179-185; Vossius, *Historische Jaarb.* bl. 96 en volg.; v(an) H(eussen) en v(an R(hijn, *Kerk. Oudh.*, D. I. bl. 205-207; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek. *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 39; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* Le Long, *Beschr. van de Reform. van Amst.*, bl. 88; Dumbar, *Kerkel. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 447-450; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 267 en volg.; Sjoerds, *Friesch-Jaarb.*, D. II. bl. 408 en volg.; *Tegenw. staat van Utr.*, D. I. bl. 42-44; *Tegenw. staat van Drenthe*, bl. 71 en 78; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Westendorp, *Jaarb. van Gron.*, D. I. bl. 204-208; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 149-151, 261-264.

[Franciscus Balduinus]

BALDUINUS (FRANCISCUS), Zoon van Antonius Balduinus, Raad en eerste Advocaat des Konings te Atrecht, en van Hendrica Johanna Foreest, werd in gemelde stad den 1sten Januarij 1521 geboren. Hij leerde te Leuven de Grieksche en Latijnsche talen, en studeerde toen 6 jaren in de Regtsgeleerdheid, Historie- en Oudheidkunde. Hij onthield zich daarna met Joan de Glimes, Markgraaf van Bergen op Zoom, aan het hof van Keizer Karel V, reisde vervolgens naar Frankrijk, geraakte aldaar in kennis met Lazare de Baïf, Gulielmus Budeus en onderscheidene andere geleerde mannen van zijne tijd; en werd eindelijk Hoogleeraar in de Regten te Bourges, alwaar hij zeven jaren onderwees, wanneer hij naar Tubingen werd beroepen. Op reis zijnde, veranderde hij van besluit en ging naar Straasburg, van waar hij na verloop van een jaar, tot Hoogleeraar in de Regten en in de Historie naar Heidelberg beroepen werd. Na verloop van vijf jaren werd hij door toedoen van Antonie van Bourbon, Koning van Navarre, den Paltsgraaf Casimir en den Hertog van Wurtemberg, ter gelegenheid van de bijeenkomst te Poissy, naar Frankrijk gezonden, om er een vergelijk aangaande de geloofsgeschillen te treffen. Hij bragt te dien einde zeker geschrift van Georgius Cassander, die stoffe rakende, mede en breidde het uit; doch dit voldeed de Hugenooten niet, die hem derhalve tot hunne vergadering niet toelieten. Doch de Koning van Navarre ontbood hem om leermeester van zijnen natuurlijken zoon Karel, naderhand Aartsbisschop van Rouaan, te zijn, en tevens om zich in de voornaamste zaken van het rijk, en vooral in die van de godsdienst, van zijnen raad te bedienen. Hierom werd Balduïnus door de Ministers benijd, die al wat zij konden bedenken in het werk stelden, om hem bij den Koning zwart te maken. Hij had op zijne reizen door Duitschland eene naauwe vriendschap met Johan Calvin gemaakt, die volgens sommigen, in vele zaken met Balduinus als met een vertrouwd vriend te rade ging, doch hem begon te haten, zoodra hij bij den Koning in zoo groot aanzien was. Wat hiervan zij, zeker is het, dat hij met Johan Calvin in onmin geraakte, en dat de Protestanten eenen haat tegen Balduïnus hadden, omdat hij een groot vriend van den Kardinaal van Lotharingen, hun grooten vijand, was; almede hielden zij hem verdacht, dat hij den Koning van Navarre geraden had hunne partij te verlaten.

Nadat de Koning in 1562, in het beleg van Rouaan, gesneuveld was, werd Balduïnus op eenmaal van al zijn geluk en zelfs ook van al zijne boeken beroofd. Hij was toen als Afgevaardigde van den Koning op het Concilië te Trente, van waar hij, op de tijding van diens overlijden, naar Frankrijk keerde. Geen kans ziende om ergens bevorderd te worden, besloot hij, naar zijne gehoortestad te keeren, toen hij op raad van Graaf Lodewijk van Nassau, die hem te Straasburg gehoord had, in 1564, door Willem I, Prins van Oranje en andere Grooten, naar Nederland ontboden werd, om zoo mogelijk een vergelijk tusschen de Roomsch

Katholijken en de Protestanten te treffen. Willem I had, om geen achterdocht te verwekken, eene geheime bijeenkomst met hem in het Soniënbosch, en hoewel die Vorst eerst tegen hem was vooringenomen, schepte hij weldra groot behagen in het verstand en de groote bekwaamheid van Balduïnus, die vervolgens een vertoog aan den Koning opstelde, waarin beweerd werd dat 's lands regering wel eendragtig kon bewaard worden, al werden er twee godsdiensten te gelijk gedoogd. De Prins van Oranje, de Markgraaf van Bergen; de Graven van Egmond en Hoorne vereerden hem tot belooning voor zijne moeite, eene gouden keten ter waarde van 600 guld. Sommigen hebben Balduïnus ook als de steller van het verzoekschrift door de Edelen der Landvoogdes aangeboden, opgegeven, doch het is hoogstwaarschijnlijk dat hij zich, toen dit ontworpen werd, zelfs niet in de Nederlanden bevond. Hoe dit zij, hij werd op aanprijzing van Maximiliaan van Bergen, Bisschop van Kamerrijk, en onderscheidene andere Grooten, bevorderd tot Hoogleeraar aan de nieuwe Hoogeschool te Douay, door Filips II, Koning van Spanje, opgerigt. Het voornaamste oogmerk dier Nederlandsche Heeren was, om in den verwarden staat, waarin de zaken van de regering en godsdienst hier waren, met Balduïnus te raadplegen, die naar zachtheid helde, en in alle gelegenheden te kennen gaf, dat de oude wetten in vele opzigten te streng waren; dat de eerste kerk op die wijze haar gezag niet had gehandhaafd, en dat de tegenwoordige tijden te kittelachtig waren voor zulke scherpe middelen enz. Balduïnus had, vóór hij te Douay was aangesteld, zijne opwachting bij den Hertog van Alva gemaakt, en was door deze ook zeer gunstig ontvangen, doch naauwelijks was hij te Douay of hij vernam dat de Hertog voornemens was, hem mede tot Regter in de Raad van beroerte aan te stellen, waartoe hij niet genegen was, als zijnde in zaken van godsdienst altijd zeer verdraagzaam geweest. Om deze benoeming alzoo te ontgaan, reisde hij, onder voorwendsel van zijne huisvrouw af te halen en zijne boeken mede over te brengen, naar Parijs, woonde drie jaren te Angers, en werd toen door Hendrik, verkoren Koning van Polen, tot Staatsdienaar verheven, doch hij bezat die waardigheid niet lang, want een maand daarna te Parijs komende, werd hij ziek, en overleed den 11den November 1572. Hij was een der grootste regtsgeleerden van zijnen tijd, en muntte voornamelijk daarin uit, dat hij de Romeinsche wetten overal door de historie en oudheden ophelderde, waar in hij blijken gaf van zulk eene ongemeene geleerdheid, dat de oudste en ervarendste regtsgeleerden van Parijs zich niet ontzagen bij hem ter les te gaan, en hunne geheele studie van voren af aan naar Balduïnus leest te schoeijen. Doch hij was zeer wankelmoedig op het punt van godsdienst, en is zeer dikwijls van godsdienst veranderd. In de Roomsche godsdienst opgevoed, nam hij te Geneve de belijdenis der Hervormden aan; te Parijs komende, keerde hij weder tot de Roomschgezinden, en kort daarna te Geneve weder tot

de Hervormden. Toen hij te Bourges Hoogleeraar was, beleed hij de Roomsche godsdienst, maar te Straasburg weder de Hervormde; te Heidelberg was hij de Augburgsche belijdenis toegedaan; doch wederom in Frankrijk komende, voegde hij zich op nieuw tot de Hervormden.

Hij heeft de volgende werken over de Regtsgeleerdheid en de Geschiedenis geschreven.

De Heredibus et Lege Falcidia Justiniani Imperatoris, Paris 1542.

Prolegomena de Jure Civili, Paris 1545. 4°.

Jurisprudentia Mutiana, Basel. 8°.

Notae in optatum Milevitanum.

Cato, *seu regula Catoniana*. Basil. 1545. 8°. Paris. 4°.

De institutione Historiae Universae deque Historia cum Jurisprudentia conjungenda, Lib. II. Paris 1551. 4°.

Constantinus, *seu de legibus Ecclesiasticis et Civilibus Constantini Imperatoris*, Basel. 1555.

Leges et Edicta Vett. Impp. de Christianis, Basel. 8°.

Notae ad lib. I *et* II *Digestorum*, Basel 1557. 8°.

Juris Civilis Catechesis, Basil.

Justinianus, *sive de jure novo libr.* IV. *Commentariorum*, Basil. 1560.

Prolegomena in Minucii Felicis Octavium, Heidelb. 1560. 8°.

Varii Tractatus et Orationes adversus Sectarios Genevenses.

Leges de Re Rustica, *item novella Constitutio prima*.

Ad LL. Voconiam, *Falcidiam*, *Juliam*, *Papiam*, *Rhodiam*, *Aquiliam*.

De Divisione obligationum.

De Pignoribus et Hypothecis, *de Conditionibus*, *Cautione*.

Disputationes duae de Jure Civili ex Papiano, *cum Papiniani Vita*, Heidelb. 1561. 8°.

Apologia triplex adversus Calvinum et Bezam, Colon. 1562 et 1564.

Chronicon Artesiae et Notae ad Consuetudines Artesienses.

De Legatione Polonica.

De Calumniatoribus, *ad LL. de famosis libellis*, Paris 1562.

Commentarii in lib. IV. *Institut. Juris Civilis Justiniani Imp.* Paris 1564. Francof. 1582. et Lugd. 1583. folio.

Commentarii ad Leges Romuli et XII Tabulas. Lugd. et Basil.

Historia Carthaginiensis Collationis, *sive Disputatio de Ecclesia*, *olim inter Catholicos et Donatistas habita*. Paris. 1566. 8°.

Commentarii in Victorem Uticensem de Persecutione Vandalorum, Paris 1569.

Latini Pacati Panegyricus ad Theodosium, *et Eumenii Oratio de Scholis Instaurandis*, Paris. 1570.

Relatio ad Henricum Andium Ducem Poloniae at post Galliae regem. Paris. 1570.

De *Apologiae adversus Calvinus et Bezam* schreef hij om aan te toonen, dat Calvinus en Beza hem ten onregte beschuldigden van het boek *de officio pii viri et publicae tranquillitatis amantis in hoc Religionis dissidio*, hetwelk op den naam van Cassander was uitgekomen, geschreven te hebben. Ook schreef hij eene soort van onderrigt over het werk van de Hervorming der Kerk in de Fransche taal. Doch het boek, genaamd: *Christianorum Jureconsultorum contra Duarenum*, te Straatsburg op den naam van Franciscus Balduïnus in het licht gekomen, is door hem niet geschreven; even zoo wordt hem te onregte toegeschreven: *Annotationes in Officia Ciceronis*, zijnde dit het werk van Petrus Balduïnus.

Zie Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 46; de Groot, *Nederl. Jaerb.*, bl. 19; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 260, 261, 326; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B., bl. 37 en 38; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* (Beaufort), *Het Leven van Willem I*, D. I. bl. 375-378; Te Water, *Verbond der Edelen*, St. I. bl. 51-55 en 143-146; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 98, 139, 145; Saxe. *Onom. Liter.*, Pars III. p. 239 et 240, *Anal.*, p. 630; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmol, *Biogr. Woordenb.*

[Martinus Balduinus]

BALDUINUS (MARTINUS). Zie RIETHOVEN (MARTINUS BALDUINUS).

[Matthijs Balen Jansz]

BALEN JANSZ. (MATTHIJS), oudste zoon van Jan Balen Matthijsz en van Elizabeth van Bokstaal, geboren te Dordrecht den 1sten October 1610, was een naarstig onderzoeker en grondig kenner der Vaderlandsche Oudheden en Geschiedenissen, waarvan hij het bewijs gaf in zijne:

Beschryvinge der Stad Dordrecht, *vervat ende haar Begin*, *Opkomst*, *Toeneminge en verdere Stant*. Dordr. 1677. 4°. m. pl. en wapens; eene der beste Stede-beschrijvingen welke wij bezitten, waarin hij tevens allen de tot in zijnen tijd geleefd hebbende beroemde Dordtenaars naauwkeurig vermeldt, zoo dat dit werk belangrijke bijdragen tot de letterkundige geschiedenis van ons vaderland bevat.

Balen handteerde ook de Nederduitsche lier, doch met geen zeer gelukkig gevolg.

Levensbijzonderheden zijn van hem niet bekend, alleen weet men dat hij eerst gehuwd was met Kristina van der Tak, die hem eenen zoon en twee dochters schonk; daarna met Martina Savary, bij wie hij eenen zoon en drie dochters verwekte, en eindelijk met Elisabeth van Rijnberk, die geen kinderen bij hem had. Zijn zoon Jan bereikte den ouderdom van bijna honderd jaren.

Zijn portret door Romeyn de Hooge gegraveerd, naar de schilderij van Samuel van Hoogstraten, is te vinden voor zijne *Beschrijving van Dordrecht*.

Zijn wapen was van zilver, met drie rozen van keel en twee kruislings liggende pelgrimstaven van azuur.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Lit.*, Pars V. p. 246 et 247; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 406; *Aanh. op* Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunsten en Wetens.; Nieuw Woordenb. van Nederl. Dicht. ten vervolg op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Univ;* doch vooral Dr. Schotel, in het *Jaarboekje voor Dordrecht*, 1841.

[Matthijs Balen]

BALEN (MATTHIJS), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Jan Balen Matthijsz., was geboren te Dordrecht den 24sten Februarij 1684. Zijne ouders willende voldoen aan zijne neiging tot de Schilderkunst, bestelde hem bij Arnold Houbraken om te leeren teekenen, doch na twee jaren van besluit veranderende, deden zij hem bij eenen kruidenier te Rotterdam. Doch Matthijs ongenoegen met zijnen meester gekregen hebbende, kwam weder thuis en begaf zich andermaal bij Houbraken om zijne kunstoefening voort te zetten, waarin hij groote vorderingen maakte. Hij schilderde, in de manier van zijnen meester, historiestukken en landschappen. Ook oefende hij tot uitspanning de etskunst en overleed in hoogen ouderdom in zijne geboortestad.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunst.*, D. II. bl. 55-57; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 17; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstschild.; Jaarb. van Dordr.*, 1841. bl. 33.

[Godard van Balen]

BALEN (GODARD VAN), een der meest kundige en ervarene ruiterofficieren bij het Nederlandsche leger in den oorlog tegen Spanje. van Reidt noemt hem *de oude vos*[(1)]. Hij onderscheidde zich in 1588, bij Holten, door het opligten van een konvooi, dat de Spanjaarden naar Zutphen en Deventer bestemd hadden. In September 1595 streed hij moedig doch ongelukkig aan de Lippe. Hij woonde de slag bij Nieuwpoort, in 1600, bij, bragt zeer veel tot de overwinning toe, redde met zijne ruiters uit de magt van het Spaansche regiment van Zapena, het geschut, dat door het wijken der Engelschen in hunne handen was gevallen, en nam daarbij, ofschoon zwaar gekwetst, den Spaanschen Kolonel gevangen.

Zie, behalve het in de noot genoemde werk, Bor, *Nederl. Oorlog.*, B. XXXII, bl. 44 (34); *Krijgsbevelhebbers bij Nieuwpoort*, blz. 41.

[Henry Balfour]

BALFOUR (HENRY) was Kapitein in Statendienst, tijdens den opstand tegen Spanje. Eerst ontmoeten wij hem in 1570 aan het hoofd van honderd Schotten binnen Vere; doch in 1573 toonde hij zijnen moed in het belegerde Haarlem. Ziende dat de Spanjaarden dagelijks meer voordeel op de belegerden behalen, doet hij in den nacht van den 17 Januarij een uitval met eenig volk, in witte hemden over de wapenen, bespringt het blokhuis te Rustenburg, vermoordt de daar liggende Spanjaarden, werpt er eene bezetting in en brengt vier veroverde vaandels in de stad. Na het overgaan der stad aan de

(1) *Nederl. Oorl.*, blz. 431.

Spanjaarden, werd hem het leven geschonken, onder belofte dat hij den Prins van Oranje zou vermoorden, doch in vrijheid zijnde, waarschuwde hij den Prins en bleef hem getrouw. Later tot Kolonel bevorderd, nam hij in 1579 Meenen hij verrassing in; bezette in 1584 Lillo met 2000 man, en verdedigde dat fort zoo dapper tegen Mondragon, dat deze ten laatste moest aftrekken. In het volgende jaar hielp hij den vijand van den Kouwensteynschen dijk verdrijven. Toen Hulst in 1596 door de Spanjaarden belegerd werd, bevond hij zich onder de verdedigers en werd, hij het afslaan van eenen storm, doodgeschoten.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XIV, bl. 140 (166), B. XX, bl. 309 (38); B. XXXIII, bl. 219 (45); Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. IV. p. 13 en 77; La Pise, *Histoire des Princes en Prinoipaute d'Orange*, p. 406 et 646; Hooft, *Neederl. Hist.*, bl. 303 en 305; van Reidt, *Nederl. Oorl.*, bl. 7; van Iperen, *Tweeh. jarig jubel-feest der Nederl. Vrijh.*, bl. 47; 's Gravesande, *Tweede Eeuwgedachtenisse der Middelb. Vrijh.*, bl. 197; *Resolution des Etats-Gén. des Pays-Bas*, *mises en ordre etc.*, par J.C. de Jonge, Tom. I. p. 96, Tom. II. passim; Groen van Prinsterer, *Archives*, Tom. V. p. 553, Tom. VI. p. 531.

[Jacobus Martinus Baljee]

BALJEE (JACOBUS MARTINUS), geboren te Leeuwarden den 9den September 1752, uit Martinus Jacobus Baljée en Grietje Johanna van den Berg, nijvere lieden, die voor zich en hunne vier kinderen den soberen kost wonnen met het houden van eene breidschool of breidwinkel. Na het overlijden zijner ouders in 1762, in het Nieuwe Stads-Weeshuis te Leeuwarden, met eenen jongeren broeder en twee zusters, opgenomen, verbleef hij aldaar bijna drie jaren, na verloop van welken tijd hij door den Stads-Chirurgijn, Dirk Pars, als leerjongen werd aangenomen, bij wien hij drie jaren later tot knecht bevorderd werd. In 1771 op kosten van het gesticht, waarin hij zijne opvoeding genoten had, voor twee jaren bij Adriaan van der Duyn, Stads-Chirurgijn te Amsterdam, besteld, vertrok hij, na door het Weeshuis uitgerust en als van een tweeden uitzet voorzien te zijn, als Tweeden Meester of Chirurgijn, met een Oost-Indisch Compagnieschip naar Oost-Indie, van waar hij, na een afwezen van vier jaren, in September 1778 terugkwam. Naauwelijks in het Vaderland wedergekeerd, werd hem den post van Opper-Doctor op het zeilree liggend Oost-Indisch Compagnieschip *de Vrijheid* aangeboden, waarmede hij ook reeds weder den 11den October 1778 in zee stak, en na zijne aankomst te Batavia eenen togt naar de Molukken deed. Bij zijne terugkomst te Batavia werd hij, in het begin van 1781, tot Oppermeester of Doctor in het Ambachtskwartier te Batavia aangesteld, terwijl hij in 1784 tot Chirurgijn-Majoor van het eerste Bataillon Infanterie te Batavia bevorderd werd. Twee jaren later, en wel den 12den Augustus 1786, verliet hij de dienst van de Oost-Indische Maatschappij, en werd ambteloos burger, kocht een uitgestrekt landgoed eenige uren van Batavia verwijderd, waar hij

zesduizend menschen in zijne dienst had. In 1788 zich weder in de omstreken van Batavia gevestigd hebbende, terwijl hij het beheer van zijn landgoed in handen van vertrouwde personen had gesteld, zag hij zich aldra tot onderscheidene eereposten benoemd. Zoo werd hij in 1797 Burgemeester van Batavia, en Kolonel der Inlandsche troepen en eindelijk Raad van Neêrlands Indië. Ook in het moederland toonde men zijne verdiensten op den waren prijs te schatten, door hem in 1802 te benoemen tot Directeur der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem. Na in 1808 zijn ontslag van de door hem bekleed wordende posten verzocht en verkregen te hebben, leefde hij voorts in stille rust tot hij den 21 Februarij 1823 overleed. Bij zijne echtgenoote Maria Magdalena de Vienne, met wie hij in 1784 gehuwd was geene kinderen nalatende, maakte hij uit dankbaarheid voor hetgeen hij in zijne jeugd in het Nieuwe Stads-Weeshuis te Leeuwarden genoten had, dat gesticht, na uitkeering van eenige legaten, tot zijnen *eenigen algeheelen* en *universelen erfgenaam*. De Bestuurders van het weeshuis de liefdadigheid van dezen edelen menschenvriend in altoosdurend aandenken willende houden, deden een gedenkteeken te zijner eer op de ruime binnenplaats van het Weeshuis oprigten.

Zie W. Eekhoff, *Het leven en de lotgevallen van Jacobus Martinus Baljee; Friesche Volks-Alm.* 1836, bl. 71 en 72; *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1802, D. I. bl. 332.

[David Baliu]

BALIU (DAVID). Zie BAILLU (DAVID).

[Everhard Balk]

BALK (EVERHARD). Zie BALCK (EVERHARD).

[Diderik Balling]

BALLING (DIDERIK), geboren te Haarlem, was een uitstekend geleerd en braaf man, die het door zijne bekwaamheid zoover bragt, dat hij tot Rector aan de Universiteit te Parijs werd bevorderd.

Zie Schrevelii *Harlemias*, bl. 387.

[Pieter Balling]

BALLING (PIETER) een Haarlemmer, vermoedelijk een bloedverwant van den vorige, was Priester in zijne geboortestad. Toen op H. Sacramentsdag van het jaar 1578, nadat de Mis gelezen was, de soldaten met geveld geweer, in de St. Baafskerk vielen, werd Balling door een dier soldaten van achteren zoodanig gekwelst, dat hij op de schoot van vrouw Machteld van der Laan, wier man Burgemeester was, nederzeeg en kort daarna aan zijne wonden overleed.

Zie Ampzing, *Beschr. van Haarlem*, bl. 463; Hoofd, *Neederl. Hist.*, bl. 572; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.* D. IV. St. 1. bl. 8; Wagenaar. *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 209; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Henry Balneavis]

BALNEAVIS (HENRY), een Schot van geboorte, den 10 Februarij 1783 aangesteld tot Luitenant Kolonel bij het regement van S t u a r t , werd in 1787 door de Staten van Holland buiten dienst

gesteld, omdat hij ronduit weigerde, zich aan hunne bevelen te gedragen, daar hij begreep, dat die tegen zijnen eed den Algemeenen Staten gedaan, aanliepen. Hij, die toen ruim 70 jaren oud was, had Oudewater, alwaar hij in garnizoen lag, verlaten, en zich naar 's Gravenhage begeven; naar eerstgenoemde plaats terugkeerende, om, in gevolge het besluit van den Raad van State, het vorige bevelhebberschap weder op zich te nemen, werd hij afgewezen Men droeg te Oudewater alle voorzorg om hem, die men vaststelde, dat voorhad, met bijstand van volk, daar binnen te komen, er buiten te houden. Verstandhouding met de soldaten binnen de stad stelde hem in staat, om den tijd der verrassing te beramen en te volvoeren. 's Morgens tusschen vijf en zes ure naderde hij de poort, werd door hen, die zijne zijde hielden gekend. Deze vielen nu op een door hem gegeven teeken, met geweld de wacht aan, hielpen hem er binnen, haalden de gereedstaande geweren af, en vergezelden hem naar het verblijf van den toen daar bevel voerenden Kolonel v a n C i t t e r s . Men brak de deur open, haalde dien Kolonel en den kapitein M a y , op het onzagtste ten bedde uit, en zette hen beide, met nog twee Officieren, een Adjudant en een Kommandant der vrijeorporisten, in hechtenis. Intusschen ging een gedeelte der manschap van B a l n e a v i s de poort sluiten, een ander gedeelte het geschut op de wal vernagelen, een derde maakte zich meester van het kruidmagazijn, om er patronen uit te halen, terwijl zij ook de vaandels en batailjonskas in handen kregen. Vervolgens een wagen geprest en zijn volk in orde geschaard hebbende, trok B a l n e a v i s de poort uit met vliegende vaandels en slaande trom met vier kompagnien van het Regiment van S t u a r t , het geheele derde batailjon van G r e n i e r , vijf dragonders van B y l a n d , en één man van S a x e n - G o t h a . Een gedeelte van het batailjon van H a r d e n b r o e k , uit Heusden naar Vianen trekkende, voegde zich bij hem. De drie kompagniën van S t u a r t in de Wierikkerschans, onderrigt van het voornemen van B a l n e a v i s , wachtten den uitslag van den toeleg te Oudewater af. Dezen vernomen hebbende, verlieten zij, onder aanvoering van eenn korporaal, die van den bevelhebbenden Officier de sleutels gevorderd, en, op het dreigen van geweld, bekomen had, de schans, waar, behalve de Officieren en eenige sergeanten, slechts 20 soldaten bleven; alle de overigen volgden den weg naar Gelderland door B a l n e a v i s ingeslagen. Dit bedrijf van den Luitenant-Kolonel, namen de Staten van Holland op als een verraderlijken aanslag en overweldiging van het krijgsvolk, hetwelk zij ter verdediging van hun souverein grondgebied, aldaar in bezetting hadden. Om dit hoog verraad te straffen, en hun souverein gezag over het krijgsvolk, binnen Holland gelegerd, te handhaven, beloofden zij den genen, die B a l n e a v i s op de Voorpoort in 's Hage zou leveren, of daartoe gewisse aanwijzing wist te doen, dat hij dadelijk op de Voorpoort in hechtenis geraakte, eene belooning van 2000 gouden dukaten, met volmagt

aan alle en een iegelijk, wie het ook zou wezen, dezen B a l n e a v i s , waar hij ook te bekomen mogt zijn, dadelijk te vatten, en naar 's Gravenhage over te brengen; gelastende de Officieren en Geregten, om, des verzocht, de behulpzame hand te bieden. Aan de soldaten, die onder het geleide van B a l n e a v i s waren medegegaan, deden zij bij eene openbare afkondiging weten, dat zij de misleiden en tot inkeer komende, vóór den eersten Julij, volkomen kwijtscholden van alle straffen, waarin zij door de gepleegde euveldaden mogten vervallen wezen; terwijl zij allen, die deze kwijtschelding van straf versmaadden, als verraders en wegloopers met de doodstraf dreigden. B a l n e a v i s in de afkondigingen van de Staten van Holland een verrader genaamd, werd met zijn volk in bescherming genomen door de Staten van Utrecht, te Amersfoort vergaderd.

In 1794 maakte B a l n e a v i s met zijn bataljon een deel uit van de bezetting van Nijmegen toen die vesting door de Franschen belegerd werd, doch toen zij door de onzen ontruimd werd, werd hem door het ontijdig verbranden der schipbrug en een ongeluk aan de gierbrug overkomen, den aftogt afgesneden. Hij, die een zwak gehoor had, het aan alle Bevelhebbers voorgelezen bevel tot ontruiming, naar het schijnt, kwalijk verstaan hebbende, bleef zijnen post aan de Hoenderpoort bezetten en weigerde dien te verlaten, zelfs toen de Kapitein v a n H o e y , door den Opperbevelhebber daartoe verzocht, hem kwam aanzeggen, dat hij spoed maken en aftrekken moest. Hierdoor had dit bataljon den afmarsch nog niet begonnen toen de anderen reeds lang aan de overzijde der Waal waren. B a l n e a v i s nu bespeurende in welk eenen toestand hij zich bevond, had de tegenwoordigheid van geest om, na in allerijl eenen krijgsraad te hebben bijeen geroepen, twee der daar aanwezige Officieren naar het hoofdkwartier der Franschen te zenden, ten einde, als had er geen ontruiming der vesting plaats gehad, eene eervolle capitulatie te bedingen. Deze kunstgreep gelukte, ofschoon de vijandelijke voorposten reeds door de opengeschoten Hartsteegpoort binnen rukten. In 3 artikelen was het in haast geschreven verdrag vervat; en het achtergeblevene gedeelte der bezetting trok op den 9den November met volledige krijgseer de stad uit, doch moest op het glacis de wapens nederleggen en in krijgsgevangenschap gaan. Intusschen had B a l n e a v i s , door zijne kloekmoedige houding, de stad Nijmegen voor een haar dreigende plundering bevrijd, want hij had bij het verdrag bedongen, dat de inwoners der stad in het vrije genot hunner privilegiën enz. zoude blijven.

Eene zijner dochters, A n n a B a r b a r a genaamd, is gehuwd geweest met den Luitenant-Generaal Jhr. J a n W i l l e m J a n s e n , en eene andere met den Kolonel Directeur der Artillerie in Neerlands Indië, J o h a n H e n d r i k A d o l f v o n S c h m i d t a u f A l t e n s t a d t .

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r . D. XIV. bl. 202-305, D. XXVII. bl. 313-316; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* C. v a n d e r

A a , *Hist. van den tegenw. Oorlog*, D. II. bl. 277 en 278; B o s s c h a , *Heldend. te Land*, D. III. bl. 132.

[Frans Baltensz]

BALTENSZ (FRANS), die zich in de eerste helft der zestiende eeuw als Boekverkooper te Dordrecht gevestigd had, was heimelijk de leer van den befaamden D a v i d J o r i s , die in het midden dier eeuw te Dordrecht nog wenige veinige aanhangers had, toegedaan. Zijn vader was B a l t e n F r a n s z o o n [(1)], een ijverig Calvinist en Ouderling der Hervormde Gemeente te Dordrecht, hij welke hij in hooge achting stond, wordende meermalen door zijne medebroeders naar Duitschland gezonden om Predikanten te hooren.

Nadat F r a n s B a l t e n s , die te dier stede in de Nieuwe Kerkstraat eene drukkerij had, zich door het uitgeven van eenige kleine en thans vergetene geschriften had bekend gemaakt, liet hij ten jare 1635 een door hem zelven opgesteld boekje getiteld: *Gulden kleinoodt*, *streckende tot verclaringhe van het 13de Capittel des Euangeliums Johannis*, bij N i c o l a e s C e n t e n drukken, en gaf aan zijne medeboekhandelaren T r o y e n , B r i e l l a e r t en R e i n i e r *een riem van exemplaren*, om die onder de Gemeente te verspreiden. Daar hij dit zonder voorkennis en toestemming van de Kerkeraad gedaan had, werd er in de vergadering van 27 December van dat jaar over gehandeld. Men las er eenige perioden en afdeelingen uit voor en bevond ‘dat het een hersen sinneloos schrift was, daar uit geen verstant in 't alderminste kon gevat of geraapt worden, en na hem gehoord te hebben, de broeders een-*stemmig* verklaarden, dat hij een persoon was, seer swack ende kranck van herssenen, en werd besloten de gedrukte exemplaren in te trekken, om de ontwijffelbare bespottinghe der geresormeerde kercke te voorkomen.’

Niettegenstaande dit oordeel en het verbod, dat zijn werk ondergaan had, bleef B a l t e n s z voortschrijven en bragt een werk te zamen, dat hij noemde *Samaritane ofte spiegel der Godtvreesentheyt en eerbaarheyt ofte gespreck van den Heere met het rechtgeloovigh wijf van Samaria*, *oft uyt Jacob van Ephraim van Sichar*, *beschreven in het vierde capittel van den Evangelist Johannes*, *in prijs voorgestelt*, *die met vergeldinghe vergolden wordt*, *volgens de woorden des Heeren* enz.

Dit geheele werk was echter zoo ergerlijk en aanstootelijk en bevatte onder den mantel der orthodoxie, zoovele grove uitvallen tegen kerk en staat, dat de Regering hem verbood het uit te geven; doch, wat hij geschreven had moest het licht zien, in spijt van dat verbod. Hij knipte dus het geheele handschrift in kleine snippers, soms slechts drie of vier woorden bijeen, soms eenen geheelen regel aan elkander latende. Nu schudt hij alle die snippers in eenen zak of eene mand dooreen, voegt ze allen, naar gelang zij hem in de hand kwamen, weder naast elkander en zond

(1) Misschien wel de zelfde, als de voormalige Kapitein der Watergenzen van dien naam.

het in 1648 de wereld in, waardoor er een boek ontstond, waar zin noch slot aan is, dat door zijne onverstaanbaarheid vermaard is geworden, en wegens zijne zeldzaamheid op openbare verkoopingen 5 of 6 ja somtijds zelfs 7 guld. geldt, ofschoon het volgens A b c o u d e en A r r e n b e r g later te Amsterdam bij J. R o t t e r d a m herdrukt is[1].

Ook moet er volgens die schrijvers van B a l t e n s z nog bestaan hebben:

Historie van Joseph, *den zone Jakobs*, *beschreven bij den Propheet Mose* in zijn eerste boek, Dord. 1648. 8°.

Zie, behalve het reeds aangehaalde werk, B a r u e t h , *Holl. en Zeel. Jubelj.* bl. 145; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* S c h o t e l , *Kerkelijk Dord.* D. I. bl. 52; *de Navorscher*, 1ste jaarg. bl. 115 en 152; maar vooral een stukje van Dr. S c h o t e l , *Iets over de Samaritane van Frans Baltensz*, in het Mengelwerk der *Vaderl. Letteroef.*, Dec. 1835.

[Floris Balthasar]

BALTHASAR (FLORIS), BALTESER of BALTESERS, waarschijnlijk een Delvenaar, woonde aldaar in 1589 en oefende het beroep van goudsmit uit. Later was hij ook Landmeter, en nog later noemt hij zich Gezworen Landmeter, zonder dat het blijkt wanneer hij een of ander geworden is. Hij begaf zich aan het maken en graveren van landkaarten waarin hij voortreffelijk slaagde, vooral munt zijn werk uit in naauwkeurigheid, daar hij overal de legers volgde en op de plaats zelve alles opnam. In de bewerking overtreffen echter de laatst vervaardigde kaarten aanmerkelijk de vroegere.

Er bestaan van zijne hand:

Kaart van de belegering van Bommel in 1599, *met de fortificatiën*.

Afbeeldinghe van den grooten tocht in Vlaenderen, *Anno* 1600, *van de E.M. Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden*, *met haer Legher*, *onder 't beleydt van syn Princelicke Excellentie Mauritz van Nassau*, *etc.*, *met warachtighe gelegentheyt van de steden ende dorpen*, *in dese Lantstreke gelegen*, uit twee aaneengehechte folio bladen bestaande.

Kaart van de belegering van Grave in 1602, in 2 folio bladen.

Caertgen van de belegering van Ostende, *geamplieerd totten lesten dach*, *dat de Heer van Marquette* (de laatste Gouverneur) *uyttrock*.

Caerte van de afbeeldinge van de stadt Sluis.

Caert van den slag bij Gibraltar in 1607.

Caert van het beleg van Gulick in 1610.

Caert van Delfland in 10 folio bladen.

Caert van Schieland in 15 folio bladen, waarvan 13 de kaart en 2 den tekst bevatten.

Caert van Rijnland in 22 folio bladen.

(1) *Naamregister van Nederd. Boeken*, bl. 36.

Plaat van het leger voor Rhees in 1614.

Plaat van het leger voor Wesel 1614.

De geheele gelegentheyt van den Rijnstroom metten appendentien van dien, *van Wesel totten Tholhuys toc*.

Aan de zes laatste schijnt hem echter zijn zoon Balthasar Florisz behulpzaam te zijn geweest.

Floris Balthasar overleed in December 1616 en werd den 10 dier maand in de Nieuwe kerk te Delft bijgezet. Hij liet bij zijne huisvrouw Dircktgen Zymons van Overvest drie zonen na, die in 's vaders beroep werkzaam waren; als: Cornelis Florisz die later den naam van Berekenrode aannam; Francois Florisz en Balthasar Florisz, die zich mede later van Berckenrode noemde.

Zie Mr. J.T. Bodel Nyenhuis, *Over de Nederl. Landm. en Kaartgrav. Floris Balthasar en zijne zonen*. Overgedrukt uit het *Instituut* enz. 1845. N° 4.

[Balthasar Gerards]

BALTHASAR GERARDS. Zie GERARDS (BALTHASAR).

[M. Balthazaar]

BALTHAZAAR (M.) moet in het laatst der vorige eeuw een zeer beroemd Genees- en Heelkundige te Leiden zijn geweest. Hij gaf blijk van zijne kunde in de volgende werken:

Over de Gedrochten in de Geneeskunde, Amst. 1762. 8°.

Toetsteen der Heelmeesteren, Leid. 1768. 8°.

Verhandeling over de Bloedstorting, Leid. 1768. 8°.

Pathologica Cherurgicalis of *Heelkundige Ziektehunde*, Amst. 1771. 2 deelen. 8°.

Heelkundige waarnemingen, Amst. 2 deelen. 8°.

Cathechismus der Heelkunde, Amst. 1785. 8°.

Verzameling van kleine stukjes, *Brieven en Verhandelingen*, Amst. 1785. 8°.

Genees- en Heelkundige Verhandelingen over de Zalven en Pleisters, Amst. 8°.

Zie van Abcoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*.

[Bamboots]

BAMBOOTS. Zie LAAR (PIETER VAN).

[Hans Bamesbier]

BAMESBIER (HANS) een Duitscher, die te Amsterdam woonde, en zich met het portretschilderen bezig hield, waarin hij zeer bekwaam was. Hij was een leerling van Lambert Lombardus en overleed in het laatst der zestiende eeuw in den ouderdom van bijna 100 jaren.

Zie van Mander, *Leven der Schild.*, D. I. bl. 155; Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Franciscus du Ban]

BAN (FRANCISCUS DU) werd, na eerst eenige tijd, zonder vaste aanstelling, blijken te hebben gegeven van zijne bekwaamheid tot het geven van onderwijs in de Redeneerkunde, in het jaar 1636, tot buitengewoon Hoogleeraar in die wetenschap aan de Leidsche Hoogeschool benoemd. Twee jaren later droeg men hem ook, gedurende de afwezigheid van J o a n n e s B o d e c h e e r B e n n i n g h ,

die tijdelijk, als politiek Raad in Brazilië, in dienst der Westindische compagnie getreden was, het Hoogleeraarsambt in de Wijsbegeerte op, waarin hij, naar het schijnt later bevestigd werd, terwijl hij van het onderwijs in de Redeneerkunde afstand deed. In het jaar 1641 zag hij zich, nevens het onderwijs der Natuurkunde ook dat der Zedekunde toevertrouwen, in welke vakken hij werkzaam bleef tot aan zijne dood, die in 1643 voorviel.

Zie S i e g e n b e e k , *Gesch*, *der Leidsche Hoogesch.*, D. I. bl. 149 en 153. D. II. T en B. bl. 121 en 269.

[Joan Albert Ban]

BAN (JOAN ALBERT) die in de eerste helft der zestiende eeuw leefde, was een bekwaam componist, die ook de Nederduitsche lier handteerde. Er bestaat van hem een werkje in dichtmaat getiteld: *Zang-Bloemsel*, Amst. 1642. 4°, dat, zeer net uitgewerkt en vrij belangrijk is voor de geschiedenis der Zang- en Toonkunst, doch niet zeer loffelijk getuigt aangaande 's mans bekwaamheden in de dichtkunst. Ook gaf hij nog in het licht: *Kort Sangh-Bericht op zijne zielroerende zangen*. Amsterd. 1643, zijnde een werkje tot onderrigt in de Muzijk.

Zie *Woordenb. der Nederl. Dicht*, *ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k ; *Catalogus der Boeken van Mr.* C.P.E. R o b i d é v a n d e r A a , bl. 70.

[Laurens Banck]

BANCK (LAURENS) of BANK, geboren te Norköping in Zweden kwam in het begin van 1641 naar Franeker, om er zich in de regten te oefenen. Het schijnt echter dat hij vroeger elders gestudeerd had, want den 18den November van dat zelfde jaar werd hem, met toestemming van den Hoogleeraar A r n o l d u s V e r h e l en J o h a n n e s P h o c y l i d e s H o l w a r d a , door den Senaat der Hoogeschool toegestaan, om privaat-collegiën over de Wijsbegeerte en de Redeneerkunde te houden.

Een paar jaren later ondernam hij eene letterkundige reis door Frankrijk, Italië, Spanje enz. en kwam als Doctor in de Regten terug; aan welke Hoogeschool hij dien graad echter bekomen heeft vindt men niet opgeteekend.

Na zijne terugkomst, in October 1645, gaf hij zoo veel blijken van geleerdheid, dat men hem in 1647 tot buitengewoon Hoogleeraar in de Regten aan de Hoogeschool te Franeker benoemde, in welke betrekking hij nog werkzaam was, toen hij den 13den October 1662 ongehuwd overleed.

Van zijne hand heeft men:

Roma Triumphans, *seu inauguratio Innocentii X*, *cum appendice de quarundam Ceremoniarum Papalium origine*, Franeq. 1645 en 1656. 12°.

Dit werk had zijnen oorsprong te danken aan de omstandigheid, dat hij zich in 1644 juist te Rome bevond toen I n n o c e n t i u s X als Paus gehuldigd werd.

De Tyrannide Papae in Reges et Principes Christianos Diascepsis. Franeq, 1649. 12°.

Commentarius de Privilegiis Militum. Franeq., 1649. 4°.

Commentarius de Privilegiis Jurisconsultarum. Franeq., 1649. 4°.

Commentarius de Privilegiis Studiosorum. Franeq., 1649. 4°.

Commentarius de Privilegiis Mercatorum. Franeq., 1649. 4°.

De Bancci-ruptoribus. Franeq., 1650. 4°.

Commentarius de Privilegiis Mulierum. Franeq. 1651. 4°.

Taxa S. Cancellariae Apostolicae, *Notis illustrata*. Franeq. 1651. 8°. Een werk dat onderscheidene drukken beleefd heeft.

Dissertatio de Jure et Privilegiis Nobilium. Franeq., 1652. 4°.

Tractatus de Duellis. Franeq., 1658. 4°.

Bizarrie Politiche, *o vero Racolta delle pin notabili prattiche di stato nella Christianita*. Franeq., 1658. 12°.

Dissertationes de structura et ruptura Aureae Bullae Caroli IV. Franeq., 1661. 8°.

Discursus Academicus de Jure aggratiandi.

Dissertatio de Consiliis et Conciliariis Principum. Franeq. 4°.

Zie V r i e m o e t , *Athen. Friciac.* pag. 403-405; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.* D. II, bl. 74; *Biogr. Univ.*

[Pieter van der Banck]

BANCK (PIETER VAN DER), een Nederlandsch graveur, geboren omstreeks 1710. Hij was een kweekeling van den Franschen Graveur J e a n B a p t i s t e d e P o i l l y , en vestigde zich te Londen, waar hij zich eenen naam maakte door zijne prenten in zwartekunst.

Zie *Biogr. Univers*.

[Johan van der Banck]

BANCK (JOHAN VAN DER), een Nederlands Kunstschilder die in de eerste helft der achttiende eeuw te Londen gewoond heeft en waarschijnlijk een broeder van den voorgaande was; J o h a n F a b e r en anderen Zwarte-kunstgraveurs hebben onderscheidene portretten naar hem in het koper gebragt.

Zie v a n E y n d e n , *en* v a n d e r W i l i g e n , *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D, I, bl. 280; I m m e r z e e l , *Levens der Kunsts*.

[Johan van Banchem]

BANCHEM (JOHAN VAN), of BANKHEM, geboren in 1540, te Leiden, uit aanzienlijke ouders, werd van der jeugd aan opgeleid tot de beoefening der fraaije Wetenschappen. De eerste gronden legde hij te Utrecht, onder G e o r g i u s M a c r o p e d i u s . Van daar begaf hij zich naar Leuven, alwaar toen de studie der Regtsgeleerdheid in vollen luister bloeide. Na zich hier eene geruime tijd met onophoudelijke vlijt in dat vak te hebben geoefend, bezocht hij Angers, waar hij tot Doctor in de Regten bevorderd werd.

In zijn vaderland teruggekeerd vestigde hij zich als Advokaat, in zijne geboortestad en maakte er eenen grooten opgang, aangezien hij door oefening en verstand boven de moeste zijner tijdgenooten uitblonk; hetgeen ten gevolge had, dat hij, toen er in 1582 eenen Hoogen Raad over Holland, Zeeland en Westfriesland werd opgerigt, waarvan het berigtschrift reeds in 1580 ontworpen was,

uit hoofde van zijne uitnemende verdiensten en bekwaamheid, op aanbeveling van Willem I, Prins van Oranje, tot lid daarvan werd aangesteld. Hij, die met zijne praktijk groote schatten won en bovendien niet eerzuchtig was, nam dit ambt niet dan na lang aarselen aan.

Daar men zich destijds bezig hield met het maken van onderscheidene nieuwe wetten zoowel in het kerkelijke als wereldlijke werd zijne ervarenheid niet zelden door de Wetgevers geraadpleegd. Ook werd hij nevens zijn medelid in den Hoogen Raad Dirk van Leeuwen tot scheidsman gekozen, tusschen de regering van Leyden en Dijkgraaf en Heemraden van Rijnland, over de grenzen van hun regtsgebied, waarover een geschil ontstaan was, dat zij gelukkig bemiddelde. Geen minder blijk van ongemeene begaafdheid gaf van Banchem in een ander geschil, hetwelk daarna tusschen de Regering van die stad en den Senaat der Hoogeschool ontstond en zoo ver ging, dat, indien er geen bekwame hand gebruikt werd, om die breuk te heelen, het op het te niet gaan der Hoogeschool had kunnen uitloopen. Hij slaagde er zoo gelukkig in, om die twist te doen eindigen, dat hij kort daarna in 1594 tot Curator der Hoogeschool verkozen werd, welke betrekking hij nevens zijne vermaarde ambtgenooten Joan van der Does, Heer van Noordwijk, en Joan de Groot, Burgemeester van Delft, vele jaren met veel lof heeft waargenomen. Een paar jaren vroeger in 1591 was hij mede benoemd in eene commissie aan welke het daarstellen van eene kerkenverordening was opgedragen. Zijne ongemeene geleerdheid en ervarenheid, gevoegd bij de nitmuntende wijze, waarop hij de hem opgedragen bedieningen waarnam, deden hem na het overlijden van Diederik van Egmond van der Nieuburg, in 1599, in diens plaats tot President van den Hoogen Raad benoemen, welke waardigheid hij tot aan zijn overlijden, den 29 November 1601, heeft waargenomen.

Hij bezat eene zeer groote welsprekendheid, gepaard met deftigheid zonder trotscheid, en met zedige ernsthaftigheid zonder stuursheid; bovendien was hij zoo opregt en zulk een beminnaar van regtmatigheid en billijkheid, dat noch haat, noch gunst, noch vriendschap, noch eigenbelang het allerminst op zijn gemoed vermogten; in alle andere opzigten was hij menschlievend en toegevend, en voor het overige bijzonder bekwaam om de zwaarste verschillen in der minne te schikken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XVII bl. 330 (29), B. XXVIII bl. 556 (21); Orlers, *Beschr. van Leyden*, bl. 344 *en* 345; Van Loon, *Nederl. Historip.*, D. IV bl. 56; Van Hoogstraten *en* Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II, bl. 68; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII, bl. 451; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. V, bl. 97 *en* 98; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II, bl. 52 *en* 53; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.* D. II. T. *en* B. bl. 6.

[Jan van Banchem]

BANCHEM (JAN VAN), misschien een afstammeling van den voorgaande, bekleedde in 1672 het ambt van Schepen te 's Gravenvenhage en was een der bitterste vijanden van de gebroeders Cornelis en Joan de Witt, in zooverre zelfs, dat hij, toen de beide broeders zich, den 20 Augustus 1672, op de gevangenpoort bevonden, eenige Kapiteins der Haagsche Schutterij bij eede deed belooven hen niet in het leven te laten; ook hitste hij in persoon de burgers van het blaauwe vendel tegen die ongelukkige slagtoffers op. Nog geeft men hem na, dat hij, toen de burgers voor de gevangenpoort zamengerot waren, van het stadhuis kwam, om hen tot den moord aan te zetten en zich naderhand niet schaamde, eenen degen te dragen, op welks gevest, door Kasper Adam de Mars, een der handdadige aan den moord, dit gruwelstuk was afgebeeld.

In September van dat jaar tot Baljuw van 's Gravenhage aangesteld, beging hij zoovele euveldaden dat hij, den 31 Julij 1680, op last van het Hof van Holland in hechtenis genomen, en streng gepijnigd en nog in het zelfde jaar, wegens *menigvuldige begane misdrijven en vuile handelingen*, veroordeeld werd om onthalsd te worden. Van dit vonnis zich op den Hoogen Raad beroepen hebbende, wist hij middel te vinden, om, hangende het geding, uit de gevangenis te ontsnappen, en, benevens zijnen zoon, een verblijfplaats te Amsterdam te zoeken, doch te dier stede, met zekeren Salomon Bosch, eenen aanslag tegen het leven van den Burgemeester Koenraad van Beuningen gesmeed hebbende, werd hij achterhaald en betrapt. Nu bragt men hem op nieuw naar 's Gravenhage, waar hij, na nog onderscheidene jaren gezeten te hebben, op de gevangenpoort overleed, terwijl zijn geding voort den Hoogen Raad nog niet afgedaan was, waardoor hij de welverdiende straf ontging van door beulshanden op het schavot te sterven.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV, bl. 164 en 179, en D. XV 204; *Bijvoegsels en Aanm. op Wagenaar*, D. XIV, bl. 86; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. V bl. 98-101; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 83 en 84.

[Adriaen Banckert]

BANCKERT (ADRIAEN) behoorde tot het geslacht der Zeeuwsche Banckerts en was waarschijnlijk de zoon van Joos van Trappen te Middelburg, den 4den Januarij 1596 overleden. De naam van Trappen was eigenlijk de geslachtsnaam, ofschoon de latere afstammelingen allen dien van Banckert of Banckers [1] er hebben toegeroegd, en bij dien naam meest bekend zijn. Deze Adriaen was de oom van den beroemden Admiraal in Brazilië,

(1) De Jonge (*Nederl. Zeew.*) schrijft overal den naam Banckers, volgens zijne handteekening, ofschoon die door anderen ook door de la Rue altijd Banckert gespeld wordt. De laatste letter in die handteekening kan even goed een *t* als een *s* zijn.

Joos van Trappen en staat bekend als Kapitein ter zee. Hij sneuvelde in 1600.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 99.

[Joos van Trappen gezegd Banckert]

BANCKERT (JOOS VAN TRAPPEN gezegd), een der moedigste zeehelden uit het tweede tijdvak van den oorlog tegen Spanje. Hij was te Vlissingen geboren, omstreeks het begin der zeventiende eeuw, en was denkelijk een zoon van Michiel van Trappen, gezegd Banckert, een ouder broeder van den voorgaande, die van 1587-1607 als Kapitein ter zee diende, en ter vrouwe gehad heeft, eerst Helena Arondeus en daarna Françoise Durpion. Joos door zijne ouders tot een ambacht bestemd, gevoelde geen rust aan land, ging als gemeen matroos naar zee en klom, door moed en braafheid, spoedig op tot den rang van Kapitein ter zee, die hij in 1624 bekwam. Hij was tegenwoordig bij het veroveren der zilvervloot in 1628, en had toen het bevel over het schip de *Neptunus*, van 24 stukken. In 1629 was hij een der Kapiteins die onder den Admiraal Loncq naar Brazilie werd gezonden tot den aanslag op Pernambucq. Doch hij is vooral beroemd om zijne daden tegen de Duinkerker zeeroovers. Eens sloeg hij met zijn schip alleen tegen 13 Duinkerkers, van welken hij drie in den grond schoot en zich zoo uit hunne handen redde. Later tusschen twee vijandelijke schepen beklemd en zich niet willende overgeven, zette hij zijn oudsten zoon (men meent dat deze de naderhand zoo beroemde Admiraal Adriaan Banckert was) met de lont bij het kruid, met bevel om er den brand in te steken, zoodra hij het beval en met de bedreiging dat hij hem anders den kop zou kloven; doch hij geraakte nog gelukkig uit het gedrang. In 1637 streed hij als Kommandeur van vier schepen tegen zeven Duinkerkers, en veroverde twee schepen en één fregat, die hij te Vlissingen opbragt. Bij den hevigen slag tegen de zelfde vijanden, onder den Admiraal Maarten Harpertszoon Tromp, had Banckert onder hem het bevel als Vice-Admiraal. Roemvol en gezegend was het einde van dezen slag, waarin de Duinkerksche vloot een geducht verlies leed. Tot loon van zijn moedig gedrag ontving Banckert, even als Tromp, eene gouden keten met medaille ter waarde van twee duizend gulden. Ook deelde hij in den roem der overwinning die Tromp, in het jaar 1639, op de Spaansche vloot onder Engeland behaalde.

Tot Admiraal over de West-Indische vloot verkoren ging hij in Februarij 1646 daarheen onder zeil; kwam, na verschillende onheilen van tegenwind, storm en muiterij, te Olinda, waar hij alles in nood en wanorde vond. Van daar naar St. Francisco gezeild, werd het eiland Taparipa door de Nederlanders gewonnen, doch kort daarna door de Portugezen heroverd. Banckert behaalde nog eene overwinning in de baai van Todos los Santos waar hij van zeven Portugescha schepen een in den grond schoot en vijf nam. Niet lang daarna nam hij nog vier schepen van den vijand, daarmede

eindigde de loopbaan van hem, dien men om zijne kloekmoedigheid den *Geessel der Spanjaarden en schrik der Portugezen* noemde. Hij stierf op de terugreis, in 1647, den roem nalatende van een der beste zeeofficieren van zijne tijd te zijn geweest. Men opende en zoutte, naar het gebruik van die tijden, het lijk en ofschoon hij zeer zwaarlijvig geweest was en sterk riekte, wilden zijne zonen, die beide aan boord waren, niet gedogen dat de kist over boord gezet werd. Hieruit ontstond zulk eene verschrikkelijke stank, dat alle gezouten spijzen op het schip smakeloos werden. Hij was gehuwd geweest met Adriana Jans die hem drie zonen schonk, Adriaan van Trappen, gezegd Banckert, die volgt; Joos van Trappen, gezegd Banckert, als Kapitein ter zee gesneuveld in 1653 en Johan van Trappen, gezegd Banckert, die mede hierachter volgt. Men vindt 's mans afbeeldsel door Udemans en door eenen andere zonder naam des plaatsnijders.

Zie de La Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.* bl. 127-131; Commelijn, *Leven van Fred. Hend.* D. I, bl. 38, volg. D. II, bl. 32; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.* van Haren, *Geuzen uitg. van* Bilderdijk bl. 228; van Wijn, *Nalez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. II, bl. 236 en 237; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V, bl. 86-90; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II, bl. 79-82; *Biogr. Nationale;* van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. II, bl. 275; *Aanh. op het Woordenb. van Kunsten en Wetens*. door G. Nieuwenhuis; Engelbert Gerrits, *Heldend. ter Zee*, D. I, bl. 332; de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. I.

[Adriaan van Trappen gezegd Banckert]

BANCKERT (ADRIAAN VAN TRAPPEN gezegd) was de beroemde zoon van den voorgaande. De tijd zijner geboorte is onbekend, maar kan niet later dan 1620 worden gesteld, daar hij in 1642 reeds Kapitein ter zee was. Hij onderscheidde zich door moed en beleid tegen de Duinkerkers. In den zeeslag van 10 Augustus 1653 tegen de Engelschen, waarin Maarten Harpertszoon Tromp sneuvelde, werd zijn schip, met dat van Cornelis Evertsen, na eene mannelijke verdediging, in den grond geschoten, doch hij zelf werd behouden. In 1659 maakte hij zich beroemd, door de dappere verdediging van zijn schip *de Zeeridder* van 28 stukken, tegen de Zweden. Gedurende den zeeslag in de *Sont*, onder den Admiraal Obdam zich loffelijk hebbende gekweten, overwinterde hij met de Nederlandsche vloot in Denemarken en werd, met 5 schepen, naar Landscroon gezonden, onder het eiland Ween, door het ijs aan den grond gedreven. Aangetast door twee kloeke Zweedsche oorlogschepen van 50 en 40 en eene fluit van 24 stukken, van eene andere zijde aangegrepen door 5 scheerbooten en sloepen met veel krijgsvolk bemand, wist Banckert zich onversaagd te verdedigen. Met omhoog geheschen vlaggen en wimpels wacht hij den vijand af, schiet een brander in den grond en drijft de Zweden op de vlugt. Daarvoor ontving hij van den Koning van Denemarken eenen geuden medaille, waarop het feit is afgebeeld.

In 1664 tot Schout bij Nacht benoemd, handhaafde hij den ouden roem in den ongelukkigen slag van 13 Junij 1665. Wat den Raadpensionaris Johan de Wit tot grooten roem werd aangerekend, het uitbrengen van de vloot door het Spanjaardsgat met een ongunstigen wind, was reeds eenige weken vroeger door Banckert verrigt, die met 17 oorlogschepen, met een W.Z.W. wind door het zelfde Spanjaardsgat was uitgezeild, gelijk dat ook in 1653 door den Vice-Admiraal de With was gedaan. Den 7 Julij 1665 werd Banckert Vice-Admiraal, en onderscheidde zich op nieuw in den vierdaagschen zeeslag in 1666, waar zijne onversaagdheid de overwinning hielp bevechten.

Niet zoo gelukkig was Banckert in den zeeslag van 4 Aug. 1666, toen hij zoo door de Engelschen beklemd werd, dat hij, liever dan zich over te geven, na eerst zijn volk in de hooten te hebben geborgen, zijn zinkend schip in den brand stak, en zich op een ander redde. Kort daarna ontzette hij met zijn smaldeel drie afgedwaalde Nederlandsche schepen, welke bijna in de handen der Engelschen waren gevallen. Bij den togt op Chatham was hij niet tegenwoordig, dewijl zijn schip niet spoedig genoeg bemand was; hij kwam nadat de zege was bevochten, doch bleef nog op de Theems met een smaldeel van 14 ligte schepen om de Engelschen verder afbreuk te doen.

Hij werd den 20 Augustus 1666, in plaats van den gesneuvelden Jan Evertsen, tot Luitenant Admiraal van Zeeland benoemd, en had in dien rang het opperbevel over een der smaldeelen onzer vloot in den oorlog tegen Engeland en Frankrijk in 1672 en 1673. In al de zeestrijden dezer jaren vocht hij met roem en geluk, gewoonlijk tegen de Fransche vloot met de Engelsche vereenigd.

Nog eens ging hij in zee onder den Luitenant Admiraal Tromp in 1674, naar de Fransche en Spaansche kusten, een togt die veel scheen te beloven en niets opleverde. Van daar terug gekeerd bleef hij te huis, onvergenoegd, omdat hij, de Luitenant-Admiraal van eene provincie, onder het bevel van den tweeden Luitenant Admiraal eener andere provincie, Aart van Nes, gesteld werd. Hoewel het hem hard viel, onderwierp hij zich, maar de Staten van Zeeland hielden deze schikking (en met reden) voor eene belediging hun aangedaan, en zonden Banckert niet meer in zee.

Hij nam in 1678 zitting in den Raad der Admiraliteit van Zeeland, en overleed in 1684 te Middelburg, den roem nalatende van braafheid, opregtheid, moed, getrouwheid en gematigdheid. Zijn graf was in de St. Pieters of Oude Kerk te Middelburg. Driemalen was hij gehuwd, eerst met Adriana Pieterse Ita, waarschijnlijk eene dochter van den Admiraal Pieter Adriaans. zoon Ita, daarnamet Agatha Anthonis van der Maerse en eindelijk met Johanna Constantia Cau, weduwe van Samuël Bisschop. Bij de eerste en derde had hij geene kinderen,

maar bij de tweede een zoon (die volgt) en eene dochter J o s y n a , gehuwd met C o r n e l i s D a n c k e r s , schepen en raad van Vlissingen.

Zijne afbeelding is op onderscheidene wijze in plaat gebragt, doch de beste wordt gehouden die door H e n d r i k B e r e k m a n s is geschilderd en door C h r i s t i a a n H a g e n in plaat gebragt. Zijn wapen bestond in drie wenteltrappen op een veld van keel.

Zie P. d e l a R u e , *Heldh. Zeel.*, bl. 120-127 en 273; B r a n d t , *Leven van de Ruiter*, bl. 180 en volg.; A i t s e m a , *Saken van Staet en Oorlogh;* D. V. bl. 379 en volg.; v a n L o o n , *Nederl. Historiep.*, D. III. bl. 119 en 156; M o n t a n u s . *Leven van Willem* III, D. I. bl. 188; S a m s o n , *Histoire de Guillaume III*, Tom. II. p. 173, Tom. III. p. 117; K o k , *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 90-96; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 74-78; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* v a n K a m p e n , *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 287; D e J o n g e , *Gesch. van het N. Zeew.*, D. I, II, III.

[Adriaan van Trappen gez. Banckert]

BANCKERT (ADRIAAN VAN TRAPPEN gez.) gewoonlijk genoemd B a n c k e r t de jonge, was de zoon van den Luitenant Admiraal, diende waarschijnlijk onder zijnen vader, werd in 1672 Kapitein ter zee, doch stierf reeds vroeg in 1678.

Hij was gehuwd met C o r n e l i a C a u doch liet geene kinderen na.

D e J o n g e , *Gesch van het Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 99.

[Johan van Trappen gez. Banckert]

BANCKERT (JOHAN VAN TRAPPEN gez.), was de broeder van den Luitenant Admiraal, werd Kapitein ter zee in 1653, en liet het leven voor het vaderland in den rampspoedigen zeeslag van 13 Julij 1665.

Hij was getrouwd met J a n n e t j e H a n n o t of A n n o t , hij wie hij geene kinderen naliet en had tot zinspreuk: *Nobilitas sola atque unica virtus* (de Deugd is alleen de eenigste adel).

Zie B r a n d t , *Leven van de Ruiter*, bl. 383; B r a n d t en C e n t e n , *Historie van Enkhuisen*, D. II. bl. 231; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 147; K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. V. bl. 97; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. II. b*l.* 78 en 79; *Biogr. Univ.;* d e J o n g e , *Geschied. van het Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 206; *Algem. Kunst en Letterb.*, 1849. D. II. bl. 260; *Kronijk van het Histor. Utr. Genoots.*, 1850. bl. 255.

[Obbe Sikkes Bangma]

BANGMA (OBBE SIKKES), geboren te Pingjum, den 30 Mei 1768, een zeer bekwaam, ijverig en werkzaam Wiskundige, werd in het jaar 1787 Onderwijzer in de theoretische zeevaartkunde aan de kweekschool voor de zeevaart te Amsterdam; doch niet alleen daar, maar ook aan zijn huis bevlijtigde hij zich om door geregeld en juist onderwijs bekwame stuurlieden te vormen. Sedert 1816 was hij Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Reeds vroeger betoonde hij zich een zeer werkzaam lid van het Genootschap *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven*. Hij overleed den 23 November 1829.

De volgende werken getuigen van 's mans ijver en veelomvattende kunde:

Grondbeginselen der Meetkunde, Amst. 1806. 8°.

Verhandeling over de regtlijnige en klootsche driehoeksmeting, Amst. 1808. 8°.

Kort begrip der Stuurmanskunst, 's Hage en Amst. 1811 waarvan in 1820 een tweede druk het licht zag.

Inleiding tot de Algebra, *voor de scholen*, Amst. 1811, welke in 1825 eenen derden druk beleefde.

Grondbeginselen der Stuurmanskunst, 's Grav. en Amst. 1816, met platen. 8°. waarvan in 1829 eene tweede druk verscheen.

Verhandeling over het aardsche magnetismus, 's Hage en Amst. 1825. gr. 8°. met platen.

Ook in de uitgegeven werken van het Koninklijk Nederlandsch Instituut worden voortreffelijke door hem bewerkte verhandelingen gevonden; als:

Over de breedte buiten den middag.

Over den brandspiegel.

Over de klootsche driehoeken, welke mede afzonderlijk verkrijgbaar gesteld is.

Eenvoudig betoog van het voorstel van Pythagoras, *op eene algemeene wijze voorgesteld; benevens eenige andere eigenschappen des regtlijnige driehoeks daartoe betrekkelijk*.

Over de breedte buiten den middag door twee gelijke hoogte.

Over de rectificatie van de ellips en de hyperbool.

Zie *Algem. Konst en Letterb.*, 1329. D. II. bl. 340; van Cleef, *Naaml. van Boeken*.

[C. Banheining]

BANHEINING (C.), een schilder uit de zeventiende eeuw, die Portretten vervaardigde, waarvan er door Jonas Suyderhoef zijn in plaat gebragt, zoo als onder anderen het afbeeldsel van Samuel Ampsing.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 207; Immerzeel, *Levens der Kunsts*.

[Albert Banjaart]

BANJAART (ALBERT), was een der genen die in het jaar 1168 voorkomt als onderteekenaar van het verdrag dat Floris III, Graaf van Holland, gedrongen was met zijnen overwinnaar Filips, Graaf van Vlaanderen, aan te gaan. Ook vindt men hem vermeld op het jaar 1203, toen Graaf Dirk VII gedwongen was, het oudste gedeelte van Holland als een leen van Braband te erkennen. In het zelfde jaar koos hij de partij tegen diens Graven dochter Ada, haren gemaal Lodewijk Graaf van Loon en hare moeder, en werd diensvolgens door Ada 's oom, Graaf Willem, met Wouter van Egmont, tot hoofdman der Kennemers aangesteld. Zij bragten nu geheel Kennemerland op de been, kwamen met schepen te Amsterdam, staken den dijk aldaar door en deden geheel Amstelland ondervloeijen. De Kenne mers verbranden al wat zij vonden, en roofden veel goed, dat zij

medevoerden. Doch toen de Graaf v a n L o o n daarna voor eene korte poos de overhand kreeg, verwoestte en verbrandde hij B a n j a a r t s kasteel, tusschen Castrikum en Beverwijk. Later bevond B a n j a a r t zich mede onder degenen, die Gravin A d a in den Burg te Leiden belegerden.

Zie G o u t h o e v e n , *Chronijcke*, bl. 295 en 296; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 259, 295 en 307; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Dirk Janssen Banjaart]

BANJAART (DIRK JANSSEN), waarschijnlijk afkomstig uit het adellijk geslacht B a n j a a r t , een van de drie voornaamste te Hoorn, was een man van moed en ondernemenden aard, die boven het gemeen uitstak en zich tot een hoofd opwierp, om het vermeend wangedrag der Regeringsleden te beteugelen.

Toen er in het jaar 1477 te Hoorn een geweldig oproer ontstond, over het invoeren van eenige nieuwe accijnsen, die het volk wilde afgeschaft hebben, en de Regering geen maatregelen nam om dit te betengelen, drong B a n j a a r t , vergezeld van eenigen uit het gemeen, in het huis van den Schout, M a a r t e n V e l a e r , brak den stok, waaraan de gevangenen gesloten waren, los, en voerde hen in verzekering naar het stadhuis. Des anderen daags, toen de Schout, die bij het gemeen zeer gehaat was, weder in de stad kwam, snelde het graauw naar zijn huis, doorzocht het van onderen tot boven, maar vond hem tot zijn geluk niet; doch toen ging het aan het plunderen, vernielen en ruoven van al wat er was, waarna men naar meer andere huizen trok, van welke sommigen het zelfde lot ondergingen. De verbittering van velen, zoowel groot als klein, tegen Schout V e l a e r en diegenen welke hem waren toegedaan, was zoo groot, dat sommigen van de regerende Burgemeesters, in plaats van den moedwil te stuiten, van het stadhuis riepen: ‘dat Burgemeesteren alles, wat door B a n j a a r t en de zijnen was bedreven, ter hunner verantwoording namen.’ Het gemeen, dus den ruimen teugel gevierd, bleef met hollen voortvaren, en gingen alle palen van bescheidenheid te buiten. Diegenen onder de Regeringsleden, welke dezen moedwil reeds in den beginne hadden willen stuiten, waren gevangen gezet, sommigen hadden zelfs reeds zestien dagen in de gevangenis gezucht, en ondergingen dagelijks ondraaglijken hoon en smaad, met bedreiging, dat men hun het leven zou benemen, indien zij niet bewerkten, dat V e l a e r vrijwillig afstand deed van het schoutambt en hun zijne commissie in handen stelde. De vrienden van den Schout, ziende in welk dringend gevaar hij verkeerde, bewogen hem ten laatsten door bidden en smeken, om afstand te doen van zijnen post, waarna men ten hove wist te bewerken, dat de aanstelling van den Schout, mits voor die vergunning eene aanzienlijke som aan den Graaf betalende, voortaan door de stad zou geschieden. Als nu Burgemeesteren raadpleegden, wien men dit gewigtig awbt zou opdragen, kwam er, op aanhitsing van B a n j a a r t , eene onbesuisde menigte ten stadhuize Burgemeesters

Kamer indringen, zeggende: ‘Raadpleegt gij wien gij Schout zult maken? .... wij waarschuwen u, indien gij eenen anderen aansteld dan onzen Kapitein B a n j a a r t , zal de drommel de kaarsdragen, en wij zullen u zooveel volk op het lijf sturen, dat gij er van gruwen zult.’ Deze bedreiging werkte uit, dat B a n j a a r t het schoutambt verkreeg, waarna de rust ook genoegzaam in de stad hersteld werd, de gevangenen ontslaakt, en aan de uitgewekenen vrijheid vergund om weder binnen te komen. Doch B a n j a a r t , die, ter bekoming van dit ambt, gewaagd had de stad in rep en roer te brengen, had weinig genot van zijne euveldaad, want weinige maanden nadat hij zijnen eed had afgelegd maakte de dood een einde aan zijn door geweld verkregen bestuur.

Zie V e l i u s , *Chronyk van Hoorn*, bl. 97, 102-109 en 117; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl*.

[Banjaart Scei]

BANJAART SCEI, Slotvoogd van Medemblik, werd in 1447 openlijk van manslag of moord beschuldigd, terwijl hij in tegendeel den President van Holland, G o o s w i j n d e W i l d e , de onnatuurlijke zonde van sodomie ten laste lei. Beide werden in hechtenis genomen en naar Heusden gebragt, waar zij wel anderhalf jaar zaten. B a n j a a r t werd toen eerst op vrije voeten gesteld, doch kort daarna, bij vonnis van 6 December 1445, ten lande uitgebannen en van alle zijne waardigheden vervallen verklaard.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 22-24; *Bijvoegs. en Aanm.* op W a g e n a a r , D. IV. bl. 15-17; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Laurens Bank]

BANK (LAURENS). Zie BANCK (LAURENS).

[Henricus van der Bank]

BANK (HENRICUS VAN DER), zoon van H e n r i c u s v a n d e r B a n k , geboren te Dordrecht omstreeks 1728, oefende zich aan de Leidsche Hoogeschool in de Godgeleerdheid en Letterkunde, waarbij hij inzonderheid, aangezien de Oostersche taal- en letterkunde zijne geliefkoosde studie uitmaakte, den beroemden A l b e r t u s S c h u l t e n s tot gids koos. Na volbragte studie werd hij in het jaar 1751 Predikant in de Hervormde Gemeente te Herwijnen, van waar hij in 1753 beroepen werd te Vuren en Dalen; vervolgens vertrok hij in 1757 naar Waardenburg en Neêrijnen, in 1764 naar Raamsdonk, in 1767 naar Delfshaven en in 1771 naar Zutphen, waar hij den 6den Januarij 1802 ongebuwd overleed.

Ook elders dan op bovengenoemde plaatsen wist men 's mans grondige geleerdheid op prijs te schatten; zoo kwam hij in 1763, toen hij nog te Waardenburg stond, in aanmerking voor de leerstoel der Godgeleerdheid aan de Geldersche Hoogeschool, terwijl de Bezorgers dier Hoogeschool hem in 1780 op het zestal plaatste om daaruit eenen Hoogleeraar der Godgeleerdheid en Kerkgeschiedenis te benoemen. Ook te Utrecht kwam hij voor een Professoraat in aanmerking, doch het schijnt dat een verspreid gerucht, als of zijne denkwijze, in sommige opzigten, van de toen meest heerschende afweek, verhinderd heeft dat hij tot eenen of anderen

leerstoel beroepen werd. Aan geleerdheid ontbrak het van der Bank toch niet. Nog te Delfshaven zijnde was hij de leermeesler in het Hebreeuwsch van den later zoo beroemd geworden Johan Hendrik van der Palm. Van zijne hand heeft men de Nederduitsche vertaling van:

H.C. Paulsen, *Over de Regering der Oosterlingen*, Leyd. 1760. 2 dn. 8°. en
H.C. Paulsen, *Egte berigten van den Akkerbouw der Oostersche volken*, ald. 1762. 8°.

Welke beide werken hij met noten en het laatste ook met platen verrijkte.

Door zijn overlijden werd hij verhinderd de voor den pers bestemde *Verklaring van den Zendbrief van Jacobus* in het licht te geven, en toen nu kort daarna *De Brief van Jakobus met korte ophelderingen en voor huisselijke stichting bearbeid door* J. Clarisse (Amst. 1802. gr. 8°.) en *De Brief van Jakobus in leerredenen door* M. Stuart (Amst. 1805. 3 dn. gr. 8°.) verschenen waren, oordeelde de vriend, die zich met de herziening van het handschrift belast had, de uitgave daarvan minder geraden.

Professor de Grient Dreux, te Zutphen, maakte op hem het volgende grafschrift:

Geleerdheid, godsvrucht, deugd, menschkunde, wijs beleid,
Diepdenkend oordeel en onpeilbre schranderheid
Kenschetsen van der Bank. Voel, Zutphensche gemeente!
Gevoel uw zwaar verlies en treur bij 't grafgesteente.
Steeds was uw heil zijn doel, uw zaligheid zijn vreugd.
Hoe ijvrig wees hij u den weg naar 't pad der deugd!
Hij heeft u dertig jaar gesticht met leer en leven,
Toen 't stofljk deel aan 't graf, aan God zijn ziel gegeven.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 378.

[Adriaan Bankert]

BANKERT (ADRIAAN). Zie BANCKERT (ADRIAAN).

[Johan van Bankhem]

BANKHEM (JOHAN VAN). Zie BANCHEM (JOAN VAN).

[Frans Banning]

BANNING (FRANS). Zie KOK (FRANS BANNING).

[Johannes Bodecherus Banningius]

BANNINGIUS (JOHANNES BODECHERUS). Zie BENNINGH (JOAN BODECHEER).

[Johannes Albertus Bannius]

BANNIUS (JOHANNES ALBERTUS), geboren te Haarlem, en aldaar in 1656 overleden, was een Priester die bijzonder ervaren in de muzijk was. Hij heeft geschreven en in het licht gezonden:

Epistolae ad Petrum Scriverium de Musico studio recte instituendo.
De gantsche samenstelling der Muzijk.

Zie C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers*.

[J. Baptist]

BAPTIST (J.), een Nederlander, vermoedelijk van Fransche afkomst, handteerde met zeer veel bekwaamheid het graveerijzer, zoo als onder anderen blijkt uit de prenten in den bijbel van

van der Marck en uit den titelplaat voor de werken van Erasmus, naar de teekening van Willem van Mieris.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 266.

[Jan Bara]

BARA (JAN), trad in de laatste helft der zeventiende eeuw, als Nederduitsch Dichter op, met:

Danck-Yver aen den E. Heere, *Jacob Cats*, *zijnde op Sorgh-Vliet*, *op sijn acht en tseventighste Geboorte-dagh*, 10 Nov. 1655. Amst. 1655. 4°.

De Godvruchtige Verklikker, *met andere dichten*. Amst. 1656. 8°.

Hel en Hemel, *of Zegen en Vloek*, Amst. 1658. ook bestaan er van hem vier tooneelstukken, als:

De Herstelde Vorst of Gelukkig Ongeluk, Amst. 1650.

Galteno en Alimene of *Verdoemde Ontrouw*, Amst. 1656.

Ik kenje niet, klsp. Amst. 1664.

Het verslingert Moekroesje, Amst. 1668.

welke gezamelijk in 1747 te Amsterdam herdrukt zijn, onder den titel van *Tooneelpoëzij*.

Witsen Geysbeek schijnt hem voor een niets beduidende rijmelaar te houden[1], doch Huydecoper zag denkelijk zoo laag niet op hem neder, want hij haalt Bara aan in zijne *Proeve van Taal- en Dichtkunde*[2]. Om onze lezers zelven over hem te doen oordeelen, zullen wij hier vier regels van hem mededeelen:

Wat doet de wellust niet aan een te dertel mensch.
Al heeft hy hier op aerd voorspoedigheyd na wensch,
Hoe ken de overdaed 't quaed in sijn oren luijen?
't Syn taije lenden die de weelde kunnen kruijen[3].

Zie, behalve de aangehaalde werken, *Catalogus van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 241. D. I. b. bl. 53. D. II. bl. 528.

[Johan Bara]

BARA (JOHAN), gaveur. Zie BARRA (JOHAN).

[Laurens Baratta Romanus]

BARATTA ROMANUS (LAURENS) werd in 1629 in het Schilders-Collegie te Utrecht als Meester ontvangen, en vereerde als kunstproef aan het St. Hiobs-Gasthuis aldaar een landschap met beelden gestoffeerd. De bijnaam Romanus schijnt hij ontleend te hebben van eenen togt, welke hij misschien naar Rome gedaan heeft.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 38 en 39; Immerzeel, *Levens der Kunstsch.*

(1) *Woordenb. der Nederd. Dicht.*, D. I. bl. 217.
(2) Zie de uitgave van Lelyveld, D. II. bl. 370.
(3) *Herstelde Vorst*, 2de bedrijf, 1ste toon.

[Johannes Barbas]

BARBAS (JOHANNES) werd in 1738 Predikant bij de Hervormden te Blarikum-en-Laren; daar werd hij in 1774 Emeritus, en overleed te Leiden den 5 Februarij 1781 in den ouderdom van ruim 67 jaren en 8 maanden.

Hij heeft in het licht gezonden:

Het Koninglyk bevel van Joas den Koning van Juda, *om Geld in zekere Offerkiste te vergaderen*, *tot verbetering des Tempels*, *gehoorzaamt van zijne Onderdaanen; toegepast op de Resolutie van Hun Ed Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland en Westfriesland*, *van den* 12. *Sept.* 1747, *om een vrywillige Gifte of de* 50*ste Penning op te brengen*, *tot nut van het Gemeene Land*, *over* 2 *Chronyken XXIV. vs.* 8, 9 *en* 10. Amst. 1749, 4°.

Samuels Steen, *opgericht tusschen Mizpa en Sen*, *tot gedachtenisse van des Heeren hulpe aan hem en Israël beweezen*, *zoo in de Verlossinge uyt de macht der Vyanden*, *als in het wedergeven van de van hunne genoome Steden*, *en het maken van Vrede*, *of Leerreden over* 1 *Sam. VII. vs.* 12, 13 *en* 14, *op den Algemeene Dank- en Bededag den* 11 *Juny* 1749. Amst. 1749. 4°.

Zie *J.* v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Bocken*, D. I. St. IV. blz. 23.

[Abbraham Louis Barbaz]

BARBAZ (ABBRAHAM LOUIS), geboren te Amsterdam, in 1770 en aldaar overleden den 14 Julij 1833, was een Schrijver van den tweeden rang, die sedert 1793 een aantal, meest kleine, werken, zoowel in het Fransch als Nederduitsch, vooral in dichtmaat, schreef, zoo als blijkt uit de volgende lijst van Dicht- en Prozawerken, die van hem zijn in het licht gekomen:

Philoctetes op het Eiland Lemnos, trsp. uit het Grieksch van S o f o c l e s , en gevolgd naar het Fransch van d e l a H a r p e . Amsterd. 1793. 8°.

De Nieuwsgierige, blsp. Amst. 1793. 8°.

Ericia of de Vestaalsche Maagd, trsp. gevolgd naar het Fransch van d e F o n t a n e l l e , Amst. 1794. 8°.

De Vrede, dichtstuk. Amst. 1794. gr. 8°.

De Gelijkheid, blsp. Amst. 1795. 8°.

Vaderlandsche lierzangen op de omwenteling in den jare 1795. Amst. 1795. gr. 8°.

De tempel der Vrijheid, in drie zangen. Amst. 1796. gr. 8°.

De Soyten, trspl. gevolgd naar het Fransch van d e V o l t a i r e . Amst. 1796. 8°.

Agathokles, trspl. grootendeels gevolgd naar het Fransch van d e V o l t a i r e . Amst. 1718 (98?).

Elmire de Vilarez, trspl. Amst. 1799.

Lierzang op de landing en den aftogt der Engelschen en Russen in 1799. Amst. 1799. gr. 8°.

Washingtons overgang ter onsterfelijkheid, lofzang. Amsterd. 1800. gr. 8°.

Herzilia, trspl. Amst. 1800. 8°.

Makin of de ontdekking van Madera, tnsp. Amst. 1800. 8°.

Andromaché, trsp. gevolgd naar het Fransch van R a c i n e . Amst. 1800. 8°.

Mithridates, trsp. naar het Fransch van R a c i n e . Amst. 1800. 8°.

Ofis, trsp. gevolgd naar het Fransch van l e M e r c i e r . Amsterd. 1800. 8°.

Ifigenia in Aulis, trsp., gevolgd naar het Fransch van R a c i n e . Amst. 1800. 8°.

Barnewel, tnsp. uit het Engelsch getrokken door d e l a H a r p e en gevolgd naar het Fransch. Amst. 1800. 8°.

De Poëet of *de Rijmdrift*, blsp. gevolgd naar het Fransch van P i r o n . Amst. 1801. 8°.

De Huwelijksliefde of de ware Grootheid, tnsp. Amst. 1808. 8°.

Farsalia, I-VII zangen, naar L u c a n u s , door l a H a r p e . Amst. 1801. gr. 8°.

Fabelen en Vertelsels. Amst. 1802. 2 dn. gr. 8°.

De triömf van den Poëet of de Verrassing, blsp. Amst. 1801. 8°.

De Jaargetijden, dichtstuk, naar het Fransch van S a i n t - L a m b e r t . Amst. 1802. gr. 8°.

Blanka en Montcassin of *de Venetianen*, trsp. gevolgd naar het Fransch van A r n a u l t . Amst. 1802. 8°.

Aan Bonaparte, *bij gelegenheid van den Algemeenen Vrede*. Fransch en Hollandsch. Amst. 1802. gr. 8°.

Edipus, trsp. gevolgd naar het Fransch van d e V o l t a i r e . Amst. 1803. 8°.

De mensch, *naakt en gekleed*, dichtstuk. Utr. 1803. 8°.

De Wijsgeer, *of de edele Menschenhater*, tnsp. Rotterd. 1803. 8°.

Aan den Heere A. Snoek, *wegens het spelen der rol van den Cid in het treurspel van dien naam*. Amst. 1803. 8°.

Liefde en Pligt, tnsp. uit het Hoogd. van I f f l a n d . Amst. 1804. 8°.

De Abderiten of de drift tot het Schouwtooneel, blsp. Rotterd. 1804. 8°.

Kosroës, *Koning van Perzië*, trsp. gevolgd naar het Fransch van l e F è v r e . Amst. 1805. 8°.

De zegen des menschdoms door de Koepok-Inënting, dichtstuk. Amst. 1805. gr. 8°.

Offerande der vrouwen aan de zindelijkheid, dichtstuk. Amst. 1805. 8°.

Het Tooneelvermaak, hekeldicht. Amst. 1806. gr. 8°. Tweede druk, Amst. 1825.

Ode à l'honneur de Napoleon et de l'armée Française. Amst. 1806. 8°. De zelfde in het Nederduitsch.

Campagne des trois Empereurs, *poëme*. Français et Hollandais. Amst. 1806. gr. 8°.

De Lichtzinnige of de gevaren der Onbedachtzaamheid, blsp. Amst. 1807. 8°.

Beschrijving der feestplegtigheid ter verjaring van den Koning van Holland, *gevierd op den Koninklijk Hollandschen Schouwburg te Amsterdam in* 1807, Fransch en Hollandsch. Amst. 1807. 8°.

Amsterdam bij nacht beschouwd, boertig dichtstuk. Amst. 1807. gr. 8°. Derde druk, Amst. 1829.

Hommage à S.M. Louis Napoléon Roi d'Hollande, Français et Hollandais. Amst. 1808. 8°.

De waardigheid der Hollandsche Natie in tegenspoed, *met betrekking tot Kunsten*, *Wetenschappen en Fraaije Letteren*, dichtstuk. Utr. 1808. gr. 8°.

De oorlog om twee letters, boertig heldendicht. Amst. 1809 gr. 8°.

De Tooneeldichtkunst, in zes zangen. Amst. 1810. gr. 8°.

's Werelds Bedrog of het Zedelijk Blanketsel, hekeldicht. Amst. 1810. gr. 8°.

Brief aan Mr. J. Meerman over de onbeschaamdheid der naamlooze recensenten. Amst. 1810. gr. 8°.

Lierzang aan het Tooneelminnend gezelschap ter spreukvoerende Amicitia; uitgesproken door J.G. v a n B e u l i n g e n , den 30 van Wintermaand 1810. Amst. 8°.

Mengelwerken in Nederduitsche en Fransche verzen. Amst. 1810.

Overzigt van den Amsterdamschen Schouwburg. Amst.

Nieuwe Tooneelpoezy. Amst. 1812. 4 dn. gr. 8°.

Rhadamistus en Zenobia, trsp. gevolgd naar het Fransch van C r e b i l l o n . Amst. 1812. 8°.

De Bediller, blsp. Amst. 1812.

Sigismundus of het Leven is een Droom, trsp. Amst. 1812.

Helena, *of de oorsprong des Trojaanschen krijgs*, trsp. Amst. 1814. 8°.

De Algemeene Vrede, *oorsprong van Nederlands geluk*. lierdicht. Amst. 1814. 8°.

Toneelparodiën, *of hekelspellen*. Amst. 1816. 2 dn. 8°.

Overzigt van den staat des Schouwburgs in ons Vaderland. Amst. 1816. gr. 8°.

Wandeling langs den IJkant te Amsterdam, dichtm. tafereel. Amst. 1816. gr. 8°. met een plaatje, 2de druk 1828.

Nieuwe Fabelen. Amst. 1816. gr. 8°.

Don Louis de Vargas, *of de Edele wreker*, trsp. Amst. 1816. 8°.

Thèatre Français. Amst. 1817. 8°.

De Logenaar, blsp. Amst. 1818. 8°.

Het Feest van Thalia. Amst. 1818. gr. 8°.

Dichterlijke Bloemhof. Amst. 1818. gr. 8°.

Omar, *Koning van Grenada*, trsp. Amst. 1819. 8°.

Saul, *eerste Koning van Israël*, trsp. Amst. 1819. 8°.

De Henriade, *in Nederduitsche versen gebragt*. Amst. 1820. 8°.

Hulde aan het Opperwezen, Fr. en Holl. Amst. 1820. gr. 8°.

Isménor ou la Vengeance, tragédie. Amst. 1820. 8°.

Vergelijking der Nederduitsche en Fransche talen, *met betrekking tot de fraaije letteren*. Amst. 1821. gr. 8°.

Lof van Neêrlands burgerstand, dichtstuk. Amst. 1821. gr. 8°.

Weelde en Verval, *of Amsteldamsch Parijs*, hekeldicht. Amst. 1825. 8°.

Apollo of de Geestenoorlog, hekeldicht in 12 zangen. Amst. 1825. gr. 8°.

Levensschets van den beroemden treurspeler Talma, *meerendeels naar het Fransch van Moreau*, *waarachter een dichtstuk van den Overzetter*. Amst. 1826. 8°.

Lijkplegtigheid van Talma te Parijs 21 *October* 1826, Amst. 1826. 8°.

Gedenkzuil voor Neêrlands grootste Tooneelkunstenaresse, *Wattier Ziesenis*, *aan derzelver nagedachtenis toegewijd*. Amst. 1827. 8°.

Mas-Aniello, *of Napels in de war*, boertig heldendicht, in tien zangen. Amst. 1828. gr. 8°.

Gedenkzuil voor A. Snoek. Amst. 1828. gr. 8°. met portr.

Ernst en boert of verzameling van losse dichtstukjes. Amst. 1830. gr. 8°.

Ook heeft hij met P.G. W i t s e n G e y s b e e k uitgegeven:

De Fabelen en Vertelsels van Florian gevolgd. Amst. 1795. 2 dn. met portr.

B a r b a z , die gedurende een aantal jaren, van zijne dichtpen bestaan moest, heeft, zoo als men ligt bevroeden kan, heel wat middelmatigs geleverd, maar toch ook veel, dat niet van geest ontbloot is, en men mag veronderstellen, dat indien de omstandigheden hem niet gedrongen hadden, om zoo veel te schrijven, hetgeen hij schreef van betere gehalte zou geweest zijn.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1833. D. II. bl. 34; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. N i e u w e n h u i s ; *Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k ; (v a n C l e e f) *Alphab. Naaml. van Boeken* en *Suppl.; Catalogus van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 13, 14 en 53. D. II. bl. 287, 545 en 546.

[Paulus Barbette]

BARBETTE (PAULUS), was in den zeventiende eeuw Geneesheer en Heelmeester te Amsterdam. Hij volgde het stelsel van d e l e B o ë , die alle ziekten alleen met zweeten wilde genezen en algemeen het laten afkeurde. Zijne vrij talrijke werken werden eerst wel ontvangen en bijna in alle talen overgezet, doch zijn thans geheel vergeten. M a n g e t heeft ze allen bijeen verzameld uitgegeven, onder den titel:

Opera omnia medica et chirurgica, *notis et observationibus etc.* Genève 1682 4°. 1688, 1704 4°., Rome 1682; in het Hollandsch Amst. 1688 8°.; in het Italiaansch Bol. 1682 8°.; in het Hoogduitsch Leipzig 1718 8°.

Zie *Biogr. Nation; Biogr. Univers*.

[Jean Barbeyrac]

BARBEYRAC (JEAN), geboren te Beziers in Frankrijk den 15 Maart 1671, waar zijn vader Hervormd Predikant was, moest, na de intrekking van het edikt van Nantes, met dezen in 1686 zijn

vaderland verlaten. De vader vestigde zich te Lausanne en J e a u begaf zich in het volgende jaar naar Berlijn, waar hij een aanvang maakte met in het Fransch Collegie de fraaije letteren te onderwijzen. Aanvankelijk had hij het voornemen zich in de Godgeleerdheid te oefenen, doch later zag hij hier van af en legde zich op de Regtsgeleerdheid toe. In 1710 tot Hoogleeraar in de Regten en Geschiedenis te Lausanne beroepen, bleef hij aldaar zeven jaren, gedurende welke tijd hij er driemalen de waardigheid van Rector bekleedde. In 1713 werd hij tot lid van het koninklijk genootschap te Berlijn benoemd en in 1717 tot Hoogleeraar in het Regt der Natuur aan de Hoogeschool te Groningen, in welke betrekking hij met eenen voorbeeldeloozen ijver is werkzaam geweest tot op zijne dood, welke voorviel in 1744. Hij was een zeer geleerd man, maar de onnaauwkeurigheid en dorheid van zijnen stijl, maken dat men weinig behagen vindt in het lezen van zijne, anders zeer verdienstelijke, werken, zijnde, behalve onderscheidene akademische redevoeringen, zoo te Genève en te Lausanne, als te Amsterdam en te Groningen uitgegeven:

Le droit de la nature et des gens, *traduit du Latin de* P u f f e n d o r f, Amst. 1706. 4°. met eene voorrede en aanteekeningen herdrukt in 1712 en 1734. Bij den laatsten druk zijn de Akademische redevoeringen gevoegd, door B a r b e y r a e in 1717 te Lausanne en in 1721 te Groningen gehouden:

Les devoirs de l'homme et du Citoyen, Amst. 1707 8°. zijnde uittreksels uit P u f f e n d o r f. De vijlde druk kwam in 1735 uit.

Traité du jeu etc. Amst. 1709, herdrukt 1737 3 tom. 8°.

Discours sur la nature du sort, 1714, herdrukt 1735.

Discours sur l'utilité des sciences et des lettres, Amst. et Genève 1714 en ten derde male gedrukt in 1731.

Sermons de Mr. T i l l o t s o n, traduits de l'Anglais, Amst. 1708-1715 5 vol. 8°.

Discours sur la permission des loix, Amst. 1715.

Discours sur la benefice des loix, Amst. 1716.

Le droit de la Guerre et de la Paix par Ilugues Grotius, *avec les notes de l'auteur même et des nouvelles du traducteur*, Amst. 1719 8°., tweede druk 1724, derde vermeerderde druk 1729 twee deelen 4°., vierde druk 1735 en vijfde druk Leyden 1759.

Defense du droit de la Compagnie des Indes Hollandaise contre la nouvelle prétentions des habitans des Pays-Bas-Autrichiens, Amst. 1725. 4°.

Traité de la morale des pères de l'Eglise, *où*, *en defendant un article de la Préface sur Puffendorff*, *contre l'Apologie de la morale des Pères du Ceillier*, *Réligieux Benedictin*, *on fait diverses reflexions sur plusieurs matières*. Amst. 1728.

Recueil de Discours sur diverses matiéres importantes, *traduits ou composés par lui*, *avec l'Eloge Historique de Mr. Noodt*, Amst. 1731. 2 vol. 8°.

Discours, *traduit du Latin de Mr. J.W. Hector sur la juste défense de l'honneur*, *où l'on traite en particulier des Duels*, Amst. 1731.

Histoire des anciens traités, *ou Recueil historique et chronologique des Traités répandus dans les Auteurs Grecs et Latins et autres Monumens de l'Antiquité*, *depuis les tems*, *les plus réculés jusques à l'Empereur Charlemaque*, in het eerste deel van het *Supplement au Corps Diplomatique de Dumont*, Amst. 1739 fol.

Traité Philosophique des Loix naturelles par Richard Cumberland, *traduit du Latin*, Amst. 1744 4°.

Voorts zijn nog eenige brieven van B a r b e y r a c , na zijn overlijden uitgegeven door P u t t m a n . Ook had hij het oogmerk om J u v e n a l i s uit te geven, maar werd daarin door den dood verhinderd.

Zie S a x e , *Onomast. lit.* Pars VI. p. 99 en 100 Anal. p. 637; B r u c h e r u s , *Gedenkb. van Stad en Lande* bl. 326; K o k , *Vaderl. Woordenb.*; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens*. D. II. bl. 315 en 316, D. III. bl. 185-188; *Biogr. Univ.*

[Jan Jakob Graaf van Barbiano]

BARBIANO (JAN JAKOB Graaf VAN), B e l g i o j o s o , C u n i o en L u g o , in het jaar 1565 geboren, was een zoon van L u d o v i c u s v a n B a r b i a n o , Kommandant te Navarre, en behoort tot die krijgshaftige Edellieden, welke men destijds op alle oorlogstooneelen vond, en die nog aan de dolende Ridders der Middeleeuwen doet denken. Al vroeg werd hij in de wapenen opgekweekt, trad reeds in zijn vijftiende jaar in Spaansche dienst, in den oorlog tegen A n t o n i u s , Koning van Portugal. Na eenige gedane reizen nam hij in 1588, als vrijwilliger, dienst in de Nederlanden, onder den Hertog v a n P a r m a , en werd voor Bergen op Zoom zwaar gekwetst. Hij verzelde dien Hertog naar Frankrijk, tot hulp der Ligue, en werd op dezen togt Generaal der pausselijke troepen; bleef ook, nadat de Hertog v a n P a r m a teruggekeerd was, nog eenige tijd bij den Hertog v a n M a i n e , hielp Rouaan ontzetten, en trok den Hertog v a n S a v o y e te hulp. In 1592 weder in de Nederlanden geroepen, was hij Kapitein over eene compagnie van het Italiaansche regiment van S p i n o l a . In het volgende jaar wierf hij in zijn vaderland eene compagnie karabiniers, aan wier hoofd hij vervolgens eenigen tijd den Koning van Spanje in deze landen diende.

Meermalen wordt zijnen naam gemeld, vooral daar de liefde van het krijgsvolk jegens den jongen Graaf hem steeds deed optreden wanneer er eenen opstand te dempen was. Bij de verovering van Kamerijk, in 1594 en de bezorging der ingeslotene stad Dourlens gaf hij uitmuntende blijken zijner dapperheid.

In 1596 in Artois tegen de Franschen strijdende, werd hij zwaar in den arm gewond. In den slag bij Nieuwpoort (2 Julij 1600)

bevond hij zich met zijne ruiterschaar eenigzins in den rug van het Nederlandsche leger, en zou dit veel afbrenk hebben kunnen doen, indien niet de dappere Ritmeester Marcelis Bax hem te sterk was geweest, en hem geheel had verslagen. Na den slag echter was hij het, die den Staatschen Veldheer belette zijne overwinning door de verovering van Nieuwpoort te voltooijen, van welke stad Barbiano destijds kommandant was. In het volgende jaar Commissaris Generaal der ruiterij geworden, ontzette hij met den Graaf van den Bergh het belegerde 's Hertogenbosch. Bij eene togt naar Roosendaal, in 1602, kommandeerde hij veertien kornetten ruiterij, die te zamen nog geen 600 man sterk waren.

In het volgende jaar werd hij door Keizer Rudolf II oponthoden, om diens oorlogen in Hongarijë te helpen voeren. Die Vorst vertrouwde hem de vesting Kaschau, en droeg hem tevens het bevel in Opper-Hongarijë op, alwaar hij in den heginne ook eenige voordeelen op de Turken behaalde. Maar hij behandelde de Protestanten zeer hard, ontnam hen de kerken en sloeg ze daarenboven in eene geldboete. Naderhand drukte hij den adel, en liet drie, die van oproer beschuldigd waren, doodhongeren. Voornamelijk beschuldigde hij den bekenden Stephanus Botschkay, van wien hij eene groote som gelds eischte, welke hij hem hij weigering door executie afperste. Door deze geweldadige handelingen was hij oorzaak, dat in het jaar 1604 vele voorname Hongaren en geheel Zevenbergen van den Keizer afvielen. Hij zelf werd door Botschkay met groot verlies geslagen, verloor Kaschau, en zou zich in de vesting Zips, na eene hevige belegering, aan zijne vijanden hebben moeten overgeven, ware hij niet door Gregorius Basta ontzet. Hierop begaf hij zich naar Praag tot den Keizer, maar geraakte in oneenigheid met den Veldmaarschalk Rusworm, die hem beschuldigde, dat hij hem hij den Keizer belasterde; om welke rede Rusworm Franciscus van Barbiano, broeder van Jan Jakob en Overste in keizerlijke dienst, doodstak. Barbiano dreef die zaak tegen Rusworm zoo sterk, dat deze deswege ter dood veroordeeld werd; maar alzoo Barbiano wegens den afval der Zevenbergers niet wel bij den Keizer gezien was, en daar men oordeelde dat het, uit hoofde van den haat die de Protestanten hem toedroegen, niet raadzaam was hem weder naar Hongarijë te zenden, verzocht hij ontslag uit 's Keizers dienst, en begaf zich weder naar de Nederlanden, waar de Koning van Spanje hem het gebied over de landen tusschen de Sambre en de Maas opdroeg. Nu hield hij zich meest te Luik op, trouwde aldaar eene rijke vrouw, en overleed in 1626, zonder kinderen na te laten.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* (Schuller tot Peursum,) *Krijgsbevelhebbers bij Nieuwpoort*, bl. 97-99; *Biogr. Univers*.

[Pieter Barbiers]

BARBIERS (PIETER), geboren te Amsterdam in 1717, was een zoon van Anthonij Barbiers, een Brabandsch Histo-

rieschilder, dien hij echter op zijn negende jaar reeds verloor, waardoor hij van zijn onderwijs verstoken was. Daar hij zich insgelijks op de schilderkunst wilde toeleggen en zijne moeder niet gelukkig in de keus van eenen meester was, moest hij zich ter uitbreiding zijner kundigheden voornamelijk bedienen van schetsen, studiën en prenten, welke hem door zijnen vader waren nagelaten. Hij legde zich vooral toe op het waaijerschilderen, waarvan hij eene fabriek oprigtte. Later voegde hij bij de waaijerfabriek die van kamerbehangsels en schilderde daarbij, aangezien hij zeer ervaren was in de doorzigtkunde en niet onbedreven in de bouwen werktuigkunde, tooneelschermen zoo voor de Amsterdamsche, als voor de Rotterdamsche, Haagsche en Leidsche schouwburgen en voor sommige tooneelgezelschappen, waarvan eenige door plaatsnijders zijn in koper gebragt. Nog heeft men van hem eenige kabinetstukken, doch de meeste zijner teekeningen zijn getrokken uit tooneelvoorstellingen. De gezigten van den brand des Amsterdamsche schouwburg, door C. B o g e r t s gegraveerd, zijn mede door hem geteekend. Bovendien maakte hij onderscheidene tooneelvertooningen voor den brandspiegel waarin hij door zijnen zoon J a n B a r b i e r s , die zich bijzonder op de werktuigkunde had toegelegd, geholpen werd. Ook had hij veel te doen met het maken van sieraden voor buitenplaatsen, die hij met smaak wist te vervaardigen. In zijne snipperuren hield hij zich gedurende eenige jaren, bezig met het zamenstellen van een zeer fraai en kunstig mechanisch tooneel in het klein met zeer vele tooneelveranderingen, kunst- en vliegwerken, zoodat het de bewondering van ieder wegdroeg. Over dit kunststuk gaf hij een boekje uit getiteld:

Kort vertoog van het Theatrum artificiosum of kunsttooneel enz., waarachter ook eenige verzen van B a r b i e r s voorkomen. Behalve dit werkje bestaan er nog van hem, doch alleen voor vrienden gedrukt:

Rampzalige verandering van menschen in beesten, *mitsgaders eene nette en zeldzame beschrijving van het land in hetwelk zulks dagelijks geschied*, enz. In dit dichtwerkje, waarachter eenige fabelen van de F e n e l o n , door B a r b i e r s uit het fransch proza in Nederduitsche dichtmaat overgebragt, gevonden worden, gispt hij op eene aardige zinnebeeldige wijze de menschelijke gebreken.

B a r b i e r s , die bovendien niet ongelukkig de muzijk beoefende, was mede ongemeen kundig in de goochelkunst. Bij zoovele talenten voegde hij een zeer beminnelijk karakter zijnde hij bijzonder vrolijk, vriendelijk en gastvrij. Op eene treffende wijze verloor hij zijne echtgenoot, oogenschijnlijk volkomen gezond zijnde, viel zij in 1779, door eene beroerte getroffen plotseling aan zijne zijde neder, was eensklaps doof, stom en blind en overleed vierentwintig uren later. Hij overleefde haar niet lang maar overleed den 7 September 1780. Hij had bij zijne gemelde echtgenoote zes zonen en zeven dochters verwekt, van welke bij zijn overlijden nog vier zonen en drie dochters in leven waren; onder zijne zonen waren

Bartholomeus Barbiers en Pieter Barbiers Pieterz. die beide volgen. Zijn portret gegraveerd door Marcus, treft men aan in van Eynde en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*. D. II. plaat B.

Zie, behalve dat werk, Immerzeel *Levens en Werken der Kunsts*.

[Bartholomeus Barbiers]

BARBIERS (BARTHOLOMEUS), geboren te Amsterdam in 1740, was de tweede zoon van den voorgaande. Door zijnen vader tot de schilderkunst opgeleid, oefende hij zich in het landschapschilderen, doch werkte met de linkerhand. Ofschoon hij onderscheidene tooneelwerken en dergelijke schilderde, legde hij, die zeer ervaren was in de doorzigtkunde, zich toch meer op het bouwkundig teekenen toe, waarin hij, zoowel als in het zoogenaamde handteekenen, later les gaf. Den 18 Januarij 1808 over-leed hij in zijne geboorteplaats, en liet bij zijne echtgenoote, Johanna Hendrica Kieman, eenen zoon na, die volgt.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Gesehied. der Vaderl. Schilderk*. D. III. bl. 300 en 301; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Pieter Barbiers]

BARBIERS (PIETER) BARTHOLOMEUSZ., geboren den 25sten Januarij 1772, te Amsterdam, was een zoon van den voorgaande, en werd door zijnen vader tot de kunst opgeleid. Hij vestigde zich later te Haarlem, waar hij onderwijs gaf in de teekenkunst. In de tijd, die hem van zijne lessen overschoot teekende en schilderde hij landschappen en historiestukken.

Meer dan eens werden zijne teekeningen door de Maatschappij *Felix Meritis* bekroond; zoo behaalde hij in 1804 het accessit op eene Historische teekening, voorstellende, *het smeeken om vergiffenis door de weduwe van Oldenbarneveld*, *bij Prins Maurits voor haren zoon;* in 1807 de gouden medaille op eene teekening verbeeldende *de moeder van Biton en Cleobis de Godinne Juno smeekende om vergelding voor deze hare zonen wegens hunne moederlievende daad; zijnde het voorttrekken van den wagen*, *waarop zij was gezeten bij den plegtigen optogt van Argos naar den Tempel van gemelde Godinne;* en in 1810 weder de gouden medaille voor eene teekening ten onderwerp hebbende *het oogenblik*, *waarop Pieter Dirkszoon Hasselaar*, *toen men*, *den* 10 *Julij* 1573, *na de overgave van Haarlem aan de Spanjaarden*, *zijne broeder in zijne plaats wilde gevangen nemen*, *deze woorden uitte:* '*zoo gij den Vendrich zoekt*, *laat dezen los*; *ik ben het*'[(1)]; terwijl in het jaar 1816 zijne schilderij voorstellende: *Den blinden Oedipus*, *van zijne dochter Antigoné verzeld*, *rustende in een boschje aan de wraakgodinne geheiligd*, *wordt door een Atheensch burger bevolen*, *deze plaats te verlaten*,

(1) Van deze teekening vindt men eene beschrijving, met den omtrek in plaat, in de *Algem. Konst- en Letterbode* van 1811. D. I. bl. 147.

waarbij hij zich herinnert aan de Godspraak van Apollo aan hem gedaan, *betreffende zijn sterfuur*, wel den uitgeloofden prijs niet behaalde maar toch op eene vereerende wijze, der tentoonstelling waardig gekeurd werd. In 1824 werd de bijprijs aan zijne schilderij voorstellende: *het onderhoud van den Profeet Nathan met den Koning David*, *wegens het gebeurde met Urias; en wel in den oogenblik dat Nathan*, *tegen David zegt:* '*Gij zijt die man*,' toegekend.

Een gedeelte der bouwvallen van de vermaarde abdij te Rijnsburg werd door Barbiers in 1812, weinig tijd voor het sloopen daarvan, geteekend en door Joannes Pieter Visser Bender in het koper gekragt, ook bestaan er eenige prentjes van zijne hand in aqua tinta manier vervaardigd. Barbiers overleed den 10 September 1837 aan eene beroerte.

Bij zijne echtgenoote Maria Geertruida Snabillé, die wij later mede als schilderes zullen aantreffen, liet hij zeven kinderen na, twee zonen, Pieter Barbiers, die volgt, en Willem Frederik Barbiers, geboren 10 September 1815, thans Evangelisch-Luthersch Predikant te Gouda, en vijf dochters, onder welke eene, Maria Geertruida Barbiers, gehuwd met den landschapschilder Pieter de Goeje, mede de kunst beoefent. Het portret van Barbiers vindt men in *het Studieprentenboek van* J.E. Marcus.

Zie *Algem. Konst. en Letterb*. van 1807, D. II. bl. 301, van 1811, D. I. bl. 11 en 117, van 1817, D. I. bl. 86, van 1824, D. II. bl. 349, van 1837, D. II. bl. 178 en 179; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild*. D. III. bl. 164 en 165; Immerzeel. *Levens en Werken der Kunsts*.

[Pieter Barbiers]

BARBIERS (PIETER) junior, zoon van Pieter Barbiers Bartholomeuszoon en Maria Geertruida Snabillé, geboren te Haarlem den 27 April 1798, genoot zijne eerste opleiding in de teeken- en schilderkunst van zijnen vader. Op een vereerend getuigschrift van de 4e. klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut te Amsterdam, in September 1823 tot Stadsteekenmeester te Zalt-Bommel aangesteld, werd hij reeds het volgende jaar in de zelfde betrekking naar Kampen beroepen. In 1826 volgde zijne aanstelling als Leeraar aan de Koninklijke School voor Beeldende Kunsten te 's Hertogenbosch, alwaar bij tot 1846 den bloei dier school door zijn grondig onderwijs merkbaar bevorderde en zich de beste getuigenissen verwierf. Op onderscheidene tentoonstellingen vond men werk van zijne hand, ofschoon hij zich later meer met de lithographische kunst bezig hield. Behoefte aan meerdere rust deed hem in 1846 van zijne betrekking afzien; toen begaf hij zich naar Zwolle alwaar hij den 29 November 1848 overleed.

Den 18 September 1838 was hij in den echt getreden met Amelia Wilhelmina Maria Agnes Meijerink, dochter van den Weleerwaarden Heer Meijerink, Predikant te Kamperveen,

bij wie hij geene kinderen naliet. In de schoolzaal te 's Hertogenbosch is op eene schilderij voorstellende het toenmalig bestuur dier school een zeer welgelijkend portret van hem aanwezig.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.;* uit de familiepapieren aangevuld.

[Pieter Barbiers]

BARBIERS (PIETER) PIETEBSZ., geboren te Amsterdam, den 26 October 1749, een zoon van Pieter Barbiers Anthonijz., werd door zijnen vader tot de kunst opgeleid en is een zeer verdienstelijk landschapschilder geworden. Ook heeft men van hem fraaije behangselof zaalstukken. De onderwerpen van zijn penseel en zijne teekenpen zijn veelal heuvelachtige en boomrijke Geldersche landschappen of schilderachtige gezigten in den omtrek van Haarlem. Deze landschappen zijn doorgaans bevallig gestoffeerd met landlieden en vee bij eene schuur, eene beek, eene boerenwoning of een dorp. Een aantal kunstenaars hebben zich onder zijne leiding gevormd, onder anderen de Heeren Johannes Jelgerhuis Rsz., Jan Hulswit, Carel Lodewijk Hansen, Abraham Johannes Ruytenschildt en D. Kerkhoff.

Barbiers bereikte eenen zeldzamen ouderdom en overleed in 1842. Hij had eenen zoon, die het zelfde vak als zijnen vader beoefende, zie hieronder.

Het afbeeldsel van Barbiers wordt gevonden bij Immerzeel, *Levens en werken der Kunstsch.*, D. I. bl. 29.

Zie voorts: van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. schild.*, bl. 49 en 50.

[Bartholomeus Barbiers]

BARBIERS (BARTHOLOMEUS) geboren te Amsterdam, in 1784, was een zoon van den voorgaande, die hem tot de kunst opleidde, en onder wien hij ongemene vorderingen maakte, zoo dat men groote verwachting van hem koesterde, doch hij overleed in jeugdige ouderdom den 28 April 1816. Er bestaan van hem fraaije landschapsteekeningen.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. schilderk.* bl. 50.

[Johannes Barbonus]

BARBONUS (JOHANNES) verjaarde Frederik Hendrik in het jaar 1641 *met LVII Morale Sinne-Beelden* enz. *makende alsoo uytdruckende ende begrijpende het getal deser Sinne-Beelden*, *het getal sijner jaren*. Dit werkje is met aardige plaatjes versierd, door Latijnsche zinspreuken en Nederduitsche versjes verklaard en door historische aanteekeningen opgehelderd.

Zie Witsen Geysbeck, *Woordenb. der Dichters*.

[Aernt Barck]

BARCK (AERNT) was een der Teekenaars van het Verbond der Edelen, en komt voor onder de Geldersche en Hollandsche Bondgenooten.

Zie T e W a t e r , *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 181 en 182.

[Johannes Koenraad Barckhausen]

BARCKHAUSEN (JOHANNES KOENRAAD) werd in 1666 te Horn, in het graafschap Lippe, geboren. Hij beoefende de Schei- en

Kruidmengkunde, en deed tot uitbreiding zijner kennis eene reis door een gedeelte van Europa, waarna hij in 1703 te Utrecht tot Hoogleeraar in de Scheikunde werd aangesteld. Hij vervulde deze betrekking met veel roem tot aan zijnen dood, welke in 1723 plaats had, en vermaakte aan de stads-bibliotheek eene uitgelezene verzameling van boeken over de kruidkunde en over verschillende deelen der natuurlijke historie. Zijne schriften zijn:

Synopsis pharmaceutica, Utr. 1696, 8°.

Elementa Chemiae, ibid. 1703, 8°.

De medicinae Origine et progressu, 1723, 4°.
Collectanea medicinae practicae, 1715.

Zie F e l l e r , *Biogr. Universelle*.

[Robert Barclay]

BARCLAY (ROBERT), een Schot in Nederlandsche dienst, was tot in 1595 Luitenant bij de eigen kompagnie van den Kolonel M u r r a y , doch bekwam in October 1597 de kompagnie van Kapitein E g g e r , die voor Bredevoort aan zijne wonden overleden was. Hij werd in den slag bij Nieuwpoort, waar hij zich dapper gekweten had, krijgsgevangen gemaakt en daarna vermoord.

Zie (S c h u l l e r t o t P e u r s u m) *Krijgsbevelhebbers bij Nieuwpoort*, bl. 72.

[Willem Dirckszoon Bardes]

BARDES (WILLEM DIRCKSZOON), een zoon van D i r k B a r d e s en D i e w e r W a l i g , was oud Schepen te Amsterdam, toen hij in 1542, ofschoon door sommigen van lutherij verdacht, op aanprijzing van den Burgemeester H e n d r i k D i r k z o o n , tot Schout werd aangesteld. Acht jaren had hij het schoutambt bekleed, tot genoegen der Regering, toen hij, of om te minder af te hangen van zijns gelijken en zijn ambt op vasten voet te behouden, of om andere redenen, ten hove te weeg bragt, dat de Landvoogdes, vrouw M a r i a , de 20000 guldens, door de stad op het schoutambt geschoten, afloste, en hem Schout maakte van 's Keizers wege. Van toen af, veranderde de gunst der wethouderschap te hemwaarts in afkeer en nijd. Men gaf hem na, dat hij de geheimen der stad, met name hun veinzen van armoede, om met geene leeningen gekweld te zijn, ten hove openbaarde. Niemand nogthans was meer op den Schout verbitterd, dan H e n d r i k D i r k z o o n , die hem eerst bevorderd had, en wien zijn gezag nu meest tegen de borst was, omdat er zijn eigen meest door geknakt werd. Ja, de twist liep zoo hevig, dat de burgerij tusschen hen partij koos en de factienamen van S c h o u t i s t e n en H e n d r i k D i r k i s t e n er uit ontstonden.

H e n d r i k D i r k s z o o n smeedde dan, zoo als sedert geregtelijk getuigd is, een zoo hatelijk stuk, dat er hier te lande, zelden de weêrgade van gezien is. F l o r i s E g b e r t s z o o n , Kettermeester en Onderpastoor der Oude kerk, op zijne zijde gekregen hebbende, won hij getuigenissen tegen den Schout in, behelzende, dat deze en zijne vrouw herdoopt waren; eene vergadering van Herdoopers ten hunnen huize gehouden, en anderen bijgewoond hadden. Deze

getuigenissen werden afgelegd door Fij Hermans van Zwolle, in de wandeling *Gele Fij* genaamd, een arm wijf, zich generende met het bespieden en beklappen van hen, die verboden vergaderingen bijwoonden; Volkje Willems, eene vrouw van gelijken stempel; Kornelis Maatszoon Zwart, Notaris, en Adriaan Janszoon, slijper. De Pastoor schreef den inhoud van hun getuigenis over aan Ruard Tapper, Opper-Inquisiteur te Leuven. Doch dit was alles zoo stil niet geschied, of de Schout had er de lucht van gekregen, en zich terstond bij de Landvoogdes vervoegd, klagende, dat men hem met laster zocht te bezwaren. Ook verwierf hij, dat er gemagtigden naar Amsterdam werden gezonden, die, de getuigen onderzocht hebbende, zich bijna overtuigd hielden, dat hunne verklaringen valsch waren. Sedert werd de zaak het Hof van Holland aanbevolen, dat gemagtigden stelde, om die nader te onderzoeken. In het jaar 1554 werden Volkje en Fij, in stilte naar 's Gravenhage gevoerd, en gevangen gezet. Men ondervraagde ze hier, naar het herdoopen van den Schout, hetwelk zij verklaarden gezien te hebben, staande op een bankje voor de glazen van zekeren koepel buiten de stad, welke Bardes in huur had. Hierna kwamen er gemagtigden van het hof naar Amsterdam, om de gelegenheid van dezen koepel te onderzoeken; een dier gemagtigden, op het bankje tredende, en bevindende dat zijn arm te kort was om bij het glas te reiken, zeide tot den Schout dat zijne zaken behouden waren; zonder hem verdere opening te geven. Nu liep het nog twee jaren aan, eer de andere medepligtigen, met name Hendrik Dirkszoon en de Pastoor gevat en naar 's Gravenhage gebragt werden; de laatste werd aangegrepen, terwijl hij voor het outaar stond en in zijn priesterlijk gewaad vervoerd. De getuigen bekenden na lang zitten eindelijk schuld, en dat zij door den Burgemeester en den Pastoor omgekocht waren, om den Schout valsch te betichten. Toen deed het geregt zijnen pligt, de Notaris werd van zijn ambt ontzet, en Adriaan Janszoon, die onder verandering van naam wel drie verklaringen had afgelegd, de een op den naam van Adriaan Slijper, de tweede op die van Adriaan Waker en de derde op Adriaan Janszoon, gegeeseld, en beide het land uitgebannen. De Pastoor moest bekennen, dat bij op eene roekelooze wijze, en zonder grond, ten nadeele van den Schout aan Ruard Tapper geschreven had. Dan met Fij liep het zoo gemakkelijk niet af, haar werd de tong uit den hals getarnd, voorts werd zij geworgd, geblakerd, en naar het galgeveld gevoerd, blijvende tot den laatsten oogenblik toe staande houden, dat zij door Hendrik Dirkszoon en den Pastoor verleid was, met verzoek dat men den Schout voor haar om vergeving zou vragen; dit vonnis werd den 3den Mei 1561 ten uitvoer gebragt, Volkje was intusschen in de gevangenis overleden. De Burgemeester, die gezorgd had, dat men hem niets bewijzen kon, werd onder borgtogt van 40,000 ponden, geslaakt, en vermogt later zooveel, dat hij in de jaren

1563 en 1564 weder tot Burgemeester verkoren werd. Daar het schoutambt toen andermaal aan de stad verpand was, werd B a r d e s in 1566 daarvan verlaten; sedert beschuldigd de hand gehad te hebben in de opschudding van dat jaar, werd hij voor den Raad der beroerten gedagvaard, strengelijk gepijnigd, doch zuiver geschouwd. Daarna de Staatsche partij tegen den Spanjaard gekozen hebbende, werden zijne goederen, meest onder Amsterdam gelegen, hetwelk lang Spaansch bleef, verbeurd verklaard. Alle smarten had hij manmoedig doorgeworsteld, doch het lijden van armoede op zijnen ouden dag deed hem bezwijken; hij verloor eerst de gezondheid en naderhand het verstand, en bragt het overige zijner dagen te Delft door, alwaar hij in 1568 in zulk eenen deerniswaardigen toestand zijn leven eindigde, dat het den Prins van Oranje tranen kestte.

Zie H o o f t , *Neederl. Histor.*, bl. 56-62; B r a n d t , *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 247 en volg.; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. V. bl. 411-416; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 57 en 59. D. II. bl. 561.

[Willem Bardes]

BARDES (WILLEM), een zoon van den voorgaande, was zeer ijverig werkzaam voor de Hervorming, niettegenstaande de gestrengheid, waarmede zijn vader om het begunstigen en aankleven van die partij, vervolgd was. Hij was Stedehouder van S o n o y in Noord-Holland en hielp, als zoodanig in 1574 Purmerende, waar men eenen aanval van de Spanjaarden vreesde, bezetten. Zoo zeer was hij in het Noorder-Kwartier in aanzien, dat de Regering van Alkmaar hem, den 16 December van dat zelfde jaar, verleende, zoo hij te Alkmaar wilde komen wonen ‘Exemptie van alle Officiën van de Magistraat of anders van Schutterye en andere burgerlijke lasten, van contributie van Sluysgeld, Loogering van Soldaten, en dat hy ten allen tyden met zyne familie en goederen vry zoude mogen vertrekken daer het hem goeddacht.’ In 1578 behoorde hij onder de ballingen, die zich toen weder in Amsterdam bevonden. Twee dagen voor de groote omkeering in Amsterdam, voorgevallen op den 26sten Mei van gemeld jaar, schreef hij aan S o n o y , dat hij zijn volk moest gereed houden, om op het eerste bevel van de Staten van Holland te kunnen optrekken; ook ontbood hij eenen schootvrijen helm en rondas, ten zijnen gebruik, blijks genoeg, dat hij iets geweldigs in den zin had. Toen de omwenteling naar wensch gelukt, en de Regeerders, die de inwoners dus lang gekweld hadden, ter stad uitgeleid waren, was Mr. W i l l e m B a r d e s een van degenen, welke tot Burgemeester en Raad aangesteld werden. In 1579 werd hij als Gelastigde van de Staten van Holland naar Weesp gezonden, om aldaar de rust te herstellen, die door eenige Roomschgezinden in het storen van de Hervormde Godsdienst, met kennis of door aandrijven van sommigen uit de Regering, verbroken was; hij zette zeven leden uit de Vroedschap, en drie hunner, nevens den Secretaris en den ouden

Pastoor, uit de stad hebbende doen leiden, was de rust aldaar hersteld,

In het jaar 1586, verzette hij zich mannelijk tegen de oogmerken van L e i c e s t e r, die op raad van J a k o b R e i n g o u d, Heer van K o u w e n b e r g e, straffen en vorderingen ten laste der kooplieden wilde invoeren, ofschoon het den naam had, dat die straffen alleen zouden dienen tegen de lorrendraijers, zijnde zoodanige lieden, die tegen de plakkaten, en onaangezien de borgtogten bij hen gesteld, den vijand toevoerden. Niet minder ijverde hij tegen het oprigten der kamer van geldmiddelen, van welke R e i n g o u d hoopte Thesaurier te worden. Hij toonde op eene vrijmoedige wijze, dat L e i c e s t e r geen magt had, om, zonder kennis der Algemeene Staten, zoodanig eene kamer op te rigten. Toen deze zaak op nieuw voor den Raad gebragt was, werd het straffen der lorrendraaijers door ieder redelijk gekeurd, alleenlijk gaf B a r d e s in bedenking, of het zonder gevaar van oproer te doen ware; doch over het oprigten eener kamer van geldmiddelen merkte hij bij herhaling aan, dat alle nieuwigheid ongemak baarde, en dat hij er zoo veel niet uit te halen zag. In het voorbijgaan liet hij iets merken van de klagten, die hem en zijne ambtgenooten uit Holland gedaan waren, over het dringen van vreemdelingen in de regering, waarover L e i c e s t e r zeer verstoord werd. B a r d e s verzocht, dat men zijne woorden, als spruitende uit zucht tot voorstand van 's lands vrijheden, ten goede nemen wilde; waarop de Graaf hernam: ‘dat de woorden goed, maar de werken gering waren.’ Maar met dit stribbelen tegen 's Graven welbehagen werd niets gevorderd; de kamer werd opgerigt en R e i n g o u d Thesaurier gemaakt. In 1587 reisde B a r d e s naar Friesland en stilde er eenige onlusten, en in 1588 zond de Raad van State hem naar Medemblik, ten einde die stad over te halen om de zijde des Prinsen v a n O r a n j e te kiezen, doch deze poging was vruchteloos.

Het ambt van Burgemeester en Raad heeft B a r d e s te Amsterdam verscheidene malen bekleed; en hij overleed in het jaar 1601, nalatende eenen zoon, insgelijks W i l l e m B a r d e s genaamd, aan wien de Staten van Holland, in 1603, eene rente van 200 ponden 's jaars toeleiden, wegens 3200 ponden, die zijn grootvader, bij zijne laafste Schouts-rekening, van de stad Amsterdam nog te vorderen had.

Zie H o o f t, *Vervolg der Neederl. Hist.*, bl. 163 en volg., B o r, *Nederl. Oorl.*, B. VI. en volg.; B a l e n, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 353; V e l i u s, *Chronyk van Hoorn*, bl. 427; B r a n d t en C e n t e n, *Hist. van Enkhuisen*, bl. 154; B o o m k a m p, *Alkmaar*, bl. 184 en volg.; W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 205 en volg.; D. VIII. bl. 157 en volg.; (B e a u f o r t), *het Leven van Willem I*, D. III. bl. 173-175; K o k, *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*

[Ferdinand de la Bare of Barre]

BARE of BARRE (FERDINAND DE LA), Ridder, Heer van M o u s e r o n, eene heerlijkheid in Vlaanderen, van F r e s n o y, A t h enz., een man van aanzienlijken huize, stond reeds in groot aanzien bij

Keizer Karel V, door wien hij in 1543 tot Souverein-Bailju te Gent werd aangesteld. Hij was ook Kamerheer eerst bij dien Vorst en daarna bij diens zoon Filips II. In 1577 was hij een der onderteekenaars van de Unie van Brussel, die zich verhonden tot tegenstand aan het verblijf der Spanjaarden hier te lande, maar tevens tot bescherming der Roomsche godsdienst. Als Roomschgezinde stak hij de Prinsgezinde partij in het oog, en werd daarom den 28 October 1577 te Gent met den Hertog van Aerschot door Imbyse en Rythove gevangen genomen. Weder in vrijheid gesteld zijnde, overleed hij kort daarna Zijne eenige erlgename was Louise de la Bare, die, door haar huwelijk met Antonie van Liedekercke, de uitgestrekte goederen van haar geslacht tot het huis van Liedekercke overbragt.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 75 en 76; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange*, Tom. VI. p. 40 *et suiv*.

[Albertus Baren]

BAREN (ALBERTUS), zestiende Kommandeur der Duitsche Orde en Pastoor in de St. Pieters-Kerk te Leiden, bekleedde die waardigheid in het jaar 1479, juist toen Leiden en de meeste Hollandsche steden door de partijschappen der Hoekschen en Kabeljaauwschen zoo zeer verontrust werden. Na zijn ambt gedurende 31 jaren met roem en voorzigtigheid te hebben waargenomen, is hij in 1504 overleden.

Zie Feller, *Biogr. Universelle*.

[Doove Barend]

BAREND (*Doove*). Zie DIRKSZ. (BAREND).

[Johan Barenda]

BARENDA (JOHAN) of BARNENDA, Bouwmeester te Groningen, werd in het jaar 1569 - toen Karel Quarre, Ridder en Raad in het Hof van Braband, uit Friesland naar Groningen gekomen was, om hen, die de kerken geplunderd hadden op te zoeken en te straffen - met de stadsmetselaars en timmerlieden, in verzekering genomen en in de gevangenis geworpen, omdat zij, op bevel van de Overheid, de Broerkerk voor de Hervormden van beelden gezuiverd hadden. Daarop werd een eisch des doods tegen hem ingesteld, doch zij beriepen zich op de Regering, die hun niet alleen dit bevolen, maar hen ook uit de stadskas daarvoor beloond had. Bor verhaalt, dat Burgemeesteren en Raad, uit vrees dit ontkenden, hetwelk zij daarom te gemakkelijker doen konden, omdat zij gezorgd hadden, dat de gemelde belooning door den Stads-Rentmeester onder eenen anderen naam was te boek gezet. Dit is echter niet waarschijnlijk, zóó omdat andere gelijktijdige schrijvers het niet hebben opgeteekend, als ook omdat de Groninger ballingen in hun verzoekschrift te Spiers er niets van melden, hetgeen zij zeker niet zouden verzuimd hebben. De gevangen Bouwmeester ontkwam met twee andere arbeiders uit de gevangenis en vlugtte buiten lands. Van zijne verdere lotgevallen vindt men niet geboekt.

Zie Bor, *Nederl. Oorlogh.*, B. V, bl. 263 (193); Brucherus, *Geschied*, *der Kerkherv. in de prov. Groningen*, bl. 161 en 162; *Tegenw. Staat van Stad en Lande*, D. I. bl. 304.

[Jacob Barenden]

BARENDEN (JACOB) of BARENTZ, was Kapitein bij de dappere bezetting van Haarlem, toen die stad door de Spanjaarden in 1573 belegerd was. Hij werd met meerdere manhafte verdedigers dier stad, nadat deze aan de Spanjaarden was overgegaan, gevangen genomen, en overleed in den kerker.

Zie B o r , *Nederl. Oorloghen*, B. VI. bl. 443 (325).

[Dirk Barends]

BARENDS (DIRK). Zie BARENDSEN (DIRK).

[Barend Barends]

BARENDS (BAREND) of BAREND BARENTSZ, geboortig van Kampen, had zich bij de Geuzen-Vrijbuiters gevoegd, en werd den 26 Januarij 1572 te Enkhuizen, dat toen de Spaansche zijde hield, onthoofd, omdat hij zich in zeerooverij en andere geweldenarij had te buiten gegaan en in den zin had zich naar Emden te begeven en den Prins v a n O r a n j e te dienen.

Zie B r a n d t en C e n t e n , *Historie van Enkhuisen*, D. I. bl. 106; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Willem Barends]

BARENDS (WILLEM). Zie BARENDSZ (WILLEM).

[Jan Barendse]

BARENDSE (JAN), bijgenaamd JAN DE LAPPER, gehoortig van Haarlem, was bootsman op een der schepen, welke onder M a a r t e n H a r p e r t s z T r o m p , in den eersten Engelschen oorlog, de Britten bevochten. Zijn Kapitein, den vijand voor zich ziende, wilde den steven wenden, doch sneuvelde, even als zijn Luitenant; hierop liet het scheepsvolk den moed zakken en wilde zich aan den vijand overgeven, doch B a r e n d s e , vat een lontstok en bedreigt hen, zoo zij van overgave reppen, den brand in het kruid te steken. Nu neemt hij het bevel op zich, en stelt zich zoo dapper te weer, dat het eerste Engelsche schip dat op hem afkomt, naast hem zinkt; terwijl een tweede door hem reddeloos wordt geschoten. Nadat de strijd geëindigd was, seinde T r o m p de Kapiteins bij hem aan boord, en was niet weinig verwonderd ook onzen Bootsman met eene sloep te zien opdagen, doch naauwelijks had de Vlootvoogd de toedragt der zaak vernomen, of hij vergunde B a r e n d s e zitting nevens de andere Scheepsbevelhebbers. Nadat de vloot was binnen gevallen, werd B a r e n d s e voor zijnen betoonden moed door 's Lands Staten vereerd met eenen gedenkpenning, hangende aan eenen gouden keten en eene gift van vijfhonderd pond.

Toen het kort daarna vrede werd, nam B a r e n d s e zijn ontslag, en daar hij vroeger van beroep schoenmaker was geweest, zette hij zich in zijne geboorteplaats als schoenlapper neder en wel in een pothuis, destijds staande tegen het huis de

zwarte hond genaamd[1], op het Spaarne, nabij de Melkbrug. Alle Zondagen stapte B a r e n d s e zeer deltig in zijnen zwarten rok, den

(1) Dit pothuis is omstreeks het jaar 1820 afgebroken, doch de *Zwarte hond* steekt er nog uit. Ook ziet men er eenen gewonen blaauwen steen in den gevel gemetseld, met het volgende opschrift daarin gebeiteld:
M D C L I I .
VOOR DIT HUIS OEFENDE
J A N D E L A P P E R
ZIJN EENVOUDIG HANDWERK, VERHIEF ZICH DOOR BELEID EN MOED TOT SCHEEPSBEVELHEBBER EN IS, STRIJDENDE VOOR HET VADERLAND DEN HELDENDOOD GESTOR VEN.
1824.
J.H.K.

gouden ketting met den penning er aan om den hals, naast zijne vrouw, naar de kerk.

Bij het uitbarsten van den tweeden Engelschen oorlog werd T r o m p , die naar 's Gravenhage was opontboden, om daar zijne bevelen te ontvangen, door het ophalen van de Melkbrug eenige tijd opgehouden. Door B a r e n d s e aangesproken, herkent hij in dezen dadelijk den dapperen Bootsman en toont er prijs op te stellen, om hem weder in dienst te hebben, doch de schoenlapper weigert dit volstandig, tenzij men hem als Kapitein het bevel op een schip toevertrouwde. Zelfs het aanbod van T r o m p om te trachten hem als Luitenant geplaatst te krijgen, wordt van de hand gewezen met de woorden: ‘Kapitein of Schoenlapper.’ Naauwelijks drie dagen daarna ontvangt B a r e n d s e een brief, dien hij zich door iemand laat voorlezen, daaruit vernemende dat hij naar 's Gravenhage werd opontboden, om het bevel over een oorlogschip op zich te nemen, loopt hij naar zijne vrouw, zegt: ‘Wijf! de zondagsche rok en de medailje hebben nu afgedaan,’ en begeeft zich dadelijk op reis. Te 's Gravenhage gekomen werd hij als Kapitein geplaatst op het schip *Maarsseveen* van 42 stukken, waarmede hij zich in 1658 bevond bij de vloot, die onder W a s s e n a e r - O b d a m naar Dantzig stevende, en het schijnt dat hij in de vloot meest als J a n d e L a p p e r bekend was, althans op de lijst der Scheepsbevelhebbers, welke aan dien togt deel namen, komt hij onder dien naam voor. In de volgende togten overlaadde hij zich met roem, doch in een der zeeslagen van den tweeden Engelschen oorlog werd hem eenen arm afgeschoten. Nog vol moed zijnde, liet hij zich hierop aan de mast binden en moedigde zoo lang zijne schepelingen manhaftig aan, tot dat een tweede kogel hem het hoofd wegnam.

Zie B r a n d t , *Leven van de Ruyter*, bl. 99 en 103; *Vad. Letteroef*. voor 1821, bl. 92 en volg.; P.H. K l a a r e n b e e k , *Nagelaten Gedichten*, bl. 181-190.

[Wybrant Barendsen]

BARENDSEN (WYBRANT) of BARENTZOON, was Kapitein van een brander in de Nederlandsche vloot gedurende den oorlog van 1672 en 1673. Als Kommandeur van de snaauw *de Kreeft* van 8 stukken, werd hem in 1675 door den Admiraal de Ruyter opgedragen, om, nevens anderen, langs de Engelsche kust op de Fransche kapers jagt te maken, op welken togt hij eenen Franschen kaper op het strand joeg, dien plunderde en verbrandde. Ook verzelde hij dien Vlootvoogd op zijnen laatsten zeetogt, dien naar de Middellandsche Zee, en was op nieuw Kommandeur van den brander, *de Kraanvogel*, bij de vloot die Willem III naar Engeland overbragt.

Zie Brandt, *Leven van de Ruyter*, bl. 912 en volg; de Jonge *Nederl. Zeewezen*, D. III. St. II. bl. 489.

[Dirk Barendsen]

BARENDSEN (DIRK) of DIRK BARENDS, een Kunstschilder, geboren te Amsterdam, in 1534, genoot het cerste onderwijs in de kunst van zijnen vader Barend Dirks, dat een tamelijk goed Schilder was. Toen Dirk den ouderdom van 21 jaren had bereikt, vertrok hij naar Italië, hield zich te Venetië op bij den beroemden Titiaan, die buitengemeen veel van hem hield, hem in huis nam, als zijn kind behandelde, en hem vergunde, ja zelfs beval, zijne te Venetië komende landslieden wel te onthalen.

Barendsen die met een edelaardige ziel en vlug verstand, was begaafd, verkeerde het liefst met deftige en vermogende lieden, of geleerden, doordien hij zelf in de fraaije letteren bedreven, der latijnsche taal magtig, en zeer belezen was. In Italië hield hij gemeenzame verkeering met den Heer van St. Aldegonde, welke vriendschap en goede verstandhouding sedert in Nederland tusschen hen altoos bestaan bleef; zoodat Aldegonde, die veel vermaak schepte in het bijzijn van Barendsen, nimmer te Amsterdam kwam, zonder hem te bezoeken. Barendsen had ook liefhebberij voor de muzijk, en oefende zich tot uitspanning op onderscheidene speeltuigen. Hij hield mede gemeenzame verkeering met den dichtkundigen Dominicus Lampsonius, met wien hij briefwisseling hield in de latijnsche taal. Na eene afwezigheid van omtrent zeven jaren, keerde Barendsen door Frankrijk naar Nederland terug, en trad te Amsterdam in het huwelijk, met eene dochter uit eene der aan zien lijkste geslachten dier stad. In den ouderdom van 28 jaren vervaardigde hij zijne eigen beeltenis en die zijner huisvrouw; welk stuk zeer aardig en fraai behandeld was. Ofschoon hij zich meestal aan het portretschilderen hield, waarin hij zeer vaardig was, en eene bevallige manier volgde, schilderde hij nogthans ook eenige fraaije altaarstukken, en meer andere uitmuntende tafercelen, waarin men kennelijk de voortreffelijke manier van Titiaan ontdekte, dien hij ook geportretteerd heeft. Onder zijne meest vermaarde stukken noemt men *de val van Lucifer*, dat een aantal naakte, kunstig geteekende figuren bevatte en uitmuntend van koloriet en effect was. Ook een *Judith* van hem werd zeer geroemd. Men vond van Barendsen schilderijen op de Doelen of

Schuttershoven te Amsterdam, die in groote achting werden gehouden. Op 's Rijks Museum te Amsterdam ziet men van hem het *Portret van Ferdinand Alvarez de Toledo Hertog van Alva*. Zijne vrees voor de zee en het water, bragt te weeg, dat hij aan zijne begeerte om Haarlem en andere steden te bezoeken, schoorvoetend voldeed, doordien zijne zwaarlijvigheid hem belette, in een rijtuig derwaarts te reizen. Er werd hem een groot stuk dat *de zeven werken van Barmhartigheid* moest voorstellen voor het Gasthuis te Amsterdam besteld, dat half afgedaan is blijven steken, doordien hem de dood overviel, terwijl hij bezig was er aan te schilderen, in het jaar 1592. Men heeft een afbeeldsel van hem in plaat. Vermoedelijk is hij de zelfde, die bij de vreemdelingen onder den naam van Theodore Bernard voorkomt en die de Schilder is der *Venetiaansche Bruiloft* door Hendrik Goltzius in het koper gebragt.

Zie: van Mander, *Leven der Schilders*, D. I. bl. 317-320; Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Algem. Groot Hist. Woordenb.*, *B.* bl. 67, *D* bl. 23; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univ.;* Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. A 208 en 209, D. III. A 403 en 404; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Willem Barendsz]

BARENDSZ (WILLEM), naar zijne geboorteplaats Terschelling, ook wel WILLEM BARENDSZ VAN TERSCHELLING geheeten, een zeer ervaren zeeman, was een der Scheepsbevelhebbers, op den eersten togt, welke ondernomen werd, ten einde om de Noord een weg naar Oost-Indië te zoeken. Daartoe werden drie schepen uitgerust, een uit Zeeland, een van Enkhuizen en een van Amsterdam, dat onder het bevel van Willem Barendsz stond. Die schepen, vergezeld van een Terschellings jagt, liepen den 5 Junij 1594 in zee. Barendsz kwam voorspoedig tot Kilduin, geraakte op 73°25′ van Nova Zembla, zag, wat oostelijker loopende, tusschen Kaap Baxo, 4 mijlen van Langeres, en den westhoek der Lomsbaai, twee inhammen, geraakte dus al verder bij den Zwarten hoek, aan Willems eiland (zoo als hij dit noemde) op 75° 55′ en daarna op 76° 30′ bij de hoek van Nassau, van welke hij eenigzins Oost ten Zuiden, en Oost Zuidoost aanliep, waar hij eenig nieuw land benoorden Nova Zembla meende te zien, doch verloor daardoor de zware wind, die hem dwong 16 uren zonder zeilen te drijven. Zijn roeijagt kwam eindelijk omtrent het land van Nova Zembla tot aan den IJshoek, die op 77 graden ligt. Dus was Barendsz den 31 Julij genaderd tot aan de eilanden, door hem de Eilanden van Orangien genaamd, doch kon niet zien, dat daar eenige straat of doortogt te vinden was, om verder naar het Oosten en in de Tartaarsche zee te geraken, weshalve hij, ziende dat zijn volk lusteloos op dien togt werd, goedvond terug te keeren, en zijne andere makkers, die naar de straat Waigatz, of de Straat van Nassau geloopen waren, te gaan opzoeken, ten einde te vernemen of zij,

die wel op 80° geweest waren, daar ook iets naders op gedaan hadden. Op dezen terugtogt stevende hij den IJshoek, Straat Nassau en andere hoeken weder voorbij, ontdekte op 71° een klein eiland, dat hij, om zijne zwartheid boven op, het Zwarte eiland noemde.

Zij zagen buiten de reeds gemelde nog onderscheidene andere hoeken, als de Kruishoek, de St. Laurens- en de Schanshoek, ook eene zeer schoone haven, door hen omdat zij er veel meel vonden, de Meelhaven genoemd, alsmede de eilanden St. Clara Matfloe en Delgay op 69° liggende, alwaar zij twee medgezellen van Zeeland en Enkhuizen, die daags te voren eerst uit de straat Waigatz gekomen waren, vonden, die niet anders dachten, of Willem Barendsz was rondom Nova Zembla gezeild, en door de straat Waigatz weer bij hen gekomen. Dus keerden zij gezamelijk weder naar huis, en kwamen den 16 September met eenen grooten walrus, dien zij gedood hadden, voor Amsterdam ten anker, doch zonder hun oogmerk bereikt te hebben, daar ook zijne twee makkers hoewel zij reeds meenden geweest te zijn, in de zee, in welke zich de groote rivieren de Oby en de Jenisey ontlasten, door de zware ijsbergen en stormen teruggedreven, ook daar van wege het ijs, geen doortogt hadden kunnen vinden. Ofschoon het eigenlijk oogmerk der reize gemist werd, was deze eerste togt reeds voor de aardsrijkskunde belangrijk, een gedeelte der kust van Nova Zembla werd met meer zorg dan te voren opgenomen, aan baaijen, kapen en eilanden namen gegeven, welke de eer der Nederlandsche zeelieden, ook voor de toekomst zouden bewaren, hoewel velen dier namen nu weder voor Russische hebben moeten plaats maken.

Niettegenstaande deze eerste togt niet zeer gunstig was afgeloopen, benam dit geenzins den moed, om dit andermaal op hoop van beter geluk, te wagen, en met een grooter getal schepen, langs straat Waigatz, en het land der Samojeden, door de Straat Nassau den weg, dien zij zoo ijverig zochten, op te sporen, vermits Jan Huygen van Linschoten, die Commies op het Enkhuizer schip geweest was, en hierin door die van 't Zeeuwsche schip ondersteund werd, veel hoop daartoe gaf, en er een zeer breed en uiterst smakelijk berigt van deed. Men zond dan in het jaar 1595 - vooral ook op het aansporen van Petrus Plancius, Predikant te Amsterdam en beroemd Aardrijkskundige - van wege dezen Staat, 7 schepen, 2 van Amsterdam, 2 van Zeeland, 2 van Enkhuizen, en 1 van Rotterdam, uit, terwijl Willem Barendsz en de Commies van Heemskerk zich bevonden op het groot schip van Amsterdam. Daarop zeilden deze schepen den 2 Julij uit Texel, kwamen den 21 Augustus aan straat Waigatz, waar zij in de Traanbaai met 54 personen aan wal gingen, om de gelegenheid van het land, en de moeijelijkheid van dezen doortogt nader op te sporen. Zij ontmoetten den 23 dier maand eenige lieden van Petschora, die Noordwaarts op geweest waren, om walrussen, traan en ganzen, te bekomen, en die naar Rusland toe voeren, deze berigtten hun, dat hunne

schepen uit Rusland door de Straat Nassau in de IJszee liepen, en gewoon waren voor eene Tartaarsche plaats voorbij de Oby gelegen, en Uglitz genaamd, ten anker te komen, daar te overwinteren, en dan hunnen handel en visscherij jaarlijks voort te zetten, daar nog bij voegende, dat de Straat Nassau (anders de Straat Waigatz) nog wel 9 of 10 weken open bleef, en dan wel toevroor, doch dat men dan over het ijs tot in Tartarije loopen kon. Na een verder vriendelijk gesprek met, en onthaal van de Russen, aan een der schepen, ging Willem Barendz den 21 Augustus aan den overwal van straat Waigatz, of op het Land der Samojeden, met 9 lieden aan land, waar zij 20 en naderhand meer Samojeden ontmoetten, die niet al te wild waren, en, na wel herkend te zijn, vriendelijk met hen spraken, berigt gevende, dat zij nog 5 dagreizen van zekeren hoek in het Noordoosten verwijderd waren, en dat zij, na het doorzeilen daarvan, in eene zeer groote zee zouden komen, vermits een van hen daar zelf met eenig volk, uit last van hunnen Koning geweest was. Zij namen vriendelijk van hen afscheid, en zeilden den 3 September ook uit de Traanbaai, en kwamen dien dag nog door de veelheid van het ijs en de dikke mist op de Oostzijde van het Staten-eiland te vervallen, alwaar zij ook aan land gingen, en twee van hunne kameraden, door een beer, die daarna nog geschoten werd, verloren. Den 9 September zeilden zij van het Staten-eiland en na veel moeijelijke ontmoetingen van het ijs, liepen zij den 11 in de Tartaarsche zee, doch moesten van wegen het zware ijs, wederom naar straat Waigatz keeren, en het bij den Kruishoek zetten. Zij deden eenige dagen daarna nog wel eenige pogingen, om verder te komen, doch waren genoodzaakt, vermits het ijs met al te groot geweld den 15 het Oosteinde van straat Waigatz inzetten kwam, met de geheele vloot nog dien zelfden dag het Westeind van de baai weder uit, en zoo verder naar huis te zeilen, komende den 18 November weder in de Maas binnen, zonder ook bij dezen togt hun doelwit bereikt te hebben, hoewel zij evenwel nader opening van de gesteldheid der Tartaarsche zee, en van den weg om daar in te komen gekregen hadden.

Die twee vergeefsche togten naar het Noorden, gedeeltelijk op kosten van den Staat gedaan, deden de Algemeene Staten van nieuwe ondernemingen derwaarts afzien; zij vonden echter goed, het zij steden, het zij kooplieden, daartoe aan te sporen, met belofte van eene belooning van 25,000 gulden, eene zeer aanzienlijke som voor die dagen. Dit moedigde de Regering van het rijke en magtige Amsterdam aan, om voor rekening zoo van de stad als van eenige kooplieden, in het jaar 1596, 2 schepen, het een onder Willem Barendsz en Jacob van Heemskerk en het andere onder Jan Cornelisz Rijp, weder naar het Noorden uit te zenden. Zij liepen den 18 Mei 1596 in zee, maar deden eenen togt, wiens gelijken nooit gehoord is. Zij kwamen den 9 Junij op 74° 36′ N.B., ontdekten daar een eiland van 5 mijlen in den omtrek,

hetwelk zij om een grooten heer, die zij, aan land getreden zijnde, dood sloegen, het Beerenland noemden. Den 13 van daar gezeild, zagen zij den 19 weder land, hetgeen zij bevonden op 80° N.B. te liggen, dat zij, van wege het spitsche gehergte, zich daar alom vertoonende, Spitsbergen, en de Engelschen, Grenland genoemd hebben. Zij vonden hier eene goede haven en ofschoon vier graden Noordelijker dan Nova Zembla, en nog hooger op gelegen, gras en grasëtende dieren, te weten: rheeën, of eene soort van herten. Den 29 van daar vertrekkende, liep Willem Barendsz wat meer naar het Westen, en Jan Cornelisz Rijp eenigzins meer om de Oost tot op 80 graden, om te zien, wie van hen beiden het eerst in de Tartaarsche zee, door de eene of andere straat, zou kunnen geraken. Den 12 Augustus kwam Willem Barendsz na veel oponthoud wegens ongeloofelijke groote ijsbergen, bij de eilanden van Oranje, doch geraakte in groot gevaar, van door eene zware ijsschots het schip te verliezen. Den 21 wat verder en in de IJshaven geraakt zijnde, meenden zij wel West aan bezuiden Nova Zembla om, het geen zij al voorbij waren, naar straat Waigatz te zeilen, maar bevonden, tot hun leedwezen, dit onmogelijk, weshalve zij besloten weer naar huis te keeren; maar aan de Stormbaai gekomen, vonden zij ook dien weg door zwaar ijs voor hen gesloten, zoodat zij, door het ijs bezet, genoodzaakt werden op 76 graden, aan de westzijde van de IJshaven, daar zij den 26 aankwamen, te overwinteren. Den 11 September, dus reeds ver gevorderd in het jaargetijde, werd tot dit droevig uiterste besloten. Gelukkig dat het drijfhout, aan de kusten van sommige noordelijke landen zoo overvloedig, hen in de gelegenheid stelde, om eene hut te bouwen, waarin zij zich nu schikten, om den winter op Nova Zembla door te brengen. Hier zag het scheepsvolk in twee en tachtig dagen, de zon niet en sleet de tijd in de felste koude; ook zoo lang de zon boven de kimmem was in groot gevaar van de beeren. Eenige bezweken onder den last dezer rampen. Met den voorraad leefde men zoo spaarzaam, als de omstandigheden zulks eenigzins toelieten. De boot werd zoodanig bezorgd, dat zij bij den winter de minste schade te verwachten had, het uitgebragte werpänker was zoo geborgen, dat het in den sneeuw niet zoo diep begraven werd, of men kon het in het voorjaar weder vinden. Ook verzuimde Willem Barendsz. niet, om onaangezien de felle koude de ligging der plaats, waar zij overwinteren moesten, door de hoogte der sterren naauwkeurig te bepalen. Zij waren somtijds in hunnen droevigen toestand, onaangezien de alle verbeelding verre te boven gaande felle koude, er nog op bedacht, om zich onder deze zwarigheid, door eenige vrolijkheid op te beuren. Zij vierden dan het feest der drie Koningen zoo goed zij mogten. De Konstapel was Koning van Nova Zembla, en een weinig meel, hetwelk men, om kardoezen te pappen, had medegenomen, wat gespaarde wijn en olie, en voor elk man eene wittebroods beschuit, die men in den wijn sopte, maakten

deze lieden voor eene korte tijd zoo gelukkig, dat zij dachten dat zij in het Vaderland en bij hunne vrienden waren, en het smaakte hun als of zij te huis eene heerlijke maaltijd gehad hadden. Zoo kroop dan de lange winter heen. Van den 3den November tot den 24sten Januarij 1597 had zich de zon niet vertoond. Dat blijde licht, zich nu weder boven de kimmen verheffende, maakte een einde aan den langen, kouden en schier ondragelijken nacht, en deed de hoop in elks hart herleven. Ondertusschen wenschte het volk weg te komen, doch de voorzigtigheid liet B a r e n d s z . en H e e m s k e r k niet toe, zulks in de open schuit of boot te beproeven, voor dat het jaargetijde ver genoeg gevorderd, immers tot de Meimaand zou verloopen zijn. Het schip was, gedurende den winter, zoodanig in het ijs bekneld en lek geraakt, dat er geen gedachte meer kon overblijven, om daarmede weder te huis te komen. Men groef dan de boot en de schuit uit de diepe sneeuw, hoeide en timmerde die beide op, sleepte die vervolgens met ongeloofelijken arbeid te water, doch het verlangen naar uitkomst en de lust tot het werk, deden hun den arbeid ligt vallen, want de moed aan de eene zijde en de hoop aan de andere, vermeerderden hunne krachten. Doch op het punt van deze gevaarlijke reis te ondernemen, was hun lijfsbehoud nog het eenige niet, waarop zij bedacht waren. Het belang hunner reeders in Nederland werd niet vergeten, en men besloot zoo veel van de kostelijkste en fijnste der medegenomene koopmanschappen te bergen, als eenigzins mogelijk ware Er werd dus, behalve de victualie, het water en de kleederen van het volk, zoo veel in de vaartuigen gesleept, dat, men alles overhoop ziende, zou gezegd bebben, dat het onmogelijk in de schuiten kon. W i l l e m B a r e n d s z en een matroos, die ziek waren, werden met sleden naar deze opene schuiten gesleept. Den 14den Junij, zeilden zij van daar, in vertrouwen op God, en op de bekwaamheid van W i l l e m B a r e n d s z . Alvorens te vertrekken, werd er eene soort van proces-verbaal gemaakt, aangaande de overwintering, het wedervaren en afzeilen, waarvan een afschrift in elk vaartuig en ook in de nu verlatene hut werd gelaten. Op dezen togt was men blootgesteld aan gure winden, regenbuijen, hevige nachtvorsten, het horten der ijsschotsen, die den geheelen zomer door in deze zee drijven en hen vaak dreigden in te sluiten of te vermorselen, eindelijk nog aan de aanvallen der beeren en aan gebrek, waartegen men zich slechts kon voeden door de vogelen, welke men kon schieten of met steenen dood werpen, en door eijeren, die men op het strand vond. Niet allen wederstonden zoo vele ongemakken. Op het hooren dat een der zeelieden, N i k o l a a s A n d r i e s z , weldra den laatsten snik zou geven, zeide B a r e n d s z , dat ook zijn einde naderde. In dien oogenblik was de edele man bezig met het nazien van eene zeekaart: hij volhardde dus in het zorgen voor zijne makkers, tot dat hij, na nog eenen laafdrank te hebben verlangd, den geest gaf, den 20 Junij 1597, dus zes dagen na hun

afzeilen. Na oneindige moeijelijkheden en gevaren, belandden de beide schuiten te Kola aan de Witte Zee, hebbende zij nu omtrent 400 mijlen, in die opene vaartuigen afgelegd. Toevallig en gelukkig lag te Kola die zelfde Jan Cornelisz Rijp, welke in het vorige jaar, met hen uitgezeild, van hen bij het Beereneiland gescheiden, en door storm en slecht weder genoodzaakt was geweest, onverrigter zake weder naar huis te keeren. Hij ontving hen met broederlijke trouw, en bragt hen met zijn schip behouden in het vaderland.

Deze met zoo veel beleid en volharding ondernomene reizen hebben het doel niet bereikt, dat men zich daarvan had voorgesteld; doch niemand zal ontkennen, dat zij veel bijgedragen hebben tot onze kennis der Noordpoollanden, tot wier opneming Barendsz krachtdadig heeft medegewerkt, die dan ook met het volste regt genoemd wordt een zeeman door weinigen geëvenaard en ook door vreemde volken geëerd, ja die zelfs door Hugo de Groot bij Columbus wordt vergeleken.

Zie: Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXI. bl. 69-74 (367-873), B. XXXII bl. 16-19 (23 enz.), B. XXXIV. bl. 32-37 (337-344); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. VI. bl. 410-412; De Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 288-293; Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuisen*, D. I. bl. 196-200; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb; Biogr. Nation.;* van Kampen, *Magazijn*, D. I. bl. 280 en D. V. bl. 217-231; De zelfde, *De Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 45; *Biogr. Univ.;* Bennet en van Wijk, *Nederl. Zeereizen*, D. I en II; De zelfde, *Verhand. over de Nederl. ontdekk.*, bl. 26-48; G. Moll, *Zeetogten der Nederl.*, bl. 60-76; G. Lauts, *Geschied. van de vestiging*, *uitbreiding*, *bloei en verval van de magt der Nederlanders in Indië*, D. I. bl. 11 en 12.

[Olphert Barendsz]

BARENDSZ (OLPHERT), komt op het jaar 1608 het eerst op de regeringslijsten van Hoorn voor als Schepen en werd in 1611 Burgemeester dier Stad. Hij was het eenige lid der Regering dat, toen Prins Maurits in 1618 zich te Hoorn bevond, niet instemde in het verzoek, om de Regering niet te veranderen en liever het getal Vroedschappen met eenige personen te zijner keuze te vermeerderen. Ook was hij een dergenen, die bij de verandering der Regering, welke toen plaats had, weder in het bewind kwamen, en zelfs de eerste van den nieuwen Raad, zoodat hij destijds oudste of eerste Burgemeester werd.

In 1621 werd hij echter niet weder tot Burgemeester gekozen, maar de nieuwe Burgemeesters stelden hem aan tot President-Schepen, waarover hij zeer ontevreden was. Toen omtrent deze tijd de Regering van Hoorn zich in twee partijen scheurden, in *Burgers*, zijnde meest de onde Regeringsleden, en in *Harde* of *Boeren*, zijnde de nieuw aangenomene, ging bij tot de zijde der eersten over, en als hij, die vroeger meer tot de andere partij had

overgeheld, tegen een aanzienlijk Burger klaagde, dat men zulke lieden tot Burgemeesters had gekozen, kreeg hij tot antwoord: ‘Gij hebt Boeren tot Boerlieden (d.i. kiezers) gemaakt, wat zoude boeren anders kiezen dan boeren?’ Daar de partij der Harden vervolgens in Hoorn meer veld won, werd B a r e n d s z , bij de jaarlijksche keur der Stedelijke Regering voorbij gegaan. Hij had evenwel zitting in de voornaamste collegiën; zoo werd hij in 1623 Bewindhebber van de Westindische Compagnie, zat in 1624, 1625 en 1626 wegens de Provincie Holland in de Generaliteits Rekenkamer, woonde in 1629 als Gedeputeerde te velde het beleg van 's Hertogenbosch bij, was van 1631-1633, wegens Holland ter Vergadering der Staten-Generaal gecommitteerd, en werd in 1632 met andere Gecommitteerden naar Friesland gezonden, ter demping der gevaarvolle geschillen, waarin zij naar wensch slaagden. Hij overleed in 1640.

Zie V e l i u s en C e n t e n , *Chronijk van Hoorn*, bl. 600 en 601; S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.;* A b b i n g , *Geschied. der stad Hoorn*, I. bl. 69, 73 en 75; *Geschiedk. Aanteek. omtrent Frederik Hendrik*, bl. 108.

[Barend Barentsz]

BARENTSZ (BAREND). Zie BARENDS (BAREND).

[Jacob Barentz]

BARENTZ (JACOB). Zie BARENDEN (JACOB).

[Wijbrand Barentzoon]

BARENTZOON (WIJBRAND). Zie BARENDSEN (WIJBRAND).

[Nicolaus Barentzonius]

BARENTZONIUS (NICOLAUS), die in het jaar 1637 Predikant werd hij de Hervormden te Rysoort, en van daar in het jaar 1642 naar Sluis in Vlaanderen werd beroepen, vervolgens in 1644 naar Goes vertrok, waar hij in 1679 Emeritus werd, was schrijver van

Ziel des Euangeliums, Vliss. 1671, tweede druk, vermeerderd met *eene Voorreden over* Rom. VIII:12, 13, door J. T y k e n , Amst. 1744, derde druk Amst. 1768.

Ook beoefende hij de Nederduitsche dichtkunst, hoewel met geen zeer gelukkig gevolg, zoo als blijkt uit zijne

Swacken ademtocht van een aemechtige ziele in hare geestlike flaute, Dordr. 1680. 8°., welke mede gevonden wordt achter het *Aanhangsel* op de *Edesche Verlustigingen door J. Cloeck*.

Bovendien vindt men gedichten van B a r e n t z o n i u s vóór de werken zijner tijdgenooten.

Zie: v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamregister van Nederd. Boeken; Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k .

[A.F. Bargas]

BARGAS (A.F.), een Teekenaar en Graveur, schijnt van geboorte een buitenlander, misschien wel een Franschman te zijn geweest. Hij werkte echter in den smaak van de Hollandsche school en moet aldaar ook woonachtig geweest zijn, doordien er onderscheidene geetste Hollandsche land- en dorpgezigten van zijne hand bestaan.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 251.

[Niklaas Barkey]

BARKEY (NIKLAAS), geboren te Bremen in het jaar 1709, werd den 9den Junij 1732 Proponent te Amsterdam, en den 6den November 1732 als Predikant te Kleverskerke, op het eiland Walcheren in Zeeland, heroepen, van waar hij, na ruim 10 jaren lang het woord des Heeren met allen ijver te hebben verkondigd, op den 12den Julij 1744, te Hulst in den dienst werd bevestigd, waar hij verbleef tot op den 4den Februarij 1751, toen de gemeente van Middelburg hem tot haren Leeraar verkoos. Na hier drie jaren te zijn geweest, werd hij, den 4den Julij 1754, in zijne vaderstad Bremen tot Predikant en Hoogleeraar in de Godgeleerdheid beroepen. Intusschen bekwam hij den 20sten December van dat jaar aan de Hoogeschool te Groningen den eeretrap van Doctor Theologiae. In het jaar 1766 tot Herder en Leeraar in de Hoogduitsche Kerk te 's Gravenhage beroepen, werd hij vervolgens aldaar tot Hoogleeraar aangesteld en overleed er den 18den Junij 1788. Zijn lijk werd bij Scheveningen, in de open lucht, op het kerkhof *Ter navolging* begraven. B a r k e y was een geleerd man, die zich niet weinig roems, in het gemeenebest der letteren verworven heeft, door zijne uitgebreide kundigheden in de godgeleerdheid, kerkelijke geschiedenissen en alle andere takken van wetenschap; waarvan tot levendige bewijzen strekken, zijne veelvuldige uitgegevene werken, als daar zijn:

Bibliotheca Bremensis, 12°.

Bibliotheca Hagana, 12°.

Musaeum Haganum, 12°.

Symbolae Haganae, 12°.

De Veylige Weg tot een genoeglyk lichaamelyk, *gelukkig*, *geestelyk en het zalig Eeuwig leven*, *inzonderheid onder de geduchte Roede van Gods hand*, *zoo slaande als dreigende*, *ter verheerlyking van zyne ontsachelyke Rechtvaerdigheid en Goedertierentheid; voorgesteld in eenige Leerredenen aan Nederlands Inwoonderen. Waar agter nog komt een Aanspraak aan zyn gemeente te Hulst*, *na dat de Stadt aan de Fransche Kroon is overgegaan; met eene Korte schets van de wijze*, *op welke die Stad is belegerd en overgegeven* enz. Rotterd. 1747. 4°.

Noodige Waarschouwing tegen het ligtvaardig gebruik van Gods naam. Amst. 8°.

Het Verloste Hulst, *tot bestendige Dankbaarheid opgewekt*, *wegens de langgewenste ontruyming der Franschen den* 28 *January* 1729. *Of Jezus getrouwe Raadt en Waarschuwing*, *aan den geraakten*, *om niet meer te zondigen*, *op dat haar niet wat ergers geschiede*, *uyt* Joh. V:14. Amst. 1749. 4°.

Ook zag van hem het licht:

J.F. Jacobi, *Het Hooglied*, *door eene gemaklijke en eenvoudige verklaring van de bezwaren tegen het zelve ingebragt*, *vrijgesproken*, *met eene Voorrede van N. Barkey*. Leid. 1774.

Dit laatste werkje, waarin de meening werd geopperd, dat het *Hooglied* niets anders was, dan een verheven dramatisch, oostersch zangstuk, waarin personen onder zekere houdingen en

handelingen sprekend werden ingevoerd, een volmaakt voorbeeld vertoonende van getrouwe huwelijksliefde, berokkende hem eenen hevigen aanval van den geleerden Petrus Hofstede, die eerst in de *Nederlandsche Bibliotheek* en naderhand in eene afzonderlijk uitgegevene, meer uitvoerige *Beoordeeling der nieuwe Verklaring van het Hooglied* enz., zoo wel den oorspronkelijken schrijver als den vertaler met eene zwarte kool teekende en het stukje afschilderde als bevattende de allerverderfelijkste hegrippen, voor lang reeds uit het booze hart opgeborreld van eenen gewetenloozen Voltaire, dien rampzaligen heervoerder van het ongeloof. Tegen dezen aanval werd hij echter door eenen ongenoemde op eene bezadigde en mannelijke wijze verdedigd, in een werkje getiteld:

De Beoordeeling der nieuwe Verklaring over het Hooglied, *ter toetse gebragt*, *of Verdediging van de eer der haogwaardige heeren J.F. Jacobi en N. Barkey*.

Zie Saxe, *Onomast. Liter.*, P. VII. p. 102; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Chalmol, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 633-637; *Biogr. Univers*.

[Barlaeus]

BARLAEUS. Zie BAERLE (VAN).

[Barlaimont]

BARLAIMONT. Zie BARLAYMONT.

[Barlandus]

BARLANDUS. Zie BAERLAND.

[Karel Baron later Graaf van Barlaymont]

BARLAYMONT (KAREL Baron later Graaf VAN) of BARLAIMONT, ook wel BERLAIMONT, de zoon van Michiel van Barlaymont, Heer van Floyon en Haultepenne en van Maria van Berault, volgde niet alleen zijnen vader op in alle zijne bezittingen en waardigheden, maar werd bovendien door gunst van koning Filips tot Graaf van Barlaymont verheven, met de Ridderorde van het Gulden Vlies beschonken, tot Opperjagermeester van Braband, Namen en Vlaanderen benoemd, tot Raad van State, Voorzitter van den raad der geldmiddelen en tot Stadhouder en Souverein Baljuw van het Graafschap Namen aangesteld. Alle welke waardigheden hij bekleedde tijdens het vertrek van Filips II naar Spanje. Met Granvelle en Viglius vormde hij als het ware eene geheime consulta, die alles buiten weten der overige leden van den Raad bestuurde. Maar na het vertrek van den Kardinaal, viel hij bij de Landvoogdes in ongenade. Te vergeefs poogden de verbondene Edelen hem nu tot hunne partij over te halen, daar hij voortdurend den eens ingeslagen weg getrouw bleef. Hevig was zijn tegenstand tegen den Prins van Oranje, wien hij door listige geveïnsdheid wist te verschalken. Bij de komst van Alva, wien hij, met Filips van Noircarmes, te Diedenhoven, uit naam der Landvoogdes ging verwelkomen, werd hij dan ook tot belooning Opperveldtuigmeester en Lid van den Raad van Beroerte, hij werd mede als Voogd gesteld over de goederen van den naar Spanje vervoerden zoon van Willem I,

den Graaf v a n B u r e n . Bij het overlijden van R e q u e s e n s , droeg deze hem het bewind over de burgerlijke regering des lands op,

dan aangezien de brieven daarvan, bij gebrek van de vercischte onderteekening, niet hun vol beslag hadden, wilde de Raad van State hem niet als zoodanig erkennen, maar nam zelf het bewind op zich. In dat zelfde jaar werd Barlaymont met den geheelen Raad van State, door de prinsgezinde partij te Brussel gevangen genomen, en niet voor het begin des volgenden jaars, door bewerking van zijnen zoon Hierges, vrijgelaten. Na de slaking uit de gevangenis scheen hij voor een oogenblik de zaak der vrijheid toegedaan en teekende de Unie van Brussel, doch spoedig viel hij weder van dit plegtig bezworen Verbond af, en hielp met vier zijner zonen, Gillis, Heer van Hiêrges, Lancelot, Graaf van Megen, Floris, Heer van Floyon en Claude, Heer van Haultepenne, in November 1577 Don Juan in de verrassing van het kasteel van Namen. Hij overleed in 1579, nalatende bij zijne echtgenoote, Maria van Ligne, 7 zoons en zes dochters. Een zijner zonen was Lodwijk van Barlaymont, Aartsbisschop van Kamerrijk. Hij was steeds ijverig katholijk, maar schijnt weinig verstand te hebben gehad, Alva noemt hem ten minste de eenigste, die zich steeds aan den Koning getrouw betoond had, omdat hij niets van staatszaken verstond en alleen wist een goed man te zijn[(1)]. Voorts was hij een voorstander van geweldige maatregelen, onder anderen ried hij in 1566 de Landvoogdes de Edelen, die het smeekschrift aanboden, in eene hinderlaag te lokken en te doen afmaken. Ook heeft hij door den smaad, waarmede hij die Edelen toen behandelde, door, ter geruststelling van de Landvoogdes, deze toe te voegen: *Ce n'est qu'un tas de Gueux* (het is slechts een hoop bedelaars), de toevallige aanleiding gegeven tot den zoo bekenden partijnaam: *Geuzen*. Ook wordt van hem gezegd, dat hij bij de teregtstellingen van den Bloedraad persoonlijk tegenwoordig was, zoo dat hij niet van wreedheid is vrij te pleiten.

Zijn portret komt voor op eenen penning afgebeeld bij van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 121.

Zie voorts Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. I. pag. 49 et suiv. Tom. II. pag. 27 et suiv.; de la Pise, *Hist. des Princes et Principauté d'Orange*, pag. 339; (Beaufort) *Leven van Willem I Prins van Oranje*, D. I. bl. 110 en volg.; Te Water, *Verbond der Edelen*, St. I. bl. 153 en volg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI en D. VII bl. 274; *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. VI. bl. 35; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 176-178 en 180-190; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. I. bl. 370; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 155, 232, St. V. bl. 137; Groen van Prinsterer, *Archives* passim.

[Gilles van Barlaymont]

BARLAYMONT (GILLES VAN), Graaf van Hierges, de oudste zoon van den voorgaande, was een moedig krijgsman in dienst van den Koning van Spanje, gedurende den aanvang der Nederlandsche beroerte. In 1568 voerde hij in den slag bij Jemmingen het bevel

(1) Gachard, *Corresp. de Phil. II.* Tome II. pag. 239.

over een regiment Walen, en werkte mede tot de zware nederlaag, welke Lodewijk, Graaf van Nassau, daar onderging. Nahet overlijden van Karel van Brimeu, Graaf van Megen, werd hij Stadhouder van Gelderland, Overijssel, Friesland, Groningen en Lingen.

Toen in 1573 die van Buren den Lekdijk wilden doorsteken, ten einde alzoo het Sticht onder water te zetten en daardoor de toevoer van boven naar het Spaansche leger voor Haarlem te beletten, verzekerde Hierges zich van den dijk, waardoor Haarlem nog meer benaauwd werd.

Na het gevangen nemen van den Graaf van Bossu, werd Barlaymont ook Stadhouder van Holland en Utrecht, en in deze bediening in October 1574 te Amsterdam statelijk ingehaald.

In 1575 deed hij eenen inval in West-Friesland, doch daar de schansen in dat oord te wel bewaakt waren, kon hij er niet verbinnendringen, zoodat hij, zijnen moed met plunderen en blaken gekoeld hebbende, na een verblijf van veertien dagen, naar Beverwijk terug trok. Vervolgens sloeg hij het beleg voor Buren, dat hij, na het twee dagen beschoten te hebben, innam; terwijl het kasteel zich bij verdrag overgaf, Nu rukte hij, na zijn leger in drie hoopen verdeeld te hebben, naar Bommel, Woudrichem en Schoonhoven, doch zijn volk schielijk zamengetrokken hebbende, berende hij Oudewater, in welke stad hij, na het den 7 Augustus 1575 stormenderhand veroverd te hebben, een verschrikkelijk bloedbad aanrigtte, waardoor hij zijnen roem als Veldheer grootelijks bezwalkte. Daarna wendde hij zich naar Schoonhoven, dat hij mede, doch bij verdrag, den 24 Augustus innam.

Na deze voordeelen meester willende zijn van de stroomen in de streeken, waar hij zich bevond, overweldigde hij de schansen te Krimpen en te Papendrecht, waardoor de IJssel; de Lek en de Merwede geheel in zijne magt waren. Toen zond hij zijnen broeder, den Graaf van Megen, met een gedeelte van zijn leger op Woerden af, welks bemagtiging hem echter mislukte.

Even vruchteloos trachtte hij in 1576 de van Spanje afgeweken steden in Holland en Zeeland weder onder 's Konings heerschappij te brengen.

Na het sluiten der pacificatie te Gent ontevreden dat de Spanjaarden hier bleven, voegde hij zich bij de partij der Staten, maar toen deze, na het voldoen aan hunnen eisch om die troepen te doen vertrekken, weigerachtig bleven om Don Juan van Oostenrijk als Landvoogd te erkennen, stond hij dien Veldheer met al zijn vermogen bij, om het gezag in handen te krijgen.

Als gemagtigde van Don Juan poogde hij dan ook te Geertruidenberg de Staten van Holland en Zeeland tot volledige aanneming van die pacificatie te bewegen. Almede hielp hij hem om het kasteel van Namen te verrassen, verzekerde zich, op zijnen last, van Charlemont, en noodzaakte in het volgende jaar den Graaf van Hohenlohe, die het beleg voor Roermonde had geslagen,

van daar op te breken. In 1579, zich in het beleg van Maastricht bevindende, werd hij in de linker schouder getroffen door eenen kogel, die den regter weder uitkwam, en viel plotselings dood ter neder. De Spaansche partij verloor in hem een dapper, kundig en voorzigtig krijgsman en een standvastig mensch. Hij was gehuwd geweest met Lambertina van Croy, doch liet geene kinderen na.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 357 (259), 382 (277), B. VII. bl. 584 (97), B. VIII. bl. 623 (106) en volg., B. IX. bl. 700 (161), B. XIII. bl. 64 (112); Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. III. pag. 19, 95 en 174; van Loon, *Nederl. Historiep.*, D. I. bl. 90; Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 860; (Beaufort) *Leven van Willem I Prins van Oranje*, D. I. bl. 110 en volg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 280 en volg.; D. VII. bl. 54 en volg.; *Bijvoegs. en Nalez. op* Wagenaar, D. VII. bl. 29 en volg.; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XX. bl. 597-600; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 60 en 61, II. bl. 561; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. I. bl. 370 en 371; Groen van Prinsterer, *Archives* passim, en over zijn gedrag na de pacificatie, Tom. V. pag. 395, Tom. VI. pag. 118.

[Lancelot van Barlaymont]

BARLAYMONT (LANCELOT VAN), Graaf van Megen, was een broeder van den voorgaande, en de vijfde zoon van Karel, Graaf van Barlaymont. Met zijnen vader in het jaar 1576 door Heze gevangen genomen, werd hij niet voor het begin des jaars 1577 met hem wederom in vrijheid gesteld. Toen verbond hij zich tot het voorstaan van de zaak des Vaderlands en tot het teekenen van de Unie van Brussel. Maar hij was ontrouw aan zijne belofte; kort daarna voegde hij zich bij Don Juan, en leverde, met zijne broeders, bij verrassing en door verraad de stad Namen aan de Landvoogd over. Sedert dien oogenblik koos bij openlijk de zijde der Spanjaarden, diende in hun leger en voerde alzoo het bevel over de Duitsche benden, belegerde daarmede in 1578 Sichem, hoewel vruchteloos.

In het beleg van Philippeville eene hevige ziekte opgedaan hebbende, overleed hij in jeugdige leeftijd, ten jare 1578. Hij had tot echtgenoote Maria van Brimeu, Gravin van Megen, door welk huwelijk hij den titel van Graaf van Megen voerde. Zijne weduwe hertrouwde naderhand met Karel van Croy.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. III. bl. 77; Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. II. pag. 353, 354, 359 et 370; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 47 en 48.

[Floris van Barlaymont]

BARLAYMONT (FLORIS VAN), Heer van Floyon, en na den dood zijner broeders Heer van Hierges en Haultepenne, was een broeder van de beide voorgaande, de zesde zoon van Karel Graaf van Barlaymont. Vroeg tot den krijgsdienst opgeleid, voerde Floyon, toen de omwenteling in het jaar 1576, wegens het Spaansche krijgsgeweld, in de zuidelijke gewesten plaats vond, het bevel over een aantal krijgsknechten, die eene geruime tijd met hunnen Overste in twijfel stonden naar welke zijde zij zich

zouden wenden, doch die zich eindelijk aan het gezag van den Raad van State en der Algemeene Staten onderwierpen. Hij toonde zich in dien oogenblik getrouw, maar was niet gelukkig; want kort na zijne onderwerping werd hij door Julio Romero overvallen, met vijf zijner vendelen geslagen, en zelve gevangen genomen. Men onderhandelde van de zijde der Algemeene Staten lang, alvorens het ontslag van Floyon kon te weeg gebragt worden; ten laatste gelukte het, in April des jaars 1577, toen de Algemeene Staten hem 'hunnen hartelijken dank betuigden voor zijne dapperheid en groote genegenheid, welke bij getoond had het Vaderland toe te dragen, dat het haar zeer leed deed dat hij het ongeluk gehad had van krijgsgevangen te worden genomen, betwelk hem echter niet dan tot eer kon strekken, terwijl zij hem verzochten te blijven volharden in zijne goede genegenheid en dienst jegens het gezegde Vaderland.'

Hoewel hij ook nog het Verbond der Edelen schijnt te hebben geteekend, en zeker tot de Unie van Utrecht is toegetreden, volgde hij spoedig daarop het voorbeeld van zijnen vader en zijne broeders, hielp Don Juan het kasteel van Vianen bij verrassing innemen, en voerde het gebied over de Waalsche krijgsknechten in het Spaansche leger, onder zijnen ouderen broeder Hierges. Toen een kogel, in het beleg van Maastricht, een einde aan het leven van dezen laatsten gemaakt had, volgde Floyon hem op in de waardigheid van Stadhouder in de gewesten Artois en Namen, met welke ook zijn vader reeds bekleed was geweest. Naderhand werd hem het Stadhouderschap van Luxemburg opgedragen. Floyon geraakte door de dood van zijne broeders in het bezit der voorvaderlijke eeretitels en goederen, werd Graaf van Barlaymont en hoofd van zijn geslacht. Als zoodanig bekleedde hij de waardigheid van Erfelijk Schenker en Kamerheer in Henegouwen. De Koning betoonde hem groote genegenheid, door hem tot Ridder van het Gulden Vlies te slaan. Hij overleed in 1620.

De onpartijdige geschiedschrijver doet gaarne hulde aan de bekwaamheid van dezen Edelman, en zal zijnen ijver voor de zaak der Spanjaarden min kwalijk duiden, in overweging nemende, dat Floyon van der jeugd af door zijnen vader in deze gevoelens was opgebragt, en dat hij hierin slechts het voorbeeld van geheel zijn geslacht heeft nagevolgd. Doch het is een onuitwischbare vlek in zijn karakter, dat hij zich niet ontzag, om een onverlaat als Michiël Renichon te helpen omkoopen, om Prins Maurits te vermoorden.

Hij is gehuwd geweest met Margaretha, Gravin van Lalaing, oudste dochter van Filips, Graaf van Lalaing, Baron van Excornaix. Floyon was de eenige der zonen van den Graaf van Barlaymont, die kinderen verwekte, doch het waren twee dochters, zoodat in Floris van Barlaymont het talrijk mannelijk kroost van dit geslacht is uitgestorven.

Zie van Meteren, *Nederl. Geschied.*, D. VIII. bl. 438; Strada, *Hist. de la Guerre des Pays-Bas*. Tom. III. p. 174; La Pise,

Histoire des Princes et Principaute d'Orange, pag. 638; van Loon, *Nederl. Historiep.*, D. I. bl. 434, 445 en 446; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 152; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 401 en 402; de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 113-115.

[Clande van Barlaymont]

BARLAYMONT (CLANDE VAN), Heer van Haultepenne, onder welken naam hij in onze geschiedenis bijzonder bekend is, was een broeder des voorgaanden en de zevende en jongste zoon van Karel, Graaf van Barlaymont. Zijn vader als Lid van den Raad van State, in 1576 door den Heer van Glimes en Guillaume de Hornes, Heer van Heze, gevangen genomen wordende, deelde Haultepenne met een zijner broeders in zijn noodlot en bleef tot in Januarij van het volgende jaar in hechtenis. Even als zijn vader en broeder verklaarde Haultepenne zich toen ook voor het aannemen van de Unie van Brussel, zeggende: ‘dat hij genegen was, zich bij de Heeren Gedeputeerde Staten te voegen en de akte te willen teekenen.’ Diensvolgens deed hij dit ook, maar zijne toetreding tot de zaak der vrijheid was niet welmeenend en de genegenheid voor Spanje openbaarde zich spoedig weder bij hem. Zoo hielp hij in 1577 Don Juan het kasteel te Namen bij verrassing innemen. Voerde in 1579 bij den aanval op Burgerhout de Walen aan, en werd in dat zelfde jaar, nadat zijn broeder gesneuveld was, van wege den Koning Stadhouder van Gelderland. In 1581 nam hij het kasteel van Breda, mede bij verrassing en door verraad van binnen, in, overmeesterde vervolgens de stad, wier burgers hem echter het bezit daarvan voet voor voet betwistte en waarna de stad, tegen het gegeven woord aan, den soldaten ten root gegeven en met de uiterste wreedheid geplanderd werd; welke woede in de geschiedenis onder den naam van de *furie van Haultepenne* bekend is. Te dezer tijde ondernam Barlaymont mede aanslagen tegen Geertruidenberg en Heusden, doch men was te dier plaatsen beter op zijne hoede; in October dwong hij echter Eindhoven, dat twee maanden te voren door de Staatschen overrompeld was, weder tot de overgave. Veel roem behaalde hij door het innemen van Steenbergen, in 1583, waar hij de eerste was die de maar beklom. In 1585 verjoeg hij de Staatschen, die 's Hertogenbosch zochten te vermeesteren, uit die stad, waar hij zich destijds toevallig bevond, nam vervolgens Nymegen in door list, en in 1587 Gelder door verraad; doch kort daarna Hohenlo, die de schans te Engelen belegerde, komende bestoken, werd hij aldaar geschoten dat hij het bestierf. De Spanjaarden verloren in hem een dapper veldheer, die zich in de school van Parma gevormd had, en zich in alle omstandigheden zijnen leermeester waardig toonde. Bij zijne echtgenoote, Adrienne de Brimeu, liet hij geene kinderen na.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XVI. bl. 273 (33) en volg., B. XX. bl. 627 (57) 651 (75), B. XXI. bl. 714 (26), B. XXIII. bl. 9 (6); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. III. bl. 522 enz., D. IV. 311, D. V. bl. 52; Hooft, *Neederl. Hist.* bl. 774-776, *Verv. der Need. Hist.*, bl.

127 en volg.; Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. III. p. 46 et suiv., Tom. IV. pag. 41 et suiv.; van Heurn, *Beschrijv. der stad 's Hertogenbosch*, D. II. bl. 157-161; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 152 en volg., D. VIII. bl. 225 en 226; *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. VIII. bl. 35 en 36; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 147-149; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 118-120.

[Claude la Barlotte]

BARLOTTE (CLAUDE LA), ook wel verkeerdelijk LA BOUBLOTTE gespeld, een Lotharinger, was eerst een wondheeler, doch als zoodanig de gunst gewonnen hebbende van Graaf Karel van Mansfeld, trad hij onder diens leiding in de krijgsdienst, en weldra deed zijn aan vermetelheid grenzende moed hem in aanzien stijgen. In 1586 vinden wij hem het eerst als Hopman bij Parma 's leger voor Nuis. In 1591 werd hij Kolonel van het Regiment van den voor Knodsenburg gesneuvelden Graaf Octavio van Mansfeld. Sedert treffen wij hem bij alle veldtogten aan. In Maart 1593 werd hij voor Noyon gewond. Dat hij een wakker Veldoverste was, wien het aan moed noch beleid ontbrak, toonde hij in 1595 in het beleg van Kamerijk, waar hij zich van de buitenwerken meester maakte. In het volgende jaar, toen de Aartshertog voornemens was Hulst te belegeren, werd la Barlotte met eenige manschap afgezonden, om ware het mogelijk, den Graaf van Solms, die door Prins Maurits met eene magtige bezetting daar binnen gelaten was, te verrassen. Onder begunstiging van de duisternis der nacht, gelukte het hem, in het begin van Julij, over de vaart te geraken, terwijl het Staatsche volk zeer onachtzaam wacht hield. Voorts vermeesterde hij eenige hoogten en dijkjes omtrent de stad, en maakte daardoor den aanvang van het beleg voor den Aartshertog zeer voorspoedig, waarvan het gevolg minder voordeelig was. La Barlotte werd echter later gekwetst, en moest om hersteld te worden, het leger verlaten.

Toen in 1598 de Admiraal van Arragon zijnen optogt langs den Rijn wilde ondernemen, werd La Barlotte vooruit gezonden, hij noodzaakte al de schippers die bij aantrof, hunne vaartuigen tusschen Bon en Keulen bijeen te brengen. Hiermede zet hij zijn volk over den Rijn, verzekert zich van de wederzijdsche oevers, jaagt, met behulp van twee veldstukjes, de Staatsche uitleggers den stroom af, tot aan Rijnberk, en voldoet aldus aan den hem opgedragen last.

Niet minder nadeel deed hij in het volgende jaar, met den inval in den Bommelerwaard, waardoor hij Prins Maurits veel werk verschafte om hem daar weder vandaan te drijven. Onder alle de voordeelen, welke den vijand behaalde, was wel het voornaamste, dat zij Maurits, zoo voor Zalt-Bommel als in den Tielerwaard en elders afmatteden en Mendoza gelegenheid kreeg tot het stichten van den St. Andries-schans, ook scheelde het slechts weinig, of het zou Barlotte mede gelukt zijn, Woudrichem te verrassen, doch een weinig te lang toevende met zich te beraden, werd hij in het loopen naar de poort, slechts een oogenblik voorkomen door een

der burgers, die door den torenwachter gewekt was en de stad in beweging bragt. La Barlotte had meer dan 1500 man bij zich, gedeeltelijk als hoeren gekleed, en van korte roers en opstekers voorzien[1].

Toen vóór den slag bij Nieuwpoort, in 1600, de Aartshertog zijne officieren raadpleegde, of men al dan niet slag zou leveren, verdedigde La Barlotte naar zijne gewoonte met hevigheid het eerstgemelde gevoelen tegen Zapena en anderen. In dezen slag werd hij licht gewond. Gedurende het daaropvolgende beleg van Nieuwpoort door de Staatsche troepen, wist hij de bezetting met 2000 man te versterken, doch kort daarna werd hij voor de Isabelle-schans, bij Ostende, dood geschoten, en door zijne dood de Staat van een moedig bestrijder verlost.

Zie E. van Reyd, *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 433; Bor, *Nederl. Oorlogh.*, B. XXXIII. bl. 213 (39) en 222 (47), B. XXXVII. bl. 653 (45); Strada, *Hist. de la Guerre des Pays-Bas*, Tom. III. p. 189; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 242 en volg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 432, D. IX. bl. 48, 51 en 88; van Heurn, *Hist. van 's Hertogenbosch*; D. II. 229; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; (Schuller tot Peursum,) *Krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 111-113.

[Lucia of Maria Barlow]

BARLOW (LUCIA of MARIA), anders WALLERS genaamd, eene zeer schoone Engelsche jufvrouw, uit het Graafschap Pembroke, bijzit van Karel II, Koning van Engeland, hield zich eene geruime tijd in Holland op, en baarde kort voor 's Konings vlugt uit Engeland, den 20 April 1649, eenen zoon, die lang den naam van James Crofts gevoerd heeft, doch naderhand de vermaarde Herlog van Monmouth was. Het kind werd met eene Engelsche min en eenige meiden bij Nicolaas Ghyser, een koopman te Schiedam, besteed; terwijl Lucia Barlow bij zekere Mevrouw Harvey geplaatst werd, waar de Koning haar prachtig liet onderhouden. Zij, eens zeer begeerig zijnde om haren zoon te zien, nam voor hem onverwacht te komen bezoeken; maar hare kamerdienaar, zulks gewaar wordende, ging naar Schiedam en verzond de min met het kind van daar, voorgevende daar last toe te hebben. Lucia, geen van beide aldaar vindende, bleef er tot den avond wachten, niet wetende dat zij die stad verlaten hadden, want de kamerdienaar had den koopman en de bedienden van den huize verboden haar iets te zeggen. Dit bragt de moeder in groote bekommering; waarop zij, denkende dat het kind naar Maassluis gebragt was, om het heimelijk naar Engeland te voeren, in allerijl derwaarts reed, en de Burgemeester dier plaats haar vermoeden te kennen gaf, die daarop beval, dat er geene schepen uit de haven mogten vertrekken, alvorens onderzocht te zijn, doch omtrent 10 of 12 dagen later vond zij het kind te Loosduinen.

(1) Van deze mislukking is welligt afkomstig het gezegde: *ergens laberlottig afkomen*, in die streken in gebruik.

Toen Koning Karel naar Schotland overstak, beval hij zijnen zoon der moeder aan, die goede zorg voor hem droeg, maar zich in 1656 onvoorzigtig in Engeland gewaagd hebbende, werd zij op bevel van Olivier Cromwel in den Tower gevangen gezet. Men vond bij haar eene obligatie van Koning Karel, waarin hij haar een jaarlijksch onderhoud van 5000 pond sterlings beloofde, benevens bijgevoegde verzekering om zulks te zullen verbeteren, wanneer hij eenmaal den troon zou beklommen hebben. Deze obligatie was onderteekend: Carolus *Rex*, en lager stond: Eduard Nichols. Na 's Konings herstelling in 1660, weder op vrije voeten gekomen, werd zij door de voornaamsten te Londen altijd met gebogen knieën gediend. Zij moet echter reeds vóór 1662 overleden zijn.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, M. bl. 287.

[Johan Barnenda]

BARNENDA (JOHAN) zie BARENDA (JOHAN).

[Barneveld]

BARNEVELD zie OLDENBARNEVELD.

[Willem van Barneveld]

BARNEVELD (WILLEM VAN), geboren te Hattem den 20sten Januarij 1747, was van 1770 tot 1 Julij 1818 Apotheker te Amsterdam. Een vlijtig beoefenaar der proefondervindelijke natuurkunde, voornamelijk der electriciteit en van het galvanismus, zijnde, wier werking hij met gelukkig gevolg op de geneeskunst toepaste, gaf hij in de Maatschappij *Felix Meritis* vele doorslaande proeven van uitgestrekte kunde in die wetenschappen.

Behalve zeer belangrijke bijdragen tot tijdschriften, zoo als: *Waarnemingen op de ijzerroestkleurige vlekken op de bladeren der perenboomen*, in de *Algemeene Konst- en Letterbode*, en kleinere afzonderlijke stukjes, heeft men van zijne hand:

Het onweêrsvuur in zijne rigting en uitwerkselen nagespoort en met de Electrische stoffen vergeleken, *benevens de beschrijving van een Afleider door* J. Cuthberson, Amst. 1781. 8°.

Over de geneeskundige Electriciteit, Amst. 1789, 3 dn., gr. 8°., met pl.

De zamenstelling van het water op Lavoisiaansche gronden, *proefondervindelijk verklaard*. Amst. 1791. gr. 8°.

Verhandeling over het regenwater, *hetwelk met loodwit bezwangerd is*, Amst. 1807.

Welke beide laatste ook in het *Vaderlandsch Magazijn* zijn opgenomen.

Voorts schreef hij met J.F. Muller, *Verhandelingen over het planten van boomen binnen en rondom de steden*, Utrecht 1793. gr. 8°.

Hij was lid van de eerste Klasse des Koninklijken Nederlandschen Instituuts; van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, en meerdere geleerde genootschappen. Onder anderen behaalde hij bij het Provinciaal Utrechtsch Genootschap een gouden medailje. Ook van de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*

was hij een ijverig voorstander en bevorderaar, zijnde hij meermalen een werkzaam medelid van haar hoofdbestuur geweest, waarvan zijne Redevoeringen in die hoedanigheid uitgesproken, ten allen tijde tot een sprekend bewijs zullen strekken[1].

In 1818 vestigde hij zich met der woon in zijne geboortestad, waar hij in December 1819 tot Burgemeester werd aangesteld, en den 23sten Junij 1826 overleed, bij zijne echtgenoote Walburg Fundrik, drie zoons en vijf dochters nalatende.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* (van Cleef), *Alphab. Naamlijst van Boeken; Algem. Konst- en Letterbode voor* 1826, D. I. bl. 417 en 418; van Wijk, *Algem. Wetens. Woordenb*.

[Martinus van Barnevelt]

BARNEVELT (MARTINUS VAN), vrijheer van Noordeloos en Over-Slingeland, Heer van Engelen en Vlijmen, oud Heer van Krimpen aan den Lek was de eenige zoon van Hendrik van Barnevelt en Geertruida Pompe, wie hij omstreeks 1690 te Gorinchem geboren werd, hij was sedert 1734 onderscheidene jaren Regent van het Oude Mannenhuis, sedert 1738 Vroedschap en sedert 1740 verschillende malen Drossard in zijne geboorteplaats, waar hij in 1744 Burgemeester werd. In zijne jeugd onderscheidene landen doorreisd hebbende, had hij aldaar zorgvuldig den loop der rivieren gadegeslagen, waardoor hij eene grondige kennis van rivierwerken had opgedaan. Vervuld met de zucht om tot het welzijn zijner medemenschen mede te werken, zocht hij die kundigheden ten nutte aan te wenden, en vormde het ontwerp tot het leggen van den naderhand zoo veel nut aangebragt hebbende Baartwijkschen Overlaat. In 1740 deed hij daartoe het eerste voorstel, doch kwam er in 1754 meer openlijk mede voor den dag. Dit had een bijzonder onderzoek van daartoe benoemde deskundigen ten gevolge. Het ontwerp werd door den Majoor der Genie B.J. de Roy, nader gewijzigd, en de uitvoering daarvan in 1766 door de Regering van 's Hertogenbosch bijzonder verzocht, en door de provincie Holland en den Raad van State voornamelijk aangedrongen, waarop H.H. Hoog Mog. in 1767 met de Generaliteit, Gelderland en Holland een verdrag sloten om dezen overlaat te leggen en dien in 1768 aan te besteden en te voltrekken.

Barnevelt mogt het genoegen smaken van het werk, dat hij ontworpen had, te zien tot stand komen, want hij overleed eerst den 17den Januarij 1775, bij zijne tweede echtgenoote Geertruida Bruinings twee kinderen nalatende, van welke zijn zoon Hendrik van Barnevelt hem als Heer van Noordeloos en Over-Slingeland opvolgde; zijne eerste huisvrouw, Mejufvrouw Stenus, had hem eene dochter geschonken.

Op zijne reis door Italië liet hij zelf te Rome de prachtige tombe maken, welke later in de kerk te Noordeloos geplaatst is, die zij nog versierd en alwaar in 1829 de laatste van zijn geslacht, zijnde zijn kleinzoon Willem Hendrik Barnevelt, begraven is.

(1) Zie *Redevoeringen* van gemelde Maatschappij D. II en IV.

Door C. P l o o s v a n A m s t e l is uitgegeven *Rivierkundige Waarnemingen uit ondervinding opgemaakt*, *dienstig tot het bepaalen van Middelen ter voorkoming van Overstroomingen der aangelegenste Rivieren in Gelderland en Holland*, *opgegeven door den Wel-Edelen Gestrengen Heere Martinus van Barnevelt*, Amst. 1773, gr. 8°. met eene kaart.

Zie *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetensch*. van G. N i e u w e n h u i s , D. I. bl. 284 en 324, aangevuld uit de Aanteek. van den Heer C.G. B o o n z a i e r , Notaris te Gorinchem, en anderen.

[Johannes Zachariasz Baron]

BARON (JOHANNES ZACHARIASZ.), een Letterzetter te Leiden, die in het midden der zeventiende eeuw leefde en de volgende tooneelstukken in de wereld zond.

Rododaphnêe ofte Persiaensche Heldinne, trsp. Leyd. 1657. 4°.

Klucht van Lichthart, *en Aers-gat Sonder-sorgh*, *op den Regel: Wat mijn gheschiet*, *Om Schuldt en hangt men niet;* gespeelt op 't Schou-Tonneel van Reynsburg, den 25n van Sprokkelmaand 1653. Leyd. 1653. 4°.

Konstanter en Elizea, *anders de Geluckige Verandering*, treur- bly- eyndend' spel, *op den Regel: 't Komt selden over een*, *Twee honden aen een been*, enz. Leyd. 1656. gr. 8°.

Het Beleg van Leyden. Leyd. 1659.

Klucht van Kees Louwen, *ofte den Gheschoren Boer*, *op den Regel: Wie door de Weereldt soeckt te raecken*, *Moet wat Bedriegen*, *Liegen*, *Taecken*, eerst gespeelt te Oestgeest, en nu binnen Leyden, den 22sten February 1667. Leyd. 1667. 4°.

Zijne spreuk was *Aensiet het Ent*.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. der Dicht.; Gatal. van de Bibl. der Maatsch. van Nederd. Letterk.*, D. I b. bl. 54; *Algem. Konsten Letterb*. 1849, D. I. bl. 20.

[Jan Barra]

BARRA (JAN) of JOHAN BARA, een Schilder, Teekenaar, Graveur en Glasschilder van Hollandsche afkomst, werd omstreeks het jaar 1574 geboren. Hij schijnt zich naar de S a d e l e r s gevormd te hebben, doch mistte hunne natuurlijke begaafdheden. Eene geruime tijd beoefende hij de kunst in Engeland, waar hij in 1634 overleed. Zijne meeste prenten, die de jaarmerken van 1598 tot 1632 dragen, zijn koud en stijf. De meest bekende zijn:

Suzanna in het bad, *naar Goltzius*, 1598, zeldzaam.

Phaeton smeekende om den zonnewagen te mogen voeren.

De beeldtenis van Christiaan II van Saksen.

De twaalf Apostelen, op 12 bladen.

Zie I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts.;* M e i j e r s , *Conversations Lexicon*.

[Richard Barradot]

BARRADOT (RICHARD), geboren te Vere. Hij was van 1565 tot 1568 Schepen en werd in het volgende jaar Burgemeester in zijne geboorteplaats, welke waardigheid hij later nog herhaalde malen bekleed heeft. Hij heeft zich in den Spaanschen oorlog als een voornaam voorstander der vrijheid doen kennen. Onder anderen deed

hij twee voorname en gevaarlijke reizen, eene kort nadat Zierikzee was ingenomen, en eene andere gedurende het beleg van Goes. Jonkheer Jerominus Rollé, tot hiertoe Bailjuw van Vere, was bij voorraad aangesteld tot Gouverneur van 's Prinsen wege over Zierikzee, maar het was noodig dat hem die Vorst, bij opene brieven, in dit gewigtig ambt bevestigde. Barradot reisde dan, met eenen vertrouwden knecht, over St. Annaland, Bergen op Zoom, Breda, Eindhoven en Weert naar de Maas, alwaar hij den Prins in zijn leger aantrof en hem de eerste tijding bragt van het overgaan van Zierikzee. Vervolgens keerde hij, met den lastbrief voor Rollé en met andere brieven voor de regering van Zierikzee, Vlissingen en Vere terug, over Weert, Eindhoven, Heusden, Gorinchem, Dordrecht en zoo op het Land van Goes, alwaar hij Rollé te Blotingen gelegerd vond; hebbende Barradot die reis in 29 dagen afgelegd. Maar kort daarop moest hij op nieuw met berigten, nepens de belegering van Goes, naar den Prins, toen deze reeds met zijn leger naar Bergen in Henegouwen vertrokken was. Daarom nam hij de reis op Ellewoutsdijk, den Doel, Antwerpen, Mechelen, Leuven, Nyvel, in welks nabuurschap hij, op den weg naar Bergen in Henegouwen, gestuit werd door de boeren, die allen, welke van 's Prinsen aanhang waren, deerlijk uitplunderden en ombragten. Doch gehoord hebbende, dat de Vorst reeds te Mechelen was, reisde hij derwaarts terug, en keerde, zijn gezantschap volbragt hebbende, met brieven voor Tseraarts en Rollé over Antwerpen, Lillo, naar de vloot voor Saftingen, en van daar in Zuid Beveland terug, waar hij, na eene reis van 25 dagen, bij de keeten voor Goes, aankwam.

Naderhand werd hij telkens naar den Stadhouder afgevaardigd en in de allergewigtigste onderhandelingen over de Unie en de Gentsche Pacificatie gebruikt. In 1584 was Barradot een der vier Afgevaardigden uit Zeeland naar de Staatsvergadering van Holland, welke toestemden om de Hooge Overheid aan Willem I, Prins van Oranje, op te dragen, ofschoon zij daartoe waarschijnlijk geen last van hunne Heeren en Meesters hadden. Vervolgens was hij van 1585 tot 1590 Baljuw van zijne geboorteplaats, waar hij in het laatstgemelde jaar schijnt te zijn overleden.

Zie Smallegange, *Cronijk van Zeeland*, D. I, bl. 580; van Iperen, *Tweehonderdjarig jubelfeest der Nederl. vrijh*. bl. 189 en 190; (Beaufort) *Het leven van Willem I*, D. III, bl. 599 en 612.

[Ferdinand de la Barre]

BARRE (FERDINAND DE LA). Zie BARE (FERDINAND DE LA).

[Simon de la Barre]

BARRE (SIMON DE LA) behoorde tot een aanzienlijk geslacht te Bergen in Henegouwen, en was Schepen in die stad, toen hij in 1755, door het teekenen der Unie van Brussel, blijk gaf, dat hij de zaak der vrijheid omhelsde; of hij die getrouw gebleven is, dan of hij later, even als vele zijner gewestgenooten, weder naar de Spaansche zijde is overgegaan, durven wij, bij gebrek aan berigten, niet beslissen.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel* bl. 202 en 203.

[Jonker Barrevelt]

BARREVELT (Jonker), wiens voornaam wij nergens vinden opgegeven, staat met eene zwarte kool in de geschiedenis aangeschreven. Hij toch werd betigt, met zekeren Jonker B e n t i n k v a n K e m n a d e, den Franschen in 1672 den weg over de stroomen te hebben gewezen. Ook trachtten zij, in Mei van dat jaar, Zutphen over te halen, om zich aan de Franschen over te geven, waarin zij echter niet slaagden. In Julij daaraanvolgende eischten zij weder Zalt-Bommel voor de Franschen op. Wegens deze bedrijven werden zij later te Maastricht in hechtenis genomen, doch eerlang onder borgtogt ontslagen, en men vindt niet geboekt wat er verder met hen voorviel.

Zie M o n t a n u s, *Leven van Willem den Derden*, D. I, bl. 217, 375 en 376; v a n L o o n, *Nederl. Historip*. D. III, bl. 57; W a g e n a a r *Vaderl. Hist*. D. XIV, bl. 31 en 32.

[Jaspen Barse]

BARSE (JASPEN). Zie BARTZOEN (JASPER).

[Jacob Jorissen Barselis]

BARSELIS (JACOB JORISSEN), veelal enkel JACOB JORISSE geheeten, was een Passementwever, die, de leer der Hervorming zijnde toegedaan, op Zondag den 7den Julij 1566 de eerste leerrede in het eiland Schouwen deed, onder het regtsgebied van Noordgouwe, ter plaatse, waar thans de buitenplaats *de Haan* gevonden wordt. Niettegenstaande hem zulks van wege de Landvoogdesse dringend verboden werd, predikte hij veertien dagen later weder op de grensscheiding van het Poort-Ambacht, en in de volgende maand Augustus zelfs binnen Zierikzee in eene meestoof. Toen echter A l v a in het volgende jaar herwaarts kwam, werd hij uit het land gebannen, werwaarts hij zich toen begaf is onzeker, maar kort nadat Zierikzee, den 8sten Augustus 1572, weder aan den Prins v a n O r a n j e was overgegaan bevond zich B a r s e l i s ook weder daar, en deze ontving, in het begin van October, van P e t r u s D a t h e n u s, 's Prinsen Raad en Kommissaris, de magt, om in de stad en de omliggende dorpen de kerken te reinigen, Ontvangers en Rentmeesters van de goederen der kerken, kapellen, kloosters en altaren te stellen, ten einde de Predikanten, Schoolmeesters enz. op eene eerlijke en fatsoenlijke wijze mogten onderhouden worden. B a r s e l i s kweet zich van zijnen pligt, ondersteund door den bijstand der Regering. Om het krijgsvolk het plunderen der kerken te beletten, waarop het dagelijks, het oog toonde te hebben, had echter reeds, den 29sten Augustus, of omstreeks die tijd, de Magistraat van Zierikzee, voor schromelijke wanorde beducht, uit de hoofdkerk der stad alle de sieraden op het stadhuis doen brengen Dan ter reiniging van de overige kerken, zoo binnen als buiten de stad, werd alles aan B a r s e l i s overgelaten, en de regering werkte daartoe allerkrachtdadigst mede. Het blijkt echter niet dat B a r s e l i s werkelijk Predikant te Zierikzee is geworden, noch wat hem verder wedervaren is.

Zie T e W a t e r, *Kort verhaal der Reform. in Zeeland*, bl. 74 en volg.; d e K a n t e r, *Chronijk van Zierikzee*, bl. 85 en volg.; Y p e i j en D e r m o u t, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II. bl. 38 en 39.

[Anthonij Bartelink]

BARTELINK (ANTHONIJ) waagde het in 1772 den Nederduitschen zangberg te beklimmen en zond in het licht:

Enkhuizen of Grondsteen tot Vryheit, geleyd door de Heeren Pieter Luitgesz. Buyskes, Pieter Symonsz. Semeyns, Jakob Dirksz. Brouwer en anderen, die den 21 *May* 1572 *d'Haringmaagd van het Jok van Spanje verloste, op het tweede eeuwgetijde, plegtig zoo van Stadswegen als by de Burgery geviert den* 21 *May* 1772 *en in tooneeldigt gebragt*. Enkh. 1772. 4°.

Dit stuk is letterlijk berijmd proza, zoodat het misschien meer historische dan poëtische waarde heeft.

Zie *Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Jan Bartelink]

BARTELINK (JAN), mogelijk wel een broeder van de voorgaande, slaagde beter in het bespelen van de Nederduitsche lier, blijkens:

De Beemster Kermis, in twee zangen. Leiden 1774.

Dit toch behelst eene natuurlijke en levendige schildering van de kermisvreugd, in eenen aan het onderwerp geëvenredigden stijl, zonder plat of laag te zijn.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. der Nederd. Dichters*.

[Gerrit of Gerard Bartels]

BARTELS (GERRIT of GERARD), geboren in 1570, schilderde met goed gevolg geschiedkundige onderwerpen en portretten. Hij stierf ten gevolge van eene verwonding, hem door den val van eenen zwaren steen op het hoofd veroorzaakt. J a n V o s maakte op hem het volgende grafschrift:

> Twee steenen rukten 't lijf van B a r t e l s van ons af;
> D'een die hem 't hoofd verplet, en d'ander op zijn Graf.
> Men hoord zijn kroost vergeefs bij deze steenen steenen.
> De dood verschoond geen Geest; zij lagt als andren weenen.

Zie H o u b r a k e n , *Schouburgh der Schild. en Schilderessen*, D. I. bl. 220; I m m e r z e e l , *Leven en Werken der Kunsts.;* F e l l e r , *Biogr. Univers*.

[Clara Bartels]

BARTELS (CLARA) vinden wij vermeld als eene Friesche dichteres uit het laatst der zeventiende eeuw, die te Groningen woonde en de tiende Muse genoemd werd. Het is ons echter niet gelukt iets van haar te zien te krijgen.

Zie Dr. S c h o t e l , *Letter- en Oudheidlievende Avondstonden*, bl. 104; *Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Samuel Bartholdus]

BARTHOLDUS (SAMUEL) werd in 1594 Predikant bij de Hervormde gemeente te Winkel, en vervolgens in 1599 naar Monnickendam beroepen, waar hij na er twee

en veertig jaren de dienst verrigt te hebben, in 1640 overleed. Hij moet in zijne tijd in hooge achting gestaan hebben, want in 1618 werd hij door Burgemeesteren van Amsterdam uitgenoodigd, tot het bijwonen van

eene vergadering, die belegd was, om nevens de Stads Predikanten de Heeren van hunnen raad te dienen, op het stuk der Provinciale Synode, en in het zelfde jaar werd hij door het Synode van Noord-Holland afgevaardigd naar het Nationale Synode, hetwelk in dat en het volgende jaar te Dordrecht gehouden werd en dat hij tot het einde toe bijwoonde.

Zie *Naamreg. van alle de Gecomm. op 't Nationael Synode*, *in 't jaer* 1618; B r a n d t *Hist. der Reform*. D. II, bl. 767 en 926; *Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudh*. D. I. bl. 153 en 154.

[Franciscus Bartholdus]

BARTHOLDUS (FRANCISCUS), in het jaar 1529 Overste of Pater van St. Geertruida klooster te Hoorn, was een voor zijne tijd niet ongeleerd man. Hij bragt de *Sermoenen* van T a u l e r u s , op last van C u n e r u s P e t r i , Bisschop van Leeuwarden, en met goedkeuring van diens Vicaris J o h a n N o e m s , te Antwerpen weder ter pers, en wordt gehouden voor de schrijver van

Het Oude Hoornsche Chronykje tot op het jaar 1536.

Zie V e l i u s , *Chronijk van Hoorn* bl. 249.

[Willem Bartjens]

BARTJENS (WILLEM), Fransch schoolmeester, die in het begin der zeventiende eeuw eerst te Amsterdam en Jater (1637) te Zwolle leefde, en vermaard is geworden door zijn rekenboek:

W. B a r t j e n s *Cyfferinge*, 1*e deel*, *waeruyt men meest alle de grondtregelen van de Reecken-konst leeren kan* (vernieuwd in 1648), met een fraai in koper gegraveerd portret in een ovaal, dat tot omschrift heeft: ‘Got is mijn heyl.’ AE. 64. Voor dit deel leest men eene *Ode* van C. v a n M a n d e r , met de zinspreuk: *een is noodigh*, en een *Lofdicht* van J o o s t H e r m a n s ; aan het slot een *Lof-zangh*, toe-ghe-eyghent Mr. W.B. v a n J. v a n V o n d e l e n , *Liefd' verwinne 'tall*. Het tweede deel der *Cyfferinghe*, *handelende van verscheyde Regulen der Rekenkonst*, *alle koop-lieden noodich te weten*, is in 1637 uitgekomen, met privilegie der Staten-Generaal van 1633 (vermoedelijk het jaar waarin het eerste deel in het licht kwam) voor elf jaren, en onderscheidene Lofdichten, alleen met initialen of met spreuken geteekend. Dit deel prijkt met een vierkant portret in koper gegraveerd door S a v e r y , naar eene schilderij van P. D u b o r d u i n , en het volgende bijschrift van V o n d e l :

> Ghy ziet het zichtbaer deel van B a r t i e n s hier nae 't leven;
> Van zijn onzichtb'ren geest heeft hy u zelf gegeven
> Een print in 't rekenboeck, dat nergens faelt noch suft,
> Maer volght, tot dienst der Jeugd, Euclides rijp vernuft.
> J.v.V.

Beide deelen zijn t' Zwolle gedruckt door G e r a e r t B a r t j e n s , Boeck-verkooper aen de Merckt, 1637.

Van dit rekenboek is het eerste deel reeds vroeg verbeterd door J a n v a n D a m , later door J o h . B r a s en D i r k D u p p e r (Dordt 1746). Het is in 1761 uitgewerkt

in 2 stukken, in 4°., uitgegeven door H. H a a n s t r a . Het tweede deel is in 1689 door J a n

de Groot, schoolmeester te Velsen, en in 1793 door den beroemden A.B. Strabbe, verbeterd uitgegeven en later door de *Arithmetica* des laatsten verdrongen.

Om zijne wezenlijke verdiensten voor die tijd is het rekenboek van Bartjens, met dat van Adam van Lintz, zeer algemeen in ons land gebruikt en ontelbare malen herdrukt en nagedrukt. Na de verbetering van het onderwijs heeft de titel als uithangbord gediend, om onder de bevooroordeelde menigte langzamerhand betere waar aan den man te brengen. Zoo bezorgde de onderwijzer J. Puikers:

Vernieuwde Rekenkunst van Mr. W. Bartjens, *ingerigt naar het nieuwe stelsel van Maten en Gewigten* enz. Rotterd. 1822, waarvan reeds in 1825 eenen tweeden druk verscheen, geheel omgewerkt door G. Losz Petersz; terwijl, in 1839, een onzer bekwaamste opvoedkundigen, de Heer Paulus Koenraad Görlitz, het nog eens geheel omgewerkt en er eenen vijfden druk van bezorgd heeft, eigenlijk een geheel nieuw werkje, onder den titel van:

Willem Bartjens Rekenkunst, *vervangen door eene andere*, *ingerigt naar het nieuwe Maten- en Gewigtenstelsel enz*, *meer overeenkomstig de tegenwoordige behoefte van het lager onderwijs*, 2 stukjes kl. 8°., het eerste Rotterd. 1848, het 2de Gorinch. 1851, waarvan nog een derde moet verschijnen.

Somtijds beoefende Bartjens ook de dicht- of liever de rijmkunst, doch al wat wij, in dat vak, van hem kennen, is beneden kritiek.

's Mans portret in houtsnede vindt men voor de oude drukken van zijne *Cijfferinge*.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boek*. D. I. St. I; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boek.;* (van Cleef), *Alphab. Naaml. van boek.;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederl. Dicht*.

[Jasper Bartzoen]

BARTZOEN (JASPER) of GASPAR BARZAEUS, ook wel JASPER BARSE en doorgaans JASPER DE NEDERLANDER of GASPAR BELGA genoemd, werd in het begin der zestiende eeuw geboren te Goes. Niettegenstaande zijn gering vermogen, vond hij gelegenheid om zich eenigen tijd te Leuven in de Letterkunde en Godgeleerdheid te oefenen. Daarna diende hij in de oorlogen onder Keizer Karel V, kwam naar Portugal en in het huis van Sebastiaan de Moroes, President der Rekenkamer, die met eene vlaamsche Juffer gehuwd was, maar de krijgsdienst moede begaf hij zich in het Jezuïten-Collegie te Coimbra, en deed zijne eerste mis op Kersdag 1546. Als Prediker bekend geraakt, vertrok hij den 17 Maart 1548 uit Belem; met nog negen anderen, als Missionaris naar Goa. Door storm genoodzaakt Mozambique binnen te loopen, predikte hij ook aldaar, doch stak na 16 dagen weder in zee, en kwam den 3 September 1548 te Goa aan. Hier gaf hij onderwijs in de Latijnsche taal en in de Wijsbegeerte, en predikte in het Portugeesch,

dat hij zeer zuiver sprak. Met Franciscus Xaverius, den Apostel van Indië, in kennis gekomen, wenschte hij met dezen naar Japan te gaan, doch Xaverius zond hem naar het eiland Ormuz, destijds eene voorname handelplaats, waar hij in Maart 1549 aankwam. Er waren daar allerlei natiën gevestigd, en er heerschte velerlei zedeloosheid doch geen godsdienst. Bartzoen vergenoegde zich niet om dit in zijne predikatiën te bestraffen, maar rigtte er eene school op en stichtte er een Jezuïten-collegie. Men beweert dat hij er zich voornamelijk beroemd zou gemaakt hebben door eenige wonderwerken en bekeeringen, waarom hij door de Jezuïten de Apostel van Ormuz genoemd wordt. Na een driejarig verblijt verlangde hij Ormuz te verlaten, omdat zijne gezondheid niet langer tegen het geweldig heete klimaat bestand was. Xaverius riep hem daarom naar Miako in Japan. Bij zijn vertrek van Ormuz liet hij Gonzalvo Rodriguez aldaar in zijne plaats, en kwam half November 1551 te Goa, waar Xaverius in Februarij 1552 mede aankwam. Voor dat deze laatste weder vertrok werd Bartzoen, die van wege zijne slechte gezondheid niet naar Japan kon medegaan, niet enkel benoemd tot Rector van het Collegie te Goa, maar tevens tot Provinciaal Voorzitter van geheel Indië, van de Kaap de Goede Hoop tot en met Japan; zoodat Xaverius Bartzoen boven zich zelven stelde. De groote last welken deze laatste zich aldus zag opladen, en zijn groote ijver daarin, verzwakten hem meer en meer, zoodat hij, in de Paulus-kerk te Goa predikende, in onmagt nederviel, en kort daarna, den 18 October 1553, overleed.

Hij heeft geschreven twee lange brieven, getiteld:
Epistolae de rebus Ormutenis.

Van deze brieven, welke over de bekeering op dat eiland handelen, is de eene geschreven den 9den December 1549 aan zijne ordebroeders te Coimbra, en de andere in het jaar 1551 aan die van Portugal.

Nog schreef hij in 1553 toen hij Rector van het Collegie te Goa was:
Epistola Indica ad B.P. Ignatum.
Alle deze brieven zijn te vinden in zijne
Epistola Indica. London 1570. 8°.
Ook vindt men van hem vermeld:
Litterae Indicae, Lovan. 1556.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn) *Kerkelijke Hist en Outh*. D. IV. St. III, bl. 109; La Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 392-395; Kok, *Vaderl Woordenb*. D. V, 161 en 162; Chalmot, *Biogr. Woordenb*. D. II, bl. 115; *Tegenw. staat der Vereen. Nederl*., D. X, bl. 48; en vooral Nic Trigault, *Vita Casparis Barzoei-Belgae*, *e Societate Jesu*, *B. Xaverii in India Socii etc.*, Col. 1611. 18°.

[Joan Barueth]

BARUETH (JOAN), geboren te Breda in het jaar 1708, was de tweede of jongste zoon van Johan Godtlieb Baerenrueth Na de Scholen in zijne geboortestad bezocht te hebben, vertrok hij

naar Leiden, om zich onder Albert Schultens op de Oostersche talen, en onder Franciscus Fabricius en Taco Hajo van den Honert op de Godgeleerdheid, toe te leggen. Tevens beoefende hij vlijtig de overige oude zoo Oostersche als Westersche talen, de Kerkelijke en Wereldlijke Geschiedenis en andere vakken van kennis en geleerdheid; zoo dat hij welhaast door zijne leermeesters onderscheiden en onder hunne voortreffelijkste leerlingen gerangschikt werd.

Na het verdedigen zijner proefschriften over *de Praeadamiten*(1) en *over de Heilige Namen Gods in het Hebreeuwsch en het Grieksch*(2), verliet hij de Hoogeschool en liet zich als Proponent aannemen. In 1732 te Hoogwoude beroepen, vertrok hij vier jaren later naar Charlois en kwam van daar in 1745 te Dordrecht, waar hij in 1777 emeritus werd en den 27sten Augustus 1782 overleed.

Barueth was in den aanvang zijner bediening te Dordrecht zeer gezien, later verloor hij de gunst der aanzienlijken en van het grootste gedeelte der gemeente, waarvan zijn onaangenaam humeur en lastig karakter de voornaamste oorzaken waren. Nu was hij met de Overheid, dan met zijne ambtgenooten in onmin; hij voerde eenen hevigen pennenstrijd met Ludovicus Kluit, Predikant te Zuid-Beijerland, en met Johan Jacob Schultens, den zoon van zijnen leermeester Albert Schultens, ook nam hij deel in de twisten tusschen Petrus Hofstede, Predikant bij de Hervormde te Rotterdam, en Kornelis Nozeman, Leeraar bij de Remonstranten te dier stede, over de Zaligheid der Heidenen en de Deugden van Socrates, en door zijne bemoeizucht wikkelde hij zich in vele onaangenaamheden. Bij het volk stond hij in hooge achting.

Te oordeelen naar de volgende werken, moet hij zeer arbeidzaam geweest zijn:

De Bloeijende Gemeentens in Klein-Azien, *door de onderhouding der Jeruzalemsche Kerkbesturen*, *of Synodale Slotpredikatie over Handel. der Apost. Kap. XVI:*4, 5. *Tot besluit van de Hoog-Eerw. Christ. Zuid-Holl. Synode binnen Dordrecht. Uitgesproken den* 13 *van Hooimaand* 1742. Rotterd. 1742. 4°.

Boetpredikaatzie over de sterfte van het Rundvee ofte Davids wijze keuze uit drie plagen, *en ware boetvaardigheid onder gekoze pestilentie*, *in deze dagen van pestziekte onder het Rundvee*, *tot boete*, *bekeering en waarschouwing voor zwaarder plagen*, *vastgestelt in eene Kerkrede over* 1 *Sam. XXIV:*11-17. Rott. 1745. 4°. vierde druk.

Boetpredikatiën over het eerste kapittel van Jezaïas.

Paulus laatste vermaanles aan de Corinthen tot een Afscheid van Charlois, *uit* 2 *Corinth. XIII. vs*. 11. *Mitsgaders de gan-*

(1) *Dissertatio de Praeadamitis*.
(2) *Dissertatio de Nominibus Dei Sacris Hebraeis*, *Graecis* L.B.

gen der Leeraars door den Heyligen Geest bestuurt, *tot een Intrereeden te Dordrecht uyt Hand. XVI. vs*. 6-10. Dord. 1745. 4°.

Jakobs Doodbedde, *vertonende 's Mans zegen over zijne twaalf Sonen en Dood*, in 23 Kerkredenen over Genesis XLIX. Rott. 1747. 4°.

Boetbazuin, *geblasen in Neêrlands Kerk*, *bij gelegenheid van 's Lands rampen en oordeelen*, *veldslagen en belegeringen van Bergen op Zoom* enz., Rotterd. 1748 en 1749, 2 dn. 8°.

Neêrlands Dankdag over het sluiten van de Akense vrede, *plechtig geviert binnen Dortrecht den* 11 *Junij* 1749, *met eene Kerkreden over Psalm CXLVII*:12-14, Dortr. 1749, 4°.

De Predikende en Wonderdoende Christus, *in LXXXVIII Predikatien*, *of de groote Propheet en Leeraar Israëls*, *kragtig in woorden en in werken; gebleken uit zijne zielroerende predikatien*, *zinrijke parabelen en verbasende wonderwsrken*, *welke*, *uit overeenstemming der vier Evangelisten*, *schriftmatig worden verklaart en tot oefening van ware Godsvrucht toegepast*, Rott. 1751 en 1754, 2 dn. 4°.

Jakobs Balseming en Begraving, *toegepast op de balseming en begraving van den Doorluchtigsten Vorst en Heer Willem Karel Hendrik Friso*, *in eene Lijkpredikatie over Gen. l*:1-13, Rott. 1751, 4°.

Contra-memorie van Jan Barueth, *Predikant te Dordrecht*, *van den* 5 *Februarij* 1762, *dienende ter beantwoording van de Memorie van eenige Predikanten van Dordrecht*, *van de maand Maart des voorleden jaars* 1762, *en welke Memorie aan hem door Heeren Burgemeesteren is ter hand gestelt op den* 12 *Januarij dezes jaars* 1763, *met begeerte*, *om alleen hoofdzakelijk op het weesentlijke in deselve Memorie vervat*, *hun WelEdele Groot Agtharen Raad te dienen van berigt*, Rotterd. 1763. pl.

Historie van het Stadhouderschap der Heeren Princen van Oranje, *hoogstnoodig tot bewaring van de vrijheid in de Kerk en Burgerstaat*, Dord. 1765, gr. 8°. met port.

De Regering van Nederlands Stadhouderen met die der Israëlitische Regteren, *in vergelijking gebragt uit het Boek der Regteren*, *Kapittel II: vers* 7-14, *op den dank-*, *vasten bededag van den* 19 *Februarij* 1766, *des avonds in de Groote Kerk*, Dordr. 1766. 4°.

Zedige en bescheiden wederlegging der hedendaagsche Deisten en Vrijgeesten tegen de nieuwe aanvallen op den Christelijken Godsdienst, *in het onlangs uitgekomen Fransche boek*, *genaamt het Kort begrip der Kerkelijke Historie van den Abt de Fleury*, Rott. 1767. 8°.

Verantwoording van den Heer J. Barueth, *Predikant te Dordrecht*, *in twee gedrukte Memoriën en echte Brief aan de Magistraet dier Stad. overgelevert in de jaren* 1766 *en* 1767,

door hem voor eige rekening uitgegeven met de Gulde Vrijheid of de oude Constitutie der Regeringen, *Burgerijen en Gilden der Hollandsche Steden*, *soo als die door de oude Graven ingestelt en begrepen is in het Advies van het Hof van Holland van het jaar* 1685, *rakende de oudste stad Dordrecht*.

Vier Letterkundige brieven ter verdediging van de Leer en Leeraars der Gereformeerde Kerk, *tegen de heimelijke aanslagen in de Schriften van den Denker*.

De Historie van den Heiligen Diaken Stephanus, *in XXVII Kerkredenen over Handel. VI*, *VII en VIII. Met bijgevoegde Aanmerkingen uit de Historie en Letterkunde*, Dord. 1770. 4°.

Hollands en Zeelands Jubel-Jaar of Tweehonderd-jarige Gedachtenis der heuchelijke verlossing van het Spaansche jok en grondlegging van Neêrlands Republiek in het jaar MDLXXII, *onder het wijs beleid van Willem I*, *Prins van Oranje*, Dord. 1772, gr. 8°. met 1 plaat, tweede druk, Amst. 1781.

Leer der waarheid, *vervat in de Heidelbergsche Cathechismus*, *regtzinnig en met onze kerkformulieren van eenigheid overeenkomstig verklaard*, *tegen de Dwaalleer verdedigd en ter beoefening van ware Godzaligheid aangedrongen*, Dordr. 1777, 2 dn. 4°.

Briefwisseling met den Hooggel. Jan Jacob Schultens, *Professor te Leiden*, *over de uitgave van eene regtzinnige verklaring over de Heidelbergsche Catechismus*, Dord. 1776. 4°.

Na zijne dood verscheen nog:

Catechismus der wijsheid en deugd of onderwijs bij samenspraak in de grondbeginselen der Natuurlijke en Schriftuurlijke Wijsbegeerte en Zedekunde, *ten dienste van jongelingeen jongvrouwen*, *ter verkrijging van waare wijsheid en bcoen fening van deugd en goede zeden*, *alsmede voor liefhebbers van Natuur-*, *Historie- en Letterkunde*, Dord. 1789. 8°.

Ofschoon de meesten dier schriften vergeten zijn en misschien alleen zijn *Jacobs doodbedde* en *Hollands en Zeelands Jubeljaar* nog met eenige belangstelling gelezen worden, straalt er toch in zijne werken tegen de Deïsten eene groote mate van geleerdheid, scherpzinnigheid en gezond oordeel door, en het is wel te denken dat zij in die tijd, toen men ook in ons vaderland de geschriften der Fransche en Engelsche Deïsten begon te lezen, van veel nut geweest zijn.

Zijne *Verhandelingen over de namen van God*, zijne aanteekeningen op de *Leer der waarheid* van S c h u l t e n s , en vooral die op zijn *Jacobs doodbedde*, ‘grootendeels betreffende den aard der Hebreeuwsche grondwoorden en spreekwijzen, vergeleken met die der Arabieren, Syriërs, Chaldeën en andere Oosterlingen,’ zijn schatkameren van taalgeleerdheid. Ook geeft men hem na, dat hij in de Osstersche talen buitengemeen ervaren, een der beste

leerlingen van de oude Schultens en in de Grieksche en Latijnsche talen zeer bedreven was. De Classici en Patres en vele middeleeuwsche werken had hij in beide talen gelezen en hunnen inhoud in zijn sterk geheugen geprent. Ook in de nieuwere talen was hij geen vreemdeling: met de beste Engelsche, Fransche en Hoogduitsche schrijvers over Godgeleerdheid, Wijsbegeerte, Kerkelijke Geschiedenis en Oudheden was hij bekend. De Geschiedenis en Letterkunde der beschaafde natiën had hij beoefend, en van zijne buitengemeene ervarenheid in de Algemeene en Vaderlandsche Kerkelijke Geschiedenis heeft hij meer dan eene proef gegeven.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boek.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Glasius, *Godgel. Nederl.* en inzonderheid Dr. Schotel, *Kerkel. Dordr.* D. II bl. 410-424, dien wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn.

[Gaspar Barzaeus]

BARZAEUS (GASPAR). Zie BARTZOEN (JASPAR).

[Dirk Bas]

BAS (DIRK), geboren te Amsterdam in de laatste helft der zestiende eeuw, was een zoon van Jacob Bas Claaszoon, Burgemeester te dier stede, en van Margaretha Corde. In 1566 in de Regering zijner geboortestad gekomen, verwierf hij zich veel roem. Diensvolgens werd hij in 1610, met Jacob van Wassenaer, Heer van Obdam, en Rombout Hogerbeets, Raadsheer in den Hoogen Raad, naar Denemarken gezonden, ten einde te trachten den vrede tusschen dat Rijk en Zweden te bewerken, doch zij keerden eerlang terug, zonder in hun oogmerk te zijn geslaagd. Bas werd te dezer gelegenheid met de ridderlijke waardigheid vereerd.

Ofschoon hij in 1618 aan de Regering bleef, werden evenwel zijne gematigdheid en bescheidenheid, zelfs door de Remonstranten, geprezen; zoo als blijkt uit een geschrift van Arnoldus Geesteranus, gesteld voor zijne kinderen, *wegens zijne gevangenneming te Amsterdam*, *vervoer naar*, *verblijf op en vlucht van Loevestein*, waaruit men ziet dat Bas de vervoering van Geesteranus zoo lang tegenhield als hij kon, en hem gaarne zou ontslagen hebben.

In 1622 was Bas Lid van dat kostbare en aanzienlijke Gezantschap, hetwelk naar Engeland werd gezonden, zoo om de gerezene geschillen over de Oostenrijksche zaken te vereffenen, als om Koning Jacob meer voor de belangen van den Staat te winnen. Francois van Aerssen, Heer van Sommelsdijk, Hendrik van Tuyl van Serooskerke, Heer van Stavenisse en Rijnhuize, en Noël de Caron, Heer van Schonewal, waren zijne medebenoemden. Ook was hij in het jaar 1629 een der Gecommitteerden van de Staten-Generaal, die Prins Frederik Hendrik naar het beleg van 's Herogenbosch vergezelden.

Hij was zeer gezien bij den Historieschrijver Pieter Cornelisz Hooft, die zijnen *Hendrik de Groote* aan hem opdroeg. Tweemaal was hij gehuwd geweest, eerst met Geertruda Schauck, daarna met Margaretha Snouck.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist*. D. X, bl. 48; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.; Geschiedk. Aanteek. omtrent Fred. Hendr. in betrekking tot het bel. van 's Hertogenb*. bl. 109.

[Maarten Bas]

BAS (MAARTEN) of BASSE, een Nederlandsch Graveur, die omstreeks het jaar 1600 gebloeid en portretten geleverd heeft, en naar zijne manier te oordeelen, uit de school der Wierixen voortkwam.

Zie Immerzeel, *Leven en Werken der Konsts*.

[Francisco Basa]

BASA (FRANCISCO) of BAZA, geboren uit het Land van Brescia, in Italië, en eertijds ruiter onder Ferdinand Gonzaga, was een dergenen, die het in 1582 op het leven van Willem I, Prins van Oranje, en François de Valois, Hertog van Anjou, hadden toegelegd. Zie omtrent hem nader hier voor D. I. bl. 168 en 169.

[Jakob Baselius]

BASELIUS (JAKOB) was Predikant te Bergen op Zoom, toen hij schreef:

De Obsidione Berg op Zomii commentarius, Berg op Zoom 1603. 4°.

Historisch verhaal, *inhoudende sekere notable exploiten van oorlog in de Nederlanden*, *sedert het oprechte van de Compagniën der Gouverneurs en Ritmeesters Paulus en Marcelis Bax*, Breda 1615. 4°.

Daar er echter zeker drie, en misschien wel vier, personen van dien naam bestaan hebben, van welke twee, vader en zoon, Predikanten te 's Hertogenbosch waren, weet men niet aan wie van deze beide die werkjes te moeten toekennen, hoewel het ons waarschijnlijkst voorkomt dat de zoon er de schrijver van geweest is. Deze was vermoedelijk de eerste Predikant te Vlissingen, is denkelijk van daar naar Vlaanderen vertrokken, om hier en daar de Hervormde gemeenten te leeren en te stichten. In het jaar 1584 toch bevond hij zich te Brugge, toen Charles van Croy, Prins van Chimai, eenigen zoon van den Hertog van Aarschot, aldaar zick te bedde lag, bij welke gelegenheid hij zich zeer onversaagd toonde, door dien Prins, welke onlangs van der Staten zijde was afgevallen en aldaar alle gezag in handen had, zijne geveinsdheid en ontrouw in scherpe bewoordingen te gaan voor oogen houden. Van Brugge schijnt hij zich naar Enkhuizen en van daar naar Leiden begeven te hebben, ter welker laatste plaats hij niet in vaste bediening was. Van daar ging hij in 1586 naar Voorschoten en nog in dat zelfde jaar naar Bergen op zoom.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist*. D. IV, bl. 158 en 159; Vrolikhert, *Vlissingsche kerkhemel* bl. 12-17; Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nationale;* de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds*. D. I, bl. 373 en 374; *Biogr. Univers*.

[Jacobus Baselius]

BASELIUS (JACOBUS), kleinzoon van den voorgaande, geboren te Leiden, werd in het jaar 1646 Predikant te Kerkwerve, en overleed aldaar in 1661. Hij was een zeer geleerd man, en bijzonder

ervaren in de Kerkelijke en Wereldlijke Geschiedenis, zoo als blijkt uit zijne *Sulpitius Belgicus*, *sive Historia Religionis instauratae*, *corruptae et reformatae*, *in Belgio et a Belgis*, *a nato Christi ad anno CIↃIↃ*, Lugd. Bat. 1657, 12°.

Nederlands merkwaardigste Gebeurtenissen sedert het jaar 1000 *tot Keizer Karel V*, Amst. 1753, 2 dn. 8°.

Misschien was hij ook de schrijver van:

Berigt aangaande de Bulle van Clemens de VIII, 12°.

Van het onderhouden der Armen, Worm. 1647, 12°.

Zie P a r s , *Naamrol van Bat. en Holl. schrijv*. bl. 213 en 214; V r o l i k h e r t , *Vlis. Kerkhemel* bl. 15; v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boek*., D. I. St. III; *Biogr. Nation.; Biogr. Univ*.

[Thomas Basinus]

BASINUS (THOMAS), geboren te Rouaan, werd, na aan de Hoogescholen te Parijs en te Leuven tot Meester der vrije kunsten en ter laatstgemelde plaatse tot Licentiaat in de Geestelijke regten te zijn bevorderd, tot Bisschop van Lizieux aangesteld, en stond in hooge gunst bij K a r e l VII, Koning van Frankrijk, doch werd door diens zoon L o d e w i j k XI, die alle gunstelingen zijns vaders een kwaad hart toedroeg, uit Frankrijk gebannen, onder voorgeven dat B a s i n u s de Engelschen en Bourgondiërs begunstigde; terwijl hij zoo door bedreigingen als door beloften gedwongen werd afstand van zijn Bisdom te doen. Hij begaf zich hierop naar Leuven, waar hij onderwijs gaf in de Regten, ging vervolgens te Trier wonen en nam eindelijk zijn verblijf te Utrecht. Paus S i x t u s IV benoemde hem tot Vicaris van D a v i d v a n B o u r g o n d i ë , den vijlenvijftigsten Bisschop van Utrecht, en schonk hem den titel van Aartsbisschop van Caesarea. In 1479 werd hij door den gemelden Paus, benevens twee andere Prelaten, benoemd om het geding tusschen Bisschop D a v i d , de stad Utrecht en de Geestelijkheid te onderzoeken en den twist, onder afwachting der goedkeuring van het Pauselijk Hof, te beslechten, doch hij verzocht daarvan verschoond te blijven, omdat hij, te Utrecht wonende, van eenzijdigheid kon verdacht worden. Hij overleed den 30 December 1491.

Hij schreef onder den titel van: *Historia Gallica*, eene geschiedenis van Frankrijk, van welke een belangrijk gedeelte, ons Vaderland betreffende, is uitgegeven door A n t o n i u s M a t t h a e u s in zijne *Analecta veteris aevi* (Tom. I. 501-586). Het bevat de jaren 1481 tot 1483, en behandeld dus juist het beleg van Utrecht door den Roomschen Koning M a x i m i l i a a n , hetwelk B a s i n u s heeft bijgewoond. In zijn werk, overigens in eenen goeden stijl geschreven, treft men veel aan, dat elders niet te vinden is. Het is dus te betreuren dat door de onleesbaarheid van het handschrift vele uitlatingen en gapingen veroorzaakt zijn.

Zie B u r m a n , *Utrechtsche Jaarboeken*, D. III, bl. 396; v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerkel. Outh*. D. I, bl. 313; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* d e W i n d , *Bibliotheek der Nederl. Geschied*. D. I, bl. 86 en 87; *Biogr. Univers*.

[Johannes Basius]

BASIUS (JOHANNES) of JAN BAES, geboren te Leeuwarden in 1548, legde aldaar en te Haarlem de gronden zijner studiën, welke hij verder te Leuven voortzette; reisde vervolgens naar Frankrijk, waar hij tot Meester in de Regten bevorderd werd. Met grooten roem naar zijne geboortestad teruggekeerd, beoefende hij er eenige tijd de praktijk, en schreef tot vermeerdering van zijnen roem:

Paradoxarum Disputationum Juris civilis Libri IV, quibus dubiae Jurisconsultorum traditiones et responsa examinantur ac reconsiliantur, Basil. 1575, in folio; waarbij hij eeaardig verhaal van de herfstvacantie in Latijnsche verzen voegden

Verdacht van de Hervorming te zijn toegedaan, moest hij Friesland verlaten. De roem van zijne bekwaamheid deed hem echter door de Regeringvan Delft tot Secretaris van die stad benoemen. Bij het ontstaan van misnoegen tegen Spanje, voegde hij zich spoedig aan de zijde van den Prins van Oranje, die hem later in vele gewigtige zaken gebruikte, zoo als tijdens 's Prinsen verblijf in Duitschland, tot het verzamelen van penningen ten dienste der goede zaak, alsmede om op 's Prinsen naam nieuwe bestellingen ter zee uit te geven en de te voren verleende lastbrieven in te trekken. In het voorjaar van 1568 zond de Prins hem naar de Hollandsche steden, om deze zijne plannen bloot te leggen, Altijd zeer bedrijvig ten dienste der goede zaak, vond hij in dat zelfde jaar met Reinier Kant, middel om 1300 geweren, welke door Sonoy te Wezel gekocht en gedeeltelijk te Bremen, gedeeltelijk te Koesveld waren aangekomen, in het leger van Graaf Lodewijk te bezorgen. Hij bragt den Admiraal Adriaan van Bergen, Heervan Dolhain, die met de schepen onder zijn bevel, zoowel vriend als vijand aantastte, en van wien den Prins geene afrekening der buitgelden kon bekomen, tot rede; ook wist hij te bewerken dat 's Prinsen schepen, welke eerst te Emden werden terug gehouden, minder scherp bewaakt werden en alzoo onder oogluiking konden uitzeilen. In 1570 vertrok hij naar Engeland, om bij 's Prinsen Admiraal Guislain van Fiennes, Heer van Lumbres, te weeg te brengen, dat op de ongeregeldheid van het bootsvolk beter werd toegezien, en de vrijbuiters zonder 's Prinsen last varende, gestraft werden; terwijl hij tevens op aanschrijving van den Prins zorgde dat de schepen, die Anna van Oostenrijk, bruid van Filips II, Koning van Spanje, van Vlissingen derwaarts overbragten; geen overlast geschiedde; tevens ontving hij voor den Prins het aandeel in de buitgelden.

In latere dagen bleef hij Prins Willem I als Raad bij, verwierf de dankbaarheid voor zijne goede diensten en stierf te Delft den 11 September 1596. Hij was gehuwd met Sophia van Maasland; eene dochter van hem trouwde met Jan Graswinkel, en was bij dezen moeder van den beroemden Dirk Graswinkel.

Zie Bor, *Nederl. Oorlogh*, B. V. bl. 289 (208) en volg. B. XXXIII, bl. 235 (57); Hooft, *Nederl. Histor.* bl. 166, 198, 204 en 206;

Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 755; Brandt, *Hist. der Reform*. D. I, bl. 509; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* (Mr. L.F. de Beaufort), *het Leven van Willem I*, *Prins van Oranje*, D. II. bl. 159 en volg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI, bl. 312, 318 en 322; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl;* G. de Wal, *De claris Frisiae Jurec.*, p. 22 et 68; Groen van Prinsterer, *Archives*, Tom. III. p. 296-203.

[Jacques Basnage de Beauval]

BASNAGE (JACQUES) DE BEAUVAL, oudste zoon van Henry Basnage, Heer van Francquenai, Advocaat voor het Parlement te Rouaan, werd aldaar geboren den 8 Augustus 1653. Men zond hem vroegtijdig naar Saumur, om er de eerste gronden zijner studiën te leggen onder den vermaarden Tanaquillius Faber, die om zijn vlug begrip weldra genegenheid voor hem opvatte.

Na voldoende in de talen te zijn onderwezen, begaf hij zich naar Geneve, om zich onder Jean Robert Chovet in de Wijsbegeerte, en onder Jean Mesbrerat en Francois Turrettin in de Godgeleerdheid te oefenen, op welke laatste wetenschap hij zich verder onder Pierre Jurieu te Sedan toelegde. Te Rouaan teruggekeerd werd hij in 1676 aldaar tot Predikant bij de Hervormden aangesteld, en huwde er in 1684 Suzanne Dumoulin, eene dochter van Charles Dumoulin, Predikant te Chateaudun. Toen in het jaar 1684 de kerk te Quivelly, waarin de Hervormden van Rouaan hunne godsdienst waarnamen, gesloten werd, onder voorwendsel dat de gemeente 's Konings bevelen overtreden had, verzocht Basnage verlof om zich met zijn huisgezin naar Holland te mogen begeven, hetwelk hem, niet zonder moeite, na lang aanhouden, door een brevet, eigenhandig van den Koning geteekend, werd toegestaan.

's Mans voortreffelijke gaven bleven hier niet onopgemerkt, want in 1691 werd hij tot Leeraar der Fransche gemeente te Rotterdam beroepen. Hier geraakte hij in twist met zijnen ambtgenoot Pierre Jurien, die zijn vrouws zuster getrouwd had; welke oneenigheid nog aanmerkelijk toenam, toen Basnage in 1703 weigerde, zonder last van de Regering, in het openbaar voor de opstandelingen in de Cevennes te bidden, terwijl Jurieu verklaarde dat dit de pligt was voor ieder, die het met het Protestantisme wel meende; doch Basnage wachtte zich wel om daarover iets door den druk gemeen te maken; houdende hij zich liever bezig met zijnen letterarbeid en in de gemeenzame verkeering met geleerde mannen. Dit maakte hem zijn verblijf in Rotterdam zoo aangenaam, dat hij, niettegenstaande de moeite die zijn zwager hem aandeed, niet kon besluiten die stad te verlaten, toen hij later naar Leiden beroepen werd. Reeds in zijne jeugd gemeenzaam met de beste klassieke schrijvers der oudheid, was hij, niet in de Kerkgeschiedenis alleen; maar ook in die van Volken en Staten grondig ervaren. Dit bragt hem in hooge achting bij den Raadpensionaris Antony Heinsius, door wiens invloed hij in 1709

naar 's Gravenhage werd beroepen. Nu gaf hij daaraan gehoor, omdat hij dacht aldaar beter gelegenheid te zullen hebben zijne geloofs- en lotgenooten van dienst te zijn. Te meer daar toen juist de Protestantsche Mogendheden van L o d e w i j k XIV eenige vrijheid voor hen in Frankrijk zochten te verwerven.

De Raadpensionaris H e i n s i u s schatte B a s n a g e niet alleen hoog als Predikant, maar gaf ook blijken dat hij in staatsaangelegenheden veel vertrouwen in hem en zijne bekwaamheden stelde; hij zond hem met den Franschen Ambassadeur d'U x e l l e s naar het Congres te Utrecht, ter behandeling van zaken van het grootste gewigt. Ook was zijne bekwaamheid buiten 's lands bekend. De Kardinaal B o u l l i o n, als vlugteling in Holland zijnde, vertrouwde hem alle zijne belangen. De Abt G u i l l a u m e D u b o i s, naderhand Kardinaal, in 1716 als buitengewoon Gezant van Frankrijk te 's Gravenhage, had bevel van den Hertog v a n O r l e a n s, destijds Regent van Frankrijk, zich bij B a s n a g e te vervoegen, en van zijnen raad gebruik te maken. De Abt gaf hem niet alleen van alles kennis, maar werkte ook gemeenschappelijk met hem, om het verbond tot stand te brengen, dat den 14 Januarij 1717 tusschen Engeland, Frankrijk en de Staten-Generaal gesloten werd, en waarin hij uitnemend veel beleid aan den dag legde. Eene menigte brieven, door den Abt aan hem geschreven, bewijst de verpligting, die Frankrijk erkende hem dienaangaande verschuldigd te zijn; de Regent liet het ook niet enkel bij complimenten berusten, maar toonde zijne dankbaarheid, door niet alleen het beslag, dat op zijne vaste goederen, als op die van eenen uitgewekene lag, te doen opheffen, maar hem daarenboven nog een vast jaargeld te bezorgen. Te dier gelegenheid gaf B a s n a g e een treffend bewijs van belanglooshеid. Toen de Fransche Gezant uit naam van zijnen Souverein hem vroeg, welke belooning hij verlangde voor zijne ook aan Frankrijk belangloos bewezene diensten, antwoordde hij aanstonds: ‘Geen voor mij zelven; maar ik zou het als eene zeer groote gunst beschouwen, zoo aan mijnen neef, S a m u e l B a s n a g e d e F l o t t e m a n v i l l e, te Zutphen, zijne in Frankrijk achtergeblevene goederen teruggegeven werden.’ Hij had van de zijne geen gewag gemaakt.

Zijne geschiktheid om ook over Staatszaken op eene verdienstelijke wijze de pen te voeren, maakte dat de Staten van Holland hem, waarschijnlijk op aandrang van hunnen Raadpensionaris, aanstelden tot Lands Geschiedschrijver, of althans hem den last opdroegen om eene geschiedenis van de Republiek sedert den Munsterschen vrede te schrijven. B a s n a g e nam dien last op zich, onder voorwaarden dat men hem van de daartoe dienstige Staatsstukken voorzien zou, dat hij zelfs de vrije toegang tot het 's Lands Archief mogt hebben, en dat men hem voorts de volle vrijheid zou laten, om naar zijne volkomen overtuiging te schrijven; zoo verschenen zijne

Annales des Provinces Unies, *depuis les négotiations pour la paix de Munster* (1648 *jusqu'au* 1667), *avec la Description historique de leur Gouvernement*, La Haye 1719 et 1726, 2 vol. fol. een werk dat door de meest bevoegde beoordeelaars algemeen als een uitmuntend gedenkstuk geroemd wordt, hetwelk aan de voornaamste vereischten eener goede geschiedenis voldoet.

B a s n a g e overleed te 's Gravenhage den 22 December 1723, en liet slechts eene dochter na, gehuwd met G e o r g e L o d e w i j k d e l a S a r r a z, geheimen Oorlogsraad van den Koning van Polen. Hij bezat bij eene groote geleerdheid een gezond en sterk ligchaam en een uitmuntend geheugen. Zijne geaardheid was ongeveinsd, zoo als uit zijne schriften blijkbaar is; hij eerbiedigde de waarheid tot in de geringste zaken, en hem was eene beschaafdheid eigen, die men zelden bij geleerden ontmoet; voorts was hij minzaam, voorkomende, een volksvriend, gedienstig; geen grooter vermaak kende hij, dan om iemand van dienst te zijn en zijnen invloed te gebruiken ten behoeve van ongelukkigen; hij was een getrouw vriend: en zijne braafheid kon de sterkste toets doorstaan, ofschoon hij de dwalingen met veel levendigheid en vuur wederlegde, behandelde hij nogthans de personen zelven met de meeste ingetogenheid, ja zelfs veeltijds met achting.

De afbeelding van B a s n a g e is sierlijk in het koper gebragt door P i e t e r v a n G u n s t. De werken, door hem uitgegeven, zijn, behalve het boven reeds genoemde:

Examen des Méthodes, *proposées par Messieurs de l'assemblée du Clergè de France en l'année* 1682, *pour la Réunion des Protestants avec l'Église Romaine*, *à Cologne*, Cologne 1684. 12°.

Considérations sur ceux qui sont tombez, *ou Lettre à l'Eglise de .... sur sa chute*, 1686. 12°.

Réponse à M. l'Évêque de Meaux sur sa Lettre Pastorale, 1636.

Deze drie werkjes zijn zonder zijnen naam gedrukt, doch met zijnen naam verschenen:

Chrysostomi Epistola ad Caesarium Monachum ad exemplar Ennerici Bigotii, Traj. ad Rhen. 1687. 8°.

La Communion Sainte, Rotterd. 1688. 8°, hetwelk in 1721 veel vermeerderd voor de tweedemaal herdrukt werd.

Histoire de la Religion des Églises Rèformées, *pour servir de Réponse à l'Histoire des Variations des Eglises Protestantes*, *par M. l'Évêque de Meaux*, Rotterd. 1690, 2 vol., 12°, dat in 1721 in 5 deelen 8°. en in 1725 in 4°. herdrukt is.

Traité de la conscience, 1696, 2 vol., 8°., tweede druk, Lyon 3 v.

Lettres Pastorales, 1697.

Histoire de l'Église, *depuis J.C. jusqu'á présent*, en 4 parties, Rotterd. 1699, 2 vol., folio.

Histoire de L'Ancien et du Nouveau Testement, *répresentèe en tailles douces*, *par Romein de Hooghe*, *avec une Explication*, Amst. 1704 et 1721, fol., hetwelk onder den titel van

Grand Tableau de l'Univers, in 1708 met bijvoeging van kerkelijke en wereldlijke jaarboeken, sedert de schepping tot de dood der Apostelen enz. is uitgekomen.

Traité des Préjugez faux et légitimes, 1702, 3 vol., 8°.

Défense du Traité des Prèjugez faux et légitimes, 1703.

Morale théologique et politique sur les vertus et les vices de l'homme, 1703.

Dissertation Historique sur l'usage de la Bénédiction Nuptiale, opgenomen in de *Histoire des ouvrages des Savants*, *Janvier* 1703.

Histoire de la Religion des Juifs, *depuis J.C. jusqu'à présent*, *pour servir de continuation à l'histoire de Joseph*, Rotterd. 1706, 5 vol., 12°.

Entretiens sur la Religion, 1708; daarvan verscheen in 1713 een tweede druk in 2 stukken.

Sermons, 1709 et 1720, 3 vol.

Antiquités Judaïques, *ou Remarques critiques sur la république des Hébreux*, 1713, 2 vol., 8°.

Instructions Pastorales, 1719.

Dissertation Historique sur les Duels et les Ordres de Chevallerie, Amstend. 1720, 8°.

Na zijn overlijden verscheen nog:

Thesaurus Monumentorum Ecclesiasticorum et Historicorum, *seu Henrici Canisii Lectiones Antiquae cum Praefationibus historicis Jacobi Basnage*, Amst. 1725, 4 Tom., folio.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Liter* Pars V, pag. 300, *Anal.* 632; *Bijvoegs. en Aanmerk*. op Wagenaar, D. XIV. bl. 111; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Beknopte Geschied. der Letteren Wetensch.*, D. I, bl. 399 en 400, D. II, bl. 228; Duckett, *Dictionnaire de Conversation; Biogr. Univers.*; Koenen, *Geschied. van de vestiging en den invloed der Fransche vluchtel. in Nederl.* bl. 91 en volg.; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Henry Basnage de Beauval]

BASNAGE (HENRY) de Beauval, jonger broeder van den voorgaande, geboren te Rouaan, den 7 Augustus 1656, was Doctor in de Regten en Advocaat voor het Parlement van Normandië, toen hij, ten gevolge van het herroepen van het Edict van Nantes, in 1687, naar Nederland week, waar hij zich te 's Gravenhage vestigde. Hier overleed hij den 29 Maart 1710.

Reeds in zijne jeugd schreef hij:

Traité sur la Tolérence des religions, 1684, 12°; zijnde een werkje vol geest en schoone gedachten.

Na zijne vestiging te 's Gravenhage gaf hij een maandwerk uit onder den titel van:

Histoire des ouvrages des Savans, *commencée au mois de Septembre* 1687 *et finie en Juin* 1709, 24 vol., 12°; hetwelk zonder bitsheid en zeer onpartijdig geschreven is, en als een vervolg op Bayles *Nouvelles de la République des lettres* kan beschouwd worden.

Ook heeft hij met Pierre Jurieu, Predikant der Fransche gemeente te Rotterdam, onderscheidene geschriften gewisseld, waarin hij de zaak van zijnen broeder tegen diens zwager ijverig verdedigde.

Meer roem behaalde hij echter met de aanzienlijke vermeerderingen welke hij aan het Groot Woordenboek der Fransche taal van den Abt Furetière toevoegde.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V, p. 364; *Biogr. Univers;* Meyers *Convers. Lexic.;* Pörmann, *Lebensb. gel. Männer*, Wittenb. 1714.

[Samuel Basnage de Flottemanville]

BASNAGE (SAMUEL) de Flottemanville, zoon van Autoine Basnage, die eerst Predikant te Bayeux en later te Zutphen was, waar hij in 1691 overleed, werd ter eerstgemelde ptaatse in 1638 geboren. Hij was eerst Predikant in zijne geboorteplaats en werd, na uit Frankrijk te zijn gevlugt, in 1686 Predikant bij de Fransche gemeente te Zulphen, waar hij in 1721 overleed. Men heeft van hem:

De rebus Sacris et Ecclesiasticis Exercitationes Historico-Criticae, *in quibus Cardin. Baronii Annales ab A. CXXXV*, *in quo Casaubonus desiit*, *expenduntur*, Traj. ad Rhen. 1692 et 1717, 4°.

Annales politico-ecclesiastici, *Annorum DCXLV a Caesare Augusto ad Phocam usque etc.*, Roter. 1706, 3 tom., folio.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Liter*, Pars V, pag. 71; *Biogr. Univers.*

[Maarten Basse]

BASSE (MAARTEN). Zie BAS (MAARTEN).

[Fabrice de la Bassecourt]

BASSECOURT (FABRICE DE LA) was eerst Roomsch Priester, later Predikant bij de Hervormden, daarna weder tot de de Roomsch Katholijken overgegaan, werd hij Hofkapellaan bij den Aartshertog Albertus van Oostenrijk, doch eindelijk weder tot de Hervormden teruggekeerd, in het jaar 1615 tot Predikant bij de Walsche gemeente te Amsterdam beroepen. Dit moet echter door vele andere gemeenten, uit hoofde van het wispelturig gedrag van Bassecourt, zijn afgekeurd, terwijl men hem ook nagaf, dat zoowel de stof, als de wijze waarop hij die voordroeg, *geheel Charlatans of Monniks* was; in 1617 gaf evenwel de Synode van Leiden, op aanhouden van velen uit Amsterdam en om ongenoegen voor te komen toe, dat hij aldaar in dienst zou zijn. Hij toonde zich zeer bitter tegen de Remonstranten, zoodat hij zich zelfs niet ontzag in zeker traktaatje tegen hen groote onwaarheden te doen drukken; hetgeen bewezen werd in een boekje, getiteld: *Wat wonder*, *Oudt*, *Nieuw*, *hoe de Remonstrantsche reysen ende rotsen*, *om de Jesuyten*, *Capucynen ende andere Geestelijcke bij den vyandt te besoeken* enz.

Vermoedelijk was het dat zelfde geschrift, *over de Eeuwige Verkiezing*, hetwelk in 1618 door de Synode berispt werd, ‘van wege vele daarin voorkomende zaken, strijdig met de historische waarheid, vol bitterheid en zonder liefde.’ Hierover deed hij in het volgende jaar boete.

Toen hij in 1620 vergunning vroeg tot de uitgave van het tweede gedeelte van zijn werk *Over de Eeuwige Verkiezing*, werd hem van wege de Synode geraden dit uit te stellen, aangezien de Staten-Generaal ongaarne zagen, dat er veel over de Godgelerede geschillen geschreven werd. In 1631 werd hij op nieuw, wegens een zijner schriften door de Synode ernstig gecensureerd.

Behalve bovengenoemd traktaatje gaf B a s s e c o u r t , onder anderen, mede in het licht:

Bassecourts Bekeeringe ende Wederbekeeringhe. waarin hij zelf getuigt: ‘dat hij tegen 't getuigenisse van sijne conscientie, sijn Tonge hadde geleent gehadt om de leugen te predicken, vervoert door vreese ende weereltsche insichten, hebbende den koop gemaeckt meer met den Paus dan met Christo, door de middelen die de hoose Geest gebruyckt om hem te doen aenbidden, door sotte hope van eere ende rijckdommen der weerelt, veynsende als of hij de waerheyt niet en wiste, predickende de leugen door leugenen, niettegenstaende de veelvuldige prickelen van sijne conscientie.’

In 1649 emeritus geworden. overleed hij den 29 April 1650.

N i c o l a a s d e l a B a s s e c o u r , Predikant bij Waalsche Gemeente, in 1638, te IJzendijke, later te Vlissingen en eindelijk te Amsterdam, waar hij in 1677 overleed, was zijn zoon en opvolger.

Zie U y t e n b o g a e r t , *Kerckeliicke Hist.*, bl. 629, 630, 955 en 1090; B r a n d t , *Hist. der Reform.*, D. III, bl. 133; vergeleken met het authentieke exemplaar der *Synodale Handelingen van de Waalsche Gemeenten*.

[Jan de la Bassecourt]

BASSECOURT (JAN DE LA), geboren in 1696, was Advokaat van de West-Indische Compagnie, toen hij, door bekwaamheid beroemd geworden, gekozen werd tot Pensionaris van Amsterdam.

Zijne geschiktheid tot behandeling van financieele zaken, gebleken bij de belangrijke commissie tot naspeuring en redres der geldmiddelen van Holland in 1727, waarvan het schoon rapport te vinden in het 2de deel van het *Finantieel rapport* van G o l d b e r g , bl. 389 en volg., het gevolg was, veroorzaakte, dat hij in 1738 aangesteld werd tot Raad en Thesaurier-Generaal der Unie. In 1746 werd hij tot tweeden Griffier van de Staten-Generaal verkozen; dan in 1750 trad hij op nieuw, na het overlijden van den Thesaurier-Generaal v a n d e r D o e s , in zijne vorige bediening, en verwierf grooten lof van deskundigen en de goedkeuring van zijne meesters.

Hij stierf aan eene bezetting op de borst, den 21 Julij 1753, en liet eenen goeden naam na, zoo wegens trouw en kunde, als wegens heuschheid en zeden.

Zie S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 535 en 536.

[B. van Bassen]

BASSEN (B. VAN) heeft van zijne ervarenheid in de bouw- en doorzigtkunde een nuttig gebruik gemaakt in de schilderkundige voorstellingen van prachtige gebouwen, kerken, tempels en zalen,

die door hem met welgeteekende beeldjes en andere bijwerken gestoffeerd zijn. In het Koninklijk Museum te 's Gravenhage vindt men van hem *eene Roomsche kerk* en in de galerij van den Hertog van Brunswijk, te Salzthal, was een zijner voornaamste schilderwerken: verbeeldende een rijk versierde en met marmer bevloerde zaal, waarin zich vele menschen bevinden, sommigen ter zijde op een biljardtafel spelende, anderen wandelende bij paren, en een Heer en Dame in ernstig gesprek, in het midden der zaal, onder eene afhangende lichtkroon staande. Men vindt van van Bassen geene levensbijzonderheden, noch van zijnen leeftijd eenige aanteekeningen.

Zie van Eynden van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 66; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Derck Reinier van Bassenn]

BASSENN (DERCK REINIER VAN) of VAN BASSEN. Zie BASSUM (DERCK REINIER VAN).

[Wilhelmus Bassery]

BASSERY (WILHELMUS), geboren te Brussel in het jaar 1642, was een zoon van Joost Bassery, koopman aldaar, en van Catharina Donkerewolk. Ter studie naar Leuven gezonden, legde hij zich daar met zoo veel vlijt op de Wijsbegeerte toe, dat hij in het jaar 1662 bij de algemeene promotie de vijfde plaats in den eersten rang had. Vervolgens beoefende hij met niet minder vrucht de Regtsgeleerdheid, waarin hij weldra den graad van Licentiaat bekwam, terwijl hij naderhand te Leuven het hoogleeraarambt in de Kerkelijke regten bekleedde. Voorts werd hij Kanonnik van de Collegiale kerk van St. Pieter te Anderlecht, bij Brussel, daarna in de St. Pieters-kerk te Leuven, ook was hij aldaar Rector der Universiteit en onderscheidene jaren President van het Collegie van St. Donatiaan, waarna hij in 1681 door Paus Innocentius IX tot Generalen Apostolischen Vikaris van 's Hertogenbosch werd aangesteld, welk vikariaat hij negen jaren lang loffelijk bestierd heeft, niet alleen de dorpen en vlekken bezoekende, maar ook (met oogluiking van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden) de stad 's Hertogenbosch zelve. Daarna werd hij in het jaar 1690 door Karel II, Koning van Spanje, tot Bisschop van Brugge aangesteld, in welke bediening hij den 18 Junij 1706 plotseling overleden is, terwijl hij in de kerk der Paters Augustijnen te Brugge tegenwoordig was bij de uitvaart van de Gouverneur der stad, George d'Ostiche, wiens lijk met statie in die kerk begraven werd.

Zijn wapen bestond in een veld van goud met een keper en drie hondenkoppen, alles van sabel.

Zie *Oudheden en Gestichten van 's Hertogenbosch;* (A. van Gils) *Katholijk Meyerysch Memorieboek*, bl. 103.

[Philippe Bassiron]

BASSIRON (PHILIPPE), Contrapuntist uit de vijftiende eeuw, dus een van de oudsten, van welke ons nog berigten en werken zijn hewaard geworden, wordt door Kiesewetter onder de Nederlandsche school gerangschikt. Zijne missen zijn kort na de uitvinding der boekdrukkunst (1513) door Ottavio Petruccio da

Fossenbrone, te Venetië, in het werk getiteld: *Missae diversorum auctorum*, uitgegeven.

Zie *Universal Lexicon der Tonkunst*, B. I. S. 463; *Prijsverhandeling van* R.G. Kiesewetter, *bekroond en uitgegeven door de vierde klasse van het Koninkl. Nederl. Instituut*, bl. 34.

[Adrianus Basson]

BASSON (ADRIANUS), gehoren te Gouda, was in zijne tijd een beroemd Regtsgeleerde, die in het licht zond:

Consilia, Goud. 1665.

Zie Walvis, *Beschrijv. van Gouda*, D. I, bl. 314.

[Johan Hendrik van Bassum]

BASSUM (JOHAN HENDRIK VAN) was in 1672 Luitenant-Kolonel en Majoor van Rijnberk. Nadat de Kommandeur Polman, die sedert 12 April Opperbevelhebber in die vesting was, bij het leger aan den IJssel was geplaatst, werd van Bassum het opperbevel toevertrouwd, terwijl hem de Kolonel der Kavallerie, Daniël Baron d'Ossery, werd toegevoegd. Naauwelijks was echter de stad den 4den Junij door de Franschen opgeëischt of zij ging den 6den dier maand ten gevolge van het verraad van d'Ossery, aan den vijand over.

Hij was gehuwd met Elizabeth Roper van den Hatert, die hem een zoon schonk, zie het volgende art.

Zie *Het ontroerde Nederland*, *door de wapenen des Konings van Frankrijk*, bl. 144-154; Valkenier, *Verwerd Europa*, bl. 373-381; Montanus, *het Leven van Willem den Derden*, D. I. bl. 138-144; Bosscha, *Neêrlands Heldendaden te land*, D. II. bl. 53; en vooral van Sypesteyn, en de Bordes, *de verdediging van Nederl. in* 1672 *en* 1673, D. I. bl. 35.

[Derck Reinier van Bassum]

BASSUM (DERCK REINIER VAN), een zoon van den voorgaande, werd Burgemeester van Arnhem, en was aldaar een man van groot gezag. Hij behoorde tot die Regenten welke zich voor de handhaving van de oude voorregten verklaarde.

Bij het herleven der onlusten in Gelderland in 1707 werd hij met zijnen ambtgenoot Willem Adriaan Bouwensch, aan het hoofd van eenige vrijwillige burgers, met drie of vier stukken naar Wageningen gezonden en nam die stad in. Dit had ten gevolge dat hij, toen de zaken in het zelfde jaar eene andere wending kregen, niet slechts werd afgezet, maar zelfs uit Arnhem gebannen. Hij begaf zich toen naar Tiel, waar hij zich met ijver op de Vaderlandsche geschiedenis en de geslachtrekenkunde toelegde. Vele van zijne handschriften worden alsnog op het huis te Appeltern bewaard.

Hij overleed in hoogen ouderdom te Tiel, en liet bij zijne echtgenoote Johanna van Wyhe tot Echtelt, twee dochters na, van welke eene de moeder was van Johan Derck van der Capellen tot den Poll.

Van Bassum heeft zich ook in de geleerde wereld bekend gemaakt, zoo door eene uitgegeven *Verdediging* van zijn gedrag, als door zijne kunde in de Latijnsche taal en door eene Verhaudeling.

De Jure jurando veterum imprimis Romanorum, Traj. ad Rhen. 1728, 8°.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVII, bl. 302-305; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, die hen allen van Bassenn of van Bassen noemen.

[Pieter Jacobs Bast]

BAST (PIETER JACOBS), geboren te Antwerpen, was een zeer bekwaam plaatsnijder, die te Leiden woonde, althans den 31 Augustus 1601 huwde hij aldaar met Aryaentje Geryt Schaecken, en den 15 November des volgenden jaars kocht hij er een huis, gelegen naast de groote of Latijnsche school in de Lockhorststraat. Hij overleed aldaar en werd den 17 Maart 1605 in de Pieters-kerk begraven.

Zijn graveer- en teekenwerk is zeer uitvoerig, in den stijl van Hieronymus Wierx, en zelfs in den aard van George Pencz, en bovendien uiterst zeldzaam. Van zijne werken zijn bekend:

Eene afbeelding van het *Raadhuis te Middelburg*, waarboven in de prent: *Medioburgensis curia*, *en onder*: *het Raethuys der vermaerde coopstadt Middelburg*, *gebout in den jare* 1469, *onder de regering van Carel van Bourgoignen*.

Een gezigt op Amsterdam uit het Y, *waaronder* PETR. BAST *a et sculp. et excudebat* 1599.

Een gezigt op Amsterdam van de landzijde.

Een langwerpig keurig prentje in 8°, voorstellende eene bemuurde stad, welke zich op den tweeden grond geheel in water gelegen vertoont, en waarop op den voorgrond, de geschiedenis van Tobias met den Engel staat, en verder eenige weidende lammeren met eenen hond, op een land, dat met eenen ringdijk van het water gescheiden is. Voorts nog *twee stadsgezichten*, in het zelfde formaat, van welke het eene *de stad Franeker* voorstelt.

Zie *Navorscher*, D. I. bl. 90, 115, 152, 168 en 292 en D. II. bl. 7 en 32.

[Georg Graaf van Basta]

BASTA (GEORG Graaf VAN), geboren te Napels, diende tijdens de Spaansche overheersching in de Nederlanden, onder de bevelen van den Hertog van Alva en den Prins van Parma. Hij was een bekwaam Veldheer, aan wien bij, het beleg van Antwerpen, in 1584, het opperbevel over een Regiment Albanezen was opgedragen. Hij overleed in 1613. Als schrijver over de taktiek is hij bekend door zijne:

Maestro di Campo Generale, Venet. 1606.

Governo della Cavalleria leggiera, Venet. 1612.

Zie Meyer, *Convers. Lex.*

[Job Baster]

BASTER (JOB), den 2 April 1711 te Zierikzee geboren, was de oudste van vier kinderen en telde nog geen vijf jaren, toen hij het ongeluk had zijnen vader te verliezen. Eene zuster van dezen, die met een voornaam koopman te Rotterdam gehuwd was, nam Job tot zich en zorgde met moederlijke teederheid voor zijne

opvoeding. Op de Latijnsche scholen te dier stede, kweet hij zich zoodanig, dat hij in elke klasse den eersten prijs behaalde, en reeds

op zijn vijftiende jaar tot de Hoogeschool hevorderd werd, bij welke gelegenheid hij eene Oratie tot lof der Geneeskunde[1] hield. Hij begaf zich echter nog niet dadelijk naar de Hoogeschool, maar werd eerst nog 2 jaren gehuisvest bij Willem Vink, Lector in de Ontleed-, Heel- en Verloskunde te Rotterdam, en destijds de voornaamste Geneesheer aldaar. Baster, die door zijne vlijt en oplettenheid spoedig 's mans genegenheid won, genoot met vrucht diens onderwijs; terwijl hij tevens de letteren niet verzuimde, maar bij den Hoogleeraar Jens dagelijks collegie in het Grieksch hield.

Na het eindigen van de groote vakantie begaf hij zich naar de Hoogeschool te Leiden, waar hij, behalve de gewone collegiën, ook het bijzonder onderwijs en zelfs den gemeenzamen omgang genoot van de Hoogleeraren Hermannus Boerhaave, Bernhardus Siegfried Albinus, Hermannus Oosterdijk Schacht, Wilhelmus Jacobus 's Gravensande en van den Lector Wilhelmus la Bordus. Zich ongeveer vijf jaren op de Hoogeschool geoefend hebbende, werd hij den 31 Mei 1731 tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd. na het openlijk verdedigen van eene verhandeling *Over de beenwording*[2], waarin hij het eerst aantoonde op wat wijze de *apophysis* en *epiphysis* been worden, en welke de eer genoot van in Hallers *Uitgekipte ontleedkundige twistschriften*[3] te worden opgenomen. In September van dat zelfde jaar begaf hij zich naar Parijs, waar hij zich gedurende 10 maanden in de ontleedkunde oefende, zoo door bijzonder onderwijs als door eigenhandige ontledingen bij den beroemden François Hanauld; in de verloskunde bij Grégoire de oude; in de heelkunde bij Jean François Clément Morand, Nicolas Louis Ledran en anderen.

In Junij 1732 vertrok hij over Rouaan en Dieppe naar Londen, waar hij gemeenzamen omgang had met beroemde mannen, als met den Ridder Hans Sloane, Doctor Richard Mead, Peter Collisson, Philip Muller en anderen: doch daar de vrije toegang tot de Gasthuizen nog niet geoorloofd was, en Baster dus geen gelegenheid vond, om in dit opzigt zijne kundigheden uit te breiden, keerde hij in het laatst van September naar Nederland terug. Nu vestigde hij zich in zijne geboorteplaats, waar hij de geneeskunde - spaarzamer de verloskunde - met ongemeen goed gevolg heoefende, zoodat de roem zijner bekwaamheden in deze vakken zich alom verspreidde. Meermalen redde hij lijders, door andere artsen voor ongeneeslijk verklaard, en zag soms in de meest hopelooze gevallen zijne pogingen met den meest gezegenden uitslag bekroond. Hij zelf genoot doorgaans eene goede gezondheid: doch in zijn drie en vijftigste jaar had hij het ongeluk van zijn linker oog te verliezen, waaraan hij verschrikkelijk leed. In het

(1) *In laudem Medicinae*.

(2) *De Osteogenia*, Leidae 1731 4°.

(3) Alb. Halleri, *disputationes Anatomicae selectae*, Vol. VIII. pag. 351.

laatst van zijn leven klaagde hij over aamborstigheid, waarvan hij de reden niet kende, en overleed tusschen den 6den en 7den Maart 1575.

Ofschoon twee malen gehuwd geweest, eerst in 1735 met J a c o b a d e K o k, die hem reeds in 1737 door den dood werd ontrukt; daarna in 1744 met J a c o b a V i n k, de jongste dochter van zijnen voormaligen leermeester, die hem overleefde, heeft hij uit geen dezer beide huwelijken kinderen mogen zien geboren worden.

Hij liet den roem na van een uitmuntend Arts en Wijsgeer te zijn geweest, en aan dit gevoelen hechtten onderscheidene geleerde maatschappijen hun zegel, door hem tot Lid te benoemen, zoo als in October 1737 de Koninklijke Engelsche Societeit te Londen; den 8 October 1745 de Keizerlijke Akademie der Natuuronderzoekers; den 15 Julij 1755 de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, en den 28 Junij 1768 het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen.

Hij schreef de volgende verhandelingen in de *Acta Academiae Caesariae naturae curiosorum:*

De generatione et incrementis Ossium in corpore humano.

De generatione Pilorum in corpore humano.

Duo Ureteres.

Menses per ulcus fluentes.

In de *Philosophical Transactions:*

Eene Verhandeling over de zee- of paalwormen.

Twee ontleedkundige waarnemingen over het waterhoofd.

De Beschrijving van een monstreus kind.

De Corallinis, *contra J. Ellis Theoriam*.

Contra nuperorum sententiam de Coralliis.

De verhandelingen *de Coralliis* heeft hij vertaald uitgegeven in het derde deel, eerste stuk; van het *Hollandsch Magazijn* te Haarlem. In dit *Magazijn* gaf hij ook, uit het Engelsch vertaald:

De voornaamste proeven over de Septische krachten, door J. P r i n g l e.

In de *Verhandelingen der Hollandsche Maatschappij* te Haarlem leverde B a s t e r:

Verhandeling over de bereiding, *werking en nuttigheid van sommige Medicijnen*, *hier te Lande nog weinig bekend*.

Geneeskundige proeven over de lucht, *aangemerkt als eene voorafgaande oorzaak van vele ziekten*, *en de middelen om die best voor te komen*.

Over de voortteeling en eiernesten van sommige Hoorns en Zee-Insecten.

Over een zeer ongemeen toeval aan den Navel.

Geneeskundige proeven over het nuttig en schadelijk gebruik van 't Opium.

Verhandelingen over de bekleedselen van de huid der dieren in het algemeen, *en bijzonder over de schubben der visschen*.

Over de zwaarlijvigheid.

Natuurkundige beschrijving van den Kinja of Goudvisch.

Natuurkundige gedachten over het gebruik der sprieten bij de Insecten.

Aan het *Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* zond hij in:

Mislukte proefneming van het sterk vermenigvuldigen van tarw, *volgens het voorschrift van den Heer Miller*.

Meteorologische waarnemingen. 1772-1774.

Afzonderlijk zond hij in het licht:

Opuscula subseciva de Animalibus et Plantis quibusdam Marinis, Harl. 1755, 2 tom.

Dit zelfde werk in het Nederduitsch, onder den titel: *Natuurkundige uitspanningen*, Haarl. 1753.

Verhandeling over de voortteeling der Dieren en Planten, Haarl. 1768.

Eindelijk is, na zijne dood, door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen nog uitgegeven eene door hem geschrevene Prijsverhandeling op de vraag: *Welke granen*, *wortels*, *peulvruchten of planten*, *ons nog bij aankweeking onbekend*, *men met vrucht in ons land zoude kunnen invoeren* enz.

Hij maakte, ter uitspanning, bij uitnemendheid fraaije grotwerken; en verdeelde den tijd zijner onderscheidene werkzaamheden zeer regelmatig. Hij was het die de Chineesche goud- en zilvervisch in ons vaderland deed overbrengen, welke na zijne dood zoo algemeen geworden zijn, dat er van de duizenden die in zijne vijvers waren voortgeteeld, eene menigte verkocht werden. Bij zijn uitersten wil maakte hij aan de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, en aan de Zeeuwsche te Vlissingen, onderscheidene zijner meestgeachte zeldzaamheden.

Zie de Kanter, *Chronyk van Zierikzee*, bl. 472-475; van Kampen, *Beknopte Geschied. der Letter. en Wetens.* D. II. bl. 342, D. III. bl. 192; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; *Biogr. Nationale; Biogr. Univers.;* van der Boon, *Geschied. der ontdekkingen in de ontleedk. van den mensch gedaan in de Noordelijke Nederlanden* bl. 130, 234 en 235.

[Christiaan Nicolaas Bastert]

BASTERT (CHRISTIAAN NICOLAAS), geboren te Amsterdam, waar hij den 19 Junij 1806, in den bloei zijner jongelingsjaren, overleed. Hij, die in mannen als Mr. Johan Kinker en Pieter Johannes Uylenbroek voortreffelijke leidsmannen mogt vinden, had zich eerst twee jaren vóór zijne dood, door afzonderlijk gedrukte gelegenheidsstukjes, doen kennen als een dichter van eenen voortreffelijken aanleg; dit had ten gevolge, dat de Amsterdamsche afdeeling der Bataafsche Maatschappij van Taal- en Dichtkunde hem tot medelid aannam. Zijn dichtstuk:

Kunst en Vriendschap, *de waardige Genoegens voor den Redelijken Mensch*, Amst. 1806. 8°.

dat hij bij zijne intrede in die afdeeling voorlas, getuigt van 's jongelings edel, dichterlijk gevoel, verheven aanleg en zuiveren smaak voor het schoone en goede.

Behalve dit bestaat er nog van hem afzonderlijk gedrukt:

Aan Cornelis Loots, *op zijn' Lierzang: de voortreffelijkheid van den mensch*, *in de beoefening der Schoone Kunsten*, Amst. 1806.

Ook treft men nog een negental dichtstukjes van zijne hand in de *Kleine Dichterlijke Handschriften* aan, welke allezins het hier boven beweerde bevestigen.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. der Nederd. Dichters*.

[Cornelis Bastiaanse]

BASTIAANSE (CORNELIS). Zie SEBASTIAANSZOON (CORNELIS).

[Willem Bastiaensz]

BASTIAENSZ (WILLEM), met den toenaam S c h e p e r s , door zijn nageslacht gevoerd,(1) was een zeer aanzienlijk koopman en reeder te Rotterdam, ‘wiens gelijk nooit in deze landen geweest is, die 13 Groenlandsvaarders, verscheidene galjooten op Frankrijk en een aantal haringbuizen in zee had, die vele gebouwen, huizen en pakhuizen te Rotterdam stichtte, en wonder veel heeft toegebragt tot de welvaart dier stad’(2). Hij betoonde zich in 1672 een warm voorstander van het huis van Oranje en bragt veel toe tot de verheffing van W i l l e m III tot Stadhouder, die hem dan ook bij de verandering der Regering, in Augustus van dat jaar, tot Vroedschap benoemde. Ofschoon het niet blijkt dat hij in vroegere leeftijd het land ter zee gediend had, werd hij door W i l l e m III, in 1673, tot Luitenant-Admiraal van het Noorderkwartier benoemd, in plaats van den Luitenant-Admiraal M e p p e l , reeds vroeger overleden. Wat den Stadhouder daartoe bewoog is niet bekend, maar daar hij gewoonlijk bekwame mannen wist te kiezen, laat het zich denken, en de gevolgen hebben het geleerd, dat hij ook hier niet had mis getast. Hij schijnt een moedig zeeman te zijn geweest en zeer kundig in de zeezaken. Hij was, in 1676 met een sterk eskader in de Noordzee tot bescherming van den handel, en bad het opperbevel over het smaldeel, tot hulp van Denemarken tegen de Zweden gezonden, waarmede hij den 29sten Junij 1677 in zee stak, hebbende den Luitenant-Admiraal T r o m p aan boord, die het bevel over de Nederlandsche en Deensche vloot moest voeren. Reeds in het begin van dezen togt werden drie Zweedsche oorlogschepen veroverd of verbrand, bij welke gelegenheid de Koning van Denemarken ieder der Scheepsbevelhebbers met eenen gouden gedenkpenning, hangende aan eene keten van het zelfde metaal, vereerde. Het plan om de Zweedsche oorlogschepen in de haven van Calmar te vernielen, gelukte niet, maar de aanval op de stad en het eiland Oland des te beter, bij welke gelegenheid de Admiraal B a s t i a e n s z zich zeer verontwaardigde over de wreede wijze van oorlogvoeren der Denen. Het branden en plunderen van weerloozen stuitte hem tegen de borst, een karaktertrek in de meeste Nederlandsche zeevoogden van dit tijdperk. De Luitenant-Admiraal keerde in het najaar naar het vaderland terug, doch zijn

(1) Hij teekende eenvoudig zijn naam W i l l e m B a s t i a e n s z .
(2) Uit een handschrift van den Heer v a n W e l s e n e s , bij d e J o n g e , *Nederl. Zeew.*, D. III. St. I. bl. 824.

smaldeel werd door zware stormen geteisterd. Tot den Deenschen adelstand verheven werd bij met de Dannebrogs orde begiftigd. Na die eerst geweigerd te hebben, omdat hij zich die eer niet waardig, en zulk eene ridderorde met de voorvaderlijke eenvoudigheid strijdig achtte, was hij echter gedrongen die aan te nemen, toen de Koning eigenhandig hem met die orde versierde. In het volgende jaar aan het hoofd van een smaldeel uitgezonden, bewees B a s t i a e n s z gewigtige diensten in de bescherming der koopvaardij tegen de aanvallen der Duinkerkers, wier haven hij zoo veel mogelijk bezet hield, en wier kapers, onder de bevelen van J e a n B a r t, aan den koophandel vele schade berokkenden.

Hij zag zich in 1683 geplaatst aan het hoofd eener vloot van negen en twintig oorlogschepen, bestemd naar de Noordzee, eerst om de Fransche en Deensche zeemagt gade te slaan en later naar Gothenburg om Zweedsche troepen naar Duitschland over te brengen. Uit vrees voor eene vredebreuk met Frankrijk was dit tegengehouden, maar zou nu volvoerd worden. Doch het Zweedsche krijgsvolk was naar Stokholm teruggekeerd, en de Luitenant-Admiraal nam de terugreis aan. Op deze terugreis was het dat door de storm van 11 November de vaderlandsche vloot acht van hare grootste schepen en een aantal moedige zeeofficieren verloor. Deze ramp was ook eene der oorzaken waarom men zich krachtiger op de verbetering der zeemagt toelegde, waartoe eene commissie aangesteld werd van wege de Staten-Generaal, tot welke de Luitenant-Admiraal W i l l e m B a s t i a e n s z S c h e p e r s, met C o r n e l i s V a l c k e n i e r, Raad en Oud-Schepen van Amsterdam en S i m o n V e l i u s, Oud-Burgemeester van Hoorn, benoemd werden. Zij moesten berigten inwinnen omtrent den staat van 's Lands schepen; zelve alles opnemen en in persoon nagaan wat tot den opbouw en toerusting der bodems noodig was. De commissie voldeed met ijver aan hetgeen haar was opgelegd; de belangstelling in de vloot werd vermeerderd, en de menigvuldige verbeteringen, vooral door den ijver van W i l l e m III in het zeewezen aangebragt, moeten voor een groot deel als de vrucht van hare werkzaamheden beschouwd worden.

Vooral werd de Luitenant-Admiraal door W i l l e m III gebruikt tot de uitrusting der vloot voor zijnen togt naar Engeland. Deze zaak was reeds in 1687 voorbereid en zeer in het geheim behandeld, met mannen, die, als B a s t i a e n s z, in alles het vertrouwen des Prinsen genoten; onder anderen zou de Admiraal tot den overtogt twaalf, zoo galjoten als fluiten, hebben doen gereed maken, van welke hij zich in zijnen koophandel gewoon was te bedienen en die dus geheel van hem afhingen. Ook verzelde hij, met den Vice-Admiraal v a n S t y r u m, den Prins aan boord van het fregat *den Briel*, waarmede hij den overtogt naar Engeland deed. De klimmende jaren beletten den Admiraal verder in zee te gaan, maar hij was steeds een der voornaamsten, met welke de Prins, Koning van Engeland geworden, over de belangen van de

zeemagt raadpleegde en die hem krachtdadig bijstonden, tot dat hij, reeds hoog van jaren, rust van zijnen arbeid kon genieten. Hij was later, na den dood van Tromp, Luitenant-Admiraal bij het Admiraliteits-Collegie van Amsterdam geworden, en na het overlijden van Aart van Nes, Luitenant-Admiraal bij dat van de Maas. Gedurende de tijd zijner rust, was hij weder tot Burgemeester van Rotterdam benoemd en werkte als zoodanig krachtdadig mede tot stilling van het geweldig oproer, dat aldaar in 1690 plaats had. Hij stierf oud en der dagen zat in 1704, en liet kinderen na.

Zie Brandt en Centen, *Hist. van Enkhuisen*, D. II. bl. 401 en 410; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 879; van Loon, *Nederl. historip.* D. III. bl. 210 en 237; *Negociations de Mr. le comte* d'Avaux *en Hollande* Tom. VI. p. 117; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV. bl. 76, 194 en 443, D. XV. bl. 127 en 476; *Naleezingen* op Wagenaar, D. II. bl. 257 en 282; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXVI. bl. 236-238; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 294; de Vries en de Jonge, *Penningk. Bijdr.* D. II; de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. III. St. I en II, D. IV. St. I.

[Willem Basting]

BASTING (WILLEM), waarschijnlijk een afstammeling van den volgende, was in het jaar 1645, toen de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij met Perzië in oneenigheid was, Opperkoopman van wege de Maatschappij aan het Hof van den Schah, weshalve hem werd opgedragen om de geschillen te vereffenen, hetgeen dan ook spoedig gelukte. Daar wij hem *de Oude* genoemd vinden, was het waarschijnlijk een andere Willem Basting, vermoedelijk wel zijn zoon, dien wij, zonder dit bijvoegsel, vermeld vinden als Opperkoopman en tweede Persoon van wege de Maatschappij in de landvoogdij Banda, waar hij in 1687 in dienst kwam en den 12 Februarij 1691 overleed, na kort te voren tot Landvoogd der Molukkos te zijn benoemd.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indien*, D. I. bl. 359; D. III. b. bl. 99, D. V. a. 245.

[Jeremias Bastingius]

BASTINGIUS (JEREMIAS) of Bastynck, werd in 1554 geboren te Calais, werwaarts zijne ouders uit IJperen de wijk hadden genomen, om de vervolging van Karel V tegen de Hervormden te ontgaan. Kort na zijne geboorte verlieten zijne ouders, om de zelfde reden Calais en vestigde zich te Emden, waar zijn vader, Willem Bastynck, *Diaken der vreemdelingen armen* werd. Na hier het noodige onderrigt in de oude talen te hebben bekomen, vertrok Jeremias naar Bremen, om den vermaarden Johannes Molanus te hooren en van daar naar Geneve, waar hij, zoo in de Hebreeuwsche en Grieksche talen als in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid uitstekende vorderingen maakte. Van Geneve zich naar Heidelberg begeven hebbende, werd hij aldaar in 1575 of 1576 tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd. Tot Predikant bij de toen bloeijende gemeente te Antwerpen beroepen, bleef hij die gemeente bedienen tot in het jaar 1585, toen hij, nadat die stad aan Parma was overgegaan en weder onder de gehoorzaamheid

des Konings geraakt, met vele Hervormden de wijk naar Zeeland, en van daar naar Dordrecht nam, waar hij eerlang tot Predikant beroepen werd. Ofschoon van daar naar Amsterdam, Emden en elders beroepen, weigerde hij die stad te verlaten, en kon slechts op het herhaald verzoek van 's Lands Advokaat Johan van Oldenbarneveld, die hem groote achting toedroeg, besluiten, om zich voor eenigen tijd naar Utrecht te begeven, bij gelegenheid van de hevige geschillen tusschen de Predikanten der St. Jacobs-kerk en die der Consistorie.

's Mans uitstekende geleerdheid bewoog Curatoren der Latijnsche schole te Dordrecht om hem, nog geen jaar na zijne aankomst aldaar, tot hunnen ambtgenoot te verkiezen. Ook zonden zij hem, in 1590, naar Leiden, om den vermaarden Franciscus Nanscius, derwaarts uit Vlaanderen gevlugt, en aldaar bij de Latijnsche school geplaatst, over te halen om te Dordrecht den leerstoel in de Grieksche taal te aanvaarden, waarin hij gelukkig slaagde.

Reeds hadden Curatoren der Leidsche Hoogeschool, in 1581, gewenscht, dat de leerstoel in de Godgeleerdheid, toen door de vlugt van Saravia opengevallen, door Bastingius mogt vervuld worden; doch, wijl zij den Dordschen kerkeraad niet behoorlijk erkend hadden, mogten zij hun verlangen niet voldaan zien. Gelukkiger echter waren de pogingen der Staten, om hem, in 1593, het Opperregentschap van het Staten-Collegie te doen aanvaarden. Wegens ontstane onlusten in het Collegie, leide hij nogtans dien post den 15den Januarij 1595 neder, om als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid bij de Hoogeschool op te treden. Sedert bekleedde hij dien post tot aan zijn overlijden den 16den October 1598.

Hij liet twee zonen na, Jeremias Bastingius, die eerst Predikant te Maasdam en daarna te Strijen was, waar hij in 1646 overleed, en Gulielmus Bastingius, achtervolgens Predikant te Heinenoord, te Raamsdonk en te Maasdam, uitgediend in 1639.

Bastingius werd om zijne gematigdheid in het stuk van Godsdienst algemeen geroemd. Zij bleek vooral in de zaak van Cornelis Wiggerts, Predikant te Hoorn, en die van Hermannus Herberts, Predikant te Dordrecht, daarna te Gouda, beide van onregtzinnigheid beschuldigd, ja, toen de kerkvergadering te Leiden, die Bastingius als Assessor bijwoonde, in het jaar 1593, uitspraak moest doen over de gevoelens van dezen laatste, en eenigen voorstelden, om achter elk zijner stellingen *damnatus* veroordeeld) te plaatsen, zeide hij: *Ego neminem damno, in quo aliquid Christi reperio* (ik veroordeel niemand in wien ik iets van Christus vind).

Groot was de naam, welke, hij zich als geleerde verwierf, vooral door de beide geschriften, die van hem het licht zien, zijnde:

Sendtbrief der Dienaven, die Godts Woort in den Ghereformeerden en herstelden Ghemeynten in Nederlandt vercondighen aen den Schrijveren des Belgischen Boeox, d' welck oock Concordiënboeck oft der Eendracht genoemt wordt. Eerstelyck

in Latyn in 't jaer ons Heeren MDLXXIX geschreven ende in druck wtgegeven: Ende in 't volghende jaer MDXXX te Antwerpen in 't Nederduytsch over-gheset, *ende wt-gegheven: nu wederom met de Latynsche copye vergheleken*, *oversien en verbetert*, 1 Cor. XIV:36, Eph. VI:23, Hebr. XII:4. Antv. 1588.

Vooraan leest men eenen brief van Bastingius aan Menso Alting, Predikant te Emden, op wiens verzoek hij de vertaling van dezen brief met voorweten van Petrus Villerius, den oorspronkelijken schrijver, had ondernomen.

Exegemata, *sive commentarii in catechesin religionis Christianae*, *quae in Ecclesiis et Scholis tum Palatinatus tum Belgii traditur*, eerst in 1580 en vervolgens in 1590 (editio recognita et aucta) uitgegeven. Deze oudste verklaring van den *Heidelbergsche Catechismus*, door van den Corput in het Nederduitseh overgebragt, liet hij door eenen langen doch belangrijken zendbrief aan de verstrooide Antwerpsche Gemeente voorafgaan, en is lang voor de fraaiste en volledigste gehouden. Onderscheidene schrijvers hebben dit werk, dat kort na zijne verschijning in de meeste levende talen is overgezet, hoogelijk geroemd, en de meeste catechismusverklaarders, die na hem opgetreden zijn, hebben uit den arbeid van Bastingius geput. Hoe hoog men zijne geleerdheid achtte blijkt tevens daaruit, dat men hem, benevens Werner Helmichius, Jodocus Kimedontius en Arnoldus Cornelis van der Linden, Predikanten te Utrecht, Middelburg en Delft, ten jare 1587, het overzetten van den Bijbel uit de oorspronkelijke talen in het Nederduitsch opdroeg, doch dit werk had destijds geen voortgang.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XXXII. bl. 62-73 (47-58); van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïseius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Te Water, *Hist. der Herv. Kerk te Gend*, Aanh. bl. 69; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.* D. II. T. en B. bl. 282 en 283; *Biogr. Univers.*; Glasius, *Godgel. Nederland* en vooral Dr. Schotel, *Kerkelijk Dordr.* D. I. bl. 207-219, 529 en 530 en D. II. bl. 759, dien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Josquin Baston]

BASTON (JOSQUIN), Nederlandsch Contrapuntist uit de eerste helft van de zestiende eeuw, kort voor Palestrina. Men vindt een zijner gezangen in de *Louvain Collection*, welk werk uit drie boeken bestaat, waarvan het laatste in 1554 en de beide eersten eenige jaren vroeger het licht zagen. Andere compositiën van hem vindt men in Salblinger's *Concertus* 4. 5. 6. *et* 8 *voc.* Augsburg 1545; weshalve men met grond kan vaststellen, dat hij in het begin der zestiende eeuw geleefd en gebloeid heeft.

Zie Dr. G. Schilling, *Encyolopädie der gezammten musikalischen Wissenschaften*, B. I. S. 472.

[Cornelis, Jacobus en Karel Bat]

BAT (CORNELIS, JACOBUS en KAREL). Zie BATTUS.

[Jacobus Johannes Batelier]

BATELIER (JACOBUS JOHANNES), BATTELIER of WATELIER, predikte, nog student zijnde bij het Waalsche Collegie der Godgeleerdheid te Leiden, in Januarij 1617 in de eerste afzonderlijke vergadering der Waalsche Remonstranten te Amsterdam, ten huize van zekeren timmerman en houtkooper Willem Sweersen, wonende in het Nieuwe Werk buiten de St. Anthoniespoort. Nog in het zelfde jaar werd hij Predikant te Kralingen, waar hij in 1618 zijne dienst nederlegde, doch in 1619 werd hij, wegens zijne Remonstrantsche gevoelens, van zijne dienst afgezet. Sedert 1621 bevond hij zich te Leiden, waar hij aan studenten onderwijs gaf; gedurende zijn verblijf aldaar begaf hij zich naar Rijnsburg, om zich in de kerkelijke vergadering aldaar te doen hooren over 1 Corinth. IX:4 en 14, met oogmerk om, ware het mogelijk, de Rijnsburgers ten aanzien van het leeraarsambt tot andere gedachten te brengen. In 1632 zocht de Remonstrantsche broederschap hem aan, om als Predikant bij haar in dienst te treden, en daar hij zich hiertoe niet ongenegen verklaarde, werd hij in het volgende jaar Predikant bij die gezindte te 's Gravenhage.

Uit hoofde van zijnen ouderdom en zijne daardoor veroorzaakte zwakheid, werd hij in 1666 van de Predikdienst ontslagen. Hij overleed den 21 Junij 1672, eenen zoon nalatende, Johannes Batelier, die sedert 1655 Predikant te Hoorn was, toen men hem in het jaar 1681 naar Hazerswoude beriep, en in 1699 Emeritus werd.

Jacobus Johannes Batelier moet een zeer geleerd man geweest zijn, en zich bezig gehouden hebben met het maken van aanteekeningen op de nieuwe overzetting van het Oude en Nieuwe Testement, althans in 1641 werd hij door de Directeuren der Broederschap verzocht er mede voort te gaan. In het volgende jaar besloot de Broederschap dat zijne aanteekeningen door Episcopius overgezien en daarna daarmede gedaan zou worden, zoo als de Directeuren zouden goedvinden. Den 31 Maart 1644 deed zij hem ter hand stellen de Aanteekeningen op den nieuwen Bijhel van Engelbertus Egidius van Engelen, Predikant te Arnhem en Daniël Snecanus, Predikant te Leiden, ten einde dat stuk te bevorderen naar vermogen, en werd hij verzocht het Nieuwe Testament, overgezet door de Contra-Remonstranten, te willen overzien, en zijne aanteekeningen, na revisie, op naam van de Remonstranten te laten drukken, en in de vergadering der Broederschap van 16 April nam hij aan ‘de Notulen, soo op 't O. als N.T., gestelt bij D. Engelbertum (van Engelen) als ook bij Snecanum, bijeen te brengen en in het licht te geven.’ Hij was reeds onderscheidene jaren, tot in 1661, ontvanger van het Algemeen kantoor der Broederschap. Ook heeft hij vele geschriften nagelaten, vooral tegen de leer der Contra-Remonstranten gerigt De voornaamste zijn:

Godts Zalichmakende Genade tegens Abr. van der Hecken, *Dootor en Professor der Theologie tot Leyden*, *en zijn verantwoorder Bernaard Wyngaarden*, *Predikant in dezelve Stadt*, 's Gravenhage 1851, 8°.

Lijkpredikatie over Arnoldus Geesteranus, *Predikant der Remonstranten in den Haag*.

*Predikatie over II Cor. V:*14, 15, *gedaan* 8 *July* 1640, *als voormiddag het H. Avondmaal was gehouden*, *zijnde eene vermaning tot dankbaarheid*, gedrukt kort daarna, doch zonder naam.

Dissertatio de conversione Israelitorum a Divo Paulo Cap. XI. ad Romanos praedicta, Hagae 1669, 12°.

Vindiciae. miraculorum, *per quas divinae Religionis et Fidei Christianae veritas olim confirmata fuit*, *adversus profanum auctorem tractatus Theologo-politici*, Amstel. 1674, 12°.

In 1619 werd hem in een Latijnsch geschrift door Gijsbertus Voetius ten laste gelegd, dat hij in het jaar 1618 uit zijnen kerkdienst en geheel Nederland was gevlugt, om de straf te ontwijken, wegens het vertalen van de *Weegschael van d'Oratie van den Engelschen Gezant Carleton* in de Fransche taal, doch hij heeft de valschheid dezer aantijging middagklaar betoogd, en dit kon hij met te meer grond doen, omdat niet hij, maar Samuel Naeranus, destijds Predikant te Amersfoort, dit boekje had overgezet.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 476, D. III. bl. 900 en 901, D. IV. bl. 107 en 108; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 145; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.* en vooral Dr. Tideman, *de Remonstrantsche Broederschap*, bl. 63, 187 en 248; en over zijne schriften: A. van Cattenburch, *Bibl. Remonstrantium*.

[Diderik, Heer van Batenburg]

BATENBURG (DIDERIK, Heer VAN), Raadsheer van Henrik, Graaf van Gelder, kwam voor hem in het jaar 1157 de Stad Utrecht te hulp tegen Godefridus van Rhenen, den acht-en-twintigsten Bisschop; ook hielp hij voor dien Graaf in 1162 Groningen belegeren.

Zie Slichtenhorst, *Geldersohe geschied.*, D. I. bl. 52, D. II. bl. 79; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*.

[Gijsbert en Dirk van Batenburg]

BATENBURG (GIJSBERT en DIRK VAN). Zie BRONKHORST (GIJSBERT en DIRK VAN).

[Jan van Batenburg]

BATENBURG (JAN VAN), door bastaardij uit het edele huis van dien naam gesproten, was eerst Burgemeester van Steenwijk, doch gaf zich omstreeks het jaar 1536 voor een hersteller van het Rijk van Jan van Leiden uit, en verwekte met zijnen aanhang, naar hem *Batenburgers* of ook wel de *Zwaardgeesten* geheeten, veel onrust.

Zie van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. II. bl. 451; Blaupot Ten Cate, *Geschied. der Doopsg. in Friesl.* bl. 32 en 62; Dezelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron.*, *Overijss. en Oost-Friesl.* D. I. bl. 45.

[Gerard van Bathem]

BATHEM (GERARD VAN). Zie BATTEM (GERARD VAN).

[Bato]

BATO zou, volgens de oude kronijkschrijvers, een zoon geweest zijn van den Koning der Katten, die om den haat zijner stiefmoeder te ontwijken, uit zijn vaderland vlugtte en in Nederland aankwam, waar hij zich in het Land tusschen Maas en Waal nedersloeg en een slot bouwde, naar hem Bato'sburgt, en later, bij verbastering, Batenburg genoemd, terwijl het geheele land ook naar hem *Baathaven* of *Batavia* zou genoemd zijn.

Zie H a l m a , *Tooneel der Vereen. Nederl.;* K o k , *Vaderl. Woordenb*.

[Artus van Batson]

BATSON (ARTUS VAN), ook BOUDECHON genaamd, kamerling van H e n d r i k , Heer v a n B r e d e r o d e , was een der Teekenaars van het Verbond der Edelen, en op het voorbeeld van zijnen meester een der ijverigste Bondgenooten. Hij kwam in de gevangenis en werd te Brussel onthalsd.

Zie H o o f t , *Neederl. Hist.* bl. 167; v a n M e t e r e n , *Nederl. Hist.* D. I. bl. 462; B o r , *Nederl. Oorl.* B. IV, bl. 238 (169); T e W a t e r , *Hist. van het verbond der Edelen*, St. II. bl. 183.

[Cornelis, Jacobus en Karel Batt]

BATT (CORNELIS, JACOBUS en KAREL). Zie BATTUS.

[Jacobus Johannes Battelier]

BATTELIER (JACOBUS JOHANNES). Zie BATELIER (JACOBUS JOHANNES).

[Gerard van Battem]

BATTEM (GERARD VAN), VAN BATHEM of VAN BATUM, een Rotterdammer, die in de laatste helft der zeventiende eeuw leefde, was een landschapschilder, die meest tot zijn onderwerp koos bergachtige streken, als van de hoogte te zien, veeltijds met hertenjagten, struikroovers en reizigers gestoffeerd, ook winterstukken, met de daarin voegende bedrijven en bezigheden van allerlei aard. Zijne manier van schilderen was breed maar droog en koud van toon. Meer waarde hebben zijne teekeningen, die meest van dekverw meesterlijk en vrij behandeld zijn en zeer gezocht worden.

Zie v a n S p a a n , *Beschrijving van Rotterdam* bl. 411; v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n , *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 97 en 98; I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Runolf Batting]

BATTING (RUNOLF) of RUDOLPHUS BATTINGIUS, een Fries van geboorte, Geneesheer en Wiskundige, heeft geschreven:

Methodus Astrolabii, Paris. 1557 en 1578 in 8°.

Zie C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Rudolf of Roelf Batting]

BATTING (RUDOLF of ROELF) of BATTINK, waarschijnlijk een zoon van den voorgaande, geboren in 1642 uit aanzienlijke huize te Groningen, onving aldaar het onderwijs van den beroemden R e g n e r u s P r e d i n i u s , en vormde zich verder te Leuven en aan andere buitenlandsche Hoogescholen. In het jaar 1575 werd hij tot de regering van zijne vaderstad geroepen als Lid der gezworene gemeente, en in 1577 als Raadsheer van de stad, welken post hij bleef waarnemen tot in 1580, toen hij, bij het verraad van R e n n e n b e r g , die stad moest ruimen. Hij begaf zich naar Emden, waar hij dertien jaren verbleef, doch naauwelijks was hij in

1594, na het terugbrengen van Groningen tot de Unie, terug gekeerd, of men riep hem op nieuw in het bewind, en hij was een der eerste Hervormde Gedeputeerde Staten van wege de stad Groningen. Bovendien is hij in onderscheidene betrekkingen werkzaam geweest, zoo als in die van Burgemeester, Hoofdman, Lid der Staten-Geneneraal, Gedeputeerde te Velde, Lid der Commissie ter bevordering eener Hoogeschool enz., in welke alle hij zijne ervarenis en trouw betoonde. Bijzonder is hij betrokken geweest in de geschillen in 1600, en was een zeer ijverig voorstander van de regten der stad.

De Hoogleeraar Hermannus Ravensperger, die in eene deftige uitnoodiging tot het bijwonen der lijkstatie zijnen roem verkondigde, geeft zeer loffelijke berigten, zoo wel van zijn hart als van zijn verstand.

Hij was gehuwd aan Jouckje Veelkers en overleed den 5den Maart 1622.

Zie Brucherus, *Geschied. van de opkomst der Kerkherv. in de prov. Groningen*, bl. 269 en 330; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 67 en D. II. bl. 561.

[Jacobus Battus]

BATTUS (JACOBUS), eigenlijk JACOB BAT of BATT, een Zeeuw, die in het jaar 1500 Secretaris van Bergen op Zoom was, moet een zeer geleerd man geweest zijn, aan wien de groote Desiderius Erasmus onderscheidene brieven heeft geschreven, van welke er zestien in druk verschenen. Ook moet hij werken hebben nagelaten, van welke wij evenwel de titels nergens vermeld vinden.

Zie van Gouthoeven, *Chronycke*, D. I. bl. 218; Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. I. bl. 457; de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 536; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation; Biogr. Univ.*, Tom. II. pag. 107.

[Cornelis Battus]

BATTUS (CORNELIS), eigenlijk BAT of BATT, een zoon van den voorgaande, geboren te Vere, was Stads-Doctor in zijne geboorteplaats en hield, even als zijn vader, briefwisseling met Erasmus. In 1498 woonde hij op het slot Sandenberg, bij Vere, ten einde Jonkheer Adolf van Bourgondië, Heer van Beveren, de zoon van Vrouwe Anna van Borssele, weduwe van Philips van Beveren, in de wetenschappen en kunsten te onderwijzen.

Hij heeft onderscheidene boeken geschreven, welke in 1515 gedrukt zijn, onder anderen een getiteld:

Weereldtbeschryvinghe.

waarin hij vele zonderlinge dingen verhaalt van de eilanden van Zeeland, en hetwelk geraadpleegd is door Johan van Reyghersbergh, bij het zamenstellen zijner *Chronijcke van Zeelandt*.

Zie van Gouthoeven, *Chronycke* D. I. bl. 218; Boxhorn, *Chroniicke van Zeelandt*; D. I. bl. 457; V(an) H(eussen) en V(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.* D. IV. St. III. bl. 52; de la Rue, *Geletterd. Zeel.* bl. 246; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.; Tegenw. staat der Vereen. Nederl.* D. X. bl. 186;

C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers.* Tom. II. pag. 107.

[Karel Battus]

BATTUS (KAREL), een Nederlander, die in 1593-1598 Stads Geneesheer te Dordrecht was, heeft zeer vele boeken, inzonderheid Geneeskundige, uit het Fransch en Hoogduitsch in het Nederduitsch vertaald en door den druk gemeen gemaakt, als onder anderen:

Chirurgicale werken van A. P a r é , fol.
Het Medicynboeck van C. W u r t s u n g .
De Fransche Chirurgie ofte alle de Manuale Operatiën der Chirurgie van G u i l l e m e a u , Dord. 1598, met pl., fol.

Bovendien heeft B a t t u s oorspronkelijk geschreven:

De morbo gallico, Rostock 1569.
Het Secreet-boek van boomen, *planten*, *bloemen enz.*, Leeuw. 1594.
Secreet-boek van heerlijke konsten en veelerleij materiën, Leeuw. 1594.
Handboek der Chirurgijen, Dortr. 1595, 8°.

Zie C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univ.;* M e y e r 's *Conversations-Lexicon*.

[Gerard van Batum]

BATUM (GERARD VAN). Zie BATTEM (GERARD VAN).

[Jonathan Bätz]

BäTZ (JONATHAN), geboren te Utrecht, den 5 Februarij 1787, was de zoon van C h r i s t o f f e l B ä t z en de kleinzoon van J o h a n H e n d r i k H a r t m a n B ä t z , beide orgelmakers, van welke de eerste geboren werd in 1755, en tusschen 1795 en 1800 overleed. J o n a t h a n B ä t z verloor op zijn achtste jaar zijne moeder, en kwam, met zijnen broeder en twee zusters, onder het opzigt van zijnen oom G i d e o n T h o m a s B ä t z , orgelmaker, en diens huisvrouw S a r a S c h u u r m a n , ofschoon zijn vader nog leefde. Na eenige jaren op eene kostschool in Gelderland een goed letterkundig onderwijs te hebben genoten, toonde hij op zijn zestiende jaar grooten lust om in de orgelbouwkunst te worden opgeleid bij zijnen bovengenoemden oom, wiens steun hij later werd en bleef gedurende de drukkende tijd, welke de omwenteling van 1813 vooraf ging. Den 1sten Januarij 1820 had B ä t z het ongeluk zijnen oom en weldoener te verliezen, maar de inmiddels zich van lieverlede ontwikkelende nijverheid stelde hem weldra in staat, zijne werkkring meer en meer uit te breiden, en den welverdienden naam dier firma, om hare groote soliditeit, kunde en eerlijkheid te bevestigen. In het jaar 1826 sloot zich de thans nog in leven zijnde Heer C.G.F. W i t t e bij die firma aan, waaruit in 1834 eene formeele compagnieschap ontstond. Een aantal nieuwe werken zijn door hen geleverd, en belangrijke herstellingen zij aan vele anderen ten uitvoer gebragt, waarvan wij hier alleen de volgende sinds 1820 nieuw vervaardigde orgels vermelden:

Hellevoetsluis, Hervormde Kerk, 1820.
Nieuwenhoorn, Hervormde Kerk, 1821.
Weesp, Hervormde Kerk, 1823.

's Graveland, Hervormde Kerk, 1824.
Harderwijk, Hervormde Kerk, 1827.
Amsterdam, Evang. Luth. Kerk, 1830.
Utrecht, Domkerk, 1831.
's Hertogenbosch, Hervormde Kerk, 1831.
Amsterdam, Instituut voor blinden, 1831.
Utrecht, O.R.K. Kerk buiten de Waardpoort, 1834.
Paramaribo, Evang. Luth. Kerk, 1835.
Amsterdam, R.C. Kerk de Krijtberg, 1836.
Zaandam, O.Z. Doopsgezinde Kerk, 1838.
Delft, Hervormde Kerk, 1840.
Batavia, Willemskerk, 1841.
Mijdrecht, Hervormde Kerk, 1842.
's Gravenhage, Z.M. Gothische Zaal, 1842.
Amsterdam, Amstelkerk, 1843.
Zeyst, Hervormde Kerk, 1843.
Woerden, Evang. Luth. Kerk, 1846.
Harmelen, Hervormde Kerk, 1848.
Rotterdam, Zuiderkerk, 1850.
Hoorn, Hervormde Kerk, 1851.

B ä t z zag echter het einde van laatstgenoemde werken niet; hij overleed den 18 Julij 1849 aan de cholera.

Zie *Caecilia*, *Algem. Musik. Tijds.*, zesde jaargang, n°. 19.

[Wilhelmus Baudartius]

BAUDARTIUS (WILHELMUS), volgens eene Ms. levensbeschrijving[(1)], geboren 13 Februarij 1565 te Deynse in Vlaanderen uit G u l i a e m (W i l l e m) B a u d a e r t en M a r i a Z a c h m o r t e l of V e r m o r t e l. Hij schrijft den naam zijns vaders ook B o u d a r t, en levert ons een verhaal hoe een zijner voorvaderen aan dien naam gekomen is, daar hij vroeger O u d a e r t heette en tot dit oude Vlaamsche geslacht zou behoord hebben. Een dier voorvaderen zou namelijk in vroegere tijden eenen Graaf van Vlaanderen (wien zegt hij niet), die 'sich in verscheydene saeken de vryheijt en privilegijen des lands betreffende, grovelyck was te buijten gaende,' wat vrijmoediger dan anderen daarover hebben aangesproken, waarop de Graaf 'met een halff toornich gemoet' tot hem gezegd had: 'O u d a e r t gij moocht wel B o u d a e r t heeten.' Want dat laatste woord beteekent *stout* of *vrijmoedig*, zegt hij, en met grond. Sedert dien tijd zoude zijn geslacht zijn wapen hebben veranderd en voortaan 'dry graeuwe bouten offte pylen in een gouden velt'

(1) Deze levensbeschrijving, bij den hoofdredacteur van dit woordenboek berustende, hoewel niet door B a u d a r t i u s eigenhandig geschreven, is echter, volgens de hoogste waarschijnlijkheid, naar zijn handschrift gecopieerd, misschien wel door zijnen kleinzoon; op den omslag van het HS staat: *van het leven en bedrijfs mijns Grootvaders* Dom. W i l h e l m i j B a u d a r t i j : en later is er bijgevoegd: 'tot A^{o}. 1628 toe, dogh is overleden A^{o}. 1640.'

hebben aangenomen. Reeds vroeg waren zijne ouderen, toen het licht des Evangeliums in Nederland begon door te breken, tot de belijdenis der Hervormden overgegaan, en zij wilden liever vaderland, huis en hof en goederen verlaten, dan van de belijkdenis der Evangelische waarheid af te wijken. Wegens de vervolging door den Deken van Ronsse, Titelman, Inquisiteur in Vlaanderen, aangerigt, was zijn vader reeds in 1565 naar Sandwich in Engeland gevlugt, waarheen hem zijne gade en kinderen eenige maanden later volgden, alle hunne goederen in de handen hunner vrienden en bloedverwanten achterlatende. Zij onderhielden zich in de plaats hunner ballingschap vooral door de hulp van de twee oudste dochters, die, in alle vrouwelijke handwerken ervaren, een linnenwinkel opzetteden, en kinderen onderwezen in wat zij zelven hadden geleerd. God had zijnen ouderen zoo vele middelen nog verleend, dat zij zonder den bijstand van anderen hunne kinderen konden ter schoole zenden. Van jongs af tot de kerkdienst bestemd, werd Wilhelmus ter Latijnsche schole besteld bij zekeren Pieter Entes. In het ouderlijke huis leerde hij de Nederduitsche en Fransche en op de straten met Engelsche kinderen spelende de Engelsche talen[1]. Van Sandwich vertrok hij naar Cantelberg, waar hij zich anderhalf jaar oesende in het schrijven, cijferen en de muziek. Later maakte hij zijne meeste vorderingen in het Latijn weder te Sandwich bij zijnen vorigen onderwijzer. In 1574 stierf zijn vader en in 1577 keerde hij met zijne moeder, broeders en zusters naar Gent terug, waar zij nu, wegens de Gentsche Pacificatie veilig waren. Te Gent legde hij zich op de Latijnsche tale toe, gelijk ook op de muziek en verloor er zijne moeder in den jare 1580. Hij zelf bleef er nog in 1584, toen de stad door den Hertog van Parma was ingenomen, wegens een proces, het in orde brengen zijner zaken, en ‘om wat gelts by een te crygen om naer Leyden te reijsen.’

In 1585 kwam hij te Leiden. Nadat hij de lessen der Hoogleeraren, vooral van Rudolphus Snellius en Franciscus Raphelengius in de Hebreeuwsche taal had gehoord, vertrok hij in 1587 naar Franeker, met eene eigenhandige attestatie van Bonaventura Vulcanius, bij wien hij waarschijnlijk zich in het Grieksch had geoefend. Te Franeker woonde hij ten huize van den Hoogleeraar Johannes Drusius, die hem verder in het Hebreeuwsch oefende. Daar trad hij openlijk met eene redevoering op, zijnde het antwoord op de vraag: *Of een Christen Godgeleerde de*

(1) Baudartius meldt in eenen brief aan zijnen zoon, dat hij het Engelsch verder beoefend heeft, vooral ook door den omgang met de Engelsche Kapiteinen, gedurende zijn verblijf te Zutphen in garnizoen, zoodat hij van 3 Nov. 1617 tot 17 Oct. 1619 alle Zondagen voor het Engelsche garnizoen gepredikt heeft. Zijne eerste predikatie was over II Tim. 3. vs. 16 zijne laatste over Matth. 22. vs. 15.

wijsbegeerte mag leeren, *zoo als zij door ongewijde en heidensche schrijvers onderwezen wordt*[1]. Hij werd voor deze Oratie met 30 daalders vereerd en genoodigd door Curatoren en Professoren tot een eerlijken maaltijd. Scato Gockinga, 'een treffelyck geleert Student', naderhand Syndicus van Groningen en Ommelanden, hield eene redevoering tegen het beweerde van Baudartius, die op nieuw repliceerde, doch, daar de ander zweeg, heeft hij 'oock van die materie niet breeder gesproken.' Wat eigenlijk door beiden gesteld en verdedigd werd wordt door Baudartius niet gemeld. Het was de begeerte van Baudartius om verder te reizen, doch geldgebrek dwong hem het Conrectoraat te Sneek, waartoe hij beroepen werd, aan te nemen. Hij ging er heen in 1589 en onderwees er 'Prosodiam, Grammaticam Graecam en Plutarchum,' en oefende zich te gelijk in het Grieksch, terwijl hij met de zonen van Syts Botnia, Grietman van Wymbritseradeel en van Laes Jongama van Wommels, Friesche edellieden, de Latijnsche lessen herhaalde. Baudartius genoot daarvoor eerst bij den eerste, later bij den ander vrije tafel en woning, behalve nog eene vereering in geld. Na een anderhalfjarig verblijf te Sneek had hij eenig geld verzameld om aan zijne reislust te kunnen voldoen, en vinden wij hem in 1591 op reis naar Heidelberg, waar hij na eenen vrij langen togt, waarop hij ook de geleerden Christophorus Pegelius en D. Hesichius te Bremen bezocht, op de herfstmis aankwam. Hier hoorde hij de Hoogleeraren Daniel Tossanus, Jacobus Kimedontius (dien hij reeds te Gent als Predikant had gehoord) en David Paraeus, en vervaardigde hij een driedubbelen *Index* achter den Latijnschen Bijbel van Franciscus Junius en Immanuel Tremellius. In plaats van Johannes Roggius wilde men hem als *Professor Sanctae linguae*, dat is van de Hebreeuwsche taal, doch hij was genoodzaakt dit ambt te weigeren 'also het stipendium seer sober was, te weten maer vyftich rynsche guldens in 't jaer' - waarlijk al zeer sober! - ook omdat hij dan met vele kosten den graad van Magister moest nemen, en dewijl hij niet gezind was aldaar te blijven. Hoewel hij grooten lust had om Geneve en Theodorus Beza te bezoeken en door Frankrijk te reizen, gehood hem op nieuw gebrek aan geld dringende de reis naar het Vaderland aan te nemen, waar hij in April 1593 terugkwam. Na zich eerst eenige maanden te Franeker te hebben opgehouden liet hij zich te Leiden examineren en werd tot de predikdienst toegelaten. Te Kampen beroepen, huwde hij, na twee jaren verblijfs aldaar, met Barbara Maertens, dochter van den Oud-burgemeester dier stad Maerten Alberts, bij welke hij verscheidene kinderen gewonnen heeft voor een deel vroeg gestorven. Zijn dienst moet den Magistraat van Kampen zeer aangenaam zijn

(1) *An Philosophia sicuti a profanis et Ethnicis scriptoribus traditur*, *sit discenda Christiano Theologo*.

geweest, want men wenschte dat hij zich levenslang aan die gemeente mogt verbinden. Hij weigerde het, begeerende vrij te zijn. Dit weigeren verwekte zulken onlust en vervreemding, dat B a u d a r t i u s zich gedrongen vond Kampen te verlaten en een beroep naar het dorp Lisse op te volgen. Veel tijd had hij daar tot de studie en was er met groot genoegen; 'edoch,' zegt hij 'alsoo myn huysvrouwe noijt buyten gewoont en hadde, noch met beesten wist om te gaen' - het is te denken dat de Predikanten in dien tijd uit eene boerderij hun bestaan moesten vinden - was hij zeer verheugd met het beroep naar Zutphen, waar hij zich in het voorjaar van 1597 heen begaf. Hier zijnde werd hij afgevaardigd naar de vergadering van kerkelijken uit de onderscheidene provinciën te Amsterdam, 17 September 1615. Te Zutphen verloor hij zijne vrouw, nadat zij haar negende kind ter wereld had gebragt, in 1612, en huwde zijne oudste dochter A n n a met Ds. W a e r n e r u s W e n t h o l t, Predikant te Gelselaar, later te Almen. Daar zijne andere dochters nog jong waren, hertrouwde hij in 1617 met J o s i n a M o m, dochter van C a s p e r en E l i s a b e t h v a n U l s t, die, na hem twee zonen, in de dood haar voorgegaan, gegeven te hebben, in 1626 hem ontviel. Reeds op de Synode van Dordrecht, 1619, benoemd tot een der vertalers van het Oude Testament, met J o h a n n e s B o g e r m a n en G e r s o n B u c e r u s, ging hij te Leiden in 1626 wonen, waar hij ijverig in dit werk bezig was tot aan de voltooijing in 1637. Hij eindigt zijne levensbeschrijving in 1628, met de getuigenis: 'Wat my nu verder sal wedervaeren, dat wil ik van de goede hant mijnes Heeren verwachten.'

De dorheid dezer levensbeschrijving wordt ons eenigzins vergoed door de juiste opgave naar tijdsorde van de werken van B a u d a r t i u s, die wij hier laten volgen. Hij heeft er ook die bijgevoegd die zonder zijn naam zijn uitgegeven.

Eene *Oratio de classe Hispanica* in 1588 te Franeker gehouden en daarna gedrukt.

De reeds genoemde *Index* achter den grooten Latijnschen Bijbel van J u n i u s en T r e m e l l i u s in 1596. *Index Hebraeus*, *Graecus et Latinus*, door hem te Heidelberg gemaakt op verzoek van F r a n c i s c u s J u n i u s, zijnen leermeester.

In 1599 'doe de peste seer grasseerde overal in Nederlant, maer insonderheyt te Campen' - eene vertaling uit het Latijn van het boeksken van L u d o v i c u s L a v a t e r, *de Peste*.

In 1600 'eene vit het Fransch vertaalde *'t Samensprekinghe gehouden te Nancy*, *tusschen Jacques Conet*, *Predicant aldaer by de Princesse van Bar*, *en een Jesuyt*. - Hier had hij bijgevoegd: *Een waerachtig verhael van de 't samensprekinge gehouden te Fontaynebleau*, A°. 1600 *in Mey*, *tusschen Philips de Mornay Plessis en Jaques Bisschop van Evreux*[1],

(1) In B a u d a r t i u s MS. staat (door een fout van den afschrijver waarschijnlijk) *Eurex*. J.A. T h u a n u s noemt den Bisschop J a c o b u s D a v i d P e r r o n, Episc. Ebroicensis. Hist. L. 123, p. 891 seqq.

en de tegenwoordicheyt des Conincx Henry le Grand. Beiden zonder zijnen naam.

In 1601 een boeksken genoemt *Bruylofft Spiegel*, *doe Graeff Lodewijck Gunter van Nassau te Arnhem troude Anna Margrieta Gravinne van Manderscheyt*, *nagelatene weduwe van den Grave van Brouck*, *denwelke d' Admirant van Arragon hadde laten vermoorden op het Huys te Brouck*, A^{o} 1600.

In het zelfde jaar: *Historisch verhael van den aenslach en het innemen der vleche*, *doch niet des Casteels van Bredevoort*, *door den Spaenschen Oversten Guillelmo de Verdugo*, *die daer weder is uytgedreven door 't secours van Zutphen*.

In 1602 *Afbeeldinge der Coninghinne Elisabeth*, *Jacobi VI*, *Anna syner huysvrouwe en Henrici Principis Walliae*, *met de beschryvinge haerer geboorte en levens enz*.

In 1603 een *Waerschouwinge aen alle Christenen die gesinnet waeren tegens Pinxteren des selfden jaers* 1603 *nae Munster te reysen op des Paus Clementis VIII Jubel-jaer*.

In 1605 *de Apophthegmata Christiana*, naderhand in 1620 vermeerderd met een tweede deel. (Dit boek had bijzonderen aftrek; in 1632, dus nog bij het leven des schrijvers, was reeds de zesde druk uitgekomen).

In 1606 *Wechbereyder op de Verbeteringe van den Nederlantschen Bybel*.

In 1610 *Morgenwecker der vrije Nederlantsche Provintijen*, naderhand in een ander formaat en met anderen naam: *Spieghel der Jeucht* meermalen herdrukt en in het Fransch vertaald onder den titel van *Miroir de la Jeunesse*.

In 1611 *Sica Tragica*, *offte Jaerklachte over den moort begaen aen Henricum IIII*, *Coninck van Vranckrijck en Navarre*, *gededieert aen Prins Maurits*, die hem daarvoor vereerde met een gouden medaille, waarop 's Princen beeldtenis.

In 1615 is B a u d a r t i u s begonnen eene vertaling of liever omwerking van een werk van J e a n P e t i t , *Nederlantsche Republyche*, in het licht gekomen onder den titel van: *Eygentlycke Beschryuinge Der Vrye Nederlantsche Provintien*, Arnh. 1615.

In hetzelfde jaar: W i l h e l m i C o u p e r i , *Christelyke t' Samensprekingen tusschen Godt en de bedroefde Siele*, uit het Schots-Engelsch vertaald.

In het zelfde jaar ‘in rym gemaect’ *Wyeghe offte afbeeldinge hoe de Spaensche en Paepsche Princen door haere listicheyt alle Coningen en Princen in slaepe wiegen*, in het Fransch vertaald onder den titel: *Berceau*, *ou bien*, *délinéation representante comment les Princes Espagnols*, etc.

Nog in dat jaar: *De Sondaegsche Epistelen en Evangelijen wel verstaende*, *soo als de text staet in onse overzettinge*, *niet*

gelijck dien staet in de paepsche translatio, *uytlaetende de paepsche feestdagen*.

Eene predikatie over de doot en begraefenisse van frauw Maria, *geboren Graeffinne van Holsteyn en Schouwenborch en gewesene Gemalinne van den Welgeb. Heere Graeven Joost van Limborch ende Bronckhorst enz.*, *uyt Gen.* 23 *vs.* 1. 2. 3. 4. Deze predikatie is gehouden in Oct. 1616 en denkelijk reeds in dat jaar uitgekomen.

In 1616 een boeck in lanckformich formaet: *de Nassavsche Oorloghen*, Amsterdam, by M i c h i e l C o l l y n , deurgaens met copere plaeten. Overgezet in het Latijn en Fransch(1).

In 1620 een Historyboeek in quarto: *Memoryen ofte cort Verhael van de Gedenck-weerdichste Geschiedenissen*(2).

In 1624 *Veelau's Vastelavontspel*, *offte cort verhael van den Allarm die op Vastelavont in de Velau* (Veluwe) *geweest is*.

Voorts nog: Eenighe rymen offte verssen op het *Nederlantsche Caertgen*, by J o d o c u m H o n d i u m gesneden en gedruckt.

Rymen op de plaeten van de *Historye Josephs*.

Ende nu en dan een Carmen, Rym, Prefatiën enz.

En eindelijk schrijft hij: ‘ik hebbe gemaeet een *Cort verhael van de Translatie onses Nederlantschen Bybels*, en daerby gevoegt een *Diarium* van sulex als ons bejegent is geduyrende onsen arbeyt over de nieuwe Translatie, deweleke ik continueren sal, off tot den eynde des wercks offte tot den eynde mijnes levens nae Godes wille.’ Dit einde kwam, zoo als wij reeds hier boven gezien hebben, in 1640.

B a u d a r t was een zeer ijverig en werkzaam man, die niet ten onregte tot spreuk had aangenomen: *labor mihi quies* (arbeid is voor mij rust).

Men zie voorts over hem U y t e n b o g a e r t , *Kerckeliicke Hist.*, bl. 215 en volg.; B r a n d t , *Hist. der Reform*. D. II. bl. 430 en volg., D. III. bl. 52, D. IV. bl. 125 en 413; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* L u ï s e i u s , *Algem. Hist.*

(1) Dit draagt in het Latijn tot titel *Polemographia Belgica* en heeft vier Latijnsche dichtregelen onder ieder der 299 platen, waarmede het versierd is, en is waarschijnlijk het zelfde werk waarvan A. P a r s schrijft in zijne *Naamrol van de Bat. en Holl. Schrijvers*, bl. 266, onder den titel van *Polemographia Auriaco-Belgica Scriptore Wilhelmo Baudartio*, *Deinsiono Flandro*, zonder naam van drukker, plaats of jaar.

(2) Dit zelfde werk, beginnende met 1602, is ook in folio uitgekomen in 1624 bij J a n J a n s z . te Arnhem mede in twee deelen. In zijne voorrede tot den lezer D. I. fol. spreckt B a u d a r t i u s van de eerste editie zijner *Memorien*, en hij zal daardoor zeker de editie in 4to van 1620 verstaan. In de tweede editie fol. zegt hij zelf ‘wijdluftiger als in de eerste Editie te gaan verhalen wat zich in deze zoo Kerkelijke als Politieke inlandsche buijen en stormen heeft toegedragen.’

Woordenb.; S a x e , *Onomast. Liter.*, Pars IV. pag. 317; H a l m a , *Tooneel der Vereen. Nederl.;* A. P a r s , *Naamrol van Bat. en Holl. Sohrijvers*, bl. 265 en 266; (B e a u f o r t) *Leven van Willem I.* voorr. LVI en LVII; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Algem. Konst- en Letterb.* 1838. D. II. bl. 419 (twee belangrijke brieven van W. B a u d a r t , medegedeeld door Dr. S c h o t e l), 1844, D. I. bl. 279; D e W i n d , *Biblioth. der Nederl. Geschieds*. D. I. bl. 340; K i s t en R o i j a a r d s , *Archief voor Kerkel. Geschied.*, D. V. bl. 57, D. XIV, bl. 213; *Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k ; *Biogr. Nation.; Biogr. Univ.;* G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[Dominicus Baudius]

BAUDIUS (DOMINICUS), eigenlijk DOMINIQUE LE BAULDIER, geboren. te Rijssel den 8 April 1561, begon zijne Letteroefeningen te Aken, werwaarts zijn vader zich met der woon begeven had, om de geweldenarijen van Alva te ontwijken, en waar hij ook dien vader in 1576 door den dood verloor. Na zich hier eenige tijd, inzonderheid op het Grieksch te hebben toegelegd ging hij naar Leiden, ten einde er zijne studiën voort te zetten. Hier hield hij zich slechts acht maanden op en begaf zich toen, eerst met zijne moeder, naar Gent en vervolgens naar Geneve, waar hij zich, onder den beroemden T h e o d o r u s B e z a , op de Godgeleerdheid toelegde, en zelfs Proponent werd. In 1583 te Gent terug gekomen, zette hij daar zijne Godgeleerde studiën voort onder L a m b e r t u s D a n a e u s . Het schijnt echter dat hij later een afkeer tegen het beoefenen dier wetenschap opvatte, althans toen voor de tweede maal te Leiden komende, legde hij zich gedurende 15 maanden op de studie der Regtgeleerdheid toe, en werd in Junij 1585 tot Doctor in die wetenschap bevorderd. Nog in dat zelfde jaar vergezelde hij de Gezanten van dezen Staat naar Engeland, waar hij met onderscheidene lieden van aanzien in kennis kwam, onder anderen met den beroemden F i l i p S i d n e y , eenen der grootste gunstelingen van Koningin E l i z a b e t h . Tot zijn ongeluk beroofde de dood hem van dezen magtigen beschermer. B a u d i u s keerde dus naar Holland terug, waar hij in 1587 Advocaat voor het Hof van Holland werd, doch geen smaak in het pleiten vindende, liet hij dit beroep spoedig varen en deed eene reis door Frankrijk, waar hij zich tien jaren ophield, zich goede vrienden verwierf en aanzienlijke begunstigers vond, onder welke laatste A c h i l l e s d e H a r l a i , eerste President van het Parlement te Parijs, die hem in 1592 tot Advokaat voor dat geregtshof deed benoemen. Dit stond hem wel niet bijzonder aan, doch hij vleide zich altijd, dat de Staten hem tot hunnen Resident aan het Fransche Hof zouden aanstellen. Gezantschappen toch waren het toppunt zijner wenschen, en hij hield niet op zijne vrienden in Holland lastig te vallen, om hem hiertoe met hunnen invloed te helpen, doch te vergeefs. Terwijl hij zich te Parijs bevond geraakte hij twee malen in hechtenis, de eerste maal om schulden en de tweede keer wijl hij onvoorzigtig borg voor een ander was gebleven.

In 1602 deed B a u d i u s weder eene reis naar Engeland, als Secretaris van C h r i s t o f f e l d e H a r l a i, zoon van den President, die als Afgezant van Koning H e n d r i k IV derwaarts vertrok. Terwijl hij zich hier bevond werd hem het buitengewoon Hoogleeraarsambt in de Welsprekendheid aan de Hoogeschool te Leiden aangeboden. In het jaar 1608 werd hem, onder gelijken titel, het onderwijs der Historiën en van de Regten opgedragen; van welk laatste onderwijs, hem reeds in 1607 toevertrouwd, hij echter, in het vervolg, weder geweerd werd. In 1611 werd hij gewoon Hoogleeraar, doch zijne aanstelling tot Historieschrijver van Holland, waarop hij mede gehoopt had, en die sommigen hem ook toekennen, bleef, naar het schijnt, achter. De losheid zijner zeden en de ongeregeldheid van zijn gedrag, deden hem zoo veel stof tot openbare ergernis geven, dat Curatoren der Hoogeschool zich verpligt vonden, hem eenigen tijd in de waarneming van zijn ambt te schorsen, B a u d i u s overleed den 22 Augustus 1613. Hij was twee malen getrouwd geweest, en liet geene kinderen na, doch zijne tweede vrouw, met wie hij slechts negen maanden getrouwd was geweest, bragt na zijne dood eene dochter ter wereld.

Hij was een uitmuntend Latijnsch dichter, en diep doordrongen in alle de schoonheden der Grieksche en Latijnsche Letterkunde. Uit al hetgeen hij schreef, en wel voornamelijk uit zijne menigvuldige uitgegevene brieven, straalt het verhevene, beschaafde, naïve en teedere door. In één woord, hij was een der uitgelezenste vernuften van zijne tijd. Bovendien was hij gul van aard, openhartig, rondborstig, van eene onkreukbare trouw jegens zijne vrienden, en om zijne geestige luim en hartelijke vrolijkheid zeer gezocht in gezelschappen. Jammer dat zoo vele voortreffelijke hoedanigheden verduisterd werden door een ongebonden levensgedrag, dat hem, overgegeven aan het onmatig gebruik van den wijn en aan de ontucht, diep in schulden stak, en gepaard aan eene bespottelijke verwaandheid, hem ten laatste bij zijne talrijke vrienden en begunstigers in verachting bragt.

Van hem zien de volgende werken het licht:

Poemata varia, *vario metri genere*, Lugd. Bat. 1607, 8°. *Nova editio et prioribus auctor*, Amst. 1640. 12°.

Ad Jacobum Angliae regem, *sub persona Ordin. Faed. Belgii*, *de non ineundo faedere cum Hispano*.

Oratio funebris memoriae Jos. Scaligeri.

Hortatio ad amplectendas belli Belgici inducias 1609 *sub nomine Juliani Rosbeccii*.

Dissertatio de induciis belli Belgici, *sub nomine Pacati Latini*.

Carmina gratulatoria honori Ambrosii Spinolae dicata, L.B. 1609, 8°. Dit dichtstukje verwekte hem zeer vele onaangenaamheden; ja, het scheelde weinig of hij zou er om uit het land gebannen zijn.

Monita civilis sapientiae Vers. Jamb. Monumentum honori et memoriae sereness. Britan. princ. Henric. Freder. consecratum, 1613, 4°.

De induciis Libri tres, 1613, 4°.

Van het bestant, Amst. 1616, met de portretten der Ambassadeurs, 4°.

Epistolarum centuriae duae, L.B. 1615, 8°, et Amstelod. 1639, 12°, *centuriae tres*, Amst. 1642.

Commentariolus de foenore, 1615, 8°.

Orationes aliquot, *a morte Baudii simul editae*, 1619, 8°.
Videl. in C. Plinii Panegyricum.
Ad studiosos Leidenses, *ob caedem commilitonis tumultuantes*. De uitgave van dit laatste stuk werd hem verboden, daarom is het eerst na zijne dood door zijnen leerling en vriend Janus Rutgersius uitgegeven.

Scriverius heeft in het jaar 1638 uitgegeven eene verzameling onder den titel van: Dominici Baudii *Amores*.

De afbeelding van Baudius komt voor in Meursii, *Athenae Batavae* en Pars, *Naamrol van de Batav. en Holl. Schrijvers*, ook voor zijne *Epistolae semicenturiae auctae*, Lugd. Bat. 1650, achter welke alle de hier genoemde *Orationes* van Baudius gedrukt zijn, benevens nog een korte *Oratio ad serenissimum etc. Jacobum VI* en eene andere *ad senerissimam Principem Eliabetham Angliae Reginam*, waarbij het antwoord der Koningin mede in het Latijn. Ook de *Commentariolus de Foenore* is in deze uitgave der *Epistolae*.

Zijne spreuk was: Αἰὲν ἀριστεύειν (Altijd braaf te zijn).

Zie voorts over hem van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Saxii, *Onom. Liter.* Pars IV, pag. 39 en 40, *Anal.* 569; Te Water, *Hist. der Herv. kerke en Doorl. Schoole* te Gent, bl. 146 en 147; Kok, *Vaderl. Woordenb.; Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. IV. bl. 241-250; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter- en Wetens.* D. I. bl. 267; Collot d'Escury, *Holland's Roem* D. IV. St. I. bl. 23. Aant. 170-175, 251 en 252; Hofman Peerlkamp, *de Poetis Latin. Neerl.* pag. 233-239. Hoefft, *Parnasus Latino-Belg.* pag. 89 en 90; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschied.* D. I. bl. 313 en 314; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.* D. I. bl. 76, 93, D. II. T. en B. 89 en 90; *Algem. Konst- en Letterb.* 1846. D. I. bl. 355; N. C. Kist, *Bijdrage tot de vroegste geschied. en toek. bloei der Hooges. te Leiden*, bl. 78 en volgg.

[Hendricus Antonius Bauer]

BAUER (HENDRICUS ANTONIUS) of BAUR, geboren te Hückeswagen, bij Dusseldorp, den 2 Februarij 1736, was een niet onverdienstelijk Portretschilder, die in de laatste helft der vorige eeuw zich te Harlingen gevestigd had, en den 17 Maart 1817 aldaar overleed, bij zijne echtgenoote Eleonora Johanna Roser twee kinderen nalatende, onder welken een zoon, den hier volgende Nicolaas Bauer.

Op zijnen verjaardag, den 2 Februarij 1817, schonk hij een zeer groot en breed bewerkt schilderstuk, voorstellende *de Opdragt van Jezus in den tempel*, in 1816 door hem vervaardigd, aan de Katholijke kerk te Harlingen, welk stuk daar nog aanwezig is.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. schilderk.*, D. III. bl. 134.

[Nicolaas Bauer]

BAUER (NICOLAAS) of BAUR, een zoon van den voorgaande, geboren te Harlingen, den 12 September 1767, ontving het eerste onderrigt in de schilderkunst van zijnen vader, die hem tot purtretschilder wilde opleiden; doch Nicolaas, daarin weinig zin hebbende, beproefde om stadsgezigten naar de natuur te teekenen, en zijne pogingen waren niet geheel vruchtelous, zoodat er onderscheidene dier gezigten in prent gebragt werden. Daar het behangselschilderen, dat toen nog in zwang was, een tamelijk goed bestaan opleverde, bood dit hem de gelegenheid, om zijn talent daarin aan den dag te leggen, en hij beschilderde onderscheidene kamers met landschappen, niet alleen in ons vaderland, maar ook in Oost-Friesland. Toen die tak van kunst later begon te kwijnen, zette hij zich aan het schilderen van wintertooneelen, maanlichten, zee- en stroomgezigten, die zeer gewild waren, zoodat het hem niet aan aanmoediging ontbrak. In het jaar 1808 voldeed een zeestuk, door hem, op de Amsterdamsche tentoonstelling geleverd, zoo wel, dat hij daarvoor 2000 guld. ontving, welke som van wege het Gouvernement als premie voor het beste beeldhouwwerk was uitgeloofd, doch waarnaar niet was gedongen. In het zelfde jaar ontving Bauer de vereerende benoeming als Correspondent der vierde klasse van het Hollandsch Instituut, zoo als hij later tot honorair lid van de Koninklijke Maatschappij tot aanmoediging der Schoone Kunsten te Brussel gekozen werd. Hij overleed den 28 Maart 1820, den roem nalatende van een onzer voornaamste zeeschilders te zijn geweest. Vooral in lucht en water hij eene woelende zee, zou hij welligt door Schotel en anderen niet zijn overtroffen, waren zijne verfstoffen even duurzaam geweest als de tegenwoordige.

's Rijks Museum te Amsterdam bezit twee zijner stukken, als:
Een woelende zee, *zijnde een gezigt op Amsterdam*, *van het Y te zien*, en
Een gezigt op Rotterdam, *ziende van den Maasstroom*.

In het Koninklijk Museum te 's Gravenhage treft men vier zeestukken van Bauer aan: *den slag bij Algiers* voorstellende.

Ook de stad Harlingen bezit nog twee zijner stukken, zijnde allegorische voorstellingen, welke ten stadhuize op de raadzaal geplaatst zijn.

Zijn portret komt voor in van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*.

Zie, behalve dat werk, D. III. bl. 134-136; Stuart, *Jaarb. van het Koningrijk der Nederl.*, 1820, D. II. bl. 160; *Algem. Konsten Letterb.*, 1820, D. I. bl. 210; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. bl. 109 en 110; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, D. I. bl. 34.

[Dominique le Bauldier]

BAULDIER (DOMINIQUE LE). Zie BAUDIUS (DOMINICUS).

[Paul Bauldri d'Iberville]

BAULDRI (PAUL) D'IBERVILLE, zoon van Paul Bauldri en Anne Mazuré, wie hij in 1629 te Rouaan geboren werd, Hij begon zijne letteroefeningen te Quevilly, een dorp nabij Rouaan, waar de Hervormden van die stad hunne kerk en opvoedingscollegie hadden; van daar werd hij naar Saumur gezonden, alwaar hij het Grieksch en Latijn onder Tanneguy Lefevre, aan wien hij bijzonder gehecht was, beoefende, het Hebreeuwsch onder Lodewijk en Jacobus Capellus, en de Godgeleerdheid onder Moïse Amyraut en Josue de la Place. Zijne studiën onder deze geleerde mannen voltrokken hebbende, stak hij naar Engeland over en woonde eenige jaren te Oxford, alwaar hij de menigvuldige handschriften van de Akademie doorsnuffelde, en er zijne aanteekeningen uit vervaardigde; hij gaf in dat Rijk een bezoek aan den Marquis de Ruvigny, Ambassadeur van het Fransche Hof, die groote genegenheid voor hem opvatte, zoo wel als Henry Justel, Koninklijke Bibliothecaris, en John Fell, Bisschop van Oxford. Na twee reistogtjes door de binnenlanden van Engeland gedaan te hebben, keerde hij naar zijn vaderland terug, gaf zich ten eenenmale aan de letteroefeningen over, en verzamelde eene kostbare en tevens uitgelezene bibliotheek. Hij had een Arabier uit Engeland medegenomen, die hij een jaar lang onderhield en rijkelijk beloonde, ten einde door hem in de taal van zijn land onderwezen te worden. Ook onderhield hij eene bijzondere vriendschap met den beroemden Emery Bigot, en briefwisseling met een groot aantal andere geleerde mannen. In 1682 begaf zich Bauldri in het huwelijk met Madelaine Basnage, eene dochter van Henry Basnage de Frankenau.

Intusschen gingen de zaken der Hervormden door de gruwelijke vervolgingen op bevel van Lodewijk XIV, door de Jezuiten en dweepzieke Monniken aangehitst, deerlijk achteruit; zoodat Bauldri besloot, ten einde de vervolging te ontwijken, eene veilige schuilplaats in Engeland te zoeken; dan de vrienden die hij in de Vereenigde Nederlanden had, kwamen zulks voor, met te bewerken, dat de Regering van Utrecht, hem den 4den Mei 1685 tot buitengewoon Hoogleeraar in de Kerkelijke Geschiedenissen aan hare Hoogeschool beriepen, hetwelk hij inzonderheid had te danken aan de medewerking van Everhard van Weede, Heer van Dijkveld. Het doel van zijne beroepers was juist niet om hem den arbeid, aan dien post verknocht, te doen uitoefenen, maar enkel om hem een gepast middel te verschaften, ten einde veilig met zijne goederen uit Frankrijk te kunnen geraken; dan men kreeg er aldaar de lucht van, en Harley, Aartsbisschop van Parijs, die hem kende, en vruchteloos getracht had hem zijn geloof te doen verzaken, en in den schoot van de Roomsche Kerk over te brengen, verkreeg van den Koning een bevel, hetwelk hem verbood het Rijk te verlaten. De intrekking van het Edict van Nantes, den 18 October van het zelfde jaar, bewoog Bauldri naar de Nederlanden te wijken, verkleed als een knecht, in dienst van eenen Kapitein, wien hij 500 gulden schonk, om zijne

vlugt te bevorderen; dit gelukte naar wensch, en zijne vrouw met zijnen zoon en zijne dochter, nog jonge kinderen, volgden hem in die zelfde maand; ook bekwam hij zijne kostbare bibliotheek terug, die door eenen der B a s n a g e s , benevens diens eigene, was medegenomen.

Te Utrecht gekomen, voerde hij negen jaren lang den titel van Buitengewoon Hoogleeraar in de Kerkelijke Geschiedenissen, en nam die betrekking uitmuntend waar, even als die van Gewoon Hoogleeraar, welke hem den 11 Maart 1695 werd opgedragen. Vier jaren later stelden de Staten van Utrecht alles wat mogelijk was in het werk, om hem, door middel van den vrede van Rijswijk, zijne aanzienlijke goederen terug te doen bekomen, doch alle hunne pogingen daartoe liepen vruchteloos af. Na gedurende eenige tijd een kwijnend leven gesleten te hebben, overleed B a u l d r i den 16den Februarij 1706 met den roem, dat hij door zijnen christelijken en vromen zin aller achting had verworven.

De werken, door hem nagelaten, zijn:

Lucii Caecil Firm. Lactantii, *de mortibus Persecutorum*, *cum notis Steph. Baluzii*, *Tutelensis*, *qui primus ex veteris Codice Ms. bibliothecae Colbertinae vulgavit. Edit. secunda. Accesserunt Giob. Cuperi*, *Joh. Columbi*, *Thomae Spark*, *Nic. Toinardi*, *Jo. Georg. Graevii*, *Th. Gale*, *Elias Boherelli aliorumque animadversiones*, *tum hactenus editae*, *quam ineditae. Recensuit*, *suis auxit*, *cum versionibus contulit Paulus Bauldri. Addita Henr. Dodwelli*, *Dissert. de Ripa Striga*, *et Theodorici Buonarti Praefatio ad Acta Martyrum; cum Indicibus necessariis*, *Traj. ad Rhenum* 1692, 2 vol. 8°. zijnde de aanteekeningen, welke er door B a u l d r i zijn bijgevoegd niet alleen bij uitstek geleerd, maar kondigende; tevens een fijn oordeel, scherp vernuft en verbazende belezenheid aan.

Dissertatio epistolaris in duo Novi Testamenti loca, *I Timoth. II. vs.* 16 *et Joann. XIX. vs.* 14, *a viro docto et celebri ad Auctorem Bibliothecae hujus missa*, *ut eam publici juris faceret*, in de *Bibliotheca novorum librorum* van *Neocorus* of *Kuster*, 1697. pag 403-419.

Oratio, *de antiquo more convertendi Haereticos*, *multum dissimili ei*, *qui nunc viget in Galliis*.

Reflexions critiques sur le chap. XXXIII. vs. 3 *du livre de Job*, *de la version de Genève*, geplaatst in de *Histoire des ouvrages des Scavans*, *par Basnage de Bauval*, Août 1696. art. 6.

Lettre sur le même sujet, *ibidem Juillet* 1697. art. 5.

Nouvelle allégorique, *ou Histoire des dernières troubles arrivès au royaume d'Eloquence. Dernière édition*, *augmentée et plus correctes que les précédentes*. Utr. 1703. 12°, zijnde de zesde druk van een der geestigste lettervruchten van den Abt F u r é t i è r e , welke B a u l d r i met eene voorrede en eenige bijzonder fraaije aanteekeningen heeft vermeerderd.

Syntagma Kalendariorum, *comprehendens*, *octo et viginti Tabulis*, *totidem annos Periodi Julianae*, *in usus Chronologorum*, Traj. ad Rhenum 1706. folio, waarin al het geen de onderscheidene Almanakken bevatten in tafels gebragt is, door middel van welke men gemakkelijk kan vinden, op welken dag de gebeurtenissen zijn voorgevallen.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, Pars V. pag. 339 et 340; Burman, *Traject. Erudit.*, pag. 18-20: Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers.;* Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Johan Christian Baum]

BAUM (JOHAN CHRISTIAN), geboren in 1739 te Oldendorff in het graafschap Ravensberg, werd in 1763 Leeraar bij de Evangelisch Luthersche gemeente te Zierikzee, van waar hij in 1773 vertrok naar Amersfoort. In 1779 naar Culenborg en in 1783 naar Amsterdam beroepen, overleed hij ter laatstgemelde plaatse in 1806. Baum, die als een geleerd man geroemd wordt heeft uitgegeven:

Proeve over het gebed, *zoo ver de Christ. Geloofsleer hetzelve in overweging neemt*, *of over het wondergebed der Profeten*, *en over het gewone gebed aller godsdienstigen in 't gemeen*, eerste druk zonder naam 's Hage 1778, tweede druk met zijnen naam 's Hage 1779. 8°.

De Messias Israëls Koning, of, *proeve over het Koningrijk van Christus*, eerste druk zonder naam 's Hage 1780, tweede uitgave met naam 's Hage 1783, 8°.

Voetstappen der leer van 's menschen leven na den dood in de schriften van het Oude Verbond, 1782, 2 deelen 8°.

Rekenschap van een Christenleeraar aan zijne gemeente enz. 1791, tweede druk. Dit is door F.G.C. Rütz in het Hoogduitsch vertaald.

Aanmerkingen en bijvoegsels tot de rekenschap enz. 1792.

Zie Schultz Jacobi en F.J. Domela Nieuwenhuis, *Bijdragen tot de Geschied. der Evang. Luth. kerk*, St. II. bl. 107 en 167, St. VI. bl. 33, St. VII. bl. 125.

[Charles Mathieu von Baumhauer]

BAUMHAUER (CHARLES MATHIEU VON), geboren te Amsterdam, den 5 September 1778, was de derde zoon van Mathieu Jacob von Baumhauer, die gedurende zijn kort leven, aan de beurs te Amsterdam bekend was, niet slechts als een der meest vermogende, maar tevens als een der kundigste en eerlijkste kooplieden van Nederland. Het negotiehuis van Baumhauer was bekend en dreef zijnen uitgebreiden handel onder de firma van Goddart Cappel en Zonen; het was een der oudste van Amsterdam en kon op een honderd vijftigjarig bestaan en eenen onbesproken naam roem dragen.

Charles Mathieu von Baumhauer had het ongeluk van ruim negen jaren oud zijnen vader te verliezen. Zijne opvoeding werd door zijne achtenswaardige, verstandige moeder bestuurd, die hem voor den handel opleidde, en hem deed onderwijzen in al wat den verlichten koopman nuttig is en den man van smaak en letteren vormt

en versiert. Op naauwelijks twintigjarigen ouderdom had B a u m h a u e r zich reeds met de aardrijkskunde, talen en handelsbetrekkingen van Duitschland, Engeland, Frankrijk en Spanje bekend gemaakt en werd bekwaam geacht, om met eenen ouderen broeder, J a n v o n B a u m h a u e r, de leiding der zaken van het handelhuis op zich te nemen.

In die betrekking kon B a u m h a u e r al zeer spoedig gerangschikt worden onder de kundigste en meest kiesche kooplieden van ons vaderland. De mindere kieschheid van den man, die, gedurende de minderjarigheid van de Heeren B a u m h a u e r, de zaken van het kantoor bestierd had, en die de weldaden van de achtenswaardige moeder en de familie met den grootsten ondank beloonde, door zich de kennis der relatiën, ressources en correspondentiën van het huis ten nutte te maken en die tot zich te trekken toen hij voor eigen rekening begon handel te drijven, was een der eerste oorzaken van de verminderde welvaart van het huis G o d d a r t C a p p e l e n z o n e n. De algemeene rampen die daarna den handel van Amsterdam troffen en meer bijzonder de noodlottige politieke omstandigheden van Spanje, bragten dit zoo lang gevestigde huis in de grootste verlegenheid, en noodzaakte de gebroeders B a u m h a u e r hunne handelszaken te laten varen In dit zoo critiek en ongelukkig oogenblik gaven beide broeders weder een treffend bewijs van oudvaderlijke deugd en kieschheid, door hunnen laatsten penning uit te geven tot nakoming van hunne verbindtenissen en alzoo de eer en naam van het oude huis G o d d a r t C a p p e l e n z o n e n onbevlekt te bewaren, en niet aan de schande van een failliet bloot te geven.

De jongste der twee broeders was zoo weinig door zijne onverdiende ongelukken ter nedergedrukt en gevoelde zich zoo zeer in staat, om toegerust met zijne grondige algemeene handelskennis, de geledene rampen te boven te komen, dat hij, zijne vaderstad, vaderland en vrienden verlatende, zich welgemoed naar Engeland en van daar naar Amerika en West-Indië inscheepte, in de hoop van in een ander werelddeel weder voordeelige handelsbetrekkingen te kunnen aanknoopen. Dan ook daar was nieuwe onvoorziene toleurstelling het harde en onverdiende lot van den waardigen man.

Tijdens de wedergeboorte en emancipatie van ons Vaderland derwaarts teruggekeerd, scheepte B a u m h a u e r, die tot Oostindisch ambtenaar van de derde klasse was aangesteld, zich den 28sten December 1814 op den *Arinus Marinus* in, doch leed daarmede in eenen Noordwestelijken storm schipbreuk op de Hollandsche kust, waar schip en lading verloren gingen, doch de bemanning en passagiers na het uitstaan van vele levensgevaren gered werden. In October 1815 weder de reis naar Java andermaal ondernomen hebbende, kwam hij aldaar in Maart 1816 aan.

Nog vóór dat de kolonie, in Augustus van dat jaar, uit Engelsche in Nederlandsche handen was overgegaan, werd B a u m h a u e r door Commissarissen-Generaal in Finantiëele Commissiën gebruikt.

Van toen af was hij in onderscheidene betrekkingen werkzaam, zoo als sedert het jaar 1817 als Secretaris der commissie tot overname van de Molukkos, van het jaar 1819 tot 1820 als Resident van Banda, van waar hij in de zelfde betrekking werd overgeplaatst naar Banjoewangi en in 1825 naar Cheribon. Hij werd in Maart 1827 aangesteld tot Directeur van 's Lands producten en magazijnen, en in Augustus van dat zelfde jaar tot Directeur-Generaal van 's lands Finantiën. In 1831 tot herstel zijner gezondheid naar Nederland vertrokken, werd hij, bij zijne terugkomst in Oost-Indië, in Februarij 1833 benoemd tot Commissaris-Inspecteur der Buiten-Bezittingen Alle welke betrekkingen hij met eene hem eigene orde en naauwgezetheid en eenen voorbeeldeloozen trouw waarnam; terwijl hij, tot belooning zijner diensten, reeds in November 1830 tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd was.

Doch moge B a u m h a u e r als ambtenaar onzen lof verdienen, als mensch, als vriend, als broeder mag men hem een edel sterveling noemen. Nooit werden behoeftigen, ofschoon hem geheel onbekend, ongetroost door hem weggezonden, nooit was een zijner vrienden in nood of hij was een hulpvaardig helper, gereed om dien vriend met goed en bloed bij te staan. Wat B a u m h a u e r, door eenige spaarzaamheid, van zijn tractement wist over te leggen, werd met milde hand naar Nederland overgemaakt, om eene in noodlottige omstandigheid verkeerende zuster en den zoon van zijnen jongsten broeder, beide hem reeds in de eeuwigheid vooruit gegaan, gelukkige dagen te bezorgen.

In 1829, aangetast door eene hevige ziekte die hem dreigde ten grave te slepen, mogt hij daarvan echter gelukkig herstellen, maar in 1834 was eene dergelijke krankheid hem ten doode, zoodat hij den 9 Mei van dat jaar daaronder bezweek.

Uit medegedeelde berigten van den Generaal-Majoor N a h u y s v a n B u r g s t en de familiepapieren bijeengebragt.

[Willem Theodorus von Baumhauer]

BAUMHAUER (WILLEM THEODORUS VON), een broeder van den voorgaande en vierde zoon van M a t t h i e u J a k o b v o n B a u m h a u e r, geboren te Amsterdam den 22 Januarij 1785 werd als vijftienjarige jongeling door zijne moeder naar Halle in Saksen gezonden, waar hij onder de leiding van den vermaarden opvoedkundigen Dr. A u g u s t H e r m a n N i e m e i j e r tot de Akademische studiën werd opgeleid. In den jare 1803 student geworden aan het Athenaeum te Amsterdam, leide hij zich aanvankelijk toe op de beoefening der geneeskunde. Doch zoowel de dood zijner moeder als de kennismaking met den beroemden W y t t e n b a c h, dien hij in 1805 naar de Leidsche Hoogeschool volgde, gaven eene nieuwe rigting aan zijne studiën. Vol smaak en gevoel leidde hij zich met hart en ziel op de beoefening der oude letteren toe, waarmede hij de beoefening der regten paarde. Het plotseling verlies van zijn fortuin door de zorgeloosheid zijner voogden,

noopte hem zijne akademische studiën te bekorten. Hij promoveerde den 29ste Maart 1811 te Leiden op eene deels regtgeleerde deeels letterkundige *Verhandeling over de Wet* 8 *van den Codex* '*Si certum petatur*,' *en drie hoofdstukken van opmerkingen op het vierde boek van de quaestiones academicae van Cicero*[1].

Door de voorspraak van zijnen leermeester W y t t e n b a c h werd hij reeds het zelfde jaar tot *conseiller auditeur* bij het hoog geregtshof te Brussel benoemd. In 1813 werd hij substituut van den Procureur Generaal bij dit hof en in 1815 Procureur Crimineel bij de regtbank te Brugge, in welke destijds zeer werkzame betrekking hij als Noord Nederlander twee zeer netelige jaren doorbragt. In Maart 1815 in den echt getreden met A p o l l o n i a J o h a n n a C r o e s e werd hij in 1817 benoemd tot Advokaat Generaal bij het hoog geregtshof te Brussel. In die betrekking wist hij zich door naauwgezette waarneming zijner pligten, door minzaamheid en onkrenkbare trouw de algemeene achting te verwerven. Van de getrouwheid aan zijnen eed, aan zijnen Vorst en het vaderland, gaf hij in 1830 de meest schitterende bewijzen, toen hij met levensgevaar tot op het uiterste oogenblikken op zijnen post bleef en later, hoewel in zijn eigen vaderland voorloopig geheel buiten betrekking en zonder ondersteuning de aanbieding van het Belgisch voorloopig bestuur, om hem in zijne vorige functiën te herstellen, zonder aarzeling van de hand wees. Na omstreeks drie jaren te Utrecht, waarheen hij ter opleiding zijner kinderen zich had begeven, als Advokaat de praktijk te hebben uitgeoefend, werd hij in 1833 benoemd tot Raadsheer in het hoog geregtshof te 's Gravenhage en in 1838 tot Procureur Generaal bij het provinciaal geregtshof te Utrecht. Eene slepende ziekte, waarvan de eerste kiemen in 1838 reeds ontwikkeld hadden, noopten hem in 1843 zijne betrekking neder te leggen. Hij overleed aan de gevolgen dier ziekte den 11 December 1849.

Muntte v o n B a u m h a u e r uit als schrander en regtzinnig regtsgeleerde, had hij zich door minzaamheid de achting zijner medeburgers weten te verwerven, als echtgenoot en vader leeren wij vooral den adel van zijn karakter kennen. Niettegenstaande hij steeds hoogst werkzame betrekkingen waarnam, was hij het die zijne vier zonen, de eerste beginselen der oude letteren zelf onderwees en vaak met opoffering van eigen nachtrust hunne studiën met een naauwlettend oog tot aan het einde hunner akademische loopbaan gadesloeg.

Uit familie papieren bijeengebragt.

(1) *Commentatio Leg. VIII. Cod. 'Si certum petatur' et tria capita observationum in Librum IV Ciceronis Academicarumquaestionum*.

[Emile Jean Guillaume von Baumhauer]

BAUMHAUER (EMILE JEAN GUILLAUME VON), een zoon van den voorgaande, werd geboren te Brussel, den 29 Januarij 1819.

Zijn vader leerde hem, toen hij den ouderdom van 8 jaren bereikt had, de eerste beginselen der Latijnsche taal, terwijl een jaar later het verdere onderrigt in die taal, alsmede in de Grieksche, werd opgedragen aan den verdienstelijken K a r s t e n , thans Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Utrecht, en aan eenige andere leeraars aan het lyceum te Brussel.

Tijdens de Belgische omwenteling in 1830, moesten zijne ouders met hunne kinderen onder levensgevaar de stad Brussel verlaten, en vestigden zich te Utrecht. Nadat B a u m h a u e r alhier vier jaren het onderwijs der verschillende aan de Latijnsche school geplaatste Leeraren had mogen genieten, verliet hij de school met het houden eener oratie: *Over de burgeroorlogen*, *beschouwd als oorzaken van den ondergang van het Romeinsche rijk*.

In September 1835 werd hij als student aan de Hoogeschool te Utrecht ingeschreven en studeerde eerst, op verlangen zijns vaders, in de Letteren. Ook op dit vak legde hij zich met allen ijver toe. Den 2. Mei 1843 werd hij tot Doctor in de Letteren bevorderd, na verdediging zijner *Commentatio philosophico-literaria in librum*, *qui inter Hippocratices exstat* περὶ φυσιος ἀνθρώπου.

Besteedde hij een gedeelte van zijnen tijd aan de studie der oude letteren, toch was hij reeds gedurende deze jaren ijverig werkzaam in de beoefening der natuur- en geneeskunde.

Op het gebied der Scheikunde zag van hem onder anderen het licht: *ontleding van eenige soorten van runderbloed*, en *proeven over de zamenstelling der ontstekingskorst*. Verder stond hij steeds den Heer M u l d e r bij het doen der toxicologische proeven bij.

In het begin van 1844 werd hij onder J.A. M u l d e r , toen Lector, later Hoogleeraar in de Verloskunde, assistent aan de kraamzaal te Utrecht, welke betrekking hij evenwel slechts eenige maanden heeft kunnen waarnemen, daar hij den zomer van dat jaar met zijnen vader in de badplaats *Homburg* doorbragt.

Spoedig na zijne terugkomst werd hem het aanbod gedaan, *Interne* aan het buitengasthuis te Amsterdam te worden; den 16 Augustus vertrok hij derwaarts om die betrekking te aanvaarden.

Na in 1844 zijn doctoraal examen in de Medicijnen te hebben afgelegd, werd hij den 10den Julij 1845 tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd, na verdediging van zijn *Specimen toxiologicomedicum de venenis irritantibus anorganicis*.

Gewigtig in alle opzigten was voor B a u m h a u e r de tijd, dien hij in het genoemde gesticht onder en naast Dr. S c h n e e v o o g t , doorbragt. Hier ook maakte hij zich de zoo moeijelijke behandeling van krankzinnigen eigen, welke toen nog in groot aantal in het Amsterdamsche buitengasthuis aanwezig waren; onmiddelijk na zijne promotie tot tweeden Geneesheer bevorderd zijnde, bekleedde hij die betrekking tot in Februarij 1847. Inmiddels was hij den 1sten Julij 1846 tot Doctor in de Verloskunde bevorderd.

Als Heel- en Verloskundige kenmerkte zich B a u m h a u e r door geduld en volharding, door handigheid en, was zulks noodig ook door stoutmoedigheid, als Geneesheer voelde hij zich aanvankelijk beklemd, en werd hij vaak door scepticisme, in zijne handelingen teruggehouden, later eerst werd dit door ruimer inzigt in de ziekteleer en door rijkere ervaring gewijzigd.

Nuttig heeft B a u m h a u e r zijnen tijd te Amsterdam doorgebragt, en hoewel die tijd zeer bezet was, wist hij daarvan toch nog genoeg af te zonderen om zich met velerlei philanthropische bemoeijingen bezig te houden.

Twee en een half jaar was hij te Amsterdam werkzaam geweest, toen hij te Deventer als Geneesheer aan het krankzinnigen gesticht werd benoemd. Hij vertrok derwaarts den 1sten April 1847, nadat hij den 19den Maart tot Doctor in de Chirurgie was bevorderd, en nam zijne betrekking, naar het daaromtrent door de Regenten van genoemde inrigting afgelegde getuigenis met de meeste naauwgezetheid en op de eervolste wijze waar.

In middels was te Utrecht, na de dood van den Hoogleeraar J.A. M u l d e r , diens plaats nog onvervuld gebleven. De keuze van Heeren Curatoren bepaalde zich ten laatste op B a u m h a u e r . Eerst werd hem de betrekking van Lector in de Verloskunde, vroeger ook door M u l d e r bekleed, aangeboden, maar hij meende deze betrekking niet te mogen aannemen. Daarop als buitengewoon Hoogleeraar aan den Koning voorgedragen zijnde, werd hij volgens Koninglijk besluit van 15 October 1847 tot deze waardigheid verheven. Voor dat hij zijne nieuwe betrekking aanvaardde, verzocht en verkreeg hij van de Curatoren de toestemming tot het doen eener buitenlandsche reis, maar door zijne betrekking te Deventer nog gebonden zijnde, kon hij die eerst den 20sten Februarij 1848 ondernemen.

Te Berlijn, werwaarts hij zich eerst had begeven, woonde hij eenen cursus over operatieve Chirurgie op het cadaver, door den Hoogleeraar S c h l e m m gegeven, bij, benevens eenen van den Hoogleeraar B u s c h over Verloskunde, bovendien was hij een trouw bezoeker der verschillende klinieken. Na het bloedbad van den 18den Maart bood hij zijne diensten aan in *la Charité* daar ter stede, van welke men gretig gebruik maakte. Den geheelen dag was hij aldaar onledig met het verbinden van gekwetsten, en zag hij tevens een groot aantal operaties verrigten, of was hij daarbij zelf werkzaam. Deze zoo ongelukkige gebeurtenis verschafte hem de gelegenheid in éénen dag meer te ondervinden, dan men anders soms in jaren te zien krijgt.

Van Berlijn begaf hij zich naar Weenen, alwaar hij zeer spoedig vergunning kreeg de verlossingen in het *Algemeine Krankenhaus* bij te wonen. Hier werd hij in staat gesteld niet alleen een groot aantal natuurlijke verlossingen te zien of te verrigten, maar ook in vele tegennatuurlijke gevallen werkzaam te zijn. zoowel te Weenen, als later te Praag woonde hij gedurende eenigen tijd de collegies der meest beroemde Hoogleeraren in de geneeskunde bij.

Na van zijne reis te zijn teruggekeerd, aanvaardde hij den 22sten Junij 1848 het Hoogleeraarsambt met het houden eener redevoering *over de noodzakelijkheid*, *die er bestaat om klinisch onderwijs op eene ruime schaal te geven*, *en de behoefte die daaruit voortvloeit om groote verzamelplaatsen voor zieken op te rigten*.

Slechts korten tijd mogt hij in zijne nieuwe betrekking werkzaam zijn. Steeds was hij vol vuur en ijver bezig; de chirurgische kliniek, die na de dood zijns voorgangers in kwijnenden staat was geraakt, bragt hij spoedig weder op veel beteren voet; onderscheidene, waaronder zeer belangrijke, operatiën verrigtte hij met volkomen goed gevolg, en hierbij toonde hij veel aanleg te bezitten een goed operateur te worden; hij huldigde steeds den stelregel, dat men zijne leerlingen niet alleen moet doen zien, maar ook zelven moet laten handelen, overtuigd als hij was, dat zij alleen op deze wijze zich de noodige vastberadenheid konden eigen maken; in een woord, alles toonde aan dat hij een uitmuntend leeraar zou zijn geworden.

Den 7den December 1848 werd hij met de vrouw zijner keuze, P.O. F e t m e n g e r , in den echt verbonden, en een gelukkige tijd stond hem nu te wachten. Maar niet meer dan twee maanden waren voorbij gesneld, toen de dood hem in zijne schoone vooruitzigten weggerukt, en het graf hem, in zijnen schoot had opgenomen. Hij bezweek den 9den Februarij 1849, terwijl hij weinige dagen te voren in het genot der meest gewenschte gezondheid, te midden van zoo vele hem dierbare betrekkingen, zijnen dertigsten verjaardag had gevierd, aan eene kortstondige maar hevige ziekte.

Zie Dr. A l i C o h e n , *Nieuw Statistisch Geneesk. Jaarb*. voor 1850-1851, bl. 205-208, uit de familiepapieren aangevuld.

[Carel Frederik Baunach]

BAUNACH (CAREL FREDERIK), die den 13 Julij 1809, in zeer jeugdige leeftijd te Wolvega overleed, heeft zich gunstig bekend aemaakt, als veelbelovend Romanschrijver door zijne

Michiel de Vries, *eene Hollandsche zeemans geschiedenis in brieven*, Haarl. 1806. 8°.

Geschiedenis van Jufvrouw Betje Huizing, Haarl. 1809. 8°.

Zie (v a n C l e e f) *Alphab. Naamlijst van Boeken;* v a n K a m p e n , *Beknopte Gesch. der Nederl. Letteren en Wetensch.*, D. III. bl. 216.

[Hendeicus Antonius en Nicolaas Baur]

BAUR (HENDEICUS ANTONIUS en NICOLAAS), zie BAUER.

[Cornelis Bavelaar]

BAVELAAR (CORNELIS), geboren te Leiden in 1775, was de zoon van een steenhouwer en dusgenaamde beeldhouwer in hout. Met eenen onbegrijpelijken aanleg tot het snijden van beeldjes begaafd, legde hij zich met de borst, zonder van iemand daarin eenig onderwijs te ontvangen, er op toe, om landschapjes, binnenhuisjes en zeegezigtjes in lindenhout (de beeldjes echter van palmhout) ivoor en paarlemoer, alles met een eenvoudig pennemes te snijden. Dit werk werd steeds in lijstjes achter glas geplaatst en is meestal van betrekkelijk groote schoonheid. Daar hij voor zijn talrijk huisgezin

(hij kreeg achtereenvolgens 21 kinderen, waarvan dikwerf 9 te gelijk in leven waren) groote behoeften had, zette hij zijnen kunstarbeid voor eenen lagen prijs af.

Terwijl bij in de Fransche tijd weinig kon verkoopen, nam wijle de Heer A. Kleynenbergh te Leiden, achtervolgens tegen *f* 8.00 per stuk, een zeer groot aantal schilderijtjes van zijnen arbeid Na het herstel van ons volksbestaan hingen zijne stukjes steeds te koop in het logement der Gezusters van der Spek (later Smits) aan de Witte Poort, en ontving hij doorgaans *f* 10 à *f* 12 voor zijne schilderijtjes. Op deze wijze zijn honderden daarvan buiten Leiden, vooral naar Engeland, verspreid geraakt.

Thans zijn zijne stukjes zeer gezocht, zoo als onder anderen bleek bij de verkooping van het kabinet van bovengenoemden Heer Kleynenbergh, ten jare 1841.

Bavelaar overleed in zijne geboortestad in den winter den 1831 op 1832 en liet vier kinderen na, onder anderen eenen zoon die zijns vaders kunstarbeid poogde na te volgen, maar daarin niet konde slagen.

Uit particuliere berigten opgemaakt.

[Dirk Bavo]

BAVO (DIRK) zie DIRK BAVO.

[Joan Bax]

BAX (JOAN) of BACX, de oudste van een drietal heldhaftige broeders die zich, als dappere voorstanders der Nederlandsche vrijheid, gedurende den worstelstrijd tegen Spanje, voordeelig hebben onderscheiden en de Nederlandsche ruiterij tot sieraad verstrekten. Reeds in 1579 vinden wij hem vermeld als Gouverneur van Heusden, doch bij schijnt die waardigheid niet langer dan tot in 1584 bekleed te hebben, want in dat jaar werd dat ambt waargenomen door Jonkheer Christoffel van IJsselstein.

In 1586 was Bax lid van den krijsraad, die Lubbrecht Turk, Heer van Hemert, wegens het overgeven van Grave aan den vijand, ter dood veroordeelde.

Leicester vertrouwde hem in 1587 het bevel over het slot te Muiden toe, dat hij hem beval, onder geen voorwendsel te ontruimen, daartoe onder anderen hem voorhoudende het versje:

> Ziet dat gij wel bewaart
> Den toom van 't groote paard.

Doch die van Amsterdam, welke stad met het groote paard bedoeld werd, dit slot liever met hun eigen krijgsvolk bezet ziende, wisten hem er met een zacht lijntje af te krijgen. In den slag bij Nieuwpoort, den 2. Julij 1600, onderscheidde hij zich door dapperheid. Zijne gemalin was Maria van Huchtenbroek, eene zuster van zijne krijgsmakker Johan van Huchtenbroek.

Zie van Reyd, *Nederl. Oorlogh.*, bl. 101; Hooft, *Veroolg der Neederl. Histor.*, bl. 232; Oudenhoven, *Beschr. van Heusden*, bl. 194 en 210; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 205; (Schuller tot Peursum) *Krijgsbev*, *bij Nieuwpoort*, bl. 39 en 40.

[Paulus en Marcelis Bax]

BAX (PAULUS en MARCELIS) of BACX, twee broeders van den voorgaande, wier daden vaak zoo in een geweven zijn, dat men die niet gevoegelijk van een kan scheiden. Het eerste, dat men van hen gemeld vindt, is dat zij in 1576, onder het beleid van den Heer v a n I m m e r s e e l het harnas aanschoten, en den Lande alle mogelijke diensten bewezen. Tot belooning van hunne dapperheid verleende de Hertog van Alençon in 1582 aan M a r c e l i s B a x , vergunning tot het oprigten van een kompagnie ruiters. Bij deze gelegenheid toonde M a r c e l i s dat zijn heldenmoed, gepaard ging met ware broederliefde. Want daar hij de jongste was, stond hij den eersten rang in de Kompagnie af, aan zijnen ouderen broeder P a u l u s , die daardoor den rang van Ritmeester verkreeg, en vergenoegde zich met onder hem te dienen. Terwijl P a u l u s B a x zich naar Gent begaf, om van den Prins v a n O r a n j e zijn patent te ontvangen, hield M a r c e l i s zich ijverig met de werving bezig. Naauwelijks had hij zes paarden bij een, of hem werd berigt, dat de Graaf v a n H o h e n l o , tot ontzet van Lochem, welke stad door V e r d u g o belegerd was, naderde. Terstond begaf hij zich derwaarts, en bragt tot het wel slagen dier onderneming ongemeen veel bij. Toen daarna besloten werd om V e r d u g o verder te verdrijven, voegde M a r c e l i s B a x zich met zijne zestien paarden bij de Brabandsche ruiterij, en viel op die van V e r d u g o aan. Dan zoowel van de Brabanders als van de zijnen verlaten wordende, bevond hij zich in eene gevaarlijke omstandigheid; wordende zijn paard gekwetst, zijnen helm en zijn pansier hem afgerukt, en het gevest van zijn rapier zoo plat geslagen, dat het onbruikbaar was. Een stuk van een spies stak hem binnenbeens, van de knie opwaarts, bijna een voet lang in de dij; zijn paard was een geheele spies, onder de manen, zoo diep in den hals gestoken, dat het zich niet keeren kon. In dezen dringenden nood begaf hem echter, de moed niet. Vol vuur rukt hij eerst het stuk der spies uit zijn eigen been, en daarna die uit den hals van het paard, en weerde zich toen zoodanig, dat de ruiter, die hem dacht gevangen te nemen, blijde was van hem ontslagen te worden. Een ander, die eene lans op hem stiet, ontkwam hij, door den draai van zijn paard, terwijl een derde, na een poos met hem gestreden te hebben, hem ook ontliep. B a x bemerkende tegen al die aanvallen niet bestand te zijn, veranderde dus in schijn, en hield zich als of hij tot de vijanden behoorde, roepende: Victorie! Victorie! Door deze list outkwam hij naar Lochem, rijdende, zonder verdere hindcrnis, dwars door den vijand heen,

Hij begaf zich nu, zoo spoedig mogelijk, naar Deventer en, van zijne wonden genezen zijnde, vervolgens naar Bergen op Zoom, alwaar hij zijnen broeder den Ritmeester aantrof, en met hem de kompagnie spoedig in orde bragt. De eerste aanval, waarin zij gewikkeld werden, was voor Steenbergen, dat door den Luitenant S t e m b o r n ingenomen was, en ofschoon deze met vier kompagniën op hunne verzamelde magt aanviel, werd hij door de B a x e n

verjaagd, en met de zijnen in een ouden toren gedreven. Niettegenstaande de jonge B a x hier eene wonde in het linkerbeen ontving, bleef hij er zijnen broeder afwachten. Gezamelijk vielen zij nu op den toren aan. De Ritmeester sprong terstond van het paard, en drong dadelijk den toren in, waarin hij, van zijne bijhebbende manschap met zoo veel drift gevolgd werd, dat hij zelf onder den voet geraakte. Velen der vijanden sneuvelden, doch daar het voetvolk achter bleef, werden er niet meer dan honderd gevangen genomen. Als een gevolg van deze hunne overwinning, behaalden zij omtrent Roosendaal veel voordeel, op eene sterke bende Spanjaarden, en ontzetteden tevens daardoor den Maarschalk d e B i r o n . Eenige tijd daarna vonden zij zich genoodzaakt voor de overmagt van D e l -M o n t e te zwichten. Maar gedurende het beleg van Antwerpen door den Hertog v a n P a r m a , vergoedden zij dit met de voordeelen die zij op zekeren L'E s p i n e behaalden. De grootste nederlaag die de B a x e n in geheel hun even leden, was omtrent Huchtenbroek, alwaar zij niet alleen door D e l - M o n t e geslagen, maar tevens gevangen genomen werden, terwijl de Ritmeester zelfs in de hand gekwetst was. Nu voerde men hen als krijgsgevangenen naar Beveren, waar zij echter niet lang in de magt hunner vijanden bleven, aangezien de gevangenen dagelijks zoo zeer vermenigvuldigden, dat de Spanjaarden zelfs verheugd waren hen te kunnen uitwisselen.

Na hun ontslag was L e i c e s t e r als Landvoogd aangesteld; onder zijn bestuur hadden zij in 1586 het geluk, een convooi van omtrent 500 wagens en karren met granen, dat naar Antwerpen gezonden werd op te ligten; bij welke gelegenheid zij wel vier honderd paarden en onderscheidene kostelijke waren buit maakten, doch daar zij het koren niet konden mede voeren, werd dit onder den voet gesmeten; het gebrek daaraan was echter in Antwerpen zoo groot, dat M o n d r a g o n het van den weg deed opzoeken. In het jaar 1586 liep Bergen op Zoom groot gevaar van in de magt der Spanjaarden te geraken; zonder het voorzigtig beleid van V a l k e n b u r g , H e m e r t , en de gebroeders B a x , zou, zonder twijfel, het voorgenomen verraad van den toenmaligen Gouverneur B e e r e w o u d t zijn beslag gekregen hebben, hadden niet deze trouwe voorstanders der vrijheid een wakend oog op al zijnen handel gehouden.

In het jaar 1588 twijfelde men niet, of Bergen zou belegerd worden. Van dit oogmerk der Spanjaarden kreeg men zekerder berigt, door twee gevangenen, die door de ruiters van B a x opgeligt waren, en verklaarden, gemeend te hebben, dat de belegering reeds werkelijk was aangevangen. Hierdoor had men in de stad gelegenheid, om maatregelen daartegen te werk te stellen, en haar van meer volks te voorzien, zooals ook geschiedde door het innemen van eenige Engelsche regementen, benevens dat van onze helden. De vijand inmiddels vast naderende, oordeelden de B a x e n

het noodzakelijk, dat hem alle verhindering moest worden toegebragt; zeggende, dat zoo men zich geheel liet insluiten, de ruiterij alsdan van geen dienst meer zijn kon. Doch anderen, die binnen waren, oordeelden het gevaarlijk, zich met uitvallen te wagen, voorgevende, dat zoo zij overwonnen werden, dit voor de stad ten uitersten nadeelig zou zijn; ja al bekwamen zij cenig voordeel, zulks den vijand weinig hinder zou aanbrengen, aangezien deze, door zijne magt, zulks ligt herstellen kon. P a u l u s B a x antwoordde hierop, dat hem en zijnen broeder, zoo wel als anderen bekend was, dat men voorzigtig te werk moest gaan. 'Wij weten ook,' zeide hij, 'dat de vijand van een magtig en overwinnend leger voorzien is, en dat hij veel sterker van volk is dan wij; ook is ons niet onbekend, dat er mannen onder hen zijn; dit hebben wij in persoon meer dan eens ondervonden.' Met deze en andere redenen op den Gouverneur W i l l i a m D u r r y niets winnende, wilde hij, gestoord, zich uit den krijgsraad begeven. Dan D u r r y belette hem dit, zeggende: 'Zoo gijlieden oordeelt zulks ten beste van de stad te zijn, zal ik er mij niet langer tegen verzetten.' Dit woord was naauwelijks gesproken, of de vergadering scheidde; ruiterij en voetvolk, ieder verzamelde zich bij de zijnen. De heer v a n H u c h t e n b r o e k , een Hollandsch edelman, Kornet onder den Ritmeester B a x , werd vooraf gezonden, om den vijand op de vlakte te lokken, tusschen het leger en de stad; gevolgd van veertien of vijftien harquebussiers reden zij regt toe op het vijandelijke leger aan. De lanciers namen een anderen weg, met neergevelde lansen, om van den vijand te minder gezien te worden; de harquebussiers van M a r c e l i s B a x voegden zich bij hen. De gebroeders namen den voortogt, P e r e g r i n B a r t y , Baron v a n W i l l o g b y , de Opperbevelhebber der Engelsche troepen, plaatstte zich in het midden en de Ritmeester P a r k e r nam de achterhoede. De Spanjaarden, het klein getal manschap ziende, dat door H u c h t e n b r o e k geleid werd, zonden eenige musquetiers daarop af. Ter plaatse waar H u c h t e n b r o e k zich bevond, waren vele aarden wallen, met doornen en distelen begroeid, dienende tot afscheiding der akkers; die van den vijand namen die al vechtende met H u c h t e n b r o e k in. De andere, deze goede gelegenheid ziende, viellen, met het opsteken der trompetten, eensklaps op den vijand in, vechtende als leeuwen, dwongen ze de musquetiers om genade te smeeken. Van den kant der vijanden werden drie vanen ruiters gezonden, doch ook deze, met er haast, door de B a x e n , die den voortogt hadden, op de vlugt geslagen, werden voorts genoodzaakt zich op den Rijsselberg te houden, en van daar het vangen en dooden der hunnen aan te zien. Het voornemen der uitgetogenen was, terstond na het behalen van eene overwinning, weder stadwaarts te keeren, om zich het geheele leger van den vijand niet op den hals te hal n. Terwijl men bezig was met de gevangenen naar de stad te voeren, geraakte P a r k e r , door

al te groote dapperheid, te diep onder de vijanden; driemaal grepen zij hem reeds, en even zoo vele malen ontzette hij zich zelven. De Baxen en de Ritmeester Pouly, het gevaar ziende, waarin Parker zich bevond, liepen midden onder den vijand, stellende de bevrijding van dien held boven alle de gevangenen, waardoor hem dan ook de weg ter ontkoming gebaand werd. Juist op dat pas kwam de Engelsche Overste Wilfort uit Holland aan. Hij bedacht zich geen oogenblik, met zijn bijhebbend volk deel aan den strijd te nemen. De vijand had meer dan 200 dooden, benevens vele gekwetsten en gevangenen verloren; terwijl van de uitvallers slechts vier of vijt gesneuveld waren, hoewel zij ook vele gekwesten hadden. Na dit voorval van den 25ste September 1588 werd, door Willoghby, op den 30sten, een tweede uitval ondernomen, die van geen zoo goed gevolg was, vindende hij den vijand beter op zijne hoede. De ruiterij van weerskanten raakte handgemeen; de Baxen, die niet dan heldendaden verrigtten, gaven daarvan nieuwe blijken; Marcelis, die al vechtende een Albanees aantrof, stak dien met zijn zwaard dwars door het lijf, en trok hem daarna, wat tegenstand hij bood, bij de haren, midden uit den vijand, en na hem tot de zijnen gesleept te hebben viel zijn paard onder hem neder. Onmogelijk is het, alle de mannelijke daden der gebroeders Bax, gedurende het beleg, dat op den 12den November werd opgebroken, te verhalen, zonder het geheele dagregister daarvan na te schrijven. Tot loon van zijne dapperheid werd dan ook de oudste der broederen, Paulus Bax, door Willoghby, in naam der Koning van Engeland, in het gezigt van den aftrekkenden vijand tot Ridder geslagen. De jonge Bax was op dien stond, dat Willoghby den roem der helden ten hemel toe verhief, nog bezig met Parma in zijnen aftogt alle mogelijke nadeelen toe te brengen, waarvan de voordeelen hem meer waardig waren dan de loftuitingen, welke de beide broeders nog oneindig meer verdienden, met de vijanden uit het kasteel van Wouw te verjagen, en het grootste gedeelte van de compagnie van Copardin, die daar binnen lag, allen uitgelezen volk, tot hunne gevangenen te maken of te dooden. In dit zelfde jaar bekwamen de beide broeders, even als alle Ritmeesters die zich in Bergen op Zoom bevonden, van wege die stad eenen vierkanten gouden eerepenning, op welks eene zijde het wapen der stad en op de andere de naam van dengene die den penning ontving en de rede waarom.

Marcelis Bax, nu reeds tot Ritmeester bevorderd, nam in 1589 130 man, zoo van zijn eigen als van zijns broeders compagnie, met zich, belastte deze met eenen aanslag op Borgloon, een stadje in het land van Luik. Doch daar dit hun mislukte en zij onder hunne Ritmeesters niet gewoon waren onverrigter zaken terug te keeren, trokken zij verder, en sloegen zich door de vijanden heen, tot voor de stad Tienen, die met vijf of zes vaandelen Spanjaarden bezet was. Met list geraken zij daar binnen, drijven den vijand er uit, ontweldigen hem

de vaandelen en trekken, met zooveel buit als zij laden konden, er uit. Vier honderd man van den vijand hiervan verwittigd, wachtten hen op; doch zij onder elkander besloten hebbende, hunnen buit niet dan met hun leven te verlaten, slaan er zich met geweld door heen, en komen wel beladen te Bergen op Zoom terug.

Weinig tijds daarna gaven vijftien van die helden nieuwe blijken van hunne dapperheid, in het land van Waas, alwaar zij met vijf en veertig anderen handgemeen raakten, en die allen overwonnen zouden hebben, waren zij niet door een menigte voetvolk te gelijk overvallen geworden. Zij keerden echter, zonder eenig verlies door de overmagt geleden te hebben en zonder vervolgd te worden, terug.

Als in December 1589 de Ritmeester M a r c e l i s B a x vernomen had, dat omtrent 600 Hoogduitsche voetknechten, met eene compagnie ruiters van L a B u t e een convooi naar Antwerpen begeleidden, toog hij met omtrent 400 ruiters uit Bergen op Zoom hen te gemoet, viel ze op de Calmpthoutsche heide aan, versloeg ze, in het aanzien van een groot deel des vijandelijken legers, en maakte zich meester van drie vaandels en van de wagens, beladen met de kleederen, voor het regiment van Don G e r d i n a n d o d e G o n z a g a en anderen, en nam den Luitenant Kolonel M a l d i t s , eenige Kapiteinen en omtrent 200 soldaten gevangen.

De Graaf van M a n s f e l d werd, in het jaar 1590, den moed en dapperheid van M a r c e l i s B a x , ten zijnen nadeele ontwaar, toen deze hem met 225 paarden uit Bergen tegemoet trok, zijn volk geheel en al verstrooide, en met 40 man en 80 paarden als zijnen buit terugkeerde. Als in dat zelfde jaar, op het voorstel van Prins M a u r i t s , door de Staten een bevel was afgevaardigd tot het doen van eenen ruitertogt, om eenige kwartieren onder contributie te stellen, werden daartoe elf kompagniën uitgekozen en onder deze ook die van P a u l u s en M a r c e l i s B a x . Dewijl men het noodzakelijk oordeelde, dat een der Ritmeesters gedurende den togt het opperbevel zou hebben, werd dit, op raad van den Prins en met goedvinden der Staten, toevertrouwd aan den moed en het voorzigtig beleid van den Ridder P a u l u s B a x , en aan hem volkomen magt en gezag gegeven om de gezegde compagniën te voeren in de graafschappen Henegouwen en Artois, en zooveel verder, als zonder gevaar zou kunnen geschieden. Met een werd hem toegestaan met zich te nemen, een of twee honderd man voetvolk uit het land van Tholen, Breda en Bergen, zoo hij zulks dienstig oordeelde. Op dezen togt bragten zij den vijand groot nadeel toe. In het volgende jaar was M a r c e l i s B a x tegenwoordig bij het ontzet van het Fort Knodsenburg, door Prins M a u r i t s , alwaar hij en de Ridder V e e r e alle blijken van dapperheid betoonden.

Die van Antwerpen ten uitersten verbitterd op de soldaten van Bergen op Zoom, om den buit, die deze hun dagelijks onthaalden, dreigden, om zulks te straffen, twee gevangenen

met den galg. Doch uit vrees dat de hunnen het zelfde lot zouden ondergaan, raadpleegden ze hierop Mondragon, toen Gouverneur van het kasteel, met wien zij overeen kwamen, dat deze hun de gevangenen met geweld zou ontnemen en ze doen hangen, zoo als kort daarna geschiedde. Paulus Bax, Mondragon en die van Antwerpen dit willende verleeren, besluit met zijnen broeder, om ter wrake zijner soldaten, eenige Antwerpenaars meester te worden. Om dit werkstellig te maken, werden tachtig soldaten, gekleed als boeren, gelast, tien of twaalf wagens geladen met zandzakken, als een convooi te brengen tot voor de poort van Antwerpen; als voerlieden moesten zij met zweepen in de hand gaan, en hun geweer verborgen houden. Tachtig soldaten werden gelast zich schuil te houden tot zoolang de voerlieden in de poort zouden zijn. Te Berchem was de ruiterij geplaatst om, als het tijd was, toe te schieten. Het oogmerk van dezen aanslag was, zich meester te maken van de Gildebroeders, die bij dag de wacht aan de poort hielden. Waarschijnlijk zou zulks gelukt zijn, zoo niet, zeer toevallig, de poort om eenige verbetering, die daaraan gemaakt werd, gesloten was. Desniettegenstaande bleef evenwel hunne togt niet vruchteloos, want na eenige oogenblikken toevens, verscheen een spaansch convooi, van den weg van Lier komende. Terstond gaven de gewaande voerlieden elkander een teeken, wierpen de zweepen weg, vielen het convooi aan overmeesterden het en bragten het, met eenige gevangenen, naar Bergen op Zoom.

Toen, in het jaar 1592, Thomas Morgan, Gouverneur van Bergen op Zoom, door Koningin Elisabeth voor den tijd van drie maanden terug ontboden was, werd Paulus Bax, op voorstel van hare Majesteit en met goedvinden van den Raad van Staten, gedurende dien tijd, tot Gouverneur aangesteld; daar Morgan niet wederkeerde, bekleedde Bax die plaats tot aan zijne dood. In dat zelfde jaar verhinderde Marcelis Bax, Verdugo Koevorden te ontzetten.

De Graaf van Varax, Heer van Balançon, in 1594 door den Kardinaal Aartshertog in Braband gezonden zijnde, lieten de Staatschen, en inzonderheid die van Bergen, niet na, hen dag elijks te verontrusten. Nadat de beide broeders, uit eenige gevangenen, de ware gesteldheid van de magt, die Varax bij zich had, vernomen hadden, zond de Gouverneur zijnen broeder naar Holland, om de Staten en den Prins daarvan te onderrigten, waarna besloten werd den Graaf, waar men hem vond, aan te tasten. Maurits deed daarop 5000 knechten en 900 ruiters van Geertruidenberg omtrent Turnhout vergaderen, en voorts regt daarop aantrekken. De vijand, op de aannadering dezer bende terugkeerende, werd achtervolgd door Nicolaas van der Aa, Luitenant van de garde van den Prins, met 70 schutters benevens den Ridder Veere, Didini en den Ritmeester Marcelis Bax, welke vijftien van de bekwaamste ruiters, zoo van de compagnie zijns broeders al van de zijne, bij zich had, zijnde zij in het geheel 118 man sterk. De Graaf van Hohenlo

was gelast, des vijands aftogt gade te slaan. Deze, hunne vlugt ziende, wilde dat Marcelis Bax den Prins daarvan kennis zou geven; dan deze den vijand tot hiertoe vervolgd hebbende, verzocht daarmede te mogen voortgaan. Hohenlo zond, op dit verzoek, eenen andere aan Prins Maurits, die, na de noodige orders gegeven te hebben, den vijand deed vervolgen. Op de heide van Turnhout werd alzoo eene volkomene overwinning behaald, door welke Marcelis Bax zich, na den Opperbevelhebber, den grootsten lof had verworven. Weinig tijd daarna bevochten 200 man der zijnen, bij Herenthals de overwinning. Ook behaalde hij grooten lof, door zijne dapperheid gedurende het beleg van Grol, daar hij den Hertog van Parma verhinderde die plaats te ontzetten.

In 1595 hielp Marcelis Bax weder met veel dapperheid de vijand aan de Lippe bevechten.

Toen, in het volgende jaar, Hulst door den Kardinaal Aartshertog belegerd werd, trachtten de Ritmeesters Marcelis Bax, Du Bois en Donk hem daarin alle mogelijke afbreuk te doen; gaande ten dien einde te Bergen met omtrent 230 paarden te scheep. Donk raakte met zijne schepen op eene droogte vast; Bax en Du Bois hunnen aanslag willende volbrengen, begaven zich in allerijl met 150 man, uit de schepen die in vlot water lagen, aan land en van daar naar het leger van den vijand. Om te meer bedekt te blijven, scheidden zij het volk van een en reden met kleine troepen het land door. Alle soldaten, die zich aldaar met of zonder wapenen bevonden, ten getale van meer dan 700, werden door hen gedood. Ook namen zij een klein kasteel in en deden de manschap, die er zich in bevond, over den kling springen, waarna zij tot den terugtogt besloten, voerende met zich vijftig gevangenen van allerlei natiën. Uit ieder natie, tot zeven toe, namen zij er een, die zij Prins Maurits aanboden, tevens den Vorst berigtende, dat het conterscharp, tusschen de stad en de Meervaart, in dien nacht zou aangetast worden; waarom de Prins zulke orde deed stellen, dat de aanval vruchteloos afliep. De vijand echter, met het beleg voortvarende, en het Land van Hulst onder contributie houdende, deed de Gouverneur Bax, door het uitzenden van eenig volk en daaronder ook de compagnie van zijnen broeder, alle moeite om de Spanjaarden en Walen te beteugelen; doch de menigte van die troepen was oorzaak, dat op dien togt niets verrigt werd, dan het verslaan van eene compagnie Italianen, onder bevel van de Sangro staande.

De Kardinaal, hoogmoedig op zijne verovering van Hulst, liet zich voorstaan, dat het gezag des Konings welhaast hersteld zou zijn. Het ontbrak niet aan zulken, welke aan die grootspraak geloof gaven; veel min aan hen, die medewerkten, om die bewaarheid te doen worden. De Markgraaf van Antwerpen, geen de minste van die zijnde, zond, door eene boerin, aan den Gouverneur Bax een brief, waarin hij den Ridder vermaande, zich aan de genade

en gehoorzaamheid van den Kardinaal te onderwerpen, met bijvoeging dat zij, die de eersten hierin waren, het grootste loon hadden te verwachten. De Gouverneur, benevens zijnen broeder, den brief gelezen hebbende, beraadslaagden wat antwoord zij aan de boerin geven zouden. Hun besluit was, de copie des briefs terstond aan den Raad van Staten te zenden, en den brief zelf, in tegenwoordigheid van de boerin, aan den galg te doen spijkeren: voorts aan de eene zijde een lantaarn, en aan de andere zijde een bril te hangen. Hierna werd de brengster terug gezonden en haar belast, den Markgraaf te boodschappen, op welke wijze zijn brief beantwoord was.

Te Antwerpen dreigde men eenige gevangenen van B a x te handelen, zooals hij met den brief gedaan had; B a x, gelukkiger dan weleer, wist zich van eenige Antwerpsche burgers meester te maken, en schreef voorts, ook met hen te zullen handelen zooals men aldaar met zijne soldaten doen zou. Dit berigt deed hij door eene gevangene juffer den Markgraaf aanzeggen. Nogthans gingen die van Antwerpen met de voorgenomene regtspleging voort; B a x volgde, ofschoon met tegenzin, hun voorbeeld om zijne soldaten daardoor te sparen. Ook aan den slag bij Nieuwpoort den 2 Julij 1600 nam M a r c e l i s B a x een krachtdadig aandeel. Hij, die de raad en vertrouweling van Graaf L o d e w i j k was, werd met deze, vóór den aanvang van den slag, met zes compagniën, door des vijands ruiterij, in de duinen besloten, zoodat zij genoodzaakt waren zich er door te slaan, hetwelk tevens den aanvang der schermutseling veroorzaakte. B a x verkoos met de compagnie van den Gouverneur van Bergen en de zijne, de ruiterij van B e l g i o s o te bevechten, die hij, na eenen hevigen tegenstand deed wijken, verstrooijende de manschap zoodanig, dat zij de hunnen, op dien dag, van geenen verderen dienst konden zijn. Na dit gedaan te hebben verzamelde B a x de zijnen, en deed daar mede alles wat van dappere en onversaagde helden, ten dienste van het land en tot hunnen eeuwigen roem kan gedaan of verwacht worden. Na dien vermaarden veldslag, werd B a x door Prins M a u r i t s tot bevelhebber over de ruitertogten in Braband aangesteld, en de Staten Generaal bevorderden hem tot Commissaris Generaal en Sergeant van de kavallerie in dienst van den Lande.

Een der schoonste togten van M a r c e l i s B a x was, toen hij den 8 October 1602 uit Bergen op Zoom naar Bilsen, bij Maastricht trok, van waar hij met eenen grooten buit, 500 paarden en 200 gevangenen terugkeerde. C h a l o n, gewoonlijk den *Kolonel Chalon* genoemd, een zoon van P a l a m e d e s v a n C h a l o n, ontkwam daarbij door de vlugt.

M a r c e l i s B a x, zich in het jaar 1604 mede in het beleg van Sluis bevindende, en, volgens zijnen aard, werkzaam willende zijn, deed den Prins verzoeken hem te vergunnen met de drie compagniën, welke onder zijn bevel stonden, eene kleine schermutseling te

mogen aanvangen; ten einde te beproeven van welk gevolg zulks zijn zou. Het antwoord was: ‘zeer wel, maar waag u niet verre.’ Terstond stijgt de Commissaris-Generaal te paard en rijdt, gevolgd van eenig voetvolk, met de zijnen op den vijand aan. De strijd werd hoe langer hoe heviger, vermits de vijand ieder oogenblik nieuwen onderstand kreeg. Nadat B a x nu lange tijd zijne partij afgemat had, naderde D o n L o u i s d e V e l a s c o, vergezeld van 1500 uitgelezene Spanjaarden, die een nieuwen aanval ondernamen. Het oogmerk van B a x was toen, deze manschap zoo ver te lokken, dat zij onder het bereik van Prins M a u r i t s kwamen; om hen te vuriger de maken, gaf B a x zich aan die zijde bloot. Het oogmerk gelukte, en hij bragt hen ter plaatse, waar de strik zoodanig gespannen was, dat zij het gevaar ontloopen noch ontzwemmen konden, maar het met de dood moesten bekoopen. De drie compagniën hadden insgelijks rijkelijk haar deel gekregen, zijnde er; van 250 paarden, meer dan 90 doodgeschoten, van de compagnie van B a x was bijna geen ruiter ongekwetst. Hij zelf had eene wonde aan zijn been bekomen. De Staten, den betoonden moed willende beloonen, vereerden, op den voorslag van O l d e n b a r n e v e l d, aan ieder der drie compagniën honderd Rosenobels. Ook was het gevolg van dit gevecht, dat Prins M a u r i t s het beleg nader aan de stad brengen en vervolgens haar meester worden kon.

Toen gemelde Vorst, in het jaar 1605, met de meeste magt van het Staatsche leger zich in den omtrek van Zutphen bevond, om S p i n o l a het hoofd te bieden, meende de Aartshertog A l b e r t u s zich van deze gelegenheid te bedienen, om eenige plaatsen in Brabandl onder zijn geweld te brengen; voornamelijk had hij het oog op Bergen op Zoom gevestigd, en verzamelde alle mogelijke magt om die stad te overvallen. Ten allen gelukke werd de Gouverneur P a u l u s B a x daarvan in tijds onderrrigt. Drie ongewapende ruiters, op kondschap uitgezonden, geraakten in de magt der vijanden, zoodat zij hem geen nader berigt konden mededeelen. Meer dan 4000 man te voet en drie compagniën ruiters vertoonden zich dus, in het midden van den nacht, onverwachts voor Bergen op Zoom, en legerden zich, voor de dageraad, rondom de stad. Terwijl zij hiermede bezig waren, hoort de Gouverneur een klein klokje, ten teeken van alarm trekken. In allen spoed stijgt hij te paard, en begeeft zich naar de Waterpoort, alwaar hij wist dat de stad het zwakst was; wordende gevolgd door diegenen, welke voor zijn huis de wacht hielden. Met deze weinigen, die echter spoedig van anderen gevolgd werden, deed hij allen mogelijken tegenstand, zoo met schieten, werpen van steenen als anderzins; wagende zich zelven, waar de nood en het gevaar het grootst waren, hield hij den vijand zoo lang bezig, tot het water begon te wassen, en dit hun noodzaakte al hun voordeel te verlaten en af te trekken. Dit echter belette niet dat de Aartshertog, de misslagen bij dezen aanval begaan, in een tweeden zocht te verbeteren. De Gouverneur B a x verzuimde van zijnen kant ook

niet, om zich van 's vijands oogmerken te doen onderrigten, en zijne maatregelen daarnaar te nemen, met dat gevolg, dat hij op den 20sten September, toen zij des nachts ten twee uren eenen nieuwen aanval deden, gereed was hen te ontvangen; hij vertoonde zich, met den sabel in de vuist, op die plaatsen, waar zijne tegenwoordigheid vereischt werd, en noodzaakte, door deze mannelijke verdediging, den vijand met groot verlies voor de tweede maal de stad te verlaten.

Niet minder dapper gedroeg zich in het jaar 1606 de Commissaris-Generaal Marcelis Bax, in de heerlijke retraite van Prins Maurits, voor het leger van Spinola met acht compagniën, waarmede hem gelast was, de magt des vijands uit het Dorp Mallem en het huis te Broek te drijven. Na aldaar een uur lang gevochten te hebben, moest hij den vijand verlaten, en zich naar de Roer begeven, ter ontzetting van Graaf Hendrik van Nassau; hetwelk hij, tot behoud van een groot deel des legers, gelukkig volvoerde. Met die zelfde dapperheid tastte hij in dit jaar den vijand aan, nabij Eindhoven, nemende van diens groote overmagt wel 50 ruiters en 80 paarden gevangen.

Nadat Paulus Bax, Gouverneur van Bergen op Zoom en onderhoorige forten, in het voorjaar van 1606 overleden was, werd zijn broeder Marcelis op diens verzoek en ter belooning van zijne trouw en dapperheid, door de Staten-Generaal en den Prins in diens plaats aangesteld. Bij het afleggen van den eed op zijn verzoek van zijne vroegere bediening als Commissaris-Generaal ontslagen zijnde, bleef hij echter verpligt den Lande, als de nood het vorderde, even als voorheen, alom ten dienste te zijn, waarvan hij ook nog in het jaar 1610 in Braband en elders, onderscheidene blijken gegeven heeft.

In 1608 werd hem de eervolle taak opgedragen, met Justinus van Nassau, de afgevaardigden van Albertus, Aartshertog van Oostenrijk, die over den vrede kwamen handelen, te Antwerpen af te halen en naar 's Gravenhage te geleiden. Hij overleed in October 1617, en ter eere van de twee broeders werd te Bergen op Zoom in de groote kerk een prachtig praalgraf opgerigt, dat bij het bombardement dier stad in 1747 vernield is.

Tot lof der beide broeders vindt men opgeteekend, dat hunne woning, wanneer zij zich niet in het veld bevonden, eene leerschool voor jonge edellieden en andere personen van rang was, waarin zij een groot aantal helden aankweekten, die de onafhankelijkheid van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden hebben helpen bevestigen.

Zie Bor, *Nederl. Oorlog.*, B. XXI. bl. 709 (22), B. XXV. bl. 339 (21) en 341 (23), B. XXVI. bl. 424 (19), B. XXVII. bl. 495 (4) en 528 (25), B. XXVIII. bl. 548 (14), B. XXX. bl. 697 (20), B. XXX. bl. 652 (41); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. IX. bl. 15, 23 en 24; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 489 en 491; *Wilhelm en Maurits van Nassau, haer Leven en Bedryf*, D. II. bl. 54, 56 enz.; Faure,

Hist. Abregee de la ville de Bergen op Zoom, pag. 74 et suiv.; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 128, D. IX. bl. 191 en 194, *Bijvoegs. en Aanm. op* W a g e n a a r , D. IX. bl. 91; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers.;* B o s s c h a , *Nederl. Heldendaden te Land*, D. I. bl. 286 en volg., *Geschiedk. Aant. omtrent* F r e d e r i k H e n d r i k , bl. 49 en 91; *Geschiedk. Aant. omtrent het beleg van Gron. in* 1591, bl. 57-59.

[Johan Bax]

BAX (JOHAN) of BACX, Heer v a n H e r e n t h a l s , geboortig van 's Hertogenbosch, vermoedelijk een afstammeling van een der drie in de vorige artikelen vermelde broeders, was Extraordinaris Raad van Indië en Majoor in dienst van de Oost-Indische Compagnie, op het eiland Ceilon. Hij gedroeg zich daar, bij onderscheidene gelegenheden, bijzonder dapper, totdat hij in 1676 tot Gouverneur van de Kaap de Goede Hoop werd benoemd, waar hij den 29 Junij 1678 stierf. Bij zijne huisvrouw A l e t t a H i n l o p e n eenen zoon nalatende, die in 1680 te Batavia overleed.

Zie V a l e n t i j n , *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. V. b. bl. 243, f. bl. 135.

[Dirk Bax]

BAX (DIRK), geboren te Rotterdam den 17 Februarij 1793, toonde in zijne jeugd veel aanleg voor de studie, en daar men begreep dat die niet moest worden onderdrukt, liet men hem zijne neiging volgen. Genoegzaam gevorderd in de voorbereidende wetenschappen, vertrok hij naar de Hoogeschool te Leiden, alwaar hij zich met veel ijver in de Godgeleerdheid oefende, zoodat hij, als een sieraad der Hoogeschool, de achting zijner leermeesters in hooge mate wegdroeg. In het jaar 1821 werd hij tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd, na bij de saculteit der Wis- en Natuurkundige wetenschappen twee malen met goud te zijn bekroond geweest. Zijne studie volbragt hebbende en in 1821 gehuwd zijnde, werd hij tot Predikant te Eck-en-Wiel beroepen, van waar hij in 1822 naar Brielle vertrok. In 1827 werd hem een beroep naar Zutphen aangeboden, hetwelk hij aannam en waar hij als ijverig en talentvol Prediker de achting en liefde zijner gemeente wegdroeg, toen hij in April 1837, te Rotterdam gelogeerd zijnde, ongelukkig om het leven kwam, doordien zijne kleederen moeten zijn in brand geraakt door de vlam van de kaars, waarbij hij zat of welligt, te bedde zijnde, lag te lezen.

V a n B a x ziet een bundeltje *Nagelaten Gedichten* het licht, dat hem als een niet onbevallig dichter doet kennen, en voor hetwelk zijn afbeelding *en silhouette* geplaatst is

Zie *Nieuw Woordenb. van Nederl. Dicht. ten vervolge op* W i l s e n G e y s b e e k .

[Marten Bayaert]

BAYAERT (MARTEN) of BAYERT, Heer v a n G a n t a u , uit Artois afkomstig en Overste van een regiment Waalsche soldaten, werd door den Stadhouder C a s p a r R o b l e s , Heer v a n B i l l y , en den Koninklijken Raad, in 1574 tot Drossaart van het Kasteel te Stavoren en Grietman van Hemelumer-Oldephaert benoemd, zeer tegen

den zin der ingezetenen, die het bijzonder tegen den borst stiet, dat weder een vreemdeling met dergelijke ambten begiftigd werd. In 1576, omtrent ter zelfder tijd als R o b l e s , door de Prinsgezinden gevangen genomen, werd hij met H e r n a n d o d e B u s t a m e n t e , Drost van Harlingen, en zekeren Hopman F e u t e r , die te Franeker in bezetting lag, naar Zwolle gevoerd. Hoe het verder met hem afliep, vindt men niet vermeld.

Zie S c h o t a n u s , *Geschied van Friesl.*, bl. 810; T e W a t e r , *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 235; v a n S m i n i a , *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 304.

[Pierre Bayle]

BAYLE (PIERRE), den 18den November 1647 te Carla, een stadje in het Graafschap F o i x , gehoren, was een zoon van G u i l l a u m e B a y l e , Predikant dier plaats, en van J e a n n e B r u q u i e r r e . G u i l l a u m e B a y l e besteedde al zijne ledige tijd om dezen zijnen zoon te onderwijzen. P i e r r e gaf in zijne teedere kindschheid blijken van eenen vluggen geest, schrander begrip, bewonderenswaardige geheugenis, opmerkzaamheid en weetgierigheid; doch hij bleef tot zijn negentiende jaar onder de leiding zijns vaders. Zijne lievelingschrijvers waren P l u t a r c h u s en M o n t a i g n e .

Uit het vaderlijk huis vertrok hij in 1666 naar Puy-Laurens, destijds eene akademie der Hervormden, waar hij zich nog twee jaren in de Grieksche en Latijnsche talen oefende. Hierop vertrok hij den 29 Mei 1667 naar Saverdun, eene stad in het Graafschap Foix, keerde op het einde van September naar Carla en van daar naar Puy-Laurens, waar hij tot den 19 Februarij 1668 bleef. Hij legde zich al dien tijd op de welsprekendheid, historie en oudheidkunde toe; maar las nu en dan ook eenige boeken over de verschilpunten der Christelijke godsdienst. De nieuwsgierigheid dreef hem aan, om de gevoelens der Katholijken in hunne eigene boeken te lezen. De gronden, welke de Katholijken aanvoeren tegen de stelling, die geen regter op aarde erkent om de verschillen over de godsdienst tusschen bijzondere personen te beslissen, schenen hem zoo krachtig, dat zijn verstand daarvoor zwichtte. De Roomsche Pastoor der plaats had bovendien zoozeer zijne genegenheid gewonnen, dat hij schier geheel was overgehaald, toen hij den 29sten Februarij 1668 naar Toulouse vertrok, alwaar hij zich in de school der Jezuiten, onder de leiding van Pater I g n a t i u s N o , in de redekunst oefende. Hier begon hij zich als een verdwaald schaap te beschouwen, en achtte het zich ten pligt ‘zich met den stam te hereenigen, en de Protestanten, de afgekapte telgen, te laten varen,’ zoo als hij zich in zijn boek *Chimère de la cabale* uitdrukte. De verschilpunten, en het middel om die te beslissen, deden hem Katholijk worden, omdat hij ze niet kon oplossen De reis van den zoon eens Hervormden Predikants, van eene Hervormde hoogeschool, naar de school der Jezuiten te Toulouse, en zijne afzwering daar ter plaatse, verwekte reeds eenige bekommering en opspraak onder de Protestanten. Zijn vader, die door het langdurig onderwijs dezen zoon met eene dubbele teederheid beminde, was daarover zoo

bedroefd, dat men voor zijn leven vreesde. De zoon getuigt, dat de Wijsbegeerte, waarin hij zich vervolgens oefende, dit deksel van zijne oogen ligtte, zoodat hij nogmaals van gezindte veranderde. De transsubstantiatie scheen hem een kameel, om te verzwelgen. Hij zegt ook in het evengemelde boek, dat de al te groote eer, in de Roomsche kerk aan schepselen bewezen, hem die geheele eeredienst verdacht maakte. B a y l e was alzoo zeventien maanden Katholijk, en werd toen *bij appel en revisie*, zoo als hij zich uitdrukt, weder Protestant. Uit den zeer korten tijd, dien hij telkens behoefde om van besluit en belijdenis te veranderen, blijkt genoegzaam hoe oppervlakkig zijne overtuiging was.

Zijn studeren in de school der Jezuiten te Toulouse gaf aan eenigen gelegenheid te zeggen, dat hij daar niet alleen Roomsch, maar ook tevens een Jezuit was geworden. Doch hij verklaart in het gemelde boek, dat dit laatste nooit in zijne gedachten was gekomen, en dat hij steeds als een wereldlijk persoon in die stad geleefd heeft. Volgens sommigen zou de Bisschop van Rieux er veel aan hebben toegebragt, om B a y l e te bekeeren, terwijl hij op kosten van dien Bisschop te Toulouse zou gestudeerd hebben. Wat hiervan zij, B a y l e begaf zich, wegens de scherpe dekreten tegen de weder afgevallenen, veiligheidshalve in het jaar 1670 naar Geneve; nadat hij hier twee jaren verblijf had gehouden nam de Graaf F r e d e r i k v a n D o h n a , die zijn kasteel Copet, niet ver van Geneve, bewoonde, hem in 1672 als leermeester bij zijne zonen. Doch dat eenzaam buitenleven was voor een zoo levendigen geest zeer verdrietig. Zijn vriend J a c q u e s B a s n a g e , die toen te Sedan in de Godgeleerdheid studeerde, bezorgde hem eene plaats bij een zijner neven, die te Geneve studeerde, met wien hij vervolgens naar Rouaan ging, waar die jongeling van daan was.

De vader van J a c q u e s B a s n a g e , Advocaat van het parlement van Rouaan, bragt hem in kennis met den beroemden E m e y B i g o t , met E t i e n n e l e M o y n e , naderhand Hoogleeraar te Leiden en met den Jezuit en vermaarden dichter J e a n C o m i r e s . De oude B a s n a g e verzocht B a y l e , zijnen zoon, die daarna den naam van B e a u v a l voerde, te onderwijzen. Doch een geest als die van B a y l e , vorderde een grooter tooneel en hij begaf zich in het jaar 1675 naar Parijs, waar hij met de geleerdste lieden van die groote hoofdstad kennis maakte. Hier leefde hij op zijn eigen beurs, men gaf hem wel hoop op eene of andere voordeelige plaats, maar wijl daar niets op volgde, reisde hij, op raad van zijnen vriend J a c q u e s B a s n a g e , naar Sedan, om daar naar de toen opengevallen plaats van Hoogleeraar in de wijsbegeerte te dingen. Er waren twee of drie anderen, die naar de zelfde plaats stonden. B a y l e en zijne mededingers werden zonder boeken elk in een bijzonder vertrek, eenen dag en eene nacht opgesloten, om over zoodanigen stof als men hen opgaf, zekere stellingen op het papier te brengen, terwijl degenen, die zijne stellingen het best verdedigde, de plaats zou bekomen. B a y l e verdedigde zijne stellingen

den 22 en 23 October, behaalde de overwinning en bekwam alzoo het Hoogleeraarsambt. Hij bekleedde dit met ongemeenen vlijt en roem tot den 14de Julij 1681, toen de Koning van Frankrijk de Hoogeschool te Sedan door een arrest van den Raad van State vernietigde. De raad van die Hoogeschool zond hem naar Parijs, om eenige voorstellingen te doen. Het stond nu genoegzaam in zijn magt zijn fortuin te maken, want de Graaf de B o u r l e , Gouverneur van Sedan, gewezen Ondergouverneur van den Koning, gaf hem te verstaan, dat zijn geluk van hem zelven ashing, en dat het nu de tijd was, om daaraan te denken. Doch naardien dit niet geschieden kon, tenzij hij van godsdienst veranderd, schreef hij naar Nederland, en aangezien zich daar ook geen gelegenheid voor hem opdeed, besloot hij met zijn vriend B a s n a g e naar Engeland te reizen. Zekere heer v a n Z o e l e n van Rotterdam, die met B a y l e te Sedan in een zelfde huis gewoond had, eene bijzondere achting voor hem opgevat hebbende, zond het gemelde arrest nevens eenen brief, waarin B a y l e s bekwaamheden hoogelijk geroemd werden, aan zijnen oom, den vermaarden Staatsman A d r i a a n P a e t s , een voortreffelijk beschermer der geleerden. Door diens bewerking werd B a y l e door de stad Rotterdam op een jaargeld van vijfhonderd guldens tot Hoogleeraar in de wijsbegeerte en geschiedenis benoemd, en hij gaf aldaar den 8sten December 1681 zijne eerste les aan een groot getal toehoorders. Hier was hij met zooveel roem werkzaam, dat de bezorgers van Frieslands Hoogeschool hem in 1684 tot Hoogleeraar beriepen; dan, ofschoon de voorwaarden, op welke hem dit beroep werd aangeboden, veel voordeeliger waren dan die, welke hij te Rotterdam genoot, wees hij echter deze aanbieding met beleelde dankzegging van de hand.

Doch niet lang leefde hij te Rotterdam in rust. Er verscheen ten jare 1690 een geschrift betrekkelijk de uitgewekene Protestanten (*Avis important aux Réfugiés sur leur retour prochain en France*), hetgeen een aanmerkelijk opzien baarde. Het was geschreven tegen den Rotterdamschen Waalschen Predikant P i e r r e J u r i e u , die den, uit Frankrijk verdrevenen, Hugenooten eene spoedige terugkeering in hun vaderland voorzegd, en zich daarbij op eenige plaatsen uit de *Openbaring van Johannes* beroepen had. De toestand der Hervormde Fransche kerk werd in dit werk, zeer ongunstig voorgesteld; de oorzaak van de vervolging der Hugenooten door het Fransche Hof bijzonder aan het oproerig gedrag der uitgebannenen zelven toegeschreven, en dus dat Hof eenigermate wegens zijn wreed gedrag verontschuldigd, ook bevatte het de lasteringen tegen de Hervormden in het bijzonder, die toen buitendien genoeg te lijden hadden. Dit w[eer] verwekte bij de Protestanten, vooral onder de Nederlanders en [En]gelschen de grootste en algemeenste verontwaardiging en zulk[s te] meer daar het, zooals uit den inhoud bleek, door eene Prote[stand] zelven moest geschreven zijn. J u r i e u verklaarde B a y l e [...] den schrijver, en inderdaad de stijl stemde zoodanig met die [...]

dezen overeen, dat bezwaarlijk iemand anders dien zoo gelukkig zou hebben kunnen volgen; ook betuigde de uitgever, het van B a y l e ontvangen te hebben en de Corrector in het manuscript de hand van B a y l e erkend te hebben. J u r i e u klaagde dezen dus in een opzettelijk geschrift bij het algemeen aan en vorderde, dat hij, wegens deze, tegen de geheele Hervormde kerk begane, misdaad uit de Vereenigde Nederlanden zou gebannen worden. B a y l e verdedigde zich echter op het ijverigst en loochende de daad in onderscheidene vlugschriften. Later heeft hij, zelf met eede, verzekerd, dit werkje niet te hebben geschreven, maar in *La vie de Beausobre* geplaatst achter 's mans *Remarques historiques*, *critiques et philologiques sur le Nouveau Testament*, komen omtrent dit punt bijzonderheden voor, die zijne verzekering meer dan twijfelachtig maken. Het gevolg der beschuldiging zoo van J u r i e u als sommigen door hem opgezette Predikanten was dat B a y l e den 2den November 1693 met zijnen post en bezoldiging, tevens de vergunning tot het geven van openbaar en zelfs bijzonder onderwijs te Rotterdam verloor; B a y l e besloot zich nu geheel aan den letterarbeid toe te wijden en daarin zijn bestaan te vinden, zooals hij dan ook tot het einde zijns levens gedaan heeft. Hij overleed den 28 December 1706.

Om B a y l e in zijne juiste waarde te doen kennen weten wij niet beter te doen dan hier het oordeel van den geleerden J a c q u e s S a u r i n over hem te volgen: ‘B a y l e ’ zegt hij ‘was een van die menschen, welke de grootste scherpzinnigheid met hun eigen verstand niet kon doen overeenstemmen, en wier tegenstrijdige eigenschappen ons altoos in het onzekere laten, of wij hen in het eene of in het andere uiterste moeten plaatsen. Aan den éénen kant groot wijsgeer; wèl in staat om het ware van het valsche te schiften en den zamenhang te doorzien van een beginsel met zijne uitkomsten en gevolgen; aan de andere zijde groot sofist, die zich ten doel stelt om het ware met het valsche te vermengen, een beginsel te verdraaijen, en de gevolgtrekkingen omver te werpen. Ter eener zijde vol kunde en verlicht, alles gelezen hebbende, wat men zich maar kan herinneren; aan den anderen kant onwetend, of ten minste zich onkundig houdende van de gewoonste dingen; zwarigheden opperende, die honderd maal zijn opgelost, bedenkingen makende, die pas beginnende scholieren zich schamen zouden op te werpen. Aan de ééne zijde de grootste mannen aantastende, een wijd veld voor nieuwe werkzaamheid openende, den lezer voortleidende door ongebaande wegen, en, zoo hij zijne voorgangers niet overwint, ten minste hun eene moeitevolle zegepraal latende; aan den anderen kant zich te vrede houdende met de kleingeestigste menschen, hun zijne loftuitingen kwistig toebrengende, en zijne schriften bezoedelende met woorden, die geen beschaafde mond zou willen uitspreken. Ter ééner zijde vrij, althans in schijn, van hartstogten die met het Evangelie in strijd zijn, kuisch van zeden, ernstig in zijne gesprekken, matig in spijs en drank, streng van levenswijze; aan den

anderen kant zijn spitsvondig vernuft bestedende aan het bestrijden der goede zeden, het aanranden der eerbaarheid, der kieschheid en van alle christelijke deugden. Aan den eenen kant zich beroepende op de uitspraak der gestrenge regtzinnigheid, geput uit de zuiverste bronnen, zijne bewijsredenen ontleenende van de minst verdachte schrijvers; aan de andere zijde, den weg van dwaalgeesten bewandelende, de bedenkingen van lang vergeten logenpredikers opwarmende, hun nieuwe wapens verschaffende, en in onze eeuw alle de verloopene eeuwen als in eenen bundel verzamelende[(1)].'

Zijne zinspreuk was: *que sais je?* (wat weet ik?)

Zijne schriften zijn:

Objectiones in libros IV, *de Deo*, *de Anima et de Malo*, uitgegeven in den tweeden druk van P o i r e t *Cogitationes rationales de Deo*, *de Anima et de Malo*, Amsterd. 1685.

De corporis essentia, opgenomen in eene *verzameling van eenige stukken rakende de Philosophie van Descartes*.

Pensées diverses sur les comètes, welk werk moest dienen als geneesmiddel tegen de bijgeloovige gedachten van vele menschen, dat de kometen voorboden zijn van een naderend ongeval of kwaad.

Critique générale de l'Histoire du Calvinisme du Père Maimbourg, Rotterd. 1682, welk werk hij in vijftien dagen voltooide en zoo spoedig uitverkocht was, dat er binnen drie maanden een tweede druk van verscheen.

Nouvelles de la République des Lettres, Rotterd. 1684-1687. 36 vol. 12°.

Nouvelles Lettres de l'Auteur de la Critique generale de l'Histoire du Calvinisme du Père Maimbourg, Rotterd. 1685. 4 vol. folio, welke uitgave de beste van allen geacht werd, tot aan de elfde en laatste in 1820 uitgegeven door B e u c h o t , 16 deelen in 8°.

Commentaire Philosophique sur les paroles de St. Luc: contraint les d'entrer, Rotterd. 1616. 3 vol.

Cabale Chimérique de la chimêre de la cabale de Rotterdam.

Dictionnaire Historique et Critique, Rotterd. 1696. 2 vol. fol. tweede druk. Rott. 1702. voorts Amst. 1730, Amst. (eigenlijk Parijs of Trevoux) 1734, Amst. 1740.

Additions aux Pensées diverses sur les comètes.

Rèponse aux questions d'un Provincial.

Entretiens de Maximes et de Themeste, Rotterd, 1736. eerst na zijnen dood in het licht verschenen.

Behalve deze werken heeft men, na zijn overlijden, onder zijne papieren nog onderscheidene schriften gevonden, die nimmer door den druk zijn gemeen gemaakt; als:

Leçons d'Histoire et de Philosophie.

Abrégé des vies des Hommes Illustres de Plutarque.

(1) S a u r i n , *Sermons*, Tom. III. p. 75.

Continuation de la critique de l'Histoire du Calvinisme de Monsr. Maimbourg.
Dictionnaire Mythologique.
Discours sur la vie du Grand Gustave.

Nevens een groot aantal brieven, welke echter meest gedrukt zijn, en eenige niet voltooide Verhandelingen.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.; Levensb. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. IV. bl. 1-47; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V, pag. 317 en 313; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Bauer, *Levens van gedenkw. Mannen en Vrouwen*. D. VII. bl. 18-35; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 342-348, *Aant.* bl. 150-182; van Kampen, *Beknopte Geschied. der Letter. en Wetensch.*, D. II, bl. 27-32; *Biogr. Univers.; De Navorscher*, eerste jaarg., bl. 218, 279 en 362; en vooral Mr. H.J. Koenen, *Geschied. van de vestiging en den invl. der Fransche vluchtel. in Nederl.*, bl. 94, 208, 217 en volgende, ook te vinden in het eerste deel der *Nieuwe reeks van werken van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leyden*.

[Francisco Baza]

BAZA (FRANCISCO). Zie BASA (FRANCISCO).

[Bderso]

BDERSO, een der medgezellen van de geloofsprediker Bonifacius, die in 754, met dien Bisschop, bij Dockum door de Frie zen overvallen en gedood werd.

Zie Westendorp, *Jaarb. van en voor de Prov. Gron.*, St. I. bl. 49.

[Johannes Beatus]

BEATUS (JOHANNES). Zie SALIGER (JOHANNES).

[Lieve of Levinus Ferdinand de Beaufort]

BEAUFORT (LIEVE of LEVINUS FERDINAND DE) geboren den 9 October 1675, in het Fort St. Anne in den, thans niet meer aanwezigen, Polder van Namen, in het Land van Hulst, stamde af van een geslacht herkomstig uit Anjou, tusschen Angers en Tours, dat reeds in de eerste helft der veertiende eeuw loffelijk in de Nederlanden bekend was, en in de laatste helft dier eeuw twee Avignonsche Pausen (Clemens VI en Gregorius XI) heeft opgeleverd. Lieve Ferdinand was eerst Pensionaris van het vrije van Sluis, daarna van Tholen, Gecommitteerde Raad en Raad ter Admiraliteit wegens Zeeland. Hij, die zich uit zijn eigen aanteekeningen doet kennen als een man van edele beginselen en een voortreffelijk staatsburger, overleed te Middelburg den 9 November 1730, en was schrijver van:

Het leven van Willem de I, *Prins van Oranje*, *Graaf van Nassau*, *Stadhouder en Capitein Generaal van Holland*, *Zeeland*, *Utrecht en Vriesland* enz. enz. enz. Leyd. en Middelb. 1732. 3 deelen 8°.

Verhandeling over de vrijheit in den Burgerstaat, Amst. 1737. 8°.

Beide zonder vermelding van zijnen naam na zijn overlijden in het licht verschenen.
Van het eerstgemelde werk zegt G r o e n

van Prinsterer[1]: ‘dat de Beaufort niet zonder verdienste de oorzaken der gebeurtenissen naspoort, maar dat hij zijne afkomst te zeer verraadt, door de feiten dikwijls ten behoeve der Aristocratische partij te verdraaijen. Overigens is de stijl, naar de gewoonte der achttiende eeuw, langdradig.’

Het wapen zijner familie, die ten gevolge van de vervolgingen der Protestanten uit Frankrijk naar de Nederlanden geweken was, bestond uit een veld van azuur met eenen toren van zilver, met de spreuk: *La vertu est un beau fort* (De deugd is eene schoone sterkte) op eenen band boven het wapen, de letters van goud, de band van azuur.

Zie de Wind, *Biblioth. van Nederl. Geschieds.*, Aanh. bl. 13; *Vaderl. Letteroef.*, 1844, Recens., bl. 502; *Algem. Konst. en Letterb.* voor 1845, D. I. bl. 50; aangevuld uit Ms. aant. van wijlen Jac. Koning.

[Charles Beaulieu]

BEAULIEU (CHARLES), geboortig van Valenciennes en koopman te Antwerpen, bewees tijdens de worsteling met Spanje, het benarde land groote diensten. Onder anderen verzocht Prins Willem hem in 1570, 60,000 kroonen voor hem te willen opnemen. Ofschoon hij hierin den Prins niet kon te willen zijn, liet hij echter niet na hem op andere wijzen ter dienst te staan, zoo door het ontdekken van geheimen van den Koning en den Hertog van Alva, welke hij uit een zijner neven en vrienden, die hij in den Raad had, vernam, als door het bestellen van 's Prinsen brieven aan de de steden in Holland en Zeeland, welke van de Spanjaarden afvielen en het ontcijferen van de brieven des Konings en van anderen welke den Prins in handen vielen. Hierdoor gaf bij blijken van een ongemeen schrander vernuft en kwam diep in 's Prinsen gunst, die deze onbetaalbare diensten dan ook niet onbeloond liet, maar Beaulieu aanstelde tot ontvanger van zeker vrijgeleigeld dat hij, met oogluiking van den Koning van Frankrijk, te Calais liet ontvangen. Ook zond de Prins Beaulieu in 1575 naar dien Koning om daarover en tevens over gewigtiger zaken te handelen. Misschien was hij mede een der teekenaars van het Verbond der Edelen.

Zie van Reyd, *Nederl. Oorl.*, bl. 7, 12 en 13; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 384 en 400; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 180 en 181; 's Gravezande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. vrijh.*, bl. 169, 170, 378 en 493; (Beaufort) *Leven van Willem de I*, *Prins van Oranje*, D. II. bl. 605; Kok, *Vaderl. Woordenb*.

[Jacques de Beaulieu]

BEAULIEU (JACQUES DE), ten jare 1651 in Bourgondië geboren, en in 1714 overleden, werd reeds in zijne jeugd Monnik, nam eerst de behandeling van zieken in een ziekenhuis op zich, en ontving daar den naam van Frère Jacques, onder welken naam hij later algemeen bekend werd. Na eenigen

(1) *Archives de la Maison d'Orange*, 2e edit., D. I. p. 43.

tijd volgde hij eenen Italiaan, P a u l o n a geheeten, die als steenen breuksnijder verschillende landen doorreisde, en bood hem in zijne kunstbewerkingen de hand; later verliet hij hem om zelf de bewerkingen uit te oefenen, terwijl hij de methode van zijnen meester eenigzins wijzigde. Hij wordt algemeen gehouden voor den uitvinder van de zijdelingsche steensnede, ofschoon de eer daarvan eigenlijk aan F r a n c o toekomt; deze kunstbewerking was echter ter zijde gesteld geworden en eerst op het einde der zeventiende eeuw door B r o e d e r J a c q u e s weder ter hand genomen en gewijzigd.

De breukkunstbewerkingen had B e a u l i e u als Geestelijke reeds lang laten varen.

In 1696 werd hij algemeen als Heelkundige bekend; in 1697 opereerde hij te Parijs zeer gelukkig; later met minder goeden uitslag - vervolgens reeds meer volmaakte instrumenten en den geslenfden catheter gebruikende - reisde hij naar Aken, later naar Versailles, waar hij zeer gelukkig opereerde, hoewel de Maarschalk d e L o r g e, aan een sponsgezwel en zeven blaassteenen, na de kunstbewerking bezweek. Daarna oefende hij zijne kunst in Zwitserland, vooral te Geneve uit, vertrok van daar naar Nederland, en zette zich eenigen tijd te Amsterdam neder. Hier behaalde hij veel roem met opereren, en sloot zich bijzonder aan J o h a n n e s J a c o b u s R a u, te dier tijde Heelmeester in gemelde stad, later Doctor in de Genees- en Heelkunde, en in 1713 Hoogleeraar in de Ontleed- en Heelkunde aan de Hoogeschool te Leiden. Aan R a u zijne manier van handelen geleerd hebbende, kreeg deze later ongenoegen met zijnen leermeester, ofschoon hij hem om zijne kunde dikwijls boven zich zelven achtte.

B r o e d e r J a c q u e s vertrok van Amsterdam naar Brussel; zulks schijnt overhaast plaats gehad te hebben, alzoo de Regering van Amsterdam, ten hoogste over zijne kunstbewerkingen voldaan, hem na zijn vertrek eenen gouden eerepenning zond[(1)]. Deze penning, welke de grootte had van onzen tegenwoordigen rijksdaalder en waarvan exemplaren met twee verschillende keerzijden voorkomen, heeft op de voorzijde de afbeelding van B e a u l i e u naar de regterzijde, en tot omschrift:

Frater J a c o b u s d e B e a u l i e u x lithotomus (d.i. Broeder J a c q u e s d e B e a u l i e u steensnijder)

Onder de afbeelding:

J. G o e r e e D. (d.i. delineavit.)

Op het armstuk:

N.C.F. (d.i. N i c o l a a s C h e v a l i e r fecit.)

Op de keerzijde van den eenen penning staat, binnen eenen krans van blaassteenen en steensnijderswerktuigen:

(1) Afgebeeld in P.O. v a n d e r C h i j s, *Tijdschr. voor Alg. Munten Penningk.*, D. II tegen over bl. 510.

beset dit met geen diamant; een snoer aan een geregen steenen, *den mens onttrokke door mijn hand sal beter luister mij verleenen*. L. SMIDS. N.C.F.
(weder N i c l a a s C h e v a l i e r fecit.)

Op de tweede keerzijde ziet men een naakt kind op een kussen, houdende in de opgeheven linkerhand een blaassteen en in de regter een stokje of staafje, voor het kind liggen twee haakjes, een tangetje, enz. Het opschrift is:

Deus nobis haec otia fecit.
(God heeft ons deze rust [na zooveel smart] verleend.)

Zie E l o y , *Dictionn. de Médécine;* R u d o l p h i , *Index numismatum etc.*, en P.O. v a n d e r C h i j s , *Tijdschr. voor Algem. Munt- en Penningk.*, D. II. bl. 510-512.

[Jan van Beaumont]

BEAUMONT (JAN VAN). Zie HENEGOUWEN (JAN VAN) Heer v a n B e a u m o n t.

[Philippe de Beaumont]

BEAUMONT (PHILIPPE DE), waarschijnlijk een Zuid-Nederlander, die de zijde van Spanje hield, had in 1575 het oog op het ambt van Gouverneur van Goes, daar hij echter van eenen trotschen en onbuigzamen aard was, zich aan alle schandelijkheden en ondragelijke schraapzucht overgaf en niet minder aan zijn volk overliet, had de Regering en het volk hem gaarne daarvan geweerd, desniettegenstaande door R e q u e s e n s daartoe benoemd zijnde en den 1 December des gemelde jaars den eed tot die bediening afgelegd hebbende, deed hij de burgerij de smadelijkste behandelingen ondergaan. Reeds had hij, in de zelfde maand waarin hij zijnen eed had gedaan, de landzaten gedwongen hunne granen in de stad op te leggen, onder belofte, dat de zolders en pakhuizen onder hunne magt zouden blijven, en dat men er niets van nemen zou, dan met kennis van de Burgemeesteren en Gemagtigden van het Eiland, tegen goede betaling; maar het volgende jaar ontnam hij de eigenaren hun goed feitelijk, en deed het overvoeren in huizen, door Spaansche soldaten bewoond. De Regering, die er zich tegen wilde verzetten, begroette hij met de scheldwoorden *villakos* (d.i. boeren kinkels) *porcos* (varkens), *putajos* (gemeene kerels) en dergelijke. De Raad van Staate toonde er echter zijn ongenoegen over, en gelastte hem, de Regering geene redenen van klagten te geven. Of dit evenwel geholpen heeft, durven wij betwijfelen, aangezien Don P h i l i p p e (zoo als wij hem ook genoemd vinden) bij eene andere gelegenheid geen acht sloeg op het bevel van den Raad van State, terwijl hij zeide, niemand

voor zijn gebieder te erkennen dan Hieronymo de Roda, die een der uitgezette leden van den Raad was en zich tot hoofd der muitende Spanjaarden had opgeworpen. Het schijnt dat deze zoo gehate Gouverneur, te gelijk met de bezetting van Spanjaarden en Walen, in 1576, Goes en Zuid-Beveland verlaten hebbe, want na dien tijd vindt men niets meer van hem vermeld.

Zie (van de Spiegel) *Satisfactie van Goes*, bl. 194-218.

[Dirk van Beaumont]

BEAUMONT (DIRK VAN), de zoon van Govert van Beaumont en Maria van Starrenburg, werd in het jaar 1477 Burgemeester in zijne geboortestad Dordrecht, welk ambt hij, die der Hoeksche partij was toegedaan, daarna nog tweemaal bekleedde.

In het jaar 1481, toen hij weder Burgemeester was, werd Dordrecht door de Kabeljaauwschen, onder aanvoering van Heer Jan van Egmond, verrast, door middel van een schip, waarin hij zijn volk verborgen had, en nog van een tweede, van boven met rijs beladen, waarmede hij op klaren dag de oude haven invoer. Bij het binnenkomen vroeg de Schout Adriaan Jansz. Westfaling den Schipper wat hij geladen had, waarop deze antwoordde: ‘rijs en allerlei goed dat ik haast lossen zal.’ Binnen zijnde werd de leus gegeven, die was: *Vierjarig rijs*, *rijs op in Gods naam*. Hierop kwamen de verborgen krijgsknechten te voorschijn, liepen haastig de stad in, hebbende elk tot onderkenningsteeken, eenen witten doek om den arm, en overvielen de Hoekschen op het onverwachts. Onderscheidenen werden vechtenderhand dood geslagen, doch anderen, en onder dezen de Burgemeester Beaumont, werden gevankelijk naar 's Gravenhage gevoerd. Velen werden op voorbede van de Hertogin weduwe, Margaretha van Jork, de genade bewezen, dat zij slechts gebannen werden; doch de Schout Adriaan Janszoon Westfaling en de Burgemeester Beaumont konden deze genade niet verwerven, maar werden in het begin van Augustus 1481 te 's Gravenhage onthalsd.

Zijn geslachtswapen bestond in een gedeeld veld, het bovenste van goud met eenen loopende leeuw van sabel, het onderste van azuur met een valk van goud.

Zie Gouthoeven, *d' Oude Chronijcke*, bl. 523 en 524; Balen, *Beschrijv. van Dordrecht*, bl. 792, 793 en 929; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, bl. 195-199; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 65 en 66, D. II. bl. 561.

[Simon Beaumont]

BEAUMONT (SIMON), een afstammeling van den voorgaanden, zoon van Govert van Beaumont, Schepen van Dordrecht en Reynsburg van Slingeland, werd in het jaar 1628 Raad en in 1628 Burgemeester van Dordrecht; bekleedde vervolgens nog twee malen die waardigheid, en zag zich onderscheidene andere eerambten in zijne geboortestand opgedragen, en in de vergadering der Staten Generaal afgevaardigd. In 1631 werd hij met

Gerard Schaep, Raad en Vroedschap van Amsterdam, en Adriaan Beumer, Oud Burgemeester van Rotterdam, naar Friesland gezonden, om de hagchelijke twisten aldaar bij te leggen. Daar er evenwel met minnelijke zendingen niets werd uitgerigt, en de Algemeene Staten derhalve, in 1634, beslote nvier hunner medeleden met eene krijgsmagt van twaalf vaandelen te voet en een te paard te zenden, waren die Gemagtigden Simon van Beaumont, Oud Burgemeester van Dordrecht, Hendrick Nobel, Vroedschap van Rotterdam, Simon van Beaumont, Pensionaris van Middelburg, en Johan van Weede, Burgemeester van Utrecht. De Oud-Burgemeester Simon van Beaumont bleef niet buiten opspraak van door in troebel water te visschen zich te hebben willen verrijken door zich, benevens Foppe van Aitzema en Antony Oetgens van Waveren, door den Keizer te doen beleenen met Ameland[1].

Hij overleed den 11 November 1637 en was gehuwd geweest met Hester van Dijk, bij wie hij vijf zonen en drie dochteren verwekte, onder welke Reynsburg van Beaumont, gehuwd met Jakob Tentenier; Johan van Beaumont, Schepen in Dordrecht, die gehuwd was met Agatha Leyster, en Govert van Beaumont, Luitenant van eene compagnie voetknechten, gehuwd met Helena de Winter; terwijl de overige allen jong overleden zijn.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. I. bl. 1095, 1168 enz., D. II. bl. 315, 316, 944; Balen, *Beschryv. van Dordrecht*, bl. 38, 260 enz.; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, A. bl. 347; *Gediohten van* S. van Beaumont, uitgeg. door J. Tideman, Inl. bl. XII, XIV, XXII en XXIII.

[Simon van Beaumont]

BEAUMONT (SIMON VAN), uit de zelfde stam als de voorgaande, was de tweede zoon van Herbert van Beaumont en Cornelia van Slingeland, wie hij in 1574 te Dordrecht geboren werd; hij legde zich reeds in zijne jeugd toe op het beoefenen der wetenschappen, inzonderheid der Regtsgeleerdheid, waarin hij zich inzonderheid aan de Leidsche Hoogeschool oefende; en bragt genoegzaam zijn geheele leven door, in het waarnemen van staatsambten. In 1606 werd hij Pensionaris van Middelburg in 1618 als Lid van den Hoogen Raad voorgedragen, bedankte hij voor die eer; in 1625 werd hij evenwel, met behoud van zijne betrekking als Pensionaris, wegens Zeeland Gecommitteerde in de Vergadering der Staten Generaal.

Toen in het jaar 1627 een gezantschap naar het Noorden werd gezonden ter bemiddeling van den vrede tusschen Zweden en Polen, werden daartoe benoemd Rochus van den Honert, Raadsheer in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland,

(1) Scheltema schrijft dit in zijn *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 68 en 69, abusivelijk aan de volgende toe.

en Andries Bicker, Burgemeester en Raad der stad Amsterdam, aan welke later onze Simon van Beaumont en Gijshert van den Boetzelaer, Erfstadhouder van het Vorstendom Kleef en Afgevaardigde wegens Utrecht ter Staten-Generaal, werden toegevoegd. De drie eerstgenoemden vertrokken echter alleen, daar van den Boetzelaer te 's Gravenhage krank achterbleef.

Beaumont was in 1629 een der Gecommitteerden van de Staten-Geneneraal, die Prins Frederik Hendrik naar het beleg van 's Hertogenbosch vergezelden.

In 1633 werd hij met Rutger Huigens, Burgemeester van Arnhem, aan den Keurvorst van Keulen en den Hertog van Nieuwburg gezonden, om hen te bewegen tot het houden van onzijdigheid in den oorlog tegen Spanje, en om andere gewigtige belangen van dezen Staat te bevorderen.

In 1634 was hij, zoo als wij in het vorige artikel gezien hebben, een der leden van de Algemeene Staten die met eene krijgsmagt naar Friesland werden gezonden, om de hagchelijke twisten aldaar bij te leggen.

In dat zelfde jaar werd Beaumont tot Pensionaris van Rotterdam aangesteld, welke post hij tot in 1649 bekleedde, toen hij op zijn verzoek uit de dienst van de stad ontslagen werd, evenwel met behoud van zijn jaarwedde en den titel van Pensionaris Honorarius.

In alle betrekkingen welke Beaumont bekleedde, verwierf hij den naam van een man te zijn van grootte bekwaamheid en ervarenis. Hij was vermaard als een voornaam Regtsgeleerde, blijkens vele advijsen, in de Hollandsche Consultatiën bewaard gebleven. Ook de bezorgers der Leidsche Hoogeschool moeten zijne regtsgeleerde kennis op hoogen prijs gesteld hebben, daar zij in 1639, na het overlijden van Petrus Cunaeus, onder anderen ook op hem de aandacht gevestigd hadden, ter vervulling van den opengevallen leerstoel. Tevens was hij een groot kenner der Latijnsche taal- en dichtkunde, in welke taal, even als in de Fransche en Nederduitsche, hij de lier hanteerde. Behalve de stukjes, die van hem in de *Zeeuwsche Nachtegael* gevonden werden, heeft zijn zoon zijne gedichten bijeenverzameld, en nog bij zijns vaders leven uitgegeven onder den titel van

Horae succissivae. Tytsnipperingen, *Rymen en Versen. Meestendeel in sijn jonghe*, *eenighe in sijn ouder jaren nu en dan gedicht*, *by* Simon van Beaumont, 's Gravenh. 1638. 4°.

Reeds twee jaren later verscheen daarvan eene tweede druk, met den titel:

Horae succissivae. Tytsnipperingen van de Jonckheyt, *tot in den Ouderdom*, *van* Simon van Beaumont. *Vermeerdert met de Rymen ende Versen van de Jaren XVI*^{c} *XXXVIII* ende *XXXIX*, Rotterd. 1640, 8°. In dezen dichtbundel treft men Nederduitsche, Fransche en Latijnsche gedichten aan. De

laatste zijn nogmaals afzonderlijk door Cornelis Boey uitgegeven onder den titel:

S. Bellimontii, *Horae Succissivae*, cur. C. Boyos, Hag. Com. 1644, 8°.

Zijne Latijnsche gedichten worden door kenners niet onverdienstelijk geacht; de Fransche zijn, de tijd waarin zij vervaardigd werden in aanmerking genomen, mede niet onverdienstelijk; maar in de meeste Nederduitsche dichtstukjes 'van dezen bevalligen dichter heerscht eene losse, natuurlijke eenvoudigheid, die behaagt. Zijne puntdichten, door hem *Grillen* genoemd, zijn inderdaad aardig, en zelfs beter dan die van Spieghel en Visscher, zoowel ten opzigte van de maat en trant, als in de juistheid der denkbeelden. Zijne *Rymspreuken* zijn ware apopthegmen, vol levenswijsheid. Het fabeldicht was in zijn' tijd nog weinig, of liever in het geheel niet door onze vaderlandsche dichters beoefend. Beaumont had in dit vak de Nederlandsche La Fontaine kunnen worden, bijaldien hij er zich op toegelegd had. De weinige fabelen die hij heeft opgesteld, strekken daarvan ten bewijze. De gelijkenissen die hij nog al menigvuldig gebruikt, zijn allen eenvoudig, juist en uit het gemeene leven genomen[(1)].'

Hij overleed, na de laatste vijf jaren zijns levens vrij van alle staatsbekommeringen te hebben doorgebragt, waarschijnlijk te 's Gravenhage den 20 Junij 1654. Bij zijne eerste vrouw had hij zes kinderen verwekt, namelijk: Cornelia van Beaumont, die gehuwd is geweest met Pieter van Roosbeck of Rosebeque, in 1639 Raad, in 1640 Burgemeester van Middelburg en Raadsheer in den Raad van Vlaanderen; Aarnoud van Beaumont, Raad van Z.H. den Prins van Oranje en eerste Raad en President van den Raad van Braband; Herbert van Beaumont, sedert Julij 1636 Pensionaris van Dordrecht, en daarna van 28 April 1640 Secretaris en Chartermeester van Holland en West-Friesland; Johan van Beaumont, Kolonel over een Regiment Gardes ten dienste dezer Landen, en Bevelhebber van Brielle; Aarnoudina van Beaumont, die met Alewijn van Halewijn, Burgemeester van het Geregt en Schepen van Dordecht gehuwd was, en Simon van Beaumont, Lid van den Hoogen Raad van Indië en Brazilië, daarna Advokaat der Westindische Compagnie te Middelburg en Secretaris dier stad. Zijne tweede echtgenoote, Cathar na Brandt, schonk hem geene kinderen.

Zie, behalve het boven aangehaalde werk, Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. II. bl. 66 en 159; Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 221 en 934; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Loys, *Beschr. van Rotterd.*, bl. 137; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI, bl. 65 en 179; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 68 en 69, D. II. bl. 561;

(1) Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I. bl. 237.

Biogr. Nationale; v a n K a m p e n , *Beknopte Geschied. der Nederl. Letterk.*, D. III. bl. 66, H o e u f f t , *Parnasus Latino-Belgicus*, bl. 111 en 112; *Biogr. Univers.; Algem. Konst. en Letterb.* voor 1845, D. II. bl. 341-346 en 354-358; *Geschiedk. Aanteeken. omtrent Frederik Hendrik*, bl. 108; en vooral J. T i d e m a n , in de Inleiding voor de *Gedichten van* S. v a n B e a u m o n t , Utr. 1843.

[Simon van Beaumont]

BEAUMONT (SIMON VAN), geboren in 1641, een kleinzoon van den voorgaande en zoon van H e r b e r t v a n B e a u m o n t , Pensionaris der stad Dordrecht en later Secretaris der Staten van Holland en West-Friesland, en van E l i s a b e t h d e J o n g e . Hij werd in het jaar 1666 zijnen vader in diens betrekking van Secretaris der Staten als hulp toegevoegd, en in 1673 als Mede-Secretaris aangenomen, komt hij spoedig alleen als Secretaris voor. In 1673 handelde hij als Gezant wegens dit Gemeenebest aan het Hof te Koppenhage, terwijl W i l l e m v a n H a r e n , Grietman van het Bilt, in die zelfde hoedanigheid naar Zweden werd gezonden. Het oogmerk van deze bezendingen was, om de beide Noordsche kroonen te bewegen, tot het sluiten van een verbond, hetwelk inzonderheid Engeland tot vreedzame gedachten brengen moest, doch Zweden was te diep met Frankrijk ingewikkeld, om naar de voorslagen der Staten te luisteren, alleen had men den tweeden Mei van dat jaar, te 's Gravenhage een verbond getroffen met dit rijk, waarbij eenige punten van koophandel geregeld werden, maar met Denemarken, sloten de Staten een verbond van onderlinge bescherming, hetwelk den 20ste Mei te Koppenhage werd geteekend. In het jaar 1616 werd hij als Secretaris van Staat, benevens F r a n c o v a n d e r G o e s , Burgemeester van Delft, en A d r i a a n B a e r t , Pensionaris van Alkmaar, gelast tot het bezegelen der papieren van Amsterdam, benevens die van haren Pensionaris H o p , gemagtigd.

B e a u m o n t was een werkzaam staatsman en van het grootste gezag en invloed bij ongelijke tijdsomstandigheden, in welken hij zich echter meesterlijk wist staande de houden. De groote S i m o n v a n S l i n g e l a n d , de zoon zijner zuster, was zijn leerling in staatszaken.

De tijd die hij niet aan zijne ambtsbezigheden besteedde, wijd de hij aan de beoefening van de kruidkunde toe. Daar hij veel liefhebberij had in het aankweeken van vreemde gewassen, en zeer rijk was, spaarde hij noch moeite noch tijd om den tuin, dien hij te 's Gravenhage bezat, te verrijken. K i g g e l a a r deed de schatten, welke die tuin bevatte, kennen, door er in 1690 eene Catalogus van uit te geven. De hortus medicus te Amsterdan ontleende daaruit, volgens het getuigenis van C r o m m e l i n , de ende Catalogus van opmaakte, eene grooten rijkdom van planten. L i n a e u s spreekt in de voorrede van zijnen *Hortus Cliffortianus* net lof van B e a u m o n t als hebbende veel bijgedragen tot de vooruitgag der kruidkunde, en tot het invoeren van vreemde planten in Europa[1].

(1) Dit wordt door de Schrijvers van de *Biogr. Nationale* abusivelk aan zijnen hier voor vermelden grootvader toegeschreven.

Beaumont overleed den 8 Februarij 1686, en was bij Cornelia van Strijen, met wie hij den 10 Februarij 1667 gehuwd was, vader van acht kinderen; zijnde Catharina van Beaumont, geboren 9 December 1667, en gehuwd met Jacob Pietersz. van Cattenbroek; Isabella van Beaumont, geboren 8 April 1669, getrouwd met Mr. Pieter Hendrik Cloeck; Herbert van Beaumont, Raadsheer in den Hove van Holland die in 1730 ongehuwd overleed; Adriaan van Beaumont, geboren in 1674, en ongehuwd overleden in 1727; Simon van Beaumont, jong overleden; Simon van Beaumont, Ontvanger van de Convoijen en Licenten te 's Hertogenbosch, ongehuwd overleden in 1720; Mr, Philip Quiryn van Beaumont, geboren in 1676, Raad en Pensionaris te Delft, overleden 23 Junij 1728, en Arnoldina Cornelia van Beaumont, geboren in 1685, en gehuwd in 1722 met Jan Frederik Baron van Friesheim, Luitenant-Kolonel der Infanterie.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 936, *Négociations de Mons. le Comte* d'Avaux *en Hollande*, Tom. II. pag. 98 et suiv.; Valkenier *Verwerd Europa*, D. II. bl. 161, en *Copye van de Memor.*, bl. 31-40; van Loon, *Nederl. Historip.*; D. III, bl. 124; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV, bl. 273 en 274, D. XV. bl. 185; Kok, *Vaderl Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* en vooral Tideman, *Inleid.* voor de *Gedichten van* S. van Beaumont, bl. XIV; *Algem. Konst. en Letterbode* voor 1845, D. II. bl. 341-346 en 354-357.

[Abraham van Beaumont]

BEAUMONT (ABRAHAM VAN), waarschijnlijk tot het zelfde geslacht als de voorgaande behoorende, heeft in het licht gezonden:

Dichtmatige Bespiegeling over het Lijden van Jesus Christus en den Heidelbergsche Catechismus, Haarl. 1743, 8°., tweede druk Amst. 1763. 4°.

Kort begrip van de meest Aanmerkenswaardige zaken, *voorkomende in de Nederlandsche Historiën*, *sedert het jaar* 1555 *tot het sluyten der vrede te Utrecht*, *in 't jaar* 1713. *Door den Wel-Eerwaarden en seer Geleerden Heere Jakob Nikolaas Creyghton*, *in zijn Leven Bedienaar des H. Evangeliums te Haerlem. In dichtmaat gebracht door* Abraham van Beaumont. Te Haerlem 1758. 8°.

Vermaaklijk Buitenleven, Amst. 1764. 4°.

Ales meer stichtelijk dan dichterlijk.

Zie van Abkonde, *Naamr. van Nederd. Boek.*, D. I; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boek.;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Diohters; Algem. Konst. en Letterb.* voor 1815, D. II. bl. 357.

[Abraham Theodorus Beausar]

BEAUSAR (ABRAHAM THEODORUS), geboren den 9den September 1785 te Oosterland op het Zeeuwsche eiland Duiveland, waar zijn vader, Isaac Beausar, destijds Predikant was, had tot moeder Aletta Sara Wiers. Gevormd voor het letterkundige, eerst op de voortreffelijke Latijnsche scholen van Dordrecht, vervolgens te

Leiden in de school van W y t t e n b a c h , en voor de Godgeleerdheid in die van v a n V o o r s t , bleef hij zijn geheele leven door beide die wetenschappen zusterlijk met elkander vereenigd beoefenen; de eene uit liefhebberij als bijwerk, ter verpoozing van ernstiger bezigheden, de andere uit pligtgevoel als hoofdwerk, om aan den eisch zijner beroepsbediening te voldoen. Eerst in 1809 tot Predikant bij de Hervormden te Bleskensgraaf beroepen, kwam hij vervolgens in 1810 te Groot-Ammers, in 1820 te Ritthem, in 1824 in de Oudenbosch en in 1826 in de Klundert, waar hij den 29 October 1836 overleed.

Terwijl hij te Ritthem in de nabijheid van Middelburg stond, werd hij tot Lid van het aldaar gevestigde Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen benoemd, en vervulde hij daarbij herhaalde spreekbeurten met eene beschouwing der redekunstige schoonheden van H o m e r u s dichtstijl, welke hij naderhand op nieuw omgewerkt en vermeerderd, met eene opdragt aan het Zeeuwsch Genootschap, in het licht gaf onder den titel van:

De Ilias van Homerus, *tot model voor den Redenaar*, *in vier redevoeringen;* door A.T.B. Leiden, 1828. gr. 8°.

Ter bevordering, onder zijne mede-Christenen, van leerzaam en stichtelijk onderwijs, had hij twee jaren vroeger uitgegeven een:

Handboek, *of Christelijk weekblad*, *tot voorbereiding*, *om over Feest en Lijdensstoffen met vrucht te hooren prediken*. Breda, 1826. gr. 8°.

Eenige jaren later liet hij, met het zelfde oogmerk, daarop volgen:

De brief van den Apostel Paulus aan de Romeinen, *bij wijze van verklarende omschrijving bewerkt*, *tot huisgodsdienstoefening*. Dordrecht 1831. gr. 8°.

Alle welke geschriften van 's mans grondige kennis, onvermoeide vlijt en lofwaardige gezindheid ruimschoots getuigenis dragen.

Ook ziet nog van hem het licht:

Afscheidsrede gehouden te Groot-Ammers, Middelb. 8°.

Als Predikant nam hij de Evangeliebediening met getrouwheid en ijver waar. Regtschapenheid en opregtheid versierde hem als mensch. Nimmer, of uiterst zelden, zag men hem in drift; goedhartigheid, verlangen tot mededeeling van het geen hij wist, maar meer nog zucht om van anderen te leeren, ijver voor de vervulling zijner ambtsbezigheden en toeneming in kennis, eene loffelijke begeerte om zelf de onderwijzer zijner kinderen te zijn, waartoe hij dan ook een groot gedeelte van den dag afzonderde, kenmerkten dezen waardigen man.

Bij zijne echtgenoote A d r i a n a C o r n e l i a v a n D u u r e n , had hij elf kinderen verwekt, van welke hem 8 overleefden; onder deze heeft zijn zoon N i c o l a a s G o d f r i e d B e a u s a r , geboren den 23sten April 1817, thans 2e Luitenant bij het tweede Regement Infanterie, zich gunstig doen kennen door het schrijven van:

Theorie der Rekenkunde voor Onderwijzers en eenigzins geoefende leerlingen, Amst. 1844-1850. 3 stukjes. kl. 8°.

Verzamelingen van oefeningen en voorbeelden daarop, Amst. 1846-1848. 3 stukjes. kl. 8°.

Antwoorden op die voorbeelden, Amst. 1846-1848. 3 stukjes. kl. 8°.

Nederland. Geographisch Historisch overzigt, met eene korte levensschets der beroemdste mannen en vrouwen, Bergen op Zoom 1852. gr. 8°.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* voor 1821, D. II. bl. 24, 1836, D. II. bl. 353-355; *Recensent ook der Recensenten*, 1828, bl. 413-421; uit de familiepapieren aangevuld.

[Jeanne Olivier Beauval]

BEAUVAL (JEANNE OLIVIER) geboren BOURGUIGNON. Zie BOURGUIGNON (JEANNE OLIVIER).

[Filips van Lannoy, Heer van Beauvoir of Beauvois]

BEAUVOIR of BEAUVOIS (FILIPS VAN LANNOY, Heer VAN). Zie LANNOY (FILIPS VAN).

[Izaak Bebber]

BEBBER (IZAAK), geboren te Dordrecht den 1 Augustus 1636, oefende zich in de wetenschappen te Utrecht, en werd 20 jaren oud zijnde, tot Doctor in de Geneeskunde gepromoveerd. Hij was een geleerd man die in zijne geboortestad de praktijk beoefende tot aan zijne dood toe, welke voorviel op den 3 September 1668, Door hem zijn uitgegeven:

De voornaamste Handgreepen der Heelkonst, tweede druk, Amst. 1685, 8°.

Ware en vaste gronden van de Heelkonst, Dord. 1668. 12°. tweede druk, Amst. 1685. 8°.

Zie B a l e n , *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 228; v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Nederd. Boek.*, D. I. St. I; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Johannes de Beca]

BECA (JOHANNES DE). Zie BEKA (JOHANNES à).

[Syvert Becanus]

BECANUS (SYVERT) of SIBERT BEKA, is omtrent het jaar 1270, waarschijnlijk te Beekbergen, een dorp in Gelderland, geboren. Den behoorlijken ouderdom bereikt hebbende, werd hij Karmeliter Monnik in het groote klooster te Keulen, en vervolgens tot Priester geordend; ook verkreeg hij de waardigheid van Doctor in de Godgeleerdheid; in 1312 was hij lid van het algemeen Concilie te Vienne in Frankrijk; ook vindt men hem als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid genoemd. In 1324 was hij Provinciaal van Neder-Duitschland; en in 1327 en 1330 van Hoog- en Neder-Duitschland beide.

Deze Monnik stierf in zijn klooster te Keulen in 1333, en werd aldaar in het koor van de kerk voor het groot autaar begraven. B e c a n u s werd in zijn tijd gehouden voor een schrander prediker ervaren in de Kerkelijke Geschiedenis, een grondig

Godgeleerde en scherpzinnig Wijsgeer, ook was zijn roem niet minder ten aanzien van deugdzame hoedanigheid; volgens sommigen stierf hij in eene reuk van heiligheid. Hij heeft onderscheidene werken geschreven, als daar zijn:

Commentarius libros quatuor Sententiarum.

Summa Censurarum Juris novi.

Super Regulam ordinis sui etc.

Zie L u ï s c i u s , *Algem. Hist. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers*.

[Adrianus Becanus]

BECANUS (ADRIANUS) of ADRIAAN VAN HILVARENBEEK, een der genen' die men onder de martelaren van Gorinchem telt. Hij was geboren t e Hilvarenbeek, in de Meijerij van 's Hertogenbosch, en sedert vijf en twintig jaren Premonstratenser Monnik in de Abdij van Onze Lieve Vrouw te Middelburg, waar hij, door zijn vreedzaam en stichtelijk leven, aller achting verworven had, toen hij in het begin van 1572 als Pastoor naar Monster, een dorp in Delfland, gezonden werd; op zijnen togt derwaarts was hij in groot gevaar van te vergaan; maar uit dit gevaar gered, was hij naauwelijks drie maanden in zijne kudde werkzaam, of hij werd door de Watergeuzen, die Brielle bezet hadden, in zijne Pastorij overvallen en gevankelijk naar die stad vervoerd, buiten welke hij den 8 Julij 1573, met nog achttien andere Geestelijken, in eene schuur van het St. Elizabeths-convent te Rugge werd opgehangen.

Zijne blijmoedigheid en zijn geduld onder de bittere mishandelingen en smaadheden hem aangedaan en de troost en versterking, die hij zijne medgezellen in het ongeluk wist in te boezemen, worden bij de Katholijke schrijvers hoog geprezen.

Zie E s t i u s , *Hist. des Martyrs de Gorcum;* v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h i j n) *Kerkel. Hist en Outh*. D. III. St. II. bl. 252, D. IV. St. III. bl. 23; (A. v a n G i l s) *Kathol. Meyerysch Memorieboek*, bl. 377 en 378; *R.K. Jaarboekje* voor 1837, bl. 201, voor 1838, bl. 149.

[Johannes Becanus]

BECANUS (JOHANNES). Zie BEKA (JOHANNES à).

[Johannes Goropius Becanus]

BECANUS (JOHANNES GOROPIUS), geboren den 23 Junij 1518 te Gorp, een gehucht onder Hilvarenbeek, ontleende zijnen naam van die beide plaatsen. Hij oefende zich, na de Latijnsche school te hebben verlaten, te Leuven met zeer veel ijver in de wijsbegeerte en geneeskunde, onder R e i n i e r G e m m a , terwijl hij tevens ook van de mathematische lessen diens Hoogleeraars gebruik maakte; vervolgens doorreisde hij Italië, Spanje en Frankrijk, en bragt het zoo ver, dat hij tot Geneesheer van Koningin E l e o n o r a , huisvrouw van F r a n c i s c u s I, Koning van Frankrijk, en van M a r i a , Koningin van Hongarije, beide zusters van K a r e l V, werd benoemd. Hij nam dien post zoo wel naar genoegen waar, dat eene dier Vorstinnen hem bij haren uitersten wil eene jaarlijksche lijfrente besprak. In de Nederlanden teruggekeerd, zette hij zich met der woon te Antwerpen neder, waar hij veel praktijk kreeg en in vriendschap geraakte met B e n e d i c t u s A r i a s M o n t a n u s , die F i l i p s de II zoo sterk voor hem innam, dat deze hem de bediening van Lijfarts met een aanzienlijke jaarwedde aanbood, en hem bij voorraad met een belangrijk geschenk vereerde; doch B e c a n u s , verdriet in het hofleven krijgende, en vervolgens een tegenzin in de praktijk der medicijnen, nam het besluit die te laten varen, ten einde zich geheel op de beoefening der fraaije letteren

en der oudheid toe te leggen, ook zou men oppervlakkig zeggen, dat hij hierin naar wensch moest geslaagd zijn, want hij bezat eene bijzonder doordringende vatbaarheid, en verstond de Latijnsche, Grieksche en Hebreenwsche talen zeer grondig; daarbij was hij ongemeen ervaren in de oude en nieuwe Teutonische of Duitsche spraak; maar het was een hoofdig man, zeer verslaafd aan zijne eigene zonderlinge begrippen, en in wiens geest een zeker verwarrend enthusiasmus plaats vond, welke hem vreemde doolpaden deed bewandelen; onder meer andere ongerijmdheden beweerde hij, dat Adam de Cimbrische of Duitsche taal heeft gesproken. In den avond van zijn leven, zette hij zich te Luik neder, waar hij met den Antwerpschen Bisschop Levinus Torrentius, die reeds vroeger gemeenzaam met hem had omgegaan, veelvuldige gesprekken hield, en in kennis kwam met den Prins Gerhard van Groesbeek. De Hertog van Medina Celi hem naar Maastricht ontboden hebbende, werd hij aldaar ziek en overleed den 28sten Junij 1572.

Catharina des Cordes, zijne huisvrouw, eene dochter van Jakobus des Cordes en van Isabella de Bernuy, of liever Bernouilli, was vroeger gehuwd geweest met Jeronimus Herman, en schonk Becanus twee dochters, Isabella en Catharina, welke laatste gehuwd is geweest aan Anthony van Zurck. Het afbeeldsel van Becanus dat vrij wel geteekend is, vindt men voor in zijne *Opera posthuma* en een door Boulonnois in zijne *Bibliotheca Belgica*.

Van Becanus zijn:

Originum Gentium libr. IX in quibus: Atvatica, *Gigantomachia*, *Niloscopium*, *Cronia*, *Indo-Schytica*, *Saxonica*, *Goto-Danica*, *Amazonica*, *Venetica et Hyperborea*, Antv. 1569. fol.

Origines Antverpianae, lib. IX. 1572.

Opera, *hactenus in lucem non edita*, *nempe Hermathena*, *Hieroglyphica*, *Vertumnus*, *Gallica*, *Francica*, *Hispanica*, Antv. 1580. folio.

Poëmata aliquot satis acuta, *in gratiam amicorum*.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem Hist Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars III, p. 391; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* (van Gils) *Kathol. Meyerysch Memorieb*, bl. 378; *Biogr. Nationale;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 217; *Biogr. Univers.;* Hofman Peerlkamp, *De poet. Latin. Neerl.*, p. 98 en 99; Hoeufft, *Parnasus Latino-Belgicus*, p. 32.

[Martinus Becanus]

BECANUS (MARTINUS), of MAARTEN VAN BEEK, een beroemd Jezuit, geboren te Hilvarenbeek, omtrent het jaar 1561, oefende zich in de wijsbegeerte te Keulen, en werd, den 4den Maart 1583, met de waardigheid van Meester in de vrije kunsten bekleed, in het zelfde jaar begaf hij zich in het Genootschap der Jezuiten, waar hij sedert in bevestigd werd, door de aanneming der vier geloften. Vier jaren als Rector de Jezuitenschool bestuurd hebbende, werd hij Leeraar der

Wijsbegeerte in het kollegie der drie kronen te Keulen, waar hij verbleef van 1590 tot 1593; vervolgens werd hij Doctor in de Godgeleerdheid en onderwees die wetenschap als Hoogleeraar gedurende 22 jaren, eerst te Wurtzburg, vervolgens te Mentz en daarna te Weenen in Oostenrijk, alwaar bij omtrent het jaar 1613 werd beroepen door Keizer M a t t h i a s . F e r d i n a n d II, koos hem vervolgens tot zijnen Biechtvader, en gedurende drie jaren was B e c a n u s in die betrekking, tot genoegen van het geheele hof, dat met verwondering zag, hoe die Jezuit zich, tegen de gewoonte van die van zijne orde, met geenerlei staatszaken bemoeide, maar zich enkel met boekoefening en het waarnemen van zijne pligten bezig hield; met zijne klimmende jaren, begaf B e c a n u s zich tot eene gestrenge levenswijs, nam al het huishoudelijke in persoon waar, maakte zijn bed op enz. Na eenige dagen smartelijke pijnen van het kolijk verduurd te hebben, stierf hij in het collegie te Weenen den 24sten Januarij 1624.

Niet zonder rede hebben hem de R.K. aangemerkt als een der voornaamste verdedigers van hunne geloofsbelijdenis, want hij was buitengemeen ijverig in het wederleggen der Protestanten. Voorts bezat hij een gelukkig geheugen, was begaafd met een gezond oordeel, sprak en schreef met eene ongemeene eenvoudigheid. Zijne zeden waren eenvoudig en geregeld, zijn voorkomen innemende, en zijn omgang vriendelijk en beschaafd in zijne uitdrukkingen. Deze hoedanigheden verwierven hem de achting van velen, zelfs die van sommige Protestanten. Zijne spreuk was: *Antiqua virtute et fide* (Naar oude deugd en trouw).

Hij heeft geschreven en uitgegeven:

Theologia scolastica, ook uitgegeven onder den titel van *Summa Theologiae scolasticae*, of van *Theologia scolastica universa*.

Quaestiones de fide haereticis servanda, Mogunt 1609. 8°.

Refutatio apologiae Jacobi regis, Mogunt 1610. 8°.

Refutatio torturae torti contra sacellanum regis Angliae, Mogunt 1610. 8°.

Duellum cum G. Fockero de primatu regis Angliae, Mogunt 1612. 8°.

Controversia anglicana de potestate regis et Pontificio, Mogunt 1612. in 8°. hetwelk te Rome is op den Index geplaatst, als bevattende valsche, schandelijke en oproerige stellingen.

Tractatus scolasticus de libero articulo, Mogunt 1613. 8°.

De judice controversiarum, ibid. 1616. in 8°.

De republica Ecclesiastica libri IV, Mogunt 1618 en 1619. 8°.

Analogia veteris ac novi Testamenti, Mogunt et Paris 1620. in 4°., zijnde dat zijner werken, hetwelk de meeste opgang gemaakt heeft.

Manuale controversiarum hujus temporis Libri V, Ingolstadt 1624, herdrukt te Rome in 1550 met verbeteringen en bijvoegaels van den Jezuit P. F a u r a .

Opera tractatibus posthumis aucta, II vol. Mogunt 1649. in folio.

Eenige zijner godgeleerde werken zijn in twee stukken in folio bijeengedrukt, het eerste begrijpt: *Summa Theologiae Scolasticae;* het andere: *Opuscula Theologica sive controversiae fidei inter catholicos et haereticos hujus temporis*, *in quibus eorumdem haereticorum prava dogmata et opiniones explicantur et egregie refelluntur*.

Zie: van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb;* Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* (A. van Gils,) *Katholijk Meyerysch Memor.*, bl. 379 en 380; Glasius, *Godgeleerd Nederl*.

[Johannes Becius]

BECIUS (JOHANNES), zoon van Gillis Becius en van Maria de Bert, werd den 9den December (oude stijl) 1558, te Frankfort geboren, en na zijne studiën volbragt te hebben, Predikant bij de Hervormden te Antwerpen. Na de overgaaf van die stad aan Parma, vertrok hij naar Emden; vervolgens werd hij, in 1586 te Dordrecht beroepen, waar hij den 16sten Januarij (oude stijl) 1626 aan de gevolgen van den steen overleed.

Hij liet bij zijne huisvrouw, Catlijntje Droogenbrood, vijf kinderen na, onder welke vier zonen, die allen het leeraarsambt hebben bekleed; als: Carolus Becius, in 1622 beroepen tot Predikant te Rijsoort, en van daar in 1637 naar Nieuwpoort vertrokken; Johannes Becius, eerst Predikant te Groote Lindt-en-Heer-Oudelands-Ambacht, daarna te Nieuwpoort, vervolgens te Fijnaart- en Heyningen, van waar hij den 20 Januarij 1617 naar Zierikzee beroepen werd; Izaak Becius, die mede Predikant was, en Aegidins Becius, van 1613-1621 Predikant te 's Gravendeel en sedert te Zwijndrecht, waar hij in 1641 zijn eervol ontslag bekwam, waarna hij den 29 Augustus 1643 overleed.

Johannes Becius wordt te regt een der uitstekendste mannen van zijnen tijd genoemd; geen wonder dus dat hij in 1618 een der Afgevaardigden op de Synode Nationale te Dordrecht was, maar hij wist er zich dan ook zoo te gedragen, dat hij volgens getuigenis van een zijner tijdgenooten[1] welligt de eenigste was ‘die in de furieuse tumulten van de Synode Nationael, voir ende naer, in gonst was by allen, omdat hij partijen vremd, naer de waerheid joegh, en meer aen godsalighe progressen als aen opinien hechtte;’ en indien de wensch van Becius ware vervuld geworden, dan zouden de ‘Remonstrantsche en Contra-Remonstranschen troublen nooyt zoo heftigh syn uitgebarsten, maar minnelyek syn geschikt. - Maar eylacy wie conde 't weerstaan?’ Met die zucht om een zoo gevaarlijk uitbarsten tegen te gaan, was hij lid van de Vergadering der zeventien Predikanten, die in Mei 1607 te 's Gravenhage het houden der Nationale Synode zou voorbereiden. In dien zelfden geest woonde hij de zamenspraak bij van

(1) Polyander a Kerekhoven.

Gomarus en Arminius in 1608 en drie jaren later de Haagsche Conferentie; terwijl hij insgelijks tot de drie Contra-Remonstrantsche Predikanten behoorden, die, op het voorstel van Willem Lodewijk, Graaf van Nassau, eene onderhandeling te Delft hielden met drie Remonstrantschgezinde Leeraars.

Becius had wegens zijne voorzigtigheid, schranderheid en gematigdheid, niet alleen een groot gezag bij de kerk, maar ook bij de hooge en stedelijke Regering gekregen. Dikwijls diende hij haar met zijnen raad, en vervulde hij hare commissiën, gelijk o.a. in 1609, toen hij met Bartholomeus van Seigwaert, 'Schepen in wette, tot Leyden reisde, om seeckere saecken de Heeren bekent.' Met warmen ijver stond hij alle nuttige inrigtingen voor, en aanhoudend wekte hij het kerkelijke en wereldlijk bestuur op, om 'geleerdheit, die noodighe kennis, om capabel voir de dienst J.C. te syn, krachtelyk te bevorderen.' Onder het veelvuldig nut, dat hij, als Curator der Latijnsche school, waartoe hij reeds omtrent een maand na zijne aankomst te Dordrecht benoemd werd, hielp stichten, behoort de oprigting eener openbare Bibliotheek.

Dat Becius zelf letterkundige verdiensten moet gehad hebben blijkt daaruit, dat hij tot die Predikanten werd gerekend, welke, tot het werk der Bijbelvertaling en herziening van eene nieuwe overzetting bekwaam werden geacht.

Behalve zijn brief aan Johannes Uytenbogaert en zijne, bij Brandt[(1)] voorkomende schriftelijke verklaring, schijnt nog bij zijn leven het licht te hebben gezien: *Christelijk onderwijs over de Heidelbergsche Catechismus*, 1618. 8°. Na zijne dood gaf zijn zoon Aegidius de volgende werken van hem in het licht:

Het exemplaer der ghesonde woorden ofte corte verclaringe van 't Geloove, *Liefde en Hope. Ghedaen in forme van een ghemeene belydenisse des Christelycken gheloofs*, *nae de ordre des Heydelbergschen Cathechismi*, *met het motto: non confundit iustificat Christus*, Dordt. 1631. kl. 8°.

Spiegel der cleyne Werelt. Dat is: verthooninglie van de broosheyt der Allerheylichste, *bewesen in het Exempel der sonden Loths*, *beschreven Genesis cap. XIX vers* 31 *tot dat eynde des capittels*, Arnh. 1638. 4°.

Het ghesette exemplaer der Godtloosen ofte de Historie van Sodoma ende Gomorrha, *eertyts verclaert int XXV predicatien*, *wt Genes. cap*. 18 *en* 19, Arnh. 1639. 4°.

Noach ofte de Historie der Diluvie enz. *XXVIII predicatien*, Arnh. 1640. 4°.

Declaratio peregrinationis Abrahami. Dat is: een verclaringhe van des H. Patriarchs Abrahams ghezeghende ende gheloovighe vreemdelingschap, *verscheyde predicatien enz.*, Arnh. 1642. 4°.

(1) *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 933 en 934.

Nog bestaat er van hem in Ms. eene uitvoerige *Verhandeling over het trouwen der ongedoopten*.

Johannes Becius had tot anagramma *en cibans oveis* (Zie mij de schapen weidende). Zijne afbeelding door D. van Hoogstraten vervaardigd, heeft het volgende onderschrift:

Die u het geest'lyck broot rechtsinnich heeft gesneden,
(O Dordrechtsche Gemeent rustsamich en vol vreden)
En als een Herder trouw u stichtlyck heeft geweydt,
Die jaren viermael thien met sorg u heeft geleyt,
Tot aen die SOETE BEEK, die sielen troost can geven,
Die wert u hier verthoont gecontrefait nae 't leven.
Ey blijft toch by die leer, die hij met vasten gront
Geleert, verdedicht heeft, met hart, met siel, met mont,
Wt Godes Heylich woort, tot spyt van die 't weerstonden.
Syn grondich cloeck beleydt can 't Haaghs gespreck oorconden.

Zie, behalve het boven aangehaald werk, Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 663 en 676; Uytenbogaert, *Kerokelijcke Hist*. bl. 334-336; Ypeij en Dermont, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. Aanteek. bl. 121, 122, 126 en 129; *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1846, D. I. bl. 5; Glasius, *Godgel. Nederl.;* en vooral Dr. Schotel, *Kerkel. Dordr*. D. I. bl. 223-234, dien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Johannes Becius]

BECIUS (JOHANNES), naar sommige gissen een kleinzoon van den voorgaande, uit diens zoon Izaak Becius, omtrent het jaar 1622 te Middelburg geboren, was Candidaat in de Godgeleerdheid en Proponent, alsmede Predikant onder het Kruis, of van den zoogenaamden Olijfberg, toen hij zich in 1664 eerst in eene bijzondere zamenspraak met iemand, en naderhand voor afgezondenen van den Kerkenraad, verklaarde ten aanzien van de leerstukken der Drieëenheid en Goddelijkheid van Christus met de Socinianen overeen te stemmen, en betrekkelijk de vijf bekende punten, het gevoelen der Remonstranten te omhelzen; hierdoor haalde hij zich veel onaangenaamheden en verdrietige ontmoetingen op den hals, welke van dat gevolg waren, dat, na men gedurende een tijdvak van vier jaren vruchteloos getracht had, hem van zijne dwalingen te overtuigen, hij bij zijne opgevatte gevoelens verbleef, en goed vond naar Holland te vertrekken, na alvorens zijne kerkelijke attestatie, zoo al niet aangaande zijne leerstellingen, ten minste betrekkelijk zijne zeden en gedrag, welke ook onbesproken waren, verzocht te hebben; daar hem die telkens geweigerd werd, ontstak hij hierover zoodanig in toorn, dat hij zich grootelijks beleedigd achtende, in druk uitgaf:

Apologia modesta J.B.M.Z. *dat is sedige en christelijcke verantwoordinge van Johannes Becius*, *Middelburger in Zeeland*, *waarin aangewezen wert de occasie en oorzaeck van de scheuring*, *die onlangs gevallen is tusschen hem en eenige Gereformeerden en wat men van sijn persoon te oordeelen heeft*. Elcutheropoli bij Elentherius Trasimachus 1668. 4°.

die echter wel ver van eene gunstige uitwerking voor hem te hebben, niets anders te weeg bragt, dan dat de regering van Middelburg, den 2den Julij 1678, voor het stadhuis liet afkondigen: ‘Dat het Boeksken van J. B e c i u s verklaard werd voor een godslasterlijk, verdoemelijk, zielverderfelijk, fondamentlijk dwalende schrift, en op zware penen verbooden eenigzins hetzelve te divulgeeren, en belast dat de genen die het hadden, moesten aan de A. Magistraat overbrengen;’ na hem alvorens een hevel te huis gezonden te hebben, om de stad en provincie te ruimen; hier gehoorzaamde hij terstond aan, begaf zich eerst naar Dordrecht, voorts naar Rotterdam en ten laatste naar Amsterdam, waar hij naar alle waarschijnlijkheid zich tot zijnen dood toe heeft onthouden, en in een hoog gevorderden ouderdom is gestorven. Voorts werd op den 14en Augustus van het zelfde jaar 1678, in de Middelburger Kerkenraad besloten, ‘om achtervolgens de resolutie van het Collegium Qualificatum, des morgens daaraan, zijnde Zondag, in alle kerken bij openbare aflezing aan de gemeente, zijne schadelijke gevoelens bekend te maken, haar te waarschuwen voor zijne bekende leer en mondelinge en schriftelijke gemeenschap enz.’ Ook schreven tegen zijne Apologie D a v i d L a e c h e r , P e t r u s A p p e l d o o r n en wel inzonderheid N i c o l a a s v a n H o o r n , toen Emeritus Predikant van St. Aagtekerke, waar tegen B e c i u s weder in 't licht gaf:

Defensio Apologiae modestae et Christianae J.B. dat is: *Beschermінge van de zedige en Kristelyke verantwoordinge van J.B. strekkende tot Antwoord op het Tractaat daartegen*, *uitgegeven door Petrus Appeldoorn* enz. Amst. gedrukt voor de *Oprechte Christenen*. 1669. 4°.

Probatio Spiritus Authoris Arrii Redivivi, dat is: *Beproevinge van de Geest des Autheurs van Arrius Redivivus*, *beschreven door D. Nicolaus van Hoorn*, *gewesene Predikant te St. Agnitekerk*, *alsmede Beproevinge van de Geest van David Laeoher*, *Pastoor in de Polder*, gedrukt voor alle Oprechte Christenen, 1669. 4°. en

Nadere Beproevinge van de geest des Autheurs van 't Boek Arrius Redivivus, *beschreven door D. Nicolaus van Hoorn gewesene Prediker in St. Agnitekerck*, gedrukt voor de Liefhebbers der Waarheit, 1669. 4°.

Dit laatste werd door de regering van Middelburg zoo gramstorig opgenomen, dat het op haar bevel door beulshanden werd verbrand. Veel heeft B e c i u s geschreven tot verdediging van zijne aangenomene gevoelens, doch uit geen zijner geschriften kan men die beter leeren kennen, dan uit het volgende, waardoor hij zich ook het meest heeft berugt gemaakt, doch hetgeen zeldzaam is te bekomen.

Institutio Christiana of *Christelijk Onderwijs waerin klaer en bondig gehandeld wort van veel voorname Hoofdstukken*, *seer noodig geweten ter saligheyt*, *tot onderrichting van alle*

dolende Christenen: op de wijse van een samenspraeck tusschen een discipel en sijnen Meester, t' Amst. gedruckt voor den Autheur. 1678. 8°.

Behalve dit heeft hij nog geschreven:

Wederlegginge van het Traktaet welks Titel is: Redenen waerom d' Ed. Achtb. Magistraat den Mennisten te Deventer niet mag toelaten conventiculen te houden, Amst. 1671. 4°.

Verantwoording voor de verdrukte Waerheyd, *welke seer onchristelijk wordt benadeelt en te kort gesproken van Jacobus Oldenburg*, *Prediker tot Witmarsum*, *in syn Boek genaemt: Nietigheyt en Ongegrontheyt der Sociniaensche Godsdienst*. Amst. voor den Autheur. 1682. 8°.

Antwoord op de LIII vragen van D. Tarq. Poppinga, 1684. 12°.

Twijfelingen en swarigheden over de Dry-eenigheyt voorgestelt aan J.v.K., *door J. van Oldenburg*, *Predikant tot Embden*, *saamen met de oplossingen en ontknoopingen derselve*, *door Tarquinius Poppinga*, *Predikant te Pieterbierum; waarbij komt Beproeving en Wederlegging van de oplossingen en ontknoopingen*, *door Joannes Becius*, *voor desen gereformeert Predikant in Brabant*. 1687. 8°.

Dubia Theologica, *in genere Trinitariis motu: quibus sub finem addita sunt quaedam*, *in specie Reformatis mota a Joanne Becio M.Z.*, *Pastore olim Reformato in Brabantia*. Eleutheropoli 1687. 8°.

Theologische Bedenkingen der Arrianen voorgesteld, Eleutheropoli 1690. 4°.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 4-8; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation; Biogr. Univ.*

[David Beck]

BECK (DAVID), Kunstschilder, geboren te Delft den 25sten Mei 1621, heeft onder meer anderen ook den beroemden Anthonij van Dijk tot leermeester gehad. Zijn uitmuntend penseel, vriendelijk voorkomen en beschaafde zeden, bragten hem bij de aanzienlijkste grooten van Europa in achting, inzonderheid geraakte hij in gunst bij den zoo rampspoedigen Vorst Karel I, Koning van Engeland, wiens zoon Karel II de Hertogen van York en Gloucester, als ook Prins Robbert, hij in hunne jeugd in de teekenkunst onderwees. Vervolgens geraakte hij in dienst van den Koning van Frankrijk, daarna van den Koning van Denemarken, en eindelijk van Christina, Koningin van Zweden, die hem inzonderheid boven anderen voortrok, onderscheidene geschenken gaf, en hem tot haren eersten Kamerheer aanstelde. Terwijl hij in dienst van deze zoo beroemde Vorstin was, bezocht hij Italie, Spanje, Frankrijk, Engeland, Denemarken, benevens de meeste hoven van Duitschland, ten einde alle de Potentaten en doorluchtige personen voor haar uit te schilderen, die zij dan hare beeldtenis, uit zucht om bekend te willen wezen, door Beck geschilderd,

deed aanbieden, waarop J o o s t v a n V o n d e l niet onaardig dit zesregelig vers heeft gedicht:

De liefde tot de kunst luickt op met grooter hope
Van eere en prijs, nu B e c k s de Vorsten van Europe,
Uit last der Koningin, door zijne kunst herteelt;
En hun C h r i s t i j n vereert, in haer onsterflijck beelt.
Zoo wort G u s t a v u s bloet, van hof tot hof, herboren,
Wie klaegt, dat aen dees verf en wissel wort verloren.

Dit bedrijf van C h r i s t i n a bragt B e c k veel voordeel aan, want daardoor bekwam hij negen gouden ketenen en gedenkpenningen van onderscheidene Koningen en Vorsten ten geschenke. Weinig kunstschilders zouden, naar men wil, de vaardigheid van B e c k hebben bezeten; en nog minder zijn voor hunne kunst zoo goed beloond geworden. Op zijne reize bezocht hij ook Rome, waar hij eenige tijd vertoefde en in de schildersbent werdt opgenomen, bij welke gelegenheid men hem den naam van *gulden schepter* gaf, uit hoofde van de pracht, welke hij bij die gelegenheid ten toon spreidde.

De verbindtenis, waarin hij met C h r i s t i n a stond, eindelijk moede wordende en naar vrijheid hakende, nam hij voor, in de tijd dat zij een speelreis naar Frankrijk zou doen, om eenige tijd te Parijs door te brengen, zijne Hollandsche vrienden te gaan opzoeken. Hij verzocht haar hiertoe verlof, hetwelk zij hem bezwaarlijk inwilligde, doordien zij wel het vermoeden had, dat hij zocht heen te gaan om nimmer weder te keeren, zooals ook gebeurde; want hij overleed te 's Gravenhage op den 20sten December 1656, niet zonder vermoeden van door vergif te zijn om het leven gebragt.

Men verhaalt van dezen schilder, dat hij in Duitschland reizende, door een onvoorziene ziekte werd aangevallen, en daardoor in zulk eene hevige flaauwte viel, dat hij zich ten eenen male gevoelloos bevond, geen het minste teeken van leven gaf, en men hem volstrekt voor dood hield; nadat hij nu uitgekleed en uitgestrekt op het ledikant gelegd was, zochten zijne beide knechten in het zelfde vertrek, met een bottel wijn hunne droetheid te lenigen. Onder het praten en drinken, zegt een dezer knapen, ‘dat wij 't onzen heer ook eens toebragten, hij heeft het in zijn leven zoo gaarne gelust,’ en met een staat hij op en houdt B e c k den roemer met wijn aan de lippen; naar alle waarschijnlijkheid werkte de reuk van het geestrijk vocht zoodanig op zijne zenuwen, dat hij er min of meer door bekwam, den mond opende en een weinig van den wijn inslurpte; de knecht, zonder vervaard te worden, zeide hierop tegen zijnen makker, ‘Ei kijk, J a n , onze heer lust nog wijn na zijn dood,’ en met een zette hij hem het glas andermaal aan den mond, waaruit B e c k eene frissche teug nam. Van dien oogenblik af zou de schilder hersteld zijn, en nog jaren na die tijd geleefd hebben.

Zijn portret vindt men bij H o u b r a k e n , *Schouburgh der Schilders*, D. II. plaat C.

Zie voorts dat werk, bl. 83-87; *Beschryving der stad Delft*, bl. 783 en 784, L u ï s c i u s , *Algem. Hist. Woordenb.;* K o k , *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 1; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nationale*, waar hij abusivelijk B e e k genoemd wordt; I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Universelle*, waar hij mede onder den naam van B e e k voorkomt; v a n W i j k , *Algem. wetens. Woordenb*.

[Bernardus Becker]

BECKER (BERNARDUS) werd den 1 September 1776 te Kampen gedoopt, doch de dag zijner geboorte is niet bekend. Zijne ouders waren H e n d r i k B e c k e r , organist aldaar, en A l e y d a J o h a n n a B r u y n i e r . Op welke leestijd hij begonnen is de muziek te beoefenen, kunnen wij niet met juistheid bepalen; waarschijnlijk is dit echter reeds vroeg geweest, daar hij van zijne jeugd af voor die kunst bestemd was. Hij ontving onderwijs op de viool, piano en orgel, eerst van zijnen vader en naderhand van J o h a n n G o t t l i e b N i c o l a i , toenmaals organist te Zwolle, werwaarts de jonge B e c k e r zich tot dat einde begeven had. Ook onderwees N i c o l a i hem in de theorie der muziek, waarin B e c k e r tamelijk ervaren was. Eerst werd hij als muziekonderwijzer aan het Instituut van K i n s b e r g e n te Elburg geplaatst; van daar in 1805 als organist en stadsmuziekmeester naar Tiel beroepen, overleed hij ter laatstgenoemde plaats den 30 Maart 1846 aan verval van krachten, nadat in 1830 zijne 25jarige betrekking te dier stede gevierd was, door het geven van een luisterrijk Concert, waaraan onderscheidene kunstenaars, dillettanten van Utrecht, Nijmegen en elders, hem ter eere, deel namen.

Uit partikuliere berigten opgemaakt.

[Johannes Josephus Becker Bzoon]

BECKER BZOON (JOHANNES JOSEPHUS) werd te Amsterdam omstreeks den jare 1782 geboren in den burgerstand. Hij genoot slechts een middelmatig onderwijs en werd koopman. Van der jeugd af met eene zeer groote zucht voor de beoefening der Munt- en Penningkunde bezield, en gaarne de opschriften in zoo vele verschillende talen op munten en penningen voorkomende, voor zoo verre hij die in boeken niet vinden kon, zelf willende ontcijferen, maakte hij zich door taai geduld en vlijtige oefening een aantal Oostersche en Westersche talen eigen, voor zoo verre daaruit woorden op munten voorkomen. Zoo had hij het vooral in de Latijnsche, Grieksche en Arabische talen vrij verre gebragt en was hij de vraagbaak van een aantal, zelfs geleerde mannen, die dikwijls van zijne hulp in munt- of penningkundige zaken gebruik maakten.

Ook bij het vervaardigen van Catalogussen voor Amsterdamsche muntverkoopingen werden zijne diensten niet zelden ingeroepen.

B e c k e r dreef eenen uitgebreiden handel in antieke, middeleenwsche en moderne munten en penningen. In dezen handel ging hij steeds met de meeste goede trouw en eerlijkheid te werk.

Hij zelf bezat in eigendom ook eene aanzienlijke verzameling munten en penningen van alle tijden en volken waaronder unieke stukken. In druk heeft hij niet anders uitgegeven dan ten jare 1833 eene *Beoordeeling van het werk over de Luiksche munten van den Graaf van* R e n e s s e B r e i d b a c h , Te Amsterdam bij W i l l e m s *voor rekening van den schrijver*. Waarin hij tegen eenige beweringen van dien auteur te velde trekt en vele blijken van numismatische ervaring en historiekennis geeft.

B e c k e r , die, vooral in de laatste jaren zijns levens, een zonderling man was, was niet zeer gelukkig in zijnen handel in kruidenierswaren. Dien handel had hij in zijnen ouderdom aan een zijner bloedverwanten op zekere voorwaarden afgestaan, doch toen er aan deze voorwaarden niet voldaan werd, nam B e c k e r zelf de zaken weder op. Zij liepen hem tegen, en hij overleed, van de wereld als het ware verlaten, in Mei 1849.

Uit partikuliere berigten opgemaakt.

[Petrus Lambertus Beckers]

BECKERS (PETRUS LAMBERTUS), geboren te Venlo den 18 April 1789, legde zich aan de Hoogescholen te Wurtzburg en Parijs op de Genees- en Heelkunde toe, in welke laatste stad hij in 1813 tot Doctor in de Geneeskunde gepromoveerd werd. In 1814 trad hij in dienst als Chirurgijn-Majoor bij het Nederlandsch leger. In April 1815 bij de ambulance van de 3e divisie geplaatst en met het leger te Parijs gekomen, werd hem het beheer van de Genees- en Heelkundige dienst in het hospitaal van het Nederlands leger te Parijs opgedragen. Van 1822 tot 1831 was hij geplaatst aan het groote Rijks-Hospitaal te Utrecht, gedurende welke tijd hij een ontwerp maakte om de militaire kweekschool voor Geneeskundigen uit te breiden, en de kweekelingen te kazerneren. In het laatst genoemde jaar tot eersten Ofsicier van Gezondheid titulair aangesteld, werd hij tevens benoemd tot Lid der Commissie tot onderzoek van den aard en de meest geschikte wijze van behandeling van den Aziatischen braakloop. Nadat hij in 1832 ter beschikking was gesteld van den Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst B e r n a r d , werden hem achtervolgens de meest belangrijke zaken, betreffende de Geneeskundige dienst opgedragen; zoo werd hij den 17 Julij 1837 benoemd tot eersten Officier van Gezondheid effectief bij het Geneeskundig bureau en het magazijn van geneesmiddelen, als wanneer door zijne zorg het schoone maritieme-hospitaal te Willemsoord werd opgerigt. In het jaar 1841 aangesteld tot Inspecteur, en eindelijk in het jaar 1845 tot Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst bij de Land- en Zeemagt, is er door hem, die een zeer vast karakter bezat en bijzonder ijverig was, veel gedaan om de Geneeskundige dienst, wat het onderwijs aan de kweekschool betreft en de hulpmiddelen daartoe te hevorderen. Ook heeft hij modellen vastgesteld van veldtoestellen, van sacoches d'ambulance, van medieijnwagens, en van eene ziekenwagen. Ten gevolge van

de groote geestinspanning werd hij in het voorjaar van 1849 door eene beroerte getroffen, daarop in 1650 gepensioneerd zijnde, overleed hij den 19 Augustus 1851 te Aken.

Onderscheidene geleerde genootschappen, zoo als de Geneeskundige van Leuven, Brussel, Berlijn, Hamburg, Brugge, Antwerpen, Hoorn, Willebroek, Weenen en Batavia, toonde zijne bekwaamheden naar eisch te waarderen, door hem het lidmaatschap aan te bieden, terwijl het genootschap ter Bevordering van Heelkunde te Amsterdam hem in 1845 tot Buitengewoon Lid benoemde.

Men heeft van zijne hand:

Dissertatio medico-chirurgica de Herniâ inguinali, Paris 1813.

Verhandeling over den typhus en waarneming over den tetanus. Utr. 1819. gr. 8°.

Hij was Ridder grootkruis van de Orde der Eikenkroon, Kommandeur van den Nederlandschen Leeuw, en van de Orde van de witte Valk; had den medaille van verdiensten van Nassau; ontving in 1832 van Koning Willem I eenen brillanten ring, ter waarde van 100 dukaten, als een blijk van dank voor den ijver, waarmede hij het onderzoek naar den braakloop in Duitschland had volbragt; en in 1833 zond de Regering van 's Gravenhage hem eenen brief van dankbetuiging voor den ijver door hem aan den dag gelegd, bij het onderzoek der cholera bij haar ontstaan te dier stede.

Zie (van Cleef), *Alphab. Naaml. van Boeken; Algem. Konst- en Letterbode* voor 1845, D. II. bl. 266, uit particuliere berigten aangevuld.

[Maria van Beckum]

BECKUM (MARIA VAN), een adellijke jufvrouw uit Overijssel, werd wegens hare Doopsgezinde gevoelens in 1544 door hare moeder uit het huis verdreven, waarop zij hare toevlugt nam tot haren broeder Jan van Beckum, die te Utrecht schijnt gewoond te hebben. Op zekeren nacht werd zij aldaar in den slaap overvallen enmet haar broeders vrouw Ursel van Werdum, die de zelfde gevoelens was toegedaan, gevankelijk weggevoerd. Hier hadden zij veel aanzoek van de Roomsche geestelijken om weder tot de R.K. kerk terug te keeren, zooals ook te Delden, waar een Commissaris van het hof van Bourgondië kwam, om haar te verhooren. De wijsheid der schriftgeleerden leed echter schipbrenk tegen den vasten geloofsgrond dezer vrouwen. Zij betuigden eens gedoopt te zijn naar Christus bevel, en dat de doop der bejaarden alleen de schriftuurmatige is; zij geloofden ook niet dat de Heer persoonlijk in het Sacrament des Avondmaals tegenwoordig is, maar dat men zijn dood moest gedenken bij de teekenen van brood en wijn. Daarop werden zij den 13 November ter dood verwezen. Toen men haar naar de strafplaats voerde, weenden velen uit het volk wegens hare standvastigheid in het geloof, waarmede zij, een lid tot Gods verheerlijking zingende, den dood te gemoet traden.

Maar Maria zeide: ‘Weent niet om hetgeen men ons aandoet: wij lijden niet als misdadigers, maar omdat wij bij Christus blijven en van God niet scheiden willen. Bekeert u slechts en het zal u eeuwig welgaan!’ Nadat zij elkander den kus des vredes gegeven en te zamen gebeden hadden, dat God hare Regters mogt vergeven, en haar zelve ontvangen mogt in zijn eeuwig rijk, keerde Maria zich tot de Overheid en smeekte die, dat ze niet meer onschuldig bloed zou vergieten. Den scherpregter die vloekte, omdat de keten, waaraan zij verbrand zou worden, niet naar zijn genoegen was, vermaande zij, zich niet zoo te bezondigen. Ursel wilde haars zusters einde zien en als de Priester van Delden haar wilde afwenden, keerde zij zich om, betuigende, dat zij langs den zelfden weg de zelfde heerlijkheid zou te gemoet gaan. Toen Maria verbrand was, vroeg men Ursel, of zij nog niet afwijken wilde, maar zij bleef volstandig en onderwierp zich aan het lot van hare zuster. Aan een der knechten beval zij haren man te groeten en hem te zeggen, ‘dat hij God moest dienen.’ Bij het hout riep zij: ‘Onzen Vader die in de hemelen zijt!’ Ja, zeide de Priester, daar vindt men hem. ‘Omdat ik Hem daar zoeke,’ antwoordde zij, ‘moet ik de tijdelijke dood sterven!’ Op het hout tredende, glipte haar de voet uit. ‘Mij dunkt ik val af,’ zeide zij. ‘Houdt op,’ riep de Regter, ‘zij wil afwijken!’ ‘Neen,’ antwoordde Ursel, ‘de blok ontschiet mij; ik wil in Gods woord niet bezwijken, maar gestadig bij Christus blijven!’

Zoo zijn deze twee nog jeugdige vrouwen standvastig gebleven en hebben haar geloof met haar bloed bezegeld.

Zie T. van Bracht, *Martelaers-spiegel der Doops-gesinde*, D. II. bl. 65 en 66; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I, bl. 146; Revius, *Davent. Illustr.*, pag. 264 en 265; en vooral Blaupot Ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Gron.*, *Overijss. en Oost-Friesl.*, D. II. bl. 14-17.

[Johan Hendrik Bedaulx]

BEDAULX (JOHAN HENDRIK), een Zwitser van ruim 80 jaren, was in 1793 Luitenant-Generaal van het voetvolk in Nederlandsche dienst en had daarin reeds zeven en vijftig jaren doorgebragt, na vroeger zeven jaren in Piemontesche dienst te zijn geweest. Sinds twee en een half jaar was hij Gouverneur van Geertruidenberg, toen dat stadje in dat jaar door de Franschen werd aangevallen. Den 25 Februarij kreeg men berigt dat de Franschen zich in de nabijgelegen dorpen Capelle en Waspik vertoonde. Bedaulx bleef hunne komst niet werkeloos verbeiden, maar zond in allerijl eenige Dragonders hen te gemoet, die hen uit Waspik verdreven. Dan 's anderendaags vertoonden zij zich met een veldstukje nog nader aan de stad, bij het Raamsdonksche veer, waar ook een schermutseling plaats had, die den volgenden dag hervat werd; doch het verder naderen van den vijand niet belette. De Franschen kwamen intusschen ook van eenen anderen kant opzetten, en het gelukte hun, door overmagt van volk, ondanks een hevig schieten uit

de stad, bij Steelhoven eene batterij op te werpen. Hierop volgde eene opeisching der plaats door den Franschen Kolonel D e v a u x . De Gouverneur, een weigerend antwoord gegeven hebbende, verwachtte nu wel spodig een bombardement, waarom hij de straten der stad gedeeltelijk deed opnemen of met mest bedekken. De Franschen, intusschen de stad nog meer genaderd, wierpen aan Statendam weder eene batterij op, van welke zij Geertruidenberg vervolgens beschoten, en er bommen inwierpen. Nader en nader werd de stad door batterijen ingesloten en, nadat zij, vier dagen achtereen, bij tusschenpozen beschoten was, waardoor op sommige plaatsen brand ontstond, ten tweede male opgeëischt. Na eene korte onderhandeling werd tot de overgave besloten, op voorwaarde dat de bezetting met volle krijgseer zou uittrekken en zes veldstukken medenemen. Op den 4den Maart was de stad in 's vijands handen, die er 150 stukken geschut, 400 geweren, eene partij kruid en lood en eenige voorraad van levensmiddelen buit maakten. Aan B e d a u l x en de overige leden van den krijgsraad, die wegens deze overgave ter verantwoording geroepen werden, viel, uit aanmerking van den slechten staat van verdediging dier vesting, eene volkomen regterlijke vrijspraak ten deel.

Nog geen twee jaren later, namelijk den 20 Janurij 1795, zag B e d a u l x ; die inmiddels, nadat de Franschen Geertruidenberg verlaten hadden, weder Gouverneur van dat stadje was geworden, zich andermaal genoodzaakt die vesting bij capitulatie aan de Franschen over te geven.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. XXV. bl. 435-437, D. XXVI. bl. 109; C. v a n d e r A a , *Geschied. van den Oorl.*, van 1793-1802, bl. 356 en 357; J. B o s s c h a , *Heldend. te Land*, D. III. bl. 24, 25 en 137.

[Bartholomeus van Beecerke]

BEECERKE (BARTHOLOMEUS VAN). Zie BIGGEKERKE (BARTHOLOMEUS VAN).

[Jan Frederik van Beeck Calkoen]

BEECK CALKOEN (JAN FREDERIK VAN). Zie CALKOEN (JAN FREDERIK VAN BEECK).

[Adriaan Beeckerts van Thienen]

BEECKERTS VAN THIENEN (ADRIAAN). Zie THIENEN (ADRIAAN BEECKERTS VAN).

[Isaac Beeckman]

BEECKMAN (ISAAC) of BEEKMAN geboren te Middelburg, omstreeks het jaar 1570, was een zoon van A b r a h a m B e e c k m a n , een zeer bedreven Godgeleerde en Taalkundige, die uit Engeland te Middelburg was komen wonen, en van S u z a n n a v a n R h e e . I s a a k , die Doctor in de Geneeskunde was, legde zich met ijver toe op het beoefenen der Wiskunde, in welk vak hij dan ook zoo bijzonder uitmuntte, dat hij wereldberoemd werd, en door alle in dat vak ervaren vreemdelingen, die in ons vaderland kwamen, met een bezoek vereerd werd.

Daar hij ook zeer bedreven was in de oude talen werd hem in 1627 het Rectoraat der Latijnsche scholen te Dordrecht opgedragen, waarbij naderhand de waardigheid van Hoogleeraar in de

Redeneerkunde gevoegd werd. Deze post nam hij met alle vlijt waar tot aan zijne dood, welke den 20 Mei 1637 voorviel. Het was ongetwijfeld hier, dat hij, zooals men vindt opgeteekend, de leermeester van den Raadpensionaris J o h a n d e W i t t geweest is.

Men vindt niet vermeld welke hetrekking B e e c k m a n te Breda bekleedde, waar hij vóór zijne overkomst naar Dordrecht schijnt gewoond te hebben. Zeker gaat het dat hij zich aldaar in 1617 onthield, toen hij door een zonderling toeval in kennis geraakte met den beroemden Wijsgeer R e n a t u s D e s c a r t e s. Deze namelijk in Nederlandsche krijgsdienst zijnde en zich te Breda in garnizoen bevindende, zag op zekeren morgen, dat de voorbijgangers hunne aandacht vestigden op een mathematisch voorstel, hetwelk in het Nederduitsch op den hoek van eene straat aangeplakt was. Hij, deze taal niet verstaande, verzocht aan B e e c k m a n, een der omstanders, dien hij echter niet kende, om het hem in het Latijn of het Fransch te willen uitleggen; deze verwonderd over die vraag beloofde den jongen krijgsman aan zijn verzoek te zullen voldoen, onder voorwaarde, dat hij hem de oplossing van het vraagstuk zou brengen; D e s c a r t e s beloofde zulks en hield woord; terzelfder tijd redeneerde hij met zooveel grond en juist oordeel over onderscheidene wetenschappen, dat de geoefende Mathematieus er over versteld stond, en belijden moest, dat de Officier hem zaken leerde die hij niet wist; van dit oogenblik af aan sloten zij ook eene wederkeerige vriendschap, die 17 jaren heeft stand gehouden, namelijk tot op de dood van B e e c k m a n; ook onderhielden zij eene onafgebrokene briefwisseling. Het was op aanhouden van dezen vriend, dat D e s c a r t e s reeds in 1618 zijn *Compendium Musicae* vervaardigde, dat eerst 30 jaren daarna in het licht is gekomen en B e e c k m a n wilde er zich in de afwezigheid van den schrijver de eer van toeëigenen, doch in het vervolg beleed hij dat dit het werk van den beroemden Wijsgeer was, maar tevens gaf hij voor, er het bestuur over gehad te hebben; hoe het ook mag zijn, dit voorval veroorzaakte in den beginne eenige verkoeling in hunne vriendschap, doch die vuurde weldra weder aan, en heeft, gelijk gezegd is, tot het einde van B e e c k m a n s leven stand gehouden.

B e e c k m a n liet onderscheidene Natuur- en Wiskundige schriften na, het schijnt echter dat daarvan niets anders is in het licht verschenen dan dat, hetwelk na zijne dood door zijnen broeder A b r a h a m B e e c k m a n is gegeven onder den titel van:

D. Isaaci Beeckmanni, *Medici et Rectoris apud Dordracenos*, *Mathematico-physicarum Meditationum*, *Quaestionum*, *Solutionum Centuria*, Traject. ad Rhen. 1644. 4°.

Zie B a l e n, *Beschryv. van Dordr.*, bl. 674 en 676; L a R u e, *Gelett. Zeel.*, bl. 8-10; K o k, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 307 en 308; C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 203-205; C o l l o t d'E s c u r y, *Hollands Roem*, D. I. bl. 9 en 10 in de noot, D. II. bl. 276 en 277; Dr. S c h o t e l, *Kerkel. Dordr.*, D. I. bl. 321; *Biogr. Univ.*

[Elias Beeckman]

BEECKMAN (ELIAS), volgens sommigen een zoon van den voorgaande, was, tijdens den inval der Franschen in 1572, Vaandrig van de kompagniën van den Luitenant Kolonel C a u , en lag in bezetting te Aardenburg, van welke stad J o a n C a u Kommandant was, die echter gedurende zijn afwezen het kommando over deze plaats, waar het geheele garnizoen uit 36 of 38 man soldaten bestond, aan B e e c k m a n had opgedragen. De Luitenant-Generaal Graaf d e N a n c r é , die over de Fransche troepen in Vlaanderen bevel voerde, onderrigt dat dit stadje zoo zwak bezet was, besloot daarop eenen aanslag te wagen. Zoodra het berigt hiervan, den 25 Junij te Aardenburg kwam, nam de Regering het kloekmoedig besluit, om, hoe gering de magt ook zijn mogt[1], de stad tot het uiterste te verdedigen. Nu werden alle mogelijke middelen van verdediging bijeengebragt. B e e c k m a n sprak overal moed in, vroeg den wachthebbenden burgeren, of zij gezind waren, met hem het leven op te zetten? 'Ja,' was het antwoord, 'wij willen met u leven en sterven.' Rustig en in stilte, ieder op zijnen post wachtte men den vijand af, die nog dien zelfden nacht, omstreeks twee ure, kwam aanrukken. De drooge grachten van eenige, buiten de stad liggende, oude vestingwerken, tot loopgraven gebruikende, naderden de Franschen, begunstigd door den nacht, de landpoort, en vielen met hevigheid aan, om, tot in het ravelijn voor die poort door te dringen. Doch door het musketen schrootvuur der verdedigers, werden zij genoodzaakt na meer dan twee uren stormens met overhaasting terug te trekken. Doch op een half uur afstands van de stad maakte de vijandelijke krijgsmagt, welke thans tot acht of negen duizend man was aangegegroeid, zich tot eenen tweeden storm gereed. Al het voetvolk en 900 ruiters werden gelast, zich met het vervaardigen van rijsbossen bezig te houden, ten einde tot het vullen der grachten aan te dragen; en tegen den avond drongen de belegeraars met sterke hoopen op naar de stad, zoodat het voor de belegerden niet meer twijfelachtig kon zijn, dat zij eenen bangen nacht te gemoet gingen. Met eene bewonderenswaardige vastberadenheid, stelden de Aardenburgers alles in het werk, wat tot verdediging hunner aangevochtene veste strekken kon. Men liet het water in de grachten hooger oploopen; zond naar Sluis om ondersteuning, bragt alles bij een wat tot verwering kon dienen. In den voormiddag deed de Magistraat de voornaamste burgers te zamen komen, en stelde hun den gevaarvollen toestand der stad voor oogen, tevens de vraag opperende, of het ook pligt ware, door een tijdig verdrag, de stad voor het uiterste te bewaren. Tot deze zamenkomst

(1) Behalve de reeds gemelde 36 of 38 krijgslieden, kon men niet meer dan 175 weerbare burgers op de been brengen; er lagen wel negen stukken geschut op de wallen, doch daaronder slechts vier bruikbare en er was maar een eenige konstapel, die de vereischte bekwaamheid had, om die te bedienen.

was ook B e e c k m a n geroepen, en deze heldhaftige jongeling verklaarde nu, dat hij van geen verdrag wilde hooren, maar liever tot den laatsten man toe zou vechten, en, in de betrachting van eer en eed, voor het vaderland sterven, dan eene plaats van zooveel gewigt onder het geweld des vijands te laten komen. Op deze verklaring rees de President Schepen R o m a n op, uitroepende: 'Ja! liever vechten en sterven dan den vijand te laten meester worden!' 'Dat willen wij allen!' was de algemeene uitroep, welke hierop volgde, en van de gedane verklaring werd een schriftelijk bewijsstuk opgemaakt. Gezamenlijk begaf men zich daarop ter kerk, werd dáár door gebed en toespraak gesterkt, en van nu af werd er van niets meer gesproken, dan hoe men zich tot het uiterste zou verdedigen. Daar de stad niet was ingesloten, had men het geluk tegen den avond nog 40 man onder den vaandrig V a n e v e l d , te zien binnenkomen, benevens twee wagens met amunitie; en toen, de nacht reeds met eene digte duisternis gevallen zijnde, de Franschen, tot onder de wallen genaderd, op eene eerste begroeting uit geschut en handgeweer, voor een oogenblik waren teruggedeinst, ontving de stad eene nieuwe ondersteuning van 120 soldaten, onder bevel van den Kolonel A l b e r t S p i n d l e r en den ouden ervaren Kapitein J o h a n v a n O l d e n b u r g . Hierdoor steeg de moed der verdedigers, en op den oogenblik dat de nieuwe aankomelingen, onder het slaan van de Prinsemarsch, op de wallen post namen, deden de Franschen met groote verwoedheid eenen aanval op drie plaatsen te gelijk. De hevigste was gerigt tegen het ravelijn voor de Landpoort, hetwelk door de verdedigers onbezet was gelaten. De gracht daar voor werd spoedig met rijsbossen gevuld, de barrières binnen en buiten de valbrug, welke over de ravelijnsgracht lag, werden opcngebroken, die brug zelve neder gelaten en, onder een vervaarlijk triomfgeschreeuw, stoven de aanvallers het ravelijn binnen; zij meenden reeds in de stad te zijn, en, door de duisternis misleid, wisten zij niet, dat eene tweede brug over de hoofdgracht, door eene barrière gesloten, hen nog scheidde van de poort en de stad. Deze dwaling was oorzaak, dat de bestormers op de twee andere punten zich bij den hoofdaanval voegden, en al het geweld des vijands alleen tegen de Landpoort gerigt werd. Hier konden nu ook de verweerders al hunne magt zamen trekken, en digt aan een geschaard op de courtinen, ter wederzijden van de poort, zonden zij onophoudelijk een hagelbui van kogels af op den vijand, die bezig was de barrière voor de binnenbrug omver te halen. Onder hen bevond zich ook B e e c k m a n , die des daags, als Bevelhebber der plaats, te paard had rondgereden, aan ieder zijnen post aanwijzende en zijnen pligt leerende, maar nu het bevel aan S p i n d l e r had overgegeven. Met musket en karabijn brandde hij zonder tusschenpoozen los op den vijand, tot dat hij eene wonde bekwam, welke hem belette het geweer te gebruiken. Maar ook nu hield hij niet af: 'courage mannen!' riep hij uit, 'kan ik niet meer schieten, ik zal bij u

blijven!' en door moed in te spreken, en te wijzen waarheen het vuur moest gerigt worden, bleef hij zich zelven gelijk in de roemwaardigste moedbetooning, en had dan ook het onuitsprekelijke genoegen van den vijand met een verlies van 500 man te zien aftrekken, terwijl er nog zes honderd twintig krijgsgevangen gemaakt waren, zonder dat er van onze zijde eene enkele gesneuveld was en slechts vijf of zes eenige wonden bekomen hadden.

Van de verdere lotgevallen van B e e c k m a n vinden wij niets vermeld, maar dit heldenfeit is dan ook voldoende om zijnen naam te vereeuwigen, en hoe hoog het te Aardenburg zelf geschat wordt blijkt daaruit, dat men aldaar ten stadhuize nog den degen bewaart door B e e c k m a n tijdens het beleg gedragen en ten jare 1780 door D. R a d e m a c h e r , Heer *van Nieuwerkerk* enz. aan de stad ten geschenke gegeven. De degen hangt in een opzettelijk daartoe vervaardigd kastje, waarbij het volgende versje van den Zeeuwschen dichter J a c o b u s B e l l a m y :

> Dit 's B e e k m a n s degen, in wiens onverwinbre vuist,
> Hij 't vege Nederland, door Fransch geweld verguisd,
> Op d' Aardenburgschen wal manhaftig deed herleven,
> Door R a d e m a c h e r s gunst den roest des tijd ontheven.

Zie V a l k e n i e r , *Verwerd Europa*, D. I. bl. 728-730; M o n t a n u s , *Leven van Willem den Derden*, D. I. bl. 394-396; S y l v i u s , *Hist. onses Tijdts*, D. I. bl. 311-314 en 324; *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. I. bl. 23-24; v a n S y p e s t e y n en de B o r d e s , *de Vordediging van Nederl. in* 1672 *en* 1673, D. I. bl. 78; en vooral J. B o s s c h a , *Heldendaden te Land*, D. II. bl. 79-87, wien wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn.

[Cornelis Beeckman]

BEECKMAN (CORNELIS) was Kapitein bij de Admiraliteit van Amsterdam sedert 1693, na waarschijnlijk in minderen rang, in de vroegere oorlogen te hebben gediend. Als zoodanig was hij bij de vloot van den Luitenant-Admiraal C a l l e n b u r g h in 1694 waarmede Barcelona ontzet en Palamos beschoten werd. Even zoo had hij het bevel over een schip van oorlog in de groote vloot onder den Luitenant-Admiraal v a n A l m o n d e waarmede in 1696 de kusten van Frankrijk in onrust werden gehouden, en commandeerde *de Gouda* van 64 stukken bij het beschieten van Koppenhagen in 1700, togten, waarbij veel nadeel aan de vijanden berokkend, maar voor de onzen weinig voordeel of eer behaald werd. Meer eer en voordeel hielp B e e c k m a n behalen hij de togt naar Cadix, die, hoewel mislukt, aanleiding gaf tot de zegepraal bij Vigos in 1703, waarbij een Fransch eskader vernield en al de daar liggende Spaansche koopvaarders verbrand of genomen werden. Niet minder eer behaalde hij bij het beschieten van Gibraltar, dat voor de Engelschen en Nederlanders moest bukken. Zoo hielp hij ook tot twee malen toe het belegerde Gibraltar ontzetten en had een eervol aandeel in de vernieling van eenige Fransche schepen onder bevel van de P o i n t i s . B e e c k m a n s ijver en moed deden hem het bevel verkrijgen over de *Prins Willem*, een schip

van 92 stukken, waarmede hij in de Middelandsche zee, gedurende den successie-oorlog tot den aanslag tegen Toulon medewerkte, een vijandelijk konvooi hielp verstrooijen en de eilanden Sardinië en Minorca vermeesteren. Tot tweemalen toe, in 1706 en 1709, voerde hij bevel over een eskader van acht schepen, tot bescherming der Oostindische retourvloot, zonder hoogeren rang dan die van Kapitein. Die van 1709 was zijne laatste zeetogt. Hij verkreeg eindelijk, nadat men hem te lang was voorbijgegaan, den rang van Schout bij Nacht, maar ontsliep kort na zijne bevordering in 1716.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. II.

[Lodewijk Justinus Wilhelmus Beeckman]

BEECKMAN (LODEWIJK JUSTINUS WILHELMUS), geboren te Kampen den 22sten Julij 1812, had zijne opvoeding en opleiding tot zijne Akademische loopbaan aan het instituut van de Heeren van Wijk en Zoon in die stad genooten. Nadat Beeckman hier zijne eerste jaren had doorgebragt bezocht hij nog één jaar de Latijnsche school te Kampen, doch bleef niet te min bij voortduring de leerling van zijne vroegere onderwijzers, die na het overlijden van zijnen vader, als het ware diens plaats bij den jongeling bekleedden en altijd zijn onbepaald vertrouwen bleven genieten. Beeckman was een jongeling van uitstekende verwachting, vol ijver voor de studiën en voor al wat schoon en edel was. In het jaar 1829 zich naar de Hoogeschool te Leiden begeven hebbende, ten einde er zich in de Regtsgeleerdheid te oefenen, schaarde hij zich in de gelederen der Studenten, die de wapenen hadden opgevat om het vaderland te verdedigen. In het gevecht bij Beeringen, den 5den Augustus 1831, hadden zij zich in eene sloot gelegerd, en vuurden dapper tegen de Belgen. Beeckman bevond zich achter eene hoogte, welke hem belette te schieten. Het regende kogels en het denkbeeld van daarbij werkeloos aanschouwer te zijn, was hem onverdragelijk. Ofschoon men het hem ernstig afraadde, wilde hij van plaats veranderen, en naauwelijks had hij zich opgeheven om op den vijand los te branden, toen een doodelijk lood hem vlak in het voorhoofd trof. Door den drang van het gevaar kon het lijk niet plegtig met krijgsmanseer ter aarde worden besteld. In diepe stilte werd hij op het slagveld begraven. Zijne medestudenten hebben hem in de St. Pieterskerk te Leiden een gedenkteeken opgerigt, terwijl bij de welkomstgroet der terugkeerende studenten te Leiden, zijner nagedachtenis regtmatige hulde was toegebragt, alsmede bij eenen gevoelvollen brief van rouwbeklag aan zijne moeder, van wege den Rector en den Senaat der hoogeschool, onder dagteekening van 1 September 1831, door den Rector en den Secretaris onderteekend.

Zie Olivier, *Merlowaard. uit den tiendaagschen Veldt.*, bl. 99-105; van Wijk, *Algem. Wetens. Woordenb.*

[David Beek]

BEEK (DAVID). Zie BECK (DAVID).

[Joannes Aegidius Bartholomeus ter Beek]

BEEK (JOANNES AEGIDIUS BARTHOLOMEUS TER), zoon van Albertus ter Beek en van Maria Baartmans, geboren te Leiden den 23

Augustus 1799, beoefende reeds als jongeling de teekenkunst en won in 1818 den prijs der eerste klasse op het Departementaal Teeken-Instituut te Bergen op Zoom. In het jaar 1832 begon hij zich op het pastelteekenen toe te leggen, waarmede hij in de volgende jaren onderscheidene portretten vervaardigde. Later het schilderen in olieverw ter hand genomen hebbende: leverde hij op de tentoonstelling te Rotterdam in 1836, drie schilderijen, voorstellende een *Boschgezigtje*, een *Binnenhuisje* en een *vrolijke Boer*. Ter Beek had zich te Gouda gevestigd, en overleed te Amsterdam den 26 December 1849.

Hij was gehuwd met Catharina Petronella Bertels, bij wie hij eenen zoon en twee dochters verwekt had.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Johannes van Beek]

BEEK (JOHANNES VAN). Zie BEKA (JOHANNES A).

[Kornelis van Beek]

BEEK (KORNELIS VAN) leefde in de vijftiende eeuw en is geweest Kanunnik en Prior van het klooster, *Divisio Apostolorum* genaamd, te Utrecht. Hij liet den roem na van een man geweest te zijn van een gezond oordeel, schrander vernuft en diepe geleerdheid. Zijne nagelatene werken zijn:

Chronicon sui Monasterii; waarin vele zaken; aangaande het interdiet der Utrechtenaren en de ontheffing daarvan door Nicolaas de Cusa voorkomen.

Oratio contra Proprietarios.

Tractatus de visitationibus Monasteriorum.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(bijn), *Kerkel. Outh*. D. II, bl. 138; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Robbert van Beek]

BEEK (ROBBERT VAN), Koninklijke Raad in de provincie Overijssel, heeft geschreven:

Vaticinium Fauni pro invictiss. Philippo, *Rege Angliae*, *Franciae*, *Neapolis*, *Archiduce Austriae etc.*, Swollae 1553, 4°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Maarten van Beek]

BEEK (MAARTEN VAN) Zie BECANUS (MARTINUS).

[Adriaan van der Beek]

BEEK (ADRIAAN VAN DER). Zie BECANUS (ADRIANUS).

[Willem van der Beek]

BEEK (WILLEM VAN DER). Zie VERBEEK (WILLEM).

[Antonie van der Beeke]

BEEKE (ANTONIE VAN DER) meer bekend onder den naam van ANTONIUS TORRENTINUS, ook wel ANTONIUS GEMERTANUS genoemd, geboren te Gemert, was Rector der Latijnsche scholen eerst te 's Hertogenbosch, daarna te Utrecht, waar hij in 1596 overleed. Hij heeft een aantal Latijnsche dichtstukken uitgegeven, benevens de Latijnsche dichtkunde van D e s p a u t e r i u s , mede in Latijnsche dichtmaat, in 1573.

Zie (A. v a n G i l s ,) *Kathol. Meyer. Memorieb.*, bl. 321.

[Johannes van der Beeke]

BEEKE (JOHANNES VAN DER), Burgemeester van Deventer, komt het eerst in 1638 op de regeringslijsten dier stad voor en had sedert, gedurende eene lange reeks van jaren, zeer veel invloed en

deel aan de regering van Overijssel. Gewoonlijk afgevaardigd tot de Vergadering der Staten Generaal, vindt men zijnen naam onder vele staatsstukken in het Groot-Placaatboek, zoo als onder anderen met bijvoeging van: *tot den Doornick en den Krijtenberg*, bij het Tractaat met Denemarken in 1647, en bij het Tractaat van Marine, met den Ambassadeur van Spanje, in 1649 gesloten.

Hij koos in de binnenlandsche twisten, die in 1654 en 1655 Overijssel schokten, de zijde van diegenen, die de bevordering van den Prins van Oranje tegenhielden, hij werd met Rabo Herman Schele en Bernard Bentinck naar Holland gezonden, om over de handelwijze van een deel der Staten te klagen, en werkte later tot verzoening. Hij stierf in 1660.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. IV. bl. 168-195; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 406-412; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Harmen Wouter Beekkerk]

BEEKKERK (HARMEN WOUTER), geboren te Leeuwarden, den 18 November 1756, oefende zich eerst in de teekenkunde onder iemand van zeer geringe bekwaambeid, doch schilderde daarna onder de leiding van Johannes van Dregt te Amsterdam, waar hij aanmerkelijke vorderingen maakte. Vervolgens vestigde hij zich in 1776 of 1777 in zijne geboortestad en vervaardigde bij voorkeur groote stukken met historische of zinnebeeldige onderwerpen, ook wel met dieren en landschappen. Hij werkte ongemeen vlug en had veel aanleg; zijne voortbrengselen getuigen van eene stoute bevatting en een goed begrip van houding en toon, hoewel er op de teekening wel eens iets aan te merken valt.

Een zijner voornaamste schilderijen, dat men op het stadhuis te Leeuwarden aantreft, *het verzamelen der zeventig oudsten van Israël* voorstellende, met levensgroote beelden, is wel 6 el lang. Ook heeft hij onderscheidene altaarstukken geschilderd.

Hij overleed te Leeuwarden den 3 Junij 1796 en liet bij zijne echtgenoote, Klaaske Cupery, drie kinderen na. Zijn broeder was Haye Beekkerk, die zich bij de omwenteling van 1813, als Luitenant-Kolonel aan het hoofd van 350 man der Nationale Garde, onderscheidde.

Zie VAN EYNDEN en VAN DER WILLIGEN, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 420; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; Bosscha, *Gesch. der Nederl. Staats-Omwent.*, D. II. bl. 133.

[Isaak Beekman]

BEEKMAN (ISAAK). Zie BEECKMAN (ISAAK).

[Martinus Beekman]

BEEKMAN (MARTINUS), geboren te 's Gravenhage, was waarschijnlijk een zoon van Martinus Beekman, Prokureur en Notaris te dier stede, die in 1670 *Stichtelijke Poëzij*, en in het volgende jaar *Tresoir der Geestelyke Liederen* in het licht zond. De zoon was in de eerste helft der vorige eeuw Drossaard en Dijkgraaf van Asperen, en heeft zijne letterlievende landgenooten aan zich verpligt, door het bewerken van eene

Beschreiving van de Stad en Baronie Asperen, *vertoonende haare Oudheid*, *Gebouwen*, *Hooge en verdere Regering enz*. Utr. 1745. gr. 8°. met pl.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 305, D. IV. bl. 345.

[Johannes Beekman]

BEEKMAN (JOHANNES), een jongeling van burger afkomst en Notarisklerk te Leyden, gaf ter gelegenheid van den watervloed, welke voornamelijk Gelderland in 1809 teisterde, een vers uit

Aan het volk van Nederland, Leid. 1809. gr. 8°.

hetwelk zoodanig de spotlust van velen opwekte, dat het verzen en rijmen ter zijner eere regende, van welke er zelfs een drietal bijeen in het licht verschenen.

Zie *Woordenb. der Nederl. Dichters*, *ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Hermanus Johannes Beekman]

BEEKMAN (HERMANUS JOHANNES), geboren te Veur den 2den September 1768, werd door zijnen vader, eerst onderwijzer te Veur, daarna te Voorschoten, mede voor het onderwijs opgeleid. Bovendien genoot hij afzonderlijke lessen in de Wiskunde van P i e t e r v a n C a m p e n , en in de taal en onderwijskunde van de beroemde Leydsche onderwijzers S c h n e i t h e r en D e l l e b a r r e .

Aldus, zoo wel met praktische als theoretische bekwaamheden toegerust, verwierf hij, destijds Ondermeester te Voorschoten, in 1802 een volledig getuigschrift als Onderwijzer van het toenmalige Departementaal-Schoolbestuur van de Delf, en werd twee jaren later tot Onderwijzer bij de, door het Departement 's Gravenhage der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, destijds opgerigte school geplaatst, welke hij met evenveel bekwaamheid als ijver bestuurde tot in 1832, toen het Departement begreep, dat men de Departementaal-school, die zoo wel aan hare bestemming beantwoord had, als eene bijzondere inrigting aan B e e k m a n zelve kon en moest overdragen. Daardoor trad hij in dat jaar in de rij der bijzondere Schoolonderwijzers, terwijl hij zijne school als eene bijzondere school der tweede klasse bestuurde, waarmede hij voortging tot de dood hem den 13 Maart 1843 van deze aarde wegnam. Bij zijne echtgenoote, L. D o r r e p a a l , had hij vijf kinderen, onder welke een zoon en vier dochters.

Was B e e k m a n een voortreffelijk Schoolonderwijzer, zoodat een v a n d e r P a l m meermalen getuigde: ‘dat hij zich gelukkig achtte eenen B e e k m a n te hebben gevonden, om zijne denkbeelden over opvoeding en onderwijs te verwezenlijken’, niet minder nuttig trachtte hij ook den jongen Onderwijzers en kweekelingen te zijn, waartoe hem inzonderheid zijne betrekking als Voorzitter van het Onderwijzers-gezelschap, afdeeling 's Gravenhage, sedert 1820-1843, de meest ongezochte gelegenheid aanbood, die hij zich dan ook steeds ten nutte maakte. Deze betrekking gedurende bijna een vierde van eene eeuw door hem bekleed, getuigt, door elke jaarlijksche henkiezing, van de achting, die men hem toedroeg, maar

evenzeer van zijne bereidwilligheid om anderen van nut en dienst te wezen. En toch deze taak was geen der gemakkelijkste, in eene vergadering zoo talrijk van Leden, als verschillend van ouderdom. Vrij van alle aanmatiging wist hij zijn gedrag en zijne achting met de noodige vastheid te behouden; zonder zwak te zijn handhaafde hij de onderlinge eensgezindheid, beschouwende de bijeenkomsten niet enkel tot oefening, maar ook tot gezelligen omgang geschikt. Jonge onderwijzers en kweekelingen wist hij inzonderheid door voorgestelde vragen tot zoodanige eigen werkzaamheid op te wekken, die meest met hunne krachten overeenstemden: zij toch waren, naar zijne juiste stelling, in den tijd des bedrijvigen levens; zij behoefden nog te zoeken en te vinden; aanleiding wist hij elk hunner te geven naar zijne krachten. Eerst dan, als het hoogere onderwerpen gold, hetzij van wetenschappelijken aard, of wel uit het schoolleven, voor welker behandeling alleen de man van ondervinding gevorderd wordt, sloeg hij, gelijk de Heeren van den Heuvel, van Brink, Krieger en anderen, zelf de handen aan den arbeid, en gaf blijken van den rijken wetenschappelijken voorraad, waarvan hij willig aan anderen mededeelde, maar ook van zijne vele onderwijzers-ondervinding en de heldere inzigten in zijn vak.

Zie Buddingh, *Jaarboekje voor Hooger*, *Middelbaar en Lager Onderwijs*, bl. 93-106, uit de familiepapieren aangevuld.

[Lodewijk Justinus Wilhelmus Beekman]

BEEKMAN (LODEWIJK JUSTINUS WILHELMUS). Zie BEECKMAN (LODEWIJK JUSTINUS WILHELMUS).

[Gerard Beelaerts van Blokland]

BEELAERTS VAN BLOKLAND (GERARD), Heer van Wieldrecht en Dortsmonde, Vrijheer van Blokland, geboren te Dordrecht den 1 Januarij 1709, was een zoon van Gerard Beelaerts Pietersz., Kapitein ter Zee, en van Adriana Mesdag. Hij werd in het jaar 1752, wegens de stad Dordrecht, in de Raad van State gecommitteerd, en was daarna, in 1757, in Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en West-Friesland, doch werd in het volgende jaar Secretaris van de Provinciale Rekenkamer van Holland en West-Friesland, en overleed den 7den November 1790, bij zijne echtgenoote, Vrouwe Anna Wilhelmina Brandwijk van Blokland, Vrijvrouwe van Blokland, vier zoons nalatende.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

[Gerard Beelaerts van Blokland]

BEELAERTS VAN BLOKLAND (GERARD), geboren te Dordrecht den 5 Julij 1772, een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Pieter Beelaerts van Blokland en van Maria Adriana Beeftingh, genoot het eerste onderwijs ten huize en onder het opzigt van zijnen grootvader, legde zich vervolgens aan de Hoogeschool te Utrecht op de Wijsbegeerte en Regtsgeleerdheid toe en bekwam er in 1794 den graad van Doctor in het laatstgemelde vak, na het verdedigen van eene *Verhandeling over het privilegie van Jan van Beijeren aan het Duitsch Hanzeverband*

toegestaan, *bij van Mieris in het groot Charterboek D. IV bl.* 722 *te vinden*(1). Hierop vestigde hij zich als Advokaat te 's Gravenhage, waar hij zich, zoo door zijne bijzondere werkzaamheid als door kunde, onderscheidde. In 1802 tot Prokureur-Generaal aan de Kaap de Goede hoop benoemd, mogt hij en de gade met wie hij kort te voren gehuwd was, T h e o d o r a J a c o b a W i l h e l m i n a v a n R i e m s d i j k , eene merkbare bewaring door de Goddelijke Voorzienigheid ondervinden, daar het schip *de Vrede*, waarmede zij aanvankelijk de reis zouden aannemen, doch in welk voornemen zij door schijnbaar toevallige omstandigheden verhinderd werden, vijf dagen nadat het uitgezeild was in eenen hevigen storm op de Engelsche kust verging. Vervolgens den 24 December van dat jaar naar zijne bestemming vertrokken zijnde, kwam hij aldaar in April 1803 aan, en aanvaardde weinige dagen daarna zijne ambtsbediening als Prokureur-Generaal en tevens die van Advokaat Fiskaal bij de Hooge Militaire Vierschaar. In deze betrekkingen bleef hij werkzaam tot in 1806, toen de Engelschen zich meester van de Kaap de Goede Hoop maakten, en hem kort daarna tot Sekretaris van den Raad van Justitie aanstelden. Gedurende zijn verblijf aan de Kaap de Goede Hoop werden hem, zoo door het Bataafsche als door het Engelsche bestuur onderscheidene kommissiën opgedragen; - zoo werd hij in 1804 gecommitteerd tot voorziening in het gebrek aan levensmiddelen, veroorzaakt door een misgewas van granen, welke commissie hare maatregelen met het beste gevolg mogt bekroond zien. In 1812 werd hij gecommitteerd, om de commissie van regtspleging in de binnenlanden te vergezellen, en in het bijzonder belast met het onderzoek naar onderscheidene zware beschuldigingen van moorden, beroovingen en mishandelingen, welke door ingezetenen aan Hottentotten zouden zijn gepleegd en onvervolgd waren gebleven. In het jaar 1813 werd hij mede benoemd in eene gouvernementscommissie tot regeling der rekeningen en comptabiliteit van de onderscheidene onderdistrieten; en in 1815 werd hij weder in eene buitengewone commissie gezonden naar de drostdij Uitenhage, in welk distrikt sommige grensbewoners zich aan eenen gewapenden opstand hadden schuldig gemaakt, weshalve de Gouverneur Lord C h a r l e s H e n r y S o m e r s e t , noodig had geoordeeld daaromtrent op, of zoo na mogelijk bij de plaats zelve, een geregtelijk onderzoek en regtsuitspraak te doen plaats hebben. B e e l a e r t s was voorzien van volmagt, om de martiale wet te doen afkondigen, indien de opstand niet door de gewone middelen kon worden gedempt, of er geen geregelde regtspleging mogt kunnen plaats bebben; maar het was niet noodig om van die volmagt gebruik te maken, daar alles geregeld afliep, en na een bedaard onderzoek de hoofdschuldigen hunne welverdiende straf ondergingen.

(1) *Dissertatio Juris publici ad privilegium Joannis Bavari*, *Hansae Teutonicae indultum*, *apud van Mieris Chartulariae Tom. IV. p.* 722. Traj. ad Rhen. 1794.

Na van het Engelsche gouvernement verlof te hebben bekomen, om eene reis naar Europa te doen, kwam B e e l a e r t s den 25 September 1817 in het Vaderland aan, vestigde zich als Advokaat te 's Gravenhage, werd nog in het zelfde jaar in den adelstand verheven en in 1819 tot Regter in de regtbank van eersten aanleg te Rotterdam aangesteld. In 1823 verkreeg hij zitting in het kollegie van de Ridderschap van Holland, en in het zelfde jaar werd hij door de Provinciale Staten van Holland verkozen tot Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in welke laatste betrekking, waartoe hij in 1826, 1829, 1832, 1835 en 1838 herkozen werd, hij zich, zoo door zijne grondige kennis van de staatshuishoudkunde als van het regt, onderscheidde. Bij de merkwaardige beraadslagingen over de onbeperkte vrijheid van den graanhandel in Mei 1824, bestreed hij met groote bekwaamheid de redenen van hen, die de beperking van dien handel voorstonden. In zijne redevoering over het Burgerlijk Wetboek uitgesproken, had zijne regtsgeleerde kennis zoo zeer uitgeblonken, dat hij benoemd werd tot lid der commissie tot zamenstelling van nieuwe wetboeken voor het Koningrijk der Nederlanden; terwijl hij in die betrekking met duidelijkheid en naauwkeurigheid de redactie van onderscheidene titels van het Burgerlijk Wetboek verdedigde. Nederlands Koning liet dan ook zoo veel bekwaamheid niet onopgemerkt, maar benoemde B e e l a e r t s , in het jaar 1825 tot Ridder der orde van den Nederlandsche Leeuw, en in 1838 tot Kommandeur dier orde.

Ook het Provinciaal Utrechtsch Geuootschap en de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden wisten zijne verdiensten op den regten prijs te schatten, daar het eerste hem in 1827 en de andere in het volgende jaar hem met het Lidmaatschap vereerden.

In December 1829 werd hij tot Secretaris van den Raad van State aangesteld, en zeven jaren later verwisselde hij dien post met dien van Lid van dien Raad. Na het overlijden van den Minister van Finantiën Mr. A r n o l d W i l l e m N i c o l a a s v a n T e t s v a n G o u d r i a a n , in 1837, werd onzen B e e l a e r t s die portefeuille aangeboden, doch het was niet dan schoorvoetende dat hij er toe kon besluiten om den 1 Junij van dat jaar, de directie van het Departement van Finantiën *ad interim* op zich te nemen. Niet lang echter duurde het of Z.M. Koning W i l l e m I. wist hem over te halen om de geheele Ministeriële betrekking op zich te nemen. Toen echter in 1839 de door hem voorgedragene middelen, ter voorziening in de Finantiëele aangelegenheid, niettegenstaande zij door hem en zijnen ambtgenoot, den Minister van Koloniën, met ijver en naauwgezette overtuiging werden verdedigd, bij de Tweede Kamer verworpen werden, wenschte hij ontslagen te worden van eene betrekking, welke hij met weêrzin en alleen ter voldoening aan het zoo dringend verlangen van den Koning had op zich genomen, en dezen wensch zag hij den 9 Januarij

1840 voldaan, terwijl hem den rang van Minister van Staat werd toegekend en hij weder zitting nam in den Raad van State.

B e e l a e r t s , die den 25 Februarij 1844 overleed, tokkelde ook somtijds de Nederlandsche lier; zelfs bestaat er nog een dichtstukje, door hem op veertienjarigen leestijd vervaardigd, hetwelk reeds veel aanleg toont; zijn lang verblijf aan de Kaap de Goede Hoop en zijne drukke bezigheden aldaar, waren echter oorzaak dat hij later niet zulk eene hoogte op den zangberg bereikte, als men aanvankelijk meende van hem te mogen verwachten. Daar er, zoo ver wij weten, geen enkel dichtstukje van hem het licht ziet, zullen wij hier laten volgen zijne *Gedachten bij de Aardbeving, welke den* 4 *December en volgende dagen aan de Kaap de Goede Hoop plaats had*.

Beef, aarde, beef voor 's Hemels alvermogen,
Uw Schepper raakt U aan!
Spring op van vreugd', wil de eer uws Gods verhoogen,
Erken zijn wonderdaân!

Aanbidt Gods Almagt nu, verschrikte stervelingen,
Bij 's afgronds naar geluid.
Valt nedrig Hem te voet, met all' de Hemellingen,
En roept zijn grootheid uit.

Maar roemt zijn goedheid ook, die wijl het aardrijk trilde,
Uw aanzijn heeft gespaard;
U leeren, leiden, maar nog niet verderven wilde;
Uw have en goed bewaard.

Aanbidt zijn goedheid dan, en wilt op Hem vertrouwen,
Wiens wenk 't Heelal gebiedt;
Dankt zijn genade, daar, bij 't kraken der gebouwen,
Geen mensch het leven liet.

Die God, die de aarde schiep, zal ook zijn werk volmaken,
En wij begrijpen 't niet:
De Christen vindt hier niets, dat hem vervaard kan maken,
Als hij op Jezus ziet.

Ontzagg'lijk oogenblik! daar treedt Hij op de wolken
Als onze Regter voort;
Veracht het dwaas gewoel der ondermaansche volken
Tegen Zijn heilig Woord.

Valt Jezus dan te voet, verdoolde stervelingen,
En roept zijn grootheid aan:
Hij zag op 't menschdom neêr uit 's Hemels hooge kringen,
En was met ons begaan.

Hij daalde uit vrije gunst, en met ons leed bewogen,
Op 't zondig aardrijk neêr;
Voldeed aan 's Vaders eisch, en vorderd' na 't verhoogen,
Slechts onze liefde weêr.

Het aardrijk heeft gebeefd, toen Hij den geest zou geven
Voor 't menschelijk geslacht:
Maar dit verzekerde U 't verworven eeuwig leven;
Hij riep: *Het is volbragt*.

‘Deez' mensche was Gods Zoon! deez' mensche was regtvaardig!’
Roept siddrend een Romein.
‘Ja Jezus is Gods Zoon en onzer hulde waardig!’
Moet 's Christens juichtoon zijn.

Van aard was Beelaerts leergierig en werkzaam, gezet op regtvaardigheid en billijkheid; gaarne dienst en hulp bewijzende; een vriend van de gezellige verkeering in den maatschappelijken kring, maar nogthans aan de huisselijke den voorrang gevende. Niet blind voor eigen gebreken, was hij bereid, waar een driftig gestel hem soms mogt vervoerd hebben tot verongelijking, om bij bedaard inzien zulks op gepaste wijze te vergoelijken. Van zijne werkzaamheid leverden zelfs de laatste dagen vóór zijne dood nog blijk, daar hij zich des avonds nog bezig hield met de voortzetting van een aangevangen *Beredeneerd register op het voornaamste der notulen van den Raad van State*, *sedert* 1813, zoo zelfs, dat hij in den avond van den laatsten dag, de pen niet met den duim kunnende houden, die echter tusschen de twee voorste vingers bestuurde, om nog eenige regelen op het papier te brengen.

Zijne echtgenoote, die hem reeds in 1833 in den dood was voorgegaan, liet hem twee zonen en twee dochters na. Van zijne zonen was de oudste, Mr. Frans Willem Anne Beelaerts van Blokland, bij 's vaders overlijden, Substituut-Officier bij de Arrondissements Regtbank te Rotterdam, en daarna Lid van die Regtbank, en de jongste, Mr. Cornelis Abraham Jeremias Beelaerts van Blokland, Comies bij het Ministerie van Finantiën, daarna Substituut-Griffier bij het Provinciaal Geregtshof van Zuid-Holland.

Beelaerts voerde tot wapen een schild van zilver, met drie mispelbloemen van keel, geblaad van synopel, het hart van goud, staande twee en een. Het wapen gedekt met een helm van zilver, gevoerd van keel, getralied en geboord van goud; op den helm een kroon van goud, met paarlen en daaruit springende een hanenhals en kop van zilver, gekamd en gebaard van keel; voorts met zijne helmstukken van keel en zilver. Het wapenschild vastgehouden aan den regter kant door eenen klimmenden haan van zilver, gekamd, gebaard en gestaart van keel, aan de linker zijde door eenen klimmenden griffioen van goud.

Zie *Birogr. Nationale; Algem. Konst- en Letterb.* voor 1820, D. II. bl. 137, en voor 1828 D. II. bl. 21; M. S i e g e n b e e k , in de *Handelingen van de Maarts. der Nederl. Letterk.* voor 1844, bl. 31 en 32. uit de familiepapieren aangevuld.

[Johannes Beeldemaker]

BEELDEMAKER (JOHANNES) geboren te 's Gravenhage in 1630, schilderde voornamelijk harten- en zwijnenjagten, en al wat tot deze vorstelijke tijdkorting behoort, ook hazen, konijnen, honden, en mede de vereischte menschelijke beelden, als heeren, vrouwen, jagers, jongens en hoeren; en doorgaans stoffeerde hij de voorgronden van zijne stukken met klissen, planten, distels, inlandsche kruiden en meer andere dingen van dien aard. Ook schilderde hij somtijds wel een slapend boerinnetje, verzeld van melkkoeijen, schapen, lammeren, huppelende bokken en geiten, terwijl het boerinnetje bij haar ontwaken de melkemmers door de jagershonden uitgeslurpt vond. Daar is nog een stuk van hem voorhanden dat zeer schoon en wel geschilderd is, verbeeldende een slapende nymf, opgewacht bij een veldstoet van huppelende bokken en geiten; het is gejaarteekend 1652. J a n B e e l d e m a k e r had in zijn tijd vele leerlingen en ook vele kinderen, hij moet in zeer hoogen ouderdom gestorven zijn, want hij leefde nog in 1710.

Zie v a n G o o l , *Nieuwe Schoub. der Ned. Kunsts.*, D. I. bl. 63 en 64; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers*.

[Frans Beeldemaker]

BEELDEMAKER (FRANS), een zoon van den voorgaande, werd geboren te 's Gravenhage in het jaar 1669, en leerde de beginselen der schilderkunst hij zijnen vader, maar tot rijpere jaren gekomen zijnde, kwam zijn lust niet overeen met die van zijnen vader, want zijne neiging helde over tot verhevener onderwerpen; om dus aan zijne neiging te voldoen, werd hij besteld bij den beroemden historieschilder W i l l e m D o u d y n s , bij wien hij zich met vlijt in de kunst oefende, tot dat hij zich bekwaam oordeelde en lust gevoelde om een reis naar Rome te doen; hier eenige tijd geweest zijnde; geraakte hij weldra in kennis met de Bembroeders, die hem om zijn norsch en grijnzend humeur, den toenaam van *Aap* gaven. Hij bleef niet lang te Rome, maar kwam spoedig naar Holland terug en zette zich met der woon in zijne geboorteplaats neder, daar hij in den beginne veel te doen had, met het schilderen van zolder-, deur- en schoorsteenstukken, inzonderheid gedurende de tijd, dat M a t t h e u s T e r w e s t e n naar Rome was, doordien men daar destijds weinig keur had, vermits de oude Meesters meest overleden waren; maar toen T e r w e s t e n van zijne driejarige reis was teruggekomen, had B e e l d e m a k e r weinig meer te doen, alzoo deze hem verreweg in bekwaamheid overtrof. B e e l d e m a k e r was ook lid der Haagsche broederschap, maar hij gedroeg zich zoo norsch en grillig ten aanzien van zijne medebroeders, dat men ras begreep, dat hij te regt in Rome met den bentnaam van *Aap* gedoopt was. In 1717 ging bij buiten Rotterdam

wonen, ter plaatse waar zijne vrouw geboren was, en overleed aldaar in hoogen ouderdom.

Zie v a n G o o l , *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunsts.*, D. I. bl. 289-203; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* in welke beide laatste werken hij abusivelijk J e a n genoemd wordt.

[Johannes Beeldsnijder]

BEELDSNIJDER (JOHANNES), of, zoo als die familie zich destijds schreef, BEELTSNIJDER, geboren te Amsterdam den 7 October 1603, was, na volbragte studie, in 1630, Predikant te Beilen, waar hij in 1678 Emeritus werd. Hij maakte zich ook buiten zijne gemeente bekend door de volgende werken:

Ontledinghe der Christelijke Catechismi, Amst. 1655, 4°.

Opene Fonteyne, Amst. 1657, 8°.

Nieuwjaars Predicatie, 8°.

Over den Lofzang Simeon, 8°.

Waare christelyke Huishouding, 12°.

Over 1 *Reg. IV*, *vs.* 12 *en* 13, 12°.

Den Afval der Christenen, 12°.

Over Lucas II, *vs.* 29 *en* 31, 12°.

Salig sterven der kinderen Godts, 12°.

Afsterven van den soone Jeroboams, 12°.

Over Simeons opregt geloove, 12°.

Ses Predicatiën over verscheyde stoffen, 12°.

Gekroonde Stephanus.

Zijne beeltenis gaat in plaat uit, met een bijschrift van V o l l e n h o v e er onder.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III, uit de familiepapieren aangevuld.

[Anthonij Beeldsnijder van Steenbergen]

BEELDSNIJDER VAN STEENBERGEN (ANTHONIJ), of liever BEELTSNIJDER VAN STEENBERGEN, welke laatste naam hij van zijne moeder had aangenomen, was Burgemeester te Kampen, toen in het jaar 1673 de Franschen die stad verlieten. Daar zij echter nog de bedongene brandschatting ontvangen hadden, deden zij eenige dagen voor hunnen uittogt de Regering op het stadhuis bijeen roepen, en namen haar, nevens nog eenige andere vermogende burgers, tot zestien in getal, in hechtenis, en voerden twaalf hunner, onder welke ook B e e l t s n i j d e r , als pandslieden den 10den December mede naar Arnhem, waar zij in een gat van het stadhuis, hetwelk den soldaten eertijds tot wachthuis gediend had, werden opgesloten, zonder van eenige levensmiddelen verzorgd te worden, behalve dat zekere Weduwe M u y s hen, uit liefdadigheid, door de traliën, eenig brood en wijn toereikte. In den namiddag echter hadden zij het geluk van, door voorspraak van eenige aanzienlijke burgers dier stad, op een beter vertrek van het Prinsenhof te worden overgebragt, waar onderscheidene voorname lieden hun, uit medelijden, van bed, bulster en verdere benoodigdheden voorzagen. Desniettegenstaande waren de ongemakken, welke zij gedurende deze

gevangenis moesten doorstaan, zeer groot. Want aangezien de Regeringpersonen, hunne medeleden, door de Algemeene Staten waren afgezet, en, slechts eenige burgerhoplieden bij voorraad waren aangesteld geworden, om uit hunnen naam de Regering op eenen naauwbepaalden voet waar te nemen, tot dat, wegens de aanneming van Overijssel in de vereeniging, eindelijk een volkomen besluit zou zijn genomen, zoo scheen hun ontslag, uit hoofde de in bewind zijnde Regering, geene gelden dan op uitdrukkelijken last der Algemeene Staten mogt uitgeven, nog ver te zoeken en zij dus vooreerst niet gelost te zullen worden. Om zich dus eenmaal uit zoo eene lastige inkerkering ontslagen te zien, deden zij zelven door hunne vrienden de brandschatting op hunnen naam lichten, en die voor rekening van de stad, den 6 Maart 1774, aan de Franschen overmaken, waarop zij den volgenden dag ontslagen werden en naar Kampen terug trokken, waar de Regering, toen zij later hersteld was, hun niet alleen de voor de stad verstrekte gelden terug gaven, maar bovendien uit dankbare erkentenis, zoo voor de ondergane inkerkering van twaalf weken en daarbij uitgestane ellende, als wegens de hulp, in het opschieten der penningen aan de stad bewezen, ieder eenen gouden gedenkpenning ter waarde van omtrent 70 of 80 gulden, behalve nog eenige anderen van zilver vereerde.

B e e l t s n i j d e r, die later nog Ontvanger der stad Kampen, Ordinaris Gedeputeerde van de Staten van Overijssel, en laatstelijk in de Staten-Generaal geweest is, overleed in 1702. Hij was gehuwd met M a r g a r e t h a v a n B r e d a, bij wie hij een zoon verwekte, J o h a n B e e l t s n i j d e r v a n S t e e n b e r g e n, geboren den 22 October 1661, Kameraar der stad Kampen en Gemagtigde van wege Overijssel in de hooge vergadering der Algemeene Staten, die een groot liefhebber der Nederlandsche Penningkunde was. Een volle neef van hem, J a c o b u s B e e l t s n i j d e r, geboren in 1695, was Consul-Generaal van de Canarische eilanden, en later Dijkgraaf van het Nieuwe land met zijn buitenland. Deze was gehuwd met A l i d a M a t r o o s, bij wie hij zes kinderen verwekte.

Zie V a l k e n i e r, *Verwerd Europa*, D. II. bl. 653-655, v a n L o o n, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 133 en 134, uit de familiepapieren aangevuld.

[François Beeldsnijder Gerardszoon]

BEELDSNIJDER GERARDSZOON (FRANÇOIS), geboren te Amsterdam den 20 April 1755, was Kolonel van de Amsterdamsche ruiterij in het jaar 1787, Lid van het Committé van Justitie aldaar, en Ontvanger van de begrafenissen van het St. Anthonius-kerkhof.

Hij hield zich omstreeks 1791 met het vervaardigen van mikroskopen onledig, en bragt werkelijk een mikroskopisch voorwerpglas, uit crown- en flentglas zamengesteld, tot stand. Het bestaat uit drie lenzen: namelijk twee biconvexe crownglaslenzen en eene biconvexe flentglaslens, tusschen deze beide. Zij zijn goed geslepen en blijkbaar met zorg geeentreerd. Op zich zelven gebruikt geeft dit stel lenzen een scherp geteekend beeld, en als objectief

in een mikroskoop van A m i c i gebruikt, verdient het de voorkeur hoven eene enkelvoudige lens van gelijken brandpuntsafstand. Zoodat onder hen, die getracht hebben het doel te bereiken, om een mikroskopisch achromatisch voorwerpsglas te vervaardigen, B e e l d s n i j d e r inderdaad als een der eersten genoemd worden.

Bij zijn overlijden, in 1808, liet hij, bij zijne echtgenoote, A n n a M a r i a O l i j, liet hij zes kinderen na.

Zie v a n d e r B o o n, *over de Ontleedk. van den Mensch*, bl. 252; P. H a r t i n g, *Het Mikroskoop en deszelfs gebruik*, D. III. bl. 168, uit de familiepapieren aangevuld.

[Joost Jansz. Beelsnijder]

BEELSNIJDER (JOOST JANSZ.). Zie JANSZ. (JOOST).

[Leonard Beels]

BEELS (LEONARD), geboren den 13den September 1674 te Maassluis, waar zijn vader, T h e o d o r u s B e e l s, toen Predikant was, werd, na volbragte studiën, in 1699, Predikant bij de Hervormden te Breukelen, van waar hij in het jaar 1708 naar Gouda beroepen werd. Hier verkondigde hij het Euangelie tot in 1722, toen hij naar Amsterdam vertrok, waar hij den 5 November 1756 overleed.

Hij heeft de volgende werken nagelaten:

Babels Nederlaag en Ondergang, Utr. 1706, 4°.

Boet- en Bededags Predicatie gedaan op den Dankdag van het jaar 1706.

Predikatie op de vernieuwing der kerk van Breukelen, 8°.

Vrijmoedigheid der Belijdenisse, Gouda 1709, 8°.

Afscheid van Breukelen en intrede te Gouda, Gouda 1709, 8°.

's Menschen noodigste Betragtingen, Amst. 1716, 8°.

Het betrouwen in de Dood, *in eene Lijkpredikatie over D.C. Ruppius*, Amst. 4°.

's Vijands Trouwlooze en Bedriegelyke Handel, Gouda 1719, 8°.

Abrahams Dood en Begrafenisse, Gouda 1722, 8°.

Gronden van den Godsdienst, Gouda 1722, 8°.

Lijkpredikatie op D. van Leusden, 8°.

Gedagten over Gods beeld in den Mensch, Gouda 1722, 8°.

Lijkpredikatie op J. de Mey, 8°. *De Bekeerde Moordenaar*, Gouda 1722, 8°.

Henochs wandel, *in eene Lykpredikatie op D.J. van Staveren*, Amst. 1724, 4°.

Sodoms Sonden en Straffen, Amst. 1730, 8°.

Groot vermogen van weynig Vroomen, *vertoond in een Bedendags-Predikatie over Jesaia I*, *vers* 9, *met eene bijgevoegde verklaring over Jes. IX*, *vs.* 1-4, Amst. 1731. 8°.

Tweetal van Lijkpredikatiën, Amst., 8°.

Boet-, *Bede- en Troosttstoffen*, Amst. 1739, 4°.

Lijkpredikatie over D. Zaunslifer, Amst. 1739.

Bijbeloeffeningen, Amst. 1744. 4°.

's Menschen Uyterste overdagt en aangedrongen, *tot betrachtinge van Godtzaligheid*, Amst. 1748, 4°.

Drietal van Bevestiging-Predikatiën, als een uyt Zefanja III, vs. 9, *ter Bevestiging van D^{o}. L. Steversloot; de*

tweede uyt Efezen IV, *vs.* 11, 12 *en* 13, *ter bevestiging van D^{o}. Tib. Reytsma; de derde uyt Titus III*, *vs.* 18, *ter Bevestiging van D^{o}. Noortbeek*, *binnen Amsterdam den* 14 *July* 1748, *waar by is gevoegt Verhandeling van het Onderwys der verscheene Zaligmakende Genade van Paulus bij Titus II*, *vs.* 11-14, Amst. 1748, 4°.

Vijftig Jaarige Jubel-Preek, *bij eene uytbreiding van Asafs betuyginge uyt Psalm LXXII*, *vs.* 23 *tot* 28, *waar agter gevoegt is Simions Gedrag en Lofzang bij de voorstellinge van den Zaligmaker der Waereld door Zijn Ouders in den Tempel*, *uyt Lukas II*, *vs.* 25 *tot* 32, Amst. 1749, 4°.

Zijne afbeelding is geplaatst voor zijn werk: *'s Menschen Uyterste overdagt*.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, III, IV en V; v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamreg. van Nederd. Boeken;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Marten Adriaan Beels]

BEELS (MARTEN ADRIAAN), een zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 15 April 1728, was Burgemeester te Amsterdam in 1787; een tijdvak, waarin de gemoederen in ons gemeenebest zoodanig aan het gisten waren en in denkbeelden verschilden, dat men aan de eene zijde, de toen plaats hebbende wijze van bestier goedkeurende, van geene verandering noch verbetering der in zwang gaande misbruiken en gebreken wilde hooren, en zich met hand en tand daar tegen kantte, terwijl de andere partij geene middelen te moeijelijk vond om, die hun tegen waren, te overwinnen, en het zoo noodig herstel in 's Lands en stedelijk bestuur met kracht door te zetten, en ware het mogelijk uit te werken. Burgemeester B e e l s behoorde tot de eerstgenoemde partij; geen wonder dan ook, dat hij zich den haat van dat gedeelte des volks op den hals had geladen, hetwelk herstel van de bezwaren vorderde. De eerste uitwerkselen van dezen haat en afkeer tegen hem, ondervond hij, toen hij benevens acht zijner mederaden, den 21ste April 1787, op aandrang der burgerij als Lid van de vroedschap werd afgezet; het tweede was noodlottiger, want op den 24ste Mei van dat zelfde jaar, snelde eene hollende bende, meest uit het slimste gespuis bestaande, naar zijn huis, en plunderde het deerlijk uit. De Burgemeester door het voeteuvel aan huis en kamer gebonden, had naauwelijks tijd, om, het naderend geweld vernemende, zich op eenen stoel door zijne knechten naar het achterhuis en voorts in den stal te laten dragen. Een zijner zonen en dochters, bezig met eenige papieren van aangelegenheid te bergen, werden daarin door het aanvangen der plundering gestoord; zij weken, en een der dochters bragt, in een hoekje van den tuin verscholen, eenen akeligen nacht door. Bij het opdagen der gewapende burgerij, verdween de schendzieke bende, om haren moedwil elders te gaan koelen. De aanleidende oorzaak tot deze en meer gelijksoortige

schenddaden was, zegt men, het ter teekening leggen van een request, behelzende hoofdzakelijk een verzoek: ‘om de herstelling van den Stadhouder in alle waardigheden en voorregten; de afzetting der onlangs nieuw aangestelde Raden en Kolonellen, de herstelling der afgezetten; de handhaving van de burgers, in- en opgezetenen bij derzelver voorregten; het weren der inbreuken omtrent dit alles geschied; de beteugeling van de losbandigheid der drukpers; de vernietiging van alle vrijcorpsen en genootschappen van wapenhandel; voorziening tegen het oproepen der schutterijen, buiten kennis en overleg der Wethouderen; en eindelijk het beletten van geldverzamelingen, ter betaling van vreemde en ongeregelde troepen.’ Ook verzekert men, dat deze eerlooze feiten nimmer zoude gebeurd zijn, indien de toenmalige Hoofdofficier, de aanvankelijke storenissen tegengegaan en geweerd had. Later kwam eene commissie uit den burgerkrijgsraad, den Burgemeester ten zijnen huize aankondigen: ‘dat aangezien zij zich verzekerd hielden dat de burgemeesterlijke waardigheid, in de toenmaals plaats vindende tijdsomstandigheden, niet zonder het uiterste gevaar kon worden gelaten in de handen van de zoodanigen, die, door het volhouden van een door de burgerij zoo zeer afgekeurd systema, alle aanspraak op het vertrouwen der burgerij verloren hadden, en het tevens zeer te duchten was, dat, wanneer hij, benevens Mr. G e r r i t W i l l e m D e d e l, niet van de burgemeesterlijke waardigheid werden ontzet, uit dit hun aanblijven in die qualiteit de uiterste wanorde en confusie zoude moeten geboren worden, inzonderheid dan, wanneer zijlieden, ten eenigen tijd, hetzij door eene meerderheid van stemmen in Burgemeesterskamer, hetzij door het bekomen van het presidium aldaar, in de gelegenheid mogten gesteld worden, om met meerder succes hunne verkeerde gevoelens door te drijven en tegen den wil der burgerij verdere demarches te ondernemen, terwijl daaruit ook niet anders dan de akeligste gevolgen, zoo voor hun zelven, als voor de burgerij te wachten zouden zijn. Ingevolge hiervan, zoo verklaarde de commissie, zoo voor zich, als in naam van hunne committenten en qualificanten, te insteren, dat de twee voornoemde Heeren, als hebbende het vertrouwen der brave burgerij verloren, zich van nu voortaan zouden hebben te beschouwen, als ontslagen van hunne posten als Burgemeesters der stad Amsterdam enz.’ Men wil, dat B e e l s de tot hem Afgevaardigden zou te gemoet gevoerd hebben, dat hij de Heeren geene stoelen kon aanbieden, omdat de plundering hem bijna geene had overgelaten. Toen de zaken door den intogt van de Pruissische krijgsbenden, een anderen keer hadden genomen, werd B e e l s als Burgemeester hersteld, en aanvaarde op nieuw dezen luisterrijken post; doch hij overleed niet lang daarna den 31 Maart 1789, bij zijne echtgenoote, A d r i a n a S u z a n n a T i e w e l e n, twee zonen en twee dochters nalatende. Een zijner zonen, Mr. L e o n a r d B e e l s, geboren te Amsterdam 14 Augustus 1765, overleden 27 Januarij

1793, Baljuw en Schout van de Hooge en vrije heerlijkheid Assendelft, en Secretaris van den Hoofd-Officier van Amsterdam. Hij huwde den 8 Julij 1788 Johanna Jacoba van Oosten de Bruyn, die bij hem eenen zoon had, Marten Adriaan Beels, Heer van Heemstede, Rietwijk en Rietwijkeroord, van het jaar 1816-1851 Lid van den Raad der stad Haarlem; Directeur van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen aldaar en Ridder der Militaire Willems-orde.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XI. bl. 198, D. XV. bl. 281 en volg., D. XVII. bl. 41 en volg.; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Beeltsnijder]

BEELTSNIJDER. Zie BEELDSNIJDER.

[Pieter Beems]

BEEMS (PIETER), geboren te 's Gravenhage in 1772, ontving in zijne jeugd onderwijs in de muziek, en wel op de viool van den Heer Malherbe, muziekdirecteur aan het hof van Willem V, Prins van Oranje. Als jongeling onderscheidde Beems zich door vlijt en goed gedrag, en de vorderingen welke hij toen maakte waren zoo belangrijk, dat hij den toegang verkreeg tot het concert ten hove, waar hij zich van tijd tot tijd met veel bijval liet hooren, en hem de meeste onderscheiding te beurt viel.

Als muziekonderwijzer vestigde hij zich te 's Gravenhage, werd later tot onderwijzer aan de Koninklijke muziekschool en tot lid der hofkapel benoemd, en vormde in het vioolspel eenige goede discipelen. Hij overleed den 20sten Februarij 1840 aan eene beroerte.

Zie *Gaecilia*, *Algemeen Muziekaal Tijdschrift voor Nederland*, 1844, le. jaargang, bl. 37.

[Jan Beens]

BEENS (JAN), een burger van Heusden, in het jaar 1672, toen de Franschen buiten die stad gelegerd waren, eenige zaken daar buiten te verrigten hebbende, nam, om zich tegen de rondzwervende Fransche partijgangers te verweeren, eenen snaphaan op den schouder, en trok dus gewapend ter poorte uit. Onder Heesbeen gekomen, bemerkte hij dat er Franschen in het dorp waren, zoodat Beens, om hen te ontwijken, van zijn pad afging en den weg naar Genderen insloeg; maar in de Groenensteeg, een landweg tusschen de twee genoemde dorpen, ontmoet hem een Franschman te paard, die hem van verre al dreigende toeschreeuwde: dat hij staan en zijn gevangene blijven moest. Jan Beens hiertoe niet willende besluiten, week naar een hek, langs gemelde Groenesteeg staande, en legde zich daarachter; de Franschman naderde, greep zijne karabijn en loste die op Beens, maar trof in plaats van hem een der heksteilen; de wakkere Heusdenaar, daarop zijne kans waarnemende, lei met zijn snaphaan op den Franschen ruiter aan en trof hem zoo wel, dat de Franschman buiten staat van tegenweer geraakte, waarop Beens hem overweldigde, gevangen nam en vervolgens met paard en volle wapenrusting, tot ieders verwondering over dit heldenstuk, in Heusden binnenvoerde.

Zie J. van Oudenhoven, *Beschrijv. der stad Heusden*, bl. 207.

[Adriaan Blondyn of Baldyn Beens]

BEENS (ADRIAAN BLONDYN of BALDYN), geboren te Breda, studeerde te Leiden en nam als Proponent eenige tijd de dienst waar op de vloot, werd vervolgens Predikant te Putten, vertrok van daar in 1684 naar Buurmalsen, waar hij den 2den Julij 1731, ruim 90 jaren oud zijnde, overleed.

Hij was schrijver van een rijmwerk in twee deelen in 40, van welke het eerste deel tot titel had:

Inleiding tot de vijf eerste boeken des Bijbels, *genaamd Genesis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri en Deuternomium*, Utr. 1737.

Het tweede is getiteld:

Inleiding tot de twaalf Historieboeken des Bijbels, *genaamd Josua*, *Richteren*, *Ruth*, *twee Samuels*, *twee der Koningen*, *Ezra*, *Nehemia*, *Esther*, *Daniel en Job*, Utr. 1737.

Het geheel is niets dan een in rijm gedrongen plat proza.

Reeds vroeger was door hem in het licht gezonden:

Historie Jesu Christi, Utr. 1719. met pl.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III; *Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

[Joost de Beer]

BEER (JOOST DE), bij sommigen ook JOZEF DE BEER geheeten, geboren te Utrecht in 1550, oefende zich in de schilderkunst onder Frans Floris te Antwerpen, en werd onder diens leiding een goed historieschilder. Hij woonde eenigen tijd bij den Provinciaal van den Bisschop van Doornik, voor welke laatste hij onderscheidene stukken heeft geschilderd. Ook vormde hij vele leerlingen, onder welke Abraham Bloemaert en Joachim Uitewaal geteld worden.

Zie van Mander, *Leven der Schilders* D. I. bl. 232, D. II. bl. 189 en 193; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Pieten van Beer]

BEER (PIETEN VAN), een schilder die omstreeks 1681 bloeide, heeft meest hinnenvertrekken geschilderd, hoewel men ook zeegezigten van zijne hand heeft.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Pieter Leonard den Beer]

BEER (PIETER LEONARD DEN), werd den 3 October 1771 te Schiedam geboren; waar zijn vader Leonard de Beer, Burgemeester was. Reeds vroeg legde hij geneigdheid tot de letteroeteningen aan den dag, welke door eene geleerde opvoeding werd aangevuurd. Eer hij nog den ouderdom van twintig jaren bereikt had, aan de Leidsche Hoogeschool tot Doctor in de Regten bevorderd zijnde, trad hij eenige jaren daarna in 's Lands dienst bij de Staats-secretarij, en werd, kort na de gelukkige herstelling van Neerlands onafhankelijkheid, als Ontvanger te Zwolle aangesteld, welken post hij tot aan zijne dood, den 5 Januarij 1830 is blijven waarnemen. Zijne lievelingsuitspanning was de dichtkunst; doch zijne ambtsbezigheden, bij de zorgen voor een talrijk kroost,

heletteden hem aan die studie de tijd te wijden, welke zij vereischt, om er eene aanmerkelijke hoogte in te bereiken, behalve nog dat zijn reeds vroegtijdig verzwakt gezigt en zijne wankelende gezondheid dikwijls den lust daartoe in hem verdoofde. Er is van zijnen dichterlijken arbeid, een enkel gelegenheidsversje uitgezonderd, niets in druk verschenen, dan hetgeen door hem in de meeste jaargangen van den *Nederlandschen Muzenalmanak* is medegedeeld. In alle zijne stukjes heerscht die zelfde zachte godsdienstigen toon, dien hij zoo dikwijls in zijne woonplaats gelegenheid vond uit de lier te hooren klinken van den beroemden F e i t h , in wiens vriendschappelijk verkeer hij vele genoeglijke en troostrijke oogenblikken slijten mogt.

Zie *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. N i e u w e n h u i s ; *Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e c k ; *Jaarboekje voor de stad en het kanton Sohiedam*, 1852, Ll. 8 en 9.

[Jacobus Catharinus Cornelis den Beer Poortugael]

BEER POORTUGAEL (JACOBUS CATHARINUS CORNELIS DEN), een broeder van den voorgaande, werd den 12 Februarij 1775 te Schiedam geboren. In 1793 verkreeg hij den graad van Doctor in de beide Regten aan de Hoogeschool te Harderwijk

Bij de staatsomwenteling van 1795 gedroeg hij zich als een warm voorstander daarvan, en bekleedde onderscheiden aanzienlijke Magistraatsposten; in 1797 werd hij Procureur der Gemeente van Amsterdam; doch op den 12 Junij 1798 van alle politieke betrekkingen ontslagen. Van 1807 tot 1810 was hij Chef der divisie van het ministerie der justitie en politie, en hij overleed, als lid der stedelijke regering van Gouda, den 15 Maart 1813.

Hij heeft als dichter zich doen kennen door de uitgave van de volgende bundels en afzonderlijk uitgegeven dichtstukken:

Mijne Ledige uren, Amst. 1793.

Lierzang aan het Volk van Nederland, Amst. 1795.

Dichtpogingen, Amst. 1799.

Aan den Koning en het Vaderland, 1809. 8°.

Nagelaten Gedichten en Verhandelingen, 's Hage 1826. 8°.

D e n B e e r , die reeds toen hij nog geen zestien jaren bereikt had, een hartverwarmend dichtstuk, *De Deugd*, *in drie zangen*[1] en een jaar daarna een wezenlijk fraai gedicht, *De Onsterfelijkheid*[2], vervaardigde, toonde door zijne *Lierzang aan het volk van Nederland*, dat het hem wel was toevertrouwd, om de lier van T y r t h e u s te tokkelen. In zijn dichtstuk *Aan den Koning en het Vaderland* gaf hij blijk, dat hij onbeschroomd zijne gevoelens durfde uiten, maar inzonderheid ook, dat het welzijn des vaderlands hem boven alles ter harte ging. Bij zijne echtgenoote vrouwe A n n a C l a r i s s a M a r i a W a s f e n b e r g h , Nicht van den beroemden Hoogieeraar van dien naam, liet hij twee zonen en

(1) Opgenomen in zijne *Diohtpogingen*.
(2) Te vinden in *Mijne ledige uren*.

eene dochter na. Een zijner zonen, Diederik Jacob den Beer Poortugael heeft zich ook reeds door zijn *Hollands Leeuw in* 1830 *en* 1831, Breda 1831; zijne bijdragen tot de *Nederlandsche en Belgische Muzen-Almanakken;* zijne *Vaderlandsche Gedichten*, Leiden 1832, en zijn bundel *Gedichten*, Leiden 1838, als een niet onbedreven dichter doen kennen; terwijl zijne *Verhandeling over het wenschelijhe eener meer ligchaamlijke opvoeding in Nederland* hem den bijval van de heroemdste opvoedingkundigen deed verwerven.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. V. bl. 98 en 112; (van Clees) *Naamreg. van Nederd. Boeken*, bl. 474 en 475, en *Supplement op dat werk*, bl. 101; *Jaarboekje voor de stad en het kanton Schiedam*, 1852, bl. 8 en 9; R. G. Rijkens, *Praotische Handl. voor Kunstm. ligehaamsoef.*, voorrede, bl. XIV, bl. 56 en 125 in de noot.

[Arend Julianus Carel de Beere]

BEERE (AREND JULIANUS CAREL DE), werd in 1779 Grietman van Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde, en daarna naar de Staten-Generaal afgevaardigd. In de jaren 1781 en de volgende behoorde hij tot die Leden der Staten van Friesland, welke de Patriottische partij waren toegedaan, en later te Franeker afzonderlijk vergaderden. Zelfs voerde hij het bevel over de Auxiliairen in 1787, opgekomen om de aldaar vergaderde Staten van Friesland te beschermen; trok daarmede naar Stiens, de verzamelplaats der vrijcorporisten, waar hij omtrent drie dagen post hield en toen weder naar Franeker terugkeerde. Op de tijding der plaats gehad hebbende omwenteling in Holland vlugtte hij echter naar Stavoren en vervolgens het land uit.

Na de omwenteling van 1795 in het vaderland teruggekeerd, heeft hij in die woelige tijden eene groote rol gespeeld en daar hij tot de zoogenaamde federalisten behoorde, werd hij, bij de omwenteling van 12 Junij 1798, in hechtenis genomen. Van toen af schijnt hij van het staatkundig tooneel te zijn afgetreden.

Hij was gehuwd met Catharina van der Haer, dochter van Johan Willem van der Haer, vroeger Grietman van Hemelumer-Oldephaert-en-Noordwolde, zeer tegen den zin harer familie, om verschillende redenen, onder anderen ook om zijne staatkundige gevoelens. Hij had geene kinderen.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XIII. bl. 190, D, XIV. bl. 189, D. XIX. bl. 45, 59, 93, 149, D. XXII. bl. 40, D. XXV, bl. 413, D. XXXVIII. bl. 156, 225, D. XXXIX, bl. 92, 112. 269, D. XL. bl. 25; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorlog*, 1795-1803, D. IV. bl. 448; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 312.

[Jan van Beerendrecht]

BEERENDRECHT (JAN VAN). Zie BERENDRECHT (JOHAN VAN).

[Johannes van Beerestraten]

BEERESTRATEN (JOHANNES VAN), van wien men geen de minste levensomstandigheden vermeld vindt, is inzonderheid bekend als schilder en teekenaar van zeegezigten, zeehavens en zeeschepen,

waarin het oude maaksel der schepen en de kleeding aanduidt, dat hij in het midden der zeventiende eeuw werkte; ook vindt men vermeld dat hij in 1687 overleden is. Zijne zeestukken zijn doorgaans voorstellingen van woelend water en de zeehavens vol drukte en gewoel, door snelle kantige lichten gedaagd. Men heeft ook van hem onderscheidene binnen- en buitengezigten van steden, waaronder zeer natuurlijke wintergezigten. Zijne teekeningen hebben veel van den smaak van die van Simon de Vlieger, en zijn als met eene tamelijk fijne schrijfpen hoekig geschetst, dun, doorgaans met bruin zwartachtigen inkt, opgewasschen.

In 's Rijks Museum te Amsterdam zijn van hem: *De beroemde zeeslag tusschen de Hollandsche en Engelsche vloten op den* 12 *Junij* 1666, zijnde de eerstgemelde gecommandeerd door den Luitenant-Admiraal, Hertog, Ridder Michiel Adriaansz. de Ruyter, en de laatstgemelde door den Engelschen Admiraal Monck, Hertog van Albemarle. Deze slag, welke vier dagen geduurd heeft, wordt hier vertoond op den tweeden dag, en op het oogenblik, dat van het Hollandsche Admiraalschip de groote steng wordt nedergeschoten.

Een wintergezigt aan den IJkant te Amsterdam, verbeeldende de oude Schippersbeurs en Nieuwenbrug, met vele figuren.

Gezigt van de Ruïne van het oude Stadhuis te Amsterdam, na het afbranden, op den 7den Julij 1652.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Sohilderk*, D. I. bl. 141 en 142; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, die beide hem A. van Beerestraten noemen; *Aanw. der schilder. op 's Rijks Museum te Amsterdam*.

[Beerewoudt]

BEEREWOUDT of BEERWOUD, had in 1588 als Overste het bevel in Bergen op Zoom; hij smeedde den verraderlijken aanslag, om die vesting aan den Spaanschen Veldheer, den Hertog van Parma over te leveren, doch, zijn voornemen tijdig ontdekt ziende, en door de Staten ter verantwoording opgeroepen, liep hij op de aannadering van den Graaf van Hohenlohe, tot den vijand over. Paulus Boboque, een Italiaan, gewezen Gouverneur van Steenbergen, destijds binnen Bergen op Zoom gevangen, had door belofte Beerewoudt tot den aanslag weten over te halen, en zonder het voorzigtig beleid van Kapitein Valkenburg, Lubbrecht Turk, Heer van Hemert en de gebroeders Bax, zou zonder twijfel het voorgenomen verraad zijn beslag hebben gekregen. Beerewoudt zocht zich van eene list te bedienen, om de stad van hen zoowel als van hun volk te ontledigen; hij begeerde dat zij des nachts ter opligting van een Spaansch convooi zouden uittrekken; maar de Baxen stelden zich hier tegen, zeggende, dat hun in de tegenwoordige omstandigheid door de Staten geboden was Bergen op Zoom te bewaren en niet om op de convooijen te passen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XIX. bl. 509 (41); *Wilhelm en Maurits van Nassau*, *Haer Leven en Bedryf*, D. II. bl. 53 en 54; Wa-

g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 21; K o k ; *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[A.H. van Beesten]

BEESTEN (A.H. VAN) die in de laatste helft der vorige eeuw te Amsterdam leefde, was een schilder die het penseel wel wist te behandelen. Hij vervaardigde onder anderen welgelijkende portretten en aardige graauwtjes. Ook bestaan er fraaije bloemteekeningen van zijne hand.

Zie v a n E y n d e n e n v a n d e r W i l l i g e n , *Geschied. der Vaderl Schilderk*., D. II. bl. 149 en 150; I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Mr. Johan Beets]

BEETS (Mr. JOHAN), waarschijnlijk geboren te Hoorn, in het begin der zeventiende eeuw, was een zoon van S i m o n A r e n t s z o o n of A e r t s z o o n , ontleende vermoedelijk den naam van B e e t s van het dorp van dien naam, niet ver van Hoorn. Uit deftige ouders geboren, werd hij reeds vroegtijdig tot nuttige kennis opgeleid en voor de studie der Regtsgeleerdheid bestemd. In het jaar 1623, toen hij zijn achtbaren bloedverwant R o m b o u t H o g e r b e e t s , reeds meermalen het verdriet zijner treurige gevangenschap door zijn bijzijn, had helpen verligten, stond hij gereed om zich naar de Leidsche Hoogeschool te begeven, en ontving, bij die gelegenheid van H o g e r b e e t s zeer nuttige en vaderlijke vermaningen, zoo ter bewaring van de zuiverheid zijner zeden en zijne godsdienstige beginselen, als tot regeling zijner letteroefeningen. Zijne kunde bragt hem tot aanzienlijke waardigheden, en bezorgde hem de gemeenzame vriendschap van vele geleerde mannen van dien tijd, onder anderen van den Hoogleeraar V o s s i u s . Zijne eerste waardigheid, waarvan men gewag gemaakt vindt, was die van Fiskaal ter kust van West-Indië, doch het jaar, waarin hij derwaarts vertrok, wordt niet vermeld. Bij zijn overlijden, hetwelk in het jaar 1668 schijnt te zijn voorgevallen, bekleedde hij het aanzienlijk ambt van Ordinaris-Advoeaat der Admiraliteit van West-Friesland en het Noorder-kwartier. Op zijn graf in het zuiderkruis der groote kerk te Hoorn las men, eer de brand die kerk verwoestte:

	als		d		Ba		dus wa		i		p		
Die		apol in		igt, en		l		er		n		leyt.	
	's bij		't l		't		ijf hi		o		der		

Hij is ook bekend geworden als een niet onverdienstelijk Nederlandsch dichter, door eenen dichtbundel, uitgegeven door zijnen schoonzoon Dr. F. Az. P i ë n s , en getiteld:

Dichtkunst van verscheide stoffen, Hoorn 1668, 4°.

Zie A b b i n g , *Geschied. der stad Hoorn*, B. bl. 100-105; Dezelfde, *Beknopte Geschied. der stad Hoorn*, bl. 98.

[Pieter Beets]

BEETS (PIETER), geboren te Hoorn in 1729, stamde af van zekeren J a n C o r n e l i s , die in 1570 te Rijp in Noord-Holland woonde, en van hier wegens de vervolging, naar het dorp Beets

vlugtte, waar hij in eenen hooiberg zijne veiligheid zocht, door welke omstandigheid hij den naam van Beets aannam. Uit Doopsgezinde ouders gesproten, legde Pieter Beets zich te Amsterdam onder den Hoogleeraar P. Smidt, bij de Zonnisten op de beoefening der Godgeleerdheid toe, werd in 1752 te Medenblik tot Proponent bij de Doopsgezinden aangesteld. In dat zelfde jaar aanvaarde hij eene beroeping naar Middelharnis, vervolgens in 1753 te Aardenburg en eindelijk in 1756 te Almelo. In 1771 vertrok hij naar Altona, waar hij onder goedkeuring der Deensche Regering, eene bijzondere school voor jonge lieden oprigtte.

Hij overleed aldaar den 25 Augustus 1776. Pieter Beets Pieterszoon, die volgt, was zijn zoon.

Van Pieter Beets den vader bestaan de volgende geschriften:

Afscheidsrede te Almelo en intreerede te Hamburg en Altona, 1771.

Schetsen van Leerredenen benevens eenige geestelijke liederen, 1777.

XXX *Nagelaten Predikatiën over gewigtige stoffen*, *met eene voorrede van* C. Ris, Hoorn 1779, 2 deel. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, en vooral Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Gron*. enz., bl. 171 en 172.

[Pieter Beets Pietersz.]

BEETS (PIETER) PIETERSZ., een zoon van den voorgaande, studeerde aan de hoogeschool te Groningen, was eerst Predikant bij de Doopsgezinden in onderscheidene gemeenten van ons Vaderland, vervolgens te Altona, en kwam in het jaar 1789 te Zaandam, waar hij in het jaar 1813 overleed. Terwijl hij te Zaandam stond, was hij in 1801 onder de eersten die tot Schoolopziener werd aangesteld, wordende hij als zoodanig met het departement Texel belasf.

Hij heeft de volgende werkjes nagelaten:

Korte verhalen voor kinderen, Dordr. 1800. 2 deeltjes met pl. 8°.

Drie leerredenen over de gelijkenis van den verloren zoon, Amst. 1802. gr. 8°.

De vriend der jeugd, Amst. 1803, met 3 deeltjes 8°. met pl. Van dit werkje is in 1827 een tweede druk door den verdienstelijken schoolonderwijzer G. van Sandwijk bezorgd.

Handleiding tot onderwijs in de Christelijke Godsdienst, Amst. 1806. gr. 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XLIV. bl. 83; (van Cleef) *Alphab. Naaml. van Boeken* en *Aant.* op dat werk; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holland*, *Zeeland*, *Utrecht en Gelderland*, D. II. bl. 142 en 146.

[Jan Beets]

BEETS (JAN), waarschijnlijk een broeder van Pieter Beets, en mede Predikant bij de Doopsgezinden, was schrijver van:

Brief tot vermaning en waarschuwing, *aan eenige Broederen en Zusteren*, *zoo in de Provintie van Vriesland*, *als elders*, *bij gelegenheid van de bekende Aanmerkingen betreffende de Hernhuttersche Gemeente*, *uyt Liefde tot de Waarheid die in Christus Jesus is*, Hoorn 1749. 8°.

Liefderijke Raad, *Hulp en Vertroosting*, *voor de Bekommerde*, *Verleegene*, *Overtuygde en Opgewekte in de Provintie Friesland*, *en bijzonder aan die van Leeuwarden in deeze Geestelooze Dagen*, Leeuw. 1751. 4°.

Gods Regtvaardige Heyligheid ter verschrikkinge der Godloozen, *en tot blijdschap des Hemels en des Heyligen aangewezen*, *uyt Openbaringe* XVIII. *vs.* 15 tot 20, *ter gelegentheid van de vreeselyke Aardbevinge*, Hoorn 1756, gr. 8°.

Hoofdleeringen der Mennoniten, Hoorn. 8°.

Christus alles en in allen, Hoorn, 2 deel. 8°.

Verdediging tegen Vetman, Hoorn. 8°.

Een Kudde en een Herder, *dat is de Heilige algemeene Christelijke Kerk en gemeenschap der Heiligen*, *opgedragen aan alle ware Zioniten*, Hoorn. 8°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV en V; v a n A b b o u d e en A r r e n b e r g , *Naamr. van Nederd. Boeken*.

[Willem van der Beets]

BEETS (WILLEM VAN DER), in 1764 Kapitein ter zee in dienst dezer Landen, bevond zich in het jaar 1782 met Kapitein R i j n e v e l d en acht koopvaarders in het Kattegat, toen hij tusschen Wingo en Nyding, een vijandelijk konvooi van omtrent zestig zeilen ontdekte. Hij deed daarop de noodige seinen aan Kapitein R i j n e v e l d en de koopvaarders; waarop hij dadelijk op den vijand inhield, op wien hij een fregat en eenen brigantijn veroverde, terwijl hij de overige gedeeltelijk op strand jaagde. Later in dat jaar voerde hij het bevel over het fregat *de Pallas* van 40 stukken, dat tot de vloot behoorde, welke den 7 Julij onder den Vice-Admiraal H a r t s i n c k uitzeilde en maakte toen een Engelsch eenmastscheepje prijs. In October van dat zelfde jaar bragt hij het overzeesche convooi behouden in Texel binnen.

Den 26 Junij 1795 tot Vice-Admiraal der Bataafsche Republick bnoemd, was hij na den slag bij Kijkduin, den 11 October 1797, Lid van den Zeekrijgsraad, om onderzoek te doen naar het gedrag der Bevelhebbers in dien wel ongelukkigen, doch niet te min roemrijken en hardnekkigen zeeslag.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. IV. bl. 205, 225, 227 en 344. XXXVIII, bl. 276 en 277, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Cornelis Bega]

BEGA (CORNELIS), geboren te Haarlem, in 1620, was een zoon van P i e t e r J a n z e B e g i j n , een houten-beeldsnijder en van M a r i a K o r n e l i s s e n . C o r n e l i s was de eerste en beste leerling die door O s t a d e in de kunst werd opgeleid, wiens trant hij in zijne ordonnanties, koloriet en schildering trachtte na te volgen, waarin hij dan ook niet ongelukkig slaagde. Hij werd vooral een groot meester in het schilderen van boerengezelschapjes, maar tevens leide hij een zeer los leven, zoodat zijn vader hem niet langer voor zijn kind wilde erkennen, waarom hij ook niet meer den naam van B e g i j n wilde voeren, maar dien in B e g a veranderde. Hij is niet getrouwd geweest, maar was smoorlijk verliefd

op eene jonge jusvrouw, die aan de pestziekte leed, en die hij in haren kommerlijken toestand niet wilde verlaten, maar nacht en dag oppaste, waardoor hij zelve ook van die vernielende kwaal werd aangetast, welke hem kort na zijn meisje, op den 27 Augustus 1664 in het graf sleepte.

Zijne penseelkonst wordt geschat onder de beste van dien aard, want hij had een vlug en aangenaam penseel, eene goede kleur en was geestig in zijne ordonnantie. 's Rijks Museum te Amsterdam bezit van hem: twee stukken, het eene voorstellende:

Een oud man in eene overdenkende houding, *zittende in zijne studeerkamer voor eene tafel met eenige boeken*.

Een vrolijk boerengezelschap.

Ook heeft men een geëtst werkje van zijne hand uitgegeven, uit 24 plaatjes bestaande, dat overheerlijk is.

Zijne beeldtenis komt voor bij H o u b r a k e n , *Schoub. der Nederl. Konst.*, D. I. bl. 328.

Zie, behalve dat werk, D. I. bl. 349 en 350, v a n M a n d e r , *Leven der Schild.*, D. II. bl. 160; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* C. d e K o n i n g L z ., *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 163; *Biogr. Nationale;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Uuiverselle; Aanwijz. der Schild. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam*.

[Abraham Begijn]

BEGIJN (ABRAHAM), geboren in 1650, heeft vele jaren in Holland en wel den meesten tijd in 's Gravenhage gewoond. Hij was een groot meester in de kunst; de voorwerpen van zijn penseel waren landschappen, water- en landgezigten, gestoffeerd met beelden, boomen en beesten. Daar hij de doorzigt- en bouwkunde in den grond verstond, was hij uitnemend bekwaam om groote werken te vervaardigen; zoo als men te 's Gravenhage ook nog onderscheidene kamers vindt, voortreffelijk door hem geschilderd en van een ongelooflijk rijke ordonnantie. In 1690 werd hij door den Keurvorst van Brandenburg, naderhand Koning van Pruissen, tot Hofschilder beroepen. Hier vond B e g i j n een ruim veld open, om aan zijne kunstvermogens den vrijen teugel te vieren, want die Vorst zond hem door zijn geheele land, om alle de hoofdsteden, omliggende kasteelen en landgezigten af te teekenen, naar deze teekeningen schilderde hij dan groote stukken, welke in uitgestrekte zalen geplaatst werden, en tot groot genoegen van den Vorst uitvielen.

B e g i j n , die een man was van een voorbeeldig gedrag, overleed, eenige jaren vóór den Vorst, onverwacht en schielijk, want A b r a h a m T e r w e s t e n en andere kunstenaars in de zaal komende, waar hij bezig was met schilderen, noodigden hem tot eene wandeling uit, hetgeen hij op eene beleefde wijze alsloeg, doordien hij nog iets te doen had, daar nog ruim een uur werk aan was, belovende echter zoodra dit af zou zijn, bij hen te komen. Doch van de stelling tredende, en de trap af naar beneden willende gaan, gevoelt hij zich niet wel, houdt zich aan de leuning vast, en sterft met het palet in de hand op dien zelfden oogenblik, hebbende

in de andere hand eenig geld, dat hij iemand naar wien hij wachtte, wilde geven: deze boven komende, vond hem tot zijn grootste ontzetting in die gestalte, en maakte terstond zijn overlijden aan het hof rugtbaar. Hij liet bij zijne weduwe eene dochter na.

Zie v a n G o o l, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Schild.*, D. I. bl. 100-102; C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* I m m e r z e e l, *Levens en Weren der Kunsts*.

[Frederich Ludwig Behr]

BEHR (FREDERICH LUDWIG), werd geboren den 18 Januarij 1769, te Arolsen, in het vorstendom Waldeek, waar zijn vader, uit bet Meeklenburgsche geslacht der vrijheeren B e h r gesproten, het ambt van Regierungs-rath des vorstendoms bekleedde.

In Holland tot kadet en kort daarna tot vaandrig bij het 2de regiment van Waldeck benoemd, werd hij door zijne ouders onder het vaderlijke toezigt gesteld van zijnen oom, later Luitenant-Kolonel bij het zelfde regiment. Hoewel eene verstandige en doelmatige opvoeding genoten hebbende, vorderde zijne onervarenheid en jeugd eenen geschikten leidsman, en dezen had hij gevonden in den braven overste B e h r, wiens gevoel van eer en pligt eenen onuitwischbaren indruk op de ziel van zijnen jongen bloedverwant maakte.

In 1792 kocht B e h r eene kompagnie in het 2de bataillon van het regiment van Hessen Darmstadt, en deed daarmede de veldtogten van 1793 en 1794 tegen de Franschen. Hij had herhaaldelijk het geluk zich te onderscheiden. In het gevecht van Werwick, bij voorbeeld, zich met een detachement in een klein retranchement op den weg van Comines bevindende, verdedigde hij het tegen vier herhaalde stormen, en verliet het niet, dan na ontvangene order, en toen Werwick reeds achter hem genomen was. Hij bragt echter het hem toevertrouwde geschut weder naar het leger terug. Den zelfden dag werd hij voorgesteld aan den Erfprins van Oranje, later Koning W i l l e m I.

Toen zijn regiment een deel der bezetting uitmaakte van Sluis in Vlaanderen, was hij de eenige Kapitein van het regiment, gedurende het beleg, die gezond bleef, en dienst deed voor alle zijne kameraden. Steeds onvermoeid en onversaagd was hij overal tegenwoordig, en de overgave dezer vesting, hoewel zij noodzakelijk geworden was, vervulde hem met droelheid. Toen op den middag van den 26 Augustus, de bezetting van Sluis de Zuiderpoort uit en den staf van het Fransche leger voorbij trok, trad B e h r uit de gelederen, en vervult met dat gevoel van spijt, hetwelk in het fier gemoed van den krijgsman als hij zich overwonnen moet verklaren, door het gevoel van zijne pligt gedaan te hebben niet kan onderdrukt worden, rigtte hij zijnen tred naar den Generaal M o r e a u en zeide: ‘Général, vous croyez prendre une forteresse, vous ne prenez qu'un monceau de ruines. Vous croyez vaincre une garnison, vous n'avez vaineu qu'un hôpital.’ (Generaal, gij denkt eene vesting in te nemen, en gij neemt maar een hoop puin in; gij denkt een garnisoen te overwinnen, en gij overwint slechts een hospitaal).

In den veldtogt van 1799 in Noord-Holland, werd hij menigvuldige keeren op de gevaarlijkste posten gesteld. Men gebruikte hem dikwijls als partijganger, hetzij om den vijand te verontrusten, of om de bewegingen des legers te dekken.

B e h r verliet de dienst in 1803, en vestigde zich te Maastricht. Nu begon voor hem een tijdvak, gedurende het welk de uitstekende begaafdheden, door de natuur hem geschonken, ontwikkeld werden. Hij oefende zich in de scheikunde, aardkunde, delfstofkunde en natuurlijke historie, verzamelde een uitgebreid kabinet van delfstoffen; maakte verschillende mineralogische ontdekkingen; hield zich met verscheidene takken van nijverheid bezig; verkreeg belangrijke kennis van den landbouw, en hoewel naar hij meende voor altijd van de krijgsdienst verwijderd, volgde hij de vorderingen dezer hooge wetenschap met de naauwkeurigste oplettendheid.

Alle mannen van verstand en kunde, die door de woelige omstandigheden van die tijd naar Maastricht kwamen, zochten zijnen omgang. Hij beredeneerde met hen de belangrijkste uitvindingen en ondernemingen, welke toen plaats hadden. Officieren van de genie en ingenieurs waren niet zelden verwonderd over den schat van kundigheden, dien zij bij hem ontdekten.

Zoo leefde hij als ambteloos burger in den schoot van zijn gezin, waaraan hij met de innigste liefde gehecht was. Hij weigerde twee malen de aanzoeken, die men hem deed, om Adjunctmaire en Maire van Maastricht te worden, en de eenige post dien hij aannam, was die van lid van het armbestuur, waaraan hoegenaamd geene geldelijke voordeelen verbonden waren. De ingezetenen van Maastricht zijn hem grooten dank schuldig voor de edele zelfverloochening, met welke hij, in den winter van 1814, toen de hospitaalkoorts een derde van de bezetting wegsleepte en reeds onder de inwoners begon te woeden, zich bij zijne medemenschen verdienstelijk maakte.

De wensch, om het zijne toe te brengen tot het oprigten en in stand houden van het nieuwe staatkundige gebouw, spoorde hem aan, in 1815, om eene memorie te schrijven over de defensie van Nederland, en die aan den Koning aan te bieden. De Luitenant-Generaal K r a y e n h o f f, door Zijne Majesteit belast daarover een rapport te maken, deed in zijn verslag de edelmoedigste onpartijdigheid blijken. Ten gevolge van diens beoordeeling over deze memorie, en over de kundigheden en hooge militaire denkbeelden van den schrijver, ontving B e h r eene vleijende missive van den Minister van Oorlog, waarin hem onder anderen werd bekend gemaakt, dat het Zijne Majesteit aangenaam zou wezen, indien hij weder in de krijgsdienst wilde treden. Hij werd dan ook benoemd tot 2de Kolonel bij den algemeenen staf van het leger, en belast den toestand te onderzoeken van de zoogenaamde Royale navigable, eene op bevel van het Fransche gouvernement gegravene maar onvoltooid gelatene vaart, en rapport te doen over het nut, dat uit dit werk voor het algemeene welzijn des rijks te trckken was. Door

zijn onderzoek bleek; dat het toenmaals bestaande van weinig of geen nut kon zijn; maar hij bewees tevens de nuttigheid, zoo voor handel en nijverheid, als voor de verdediging van het land, van eene communicatie te water tusschen Maastricht en 's Hertogenbosch, en zond het plan in van de Zuid-Willemsvaart.

Overgeplaatst bij den Kwartiermeester-generaalstaf als lid van de militaire verkennings-brigade, werd hij later benoemd bij de commissie van grensscheiding tusschen de Nederlanden en Frankrijk. In beide betrekkingen overtrof hij verre de hem opgelegde pligten, en aan zijnen helderen en werkzamen geest zoowel als aan zijne uitgebreide wetenschappelijke kennis, had men menig nuttig denkbeeld te danken. In dit tijdvak schreef hij memoriën over verschillende onderwerpen, en onder anderen betrekkelijk een door hem ontworpen verbeterd plan, om de Haine met de Schelde te vereenigen, met vermijding van het Fransche grondgebied. Nadat hij als Commissaris van Zijne Majesteit de overgave en inbezitneming der grenzen geëindigd had, werd hij benoemd tot Adjudant in het 2de groot militaire kommando. Deze post liet tijd genoeg ter zijner beschikking over, om zich met zijne geliefkoosde studiën bezig te kunnen houden. De tachtigjarige oorlog trok bijzonder zijne aandacht, en hij had het plan gevormd eene militaire geschiedenis der Nederlanden te schrijven; maar zijne toen reeds gekrenkte gezondheid, en de moeijelijkheid, om van Deventer af uit de echte bronnen te kunnen putten, verhinderde de uitvoering van dit ontwerp.

De herinnering van sommige ongelukken, door de zeelieden op de Texel-stroom geleden, door de zandbank de Drempel, bragt hem op de uitvinding van een werktuig, geschikt om den grond op de zandbanken, in havens en rivieren indiervoege los te maken, dat de specie zich kan ontlasten en door het water zelf weggevoerd worden.

Ook liet hij te gelijkertijd het model vervaardigen van eene kunstklip van zijne uitvinding tot verdediging onzer kunsten. Deze gevaarlijke toestel onder het water verborgen, zou volgens zijne denkbeelden de schepen, welke er op kwamen te stooten, dadelijk in de lucht doen springen, door eene daaraan verbondene machine insernale.

In het laatst van 1826 benoemd tot Generaal-majoor en Provinciale kommandant van Zeeland, bleef hij in deze betrekking tot September 1829, op welk tijdstip hij de benoeming ontving van Provinciale kommandant van Gelderland. Herhaalde, bijna doodelijke ziekten, hadden zijn geheel gestel dermate geschokt, dat de gezonde lucht van zijne nieuwe standplaats, haren weldadigen invloed niet op hem uitoefenen kon. Allengskens zag men zijne krachten verminderen, tot dat hij eindelijk den 8ste Julij 1834 op het onverwachtst uit de armen der zijnen weggerukt werd. Bemind en hooggeschat door elk, die hem kende, laat zijn eerbiedwaardig karakter de reinste nagedachtenis achter.

Zie *Milit. Spectator*, D. III. bl. 135; B o s s c h a , *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. III.

[Johan Martin Behr]

BEHR (JOHAN MARTIN), vermoedelijk geboren in het jaar 1776, trad in de krijgsdienst den 2den Augustus 1792, als kadet bij het regiment Zwitsers van S t o c k a r . Den 5 Augustus 1798 tot 2de Luitenant benoemd bij het 3de bataillon Jagers, werd hij den 19 September 1799, op het slagveld, tot Kapitein bevorderd, wegens zijn gehouden gedrag bij de bestorming van het retranchement te Schoorldam, tegen de Engelschen en Russen, Als Kapitein Adjoint bij den Generaal D u M o n e e a u , maakte hij met de Bataven den veldtogt aan den Donau in 1806, was tegenwoordig bij Ulm enz.

Den 1 Augustus 1808 aangesteld tot Kolonel bij het 6de regiment Infanterie, onderscheidde hij zich aan het hoofd van dat regiment in den oorlog in het Noorden van Duitschland in 1809. Hij kommandeerde de expeditie bij het innemen van het eiland Bugen, den 1 Junij van dat jaar, en werd wegens het daar verrigtte door Koning L o d e w i j k tot Baron, en door den Koning van Denemarken tot Kommandeur der Danebrogsorde benoemd. Ook was hij, met zijn regiment, onder de eersten, die in die zelfde maand Straalsund binnen drong. De Generaal G r a t i e n onder wiens bevelen hij den veldtogt gemaakt had, vermeldde hem dan ook met lof in het legerberigt. In 1810 diende hij onder D u M o n c e a u in Zeeland, in 1811-1815 in Spanje, waar hij roem verwierf bij de tnneming van het fort Ferdinando en in de veldslagen van St. Celonië, Atesulia in Catalonië enz.

Den 21 April 1815 tot Generaal-Majoor bevorderd, en bij den inval van N a p o l e o n in België, Opperbevelhebber der vesting Bergen in Henegouwen zijnde, was hij een der eersten, die van het begin der vijandelijkheden aan de Sambre kennis gaf. Nadat hij den 24 November 1816 tot Luitenant-Generaal was aangesteld, werd hij den 21 December 1818 gepensionneerd.

Zie B o s s c h a , *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 269, 274 en 445; uit partikuliere berigten aangevuld.

[Bernardus Beijema]

BEIJEMA (BERNARDUS), oorspronkelijk een Fries, moet geboren zijn voor het midden der zestiende eeuw. Zich door het beoefenen der fraaije letteren een naam gemaakt hebbende, werd hij tot Rector van de latijnsche scholen te 's Gravenhage, waarschijnlijk in 1585 aangesteld, en behield dien post tot in 1590, toen hij tot opvolger kreeg F o l k e r t v a n W e s t e r v o l d . Men heeft van B e i j e m a in druk:

Uytlegginghe over het Hoogheliedt Salomons, 's Hage 1619, in 12°.

Zie C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 63.

[Samuel Beijer]

BEIJER (SAMUEL), Schepen der stad Rotterdam, schijnt zeer in de gunst der burgerij te hebben gestaan, want nadat W i l l e m III Prins v a n O r a n j e tot Stadhouder was bevorderd, bragten zij hem op het drietal, waaruit de Prins verzocht werdt een Vroedschap te kiezen. Later werd hij tot Pensionaris dier stad benoemd en in 1674 was hij een der Afgevaardigden van de Algemeene Staten die naar Engeland gezonden werden om over een verdrag

van zeevaart te handelen. Hij werd in 1692 buitens tijds uit de regering ontslagen, doch in 1702 met kennis van Hun Edel Groot Mogenden weder als Vroedschap hersteld. Na dien tijd vinden wij niets meer van hem opgeteekend.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 115 en 338, D. XVII. bl 135.

[Gerrit Beijer]

BEIJER (GERRIT), vermoedelijk geboren te 's Gravenhage, waar hij in het laatst der vorige eeuw leefde, was een der werkzaamste leden van het Genootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*, in welks werken onderscheidene dichtstukken van zijne hand voorkomen. In 1771 liet hij, voor zijne vrienden drukken: *Dichtgewijde Mengelingen*, waarachter in het exemplaar, dat in de Bibliotheek der Nederlandsche Letterkunde te Leiden berust, nog eene menigte afzonderlijk gedrukte stukken gevoegd zijn. Die bundel, hoewel grootendeels uit gelegenheidsgedichten bestaande, bevat menig blijk, dat B e i j e r geenszins een der minste zangers van dat tijdstip was, en dat zijne dichtvruchten ruim zoo goed de openbare uitgave verdiend hadden, als die van menig ander zijner tijdgenooten.

Zie *Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Jan de Beijer]

BEIJER (JAN DE), geboren in 1705 te Arau in Zwitserland, hield zich in zijne jeugd veel te Amsterdam op, en had daardoor gelegenheid om zich bij C o r n e l i s P r o n k in de teekenkunst te oefenen, en werd onder diens leiding een goed meester, die eene menigte gezigten van steden, kasteelen en oude gebouwen, in het Land van Kleef, de omstreken van Namen en Maastricht in de Provineiën Gelderland en Utrecht teekende. Hij was eenige tijd woonachtig te Vierlingsbeek, bij Boxmeer, waar hij zich des zomers onledig hield om voor boekhandelaars en kunstminnaars te teekenen; terwijl hij des winters zijne teekeningen naar Amsterdam bragt om ze aan hen, die ze besteld hadden, af te leveren. Kort na het midden der vorige eeuw zette hij zich echter met der woon te Amsterdam neder, waar hij niet alleen de teekenkunst beoefende, maar zich ook meer dan te voren op het schilderen met olieverw toelegde, ofschoon hij toen reeds zes of zeven en veertig jaar oud was. Tot leidsman koos hij zijnen kunstgenoot J a n M a u r i t s Q u i n k h a r t , werkte onder diens opzigt en aan zijn huis gedurende twee jaren, waardoor hij tevens gelegenheid had om onderscheidene der beste landschappen en stadsgezigten uit de verzameling van Q u i n k h a r t te bestuderen en te kopiëren, makende zich daarbij den schildertrant van zijnen leidsman, hoezeer die een Portretschilder was, ten nutte, zoodat hij eenige zeer verdienstelijke schilderijen, meestal naar zijne eigene teekeningen heeft vervaardigd; doorgaans zijn het stadsgezigten en landschappen. Hij was gewoon om de beeldjes, tot stoffaadje zijner teekeningen en schilderijen, naar het leven te teekenen. Zijne teekeningen, zoo gekleurde als

ongekleurde, zijn in menigte onder de liefhebbers verspreid, en zouden welligt meer in achting zijn, indien zij minder in getal waren. Henricus Spilman, Paul van Liender en anderen hebben onderscheidene gezigten, door Jan de Beijer geteekend, in het koper gebragt. Naar zijne fraaije en naauwkeurige teekeningen vindt men mede onderscheidene platen in de *Hedendaagsche Historie of Tegenwoordige Staat van alle Volken*.

Hij rigtte te Amsterdam een teekengezelschap op, dat eerst op zijne kamer en vervolgens, uitgebreider wordende, in het logement de Zon werd gehouden.

De Beijer was een man van een opgeruimd en vrolijk karakter, die echter zeer ingelogen leefde. Na vele jaren de kunst te Amsterdam beoefend en daarmede eenig vermogen overgewonnen te hebben, trok hij, ten einde gedurende zijne overige levensdagen de vruchten zijner vlijt stil en gerust te genieten, naar een klein plaatsje nabij Kleef, alwaar hij, na een verblijf van eenige jaren, in hoogen ouderdom overleed.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Schild.*, D. II. bl. 199; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 53 en 54; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 37-39; Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Kunsts.*, D. I. bl. 52.

[Beijeren]

BEIJEREN. Zie omtrent de Vorsten, Vorstin en Bisschop uit dit huis op AALBRECHT, HENDRIK, JACOBA, JAN en WILLEM.

[Adriaan van Beijeren]

BEIJEREN (ADRIAAN VAN), Natuurlijke zoon van Aalbrecht van Beijeren, Graaf van Henegouwen, Holland, Zeeland enz., werd in 1415 Schout van Dordrecht. Toen in 1418 Jacoba van Beijeren, Gravin van Holland, zich genoodzaakt zag het beleg van Dordrecht op te breken, bleef Adriaan van Beijeren, het door haar gestichte blokhuis met eenige weinige manschap bezetten. Doch deze op verre niet bestand tegen de dagelijks aanwassende magt van Jan van Beijeren, die Dordrecht bezet hield, werd daar spoedig met zoo veel geweld en overmagt van volk besprongen, dat zich dood te vechten, of gevangen over te geven, alleen ter zijner keuze gelaten was. Het eerste door hem verkoren zijnde, werd het blokhuis door die van Dordrecht veroverd en tot den grond vernield en den Schout onbarmhartig dood geslagen.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, 236 en 767; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 431; *Levensbesch. van voorname Mannen en Vrouwen*, D. V. bl. 312.

[Willem Bastaard van Beijeren]

BEIJEREN (WILLEM Bastaard VAN) Heer van Schagen, een natuurlijke zoon van Aalbrecht van Beijeren, Graaf van Henegouwen, Holland, Zeeland enz. bij Maria van Bronkhorst, was de stamvader van het geslacht Beijeren Schagen.

Hij was Admiraal van Holland, later kamerling van Filips I, Hertog van Bourgondië, die hem zeer beminde. Vele ambten en

bedieningen heeft hij bekleed, vooral in Noord-Holland. Ook was hij Bailjuw van 's Gravenhage en Raad van den Vorst. Hij overleed in zeer hoogen ouderdom in 1473; en is tweemalen gehuwd geweest eerst met Maria van de Lekke, daarna aan Johanna of Alijd van Hodenpijl. Daar hij aan zijnen oudsten zoon zijnen heerlijkheden naliet en aan zijne andere kinderen bijna niets, gat dit aanleiding tot vele regtsgedingen.

Zijne nakomelingen, welke zich van Scagen, of van Schagen teekenden, voerden tot wapen een veld, verdeeld in zes banden van goud en keel, hebbende in den linker hoek het wapen van Beijeren, zijnde gefuseleerd van zilver en azuur.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 101 en 102.

[Jan en Albert van Beijeren]

BEIJEREN (JAN en ALBERT VAN), Heeren van Schagen. Zie SCHAGEN (JAN en ALBERT VAN).

[Aalbert van Beijeren]

BEIJEREN (AALBERT VAN) was een bloem- fruit- en visschenschilder, die de voorwerpen zeer naauwkeurig voorstelde en met eene groote vaardigheid schilderde. Men weet niet in welke tijd hij geleefd heeft. Op 's Rijks Museum te Amsterdam is van hem een stuk voorstellende:

Eene tafel, *waarop een mand met schelvisch*, *eene moot zalm en ander visch*.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 116; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, D. I. bl. 52; *Aanwijz. der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam*.

[Frederik Beijerinck]

BEIJERINCK (FREDERIK), geboren te Arnhem, Geswooren en, door den Hove Provinciaal des Furstendoms Gelre en Graafschap Zutphen, Geadmitteerd Landmeeter, was een zeer bekwaam waterbouwkundige, zoo als onder anderen blijkt uit een door hem uitgegeven werkje, getiteld:

De rivierkundige Verhandeling uitgegeven door Cornelis Velsen, *Geadmitteerd Landmeeter*, *gedrukt in Amsterdam* 1749, *van verscheide Misvattingen gesuyverd* enz. Amst. 1770.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederl. Boeken*, uit de samiliepapieren aangevuld.

[Willem Beijerinck]

BEIJERINCK (WILLEM), een zoon van Martinus Beijerinck, een Neef van den voorgaande, geboren te Nijmegen den 2den Augustus 1756, ontving de eerste indrukken, welke hem de kennis der waterbouwkunde als het doel zijner pogingen deden beschouwen, van zijnen vader. Weldra aangesteld tot geadmitteerd en beëedigd Landmeter in de Provincie Gelderland, kwam hij in de gelegenheid, om zich bij de uitvoering van verschillende werken langs de rivieren bekwaam te maken, zoodat zijne diensten vrij algemeen begeerd werden. De beroemde Christiaan Brunings schattede hem hoog, en de gewigtige verbeteringen, die, volgens de ontwerpen van dien groote waterbouwkundige, in 1771 en volgende jaren en voornamelijk in 1781 en 1782, door eene verbeterde

waterverdeeling aan de rivieren zijn toegebragt, werden voor het grootste gedeelte door B e i j e r i n c k uitgevoerd; terwijl men mag vaststellen, dat hij voor de ontwerpen zelven veelal met zijnen raad gediend, en in vele daarvan een voornaam aandeel gehad heeft. Bij den inval der Franschen in 1794, leverde hij onderscheidene ontwerpen in om, door middel van kunstmatig overstroomingen van de Maas, den vijand te keeren, welke echter niet ten uitvoer werden gebragt. Bij alle de omkeeringen van zaken hier te lande, bleef hij, als onmisbaar persoon bij de rivieren, zijne dienst met onvermoeide werkzaamheid steeds daaraan toewijden, terwijl hij in het laatst van zijn leven zich nog bijzonder bekend maakte door zijn groot ontwerp tot het sluiten van den Beneden-Rijn, hetwelk hij, op bijzonderen last van Koning L o d e w i j k , die veel vertrouwen in hem stelde, opmaakte; een ontwerp, waarmede de Koning zeer was ingenomen en hetwelk in den kundigen Generaal K r a y e n h o f f , een grooten voorstander vond, die daarvan in 1821 een volledig plan heeft uitgegeven, onder den titel van: *Proeve van een ontwerp tot sluiting van de rivier de Neder Rijn of Lek en het storten van haar water op den Yssel*.

B e i j e r i n c k heeft niets in druk uitgegeven; doch de menigte memoriën, die hij aan 's Lands Regering heeft ingezonden en zijne veelvuldige adviezen, getuigen van zijne groote werkzaamheid ten dienste van den lande. Hij was gehuwd geweest met Mejufvrouw B a u k j e M a r i a D i b b e t s , en liet bij zijn overlijden, den 6 December 1808, zes zoons en twee dochters na.

De waterstaat dezer landen, en vooral het beheer der bovenrivieren, onderging door zijn afsterven een groot verlies en Koning L o d e w i j k heeft later na den watersnood van 1809, openlijk in de nieuwspapieren te kennen gegeven, dat hij toen meer dan ooit 's mans vroegtijdige dood betreurde.

Zie *Aant. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.* van G. N i e u w e n h u i s .

[Frederik Beijerinck]

BEIJERINCK (FREDERIK), een broeder van den voorgaande, geboren te Nijmegen den 20 Julij 1766, was mede een zeer bekwaam waterbouwkundige, die in het jaar 1810 werd aangesteld tot Ingenieur, en in 1817 tot Hoofd-Ingenieur van 's Rijks waterstaat bevorderd werd, waarvan hij in het jaar 1834 met pensioen eervol werd ontslagen. Hij overleed den 25 Augustus 1838, was twee malen gehuwd geweest, eerst met E l i s a b e t h R e y n e n , daarna met J a c o m i n a C r i j n e n , en liet vier zonen na.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

[Albrecut of Albert Beiling]

BEILING (ALBRECUT of ALBERT) of BEYLING, een man die zich zoo in zijn leven als met zijne dood, ten tijde van vrouwe J a c o b a v a n B e i j e r e n , beroemd gemaakt en den naam van Hollandsche R e g u l u s heeft verworven. Toen de zaken van Vorstin J a c o b a zoo verre waren verloopen, dat Hertog J a n v a n B r a b a n d tot Graaf van Holland en Zeeland gehuldigd was, poogde zij sommige steden weder magtig te

worden. Floris van Kijfhoek werd dierhalve naar Schoonhoven gezonden, ten einde die stad te vermeesteren, hetwelk ook door verstandhouding met eenige burgers daar binnen welhaast gelukte. Maar het slot, waarin zich Willem van den Coulster en Albert Beiling bevonden, bood zes weken lang dapperen tegenstand, tot dat zij, door hongersnood gedwongen, met de bezetting, uit vijftig man bestaande, zich overgaven; Kijfhoek nam ze allen, uit naam van vrouw Jacoba, in genade aan, uitgezonderd Beiling, op wien hij bijzonder schijnt gebeten te zijn geweest. Beiling zijnen dood voor oogen ziende, verzocht eene maand uitstel, om orde op zijne zaken te stellen, belovende eer die tijd verstreken was, te zullen terug komen. Kijfhoek stond hem dit toe. Beiling hield zijn woord, en stelde zich op de bestemde tijd in 's vijands handen, ofschoon hij te voren wist het met de dood te moeten bekoopen, zoo als ook gebeurde. Kijfhoek liet hem den zelfden nacht van zijne terugkomst in de aarde begraven; dit geschiedde in den donker, doordien Albert wegens zijn gehouden gedrag, door iedereen bemind werd, en men het vonnis niet in het openbaar en bij dag durfde ten uitvoer brengen.

Zie Goudhoeven, *Chronijcke*, bl. 449; M. Vossius, *Historische Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 643 en 644; Halma, *Tooneel der Vereen. Nedert.*, D. I. bl. 39; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 463; van Berkum, *Beschr. der stadt Schoonhoven*, bl. 340 en 341; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. II. bl. 206 en 207; Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Kabinet van Nederl. en Kleefs. Oudh.*, D. IV, bl. 406 en 407; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 95 en 96, die hem Arnold Beilaert of Beiling noemt.

[Beima]

BEIMA. Zie BEYMA.

[Johannes Ignatius Worp Beintema van Peyma]

BEINTEMA VAN PEYMA (JOHANNES IGNATIUS WORP), een Fries, Doctor in de Geneeskunde, heeft een werk geschreven tot lof en aanprijzing van het tabak rooken, onder den titel van:

Algemeen hulpmiddel.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Martinus van Beisselaar]

BEISSELAAR (MARTINUS VAN) was in 1692 Officier der burgerij te Goes. Hij schijnt zich sterk gemengd te hebben in de geschillen, welke destijds die stad beroerden en werd diensvolgens in November van dat jaar gebannen.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVI. bl. 216.

[David Bek]

BEK (DAVID). Zie BECK (DAVID).

[Sibert Beka]

BEKA (SIBERT). Zie BECANUS (SYFERT).

[Johannes de Beka]

BEKA (JOHANNES DE), JOHANNES A BEKA, JOHANNES BECANUS, of

JOHANNES DE BEEKE, geboren te 's Hertogenbosch, was eerst Monnik in de Abdij van Egmond, daarna Kanunnik te Utrecht en heeft geschreven:

Chronicon Episcoporum Ultrajectensium et Comitum Hollandiae ad Joannem ab Arkel, Episcopum et Guilielmum Hollandiae Comitem.

Deze zijn arbeid, welke met de vroegste en fabelachtigste tijden aanvangt, was door hem opgedragen aan Jan van Arkel, den zeven en dertigsten Bisschop van Utrecht, en aan Willem V Graaf van Holland, en loopt tot het jaar 1393; terwijl de Beka vermoedelijk in het volgende jaar is overleden.

De kronijk is door Bernardus Furmerius met het vervolg van Suffridus Petri en zijne bijgevoegde aanteekeningen te Franeker in 1712 in het licht gegeven; doch naderhand door Arnoldus Buchelius in *Corpore Historiae Ultrajectinae* veel verbeterd, in 1643 in folio, door den druk gemeen gemaakt. Eene Nederduitsche vertaling van dit werk, op vele plaatsen vermeerderd en vervolgd, kwam door de bezorging van eenen ongenoemden in 1701 in het licht, en is ingelijfd in de *Analecta veteris Aevi* van den Hoogleeraar Ant. Matthaeus, Tom. V van den druk in 8° en in Tom. III van dien in 4°.

Beka wordt gehouden voor den beste der Latijnsche kronijkschrijvers zijner eeuw. Hij betuigt zelf in zijne opdracht, dat hij zeven jaren aan dit werk besteed heeft, en het uit onderscheidene historiën, jaarboeken, kronijken, registers, chartres en brieven naarstiglijk en met zorgvuldigheid heeft bijeen getrokken; bovendien heeft hij de kronijk van den Egmonder Monnik gekend en gebruikt. Hij volgt die zelfs nu en dan woordelijk, maar meestal met eene breedvoerige omschrijving. Na de fabelachtige tijden is hij doorgaans, en hoezeer hier en daar het spoor wel eens missende, onschatbaar voor de geschiedenis. In zijn Latijn en in zijnen stijl overtreft hij alle zijne tijdgenooten. Ook moet hij reeds vroeg buiten 's lands beroemd zijn geweest, want er heeft eene oude Fransche vertaling van hem bestaan.

Zie Pars, *Naamr. van de Holl. en Bat. Schrijvers*, bl. 41-43; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Woordenb.*; B. bl. 124 en 144; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Hist. en Outh.*, D. II. bl. 139; Burman, *Traj. erndit.*, pag. 21-23; Blondel, *Beschr. der stad Utrecht*, bl. 12; Saxe, *Onomast. Lit.*, Pars II. p. 366 en 367; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, *denb.*, D. V. bl. 306 en 307; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 197 en 198, en D. IV. bl. 345; van Kampen, *Gesch. der Ned. Letteren en Wetensch.*, D. I. bl. 28; de Wind, *Biblioth. der Ned. Geschieds.*, D. I. bl. 51-54 en 512; C.R. Hermans, *Geschiedk. Mengelw. over de prov. Noord-Braband*, D. I. bl. 28-41.

[Rudole van der Beke]

BEKE (RUDOLE VAN DER), gezegd A RIVO, geboren te Breda, was in zijn leven Deken van het Kapittel te Tongeren, en een zeer voornaam Latijnsch Dichter en Historieschrijver. Hij heeft het grootste

tijdvak van zijn leven te Rome doorgebragt, alwaar hij ook in 1403 zijn arbeidzamen levensloop eindigde. Verscheidene van zijne werken zijn lang na zijnen dood door den druk gemeen gemaakt, als onder anderen.

De Canonum observantia, Col. 1568, 8°. Paris. Tom. VI. *Bibl. Patrum*.
Historia Episcoporum Leodiensium, *ab anno* 1327, *usque ad annum* 1360, *in Tomo III. Rerum Leodiensium à Joanne Chapevillio edita*.
Martyrologium, *versibus complexum*.
Calendarum Ecclesiasticum, Lovan.

Zie van Goor, *Besohrijv. van Breda*, bl. 303 en 304; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Bartholomeus van Bekerke]

BEKERKE (BARTHOLOMEUS VAN). Zie BIGGEKERKE (BARTHOLOMEUS VAN).

[Adriaan Bekerts van Thienen]

BEKERTS VAN THIENEN (ADRIAAN). Zie THIENEN (ADRIAAN BEKERTS VAN).

[Wouter van Heemskerk van Bekesteyn]

BEKESTEYN (WOUTER VAN HEEMSKERK VAN), ook wel enkel WOUTER VAN BEKESTEYN geheeten, een zoon van Dirk van Heemskerk van Bekesteyn en van Margaretha van Assendelft, geboren op het laatst der vijstiende eeuw, werd in 1536 door Keizer Karel V tot Schout van Haarlem, en in 1541 tot Hooglleemraad van Rijnland aangesteld. In 1567 werd hij, op eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, gedagvaard voor Commissarissen van den Hove, om te verklaren ‘wat affectie ende genegenheid hij tot den dienst van den Koning had: ende of hij gezind was het met Zijne Majesteit te houden, en denzelven tegens een ieder te dienen, en hetgeen hem wegens Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles ingevolge de verpligting van zijne Leenen en van den Eed, alsmede om te renuncieren van alle Verbonden, Confederatiën en Obligatiën ter contrarie.’ Aldaar verschenen zijnde, legde hij den van hem gevorderden eed af, en schijnt later 's Konings zijde te hebben gehouden.

Hij overleed in 1571; was eerst gehuwd, in 1514, met Elisabeth van Scherpenzeel, die in 1534 overleed, daarna, in 1543, met Adriana van Wijngaerden, en liet eenen zoon na, genaamd Dirk van Heemskerk van Bekesteyn.

Zie Gouthoeven. *d'Oude Chronycke*, D. I. bl. 181; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 858; Kok, *Vaderl. Woordenb*; M. d'Yvoy van Mijdrecht en G.J. Beeldsnijder van Voshol, *Verbond der Edelen*, bl. 77.

[Balthasar Bekker]

BEKKER (BALTHASAR), geboren te Metslawier in Friesland, den 20 Maart 1634, genoot het eerste onderwijs van zijnen vader, Henricus Bekker, die eerst aldaar en later te Warfhuizen, in de Provin-

cie Groningen, Predikant was. Toen B a l t h a s a r zestien jaren oud was, begaf hij zich naar Groningen, waar hij zich in de Wijsbegeerte, de geleerde talen en de Geschiedenis oefende. In de Hebreeuwsche taal had hij in het bijzonder tot Leermeester den beroemden J a k o b A l t i n g , met wien hij eene warme vriendschap sloot, welke tot de dood van dien Hoogleeraar voortduurde en nimmer verkoelde. Zelfs gaf B e k k e r , na A l t i n g s dood, alle diens werken in 5 deelen in folio in het licht. Van Groningen vertrokken, bezocht B e k k e r de Hoogeschool te Franeker, legde zich aldaar gedurende vier en een half jaar op de Godgeleerdheid toe, waarna hij, na een allerloffelijkst examen, tot Proponent werd aangenomen, en kort daarna tot Rector der Latijnsche scholen te dier stede aangesteld, hetgeen echter niet in zijn smaak viel, weshalve hij het beroep als Predikant te Oosterlittens in 1657 aannam. Hier was het, dat hij zich vooral oefende om zijne verkregene kundigheden te beschaven en uit te breiden. Voornamelijk maakte hij zich verdienstelijk door er des zondags ook na den middag te prediken en er eene openbare catechisatie voor de jeugd op te rigten, hetwelk destijds ten platten lande in Friesland niet gebruikelijk was. Hierdoor haalde bij zich echter de vijandschap van sommigen zijner ambtsbroeders op den hals, wien de zorg voor het welzijn van de hun toebetrouwde gemeente minder ter harte ging, dan eene gemakkelijke levenswijze. B e k k e r bekreunde zich echter daar niet aan, maar ging voort met hetgeen hij voor pligt hield ijverig te betrachten. Zelfs stelde hij tot leiddraad van dat onderwijs eene catechismus op, welke hij liet drukken onder der titel van:

Gerijmde Kinderleer, *of Kort Begrip van den Nederlandsche Catechismus*, *tot behulp en memorie voor de kinderen en eenvoudigen gerijmd*.

In het jaar 1665 verwierf hij te Franeker de waardigheid van Doctor in de Godgeleerdheid, en werd in het volgende jaar tot Predikant in die stad beroepen. Terwijl B e k k e r hier het leeraarsambt bekleedde, gaf hij onderwijs aan eenige studenten, die betuigden dat zij er zich uitnemend wel bij bevonden; doch de Hoogleeraren wisten te bewerken dat hem zulks verboden werd.

Reeds terwijl B e k k e r nog student in de Godgeleerdheid te Franeker was, had hij smaak opgevat voor de Wijsbegeerte van D e s c a r t e s , welke in zijne tijd het vinnigst bestreden werd door lieden, die ze het minst kenden of verstonden. Zoo had de Classis van Leeuwarden voorgenomen om in de Synode van Friesland, welke in 1668 te Leeuwarden moest gehouden worden, een bezwaar in te brengen tegen de Wijsbegeerte van D e s c a r t e s , in verband beschouwd met de Godgeleerdheid, als werd zij door sommige Godgeleerden en Kerkelijken gehandhaafd met geen ander oogmerk dan om het Remonstrantisme in de Hervormde kerk toch eenmaal te doen boven komen en zegevieren. B e k k e r , vooraf onderrigt wat in die Synode gebeuren zou, vervaardigde een naauwkeurig berigt betrekkelijk deze Wijsbegeerte, hetwelk hij noemde:

Admonitio candida et sincera de Philosophia Cartesiana, 1668. 12°.

Hij zond dit aan de gemelde Synode. In dat geschrift had hij door eene regt verstandige inlichting, welke hij aangaande deze Wijshegeerte gaf, grootendeels de geopperde zwarigheden uit den weg geruimd, en op eene zeer bevattelijke wijze het min nadeelige daarvan voor de Christelijke Godgeleerdheid aangetoond. Zulk een openbaar en hartig verdedigschrift haalde B e k k e r een algemeen misnoegen op den hals, doch door tusschenkomst van anderen werd de zaak tot zijn genoegen bijgelegd.

In het zelfde jaar 1668 gaf B e k k e r eenen tweeden Catechismus in vragen en antwoorden in het licht, welke hij noemde:

Gesneeden Broodt voor de Kristenkinderen.

Waarop een derde, van iets meerdere uitgebreidheid, voor volwassenen, volgde, onder den titel van:

Vaste spijze der volmaakten, *of grondige en schriftmatige verklaring van de leer*, *die begrepen is in de Heidelbergsche Katechismus*, Leeuw. 1670, 8°.

B e k k e r stond nu bij ieder voor een openbaar Cartesiaan te boek, en eer zijne *Vaste spijze*, tot op een derde gedeelte was afgedrukt, liep het gerucht reeds, dat zij vele Cartesiaansche en andere ketterijen bevatte. Tot geruststelling gaf B e k k e r de afgedrukte bladen van dit geschrift ter lezing aan de Godgeleerde faculteit te Franeker, met verzoek om het, als zij er niets in vond, dat met de Hervormde geloofsleer strijdig was, dan kerkelijk goed te keuren. De faculteit weigerde zulks. Doch C h r i s t i a n u s S c h o t a n u s à S t e r r i n g a, een der drie Hoogleeraren, uit welke die faculteit bestond, schreef in eenen gemeenzamen brief aan B e k k e r, dat hij in het werk niets aangetroffen had, dat naar eenige onregtzinnigheid zweemde, uitgezonderd dat eene *schijnbare* ontkenning van het verbond der werken hem niet geviel. Zijn ambtgenoot, J o h a n n e s M e l c h i o r S t e i n b e r g, gaf met andere woorden nopens B e k k e r s regtzinnigheid eene even goede verklaring. De derde Hoogleeraar, N i c o l a a s A r n o l d i, liet zich daarentegen verluiden, dat hij er vele onregtzinnigheden in gevonden had, maar die niet wilde aanwijzen, ten zij hij er van hooger hand toe geroepen werd. Door een zamenloop van omstandigheden kreeg ook welhaast de zaak zulk eenen gang, dat 's Lands regering het noodig achtte er zich mede te bemoeijen, en in het laatst van het jaar 1670 der faculteit haar oordeel afvroeg, nadat S t e i n b e r g reeds overleden was. A r n o l d i, intusschen, in gemeenschap met den Groninger Hoogleeraar S a m u e l D e s m a r e t s, die hem aanvuurde, uit het geschrift veel vergifts gezogen hebbende, had ook nu zijnen ambtgenoot S c h o t a n u s zoo in zijn belang weten te krijgen, dat die nevens hem een veroordeelend advies onderteekende, waarin zes- of zevenendertig stellingen van B e k k e r gewraakt werden, als die naar ongezondheid in de leer smaakten, *nieuwigheden en creemdigheden*,

in de kerk van Friesland nooit zoo raauw gehoord en voorgesteld; deels coccejaansche, *deels cartesiaansche vreemdigheden*, waarom zij van begrip waren, dat het niet behoorde verspreid te worden. Dit advies werd door de Staten aan de Classes van Friesland gezonden, met bevel, ‘om 't zelve nevens het boek te onderzoeken en haar oordeel aan de volgende synode mede te deelen.’ Dit bevel gaf B e k k e r moed, en vervulde hem met hoop, die echter weldra verdween, toen eene maand daarna, en wel vier maanden vóór dat de Synode vergaderde, er eene *waarschouwing* van wege Gedeputeerde Staten van Friesland verscheen, waarbij het drukken en verkoopen van de *Vaste Spijze*, op eene boete van 25 rijders, verboden en dus het boek, zonder onderzocht te zijn, veroordeeld werd.

B e k k e r vervaardigde hierop een verdedigschrift, onder den titel van: *Nodig Antwoord*, hetwelk hij aan de Classes rondzond met verzoek, dat hij de overige bezwaren, zoo die er waren, voor haar of voor de Synode mogt verantwoorden, biedende tevens aan, om zoo er bij eenen tweeden druk der *Vaste Spijze* iets te veranderen viel, zich daarnaar te schikken. Deze aanbieding gaf aan velen niet weinig genoegen; doch toen hij een antwoord op zeker berigt der Franeker Hoogleeraren ter drukpers had gegeven, werd het verder drukken daarvan, van hooger hand, verboden. Kort daarna bood hij aan, tegen zijne beschuldigers voor de Synode gehoord te worden; dit werd toegestaan; maar in plaats van voldoende redenen van bezwaren, vernam hij hier alleen, dat men in zijn boek, hetgeen men nogthans een geleerd geschrift noemde, onderscheidene *vreemde uitdrukkingen*, *onschriftmatige stellingen en gevaarlijke gevoelens* ontdekt had. B e k k e r gaf zijne hoogste verwondering over deze uitspraak te kennen; te meer, daar het, ingevolge de eigen bekentenis van den voorzitter der Synode, bleek, dat deze vergadering slechts de adviezen en geenszins de aanmerkingen der Classes had nagezien en daaruit dit besluit had opgemaakt; ook werd het herdrukken van de *Vaste Spijze* van nienws op eene boete van 50 rijders verboden. Dit scheen nog niet voldoende, maar de Classis van Franeker zocht hem daarenboven eene schriftelijke belofte af te persen, dat hij geen der dingen, welke zij als aanstootelijk in zijn boek had aangemerkt, bij monde of geschrifte, openlijk of heimelijk leeren zou, doch van dit vonnis beriep B e k k e r zich op de volgende Synode, welke in Junij 1672 te Franeker zou vergaderen. Hier werd hij daarvan vrijgesproken, en de Classis gelast het gestreken vonnis in haar boek door te halen. Met dit al namen de kwellingen, B e k k e r over zijn boek: de *Vaste Spijze* aangedaan, in het geheel nog geen einde. Osschoon hij ook sommige uitdrukkingen, over welke men het meest gevallen was, verschikte, met behoud echter van zijn gevoelen; ofschoon hij de onbestaanbaarheid en tegenstrijdigheid der adviezen van sommige Classes aantoonde, het was vergeefs; men wist gestadig niouwe zwarigheden aan te voeren, en hem dus onophoudelijk werk te verschaffen.

Opmerkelijk intusschen was het, dat, terwijl B e k k e r 's boek in Friesland bijna algemeen afgekeurd werd, evenwel onderscheidene beroemde en om hunne regtzinnigheid zeer vermaarde Godgeleerden, het hoogelijk prezen, en betuigden daarin niets te hebben kunnen vinden, dat met reden kon gewraakt worden. Onder dezen muntten inzonderheid uit: F r a n c i s c u s B u r m a n , C h r i s t i a n u s P e r i z o n i u s en J a c o b A l t i n g , die als uit éénen mond betuigden, dat zij het boek van B e k k e r , *Vaste Spijze* genaamd, voor geleerd, regtzinnnig en met de formulieren van eenigheid overeenkomende vonden.

Onder zoo vele verdrietelijkheden verlangde B e k k e r hijgende eene provincie te verlaten, waar zijne edelste pogingen verijdeld en zijne beste bedoelingen miskend werden. Hiertoe kreeg hij in 1675 de gelegenheid door een beroep naar het dorp Loenen aan de Vecht, dat hij dan ook niet aarzelde aan te nemen. Daar verschafte de aangename rust, welke hij er genoot, hem gelegenheid, om zich met wezenlijker en nuttiger oefeningen bezig te houden, dan met het zwaardrukkend werk om twistschriften op te stellen. Hij bleef echter niet lang op deze standplaats, maar werd in het volgende jaar naar Weesp beroepen, nam in 1677 als Predikant de legerdienst waar, en vertrok twee jaren later, namelijk in 1679, naar Amsterdam.

Op het einde van 1680 vertoonde zich bijna door geheel Europa eene komeet, wier staart somtijds omtrent 70 graden besloeg. Zij werd hier te lande gezien tot in Februarij des volgenden jaars, en algemeen beschouwd als een voorbode van velerlei rampen en onheilen. B e k k e r , een geslagen vijand en waakzame bestrijder van alle voorteekenen, nam deze gelegenheid waar om, ware het doenlijk, de bijgeloovige menigte van dezen waan te ontheffen. In 1683 gaf hij dierhalve zijn werk over de kometen in het licht, getiteld: *Ondersoek van de betekening der Cometen*, *bij gelegenheid van degene*, *die in de jaren* 1680, 1681 *en* 1682 *geschenen hebben*, Leeuw. 1683, 8°. In dit geschrift stelde hij zich voor te bewijzen, dat deze verschijnselen voor geene voorboden van goed of kwaad moeten gehouden worden, maar onder de hemelsche ligchamen gerangschikt, en, gelijk de andere sterren, welke op gezette tijden verdwijnen en terugkeeren, door den Schepper van al het geschapene, aan vaste, bestendige wetten onderworpen zijn. Voorts betoogde hij, dat het met den inhoud der H. bladeren streed, dat men de verschijning van sterren ten kwade duidde; verder dat alle voorzeggingen buiten Gods woord uitdrukkelijk zijn verboden, en wel inzonderheid die, welke uit den loop des Hemels en der sterren werden afgeleid. Op deze en meer andere door hem aangevoerde gronden bewezen hebbende, dat het gevoelen van de voorbeduiding der kometen valsch is, betoogt hij, dat zij, die dat gevoelen aankleven, tegen het Opperwezen zondigen. Met dit werk en nog eene niet lang daarna in het licht gekomene *Verklaring over de voorzeggingen van Daniël*, Amst. 1688, 4°, verwierf B e k k e r veel

roems bij alle hoogschatters van gezond verstand en wezenlijke geleerdheid.

Dan hetgeen den naam van B e k k e r wel het meest bekend gemaakt, ja vereeuwigd heeft, is zijn beroemd werk, tot titel voerende: *De betoverde Wereld*, *sijnde een grondig onderzoek van 't gemeene gevoelen*, *aangaande de Geesten*, *derzelver aart*, *vermogen*, *bewind en bedrijf*, *alsook hetgeen de Menschen door derzelver kragt of gemeenschap doen*, 1e. boek, Leeuw. 1691, 8°. Dit boek, hetwelk onderscheidene malen te Amsterdam, en laatstelijk te Deventer in 1739 in 4°. is uitgegeven, veroorzaakte reeds vroeg groote opschudding, doordien de schrijver daarin trachtte te bewijzen, dat geene goede of kwade Engelen iets op 's menschen ligchaam of geest vermogen, daar voorts uit afleidende, dat alles wat van een verbond met den duivel, tooverij, bezetenheid, voorgespens, spookgeesten of wat verder onder die klasse kan gerangschikt worden, verhaald of geschreven is, als loutere beuzeltaal moet beschouwd worden. Dit boek baarde zoo veel te meer opzien, doordien het zonder kerkelijke goedkeuring in het licht verscheen, welke B e k k e r, begreep, als Doctor in de Godgeleerdheid, niet noodig te hebben; het ontbrak ook niet, na de uitgave, aan klagten tegen den schrijver, die van alle kanten kwamen opzetten, zoo in Kerkeraden, Classes als Synoden. Een geheele drom van tegenschrijvers, zoo met als zonder naam, van welke de een heviger dan de ander tegen het boek en zijnen maker uitvoer, en sommigen hem als eenen ongeloovige, ja ongodist uitscholden, voorspelde B e k k e r dat hij eenen hevigen kampstrijd zou moeten aangaan. De voornaamste schrijvers, die met naam tegen hem opkwamen, waren de Hoogleeraren M e l c h i o r L e y d e k k e r en v a n d e r W a e i j e n, benevens de Predikanten V e r r y n, G r o e n e w e g e n, v a n d e r H o o g t, H a m e r, B r i n k en J o h a n n e s L e y d e k k e r, alle welken hij, zoowel ernstig als schertsende, naar mate hij dacht, dat hun geschrijf het verdiende, beantwoord heeft.

De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te Amsterdam verwekte B e k k e r de eerste moeijelijkheden. Van daar werd zijne zaak getrokken voor de Noordhollandsche Synode, die ten jare 1691 te Edam gehouden werd. Allen verklaarden eenen gruwel te hebben van 's mans werk, als vol van de ergste dwalingen. In het volgende jaar, 1692, werd hij voor eenige weken in zijn ambt geschorst, en hem die tijd vergund, om zijn gevoelen nader te onderzoeken, en, zoo hij van de ongegrondheid daarvan mogt overtuigd worden, het te herroepen. Maar B e k k e r, gedurende vijfentwintig jaren, dus reeds lang genoeg, naar het hem voorkwam, alles wel beschouwd hebbende, bleef vasthouden aan hetgene in zijn oog waarheid was en geen dwaling zijn kon. Nu werd hij in Augustus van het zelfde jaar, door de Synode van Alkmaar, geheel van zijn ambt ontzet. De Regering van Amsterdam wilde echter niet toestaan, dat er, zoo lang B e k k e r leefde, iemand anders

in zijne plaats werd beroepen, en vond goed, om zijne gewone jaarwedde tot aan zijne dood te laten behouden.

De Kerkeraad van Amsterdam was echter nog niet ten volle vergenoegd met de afzetting van Doctor B e k k e r bewerkt te hebben maar besloot, hem zelfs de kerkelijke gemeenschap te ontzeggen en hem van het Avondmaal te weren. Niettegenstaande B e k k e r herhaalde pogingen aanwende, om weder tot het Avondmaal te worden toegelaten, zoo niet te Amsterdam dan toch elders, zoo als te Jelsum, en nog in 1696 te Weesp, wist de Kerkeraad van Amsterdam dit steeds te beletten. Minder hard was men tegen hem bij de Waalsche Gemeente, waar men geen zwarigheid maakte, om hem aan de tafel des Heeren als medebroeder en dischgenoot te ontvangen. Nu van de vervolging der Geestelijkheid bevrijd zijnde, sleet hij het overige zijner dagen in rust te Amsterdam, en overleed aldaar aan de pleuris op den 11 Julij 1698.

B e k k e r is twee malen gehuwd geweest, eerst met E l s j e W a l k e n s, dochter van H a j o W a l k e n s, Predikant te Franeker, die hem geene kinderen naliet, en daarna met F r o u k F u l l e n i u s, dochter van B e r n a r d u s F u l l e n i u s, Hoogleeraar te Franeker, bij wie hij eenen zoon verwekte, J o h a n n e s H e n r i c u s B e k k e r, die in 1737 als Predikant te Jelsum, in Friesland, is overleden, benevens twee dochters, van welke de jongste, A n n a M a r i a B e k k e r, is getrouwd geweest met Ds. J e r e m i a s H e n d r i k B r u i n i n g, Predikant te Beetgum.

Ten aanzien van de gestalte zijns ligchaams en houding was B e k k e r geenszins gunstig door de natuur begaafd: een lange neus, die bijna over zijnen mond reikte, met ingevallene konen, vormden een geheel onbevallig gelaat. Het volgende bijtend grafschrift, zinspelende op zijne *Betoverde Wereld*, is onder een zijner portretten geplaatst:

> Oui, par toi de Satan la puissance est bridée,
> Mais tu n'as cependant pas encore assez fait,
> Pour nous oter du Diable entièrement l'idée,
> B e k k e r, supprime ton portrait.

De Hoogleeraar S c h r a n t bragt dit aldus over:

> Om den Duivel te vergeten,
> B a l t h a s a r, zoo moet je weten,
> Dat ik, in plat Hollandsch, zeg:
> B e k k e r, houd je bakhuis weg.

Doch zoo min gunstig hem de natuur, ten aanzien van zijne ligchaamsgestalte en gelaat, geweest was, zoo veel te meer bezat hij van hare gaven, ten opzigte van zijne zielsvermogens en verstandshoedanigheden. Zelfs vijanden van hem getuigden dat de naam van schrander, geleerd, weetgierig en arbeidzaam hem niet kon onthouden

worden Hij bezat eenen vrijen geest, en wilde zich aan niemands gedachten slaafs verbinden, maar onderzocht alles, ingevolge de gestrengste regelen der rede, of hetgeen hem zulks toescheen; voorts was hij vurig en vlug van vernuft, en wanneer hij eenmaal een gevoelen had omhelsd, was hij er niet gemakkelijk af te brengen, ja somtijds betrouwde hij te veel op zijn eigen oordeel; hij had met veel andere groote mannen, die diep denken, gemeen, dat hij bekwamer was, om twijfelingen en zwarigheden te opperen, dan om die op te lossen. Bij meer dan eene gelegenheid toonde hij ongemeen moedig in gevaren te zijn, zoo als onder anderen ook, toen men, omdat zijn borstbeen aangestoken was, hem eene groote opening in de borst moest maken, en een stuk vleesch er uit snijden; deze pijnlijke bewerking stond B e k k e r met eene bewonderenswaardige standvastigheid door. Ook was hij zeer braaf, goedhartig en vriendelijk, en wist zich door zijne dienstvaardigheid bij zijne ambtgenooten aangenaam en bemind te maken, van welke eenigen ook alles hebben aangewend wat in hun vermogen was, om hem, ware het mogelijk, te behouden. Hij had weinige uitwendige gaven voor den kansel, en ofschoon hij zeer ervaren was in de Wiskunde, waren zijne leerredenen niet regelmatig, maar evenwel zoodanig ingerigt, dat die voor ieder verstaanbaar waren; ook was hij door zijne ongemeene vlugheid bijna altoos in staat om eene predikbeurt waar te nemen. Van aard boertig en schertsend zijnde, stak zulks niet alleen in zijne schriften, maar ook somtijds, hoewel onzes inziens zeer ongepast, in zijne predikatiën door. Diensvolgens verkoos hij wel eens teksten, die op zekere voorvallen sloegen, welke hij op het oog had; zoo had eens een zijner ambtgenooten, ossen hebbende te bezorgen, B e k k e r verzocht voor hem te prediken, als wanneer hij tot tekst nam 1 Kor. IX. vs 9: ‘zorgt God ook voor de ossen?’ Toen hij van Weesp naar Amsterdam beroepen was, en de drie afgevaardigden, ter zijner losmaking, zich in de eerstgenoemde stad bevonden, predikte hij over de woorden, Hand. X. vs. 19: ‘Ziet drie mannen zoeken u.’ Zeer vaardig tevens was hij in zijne antwoorden, en, door zijne groote geoefendheid in den bijbel, bekwaam, om bij allerlei gelegenheden een gepasten schriftuurtekst bij te brengen; ten voorbeelde hiervan strekke, dat toen een zijner ambtgenooten, van eene lage afkomst, hem een Grieksch vers, door zijnen zoon; die nog zeer jong was, vervaardigd, en tegen hem ingerigt, deed in handen stoppen, hij het vers las, pen en inkt eischte en terstond er onder schreef: zie Job XXX. vs. 1, alwaar men leest: ‘Maar nu lagchen over mij minderen dan ik van dagen, welker vader ik versmaad zou hebben, om bij de honden mijner kudde te stellen.’

Ook heeft B e k k e r zich doen kennen als een dichter, bij wien zich oorspronkelijkheid met het naïve en eenvoudig schoone vereenigde.

Dertien of veertien malen is hij op verschillende wijze in plaat afgebeeld; voor de beste dier afbeeldingen worden gehouden die

door Pieter van Gunst, naar Zacharias Webbers, die door Jan Gole, en eene naamloze gravure, Bekker voorstellende met de pen in de hand, op zijne studeerkamer. Onder dat, hetwelk aan het hoofd van den laatsten druk van zijne *Betoverde Waeveld* geplaatst is, leest men de volgende dichtregelen:

Dit 's Bekker, hier voor 't oog natuur'lijk afgemaalt,
Die 't snoode bygeloof, het Christendom bekroopen,
En diep verpest, bestond ten gronde toe te sloopen;
De Duivel, dwaas gevreest, aan ketens heeft bepaalt.
Schoon smaad geworpen op zyn Godgewyde veder,
Hy gaf aan God zyn eer, te stout geschonden, weder.

Tandem bona causa triumphat.

Ter eeuwiger gedachtenis van dien scherpzinnigen Godgeleerde zijn zes gedenkpenningen gemunt, van welke men er vijf vindt afgebeeld en beschreven bij van Loon[1].

Behalve de hier boven door ons vermelde werken, heeft hij nog in het licht gezonden:

Kort begrip der Betoverde Waereld, Rotterd. 1691.

Articulen tot satisfactie aan de Eerw. Classis van Amsterdam overgeleverd den 22 *Januarij* 1692.

Twee brieven aan L. van der Hoogt, *Pred. tot Nieuwendam*.

Noodige bedenkingen op de nieuwe bewegingen der circulaire briefschrijvers en andere.

Kort berigt aangaande alle de schriften, *welke over 't boek de Betoverde Waereld een tijd lang heen en weder verwisseld sijn*.

Drie resolutiën der Classis van Amsterdam.

Remonstrantie overgelevert in 't Synode van Alkmaar, *den* 5 *Augustus* 1692.

Kort en waarachtig verhaal van 't gebeurde tsedert den 31 *Mei* 1691 *tot den* 21 *Augustus* 1692.

Friesche Godgeleerdheid, Amst. 1693, 4°.

Versameling van Predicatiën, Amst. 1694, 4°.

Herstelde Predikbeurten over de Nederlandsche Geloofbelijdenis, Amst. 1694, 4°.

Over de Catechismus, 4°.

Kort en Eenvoudig berigt van den Kinderdoop, Amst. 4°.

Viervoudige beantwoordinge van beswaernisse, *voorgesteld over 't boek: de Betoverde Waereld*.

Aanmerkinge op de handelingen der twee laatste Noord-Hollandsche Synoden.

(1) *Nederl. Historip.*, D. IV. bl. 224-227,

Naakt verhaal van alle kerkelijke handelingen, *na vervolg des tijds uit de eigene acten t' saam gesteld*, *met aanteekeningen des Autheurs*.

Ondersoek en antwoord op 't Request ingegeven aan de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, *tegens de betoverde Waereld*.

Omstandig berigt van particuliere onderhandelinge met D.L. Homma, *beneffens d' ontdehte logen van E. van der Hoogt en J. Lansman*.

Brief aan D.J. Aalstius en D.P. Steenwinkel, *over derzelver zedige aanmerkinge*.

De Leer der Gereformeerde Kerken in de vrije Nederlanden, *begreepen in derzelver Geloofsbelijdenis*, Amst. 1696. 4°.

Zie Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 33 en 34; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de class. van Dokkum*, bl. 128-134; Vriemoet, *Athen. Fris.*, p. 256; Saxe, *Onomasl. Liter.*, Pars V. p. 173, Anal. 612, Kok, *Vaderl Woordenb.*, D. VI. bl. 346-350, en *Bijvoegsels* D. I, bl. 204-216; *Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. III. bl. 285 en 307; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* van Kampen, *Beknopte Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 10-14; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. II. bl. 487-563 en *Aant.* 324 (598); *Biogr. Nation.; Nieuw Woordenb. van Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Univers.;* Glasius, *Godgel Nederl;* Kist en Royaards, *Kerkelijk Archief*, D. XX. bl. 224; en vooral de werken van Ds. E. J. Diest Lorgion, *De Nederd. Herv. Kerk in Friesland*, bl. 127-147; *B. Bekker in Franeker*, Gron. 1848, en *B. Bekker in Amsterdam*, Gron. 1850, 2 dn.

[Elizabeth Bekker]

BEKKER (ELIZABETH), geboren te Vlissingen den 24 Julij 1738, was gedurende meer dan veertig jaren eene der grootste sieraden van de Nederduitsche Letterkunde. Reeds vroeg in den echt getreden met Adrianus Wolff, Predikant in de Beemster, deed zij zich kort daarna in 1762 en dus naauwelijks vierentwintig jaren oud als Wijsgeerige Dichteres kennen door hare, *Bespiegelingen over het Genoegen*, Hoorn 1763. 4°, eene soort van leerdicht, ten betoog dat geen genot van aardsche dingen op zich zelve een bestendig genoegen kan verschaffen, het welk alleen door deugdsbetrachting wordt verkregen. Achter dit leerdicht volgen vijf dichtmatige brieven, in welke *de weg tot het ware Genoegen* wordt aangewezen. Dit dichtwerkje vond over het algemeen een gunstig onthaal.

Later gaf zij dergelijke, *Bespiegelingen over den staat der Rechtheid*, *den Val en den gevallen Mensch*, Hoorn 1765. 4°, in het licht. In de behandeling van deze onderwerpen kenmerkt zich overal een diepe blik, in het zamenstel van 's menschen geest, zijnen aanleg, vatbaarheid en geneigdheid: de toon is overal levendig en de warmte der aanvoering van de Dichteres gaat ongezocht

over in het hart van den lezer, om juist zoo te gevoelen als zij zelve.

De zwieriger, losser toon, die reeds in dit dichtwerk heerscht, verkondigt als het ware een onmerkbaren overgang van het didactische tot het lyrische, waarin zij mede gelukkig slaagde, toen zij haren geboortegrond zoo schoon bezong in het dichtwerk: *Walcheren*, *in vier zangen en proeven van Mengeldichten*, Hoorn 1769. 4°. waarvan eene nieuwe uitgave in 1783 het licht zag. Het behelst eene afwisseling van levendige, schilderachtige dichttafereelen, elk, naar zijnen aard, onderscheiden behandeld en behagelijk gestoffeerd. Inderdaad met dit bevallig dichtstuk, verschillende van de gewone berijmde topographiën, heeft zij, om zoo te zeggen, eene geheel nieuwe dichtsoort geschapen.

Door deze uitgegeven dichtwerken, en eenige vertalingen uit het Engelsch en Fransch, was Jufvrouw W o l f f bij het letterlievend algemeen reeds zoo voordeelig hekend, dat zij het wagen kon ook eene verzameling harer dichtstukken in het licht te zenden onder den titel: *Lier-*, *Veld- en Mengelzangen*, Hoorn 1772, waaruit bleek dat zij hare lier niet ongevallig naar den eisch van verschillende onderwerpen stemmen kon, en haar, zoo als naderhand nog duidelijker bleek, geen dichtvak vreemd of te moeijelijk was. Geestigheid, luim, fijne scherts en vrolijkheid scheen haar als aangeboren; maar nimmer verloor zij de betamelijkheid, of den eerbied voor God, deugd en zedelijkheid uit het oog, ofschoon zij zich eene verklaarde vijandin betoonde van huigehelarij, dweepzucht en bijgeloof, op welke zij altijd moedig met den geesel der satyre aanviel. Als eene warme voorstandster van godsdienstige en burgerlijke vrijheid, bewees zij openlijk hare hulde aan de helden en slagtoffers der worsteling van regt en billijkheid tegen geweld en onderdrukking in vroeger en later tijd. Den 29 April 1777 verloor B e k k e r haren echtgenoot door den dood; zij gaf haren vriendin A g a t h a D e k e n in een dichtmatigen brief kennis van dit overlijden. Dadelijk snelde deze naar de Beemster, om haar te troosten en haren verderen levensweg met haar ten einde te wandelen, gelijk zij dan ook beiden vervolgens onafscheidelijk zamen gewoond, geleefd, gearbeid en lief en leed gemeenschappelijk gedragen hebhen tot beider bijkans gelijktijdigen dood toe.

Weldra verlieten zij de Beemster, namen haar gemeenschappelijk verblijf in de Rijp, en vervolgens in de Beverwijk, waar zij op het bekoorlijk Lommerlust hare gelukkigste en vergenoegste dagen doorbragten. Hier schreven zij hare beste werken in dichtmaat en proza, sommigen gemeenschappelijk, anderen ieder afzonderlijk, over allerlei onderwerpen en in allerlei vormen.

Gedurende den Engelschen oorlog en diens nasleep van binnenlandsche onlusten bleven beide vriendinnen geene overschillige aanschouwers der gebeurtenissen van den dag; doch nimmer onlëerden zij hare pen door het zamenstellen van eenige der vuilaardige

paskwillen en lasterschriften, welke de wederzijdsche partijen als zoo vele brandstoffen tot voedsel van het vernielend vuur der tweedragt, met zooveel ijver dagelijks in menigte aandroegen. Hare geschriften ten voordeele van de zaak der patriotten waren wel altijd op den gepasten toon gestemd, doch berokkende haar, door laster van allerlei aard, vele onaangename dagen. Geen wonder dan ook, dat toen de omwenteling van 1787 de oude orde van zaken herstelde, en toen de aanhangers van Oranje, door Pruissische hulp gesterkt, de Patriotten het onderspit deden delven, beleedigingen zonder tal, het deel der vriendinnen werden, die zelfs zoo hoog liepen, dat zij het raadzaam oordeelden den Vaderlandschen bodem te verlaten en naar Frankrijk te wijken, waar zij Trevoux tot haar verblijf kozen. Bij de uitbarsting der Fransche Staatomwenteling woedde de vreesselijke moordbijl mede onder de onschuldige inwoners van het vreedzaam Trevoux. Ook de Weduwe W o l f f werd voor den bloedraad gedaagd, en zij ontkwam de guillottine slechts door gelukkige tegenwoordigheid van geest, en de vaardigheid van hare vernuftige en snedige antwoorden. Niet genoeg dat zij zich zelven gered had uit de klaauwen der helsche bloedgierigheid, hielp zij ook den echtgenoot van haren vriendin R e n a u l d bevrijden, die als een offer des schrikbewinds in den kerker zat. Inmiddels had een trouwelooze vriend in Holland, wien zij haar eigen vrij aanzienlijk vermogen en de tot geld gemaakte bezittingen van hare vriendin D e k e n , bij hare ontwijking, had toevertrouwd, dit goed ontvreemd, waardoor zij volstrekt behoeftig en verlaten waren, doch de erkentelijke R e n a u l d nam de zorg voor beider onderhoud welwillend op zich. Ofschoon dus vrij vergenoegd, vrij gelukkig hier levende, ontglipte haar toch dikwijls eene zucht naar het Vaderland, en menigvuldige letteroefeningen, vooral vertalingen, van Fransche, Hoogduitsche en Engelsche werken, konden die zucht niet geheel onderdrukken, ook bragt de briefwisseling, welke gestadig met Nederlandsche geleerden of met vrouwen, die haar over hare werken raadpleegden, werd gehouden, weinig leniging hieraan toe. Aangenaam klonk haar dus ten laatste de mare in de ooren, dat de omwenteling van 1795 den uitgewekenen de vrije terugkeer naar hunne haardsteden vergunde. Met vreugde werden zij door hare talrijke vrienden ontvangen, en zij namen haar verblijf te 's Gravenhage, waar zij haar bekrompen onderhoud vonden in de vruchten van hare pen.

De geleden rampspoeden, de toenemende jaren en bijkans een geheel nieuw geslacht, onder hetwelk zij thans, om zoo te zeggen, voor de eerste maal optraden, en dat haar genoegzaam vreemd was, dit alles had natuurlijk invloed op haren geest, die in Frankrijk den tijdgeest van haar Vaderland niet had kunnen volgen, en in de bedwelming van den vrijheidstuimel der Nederlanders geen behagen vond, daar zij geenszins die gouden eeuw te gemoet zagen, welke velen ter goeder trouw waanden dat de Franschen den Bataafsche republiek hadden aangebragt; B e k k e r hield zich dus meest

met vertalen bezig. Niettegenstaande zij de drie laatste jaren van haar leven onder gestadige ziekten en hevige pijnen moest doorbrengen, bleef de vrolijke opgeruimdheid van geest haar altoos bij, even als de troost der vriendschap van A g a t h a D e k e n , die onafgebroken, gedurende ruim achtentwintig jaren, het zuur en zoet des levens met haar gedeeld had. In den arm van deze hare vriendin ontsliep zij zachtelijk den 5 November 1804; volgens hare begeerte werd haar stoffelijk overschot, op het kerkhof: *Ter Navolging*, bij Scheveningen, begraven.

Gedurende eene geruime tijd had zij zich beijverd, om onder alle standen gezonde begrippen van godsdienst, zedelijkheid, deugd, verlichting en beschaving te verspreiden en al wat edel schoon en goed was naar vermogen te bevorderen. Zij bezat misschien meer dan iemand uit de rij onzer schrijvers eenen Franschen geest, en tevens die vlugheid van vernuft, die altijd de indrukken, welke het gevoel van het oogenblik doet ontstaan, weet op te vatten en juist over te brengen. Wanneer ook alle hare overige werken verwaarloosd mogten worden en zij als eene Dichteresse, die, vooral door de *Oeconomische Liedjes*, zoo veel op den algemeenen geest werkte, vergeten mogten zijn, zullen haar W i l l e m L e v e n d en S a r a B u r g e r h a r t , zoolang bestaan als de Nederlandsche Letterkunde, waarin zij als romans niet overtroffen werden. Er bestaat eene hoogstzeldzame gedenkpenning ter eere van het edele tweetal B e k k e r en D e k e n .

Behalve de reeds boven vermelde dichtwerken bestaan nog van haar, afzonderlijk uitgegeven:

Vreugde-groet ter XIV verjaardage van Prins Willem den V. Hoorn 1764, 8°.

Nachtgedachten over den slaap en den dood, Hoorn 1765, 8°.

Groet aan Pascal Paoli, Hoorn. 8°.

De onveranderlijke Santhorstsche Geloofsbelijdenis, *in rym gebragt*, *door eene zuster der Santhorstsche gemeente. Ter Drukkerye van haare Koninklijke Majesteit Reden*, *waarachter de Menuet en de Domineespruik* (beide zonder naam), 8°.

Zedezangen aan de Menschenliefde bij het verbranden van den Amsterdamschen Schouwburg, Hoorn 1773, 8°.

Jacoba van Beijeren aan Frank van Borsselen, Hoorn 1773, 8°.

Aan mijn geest, *hekeldicht*, Hoorn 1774, 8°.

Arnold Geesteranus aan Maria van Reigersbergen, *Echtgenoote van Mr. Hugo de Groot*, Hoorn 1775, 8°.

Beemster Winter-Buitenleven, Amst. en 's Hage 1778, 8°.

Proeve over de opvoeding aan de Nederlandsche Moeders, Amst. 1779, 8°.

Neêrlands verpligting tot het handhaven der nuttige Maatschappijen en Genootschappen in ons Vaderland, Hoorn 1779, 8°.

Proeven van Dichtlievende kleinigheden en uitspanning van den Geest, 's Hage 1780, 8°.

De Natuur is mijne Zanggodin, den Haag 1784, 8°.

De vrijheid aan den Raad en de Burgerij der stad Vlissingen (naamloos, zonder plaats of jaar van drukken), 8°.

Aan het Vaderland, 's Gravenhage 1736.

Mengelpoezij, Amst. 1785, 3 dn. 8°.

Aan de Vaderlandsche Burgers, 's Gravenh. 1786, 8°.

Vrijheid, *Blijheid*, 's Grav. 1787.

Voorregten van het Christendom, 's Grav. 1787.

Vertrouwde Brieven, 's Hage 1800.

Geschriften eener Bejaarde vrouw, 's Hage 1802, 2 dn.

Gezamenlijk met hare vriendin A. D e k e n gaf zij in het licht:

Oeconomische Liedjes, 's Hage 1780, 3 dn. 8° en kl. 8°; tweede druk, Hoorn 1792, 2 dn. met pl., 8° en 1 deel 12°.

Brieven over verscheidene onderwerpen, 's Hage 1780, 3 dn. 8°.

Essai sur l'éducation, la Haye et Amst. 1780, 8°.

Onderwijzend gesprek over het Geloof en de Zedeleer der Christenen, *in XXIX Lessen*, 's Hage 1781, 8°.

XII Leerredenen en eenige Gebeden ten gebruike van den gemeene man, 's Hage 1782. 8°.

Historie van Jufvrouw Sara Burgerhart, 's Hage 1782, 2 dn. met pl., tweede druk Amst. 1836, 3 dn. postformaat. Ook bestaat daarvan eene Fransche vertaling, Laus. 1788, 4 vol. 12°.

Het Nut der Vooroordeelen, *door de gebroederen Godowardus en Egbertus Wijsnens*, 's Hage 1783, 8°.

XL stuks Fabelen, *met even zoo vele plaatjes*, *geteekend door J. Buys en gegraveerd door R. Vinkeles en A. Cardon*, 's Hage 1784, 8°.

Historie van den Heer Willem Levend, 's Hage 1784, 8°., 7 deelen, met een Aanhangsel, zoo men wil, van eene andere hand, welk werk de eer te beurt viel van in het Hoogduitsch te worden vertaald door den schrijver van S i e g f r i d v a n L i n d e n b e r g , 1798. Ook is het in het Fransch overgebragt door Ds. M.P. M o l i è r e , te Maastricht, doch nog niet in het licht verschenen.

Brieven van Abraham Blankaart, Breda 1787-1788, 3 dn. 8°.

Gesprekken met Emelia, Breda 1788, 2 dn. 8°.

Wandelingen door Bourgondië, 's Grav. 1789.

De Gevaren van den Laster, *in brieven*, 's Hage 1792.

Fabelen voor de Nederlandsche jeugd, 's Hage en Amst. 1792, met plaatjes, 8°. en 12°.

Historie van Cornelia Wildschut, *of de gevolgen der opvoeding*, Amst. 1793-1796, 6 dn. 8°.

Gedichten en liedjes voor het Vaderland, 's Hage 1728, 8°.

Poëtische werkjes, Utr. 1804, 6 stukjes 8°.

Iets voor ouders en kinderen, Leyd. 1805, 12°.

Ook als vertaalster van vele voortreffelijke zedekundige en andere werken, uit de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen, heeft

Elizabeth Bekker zich verdienstelijk gemaakt, en keurige overzettingen van Oxenstiern, Maupertius, Madame de Genlis, Madame de Beccari, Froissard, Pope, Smollett, Raff en andere aan hare landgenooten geschonken.

Zie *Algenm. Konst. en Letterb.* voor 1804, D. II. bl. 308-310; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* (van Cleef,) *Alphab. Naaml. van Boeken;* J. Konijnenberg, *Lofrede op E. Bekker en A. Deken*, *Amst.* 1805; *Galerie Hist. des Contemporains*; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 490-492; *Biogr. Nation.;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Diohters*, D. IV. bl. 544-553; Collot d'Escury *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 94 en 95 A. 338 en 339, St. II. A. 644 en 645 en 714; (van Til,) *De Belangrijkste Nederl. Vrouwen*, bl. 196-208; *Biogr. Univers.;* Schotel, *Kerkel. Dordrecht*, bl. 627-629.

[Antonie Bekking]

BEKKING (ANTONIE), zoon van eenen Commies aan 's Lands Magazijn in de Houttuinen te Delft, en aldaar geboren omstreeks 1781 of 1782, was Ambtenaar bij het Ministerie van Finantiën te 's Gravenhage, en een zeer verdienstelijk kunstenaar, die zich inzonderheid op het schilderen van miniatuurportretten toelegde; terwijl zijne echtgenoote, Louise de Serrière, zeer in den zang uitmuntte. Toen zijn huisgezin zeer talrijk werd en tegen de groote behoefte daarvan niet kon voorzien, noch door zijn niet zeer ruim traktement, noch door hetgeen het miniatuurschilderen opbragt, zocht hij eene aanstelling als Ambtenaar in Nederlands Indië, verkreeg die, en bleef er een aantal jaren. Vele zijner kinderen zijn daar nog en gehuwd.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Sohilderk.*, D. I. bl. 369, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Jean le Bel]

BEL (JEAN LE) leefde in het begin der veertiende eeuw, was Priester en Kanunnik van St. Lambert te Luik en Raadsheer van Jan II Graaf van Henegouwen en Holland, en overleed in 1304. Hij heeft eene kronijk geschreven, waarin vele merkwaardigheden gevonden worden, betrekkelijk de oorlogen, in zijne tijd gevoerd. De Historieschrijver Froisard betuigt, dat hij bij het zamenstellen van zijne geschiedenis veel gebruik van die kronijk heeft gemaakt.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Jan van Belcamp]

BELCAMP (JAN VAN) of BELKAMP, een Hollandsch schilder, die zich meest in Engeland heeft opgehouden en zich daar hoofdzakelijk bezig hield met het kopiëren van portretten naar andere meesters, voor de verzameling des Konings van Engeland, welke men nog bewondert om de bijzondere naauwkeurigheid en de zorg waarmede zij bewerkt zijn. Hij overleed in Engeland in 1653.

Zie Immerzeel, *Levens en Werk. der Kunsts.*, D. I. bl. 39; *Biogr. Univ.*

[Otto Belcamp]

BELCAMP (OTTO), misschien wel een zoon van den voorgaande, werd, na volbragte studie in het jaar 1641 naar Leiderdorp beroepen, vertrok van daar in 1647 naar Harderwijk, in 1649 naar Deventer, en in 1653 naar Amsterdam, waar hij den 11 Julij 1685 overleed.

Hij zond de volgende werken in het licht:

Laatste uren, Amst. 1661. 4°.

Van de Scheppinge en Ondergangh der Wereld, Amst. 1661. 8°.

Zijn portret gaat in plaat uit.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boek.*, D. I. St. I en III; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 136.

[Gasper Belga]

BELGA (GASPER). Zie BARTZOEN (JASPER).

[Jan Jakob Graaf van Belgioso]

BELGIOSO (JAN JAKOB Graaf VAN). Zie BARBIANO (JAN JAKOB Graaf VAN).

[Olphard Hendriksz. Belida]

BELIDA (OLPHARD HENDRIKSZ.) of ULFARDUS HENRICI BELIDA, geboren te Harlingen, een zoon van den Burgemeester Henricus Ulfardi Belida, werd in plaats van zijnen leermeester Reinerus Neuhusius, in 1638, tot Rector der Latijnsche Scholen te Harlingen beroepen, en was zulks nog in 1644. Hij heeft eene *Grieksche Grammatica* en *Manuale Grammaticum* uitgegeven.

Zie Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. van de Classis van Dokkum*, bl. 94.

[Belinus]

BELINUS zou een Koning der Batavieren geweest zijn, en eenen zoon, Adminocinus genaamd, gehad hebben, die door hem verstooten werd. Deze verstooten Prins zou door Cajus Caligula veertig jaren na Christus geboorte in bescherming genomen zijn, over welke daad Caligula zich, in zijne brieven, door hem naar Rome gezonden, zoo zeer verhoovaardigde, dat het scheen als of het geheele eiland der Batavieren daardoor aan hem cijnsbaar geworden was, ofschoon er, niets op gevolgd is, dan het eindigen van den twist tusschen vader en zoon.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*

[Jan van Belkamp]

BELKAMP (JAN VAN). Zie BELCAMP (JAN VAN).

[J. Belkmeer]

BELKMEER (J.) heeft geschreven:

Over de Doorzichtkunde, Amst. 1719. 4°.

Over de Zeewormen, Amst. 1733. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*.

[Theodorus van der Bell]

BELL (THEODORUS VAN DER), een zoon van Johannes van der Bell, geboren te St. Annaland den 19 September 1720, werd, na volbragte Letteroefeningen en Akademische studiën, den 5 Januarij 1744 bevestigd als Predikant der Hervormde gemeente te Rookanje; in 1752 naar Rijnsburg verplaatst, bleef hij aldaar tot op zijn overlijden, dat den 30 Maart 1794 voorviel. Hij liet vijf kinderen na, onder welke twee zonen Johannes Gibbes van

der Bell, Predikant te Veenhuizen, en Anthonij Johannes van der Bell, Predikant te Schermerhorn.

Dat van der Bell van eenen arbeidzamen aard was, blijkt uit de volgende door hem in het licht gezonden werken:

Het zwaarwigtig werk van een getrouw Leeraar, *voorgestelt en aangedrongen*, *uyt* 2 Thimoth. IV vers 1-5, *ter bevestiging van Hub. Swanenburg* te *Zwartewaal*, Rott. 1750. 4°.

Leerreden bij gelegenheid der inhuldiging van Prins Willem V, *uit* I Chron. VI:1-3, Leid. 4°.

Des Heeren Wonderweg in het verhoogen van het volk van Nederland van het begin der Reformatie tot aan het sluiten van den Munsterschen Vrede in 1648, *in* X *Leerredenen voorgesteld*, Leid. 1771. 4°.

Vervolg van des Heeren Wonderweg na het sluiten van den Munsterschen tot den Akenschen vrede in 1748. Leid. 1771. 4°.

Leerrede op het tweede Eeuwfeest van het ontzet der stad Leiden, *uit* Psalm IX:2-4. Amst. 8°.

Leerrede op het Tweede Eeuwfeest der oprigting van de Hoogeschool te Leyden, 8 *Februarij* 1775.

De dankbaarheid als pligt voorgesteld.

Zijn portret is gegraveerd door Johannes Houbraken, naar naar de schilderij van Hendrik Pothoven.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* van Mourik, *Naamr. van Godgel.Schrijv.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Jacobus Bellamy]

BELLAMY (JACOBUS) werd den 12 November 1757 te Vlissingen, uit behoeftige ouders, Jacobus Bellamy en Sara Hoefnagel, geboren. In zijn vierde jaar verloor hij reeds zijnen vader, en de liefde tot zijne moeder wederhield hem zich aan de krijgsdienst te wijden, waartoe hij reeds het stellig besluit had opgevat. Ook mogt het hem niet gebeuren zich in de schilderkunst te oefenen, waarvoor zijn aangeboren smaak en gevoel hem genegenheid hadden ingeboezemd, maar hij werd tot het beroep van broodbakker opgeleid. Aldus tot dienstbaarheid en zwaren arbeid veroordeeld had hij weinig tijd en gelegenheid om zijnen onverzadelijken lees- en weetlust te voldoen, dien hij nogthans nu en dan involgde, waardoor hij zich menigmalen het misnoegen zijns meesters op den hals haalde. Ook beoefende hij nu en dan de dichtkunst en zoodra eenige bemiddelde ingezetenen den dichterlijken aanleg van zijnen geest gewaar werden, besloten deze jaarlijks iets bij te dragen om hem in de Godgeleerdheid te laten studeren.

Zich onder de leiding van den toenmaligen Rector der Latijnsche scholen te Vlissingen voor het Akademisch onderwijs bekwaam gemaakt hebbende, vertrok hij naar de Hoogeschool te Utrecht, waar hij zich tot de predikdienst voorbereidde.

Hier bragten de omgang met lieden van kunde en smaak, eene betere lectuur en de hulpmiddelen die hij thans onder zijn bereik

vond, maar vooral zijne hartelijke vriendschap met den verdienstelijken J o a n n e s P e t r u s K l e y n niet weinig toe, ter verbetering en vordering van zijnen smaak. Begaafd met een sijn gevoel voor het schoone en met eene levendige verbeelding, maakte hij ras meesterlijke vorderingen in de dichtkunst.

Na eenige stukjes in den *Post van den Neder-Rhijn* en de *Vaderlandsche Letteroefeningen* geleverd te hebben, gaf hij eerst bij stukjes en naderhand in eenen bundel zijne *Vaderlandsche Gezangen van* Z e l a n d u s , welke van zijne stoutheid en oorspronkelijkheid getuigen. Voor de opdragt daarvan aan zijne geboorteplaats ontving B e l l a m y van de Regering dier veste een voortreffelijk boekwerk, versierd met het wapen der stad, ten geschenke.

Gelijktijdig met de eerste uitgave van deze *Vaderlandsche Gezangen*, gaf hij een bundel minnedichten in het licht onder den titel van: *Gezangen mijner jeugd*, 1782. welke in 1790 voor de tweede en in 1808 voor de derdemaal met zijne *Nagelaten gedichten* gedrukt is en mede van zijnen buitengewonen aanleg tot een groot dichter getuigde. Die zangen zijn zoo vol geestigheid en zacht gevoel dat sommige oordeelkundigen ze verre boven de *Vaderlandsche* stellen.

In 1785 verschenen de eerste gedichten met zijnen naam onder den titel van *Gezangen van* J. B e l l a m y , die in 1804 herdrukt zijn.

Eindelijk heeft wijlen de verdienstelijke dichtlievende boekhandelaar A d r i a a n L o o s j e s de *Gedichten van* B e l l a m y , *onder bijzondere rubrieken bijeen gebragt*, in 1816, als een geschikt zakboekje uitgegeven, waarvan in 1826 eene tweede en in 1842 te Utrecht eene derde vermeerderde uitgave het licht zag.

Behalve deze hier opgenoemde dichtwerken vindt men mede van hem nog menig dichtstukje en prozaisch opstel in de *Proeven voor het verstand*, *den smaak en het hart*, Dord. 1791. 3 stuk. 8°. en in het *Taal-*, *Dicht- en Letterkundig Kabinet* van G. B r e n d e r à B r a n d i s .

Ook was hij een der voornaamste medewerkers van den *Poëtische Spectator*, *uitgegeven door eenige Vaderlandslievende Vrienden*. Amst. 1784 en 1786. 2 stukjes gr. 8°.

Nog ziet van hem het licht:

Twee Leerredenen, Haarl. 1790.

B e l l a m y was een der eersten, die den bedorven smaak voor het zoetsappige in de poëzy hielpen verdringen en eenen beteren invoeren. Hij was groot als dichter en oordeelkundige; en het is te vermoeden, dat hij, met zijn genie, edel gevoel, gezond oordeel en gezuiverden smaak ook als Godsdienstleeraar zou hebben uitgemunt, althans zijne proeven in dit vak beloofden reeds veel en welligt had zich uit hem een v a n d e r P a l m of B o r g e r ontwikkeld, van welke de eerstgenoemde nog in rijperen leeftijd getuigde, ‘dat B e l l a m y 's wijze van reciteren, hem ten aanzien der waarheid, der gemakkelijkheid, der uitdrukking en der verscheidenheid, eenigermate tot model gestrekt heeft, zoodat hij, indien

hij daarin iets vermogt, dit dan grootendeels aan Bellamy was dank te weten[1].'

Jammer dat dit geestig vernuft door meerdere jaren geen vastheid heeft kunnen erlangen. Hij overleed den 11 Maart 1786 en had alzoo nog geen negen en twintig jaren bereikt.

Zijn Portret treft men, onder anderen, aan voor zijne *Gezangen* en voor zijne *Jeugdige en Nagelaten Gedichten*, en zijn schaduwbeeld voor den *Gedenkzuil op het graf van* Bellamy.

Zie *Vaderl. Geschied. ten vervolge op* Wagenaar, D. VIII, bl. 373 en 374; *Ter Gedachtenisse van J. Bellamy*, Amsteld. 1789; A. Vereul, *Redevoeringen*, bl. 105-170; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. IV. bl. 111-119; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 383-394; *Biogr. Nationale;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters;* Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.; Biogr. Univers.;* en vooral W.A. Ockerse en A. Kleyn, geb. Ockerse, *Gedenkzuil bij het graf van Jac. Bellamy*, Haarl. 1822.

[Jan van Belle]

BELLE (JAN VAN), in het begin der achttiende eeuw te Haarlem uit burgerouders geboren, werd tot onderwijzer der jeugd opgeleid, hetwelk hem aanleiding gaf om zich bijzonder op de Nederduitsche taal toe te leggen, waartoe hij eene overgroote genegenheid had. Ten einde ook hetgeen hij wist niet slechts aan zijne schooljeugd, maar ook aan anderen mede te deelen, zond hij in het licht eene:

Korte Wegwijzer ter Spel-, *Spraak- en Dichtkunden*, *tot gemak voor 't geheugen van Ouden en Jongen*, *in Nederduytsche Dichtmaat gebracht*, Haarl. 1748, 4°, in welk waarlijk curieus werkje, onder anderen een aantal verbuigingen en vervoegingen, henevens alles wat verder tot de spraakkunst behoort, op rijm voorkomen.

Behalve dit werk bestaan van van Belle nog:

Davids Psalmen berymd, Haarl. 1733, 4°.

Korte schets der Nederduitse Spraakkunst, Haarl. 1755.

Zinrijke Zinspelingen, *uit het Fransch van den Heer de la Motte*, Amst. 1756, 8°.

Eenige Gedichten, *naagelaten door J. van Belle*, *uitgegeven door eenige liefhebbers der dichtkunde*, Haarl. 1756. 4°.

Van Belle, die in of omstreeks het jaar 1756 moet overleden zijn, mag wel als een voorbeeld van alle puristen genoemd worden, daar hij zijne eenige dochter in de Remonstrantsche kerk liet doopen, en door eenen Leeraar van die gezindte in de godsdienst onderwijzen, omdat de Nederduitsche taal bij hen zuiverder dan bij de Hervormden gesproken werd. Hij zelf behoorde tot de Doopsgezinde gemeente doch ging mede tot de Remonstranten over.

(1) *Gedenkzuil op het graf van Bellamy*, door W.A. Ockerse en A. Kleyn, geb. Ockerse, bl. 256.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Andriessen, *Aanm. op Datheen*, bl. 22; Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 57 en 58; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters; Catalogus van* J. Koning, 1833, D. II, bl. 282, n°. 1158.

[Gabriël Dupac de Bellegarde]

BELLEGARDE (GABRIËL DUPAC DE) was geboren uit een adellijk geslacht in Languedoc, op het slot Bellegarde, bij Narbonne, den 18 October 1717. Zijne beoefeningen der wetenschappen, in het ouderlijke huis, onder een afzonderlijken leermeester, begonnen hebbende, vervolgde hij die naderhand in eene kostschool van geleerde Geestelijken, die geen minder zorg droegen om zijn hart tot de deugd, dan om zijn verstand voor de wetenschappen te vormen. Van daar ging hij naar Toulouse, om aan de Hoogeschool van die stad lessen in het Kerkelijk regt te nemen, en verkreeg aldaar den graad van Licentiaat in de Regten. Nu begaf hij zich naar Parijs, waar hij zijn vast verblijf nam, met oogmerk om zich geheel en al aan de beoefening van de Godgeleerdheid en de Kerkelijke wetenschappen over te geven. Hier gelukte het hem in naauwe kennis te geraken met de kundigste Godgeleerden dier stad, inzonderheid met den vermaarde Leeraar der Sorbonne, Laurent Francois Boursier, alsmede met den Abt d'Eltemare, welke laatste hem vooral dierbaar werd, en die hij steeds als een meester en vader beschouwde; terwijl hij dermate aan hem gehecht was, dat, toen deze in 1757 naar Holland ging, om aldaar het overschot zijner dagen door te brengen, Bellegarde zich mede derwaarts begaf, en zijnen vriend bijbleef tot diens afsterven, hetwelk in het jaar 1770 op Rijnwijk, een landhuis in de nabuurschap van Zeyst, voorviel.

Twee jaren later begaf zich Bellegarde met der woon naar de stad Utrecht, ten einde het bijzijn te genieten van eenige vrienden, die zich nevens hem met gelijken arbeid bezig hielden. Het was daar dat hij de laatste hand legde aan de *Collection générale des Oeuvres d' Antoine Arnauld*, *Docteur de Sorbonne*, die te Lausanne bij inteekening, van 1775-1783 gedrukt werden, en in 46 deelen in 4° het licht zagen, daaronder begrepen de 6 deelen over *la Perpétuité de la Foi*, benevens 1 deel bevattende het leven van Arnauld, en het register op het werk, welke stukken afzonderlijk zijn uitgegeven, terwijl tevens de uitgever deze groote verzameling verrijkte met geschiedkundige voorredenen, welke de naauwkeurigste en belangrijkste nasporingen bevatten. Deze arbeid, die hem gedurende 20 jaren bezig hield, verhinderde hem echter geenszins om in het jaar 1768 te Utrecht eene andere aanzienlijke verzameling uit te geven, onder den titel van: *Supplementum ad varias collectiones Operum Zegeri Bernard van Espen*, in gr. folio, makende een vijfde deel uit der werken van dien grooten Kanonist. In dit stuk vindt men een omstandig levensverhaal van den antheur, met ophelderingen omtrent zijne schriften, Ook dit is in gr. 8° afzonderlijk gedrukt.

In 1765 gaf ook B e l l e g a r d e eene korte geschiedenis van de Roomsch-Katholijke Kerk te Utrecht in het licht, onder den titel van: *Histoire abrégé de l'Église Métropolitaine d'Utrecht*, strekkende sedert hare opkomst tot aan de Kerkvergadering van Utrecht in 1763, en beslaande een deel in kl. 8°., van welk werk de derde uitgave in 1852 door de zorg van den Abt v a n d e r H o e v e n verscheen, waarbij deze, uit de nagelatene papieren van B e l l e g a r d e , het vervolg van 1764-1784, gevoegd heeft.

De belangrijke voorreden voor zijn *Recueil des Témoignages*, *à l'Église d' Utrecht*, waarin de oorsprong en voortgang der scheuringen, tusschen de Katholijken dier Kerk ontstaan, aangewezen en opgehelderd worden, is insgelijks uit zijne pen gevloeid.

Nog heeft men van hem:

Eene nieuwe uitgave van het *Journal de Mr. Dorzane*, 1756.

Mèmoire historique sur l'affaire de la Bulle Unigenitus dans les Pays-Bas Autrichiens, *depuis* 1713 *jusqu'en* 1730; bevattende een aaneengeschakeld verhaal van de gebeurtenissen in de Nederlanden, ter gelegenheid van die Bulle veroorzaakt sedert 1713-1730, 4 deelen in 12°, zijnde dit in 1778 door hem gemeen gemaakt.

Observations sur le Mandement de S.E. Monseigneur l'Archevêque de Malines, 1783.

Réponse aux lettres d'un Chanoine pénitencier à un Chanoine thèologal, 1786.

Verder vertaalde hij in het Fransch:

Actes du concile de Pistoie, 1788. 2 vol. 12°.

Nog heeft hij in handschrift nagelaten:

Mémoires historiques sur l'affaire du formulaire d'Alexandre VII dans les Pays-Bas Autrichiens.

Men bespeurt in alle zijne schristen, dat hij, ofschoon de leerstelling der Roomsche Kerk onveranderlijk toegedaan blijvende en geenzins aarzelende, om het hoofd dier Kerk in den persoon van den Paus te erkennen, nogtans verre af was alles te onderschrijven, wat de overige Roomschgezinden ten aanzien van 's Paussen onfeilbaarheid en volstrekte oppermagt over alle de kerken, voorwenden. Het was hierom dat hij, hoezeer zijne geboorte, zijne braafheid en de diensten, welken hij aan de Kerk bewees, hem boven zoo vele anderen regt tot het bekleeden van kerkelijke waardigheden gaven, de deur daartoe steeds voor zich gesloten vond, aangezien men daartoe niet konde geraken, zonder zich aan de Roomsche Bullen tegen J a n s e n i u s en Q u e s n e l te onderwerpen. Intusschen werd hij in 1771 benoemd tot Kanunnik bij de hoofd- en primaatkerk te Lyon, waar zich een zijner broeders bevond, en van welke kerk de Kanunnikken bewijs van hunnen ouden adeldom moesten geven, het teeken van het kruis droegen en den titel van Graven voerden. Dan, daar de arbeid waarmede hij zich bezig hield, niet gedoogde, dat hij zijn vast verblijf aldaar vestigde, verzocht hij weldra zijn ontslag, en verwierf van het kapittel den titel van Oud-Graaf. Hij overleed te Utrecht, den 13 December 1789.

Toen Directeuren van het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, den 4 Mei 1789, B e l l e g a r d e tot Lid van hun Genootschap verkoren hadden, wilde hij dit lidmaatschap niet aannemen, tenzij in hoedanigheid van contribuerend Lid.

Zie S a x e , *Onomast. Literat.*, Pars VIII. pag. 217 et 218; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* v a n K a m p e n , *Geschied. der Neerl. Letter. en Wetensch.*, D. II. bl. 230, en de Voorrede der derde uitgave van de *Hist. Abrégé de l'Eglise Mëtrop. d'Utrecht*.

[Jan Bellema]

BELLEMA (JAN) was een der teekenaars van het Verbond der Edelen. Hij kreeg in het jaar 1575, nevens anderen, die de wapenen tegen den Koning van Spanje droegen, bevel van Koningin E l i z a b e t h om haar Rijk te ontruimen, doch verder vinden wij niets omtrent hem geboekt.

Zie T e W a t e r , *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 189.

[Floris van Bellingen]

BELLINGEN (FLORIS VAN), Taalkundige, gaf te 's Gravenhage onderwijs in de Fransche taal, en schreef:

Les premiers essais des Proverbes français, La Haye 1653, 12°; omgewerkt en herdrukt onder den titel: *Etymologie ou explication des Proverbes français*, 1656. Een Parijsche boekhandelaar eigende het zich toe, en gaf het nogmaals uit onder den titel van: *Les illustres proverbes nouveaux etc*. Van welke uitgaven de volledigste druk is, die, welke in 1665 te Parijs verscheen. Maar alle die nadrukken moeten achterstaan bij die, welke in 1656 onder de oogen van v a n B e l l i n g e n in het licht kwam.

Zie *Biogr. Univers*.

[Aegidies van den Bemden]

BEMDEN (AEGIDIES VAN DEN). Zie BEMPDEN (AEGIDIUS VAN DEN).

[Adriaan Bemme Jansz.]

BEMME JANSZ. (ADRIAAN), geboren te Delft den 10 Januarij 1753, was een kunstig goud- en zilverdrijver, die zich te Rotterdam had gevestigd; tevens was hij in het geheel niet onervaren in de teekenkunst, en heeft ook eenige medaillestempels gegraveerd. Zelfs bekwam hij in 1822 van de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem eene aanmoediging van acht dukaten voor zijn ingezondene proeven van medailleerkunst.

Hij zou het oneindig verder in het medailleren gebragt hebben, indien hem ware ten deel gevallen: eenen goeden leermeester in het vak, en goed staal, want zijne stempels scheurden of sprongen dikwerf bij het schroeven, of indien hij aan de munt te Utrecht of elders ware geplaatst geweest, waar hem goede werktuigen ten dienste zoude hebben gestaan.

Van zijne hand heeft men penningen:
Ter Nagedachtenis van Pieter Adriaansz. van der Werff, met zijne beeldtenis.
Ter Nagedachtenis van Desiderius Erasmus, met zijne afheelding.

Ter Nagedachtenis van Hermannus Boerhave, met zijn portret.

Op de Dood van Jan Nieuwenhuizen, *stichter der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen, *ten jare* 1806, mede met zijne afbeelding.

Op de verdediging van Quatre-Bras, 16 *Junij* 1815, met de beeldtenis van wijlen Z.M. Wilem II.

Op de Dood der Weduwe van Prins Willem V, *ten jare* 1820, met haar portret.

De gedachtenispenning, *alsmede de prijspenningen van het vijftigjarig bestaan van het Teekengenootschap:* Hierdoor tot Hooger, *te Rotterdam*, 1823.

Ook heeft hij voor den Heer Westhof te Amsterdam onderscheidene penningen gedreven.

Bemme overleed te Rotterdam, en liet twee zonen na: Johannes Bemme Adriaansz, die volgt, en Antonie Bemme Adriaansz, die zilversmid was, en tevens niet onervaren in het vak van zijnen vader.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 187 noot; *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1822, D. II. bl. 93; *Catal.* Westhof, aangevuld uit partikuliere berigten.

[Johannes Bemme Adriaansz.]

BEMME ADRIAANSZ. (JOHANNES), een zoon van den voorgaande, geboren te Rotterdam, den 5den September 1775, kreeg reeds vroeg aanleiding tot de teekenkunst, en aangezien hij veel lust daartoe betoonde, deed zijn vader hem onderwijzen door den kunstrijken schilder Augustus Christiaan Hauck, vervolgens werd de jongeling onderwezen door den beroemden Teekenaar Dirk Langendijk, in wiens trant hij dan ook onderscheidene teekeningen, met optoglen van legers, paarden, enz. vervaardigde. Vervolgens legde hij zich bijzonder op het etsen en graveren toe, en etste onder andere plaatjes naar eenige teekeningen van zijnen meester, voorstellende krijgstransporten en paarden. Van zijn werk werden eenige prenten ten proeve ingezonden hij de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem, door welke hem dan ook premiën ter aanmoediging zijn toegelegd. Ook behaalde hij in 1822 eenen gouden eerepenning bij de Maatschappij ter aanmoediging van Schoone Kunsten te Brussel. Onder deze prenten is het portret van zijnen meester Langendijk, naar de schilderij van Jan Baptist Scheffer. Nog bestaat van hem eene prent naar de schilderij van Jan Steen, voorstellende eenen bakker die op den hoorn blaast. Zeer fraai is zijne prijsplaat: *Nicodemus bij Jezus*.

In de laatste tijd zijns levens hield Bemme zich te 's Gravenhage op, waar hij in 1840, in zeer bekrompen omstandigheden, overleed.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 187 en 188; *Algem. Konst en Letterb.* voor 1822, D. II. bl. 378; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, aangevuld uit partikuliere berigten.

[Willem van Bemmel]

BEMMEL (WILLEM VAN), een Kunstschilder, geboren te Utrecht in 1630, wordt gehouden voor een der beste leerlingen van Herman Saftleven. Toen hij zoo ver in de kunst gevorderd was, van op eigen wieken te kunnen drijven, trok hij naar Rome, om door beoefening van keurige modellen geholpen, de kunst verder voort te zetten, tevens om zijne neiging te voldoen, welke overhelde om Italiaansche gezichten en landschappen af te heelden. Ten einde deze lust te boeten, teekende hij met ijver en groote vlijt te Tivoli, en bragt de alteekeningen daarna op het paneel, zoo geestig en natuurlijk, dat hij te Rome groote roem verwierf.

Van daar vertrok hij naar Duitschland, waar zijne meeste werken gevonden worden, inzonderheid te Neurenberg. Zijn koloriet is levendig en natuurlijk, hoewel soms een weinig te groen; maar zijne figuren en booten, barges en andere vaartuigen, die hij altijd op de rivieren bragt of aan de oevers liet stil liggen, zijn goed geteekend en vlug getoetst. Zijne boomen zijn wel is waar eenigzins stijf en onbevallig, maar over het algemeen maken zijne schilderijen eene aangename uitwerking, daar de afstanden met oordeel zijn aangeduid, en elk gedeelte op zich zelf in eene meesterlijke manier is behandeld. Het licht en bruin in zijne landsehappen is met bijzondere hekwaamheid aangebragt, en zijne luchten zijn gewoonlijk helder, warm en natuurlijk. Hij etste enkele platen, naar zijne eigene landschappen, die zeer zeldzaam voorkomen.

Zie Houbraken, *Sohoub. der Nederl. Konsts.*, D. I. bl. 343; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Abraham van Bemmel]

BEMMEL (ABRAHAM VAN); geboren te Amersfoort den 28 Januarij 1703, en aldaar overleden in 1784, was klerk ter Secretarij van zijne geboorteplaats, toen hij zich verdienstelijk maakte door in het licht zenden van eene

Beschrijving der stad Amersfoort, Utr. 1762, 2 dn. met pl., 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Johannes van Bemmelen]

BEMMELEN (JOHANNES VAN), geboren te Delft, in het jaar 1755, een zoon van Jacobus van Bemmelen en Johanna Smit, was een zeer bekwaam en geacht kostschoolhouder te Leiden, alwaar hij in 1808 overleed. Niet te vreden met ten zijnen huizen en inzijne school bekwame leerlingen te vormen, wilde hij ook andere onderwijzers met zijne buitengemeene bekwaamheden behulpzaam zijn, en gaf daarom de volgende werkjes in het licht:

Het Nieuw vermaaklijk Nederduitsch Spel- en Leesboek, Leid. 1784, 8°., dat in 1850 te Gorinchem voor de vierëntwintigste maal herdrukt werd.

Gemakkelijke Lessen ter vertaling in 't Fransch of Engelsch, Leid. 1795, 16°. Het zelfde in het Fransch.

Aangenaam onderwijs in de Fransche taal, met pl., 8°. waarvan in 1806 te Utrecht reeds de achtste druk verscheen.

Nieuwe en gemakkelijke wijze om de Fransche taal te leeren.

Lessons for beginners in the English tongue, Leid., 16°.

Lessen voor eerstbeginnende in de Engelsche taal, *Engelsch en Nederduitsch*, Leid., 16°.

Ook leverde hij eene vermeerderde en verbeterde druk van de destijds zoo algemeen gebruikt wordende

Methode familière de P. Marin.

Van Bemmelen moet mede de Nederduitsche lier gehanteerd hebben, doch heeft, naar het schijnt, niet dan gelegenheidsgedichten vervaardigd, welke men vermeld vindt op de *Catalogus van de Bibliotheek der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden*, bl. 101.

Zie voorts van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* (van Cleef,) *Alphab. Naaml. van Boeken;* (Brinkman,) *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Abraham van Bemmelen]

BEMMELEN (ABRAHAM VAN), een broeder van den voorgaande, geboren te Delft in 1763, was een kweekeling van de fundatie der Vrouw van Renswoude aldaar. Hij genoot als jongeling het onderwijs van den beroemde van Swinden, wien hij, uit achting, toen deze het Hoogleeraarsambt te Franeker met dat te Amsterdam verwisselde, derwaarts volgde, terwijl hij dien Hoogleeraar tot aan zijnen dood den grootsten eerbied bewees.

In het jaar 1740 tot Lector in de Wis-, Natuur- en Sterrekunde en instructeur aan de fundatie van Renswoude te Delft aangesteld. werd van Bemmelen in 1811 in de zelfde betrekking overgeplaatst naar 's Gravenhage, waar hij tevens, sedert het jaar 1817, den post van Onderwijzer in de Wiskunde aan het stedelijk Gymnasium waarnam. In de maand Junij 1822 zich te Haarlem bevindende, om de Algemeene Vergadering der Nederlandsche huishoudelijke Maatschappij, waarvan hij sedert 1803 Lid, en sedert 1821 Directeur was, bij te wonen, had hij het ongeluk van te vallen, en eene kneuzing aan een der beenen te bekomen. In den beginne scheen hij hiervan geen den minsten hinder te hebben, en keerde vergenoegd naar huis. Weldra kreeg de zaak een ander aanzien; hevige pijnen noodzaakten hem het bed te houden en er vertoonde zich koud vuur aan het been. Gedurende twee maanden ondervond hij felle smarten, die hij moedig doorstond, zoodat men bijna geen klagt uit zijnen mond hoorde. Eindelijk bezweek hij den 16 Augustus aan eene uitputting van krachten.

Als schrijver heeft van Bemmelen zich gunstig bekend gemaakt door zijne

Inleiding tot de Waterbouwkunde, Leyd. 1793, gr. 8°. met pl.

Grondbeginselen der Proefondervindelijke Natuurkunde, 's Hage en Amst. 1808, 4 dn. 8°, welke hij voornemens was op nieuw geheel te bewerken en met nieuwe uitvindingen te verrijken, toen hij door de dood daarin verhinderd werd.

Lessen over de Algebra of Stelkunst, Delft 1818, 2 dn. 8°, welk werk op de meeste Latijnsche scholen van ons Vaderland werd ingevoerd, en waarin volgens, het oordeel van deskundigen, de slotsom der daarin behandelde wetenschap ligt opgesloten, terwijl het bij de grootste spitsvindigheid van inhoud, zulk eene duidelijke verklaring en juistheid van voorschriften bevat, dat de leeringen daaruit eenen schat van kennis putten[1].

Bovendien is men mede aan zijne pen verschuldigd een *Verslag van de werkzaamheden der Nederlandsche Huischoudelijke Maatschappij*, *gedurende de eerste* 25 *jaren van haar bestaan*, hetgeen in de werken dier Maatschappij is opgenomen. Ook hield hij voorlezingen in de Maatschappij *Diligentia* te 's Gravenhage, waarin hij den oorsprong, den voortgang en de vorderingen in de Natuur-, Sterre- en Geneeskunde bij de Oostersche Volken, maar vooral bij de Egyptenaren, Grieken en Romeinen behandelde, en een juist en scherpzinnig oordeel velde over de grootste vernusten, die zich onder deze volken in de beoefening dier wetenschappen hebben beroemd gemaakt. Hij hoopte die geschiedenis tot op onze leeftijd te vervolgen, te verbeteren, en dan geheel of gedeeltelijk uit te geven, doch door zijn overlijden bleef dit achter.

Bij zijne echtgenoote, Dorothea Wilhelmina Slingerland, liet hij een zoon na, jacobus Albertus van Bemmelen, zeer geacht Geneesheer en Lector in de Ontleedkunde aan de Clinische school te Haarlem.

Behalve van de reeds genoemde Maatschappijen was van Bemmelen sedert 1805 Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, sedert 1806 van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, alsmede van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, en van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam. Hij bezat eenen belangloozen ijver ter bevordering der wetenschappen in het algemeen, en eigene uitgebreide kundigheden vereenigden zich in hem met eene uitstekende zachtmoedigheid, eene beminnenswaardige nederigheid en bijna zeldzame bescheidenheid, zoodat hij zich boven niemand verhief. Hij was een teeder minnend echtgenoot, een liefhebbend vader, een deelnemend bloedverwant en een getrouw vriend; met één woord een man van onbesproken zeden, wiens nagedachtenis aller hoogachting verdient.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1803 D. I. bl. 377, 1805 D. II. bl. 130, 1806 D. II. bl. 344, 1822 D. II. bl. 132, 1823 D. I. bl. 98 en 1825 D. I. bl. 50; *Aunh. op het Woordenb. van Kunsten en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; (Brinkman,) *Alphab. Naaml. van Boeken*.

(1) Na 's mans overlijden verscheen daarvan in 1840 en 1844 te 's Gravenhage een derde druk, herzien en vermeerderd door G. ten Brummeler Wz.

[Abraham van Bemmelen]

BEMMELEN (ABRAHAM VAN), een Neef van de beide voorgaande, was geboren te Delft, den 27 Mei 1779, uit brave ouders, Abraham van Bemmelen, onderwijzer in de godsdienst en krankbezoeker, en Maria van der Kemel, die, den schoonen aanleg van dezen hunnen eenigen zoon tot beoefening der wetenschappen ontdekkende, besloten hem, volgens zijn verlangen tot de Evangeliedienst te doen opleiden. Na voorloopige oefening in de Fransche, Hoogduitsche en Engelsche talen, werd hij, in 1790, op de Latijnsche school in zijne vaderstad aan de leiding van den Rector Janus Hoogeveen toevertrouwd. Hier maakte hij zoo uitstekende vorderingen in de kennis der Latijnsche en Grieksche talen, dat hij, in den jare 1795, met grooten lof tot de Akademische lessen bevorderd werd. Hij vertoefde echter nog vier jaren in zijne geboortestad, en genoot, gedurende die tijd, met veel vrucht, het onderwijs van zijnen hier boven genoemden neef, Dr. Abraham van Bemmelen, in de Wis- en Natuurkunde, en inzonderheid van den geleerden Jacoh Scheidius, Predikant bij de Walsche gemeente te Delft, onder wiens leiding hij zich, met het beste gevolg, oefende in de kennis der Oostersche talen, der Grieksche en Hebreeuwsche Oudheden, en van hetgeen verder als voorbereiding tot de studie der Godgeleerdheid gevorderd wordt.

Hierdoor genoegzaam toegerust kon hij, bij zijne komst aan de Leidsche Hoogeschool in het jaar 1799, terstond tot de beoefening van zijn hoofdvak, de Godgeleerdheid, overgaan. Hier hoorde hij de lessen van Dionysius van de Wijnpersse, Sebald Fuleo Jean Rau, Carolus Boers, Jona Willem Te Water en Johannes van Voorst. Zoo groot was hierbij zijn ijver, zoo uitstekend waren zijne vorderingen, zoo lofwaardig was, in alle opzigten, zijn gedrag, dat hij zich de achting en genegenheid van alle zijne Leermeesters, inzonderheid die van den door hem, met regt, hoogst geëerbiedigden van Voorst verwierf. Op diens aansporing verliet hij dan ook de Hoogeschool niet, zonder vooraf eene openbare en allezins loffelijke proeve van zijne wel volbragte studiën te geven, door het schrijven en, onder voorzitting van zijn' geliefden Leermeester, verdedigen van eene uitleg- en oordeelkundige *Verhandeling over de Brieven van Paulus aan de Efesiërs en en aan Colossensen met elkander vergeleken*[1], en had het hem niet aan geldelijke middelen ontbroken, dan zou hij ongetwijfeld den doctoralen graad in de Godgeleerdheid hebben verkregen.

Nog in het zelfde jaar 1803, waarin hij van de Hoogeschool scheidde, mogt hij het doel van zijn ijverig streven bereikt zien, door zijne benoeming tot Predikant der Hervormde Gemeente te Ankeveen. Deze nederige standplaats, waar hij door leer en voorbeeld groot nut stichtte, was hem, om vele redenen zoo dierbaar geworden, dat hij, met afwijzing van onderscheidene aanzoeken tot

(1) *Dissertatio exegetico-critica de Epistolis Pauli ad Ephesios et Colossensis inter se collatis*, L.B. 1803, 8°.

verplaatsing, aldaar tot het jaar 1822, in zijne dienst volhardde. Toen echter vond hij geraden, het op hem uitgebragte beroep naar Loosduinen te aanvaarden. In 1825 nam hij de koninklijke benoeming tot Predikant te Oosterhout aan. Gelijktijdig viel hem de onderscheiding te beurt, van door den Waalschen Kerkeraad te Amsterdam tot Leeraar verlangd te worden; doch hij verkoos Oosterhout boven Amsterdam, en bleef aldaar werkzaam tot op zijn overlijden den 28 Junij 1842.

Bij zijne echtgenoote A l e t t a J a c o b a H u m b e r t, dochter van L e o n a r d H u m b e r t, Predikant bij de Waalsche Gemeente te Naarden, had hij zes kinderen verwekt, van welke bij zijn overlijden nog één zoon en twee dochters in het leven waren.

Op zijne onderscheidene standplaatsen tot verschillende betrekkingen van bijzonder of meer algemeen kerkbestuur geroepen, verwierf hij zich, door zijn ongemeene kunde en bekwaamheden, en niet minder door zijn' heuschen omgang en bescheidene nederigheid, de achting en genegenheid van zijne ambtgenooten.

Ook was hij sedert 1838 Lid van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, en nam volgaarne aan menige nuttige en weldadige vereeniging deel. Van die kunde en bekwaamheden, van den aanhoudenden ijver, waarmede hij zijne Godgeleerde studiën voortzette, gaf hij ook vele openbare proeven door de uitgave van eene groote reeks van grootere en kleinere schriften, als daar zijn:

Leerredenen, Amst. 1818. 2 deelen. 8°.

Nieuwe bundel Leerredenen, Rotterd. 1826. 8°.

Geschiedenis der Goddelijke openbaring des Bijbels, Rotterd. 1827. 2e druk 1847. post 8°.

Tiental Leerredenen, Breda 1829. 8°, 2e druk 1838.

Twaalftal Leerredenen, Amst. en Zwolle 1832.

De Geschiedenis der Maccabeërs in hare veelzijdige belangrijkheid voorgesteld, Dord. 1837. 2e druk 1845.

Nagelaten Leerredenen over de geschiedenis van Abraham, uitgegeven ten voordeele zijner overgeblevene dochters, Amst. 1843. gr. 8°.

Bovendien bestaat er van zijne hand nog menige boekbeoordeeling in de *Jaarboeken der Wetenschappen en Kunsten in het koningrijk Holland* en in de *Bibliotheek van Theologische letterkunde*.

Ook leverde hij hijdragen tot onderscheidene onzer wetenschappelijke tijdschriften: zoo als in de *Boekzaal* van 1819 de *Voorlezingen over eenige schoonheden van den Brief van Paulus aan de Philippensen*, oorspronkelijk in den ring van Tienhoven gehouden, en in die van 1822, zijne *Beschouwing van den* 72 *Psalm als dichtstuk van Salomo. De Vaderlandsche Letteroefeningen* ontvingen sedert 1833 een aantal belangrijke bijdragen van zijne hand; terwijl de *Godgeleerde Bijdragen* insgelijks door de vruchten van zijnen geest verrijkt werden, en voor het *Dagboek ten gebruike van den*

Bijbelschen Almanak voor 1834 en 1835 heeft hij mede onderscheidene stukken geleverd.

Nog verscheen zijne *Kerkelijke redevoering* bij de openlijke zitting der Synode in 1821 uitgesproken, in het werk getiteld: *Kerkelijke redevoering tot opening en sluiting van het algemeen Synode der Herv. Kerk in het koningrijk der Nederlanden*, *vastgesteld te 's Gravenhage*, *den* 4 *Julij* 1821. *De eerste uitgesproken door Ewaldus Kist*, *de laatste door Abraham van Bemmelen*, *Pred. te Ankeveen*, *waarbij gevoegd zijn de aanspraken van Zijne Excellentie den Staatsraad*, *Directeur-Generaal van de zaken der Hervormden*, *en van den President der Synode Antonie van Deinse*, *Predikant te Middelburg*, Dord. 1821. gr. 8°.

Gezonde uitlegkunde der Heilige Schrift, hooge ernst en gemoedelijke zoo wel als verlichte Godsvrucht, geleidelijke orde, zuiverheid en keurigheid van taal en gepaste levendigheid en verheffing van stijl en voordragt, met een woord, al wat de waarde van kerkelijke redevoeringen uitmaakt, blinken in zijne leerredenen heerlijk door. Zoodat het alleen aan 's mans niet zeer gunstig uiterlijk en zijne minder aangename voordragt te wijten schijnt, dat hij niet tot eene meer uitgebreide werkkring beroepen werd, waarin men welligt nog rijker vruchten van zijnen geest in het gebied der godgeleerdheid had mogen verwachten.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1842, D. II. bl. 50; Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 649 noot 2; Glasius, *Godgel. Nederl.;* en vooral M. Siegenbeek, *in de Handel. der Jaarl. Vergad. van de Nederl. Mants. van Nederl. Letterk. te Leyden*, *gehouden den* 15 *van Zomermaand* 1843, bl. 5-9, welke wij bier grootendeels gevolgd zijn.

[Aegidius of Gillis van den Bempden]

BEMPDEN (AEGIDIUS of GILLIS VAN DEN), Heer van Castricum, ook wel verkeerdelijk als Aegidins van den Bemden voorkomende, geboren te Amsterdam in 1697, was een zoon van Jan van den Bempden en Hester Elisabeth Tulp. Na verschillende ambten in zijne geboortestad bekleed te hebben, werd hij in 1738 Burgemeester. Zich bijzonder toegelegd hebbende om kunde te erlangen, nopens de geldmiddelen van den staat, werd hij in 1720 met den Heer van Wassenaer Starrenburg en anderen, tot herstel daarvan, in Commissie gesteld, en bragt een merkwaardig Rapport uit op den 24sten Mei 1721. Hij was bijzonder lofwaardig als bevorderaar der wetenschappen, en maakte zich tevens bekend als tegenstander van de verheffing der Prins van Oranje tot Stadhouder. In 1747 op nieuw Burgemeester zijnde, moest hij den Vorst, na diens aanstelling, begroeten, en had veel van het opgehitst gemeen te lijden. Waarschijnlijk was afzetting zijn deel geworden, indien hij den tijd van de verandering der regering had beleefd. Hij stierf weinig tijds te voren, den 20sten Januarij 1748, na gehuwd te zijn geweest aan Catharina Gray, dochter van Henry Gray, Graaf van Stamfort, en weduwe van Jan Willem Trip, zonder kinderen na te laten.

Er bestaat van hem een zeer fraai portret van T a n j é .
Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. XX. bl. 95; S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.*

[Joannes Pieter Visser Bender]

BENDER (JOANNES PIETER VISSER). Zie VISSER BENDER (JOANNES PIETER).

[Dominicus Bendixius]

BENDIXIUS (DOMINICUS). Zie BENEDIXIUS (DOMINICUS).

[Carel Frederik Bendorp]

BENDORP (CAREL FREDERIK), geboren te Sas van Gent, den 9 Februarij 1736, was een zoon van J o h a n C h r i s t i a a n B e n d o r f f [1], officier eerst in Zwitsersche later in Nederlandsche dienst, uit diens tweede huwelijk met M a r i a C a t h a r i n a N e u k i r c h e n . Nadat zijn vader in 1746 te Bergen-op-Zoom overleden en zijne moeder weinige dagen voor het overrompelen van die stad door de Franschen in 1748, met achterlating van bijna alle hare bezittingen, naar Dordrecht gevlugt was, werd C a r e l F r e d e r i k B e n d o r p , die zich soms nog B e n d o r f f teekende, bij eene glasfabriek geplaatst, doch hij vertrok in 1769 naar Rotterdam, ten einde daar in de zelfde betrekking werkzaam te zijn. Eens gloeijend glas op zijn been gestort hebbende, kon hij gedurende eene geruime tijd niet gaan; overigens echter gezond zijnde, en in zijne jeugd zich eenigzins in het teekenen geoefend hebbende, vatte hij tot tijdverdrijf de teekenpen weder op, en het was alzoo eerst op zijn acht en twintigste levensjaar, dat hij als liefhebber de beeldende kunsten begon te beoefenen, onder de leiding van W o u t e r U i t e r l i m m i g e , bij wien hij gedurende twee jaren onderwijs genoot in het teekenen en schilderen. Te Rooterdam kwam hij in kennis met de beroemde schilders en teekenaars H e n d r i k K o b e l l , D i r k L a n g e n d i j k , T h e o d o r u s d e R o o d e , C. v a n H a r d e n b e r g en anderen. In 1781 keerde hij naar Dordrecht terug, waar hij zich tot aan zijne dood alleen met de kunst bezig hield.

Niettegenstaande hij nooit onderrigt in het etsen of in het plaatsnijden ontvangen had, etste bij onderscheidene gezigten naar het leven, in den trant van J a n v a n G o o i j e n , die vele verdiensten hebben, ook schilderde hij eenige stukjes in olieverw en zijne teekeningen zijn bij de liefhebbers in achting. Oud en gebrekkelijk zijnde, woonde hij tot aan zijn overlijden, den 3 October 1814, bij zijnen zoon, den hieronder volgende graveur J o h a n n e s C h r i s t i a a n B e n d o r p . Hij was tweemalen gehuwd geweest eerst met E l i s a b e t h d e H a a s , bij wie hij, behalve gezegden zoon, nog zes kinderen verwekte, en daarna met ..... van G e l d e r , die hem geene kinderen schonk.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n , *Gesohied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 258 en 259; I m m e r z e e l , *Levens en Werk. der Kunsts.; De Navorscher*, D. III, bl. 24 en 25.

(1) Na zijne aankomst in Nederl. verwisselde hij de eindletters van zijnen naam voor eene *p*.

[Johannes Christiaan Bendorp]

BENDORP (JOHANNES CHRISTIAAN), een zoon van den voorgaande, was geboren te Dordrecht den 1 Januarij 1766. Door 's vaders kunstliefde ontvonkt, door het verkeer en de voorbeelden van bekwame schilders aangevuurd, die dagelijks zijnen vader te Rotterdam, waar hij zich sedert 1769 gevestigd had, kwamen bezoeken, werd hij in zeer jeugdige leeftijd reeds met lust en ijver voor de beeldende kunsten bezield, en ontstond in hem de wensch, dat edel vak voor zijne toekomende loopbaan te mogen kiezen. Gereedelijk stemden zijne ouders toe in het voldoen aan dat verlangen; naauwelijks tien jaren ond, werd hij door hen toevertrouwd aan de leiding van den beroemden D i r k L a n g e n d i j k . Weldra werd hij onder dien meester zulk een goed teekenaar, dat L a n g e n d i j k , om tijd te besparen, in zijne eigene kunstwerken van het talent des leerlings gebruik maakte, en door dezen daarin liet teekenen, al wat naar de natuur kon worden gevolgd, als stads- en plaatsgezigten, straten, landschappen en eenige kluchtige tooneelen, door den leerling onder het volk opgemerkt en afgeteekend. Die schetsen werden dan door den meester verder gestoffeerd en afgewerkt.

Nadat zijne moeder in 1780 overleden was, ging hij met zijnen vader te Dordrecht wonen. Bij voortduring oefende hij zich daar in de kunst, maar dikwijls nog ging hij D i r k L a n g e n d i j k bezoeken. De teregtwijzingen van dezen, zijn eigen genie en zijn ijver vormden hem tot een buitengewoon verdienstelijk kunstenaar.

Terwijl hij zich in het teekenen bekwaamde, oefende hij zich ook, met gelijken goeden uitslag, in de graveerkunst. Als kind reeds maakte hij zich meester van oude duiten en kleine koperen plaatjes; sleep ze vlak; polijstte ze en sneed daarin, met het graveerstaal zijns vaders, eenvoudige voorwerpen en beeldjes. Langzamerhand verkreeg hij handigheid en werkte hij met meer gemak. Door eigen onderzoek en vinding, door te beproeven en te verbeteren, vormde hij zich zelven eindelijk tot een even verdienstelijk graveur, als hij een uitmuntend teekenaar geworden was.

B e n d o r p was als kunstenaar gewis een zeldzaam man. Hij had eene geheel eigene manier van graveren, en bezat bovendien den aanleg om alle beeldende kunslen in volkomenheid te beoefenen. Willen, ondernemen en met de beste uitkomst slagen, waren bij hem één. Tachtig jaren was hij oud, nog nimmer had hij het beeldhouwen beproefd. Zijn eenige zoon, de thans nog levende schilder C a r e l F r e d e r i k B e n d o r p , had zich laten ontvallen, dat hij tot zijn gebruik eenen goed gevormden ledeman verlangde. De zoon was voor zijne studiën afwezig. B e n d o r p kwam op het denkbeeld, den afwezige bij zijne tehuiskomst te verrassen en zelf den gewenschten ledeman te maken. Terstond schaste hij zich het vereischte hout aan, greep met jeugdigen ijver hijl, moker en beitel, en binnen onbegrijpelijk korte tijd was de uitwendige vorm van het levensgroote beeld volkomen bewerkt. Nu maakte hij de ledeman los, bragt in het inwendige van het heeld en bij de uiteinden der ineensluitende deelen, holten en bolten aan, voorzag

sommige deelen, als: de schouders, de borst, de buik en de knieën van dunne over- of inschuivende houten platen, vereenigde de afzonderlijke deelen met verborgene scharnieren, en de ledeman stond dáár in eigen evenwigt, volmaakt geschikt om met geringe moeite in alle ligchaamsdeelen te worden verbogen, en elken stand, iedere rigting en actie voor te stellen. Nog gebruikt de zoon het zoo vernuftig uitgedacht meesterstuk van zijnen vader, als den besten ledeman, welke hem zou kunnen dienen. - Aan gouden en zilveren vazen en bekers wist hij eenen bevalligen vorm te geven, en die, zoowel als het glas, met even veel sierlijkheid als smaak te besnijden. Naar aanleiding van een gesprek over het voorstellen van figuren door opgelegd en opgestrooid haar, betuigde hij zijne geringe achting voor die soort van kunst; maar, omdat hij veronderstelde, dat een zijner vrienden gaarne iets van dien aard bezitten zou, vroeg hij later een weinig haar aan ieder der leden van het gezin, overwon verveling, ongeduld en tegenzin, en, ofschoon hij van zijn tachtig jaren levens geen oogenblik ooit aan dat werk had besteed, verraste hij zijnen vriend met een allegorisch familietafereel, zoo zinrijk als bevallig geordonneerd, zoo juist geteekend als fraai van effekt, en waarin ieder der personen van de talrijke beeldenrij was voorgesteld door het bewerkte haar van dien persoon zelven. In het kort, hij bezat de gaaf, om met den besten uitslag alle middelen te bezigen, die op verschillende wijzen den beeldenden kunstenaar ter voorstelling van eenig onderwerp ten dienste staan. Het schilderen toch had hij nooit met toeleg behandeld, en evenwel bereikte hij daarin eene zekere hoogte. Verstond hij de praktische uitoefening van de kunst, niet minder had hij zich theoretisch toegerust met uitgebreide wetenschap en kennis omtrent al, wat tot de beeldende kunsten in betrekking staat. In de Wiskunde was hij zeer ervaren. Voor al, wat hij dacht en deed, waren de grondstellingen van die wetenschap aan geheel zijn wezen ingeweven. In Sterre-, Aardrijks-, Natuur- en Scheikunde was hij geenszins een vreemdeling. Van de Ontleedkunde wist hij veel meer dan voor zijn vak gevorderd werd, en de regelen van de perspectief kende hij grondig. De geschiedenis had hij met oordeel en een goed geheugen gelezen. De kleederdragten, de zeden en gebruiken der volken voor de verschillende tijden waren hem bekend. Vooral was hij t'huis in de geschiedenis der kunst en die van hare meesters. Bijna al wat men in Nederland en België in de laatste zestig jaren van kunstwerken bezeten heeft, had hij gezien en met de opmerkzaamheid eens kunstenaars gade geslagen. Een langdurig verkeer in de kunst en met hare beoefenaars had zijnen smaak gezuiverd en hem tot een juist beoordeelaar gevormd. Zelf ordonneerde hij vlug en met bevalligheid, nimmer stond zijne rijke vinding daarin verlegen. Ook eenigen zijner kunstvrienden raadpleegden soms zijne meerdere kennis en ervaring ten aanzien van ordonnantie, teekeningen, costuum en perspectief. Dan hadden zij zich niet te beklagen over het opvolgen van den raad door

hem, nooit ongevraagd, maar, daartoe aangezocht, met de meeste opregtheid gegeven. In het beoordeelen was hij streng, maar ook staafde hij zijne afkeuring door een wiskunstig bewijs; en over zijn eigen werk was hij na eenig verloop van tijd, zelden te vreden. Uitbundig in het prijzen van hetgeen hij verdienstelijk en schoon vond, zweeg hij wanneer hem iets middelmatigs werd vertoond, alleen met het doel om lof te bejagen. Als een onbevoegde zich het regt toekende, om verdienste en kunst te veroordeelen, dan geraakte hij terstond in vuur, dan beschaamde hij den onvoorzigtige en bragt hem tot zwijgen door harde, doch zeer juist toegepaste woorden.

Bij al zijne reeds opgenoemde kundigheden, was hij bovendien nog ervaren in de bouw- en werktuigkunde, en in al wat theoretisch en praktisch behoort tot het vak der artillerie; ook had hij zich de kennis verschaft van het blasoen, de heraldiek of wapenkunde. In het bewerken der metalen was hij een meester. Aan de bewindslieden der voormalige Bataafsche Republiek en aan hen, die onder Koning L o d e w i j k ons land bestuurden, was de buitengewone bekwaamheid van B e n d o r p bekend, die zij wisten op prijs te stellen; daarom werd hij door de toenmalige Ministers van Oorlog en van Binnenlandsche Zaken, in verschillende tijden, aangezocht tot het vervaardigen van modellen voor het wapentuig, de gereedschappen en de werktuigen der artillerie van den Staat, en van de standaarden van de maten en gewigten, die men zich voorstelde toen reeds in te voeren. Met lust aanvaardde hij telkens de gewigtige lasten, aan hem opgedragen, en besteedde aan dat veelsoortig werk geheel het vermogen van zijn vindingrijk vernuft en zijne uiterste kunst.

Daar B e n d o r p met zijne tijd medeging, leerde hij ook het teekenen op steen en leverde proeven van zijn werk, die getuigen van eene zeer vergevorderde bedrevenheid in die soort van kunstbehandeling. De uitvinding van D a g u e r r e had hij zoo geheel doorgrond, daarvan begreep hij zoo juist de werking, dat hij aan anderen wiskunstig bewees, hoe en op welke wijze de toestel moest worden aangewend, om daardoor het beste effect in de afbeeldingen te verkrijgen, en overeenkomstig de regelen der perspectief daarin te behouden eene evenredige wijking en verkleining van de voorwerpen en van hunne deelen. Door middel der galvanoplastiek en met behulp van andere kunstmiddelen van zijne eigene vinding, maakte hij zoo volkomen het beeldwerk na, als: medailles, medaillons en andere soortgelijke voorwerpen, dat de ervarenste kenners gedurende eenige tijd die nagemaakte stukken voor echt hielden, tot dat een zeer naauwkeurig onderzoek hen van de misleiding had overtuigd. Doch hij zelf bedoelde niets anders dan eene niemand schadende misleiding; alleen wendde hij die kunstmiddelen aan tot het maken van zeer fraaije copijën, door hem ten geschenke voor zijne vrienden bestemd.

De verschillende en groote verdiensten van B e n d o r p zijn dan ook dikwijls en door velen erkend, vooral in vroegere jaren, toen hij meer in betrekking stond tot de bekwaamste mannen van ons Vaderland. Ook het Koninklijk Nederlandsch Instituut deed hulde aan B e n d o r p s verdiensten, door hem in 1824 te benoemen tot zijnen Correspondent voor de vierde klasse.

Zoo veelvuldig als veelsoortig zijn de kunstvoortbrengselen van zijne geoefende hand. Gedurende meer dan zestig jaren werkte hij ijverig en vlug; telkens werd aan hem, ter bearbeiding, iets nieuws opgedragen. Gewis, al wat hij heeft voortgebragt, beloopt in de honderd- en duizendtallen. De belangrijkste van die voortbrengselen zijn: boekprenten, landkaarten, vele keurige plaatjes in den bekenden Muzen-Almanak, naar de teekeningen van hem zelven en van onze beste hedendaagsche meesters gegraveerd, fraaije teekeningen op steen; eindelijk de teekeningen oorspronkelijk door hem bewerkt. Bovenal worden door de kenners onder die massa verdienstelijke voortbrengsels, om de meesterlijke behandeling en uitvoering, geroemd de gegraveerde kunstprenten, voorstellende: *twee zingende Boeren*, naar H e e m s k e r k ; *de Schoenmaker*, naar A d r i a a n B r o u w e r , *het portret van den Vice-Admiraal Aart van Nes*, naar v a n d e r H e l s t ; *de Engelschen in Noord-Holland*, naar D i r k L a n g e n d i j k ; *Daniël in den leeuwenkuil*, geteekend op steen en door B e n d o r p zelven ontworpen, en andere van zijne kunstprenten. Gelijken hoogen lof verwierf een groot deel van zijne oorspronkelijke teekeningen. Tot in zijne laatste levensdagen behandelde hij stift, krijt en penseel met een mannelijk genie, eene telkens nieuwe vinding, een scherpziend oog en eene vaste hand.

In het jaar 1787 tegen de Pruissen zijnde opgetrokken en zich daarbij door moed en vastberadenheid hebbende onderscheiden, werd B e n d o r p in 1795 van gewoon vrijwilliger, eerst door de vrije keus zijner medeburgers, later door die van verschillende landsbesturen, in 1796 tot Vaandrig, kort daarna tot Luitenant der Nationale Garde, in 1797 tot Kapitein van een compagnie vrijwillige artilleristen en tevens tot Raad van administratie en discipline van het Bataillon benoemd. In deze twee laatste betrekkingen trok hij meer in het bijzonder de aandacht tot zich van het toenmalig Departement van Oorlog, zoodat men hem voorstelde om verder zijn geluk in de krijgsdienst te beproeven. Hij aarzelde; doch het gedrag van vele zoogenaamde vrijheidsvrienden, die niets anders dan hun eigen voordeel bedoelden, en vooral de liefde tot de kunst, deden hem dit aanbod van de hand wijzen.

Maar niet alleen had hij, ter verpoozing van het werk, lust in ligchaamsoefening, en smaak gevonden in het nog ruwer krijgsbedrijf. Ook poogde hij zijnen geest te beschaven door het aandachtig beoefenen van onze beste dichters en prozaschrijvers, en had zich gevormd in het voordragen van hunne meesterstukken naar de groote tooneelspelers

van zijnen tijd. Gedurende eenige tijd was hij lid van een liefhebberij-tooneelgezelschap, dat met bestemming van de opbrengst tot een liefdadig doel in het openbaar optrad, en waarbij B e n d o r p dan in de treur- en tooneelspelen roemrijk de eerste rollen vervulde en door zijn spel de voornaamste acteurs van die tijd op zijde streefde. Later bestuurde hij als meester eenige jaren lang, eene vrijmetselaarsloge; waardoor blijkt, dat hij ook daar werd erkend voor *den eerste* onder de zijne. Zoo verdient het insgelijks opmerking, dat hij langer dan eene halve eeuw het zelfde leesgezelschap heeft bestuurd, talrijk in leden van verschillenden ouderdom; zijne veelomvattende kennis, zijn gezond verstand en zijne overtuigende krachtige welsprekendheid deden hem zoo in elken kring eene eereplaats aanwijzen.

Hij was zeer menschlievend en op eene echt Christelijke wijze weldadig. Belangrijke sommen gaf hij ten besie tot onderhoud en verzorging der nakomelingen van iemand, die hem in zijne jeugd veel verdriet had veroorzaakt; want in zijne beschonwing ware het eene laaghartige wraak geweest, die hulpbehoevenden te verstooten, en den wil des kwaads, hem door den grootvader aangedaan.

Dikwijls werd hij met de voogdij over minderjarigen belast; voor zich zelven mogt hij omtrent geldverlies toegevend zijn, maar niets gaf hij toe, als het belang van weerloozen onder zijne bescherming stond; dan zette hij alles op het spel, tot in storm en gevaar zijn eigen leven. De armen hielp hij met raad en daad. Aan eene bejaarde vrouw, die niets bezat dan hetgeen zij met handenarbeid verdiende, had hij voorgehouden dat zij hare geringe overwinsten besparen moest, opdat zij, nog ouder geworden, iets zou bezitten Zij volgde zijnen raad, en bragt hem op bepaalde tijden telkens de zelfde som, welke hij tot haar voordeel plaatste. Eens bleef zij achter. Hij zocht haar op en vroeg haar rekenschap van die dwaze nalatigheid. Ja, zij had nog wel het geld, maar, buiten hare schuld, ook onbetaalde rekeningen. Hij deed haar èn het bespaarde geld èn de rekeningen afgeven, plaatste naar gewoonte het geld, en gaf haar de rekeningen, ten zijnen koste betaald, terug.

Voor ieder altijd dienstvaardig, was hij raadsman en toevlugt van menigeen die van elders geen uitkomst durfde hopen. In de dagen toen Nederland door staatkundige twisten werd beroerd, toen de partij, die boven dreef, hare overmagt zwaar deed gevoelen, had een zijner vrienden, in opgewondenheid onvoorzigtig het hoofd van den Staat in het openbaar bespot. Hij werd in hechtenis gezet en na eene zekere veroordeeling had hij de gestrengste straf te verwachten. De vrouw en de betrekkingen van den ongelukkige waren radeloos; alle middelen, om het naderend onheil af te wenden, hadden zij vruchteloos beproefd, maar alles scheen verloren; misschien wist B e n d o r p nog raad en hulp te verschaffen. Zij wendden zich tot hem. B e n d o r p beklaagde hen, maar vond het dwaas vergrijp van hem, die hen in dat leed had gebragt, geenszins verschoonlijk, en hem ontbraken doorzigt en moed, om zich in persoon aan die netelige zaak te wagen.

De vrouw en de haren verlieten hem mistroostig en met het verwijt, dat zij zich in hem, even als in alle anderen, hadden bedrogen. Doch hoe slecht het met de zaak van den gevangene stond, hoe naauw deze werd bewaakt, in spijt van cipier en stokbewaarder, ontving hij een geheim berigt en daarbij eene zeer dunne sterke lijn in zijnen kerker. Den eerstvolgende middernacht, bij storm en hageljagt, gleed eene boot, door één éénig man gevoerd, onder het hoog gelegen kerkerraam, eene lijn daalde af uit het raam, de schipper bond haastig aan die lijn eenig breektuig, klein in omvang, maar van het fijnste staal, daarna verdween hij met zijn vaartuig in de schaduwen van den nacht. Drie etmalen later lagen boot en schipper nogmaals onder het zelfde raam, waaruit de losgebroken ijzeren staven zonder moeite werden weggenomen. Weder kwam de lijn nederwaarts, de schipper bevestigde aan haar einde eene ligte kunstladder; zij werd tot aan het raam opgerigt, en de gevangene klom veilig af in de boot, die met hare vragt terstond wegspoedde. Weinig tijds daarna ontving de vrouw van den ontvlugte, zijne eigenhandige verzekering, dat hij zich buiten 's lands en buiten gevaar bevond; maar hoe en door welke hulpmiddelen hij was weggekomen, dat bleef haar en aan allen een raadsel. Na de omwenteling van 1813 keerde de vlugteling tot zijn gezin terug. Toen eerst vernamen de zijnen, dat alleen B e n d o r p hem uit de gevangenis verlost, over de grenzen gebragt en van geld voorzien had, maar dat B e n d o r p tot die gevaarvolle onderneming zijdelings aangezocht, zich kleinmoedig had betoond, zijn voornemen had verzwegen en aan niemand zijn geheim had toevertrouwd, opdat het niet door een onbedacht woord, of door de blijken van hoop en verwachting bij hen, die aan den gevangene gehecht waren; ontijdig zou worden verraden. Zoo vond men altijd in hem vereenigd, deelneming in den rampspoed des naasten en den vasten wil om te helpen waar hij kon, met den moed en het beleid, noodig om het doel te bereiken.

Tot omtrent drie weken voor zijne dood behield hij het volle genot van gezondheid en kracht. Eensklaps wierp hem eene inwendige ontsteking, gevolgd door koorts, op het krankbed en sloopte zijn hecht ligchaam met zigtbare snelheid, maar zijne gewone helderheid van geest en zielskracht bleven hem bij tot hij, den 13 November 1849, zacht en kalm ontsliep. Hij was gehuwd met C o r nelia H e y m a n s , die hem in het jaar 1831 in de dood is voorgegaan, en hem bovengemelden eenigen zoon naliet.

zijn portret komt voor in I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

Zie, behalve dat werk, v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n , *Geschied. der Vaderl. Schilderk*., D. III. bl. 129; en vooral *Algem. Konst- en Letterb*. voor 1850, D. I. bl. 405-413, D. II. bl. 4-11 en 18-24, die wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Benedicta]

BENEDICTA of BENIGNA, eene dochter van A n f r i d , die later Bisschop van Utrecht werd en van H i l s o n d i s , Gravin v a n

Strijen, was de eerste Abdis, op het einde der tiende eeuw, in de door hare moeder gestichtte abdij van Thorn. Zij overleed omtrent het jaar 1000.

Zie van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 11 en 12; van Spaen, *Inleid. tot de Hist. van Gelderl.*, D. III. bl. 168.

[Georgius Benedicti Werteloos]

BENEDICTI WERTELOOS (GEORGIUS), een geleerd jongman van Haarlem, waar hij omstreeks 1563 geboren werd, slaagde zeer gelukkig in de Latijnsche dichtkunst, zoo als blijkt uit zijne:

Carmina in funere Guilielmi Principis Arausionensis, *Delphis parricidali manu occisi anno* 1585, additus *Epigrammatum libellus*.

De rebus gestis Illustrissimi Principis Gulielmi Comitis Nassavii. Libri II; *item epigrammata et epitaphia*, Lugd. Bat. 1586.

De geleerde Petrus Scriverius heeft na zijne dood zijne gedichten bijeenverzameld en die in het licht gezonden onder den titel van:

Poëmata Benedicti postuma, *in quibus Epigrammata*, *Epitaphia et Elegiae*, L.B. 1601.

Hij overleed den 1sten Maart in 1588 te Heidelberg, waar hij onder Franciscus Junius studeerde, nog slechts vijf en twintig jaren oud.

Zie Boxhorn, *Tonneel van Hollandt*, bl. 119; Schrevelius, *Beschryv. van Haarl.*, bl. 410; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars III. pag. 573 et 574; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III bl. 368; Hofman Peerlkamp, *De poet. Latin. Neerl.*, p. 157 et 158; Hoefft, *Parnasus Latino-Belgicus*, p. 92 et 93.

[Dominicus Benedixius]

BENEDIXIUS (DOMINICUS) ook wel DOMINICUS BENEDIX of BENEDICTUS, en bij sommigen verkeerdelijk BENDIXIUS genoemd, werd uit eerlijke ouders in 1523 te Sneek geboren. Hij verloor zijn vader in zijne prilste jeugd, en oefende zich in de plaats zijner geboorte in de letteren, onder het opzigt van Jan Rodius, een Drentenaar, en vervolgens onder Gerson of Gerard van Leeuwarden, die naderhand zijn schoonvader werd. Den ouderdom van 13 jaren bereikt hebbende, werd Benedixius, met zijnen makker Joachim Hopperus, naar Haarlem gezonden, ten einde er zijne letteroefeningen onder den geleerden Cornelis Schonaeus, destijds Rector aldaar, voort te zetten. Na hier vier jaren onderwijs te hebben genoten, ging hij naar Leuven, om in de Regten te studeren; doch naauwelijks was hij een jaar op die Hoogeschool geweest, of eene ziekte van zijnen schoonvader noodzaakte hem naar zijn vaderland terug te keeren. Hierop werd hij te Leeuwarden aangesteld tot Praeceptor van de Latijnsche scholen; dan hij verliet die stad op raad of bevel van zijnen schoonvader, en vertrok naar Zwolle, waar hij Conrector werd. Eenigen tijd daarna kwam hij op sterk aanhouden van Hopperus te Leuven terug; doch daar komende, vernam hij, dat zijn vriend naar Frankrijk was vertrokken, en zich aldus

verstoken ziende van de hulpmiddelen, die hij zich van dezen beloofd had, ging hij weder naar Leeuwarden. Na hier onderscheidene lotgevallen gehad te hebben, besloot hij zich tot den Geestelijken stand te begeven, en, tot Priester geordend zijnde, werd hij achtereenvolgende Vicaris en naderhand Pastoor in onderscheidene dorpen in Friesland; de uitmuntende predikgaven, welke hij bezat, bezorgden hem een beroep te Sneek, en vervolgens te Leeuwarden. Cunerus Petri, eerste Bisschop dier stad, getroffen door zijne bekwaamheid, stelde hem in 1570 tot Aartsdiaken van de Cathedrale kerk aan. Ten einde dezen post met te meer luister te bekleeden, begaf hij zich naar Leuven, om aldaar met de waardigheid van Licentiaat in het kerkelijk regt bekleed te worden. Te Leeuwarden teruggekeerd, moest hij tot zijn leedwezen vernemen, dat de Hervormden de overhand hadden gekregen, en hij zag zich door diegene gebannen, tegen wien hij met zooveel ijver in zijne predicatiën had uitgevaren, en die hij als ketters vervolgd had. Hij moest dus de wijk nemen, en begaf zich naar Keulen, vervolgens naar Pratingen, een klein stadje in het hertogdom Bergh, waar hij Pastoor werd. Na drie jaren verblijf aldaar, vertrok hij naar Dusseldorp, waar hij een kanunnikaat bekwam, doch van welke waardigheid hij weinig genot had, doordien hij den 14den Januarij 1586 overleed.

Ofschoon Benedixius vele jaren onderwijs in de fraaije letteren had gegeven, was hij echter onbeschaafd in zijne uitdrukkingen, hetwelk deels moet toegeschreven worden aan zijne verkleefdheid aan de wijsbegeerte van dien tijd en deels aan de leerwijze van Raymond Lullius, dien hij ijverig volgde. Noch de vriendelijke vermaningen van Dominicus Broersma, Secretaris van Sneek, en van den geschiedschrijver Suffridus Petri, noch de raadgevingen van Doctor Stephanus Sylvius, die Pastoor van St. Steven te Groningen was, en hem voor een Lullist en Barbaar uitmaakte, waren in staat om hem van dit tweeledig gebrek te genezen.

Benedixius heeft de volgende werken nagelaten, doch men twijfelt of zij wel gedrukt zijn:

Sermones de vitanda peccati occasione.
Dissertatio de Humilitate, *de Ira*, *de Invidia et Continentia*.
Contra luxum et crapulam.
De pura castitate.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 165; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn) *Kerkel. Hist. en Outh.*, D. V. St. V. bl. 75, 39 en 90, F. Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 702 en 703; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 263-265.

[Hendrik Benjamin]

BENJAMIN (HENDRIK), een niet onverdienstelijk tooneeldichter uit het laatst der zeventiende eeuw, heeft in het licht gezonden:

De Minnaar van zijne vrouw, blsp. Amst. 1692.
Krispijn, *Baron en Afslager*, klsp. Amst. 1694.
De Koppelaar van zijne vrouw, blsp. Amst. 1698.

Felicia, *of de betoveringe door Liefde*, harders. Amst. 1699.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catal. van de Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 55.

[Benigna]

BENIGNA. Zie BENEDICTA.

[Sikko Beningha]

BENINGHA (SIKKO), uit het zelfde Edel Oostfriesche geslacht als E g g e r i k B e n i n g a , de schrijver van eene *Kronijk van Oostfriesland*, gesproten, was geboren in Homsterland in het Westerkwartier, thans tot de provincie Groningen behoorende. Hij was in het jaar 1504 Hoofdman te Groningen, en sedert Bouwmeester en Raadsheer van die stad, waar hij in zeer groot aanzien stond, tijdens de komst van Hertog A l b e r t v a n S a k s e n . Hij heeft een getrouw verhaal der gebeurtenissen gegeven, die in Friesland en Groningen sedert 1467 - of eigenlijk van 1492, daar het voorgaande als eene inleiding kan beschouwd worden - tot 1527 zijn voorgevallen, en waaraan B e n i n g h a een belangrijk deel heeft genomen.

De geleerde en oudheidkundige M a t t h a e u s B r o u ë r i u s v a n N i d e k heeft de *Kronijk van Beningha*, in zijne *Analecta Medii aevi*, D. I. bl. 1-432 in het licht gegeven.

Deze kronijk, in den stijl en de taal van die tijd geschreven, beveelt zich door eenen rijkdom van zaken aan, behelst zeer veel hetwelk men elders niet vinden zal, en draagt blijken van met eene zeldzame opregtheid en naauwkeurigheid te zijn zamengesteld.

Zie P a r s , *Naamr. van de Bat. en Holl. Schrijv.*, bl. 31; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 50; d e W i n d , *Biblioth. der Nederl. Gesohieds.*, bl. 119 en 120.

[Johannes Balthazar Bennet]

BENNET (JOHANNES BALTHAZAR), geboren te 's Gravenhage, werd in het jaar 1743 Predikant te Nisse, in Zuid-Beveland, van waar hij in het jaar 1751 naar Sassenheym vertrok; terwijl hij hier stond rees er, in het jaar 1755 eene hoogloopende kibbelarij tusschen hem en J o h a n n e s V e r h a e g , Lidmaat der Hervormde gemeente aldaar. De laatste, de vernederende omstandigheden, waarin de Heiland verkeerd had te Nazareth, vóór zijn openbaar leven, niet kunnende overbrengen met diens hooge, goddelijke waardigheid, deed in een gemeenzaam gesprek den anderen de oude tegenwerping der Nazarethsche burgers Matth. XIII:54-56, met verzoek, om hem dat gemoedelijk bezwaar uit den weg te ruimen. Dat verzoek was niet onbillijk. Maar de Predikant, met de tegenwerping, naar het schijnt, verlegen, schoot op eene onbescheidene wijze tegen V e r h a e g uit, verklarende diens bezwaar voor eene ketterij, erger nog dan die van S o c i n u s . - In zijne leerredenen veroorloofde hij zich vervolgens hem ten toon te stellen, als iemand, die aan de Godheid van C h r i s t u s niet wilde gelooven, omdat die een mensch was geweest, in zeer vernederde omstandigheden levende. Zelfs in zijne gebeden ontboezemde hij, ‘dat God zulk een man met zijnen donder mogt verpletteren, enz.’

V e r h a e g klaagde den Predikant aan bij den Kerkeraad, die de zaak min vormelijk behandelde. Eindelijk, nadat aan V e r h a e g het gebruik van 's Heeren Avondmaal ontzegd was, beriep hij zich eerst op de Classis van Leiden, en daarna besloot hij om zich met een smeekschrift tot deze te wenden. Dit laatste deed hij den 27 Februarij 1757. Dadelijk werd door de Classis de zaak onderzocht; en hare uitspraak wees V e r h a e g , den 2 Mei van dat jaar, weder naar den Kerkeraad van Sassenheim, maar belastte, dat bij de vergaderingen, over het verschil te houden, de vier Consulenten der gemeente verzocht zouden worden tegenwoordig te zijn. Het gevolg er van was, dat deze, naar zijne gedachte zeer verongelijkte man, zelf zich als lidmaat van de Sassenheymsche gemeente afsneed, en naar elders met der woon vertrok.

B e n n e t overleed te Sassenheim den 4 Junij 1758, bij zijne weduwe, D o r o t h e a Q u e v e l d , eenen zoon en eene Dochter nalatende, en had zich bovendien bekend gemaakt door eene ten jare 1753 uitgesprokene, zeer zonderlinge leerrede, welke het licht ziet onder den titel:

Het leven en sterven van Adam, *onzer aller eersten stamvader*, *voorgesteld in eene leerrede over* Gen. V:5, *ter gelegenheid van het afsterven van den Vader des Vaderlands*, *jonkheer Adam Adriaan van der Duyn*, *Vrijheer van 's Gravenmoer*, 's Hage 1754, waaruit wij het volgende staaltje ten proeve mededeelen.

‘Adam was uit de aarde; Adam Adriaan van der Duyn insgelijks. Adam onze stamvader was uit het alleroudste geslacht; Adam Adriaan uit een zeer oud geslacht. Adam was uit het edelste geslacht, en als de eerste edele der wereld; Adam Adriaan niet alleen uit een edel geslacht, maar van God verwaardigd en verheven tot *eerste Edele van Holland en West-Vriesland*. Adam was 't zegel van 's Heeren verbonds-wil voorgeschreven en gegeven om dat te bewaren; het was Adam Adriaan dien van God gegeven en van onzen Staat was toevertrouwd, *het Groot Zegelbewaarderschap van Holland en West Vriesland*. Adam was stadhouder over al het bewoonlijke, waarvan hij als een register gemaakt had bij de naamgeving der dieren; Adam Adriaan was ook *Stadhouder en Registermeester van de Leenen van Holland en West-Vriesland*. Adam had het bewind over de beesten, over de vogelen des hemels, en over de visschen; Adam Adriaan was *Houtvester van Holland en West-Vriesland*, en had als zoodanig het bewind, niet alleen over Teylingen, maar in Holland over het wild des velds en over 't gevogelte, en over de visschen in de wateren. Adam had het bewind over de edelste kruiden en specerijen; Adam Adriaan over die landen, daar de alleredelste specerijen wassen, zijnde *Bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie*. Adam was hoofdingeland van een gedeelte dezer wereld; Adam Adriaan een der grootste hoofdingelanden zoo van Rhijn- als Delfland. Adam was als rentmees-

ter gezet; Adam Adriaan van God verheven en van de Ridderschap gesteld tot *Rentmeester van de Abtdije van Rijnsburg*.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk*, D. III. bl. 601-603, Aant. bl. 264 (839); Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. II. A. bl. 748-750.

[Jean Aarnout Bennet]

BENNET (JEAN AARNOUT), geboren te Breda den 20 December 1758, was een zoon van Barend Jan Bennet, Ontvanger te Zundert, en van Johanna Warnaar. Na van den 21 September 1770 tot den 10 Julij 1782 van het onderrigt in de Letteren, Wijsbegeerte en Geneeskunde aan de Geldersche Hoogeschool te hebben gebruik gemaakt, werd hij op laatstgenoemden dag, na eene geprezene verdediging van *Gemengde philosophische stellingen*, tot Doctor der Wijsbegeerte bevorderd. Weinige dagen te voren had hij openlijk onder den Hoogleeraar Rudolph Forsten, eene door hem zelve bewerkte physiologische verhandeling *Over 's menschen eerste ademhaling*(1) verdedigd. Vruchteloos zocht zijn genoemde Leermeester, in 1791, op verzoek der verzorgers van gezegde Hoogeschool, hem over te halen om het onderwijs in de Schei- en Kruidkunde van die inrigting op hem te nemen.

Doch hij, die reeds vroeger door Curatoren der Leidsche Hoogeschool tot Hoogleeraar der Staatshuishoudkunde bestemd was, werd, kort na hare herstelling in 1815, ter bekleeding van den nieuwopgerigten leerstoel der landhuishoudkunde benoemd. Dan, hoezeer hij zich tot aanneming van dien met zijne geliefkoosde letteroefeningen zoo bijzonder strookende post, liet overhalen, belette hem echter zijne zwakke en wankelende gezondheid dien dadelijk te aanvaarden; weshalve hij, bij Koninklijk besluit van 18 Februarij 1817, op zijn verzoek, daarvan eervol ontslagen werd. Hij overleed den 9 September 1828, den roem achterlatende van een der ijverigste en kundigste beoefenaars der Natuurkundige Wetenschappen te zijn geweest.

Bennet was lid van de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut; van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem en van onderscheidene geleerde, zoo buitenals binnenlandsche Genootschappen.

In 1803 behaalde deze geleerde bij de laatstgenoemde Maatschappij eene gouden medaille, voor eene Verhandeling *over de nuttigheid van de heoefening der Natuurlijke Historie voor de Jeugd*, *en de wijze*, *waarop dit het best voor dezelve kan worden ingerigt*(2), terwijl hij een jaar vroeger gezamenlijk met Gerrit van Olivier eene vermeerderde en voor de Nederlanders gewijzigde vertaling van Blumenbachs *Handboek der Natuurlijke Historie* had uitgegeven.

(1) *Disquisitio physiologica de homine primum respirante*.
(2) Zie *Natuurkundige Verhandelingen* dier Maatschappij, D. II. St. II.

In 1808 behaalde hij anderwerf het gouden eermetaal bij de zelfde maatschappij voor het antwoord op eene prijsvraag waarbij verlangd werd: *Eene Natuurlijke Historie der Walvisschen*, *in dier voege ingerigt*, *om ter aanprijzing en opheldering te kunnen dienen*, *van de beste wijze om de plaatsen*, *waar deze dieren zich voornamelijk tegenwoordig ophouden*, *na te sporen*, *alsmede van de minst omslagtige*, *de veiligste en de beste middelen*, *welke of reeds bekend en in gebruik zijn*, *of nog in praktijk zouden kunnen gebragt worden*, *om de Walvisschen schielijk te dooden en er zich langs den kortsten weg meester van te maken*.

Zijne verdiensten omtrent dit vak, bleken eenige jaren later nog luisterrijker, daar hij, in weerwil van zijnen zwakken ligehamelijken toestand, met voornoemde Olivier, onvermoeid de grondslagen tot eene *Fauna Belgica* legde, en dezen bij gedeelten voltooiden arbeid in 1822, 1824 en 1826 door de Hollandsche Maatschappij driemaal achtereen met haren gouden eerprijs bekroond zag[(1)].

Doch Bennet bepaalde zich niet alleen tot het vak der Natuurlijke Historie, de bevordering van echte kunstbeoefening ging hem ook zeer ter harte; van daar, dat hij als voorstander der schoone kunsten algemeen bekend was, en vroeger ook door eene aanzienlijke verzameling, welke, helaas! door de buskruid-ramp te Leiden, in 1807, van vele harer pronkstukken eensklaps werd beroofd, doch waarvan het overblijfsel, met hetgeen deze kunstminnaar nog lust had later aan te koopen, fraaije stukken bevatte en zijne onverdoofbare zucht voor de kunst aan den dag legde.

Bennet was gehuwd geweest met Magdalena Maria Tak, die bij den ramp van Leiden, den 12 Januarij 1807, omkwam, en wier gemis hij tot aan zijne dood betreurd heeft.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1803 D. I. bl. 370, 1808 D. I. bl. 372, 1815 D. II. bl. 290, 1817 D. I. bl. 305, 1822 D. I. bl. 340, 1824 D. I. bl. 365, 1826 D. I. bl. 342, en 1828 D. II. bl. 179; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 239 noot 2, 487 en 488; M. Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*; D. I. bl. 429, D. II. T. en B. 256 en 257; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II, bl. 421, 425 en 508.

[Roelof Gabriel Bennet]

BENNET (ROELOF GABRIEL), een broeders zoon van den voorgaande, geboren te Groot-Zundert den 20 Maart 1774, was een zoon van Mr. Roelof Gabriël Bennet en Tanna van der Borgt. Zijne ouders vroeg verloren hebbende, werd hij opgevoed bij zijns vaders zuster, Dorothea Wilhelmina Bennet, weduwe van Mr. Willem Eduard Schoorn, die hem te Harderwijk,

(1) Deze *Fauna* is in de *Natuurkundige Verhandelingen* der Maalschappij opgenomen in D. XI, XIII, XIV en XV, St. II, wordende jaarlijks vollediger gemaakt en aangevuld.

bij den onderwijzer K o k op school deed. Reeds in 1785 trad hij als adelborst in zeedienst, waarin hij tot den rang van eersten Luitenant opklom; hij werd in 1794 gevangen genomen en naar Engeland gevoerd, waar hij tot 1796 verbleef; uitgewisseld ging hij in 1797 als Stuurman op een Amerikaansch schip, *the Greyhound*, waarvan hij Kapitein werd, en waarmede hij eenige togten deed. In 1799 trad hij in dienst van den Erfprins van Oranje, diende als eerste Officier in Engeland, kwam na den vrede van Amiens weder in Holland, voer als Kapitein bij de voormalige Oost-Indische Compagnie, en bragt gelukkig eene rijke lading naar Canton. Hij kwam in 1808 naar Gothenburg, en huwde in 1809 te Osnabrug met eene dochter van den Hoogleeraar H e r m a n T o l l i u s . Na de omwenteling van 1813 keerde hij naar het Vaderland terug, werd Kapitein en Onderdirecteur aan het Nieuwe Diep, doch moest om ongesteldheid zijn ontslag verzoeken, en ging toen te Hattem wonen, waar hij eerst eenige proeven van den verbeterden landbouw nam, en daarna met J a c o b u s v a n W i j k R o e l a n d s z o o n in onderscheidene maandwerken stukken ter verdediging der Nederlandsche ontdekkingen schreef; terwijl hij tevens met dezen, in 1825, bij het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen den gouden medaille behaalde voor het schrijven eener *Verhandeling over de Nederlandsche ontdekkingen in Amerika*, *Australië*, *de Indiën en de Poollanden*, *en de namen welke weleer aan dezelve door Nederlanders zijn gegeven*, en eenige oude reizen van de Nederlanders in het licht zond, onder den titel:

Nederlandsche Zeereizen in het laatst der zestiende, *zeventiende*, *en het begin der achttiende eeuw*, *naar de oorspronkelijke journalen of gelijktijdige berigten*, *op nieuw uitgegeven en met eenige aanteekeningen en de noodige ophelderingen vermeerderd*, Amst. 1828-1832, 5 dn.

Met een hart, gloeijende voor de eer van zijn vaderland, kon hij niet dulden, dat die eer werd aangerand, of hij was gereed haar te verdedigen, daaraan hebben wij te danken het, met zijnen even gemelden vriend v a n W i j k , gezamenlijk uitgegeven stukje:

De eer van den Nederlandschen reiziger J. Roggeveen gehandhaafd tegen het Examen critique van C.P. Claret Fleurieu, Amst. 1829.

Vervolgens ging hij te Noordwijk en daarna op een landgoed te Ede, in Gelderland, wonen, waar hij in Februarij 1829 overleed. Hij was een ervaren zeeman, niet alleen in het werkdadige, maar ook in alles wat tot den scheepshouw bij onderscheidene natiën, en de geschiedenis der zeevaart betreft, waarin hij boven velen van zijne tijd uitmuntte, terwijl hij, als een braaf en regtschapen man en vader algemeen geacht werd.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1825 D. II. bl. 71 en 104, 1829 D. I. bl. 113 en 114; v a n W i j k , *Algem. Wetens. Woordenb.;* (d e J o n g ,) *Supplem. op de Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Dirk Simonsz. Benning]

BENNING (DIRK SIMONSZ.) of BENNINK was in het jaar 1393 Schout te Amsterdam; in 1405 had hij, benevens den toenmaligen Schout Jan Nottard en Amel Janszoon Rijzer, de Kabeljaauwsche partij toegedaan, deel in den opstand, die verwekt werd toen Willem VI, Graaf van Holland, de regering aanvaardde, en waarbij de Priester Willem Bruinszoon het leven liet. Om deze misdaad van oproer werden de drie gemelde personen onverhoeds geligt, ter stad uitgevoerd, voorts onthalsd en in dien staat hunne vrienden te huis gezonden.

Zie Commelijn, *Beschrijv. van Amst.*, bl. 898 en 899; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Jan Benning Jansz.]

BENNING JANSZ. (JAN), in 1496 Schout van Amsterdam geworden, bragt in 1504 te weeg, dat de Gelderschen, die in een scheepsstrijd door de Hollanders gevangen genomen waren, en daar men het erg mede voor had, genoegzaam allen op vrije voeten werden gesteld, alvorens moesten zij evenwel den gewoonlijken eed afleggen, waarbij zij zich verbonden, om het ontvangen leed op niemand der Hollanders te zullen wreken; sommigen betaalden eenig losgeld; onder anderen verpandde een Priester, die zich onder de Gelderschen had bevonden, om zich vrij te koopen, de altaarkelk voor 50 goudguldens.

Benning was getrouwd met eene rijke boerendochter van Diemen, met name Imme, die, volgens sommigen, de stichtster zou geweest zijn van het Klarissen klooster te Amsterdam.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Jakob Benning Jansz.]

BENNING JANSZ. (JAKOB), misschien wel een zoon van den voorgaande, werd in 1578 te Amsterdam met de verandering der Regering, tot Schepen en Raad aangesteld. Toen in 1589 geraadpleegd werd over de opdragt der Hooge Overheid aan Prins Willem I, was Benning een dergenen, die zich het hevigst daar tegen verzettede, zoo als blijkt uit het hesluit van de Vroedschap, behelzende, dat zij op den 1 September besloten had, Jakob Janszoon Benning, Jakob van Kampen, Jan Lourenszoon en Jakob Franszoon, Raden, die weigerden Zijne Doorluchtige Hoogheid als Hooge Overheid te zweren, op eene boete van 10000 Leydsche steenen, tegen den volgenden Maandag te dagvaarden, en hen te verbieden ondertusschen uit de stad te gaan. Doch deze zaak begon, door de belemmering die ze in Zeeland en Utrecht ontmoette, niet alleen in Amsterdam met flaauwer ijver doorgezet te worden, maar bekoelde geheel, en liep eindelijk met 's Prinsen dood te niet, waardoor dan ook het vonnis der steenboete van zelve verviel.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Jan Benning]

BENNING (JAN), Koopman te Amsterdam, was een der reeders van de schepen, welke in 1598, onder Olivier van Noord, door de Straat van Magellaan naar Oost-Indië zeilden, en alzoo de eerste Nederlandsche schepen waren welke den aardbol rondstevenden.

Zie V a l e n t i j n , *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. a. bl. 177.

[Albrecht Benningerhof]

BENNINGERHOF (ALBRECHT), onzeker van waar oorspronkelijk, was een der Watergeuzen, die zich met andere Geuzen-Hoplieden meest voor de Hollandsche zeegaten ophield en een der eersten was, die op vrijbuit voeren, Meer dan eens nam hij deel in de aanslagen van L a n c e l o t v a n B r e d e r o d e , A d r i a a n M e n n i n c k en anderen. Zoo had hij deel in de buit, in 1570, bij het Vlie behaald, waar onderscheidene koopvaardijschepen genomen en zeven of acht grootere bodems gerantsoeneerd werden. Misschien is hij kort daarna overleden, of in zijne verdere daden gestuit door E d z a r d , Graaf v a n O o s t f r i e s l a n d , die eenige Kapiteins gevangen nam.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 322; en vooral v a n G r o n i n g e n , *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 141 en 142, dien wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn.

[Jacob Benningh]

BENNINGH (JACOB) of JACOBUS BENNINGIUS, geboren te Amersfoort, in de laatste helft der zestiende eeuw, was zeer ervaren in de Regtsgeleerdheid, en werd tot Hoogleeraar in die wetenschap te Douay aangesteld, waar hij in 1611 overleed.

Zie G o u d h o e v e n , *Chronycke*, D. I. bl. 225; B u r m a n , *Traject. Erud.*, pag. 24.

[Johannes Benningh]

BENNINGH (JOHANNES) of JOHANNES BENNINGIUS, een broeder van den voorgaande, geboren te Amersfoort den 6 Februarij 1594, werd te Leuven tot Doctor in de beide Regten verheven, en leeraarde aldaar eenige jaren; naderhand werd hij Lid van den Hoogen Raad te Mechelen, en vervolgens in 1611 President te Luxemburg. Hij was een man van een ongemeen schrander vernuft, en begaafd met een stalen geheugen, van wien men nog veel had mogen verwachten, ware hij niet, nog slechts 38 jaren oud, uit het leven gerukt, den 30 Januarij 1632. Nu bestaat er alleen van hem:

Historia Luxemburgensis, *è diplomatibus documentis antiquis*, *etc.*

Zie G o u t h o e v e n , *Chronycke*, D. I. bl. 225; C. B u r m a n n i , *Traject. Erud.*, pag. 23 et 24; K o k , *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 371; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Joan Bodecheer Benningh]

BENNINGH (JOAN BODECHEER) of, zoo als hij zich in het Latijn schreef, JOHANNES BODECHERUS BANNINGIUS, geboren te Loosdrecht in 1606, werd, na aan de Hoogeschool te Leiden een jaar op de proef, onderwijs in de Zedekunde gegeven te hebben, in November 1630 tot buitengewoon Hoogleeraar in die Wetenschap aangesteld. Vijf jaren later werd hem de post van buitengewoon Hoogleeraar der Natuurkunde opgedragen. In het jaar 1638 verkreeg hij een tijdelijk ontslag, ten einde, voor eenige jaren als politieke Raad in Brazilië, bij de West-Indische Maatschappij in dienst te treden. Hij schijnt echter van de hem verleende vrijheid tot hernieuwde aanvaarding van zijnen post geen gebruik te hebben kunnen maken, uit hoofde hij in zijne verstandelijke vermogens gekrenkt was. Hij overleed in 1642.

Benningh beoefende zoo wel de Latijnsche als Nederduitsche Dichtkunst, doch nam in geen van beide eene hooge vlugt. Van hem zien het licht:

Leydsche Oorlofdaghen of Nederduytsche Gedichten, Amst. 1630, 4°.

Dido, *oft' Heylloose Minnetocht*, trsp., *met eene voorrede van F. van Leeuwen de Gouda*, Leyd. 1634, 4°.

Epigrammata Brasiliana et Poematum libri, *una cum Dissertatione epistolica de Philosophiae et Poeticis studiis conjungendis*, Lugd. Bat. 1637, 12°.

Zijne zinspreuk was *quotidie morimur* (dagelijks sterven wij).

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* D. II. bl. 84; Hofman Peerlkamp, *de Poet. Lat. Nederl.*, p. 300 et 301; Hoefft, *Parnasus Latino-Belg.*, p. 158 et 159; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.; Algem. Konst- en Letterb.* voor 1849, D. II. bl. 260; *Catalogus van de Bibliotheek der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden*, en vooral Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. 149, D. II. T. en B. 116 en 117, dien wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn.

[Jacobus]

BENNINGIUS (JACOBUS en JOHANNES). Zie BENNINGH (JACOBUS) en BENNINGH (JOHANNES).

[Dirk Simonsz. Bennink]

BENNINK (DIRK SIMONSZ.). Zie BENNING (DIRK SIMONSZ.).

[Elie Benoist]

BENOIST (ELIE), een zoon van François Benoist, Kastelein van het hotel la Tremouille te Parijs, en van Maria Calderone, beide tot de Hervormde godsdienst behoorende, werd ter gezegder stede geboren den 20 Januarij 1640. Men had besloten hem tot den koophandel of het beoefenen der notariele praktijk op te leiden, doch zijne groote lust tot de letteroefeningen bespeurende, liet men hem zijne geneigdheid opvolgen. Na in zijn vaderlijk huis de eerste beginselen der Latijnsche taal geleerd te hebben, werd hij, negen jaren oud zijnde, in het Collegie van Harcourt geplaatst, daar hij boven andere jongelingen uitmuntte. Toen een zijner onderwijzers pogingen had aangewend om hem tot de Roomsche belijdenis over te halen, en zijne moeder zulks gewaar werd, zond zij hem naar een ander Collegie, om in de Rhetorica en Philosophie het noodig onderwijs te genieten; doch deze laatste wetenschap in het geheel niet van zijnen smaak zijnde, verwisselde hij weldra de beoefening van Aristoteles voor de kaatsbaan, het billard, de romans en den schouwburg. Zijne ouders lieten hem toen het Grieksch leeren, dat beter slaagde, en vervolgens, onder opzigt van een Praeceptor, door eenige provinciën van Frankrijk reizende, vestigde hij zijn verblijf eenige tijd te Montauban, om zich verder in de Wijsbegeerte te oefenen. Inmiddels stierven zijne ouders, genoegzaam ter zelfder tijd, dat hij, zonder acht te geven op de bekrompenheid van zijn erfdeel, zich ten eenen male aan de wellust en vermaken overgaf. Hierdoor bevond hij zich weldra in behoeftige omstandigheden. Na gedurende twee of drie jaren meest van geleend geld bestaan te hebben, werd hij Praeceptor, hetwelk

hem gelegenheid gaf om in de Godgeleerdheid te studeren, waarin hij zoodanige vorderingen maakte, dat hij, na proeven van zijne bekwaamheid tot prediken gegeven te hebben, tot de heilige dienst werd toegelaten, die hij omtrent negen maanden lang op twee dorpen in Beauce uitoefende; vervolgens twintig jaren te Alençon, waar hij een meisje trouwde, dat aan de voornaamste lieden van die stad vermaagschapt was, doch zulk een verfoeijelijk karakter had, dat zij hem, gedurende het lange tijdvak van zeventien jaren, tot eene helleveeg verstrekte. Behalve deze vreeselijke huisplaag had hij nog andere verdrietelijkheden te verduren, die hem door de Roomschgezinden, en wel inzonderheid door de Hertogin de Guise, eene volle nicht van Lodewijk XIV, aangedaan werden.

Toen de kerk van Alençon door de intrekking van het Edict van Nantes gesloten werd, scheepte Benoist zich te Dieppe in, om naar Holland over te steken, en kwam te 's Gravenhage aan, waar hij in tegenwoordigheid van de Prinses van Oranje predikte en zeer veel genoegen gaf, doch evenwel niet in zijne hoop slaagde, om Kapellaan bij die Vorstin te worden; doch die van Delft beriepen hem tot derden Predikant in de Waalsche gemeente dier stad, alwaar hij tot zijne dood toe verbleven is. In het jaar 1695, nam hij de partij op van Jurieu, in de geschillen welke deze twistzieke Rotterdamsche Leeraar voor de Synode, tegen Elias Saurin en andere Predikanten voerdde. Hij zelve kwam ook in twist met Izaak Jaquelot, Jean le Clerc en Taco Hayo van den Honert, toen ter tijd Predikant te Amsterdam. Na 51 jaren het predikambt, als een waardig en getrouw Evangeliedienaar uitgeoefend te hebben, verkreeg hij van de Delftsche Regering zijn Emeritaat. In den avond van zijn leven verzwakte zijn gezigt zoodanig, dat hij verpligt werd het eene oog te sluiten, om met het andere te kunnen zien. Zijn laatste levensuur genaakte den 15 November 1728. Bij zijne Xantippe had hij drie kinderen verwekt, een zoon, die zeventien jaren oud zijnde stierf, en twee dochters, van welke de jongste nog in 1750 leefde, en te Delft woonde; de oudste was gehuwd met Charles Ancillon, Predikant te Berlijn, doch dit huwelijk was niet gelukkig, zoodat Benoist in 1703 genoodzaakt werd eene reis derwaarts te ondernemen, om zijne dochter thuis te halen.

Benoist was een geleerd man, die veel smaak en een gezond oordeel bezat, en daarbij buitengemeen werkzaam was. Hij bezat de gave om zich, zoowel op den leerstoel als in de gemeenzame verkeering, met eene ongemeene kracht uit te drukken; liefelijke spreekwijzen en doorwrochte, aaneengeschakelde redeneringen rolden, als het ware, van zijne lippen; daarbij had hij eenen zeer vluggen en gemakkelijken schrijfstijl. De geschrevene papieren, welke men na zijnen dood heeft gevonden, strekken tot waarborg, dat hij vrij dacht, de waarheid langs allerlei wegen zocht, doch zich somtijds in een kronkelend doolhof van zonderlinge en vreemde gevoelens begaf.

Zeer veel heeft deze geleerde man geschreven, zoo als onde anderen:

Lettre d'un Pasteur, *banni de son pays à une église qui n'a pas fait son devoir dans la dernière persécution*, Cologne 1686, waarin hij de gemeente van Alençon ernstig bestraft over hare laauwheid, en haar vermaant openlijk voor hare zaak uit te komen.

Histoire et apologie de la retraite des Pasteurs à cause de la persécution en France, Francof. 1687, waarmede hij de beschuldiging van zich en de andere gevlugte Hervormde Predikanten afwerpt, van wel voor zich zelven, maar niet voor hunne gemeenten, gezorgd te hebben.

Histoire des Albigois et des Vaudois, Paris. 2 vol. 12°.

Histoire des Eglises Réformées de France et Histoire de l'Edit de Nantes, *contenant les choses les plus remarquables*, *qui se sont passées en France avant et après sa publication*, *à l'occasion de la diversité des Religions*, *et principalement les contraventions*, *inexécutions*, *chicanes*, *artifices*, *violences et autres injustices*, *que les Reformés se plaignent d'avoir souffertes jusques à l'édit de révocation en Octobre* 1685*; avec ce qui a suivi ce nouvel édit jusques à présent*, Delft 1693-1695, V vol., gr. 4°.

Dit werk verscheen weldra in het Nederduitsch, onder den titel:

Historie der Gereformeerde Kerken van Frankrijk, *vervattende het begin en de voortgang der Reformatie*, *begonnen met het jaar* 1527, *en bijzonderlijk de Historie sedert het verleenen van 't Edikt van Nantes*, *opgerigt in den jare* 1599, *door Koning Hendrik de IV en door hunne nazaten*, *op hunne komst tot de kroon*, *bezworen. Mitsgaders een naauwkeurig verhaal van alle de verbrekingen*, *trouwloosheden*, *geweldenaren en vervolgingen*, *welke de Gereformeerden*, *zoo voor als na 't vernietigen van 't gemelde Edikt*, *door Koning Lodewijk de XIV*, *geleden hebben. Met bijvoeging van alle de gedenkwaardigste Edikten*, *Declaratiën en andere authentijke stukken*, *daartoe behorende. Alles op eene klare en onzijdige wijze uit de beroemdste schrijvers enz. samengesteld*, *en tot op deze tijden gebragt*, Amst. 1696, 2 dn. folio, met pl.

Dissertationes epistolicae tres in priores 18 *versiculos primi capituli euangelii secundum Johannem de Christi Divinitate*, Roter. 1697.

Sermons sur divers sujets, Delft 1698.

Amica postulatio de stylo Novi Testamenti, Delph. 1703.

Mélange des remarques critiques, *historiques*, *philosophiques et théologiques*, *sur les deux dissertations de Mr. Toland*, Delft 1712.

Zie C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* K o e n e n , *Geschied. der Fransche Vlugtel. in Nederl.*, bl. 9, 91 en 241; G l a s i u s , *Godgeleerd Nederl.*

[Quintin Benoyt]

BENOYT (QUINTIN) of BENOIST, Baljuw van Engien, schijnt tot de Bondgenooten tegen Spanje behoord te hebben, althans hij werd den 2 Junij 1568 op last van A l v a te Brussel onthalsd.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 426; Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IV. bl. 135 (170); Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 167; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 190; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Leonard Benoyt]

BENOYT (LEONARD), bijgenaamd de Waal, een inwoner van Brielle, die zijn eigen huis bewoonde, en er meer vaste goederen bezat, onderteekende het Verbond der Edelen, ijverde sterk voor de nieuwe godsdienst, bevorderde de predikatiën, en ontving ook geld voor den Heer van Brederode. Hiervan werd hij beschuldigd door Alva, die hem deswege bande, en zijne goederen verbeurd verklaarde, bij vonnis van den 20 October 1568.

Zie Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 162 en 163; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 190, St. III. bl. 470, Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Arent van Benschop]

BENSCHOP (ARENT VAN) was een der Edelen, die tegen Graaf Floris V zamenspanden, en, bij het gevangen nemen van dien Vorst, nadat Herman van Woerden 's Graven paard bij den toom gevat had, hem den sperwer uit de hand rukte. Na denbeganen moord bevond zich Benschop, benevens Kostijn van Boternisse, Alewijn en Willem van Teylingen, Willem van Saanden en anderen, op het slot Kronenburg, to en het door Wyt van Henegouwen bemagtigd werd; deze gaf Gerard van Velzen, van Saanden en nog eenige anderen, aan het volk, tot stilling van zijne woede, over, doch deed Benschop, Tcylingen en nog twee anderen, naar het slot Kervenheim in Kleefsland voeren. Wanneer Benschop uit zijne gevangenschap ontslagen zij, vindt men niet geboekt, maar in 1304 bevond hij zich onder den aanhang van Jan van Renesse. Met dezen en anderen nam hij, na de nederlaag der Vlamingers voor Zierikzee, de vlugt uit Utrecht, en begaf zich naar de Lek, tegen over Beuzichem, voornemens met een schouw den stroom over te varen De meeste Edelen, wier sloten hieromtrent gelegen waren, hadden mede de zijde van Renesse gekozen; doch Jan van Beusichem, Heer van Culemborg, en nog een, wiens naam niet genoemd wordt, die de zijde van den Graaf hielden, van gemelde vlugt kennis gekregen hebbende, bragten eenig volk onder de wapenen, en troffen de vlugtenden aan op eenen uiterwaard in de Lek tegen over Culemborg. Van hier verdreven, werden zij al vechtende in de schouw gejaagd; daar zij zich in te grooten getale in dat vaartuig begaven, kantelde het om, en Arent van Benschop vond, met Jan van Renesse en eenige andere Edelen, zijnen dood in de golven, den 16 Augustus 1304.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 67, 78, 90, 179 en Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, bl. 251 en 252.

[Jan Bent]

BENT (JAN), in de vorige eeuw een inwoner van Hoorn, waar hij waarschijnlijk ook geboren was, heeft in het licht gezonden:

Rijmgedachten over het Lijden van Jezus Christus, Hoorn 1726. 4°.

Het Kersfeest, *in drie boeken*, Amst. en Hoorn 1739, 4°.

Wij durven niet bepalen of hij ook de schrijver was van de volgende werken:

Allervroegste Vaderlandze Oudheden ontzwagteld en gezuiverd van de vooroordeelen en misgiszingen der schryveren van de laatere eeuwen, *in zes Redevoeringen*, Amst. 1761, 4°.

Verhandeling over het Jagtrecht der Westfriesen, Hoorn 1761, 4°.

Beide deze werken vonden eenen tegenschrijver in den later zoo beroemd geworden oudheidkundige Adriaan Kluit, wien Bent weder beantwoordde met een geschrift, getiteld:

Vang op den windmolen van A. Kluit, *of vernietiging van zijne gewaande wederlegging van de Allervroegste Vaderlandze Oudheden*, Hoorn, 1763, 4°.

Voorts schreef Bent nog:

*Twee Brieven aan den Heer****, *over een tegenberigt*, Amst. 1761, 4°.

Eenige gedichten, *welke kunnen dienen en gebruikt worden in Roomsch-Catholyke Armkantooren en Godshuizen*, *van oude en jonge Persoonen*, *met een aanhangsel van Gebeden*: Hoorn 1775.

Zie *Vaderl. Letteroef.* 1775, bl. 185; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*.

[Johannes van der Bent]

BENT (JOHANNES VAN DER), geboren te Amsterdam omtrent het jaar 1650, was een leerling van Philip Wouwerman en van Adriaan van den Velde, welke laatste hij vooral, en niet zonder verdiensten, volgde in het schilderen van landschappen met runderen, schapen en ezels, die de kenners geenszins beneden hunne opmerkzaamheid keuren. Hij bleef ongehuwd, en woonde bij vreemde lieden in, waar hij eene vrije kamer had. Op zekeren tijd had hij omtrent 4000 gulden, vermoedelijk zijn geheel vermogen, op zijn kamer liggen, wel gesloten in eene kist; deze aanzienlijke som werd hem ontvreemd, terwijl hij eenige dagen van huis was; dit verlies trof hem geweldig, en zoo veel te meer, doordien hij niemand met dien diefstal durfde beschuldigen, en ofschoon hij groot vermoeden op zijnen huiswaard had, mangelde het hem echter aan bewijs; zoodat hij in de droevige noodzakelijkheid was, het verlies met geduld te dragen, en zijn leed te verkroppen. Kort hierna werd hij mistroostig, verviel in eene teeringziekte, en, na eenige tijd gekwijnd te hebben, stierf hij in het jaar 1690.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederd. Schild.*, D. III. bl. 288 en 289; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groo*, *Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmott *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Macharius van Benthem]

BENTHEM (MACHARIUS VAN) werd in 1455 Raad der stad Utrecht, doch 's Maandags na Buurkermis van het jaar 1457, met anderen, voor een half jaar uit de stad gezet, en hem opgelegd, eer hij uit de stad vertrok, oirvede te doen en te beloven, niet gedurende hun afwezen met stadsballingen te spreken of te Amersfoort of te Rhenen te komen, zullende hen, indien zij de oirvede nakwamen en zich wijsselijk gedroegen, toegelaten worden, na het verloop van een half jaar weder te komen. Waarin hunne misdaad bestaan hebbe, wordt niet gemeld, alleen staat er dat zulks *om besten wil* geschied zij.

Nadat hem, die tevens ontburgerd was in 1496, het burgerschap *uit gratie* wedergegeven was, en zijne gedane oirvede was kwijtgescholden, werd hij nog in het zelfde jaar Ouderman van de Boterkoopers, in 1471 Overste-ouderman van dat gild, en twee jaren later Schepen der stad.

Zie B u r m a n , *Utr. Jaarb.*. D. II. bl. 264, 348, 526, 532, D. III. bl. 47, 86 en 144.

[Christiaan Willem van Benthem]

BENTHEM (CHRISTIAAN WILLEM VAN), misschien wel een afstammeling van den voorgaande en een zoon van E d u a r d v a n B e n t h e m , Kolonel in dienst van den Staat, en ..... v a n H e u k e l u m , geboren te Nijmegen in 1694, bekleedde achtervolgens de waardigheden van eersten, regerende Burgemeester, Schepen en Raad in zijne geboortestad, alsmede van gewoon Gedeputeerde des kwartiers van Nijmegen, van Gedeputeerde van Hunne Hoogmogende de Heeren Staten-Generaal, van Lid des Raads van State der Vereenigde Nederlanden, eindelijk van Ontvanger der Convoijen en Licenten, en werd in 1749 voor de Nijmeegsche steden tot verzorger der Geldersche Hoogeschool benoemd. Hij was een regt geaard en kundig minnaar van alle fraaije letteroefeningen, inzonderheid ook van de Vaderlandsche Geschiedenissen, en aan hem heeft men de uitgaaf te danken van de *Beschrijving van het Begin*, *Opkomst en Aanwas der stad Doesburg*, door A. H u y g e n .

Hij overleed te Nijmegen den 20 September 1754, na eene langdurige ongesteldheid, in den ouderdom van 58 jaren, en was gehuwd geweest met A n n a J a c o b a v a n D a m , bij wie hij geene kinderen verwekte.

Zie Mr. C.W. V o n o k , in de *Voorrede voor* H u y g e n , *Beschr. van Doesburg*, bl. C; B o u m a n , *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 212 en 213.

[Otto, Graaf van Benthem]

BENTHEM (OTTO, Graaf VAN), zoon van D i r k VI, Graaf v a n H o l l a n d , en van S o p h i a v a n B e n t h e m , werd in 1195 door zijnen broeder B a l d u i n u s II, den negenentwintigsten Bisschop van Utrecht, tot Kastelein van Koevorden en Regter van Drenthe aangesteld. Hierover waren de Drenthen echter zoo gebelgd, dat zij onder V o l k e r , den zoon van den voormaligen Kastelein, tegen hem optrokken, hem verdreven, Koevorden overrompelden, en O t t o 's gemalin gevangen namen. Eenige tijd daarna werd zij echter uitgewisseld

ten gevolge van een verdrag, waarbij Otto van het kasteleinschap van Koevorden en Regentschap over Drenthe moest afzien. Daar hem dit nu geweldig in den krop stak, woelde hij heimelijk zoo lang, tot hij den Bisschop in eenen nieuwen oorlog tegen Rudolf van Koevorden wikkelde, die echter weder ten nadeele van hem uitviel.

Zie Picardt, *Chronijck der Landts. Drenthe*, bl. 178 en 179; Schotanus, *Hist. van Friesl.*, bl. 92 en 101; Dumbar, *Kerkel. en Wereltl. Devent.*, D. I. bl. 448 en 449; Westendorp, *Jaarb. van en voor de prov. Gron.*, St. I. bl. 206 en 207.

[Everwijn, Graaf van Benthem]

BENTHEM (EVERWIJN, Graaf VAN), geboren in 1470, werd in 1509 namens George, Hertog van Saksen, tot Stadhouder van Friesland benoemd. Zijne regering was vol onrust wegens de ontstane oorlogen binnenslands, tusschen de Geldersch- en Saksischgezinde Friezen. Hij maakte zich zeer gehaat door wreedheid en trouwloosheid jegens de destijds gevangene Edelen Gerbrand Mokkema en Jemme Herjuwsma. Later hiermede verlegen, zocht hij het zich van den hals te schuiven; eindelijk werd men te rade, om zich van den naam des Keizers te bedienen, en veroordeelde beide ter dood, zeer ten nadeele van de zaak des Hertogs van Saksen, van wien nu alle harten meer vervreemd werden.

Wij vinden verder niets van hem vermeld; na de overdragt van Friesland aan Karel V schijnt hij naar zijn graafschap vertrokken te zijn.

Hij was gehuwd met Anna, dochter van den Graaf van Tecklenburg en Heer van Rheede, wiens bezittingen hij later door erfenis bekwam. Zijn eenige zoon Arnold was de stamvader der beide Bentheimsche liniën, en beroemd in de tijd der Kerkhervorming en als bevorderaar der wetenschappen.

Zie Schotanus, *Hist. van Friesl.*, bl. 532; F. Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, bl. 858; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* W. Eekhoff, *Beknopte Geschied. van Friesl.*, bl. 134 en 492.

[George Diederik Benthien]

BENTHIEN (GEORGE DIEDERIK), geboren te Wettingen in Hannover, den 29 October 1769, zoon van Joachim Frederik Benthien, Kapitein in Hannoversche dienst, en van Maria Charlotte Flotho, was in krijgsdienst getreden als Kadet bij het Hannoversche leger, den 22sten Februarij 1787; daarvan als Fourrier met paspoort afgegaan den 5 Junij 1795, trad hij weder in dienst bij de zevende halve Brigade der Bataafsche Infanterie den 29sten September 1795, waarvan hij den 13 December van dat zelfde jaar werd overgeplaatst als Sergeant-Majoor bij de Pontonniers. Vervolgens in 1796 daarbij aangesteld als Luitenant, woonde hij in 1799 den veldtogt in Noord-Holland bij, waar hij zich bijzonder onderscheidde. In 1804 ontving hij een vereerend getuigschrift van den Minister van Oorlog en de kompagnie Pontonniers eene gratificatie wegens onvermoeide diensten, bewezen bij de inscheping ter reede van Texel van artillerie en bruggenmaterieel ten dienste van eenen beraamden zee- en landingstogt.

In dat zelfde jaar tot tweede Kapitein bij de zelfde kompagnie aangesteld, was hij Kommandant der Pontonniers, van 1806-1808, bij het leger in Duitschland, waar hij in 1806 met zeer veel beleid de schipbrug, bij Hamelen, over de Wezer legde, en die, daarna afgebroken, liet afzakken naar Nienburg, om daar weder als brug te worden gebruikt. Bij het doen eener rivierverkenning in de nabijheid van Oldendorf, was hij aan groot levensgevaar blootgesteld, door het onophoudelijk karabijn- en geweervuur van Pruissische kavallerie en infanterie. In de volgende jaren maakte hij zich verdienstelijk door het vervaardigen van eene schipbrug bij Artlenburg over de Elve, welke, ofschoon uit 46 schepen bestaande, in 2½ dag over dien breeden stroom geslagen werd, en van de bruggen over de Pene; terwijl hij, onder het oog van den vijand, eene vaste brug over deze laatste rivier vernietigde, en die op eene andere plaats weder legde. In 1809 als Kommandant van het Pontonnier-departement de veldtogt in Zeeland bijwonende, legde hij, onder de ongunstigste omstandigheden, bij het laagste watergetij, momentanele bruggen over de Ooster-schelde, ten einde er de Infanterie te doen overtrekken, bij welke werkzaamheid B e n t h i e n , door zijnen dienstijver, om den arbeid in persoon te besturen, twee malen op het punt was om in het zeeslib te smoren. Met het geheele Hollandsche leger in 1811 bij het Fransche ingedeeld, had hij in 1812 het bevel over eene kompagnie Hollandsche Pontonniers, meestal kloeke schippersgasten, en was daarmede ingedeeld bij het eerste bataillon Fransche Pontonniers, hetwelk tot het tweede legerkorps behoorde. Deze kompagnie, zijnde de elfde van het genoemde bataillon, nam, met de zevende van dat bataillon, onder bevel van den Kapitein B u s c h , gedurende den Russischen veldtogt meestal gezamenlijk den bruggenarbeid tot overtogt der rivieren van gezegd legercorps waar. Reeds gedurende den opmarsch van het Fransche leger, bij den bruggenarbeid over den Weichsel, de Niemen en de Duna, waren zij zoo nuttig voor het leger geweest, dat B e n t h i e n te Moskou door N a p o l e o n tot Ridder van het Legioen van Eer werd benoemd. Nog grooter echter waren de diensten welke beide kompagniën, bij den terugtogt uit Rusland, aan het Fransche leger bewezen. Zoo wisten zij, door in tijds vlotbruggen over de Duna te slaan, het Fransche leger, den 19 October 1813, bij Polotsk eenen goeden aftogt te bezorgen, en door het plotseling afbreken daarvan, den vijand den overtogt te beletten. Niet minder verdienstelijk maakten onze Pontonniers zich door het slaan van eene schraagbrug over de Ula, waarover een gedeelte van het leger, den 31 October, den vijand kon ontsnappen. Maar eene onverwelkelijke roem hebben de Pontonnier-Kapiteins B e n t h i e n en B u s c h zich verworven door het volle aandeel, dat zij hadden aan het leggen van de eerste brug over de Beresina bij Studzianka. Zij toch waren de eersten, die met hunne onderhoorigheden handen aan het werk sloegen door het vervaardigen van

stevige brugschragen, want ofschoon de Cavallerie-Generaal C o r b i n e a u reeds vroeger een twintigtal schragen had laten maken, werden deze, als te zwak zijnde, onbruikkaar bevonden. Het houtwerk, dat men genoodzaakt was tot de brug te gebruiken, was afkomstig van de gesloopte huizen van Studzianka, als zijnde de weinige paarden, over welke men kon beschikken, te magteloos om het uit de naastbij gelegen bosschen aan te voeren. Ongeloofelijk toch waren de moeijelijkheden, waarmede de Pontonniers bij dezen arbeid hadden te kampen. Vermits er hoegenaamd geen vaartuig voorhanden was, moesten zij, vier aan vier, telkens met eene schraag te water gaan, en deze in de modderige en ongelijke rivierbedding derwijze bevestigen, dat de kopstukken van alle de schragen zich in het zelfde vlak bevonden, om het daarover te brengen dek de vereischte horizontale rigting te doen erlangen. Drieëntwintig schragen werden alzoo te water gebragt, waarover dan vervolgens een dekvloer werd gelegd van balken en planken, die echter de gevorderde afmetingen niet hadden, en alzoo nieuwe moeite te weeg bragten. Met boomschors, hennep en hooi werd eindelijk de dekvloer belegd, om sterkte en zamenhang te geven aan het geheel. Maar inzonderheid wanneer men bedenkt dat de vorst, na eene korte tusschenpozing, op nieuw was ingevallen, niet voldoende om eene ijsvloer over de rivier te leggen, maar sterk genoeg om drijfijs te vormen, en dat bij het te water brengen van de schragen, de Pontonniers, dikwijls tot aan de borst in het water zinkende, onder hunnen bezwaarlijken arbeid ook nog met snijdende ijsschollen te worstelen hadden, dan zal men zich eenig denkbeeld kunnen maken van de voorbeeldelooze inspanning en volharding die zij daarbij betoond hebben. De bruggen, kort voor het aanbreken van den 26 November begonnen, werden in den loop van dien dag voltooid. Overal waar men het verhaal leest van den overtogt over de Berezina, wordt hulde gebragt aan de onvergelijkelijke krachtsinspanning en het bewonderenswaardig gedrag van de Pontonniers, waaraan N a p o l e o n en die met hem ontkomen zijn, hunne redding hebben te danken gehad. De Kapitein B e n t h i e n , die, toen aan den linkeroever der Berezina de verwarring op het hoogste geklommen was, van den Generaal A u b r y bevel had gekregen, om naar de regteroever over te gaan, ten einde zich voor verderen bruggenarbeid, waar die noodig zijn zou, te sparen, mogt van zijne getrouwe Pontonniers nog geen veertigtal behouden zien. Ook van dezen zijn velen bij de verdere gebeurtenissen omgekomen, en niet meer dan een zevental hebben met B e n t h i e n het Vaderland weder gezien. In het leger van nieuwe zamenstelling, hetwelk onder de leiding van N a p o l e o n , in het jaar 1813, aan de vlakte van Lutzen en Bautzen, aan de omstreken van Dresden en aan de velden van Leipzig, eene bloedige vermaardheid heeft verkregen, verkreeg B e n t h i e n het bevel over de Negende Kompagnie

van het Eerste Bataljon Pontonniers, hetwelk door nieuwe aanvoeren van de dépots en uit de zeehavens weder was aangevuld, en deed belangrijke diensten aan de schipbrug te Meissen. Na den slag bij Leipzig, opgesloten binnen Torgau, nam hij als Artillerie-Officier een werkzaam deel aan de verdediging dier vesting, gelijk hij deel had aan de ellenden, waaraan de talrijke bezetting, gedurende de belegering ten prooi was. Den 10den Januarij 1814 werd hij krijgsgevangen gemaakt door de Pruissen, die hem den 12den Junij ontsloegen. In het Vaderland terug gekeerd en in Nederlandsche dienst getreden, werd hij den 27sten Junij 1814 aangesteld tot Kapitein bij het Battaillon Pontonniers, Mineurs en Sappeurs, waarvan hij den 1sten Januarij 1822 met de kompagnie Pontonniers bij het 3de Bataillon Veld-Artillerie werd overgeplaatst, vervolgens blind geworden, werd hij den 25 sten Maart 1826 met den rang van Majoor gepensionneerd en overleed te 's Hertogenbosch den 1 Augustus 1836, bij zijne echtgenoote Mejufvrouw ..... C h e v a l l i e r, twee dochters en eenen zoon nalatende, welke laatste, A n t h o n i j B e n t h i e n, thans dient als Kapitein bij het derde Bataillon Vesting-Artillerie.

Zie W.P. d' A u z o n d e B o i s m i n a r t, *Herinn. uit den Veldt. van Rusl. in den jare* 1812, bl. 188; B o s s c h a, *Neêrlands Heldendaden te Land*, D. III. bl. 366, 403-420, uit familiepapieren en partikuliere berigten aangevuld.

[Jakob Oem van Wyngaerden, Heer van Benthuizen]

BENTHUIZEN (JAKOB OEM VAN WYNGAERDEN, Heer VAN). Zie WYNGAERDEN (JAKOB OEM VAN).

[Johan of Jan Bentinck]

BENTINCK (JOHAN of JAN), BENTINK of BENTING, zoon van H e n d r i k J a n s z o o n, werd bijgenaamd, *de Onbescheidene*. Hij en zijn broeder onderteekenden, nevens andere Edelen, als leden van den landdag, die in 1436 te Nijmegen gehouden werd, eene overeenkomst, gemaakt tusschen Hertog A r n o l d v a n G e l d e r en de Edelen en Steden, ten voordeele van den lande. Doch in den zoenbrief ter vereffening der geschillen tusschen den Hertog van Kleef en gemelden Graaf A r n o u d, vindt men dezen J o h a n met den gezegden bijnaam, als den vierden in rang der onderteekenaars. Hij had tot vrouw eene dochter uit den huize van Heukelom, en verwekte daarbij twee kinderen J a n en G e r a r d, die Heer was van een Kasteel, genaamd Bentink, te Gorssel, tusschen Deventer en Zutphen, hetwelk hij en zijne vrouw, als zonder kinderen zijnde, opdroeg aan D i r k S t a k e b r a n d.

Zie S l i c h t e n h o r s t, *Gelders. Gesch.*, bl. 229; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* L u ï s c i u s, *Algem. Hist. Woordenb.*

[Johan Bentinck]

BENTINCK (JOHAN) een achterkleinzoon van den voorgaande en zoon van H e n d r i k B e n t i n c k en M a r g a r e t h a H u l s, werd in 1503 na het overlijden van zijnen vader, Heer van Berrinkhuizen en tevens beleend met de tienden van Engeland. Hij was Stalmeester en een voornaam gunsteling van K a r e l Hertog v a n

Gelder en onder deze een man van bedrijve. Karel begiftigde hem in 1537 met de heerlijkheid het Loo en stelde hem aan tot Erfjagermeester van de Veluwe, uit aanmerking van zijne overgrootmoeder, die, zoo als wij hier boven gezien hebben afkomstig was uit het Huis van Heukelom, door welk geslacht dit ambt jaren lang bediend was. In 1538 teekende hij, met meer Edelen, de overeenkomst, die weinig dagen voor de dood van den Hertog op het bestuur van Gelder en Zutphen gemaakt werden. Hij overleed in 1543, en was gehuwd met Jenne van Appeltern, bij wie hij vier zonen en vier dochters verwekte.

Zie Slichtenhorst, *Gelders. Geschied.*, bl. 427 en 431; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Hendrik Bentinck]

BENTINCK (HENDRIK), een neef van den voorgaande, en vierde zoon van Alexander Bentinck, Heer van Berrinkhuizen, en van Johanna van Zuilen. Hij was een der teekenaars van het Verbond der Edelen, staat bekend als Drost van Culemborg en Woudrichem, ook als Dijkgraaf 'sLands van Altena, van welken laatsten post hij afstand deed in 1571, toen hem Pieter van Clootwijk, op last van Alva, daarin opvolgde.

Hij was gehnwd met eene dochter uit het huis van Culemborg, doch liet geene kinderen na.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem*, *Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 483 en 484; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 126; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 191 en 192; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Alexander Bentinck]

BENTINCK (ALEXANDER), oudste zoon van Karel Bentinck en van Catharina van Hakfort, geboren in 1548, werd in 1555 Heer van Aller, in 1564 van Berrinkhuizen en Vurst, in 1569 Burgemeester van Arnhem. Als gemagtigde van de Provincie Gelderland nam hij niet slechts de Unie van Utrecht aan, en onderteekende het Renversaal der nadere Unie, maar trok ook, namens de Gedeputeerden van de nader geunieerde provinciën, binnen Utrecht vergaderd, met Reinier Clant naar Overijssel, om de Regenten van dat gewest, die eenigzins aarzelden om toe te treden, hiertoe over te halen, en mede te werken tot ontzet van Maastricht; op den 10 Mei 1579 deden zij hun voorstel. In het volgende jaar trok hij met Elbertus Leoninus nog eens ten zelfden einde derwaarts, vermits die van Overijssel, zich houdende bij hun eenmaal geuit begrip, dat zij door de Pacificatie van Gent aan de andere gewesten genoegzaam verbonden, de nadere Unie onnoodig rekenden. In het jaar 1580 werd hij Raad in den Hove en overleed in 1581. Uit zijn huwelijk met Alida van Bukhorst,

liet hij vijf kinderen na, als: Karel Bentinck; Willem Bentinck, ongehuwd overleden den 20 December 1640; Janne Bentinck, in Julij 1610 gehuwd met Jacob Schimmelpennink, Heer van Engelenburg en Kell, gestorven in 1652; Christina Bentinck, gehuwd in 1615 met Willem van Haersolte tot Yrst, en overleden in 1658, en Alexandrina Bentinck, aan eene besmettelijke ziekte ongehuwd overleden.

Zie van Hogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Karel Bentinck]

BENTINCK (KAREL), een zoon van den voorgaande, was Burgemeester van Arnhem, Raadsheer ten Hove en Curator der Geldersche Akademie. Hij zag zich verlijd met de heerlijkheden van Aller en Berrinkhuizen, en overleed in 1645, bij zijne echtgenoote Sophia van der Lauwick zes kinderen nalatende: Alexander Bentinck, die volgt; Willem Bentinck, Vaandrig in 's Lands dienst, ongehuwd overleden; Johanna Sophia Bentinck; Catharina Bentinck en Geertruida Bentinck.

Zie van Hoogstraten en Brouërius ven Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 29, D. II. bl. 220.

[Alexander Bentinck]

BENTINCK (ALEXANDER), een zoon van den voorgaande, werd, na de dood van zijnen vader, in 1646, Heer van Aller en Berrinkhuizen, vervolgens Burgemeester en Hoogschout van Arnhem, in welke hoedanigheid hij het voorstel in 1675 aan de Regering van die stad deed: ‘om den Prins van Oranje en deszelfs mannelijke nakomelingen, uit erkentenis zijner uitstekende diensten, de Hooge Regering des Furstendoms Gelre en des Graafschaps Zutphen aan te bieden onder den titel van Hertog van Gelder en Graaf van Zutphen’; en ofschoon dit voorstel door een eenparig besluit op den 29 Januarij des genoemden jaars door de Staten van Gelderland werd goedgekeurd, had dit echter geene andere gevolgen, dan dat de Prins, na hierop het goeddunken van de Staten der andere Provinciën te hebben ingewonnen, den 20 Februarij in de Staatsvergadering te Arnhem gehouden, daarvoor heuschelijk bedankte, met betuiging van zijne hartelijke deelneming voor het blijk van achting en vertrouwen. Belangrijk waren de raadplegingen hierover. Alexander huwde met Anna Peinse van der Aa, en verwekte bij haar twee zonen. Zijne huisvrouw stierf den 1 Junij 1678, en hij volgde haar omtrent drie jaren later, den 16 Junij 1681 ten grave.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*. D. XIV, bl. 347; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Goosen Geurt Bentinck]

BENTINCK (GOOSEN GEURT) Heer van den Brieler, Aller en Berenkamp, Landrost van de Veluwe en Drost van het Loo, vermoedelijk een afstammeling van den voorgaande, was in het laatst der vorige eeuw geen onbedrijvig aanschouwer van de woelingen die er destijds plaats hadden. Zeer der Oranjepartij toegedaan, deed hij overal in zijn kwartier de wapenoefeningen verbieden. Hij moet ook een zeer geleerd man en bevorderaar der wetenschappen zijn geweest, althans den 21 November 1776 werd hij tot verzorger der Geldersche Hoogeschool benoemd. Hij overleed in 1786.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagnaar, D. III. bl. 68 noot, D. XVIII. bl. 195; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 220.

[Filip Bentinck]

BENTINCK (FILIP), een zoon van Karel Bentinck en van Catharina van Hakfort, was Gouverneur van Stralen in Opper-Gelder. Hij was een der gemagtigden, van de zijde der Aartshertogen, die in 1600 naar Bergen op Zoom werd gezonden, om over den vrede te handelen, doch welke zamenkomst vruchteloos afliep. Filip is gehuwd geweest met Alverade van Flodorp, Vrouw van Brecht, weduwe van den Vrijheer van Bronkhorst en Batenburg, bij wie hij eenen zoon verwekte, Jan genaamd, die Drost geweest is van Buren, en drie dochters.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 90; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Eusebius Bentinck]

BENTINCK (EUSEBIUS) of BENTYNCK, Heer van ter Velde, een zoon van Willem Bentinck en ..... Groef van Erkelens, was Drost van IJsselmuiden en Lid der Ridderschap van Overijssel. Zijne dienst werd in onderscheidene belangrijke aangelegenheden gebezigd. In 1577 naar Brussel gezonden, teekende hij aldaar de Unie; daarna werd hij, nevens anderen, nog in het zelfde jaar afgevaardigd, om met de Bevelhebbers van het krijgsvolk, hetwelk Deventer nog bezet hield, in onderhandeling te treden.

Hij won bij Johanna van Ittersum, met wie hij in 1570 gehuwd was, vier kinderen: Willem Bentinck die, ongehuwd, voor Wachtendonk sneuvelde; Hendrik Bentinck, die in 1602 Drost van IJsselmuiden en in 1611 Landdrost van Zalland werd, en den 1 September 1639 overleed; Johanna Bentinck, eerst vrouw van Floris van Buckhorst en daarna van Gosen van der Lawik, Drost van Brevoort, en Sophia Bentinck.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Bondam, *Onuitgeg. Stukken*, D. IV. bl. 178 en 186, en D. V. bl. 162; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* en vooral de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 164, dien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Berent of Bernard Bentinck]

BENTINCK (BERENT of BERNARD), een kleinzoon van den voorgaande en de derde zoon van Hendrik Bentinck tot Werkeren, Diepenheim, Schoonheten, en van Elsabé van Ittersum, geboren in 1617, was Heer van Diepenheim en Proost te Deventer. Hij maakte, benevens zijnen mede-edele Rabo Herman Scheele, en Johan van der Beeke, Burgemeester van Deventer, het drietal Gecommitteerden uit, welke in de verdeeldheden, die in het jaar 1655 de provincie Overijssel zoo deerlijk teisterden, wegens de met hen houdende partij, op eenen geloofsbrief, welke uit naam der Staten van dat gewest geteekend was, naar 's Gravenhage werden gezonden, om ter vergadering van Holland te klagen over de ongeregelde wijze van eenen Stadhouder te verkiezen, ‘die onlangs,’ zoo spraken ze, ‘ondernomen was tegen de privilegiën en tegen een besluit der Staten van den 19 September 1653, waarbij vastgesteld was, dat zulks niet dan met eenparige stemmen zou mogen geschieden.’

Bentinck was den 21 December 1638 gehuwd met Anna van Bloemendaal, en stierf den 29 Julij 1668, na bij haar verwekt te hebben de zeven volgende kinderen: Willem Bentinck, Heer van Schoonheten; Eusebius Borchard Bentinck;Eleonora Sophia Bentinck,gehuwd metRobbert van Ittersum tot Nijenhuis, Landdrost van Zalland; Hans Willem Bentinck, Graaf van Portland, die volgt; Isabella Bentinck, gehuwd met Alexander Schimmelpenninck van der Oijen tot Englenburg; Adriana Bentinck, geboren in 1656, gehuwd met Diderik Borre van Amerongen, Heer van Zandenburg en Hoogschout van Utrecht, en Anna Bentinck.

Zie van Hoogstraten en Bronërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius. *Algem. Hist. Woordenb.;* Dumbar, *Kerkel. en Wereldl. Devent.*, D. I. bl. 331; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 406; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Hans Willem Baron Bentinck]

BENTINCK (HANS WILLEM BARON), een zoon van den voorgaande, geboren op de havezathe Schoonheten, onder Raalte, den 3 Maart 1651, begaf zich als page in dienst van Willem III, Prins van Oranje, en werd daarna kamerjonker. Toen de Prins in het jaar 1675 de kinderpokken kreeg, en de Geneesheeren geen middel wisten om de pokken naar buiten te krijgen, dan eenig jong gezond persoon, na het innemen van een zweetmiddel, bij den Prins te bed te leggen, om door de natuurlijke warmte de uitwaseming te bevorderen; bood zijn kamerjonker zich daartoe aan, en ging bij den zieken Prins te bed liggen, hetwelk van die uitwerking was, dat de pokken naar wensch uitsloegen. Bentinck had den Prins zestien dagen en zestien nachten in zijne ziekte opgepast, hem alles was hij begeerde toereikende, zoo dat de Prins naderhand verklaarde ‘niet te weten of Bentinck geslapen had of niet, maar wel dat hij, gedurende de zestien etmalen niet had geroepen, zonder door dezen trouwen dienaar vaardiglijk beantwoord te worden.’ Bentinck verzocht dus, toen

de Prins hersteld was, verlof om eenige tijd te huis te gaan uitrusten, doch kreeg toen zelf de pokken en lag daaraan zeer gevaarlijk, doch was nog voor den veldtogt weder op de been, en woonde die, even als de Prins, bij. Deze getrouwheid, en nog meer andere blijken van opregte toegenegenheid, maakten zulk eenen diepen indruk op het gemoed van den Prins, dat hij geene giften noch eeretitels groot genoeg oordeelde om die te vergelden, zoo als hij dan ook van toen af zijnen kamerjonker de grootste achting toedroeg, hem al zijne geheimen vertrouwde, en zelfs deed hij B e n t i n c k , nadat deze de heerlijkheden Drimmelen en Rhoon verkregen had, ofschoon buiten Holland geboren, in 1676 in de orde der Ridderschap van die provincie beschrijven, en gebruikte hem in de gewigtigste aangelegenheden. Onder anderen zond de Prins hem naar Engeland, om over het huwelijk tusschen hem en M a r i a , oudste dochter van J a c o b , Hertog v a n Y o r k , te onderhandelen. In 1685 werd hij andermaal naar Engeland gezonden, om aan den zelfden J a c o b , nu Koning van Engeland, des Prinsen hulp tegen den Hertog v a n M o n m o u t h aan te bieden. In 1688 werd hem opgedragen de Regering van Amsterdam, tot hiertoe steeds zoo onhandelbaar, door de voorstelling van het gemeene gevaar voor alle Protestanten, tot hare toestemming tot den togt naar Engeland over te halen, eene zeer teedere en netelige onderhandeling, waarvan zich B e n t i n c k nogthans tot 's Prinsen volkomen tevredenheid kweet, gelijk mede in eene handeling met onderscheidene Duitsche Vorsten te dien einde. Nadat W i l l e m III Koning geworden was, verhief hij B e n t i n c k , den 9 April 1689, tot Pair van Engeland, onder de titels van Baron van Cerencester, Burggraaf van Woodstock en Graaf van Portland, nadat hij hem reeds het jaar te voren tot zijnen geheimen Raad, eersten Edelman van 's Konings kleerkas en bedkamer en Stalmeester verklaard had. De Koning vereerde hem daarenboven, den 19 Februarij 1696, met de ridderorde van den kouseband.

B e n t i n c k vergezelde den Koning, even als hij te voren ook gedaan had, op al zijne togten en reizen, en gaf bij vele gelegenheden blijken van goed beleid en kloekmoedigheid. In 1694 werd B e n t i n c k door Koning W i l l e m naar Holland afgevaardigd, om als Lid der Ridderschap, zitting in de vergadering der Staten van Holland te nemen, waartoe hem, als Lid van het Parlement van Engeland, het regt betwist werd. Hoezeer ook deze tegenstand met redenen gestaaft werd, werd de twist door Koning W i l l e m met magt ten voordeele van B e n t i n c k beslist. Hij worstelde echter tevens met afgunst in Engeland, alwaar vele Edelen de gunst, betoond aan Nederlandsche Heeren, met lede oogen aanzagen. In alles echter bleef B e n t i n c k door bekwaamheid staande. Ook ontbrak het hem niet aan dapperheid; dit bleek onder anderen in den slag bij Neerwinden, den 29 Julij 1693, waarin hij gekwetst werd.

De Koning, die zijne geschiktheid tot onderhandelen kende, droeg hem op, om door eene vertrouwde briefwisseling met den Maarschalk van Boufflers, den grond te leggen tot den Rijswijkschen vrede.

Daarna zond Willem III hem als Ambassadeur tot den Koning van Frankrijk, bij wien hij verscheen met eene pracht, zoo als nooit aan dat Hof gezien was; het doel van deze ambassade, welke vijf maanden duurde en tachtig duizend ponden sterling kostte, was om er op aan te dringen, dat de gewezen Koning Jacob van het Fransche Hof zou verwijderd worden, zoo als Lodewijk XIV onder de hand had doen belooven, doch waaraan deze geenszins gestand deed, zoodat Bentinck onverrigter zake van daar terug kwam. Het schijnt dat hem dit de gunst des Konings, die op de verwijdering van zijnen mededinger zeer gesteld was, deed verliezen, althans Bentinck deed toen afstand van alle zijne bedieningen ten Hove.

Gedurende zijn afzijn had Arnold Joost van Keppel, naderhand Graaf van Albemarle, zich diep in 's Konings vertrouwen weten in te dringen. Doch men achtte Bentincks staatkundige bekwaamheden zoo hoog, dat men hem in het jaar 1700, nevens den Graaf van Jersey, opdroeg het vermaard traktaat van partage wegens de Spaansche monarchie te sluiten, waarover het huis der Gemeenten, door drift van sommigen in den jare 1701 eene beschuldiging tegen hem inbragt, die echter daarna bleef steken. De Koning overstelpte hem met weldaden en rijkdommen, en wilde hem in den jare 1695 met de heerlijkheden Denbigh, Bromfield, Yale en andere aanzienlijke landerijen in het land van Wallis begiftigen, doch eenige leden van het Parlement, die den Graaf benijdden, wraakten dit voorstel, als eene verkorting van 's lands domeinen, en ging het zoo hevig te keer, dat men het moest laten steken.

Ofschoon Bentinck als het ware door Arnold Joost van Keppel in 's Konings gunst verdrongen was, vernam hij in 1702 naauwelijks dat de Vorst zich in eenen doodelijken toestand bevond, of hij ijlde naar hem toe, stond hem in zijne laatste oogenblikken bij en zag hem in zijne armen den geest geven.

De Konings overleden zijnde, geraakte hij geheel buiten bewind, en leefde sedert op zijne landgoederen in Engeland, of op Zorgvliet bij 's Gravenhage, dat hem door den Koning geschonken was. Na herhaalde aanvallen van beroerte, die hem eene belemmering in tong veroorzaakte, waardoor hem het spreken zeer moeijelijk viel, stierf hij op zijn landgoed Bulstrode, in Buckinghamshire, in Eugeland, den 4den November 1709, na nog in den afgeloopen zomer te 's Gravenhage te zijn geweest, alwaar hij met de Fransche Gezant Torcy over het vredewerk had gesproken; doch deze beschouwde hem als een Afgezant van den Hertog van Marlboroogh, die echter het grootste deel niet had aan diens vertrouwen, en in niets meer geleek naar hetgeen hij geweest was. Bentinck werd te Westminster in de kapel van Hendrik VII prachtig begraven.

Hij liet, volgens sommigen, 80,000 gulden aan jaarlijksche inkomsten na. Bij zijne eerste echtgenoote, Anna Villers, verwekte hij acht, en bij zijne tweede vrouw, Sara Maria Temple, eene dochter van den beroemden Staatsman William Temple, zes kinderen.

Zijn portret komt voor bij Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVII. bl. 108.

Zie Temple, *Histor. Gedenks.*, D. II. bl. 374 en 375; *Negociat. de Mr. le Comte* d' Avaux *en Hollande*, Tom. V. p. 42 et 45; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, *Prins van Oranje*- D. I. St. II. bl. 211, D. II. St. I. bl. 256 en volg., St. II bl. 134 en volg.; van Loon, *Beschr. der Nederl. Historip.*, D. III, bl. 471 en 472; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, P. bl. 323; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV, bl. 370, D. XV. bl. bl. 302, 428 en 435, D. XVI. bl. 27 en volg., D. XVII. bl. 4 en volg.; *Bijvoegs. op* Wagenaar, D. XVI. bl. 79 en 102, D. XVII. bl. 4, 93-95; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, die hem Jan Willem noemt; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* van Kampen *Vaderl. Karakterk.*, D. III, bl. 377-380; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. II. A. bl. 348 en 349; Bilderdijk, *Gesch. des Vaderl.*, D. X. bl. 61, 154-159; Macaulay, *Hist. of England*, Chap. VII; Dr. G.D.J. Schotel, *Life of the earl of Portland;* vóór de uitgaaf van het oude handschrift: *Ambassade du Duc de Portland*, *quand au Cérémonial*, welk werk door Rochussen geillustreerd en in net fluweelen band, met de wapens van Bentinck in hunne nauurlijke kleuren er op, in gr. 4°., allerkeurigst gedrukt door Noordendorp te 's Gravenhage voor de tentoonstelling te Londen is in het licht gegeven. Behalve het exemplaar, op de tentoonstelling aanwezig, zijn er enkele à *f* 81 gedrukt.

[Willem Graaf Bentinck]

BENTINCK (WILLEM Graaf), Heer van Rhoon enz., geboren den 7 November 1704, zoon van den voorgaande en van Anna Maria Temple, was een der voornaamste Regenten, die in 1747 het herstel van het Stadhouderschap bewerkten, gaf aan Willem IV het eerst van zijne aanstelling kennis, en leidde dezen Vorst ter vergadering van den Raad van State, bij welke gelegenheid hij eene aanspraak deed vol geestdrift voor het huis van *Oranje*, en met uitdrukkingen tegen *Frankrijk*, die de waarheid wel aan hare zijde hadden, doch waarover zich juist daarom dat Hof zeer gebelgd toonde, hoewel het na den feitelijken aanval op ons grondgebied wel verwachten kon, dat men *daden* ten minste met *woorden* niet onbeantwoord zou laten. Nog in het zelfde jaar werd Bentinck als buitengewoon gezant naar Engeland gezonden, alwaar hij eene overeenkomst sloot betrekkelijk verrigtingen van den aanstaanden veldtogt. Ook was hij in 1748 een der Afgevaardigden, wegens dit Gemeenebest tot den Vredehandel te Aken. Den 29 Augustus van dat zelfde jaar was hij gelastigde van den Stadhouder tot de Regeringverandering te Amsterdam. Behalve tot zeer vele andere ambten, werd hij den 12 Februarij 1745 tot Curator van de Leidsche Akademie benoemd, in welke betrekking, die hij 29 jaren bekleedde, hij zich bijzonder verdienstelijk gemaakt heeft.

Het schijnt dat Bentinck, wien zijne hooge geboorte en bekwaamheden den toegang openden, zoowel tot de Staten van Holland, als tot den Raad van State, die een vriend was van Willem IV en van de vrouwe Gouvernante, met eenen verlichten geest eene rondborstigheid paarde, die aan Staatslieden niet dikwijls eigen is. Zijne openlijke taal tegen Frankrijk (destijds nog niet de verklaarde vijand van den Staat) geeft hiervan reeds getuigenis. Doch even zoo ruiterlijk sprak hij door in het binnenlandsche bestuur. Toen Willem V den Hertog van Brunswijk-Wolfenbuttel in 1766 tot zijnen altijddurenden raadsman buiten alle verantwoording had aangenomen, iets, hetwelk de Raadpensionaris Steyn en de Pensionaris van Bleiswijk zich hadden laten welgevallen, keurde Bentinck zulks rondelijk af. Toen in 1769 Petrus Hofstede tegen den Belisarius van Marmontel een geschrift uitgaf, waarin men alle Heidenen ter helle doemde, en om dit met meer glimp te kunnen doen, eenen Socrates van onnatuurlijke misdaad betichtte, weêrhield de destijds groote naam van Hofstede, zijne hooggeroemde regtzinnigheid en zucht voor het huis van Oranje, en de opdragt van het boek aan de Prinses, Bentinck niet van te zeggen, dat 's mans boek eigenlijk letterlijk tegen de deugd en deugdzame mannen geschreven was; en dat de Schrijver verdiende, uit het huis van den Prins te worden gejaagd en verbannen. Hij voerde deze taal tegen den Prins zelven, die het echter niet waagde hem zijne toestemming te geven. Bentinck gaf ook aan de Prinses in 1770 mondeling en schriftelijk, met aandrang van het welgelukken ten aanzien zijner eigen kleinkinderen, den vergeefsche raad, om zich de kinderziekte te laten inënten, hetwelk echter, eerst nadat de Vorstin zelve door die kwaal werd aangetast aan beide vorstelijke spruiten geschiedde; waarop de inënting meer algemeen werd. Bentinck overleed den 13 October 1773. Hij was in 1733 gehuwd met Sophia Charlotte, Gravin van Aldenburg, Vrijvrouwe van Varel, enz., die hem de heerlijkheden Varel en Kniphuizen ten huwelijk bragt; ten gevolge waarvan hij door den Keizer tot Rijksgraaf verheven werd. Hij was bij haar vader van twee zonen, Christiaan Frederik Anton Bentinck, geboren den 15den Augustus 1734, die Hoogheemraad van Rijnland en Kastelein van Woerden was en den 1sten April 1768 overleed, en Johan Albert Bentinck, die in Engelsche zeedienst trad. Zijn Portret komt voor in de *Vaderl. Hist. van* Stuart, D. III. bl. 28.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XX. bl. 94 en volgt; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 448, D. III. bl. 17, 28 en 29; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 637-640; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 273 en 274, D. II. bl. 90 T. en B. bl. 22 en 23; *Kurze Biograpkie des Reichsgrafen* W.G.F. Bentinck, S. 6 u. 7.

[Willem Gustaaf Frederik Graaf Bentinck]

BENTINCK (WILLEM GUSTAAF FREDERIK Graaf) Heer van Varel, Kniphuizen, Rhoon en Pendrecht, een kleinzoon van

den voorgaande en ondste zoon van Christiaan Frederik Anton, Graaf Bentinck, Heer van Varel en Kniphuizen en van Maria Catharina van Tuyll van Serooskerke, genoot zijne opvoeding, onder de leiding van eenen Zwitser, aan de Hoogeschool te Leiden, Lausanne en Göttingen; vervolgens deed hij eene reis door Duitschland en Engeland en nam, in 1787 meerderjarig geworden zijnde, de regering over de van zijnen vader geërfde heerlijkheden Varel en Kniphuizen op zich. Reeds vroeger was hij beschreven in de orde der Ridderschap en Edelen van Holland en West-Friesland, en tot Baljuw en Schout van 's Gravenhage aangesteld. Een der vurigste aanklevers van den Prins van Oranje zijnde, was hij de voornaamste aanleider tot het oprigten van de *Opregte Vaderlandsche* anders gezegd *Oranje Societeiten*, in onderscheidene steden. Ook werd hij met Mr. Dirk Merens, Raad in den Hove van Holland, Zeeland en Friesland, na de omwenteling van 1787 door den Prins gemagtigd, om de regering in de Steden te veranderen. In 1790 commandeerde hij, die mede Raad ter Admiraliteit te Amsterdam was, de pinken onder de orders van den Kolonel en Kapitein ter zee Alexander Arnoldus Bols, voor Hardinxveld; en in het volgende jaar was hij lid eener Commissie tot het aannemen, het wapenen en oefenen van manschappen, en het uittrekken naar de grenzen.

Bentinck hielp in Januarij van dat jaar de vlugt der Stadhouderlijke familie bevorderen, doch bleef zelf in het Vaderland, en werd den 5 Februarij daaraanvolgende, wegens menigvuldige tegen hem ingebragt wordende bezwaren in hechtenis genomen en in de Castelenij van den Hove gevangen gezet, van waar hij den 7 Mei naar de Oranjezaal of het Huis in het Bosch buiten 's Gravenhage werd vervoerd. Van daar werd hij in den nacht van 14 en 15 October naar de Gevangenpoort overgebragt, en toen men, na zijne zaak onderzocht te hebben, geene genoegzame grond vond om hem te veroordeelen, werd den 5 Januarij 1796 besloten, ‘dat hij wel van de voorpoorten van den Hove zou gerelaxeerd worden, maar desniettemin in *politieke custodie* moest blijven,’ ten gevolge waarvan hij den 10 Februarij naar het kasteel van Woerden werd overgebragt. Hier zat hij gevangen tot den 20 December 1798, toen hij uit kracht van eene afgekondigde amnestie ontslagen werd.

Nu begaf hij zich eerst naar zijne Staten, waar hij den 1 Januarij 1799 aankwam, doch na eenige maanden aldaar verbleven te zijn, reisde hij over Berlijn naar Engeland, ten einde er de zaak van de Erfstadhouder bevorderlijk te wezen. Hier hielp hij den inval der Engelschen en Russen in Noord-Holland voorbereiden, en was voornamelijk met het transport der mond- en krijgsbehoeften belast. Bij deze gelegenheid bekwam hij, behalve onderscheidene geschenken van den Koning en de Koninklijke familie, den rang van Kolonel in Engelsche dienst. Gedurende den inval in Noord-Holland nam de Graaf in eenen krijgsraad, welke in de kerk te Alkmaar gehouden werd, en waar de toenmalige Erfprins van

Oranje (later Koning Willem I) en de Hertog van York tegenwoordig waren, met vuur het woord, en trachtte door warme en krachtige taal tot eene snelle voortzetting der bekomene voordeelen aan te zetten. Doch zijne stem werd niet gehoord, want eerst nadat de Hertog van York onderscheidene dagen besluiteloos had laten verloopen, greep hij de Franschen weder aan, doch werd terug gedrongen en liet zich, niettegenstaande Bentinck zulks stellig afraadde, tot de bekende overeenkomst van Alkmaar overhalen, waarbij de terugtogt en wederinscheping tegen de teruggave van 8000 vroeger gemaakte gevangenen, bedongen werd. Sedert dien tijd leefde Bentinck op zijne goederen in Duitschland, waarvan de inkomsten ten gevolge der tijdsomstandigheden aanmerkelijk verminderd waren. In het jaar 1813 zich in het belang zijner zaken naar Bremen begevende, werd hij door de Franschen opgeligt, te Wezel in den kerker geworpen en voor eenen krijgsraad gebragt, die hem tot deportatie en verbeurtverklaring zijner goederen verwees. Van dit vonnis in appel gekomen, werd hij, uithoolde zijner wankelende gezondheid, in een *maison de santé* bij Parijs overgebragt. Hier bevond hij zich nog, toen hij ten gevolge van de gebeurtenissen van 1824 zijne vrijheid terug bekwam. Terwijl hij zich in 1821 ter behartiging zijner belangen op het Congres te Aken bevond, werd hij door den Koning van Engeland, tot belooning zijner in 1799 in Noord-Holland bewezene diensten, met de toen pas ingestelde Hannoversche Guelfenorde begiftigd, en tevens tot Generaal-Majoor in Engelsche dienst benoemd. Sedert leefde Bentnck stil op zijn slot te Varel, waar hij den 22 October 1835 overleed.

Hij was gehuwd met Ottolina Frederika Louise van Reede, die hem drie kinderen schonk: Maria Catharina Frederika Bentinck, geboren den 24 Julij 1792, eerst gehuwd met een Baron van Nyvenheim, en daarna met een Graaf van Rechteren, en overleden in November 1832; Ottolina Frederika Louise Bentinck, geboren 7 Augustus 1793, gehuwd met den Baron Karel van Nagell tot Nederhemert, en nog in leven, en Willem Anton, geboren 6 October 1799, overleden in Maart 1813. Na de dood zijner echtgenoote, in 1799, leefde de Graaf in Morganatisch huwelijk met Sara Margaretha Gerdes, eene boerenbochter uit het Oldenburgsche dorp Boekhorn, die hij echter in 1811 huwde, en de kinderen bij haar verwekt wettigde, zijnde: Willem Frederik Bentinck, geboren 9 Julij 1801, grondbezitter in Amerika; Gustaaf Adolf Bentinck, geboren 21 November 1809, Luitenant in het Regiment Koninklijk Hannoversche Gardes du corps, en Frederik Anton Bentinck, geboren 9 Augustus 1812, Luitenant bij de Keizerlijk Koninklijke Huzaren van Mensdorf, welke beide laatste een berucht proces voeren over het bezit der heerlijkheden Varel en Kniphuizen, hetwelk hun wegens hunne geboorte betwist wordt.

Het portret van Willem Gustaaf Frederik Graaf Bentinck komt voor in *de Vaderl. Hist. ten Vervolge op* Wagenaar, D. XX. bl. 230.

Zie voorts dat werk D. XVI. bl. 74 en volg, D. XVII. bl. 77 en volg., D. XX. bl. 231 en volg., D. XXI. bl. 6, D. XXIII. bl. 215, D. XXV. bl. 377 en volg., D. XXVII. bl. 388 en 391, D. XXVIII. bl. 69, D. XXXI. bl. 311 en volg., D. XL. bl. 217 en 218; C. Rogge, *Tafer. der Omwent.*, bl. 425-436; Zillesen, *Gesch. der Vereen. Nederl.*, D. III. bl. 115-117; Vonk, *Geschied. der Land. van het Eng. Russ. Leger*, D. II. bl. 121; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl. van* 1793-1803, D. III. bl. 99-126; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. XII. bl. 321; *Conversations Lexicon;* en vooral *Kurze Biographie des Reichsgrafen* W.G.F. Bentinck, Oldenb. 1836, die wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Wolter Jan Gerrit Bentinck]

BENTINCK (WOLTER JAN GERRIT), geboren op de havezathe Schoonheten, onder Raalte, den 30 Julij 1745, was de derde zoon van Berent Hendrik Bentinck, Heer van Schonheten, en vrouwe Bonne Elizabeth Jurriana du Tertre, en een achterkleinzoon van Eusebius Borchard Bentinck van Schoonheten, een ouderen broeder van den Graaf van Portland. Hij werd vroegtijdig door kundige meesters onderwezen in zoodanige beginselen der wetenschappen, die een jongeling van aanzien passen, en hem vervolgens in het beroep dat hij ging aanvaarden te stade konden komen. Naauwelijks den ouderdom van 13 jaren bereikt hebbende, begaf hij zich in 's lands zeedienst, en deed in 1758 zijn eersten togt als kadet of adelborst, onder het bevel van Kapitein Coertse, met wien hij vervolgens onderscheidene togten deed, en zich zoo voorbeeldig gedroeg, dat hij om zijne vriendelijke minzaamheid, niet alleen van groot en klein bemind en geacht, maar ook na eenige tijd Luitenant te zijn geweest, om zijne bekwaamheid en kundigheid in de zeevaart, tot den rang van Kapitein werd bevorderd. In deze hoedanigheid werd hem het bevel over 's lands schip van oorlog *de Batavier*, dat vier en vijftig stukken voerde, toevertrouwd; waarmede hij, onder het bevel van den Schout-bij-Nacht Jan Arnold Zoutman, den slag bij Doggersbank op den 5 Augustus 1781 bijwoonde. Bij den aanvang van den slag werd Bentinck door eenen zwaren kogel aan den schouder gewond. Hij droeg het scheepsbevel met manmoedige bedaardheid over aan den tweeden Kapitein Jean Louis Bosch, die in het naar boven komen bijkans sneuvelde. Door den gewonden held bemoedigd, ‘om eer alles te wagen en te vergaan, dan af te deinzen!’ zette deze het gevecht op *den Batavier*, tegen *de Bienfaisant*, een schip van 64 stukken zoo dapper voort, dat het laatste schip, na omtrent anderhalf uur slaags geweest te zijn, afdeinsde tot op den afstand van een zesponder schot, blijvende op dien afstand gestadig vuren. Een vierenzeventiger kwam de *Batavier* dwars op zijde, en gaf hem drie malen de volle laag, waardoor de kruissteng, benevens de vlag van het

achterschip, nederstorfte, en de verschansing bij het groote want in brand vloog; deze gebluscht zijnde, liet Kapitein B o s c h terstond een geus opheissen. Gemelde vier en zeventiger *den Batavier* verlatende, tastte P a r k e r , al dien tijd tegen Z o u t m a n geslagen hebbende, nu met nog twee andere schepen het schip van B e n t i n c k met eene onuitsprekelijke woede aan, doch dit liet het vuur van den vijand niet onbeantwoord, en Kapitein B o s c h deed zijne nog bruikbare stukken met dubbel scherp laden. Het verschrikkelijk vuur van vier schepen, die een hagelbui van gloeijende kogels braakten, vernielde al het staand en loopend want, en de zeilen hingen aan flenteren, raa bij raa viel neder, de roerpen brak, en het deerlijk gehavend schip was een wrak gelijk, en op geenerlei wijze te besturen. Middelerwijl schenen vijf Engelsche schepen lust te krijgen om den onbewegelijk liggenden *Batavier*, die reeds zooveel geleden had, aan te tasten en te nemen, en hielden er voor de wind af na toe. De moedige Kapitein B o s c h , 's vijands bewegingen bemerkende, liet terstond het sein van onvermogen om te kunnen volgen neder, en de vlag weder ophalen; dit deed de vijanden bij den wind opsteken. Hierop raakte *de Batavier* om, en weder bij de vloot, waar hij het bevel ontving, om naar de eerste haven de beste te zeilen, ten gevolge waarvan hij in Texel binnen liep.

B e n t i n c k kreeg, zoodra de vloot op de reede van Texel was gekomen, de Chirurgijn van de Admiraliteit v a n H u s s u m aan boord, die de wond allergevaarlijkst oordeelde, hierop werd de gewonde held naar Amsterdam gevoerd, en ten huize van den Fiskaal B o r e e l gebragt, alwaar de bekwaamste Artsen en kundigste Heelmeesters alles te werk stelden wat de kunst vermag, om ware het mogelijk den zoo zeer geliefden B e n t i n c k te behouden. Maar noch hunne kunst, noch alle onafgebrokene zorgen en oppassingen, die hij aan het huis van zijnen hartvriend genoot, noch alle de voorbiddingen, hadden krachts genoeg hem te redden en deze jeugdige held overleed tusschen den 23 en 24sten Augustus 1781, na den 18den dier zelfde maand tot Schout bij Nacht en Adjudant van Prins W i l l e m V te zijn benoemd, en werd in de Nieuwe kerk te Amsterdam, met eene zeer aanzienlijke lijkstatie begraven; een gedenkpenning, die de Admiraliteit liet vervaardigen ter zijner eere, en een opgehangen gedenkteeken in het koor dier kerk, hebben zijnen naam der vergetelheid ontrukt.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. I. bl. 89, D. III. bl. 230, 305 en volg.; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* S t u a r t , *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 235-249; C o l l o t d ' E s c u r y , *Holland's Roem*, D.A. bl. 259 en 260.

[Karel Baron Bentinck]

BENTINCK (KAREL Baron) een broeder van de voorgaande, mede geboren op de havezathe Schoonheten, werd den 1sten Augustus 1767 Vaandrig bij de Gardes van Holland, bij welke hij den 31sten Julij 1769 tot tweede Luitenant werd bevorderd. In 1774 werd hij Luitenant-Kolonel en in 1785 Kolonel, en hij bevond zich den

28 Junij 1787 in het gevolg der Prinses van Oranje, toen deze aan de Vlist werd aangehouden. Hij woonde de veldtogt in 1793 in België bij, waar hij den 18 Augustus van dat jaar bij Lincelles zich door buitengewone dapperheid onderscheidde. Toen Fredrik, Prins van Oranje, den 12 September, bij Warwick gewond was, vergezelde Bentinck hem naar 's Gravenhage. Kort hierna, den 10 Januarij 1794, zag hij zich tot Generaal Majoor en Adjudant van den Erfprins van Oranje aangesteld. Den 1sten Mei 1794 bragt hij den Stadhouder de tijding van de overgave van Landrecies. In October van dat zelfde jaar werd hem met den Britschen Minister Eliot opgedragen, den regerenden Hertog van Brunswijk uit te noodigen, om het bevel over de vereenigde legers, welke Nederland verdedigen moesten, op zich te nemen. De spoed waarmede de overwinningen van het Fransche leger, elkander opvolgden, maakte dat deze zending zonder gevolg bleef. De Baron Bentinck ziende dat zijne diensten voortaan nutteloos voor de Vorsten van Oranje zijn zouden, keerde naar zijn vaderland terug, waar hij, gedurende de Fransche overheersching buiten eenige krijgs- of staatkundige betrekking bleef. Na de herstelling van Nederland in de rij der volken, plaatste men hem, niettegenstaande zijne hooge jaren, den 14 Januarij 1814, op de lijst der Luitenant-Generaals, terwijl de Koning der Nederlanden hem in 1815 tot kommandeur der Militaire Willemsorde benoemde. Hij overleed ongehuwd in 1825.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XV. bl. 8-26, 96 en 142; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers*.

[Berend Hendrik Baron Bentinck]

BENTINCK (BEREND HENDRIK Baron) TOT BUCKHORST, Heer van Zalk en Vecaten, een broeder van de beide voorgaanden, geboren op Schoonheten onder Raalte, in 1753, werd als jongeling van aanleg en geboorte, als paadje aan het Hof van Willem V, Prins van Oranje, tot hooger betrekking opgeleid. Vervolgens was hij Officier bij en Kommandant van het Regement ruiters van Stavenisse Pous, en een der schoonste manschappen van het korps; terwijl hij tevens de rapste was. Met dit Regement wist hij in de ongelukkige tijden van 1787 krachtdadig rust en orde te bewaren. Van 1759-1801 met het huis van Oranje uitgeweken, leefde hij na zijne terugkomst ambteloos te Zwolle, doch werd in 1813, als verdacht van verstandhouding, met den Prins van Oranje, op last van het Fransch bestuur naar Amsterdam gevoerd, maar dadelijk weder in vrijheid gesteld. Na de omwenteling van dat jaar werd hij den 29sten November tot Commissaris-Generaal van Oorlog, den 11den Maart 1814, tot Luitenant-Generaal en in April van dat zelfde jaar tot Gouverneur van de provincie Overijssel benoemd, welk aanzienlijk ambt hij waarnam tot aan zijne dood den 24sten September 1830. Bij zijne weduwe Carolina Mediobugensis, Baronnesse van Borssele, die hem den 19 Maart 1837 in het graf volgde, liet hij slechts éénen

zoon, Hendrik Coninck Baron Bentinck, na, met wiens dood, den 17 November 1839, deze tak van het geslacht Bentinck is uitgestorven.

Berend Hendrik Baron Bentinck, was Kommandeur der Militaire Willemsorde en een groot en getrouw voorstander van het Huis van Oranje, waarvoor hij onbaatzuchtig alles veil had, een grootmoedig weldoener, opgeruimd mensch en echt edelman, die de belangen der aan zijn bestuur toebetrouwde provincie onverdroten voorstond, en hare welvaart, bijzonder die van de stad Zwolle met ijver trachtte te bevorderen. De persoon, die hem in 1813 had aangeklaagd of verraden, zich onbekend gebleven wanende, vroeg hem later om geplaatst te worden en werd edelmoedig door hem geholpen.

Zie *Overijss. Alman. voor Oudheid en Letteren*, 1844. bl. 227 en 228, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Bentinck van Kemnade]

BENTINCK VAN KEMNADE (Jonkheer .....), wiens voornaam wij nergens vinden opgeteekend, werd, met zekere Jonker Barneveldt, betigt den Franschen, in 1672, den weg over de stroomen te hebben gewezen. Zie voorts hierboven het art. Barneveldt (Jonker) en de daar aangehaalde schrijvers.

[Eusebius Bentynck]

BENTYNCK (EUSEBIUS). Zie BENTINCK (EUSEBIUS).

[Pieter Boëtius Bentzma]

BENTZMA (PIETER BOËTIUS) was van een adellijk geslacht, en werd geboren te Stavoren in Friesland. De tijd, waarin hij leefde, in aanmerking genomen, maakte hij goede vorderingen in de letteroefeningen; hij werd Pastoor te Boxum, een dorp een uur ten zuidwesten van Leeuwarden, en verkreeg veel gezag. Hij was een vriend geweest van Pieter Sybrands Auckama, maar, zich tot de partij der Schieringers begeven hebbende, raakte hij met hem in onmin en mishandelde hem na zijnen dood in zijne schriften. Suffridus Petrus geeft niet duidelijk te kennen, waarin die schriften bestonden, welke in zijne tijd aanwezig waren; alleen meldt hij dat zij de beroerten in Friesland ten onderwerp hadden, en dat de schrijver om geen andere reden de pen had opgevat, dan om aan de nakomelingschap een getrouw tafereel der rampspoeden van zijnen tijd na te laten. Hij leefde omtrent het jaar 1490.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Pierre Beranger]

BERANGER (PIERRE). Zie BERRANGER (PIERRE).

[Jorren upt Berch]

BERCH (JORREN UPT), elders ook genoemd GEORGIEN OPT TEN BERCH of JORRIEN OP TEN BERCH, werd met Cornelys van Bordtbrugh en Dedrich van Westrum van wege het kwartier Roermond, nevens anderen, die de andere kwartieren van Gelder of de Bannerheeren vertegenwoordigden, naar Brussel afgezonden, om zich met de Algemeene Staten te vereenigen en te weeg te brengen,

dat ook in Gelderland de vrede van Gent mogt afgekondigd worden, en hare uitwerking genieten, en was in het volgende jaar een der teekenaars van de Unie van Brussel.

Zie Bondam, *Onuitgeg. Stukken*, D. I. bl. 142 en 304, de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 61.

[Jacobus Berchem]

BERCHEM (JACOBUS) ook GIACHETTO, JACHET, JACOTIN, JAQUES of GIACHES VAN MANTUA, was te Berchem, bij Antwerpen, geboren, maar woonde later eene geruime tijd te Mantua, en was vooral in zijne bloeitijd, van 1539-1561, bij de Italianen zeer bemind. Volgens Federmans *Beschrijving der Nederlanders* leefde hij nog in 1580, maar was destijds zeer oud. Hij was een beroemd contrapuntist uit de school van Orlandus Lassus. Burney vermeldt als zijn beroemdste en voortreffelijkste werk het in 1561 te Venetië bij Antonio Gordano voor de tweede maal gedrukte '*Primo*, *secondo e terzo libro del Capriccio di Jachetto Berchem*, *con la musica da lui composta sopra le stanze del Furioso*, *novamente stampati e dato in luce*. Verder *Motetti del Labirinto a* 5 *voc.*, Venetie 1554. Een in den vorm van eene vijfstemmige motette geschreven Epithalamium, vindt men in het eerste boek van de *Motetten van Cyprianus de Rore;* meer anderen ook in het beroemde werk: *Motetti trium vocum a pluribus auctoribus compositi etc.*, Venet. 1543 in *Motetti del Frutto Lib. I. ed.* 2, Venet. en ook reeds in *Fior de Motetti*, Venet. 1539. In de Bibliotheek te Munchen zijn ook nog goed bewaard *Motetti a* 4 *voci*, Venez. 1545. 4°. *Missae a* 6 *voc.*, Lutet. 1557. gr. fol. en *III Missae a* 5 *voc.* in manuscript onder de groote verzameling Cod. 2.

Zie *Universal-Lexicon des Tonkunsts van* G. Schilling, Stuttgart 1815.

[Willem van Berchem]

BERCHEM (WILLEM VAN), geboren te Nijmegen, eerst Pastoor te Niel, in de Duffel, was vervolgens Kanunnik van de St. Stevenskerk te Nijmegen, en tevens de eerste met name bekende geschied-schrijver van Gelderland. Hij stierf in het jaar 1566 en heeft geschreven:

Compendium Chronicarum Gelriae e diversis, *ut praesatur*, *chronicis in longum protractis*.

Men vindt in deze Kronijk veel van hetgeen andere landen betreft, inzonderheid gebeurtenissen in Vlaanderen, Holland en elders voorgevallen. Pontanus heeft er dan ook vlijtig gebruik van gemaakt. Voorts schreef hij nog:

Historia captivitatis Adolphi, *Gelriae Ducis*.

Zie Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder*, bl. 38; Mr. C.W. Vonck, in de *Voorrede*, voor A. Huygen, *Beschrijv. van Doesburg*, bl. XIV-XVI; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Henri van Berchem]

BERCHEM (HENRI VAN), Ridder Heer van Berchem, geboren te Antwerpen, een zoon van Jan van Berchem en van Jacqueline van Hinckvorst, was uit een aanzienlijk geslacht van Braband gesproten, en gehuwd met Margaretha van de Werve, insgelijks behoorende tot een der edelste geslachten van

dat gewest. Hij bekleedde de Burgemeesterlijke waardigheid in zijne geboorteplaats en woonde als Afgevaardigde uit die stad, in 1577, de Vergadering der Algemeene Staten te Brussel bij, waar hij de Unie teekende. Later schijnt hij zich zeer Katholijk en Spaansch te hebben gehouden.

Hij had tot wapen een schild van zilver met drie palen van keel.

Zie Smallegange, *Cronijk van Zeeland*, D. I. bl. 720; de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 51; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 147.

[Peter van Berchem]

BERCHEM (PETER VAN), de vierde zoon van Jacob van Berchem en van Anna van Ruyven, uit het zelfde geslacht als de voorgaande afstammende, was Kapitein in het leger van Graaf Lodewijk van Nassau. Hij vervoegde zich als zoodanig op de vloot van Sonoy en Abels en had deel aan de zegepraal op de schepen van den Spaanschen Admiraal Boshuizen bevochten. Een der teekenaars van het verbond der Edelen zijnde, was hij vermoedelijk de zelfde met dien Berchem, welke door Alva wegens misdaad van gekwetste majesteit veroordeeld werd lijf en goed te hebben verbeurd. Misschien was hij ook wel die Kapitein Berchem, welke bij het verdedigen van Hulst tegen de Spanjaarden, in 1596, sneuvelde.

Peter van Berchem was twee malen gehuwd geweest, eerst met Lijsbeth Resen en daarna met Anna van Lienden. Hij had bij zijne eerste vrouw drie kinderen: Maria van Berchem, gehuwd met Adriaan Manmaker, Baljuw van Middelburg en Eerste representerende den Adel in de Staten van Zeeland; Jacob van Berchem, Hofmeester van Prins Maurits, en in 1629 een der Gecommitteerden van de Staten-Generaal in het leger voor 's Hertogenbosch, en Anna van Berchem.

Zie Smallegange, *Cronijk van Zeeland*, D. I. bl. 720; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. I. bl. 260, St. III. bl. 439; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 142 en 143; *Geschiedk. Aanteek. omtrent het beleg van 's Hertogenb.*, bl. 109.

[Lambertus van Berchem]

BERCHEM (LAMBERTUS VAN) of LAMBERTUS BERCHEMIUS, geboren te Berchem, een godvreezend en geleerd man, is geweest Gymnasiarch en Rector der Latijnsche scholen te 's Hertogenbosch. Hij overleed in het begin der zeventiende eeuw, en heeft in 't licht gegeven:

Leges Scholae Sylvaeducensis, typis Turnhouti 1603. 8°.

Enchiridion Praedicationum, Turnh. 16°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* (A. van Gils,) *Kathol. Meyer. Memorieb.*, bl. 183.

[Nicolaas van Berchem]

BERCHEM (NICOLAAS VAN). Zie BERGHEM (NICOLAAS VAN).

[Wemberich van Berchem]

BERCHEM (WEMBERICH VAN) of VAN BERGHEM ook wel als WEMMER VAN BERCHEM voorkomende, een verdienstelijk zeeheld, van wien helaas! te weinig bekend is, werd geboren te Doesburg in 1581 en nam dienst ter zee. In het begin zijner loopbaan was hij meestal

in Indië en bewees den lande door overwinningen, zoowel in het Oosten als in het Westen, en door het uitbreiden der aardrijkskundige kennis groote diensten. Na den dood van Willem van Nassau, Graaf van de Lek, in 1627, werd hij Vice-Admiraal van Holland en West-Friesland. Reeds het volgende jaar werd hij met Quast en Willem Melckman tegen de Duinkerkers uitgezonden, die sedert het einde van het twaalfjarig bestand zeer vele koopvaarders hadden genomen In Augustus viel tusschen de Spanjaarden en Nederlanders een hevige strijd voor, waarin de laatsten de overwinning behaalden. Misschien was het wel in dien slag dat Berchem door twee schepen overmand, de lont in het kruid gestoken heeft, zoodat de drie schepen in de lucht sprongen, waarbij hij echter als door een wonderwerk ontsnapte. Het is wel te bejammeren, dat wij van dit heldenfeit slechts kennis dragen, door een gedicht van den Deventer Predikant Arnold Moonen (die hem echter verkeerdelijk Willem noemt)[1].

Den 19 Julij 1638 treffen wij hem weder met vijf Staatsche schepen voor Ostende aan, ten einde de Spaansche schepen te beletten die haven uit te loopen. De Admiraal Maarten Harpentsz. Tromp, die voor Duinkerken had gelegen en niet van daar was geweken, voor hij door weder en wind daartoe genoodzaakt was, beschuldigde Berchem, op het einde van dat jaar, dat hij zonder nood zijnen post voor Oostende verlaten had, om binnen te loopen. Berchem werd alzoo aangeschreven om zich te komen verantwoorden; doch onpasselijk zijnde, verschoonde hij zich van te 's Gravenhage te komen; tevens aanbiedende om zich door eenen Prokureur te doen regtvaardigen. Onaangezien dat aanbod werd er krijgsraad over zijne zaak gehouden en hij van zijn onder-Admiraalschap ontzet. Of hij later weder in dienst gekomen zij, blijkt niet, maar hij mogt eenen hoogen ouderdom bereiken, daar hij den 30 Mei 1653 te Doesburg stierf, waar hij in de St. Martens kerk naast zijne huisvrouw Anna Hunthumer begraven werd alwaar zijne grafzerk nog aanwezig is.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. II. bl. 555; (J. van den Sande,) *Het Leven van Fred. Hendr. Prins van Oranje*, D. II. bl. 193 en 197; Nijhofs, *Bijdr. voor de Vaderl. Geschied.*, D. VIII. aflev. IV.

[Jakob van Berchem]

BERCHEM (JAKOB VAN), misschien wel een zoon van den voorgaande, was Kapitein op het schip van den Admiraal de Ruyter, toen deze in het jaar 1655 een togt naar de Middellandsche zee deed, om de zeeroovers in bedwang te houden, en onderscheidde zich daarbij. In het volgende jaar was hij weder Kapitein op 't *Huis Tijdtverdrijf*, een schip van 50 stukken, aan welks boord de Ruyter zich mede bevond toen deze onder den Luitenant Admiraal Wassenaer Obdam naar de Zond stevende. Naauwelijks van daar teruggekeerd werd de Ruyter in November van dat zelfde jaar nogmaals

(1) Moonens, *Poezij*, bl. 489.

met een eskader naar de Middellandsche zee gezonden, op welken togt van Berchem weder Kapitein was van het schip, waarop die Vlootvoogd zich bevond, en hij moet ook op dezen togt belangrijke diensten bewezen hebben. Toen in 1659 de Ruiter anderwerf met eene vloot ter hulp van de Deenen naar het Noorden werd gezonden, was Jakob van Berchem Bevelhebber van *de Tromp*, een schip van 40 stukken, bemand met 190 koppen, en hielp onder anderen, met veel onverschrokkenheid, Nyberg beschieten, van dezen zegerijken togt mogt bij evenwel niet naar het vaderland terugkeeren, want den 12 Februarij 1660 bezweek hij aan eene ziekte, die destijds in de vloot heerschte.

Zie G. Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 78, 85, 135, 194, 197 en 203.

[Lambertus Berchemius]

BERCHEMIUS (LAMBERTUS). Zie BERCHEM (LAMBERTUS VAN).

[Loeff Berchmaker]

BERCHMAKER (LOEFF) of BERGMAKER, werd in 1455 Raad der stad Utrecht, en nam een groot deel aan de woelingen die destijds Utrecht beroerden. Reeds in het volgende jaar ontweek hij als aanhanger van David van Bourgondië, de stad en werd, ingedaagd en niet verschenen zijnde, Dingsdags na Pinksteren op doodstraf daaruit gebannen. Ingevolge den zoen, welke den 17 September van dat jaar, tusschen David van Bourgondië en Gijsbrecht van Brederode, getroffen werd, bekwam hij weder vrijheid om in de stad terug te komen, mits behoorlijk oirvede doende, welke oirvede hem echter in 1469 werd kwijtgescholden, terwijl hij tevens zijn burgerregt terug bekwam en hem vergund werd in zijn gilde te mogen medestemmen. In 1479 werd hij weder Raad, waartoe hij den 24 Februarij 1481 nogmaals buitenstijds gekozen werd in plaats van Jan Buitendijck, die toen uit de Regering gezet was. Toen in het jaar 1481 de stad Utrecht, op hare eigen kosten, veel volk in dienst nam, ten einde zich te verweren tegen Maximiliaan, Aartshertog van Oostenrijk, die Bisschop David te hulp trok, trad hij ook met eenig voetvolk in soldij der stad. Doch wat daarvan het gevolg was of welke lotgevallen hij verder had vindt men niet vermeld.

Zie Burman, *Utr. Jaarb.*, D. II. bl. 289, 312, 331, D. III. bl. 299, 469 en 516.

[W..... Berck]

BERCK (W.....) komt voor op de lijst der verbonden Edelen, vermoedelijk wordt hier bedoeld WOUTER BERCK, de oudste zoon van Hendrik Berck en Lucretia van Jeuckeren, die in het laatst der zestiende of in het begin der zeventiende eeuw overleed. Dit komt ons althans waarschijnlijker voor dan de gissingen door Te Water, in zijne *Hist. van het Verb. der Edelen* geopperd.

Zijn geslacht had tot wapen een veld van goud met een berkenblad van sinopel.

Zie het reeds genoemde werk St. II. bl. 192 en 193, St. III. bl. 470, alsmede Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 939 en volg.

[Johan Berck]

BERCK (JOHAN), Heer van Goidschalkoord, tot het zelfde geslacht als de voorgaande behoorende, oudste zoon van Matthijs Berck en van Wilhelmina Tak Huibertsdochter, geboren te Dordrecht in 1565, werd in 1591 Pensionaris en Secretaris van zijne geboortestad. Vermaard geworden door kunde en trouw in staats- en stadsbestuur, had hij een groot deel aan het bewind en werd tot de gewigtigste zaken geroepen. Zoo was hij ook tegenwoordig bij die belangrijke zamenkomst op 15 Maart 1602, alwaar over de verheffing van Prins Maurits gehandeld werd, alsmede op die, welke den 21 Maart des volgenden jaars gehouden werd, over het al of niet verleenen van paspoort aan den Heer van Bassigny en aan Mr. Hendrik Schot, Pensionaris van Antwerpen, die namens de Spaansche Nederlanden zouden afgezonden worden, ‘om iets te proponeren, daer aen de Nederlanden in 't gemeen, gelegen was.’

In 1607 werd hij, benevens Jakob van Malderen, bekleedende de plaats van eerste Edelen van Zeeland, als Buitengewone Gezanten naar Engeland gezonden, om Koning Jacobus I te overtuigen van de noodzakelijkheid, dat deze Staat door het sluiten van vrede of bestand, eenigen ademtocht erlangde.

In 1610 vertrok hij nogmaals met Ellert de Veer, Raad en Pensionaris van Amsterdam, Jonkheer Elias van Oldenharneveld, Raad en Pensionaris van Rotterdam, en Albert Joachimi Afgevaardigde der Heeren Staten van Zeeland, in Gezantschap naar Engeland, om over eenige zaken, betreffende den Koophandel en de Visscherij te handelen, waarin de Gezanten gedeeltelijk slaagden, naar genoegen te weeg brengende, dat het verbod van de visscherij op de Engelsche kusten geschorst werd.

In 1618 werd hem een gezantschap naar Denemarken opgedragen, om de geschillen over den Zondschen tol te regelen, en in 1622 ging hij naar Venetië, ten einde die Staat, welke achterlijk was om de Vereenigde Nederlanden, zoo als zij zich verbonden had, van tijd tot tijd met penningen te ondersteunen, aan te manen om hare verbindtenissen na te leven.

Hij was tevens beroemd door zijne Regtskunde, en tot Lid van den Hove van Holland benoemd.

Weinige dagen na zijne terugkomst uit Venetië overleed hij den 17 Augustus 1627, en is in de groote kerk te Dordrecht begraven. Twee malen was hij gehuwd geweest, eerst met Erkenraad van Berkenrode, daarna met Maria Buyser. Bij zijne eerste vrouw verwekte hij twee zoons en twee dochters, en bij de tweede eene dochter.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. IX. bl. 435; D. X. bl. 340; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 541; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 97 en 651; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 945; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 274, D. X. bl. 307, D. XI. bl. 66; *Naleez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 317-324; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 471 en 472; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staath*, *Nederl.*

[Pompejus Berck]

BERCK (POMPEJUS), een kleinzoon van den voorgaande en jongste zoon van Matthijs Berck en Alida de Roovere, geboren te Dordrecht, was in 1650 Acht, en 1656 Veertig en Schepen in zijne geboortestad, tot welken laatsten post hij in 1657, 1660 en 1661 nogmaals gekozen werd. In 1676 werd hij Burgemeester aldaar, terwijl hij levens Dijkgraaf van Mijns-Heerenland van Moerkerken, Goidschalks-Oord enz., Hoogdijk-Heemraad van den Alblasserwaard enz., in 1672 Gecommitteerde in het Collegie ter Admiraliteit te Rotterdam, en meermalen gecommitteerde ter dagvaard op de vergadering van de Staten van Holland en Westfriesland was. In de verschillen tusschen de Regering der stad Dordrecht en Prins Willem III, hield Pompejus de zijde van den Stadhouder. Dit verschil had zijnen oorsprong over het maken van eene nominatie van Achten; om hiervan eenig begrip te geven, zal het niet ondienstig zijn hier te herinneren dat vóór de revolutie van 1795 de Vroedschap of Oudraad te Dordrecht uit 40 personen bestond, bij welken nog acht wierden gevoegd, die door den Stadhouder, uit een driedubbel getal het welke door de Gilden pleeg benoemd te worden, herkozen werden, of om op zich zelven, of liever om nevens de 40 Raden, de Gemeente te verbeelden, voorslagen te doen ter verbetering der stad en te stemmen in de verkiezing van Burgemeesters. Zij droegen den naam van Goede luiden van Achten, en bragten zamen twaalf stemmen uit, omdat zij in oude tijden uit twaalf personen plagten te bestaan. De Gilden, die 32 in getal waren, hadden in October 1684, de gewone nominatie van 24 personen gedaan, die door de Regering den Prins waren toegezonden, om er de Achten uit te verkiezen; dan zijne Hoogheid, door Pompejus Berck en Samuel Everwijn, Oud-Burgemeester, bij geschrift verwittigd zijnde van de ongeregeldheden, die, huns oordeels, bij het doen der nominatie begaan was, dacht als Stadhouder het regt te hebben om tot onderzoek eene commissie uit het Hof van Holland naar Dordrecht te zenden, daar echter de Regering dier stad volhield, moest de Commissie tot tweemalen toe onverrigter zake naar 's Gravenhage terug keeren. Doch Prins Willem zoo gemakkelijk zijne inzigten niet latende varen, wist, na ingenomen advijs van het Hof, het zoodanig te beleggen, dat, niettegenstaande de zaak voor de Staten was gebragt, er ten derdenmalen eene commissie van drie Raadsheeren en 's Hofs Griffier naar Dordrecht werd gezonden, en tegen den wil en het genoegen der Regering aan, het voorgenomen onderzoek deden, en het zoodanig beleiden, dat de Stadhouder volkomen zijnen wil kreeg.

Berck was gehuwd met Margaretha de Roovere, bij wie hij tien kinderen verwekte.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 950; *Negotiations de Mr. le Comte* d'Avaux, Tom. IV et V; Wagenaar, *Vaderl. Hist*, D. XV. bl. 259-270; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VI. bl. 473; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 342.

[Pieter Johan van Berckel]

BERCKEL (PIETER JOHAN VAN), zoon van Engelbert van Berckel, Burgemeester en Hoofdofficier van Amsterdam en Bewindhebber der Oostindische Compagnie aldaar, en van Theodora Petronella van Hogendorp, geboren te Amsterdam, in 1725; werd in 1761 Lid van de Vroedschap, en in 1781 Burgemeester te Rotterdam. Hij behoorde tot de Staatsgezinde Regenten, en na de erkentenis van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, als een onafhankelijk gemeenebest, beschouwde men hem, aangezien zijn naam om de verdiensten van zijnen, hieronder volgenden, broeder reeds aldaar in achting was, als den geschiktsten persoon tot Ambassadeur bij die Regering. Hij vertrok in 1783 derwaarts, ontmoette veel tegenspoed op reis, doch werd met genoegen ontvangen. Veel goedkeuring erlangde in die tijd, zijne afscheidsrede bij de Staten-Generaal, en de aanspraak aan het Congres bij zijn eerste gehoor. Hij diende den Staat naar vermogen. Bij de omwenteling van 1787 van zijne regeringsposten ontzet en door zijnen eigen zoon Pieter Franco van Berckel, onder den titel van Resident, vervangen, bleef hij in Amerika, en stierf aldaar te New-Ark bij New-York, den 27 October 1800.

Hij was gehuwd aan Margaretha du Bois, bij wie hij kinderen naliet.

Zijn portret komt voor in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. V. bl. 191.

Zie voorts dat werk D. XIV, bl. 28-39; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Engelbert François van Berckel]

BERCKEL (ENGELBERT FRANÇOIS VAN), een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 8 October 1726, oefende zich in de grondbeginselen der letterkunde en talen aan de latijnsche scholen van zijne vaderstad, en maakte daarin spoedig zoodanige voorderingen, dat hij nog zeer jong naar de Hoogeschool van Utrecht vertrok, om zich aldaar verder in het beoefenen der fraaije letteren en wetenschappen te bekwamen. Ook studeerde hij met zoo veel ijver en noeste vlijt in de regtsgeleerdheid, dat hij met een uitstekenden roem, den 13 Augustus 1748, tot Doctor in de beide regten werd gepromoveerd. Hierop verkoos hij 's Gravenhage tot zijne woonplaats, ten einde aldaar voor de Hoven van Instructie de praktijk uit te oefenen. Het duurde ook niet lang, of van Berckel maakte als Advokaat veel opgang, beijverende zich ongemeen om zijne clienten wel te dienen, daarbij eene proefhoudende eerlijkheid in acht nemende. De snipperuren, die hem van zijne praktijk overschoten, besteedde hij met de uiterste naauwgezetheid, om zich verder, niet alleen in de regtsgeleerdheid, maar ook in de staatkunde te bekwamen, in welke beide vakken, men getuigd vindt, dat hij bijzonder uitmuntte. Hierdoor werd zijn naam zoo beroemd, dat de Regering van Amsterdam hem in 1762 tot haren Pensionaris aanstelde. Deze zwaarwigtigen

post, nam hij niet zonder onaangenaamheden en hindernissen waar, welke hij alle met mannenmoed is doorgeworsteld. Toen in het jaar 1778 de Noord-Amerikaansche staten door Frankrijk voor een onafhankelijk gemeenebest waren verklaard en een verdrag met dat rijk gesloten hadden, zochten deze nieuwe Republikeinen ook deze gewesten door een verbond van vriendschap en koophandel aan zich te verpligten. William Lee werd tot dien einde als hun gezant herwaarts gezonden, om daaromtrent voorslagen te doen. Hij deed daarvan opening aan den Amsterdamschen koopman Jan de Neufville; deze gaf hiervan kennis aan Burgemeesteren dier stad, welke begrepen, dat het onmogelijk was, eenig voorstel ter vergadering van de Staten van Holland, tot het aanvangen van eigenlijke onderhandelingen over dit stuk te doen, aangezien de Noord-Amerikanen, door Engeland, niettegenstaande de toenmalige onderhandelingen tot eene verzoening, voor geen onafhankelijk volk erkend waren; zij hielden zich niet te min overtuigd, dat het, uit overweging der dagelijks toenemende naijver, ten aanzien van den handel en zeevaart dezer landen, hun onvermijdelijke pligt was, van de openingen door den Amerikaanschen Kommissaris gegeven, zoodanig een gebruik te maken, als de gesteldheid van zaken gehengde en in hun vermogen stond. Hiermede overeenkomstig, gelastte Burgemeesters hunnen oudsten Pensionaris van Berckel, om aan Lee te verklaren: ‘dat bijaldien de aangevangene onderhandelingen tusschen Engeland en Noord-Amerika, geen uitsluitende bedingen ten nadeele van de Republijk zouden hebben, Burgemeesters als dan van hunne zijde, zoodra de onafhankelijkheid van Noord-Amerika, door Engeland erkend zou zijn, alles zouden aanwenden, wat in hun vermogen was om het commercie-tractaat, zoo als hetzelve dan ontworpen en goedgekeurd zoude zijn, bij de verdere Bondgenoten tot vastheid te helpen brengen.’ Ook was door van Berckel, met kennis van Burgemeesteren, Jan de Neufville te werk gesteld, om de handelingen met William Lee voort te zetten, en met dezen een ontwerp van een commercie-tractaat op te stellen, hetwelk, zoodra de erkentenis van de onafhankelijkheid der Amerikaansche Staten door Engeland, daar zou zijn, tot een voorwerp van overweging der Staten van Holland, door de regering van Amsterdam zou kunnen worden voorgesteld.

Dan eene zeer onvoorziene gebeurtenis, deed dit geheim ten volgenden jare, aan den dag komen. Henry Laurens namelijk, gewezene Voorzitter van het Amerikaansche Congres, uit Amerika herwaards overstekende, werd door een Engelsch fregat genomen, en ofschoon hij een doos met papieren over boord had geworpen, werd deze; doordien zij niet zwaar genoeg gemaakt was om te zinken, door de Engelschen opgevischt, en het was in deze doos dat men, onder meer andere papieren, ook de onderhandelingen van Jan de Neufville met William Lee vond. Dit veroorzaakte van Berckel vele onaangenaamheden; deftig was zijne verdediging, den 4de Mei 1781, bij de Staten van Holland ingediend.

Hij bleef in het volle vertrouwen bij de Staatsgezinde partij en in de voornaamste ambten tot 1787; wanneer de wering van hem, uit alle posten van bewind, een deel uitmaakte der bekende satisfactie aan de echtgenoote van den Stadhouder, door de Pruissische wapenen bezorgd. Later leefde hij in stilte, verdedigde zijne eer, die zoo hij meende, eenigzins aangerand was, in de *Memoriën van* Mr. J. Rendorp, bij een belangrijk geschrift, tot titel voerende: *Missive van Mr. E.F. van Berckel*, *Oud-Pensionaris der stad Amsterdam*, *aan den Heere N.N.*, *houdende antwoord op eenige gevraagde elucidatiën*, *raakende den inhoud der Memoriën van den Heer Mr. Joachim Rendorp*, Haarl. 1793, 8°.

Hij stierf in 1796 en was tweemalen gehuwd geweest, eerst aan Geertruid Roskam, daarna aan Jacoba Elisabeth Verbeek, Wed. van Mr. Maarten Wevering, Schepen en Raad van Amsterdam, en liet geene kinderen na.

Zijn karakter wordt zeer gunstig beschreven. Hoezeer partij gekozen hebbende in de volkstwisten, werd hij geroemd wegens gematigdheid; zijne wijsheid en mannelijke standvastigheid bleken it alles.

Zijne afbeelding is te vinden in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op Wagenaar*, D. II. bl. 422.

Zie voorts dat werk D. IV. bl. 65-72, D. V. bl. 65 en 66, D. VI. bl. 170, D. VII. bl. 131, 219, 324, D. VIII, bl. 117, 134, 171. D. XI. bl. 197-199, D. XIII. bl. 189, D. XIV. bl. 77, 78, 178, D. XV. bl. 104, D. XVII. bl. 81, 171, 258-260; *Bijvoegs. op het Vaderl. Woordenb. van* J. Kok, D. I. bl. 217-226; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 345-354; Scheltema, *Staatk. Nedrel.;* C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, van 1793-1802, D. I. bl. 94-97; van Kampen, *Gesohied. der Nederl.*, D. II. bl. 294; De zelfde, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 686 en 687; Bilderdijk, *Gesch. des Vaderl.*, D XII. bl. 44 en volg.

[Theodorus Victor van Berckel]

BERCKEL (THEODORUS VICTOR VAN), geboren te 's Hertogenbosch, den 21 April 1739, stamde af van een zeer oud geslacht aldaar, dat echter, ten gevolge van plaats gehad hebbende staatsberoeringen, karig bedeeld was van tijdelijke middelen. Hij was een zoon van Theodorus Everardus van Berckel, gouden zilversmid en kashouder te dier stede, en van Catharina Backers. Zijn vader leidde hem in zijn vak op en wilde hem tevens het teekenen laten leeren, en daar Godefridus van Amelsfoort, een ervaren teekenaar en kunstschilder, met eene dochter van hem gehuwd was, onderwees deze den jeugdigen van Berekel in de grondbeginselen der teekenkunst, doch de knaap toonde daarvoor, ondanks alle vlijt, in den beginne zoo weinig vatbaarheid, dat van Amelsfoort onderscheidene malen in ongeduld tot zijne vrouw zeide, dat hij hem geen onderrigt meer zou willen geven, als hij haar broeder niet was. Eindelijk ontwaakte zijn sluimerend talent en zijne jeugdige proeven gaven hoop, dat hij een bekwaam meester in het schilderen zou worden, indien hij zich

verder ontwikkelen kon. Doch de vader, aan zijn eerste voornemen getrouw, hield hem aan de werkbank en leerde hem de eerste grepen van het graveerstift. Na alzoo, in zijne geboorteplaats bijzonder groote vorderingen in het teekenen te hebben gemaakt, begaf hij zich naar Kleef, waar hij in het behandelen van het graveerijzer onderwezen werd door den bekwamen Johannes Christiaan Marmé, graveur van de toen nog te dier plaatse gevestigde Munt. Na in 1764 in het huwelijk te zijn getreden, begaf hij zich ter woon naar Rotterdam, waar hij zich vol ijver en met het beste gevolg op het graveren van medailles toelegde. Spoedig verspreidde zijn roem zich buitenslands, zoo dat hij in 1776 naar Brussel werd geroepen door Hertog Karel van Lotharingen, die, het medaillesnijden in België op de zelfde hoogte willende brengen als Hedlinger het in Duitschland gebragt had, zijne keus op van Berckel vestigde en hem als eerste graveur aan de Munt te Brussel plaatste. Weldra bespeurde men dat de Munt met goed gevolg aan hem was opgedragen. Tijdens den opstand der Belgen onder van der Noot, in 1790, bleef van Berckel te Brussel en vervaardigde voor de opstandelingen hunne verschillende muntstempels, die door fraaiheid van gravure uitmuntten. Na de demping van den opstand reisde van Berckel naar Weenen, en wist het bij den Keizer zoo ver te brengen, dat hij in zijn ambt hersteld werd. In deze betrekking bleef hij werkzaam tot aan den inval der Franschen in België, in 1792, toen hij met zijn gezin eerst naar 's Hertogenbosch en kort daarop naar Xanten week. In 1794 naar Weenen vertrokken, werd hij als tweede graveur aan de keizerlijke munt aldaar geplaatst, en kreeg eindelijk een pensioen, dat weinig geëvenredigd was aan zijne verdiensten. Ontmoedigd, doordien hij zag dat zijne bekwaamheden zoo slecht beloond werden, keerde hij in 1803 naar zijne geboorteplaats terug, waar hij den 19den September 1808 overleed.

Men heeft aan dezen kunstenaar 66 of 67 medailles te danken, waarvan een veertigtal met zijnen naam gemerkt zijn. Onder deze onderscheidt zich bijzonder de groote medaille, die bij de Schilder-, Beeldhouw- en Teeken Academiën in de Oostenrijksche Nederlanden, tot prijs diende. De oudste is van 1761, een zoogenaamde stadhuispenning van 's Hertogenbosch, en de zeldzaamste die, welke de Patriotten van Utrecht in 1787, met het opschrift: *ob cives servatos*, lieten slaan.

Hij was gehuwd met Maria Anna van Nouhuys, die hem drie zonen en vijf dochters schonk, allen ongehuwd overleden.

Zie *Biogr. Univ.;* Immerzeel, *Levens en Werk. der Kunsts.*, P.O. van der Chijs, *Tijdschr. voor Algem. Munt- en Penningkunde*, D. I. bl. 221-228 en 361, en vooral (H. Palier,) *Lijst van enkele en dubbele Stadhuisp. der stad 's Hertogenb*, bl. 8-12.

[Petrus Josephus van Berckel]

BERCKEL (PETRUS JOSEPHUS VAN), een broeder van den voorgaande, mede geboren te 's Hertogenbosch, vestigde zich in 1766 als Geneesheer in zijne geboorteplaats, waar hij weldra met het volste vertrouwen zijner stadgenooten vereerd werd. Naauwelijks

werd Staats-Braband in 1794 door de Franschen bemagtigd, of Doctor v a n B e r c k e l werd reeds in het volgende jaar tot lid der municipaliteit en later van het gemeentebestuur gekozen, in welke betrekking hij zijnen stadgenooten, in velerlei commissiën, groote diensten bewees. In 1808 door Koning L o d e w i j k tot Burgemeester van 's Hertogenbosch benoemd, bekleedde hij dat ambt met alle eer en lof, tot aan de inlijving van het gewest zijner inwoning in Frankrijk. Van toen af leefde hij ambteloos en overleed den 20 Mei 1817, in den ouderdom van bijna 76 jaren.

Zie (H. P a l i e r,) *Lijst van enkele en dubbele Stadhuisp. der stad 's Hertogenb.*, bl. 8.

[Joannes Berckelaar]

BERCKELAAR (JOANNES), geboren te 's Hertogenbosch in de zestiende eeuw, en overleden in 1556, heeft geschreven en in het licht gezonden:

Dictionarium Germanico-Latinum, *cum diversis Orationum formulis*, Antv. 1556.

Instructionis brevis de Ratione sanctum Reformationis generalis, *à scriptura collecta*, Colon. 1580, 8°.

Zie F o p p e n s, *Bibl. Belg.*, p. 578; S w e e r t i u s, *Ath. Belg.*, p. 398; C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* (A. v a n G i l s,) *Kath. Meyer. Memorieb.*, bl. 181.

[Cornelisz Florisz van Berckenrode]

BERCKENRODE (CORNELISZ FLORISZ VAN), waarschijnlijk de oudste der zonen van F l o r i s B a l t h a s a r en D i r c k t g e Z i j m o n s v a n O v e r v e s t en geboren te Delft, hield zich, even als zijn vader, met het teekenen en meten van landkaarten op, zonder dat het evenwel blijkt, dat hij die zelf gegraveerd heeft. Wij vinden vermeld als door hem vervaardigd:

Eene fraaije kaart *van den Ysselstroom van Arnhem tot beneden Deventer met een gedeelte van de Veluwe*, waarin behalve vele, op die schaal nergens elders voorkomende détails van de toenmalige Veluwe en Veluwezoom, de maar al te wel gelukte *inval* vertoond werd *van Graaf Hendrik van den Bergh*, *met eene Spaansche en Keyzersche krijgsmacht*, *mitsgaders haer quartieren*, *schansen ende legerplaetsen*, *in den jare* 1629.

Eene kaart van het beleg van 's Hertogenbosch.

Van 's mans werkzaamheden en verblijfplaats weten wij echter niets dan alleen dat hij den 10den Februarij 1613 jongman zijnde en wonende in het Oost-Einde te Delft, gehuwd is met C a t a l i n a A e l b r e c h t, jonge dochter, wonende aan de Verwersdijk aldaar. Waarom hij en zijn hier volgende broeder den naam van B e r e k e n r o d e aannam, weet men niet op te sporen, misschien zijn zij wel eenige tijd in het gehucht Berkenrode, bij Haarlem, met der woon gevestigd geweest.

Zie Mr. J.T. B o d e l N i j e n h u i s, *Over de Nederl. Landm. en Kaartengrav. Floris Balthasar en zijne zonen*, overgedrukt uit het *Instituut* enz., 1845 n°. 4, bl. 25-27.

[Balthasar Florisz van Berckenrode]

BERCKENRODE (BALTHASAR FLORISZ VAN), de derde zoon van Floris Balthasar en Dircktge Zijmons van Overvest, was mede een zeer bekwaam kaartengraveur, en erlangde van zijnen vader zijne opleiding, die hem al vroeg tot zijne medehulp gebruikte, zoo als uit diens kaarten van Delfland en Schieland blijkt, wier aanvang reeds tot 1609 opklimt. Hij schijnt zijnen vader als gezworen Landmeter te zijn opgevolgd en zich in 1626 te Amsterdam te hebben nedergezet, doch in 1636 werd hij Landmeter van de Generaliteit en vestigde zich als zoodanig te 's Gravenhage. De rust des bestands deed hem na de dood van zijnen vader eerst de topographie ter hand nemen. Men vindt althans, tot twee malen toe geteekende kaarten, over bepaalde topographische punten, aan hem als Landmeter opgedragen; punten beide in Delfland, dus in de nabijheid van zijne toenmalige woonplaats gelegen, namelijk eene *kaart van het Noord-Nieuwland*, zijnde het buitendijks gelegen land ten W. en N.W. van Maassluis, *gecarteerd en gemeten in den jare* 1618, *den* 29 *October bij Balthasar Floris*, gezworen Landmeter, welke kaart in kleuren en zeer uitvoerig geteekend is, en eene geteekende *Plattegrond van Vlaardingen en de omstreken door hem gemeten en geteekend* in 1619, één blad in folio, welk werk op groote schaal in kleuren en net bewerkt is.

Voorts bestaan nog van zijne hand: eene groote kaart van geheel Holland en Westfriesland, onder den titel van *Nova et accurata totius Hollandiae Westfrisiaeque topographia*, *descriptore Balthazaro Florentio à Berkenrode Batavo*, zij is vervat op 11 klein folio-, 2 halve folio bladen en 4 strooken, waarop de titel voorkomt. Er bestaat van deze kaart, welke het eerst in 1620 het licht zag, eene tweede uitgave van 1651, en eene derde doch zonder jaar, beide in 15 klein folio en 12 halve folio bladen.

Plattegrond van Amsterdam, bevattende de teekening van alle de gebouwen in opstand voorgesteld, in 9 groot folio bladen, welke later door hem met een tiende vol toevoegsels en verbeteringen vermeerderd werden.

Kaartje van Amstelland.

Caerte van Rotterdam, gezamenlijk bewerkt met den plaatsnijder E.S. Hamersvelt.

Kaart van het bisdom Utrecht, gegraveerd door E.S. Hamersvelt, in folio.

't Graafschap van Holland, in folio, gegraveerd door S. Rogiers.

Het zelfde in langwerpig 4°.

Kaart van Rijnland en *Amstelland*.

De zelfde in langwerpig. 4°.

Kaart van Delfland en Schieland, een blad in folio.

De zelfde in langwerpig 4°.

Kaart van het eiland van Dordrecht, *de Alblasser- en Crimperwaart*, *het eiland van de Clundert*, *de landen van Vianen*, *Gorkum*, *Leerdam*, *Altena en Heusden* enz., een blad in folio.

De zelfde in langwerpig 4°.

Kaart van het Hertogdom Gelderland, gegraveerd door A. Gois, op een blad in folio.

Schets van het beleg van 's Hertogenbosch in 1629, in 6 bladen, behalve nog zes bladen tekst waarvan de fortificatiën echter door Theodorus Niels, de figuren door Adriaan van der Venne, en het overige door S. Savri en onzen Berckenrode gegraveerd zijn.

Kaart van Westfriesland, in één blad folio.

De zelfde in langwerpig 4°.

Eene uitvoerige afbeelding (de platte grond en opstand) van het prachtvol lustslot *Hondsholredijk*, onder den titel: *Delineatio domus aug. celciss. Princ. Fred. Henrici, Nassov., Princ. Araus. etc quae est Hondtholerdici. - S. Hoochheyts Hoff tot Hontsholerdick*.

Kaart van het beleg van Breda in 1637.

Kaart van den zeeslag bij Duins in October 1639.

Plan van het beleg voor 't Genniperhuis, in 1641, op twee bladen in folio.

Kaart van het beleg van Sas van Gent in 1644.

Kaart van de Beemster, in 6 groot folio bladen.

Waarschijnlijk is ook van zijne hand de plaat voorstellende:

De wt-tocht des vijants wuijt 't Huijs te Gennep op den negen en twintighsten Julij Anno 1641, in 2 bladen.

Berckenrode overleed in het najaar van 1645; of hij bij zijne weduwe Adriana van Schagen kinderen naliet, vindt men niet opgeteekend.

Zie Mr. J.T. Bodel Nijenhuis, *Over de Nederl. Landm. en Kaartengrav. Floris Balthasar en zijne zonen*, overgedrukt uit het *Instituut* enz., 1845 n°. 4, bl. 28-52.

[Hendrik Berckmans]

BERCKMANS (HENDRIK), kunstschilder, geboren te Klundert in 1629, ontving eerst onderwijs van Philip Wouwermans, daarna van Thomas Willebrorts en eindelijk van Jacob Jordaens. Hij had reeds vorderingen gemaakt in het historiële vak, toen hij onderscheidene portretten schilderde die hem zoo wel gelukte, dat hij bijna geene andere schilderijen meer vervaardigde. Hij trad in dienst van Graaf Hendrik van Nassau, Gouverneur van Hulst, die veel werk van hem maakte en tot wiens dood hij bijna niets anders dan voor hem arbeidde. Na 's Graven overlijden vestigde hij zich te Middelburg, waar hij schutterstukken zoo voor die stad als voor Vlissingen schilderde. Hij is omstreeks het jaar 1690 overleden. Onder eene menigte door Berckmans geschilderde portretten van groote en aanzienlijke mannen, zijn ook die van de Admiraals de Ruyter, Jan Evertsen en Adriaan Bankert, welk laatste in 's Rijks Museum te Amsterdam berust.

Zie: Houbraken, *Schoub. der Schild*. D. I. bl. 158; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II. bl. 361; *Biogr. Nation;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*. D. I. bl. 48; *Aanw. der Schilderijen berustende op 's Rijks Museum te Amst.*, bl. 9.

[Daniel Berckringer]

BERCKRINGER (DANIEL), een Paltzer van geboorte, doch die zich te Groningen in de Letteren had geoefend, was eerst onderwijzer der kinderen van den Koning van Bohemen. In 1640 werd hem door aanbeveling van de Koningin van Bohemen het onderwijs der Praktische Wijsbegeerte aan de Hoogeschool te Utrecht opgedragen, en in 1648 werd hij tot Hoogleeraar der Welsprekendheid aangesteld, terwijl hij dat ambt aanvaardde met eene verhandeling *over den lof der Welspekendheid*.(1) Hij overleed den 24 Julij 1667 en was gehuwd geweest met Maria van Drongen, die hem reeds op het laatst van December 1648 in de dood was voorgegaan. Hij heeft, naar het schijnt, geene kinderen maar wel onderscheidene werken nagelaten, zoo als:

Institutiones Oeconomicae didactico-problematicae, Traj. 1642.
Oratio in obitum Jacobi Ravensbergii, 1650.
Oratio in obitum Aemilii, 1660.
Exercitationes Ethicae, *Oeconomicae*, *Politicae*, Traj. 1662.
Dissertatio de Cometis, *utrum sint signa*, *an causae*, *an utrumque*, *an neutrum*, Traj. 1665.
Dissertatio de Quaternario Pythagorico, 1667.

Ook schreef hij:

Examen elementorum Philosophicorum de bono cive contra Hobbesium, hetwelk echter niet schijnt te zijn uitgegeven.

Hij moet mede de Latijnsche lier gehanteerd hebben.

Zie Burman, *Traj. erud.*, pag. 24 et 25.

[Johan van Berendrecht]

BERENDRECHT (JOHAN VAN) of VAN BEERENDRECHT, Schout te Leiden, deed in het geheim vele onroomschen waarschuwen tegen de lagen van den Hertog van Alva, toen deze in 1568 den toeleg had gesmeed, om de Protestanten des nachts vóór Asschen-Woensdag, aan vele oorden tevens te verrassen, waartoe onderscheidene gemagtigden waren afgezonden; zoodat, door die waarschuwing van Berendrecht, alle die ongelukkigen te Leiden het gevaar ontkwamen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IV. bl. 230 (163), Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 471; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 265; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[H. Berendreght]

BERENDREGHT (H.) behoorde hoogst waarschijnlijk tot het zelfde geslacht als de voorgaande. Hij wordt genoemd onder de Verbonden Edelen in 1566, gelijk zijn naam voorkomt op eene naamlijst van Frans van Mieris, bij Te Water, *Verb. der Edelen*, D. IV. bl. 39. Van zijne lotgevallen schijnt niets anders bekend te zijn.

Zie Te Water, *Verb. der Edelen*, D. II. bl. 193, D. III. bl. 470, waar ook nog anderen van dien zelfden naam vermeld worden.

(1) *Oratio de Laudibus eloquentiae.*

[Hendrik Berends]

BERENDS (HENDRIK) ook wel H e n d r i k B e r e n d s H u l s h o f f, was een zoon van B e r e n d H e n d r i k s, die in de buurschap

Zenderen, onder Borne, leefde; zich tijdens de Spaansche onlusten aldaar schuil hield; in 1626, toen Oldenzaal door Graaf Ernst Casimir was ingenomen, zich als Doopsgezinde openbaarde en de stamvader van het geslacht der Hulshoffs geweest is; welke naam ontleend is van het erf Hulshoff, halverwege Borne en Almelo, dat Berend Hendriks later gekocht heeft. Hendrik Berends was van zeer goede geestvermogens, zoodat hij het landmeten door eigen oefening leerde. Even als zijn vader Doopsgezind zijnde, werd hij omstreeks 1690 tot Oudste bij de Oude Vlamingen aangesteld. In die betrekking deed hij twee reizen naar Polen en Poolsch Pruissen, inzonderheid naar Dantzig, ten einde aldaar den Doop en het Avondmaal toe te dienen. Eene dier reizen deed hij in 1719, bij welke gelegenheid hij te Dantzig 31 aankomelingen doopte; de verkiezing van twee Dienaars in het woord bestuurde; zekere tegen eenen Broeder gerezene zwarigheid uit den weg ruimde, als mede het Avondmaal en de Voetwasschig bediende. Na eene afwezigheid van 12 weken, kwam hij van deze reis, met zijnen broeder Arent Berends, terug. Van hem wordt getuigt, dat hij een zeer ijverig en welsprekend man en een beroemd Oudste onder de Doopsgezinde Oude Vlamingen is geweest. Hij overleed hoog bejaard, in 1745, te Borne, werwaarts hij van Zenderen vertrokken was.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Gron.*, *Overijssel en Oostfriesl.*, D. I. bl. 18, 19, 111, 130, 143 en 156.

[Kornelis van Berensteyn]

BERENSTEYN (KORNELIS VAN), een Haarlemmer, was een Latijnsch dichter, die eenige schriften uit het Spaansch in het Nederduitsch en Latijn heeft overgezet. Hij overleed in zijne geboortestad in 1595.

Zie C. de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 17.

[Johan Berg]

BERG (JOHAN) of BERGH, een Regtsgeleerde, van deftigen huize, uit Naarden afkomstig, doch inwoner en Vaandrig der Burgerij te Amsterdam, woonde met acht matrozen, ten zijnen koste in 1672 aangeworven, op het schip de stad Utrecht, gevoerd door Kapitein Johan Bont, tot het smaldeel van den Vice-Admiraal de Liefde behoorende, den 7den Junij van dat jaar, den slag voor Soulsbaai tegen de Engelschen bij, en had het geluk ongedeerd thuiswaarts te keeren.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 668; Montanus, *Leven van Willem den Derden*, D. I. bl. 191; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 24.

[Frans Jacob Alexander Berg]

BERG (FRANS JACOB ALEXANDER), geboren te 's Hertogenbosch den 25 Julij 1755, een zoon van Ernst Willem Berg, Luitenant-Kolonel der Genie en Ingenieur-Directeur der Fortificatiën, en van Agatha Agnes Bagelaar, stamde af van een adellijk geslacht in Lijfland, waar het reeds ten tijde van het bestuur der grootmeesters van de Duitsche orde gevestigd en onder nummer 23 van het adelsmatrikel van het hertogdom Lijfland opgenomen

was[1]. Na eerst in mindere rangen gediend te hebben, werd Frans Jacob Alexander Berg op den 24sten Januarij 1790 benoemd tot Kapitein-Ingenieur effectief, en als zoodanig onder den Gouverneur Baron van Boetzelaar belast met de verdediging van de Willemstad tijdens het beleg in Maart 1793, waarbij hij zijne bijzondere bekwaamheid en veel moed aan den dag legde.

Nog in het zelfde jaar vertrok hij naar het leger in Vlaanderen, om bij den Erfprins van Oranje als Adjudant dienst te doen. Reeds in Augustus sneuvelde hij in een gevecht tegen de Franschen bij Lincelles.

Zijne afbeelding *en silhouette* vindt men achter de voorrede van het hier onder vermelde werk,

Het wapen van het geslacht Berg is van goud, met eenen vleugel van sabel, verzeld *en chef* van twee, *en pointe* van eene zespuntige ster van zilver. Tot helmteeken eene vlugt *a dextre* van goud en *a sinistre* van sabel, tusschen welke twee sterren van het schild.

Zie P. van Oldenborgh, *Belegering en verdediging van de Willemstad in Maart* 1793, bl. 22 en volgende, uit familiepapieren aangevuld.

[Otto Willem Johan Berg]

BERG (OTTO WILLEM JOHAN), een broeder van den voorgaande, geboren te 's Hertogenbosch den 5 Maart 1752, vestigde zich, na zijne studiën aan de hoogeschool te Utrecht volbragt te hebben, als Advokaat te Amsterdam, en was in 1781 een der medeoprigters van het *Vaderlandsche fonds*, *tot aanmoediging van 's Lands Zeedienst*, en later als ijverig Patriot in het bestuur van verschillende genootschappen en commissiën, welke in die dagen tot opbeuring van den publieken geest moesten strekken. In 1786 was hij ontvanger en bestuurder van den *Nationalen Onderstand*, *ter Bevordering van de gewigtigste Belangen des Nederlandschen Volks*, en in 1787 een van de burger geconstitueerden benoemd bij acte van qualificatie, doch sedert onttrok hij zich aan alle bemoeijingen met staatszaken, om zich onverdeeld te wijden aan de belangen van het bankiershuis Goll en Comp., waarvan hij door zijn huwelijk met Johanna Catharina Goll van Frankenstein deelgenoot was geworden. Hij werd in 1814 benoemd tot een der Notabelen en later door aankoop eigenaar van de heerlijkheden Dussen-Mulikerk en Middelburg, welke bij zijn overlijden in 1825 op zijne beide zonen, uit zijne tweede echtgenoote Jeanne Arendine Changuion, overgingen. Hij was een man van onbekrompene liefdadigheid begaafd met veel zin voor schoone

(1) Verschillende leden van dit geslacht hebben bij den inval van Lodewijk XIV, in 1672, den Staat der Vereenigde Nederlanden met eere als krijgslieden gediend Van een hunner zijn verschillende afstammelingen tot hooge militaire rangen opgeklommen, en in 1825 is dit geslacht in den Nederlandschen Adelstand ingelijfd.

kunsten, waarvan zijne verschillende verzamelingen de blijken opleverden.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. III. bl. 344, D. XI. bl. 321, D. XVII. bl. 73, uit de familiepapieren aangevuld.

[Jonkheer Frans Ernst Berg]

BERG (Jonkheer FRANS ERNST) *van Middelburg*, jongste zoon van den voorgaande, uit diens tweede huwelijk met J e a n n e A r e n d i n e C h a n g u i o n , geboren te Amsterdam, den 8 Januarij 1803, maakte zich de voordeelen eener beschaafde en geletterde opvoeding, welke hem in ruime mate mogten te beurt vallen met ijver en het beste gevolg ten nutte. Reeds vroeg muntte hij onder de kweekelingen der Doorluchtige school van zijne geboortestad uit, en gaf in het jaar 1822 eene schoone proeve van zijne vorderingen in de kennis der oude letteren en der regtsgeleerdheid, door de openbare verdediging van zijne verhandeling *over den regtsgeleerde naar het gevoelen van Cicero*.[1] Sedert leidde hij zich meer en meer op het volkenregt en de staatkundige geschiedenis, als de vakken zijner keuze, toe. Op den 2den December 1824, verkreeg hij aan de Utrechtsche Hoogeschool den welverdienden eeretitel van Doctor in de beide regten, na het verdedigen van zijne keurig bewerkte verhandeling *over de Verdragen van Bescherming uit de Geschiedenis*, *en het Staats- en Volkenregt opgehelderd*.[2]

De regtspraktijk, tot welker oefening hij zich eerlang in zij ne geboortestad nederzette, nam hij met ijver waar. Hij zocht daarin echter minder een middel van bestaan, dan eene gelegenheid om zijne verkregene kundigheden ten algemeenen nutte aan te wenden. Doch de zwakke staat zijner gezondheid verwijderde hem spoedig van de pleitzaal, waarin anders zijne scherpzinnigheid en regtskennis hem, buiten twijfel, op den duur eene eervolle plaats zouden verzekerd hebben. Zij belette hem echter niet, om zijne letteroefeningen ijverig voort te zetten, en in onderscheidene betrekkingen zoo veel nut te stichten, als in zijn vermogen was. Zoo mogt de plaatselijke schoolcommissie te Amsterdam, hem een geruime tijd achtereen, onder hare kundigste en werkzaamste leden tellen. Ook deelde hij de vruchten zijner geleerde nasporingen gaarne mede in de verschillende letterkundige genootschappen, binnen die handelstad gevestigd. Twee der vele daar gehoudene verhandelingen, met name zijne *Vergelijking tusschen de Pheniciërs en Hollanders*, en zijn vertoog *over den invloed der Vaderlandsche Geschiedenis op het Nederlandsche Staatsregt*, zijn in het *Magazijn voor Wetenschappen*, *Kunsten en Letteren* van den Hoogleeraar v a n K a m p e n , door den druk gemeen gemaakt,[3] en kunnen, nevens zijne beantwoording der vraag: *in*

(1) *Disputatio de Jurisconsulto e sententia Ciceronis*.
(2) *Dissertatio inauguralis de Foederibus Patrocinii*, *ex Historia et Jure Publico atque Gentium illustratis*.
(3) Zie dat *Magazijn*, D. VII. bl. 349 en volg., D. X. bl. 247 en volg.

hoe verre, *volgens de jongste verdragen*, *de onzijdige vlag de waar dekt*, in de *Bijdragen tot regtsgeleerdheid en wetgeving*, van de Hoogleeraren Mr. C.A. den Tex en Mr. J. van Hall geplaatst,[1] ten bewijze van zijne onafgebrokene werkzaamheid strekken. Daarvan gaf hij mede blijk in twee verhandelingen, welke door het Provinciaal Utrechtsche genootschap van kunsten en wetenschappen achtereenvolgens met het goude eeremetaal bekroond werden. De eerste aan welke, in den jare 1827, de uitgeloofde eerepenning werd toegewezen, diende tot antwoord op de vraag, vorderende, *eene opgave der redenen en omstandigheden*, *welke de afschaffing van de Kaapvaart doen wenschen; vervolgens een onderzoek naar derzelver mogelijkheid en gepastheid; en*, *deze betoogd zijnde*, *eene aanwijzing*, *op welke wijze*, *onder welke voorwaarde en met welke bepalingen dat gewenschte doel zou kunnen bereikt worden*. Het antwoord op deze belangrijke vraag, kwam in het jaar 1828, onder den titel: *Verhandeling over de afschaffing der Kaapvaart*, te voorschijn.

Niet minder roem behaalde Berg, door zijne beantwoording van eene andere vraag, later door het zelfde genootschap uitgeschreven: *Welken invloed had het Hanzeeverbond op den voortgang; de vertraging en de voorwerpen van den Nederlandschen handel? In welke betrekking stonden onze Koopsteden tot het Verbond*, *en gedurende welken tijd?* Zijn antwoord op deze veelomvattende vraag, in Maart 1843 naar verdienste met goud bekroond, en nog in den loop van het zelfde jaar in het licht gegeven, beveelt zich niet slechts door bondigheid en volledigheid van inhoud, rijkdom van geschiedkundige kennis en oordeelkundige behandeling des onderwerps maar ook door keurigheid en levendigheid van stijl en voordragt op het gunstigst aan, en is in alle opzigten geschikt om zijne letterkundige roem tot de laatste nakomelingschap over te brengen.

Behalve de gezegde Verhandelingen bestaat er nog van zijne hand eene beoordeeling van *A Digest of the Lands of the United States*, *including an abstract and the judicial decisions relating to the constitutional and statutary sun. With notes explicatory and historical*, bij Thomas F. Gordon, Philadelphia 1827, in de meergenoemde *Bijdragen tot Regtsgeleerdheid*, welke mede van 's mans regtsgeleerde kennis de doorslaandste blijken draagt[2].

Het schijnt dat Berg ook het voornemen had opgevat om zijne krachten aan het schrijven van eene *Algemeene Geschiedenis van Handel en Zeevaart* te beproeven, doch zijne vroegtijdige dood belette hem dit plan ten uitvoer te brengen.

Reeds sedert eenige jaren was zijne gezondheid aan het wankelen; eene reis tot herstel daarvan, in het laatst van 1831

(1) Zie de gezegde *Bijdragen*, D. II. bl. 247 en volg.
(2) Zie die *Bijdragen*, D. V. bl. 249-281.

ondernomen, naar de zoeler luchtstreek van Italië en bijzonder zijn verblijf aldaar gedurende omtrent acht maanden, had tot verbetering veel bijgedragen; doch later verhieven zich de vroegere aanvallen, en hij nam in October 1833 het besluit, weder de reis derwaarts aan te nemen, om niet terug te keeren dan volmaakt hersteld; doch dit mogt hem niet gebeuren, want hij bezweek den 8 Januarij 1834 te Nizza, onder het geweld zijner kwaal.

Bij liet bij zijne echtgenoote Margaretha Dedel, kinderen achter.

Zie *Algem. Konst en Letterb.*, 1827 D. II. bl. 89, 90 en 137, 1828 D. II. bl. 21, en 1833 D. II. bl. 77 en 78; Den Tex en van Hall. *Bijdr. tot Regtsgel. en Wetgev.*, D. VIII. bl. 164-168, en vooral M. Siegenbeek, in de *Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden*, gehouden den 19 van Zomermaand 1834, bl. 33-39, dien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Willem Graaf van den Berg]

BERG (WILLEM Graaf VAN DEN). Zie BERGH (WILLEM Graaf VAN DEN).

[Theodoor Kornelis van den Berg]

BERG (THEODOOR KORNELIS VAN DEN) of THEODORUS CORNELIUS BERGIUS, een zeer geleerd man en Rector der Latijnsche school te Utrecht, waar hij ook geboren was, heeft geschreven:

Prosopopoeia adflicti et corrupti Belgii. Traj. typis Herm. Borculoii.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Hist. en Outh.*, D. II. bl. 143, Burman, *Traj. erud.*, p. 27; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Jan van den Berg]

BERG (JAN VAN DEN), Kunstschilder, geboren te Alkmaar in het midden der zestiende eeuw, was van der jeugd af aan tot de kunst geneigd, en werd, om daarin op vaste gronden onderwezen te worden, bij Hendrik Goltzius besteld. Daar echter zijn vader een schoolmeester was en deze met der woon naar Braband vertrok, moest van den Berg een tijd lang als ondermeester, hem behulpzaam zijn en het penseel met de pen verwisselen. In zijne tusschentijd nam hij evenwel de penseeloefening naarstig waar, te meer doordien hij gelegenheid vond om met Pieter Paulus Rubbens in kennis te geraken, die den ijver tot de kunst hoe langer hoe meer in hem aanvuurde. Jan wist ook zoodanig de gunst van dezen roemrijken kunstenaar te winnen, dat deze hem tot Rentmeester en opzigter over zijne landgoederen aanstelde, waarom hij zich meest te IJperen moest ophouden, alwaar hij ook overleden is.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Konsts.*, D. II. bl. 15 en 16. van Hogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Matthys van den Berg]

BERG (MATTHYS VAN DEN), Kunstschilder, een zoon van den voorgaande, geboren in het jaar 1615 te IJperen, leerde eerst de kunst bij zijnen vader, die gelegenheid vond om hem tevens het

onderwijs van Petrus Paulus Rubbens te doen genieten, waarvan hij geen der geringste leerlingen werd. Matthys had een vaste hand van teekenen, en was onophoudelijk bezig, zelf tot in zijn ouderdom, met naar het leven en de beste schilderijen die hem voorkwamen te teekenen. Doch zijn vernuft door het gestadig navolgen van anderen, als het ware stomp geworden, verstrekte tot een beletsel, om iets van eigen vinding te vervaardigen; immers men vindt wel van hem een overvloed van kunstige namaaksels, maar zelden een stuk van eigen ordonnantie. Veel malen teekende hij het afbeeldsel van zijnen vader, in allerlei stand en kleeding, waarvan sommige teekeningen onder de kunstminnaars berusten. Hij werd den 1 Augustus 1646 broeder van het St. Lukas-gilde te Alkmaar, en overleed aldaar in 1687.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Konsts.*, D. II. bl. 15 en 16; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woorderb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts. Biogr. Univers*.

[Isaak van den Berg]

BERG (ISAAK VAN DEN), die in het laatste gedeelte der zeventiende eeuw leefde, studeerde eerst in de Regten en werd tot meester in die wetenschap bevorderd, doch diende daarna eenige jaren zijn vaderland, de Republiek der Vereenigde Nederlanden, als Kapitein. Met een ongemak aan de voeten bezocht zijnde, geraakte hij buiten staat om langer dienst te kunnen doen, en begaf zich alzoo weder aan de beoefening der regtsgeleerdheid. Hij verzamelde een groot aantal Consultatiën en Advijsen van voorname Nederlandsche Regtsgeleerden bijeen, en maakte die in 1692 door den druk gemeen, onder den titel van *Nederlandsch Advijsboek*, in 4 deelen in 4°, daar hij nog een vijfde bijvoegde, onder den naam van *Kort Begrip*. Dit werk hetwelk ongemeen getrokken werd, was echter om zoo te spreken bezaaid met drukfeilen, die het genoegzaam op elke bladzijde ontsierden. In 1705 gaf de schrijver een tweede druk daarvan in het licht, die geheel verbeterd, van de veelvuldige drukfeilen gezuiverd, en met aanmerkelijke Advijsen is vermeerderd, en waarbij nog daarenboven achter ieder der 4 deelen een uitvoerig register is geplaatst, tevens tot Kort Begrip van dit werk verstrekkende; terwijl er, nadat van den Berg reeds lang overleden was, in 1785 een derde druk van verscheen, nadat Kornelis van der Kop daarop in 1782 reeds een *vervolg* geleverd had, onder den titel van *Nieuw Nederlandsch Advijsboek* of *Vervolg op het Advijsboek van J. van den Berg*, 's Grav. 1782, 2 deel. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en II; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univ*.

[Cornelis van den Berg]

BERG (CORNELIS VAN DEN), geboren te Haarlem, den 9 Januarij 1699, was een ijverig kunstminnaar, die zelf de kunst beoefende;

niet alleen' teekende, maar' ook etste hij, blijkens zijn eigen portret, door hem eens in 1759 en andermaal in 1764 geteekend en in het koper gebragt. Hij overleed in zijne geboorteplaats in 1775.

Van den Berg legde zich bijzonder toe op de kennis van alles wat betrekking had tot de schilderkunst, zoo als blijkt uit de *Aanteekeningen over de werken der Plaatsnijders*, beginnende van de alleroudste tot de toenmalige, welke hij bij zijn overlijden in handschrift naliet.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, bl. 114 en 115.

[Ahazuerus van den Berg]

BERG (AHAZUERUS VAN DEN), geboren te Dordrecht den 20 Februarij 1733, werd den 15 April 1760 Proponent bij de Classis van Dordrecht. Beroepen te Bruchem-en-Kerkwijk, werd hij aldaar bevestigd den 14 Maart 1762 en vertrok van daar in 1766 naar Barneveld. Terwijl hij ter laatstgemelde plaatse stond, werd hij in het jaar 1772 door de Heeren Staten van Gelderland verkoren tot het helpen kiezen en vervaardigen van de nieuwe Psalmberijming ten openbaren gebruike der Hervormde kerken in ons Vaderland. Zijne roemwaardige pogingen in dit gewigtig werk deden 's mans bekwaamheden meer bekend worden, en de achting voor zijne ware verdiensten bij alle kundigen hooger rijzen. Het is niet onwaarschijnlijk, dat de destijds aan den dag gelegde kunde en werkzaamheid medegewerkt hebben, om hem bij de eerst volgende gelegenheid te doen beroepen tot Euangeliedienaar te Arnhem, zoo als zulks in 1776 plaats had. Ook werd de verdiende roem van uitnemende bekwaamheid oorzaak, dat hem in 1780 het Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid aan de Geldersche Akademie te Harderwijk werd aangeboden, waarvoor hij echter heuschelijk bedankte. Zijne loffelijke bemoeijingen ten tijde van de invoering der nieuwe Psalmberijming, hewoog de Staten van Gelderland om hem in 1803 te benoemen tot Lid der Commissie, belast met het verzamelen, uitkiezen en beschaven van eenen bundel Euangelische Gezangen, ten dienste der Hervormde gemeenten in ons Vaderland, onder welke ook eenige zijn, die door hem of oorspronkelijk gedicht, of van elders overgenomen en op eene bevallige wijze vertaald zijn. Hij mogt echter de invoering van die Gezangen, welke den 18 Januarij 1807 plaats had, niet beleven, als zijnde reeds den 6 dier maand ten grave gedaald.

Van den Berg bezat een rijken schat van kundigheden, met name in de kerkelijke en wereldlijke geschiedenissen, zoo algemeene als van ons Vaderland. Hij was een uitmuntend Prediker, die in zijne leerredenen de regelen van eene gezonde uitlegkunde volgde. Ook was hij welsprekend, en het ontbrak hem nimmer aan eenen vooraad van gepaste woorden, om zijne gedachten duidelijk en krachtig uit te drukken, en zijne volzinnen hadden eene behagelijke ronding. Van het bijzonder onderwijs in de Godsdienst maakte hij veel werk. Daarvan getuigen de leerboeken door hem vervaardigd, welke zoo zijn ingerigt, dat men tot dien tijd toe

niets van dien aard bezat. In kleinere en grootere kerkelijke vergaderingen trok hij zich alles, wat tot de goede orde, de weering van ergernissen en de bevordering van stichting en godsvrucht behoorde, zeer ijverig aan. Bij alle gelegenheden gaf hij daarin doorslaande proeven van kennis, schranderheid en werkzaamheid. Ook bezat hij een zonderling vermogen om anderen tot datgene over te halen, hetwelk hij oorbaar vond, en om vervolgens ook te bewerken dat het beslotene onverwijld werd ten uitvoer gebragt. Dit zag men ook vooral in de buitengewone omstandigheden, waarin de Hervormde gemeenten hier te lande, in het laatst der vorige eeuw, geraakt waren; toen deze zoo zorgelijk en donker werden, dat de meeste opzieners der gemeenten neêrgeslagen en als radeloos stonden, toen was hij de man, die moeds genoeg bezat, om deze zaak op zich te nemen. Met eenen vurigen ijver vatte hij den arbeid aan; tegenstand van alle kanten stond hij door met een taai geduld; zijn vernuft gaf hem allerlei maatregelen aan de hand; en met mond en pen beiden bragt hij het zoo verre, dat zij overal in werking kwamen. Niet alleen bepaalden zich zijne werkzaamheden tot de gemeenten van het gewest zijner inwoning, maar zij strekten zich zelfs tot die van ons geheele Vaderland uit. Aan zijne pogingen mag men het dan ook grootelijks dank weten, dat in die tijden groote onheilen van de Nederlandsche kerk werden afgeweerd.

Als Nederduitsch Dichter verdient v a n d e n B e r g mede hoogen lof. ‘Zijne dichtstukken zijn eenvoudig, schoon, natuurlijk, vol gevoel, ademen reine godsvrucht en echte Christelijke deugd; zij spreken onmiddelijk tot het hart en dragen het kenmerk van waar godsdienstig gevoel’[(1)].

De volgende werken zien van hem het licht:

Bijbelsche Historievragen, *tot gebruik van Katechisatiën en Christelijke huisgezinnen*, Arnh. 1778. kl. 8°, waarvan de eenenvijftigste druk in 1848 te Arnhem het licht zag, terwijl er zelfs eene vertaling in de Fransche taal van bestaat onder den titel van *Abrègè de l'Histoire sainte*, *à l'usage des Enfans*, Arnh. 1845, kl. 8°., en Ds. C.E. v a n K o e t s v e l d er nog in onze dagen eene verkorting van bewerkte, onder den titel van: A. v a n d e n B e r g , *Bijbelsche Historievragen*, *tot gebruik van Katechisatiën en Christelijke huisgezinnen*, *verkort*, Arnh. 1845, kl. 8°.

Proeven van Geestelijke Oden en Liederen, Utr. 1779, 2 dn. kl. 8°., tweede druk Utr. 1806.

Leerreden over Ps. CIII, *vs.* 1-4, Arnh. 1784. 8°.

Korte vragen uit de Kerkelijke Historiën, *ten vervolge op de Bijbelsche Historievragen*, Arnh. 1784, kl. 8°., van welke in 1841 te Arnhem een zesde, door H.H. D o n k e r C u r t i u s herziene, druk het licht zag.

(1) W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I. bl. 279.

Levensberigt van J.F. Martinet, Amst. 1796. gr. 8°.

Verdediging van de zaak der Hervormden, *betrekkelijk de Kerkelijke en Armengoederen*, *door de Gedeputeerden van de Synode der Hervormde gemeenten in Gelderland*, Amst. 1797, van welk geschrift, ofschoon op naam van de gezamenlijke Gedeputeerden van de Synode uitgegeven, nogthans buiten twijfel niemand dan van den Berg de schrijver was.

Uitbreiding van de Bijbelsche Historievragen, Arnh. 1801. kl. 8°., derde druk Arnh. 1835.

Gedachten over Geestelijke Oden en Liederen, Utr. 1802. 8°.

Vervolg op de Gedachten over Geestelijke Oden en Liederen, Utr. 1803.

Bovendien bezorgde hij, gezamenlijk met Johannes Florentius Martinet:

Geschenk voor de Jeugd, Amst. 1781, 12 stukjes kl. 8°. met pl.

Nieuw geschenk voor de Jeugd, Amst. 1792, 6 stukjes 12°. met pl.

Van den Berg was Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden en van eenige dichtgenootschappen. Zijne afbeelding is door J. Houbraken, naar de teekening van H. Pothoven, gegraveerd. Zijn stoffelijk overschot rust in de Groote of St. Eusebiuskerk te Arnhem, onder eene grafzerk, waarop te lezen staat:

Auasuerus van den Berg,
geb. 20 Feb. 1733, gest. 6 Jan. 1807.

Nu ken ik langer boei noch band
Aan aarde en aardsche dingen,
Daar boven is mijn vaderland
Bij al de Hemellingen.

Zie, behalve het aangehaalde werk, van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* (de Jong,) *Alphab. Naaml. van Boeken;* (Brinkman,) *Alphab. Naaml. van Boeken.;* E.J. Post, *Leerrede ter Gedacht. van A. van den Berg*, Arnh. 1807; J.W. te Water, *Aansp. in de Jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden*, *den 7 van Hooim.* 1807, bl. 20-24; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, 1793-1802, D. V. bl. 220; van Kampen, *Beknopte Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 252; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 359, 378 en 379.

[Gijsbertus Johannes van den Berg]

BERG (GIJSBERTUS JOHANNES VAN DEN), geboren te Rotterdam den 1sten November 1769, legde de gronden der teekenkunst bij den kundigen onderwijzer J.Z. de Prey, en bleef de beoefening der kunst gedurende eenige tijd in deze zijne geboorteplaats voortzetten. Vervolgens begaf hij zich tot verdere oefening naar Antwerpen, waar hij drie jaren verbleef, en wegens zijnen ijver en zijne bekwaamheid in het teekenen naar pleister en

naar het levend model zeer geprezen werd. Van daar ging hij naar Dusseldorp en Manheim; in deze plaatsen hield hij zich gedurende drie en een half jaar op, en bestudeerde de kunststukken, welke toen in de beroemde Keurvorstelijke galerijen aldaar gevonden werden; hij kopiëerde onderscheidene stukken van de voornaamste Meesters in zijn vak, zijnde het historieschilderen, en daar Dusseldorp hem eenen schat van stukken door het overheerlijk penseel van zijnen stadgenoot, den beroemden van der Werf, aanbood, verzuimde hij niet om daarvan gebruik te maken, ter uitbreiding van zijne kundigheden. Ook heeft hij in die galerijen onder anderen eenige fraaije kopijen, naar portretten door den grooten van Dijk, vervaardigd.

Niet minder dan te Antwerpen bood men daar zijne talenten hulde; een gouden eerepenning wekte zijnen kunstijver nog meer op, en deed hem besluiten om ook Italië te gaan bezoeken, doch, tot zijne gevoelige spijt, werd hij door onvoorziene omstandigheden belet, dat ontwerp ten uitvoer te brengen. Hij keerde naar zijne geboorteplaats terug, kwam er in 1790 aan en vestigde er zich.

Het Portretschilderen bestendiger werk en alzoo een beter bestaan opleverende dan het historische vak, koos van den Berg het eerstgenoemde. In het zelfde jaar werd hem ook de post van Corrector bij het Rotterdamsche teekengenootschap opgedragen. Vervolgens gehuwd zijnde, wijdde hij zich meer en meer aan het geven van onderwijs in de teekenkunst, en, wegens zijne kunde en geschiktheid, ontbrak het hem aan geene leerlingen. Bovendien had hij veel te doen met schilderen van portretten, vooral in miniatuur, zoowel om de juiste karaktermatige gelijkenis, als om de keurige uitvoering. Ook bestaan er van hem zeer fraaije portretten, eenvoudig doch kunstig, met zwart krijt en roodaard bewerkt. Door het geven van onderwijs en het portretteren had hij nu zoo vele bezigheden, dat hem weinig tijds voor het oefenen van andere vakken der kunst overbleef. Den post van Corrector bij het gemelde teekengenootschap, bleef hij gedurende een aantal jaren op eene allezins loffelijke wijze waarnemen, tot aan zijn overlijden, hetwelk den 4 September 1817 plaats had.

Van den Berg was niet alleen geacht om zijne kennis en talenten als kunstenaar, maar ook als mensch droeg hij om zijn braaf en minzaam karakter, gevoegd bij een juist oordeel, de algemeene achting weg.

Bij zijne echtgenoote, Gertrudis van Claveren, liet hij drie kinderen na, van welke zijn jongste zoon, Jacobus Everardus Josephus van den Berg, geboren te Rotterdam den 8sten November 1802, mede een zeer verdienstelijk schilder, en thans Eerste Hoofdonderwijzer aan de stads Teeken-Akademie te 's Gravenhage is.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Gesohied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 464-467; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, en vooral G. de Meijer, *Het edel karakter en kunstverdiensten van G.J. van den Berg*, Rotterd. 1817.

[Johannes Rudolphus van den Berg]

BERG (JOHANNES RUDOLPHUS VAN DEN), zoon van Johannes Everardus van den Berg en Maria Elizabeth Court, geboren te Djocjocarta op Java, den 11den October 1789, werd bij Koninklijk besluit van 9 Februarij 1815 n°. 50, benoemd tot Ambtenaar der derde klasse voor de dienst in Oost-Indië, en vertrok derwaarts den 24sten Maart 1816 met het schip *Cornelia*. In Indië aangekomen, werd hij door den Oud-Gouverneur Generaal Siberg, van wien hij een neef schijnt te zijn geweest, aanbevolen tot de betrekking van Resident van Saparoea, welke later opgeheven residentie bestond uit de eilanden Honimoa, Noesa-Laut en een gedeelte van de kust van Ceram. Naauwelijks bevond hij zich hier een jaar, of er barstte eenen opstand onder de Indianen uit, welke, naar sommigen willen, zou ontstaan zijn door de smadelijke bejegening, die de ongelukkige en onvoorzigtige Resident een der Indianen, Anthonij Rhébok, had doen ondergaan, terwijl anderen dien aan de ophitsing der Engelschen toeschrijven. Hoe dit zij, bij den aanvang van den opstand, den 17 Mei 1817, bonden de muitelingen van den Berg aan eenen der palen, waarin de klok van het kasteel hing; een inlandsch schoolmeester trad voor, sprak een kort gebed uit en de rampzalige werd met kogels doorboord. Zijne echtgenoote, Johanna Christina Umbgrove, omringd van hare drie schuldelooze kinderen, Johan Lubbert van den Berg, geboren den 3den Februarij 1812, Johannes Gerardus van den Berg, geboren den 6den December 1813, en Johannes Rudolf van den Berg, geboren den 23sten Augustus 1815, en bewusteloos van het ijsselijk lot dat haar boven het hoofd hangt, hoort eensklaps geweerschoten vallen, en verneemt alleen, van alles verlaten, weldra een woest getier van buiten, ziet eene bende woedende barbaren, met bebloede klewangs of hakmessen gewapend, het vertrek binnen dringen. Deze slepen de ongelukkige, met haar van angst gillend kroost, naar het kasteel. Het eerste hartverschenrend voorwerp, dat haar treft, is haar echtgenoot, zielloos in het bloed badende voor hare voeten. De bloeddorstige Indianen dringen de weerlooze slagtoffers in het zelfde vertrek, waaruit haar echtvriend ter slagtbank gevoerd werd, en gunnen haar geen tijd om de overmaat harer ellende te overzien. Hare teedere lievelingen worden voor hare oogen, onder het uitbraken der verfoeijelijkste verwenschingen, aan stukken gehouwen. Van wanhoop verwilderd, stort de rampzalige zinneloos ter neder; als tijgers scheuren zij de hoog zwangere vrouw het ligchaam open, en brengen haar onder de vreeselijkste folteringen ter dood. Het oudste zoontje van de alzoo wreedaardig omgebragte echtelingen, had zich, afschoon zijn regter oor door midden gekapt was en hij eene zware houw over het hoofd bekomen had, echter, gedurende deze ijzingwekkende gebeurde nis, door eene ingave der Goddelijke Voorzienigheid, stil gehouden, Toen de moordenaars naar elders gegaan waren, had de nieuwsgierigheid eenige der eilanders naar dit moordtooneel gelokt. Het kind

bemerkende, dat alles doodstil om hem heen geworden was, ligtte het bebloede hoofdje op, en zeide in het Maleisch tegen eene vrouw: *goewa belom mati* (ik ben nog niet dood). Deze door een diep medelijden voor het weerlooze deerlijk gewonde kindje getroffen, riep haren man, die het opperhoofd der muitelingen verzocht, om het te mogen behouden. De eerste woede der Indianen was nu bekoeld, en met de woorden: *tra perdoeli ambil itoe babi poetih* (het kan niet schelen, neem dat witte varken) gaf hij het weesje aan de goedhartige Indianen, die dadelijk de kwetsuren verbonden en het met zich in het woud namen. Naauwelijks was de Kommandant van het schip *Evertsen*, de Kolonel en Kapitein ter zee Quirijn Maurits Rudolph Ver Huëll, toen hij in November van dat zelfde jaar, na Haroeka weder bedwongen te hebben, zich als Bevelhebber der Baai van Saparoea te dier plaatse bevond, uit eenen naar boord van dat schip gezwommen slaaf van het aanzijn van dat kind onderrigt, of hij moedigde eenige Amboinesche burgers, die zich bij onze legermagt bevonden, aan, om alles te beproeven, ten einde het kindje op te sporen, hetwelk hun dan ook gelukte, zoodat het op het bivouae van Tiouw aan dien Kolonel werd uitgeleverd, die het bij zijne aankomst te Soerabaja, in Maart des volgenden jaars, aan 's kindjes daar wonende bloedverwanten overgaf.

Zie Ver Huëll, *Herinn. van eene Reis naar Oost-Indiën*, D. I. bl. 124-126, 239, D. II. bl. 56 en 57, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Hendrik van Bergaigne]

BERGAIGNE (HENDRIK VAN) woonde als Ritmeester het beleg van 's Hertogenbosch in 1629 bij, en wordt wegens zijn destijds gehouden gedrag onderscheidene malen met lof vermeld. Na het innemen dier vesting werd hij tot Hoogschout der stad aangesteld, welke waardigheid hij bekleed heeft tot zijne dood, den 6 October 1666.

Zie Bor, *Beschrijv. van 's Hertogenbosch*, bl. 361*; Geschiedk. Aant. omtrent Frederik Hendrik*, bl. 91.

[Joseph van Bergaigne]

BERGAIGNE (JOSEPH VAN), een Italiaan van oorsprong, maar te Breda geboren, was de zevende en laatste Bisschop van 's Hertogenbosch. Nog een jongeling zijnde begaf hij zich in de orde der Minderbroeders, daar hij welbaast blijken gaf van zijn verstand en zijne bekwaamheden. Door zijne Opperhoofden naar Spanje gezonden om zich in de Godgeleerdheid en heilige wetenschappen te oefenen, maakte hij zulke vorderingen dat hij, na tot Doctor in de Godgeleerdheid en Wijsbegeerte te zijn bevorderd, onderscheidene jaren aan de Akademiën van Keulen en Mentz in het openbaar onderwijs gaf, en het opzigt over de kloosters zijner orde had.

In het jaar 1616 werd hij door de Vaders van zijne orde, in het Provinciaal Kapittel vergaderd, aangesteld tot Minister Provinciaal over de kloosters aan den Rijnkant gelegen, en twee jaren daarna in het Generaal Kapittel, te Salamanca in Spanje

gehouden, met algemeene stemmen aangesteld tot Diffinitor en Commissaris-Generaal in Duitschland en Vlaanderen. In deze bedieningen behaalde hij veel lof, zoo als ook in de groote zaken en Gezantschappen in welke hij door den Keizer, de Koning van Spanje en andere Vorsten gebruikt werd. Hij was het huis van Oostenrijk zeer toegedaan, en daar hij bijzonder gezien was hij de Grooten en Vorsten van het Duitsche Rijk, bragt hij in 1636 veel toe tot de verkiezing van den Roomsch Koning F e r d i n a n d .

Wegens zijne verdiensten werd hij in het jaar 1638 tot Bisschop van 's Hertogenbosch benoemd, door Paus U r b a n u s VIII bevestigd en op den 27 October 1641 in de kerken der Minderbroeders en Recollecten ingewijd door den Aartshisschop van Mechelen, J a c o b B o o n e n , ten overstaan van de Bisschoppen van Gent en van Antwerpen, A n t o n i u s T r i e s t en G a s p a r N e m i u s , suffraganen van den Bisschop dier Provincie.

Daar echter de stad 's Hertogenbosch van Heer en openbare Godsdienst veranderd was, kon hij aldaar als Bisschop geen verblijf honden, noch de inkomsten daarvan, welke door de Hollanders in de gemeene kas gebragt waren, genieten. Daarom trok hij jaarlijks een aanzienlijk pensioen uit de Abdij van Tongerloo, welke voorheen met het bisdom van 's Hertogenbosch vereenigd was. Eindelijk werd hij, ofschoon Bisschop van 's Hertogenbosch blijvende, aangesteld tot den achtsten Aartsbisschop en Hertog van Kamerijk in het jaar 1645, maar eer hij zijn intrede in die stad deed, werd hij door den Spaanschen Koning P h i l i p IV; wiens geheime raad hij was, verkozen tot zijnen Plenipotentaris op den vredehandel te Munster, om een einde te maken aan den oorlog en de verschillen, welke tachtig jaren lang tusschen Spanje en Holland geduurd hadden. Terwijl hij tot dat groote werk zijn uiterste vermogen aanwendde, stierf hij, eer de vrede gesloten was, den 12 October 1647, en werd te Munster in de kerk der Vaderen Minderbroeders begraven. Doch zijn lijk werd in 1663 naar Antwerpen overgebragt, en aldaar begraven in het koor der Paters Minoriten.

Zijne zinspreuk was: *Fortiter et mansuete* (Dapper en zachtmoedig).

Zie *Oudheden en Gestichten van 's Hertogenbosch*, bl. 243-255; (A. v a n G i l s .) *Kath. Meyer. Memorieb.*, bl. 93; *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1846 D. I. bl. 355.

[Nicolaas van Bergchem]

BERGCHEM (NICOLAAS VAN). Zie BERGHEM (NICOLAAS VAN).

[Rutger Ten Berge]

BERGE (RUTGER TEN), geboren te Bentheim, was in 1672 stadent te Groningen, en werd toen Luitenant bij het Studentenkorps, dat 150 man sterk, gedurende het beleg van die stad in 1672, de wapens opvatte, en de grootste diensten bewees. Aan de kloekmoedigheid dier jongelingen toch was de bescherming van den walgang opgedragen, en ofschoon deze bijzonder voor de vijandelijke aanvallen bloot lag; werd hij met eene onverzaagde dapperheid door hen

verdedigd, zoodat men ze meermalen op de borstwering brandende fakkels zag planten, ten einde beter uitzigt op de vijandelijke werken te hebben, die zij dan ook dikwijls met volle lagen uit hun geschut begroetten. Nadat de vijand geweken was werd ieder van die heldhaftige Muzenzonen namens de Curatoren der Hoogeschool eenen zilveren gedenkpenning geschonken. Rutger Ten Berge schijnt na zijne promotie ons land te hebben verlaten. Men treft hem ten minste later nergens meer aan. Ook schijnt hij niet behoord te hebben tot het Groninger geslacht Ten Berge.

Zie Valkenier, *'t Verwerd Europa*, D. I. bl. 783; Montanus, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 286; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 101; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Mr. Tammo Adriaan Ten Berge]

BERGE (Mr. TAMMO ADRIAAN TEN), geboren den 25 Februarij 1756 te Bergen op Zoom, was gesproten uit een oud Groningsch geslacht, wier leden dikwijls deel aan de stedelijke regering hadden. Zijn vader was Tammo Jacob Ten Berge, in krijgsdienst van den Staat. Zijne moeder, uit een Zeeuwsch geslacht, was Johanna Elizabeth de Brauw. Deze laatste vroegtijdig door den dood verloren hebbende, ontving hij zijne opvoeding ten huize van zijnen oom, den ervaren regtsgeleerde, Rudolph Helprich Eyssonius. Met vlijt en ijver legde hij zich daar op het beoefenen der oude talen toe, zoodat hij reeds op zijn twaalfde jaar tot de akademische lessen kon worden toegelaten. Hij hoorde de Hoogleeraren Offerhaus over de Geschiedenis, Brugmans over de Wis- en Natuurkunde, Widder over de Logica, Brugmans en Le Sage ten Broek over de Bovennatuurkunde, van der Marck en Schroeder over het Natuurregt, Schroeder over het Romeinsche Regt, Camper over de Geregtelijke Geneeskunde, en Chevalier over de Godgeleerdheid.

Na eene welbestede tijd aan de Hoogeschool te Groningen, werd hij in het jaar 1775, na het verdedigen eener verhandeling *over de stilzwijgende voorwaarden*[1], tot Doctor in de beide Regten bevorderd. Als Advocaat met roem de praktijk beoefenende, werd hij spoedig onder de bekwaamste Regtsgeleerden gerekend. Men benoemde hem dan ook weldra tot Regter te Lellens, en verkoos hem vervolgens tot lid van de gezworene gemeente der stad Groningen. In 1795 werd hem de vereerende betrekking van lid der Nationale Vergadering opgedragen, in welken, voor hem nieuwen, werkkring, hij zich door zijnen ijver en zijne groote kundigheden, vooral met opzigt tot de financiën van onzen Staat eenen grooten naam verwierf; terwijl hij in onderscheidene Commissiën benoemd werd. Doch hij zag zich genoodzaakt den 2 Januarij 1798 voor die waardigheid te bedanken, daar hij behoorde tot die tien mannen, welke liever deze betrekking wilden vaarwel zeggen, dan tegen hunne goede trouw den gevorderden eed afleggen.

(1) *Dissertatio inauguralis de conditionibus tacitis*. Gron. 1775.

In de stad zijner inwoning werd hij nu tot lid der Municipaliteit verkozen, in welke betrekking zijne buitengewone kennis en bekwaamheid hem aldra deden onderscheiden. Men benoemde hem tot een der vijf mannen, aan welke de vervaardiging van eene nieuwe wet voor het bestuur der provincie werd opgedragen.

In 1802 benoemd tot Procureur-Generaal bij het hof van Groningen, verwisselde hij deze betrekking na verloop van 3 jaren, met die van lid van genoemd hof; sedert de Fransche regering tot lid der Regtbank te Groningen aangesteld, vervulde bij dit ambt tot aan 1821, toen hij tot President dier Regtbank werd verkozen, welke betrekking hij tot aan zijne dood, den 22 October 1830 met lof heeft waargenomen. In 1792 was hij in den echt getreden met A n n a M a r i a G e e r t r u i d a v a n S w i n d e r e n, weduwe van H e n d r i k J a n U p m e j e r, welke vrouw hem overleefde met drie kinderen uit dit huwelijk, en eene voordochter uit haren eersten echt.

T e n B e r g e was een scherpzinnig en bekwaam Regtsgeleerde, terwijl hij ook in zijnen staatkundigen loopbaan zich door zijne bekwaamheden eenen grooten naam heeft verworven. Geen wonder dus dat hem in het jaar 1815 de vereerende onderscheiding te beurt viel om tot Lid der Curatoren van de Akademie te Groningen te worden aangesteld, terwijl de Koning in het jaar 1825 zijne borst versierde met het kruis van de Orde van den Nederlandschen Leeuw. Ook in de geschiedenis en oudheid van de Provincie Groningen had zich T e n B e r g e vele kundigheden verworven. Als een ijverig Lid van het te Groningen gevestigd genootschap: *pro excolendo jure patrio*, gaf hij in de vergaderingen van die vereeniging vele blijken van zijne beoefening der oude wetten. Na zijne dood werd in de werken van dat genootschap opgenomen en gedrukt (D. VI. bl. 123 en volg.) zijne met zorg en veel kennis bewerkte verhandeling *Over de onkosten-bepalende wetten van ons Vaderland*, *bijzonderlijk over die der stad Groningen*. In de *Annales* der Groninger Hoogeschool 1816-1817 is ook van hem in de Nederduitsche taal eene toespraak bij de vernieuwde inwijding dier geleerde inrigting, na de invoering van de wet op het hooger onderwijs van 2 Augustus 1816.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r, D. XXXIV bl. 402 en 413, D. XXXV. bl. 37, 336 en 374, D. XLIV. bl. 150; P e t r i H e n d r i k s z, *Oratio de iis quae ipso Rectore Magnifico Academiae Groninganae laeta ao tristia acciderunt. Annales Academ. Gron*. 1830-1831.

[Pieter van den Berge]

BERGE (PIETER VAN DEN) of VAN DEN BERGHE was een Hollandsch Teekenaar, Plaatsnijder en Zwartekunstgraveerder, die in het laatst der zeventiende eeuw te Amsterdam woonde, en zich reeds op zekeren leeftijd tijdelijk naar Hamburg en later ook naar Parijs begaf, waar hij zich d e B e r g e noemde. In Amsterdam, waar hij ook den boekhandel dreef, werkte hij van 1696-1727.

Hij bragt onderscheidene geschiedkundige en zinnebeeldige onderwerpen in het koper, zoo naar zijne eigene ordonnantiën als voornamelijk naar de werken van den beroemden Gerard Lairesse. Men vindt van hem eenige prenten in de *Tooneelstukken* van Hendrik van Halmael, welke onder de zinspreuk: *Purgat et Ornat* van 1699-1714 te Amsterdam in 4 deelen in 4° het licht zagen. Zijn voornaamste werk was echter een stel platen voor een te Amsterdam uitgegeven solio prentwerk, getiteld: *Theatrum Hispaniae*, bevattende gezigten van steden, paleizen enz. in Spanje. Hij sneed ook portretten.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 287 en 288; Immerzeel, *Levens en Werk. der Kunsts.*, D. I, bl. 46, uit particuliere berigten aangevuld.

[Abriaan en Willen van Bergen]

BERGEN (ABRIAAN en WILLEM VAN). Zie BERGUES (ADRIAAN VAN) en BERGUES (WILLEM VAN).

[Jan Heer van Bergen]

BERGEN (JAN Heer VAN). Zie GLIMES (JAN VAN).

[Cornelis van Bergen]

BERGEN (CORNELIS VAN), Heer van Zevenbergen, was een der Legerhoofden van Maximiliaan van Oostenrijk, door wien hij, in 1488, met zijnen broeder Jan van Bergen, met onderstand naar Mechelen gezonden werd, om die stad en Filips, den zoon van Maximiliaan, die er zijn verblijf had, te beschermen, welke last door die gebroeders niet alleen naauwkeurig werd nagekomen, maar zij namen zelfs Vilvoorden in en versterkten het, terwijl zij door gedurige uitvallen de stad Brussel en haren omtrek in gestadige onrust hielden.

In 1491 stond Cornelis van Bergen Engelbert van Nassau bij in het belegeren van Sluis, door met Joris, Heer van IJsselstein, die stad met een goed getal schepen van de waterkant te bezetten. Voor deze en andere diensten werd hij door Maximiliaan in 1501 tot Ridder van het Gulden Vlies verheven. Doch niet alleen in het veld, maar ook in den Raad stond hij zijnen meester ten dienste, want nog in het zelfde jaar voerde hij niet diens naam het woord tegen de Friezen en Groningers, die naar Brussel gekomen waren om eenige bezwaren aan dien Vorst voor te dragen, en in het volgende jaar was hij een der gemagtigden des Keizers, die te Antwerpen een verbond van koophandel met Engeland sloten. Later, in 1504, treffen wij hem weder onder de Veldoversten van Maximiliaan aan, die de Maas overtrokken en de Gelderschen eenige sloten ontweldigden.

Een andere Cornelis van Bergen, misschien wel een zoon van hem, werd door den Keizer tot Coadjutor van Erard van der Marck, Bisschop van Luik, aangesteld, doch later zelf tot den Bisschoppelijken stoel verheven, zag hij zich in 1594 genoodzaakt door zwakheid den mijter af te leggen.

Zie van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. I. bl. 235, 335-343 en 358, D. III. bl. 3 en 38; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 332 en 333.

[Adriaan Jansz. van Bergen]

BERGEN (ADRIAAN JANSZ. VAN), een turfschipper van de Leur, bij Breda, heeft in den oorlog tegen Spanje menig blijk van verknochtheid aan de goede zaak gegeven. Zoo hielp bij in 1573 eenen aanslag op Geertruidenberg grootelijks bevorderen. Maar inzonderheid heeft hij zich verdienstelijk gemaakt bij het Vaderland, door krachtdadig mede te werken tot de verrassing van Breda in 1590. Hij toch, die gewoon was der bezetting van het kasteel turf en hout aan te voeren, had reeds voor lang bij zich zelven eenen aanslag gesmeed, om door middel van zijn schip de stad Breda van het Spaansche juk te verlossen. Te dien einde sprak hij eerst met Filips, Graaf van Nassau, aan wien hij zijn voornemen te kennen gaf. Deze nam genoegen in den voorslag en raadpleegde daarover met Prins Maurits, die den aanslag niet ondoenlijk doch zeer hagchelijk vond, en wilde dat er deswegen nader zou gehandeld worden met Karel van Heraugier, een bekwaam en dapper krijgsman. Na rijp overleg en ingewonnen advies van 's Lands Advokaat Johan van Oldenbarneveld, besloot Heraugier het stuk, onder inwachting van Gods hulp, uit te voeren.

Middelerwijl had schipper van Bergen, wien de Spaansche bezetting, van zijn bedrijf niets kwaads vermoedende, ten haren eigen behoeve vrijgeleide gaf, aan de Leur, in het ruim van zijn schip eene bekwame zoldering doen maken, waaronder omtrent 70 man konden verborgen liggen, en over deze zoldering had hij de turf zeer digt en in goede orde doen opstapelen. Nadat nu het schip naar behooren geladen was en de manschap zich onder de zoldering bevond, werd de togt ondernomen, die in den beginne zeer bezwaarlijk ging, want de korte vaart van Zevenbergen naar Breda, duurde twee volle dagen, uit hoofde van den zwaren ijsgang en het lek worden van het schip. Den 3den Maart tegen den avond kwam men binnen de boomen en aan het kasteel te Breda; alvorens het schip echter werd ingelaten, werd het door een korporaal, doch met zeer weinig oplettendheid, onderzocht. Nu was het voornamelijk aan het beleid van van Bergen, dat men het gelukken van den aanslag te danken had, want toen de krijgslieden onder in het schip zich niet van hoesten konden onthouden, belette hij, door gestadig te pompen, dat de vijand het hoorde. De aanslag in zoo verre gelukt zijnde, deed de schipper, om te meer alle achterdenken voor te komen, wel eenig der boven opgestapelde turven ontladen, doch toen het schip zoo ver gelost was, dat de soldaten in het schip door de reeten der zoldering het daglicht begonnen te zien, en men alzoo gevaar liep dat de list zou ontdekt worden, geliet hij zich alsof hij en zijne knechts vermoeid van de reis waren, en stelden het verder ontladen tot des anderen daags uit, terwijl hij den soldaten eenen drinkpenning gaf. Dewijl men hem noodzaakte binnen de stad te vernachten, nam hij die gelegenheid waar, om aan Prins Maurits den staat der zaken bekend te maken, aangezien die Veldheer reeds, tot onderstenning van den aanslag, met een goed aantal knechten in stilte de stad was genaderd.

Toen nu alles in rust was trad H e r a u g i e r met zijne medgezellen te elf ure uit het schip, verdeelde zijne manschap in twee afdeelingen en viel zelf met de eene helft op de bezetting aan, waarop eerlang van rondom in het kasteel een verward krijgsgeschrei ontstond. Hierop vloog de op de been geraakte bezetting der stad derwaarts, met voornemen om langs de poort van het kasteel den hunnen te hulp te komen; doch door de andere helft, onder de Hopman L a m b e r t C h a r l e s, werd zij, met sterk schieten en door het stipt opvolgen der beraamde maatregelen, in dit voornemen verhinderd. Inmiddels kwam H o h e n l o op een afgesproken teeken in het kasteel, en werd aldra door M a u r i t s met zijne onderhoorige manschap gevolgd. Alzoo werd men, door het kloek beleid van dien schipper, meester van het kasteel, zonder dat iemand der in zijn schip verborgen soldaten daarbij het leven verloor.

De Algemeene Staten schonken v a n B e r g e n, in aanmerking van de groote diensten aan den Lande bewezen, eene jaarlijksche lijfrente van 300 gulden, en daarenboven 1500 gulden in eens, en aan zijne neven W i l l e m en A d r i a a n J o o s t z. v a n B e r g e n, die als knechts op het vaartuig gediend hadden, ieder 200 gulden in gereed geld en eene lijfrente van 150 gulden 's jaars hun leven lang. Ook wil men dat Prins M a u r i t s den Schipper, uit eigen middelen, begiftigd heeft met het jagthuis Vinkenburg, onder het dorp de Beek, gemeente Prinsenhage, thans meer onder den naam van de Drie Schouwen bekend. Zeker gaat het dat zijn portret, en dat van zijne huisvrouw J a n n e k e n K o t e r m a n s J a k o b s d o c h t e r, daar tot in onze leeftijd zijn aanwezig geweest. Hij overleed in het jaar 1601 te Dordrecht aan eene besmettelijke ziekte.

Zie B a l e n, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 868, die hem abusivelijk A d r i a a n J o o s t v a n B e r g e n noemt; B o r, *Nederl. Oorl.*, B. XXVII. bl. 21-23; d e G r o o t, *Nederl. Hist.*, bl. 153 en 154; v a n M e t e r e n, *Nederl. Hist.*, D. V. bl. 333-340; v a n L o o n, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 407-409; W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 341-344; v a n G o o r, *Beschr. van Breda*, bl. 153 en 154; C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*, D. I. bl. 73; v a n K a m p e n, *Verkorte Geschied. der Nederl.*, D. I. bl. 405; A.J. v a n d e r A a, *Herinner. uit het gebied der Geschied.*, bl. 16.

[David van Bergen]

BERGEN (DAVID VAN) of, zoo als hij zich gewoonlijk noemde, DAVID MONTANUS, geboren te Antwerpen, werd in 1653 Predikant te Maartensdijk in de provincie Utrecht, van waar hij in 1656 vertrok naar Sluis in Vlaanderen, waar hij in het jaar 1687 overleed, na de volgende werken te hebben in het licht gezonden:

Geestelijke overwinninge, 8°.

Catechismus, 8°.

Nuttigheid van de kinderdoop, Haarl. 1648.

Een bundelken Myrrhe van den lijdende en strijdende Christus, bevattende sijnen Uitgang uit de Stad Jerusalem. Overgang over de Beke Kedron. Ingang in den Hof Gethsemané.

*Bloedigen Zielen-self-strijt aan den Olijf-berg. Mitsgaders een voorrede over de woorden Hoogl. I:*13: *Mijn liefste is mij een bondelken Myrrhe*, *dat tusschen mijne borsten vernagt. Met eene voorsprake der Heilige Dicht-kunst. In Rijm en Rijmeloos t' samengeknoopt*. Rotterd. 1664, 8°.

Thomas à Kempis, *Na-volginge van Jezus Christus*, *verduytst en op duytsche Rijm-maat uytgebreydt*. Eerste Boeck. Middelb. 1665. 8°.

Bethlehems Stallicht, *voor*, *in*, *en na Kers-nacht verschenen. Ofte Geboorte onses Heylandts. Tot een Nieuw-Jaer-Gifte aen de Christenheyt*, Middelb. 8°.

Goude Appelen in zilvere gebeelde schaalen, 8°.

Gezangen der Heylige Schrift, 8°.

Het dagelijks leven van een Welgesteld Christen, Amst. 1682. 8°.

Gezangen over 't groot Intrest van een Christen, 1684. 8°.

Gulde keten der Christelijke Deugden, Rott. 1714.

Zijne Gezangen zijn niets meer dan ellendige rijmelarij, en zijne in proza geschrevene werken mogen in zijne tijd eenig nut gesticht hebben, thans zijn zij echter in vergetelheid geraakt.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III; *Catal. van de Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leiden; Woordenb. der Nederd. Dicht.*, *ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Jan van Bergen]

BERGEN (JAN VAN), misschien wel een bloedverwant van den voorgaande, leefde op het laatst der zeventiende en in het begin achttiende eeuw. Hij bezocht eerst de Hoogeschool te Leiden, waar hij niet zeer loffelijk leefde; van daar begaf hij zich naar de Utrschtsche Akademie, waar hij zich mede vrij liederlijk gedroeg, reisde toen naar West-Indië, vermoedelijk als matroos, ging vervolgens in dienst op een oorlogschip van den Staat; nam te Maltha op een oorlogs-galei dienst, hield zich eenigen tijd te Rome op, en keerde eindelijk, even berooid als hij Nederland verlaten had, derwaarts terug, als wanneer hij in het licht gaf zijnen:

Oorlog der Philosophen, *of een Beroemde Veldslag*, *geslagen tusschen de vermaerde Aristoteles en den grooten Descartes*, *berijmd door Janus Montanus*, gezegd v a n B e r g e n , *Nullius et Artis Fumatoriae Doctor;* te vinden achter den tweeden druk van het *Gemengelde Parnasloof*, *bestaande in verscheidene soort van Gedichten*, uitgegeven te Amsterdam in 1716, bij J o h . v a n L e e u w e n .

Vroeger, toen hij nog te Leiden aan de Hoogeschool was, had hij den *Lof der Tabak* en *het Studentenleven* bezongen.

V a n B e r g e n , die zich spottender wijze M o n t a n u s schreef, werd in zijne tijd gehouden voor eene snaak der snaken; hij was een loshoofd, die niet veel bijzonders uitvoerde, zoo als zijne gedichten daarvan allen den stempel dragen. Het schijnt hem niet aan geest te hebben ontbroken, doch hij gebruikte de regte middelen niet om zijn gevoel en smaak te veredelen. Zijne snakerij bestaat in

smerigheid en lompheid, helaas! toen bij velen in den smaak vallende.

Zie *Nieuw Woordenb. der Nederd. Dichters*, *ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Nicolaas van Bergen]

BERGEN (NICOLAAS VAN), geboren te Breda in 1670, was een Kunstschilder, die groote verwachting van zich deed koesteren, toen hij nog zeer jong, in 1699, in zijne geboortestad overleed. Hij teekende en schilderde geschiedkundige onderwerpen, die veel van de manier van R e m b r a n d t hadden.

Zie *Biogr. Nation.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univ.*

[Dirk van Bergen]

BERGEN (DIRK VAN), Kunstschilder, een Haarlemmer van geboorte, kwam ter wereld omtrent het jaar 1670. Hij behoorde onder het getal der bekwame leerlingen van A d r i a a n v a n d e V e l d e . Gewoonlijk schilderde hij ossen, koeijen, schapen, beeldjes en landschappen, gloeijend en helder gekleurd, zoo als die van zijnen kunstrijken meester. Zijn penseel is fraai, ofschoon niet zoo kunstig en vlak als van v a n d e V e l d e . In licht en bruin, houding, algemeen effekt, geestigen boomslag en compositie schiet hij nogthans veel bij zijnen meester te kort. Met dat al is zijne teekening veelal naauwkeurig en zijn koloriet behagelijk, en men treft in zijne stukken beesten aan, die meesterlijk geteckend zijn.

V a n B e r g e n deed een togtje naar Engeland, doch de fortuin hem daar niet gunstig zijnde, kwam hij spoedig naar zijne geboortestad terug, waar hij redelijk wel voor zijne kunst betaald werd. Hij was een zeer welgemaakt man, daarbij buitengemeen goed bespraakt, vriendelijk en gul, vol grappen, en altijd lustig en vrolijk, waardoor hij bij elk een bemind en in alle gezelschappen gezocht werd; maar zijn gezellige aard maakte dat hij veeltijds geldeloos was, en het spreekwoord volkomen op hem paste: zoo gewonnen zoo geronnen; want als hij geld ontvangen had voor eene schilderij, kon hij het met een opgeruimd hart, op eenen dag met zijne makkers verteeren, zijnde dan doorgaans zijn zeggen: ‘men moet niet zorgen voor den dag van morgen.’ Dit maakte ook, dat toen hij stierf, er zoo veel niet over was om hem behoorlijk ter aarde te bestellen, waarom zijne goede vrienden in alle herbergen, daar hij gewoon was te verkeeren, daartoe eene opzameling van penningen deden.

In 's Rijks Museum te Amsterdam vindt men van hem twee stuks *landschappen met beesten*.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild.*, D. III. bl. 91 en 92; v a n H o o g s t r a t e n e n B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts.; Aanwijz. der Schilder. in 's Rijks Mus. te Amst*.

[Mattbijs Bergenaar]

BERGENAAR (MATTBIJS) was Commandeur van de Berbice, toen de Engelschen, in het jaar 1665, na het nemen van Suriname en Essequebo, eene aanslag op die kolonie ondernamen, en, met eene bark van 10 of 12 stukken, een aanval deden op het fort Nassau, dat 14 mijlen de rivier op gelegen en slechts van houten pallisaden was opgerigt. Door de manmoedigen tegenstand van B e r g e n a a r zagen zij zich evenwel genoodzaakt onverrigter zake af te trekken. In het volgende jaar ontweldigde hij, met eenig volk van zijne bezetting, nevens de compagnies Negers en de uit Essequebo gevlugte bedienden, ook die kolonie aan de Engelschen en nam die in bezit, waarna hij ze in 1667, onder behoorlijke vergoeding der bij hem gedragen kosten, aan den Staat ontruimde en aan den Commandeur C r i j n s s e n overgaf. Het is wel te bejammeren, dat men van dien verdienstelijken man niets verder geboekt vindt.

Zie H a r t s i n c k , *Beschrijv. van Guiana*, bl. 223, 293 en 294.

[Jan van Glimes Markgraaf van Bergen op Zoom]

BERGEN OP ZOOM (JAN VAN GLIMES Markgraaf VAN). Zie GLIMES (JAN VAN).

[Catharina Bergers]

BERGERS (CATHARINA), huisvrouw van J a n J a c o b s z . v a n L e e m p u t , meer bekend onder den naam van TRIJN VAN LEEMPUT, in de wandeling ook wel TRIJN VAN LIMPEN genoemd, was eene kloeke heldin tijdens den opstand tegen Spanje. Toen haar man, Schepen van Utrecht en Hopman van de Burgerij dier stad, eens wat laat uit den Raad thuis kwam, vroeg zij hem, wat er zoo lang te doen geweest was, waarop hij antwoordde, dat men overlegd had hoe men het kasteel Vreeburg zou weg krijgen, maar dat men er geen doorzigt in had, alzoo zich daartegen groote zwarigheden opdeden. ‘Wel,’ zeide zij, ‘weet gij Mans daar geen mouwen aan te passen, laat er mij dan maar mede begaan, ik zal het welhaast aan een kant helpen.’ Haar man, die hare onverzaagdheid kende, verzocht haar zich niet te willen bemoeijen met het afbreken van 's Konings sterkten. Zij echter, met grooten ijver ontstoken, maakte terstond eenige van hare kornuiten op, die allen met houweelen op den schouder naar het kasteel trokken. T r i j n trad aan het hoofd en had een blaauw schortekleed aan een raagstok gebonden, hetwelk haar tot vaandel strekte. Aan het kasteel komende en bedenkende het gevaar, hetwelk zij zich op den hals konden halen, begonnen de anderen te wankelen en keerden naar huis terug. Maar T r i j n liet den moed niet zakken, trad voort en begon alleen de eerste steenen af te breken. Het volk nu ziende dat het werk reeds begonnen was, kwam haar te hulp, en alzoo werd het kasteel, hetwelk die van Utrecht zoo veel verdriet veroorzaakt had, ten gronde toe geslecht. Haar zoon, die zich destijds te Madrid in Spanje bevond, zag aan het Hof van den Koning hare beeldtenis, welke als dat van eene oproerstookster derwaarts gezonden was, doch hij wachtte zich wel van te zeggen dat het zijne moeder was.

Als een voorbeeld van haren onverzaagden moed, vindt men nog het volgende vermeld. Als twee Spanjaards, die bij haar ingekwartierd waren, aldaar, even als overal elders in de stad, groote moedwilligheid bedreven, schopte zij den eene van eenen hoogen trap, smeet den andere op den grond en zette hem den voet op de borst, terwijl zij een lang mes uit de schede trok, die op haar zijde hing, waarmede zij den Spanjaard dreigde den mond open te snijden; doch op zijn roepen om genade en belofte van zich beter te gedragen, liet zij hem gaan.

In het algemeen moet zij zeer vastberaden en luimig van aard zijn geweest, want als zij op zekeren tijd haren man met de meid te bed vond, zeide zij: ‘Zoo meid, ik bij nacht en gij bij dag, zoo zullen wij het een karel wel moede maken.’ Maar dadelijk daarop gaf zij de meid haar geld en liet ze gaan, zeggende: ‘Dat werk zal ik zelve wel waarnemen, daar behoef ik niemand kost en loon voor te geven.’

Zie van Beverwijk, *Winementheyt des Vrouwelycken Geslachts*. bl. 553-555; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 330 en 333.

[Arnold van Bergeyck]

BERGEYCK (ARNOLD VAN), bij eenigen bekend onder den naam van ORIDRYUS, zoo als hij zijnen naam in het Grieksch vertaalde, heeft dien ontleend van het dorp Bergeyck, in Noord-Braband, waar hij op het einde van de vijftiende of in het begin der zestiende eeuw ter wereld kwam. Hem bezielde van der jeugd af eene groote lust om de fraaije letteren te beoelenen. Noch slechts een kind zijnde, legde hij zich met ijver toe op de Grieksche taal, waarin hij het onderwijs genoot van Jacob Marin, Rector te 's Hertogenbosch, en vervolgens van Rutger Rescius, Hoogleeraar in het Collegie van de Drie talen aan de Hoogeschool te Leuven. Zich in die taal zoo wel als in de Latijnsche bekwaam gemaakt hebbende, studeerde hij in de Wijsbegeerte, en maakte er goede vorderingen in; vervolgens werd hij een tamelijk ervaren Godgeleerde, en woonde eenige tijd te Gent hij den Abt van St. Pieter, waarschijnlijk om hem tot schrijver of Secretaris te dienen. Hij verliet dat huis in 1530 en opende te Enghien eene school tot onderwijs in de fraaije letteren, waarin hij een groot aantal aanzienlijke jongelingen tot leerlingen bekwam.

Zijne onophoudelijke werkzaamheid matte zijn ligchaam zoo af, dat zijn leeflijd er door verkort werd, en hij in 1533 in den bloei van zijn leven ten grave daalde. Wij hebben van hem:

Summa linguae Graecae utilissima Grammaticam Graecam auspicantibus; per Arnoldum Oridryum, Paris. 1538, 4°., van welk werkje de uitgave werd bezorgd door Dominicus Sylvius, die aan het hoofd eene waarschuwing heeft geplaatst, waarin hij belooft meer werken van Oridryus in het licht te zullen geven, ‘welke,’ zegt hij, ‘ten bewijze zullen strekken van zijne diepe geleerdheid en bijna goddelijk verstand.’ Wij weten echter niet dat er later iets van Bergeyck in druk is verschenen.

Zie C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 335; (A. v a n G i l s ,) *Kath. Meyer. Memorieb.*, bl. 236 en 237.

[Hendrik Bergh]

BERGH (HENDRIK), geboren te Amsterdam in 1748, studeerde te Halle, alwaar hij in 1771 eene predikatie in het licht gaf over 2 Cor. XII vs. 7-9. Na in 1772 Proponent te zijn geworden, werd hij in 1774 als Predikant bij de Evangelisch-Luthersche gemeente te Zierikzee bevestigd, van waar hij reeds in het volgende jaar naar Middelburg vertrok. In 1776 naar Groede en in 1781 naar Doetinchem beroepen, bemoeide hij zich ter laatstgemelde plaatse met de toen heerschende geschillen en gaf veel aanstoot door de uitgave van

De Zwitsersche Patriot met voorrede en aanmerkingen.

Den 4 Julij 1786 zijn ambt nedergelegd hebbende[(1)], vestigde hij zich te Wijk bij Duurstede, verwierf aldaar het burgerregt en voegde zich bij het opgerigte vrijcorps. Hier schijnt hij evenwel ook niet lang te zijn verbleven, want in Februarij 1787 bevond hij zich te Amsterdam, waar hij geen gering deel nam aan de aldaar heerschende woelingen. Daar echter de drang der omstandigheden en de herstelling der stadhouderlijke regering hem kort daarna in eenen bijna hopeloozen toestand gebragt hadden, vertrok hij nog op het laatste van dat jaar naar Batavia, na vooraf aan het publiek eene soort van rekenschap gegeven te hebben in het boekje:

Opening van het gebeurde te Wijk bij Duurstede, *omtrent Hendrik Bergh*, *'t laatst leeraar bij de Luthersche christenen te Deutichem; uit geregtelijke notariaale*, *en onderhandsche stukken*, *naar waarheid aan 't onpartijdig publiek ter beoordeeling voorgelegt door hemzelven*, Amst. 1786, 8°.

Van 's mans verdere lotgevallen vinden wij niets vermeld.

Bchalve de bovenvermelde geschriften heeft hij nog in het licht gezonden.

Lijkreden op J.D. van der Capellen tot den Pol. 1784.

Zie, behalve den in den tekst aangehaalden schrijver: *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r ; D. IX. bl. 104 noot, D. XVII. bl. 49 en 50; J.C. S c h u l t z J a c o b i en F.J. D o m e l a N i e u w e n h u i s , *Bijdragen tot de Geschied. der Evang. Luth. kerk in de Nederl.* St. V. bl. 114, 115, 139; St. VI. bl. 38, 39 en 73.

[Mcjufvrouw A.G.F. Bergh]

BERGH (Mcjufvrouw A.G.F.) werd in het jaar 1794 te Mulheim aan den Rijn geboren, en in Duitschland opgevoed. Van de natuur met rijke gave uitgedoscht, ontving zij op haar zevende jaar onderwijs op de forte-piano. Haar eerste leermeester, die wel is waar geen verheven licht was, maar haar echter tamelijk grondig

(1) C. v a n d e r A a zegt, in zijne *Gesohiedenis van den Oorlog*, 1793-1802 (D. I. bl. 49 en 50), dat B e r g h te Doetinchem met de armenkas was doorgegaan, hiervan blijkt echter niets uit het kerkenprotocol, dat men, op ons verzoek, daartoe welwillend heeft nageslagen. Wij meenen dus te mogen veronderstellen dat de gezegde schrijver, door partijdigheid vervoerd, zijn tafereel wat al te donker gekleurd heeft.

en naauwkeurig onderwees, bragt zijne begaafde leerlinge binnen eenige jaren zoo ver, dat zij bereids niet weinige Sonaten van Haydn, Mozart, Clementi en anderen, met veel vaardigheid en naauwkeurigheid kon voordragen, waarna hij dan ook zijne lessen staakte.

Van nu af aan was onze jonge klavierspeelster, gedurende onderscheidene jaren, uit gebrek aan eenen bekwamen leermeester, aan zich zelve overgelaten. Doch de ijver om vorderingen te maken, welke gewoonlijk met het genie vereenigd is, en de liefde voor de kunst, namen zoodanig toe, dat zij onmogelijk bij het reeds geleerde zou hebben kunnen blijven stilstaan. Integendeel hield zij zich bezig met de studie der kunstwerken van nieuwere tijd, welke haar door deskundigen werden aanbevolen.

Hare ouders, die ook veel gevoel voor de toonkunst hadden, en het genie hunner dochter gaarne den vrijen loop wilden geven, stoorden haar in hare studiën niet. De vlijt der werkzame klavierspeelster werd dan ook weldra beloond: Ferdinand Ries, namelijk, werd haar leermeester. Alles wat men van het onderwijs van eenen zoo grooten leermeester, en van eene zoo leergierige en vlijtige leerlinge verwachten kon, werd vervuld. Zij werd tot eene groote virtuose gevormd. zoodat men haar reeds te dier tijd in meer dan eene stad in Duitschland, waar zij zich met de voortreffelijkste werken van Beethoven en Eberl openlijk liet hooren, onder de grootste klavierspelers rangschikte. De bijval, welke haar van alle kanten ten deel viel, was onbeschrijfelijk, en had eene zoo jonge kunstenaresse ligtelijk tot laatdunkendheid en verachting van anderen kunnen vervoeren: maar haar goede inborst beschermde haar, en zij beschouwde de hulde, welke men haar in zoo ruime mate toebragt, slechts als een prikkel, om haar tot verderen ijver aan te sporen, daar zij zelve zeer wel wist, wat haar nog overbleef te verrigten, om den naam van kunstenares ten volle waardig te worden. Van nu af aan vestigde zij haren werkzamen geest op de studie der theorie, en genoot van den Kapelmeester Burgmüller onderwijs in de regelen der compositie. Door goed onderwijs, vlijt en volharding, bereikte zij hierin haar doel, en de vruchten van haren scheppenden geest werden reeds toen, in onderscheidene voortreffelijke sonaten, variatiën en liederen bewonderd.

Met deze buitengewone bekwaamheden uitgerust, begaf zij zich door hare ouders vergezeld, in het jaar 1811 naar de Nederlanden op reis, gaf in Amsterdam een concert, en koos 's Gravenhage tot hare verblijfplaats. Hier leefde zij nu onderscheidene jaren zeer afgezonderd en stil, en besteedde haren tijd aan het bestuderen der oude en hedendaagsche klassieke werken, terwijl zij eenige uren daags aan het geven van onderwijs toewijdde. Meermalen trad zij hier ook als soliste in de concerten op, en droeg dan de werken van Mozart, Beethoven, Carl Maria von Weber, Ries, Field en anderen, tot bewondering en genoegen van

alle hoorders voor. In de jaren 1819, 1820 en 1821 bestuurde zij de zangrepetitiën van de finales der opera's *Don Juan*, *Figaro*, *cosi fan tutti*, *Gazza ladra* en meer andere werken, ten dienste der liefhebberijconcerten in 1821, waaruit eene zangvereeniging is ontstaan, welke onder hare leiding vele jaren gebloeid en tot 1838 heeft voortgeduurd. Alhoewel zij zich toen dagelijks, van den vroegen morgen tot den laten namiddag, met het geven van piano en zanglessen aan de huizen der voornaamste personen van het vorstelijk 's Gravenhage moest bezighouden, dewijl haar onderwijs, vooral voor de piano, hoe langer hoe meer werd verlangd en op prijs gesteld, rigtte zij echter nog daarenboven een *enseignement mutuel* op, hetwelk door een aantal leerlingen, tweemalen 's weeks, ijverig werd bezocht, en na langdurig bestaan vele goede vruchten heeft voortgebragt.

Intusschen besteedde Mejufvrouw B e r g h den haar overgebleven tijd niet alleen aan het onophoudelijk bestuderen van de oude, en alle voor de piano nieuwe uitgekomen muzijkwerken, of aan het schrijven van deze of gene muzijkale compositiën, maar ook aan het onderhouden en aanleeren van talen. Zoo ontving zij gedurende eenigen tijd onderrigt in de Italiaansche taal, ten einde de goede uitspraak bij hare élèves in den zang te kunnen voortplanten, de onvertaalde meesterstukken te verstaan en grondig te beoefenen. Aldus onophoudelijk met ziel en ligchaam werkzaam, deed de invloed daarvan zich dikwijls op haar van natuur niet zeer sterk ligchaamsgestel gevoelen, en werd er dan rust en geneeskundige hulp gevorderd, om hare gewone drukke bezigheden wederom te kunnen beginnen. Dit belette haar echter niet in 1836 en 1837 nog eenen contra-punctischen cursus te houden hij den heer H u m m e r t , destijds te Rotterdam woonachtig, en na zijne dood nog korte tijd bij Doctor B e c h e r , Onderwijzer aan de Koninklijke muzijkschool te 's Gravenhage. Ook behoorde in de laatste jaren haars levens tot hare taak, het geven van onderwijs aan Prinses S o p h i a v a n O r a n j e , welke vereerende betrekking zij met den gunstigsten uitslag vervuld heeft.

Onder alle die inspanningen en niettegenstaande zij jaarlijks haren geboortegrond bezocht tot ontspanning en verademing, openbaarden zich echter in het jaar 1840 zulke ernstige ziekte-verschijnselen, dat zij eene onafgebroken geneeskundige hulp behoefde, en ondanks deze, de ziekte in de laatste dagen van Augustus zoodanig toenam, dat de lijderes hare legerstede niet meer kon verlaten, en na een aanhoudend en verschrikkelijk lijden, ten gevolge van kanker in de borst, den 10den September van dat jaar, haar werkzaam, stil en nuttig leven, in den ouderdom van 46 jaren, eindigde, beweend door eene haar dierbare moeder, betreurd door hare leerlingen en door ieder die het genoegen had gesmaakt, haar pianospel in zijne volle kracht en grootheid te hooren. Haar stoffelijk overschot werd den 14den September 1840 begraven, gevolgd door eene stoet van toonkunstenaars, schilders, dichters, dilettanten en vele leden der

Haatschrappij ter bevordering der Toonkunst, waarvan zij lid van verdiensten was, terwijl de slippen van het lijkkleed werden vastgehouden door de Heeren Vegens, Calisch, Lubeck en C. Kruseman, en een hartroerend koraal met bazuinen van Lubeck de lijkrede van den Heer Vegens begeleidde,

Niet alleen onze landgenooten maar ook de beroemdste mannen van het buitenland erkenden haar als eene groote kunstenaresse. Onder dezen is het genoeg Spohr, Moscheles en Mendelssohn Bartholdy te noemen. Haar aanslag was uitgezocht en schoon, de ontwikkeling van beide handen gelijkmatig. Haar pianospel was net en zuiver, grootsch, krachtig, gevoelvol, edel, even rijk in kleuren als waarachtig, doordringend in den geest der kompositiën, om het even of zij die in den vrijen, of in den gebonden stijl voordroeg. Het was breed en treffend bij de adagio's en largo's; vlug en glanzend bij de grootste moeijelijkheden, welke zij met eene verwonderlijke gemakkelijkheid, bij klimmende belangwekking, wist te overwinnen; ja, hare toonen rolden daarheen als paarlen en verwekten aandoeningen, welke door het pianospel zoo zeldzaam worden te weeg gebragt. De gedrukte kompositiën dezer kunstenaresse zijn zeer weinig en de minst belangrijke. Onder de door haar nagelaten manuscripten, zijn een kwartet voor twee violen, alt en has, eenige liederen zonder woorden, een rondo, eenige praeludiums, fuges, fantasiën voor Piano, enz., enz.

Zie *Amphion, een tijdschrijft voor vrienden der Toonkunst* 1818. *Nederlandsch Muzijkaal Tijdschrift* 1841 N°. 3 bl. 21.

[Oswald I, Heer van den Bergh]

BERGH (OSWALD I, Heer VAN DEN), gesproten uit het aloude geslacht van Wassenaer, een zoon van Willem II Heer van den Bergh, bijgenaamd de Rijke en de Vreedzame en van Mechteld, ook wel Lucke genaamd, dochter van Everwijn, Graaf van Bentheim, werd geboren den 28 Februarij 1442. Aarnoud Hertog van Gelder hield hem ten doop. Na zijns vaders dood in 1465 met Millingen, Byland, Loel en, door afstand van Adolf van Wilich, ook met Pollbeleend, had hij in 1474 zware procedures met den Deken en het kapittel te Emmerik over de erfpacht van Pannerden; werd in 1486 door den Keizer tot Rijksgraaf verheven, kocht in 1486 de halve hoogheid Wisch, zoo mede de heerlijkheid Homet. In alle onlusten en twisten die Gelderland toenmaals verscheurden, vindt men zijnen naam vermeld. Hij hield de zijde van Adolf, Hertog van Gelder, met wien hij in zijne jeugd op eene bedevaartsreis naar Jeruzalem vriendschap had aangeknoopt, tegen diens vader Aarnoud, waarom hij onder de acht Heeren behoorde, welke Aarnoud niet vergaf, maar zich voorbehield te straffen. Toen Adolf omtrent het jaar 1477, na den dood van Karel den Stoute, uit zijne gevangenis ontslagen, zijne getrouwe Gelderschen opriep om hem bij zijne veruitziende pogingen te ondersteunen, waren de Heeren van Bronkhorst en van Wisch reeds met meer

dan 100 goedgewapende ruiters in Arnhem gekomen, en Oswald van den Bergh op weg om hen te volgen, toen de tijding kwam van Adolfs dood. Ofschoon zeer getroffen door dezen plotselingen slag, lieten de Gelderschen daarom den moed niet zakken, maar deden het mogelijke om 's Lands onafhankelijkheid te handhaven en de bemoeijingen van Oswald van den Bergh waren in die tijden dan ook zeer belangrijk. Nog wendde hij groote pogingen aan om Hertog Karel van Egmond uit zijne gevangenschap te bevrijden; doch in 1499 ging hij tot den Roomsche Koning Maximiliaan over, in 1500 verzoende hij zich weder met Karel en in 1504 onderwierp hij zich nogmaals aan den Aartshertog Filips. Men moet echter, bij die gedurige verwisseling van partij door Oswald, niet vergeten, dat hij op de uiterste grenzen, door de Kleefsche bezittingen omgeven en ingesloten, dikwijls geen andere kens had, dan onmiddelijke onderwerping of geheele vernietiging. Na een zeer woelig en bedrijvig leven overleed hij in 1506. Bij zijne vrouw Elizabeth, Gravin van Meurs, naderhand hertrouwd met Nicolaas, Graaf van Tecklenburg en Lingen, verwekte hij Willem III, Graaf van den Bergh, geboren in 1468, die de Bourgondische zijde hield en den 3den Mei 1511 overleed, na bij Anna van Egmond, eenen zoon Oswald II verwekt te hebben; Frederik Heer van Hedel, die mede de Bourgondische zijde hield en in 1513 ongehuwd overleed; Metta of Mechtild, in 1492 gehuwd met Frederik Heer van Bronkhorst en Borculo; Anna, in 1490 getrouwd met Johan Graaf van Meurs en Sarwerden; Walburg in 1495 in den echt verbonden met Hendrik Heer van Half-Wisch en Elizabeth, Geestelijke te Keulen.

Zie van Spaen, *Oordeelk. Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 346 en 347 Nijhoff, *Bijdr. voor de Vaderl. geschied. en oudh.;* D. V. bl. 8, 27-29; Over de munten der vroegere Graven van den Bergh en ook over Oswalds muntregt, wordt gehandeld in P.O. van der Chys, *De Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, Haarlem 1853, 4° bl. 193-142. De munten zijn aldaar afgebeeld op de platen XVI en XVII.

[Willen IV Graaf van den Bergh]

BERGH (WILLEN IV Graaf VAN DEN), geboren in 1538, een achterkleinzoon van den voorgaande en de oudste zoon van Oswald II, Graaf van den Bergh, en van Elizabeth van Dorth, bekleedde zoowel door zijnen titel van Graaf van het Heilige Roomsche rijk als door zijn huwelijk (1556) met Maria van Nassau, oudste zuster van Willem, Prins van Oranje, eenen eersten rang onder de Geldersche Edelen. In den aanvang der beroerten had men rede te vermoeden, dat hij een even getrouw voorstander der Vaderlandsche vrijheid zou geweest zijn als zijn behuwdbroeder; want hij verzette zich niet alleen tegen Granvelle, maar omhelsde ook de leer der Hervormden, ofschoon het niet zeker is, dat hij hunne belijdenis onderteekend hebbe, hoewel velen dit stellig verzekeren. Hij nam mede een werkzaam deel aan de bemoeijingen

der Edelen tot instandhouding der Privilegiën en onderteekende als zoodanig het Verbond der Edelen. Met den Graaf van Culemborg vertrok hij in 1566 naar Brussel, om het smeekschrift bij de Landvoogdes in te dienen, maar kwam hiertoe twee dagen te laat. Voor Gelderland werd hij verkozen tot een der Afgevaardigden Edelen belast om toe te zien, dat de Landvoogdesse hare belofte vervulde en hij was bij de zamenkomst van St. Truijen tegenwoordig. Ook deed hij, toen meer anderen hunne sloten versterkten, zijn slot te Hedel in staat van tegenweer stellen. Zoodra echter de zaken eenen ongunstigen keer namen en het gerucht van A l v a 's komst hier te Lande zich verbreidde, toonde hij zijn wankelend en onopregt karakter, daar hij ter zelfder tijd L o d e w i j k v a n N a s s a u van zijne gehechtheid aan de groote zaak verzekerde, en V i g l i u s verzocht zijne voorspraak bij den Hertog te willen zijn, terwijl hij beloofde een getrouw dienaar van den Koning te willen blijven. Hierdoor geraakte hij in minachting bij de Edelen. Bij A l v a , wiens voornaamste oogmerk het was, den Adel uit te roeijen, vond hij mede geen heul, voor dat hij vernederd was, want de Spaansche Landvoogd in plaats van aan zijne beloften gehoor te geven, deed hem openlijk indagen; bij niet verschijning, bannen, en zijne goederen verbeurd verklaren. V a n d e n B e r g h , zich dus door zijne onstandvastigheid in eenen wanhoopigen toestand bevindende, keerde zich weder tot O r a n j e , die hem het werven van krijgsvolk aanbetrouwde en zelfs eene geheime briefwisseling met hem aanknoopte. Ook wijdde hij zich nu geheel aan de zaak van zijnen zwager. Zoo beloofde hij den inval van Graaf L o d e w i j k in 1568 met eene compagnie te ondersteunen en slechts geldgebrek verhinderde hem dit ten uitvoer te brengen. De Graaf verleende zelfs op 's Prinsen naam in 1570 bestellingen aan H e r m a n d e R u y t e r tot het innemen van Loevestein, hetgeen hem gelukte, en vereenigde zich met andere Edelen, die, als goederen in het Rijk bezittende, hunne bijzondere vertoogen inleverden op den Rijksdag te Spiers om hulp bij den Keizer en de Duitsche Vorsten te zoeken. In 1570 beproefde hij te vergeefs Deventer te verrassen, maar bezette toch zijne Kastelen te 's Heerenberg en te Ulft, waar uit D o n F e r d i n a n d d e T o l e d o hem weldra verdreef. Na het innemen van Brielle, betoonde v a n d e n B e r g h zich, hoewel slechts gedurende korte tijd, zeer verdienstelijk. Met 5000 a 6000 man viel hij in Gelderland en vermeesterde binnen drie maanden Doesborgh, Doetinchem, Zutphen, Harderwijk, Elburg, Hattem, Lochem, Groenlo, Bredevoort, Kampen, Zwolle, Hasselt, Oldenzaal, Steenwijk, Genemuiden, Vollenhoven, Amersfoort en Naarden, maar stootte het hoofd voor Arnhem, Deventer en Utrecht. Op deze wijze meester van bijna geheel Gelderland en Overijssel. zond hij D i r k v a n B r o n k h o r s t , met eenige troepen, naar Friesland, om ook dit gewest van Spanjaarden te zuiveren. Trotsch op de behaalde voordeelen matigde hij zich den titel van Stadhouder van Gelderland en Overijssel van wege den Koning van Spanje en den Prins v a n

O r a n j e aan, hoewel hij voor zulk eenen belangrijken post geheel ongeschikt was, daar hij verzuimde eenige maatregelen van voorzorg te nemen, en de Vestingen onversterkt, de bezettingen zonder leeftogt, krijgsvoorraad en soldij liet. Het is dus niet te verwonderen dat hij, na de inneming van Zutphen door de Spanjaarden, met vrouw en kinderen en alle zijne roerende goederen lafhartig uit Zwolle naar Duitschland vlugtte. Dit schandelijk gedrag had onvermijdelijk het verlies van al het veroverde en den grawelijken moord van Naarden ten gevolge. Op de vlugt werd v a n d e n B e r g h in Westfalen van alles beroofd, zoodat zijne gemalin in boerengewaad moest rondzwerven en op een afgelegen dorp van tweelingen beviel. Niettegenstande zijn onwaardig gedrag, had hij de onbeschaamdheid voortdurend bij zijnen zwager om ondersteuning en hevordering aan te dringen. O r a n j e beval hem, hoewel met ongunstig gevolg, aan de West-Friezen, die ontevreden waren over D i d e r i k S o n o y in plaats van dezen, tot Gouverneur aan, evenmin gelukte het hem den Graaf in Friesland tot Stadhouder te doen benoemen. Engeland werd hem nu ontzegd, in Nederland achtte hij zich niet veilig, waarom hij het in 1577 genoodzaakt vond den geveinsde te spelen. Door twee afgevaardigden gaf hij den Algemeenen Staten kennis van eenige geheime pogingen der vijanden; terwijl hij tevens zijne dienst, lijf en goed ten beste van het Vaderland aanbood. Weinig had het gefaald, of hij zou het vertrouwen der Staten weder gewonnen hebben, en, benevens den Grave v a n H o h e n l o , tot 's Prinsen Luitenant aangesteld zijn, doch dit had geen gevolg. Vermoedelijk was deze teleurstelling eene der oorzaken dat de eerzuchtige man, die buitendien geene betrekking bekleedde, zich nu niet alleen geheel werkeloos en onzijdig hield, maar zelfs verstandhouding met den Hertog v a n P a r m a aanknoopte. Ook schijnt tot zijne overhelling naar de zijde van Spanje de volgende reden niet weinig te hebben bijgedragen. Het Hof van Brussel had in de twist met zijnen broeder F r e d e r i k over de vaderlijke erfgoederen een vonnis ten voordeele van dezen laatste uitgesproken, nu spiegelde een listig Geestelijke, benevens zijne dienaars en Hofbeambten, door Spaansch goud gewonnen, hem dagelijks de voordeelen voor, welke eene verzoening met den Koning hem zou aanbrengen, terwijl miskenning van de zijde der Staten, naijver over de benoeming van zijnen schoonbroeder Graaf J a n v a n N a s s a u tot Stadhouder van Gelderland, hooggaande geschillen met dezen over de inlegering van krijgsvolk, zijn gemoed verbitterden en zijn gevoel van eigenwaarde krenkten. Hij werd dan ook verdacht de ontvlugting van M a a r t e n S c h e n k bevorderd te hebben, waarom de Staten hem zelfs gevangen namen, hoewel zij hem na eenige dagen, wegens gebrek aan bewijs, moesten ontslaan. Vergeefs beproefde nu zijn zwager, de meergenoemde Graaf J a n v a n N a s s a u , door liefderijken raad hem te bewegen zich minder dubbelzinnig te gedragen.

Na het vertrek van dezen naar Duitschland in 1581 werd van den Bergh in zijne plaats door de Staten van Gelderland tot hunnen Stadhouder verkozen en in 1582 als zoodanig door den Aartshertog Matthias bevestigd. Te meer verwonderde men zich over die verkiezing, omdat die van Arnhem verklaard hadden, Graaf Willem Lodewijk, zijnen vader te zullen doen opvolgen. Men kan niet ontkennen, dat Oranje hem op zijn verzoek brieven van voorschrijving verleend had, doch hadden de Staten van Gelderland die brieven wel ingezien, zij zouden begrepen hebben, dat Oranje die verkiezing eer af- dan goedkeurde. ‘Mijn zwager’ dus schreef de Prins ‘biddende om aanbeveling tot het Stadhouderschap, heeft mij verklaard zijne groote lust en begeerte, tot den dienst der geregtigde zaak des Vaderlands. Ik mogt wenschen dat hij die wat eerder bewezen had. Doch beter spade dan nimmer.’ Hoe weinig aandrang dat schrijven ook in zich bevatte, had echter zijne benoeming plaats, op het drijven van de Koningsgezinde partij en van eenige eerzuchtigen, die onder een zwak bestuur zelf de handen vrij wilden hebben. De Graaf wel bewust van het aantal zijner tegenstanders, trok ter sluiks 's avonds Arnhem binnen, daar hij vreesde dat men anders de poorten voor hem mogt sluiten.

In 1583 wisten eenige burgers der welgezinde partij de bewijzen te bekomen, dat hij in verstandhouding stond met Parma en het plan had, om hem Zutphen over te leveren, waarop van den Bergh met vrouw en kinderen te Arnhem werd gevangen genomen en naar Zalt-Bommel gevoerd; weldra echter onder met eede bekrachtigde belofte van hernieuwde trouw aan 's Lands zaak, weder op vrije voeten gesteld. Maar die belofte hield hij niet; hij zeide: *slechts onderteekend maar niet zijne vingeren opgestoken te hebben* en ging in 1580, met zijne zonen openlijk in dienst van den Koning van Spanje over.

Met regt mag deze afval misdadig genoemd worden, vooral als men daarbij in aanmerking neemt hoe laag dubbelhartig hij tot het laatst toe zijne bedoelingen ontveinsde, en onder den schijn van liefde voor het Vaderland en zijne onderdanen, snood verraad verborg.

Hij stierf in November 1586, nalatende 8 zonen en 9 dochters, als Herman Graaf van den Bergh; Frederik Heer van Boxmeer; Oswald, die allen hieronder volgen; Joost geboren in 1564 doof en onnoozel; Adam, als Spaansch Hopman den 7 November 1590 te Groningen aan de pest overleden; Lodewijk, die in 1592 bij het beleg van Steenwijk in 's Koningsdienst op negentienjarigen ouderdom sneuvelde; Hendrik, Heer van Stevensweerd, dien wij mede hieronder zullen vermelden, en Adolf, Heer van Homoet en Hedel, te 's Hertogenbosch, in 1619 als Ritmeester in Spaansche dienst overleden; de dochters waren: Margaretha geboren in 1557 en (zoo men voorgeeft) verloofd aan den Koning van Zweden; doch overleden voor haar huwelijk den 25 Mei 1579; Juliana en Wilhelmina, in 1591

in den IJssel verdronken; Catharina, in 1601 gehuwd met Floris, Graaf van Culemborg, overleden 1639; Elizabeth, Abdis van Essen en Freckenhorst, gestorven in 1614; Anna, Charlotte en Elizabeth alle drie ongehuwd of jong overleden. Willems weduwe overleed in 1599.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. III. bl. 106, B. VI. bl. 277 (381) bl. 303, (414), B. XVIII. bl. 33, (402), B. XXVIII. bl. 586, (45); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 460, D. II. bl. 43, 132; D. IV. bl. 138; Reyd, *Nederl. Oorl.*, bl. 8, 29, 48, 66, 175; van den Sande, *Nederl. Hist.*, bl. 14 en 15; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 245, 246, 274, 878; Slichtenhorst, *Geld. Gesch.*, bl. 522, 524, 535, 553; de la Pise, *Hist. des Prince et Princip. d'Orange*, pag. 362, 394, 395, 403 et 541; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 762 en 769; de Groot, *Nederl. Jaarb.*, bl. 40 en 87; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 80, 114, 115, 155 en 158; (Beaufort), *Het Leven van Willem I*, D. I. bl. 435 en 599; 's Gravesande, *Tweede Eeuw-ged. der Middelb. vrijh.*, bl. 108 en 116; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 368, 369 en 402, D. VII. bl. 504 en 505; *Bijvoegs. en Aanm. op Wagenaar*, D. VII. bl. 112 en 113; Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 170; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 196-205; Kok, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 421-424; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 324-327; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderland*, D. I. bl. 349-353 Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 83-85; van Kampen, *Nederl-Krakterk.*, D. I. bl. 385-388; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VII. bl. 68 en 69; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 154, 195, 196, 226; Groen van Prinsterer, *Archives* passim; Nyhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.* D. I. bl. 49-69; D. V. bl. 9, 10, 30-32 en vooral R.W. Tadama, *Willem Graaf van den Bergen zijne tijdgenooten*, Zutphen 1846. Over 's mans munten zie: P.O. van der Chys, *de Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, Haarl. 1853, 4° bl. 226-244 en die munten afgebeeld op pl. XVII-XXII.

[Herman, Graaf van den Bergh]

BERGH (HERMAN, Graaf VAN DEN), ondste zoon van den voorgaande, wordt beschuldigd van, terwijl zijn vader nog Stadhouder was, reeds een regiment voor den Koning te hebben willen wapenen, of hij werkelijk dit voornemen gehad hebbe is niet zeker, daar het niet ten uitvoer is gelegd geworden. Bij de gevangenneming zijns vaders in 1583, werd hij met twee zijner broeders ook eerst in hechtenis gezet, doch daar zij hunne onschuld bewezen, terstond ontslagen. Daarop begaven de drie broeders zich te zamen naar Holland, om de zaak huns vaders te bepleiten en volgden hem bij zijne overgang in 's Konings dienst. Herman werd bevelhebber der Ruiterij en diende vooral onder Tassis. Hij was een dapper krijgs- en bekwaam Staatsman. Bij den slag van Amerongen, 23 Januarij 1585 voerde hij de achterhoede aan en droeg door zijnen beslissenden aanval veel tot de overwinning bij. In het volgende jaar deed hij onder Tassis eenen inval in de Zevenwolden en werd in den slag van Boxum, 23 Januarij 1586 gewond. In 1591 werd hem bij eene kloekmoedige verdediging van Deventer

het eene oog uitgeschoten. Omstreeks 1593, toen Graaf Herman reeds Kolonel van een regiment Nederduitsche Infanterie in Spaansche dienst was, werd hij tot Gouverneur en Kapitein-Generaal van Spaansch Gelderland en tot Ridder van het Guldenvlies verheven. Toen Mondragon in 1595 eenen togt tot ontzet van Groenlo ondernam, was Graaf Herman eenen krachtigen steun bij die onderneming. Sedert hield hij zich te Venlo op, beschermde en bezette de steden van zijne Landvoogdij (het zoogenaamde Overkwartier), benevens het zoo dikwijls genomen en hernomen Rijnberk, en de overige plaatsen in Duitschland gelegen. Zijne taak was de gemakkelijkste niet: de convooijen bijeen te brengen en te dekken, op de uiterste wacht te leggen, kennis te geven van alle ondernemingen des vijands, afleiding voor grootere ondernemingen te maken; dit was de ondankbare, maar niet te min gewigtige post, welke hem was toevertrouwd, en evenwel vervulde hij dien zoodanig dat niet alleen de Aartshertogen Albertus en Izabella maar ook alle andere voorname personen in de Spaansche Nederlanden hulde bragten aan zijn beleid en zijne kloekheid. Van beide gaf hij mede blijk door het dempen der muiterijen in het Spaansche leger, zoo te Grave als te Weert; terwijl het ontzet van 's Hertogenbosch door zijnen ijver voorbereid en mogelijk gemaakt werd. Hij overleed te Spa in 1611 en was gehuwd met Maria Mancia van Witthem, Markgravinne van Bergen op Zoom, Gravin van Walhain, Vrouwe van Beerzel, Perweis, Ghlimes,Wavre, Gheel enz., bij welke hij slechts eene dochter verwekte, Maria Elizabeth, Gravin van den Bergh, Markgravin van Bergen op Zoom, geboren in 1610, gehuwd in 1625 met haren vollen neef, Albert, Graaf van den Bergh, en overleden in 1633, zonder kinderen na te laten. Graaf Hermans weduwe, hertrouwde met Guillaume de Melun, Prins van Espinoi.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXVIII. bl. 563, (27), 564, (28) B. XXXII. bl. 123 (103); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. IV. bl. 312, D. V. bl. 397, D. VI. bl. 450, D. VIII. bl. 351, D. X. bl. 493; E. van Reyd, *Geschied. der Nederl. Oorl.*, bl. 241 en 390; de la Pise, *Hist. der Prinoes et Prine. d'Orange*, pag. 626, 646, 650 et 653; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 164-166, 176 en volg.; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 418, 439 en 558; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 75, 123, 380, D. IX. bl. 54, D. X. bl. 4; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 353; Nyhoff, *Bijdr. voor de Vaderl. Gesch.*, D. X. bl. 10, 34-36.

[Frederik, Graaf van den Bergh]

BERGH (FREDERIK, Graaf VAN DEN), Heer van Boxmeer, Homoet, Dixmuiden, Hedel, enz., tweeden zoon van Willem Graaf van den Bergh en Maria van Nassau, geboren den 18den Augustus 1559, was, tijdens het verraad van zijnen vader, bevelhebber van Venlo van wege de Staten, maar volgde hem en zijne broeders in Spaanschen dienst. Niet lang daarna in 1585 werd hij, bij het beleg van Grave, door eenen musketkogel in het been gewond. In het volgende jaar, het Bergsche hoofd bij Nijmegen helpende

veroveren, werd hij door eenen steenworp op het hoofd bewusteloos neergeveld. Nog in datzelfde jaar verdedigde hij de schans voor Zutphen, tegen L e i c e s t e r. In het volgende, onder V e r d u g o in de Ommelanden gebiedende, stak hij, bij ijsgang en onder levensgevaar, den Dollart over, om het daar geplaatste krijgsvolk terug te halen en bragt later door eenen krachtigen uitval uit Groningen veel bij tot het opbreken van het beleg. Toen Prins M a u r i t s in het jaar 1592 Koevorden belegerde was hij er bevelhebber. Daar de plaats onhoudbaar was, stak hij haar in brand en bepaal de zich tot de verdediging van het sterke kasteel. Nadat V e r d u g o te vergeefs het ontzet beproefd had, gaf hij den 12 September het kasteel over hij eene eervolle kapitulatie. In 1593 trok hij, aan het hoofd van 6000 man te paard en te voet, met 6 stukken geschut, tot hulp van V e r d u g o over den Rijn en de Lippe, belegerde en nam het kasteel Saesveld en de stad Ootmarssum en wendde zich toen, dewijl Graaf W i l l e m L o d e w i j k v a n N a s s a u de Boertange bezet en hem den pas naar Groningen afgesneden had, met V e r d u g o naar Aduarderzijl en raakte bij Tolbert in een scherp gevecht met de Staatschen, waar hem twee paarden onder het lijf werden dood geschoten en hij zelf een kogel door den arm kreeg. Nadat alle pogingen tot ontzet van Groningen mislukt waren, trok hij, thans tot Stadhouder van Friesland, Groningen, Overijssel en Lingen verheven, in 1595 met M o n d r a g o n op, tot het ontzet van Grol, wierp zich vervolgens in Lingen en vertoefde daar omstreeks twee jaren, tot Prins M a u r i t s hem in 1597 na een streng beleg dwong de stad over te geven.

Onder den Admirant van A r r a g o n nam hij deel aan den togt over den Rijn in 1598, wierd tot Marechal-de-Camp benoemd en ontving de stad Doetinchem en het kasteel Schuilenburg, welke hij had helpen veroveren, tot eene heerlijkheid. De regering van Doetinchem huldigde hem als Heer, doch de Staten van Gelderland weigerden de nieuwe heerlijkheid te erkennen, welke mitsdien in rook vervloog. In 1599 bij eenen onverhoedschen aanval der Staatschen, nam Graaf F r e d e r i k, die zoo zwaarlijvig was, dat hij om de twee uren van paard moest verwisselen, een versch, waar vier ruiters hem met moeite op tilden. Dan die hulp kwam hun duur te staan, want terwijl de Graaf zijn paard de sporen gaf, hadden zij geen tijd over, om op hun eigene te komen, waardoor ze, nevens 's Graven gevolg, in handen van de onzen vielen. Graaf F r e d e r i k was daarna onder de belegeraars van Zalt Bommel, streed in den slag bij Nieuwpoort, aan de zijde van den Aartshertog en had gedurende drie maanden een werkzaam deel aan het beleg van Ostende. In 1601 gelukte het hem 1000 man in 's Hertogenbosch te brengen, en Prins M a u r i t s daardoor te noodzaken, het voorgenomen beleg te staken. Twee jaren later belegerde hij het kasteel van Hoogstraten, de wijkplaats der muitende soldaten, en toen Prins M a u r i t s met eene geduchte magt hen kwam ontzetten, volvoerde hij eenen meesterlijken aftogt in het gezigt van 's vijands leger en dekte naderhand 's Hertogenbosch voor

de tweede maal tegen een bedreigd beleg. Niet minder diensten bewees hij den Aartshertogen, door Thienen tegen alle aanvallen der muiters gelukkig te verdedigen, of in 1605 en de volgende jaren tot het bestand, toen hij, tot Kapitein der Aartshertoglijke garde benoemd en het bevel voerende over de troepen in Vlaanderen, die provincie dekte, terwijl Spinola aan den Rijn optrok, Sluis trachtte te overrompelen en, zoo veel hij kon, den oorlog aan die zijde levendig hield. Met regt mogt hij dus zijn broeder Graaf Herman aan Ibarra schrijven, ‘dat hij en zijn broeder geene hovelingen, maar krijgslieden waren; dat zij in die bezigheid van hunne jeugd af waren opgevoed, en dat de lucht van het leger hun beter behaagde dan die van de holstad.’

Maar betoonde Graaf Frederik zich een dapper krijgsman, ook zijne bekwaamheden als Staatsman werden door den Aartshertog Albertus op hoogen prijs gesteld, die hem, in 1613, als Gezant naar den Rijksdag te Regensburg afvaardigde, van wien hij talrijke en wetenswaardige bijzonderheden naar Brussel overbriefde.

Hij overleed in 1618. Zijne echtgenoote Francoise de Ravenel, vrouwe van Ratigny, na zijne dood hertrouwd met den Marquis de St Julian, moet hem Dixmuiden ten huwelijk hebben aangebragt; althans hij is de eerste, die daarmede in 1616 beleend werd. Hij verwekte bij haar Albert, Graaf van den Bergh, geboren in 1607, overleden in 1656, na eerst met zijn volle nicht Maria Elizabeth, Gravin van den Bergh, Markgravin van Bergen op Zoom, en daarna met Madelaine de Cuzance, Gravin van Champlette te zijn gehuwd geweest; Leonora Catharina, geboren in 1613 en in 1634 gehuwd met Frederic Maurice de la Tour d'Auvergne Hertog van Bouillon, Prins van Sedan; Anna Maria, geboren in 1617 en in 1668 ongehuwd te Brussel overleden.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXIX, bl. 634 (25) 641, (31), B. XXX. bl. 715 (33), en 716 (33), de la Pise, *Hist. des Princes et Princip. d'Orange*, pag. 630 et suiv.; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 180 en volg.; van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. V. bl. 453 en 458, D. VI. bl. 63, D. VIII. bl. 285; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 493 en 559; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 110, D. IX. bl. 116, 158 en 226; *Bijvoegs. en Aanm. op Wagenaar*, D. IX. bl. 28 en 29; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 350; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 321; Nijhoff, *Bijdr. voor de Vaderl. Geschied.*, D. V. bl. 10, 11, 36-38; (Schuller tot Peursum), *Krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 84-36.

[Oswald Graaf van den Bergh]

BERGH (OSWALD Graaf VAN DEN), derde zoon van Willem Graaf van den Bergh en Maria van Nassau, geboren in 1561, vergezelde zijnen broeder Herman in de veldslag van Amerongen, den 23 Mei 1585, waar hij zich zeer dapper gedroeg. In den slag bij Boxum in Friesland, welke den 27 Januarij 1586 geleverd werd, kweet hij zich niet minder heldhaftig, doch hier kwam hij op eene ongelukkige wijze om het leven, want een Friesch

vaandel veroverd hebbende, werd hij door een zijner eigen soldaten voor eenen Staatschen Vaandrig aangezien en uit misverstand doorstoken. Hij was ongehuwd.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.*, B. XX. bl. 62; v a n M e t e r e n , *Nederl. Hist.* D. IV. bl. 312; v a n R e y d , *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 69; S t r a d a , *Guerre des Pais-Bas*, Tom. IV, pag. 145; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 75 en 123; N y h o f f , *Bijdr. voor de Vaderl. Geschied.*, D. V. bl. 10.

[Hendrik Graaf van den Bergh]

BERGH (HENDRIK Graaf VAN DEN), Heer v a n S t e v e n s w e e r d , de zevende zoon van W i l l e m , geboren te Bremen in 1573, had zich, even als zijn vader, in dienst des Konings van Spanje begeven. In 1595 zich met eene bende Ruiters binnen Weert bevindende, werd hij aldaar overvallen en gevangen genomen, doch drie maanden later, op het woord van zijnen broeder, voor 5000 gulden ontslagen. Toen S p i n o l a in 1606 Groenlo had ingenomen, werd Graaf H e n d r i k tot bevelhebber benoemd en wist het dapper tegen Prins M a u r i t s te verdedigen. In het jaar 1607 werd Erkelens, door Prins F r e d e r i k H e n d r i k bij verrassing ingenomen, en bij die gelegenheid, werd Graaf H e n d r i k zijn neefs gevangene, doch spoedig weder geslaakt. - Nadat hij uit zijne gevangenis ontslagen was, scheen het geluk hem weder gunstig te zijn. Zoo sloeg hij in het jaar 1621, na het huis te Rheden ingenomen te hebben, het beleg voor Gulik, hetwelk hij bij verdrag innam, zoo als hij ook, in het volgende jaar, Goch en de Schans Papemuts bemagtigde. In het jaar 1624 zich van de strenge vorst bedienende, deed hij een inval in de Veluwe. Het vlugten der dorpelingen, die niet onder brandschatting zaten, werd algemeen; doch de strenge koude bragt ook hem veel nadeel toe. Den 21sten Februarij veranderde het weder spoedig: zoodat bij zich genoodzaakt zag, de Veluwe weldra te verlaten, hetwelk men toen den *Spaanschen Vasten-avond* noemde, bij welken naam nog heden een der Historieprenten van dien tijd bekend is. Veel droeg Graaf H e n d r i k ook bij tot de verovering van Breda in 1625, door steeds de leeftogt van Lier naar het leger te geleiden en dit met zoo veel beleid te doen, dat geen enkel convooi opgeligt werd. Met eenig voordeel viel hij in 1626 der Staten leger, tusschen Emmerik en Rees, aan, doch zoodra het op de been was, vond hij zich gedrongen terug te keeren.

Toen Prins F r e d e r i k H e n d r i k in het jaar 1629, het beleg voor 's Hertogenbosch geslagen had, begaf Graaf H e n d r i k v a n d e n B e r g h zich in de maand Mei, aan het hoofd van het Spaansche leger, op weg, met oogmerk om de stad te ontzetten, slaande hij zich te Turnhout neder. Zijne magt bestond uit 30,000 knechten en 70 korvetten paarden. Kort daarna legerde hij zich te Sprang, doch hoe meer de Graaf naderde, hoe meer de Prins op zijne hoede was. Vruchteloos deed v a n d e n B e r g h onderscheidene aanvallen op het Staatsche leger, en zag dus alle zijne pogingen verijdeld; 's Hertogenbosch moest zich eindelijk aan den Prins overgeven. Gelukkiger slaagde de Graaf in zijnen togt over den IJssel,

en deed daarop eenen tweeden inval in de Veluwe, bemagtigde Amersfoort, en andere sterkten, doch het innemen van Wesel deed hem de Veluwe wederom verlaten.

Graaf Hendrik van den Bergh, in het jaar 1632 den Koning van Spanje een veertigjarige dienst bewezen hebbende, begon, uit mismoedigheid over het gezag, dat den Spanjaarden in de Nederlanden gegeven werd, een afkeer van de dienst te krijgen, en werd te rade van partij te veranderen. Door den Graaf van Warfusé had hij reeds in het voorjaar in het geheim, met den Prins van Oranje doen handelen. Nadat hij Venlo, Roermond en Stralen, bijna zonder slag of stoot had overgegeven, begaf hij zich naar Luik, van waar hij, van dit zijn voornemen en besluit, bij bijzondere en openbare brieven, aan de Infante en aan het gemeen kennis gaf; noodigende al het krijgsvolk, dat onder hem, of onder de Spaansche Veldoversten gediend had, tot voorstand van de Roomsche Godsdienst, zich bij hem te voegen, om de Spanjaarden te verjagen; dan er vielen hem minder toe, den hij gedacht had. De Algemeene Staten besloten ook, op 's Prinsen raad, op zijnen naam eenig volk te werven. Te Brussel begreep men, dat de Luikenaars, door hem te ontvangen, de onzijdigheid geschonden hadden, doch de Graaf erkende openlijk, dat zij van zijn voornemen geen kennis gehad hadden. Hij werd te Brussel voor een landverrader en muiter verklaard, en eene belooning beloofd aan elk, die hem in handen wist te krijgen. In het volgende jaar werd hij, benevens het volk, dat hij verzameld had, bij voorraad, in eed en dienst van de Vereenigde Gewesten aangenomen. Op deze wijze was het, dat de zoon wederkeerde tot hen, die door den vader verlaten waren. De Aartshertogin Izabella Clara Eugenia poogde hem door vleijende brieven wel weder ten Hove te lokken, doch hij sloeg daaraan geen geloof, noch gehoorzaamde aan de daarop gevolgde indaging, diensvolgens werd zijn goed en leven, als van eenen halstarrigen, bij vonnis van den Hoogen Raad van Mechelen verbeurd verklaard; terwijl tevens de gift van Montfoort, welke hem voorheen gedaan was, door een plegtig vonnis van den zelfden Raad herroepen werd. Te 's Gravenhage werd hij daarentegen statelijk ontvangen en wist aldaar zoo veel te weeg te brengen, dat hem het bezit van het Markgraafschap Bergen op Zoom werd toegewezen. Kort daarna bemagtigde hij het stadje 's Heerenberg, en deed zich, na dit met eenig volk bezet te hebben, door het geheele graafschap huldigen als erfgenaam van zijne overledene nicht, de dochter van zijnen broeder Herman.

Hij overleed in 1638 en was driemalen gehuwd geweest, eerst met Margaretha van Witthem, zuster van zijns broeders huisvrouw, in 1612. Uit dit huwelijk zijn geboren: Maria Elizabeth, gehuwd aan Itel Frederik, Vorst von Hohenzollern-Hechingen, die, bij transactie met haren vollen neef Albert, het Markgraafschap Bergen op Zoom verkreeg, en eene andere dochter, wier naam men niet vermeld vindt, gehuwd met den Graaf van Renesse

Warfusé, in 1637 te Luik gedood. De naam van de tweede vrouw van Graaf Hendrik, door sommigen slechts voor een bijzit gehouden, vindt men mede niet vermeld, doch zij baarde hem: Herman Graaf van den Bergh, Heer van Goor en Stevensweerd, gehouwd met Josina Walburg, Gravin van Löwenstein Werthheim, kinderloos overleden; Anna Maria, gehuwd aan Bernard Albert, Graaf van Styrum. Zijne derde vrouw was Hieronyma Catharina, Gravin van Spauer, waaruit vijf dochters: Amalia Lucia, gehuwd met Paris Jacob, Graaf Truchsess zu Zeyll; Isabella Catharina, gehuwd met Johan, Graaf van Hohen-Rechberg; Maria Agnes en Anna Carolina, Geestelijken; Juliana, eerst gehuwd met Bernard, Graaf van Wittgenstein, vervolgens met Karel Eugenius, Hertog van Croy, Graaf van Mijlendonk.

Zijn portret komt voor in Kok, *Vaderl. Woordenb*. en in Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

Zie van Reyd, *Nederl. Oorl*., bl. 272; van den Sande, *Nederl. Hist*., bl. 91, 107, 128, 140-149, 164 en 170; de la Pise, *Hist. des Princ. et Princip. d'Orange*; pag. 733, et suiv.; de Groot, *Nederl. Hist*., bl. 244, 510 en 525; van Meteren, *Nederl. Hist.* D. VI. bl. 256, D. IX. bl. 155 en 177, van Loon, *Nederl. Historip*., D. II. bl. 7, 97 en volg.; Commelin, *Fred. Hendr. van Nassau zijn Leven en Bedrijf*, D. I. bl. 4, 6 enz.; Wagenaar, *Vaderl. Hist*., D. IX. bl. 226, D. X. bl. 422, 445, 486, D. XI. bl. 36, 93-97 en 160; *Nalez. op Wagenaar*, D. II. bl. 5-7, 9. 10, 17-19; Kok, *Vaderl. Woordenb*., D. VI. bl. 424-426; Chalmot, *Biogr. Woordenb*., D. II. bl. 322-323; van Kampen, *Vaderl. Karakt*., D. II. bl. 182; Nyhoff, *Bijdr. voor de Vaderl. Geschied*., D. V. bl. 11, 38 en 39; *Geschiedk. Aant. over het jaar* 1629, bl. 49, 60, 63 en 100.

[Mr. Frank van den Bergh]

BERGH (Mr. FRANK VAN DEN), een zoon van Claas Vranckensz van den Bergh, Schepen van Delft, en aldaar geboren, was Raadsheer in den Hove van Holland en Zeeland, daarna werd hij verkoren tot Raadsheer in den Grooten Raad van Mechelen, alwaar hij in 1559 overleed. Hij moet tevens een zeer geleerd man zijn geweest.

Zie *Beschrijv. der stad Delft*, bl. 669; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Johannes van den Bergh]

BERGH (JOHANNES VAN DEN), geboren den 25 Augustus 1664 te Leiden, waar hij twintig malen tot Burgemeester werd gekozen, bewees ook het gemeenebest gewigtige diensten. In 1704 werd hij tot Lid van den Raad van State en twee jaren later tot Gedeputeerde te velde benoemd. Toen in 1708 een groot deel der Spaansche Nederlanden in handen der Bondgenooten was gevallen, was hij een der gevolmagtigden, die door de Koningin van Engeland en de STaten der Vereenigde Nederlanden waren aangesteld, om de Nederlanden, in zoo ver ze die veroverd hadden, op naam van den Aartshertog Karel, te besturen, zij vergaderden te Brussel, en vertoonden gezamelijk de opperste magt dier landen, ja,

zij maakten somtijds zelfs verandering in de Regering, herstellende onder anderen, in het begin des jaars 1709, den Geheimen raad, die te voren afgeschaft was. Ook was er in October 1711 een nieuw reglement gemaakt op de Regering, geteekend door den Graaf Orrery en Johan van den Bergh, als Gevolmagtigden, hetwelk door den Raad van State der Spaansche Nederlanden, aangenomen werd, zoo ver het met hunne Godsdienst en der landen voorregten overeen kwam. Van den Bergh nam den post van Gevolmagtigde waar, tot op het sluiten van het Barrière-traktaat in 1715. Hij had in deze betrekking zeer veel lof verworven en in het bijzonder veel toegebragt tot de verdediging van Brussel in het jaar 1708. In 1720 werd hij tot Gecommitteerde Raad van Holland gekozen en in 1725 aangesteld tot Baljuw en Dijkgraaf van Rijnland. Hij was in 1747, Burgemeester zijnde, een der Regenten, die de verheffing van den Prins van Oranje tot stadhouder tegenhielden, hierom werd zijn huis door het graauw aangevallen, en met moeite door de schutterij beschermd; hij zelf van het Stadhuis komende, werd door het gemeen deerlijk mishandeld en bedreigd; en onderging eerlang het lot met zoovele andere Regenten, van door den Stadhouder van zijnen post ontzet te worden, ofschoon hij reeds te voren ontslag van zijne bediening had verzocht. Van 1690 tot 1711 was hij mede Secretaris van Curatoren der Leidsche Hoogeschool geweest, van welken post hij echter te rade werd zich in het laatstgemelde jaar te ontslaan.

Hij was gehuwd met Johanna van Teylingen, en overleed den 11 November 1755.

Zijne erfgenamen hebben een kunstig gedenkteeken van wit marmer ter zijner eer tegen een der pilaren in de St. Pieterskerk te Leiden geplaatst. Bovendien is er een gedenkpenning met zijne beeldtenis en die van Frederik Adriaan van Rheede, ter hunner eer geslagen, wegens hun heldhaftig gedrag bij de belegering van Brussel.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.*, D. IV. bl. 540, 541 en 695; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVII. bl. 436, D. XVIII. bl. 46 en 74 en D. XX. bl. 302; van Mieris en van Alphen, *Beschrijv. van Leyden*, D. I. bl. 61 en 62; Kok. *Vaderl. Woordenb.* D. VI. bl. 427; Chalmot, *Biogr. Woordenb*. D. II. bl. 327 en 328; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 82 en 83; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hoog.*, D. II. T. en B. bl. 45 en 46.

[Pieter van den Bergh]

BERGH (PIETER VAN DEN), een vriend van Erasmus en Rector der Latijnsche scholen te Amersfoort, was een Latijnsch dichter, die geschreven heeft:

Satyrae, Zwollae, 1506, 8°.

Zie *Biogr. Univ.*

[Paulus van den Berghe]

BERGHE (PAULUS VAN DEN), een Regtsgeleerde, geboren te Utrecht, omstreeks 1530, overleden in 1587, heeft in het licht gezonden:

Tractutus de Jure tutelarum en curationum, Leyd. 1595, Francof. 1607, Hagae 1656 et 1657.

Zie *Biogr. Univers*.

[Wemberich en Jakob van Berghem]

BERGHEM (WEMBERICH en JAKOB VAN), Zie BERCHEM (WEMBERICH VAN) en BERCHEM (JACOB VAN).

[Nikolaas Berghem]

BERGHEM (NIKOLAAS), Kunstschilder, geboren te Haarlem, in 1624, was de zoon van Pieter Klaasze, die ook een Schilder was, en in het begin niet dan visschen schilderde, doch naderhand kleine stukjes, waar doorgaans een tafeltje op kwam, met aller hande soort van suikergebak, in eenen zilveren schaal of eenen porseleinen schotel.

Volgens sommigen zou Nikolaas, den naam van Berghem hebben bekomen, ter gelegenheid dat hij, na de kunst reeds eenigen tijd geoefend te hebben, eene zeereis wilde ondernemen. Hij was reeds aan boord gekomen en de monstering van het zeevolk zou plaats hebben, toen de Stuurman, die hem kende, hem raadde liever zich verder op de kunst toe te leggen. Voorts liet hij Nikolaas in de sloep stappen, die op zijde van het schip lag, opdat hij van den Monstermeester niet gezien werd en riep tot het volk in de sloep: *Berg-hem*, hetwelk eerst eenen bijnaam werd, die hij later echter als toenaam aannam. Anderen willen dat hij dien naam gekregen heeft bij gelegenheid, van eenen brand, als men van hem, die toen nog een kind was, zou geroepen hebben: *Berg-hem*. Nog anderen heweeren echter dat hij, het eens bij zijn vader grof verkorven hebbende, door dezen werd nageloopen tot in het huis van Jan van Goijen, welke meester den vader tegenhield en tegelijk tegen de oudere leerlingen riep: *Berg-hem*.

Behalve zijn vader, die een gemeen kunstenaar was, heeft Berghem onderscheidene goede meesters tot zijn onderwijzers in de kunst gehad, zoo als: Jan van Goijen, Klaas Moijaert, Pieter Fransz de Grebber, Jan Wils, en ten laatste zijn neef Jan Baptist Weeninx. Zijn gelukkige aanleg ontwikkelde zich spoedig; terwijl zijne liefde voor de kunst zijnen ijver zoozeer aanvuurde, dat alle die meesters zich vereerd gehouden hebben, zulk een helder licht in de kunst te hebben ontstoken, zoo als hij op zijne beurt heeft kunnen roemen, op een groot aantal leerlingen, die door zijn onderwijs tot groote meesters opgekweekt zijn. Onder zijne leerlingen vindt men vermeld Karel Dujardin en Johannes Glauber. Hij werd inzonderheid, ten aanzien van zijne leerwijze geroemd, als mede dat hij de gave bezat, om de jeugd bijzonder tot ijver en naarstigheid aan de sporen; waartoe hij gewoonlijk spreuken en versjes gereed had, als onder anderen dit:

Nimmer moet g' u zelf, Gezellen!
Schoon in 't leeren moeite steekt,
En g' er veeltijds 't hoofd meê breekt,

T' wijl een ander leeg loopt, kwellen,
Of het ijv'ren laten staan:
Denk: ik zal hier loon ontvangen
Voor mijn moeite, en roem erlangen,
Wanneer de andre beed'len gaan.

Daarenboven was hij minzaam, beleefd, en van een onbesproken wandel; ja een man van uitstekende naarstigheid; en met dit al kon zijne vrouw, de dochter van den kunstigen Landschapschilder J a n W i l s , wanneer hij in grooten ijver aan zijn werk stil zat te arbeiden, en zij geen geritsel van hem hoorde, somtijds wel met den stok van eenen raagbol van onder tegen de zoldering aanbonsen, om hem, zoo hij voor zijn ezel mogt in slaap gevallen zijn, te wekken, ja zij hield hem doorgaans zoodanig kort van geld, dat hij somtijds fraaije prenten te koop ziende, daar hij zin in had, als zijne vrouw zich in geene goede luim bevond, en zich huiverig toonde, om het hem te schieten, het geld van zijne leerlingen daartoe leende; en wanneer hij eene schilderij verkocht, zonder dat zij er bij was, dan zoo veel van de som afkneep, om de gemaakte schuld buiten haar weten te betalen, en dus alle oneenigheid voor te komen. Ook was hij bijzonder op kunstige teekeningen van Italiaansche en andere meesters verslingerd, zoo dat hij rust noch duur had, als hij die te koop wist, voor hij er bezitter van was; niet minder liefhebberij had hij voor fraaije prentkunst, ja hij durfde voor eene prent van R a f a ë l U r b i n o , verbeeldende den Bethlehemschen kindermoord met den sparreboom, 60 guldens besteden. Dit maakte ook, dat er van zijn nagelaten papierkunst, welke kort na zijn overlijden te Amsterdam verkocht werd, een aanzienlijke som gelds gekomen is.

Hoewel v a n B e r g h e m vlug in het schilderen was, was al wat hij vervaardigde meestentijds reeds verkocht, eer hij het afgewerkt had. J u s t u s v a n H u i s u m , die in 1665 bij hem de kunst leerde, getuigt, dat hij destijds eene geruime tijd voor een Heer schilderde, die hem, tien gulden daags gaf, en dat hij van 's morgens vroeg tot vier ure in den namiddag, gemeenlijk voor den ezel zat, en dit met zooveel genoegen en lust deed, dat hij er somwijlen een deuntje bij zong. Anderen, die hem hebben zien werken, getuigen dat hij schilderde als of hij er mede speelde, hetgeen trouwens ook aan de dartele penseeltoetsen overal in zijne werken te bespeuren is. Daarenboven strekt het tot verbazing, dat daar hij zijn werk heeft gemaakt, om bijna alles te schilderen, echter elk voorwerp op zich zelve zoo goed in zijne soort is, dat het te zamengevoegd zijnde, een uitmuntend geheel uitmaakt, en bezwaarlijk valt te beoordelen, in welk vak hij het bekwaamste was. Doch bovenal verdient verwondering, dat een kunstenaar, die zoo vele stukken geschilderd heeft, er zoo menigvuldige veranderingen van schikkingen en voorwerpen in heeft weten te brengen, dat geen twee naar elkander gelijken. V a n B e r g h e m heeft portretten, stukken

met levensgroote figuren, en in kleiner omvang, veldslagen, zeestranden en plunderingen geschilderd; maar het vak, waarin hij het meest uitgemunt en eenen onsterfelijken roem behaald heeft, is het landschap met tamelijk groote stoffaadje. De Burgemeester van der Hulk, te Dordrecht, liet hem een groot stuk schilderen, verbeeldende een bergachtig landschap, met ossen, koeijen, schapen, beelden enz., en tegelijk bestelde hij er een aan Jan Both, beloovende aan elk 800 gulden, en een geschenk daarenboven voor hem, die zich het best gekweten had; wanneer zij nu die stukken afhadden en die nevens elkander vertoonden, zeide van der Hulk: ‘elk van u heeft zijne vlijt getoond’, en gaf aan beide eene vereering. De etsnaald wist hij even geestig te behandelen als het penseel. Er bestaan van hem 53 prentjes met verschillende dieren. Velen daarvan zijn uiterst zeldzaam.

Van Berghem stierf den 18 Februarij 1683. Van dezen meester zijn op het 's Rijks-Museum te Amsterdam de volgende stukken aanwezig:

Een zeer fraai bergachtig en boomrijk landschap met eenen herder en eene herderin, *drijvende eene drift beesten door het water*, *verder nog*, *eene vrouw gezeten op een os*.

Een Italiaansch landschap, *met hoog opgaand geboomte*, *verbeeldende een avondstond*. Eenige beesten worden gedreven door eene herder, rijdende op eenen ezel. Aan de andere zijde ziet men eenen jongen, die eene menigte schapen wegdrijft.

Een Landschap met Ruth zich nederbuigende voor Boas; voorts eene menigte koornmaaijers, landlieden en beesten.

Een zeer fraai Italiaansch bergachtig Landschap, *met eene rivier doorsneden*, *en eene vrouw zittende op een wit paard*. Zij schijnt in gesprek met eene andere vrouw, over eenige lieden, die met hun vee in eene pontschuit gereed zijn over te varen. Op den voorgrond een man bij een beladen ezel; verder eenige landlieden, staande en liggende koeijen, bokken en schapen.

Een Wintergezigt op het ijs. Een man met een paard en eene ijsslede; verder een landschap, hetwelk zeer natuurlijk met sneeuw bedekt is.

Een Wintergezigt aan eenen stadswal. Op het ijs vooraan staat een wit ontspannen paard bij eene slede; voorts vier boeren, bezig zijnde om een vat bier op eene slede te laden; in het verschiet zijn twee boeren, die op het ijs kolven, en nog verder de stadspoort, bij welke eenige vaartuigen voor het havenhoofd in het ijs liggen.

Een Italiaansch Landschap, *met hoog gebergte*, *aan eene rivier op den voorgrond eene menigte beesten en herders*. Dit kleine stukje is van het fraaiste penseel van dezen meester.

In het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage vindt men van hem:

Een Italiaansch Landschap.

Een Zwijnenjagt.

Een gevecht tusschen Ruiters in eene Grot.

Zijn portret is naar de schilderij van Savary, door den Parijschen plaatsnijder Etienne Fecquet in het koper gebragt, en komt mede voor in Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*, D. I. bl. 41.

Zie, behalve het boven reeds aangehaalde werk: Houbraken, *Schoub. der Schilders*, D. II. bl. 109-114; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Schrevelius, *Besch. van Haerlem* bl. 474-477; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 416; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 313-316; Koning, *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 171-174; *Biogr. Nat.;* Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. I. bl. 98, 99, 103 en 104; *Biogr. Univ.;* van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.*, D. I. bl. 408-412; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetenschap.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers.; Aanwijz. der Schild. berustende op 's Rijks Museum; Notitie der Schild. van het Kon. Kab. te 's Gravenh*.

[Paulus van Berghen]

BERGHEN (PAULUS VAN), een Priester van de orde der Jezuiten, was onderscheidene jaren Zendeling in Holland, het laatst te Leeuwarden in Friesland, alwaar bij overleden is. Men heeft van hem:

Wederleggende Katechismus, *gedrukt te Roermond* in 1666.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Arnold van Bergheyk]

BERGHEYK (ARNOLD VAN). Zie BERGEYK (ARNOLD VAN).

[Frederik Johan Berghuis]

BERGHUIS (FREDERIK JOHAN), geboren te Delft in Januarij 1726 was de eenige zoon van Johan Berghuis, geboren te Zutphen, in Junij 1725 en overleden te Delft, 26 December 1802, onder wiens leiding hij zich tot organist en klokkenist heeft gevormd. Omtrent zijn vader dient vooraf deze bijzonderheid vermeld; dat hij, op den leeftijd van 18 jaren Delft doortrekkende, en vernemende, dat er niet door gunst, maar door de kunst, naar den post van organist en klokkenist zoude gedongen worden, zich onder de rij der mededingers schaarde en, ondanks de gemaakte aanmerkingen op zijnen zeer jeugdigen leeftijd, zoo als: ‘Jongentje, komt gij ook mede spelen?’ den palm der overwinning behaalde. Als organist bezat Johan Berghuis hooge verdiensten, als klokkenist vooral was hij zeer beroemd, hetgeen wij uit de getuigenis van Burney ook kunnen afleiden, die schreef: ‘De stad Delft heeft twee schoone kerken en in beide een orgel. De Heer Berghuis, organist en klokkenist van de eene, is naast Pothoff de beste speler, welke ik in Holland heb aangetroffen, vooral in het klokkenspel, hetwelk hij met eene verbazende vlugheid behandelt.’

Na den dood van Johan Berghuis, volgde hem zijn zoon Frederik Johan in 1802 in die betrekking op, nadat hij reeds vroeger bij het leven van zijnen vader, waarschijnlijk tot diens hulp, als tweede klokkenist was aangesteld geworden. Alhoewel wij hem geene verdiensten als organist kunnen ontzeggen, zoo heeft hij, noch praktisch, noch theoretisch, iets bijzonder uitmuntends voor het orgel

voortgebragt, noch discipelen gevormd, die zich door hunne buitengewone talenten in het piano of orgelspel onderscheidden.

De oorzaak waarom F.J. B e r g h u i s zich tot een bekwamer klokkenist dan organist had gevormd, schijnt men hoofdzakelijk te moeten zoeken in de bijzonder aangeboren liefde voor dit kolossale instrument, in de vele tijd, welke hij, zoowel tot volmaking van zijn spel als van het instrument zelf, besteedde.

Deze zijne liefde voor het klokkenspel, en de zucht om het tot den hoogsten graad van volmaaktheid te brengen, was zonder voorbeeld. Immers alle gelegenheden greep hij aan, om het mechanismus van het klokkenspel te Delft tot eene ongekende schoonheid op te voeren en te volmaken. Om dat doel te bereiken was hem geen moeite te groot, geen tijd te kostbaar. Daarom achtte hij eene reis door België noodzakelijk, waar hij alle mogelijke klokkenspelen onderzocht en bespeelde, en daarna het meer volmaakte dier instrumenten op het Delftsche trachtte toe te passen. Dagen en weken achtereen, was hij van den vroegen morgen tot den laten avond, op den toren der nieuwe kerk, met hamer en aanbeeld bezig, om de hamers en stiften op de klokken en trommels te fatsoeneren, te vijlen en zoodanig van pas te maken, dat het mechaniek van het klavier en de hamers op de klokken niets te wenschen overlieten, ja zelfs het fijnste oor er geene gebreken aan kon ontdekken. Ook het stellen van de stiften op de trommels voor het speelwerk, op het half en heel uur, is door hem destijds tot die volmaaktheid gebragt, dat vreemdelingen, dit hoorende, niet konden gelooven, dat dit werktuigelijk zoo was zamengesteld, maar zich stellig verbeeldden, dat de klokkenist zelf op het klavier bezig was. Vooral heeft hij zijne verdiensten bijzonder doen kennen door een werktuigelijk toestel van zijne uitvinding, namelijk: door het bijbrengen van onderscheidene hamertjes op de kleine klokken, waardoor die snelle opvolging der toonen, en die tremblanten op het Delftsche klokkenspel konden worden voortgebragt, welke elders niet gehoord worden: terwijl het pedaal door hem op zulk eene treffende wijze is verbeterd, dat daardoor een alleruitmuntendst effekt kan worden daargesteld. B e r g h u i s scheen door de natuur tot klokkenist bestemd. Hij bezat een ijzer sterk gestel, en eene buitengewone spierkracht in handen en voeten, waardoor hij eenen bijzonderen nadruk aan zijn spel kon geven, en het zich, zoowel daardoor, als door eene bijzondere vlugheid, boven dat van de meeste zijner tijdgenooten zoodanig verhief, dat er binnen- en buitenslands met hoogen lof over werd gesproken. En waarlijk zijn spel bezat iets eigendommelijks en was dien lof overwaardig, vooral wanneer men de beperktheid van een klavier van 3½ Octaaf in aanmerking nam, en alle moeijelijkheden, aan zulk een spel, in de meestal driestemmige uitvoering en transpositie van de zwaarste muzijkstukken verbonden, regt begreep, en met dat van de meeste zijner ambtgenooten wilde vergelijken. B e r g h u i s , wij kunnen het gerust verklaren, wijdde geheel zijn leven aan het klokkenspel toe. Dáárop ook nam zijne gezondheid een einde, en begonnen zich de zaden van eene spoedig daarop

volgende ziekte te vertoonen. Juist bezig met het versteken van den speeltrommel werd hij ongesteld, en den volgenden dag door eene beroerte overvallen. Hij herstelde weder, doch zijne krachten kwamen niet terug, maar verkwijnden, tot dat hij op den 11den April 1830, in ongehuwden staat overleed, een aanzienlijk en voor den kunstenaar in Nederland, zeldzaam fortuin van drie tonnen gouds nalatende, waarvan het vruchtgebruik aan zijne familie en het kapitaal na hun overlijden aan het Charitalenhuis te Delft is gemaakt. B e r g h u i s was ook onderwijzer op de piano en de verdiensten van die lessen, grootendeels door hem opgelegd, hebben zijn kapitaal steeds doen vermeerderen.

Hij liet eenen uitmuntenden leerling op het klokkenspel na in den Heer Z u i d p l e i n S c h e l t s , die echter in jeugdigen leeftijd, weldra zijnen leermeester naar betere gewesten volgde.

Zie *Nederlandsch Muzijkaal Tijdschrift*, 3e Jaargang, N°. 13; uit partikuliere berigten aangevuld.

[Theodorus Cornelius Bergius]

BERGIUS (THEODORUS CORNELIUS). Zie BERG (THEODOOR KORNELIS VAN DEN).

[Loeff Bergmaker]

BERGMAKER (LOEFF). Zie BERCHMAKER (LOEFF).

[Eiso Bergsma]

BERGSMA (EISO), gesproten uit een oud Friesch geslacht, dat tot wapen voert een veld van goud, met drie varkens van sabel, geplaatst twee en één, hebbende tot helmteeken een zwart varken ter halver lijve, was een zoon van P i e t e r B e r g s m a en C a t h a r i n a W e n d t , en geboren te Dokkum, den 3den Maart 1700 Hij legde zich te Franeker op de Godgeleerdheid toe en werd aldaar Doctor in die wetenschap. In 1721 als Predikant te Ee-en-Engwierum beroepen, verwisselde hij in 1726 die standplaats met zijne geboorteplaats, waar hij door zijne verlichte beschouwingen veel bijdroeg, om bijgeloovige voorstellingen te bestrijden.

Hij trouwde den 20 November 1740 met S y t s k e v a n T h u i n e n bij wie hij negen kinderen had, van welke vier jong stierven, en overleed den 6 Junij 1766.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

[Ennius Harmen Bergsma]

BERGSMA (ENNIUS HARMEN), een zoon van den voorgaande, geboren te Dokkum, den 30 Maart 1755, oefende zich te Franeker in de Regtsgeleerdheid en werd in 1779 tot Meesfer in de beide regten bevorderd, na het verdedigen van een belangrijk proefschrift uit het Friesche Staatsregt, *over den ouden en hedendaagschen regeringsvorm der Frieschen*[1]. Hij vestigde zich als Advokaat voor het Hof van Friesland te Leeuwarden en werd in 1780 aangesteld tot Ammunitiemeester-Generaal van Friesland. Nog den 4den September van dat zelfde jaar zag hij zich benoemen

(1) *Specimen juris publici Friciaci inaugurale, de antiqua et hodierna Friciacorum regiminis forma.*

tot Raadsheer in het Departementaal Hof van Friesland en den 13 Februarij 1804, tevens tot Pensionaris der stad Leeuwarden. In

1811 werd hij Lid van het Keizerlijke Geregtshof te 's Gravenhage. Koning Willem I, die hem, reeds den 18 November 1815, tot Ridder van de orde der Nederlandsche Leeuw en tot Lid van het Hooge geregtshof te 's Gravenhage benoemd had, zond hem in December 1818 als Commissaris-Generaal naar Friesland. Hij overleed te 's Gravenhage den 22 October 1828, en was den 8 December 1782 gehuwd met Bartha Bouwina Schultz, bij wie hij drie dochters had en een zoon, Willem Bernardus Bergsma, gehoren te Dokkum, den 26sten Februarij 1760, die Landsavokaat en Fiskaal-Generaal van Friesland zijnde, den 17 Maart 1792 om zijne staatkundige gevoelens uit die betrekking ontslagen werd en den 26sten October 1820 overleed. Behalve de hieronder volgende Theodorus Paulus Bergsma, had hij bij zijne tweede echtgenoote Sjoukje Scheltema nog eenen zoon den tegenwoordigen Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Utrecht Cornelis Adrianus Bergsma.

[Eiso Bergsma]

BERGSMA (EISO), zoon van Willem Bernardus Bergsma en van diens eerste vrouw, Lucia Scheltema, geboren te Leeuwarden, den 20 Maart 1786, trad in krijgsdienst als Kadet bij het 3e bataillon der 4e halve brigade en werd, als zoodanig, op de kadettenschool te Zutphen onderwezen. Hij werd den 20 Julij 1804 extra ordinair Ingenieur en den 8 Augustus 1808 Eerste Luitenant bij het Regiment te voet van het Koninklijk korps der Artillerie en Genie, waarmede hij in 1809 den veldtogt in Zeeland bijwoonde. Bij de vereeniging van Holland en Frankrijk werd hij, den 23 Junij 1810 geincorporeerd als Luitenant bij het Keizerlijkkorps der Genie. Den 1 Julij 1811 bevorderd tot eersten Kapitein bij de 4e compagnie van het 5e bataillon Sappeurs en den 1 Januarij 1811 aangesteld als 2en Kapitein, bij den staf van het korps der Genie, maakte hij in 1812 en 1813 den veldtogt in Duitschland mede en kreeg zijne bestemming naar Dantzig, waar hij gedurende het beleg verbleef. Na den overgang der vesting Dantzig werden de Franschen gevangen genomen en konden de Nederlanders naar hun land terugkeeren. Den 2 Januarij ging hij op marsch, ter begeleiding van een detachement troepen naar het vaderland, waar hij in Maart aankwam. Den 16 van dien maand werd hij als Tweeden Kapitein-Ingenieur bij het Nederlandsche leger geplaatst, bij het welk hij den 16 Augustus 1817 tot Eersten Kapitein-Ingenieur bevorderd werd. Aan hem werd opgedragen het bouwen van het fort te Dinant waarvoor Z.M. den Koning den 12 Mei 1823 hem tot Ridder van de Militaire Willemsorde der 4e klasse benoemde. Daarna werd hij belast met de inrigting van het gebouw voor militaire akademie te Breda. Den 16 Augustus 1829 tot Majoor-Ingenieur benoemd, en den 15 April 1830 overgeplaatst bij het korps Mineurs en Sappeurs, bevond hij zich na den opstand in Belgie, van 1830-1834 in de vesting Maastricht en werd, krachtens afzonderlijk besluit des Konings van 10 September 1831, eervol vermeld op de legerorde. Den 19 Februarij 1835 benoemd

tot Kommandant van het 2e Bataillon van het korps Mineurs en Sappeurs en als zoodanig te Nijmegen garnizoen houdende, overleed hij aldaar, den 7 Januarij 1837.

Hij was den 17den Mei 1815 gehuwd met Anna Louise Kratzsch, bij wie hij geen kinderen verwekt heeft.

Uit het *Stamboek der Offic. van het Bataillon Mineurs en Sappeurs* opgemaakt en aangevuld uit de familiepapieren.

[Theodorus paulus Bergsma]

BERGSMA (THEODORUS PAULUS), zoon van Willem Bernardus Bergsma en van diens tweeden vrouw, Sjoukje Scheltema, alzoo een halve broeder van den voorgaande, was geboren te Leeuwarden den 10den Maart 1800. Zijne letteroefeningen ter voorbereiding voor de evangeliebediening slaagden voortreffelijk, eerst aan het Athenaeum te Franeker, daarna aan de Hoogeschool te Utrecht. Met welken lust, ijver en zegen hij zijne letteroefeningen voortzettede, mogt reeds blijken uit de loffelijke vermelding welke het antwoord is waardig gekeurd dat hij tijdens zijn verblijf aan het Athenaeum te Franeker had ingezonden op de letterkundige prijsvraag bij de Hoogeschool te Leyden, ten jare 1820 uitgeschreven, *over Lucius Aelius Antipater* enz.[1]. Den 19 Junij 1825 verwierf hij de waardigheid van Doctor der Godgeleerdheid, na openbare verdediging zijner Verhandeling *over eenige voorschriften van Zoroaster*, *met de christelijke leer vergeleken*[2]. In dat zelfde jaar tot Kandidaat der kerkelijke bediening bevorderd, werd hij kort daarna beroepen tot Predikant te Odijk, welke standplaats hij in 1827 met die van Bunnik en Vechten verwisselde, in welke betrekking hij zich kweet met ijver en trouw; terwijl hij op beide deze plaatsen voor meer dan eene aanbieding, om elders werkzaam te zijn, bedankte. Doch ligchaamsongesteldheid en zwakheid noodzaakten hem reeds ten jare 1833 om zijn ontslag te vragen. Een jaar vroeger zag hij zijne verhandeling *Over het zevende hoofdstuk van den brief van Paulus aan de Romeinen* door het Genootschap tot verdediging van de Christelijke Godsdienst tegen derzelver hedendaagsche Bestrijders, met eenen gouden eereprijs bekroond. Hij overleed den 3den September 1834 en was tweemaal gehuwd geweest; eerst met Adriana Cornelia Suzanna Hugenholtz, die weinig dagen nadat ze hem door de geboorte van eenen zoon verblijd had overleed; daarna met Christina Johanna Cazius, uit welk huwelijk hem vier kinderen geschonken werden, van welke echter het tweede naar betere gewesten hem vooruitging, terwijl het jongste hem derwaarts weldra volgde.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1832, D. II. bl. 434, 1833. D. I. bl. 26, 1834. D. II. bl. 161. *Boekzaal* 1835. bl. 122-125.

(1) *De L. Aelio Antipatro.*
(2) *Dissertatio inauguralis de Zoroastris quibusdam placitis, cum doctrina christiana comparatis.*

[Adrianus Bergsma]

BERGSMA (ADRIANUS) geboren te Dockum, in 1702, zoon van Pieter Bergsma en Catharina Wendt, was eerst tot Godgeleerde opgeleid, dan zich later tot de beoefening der Regtsgeleerdheid begeven hebbende, verwierf hij als Advocaat veel roem, inzonderheid door het vrijpleiten van eene vrouw, van kindermoord beschuldigd. Deze roem veroorzaakte, dat hij tot de aanzienlijkste en voordeeligste ambten in Indië geroepen werd. Hij vertrok derwaarts in 1733, verkreeg er, onder anderen, de betrekking van Raad en Advokaat-Fiskaal-Generaal, zoodat hij in Indië een groot gezag uitoefende. Aldaar gehuwd met Allegonde Zwaardekroon, dochter van den Gouverneur-Generaal Hendrik Zwaardekroon, keerde hij, na het overlijden van zijne vrouw, naar Nederland terug.

Kort na zijne terugkomst werd hij tot de regering geroepen, en tot Lid der Vroedschap en Burgemeester te Sneek gekozen. Wegens deze stad bekleedde hij sedert de voornaamste Staatscommissiën. Bijna onafgebroken had hij, wegens Friesland, zitting in de Vergadering der Staten Generaal, en daar hij het vertrouwen van den Stadhouder bij bekwaamheid en slimheid bezat, had hij een groot deel aan het bestuur van zaken, zoowel wat de republiek, als wat het gemelde gewest betrof.

Hij stierf in 's Gravenhage den 20 Julij 1780, na andermaal gehuwd te zijn geweest met Catharina Regina van Bynkershoek, dochter van den beroemden President. Uit het eerste huwelijk liet hij ééne, en uit het laatste vier dochters na.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, uit de familiepapieren aangevuld.

[Petrus Adrianus Bergsma]

BERGSMA (PETRUS ADRIANUS), geboren den 15den April 1743, was de zoon van Willem Bergsma en Remelia Schik en een broeders zoon van den voorgaande. In 1780 Secretaris van Dantumadeel geworden zijnde, werd hij den 5den October 1782 tot Grietman aangesteld en bekleedde, van dat jaar tot in 1795, de commissiën, welke in dien tijd op de Grietenijen vielen, zoo als Lid van Gedeputeerde Staten, van de Admiraliteit enz. Ook was hij Ontvanger-Generaal van Dantumadeel en Dijkgraaf van Oost-Dongeradeel. In 1785 was hij een der elf volmagten, die zich ten sterkste verzetteden tegen het Staatsbesluit om de verkiezing van de Magistraten aan den Stadhouder te laten, zijnde alstoen het groote verschil tusschen de Staten en de burgerij van Leeuwarden. Na 1795 is hij geweest eerst Baljuw van Dantumadeel en Kollumerland, en later lid van het Departementaal bestuur van Friesland. Hij was de eerste, die de invoering van den tabaksbouw in Friesland beproefde de chicoreibouw aldaar vestigde; en eene daartoe benoodigde fabrijk liet oprigten. Hij overleed te Dokkum den 14 October 1824. Bij zijne vrouw Dodonea Jacoba Dooitsema had hij zeven kinderen, van welke hij zijn overlijden nog drie in leven waren.

Zie *Vaderlandsche Historie ten vervolge op* Wagenaar, D. XIII. bl. 107, waar hij abusivelijk F.A. Bergsma genoemd wordt; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. der Grietm. bl.* 127, aangevuld uit de familiepapieren.

[Johannes Caspar Bergsma]

BERGSMA (JOHANNES CASPAR), een broeder van den voorgaande, geboren den 16den October 1750, was Doctor in de Regten en werd in 1783 Secretaris van Dantumadeel en in 1786 Grietman van Franekeradeel. Ook is hij geweest Dijkgraaf van Oost-Dongeradeel.

In 1783 woonde hij als volmagt van Oost-Dongeradeel de vergadering bij, waarin over 's Lands zaken geraadpleegd werd. In 1784 ontving hij, uit handen van het Exercitiegenootschap te Dockum, onder de zinspreuk *pro Aris et Focis*, een zeer fraai geschilderd wit zijden vaandel. In 1787 was hij Voorzitter van de Edelmogende Staten van Friesland. In dat zelfde jaar haalde hij, die toen Lid van het Mindergetal was, door zijne toestemming om de Pruissische troepen in het land te roepen, zoodanig den haat der Patriotten op zich, dat zij, bij eene gedrukte publicatie van 15 September, hem en zijne medestanders dreigden zich op de personen en goederen te zullen wreken, dat zij het geheele land zouden onder water zetten enz.

Bergsma overleed den 25 Junij 1793.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar D. VI. bl. 374., D. IX. bl. 45, D. XIII. bl. 107, D. XIX. bl. 47, 122, 124, 131 en 155; *Tegenw. staat van Friesl.*, D. IV. bl. 35 en 696; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. der Grietm.* bl. 200. uit de familiepapieren aangevuld.

[Adriaan van Bergues]

BERGUES (ADRIAAN VAN), ook wel verkeerdelijk VAN BERGEN genoemd, Heer van Dolhain en Bohem, een Henegouwsch Edelman, uit het geslacht van Bergues St. Winocx, zoon van Pieter van Bergues en Joanna van Bailleul, was een der eerste onderteekenaars van het compromis en van wege Artois en Doornik een der Edelen belast om op de handelwijze der Landvoogdes toe te zien. Hij was dan ook een der negen Edelen, die te Breda, in 1566, het eerste verzoekschrift zamenstelden en met Nicolaas de Hammes en Jan van Marnix, Heer van Toulouze, stond hij bekend als een vurig liefhebber des Vaderlands, stout en forsch, die ook ter verdediging van de vrijheid zijne beurs wilde openen door zich te verbinden tot het opbrengen van vijftig kroonen, wanneer het smeekschrift aan den Koning met aanbieding van drie millioenen geschiedde. Zijn naam komt, met dien van Jan van Marnix, voor in een welsprekenden brief van de Hammes, waarin deze meldt dat hij met Bergues, Marnix en anderen een besluit had genomen om de zaken op eens te verhelpen en de lijdende Nederlanders te redden. De Algemeene Staten moesten het eenige geneesmiddel der kwalen zijn. Niettegenstaande Oranje tot zachtere maatregelen raadde, had Bergues meer dan eens een gewigtig deel aan de hevige raadslagen door de Edelen genomen, in hunne vergaderingen te Breda en Hoogstraten gehouden. Daar hij zich dus als een ijverig voorstander der vrijheid had voorgedaan, werd hij in 1568 door Alva verbannen en zijne goederen verbeurd verklaard. Tijdens den inval van Graaf Lodewijk

van Nassau in Groningen en dien van Prins Willem in Limburg, was hem in last gegeven, om, ten einde de krachten des vijands te verdeelen, in West-Vlaanderen te vallen. Het blijkt echter niet in hoeverre dit heeft plaats gehad. Hij hield zich meest in Frankrijk op en werd in 1569 door den Prins van Oranje tot Onder-Admiraal der Watergeuzen benoemd. In September zeilde hij met eene vloot uit Engeland naar het Vlie, waar zij 46 Oostzeevaarders op losgeld stelden. Hij beproefde eenen aanslag op Delfzijl, dien de Robles echter verhinderde, maar daarentegen bemagtigde hij de eilanden Ameland en Terschelling. In 1570 kruiste Dolhain met 17 schepen aan den mond der Eems, maar op het berigt dat Bossu en de Robles met eene vloot van 20 zeilen hem naspoorden, nam hij zoo overhaast de vlugt, dat hij bijna alle zijne schepen verloor en slechts vijf in Embden redde. Prins Willem zond daarop Johan Basius tot hem, om rekenschap van dit wangedrag en de buitgemaakte gelden te vragen. Daar Dolhain echter hiertoe ongenegen bleef, werd hij door den Prins naar Dillenburg ontboden, hoewel met even vruchteloos gevolg. De zorgeloosheid, dronkenschap en wanorde namen zoodanig toe onder de Watergeuzen, dat Oranje zich verpligt zag Bergues zijnen post te ontnemen. Doch hij diende daarin met de noodige wijsheid te werk te gaan; want hij vreesde dat het den Admiraal niet aangenaam zou wezen. Evenwel het moest geschieden, de Prins tastte door, maar met wijsheid en goedheid. Eer de vloot in Engeland teruggekeerd was werd Bergues denkelijk op bevel van Oranje in hechtenis genomen. In vrijheid gesteld, vertrok hij naar Frankrijk, maar bleef evenwel de eens gekozene zaak getrouw. In 1572 nam hij deel aan eene poging onder de Genlis, om het belegerde Bergen te ontzetten, waarbij hij sneuvelde. Volgens Le Petit[1] zou hij in handen zijn gevallen van de boeren, aangevoerd door eenen kalen Edelman, die zich beroemde hem aan Alva ten geschenke te zullen brengen. Hij eischte, dat men hem zijne wapenrusting zou ontnemen, om te voet te kunnen gaan, en terwijl men aan zijn verzoek voldeed, greep hij met de vuist een jagtmes van een hunner, waarmede hij zoo met zijne geleiders schermutselde, dat hij er drie of vier ter nederwierp en men genoodzaakt was hem te dooden. Een dapper en goed soldaat, was hij echter ongeschikt eenig bevel te voeren. Hij was gehuwd met Maria van Hochin, die hem drie kinderen schonk. Johan van Bergues, Lodewijk van Bergues en Maria van Bergues, van welke de beide laatste ongehuwd storven, doch de eerste door zijn huwelijk met Johanna de Rombures zijn geslacht voortplanten.

Het wapen van dit geslacht was van goud met eenen leeuw van keel.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 289 en 290, (208); B. VI. bl. 289; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 294; Wagenaar,

(1) *Gr. Chron.*, Tom. II. pag. 232.

Vaderl. Hist., D. VI. bl. 125, 308-311; 's Gravesande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.*, bl. 138; Te Water, *Verbond der Edelen*, St. II. bl. 205-209, St. IV. bl. 427; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XII. bl. 423 en 424; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange*, Tom. II. pag. 58, 59 et 162, Tom. III. pag. 230; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 143-145; Arend, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 202 en 222, St. V. bl. 142-144.

[Lodewijk van Bergues]

BERGUES (LODEWIJK VAN), ook wel LOUIS DE TRESLONG geheeten, een broeder van den voorgaande, diende mede onder de Watergeuzen en deelde in zijns broeders ballingschap. Na het ontslag van Adriaan werd hij voorloopig tot Bevelhebber over de vloot aangesteld, doch daar de bandeloosheid hand over hand toenam en de Watergeuzen zich verlaagden, om de rol van gewone zeeroovers te spelen, waagde de Prins het niet, hem het gebied voor goed op te dragen, maar hij werd door Gislain van Fiennes, Heer van Lumbres vervangen. Of Lodewijk de Bergues over dit voorbijgaan verstoord was, dan of hij zonder zijn broeder niet op de vloot wilde dienen, vindt men niet opgeteekend. Zeker gaat het, dat later zijn naam niet meer op de lijst der Watergeuzen gevonden wordt en men ook niets meer van hem gemeld vindt.

Zie van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 145 en 146; Arend, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 144.

[Johan en Pompeus Berk]

BERK (JOHAN en POMPEUS). Zie BERCK (JOHAN) en BERCK POMPEUS).

[Niklaas van Berk]

BERK (NIKLAAS VAN), lid der Regering van de stad Utrecht, was ten tijde van Leycester buiten bewind geraakt; naderhand hersteld zijnde, was hij in 1608 een der gemagtigden, om in 's Gravenhage, met Spinola en de vier andere Spaansche Gezanten, over het sluiten van eenen vrede of een bestand te handelen; in 1611 werd hij uit het lid der Gekozenen ontslagen, en sedert buiten bewind gehouden, tot in 1618, wanneer Prins Maurits, na het afdanken der Waardgelders, bij de groote verandering in de Regering van Utrecht, hem in plaats van Justus van Rijgersburg tot Burgemeester aanstelde. In het jaar 1619 werd van Berk onder de beschuldigers gesteld, die tegen Oldenbarneveld en Uytenbogaard getuigden; dan deze laatste heeft hem op de voldoendste wijze wederlegd, en middagklaar getoond, dat Berk zich zelven heeft tegengesproken. Hij overleed in 1620 en liet bij zijne huisvrouw Barbara van Warmeloo geene kinderen na.

Zie de Groot, *Nederl. Hist.* bl. 555; Brandt, *Historie der Reformatie*, D. III. bl. 391 en 392, Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 321, D. X. bl. 234 en 349-352; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Adriaan van Berkel]

BERKEL (ADRIAAN VAN) reisde in het jaar 1670 naar de Berhice en bleef er als Gouvernements-Secretaris tot in 1674. In 1680

vertrok hij naar Suriname als Directeur eener plantagie, welke hij tot in 1689 beheerde. Beide reizen zijn door hem beschreven in

Reis naar Rio de Berbice en Suriname, met pl. 4to., van welk zeldzaam werk meer dan eene uitgave bestaat, onder anderen eene onder den titel:

Amerikaansche Voyagie, Amst. 1698. 4to.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Abraham van Berkel]

BERKEL (ABRAHAM VAN) of ABRAHAMUS BERKELIUS, misschien wel een broeder van den voorgaande, geboren te Leiden in 1630, legde zich eerst op de Geneeskunde toe, maar ging later tot die der Letterkunde over, en maakte groote vorderingen in de Grieksche en Latijnsche talen. Hij werd onderwijzer aan de Latijnsche scholen te Delft, over welke hij later tot Rector werd aangesteld. Hij besteedde een groot gedeelte van zijn leven aan eene uitgave van:

Stephani Byzantini *Dictionarium Geographicum*, die eerst na zijne dood in 1688, met vele aanteekeningen, in folio het licht zag.

Voorts zond hij nog in het licht:

Epicteti *Enchiridion una cum* Cebetis Thebani *Tabula*, Lugd. Batav. 1670. 8vo, waarvan in 1753 te Delft een vermeerderde druk in 8vo. het licht zag.

Antonini Liberalis *Metamorphoses*, Leyd. 1674. 12°.

Genuina Stephani Byzantini *de urbibus et populis fragmenta cum* Hannonis *Carthaginensium Regis Periplo*, Graece et Latine, Lugd. Bat. 1674. 8vo.

Hij maakte zich tevens verdienstelijk door het in orde brengen van het geheele ligchaam der Bibliotheek van de Hoogeschool te Leiden, en overleed in 1688.

Zie Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V. pag. 612 et 613; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 345; *Biogr. Univers.;* Siegenbeek, *Geschiedenis der Leydsche Hoogeschool*, D. II. bl. 21.

[Jan van Berkel]

BERKEL (JAN VAN) of JANUS BERKELIUS, een zoon van den voorgaande, geboren omstreeks 1675, werd in 1697 Praeceptor aan de Latijnsche schole te Dordrecht, waar hij in 1715 overleed. Reeds in 1694 had hij zijne Vader tegen Etienne Lemoyne verdedigd in den herdruk van Stephanus Byzantinus.

Voorts heeft men van zijne hand Jacobi Palmerii a Grentemesnil κριτικὸν ἐπιχείρημα *sive pro Lucano Apologia cum nonnullis aliis similis argumenti*, Lugd. Bat. 1704. 8vo.

Dissertationes selectae criticae, *de poëtis Graecis et Latinis*, Lugd. Bat. 1704. 8vo.

Zie Saxe, *Onomast. Lit.* Pars V. pag. 448; Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. IV. bl. 345; *Biogr. Unicers*.

[Pieter Johan, Engelbert François en Theodoor Victor van Berkel]

BERKEL (PIETER JOHAN, ENGELBERT FRANÇOIS en THEODOOR VICTOR VAN). Zie BERCKEL (PIETER JOHAN VAN), BERCKEL (ENGELBERT FRANÇOIS VAN) en BERCKEL (THEODOOR VICTOR VAN).

[Martinus Berkenboom]

BERKENBOOM (MARTINUS), geboren te Nijmegen, was een leerling en opvolger in het kunstbedrijf van J o h a n n e s T e y l e r , hestaande in het fabrijkmatig teekenen, graveren en met kleuren drukken van kunstprenten en kamerbehangsels.

In het jaar 1708 en 1709, begaf hij zich, vergezeld van zijnen leerling, J a c o b v a n E y n d e n , naar Dusseldorp, na vooraf onderscheidene van zijne kunstvoortbrengsels met het beurtschip verzonden te hebben. Deze reis was te dier tijd niet zonder gevaar, doordien de stroopende partijen, uit de legers der aan den Rijn oorlogvoerende Mogendheden, de wegen zeer onveilig maakten: zij kwamen echter behouden aan, en werden bij den kunstlievenden Keurvorst van den Paltz aangediend, dan eer B e r k e n b o o m gereed was, om zijnen kunstarbeid te vertoonen, werd het Hof in den rouw gedompeld, wegens het overlijden van een der vorstelijke aanverwanten en daardoor de gelegenheid benomen, om zich met B e r k e n b o o m s kunstwerken in te laten, weshalve zij onverrigter zake de terugreize moesten aannemen. Twee of drie jaren later is B e r k e n b o o m zeer onverwachts, in tamelijk hoogen ouderdom, aan eene beroerte overleden.

Uit de werken, welke wij van hem kennen, te oordeelen, bezat hij minder bekwaamheid dan zijnen Meester; zijne platen etste hij met eene zwaardere hand, door minder vernuft bestuurd. Hij heeft onderscheidene gezigten op de stad en de vestingwerken van Nijmegen en omstreken, als ook van vele andere plaatsen en steden, bijv. Amsterdam, 's Gravenhage, Middelburg en Vlissingen, in met kleuren gedrukte kunstprenten, uitgegeven, van welke de meeste met de eerste letteren van zijnen naam en andere met dien voluit gemerkt zijn, waardoor zij ook van T e y l e r s werk kunnen onderscheiden worden, mede heeft hij veeltijds in zijne platen het water en andere deelen met de gereedschappen der zwarten of schraapkunst bearbeid.

In de dichtkundige beschrijving van Nijmegen door A r k s t e e , zijn eenige Prentverbeeldingen naar de Teekeningen van B e r k e n b o o m gegraveerd.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n , *Geschied. der Vaderl. Schilderkunst*, D. I. bl. 179-181; I m m e r z e e l , *Levens en werken der Kunstschilders*.

[Theodorus Albertus Berkenhoff]

BERKENHOFF (THEODORUS ALBERTUS) werd te Leiden in 1746 geboren. In zijne vroegste jeugd in de muzijk onderwezen, gaf hij vroegtijdig blijken van eenen goeden aanleg, en bragt het na slechts korte studie zoover, dat hij als Solist kon optreden, en men hem op een der concerten in zijne geboortestad een concert voor viool met bijval kon hooren voordragen.

In de harmonie en compositie werd hij door eenen kundigen meester aldaar onderwezen; later uitgerust met die bekwaamheden, welke hem destijds den-eernaam van Virtuoos deden verwerven, ondernam hij eene buitenlandsche kunstreis en begaf zich naar Manheim, Parijs, Londen en andere plaatsen, waar hem vele toejuichingen ten deel vielen. Daarna keerde hij in zijn vaderland terug; vestigde zich als muzijkonderwijzer in zijne geboortestad, en werd daar vervolgens tot Stadsmuzijkmeester aangesteld, welke betrekking hij vele jaren, tot aan zijne dood, vervulde en met naauwkeurigheid waarnam, terwijl hij gedurende die tijd vele goede discipelen vormde.

Als Violist onderscheidde zich B e r k e n h o f f door vele uitmuntende hoedanigheden. Zijn streek was forsch; zijn spel vlug en zuiver, vooral in de dubbele grepen; zijn voordragt schoon en gevoelvol. Alhoewel hij zich bij den viool, als zijn hoofdinstrument, bepaalde, bezat hij als Pianist toch ook veel vaardigheid. Ook als Componist van eenige werken voor de viool, heeft hij zich voordeelig leeren kennen, hoewel zijne werken, en zelfs de gedrukte thans zeldzaam en onbekend zijn.

Daarenboven was hij als mensch fatsoenlijk en beschaafd; in ieders achting deelende en aan de voornaamste huizen in zijne geboortestad gezien. Hij stierf te Leiden, den 31 Januarij 1814, betreurd door zijne beide zonen, menigvuldige betrekkingen en kunstgenooten.

Zie *Muzijkaal Tijdschrift van Nederland*, 1844. bl. 70. *Nederl. Muzijkaal Tijdschrift*, Utrecht bij L.E. B o s c h e n Z o o n , 7e Jaargang, bl. 15.

[Hermanus Leonardus Berkenhoff]

BERKENHOFF (HERMANUS LEONARDUS), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Leiden, den 4den Julij 1786, betoonde als knaap reeds veel aanleg voor de muziek, en werd daarin aanvankelijk door zijnen vader onderwezen. Later legde hij zich ijverig toe op het violoncelspel, en met zulk goed gevolg, dat hij zich in het publiek kon laten hooren, en daardoor eene vaste plaats als violoncellist in de concerten te Leiden verwierf. In 1805 vertrok hij naar Amsterdam, waar hij in het orkest van den Duitsche Schouwburg geplaatst werd. In 1810 begaf hij zich naar Elburg, waar hij als Muziekonderwijzer en ook als Dansmeester tot aan zijne dood, in 1837, gevestigd bleef.

Zie *Caecilia*, *Algem. Muzikaal Tijdschrift van Nederl.* 1844, bl. 76.

[Cornelis Florisz. en Balthasar Florisz. van Berkenrode]

BERKENRODE CORNELIS FLORISZ. en BALTHASAR FLORISZ. VAN). Zie BERCKENRODE (CORNELIS FLORISZ.) en BERCKENRODE (BALTHASAR FLORISZ.)

[Gerrit van Berkenrode]

BERKENRODE (GERRIT VAN), oudste zoon van H e n d r i k v a n B e r k e n r o d e en van E r k e n r a a d v a n B e k e s t e i n uit den huize van H e e m s k e r k , geboren in of kort na 1530, was in zijne jeugd tot den Geestelijken stand overgegaan en Kanunnik geworden, doch de leer der Hervormden omhelsd hebbende, werd hij tevens een voorstander der vrijheid.

In 1572 werd hij door Willem I. als diens Commissaris naar Haarlem gezonden, om, ware het mogelijk, die stad aan zijne zijde te doen omslaan. Hij deed zulks, in weerwil van allen tegenstand, op de beste wijze. Bij de belegering van Haarlem, schijnt hij niet tegenwoordig te zijn geweest, hoogstwaarschijnlijk was hij dan buiten de zoogenoemde vergiffenis gesloten geweest.

Later is hij in Landszaken gebruikt en was Lid van de Commissie, die, na het vermoorden van den Prins van Oranje, belast werd met het openen der brieven, welke, aan diens adres gezonden, als nog mogten aankomen.

Hij was gehuwd aan Geertruid van Meerthen, die in hoogen ouderdom in 1618 overleed, en liet geene kinderen na; de juiste tijd van zijn sterven vindt men, even min als die van zijne geboorte, vermeld, doch zeker leefde hij nog in 1596, wanneer David Colterman, bij resignatie van hem, zijn opvolger werd als Bailjuw van Kennemerland.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 372 (270), 380 (276), B. XIX. bl. 454 (3); van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 859 en 860; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 367; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Adriaan van Berkenrode]

BERKENRODE (ADRIAAN VAN), broeder van den voorgaande, geboren in of na 1540, was een ijverig voorstander der vrijheid; werd in 1572 Burgemeester; deed gewigtige diensten gedurende de belegering van Haarlem, en trok dikwijls, met het grootste gevaar, naar den Prins van Oranje, ter bevordering van het ontzet. Hij ontkwam de wraakneming der Spanjaarden; werd in 1577, bij het toevallen der stad, op nieuw Burgemeester, en bleef bij de Burgerij gezien tot aan zijn overlijden, den 7den November 1618. Tevens was hij Hoogheemraad van Rijnland, waarschijnlijk was hij ook die Berkenrode, welke den 15den Maart 1602 tegenwoordig was, bij de belangrijke zamenkomst van eenige der voornaamste Staatsmannen, ten einde over de verheffing van Prins Maurits te spreken. Hij liet eenen zoon na Hendrik van Berkenrode, die kinderloos overleed.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Geschied.*, D. VI. bl. 367; *Naleez. op Wagenaar*, D. I. bl. 317-321; Scheltema, *Staat. Nederl.* D. I. bl. 87, D. II. bl. 562.

[Matthijs Lestevenon van Berkenrode]

BERKENRODE (MATTHIJS LESTEVENON VAN). Zie LESTEVENON (MATTHIJS).

[P. van Berkenrijs]

BERKENRIJS (P. VAN) moet in het begin der zeventiende eeuw een niet onbekwaam sterrekundige geweest zijn. Samuel Ingen maakte op hem het volgende versje:

Toen B e r k e n r i j s (geworden krom
En blint van swaren ouderdom)
De sterren noch den hemel meer
Kon kijken, bad hij: ‘Haal me, Heer!
Wat dichter bij, dat ik, die mach
Noch beter kijken als 'k wel plach!’
En daarmeê stierf dien ouden mensch.
God laat z'hem kijken naar zijn wens.

Zie K a n t e l a a r en S i e g e n b e e k , *Euterpe*, St. I. bl. 121.

[Johannes le Francq van Berkhey]

BERKHEY (JOHANNES LE FRANCQ VAN). Zie FRANCQ VAN BERKHEY (JOHANNES LE).

[Job en Gerard Berkheyden]

BERKHEYDEN (JOB en GERARD), twee broeders, geboren te Haarlem, hebben zich beide als Kunstschilders beroemd gemaakt en hunne lotgevallen zijn zoodanig aanëen verbonden, dat wij ze hier ook gemeenschappelijk vermelden zullen.

J o b , de oudste, geboren in 1628, werd, een jongeling zijnde, door zijnen vader op het boekbinden besteld, doch hij kreeg daar ras tegenzin in, en wilde Schilder worden; de onders waren hem hierin te wille, en zochten een bekwaam meester voor hem, bij wien hij de grondbeginselen van die kunst leerde. J o b beijverde zich met zooveel lust en vlijt, dat hij binnen weinige jaren reeds een fraai stukje kon schilderen. Zijn broeder G e r a r d , de vorderingen van zijnen broeder ziende, kreeg mede lust in de kunst, en beijverde zich zoo vlijtig dat hij J o b al spoedig op zijde streefde. Doch elk werkte in een bijzonder vak, waar zijne geneigdheid het meest toe overhelde. J o b , denkende op eigen wieken te kunnen drijven, verliet zijnen meester, zette zich aan den Rijnkant neder, en maakte zich bij de dorpelingen tusschen Leiden en Utrecht bekend, waar hij vele voor eenen geringen prijs uitschilderde, hierdoor oefende hij zich met schilderen naar het leven, en bedong van het model nog geld toe. Ook nam hij aldaar zorgvuldig schelsen van alle zoodanige gezigten als hem behagelijk genoeg toeschenen, om in zijne landschappen gebragt te worden. Na zich dit gedeelte der kunst voldoende te hebben meester gemaakt, bestudeerde en beoefende hij het schilderen van figuren, waartoe hij zijne modellen uit de natuur ontleende, als landbouwers, herders, kroeghouders enz., en stoffeerde daarmede niet alleen zijne landschappen, maar hij stelde die ook voor als feestvierende, dansende, of zich gezellig onderhoudende, in de manier van T e n i e r s .

G e r a r d daarentegen schilderde gezigten van huizen, groote gebouwen en kerken, alsmede gezigten langs de Heeren- en Keizersgrachten te Amsterdam, naar het oorspronkelijke geteekend, met boomen en allerhande beeldjes versierd, welke teekeningen hij dan in het groot overbragt en stout en meesterlijk behandelde.

Eindelijk bekroop J o b de lust om te gaan reizen, hij sloeg het zijnen broeder voor, die aanstonds gereed was, en zij besloten eenen

togt naar Duitschland te doen. Te Keulen onthielden zij zich eenigen tijd, om eenige kleine medegenomen stukjes voor geld te verwisselen, hetwelk hun wel gelukte; hierdoor geraakten zij onder anderen in kennis met een geestelijk zusje, die kort geleden haren broeder, eenen Priester, door den dood had verloren, zij was hier innerlijk bedroefd over, en sloeg onze schilders voor, of zij niet in staat zouden zijn haar een afbeeldsel van haren broeder te vervaardigen, op de beschrijving die zij er van zou geven; vreemd klonk hun dit voorstel in de ooren; J o b keek op G e r a r d , en deze weder op J o b , eindelijk zeide de laatste, na zich eenige tijd bedacht te hebben, dat hij zulks aannam; zij togen aan het werk, en volvoerden het tot genoegen van de Begijn, die zij mede afschilderden, en door wie zij ruim betaald werden. Van Keulen trokken zij naar Heidelberg, alwaar destijds de Keurvorst van de Paltz zijne hofhouding hield. Doordien die Vorst dagelijks met eene groote stoet ter jagt uitreed, namen de beide broeders die gelegenheid waar, om twee schilderstukken te vervaardigen, waarop de beeldtenis van den Keurvorst, sommige voorname Hovelingen, alsmede den Opperjagermeester, vrij aardig en gelijkende afgebeeld waren, dan geen moeds genoeg hebbende, om die den Vorst aan te bieden, bedachten zij den vond, om die op elkander te binden, en in eenen galerij te zetten, dien hij altijd door kwam wanneer hij ter jagt ging; zij hadden er iemand bij geplaatst, die last had, om, wanneer er gevraagd mogt worden, wie het daar nedergezet had, te antwoorden, dat het schilders waren, die in zekeren herberg te huis lagen. De Vorst, hier voorbij komende, liet er spoedig zijn oog op vallen, deed de rol losmaken, en bekeek de schilderstukken met bewondering, te meer, doordien hij er zijn eigen afbeeldsel en dat van onderscheidene zijner Hovelingen op ontdekte. Hij liet aanstonds de schilders roepen, prees grootelijks hunne kunst, betaalde hen rijkelijk en schonk hun daarenboven eenen gouden penning. Ook werd aan elk hunner een paard gebragt, om de jagt te verzellen. Hoe weinig lust zij er ook toe hadden, durfden zij het evenwel niet weigeren, dan het bragt hen in de grootste angst, doordien zij, het paardrijden ongewoon, dit als een middel beschouwden om den hals te breken. Op de paarden geholpen, zagen zij telkens naar elkander om, wien het eerst zandruiter zou worden; zij kwamen er nogtans heelshuids af, doch droegen wel zorg om in het toekomende geene deelgenooten meer van dit adellijke vermaak te wezen.

Aan dit hof oefenden zij eene geruime tijd hunne kunst, door voor den Vorst, het Hof en de voornaamste lieden der stad te schilderen, en hadden daarenboven een goed bestaan en een aangenaam leven, terwijl zij met grond op nog grooter voordeelen hopen konden.

Hoe goed deze uitzigten ook waren, kregen zij eindelijk een tegenzin in dit hoofsche leven; en J o b zeide op zekeren dag tot G e r a r d : ‘Broêr, wat hebben wij er toch aan, om altijd onder vreemde oogen te zijn? als wij in Holland waren bij ons oud gezelschap, hadden wij somwijlen een vermaaklijk praatje over de

kunst, onder een smakelijk pijpje. Willen wij maar heengaan?' Gerard beraadde zich niet lang, maar gaf ras zijne toestemming, en zij spoedden zich eerlang naar hunne geboortestad, daar zij met eene zuster huis hielden; en van waar zij, wanneer zij eenige schilderstukjes in gereedheid hadden, naar Amsterdam trokken om die te verkoopen, en eenen vrolijken avond met de kunstoefenaars door te brengen.

Op eene van deze partijen gebeurde het, dat iemand van het gezelschap pochte op de doorluchtige afkomst en de beroemde bedrijven van zijne voorvaderen. Job, dat een koddige ziel was, gaf hem niet toe, maar verzon eene geheele legende van dappere daden door zijne voorvaderen verrigt, en rekende eindelijk uit, dat hij van koninklijken bloede afstamde, doch voegde hij er bij, het is van Jan Beukelszoon van moeders zijde, die zich te Munster liet kroonen; hierop ontstond een hartig gelach, en M. Consart maakte dit tweeregelig versje:

> Te Munster was eertijds een koning, Jan van Leiden,
> Een voorzaat van 't geslacht der geestige Berkheiden.

Gerard was bezadigder en ook meer ingetogen van aard; dikwijls vermaande hij zijnen broeder, om zoo los en ruw niet heen te praten, tevens betuigende, dat het hem verveelden, wanneer zij te zamen in gezelschap waren te moeten hooren, dat hij, alleen uit potsigheid, de menschen eene partij leugens voor waarheid zocht op den mouw te spelden. Wanneer het dan gebeurde, dat hij met zijnen broeder naar het gezelschap ging, maakte hij alvorens beding met hem, zeggende: 'hoor Job, als gij al te grof liegt, zal ik de hand op mijne borst leggen, let er op, dat zal een teeken zijn, dat het hoog genoeg is, hou dan op.' Voor het overige heeft men zeldzaam twee broeders gezien, die zooveel van elkander hielden, dat de een wilde was den ander aangenaam. Gerard overleed den 23sten November 1693, en Job uit een tuin op de Brouwersvaart komende, had het ongeluk daarin te verdrinken en werd den 14 Junij 1698 begraven. 's Rijks Museum te Amsterdam bezit van Gerard:

Een gezigt van den Dam, *het voormalig Stadhuis en de Nieuwe Kerk te Amsterdam*, eigenaardig gestoffeerd.

Beider Portretten komen voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild*. D. III. tegenover bladz. 189.

Zie: dat werk t.a.p. bl. 189-199; Schrevelius, *Beschr. der stad Haarl.*, bl. 477-480; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 180-182 en 206; *Biogr. Nation;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univer.; Aanwijzing der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amst*.

[Evert Corneliszoon van Berkhout]

BERKHOUT (EVERT CORNELISZOON VAN), Schipper op het Hoornsche schip *de Omval*, die in de vijftiende eeuw leefde, verdient vermelding om zijne braafheid, geduld en zachtzinnigheid.

De beruchte zeeroover Klaas Gerritz. Compaan had zich van het vaartuig van Berkhout, liggende aan het Kaapverdische eiland Mayo meester gemaakt, terwijl deze met zijn volk aan land was, om zout te halen, en van Compaan, met wien hij, als landsman, tot nu toe vriendschappelijk verkeerd had, geen kwaad duchtte. De vriendelijke pogingen van Evert, die zich naar Compaans hoord liet roeijen, baatten hem niets, dan dat hij vijstig dukaten kreeg, om naar het vaderland terug te keeren, waar hij nog beschuldigd werd, dat hij het schip aan den zeeroover verkocht had.

Evert Cornelisz gaf echter den moed niet op, om eenmaal zijn schip terug te bekomen, en hij was het, die vele jaren daarna, met Compaans broeder Heyn Aartsz en Abraham Valkenburg, den zeeroover diens pardonbrief bragt, natuurlijk met beding van teruggave van den *Omval* en de andere Nederlandsche schepen, welke hij nog in zijne magt had. Het was echter geene gemakkelijke zaak, den verharden booswicht, ook nadat hij den voorslag had aangenomen, naar huis te vergezellen, en van nieuwe rooverijen te weêrhouden. Onder anderen bewoog Schipper Evert met moeite, Compaan zijn voornemen te laten varen om twee Nederlandsche schepen bij Tetuan te bemagtigen.

De godsdienstige denkwijze van den Hoornschen Schipper blijkt ook uit de volgende bijzonderheid. Op den eersten middag dat zij zich gezamelijk (op den *Omval*) ter maaltijd begeven hadden, ontblootten Berkhout en de zijnen hunne hoofden om God te loven en te bidden. Compaan, die reeds een begin met eten had gemaakt, vroeg hun naar de reden van hun bedrijf. ‘Het was,’ antwoordde zij, ‘om God aan te roepen, dat hij de spijze wilde zegenen.’ ‘O!’ hernam hierop de woesteling, ‘dat is niet van nooden: onze lieve Heer is wel in twee jaren niet in mijn schip geweest.’ Schipper Evert hem dit zeggen zeer kwalijk nemende, kreeg tot weder antwoord, dat zij al voor twee jaren het testament, de geheden- en psalmboeken buiten boord hadden geworpen en sedert alle gebeden en dankzeggingen opgegeven.

Men bragt het echter behouden te huis, schipper Evert kreeg zijn schip terug, deed daarmede nog vele gelukkige togten, tot dat hij het ongeluk had er mede in de Adriatische zee om te slaan en te verdrinken.

Zie *Levenbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. II. bl. 124, 127 en 128; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, A. 129.

[Willem van Berkhout]

BERKHOUT (WILLEM VAN) of, zoo als die naam destijds geschreven werd, BERCKHOUT, Heer van die plaats en andere goederen in West-Friesland, werd Ridder geslagen door Willem Graaf van Holland, ten tijde van zijne verkiezing tot Roomsch Koning te

Woeringen in het jaar 1248. Hij sneuvelde, met gemelde Koning, in een gevecht tegen de Friezen in het jaar 1256, en was gehuwd met Geertruid van Berckel. Zijne latere nazaten voerden de naam van Teding van Berkhout.

Uit de familiepapieren bijeengebragt.

[Adriaan Teding van Berkhout]

BERKHOUT (ADRIAAN TEDING VAN), geboren te Hoorn in 1572, was afkomstig uit het oud en aanzienlijk geslacht van Berkhout, zoon van Jan Teding van Berkhout, de eerste, die naar aanleiding van den naam zijner moeder, Cornelia Teding van Cranenburch, den naam Teding bij zijnen geslachtnaam van Berkhout heeftgevoegd. Adriaans moederwasLevina Huybrechts van Duivendrecht. Hij voegde bij den roem van kundig Regtsgeleerde, dien van wijs Regent en geschikt onderhandelaar.

Het eerste bleek door het loffelijk waarnemen van het ambt van Pensionaris van Monnickendam en anderen voor Holland. Tot Raadsheer benoemd, werd bij met anderen, in den jare 1615, naar Leeuwarden gezonden, ten einde aldaar felle twisten, tusschen de leden der regering ontstaan, te dempen, en de Stadsregering, die met de Regenten in Holland in denk- en handelwijze overeenkwamen, ware het mogelijk, in hun gezag te handhaven. Door de geweldige opstoking der driften, bij heete ijveraars, keerden zij onverrigter zake terug.

Toen sommige Leden van den Hoogen Raad en Hove van Holland zich verzetten tegen de genomene maatregelen tot gematigdheid, voegde hij zich bij Hogerbeets, Reinier van Brederode en anderen. Hij was een der vertrouwde vrienden van Oldenbarneveld, en waarschuwde dezen 's daags voor de gevangenneming, voor het hem naderend lot, doch zag zijnen raad niet gevolgd. De ramp van den Advocaat bragt Berkhout in ongerustheid, over eenen aan hem geschrevenen brief, welke hij echter terug bekwam door Albrecht Bruyningx, een der genen die belast was om de drie staatsgevangenen te verhooren.

Zijn naam wordt ook gevonden onder de voornaamsten, die de droogmaking der Beemster bevorderden. Hij overleed in 1620 en was tweemalen gehuwd; eerst met Geertruida Volckertsdochter van Gael. Uit dit huwelijk had hij eenen zoon, Volckert Teding van Berkhout, die Ridder van Malta is geweest. Later was Adriaan gehuwd met Maria van Berestein, en won bij deze zeven kinderen, onder welke eene dochter, Cornelia, die in het huwelijk trad met den beroemden Admiraal Maarten Harpertszoon Tromp.

Zijne voorouders voerden tot wapen een veld van goud met eenen boom van Sinople; doch hij nam het wapen van Teding van Cranenburch aan, zijnde twaalf kepers, het schild geheel vullende van goud en keel, en in het regter eanton een veld van azuur met eenen kraanvogel van zilver.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 665 en 841; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 680 en 681; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 91 en 253; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staat. Nederl.*, D. I. bl. 89; D. II. bl. 562 en 563, uit de familiepapieren aangevuld.

[Adriaan Teding van Berkhout]

BERKHOUT (ADRIAAN TEDING VAN), broederszoon van den voorgaande, en zoon van Jan Teding van Berkhout en van Margaretha Raedt, was een der Zeekapiteinen in den tweeden Engelschen oorlog. Als Bevelhebber op de *Princesse Royal*, een schip van 40 stukken woonde hij den ongelukkigen zeeslag van 13 Junij 1665, onder den Luitenant Admiraal Obdam, bij; had zijn deel in de rampen door de stormen aan de Nederlandsche vloot veroorzaakt, onder de Ruiter in het zelfde jaar, en behoorde tot de tien Kapiteins, die van de veratrooide vloot zich bij een verzamelden onder Kapitein Houttuin, en allen ijver aanwendden om de O. Indische retourvloot, na den storm te behouden. Hij deelde ook in de overwinning in den vierdaagschen slag in 1666, voerende het bevel op *de Drie Helden Davids*, een schip van 48 stukken, Bij den togt van Chattam was hij niet; zijn schip kwam later bij de vloot. In 1671 voerde hij het schip *Zierikzee* van 24 stukken en in 1672 het schip *de Roode Leeuw*, ook in 1674 was hij nog in zee, maar na dien tijd vinden wij zijnen naam niet meer genoemd.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 406, 435, 470, 475, 510, 631, 684; Brandt en Centen, *Histor. van Enkhuizen*, D. II. bl. 248, 253, 273 en 410; Abbing, *Beschr. van Hoorn*, V. bl. 95 en 96.

[Jacob Teding van Berkhout]

BERKHOUT (JACOB TEDING VAN), een broeder van den voorgaande, was even als hij Kapitein ter zee en moedig voorvechter tegen de Fransche en Engelsche vloten in de jaren 1672 en 1673, in welke hij als Bevelhebber op *de Akerboom* een schip van 62 stukken, de verschillende zeeslagen bijwoonde. Hij ging op den laatsten zeetogt in 1676, van den Admiraal de Ruiter mede, als bevelhebber op het schip *Oosterwijk* van 60 stukken, streed met zijne gewone dapperheid tegen de Franschen, maar overleed aan de ziekte die verscheide-ne Zeeofficieren wegnam, na den dood des Admiraals en de treurige nederlaag onzer vloot, in de haven van Palermo.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 653, 685, 713, 752, 786, 813, 911, 916, 918, 947, 974, 992 en 993.

[Hendrik Berkmans]

BERKMANS (HENDRIK). Zie BERCKMANS (HENDRIK).

[Hendrik van Berkum]

BERKUM (HENDRIK VAN), Pastoor te Schoonhoven, waar hij ook in het begin der vorige eeuw schijnt te zijn geboren, terwijl hij er tusschen 1757 en 1762 overleed, heeft in het licht gezonden:

Nauwkeurige Beschrijving van de Watervloeden en Dijkbreuken, *veroirzaakt door den Rhijn*, *de Maas*, *Waal en Lek*, Gouda 1757. 8°.

Na zijnen dood verscheen nog van hem:

Beschryving der stadt Schoonhoven, *bevattende in zig een verhaal van derzelver grond*, *waterstroomen*, *bevolking*, *benaming*, *oudheyd*, *vrye heeren*, *handvesten*, *privilegiën*, *voorregten*, *keuren*, *handel*, *hooftneeringen*, *ambagten*, *brandt*, *oorlogsgevallen*, *watersnooden*, *aanzienlijke vergaderingen*, *sterkte*, *gelegenheyt*, *'t oude en nieuwe wapen*, *geestelijke en wereltlijke gebouwen*, *geleerde mannen*, *oude en nieuwe regeeringsform*, *verwisseling in kerkelyke en wereltlyke zaken*, *en zeltzaamheden. Alles te zamen gestelt uyt oude Handschriften*, *Memoriën*, *Brieven en Egte stukken*, *Eertyds by een verzamelt door wijlen den Wel Eerw. en geleerden Heere Henricus van Berkum*, *Nader overzien en merkelyk vermeerdert*, *door den Wel Ed. Gestrengen Heere J.A.B.M.D.* Gouda 1662. met pl.

Zie v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naaml. van Nederl. Boeken;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Johannes Jacobus Berdenis van Berlekom]

BERLEKOM (JOHANNES JACOBUS BERDENIS VAN), geboren te Middelburg den 20 December 1794, was een zoon van D a n i e l B e r d e n i s v a n B e r l e k o m , eerst Advokaat, naderhand Griffier van het Departementaal Geregtshof van Zeeland, en van C a t a l i n a L u t e y n , die bij zijne geboorte overleed. Na de Latijnsche scholen in zijne geboorteplaats te zijn doorgeloopen, vertrok hij naar 's Lands Hoogeschool te Leyden, waar hij, na volbragte studie, den 15 April 1820 zijn akademisch proefschrift, *over de verbindtenis van Borgtogt*, *naar de beginselen van het hedendaagsch regt*[1], in het openbaar verdedigde en daarop tot Doctor in de beide regten bevorderd werd.

Nu vestigde hij zich als Advokaat in zijne geboortestad, in welke betrekking hij zich echter meer aanbeval door braafheid, werkzaamheid en kunde, dan wel door schitterende en wegslepende welsprekendheid, waartoe de natuurlijke aanleg hem ontbrak.

In Junij 1826 verkreeg hij, na sedert 1822 Mederegent dier Gestichten te zijn geweest, den post van Amanuensis der Godshuizen te Middelburg. In September van dat zelfde jaar tot Lid der toenmalige Regtbank van eersten aanleg benoemd, werd hij veertien jaren later, tijdens de invoering der tegenwoordige regterlijke organisatie, tot Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof van Zeeland bevorderd, waarna hij echter zijne betrekking van Amanuensis varen liet. Reeds een jaar vroeger was hij door het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen tot zijn medelid gekozen.

Behalve het gezegde regterlijke ambt bekleedde v a n B e r l e k o m nog onderscheidene zoogenaamde lastposten, zoo was hij lid van de Commissie tot het schoolfonds ter onderwijzing van kinderen van

(1) *Dissertatio inauguralis de obligatione fidejussoria*, *secundum principia juris hodierni*. L.B. 1820. 8°.

minvermogenden; Lid der Plaatselijke Schoolcommissie; Medecommissaris van de Stedelijke Nederduitsche school; Lid der gecombineerde commissie voor het onderwijs op de Armscholen, en Medebestuurder van de vereeniging tot het bezoeken der Armen. In deze alle en zoo vele andere betrekkingen, aan welke hij zijne ijverige medehulp leende, toonde hij gedurig alles voor allen te willen zijn, toen de dood hem den 31 Januarij 1846 uit dit leven rukte.

Als Pleitbezorger, als Amanuensis der Godshuizen, als Regter, als Raadsheer was hij steeds voor allen die met hem in aanraking kwamen, ook voor de hulpbehoevenden, over wie de zorg hem was toevertrouwd, ja! voor alle zijne medeburgers, de man, op wiens braafheid en welwillendheid men staat kon maken, en die het goede stichtte en bevorderde; het regt navorschte en handhaafde, waar hij konde.

Hij was gehuwd met Maria Catharina Ermerins en liet bij haar drie zonen en twee dochters na.

Zie *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1837, D. I. bl. 459; en vooral Mr. A. F. Sifflé, *Mr. J. J. Berdenis van Berlekom*, *in zijn denken en handelen geschetst*, Midd. 1847.

[Boudewijn Berlikom]

BERLIKOM (BOUDEWIJN), geboortig uit 's Hertogenbosch, of misschien van het dorp Berlikum, hetwelk anderhalf uur oostwaarts van die stad gelegen is, werd van zijne jeugd af aan, tot de beoefening der fraaije letteren voorbeschikt, en hij maakte ongemeene vorderingen in de Latijnsche Taal- en Dichtkunde; daarbij was hij zulk een kundig Regtsgeleerde, dat enkel zijne bekwaamheid hem tot den post van eersten Griffier aan het Hof van Braband te 's Gravenhage deed bevorderen, welken post hij tot op zijn overlijden den 20 Mei 1605 bekleedde. Men heeft van hem:

Hierostichon, *sive carminum*, *ex libris sacris et ecclesiasticis*, *metaphrasi Poetica concinnatorum*, libri IX. L.B. 1598, in 8°, met eene opdragt aan de algemeene Staten, gedagteekend 's Hage.

Nog heeft men een los stukje van hem, in de *Deliciae Poëtarum Belgar*. Tom. I. p. 565.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hofman Peerlkamp, *de Poët. Lat. Nederl.*, pag. 184 en 185; Hoefft, *Parnasus Belg.*, pag. 87; *Biogr. Univ.*

[Andreas van Berlikom]

BERLIKOM (ANDREAS VAN) schijnt geleefd te hebben in het midden der zeventiende eeuw; hij is niet verder bekend dan door eene Natuurkundige verhandeling, welke tot titel heeft:

Andreae van Berlikom, *Elementorum libri XII de rerum naturalium gravitate*, *pondere*, *impulsu*, *motu*, *loco et motuum et actionum causis*, *rationibus ac modis*. Roterod. 1654. 4°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indie*, D. I. bl. 118; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*.

[Denis de Berlo]

BERLO (DENIS DE), een der teekenaars van het Verbond der Edelen, stamde al van het aanzienlijke geslacht B e r l o , dat uit

Waalsch Braband schijnt afkomstig te zijn geweest en vermaagschapt was aan de edelste geslachten.

Denis de Berlo was in 1577 Afgevaardigde van Namen en teekende mede de Unie van Brussel. Verdere lotgevallen vindt men van hem echter niet vermeld.

Niet onwaarschijnlijk was de Graaf van Berlo, die den 1 Julij 1690 in de slag bij Fleurus tegen de Franschen sneuvelde, een afstammeling van het zelfde geslacht.

Zie Te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, *St.* II. bl. 209 en 210; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 141 en 142.

[Diderik van Bern]

BERN (DIDERIK VAN) of Theodoricus van Berne, een Monnik van de orde van Premonstreit in de abdij van Bern aan de Maas, bij Hensden, die in het jaar 1160 leefde, moet een zeer geleerd, goedaardig en godvruchtig mensch geweest zijn. Hij heeft eenige Homiliën of Predikatiën en Historische verhandelingen nagelaten.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*

[Nicolaas Bernaart]

BERNAART (NICOLAAS), zie BERNARD (NICOLAAS).

[Pieter Bernagie]

BERNAGIE (PIETER), Geneesheer te Amsterdam, werd in 1692 benoemd tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Doorluchtige school te Amsterdam, en voldeed zoo bijzonder wel aan de verwachting die men van hem gekoesterd had, dat zijne jaarwedde verhoogd werd. Reeds voor zijne aanstelling tot Hoogleeraar had hij uitgegeven:

De Amsterdammer Apotheek, Amst. 1682.
Antwoord op de Brief van C. Bontekoe, Amst. 1682.

Hij was ook Hoofdbestuurder van den Amsterdamschen schouwburg en een zeer verdienstelijk tooneeldichter, zooals blijkt uit de volgende stukken, waarin hij de vaderlandsche zeden van zijne tijd zeer natuurlijk heeft afgeschilderd:

De Huwelijken Staat, Klsp. Amst. 1684 en 1724.
De belachelyke Jonker, Klsp. Amst. 1684 en 1733.
Het betaald Bedrog, Klsp. Amst. 1684 en 1785.
Het Franeker Studentenleven, Klsp. Amst. 1684 en 1744.
Constantinus de Groote, *eerste Christen' Keyser*, trsp. Amst. 1684 en Amst. 1738.
De Ontrouwe Kantoorknecht, *en Lichtvaerdige Dienstmaagd*, klsp. 1685.
De Romanzieke Juffer, klsp. Amst. 1685.
Paris en Helene, trsp. Amst. 1685 met pl.
Het Huwelyk sluyten, blsp. Amst. 1685.
De Ontrouwe Voogd, klsp. Amst. 1686.
De Gôe Vrouw, klsp. Amst. 1686.
Arminius Beschermer der Duytsche Vryheid, Amst. 1686, 1735 en 1745.

De Debauchant, blsp. Amst. 1686 en 1747.
Voorspel aan de Burgemeesteren en Regeerders der stadt Amsterdam

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memorabilia*, pag. 44 et 139; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catalogus van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. b. bl. 56 en 57.

[Bernard]

BERNARD, een geleerd Priester te Utrecht, die omstreeks het jaar 1110 bloeide en in zijnen tijd een beroemd Wijsgeer en Dichter was, schreef:
Commentarius super Eelogas Theodoli sive *Theoduli*, hetwelk in handschrift in de Keizerlijke Bibliotheek te Parijs en in de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool voorhanden is.

Zie Burman, *Traject. erud.*, pag. 25-27; *Biogr. Univers*.

[Dirk Bernard]

BERNARD (DIRK), een schilder, die in het laatst der vijftiende of in het begin der zestiende eeuw te Amsterdam geboren werd, begaf zich, na zich in zijn vaderland in de kunst te hebben bekwaam gemaakt, naar Engeland, waar hij twee goede ordonnantiën voor de hoofdkerk te Chichester schilderde, alsmede de reeks portretten der Koningen van Engeland tot op Hendrik VII, die door andere kunstenaars tot op George II is voortgezet; voorts nog de reeks portretten der Bisschoppen van Chichester in genoemde kerk voorhanden.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Schild*.

[Theodore Bernard]

BERNARD (THEODORE), zie BARENDSEN (DIRK).

[Nicolaas Bernard]

BERNARD (NICOLAAS) ook wel BERNAART gespeld, was een der Watergeuzen wiens afkomst niet bekend is. Hij schijnt onder de innemers van Brielle te zijn geweest; maar zijn eigenlijke strijdperk was Zeeland; bijzonder werd hij in het beleg van Middelburg gebruikt, en waar daden van moed en trouw te verrigten waren, vinden wij zijn naam gewoonlijk gevoegd naast die van zijnen vriend Eloy. Wanneer in den nacht van 23 Junij 1572 de Spaansche bezetting van Middelburg ondernam het kasteel van Westsouburg, door de onzen met twee honderd Walen bezet, te overrompelen en, dit mislukt zijnde, met grof geschut bestookte, werd Kapitein Bernard, aan het hoofd van drichonderd man, uit Vlissingen gezonden om hen van daar te verdrijven. Een hevig gevecht had hij daar uit te staan. Voor en na den middag was men handgemeen, en Bernard was bijna tot den terugtogt gedwongen, toen hij tijdig ondersteund werd door eenen Engelschen Kapitein, met honderd en vijftig man hem uit Vlissingen ter hulp gezonden; zij waren echter genoodzaakt terug te trekken, en lieten ruim dertig dooden op het slagveld, hoewel der Spanjaarden verlies grooter was. Den 25 Augustus van het zelfde jaar lag

B e r n a r d met E l o y nog te Vlissingen, niet medegetrokken zijnde tot den togt naar Antwerpen,

waaraan talrijke benden uit Vlissingen en Vere deel namen; de aanslag had een ongelukkigen afloop. In het volgende jaar (17 Mei) had er eene scherpe en woedende schermutseling plaats tusschen eenige soldaten van B e r n a r d en E l o y en drie honderd Spanjaarden uit Middelburg getogen, waarschijnlijk om ten voordeele van d'A v i l a 's vloot eene alwending te maken. De onzen tastten den Spanjaard aan, zoodra hij onder het geschut van Vlissingen kwam, met dat gevolg, dat hij, na een gevecht van vier uren, met verlies van vele dooden en gekwetsten, verjaagd werd. Was B e r n a r d de zelfde Kapitein, die elders N i c o l a a s B a r n a e r t s of B a r n a e r t , genoemd wordt, hetgeen, bij het zoo vaak verkeerd schrijven der namen in die dagen, zeer waarschijnlijk is, dan was hij eene korte tijd te Haarlem, gedurende het beleg. Van O r a n j e 's wege was hij in de belegerde stad gezonden, en werd den 6 Julij 1573, weder met geweld naar 's Prinsen schepen geholpen, met zich nemende vier duiven, tot brievenpost bestemd en een brief der belegerden aan O r a n j e , wien zij in den uitersten nood, baden dat hij hun levensmiddelen mogt toezenden. B e r n a r d werd met E l o y den 30sten Julij gezonden om Arnemuiden van Middelburg af te snijden, en te dien einde Rammekens te belegeren. Deze plaatsen waren allen nog in der Spanjaarden magt. Rammekens werd den 31sten Julij van drie zijden te gelijk beschoten, en aan B e r n a r d was, met zijn vendel, bijzonder de zorg opgedragen, om de Middelburgsche bezetting tegen te staan, zoo zij iets tot ontzet van Rammekens wagen mogt. De mijn was gereed, de storm bepaald, toen de sterkte in den avond van den 3den Augustus aan de Zeeuwen werd overgegeven, waarop E l o y tot bevelhebber werd aangesteld. Terstond daarop werd Gods genade gedankt in het veroverde kasteel. Men beschouwde deze verovering als een groote aanwinst voor het beleg van Middelburg. O r a n j e zelfs gebruikte de tijding dezer overwinning om den neêrgeslagen moed van S o n o y op te beuren, in dien bekenden brief van 9 Augustus 1573, waarin O r a n j e 's grootheid zich van zulk eene roerende zijde vertoont. ‘De Zeeuwen hielden moed, en hadden het kasteel Rammekens met Gods hulpe den vijand afgenomen. Hij zelf zag daarin een bewijs van verderen zegen: niet twijfelende Godt Almachtigh hen luyden voorder gheluck ende victorie verleenen zal.’ Onder B e r n a r d en E l o y 's volk behoorden ook de dapperen, die bij een aanslag tegen Middelburg, 25 October 1573, moedig in eene verschansing pal stonden, zwerende, liever op de plaats te sterven dan ze over te geven, ofschoon ze slechts tachtig man konden uitmaken en door hunne strijdgenooten reeds waren verlaten. Zij behielden de schans, die evenwel later ontruimd werd.

Het leven van B e r n a r d werd in de aanhoudende en dagelijksche gevechten op Walcheren doorgebragt, tot dat eindelijk in het volgende jaar, de koene M o n d r a g a n gedwongen was Middelburg aan O r a n j e en de Zeeuwen op te geven. Door deze overgave werd de rust van Walcheren verzekerd, en Zeeland voor een groot

deel van de Spanjaarden verlost. Doch in 1575 werd Zierikzee door hen belegerd. Zij was, onder den bevelhebber Arend van Dorp, voorzien met 1200 soldaten, bij wier Kapiteinen wij op nieuw Bernard en Eloy aantreffen. De belegering werd met kracht voortgezet, de middelen tot ontzet mislukten, en de stad viel, bij verdrag, in de handen van Mondragon. De bezetting had veiligen aftogt bedongen, doch beloofd zich weder gevangen te geven, indien zij de vrijheid van zeven Spaanschgezinde burgers van Zierikzee niet konden verkrijgen, welke naar Walcheren waren gevoerd. Wij mogen dus gelooven dat Bernard de ingenomene stad verliet, en zich aan andere plaatsen verdienstelijk maakte; hij heeft ten minste het verdrag der overgave mede geteekend.

Verdere lotgevallen van hem zijn ons niet bekend, doch het aangehaalde is genoeg om hem te doen kennen als een man van moed en beleid, getrouw aan de belangen des Vaderlands verkleefd.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IX. bl. 681 (147) die hem Barnaert noemt; *Korte Hist. Aant. wegens de Spaansche beleg. van Haarlem*, bl. 80, waar bij Barnaarts genoemd wordt; 's Gravezande, *Tweede eeuwged. der Middelb. vrijh.*, bl. 240 en 339-344; van Groningen, *Geschied. der Waterg.*, bl. 146-151.

[Hans Bernard]

BERNARD (HANS), een andere held uit den dertigjarigen oorlog, misschien wel een broeder van den voorgaande, bevond zich in 1753 in het beleg van Zierikzee en werd in 1596 bij een ruitergevecht aan de Lippe door de Spanjaarden gevangen genomen, doordien zijne zwaarlijvigheid en wapenrusting hem beletten over de rivier te ontkomen. Wanneer of hoe hij daaruit ontslagen is vindt men niet vermeld, maar den 2 Julij 1600 woonde hij als Ritmeester met zijne compagnie den slag bij Nieuwpoort bij, en was een der weinige officieren, die aldaar sneuvelden.

Misschien was Jasper Bernard, een ander Ruiterofficier, die zich in Mei 1596 bij eenen strooptogt naar Echternach bevond, wel een broeder van hen. Twijfelachtig is het echter wie van beide zich in 1591 zich voor Nijmegen bevond en in 1598 met zijne Ruiters eenige schade leed.

Nog vindt men vermeld Roland Bernard, Kapitein op het schip *Catharina*, gesneuveld in den zeeslag bij Walcheren, in April 1573, en Claudius Bernard, Bevelhebber over een vendel Walen in Duitschland, door zijne muitende soldaten in 1576 verjaagd.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXII. bl. 44 (34), die hem Barnaerd noemt; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Maison d'Orange*, Tom. III. p. 335, Tom. IV. p. 90; (Schuller tot Peursem), *De krijgsbevelhebbers bij Nieuwpoort*, 2 Julij 1600, bl. 20; van Groningen, *Geschied. der Waterg.*, bl. 432.

[Jacques Bernard]

BERNARD (JACQUES), Hoogleeraar en Predikant in de Waalsche Gemeente te Leiden, is geboren den 1 September 1658 te Nions

in Dauphiné. Zijn vader was Salomon Bernard, Hervormd Predikant, en zijne moeder Magdalena Galatin, van eene aanzienlijke familie te Geneve. Hij leidde de gronden zijner studie in een stadje van die zelfde provincie, waar eene kleine Hoogeschool was; hier oefende hij zich inzonderheid in de Wijsbegeerte en Wiskunde; waar na hij zich naar Geneve begaf, daar hij zich met zijnen vriend en bloedverwant Jean le Clere, onder den vermaarden Jean Robbert Chouet in de Wijsbegeerte, en onder Philippe Mestrezat, François Turrentin en Louis Tronchin, inzonderheid in de Godgeleerdheid oefende, leerende tevens het Hebreeuwsch bij Michel Turrentin, een neef van François. In 1679 werd hij Predikant in 't Dauphineesche, waar hij eerst te Venterol en vervolgens te Vinsobre predikte; doch in 1683 zich verpligt ziende Frankrijk te verlaten, begaf hij zich naar Geneve, vervolgens naar Lausanne, en voorts naar Holland, alwaar hem zijn vriend le Clerc bij eenen man van aanzien aanbeval, die hem te Gouda een jaargeld bezorgde. Ter laatstgenoemder plaatse in het huwelijk getreden zijnde, begaf hij zich ter woon naar 's Gravenhage, alwaar hij zich bezig hield met het onderwijzen van jongelingen in de Wijsbegeerte en Wiskunde, terwijl hij ook nu en dan aldaar, alsmede te Gouda, predikte, tot dat hij in 1705 tot Predikant in de Waalsche gemeente te Leiden beroepen werd. Desniettegenstaande werd hij op aanbeveling van den Hoogleeraar de Volder, die kort te voren wegens ongesteldheid, als Hoogleeraar der Wijsbegeerte en Wiskunde, een eerlijk ontslag verkregen had, tot Lector der genoemde wetenschap benoemd. Hij voldeed zoo wel in deze betrekking, dat de Curatoren na eenigen tijd oordeelde, dat hij de geschikte persoon was om de professoralen leerstoel in die vakken te bekleeden. Hij aanvaardde de waardigheid van Hoogleeraar den 29 Februarij 1714 met eene redevoering *over het nut en de noodzakelijkheid der Wijsbegeerte*[1]. Men wil dat Bernard niet tot de eerste klasse van de verhevene Wiskunstenaars behoorde, welke door een diepzinnig onderzoek, ontdekkingen doen die hen beroemd maken; maar met dat al, wist hij de grondbeginselen van die wetenschap en verdere voortgang daarin, op eene zeer nette en duidelijke wijze te onderwijzen en te verklaren.

Inzonderheid waren zijne lessen over de Natuurkunde zeer naauwkeurig, en tevens door voorbeelden opgehelderd, ongemeen bekwaam om de aandacht gaande te houden, en als het ware den geest in te dringen. In zijn wijsgeerige leerwijze volgde hij grootendeels het stelsel van Descartes, doch nadat hij in zijne laatste jaren de werken van Newton beoefend had, begon hij aan sommige Cartesiaansche stellingen te twijfelen, en volgde in vele opzigten de leerstellingen van den laatstgenoemden Wijsgeer.

Behalve de zorgen, die velen welke zijne lessen kwamen hooren, van hem vorderde, en het waarnemen van zijn leeraarsambt, dat

(1) *Oratio de Philosophiae utilitate et necessitate.*

hij met alle zorgvuldigheid en ijver deed, schreef hij het vervolg van de *Nouvelles de la République des Lettres*. Bovendien zonderde hij nog eenige uren af, om aan onderscheidene jonge Fransche Godgeleerden lessen te geven, dienstig om hen in de Christelijke welsprekendheid te oefenen, en voor den leerstoel bekwaam te maken, waarvan ook vele zijne moeite volkomen beantwoord hebben. Denkelijk hadden Hoogeschool en Kerk langer genot en dienst van dezen waardigen man genoten, ware het niet dat een al te onmatige arbeid zijne levensgeesten uitgeput, en naar alle waarschijnlijkheid zijne dagen verkort had; door het gestadig spreken en redeneren werd zijne long aangestoken, en deze borstkwaal verergerde zoodanig in Maart 1718, dat hij den 27sten April daaraanvolgende, zijn nuttig leven eindigde, nalatende eene weduwe met eenen zoon en twee dochters.

De voornaamste werken die hij geschreven heeft, zijn:

Epistola de Tolerantia, *ad clariss. virum* T.A.R.P.T.O.L.A. *scripta* a P.A.O.J.L.A. Gouda 1689. in 12°.

Traité de la Repentance tardive, Amst. 1712. in 12°.

De l'Excellence de la Religion etc. Amst. 1714. 2 vol. in 8°.

Voorts nog behalve van de *Nouvelles de la République des Lettres*, waarvan hier boven is gesproken, heeft B e r n a r d het vervolg geschreven van de *Bibliothèque universelle* van 1619 af tot het einde toe. Ook heeft hij gewerkt aan het *Supplement du Dictionnaire de L. Moreri*, in den jare 1716, uitgegeven, waarvan het grootste gedeelte uit zijne pen is voortgekomen; nog heeft hij in orde gebragt en met eene voorrede verrijkt, het *Recueil des traitez de Paix*, *de Trève*, *de Neutralité*, *de suspensions d'armes*, *Alliance et d'autres Actes publicz* etc., *faits entre les Empereurs*, *Rois*, *Républiques*, *Princes et autres Puissances de l'Europe et des parties du monde*, *depuis l'an de J.C.* 536, *jusqu'à present; le tout redigé par ordre chronologique et accompagné de notes*, La Haye 1700, 4 vol. in folio. Aan de *Histoire abregée de l'Europe* heeft hij mede gearbeid, insgelijks aan de *Lettres Historiques*, waarvan hij de eerste jaren geschreven heeft:

Zijne beeldtenis komt voor in de *Effigies Fundatoris*, *Curatorum et Professorum Academiae Lugd. Batav.*

Zie v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* S a x e, *Onom. Liter.*, P. V. pag. 374 et 654; K o k, *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* S i e g e n b e e k, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. II. T en B bl. 171, 172 en 274; K o e n e n, *Geschied. der Fransche vlugtel. in Nederl.*, bl. 227.

[Daniel Bernard Guilliamszoon]

BERNARD GUILLIAMSZOON (DANIEL), was van 1710 tot 1716 in dienst der Oostindische Compagnie, Landvoogd van Choromandel, welk ambt hij met eenen bijzonderen ijver waarnam, zoodat onder zijn bestuur onderscheidene zaken welke in verval waren, aanmerkelijk verbeterd werden; doch vooral gaf hij een merkwaardig blijk

van belangeloosheid en zucht om de zaken zijner meesters te bevoordeelen, door in 1712 eene som van 32,380 guldens, welke hem van tijd tot tijd, onder de benaming van *costumados*, ten geschenke gegeven waren, in de kas der Compagnie te storten.

Zie V a l e n t i j n , *Oud- en Nieuw Oostindie*, D. V. a. bl. 17-21.

[Jean Frederic Bernard]

BERNARD (JEAN FREDERIC), een ijverig en geleerd boekverkooper te Amsterdam, waar hij zich in 1711 vestigde, heeft zich bekend gemaakt, hetzij als schrijver of als uitgever van onderscheidene belangrijke werken. Als daar zijn:

Recueil des voyages au Nord, *contenant divers mémoires tres utiles au commerce et à la navigation*, Amst. 1715-1738. 10 vol. in 12°., waarvan de 4 eerste deelen in 1731 en 1732 herdrukt zijn, en voor welk werk B e r n a r d de voorrede, twee verhandelingen over de middelen om nuttig te reizen en de beschrijving van Groot Tartarije geleverd heeft.

Mémoires du comte de Brienne, *ministre d'état sous Louis XIV*, *avec des notes*, Amst. 1719. 3 vol. en 12°.

Cérémonies et coutumes religieuses de tous les peuples du monde, *représentées par des figures dessinées par B. Picart*, Amst. 1723-1743. 8 tom. en 9 vol. en folio.

Dialogues Critiques et philosophiques par D. Charte Livry (*J.F. Bernard*), Amst. 1730. en 12°.

Superstitions anciennes et modernes, 1733-1736. 2 vol. en fol. av. fig. van welk werk de tweede druk te Amsterdam in 1739-1743 in 11 deelen in folio het licht zag.

Réflexions morales, *satyriques et comiques*, Liège 1733. en 12, welk werk men eerst aan D a v i d D u r a n d heelt toegeschreven, doch deze ontkende er de schrijver van te zijn en P i e r r e F r a n ç o i s G u y o t D e s f o n t a i n e s verzekert dat B e r n a r d het geschreven heeft.

Histoire critique des Journaux par Camusat, Amst. 1734. 2 vol. en 12, waarvan B e r n a r d slechts de uitgave bezorgd heeft even als van het volgende.

Dissertations mêlées sur divers sujets importans et curieux, Amst. 1740. 2 vol in 2°.

Oeuvres de Rabelais, nouvelle édition. Amst. 1741. 3 vol. en 4, avec fig. de B. P i c a r t , zijnde dit eene zeer fraaije en goede uitgaaf.

B e r n a r d overleed te Amsterdam in 1752.

Zie *Biogr. Nation.; Biogr. Univers*.

[Johannes Stephanus Bernard]

BERNARD (JOHANNES STEPHANUS), geboren te Berlijn in het jaar 1718, waar zijn vader G a b r i e l B e r n a r d Predikant was, legde zich op de geneeskunde toe in de Nederlanden, en bragt daar ook het grootste deel van zijn leven door. Hij woonde lang te Amsterdam, te Harderwijk en laatstelijk te Arnhem, alwaar hij in het jaar 1792 gestorven is. In de geleerde wereld maakte hij zich

bekend, door vele uitgave van Grieksche schrijvers over de Geneesen Heelkunde, als:

Demetrius Pepagomenus de Podagra, 1743;
Anonymi Introductio anatomica;
Hypatus, *de partibus corporis*, 1744;
psellus, *de Lapidum Virtutibus*, 1475.
Palladius, *de Febribus*, 1745;
Syresius, *de Febribus*.
Theophanes Nonnus, *Epitome de Curatione Morborum*, welk laatste werk, dat in 1794 en 1795, in twee deelen in 8vo te Gotha is uitgekomen voor het beste gehouden wordt, dat hij geschreven heeft.

Nog door anderen oordeelkundigen arbeid maakte hij zich ook bij de liefhebbers der Grieksche Letterkunde verdienstelijk, zoo als door de volledige uitgaaf van Thomas Magister, gedrukt te Leiden in 1757 in gr. 8vo; door eenige vergelijkingen van Grieksche handschriften van d'Orville over Erotianus en Galenus, in de *Observationes Miscellaneae novae*, Tom. IX. pap. 999-1019 en p. 1020-1056; en eindelijk door zijne aanmerkingen op Grieksche schrijvers, in de *Acta literaria Societatis Rheno Trajectinae*, Tom. I. p. 199-212, nog kwam er na zijn overlijden uit:

Bernardi, *Reliquia medico-critica*, *Jenae*, 1795.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 262; D. III. bl. 168; *Biogr. Univers*.

[François Bernard]

BERNARD (FRANÇOIS), van wien volstrekt geene levensbijzonderheden bekend zijn, schijnt in het laatst der vorige eeuw te Leiden gewoond te hebben, althans te dier stede heeft hij bij F. de Does, de volgende werken in het licht gezonden:

Vrije gedachten van een Burger over het verval van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, 8°.

De Batavier, 3 deelen, 8°.

Raad aan Z.D.H. Willem V, 8°.

Nederlandsch Afrika of Historisch en Staatkundig Tafereel van den Oorspronkelijken staat der Volkplanting van de Kaap de Goede Hoop, *vergeleken met den tegenwoordigen staat dier Volkplanting*, 8°. hetwelk, even als *l'Afrique Hollandaise*, waarvan dit eene vertaling is, het licht zag, zonder naam van den schrijver of uitgever. *In Holland* 1783.

Samenspanning der Arenden, Leiden 1780.
De Aristocraat ontmomd, Leiden 1785.

Zie van Abkoude en Arenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*.

[Jean Bernard]

BERNARD (JEAN), een verdienstelijk kunstminnaar, die zelf de kunst beoefende, geboren te Amsterdam, den 1sten April 1765, genoot in zijne vroege jeugd, gedurende eenige tijd, onderwijs in de teekenkunst, onder anderen bij den Beeldhouwer Christiaan Welmeer. Door dit onderwijs werd hij in staat gesteld, zijne

kundigheden verder uit te breiden; en kreeg gelegenheid om op de stads teekenakademie naar het model te teekenen, waarvan hij dan ook vlijtig gebruik maakte. Hoewel hij door andere bezigheden, die hij als hoofdzaak moest beschouwen, zich genoodzaakt zag die vlijt te matigen, bleef de kunst evenwel altijd zijne voorname liefhebberij. Inzonderheid legde hij zich vervolgens toe op het teekenen van runderen en ander vee, naar het leven, meerendeels met zwart krijt; ook heeft hij eenige schilderijen naar Potter en van Berghem gekopiëerd, Hij was lid van de vierde klasse van het Koninklijk Nederlands Instituut en van de Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, waar hij den 25sten Junij 1833 overleed.

Hij kenmerkte zich in het vak der kunsten door een soherp, juist en onpartijdig oordeel, dat van grondige en uitgebreide kennis getuigde. Opregtheid, stilheid en braafheid onderscheidden zoowel zijn karakter als wandel.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 485, D. III. bl. 115; *Algem. Konst en Letterb.*, 1820 D. II. bl. 38, 1833 D. II. bl. 2; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts*.

[Josephus Chrijsostomus Bernardus Bernard]

BERNARD (JOSEPHUS CHRIJSOSTOMUS BERNARDUS), geboren te Haarlem, den 25sten April 1774, was de zoon van een zeer geacht Geneesheer, Henricus Franciscus Bernard, die aldaar eene uitgebreide praktijk bezat en van Mejufvrouw Maria Clara Landwier. De vader, een wetenschappelijk man, besleedde de meeste zorg aan de opvoeding van zijnen eenigen zoon, die daaraan, van zijne vroegste jeugd af, op eene uitstekende wijze beantwoordde, en, bij het verlaten van de Latijnsche scholen te Haarlem, jaarlijks zijne medeleerlingen overtroffen en de eerste prijzen weggedragen had. Hij oefende zich in de Geneeskunst aan de Hoogeschool te Leiden, onder de Hoogleeraren Sebaldus Justinus Brugmans, Eduard Sandifort, Nicolaas Paradijs, en Nicolaas Georgius Oosterdijk en verliet die Hoogeschool in 1796, na het verdedigen van een akademisch proefschrift, bevattende *eenige geneeskundige onderzoekingen*[1].

Nu vestigde hij zich te Haarlem, waar hij zich in eene belangrijke praktijk mogt verheugen en de gunstigste uitkomsten verkreeg. Zelfs breidde zijne praktijk zich spoedig ver buiten Haarlem en in Amsterdam uit. Iedere lijder in de stad zijner inwoning wenschte door hem behandeld te worden. De roep die van hem uitging was van dien aard, dat de beroemde Dichter Jan Frederik Helmers in zijn dichtstuk: *Haarlemmerhout* volgenderwijze van hem gewaagt:

(1) *Specimen sistens quaestiones medici argument*, L.B. 1796. 8°.

Ook ik zag reeds den dood mij nadren! 't denkvermogen
Was reeds beneveld, schier in dunnen damp vervlogen!
Mijn oog sloot zich voor 't licht, mijn oor reeds voor 't geween!
G a l e n u s B e r n a r d sprak, - en ziekte en dood verdween[1].

De toenmalige Koning van Holland, L o d e w i j k N a p o l e o n , benoemde hem bij besluit van 30 September 1809 tot zijnen *Medicin Consultant*, doch verschoonde hem, uit hoofde van zijne belangrijke praktijk, van het bestaande Hofgebruik, om de komst van den Koning te moeten verbeiden, wanneer hij niet op het daartoe bepaalde uur gehoor verleende.

Onder het Fransche bewind werd hij tot Adjunct-maire te Haarlem aangesteld. Later bekleedde hij aldaar de betrekking van Lid van den Raad en was sedert tien jaren Voorzitter en inmiddels ook Sekretaris der Provinciale Commissie van Geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in Noord-Holland, toen hij, bij zijner Majesteit besluit van 11 November 1817, als Hoogleeraar der Geneeskunde aan de Hoogeschool te Leiden werd aangesteld. Dit gaf aan de leden dier commissie aanleiding om, onder aanbieding van een kostbaar aandenken, met toepasselijk opschrift, hem tevens een gedenkschrift op te dragen, waarbij zij verklaren, hem volmondig en eenstemmig den lof toe te kennen, dat het vooral te danken is aan de grondige kunde en voorzigtige wijsheid, welke hij in voornoemde betrekkingen heeft aan den dag gelegd, dat de commissie de streelende blijken van lof en goedkeuring, door het Hoog bewind des Rijks bij elk jaarlijks verslag van hare werkzaamheden gegeven, heeft ingeoogst, enz.

Reeds vroeger van de zijde der Hooge Regering aangezocht, om het Hoogleeraarsambt elders en laatstelijk aan de Hoogeschool te Gent te gaan bekleeden, had hij niet kunnen besluiten, zijne geneeskundige praktijk, waaraan hij alle zijne oogenblikken had toegewijd, vaarwel te zeggen en Haarlem te verlaten. Zijne benoeming tot Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Leiden, verscheen hem onverwachts. - Zij werd opgevolgd door zoo vele vereerende uitnoodigingen en aansporingen van Hoogleeraren te Leiden en anderen, die hem als den natuurlijken opvolger van P a r a d i j s en O o s t e r d i j k aanmerkten, dat hij aan alle deze blijken van onderscheiding geen weêrstand kon bieden. Hij aanvaardde dien post den 7den Maart van dat jaar met eene redevoering *over de geneeswijze van Hippocrates*, *in onze dagen niet minder aanbevelenswaardig*, *dan in die van Boerhaave*,[2] van welke redevoering inhoud, stijl en voordragt gelijk medewerkten, om den aangenaamsten indruk op de toehoorders voort te brengen en

(1) H e l m e r s , *Nagelaten Gedichten* bl. 40.
(2) *Oratio*, *de ratione Hippocratica*, *nostra non minus quam Boerhavii aetate*, *commendanda*.

de gunstigste gevoelens en verwachtingen omtrent den Redenaar op te wekken. Duidelijkheid toch en juistheid van gedachten, bondigheid en scherpheid van oordeel, grondigheid en uitgebreidheid van kennis, wedijverden daarin met netheid, zuiverheid en eenvoudige bevalligheid van uitdrukking. Hij bekleedde de betrekking van Hoogleeraar met die kunde en dien ijver, welke steeds zoo veel eerbied en ontzag voor zijnen persoon inboezemden. Zijn onderwijs betrof hoofdzakelijk het praktisch gedeelte der Geneeskunst, hij leeraarde bij het ziekbed der lijders. Zijne lessen werden met den meesten ijver door de studerende jeugd gevolgd en met aandacht bijgewoond.

Na zich zes jaren in het bezit van B e r n a r d te hebben verheugd, moest de Leidsche Hoogeschool hem aan het Vaderland afstaan, daar hij in 1824 door de Regering werd aangezocht, om de belangrijke betrekking van Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst bij de Land- en Zeemagt te aanvaarden. De vereerende wijze, waarop hem dat Staatsambt werd aangeboden, het regt hem daarbij voorbehouden, om, wanneer hij ten eenigen dage die betrekking verliet, weder als Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Leiden te kunnen optreden, het zoo herhaald vertrouwen, door de Regering aan hem geschonken, lieten hem geen keus. Reeds den 4den October 1825 mogt hij zijne verdiensten in dezen nieuwen werkkring beloond zien, door zijne benoeming tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, welke benoeming bij Z.M. besluit van 1 September 1834, na een allermoeijelijkst tijdsgewricht, waarin de staat van oorlog verdubbelde zorg en werkzaamheden gevorderd had, door zijne verheffing tot Kommandeur dier zelfde orde, opgeluisterd werd.

Hij had inmiddels een meer bijzonder blijk van vertrouwen van Z.M. Koning W i l l e m I mogen genieten, door sedert 1825 zonder bijzonderen titel als diens Geneesheer te worden geraadpleegd. Van dien tijd af werd zijn bijstand in ieder ernstig ziektegeval der Hooge Leden van het Koninklijk huis ingeroepen en steeds met de gunstigste uitkomsten bekroond. In 1835 werd hij, bij besluit van 19 November, bepaaldelijk tot 's Konings Eersten Geneesheer aangesteld, met bijzondere vermelding, dat zulks geschiedde, ten blijke van Z.M. welwillendheid en te vredenheid met de aan Hem in deze betrekking bewezene diensten, en deze Vorst vergat die diensten zelfs bij zijn overlijden niet; daar Hij hem de bezoldiging van Eersten Geneesheer als pensioen, uit zijne nalatenschap behouden liet. Menigvuldige andere blijken van tevredenheid en erkentenis vloeiden hem tevens van de Hooge Leden van het Koninklijke Huis, van andere Vorsten en van de meeste Hooge Nederlandsche Staatsdienaren van dien tijd toe. Ook werd hij door onderscheidene Vaderlandsche Maatschappijen en Genootschappen met het Lidmaatschap vereerd. Als in 1803 door de Bataafsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, en door het Utrechtsche genootschap van Kunsten en Wetenschappen; in 1819 door het Koninklijk Nederlands Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone kunsten,

in 1827 door het Genootschap ter Bevordering der Heelkunde te Amsterdam en in 1830 door de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Het vertrouwen op zijne buitengenwone kunde als Geneesheer was algemeen. Van de meest verwijderde punten van ons Vaderland en van het buitenland stroomden hem aanhoudend aanzoeken ter raadpleging toe.

Bij Z.M. besluit van 5 Maart 1841, werd hem, uit hoofde van vergevorderden leeftijd, eervol ontslag verleend in zijne betrekking als Inspecteur-Generaal der Geneeskundige dienst van Land- en Zeemagt, onder dankbetuiging voor de daarin door hem bewezene diensten. Van dien tijd af beschouwde hij zijne loopbaan als gesloten, onttrok zich aan alle geneeskundige praktijk, en maakte geen gebruik van de voordeelen, hem als Hoogleeraar van de Hoogeschool te Leiden, bij zijne benoeming tot Inspecteur-Generaal der Geneeskundige dienst voorbehouden. Hij vestigde zich te 's Hertogenbosch, waar hij den 16den Junij 1852 overleed.

B e r n a r d was in het jaar 1809 gehuwd met W i l h e l m i n a A n n a C a t h a r i n a B e e r e n b r o e k, bij wie hij eenen zoon en eene dochter verwekte, van welke hem zijne dochter overleefde.

Zie *Algem. Konst en Letterb.*, 1803 D. I. bl. 377, D. II. bl. 52, 1817 D. II. bl. 354, 1818 D. I. bl. 195 en 212, 1819 D. I. bl. 369 en 370, 1824 D. II. bl. 210, 1825 D. II. bl. 258 en 259, 1827 D. II. bl. 239, 1830 D. II. bl. 187, 1834 D. II. bl. 162 en 163 en 1841 D. I. bl. 194; S i e g e n b e e k, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, D. I. bl. 430 en 434, D. II. T. en B. 258 en 259 en vooral *Noordbrabantsch Tijdschrift*, D. I. bl 233-239.

[Arend Bernards]

BERNARDS (AREND), geboren te Nijkerk op de Veluwe, in het begin der zeventiende eeuw, doch zich meest te Harderwijk onthoudende, maakte zich in zijne tijd vermaard door een werk, getiteld:

De Weder-leggingh der Tegen-christen tot recht verstand van de Heylige Schrift en onderrichting des Leevens; een boek hetwelk zijne aanhangers de drijvers van de Christelijke volmaaktheid of Perfectisten zoo hoog schatteden, dat zij het woord voor woord van buitenkenden.

Zie S l i c h t e n h o r s t, *Tooneel des Lands van Gelder*, bl. 102.

[Balthasar Bernards]

BERNARDS (BALTHASAR), een Brabander van geboorte, die in het midden der achttiende eeuw onderscheidene jaren te Amsterdam werkte. Hij was een bekwaam Kunstgraveur, die onder het opzigt van B e r n a r d P i c a r t naar de werken van d e T r o y, R e m b r a n d en eenige andere meesters prenten vervaardigde: ook voltooide hij voor andere plaatsnijders, de geëtste platen met het graveerijzer; zelfs, naar men zegt, voor den beroemden J a n P u n t.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n, *Gesohied. der Vaderl. Schild.*, D. I. bl. 266.

[Theodoricus van Berne]

BERNE (THEODORICUS VAN). Zie BERN (DIDERIK VAN).

[Lubbert Berniers van den Bussche]

BERNIERS VAN DEN BUSSCHE (LUBBERT). Zie BUSSCHE (LUBBERT BERNIERS VAN DEN).

[H. Berninck]

BERNINCK (H.), in de laatste helft der vorige eeuw Koperslager te Amsterdam, alwaar hij geboren was, had veel lust tot de Schilderkunst, zoodat hij reeds in zijne kindsche jaren teekende. In later tijd eene erfenis gekregen hebbende, liet hij het koperslagers beroep varen, en legde zich geheel op de beoefening van het door hem zoo zeer geliefde kunstvak, het bloemen en fruitschilderen, toe. De werken van onze voornaamste kunstenaars, zoo als Jan van Huizum en Rachel Ruisch, werden door hem naauwkeurig bestudeerd en hij teekende daarbij vlijtig naar de natuur. Waarschijnlijk zou hij van Huizum zeer nabij gekomen zijn, ware hij niet jong gestorven.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 449 en 450; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Bernoldus]

BERNOLDUS. Zie BERNULPHUS.

[Johannes Bernoulli]

BERNOULLI (JOHANNES), een uitstekend Wiskundige, geboren te Bazel, den 27 Julij 1667, was gesproten uit een geslacht, dat vroeger te Antwerpen gevestigd was, doch uit hoofde van de vervolgingen onder Alva eerst naar Frankfort en daarna naar Bazel was uitgeweken, ter welker laatstgemelde plaats zijne leden tot de eerste posten van het gemeenebest verheven werden.

Joh. Bernoulli werd op jeugdigen leeftijd door zijne ouders voor den Koophandel bestemd, maar genoot later Academisch onderwijs te Bazel, waar hij zich met ijver op Letteren en Wetenschappen toeleidde, bovenal op de Wiskunde, die voor hem eene bijzondere aantrekkelijkheid had. Ter naauwernood 17 jaren ond, doorgrondde hij het geheim van de pas ontdekte, hoogst vruchtbare differentiaal-rekening, waarvan Leibnitz het eerst iets bekend had gemaakt. Van toen af besteedde hij zijne voortreffelijke vermogens om de Wiskundige Analysis op de door Leibnitz gelegde grondslagen op te bouwen. Hij was de eerste, die de Fransche Wiskundigen in die nieuwe Analysis inwijdde. Tijdens zijn verblijf bij den Marquis de l'Hospital, die veel aan zijn onderwijs en zijne hulp heeft te danken gehad, werd de Exponentiaal-rekening door hem uitgevonden. Hem komt ook de eer toe, het eerst geslaagd te zijn in die Wiskundige bewerkingen welke men *integreren* noemt; zoowel dat vak der Wiskunde, door hem met den naam naam van Integraal-rekening bestempeld, als de Differentiaal-rekening is door hem steeds uitgebreid en volmaakt, en niet minder ter oplossing van velerlei belangrijke vraagstukken toegepast. Door zijne uitvindingen, geschriften en zijn onderwijs in en buiten zijn Vaderland heeft hij krachtig medegewerkt ter opbouwing der Wiskundige wetenschappen.

Een beroep zoekende, hield hij zich te Bazel een paar jaren ook met Geneeskundige studiën bezig en werd daar in 1694 tot Medicinae Doctor bevorderd en gaf bij die gelegenheid eene

verhandeling in het licht *over de beweging der Spieren*[1]. In het volgende jaar werd hij, naar het schijnt op aanbeveling van C h r i s t i a a n H u y g e n s , als Hoogleeraar in de Wiskunde en Wijsbegeerte te Groningen beroepen, aan welk beroep hij boven een dergelijke te Halle de voorkeur gaf. Terwijl hij te Groningen stond werd hij, om een enkel woord, dat hij in een publiek dispunt gezegd had, beschuldigd van, in het leerstuk omtrent de opstanding der dooden, het gevoelen van S o c i n u s te omhelzen. Hoewel hij zich hiertegen met de hem eigen kracht en spitsvindigheid verdedigde, schijnt dit hem echter vele en langdurige onaangenaamheden te hebben berokkend. Op aandrang zijner bloedverwanten vertrok hij in 1705 naar Bazel, alwaar hem dadelijk bij zijne aankomst het Hoogleeraarambt in de Wiskunde, door den dood zijns broeders J a c o b u s B e r n o u l l i opengevallen, werd opgedragen.

Het is te betreuren, dat men hier te Jande niet is geslaagd in de pogingen, die aangewend zijn, om J o h a n n e s B e r n o u l l i duurzaam aan Nederland te verbinden. Zelfs die van Utrecht hadden reeds vroeger getracht hem naar hunne Akademie te lokken. Zij hervatten die pogingen toen men vernam, dat hij naar Zwitserland zou terugkeeren, en trachtten hem door hunnen Hoogleeraar in de Welsprekendheid over te halen. Deze slaagde echter niet, en B e r n o u l l i vertrok, ofschoon hij het voorstel der Utrechtenaren in overweging hield, ook de Curatoren der Leidsche Hoogeschool hebben hem bij herhaling een leerstoel aangeboden. Nog na zijn terugkeer in Bazel ontving hij van den Curator dier Hoogeschool, v a n W a s s e n a e r O b d a m , zulk een aanbod met toezegging van eene zeer aanzienlijke jaarwedde; doch te vergeefs, en de Leidsche Hoogeschool mogt het voorregt niet hebben den grootsten Wiskundige van dien tijd, uitgenomen L e i b n i t z en N e w t o n , onder hare Hoogleeraren te tellen. Eveneens mislukten in 1717 de pogingen der Groningsche Hoogeschool om hem andermaal aan zich te verbinden.

De uitvinding van de Differentiaal- en Integraal-rekening, had den Wiskundigen een nieuw veld geopend. Het vermogen der Wiskunde om voorstellen op te lossen, aan welke men te voren niet had kunnen denken, was in eene verbazende mate toegenomen. Dit had ten gevolge, dat men elkander tot het oplossen van nieuwe moeijelijke vraagstukken uitdaagde, en de naijver, die er het gevolg van was, ontaardde niet zelden in persoonlijken en nationalen haat. Zoo streden de Engelschen en Duitschers over de eer der uitvinding van de Infinitesimaal-rekening, welke deze aan L e i b n i t z gene aan N e w t o n wilden toegeschreven hebben. Zelfs J a c o b u s en J o h a n n e s B e r n o u l l i , hoewel zoo naauw aan elkander vermaagschapt, hebben over de oplossing van sommige problema's hevige twisten gehad. Alle deze twisten, ofschoon van den zedelijken

(1) *De motu musculorum.*

kant ten sterkste af te keuren, hebben echter aanleiding gegeven tot krachtsinspanning en tot vele belangrijke Wiskundige vorderingen.

In 1742 kwam te Lausanne eene verzameling van B e r n o u l l i 's talrijke schriften in 4 deelen in 4°. in het licht onder den titel van:

Joh. Bernoulli, *Opera omnia* Laus. et Genev. 1742.

Daarin wordt echter niet gevonden zijne briefwisseling met Leibnitz:

Commercium philosophicum et mathematicum, Laus. 1745, 2 vol. 4°.

Hij overleed den 1sten Januarij 1748, was gehuwd geweest met D o r o t h e a F u l i k en liet drie zonen na, die zeer beroemd zijn geworden: N i c o l a a s B e r n o u l l i , geboren te Bazel den 27sten Januarij 1695 overleden den 26sten Julij 1776 te Petersburg, waar hij Lid der Academie was, D a n i e l B e r n o u l l i , die volgt, en J e a n B e r n o u l l i , geboren te Bazel, den 18 Mei 1710, eerst Hoogleeraar in de Welsprekendheid daarna in de Wiskundige Wetenschappen in zijne geboortestad, waar hij in Julij 1790 overleed. Den 14den October 1852 heeft de Hoogleeraar W.A. E n s c h e d é te Groningen, toen hij als Rector der Hoogeschool aftrad, eene Oratie gehouden *de Johanne Bernoullio*, *eximio mathematico*, *in Academia quae Groningae est*, *olim professore celeberrimo*.

Zie *Eloges de J. Bernoulli in Memoires de l'Acad. des Sciences*, 1748 en in die der *Aoademie van Berlijn van* 1747; zijne levensbeschrijving in J. B r u c k e r u s , *Pinacotheca Scriptorum nostra aetate literis illustrium*, Aug. Vind. 1741, dec. II; zijne *Autobiographie in Grunert's Archiv f. mathem. Lit. Berichte*, n°. L. p. 692. Voorls d e M o n t f e r r i e r , *Dictionn. des soiences Mathem.*, N i e u w e n h u i s , *Woordenb van Kunst. en Wetens.;* v a n K a m p e n , *Geschied. der Lett. en Wetens. in de Nederl.*, D. III. bl. 289-303; *Biogr. Univers.*

[Daniel Bernoulli]

BERNOULLI (DANIEL), tweede zoon van den voorgaande, geboren te Groningen den 9den Februarij 1700, was eerst tot den Koophandel bestemd, doch had meer zin in de Geneeskunde en terwijl hij zich daarop toelegde, oefende hij zich tevens in de Wiskunde, waarin zijn vader hem onderwezen had. Hij begaf zich naar Italië om M i c h e l o t t i en J e a n B a p t i s t e M o r g a g n i te hooren; de eerstgenoemde die een uitmuntend Wiskundige was werd in een verschil dat hij met eenige meetkundigen onder zijne landgenooten had, door zijnen leerling verdedigd. Bij dit eerste optreden in de Letterkundige wereld, verwierf D a n i e l B e r n o u l l i zich reeds veel roem. Ofschoon hij toen nog naauwelijks 24 jaren oud was, wilde men hem reeds Voorzitter maken van eene Akademie, welke kort te voren te Genua was opgerigt; hij sloeg dit af. maar werd weldra, als Hoogleeraar in de Wiskunde, naar Petersburg beroepen. In 1733 werd hij te Bazel in 1750 eerst tot Hoogleeraar in de Ontleed- en Kruidkunde aangesteld en daarna, in de Natuurkunde; terwijl men hem later

tevens op den leerstoel der Bespiegelende Wijsbegeerte plaatste. Zijn *Traité d'hydrodynamique*, Strasbourg 1738, was het eerste geschrift, dat over de kennis van de beweging der vloeibare stoffen het licht zag. Onderscheidene verhandelingen, welke in de werken der Akademiën te Petersburg, Berlijn en Parijs, van welke hij lid was, in het licht kwamen, dragen evenzeer blijk van zijne onverdroten werkzaamheid als van zijne schranderheid. Hij had zich, als het ware, een inkomen gevormd uit de prijzen, welke door de Akademie van Wetenschappen te Parijs werden uitgeloofd, en die hij tien malen behaalde. In 1734 deelde hij met zijnen vader eenen dubbelen prijs van 5000 Livres bij die akademie. De Koninklijke Maatschappij te Londen vereerde hem mede met haar Lidmaatschap. Hij overleed te Bazel den 17den Maart 1782.

Behalve het hierboven vermelde *Traité d'hydronamique*, heeft hij in het licht gezonden:

Dissertatio inauguralis physico medica, *de Respiratione*, Bas. 1721. 4°. waarin hij handelt over de hoedanigheid van de lucht die bij elke ademhaling in de longen dringt;

Positiones anatomico botanicae, Bas. 1721. 4°. waarin het gebruik der bladeren behandeld en het bestaan der luchtvaten in de planten bestreden wordt;

Exercitationes quaedam mathematicae, Venet. 1724. 4°.,

Hydrodynamica, *seu de viribus et motibus fluidorum Commentarii*, *opus academicum ab auctore*, *dum Petropoli ageret*, *congestum*, Argent. 1738. 4°.

Zie S a x e , *Onomast. Lit.*, Pars. VI. pag. 708; *Biblioth. Nationn.;* N i e u w e n h u i s , *Woordenb. van Kunst en Wetens.;* V a n K a m p e n , *Geschied. der Letterk. en Wetens. in de Nederl.*, D. III. bl. 303-307; *Biogr. Univ.*

[Hendrik Willem Bernsau]

BERNSAU (HENDRIK WILLEM), geboren te Lennep in het Hertogdom Berg, in het jaar 1717, een zoon van H e n d r i k B e r n s a u , Predikant aldaar, had zijne akademische oefeningen volbragt aan de Hoogescholen van Duisburg en Marpurg; werd in 1737 aangenomen als Kandidaat, en bezocht vervolgens de meeste Duitsche Hoogescholen. In 1746 kwam hij van Leiden naar Franeker, waar hij in het volgende jaar tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid werd aangesteld, welke bevordering hij waarschijnlijk enkel daaraan te danken had, dat hij een leerling en vriend van den beroemden Wijsgeer J o h a n C h r i s t i a a n W o l f f was. Vervolgens werd hem den 13den April, volgens het gebruik, zonder eenig voorafgaand examen, de waardigheid van Doctor in de Godgeleerdheid opgedragen; en in Mei 1749, deed hij zijne inwijdingsredevoering, *over de wijze van eenen zekeren grondregel in de Godgeleerdheid vast te stellen*[1]. Ofschoon B e r n s a u niet van verdiensten ontbloot was, kon hij echter met zijne Wolfiaansch Wijsgeerige kunde aan de studie der Godgeleerdheid te Franeker weinig

(1) *De ratione Certi in Theologia constituendi.*

of geen voordeel toebrengen. 's Mans lessen waren meer philosophisch dan theologisch, en de beoefenende reden scheen daarin meer gezag te hebben dan het beslissend woord der Goddelijke Openbaring. De Wijsbegeerte of de beschaafde en in de scholen beoefende, menschelijke rede stond bij den Godgeleerde Bernsau op den voorgrond. Hij toch was van gevoelen dat, wanneer de rede wel onderwezen was, haar de bovennatuurlijke verlichting van den Heiligen Geest hielp, en dat zij alzoo het eenige beste middel was, om tot eene *zekere* kennis van Godgeleerde of Goddelijke zaken op te klimmen. Gelijk hij als Wijsgeer, naar de leerwijze van Wolff, de hooge Wiskunde verbond met de onfeilbare beginselen van Euclides, zoo wilde hij ook, als Godgeleerde met de eenvoudige, in zijn oog onfeilbare, uitspraken der rede, zooals zij door de Wolfiaansche Wijsbegeerte werden opgevangen, de hooge bovennatuurlijke Godgeleerdheid verbinden. De voornaamste verdienste, welke den geleerden man moet worden toegekend, was, dat hij de theologische studie geheel en al zuiverde van de kunsttermen der oude scholastieken, ofschoon hij voor het overige een eigene of liever Wolffiaansche spraak zocht in te voeren, die niet zeer gevallig en soms zeer duister was. Hij wist echter zijne collegiën zeer te veraangenamen, door het verhaal van allerlei zonderlinge gebeurtenissen en sprookjes, waarvan sommigen, hoe ongeloofelijk ook voorkomende, echter waar moeten geweest zijn, doordien de Professor, om zijne toehoorders geen twijfeling over te laten, die veeltijds met een helklinkend bevestigend woordje bekrachtigde. Hij stierf na eene ziekte van eenige weken den 16den April 1763. Geen van zijne nageblevene Collegaas in de Godgeleerdheid, Hermanus Venema, Petrus Conradi of Aegidius Gillissen, schijnen lust gehad te hebben, om eene lofspraak over hem te houden, doordien op verzoek van de weduwe, de lijkoratie is geschied door den Hoogleeraar in de Fransche taal, Jacobus Garcin.

Bernsau heeft de volgende werken in het licht gegeven:

Theologiae Dogmaticae methodo scientifica, *pertractatae*, Pars. I. Vol. I. *de Deo ejusque attributis; cum. praefat. Christ. Wolfii*, Halae, 1745. 4°. Vol. II. *De S.S. Trinitate et Decretis divinis*, Lugd. Bat. 1747, 4°, welk werk door den Hoogleeraar in 1755 en 1756, met eenige hoofdstukken de *Creatione et Angelis*, bij wege van Akademische disputen vervolgd is.

Theses selectae de Vera Hermeneuticae ratione, Fran. 1751. 4°.

Compendium Theologiae Dogmaticae, *methodo scientifica pertractatae*, Fran. 1755. 4°.

Onomasticon Sacrum, Fran. et Leov. 1762. II. Tom. 4°, waarin men sommige artikelen vindt, welke het waarlijk vreemd moet voorkomen, in het werk van eenen Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te ontmoeten.

Zie: Vriemoet, *Athen. Frisiac*, pag. 859; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij, *Geschied. van de Herv. Christ. Kerk in Nederl.*, D. III. bl. 235-237.

[Bernulphus]

BERNULPHUS, ARNULPHUS, WARNULPHUS of BERNOLDUS werd in het jaar 1027 op eene zeer zonderlinge wijze, de opvolger van A d e l b o l d u s , den negentienden Bisschop van Utrecht. Zoodra gemelde A d e l b o l d u s overleden was, ontstond er onder de Kapittelheeren een hevige twist over de verkiezing van eenen opvolger. Staande die oneenigheden, bevond Keizer K o e n r a a d III zich nu te Nijmegen dan te Aken en ook wel te KEulen, doch oordeelde, ten einde den twist te doen eindigen, raadzaamst, zich, met zijne zwangere gemalin, G i s e l a , naar Utrecht te begeven. Doch in het dorp Oosterbeek, op de Veluwe, zijnde gekomen, overviel de Keizerin de barensnood. Sommigen verhalen, dat zij op den weg verlostte van haren zoon, naderhand Keizer H e n d r i k III, en dat zij benevens haar kind in het huis van den Pastoor B e r n u l f gebragt werd. Anderen willen, dat zij in het huis diens mans, nadat de Keizer zich reeds te Utrecht bevond, van haren zoon zou verlost zijn. Hoe het zij, dit is ten minste zeker, dat gemelde Pastoor er den Keizer de tijding van bragt, kort nadat door de twistende Kanunniken, voor deze keer, aan den Keizer de volle magt was overgelaten, om iemand, die hem goed dacht, tot de Bisschoppelijke waardigheid te verheffen. De Keizer, uitermate verheugd over de tijding, hem door B e r n u l f gebragt, plaatste onmiddelijk den armen Priester, door het overreiken van ring en staf, op den Bisschoppelijken zetel, zoodat B e r n u l f de twintigste der Utrechtsche Bisschoppen werd. Gelukkig was hij de hooge onderscheiding hem ten deel gevallen niet onwaardig; ook moet hij vroeger reeds eenig aanzien in de kerk gehad hebben, aangezien hij in het jaar 1025 op de kerkvergadering te Frankfort tegenwoordig was. Hij wordt afgschetst als iemand niet ontbloot van geleerdheid, die daarbij een gezond oordeel bezat, en zich in het regeren tamelijk wel wist te gedragen. B e r n u l f maakte spoedig vrede met D i r k III, Graaf van Holland, tegen wien A d e l b o l d , gedurende zijn bestuur, geoorloogd had. Graaf D i r k , overleden zijnde, verzocht hij den Keizer, de kerk van st. Maarten aan haar regt te willen helpen, door den Hollander daaraan te doen teruggeven het huis te Merwede, Bodegraven en Zwammerdam, welke hij beweerde het Sticht te zijn ontnomen. Hij voegde daarbij: ‘wanneer zulke schelmstukken en kerkrooverijen in den aanvang niet gestuit en gewroken worden, zal naderhand ieder zoo veel van de kerkelijke goederen aftrekken, en naar zich slepen, als hem maar mooglijk is. Holland eerst zoo klein, heeft zich door dergelijke rooverijen groot gemaakt.’ Op dit verzoek besloot de Keizer, in het jaar 1047, zich naar Utrecht te begeven, van daar in Holland te rukken, alles te verwoesten, en het huis te Merwede, met den Merwestroom, te bemagtigen, en in handen van den Bisschop te stellen. Dan dit bezit duurde niet lang, want nadat de Keizer vertrokken was, deed Graaf D i r k IV, den Bisschop zijnen gramschap gevoelen, heroverde niet alleen zijn wettig regt op het huis te Merwede, maar liep zelfs, met branden en verwoesten,

het geheele Sticht af. De Graaf wel voorziende dat de Keizer dit niet ongewroken zou laten, deed alle moeite om hem alom vijanden te verwekken, die hem werk verschaften, en met welke hij zich vereenigde. Dit echter, verhinderde niet, dat de Keizer in het jaar 1047, terug kwam, en eenige vaste plaatsen in Holland veroverde, waaronder Vlaardingen en Rijnsburg, doch door den aannaderenden winter, werd hij verhinderd, meer overwinningen te maken. K o e n r a a d II, deed even als zijn zoon H e n d r i k III, van tijd tot tijd, groote giften aan dezen Bisschop. H e n d r i k Schonk hem, of liever aan St. Maarten, een landgoed in Drenthe, hetwelk hij bezat of bestuurde in villa Groningana, waardoor sommigen hebben willen verstaan, alsof de stad Groningen, met alle hare regten en eigendommen, daardoor zoude zijn weggeschonken aan den kerk van Utrecht. Doch anderen begrijpen daar onder alleen eene landstreek, in Drenthe, welke Keizer H e n d r i k , om of nabij Groningen bezat, bekend onder den naam van Goo- en Woldregt. Ook zijn er, die ten aanzien van Drenthe, hierdoor geheel Drenthe en Twente met tollen, munten, en den aankleve van dien verstaan. Uit de in de laatste tijd gevonden zilveren munt van B e r n u l s u s voor Groningen geslagen, schijnt het eerst opgegeven gevoelen meerdere kracht te erlangen. Deze giftbrief, de oudste van ons land, is van den jare 1040. Zes jaren later kreeg B e r n u l f tot een geschenk, de stad Deventer: ook Amelanden (waardoor het Graafschap Amelande, gelegen aan den IJssel in Overijssel moet verstaan worden), welke gift aan de Utrechtsche kerk, door anderen, op het jaar 990 gesteld wordt.

B e r n u l f , als Bisschop, heeft binnen Utrecht zijnen naam vereeuwigd, door het stichten der twee kollegiale kerken van St. Pieter en van St. Jan; ook vernieuwde hij de St. Lebuinuskerk te Deventer, en schonk daaraan de kerk te Zwolle. Volgens sommigen zou hij daarin Kanunniken uit St. Salvators Monster te Utrecht geplaatst hebben. Hij bragt de Abdij Hohorst, door A n s f r i d u s , den achttienden Bisschop, op den Heiligenberg bij Amersfoort gesticht, binnen Utrecht, en wijdde hare kerk aan den H. Paulus, van waar zij sedert den naam van St. Paulus-ahdij heeft gedragen. Bovendien herstelde hij, door het geheele bisdom, de bouwvallige kerken en rigtte op onderscheidene plaatsen nieuwe op. Hij overleed, na een bestuur van 27 jaren, den 19den Julij 1054; hebbende, gedurende dien tijd, de regering van zeven Roomsche Pausen beleefd. Daar hij in de reuk van Heiligheid overleed, werd zijne grafplaats in de St. Pieterskerk te Utrecht, weldra door wonderteekenen berucht, en eeuwen lang door scharen van bedevaartgangers bezocht.

Zie W. v a n G o u t h o e v e n , *Chronycke*, bl. 256 en 260; V o s s i u s , *Hist. Jaarb.*, bl. 45-49; L u i s c i u s , *Algem. Hist. Woordenb.;* H a l m a , *Toon. der Vereen. Nederl.;* v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h i j n) *Kerk. outh.*, D. I. bl. 169-171; D u m b a r , *Kerkel. en Wereltl. Deventer;* D. I. bl. 235, 320 en 442; v a n L o o n , *Aloude Holl.*

Hist., D. I. bl. 289, 291, 297 en 305; Blondeel, *Beschrijv. der stad Utr.*, bl. 256 en 373; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IX. bl. 30-32; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 154 en 456; Sjoerds, *Fries. Jaarb.*, D. II. bl. 190-212; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* (A. van Gils), *Kathol. Meijer. Memor.*, bl. 66 en 67; L. E. Bosch, *de Willems-Kazerne*, *voorkeen de Witte vrouwe Abdij te Utr.*, bl. 58 en 59; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 82-87; J. Dirks, *Numismatiek*. bl. 9.

[Hieronymus de Bernuy]

BERNUY (HIERONYMUS DE), een zoon van Ferdinand de Bernuy de eerste Drossaard van Breda, nadat die stad in 1590 onder de magt der Staten was gekomen, was een Latijnsche dichter, die vermoedelijk in 1601 overleed. Van hem bestaat:

Oppugnatio et expugnatio urbis arcisque Bredanae, *ductu et auspiciis illustrissimi Principis ac Domini Mauritii comitis a Nassau*, *facta anno* 1590 *a.d. IV Martii*, *carmine Heroico expressa et illustrata* L.B. 1600.

Zie van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 208; Hoefft, *Parnasus Latino Belgicus*, pag. 121; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.* pag. 10.

[Beroald]

BEROALD, ook wel BERTOALD, BERWALD, BERTHULD of BERTHOLD en door de Franschen BERTOUL, volgens de oude Friesche chronijkschrijvers de vierde Koning van Friesland en zoon van Richolt, zou door zijn huwelijk met eene dochter van Ritsard, Koning van West-Friesland, deze reeds vroeger opgevolgd zijn, en na zijns vaders dood de beide Staten vereenigd hebben.

In Frankrijk regeerde, te zijnen tijde, Koning Clotarius II, en diens zoon Dagobert I in Austrasië. Daar de eerste Friesland aan alle zijden zocht te verkleinen, was zulks voor Beroald ondragelijk, die daarom tegen hem ten strijde trok. Bitsard, die Hertog der Friezen, over het Vlie, was, kwam hem ter hulpe. Dagobert toog, met eene groote magt, over den Rijn naar de Wezer, alwaar een hevig gevecht voorviel. Beroald, die op Dagobert in persoon los ging, sloeg hem den helm af, en te gelijk een lap van den huid zijns hoolds. Nadat Dagobert door de zijnen uit levensgevaar gered was, zond hij het berigt van zijn verlies aan zijnen vader Clotarius, die, met een aanzienlijk leger, niet verre van daar lag; om het verlies door zijnen zoon geleden, spoedig te herstellen toeschietende, werd hij, met groot gejuich, in het leger van Dagobert ontvangen. Beroald hier van weldra door zijne verspieders onderrigt, spotte daarmede, aangezien hij het berigt bekomen had, dat Clotarius reeds overleden was. Der Franschen Koning vertoonde zich, om Beroald van zijne verdoolde meening te genezen, aan de Middelzee (het Boerdiep) ontdeed zich van zijnen helm om zijn Koninklijk lang haar te doen zien, ten bewijze dat hij nog in leven was, waarop Beroald zich dus onbescheiden deed hooren: ‘Gij oude grijsaard en doode hond! zijt gij daar? hoe komt gij van den doode weder

hier, om met de levenden te vechten?' Over welke woorden de oude Koning zoodaning vertoornd werd, dat hij terstond met zijn paard over de Burdo zwom, waarin hij van de zijnen, niet zonder groot gevaar, gevolgd werd. De Friezen, dus onverwachts aangevallen, leden eene groote nederlaag. Clotarius, als woedende op hunne slagorde indringende, viel op Beroald aan, doorstak of doorschoot hem met eenen pijl, hieuw hem het hoofd af, dat hij op den spits zijner lanse stak, en dus in het leger bragt. De Friezen hunnen aanvoerder missende, namen in groote verwarring de vlugt. Dit zou geschied zijn in het jaar 626 of 630, volgens de verhalen van Occo Scarlensis, Hamconius en anderen. De waarheid echter is reeds door Ubbo Emmius bestreden(1). Geen der Fransche Kronijken maakt van dezen strijd gewag, dan de *Gesta rerum Francorum*, cap. 41, die echter Beroald, Koning der Saksen noemt en het looneel van den strijd naar de Wezer verlegt. In zoo verre echter rust dit verdichsel op eenen historischen grondslag, dat het zeker is, dat Dagobert I, omstreeks 630, den Friezen Utrecht heeft ontnomen, en daar de eerste Christenkerk gesticht.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Fockema, *Schetzen van de Friesche Geschied.*, D. I. bl. 112, 113, en 117-125; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. I. bl. 303, 304, 308 en 317.

[Petrus Johannes Beronicius]

BERONICIUS (PETRUS JOHANNES), een onvergelijkelijk dichter, maar zeer slordig van leven en zeden, woonde in het laatst der zeventiende eeuw te Middelburg. Zijne kennis was grootelijks te verwonderen. Hij sprak de Fransche, Engelsche en Italiaansche talen meesterlijk. De Latijnsche taal sprak hij zoo vlug, dat Johan Frederik Gronovins zwarigheid maakte daarin met hem, in gesprek te komen. De Grieksche taal verstond hij insgelijks als een geboren Griek. Op zekeren tijd met Johan Frederik Gymnich, destijds Hoogleeraar in de Grieksche taal te Duisburg, die den roem had er zeer ervaren in te zijn, in deze taal redenerende, nam bij Beronicius ten laatste zijne gewone onbescholtheid de overhand; en hij maakte een einde aan hun gesprek met de woorden: 'Het verveelt mij langer in het Grieksch met u te praten, want waarachtig mijne leerlingen, die het slechts een jaar bij mij geleerd hebben, zouden het beter spreken dan gij.' Horatius, Virgilius, Juvenalis, een groot gedeelte van Cicero, beide de Pliniussen, Homerus, nevens eenige blijspelen van Aristophanes, kende hij van buiten; ook sprak hij zeer oordeelkundig over bijna alle oude, zoo Grieksche als Latijnsche, schrijvers, en legde daarbij geen minder juistheid van verstand en fijnheid van gevoel, dan een stalen geheugen aan den dag. Met de naauwkeurigste spitsvindigheid wist hij de zuivere schriften van

(1) De Geschiedenis der eerste Friesche Vorsten, Hertogen en Koningen is slechts een zamenweefsel van verdichtsels. Eerst met Beroalds zoon, Adgilt I, verkrijgt deze historie zekerheid.

de onzuivere, de echte van de onechte lezingen te onderscheiden, en kende niet slechts het verschil van goede en kwade spreekwijzen, maar wist zelfs de onderscheidene eeuwen, en schrijvers, waarin en door wie zij gebruikt werden op te geven. Hij beroemde zich het Woordenboek van Ambrosius Calepinus met 800 woorden verrijkt te hebben en dikwijls de Couranten voor de vuist in Grieksche of Latijnsche verzen te hebben vertaald.

Wanneer hem de luim beving van een vers te maken, geraakte hij in eene sterke beweging, veranderde van gezigt, sidderde en beefde, en dan sprak hij de verzen zoo schielijk en rad uit, dat men hem niet naschrijven kon. Zijne vaardigheid om op staande voet alles wat hem voorgezegd werd in Latijnsche of Grieksche verzen over te brengen, gaat schier alle geloof te boven. Eens, in 1672, in een vrolijk gezelschap te Middelburg ingeleid, waar zich de beroemde Nederduitsche dichter Johannes Antonides van der Goes mede bevond, werd hem het door dien dichter vervaardigde grafschrift op den Zeeuwschen Kapitein de Haze voorgehouden, hetwelk aldus luidt:

De Haze, een fiere leeuw in 't Britsche zeegevecht
Stond pal in 't woeden der gepreste waterhonden,
Tot hem een kogel heeft, vooruit, na God gezonden,
Om wraek te vordren van 't geschonden waterrecht.
Sta vreemdeling; en zeg tot glorie van de Zeeuwen,
Dat hier de Hazen zelf verandren in Leeuwen.

Beronius las en herlas het, prees het zeer, en zeide: ‘Wat belet mij, dat ik het niet terstond in Latijnsche verzen overbreng.’ Men zag hem hierop met verwondering aan, prikkelde zijne eerzucht en liet een ongeduldig verlangen blijken, om deze vrucht van zijnen geest te aanschouwen. Hierop begonnen 's mans oogen te tintelen, zijne aderen, als het ware door dichtvuur ontsteken, te zwellen, en zijn geheele ligchaam beefde. Alvorens hij aan het werk ging, verzocht hij vrijheid om den naam van den Zee-Kapitein de Haze of de Haas, waarin de knoop van het geheele puntdicht bevat was, door eenige omschrijving te mogen verklaren, door dien de aardigheid anderzins in het Latijn niet was uit te drukken; zooals men gereed stond om hem dit in te willigen, riep hij luidkeels: ‘Daar heb ik het al gevonden; ik zal hem Dasypus noemen, want dat woord beteekent met nadruk een dier dat ruige poten heeft, en wordt bij de Grieken voor een haas gebruikt. Kom aan, lees mij twee regels tevens voor, ik zal u die in het Latijn geven.’

Dirk Buizero, die een van het gezelschap en ook een Dichter was, begon hierop te lezen, en Beronicius zeide, hem zonder zich lang te bedenken, deze verzen op:

Egregia D a s y p u s referens virtute Leonem,
In bello, adversus Britonas, super aequora gesto,
Impavidus pelago stetit, aggrediente molossum
Agmine, quem tandem glans ferrea misit ad astra,
Vindictae cupidum violato jure profundi.
Advena, quisquis ades, Zelandae encomia gentis,
Ista refer; lepures demta quod pelle leonem,
Assumant, nostro quotquot versantur in orbe.

Zoodra de dichter deze weergalooze proef, van zijne vlugheid en geleerdheid gegeven had, ving hij aan te lagchen dat hij schudde, en stak de hand omhoog, om als het ware zijne zegepraal aan te duiden, en te roemen, dat hij de aanwezende gasten, ver boven hunne verwachting voldaan had. Het is waar, elk was van verwondering opgetogen, elk roemde zijne bekwaamheid; en B e r o n i c i u s was hier over zoo uitbundig vrolijk en in zijn schik, dat hem de lust beving, om het zelfde, dat hij in het Latijn gedaan had, nu ook eens in het Grieksch te beproeven. Hij krabt hierop twee of driemalen zijn hoofd, intusschen met zijne vurige oogen op den grond starende, en zegt weldra onafgebroken hetzelfde puntdicht in Grieksche verzen op; roepende zoodra hij ten einde was: ‘daar heb je het nu ook in het Grieksch.’ Elk stond niet minder dan de eerste reis van verwondering opgetogen, en men werd niet moede om zijne welverdiende lofspraak uit te drukken. B e r o n i c i u s begon toen weder te lagchen en te schertsen, vrolijk roemende dat hij hen zoo aardig bedrogen had, en zooveel meer wist dan zij zich verbeeldden, jammer is het maar, dat wij het Grieksche moeten missen, en zulks om geen andere reden, dan omdat hij het al te schielijk begon op te zeggen, eer iemand gereed kon zijn, om het na te schrijven. Het is intusschen zeker, dat de hierboven reeds genoemde J o h a n F r e d e r i k G i j m n i c h , die er tegenwoordig was, en het uitspreken van het vers met de uiterste bewondering en aandacht aanhoorde, oordeelde dat het Grieksch nog veel fraaijer dan het Latijn was.

Het leven van B e r o n i c i u s was ongebonden en woest; hij was met vuile kleederen omhangen, en aan de dronkenschap overgegeven, zocht ook het gezelschap der vrolijkste en schandelijkste menschen, onder welke hij dikwijls vele dagen schuilde. Wanneer hem eens gezegd werd, dat hij wel een Hoogleeraarambt verdiende, gaf hij ten antwoord, in zulk een perdantisch leven geen behagen te scheppen; terwijl hij zich met schoorsteenvegen en scharenslijpen geneerde. Boven alle andere tijdkortingen en bezigheden, gaf het hem het meeste genoegen voor goochelaar of hansworst te spelen en het gemeene volkje te bedotten; dan was hij in zijn ware element, dan was hij wel te vreden en vrolijk, al had hij geen duit in den zak of geen kleed aan het lijf.

Zijne afkomst en zijn vaderland heeft niemand kunnen ontdekken; naar zijne geboorteplaats gevraagd zijnde, gaf hij ten antwoord:

‘Een ieder is 't huis, waar het hem welgaat.’ Intusschen is het bekend, dat hij vele jaren in Nederland, Frankrijk en Engeland omgezworven heeft. Hij werd doorgaans gehouden voor een Jezuit, of lid van eene of andere orde, die uit Frankrijk verjaagd was. Sommigen meenden dat hij uit Staats-Vlaanderen of Braband moet afkomstig geweest zijn.

Men vond hem omtrent Rotterdam voorover in eene waterplas dood liggen, waarin hij gesmoord was, zijnde naar allen schijn in dronkenschap daarin gevallen en omgekomen doordien hij geen hesef had zich om te keeren. De dichter D i e d e r i k B u i s e r o maakte op hem het volgende grafschrift:

Hier leit een wonderlijke geest;
Hij leefde en stierf gelijk een beest.
Hij was een misselijke sater;
Hij leefde in wijn, en stierf in 't water.

De naam van B e r o n i c i u s is vereeuwigd door zijne *Georgarchontomachia* enz., of *Boeren- en Overheids-strijd*, en eenige andere gedichten. De Boerenstrijd, een werk dat hij voor de vuist heeft gedicht, en door eenen anderen is opgeschreven, bevat een verhaal van den aanval der Boeren op Middelburg, in het jaar 1672. P. R a b u s gaf daarvan een vrije vertaling uit in 1691. In 1711 werd er eene andere doch zeer gebrekkige vertaling van uitgegeven te Vlissingen, een derde te Leiden in 1728; de eerste wordt voor de beste gehouden. In 1766 kwam, uit hoofde van de zeldzaamheid der vertaling van R a b u s , een nieuwe door J.B. te Goes en Middelburg, in 8vo, te voorschijn, onder den titel: *Georgarchontomachia caeterorumque ejus carminum sylvida*, met de vertaling van het levensberigt door A n t h o n y B o r r e m a n s uit de Libri VI *Variarum Lectinum* J.B. versierd met platen van den kunstrijken S. F o k k e , zoo als die van R a b u s met plaatjes van L u i k e n voorzien is.

De spreuk van B e r o n i c i u s was: *Natura parvo contenta* (de Natuur is met weinig te vreden).

Zie v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Levensbes. van voorname meest Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 311-320; K o k , *Vaderl. Woordenb;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* C o l l o t d ' E s c u r y , *Hollands Roem*, D. IV. St. I. A. bl. 5 en 6; *Algem. Konst.- en Letterbode voor* 1849, D. I. bl. 20; *De Navorscher*, D. I. bl. 218, 279, 303 en 333.

[Jan de Berselle]

BERSELLE (JAN DE). Zie WITTHEM (JAN VAN).

[Gille de Berselle]

BERSELLE (GILLE DE), een der teekenaars van de Unie van Brussel des jaars 1571, behoorde ongetwijfeld tot het geslacht van v a n W i t t h e m en was misschien een jongere broeder van J a n v a n W i t t h e m baron v a n B e r s e l l e , dien wij later zullen behandelen.

Zie d e J o n g e , *Unie van Brussel*, bl. 54.

[Petrus de Bert of Petrus Bertius]

BERT (PETRUS DE) of BERTIUS (PETRUS), woonde in het midden der zestiende eeuw te Beveren in Vlaanderen, in welk gewest hij ook geboren was. De Roomsche godsdienst, bij de invoering der Hervorming aldaar, verzaakt hebbende, nam hij met vrouw en kind de wijk naar Engeland, ten einde vervolgingen te ontgaan. Sedert 1573 was hij Predikant te Rotterdam, terwijl hij hier stond zocht hij in 1578 Hubrecht Duifhuis, die zich destijds aldaar bevond en reeds het R.K. geloof verlaten had, over te halen om te Rotterdam Predikant te worden. Daarna werd de Bert Predikant te Duinkerken, van waar hij, na de overgave dier plaats aan Parma, den 16den Julij 1582, zich, met zijnen zoon, naar Middelburg begaf; kort daarop vertrok hij naar Goes, waar hij vermoedelijk, vóór dat aldaar een Rector der Latijnsche school was aangesteld, het onderwijs in de geleerde talen heeft op zich genomen. In 1591 werd hij beroepen tot Predikant te Wolfaartsdijk, en in 1594 te Heinkenszand. Men beriep hem te Kapelle, doch de klassis sloeg dit af den 2den October 1595. Hij verscheen als Predikant van Heinkenszand, wegens de Classis van Zuid-Reveland, in 1597 op de Sijnode van Goes.

De tijd van zijn overlijden is niet bekend. Hij schijnt ook de Latijnsche dichtkunst beoefend te hebben, blijkens zijne *Elegia in Sermonis Catecheticos. Phil. Lansbergii*.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXI. bl. 831 (207); Te Water, *Korte Verh. der Reform. van Zeel.*, bl. 289, 297, 298 en 306; van Harderwijk, *Naaml. en Levensb. der Pred. te Rotterd.*, bl. 13 en 14.

[Petrus de Bert of Petrus Bertius]

BERT (PETRUS DE) of BERTIUS (PETRUS), een zoon van den voorgaande, geboren te Beveren, vergezelde, naauwelijks drie maanden oud zijnde, zijne ouders naar Engeland, toen dezen, ten einde de vervolging te ontgaan, verpligt werden uit Vlaanderen te wijken. Toen hij zeven jaren oud was, werd hij in een der voorsteden van Londen ter school besteld, bij zekeren Christiaan de Rijck, die hem de grondbeginselen der Grieksche, Latijnsche en Fransche talen leerde; terwijl Pieternella Lansberg, een zeer geleerd meisje, hem in het schrijven en de muzijk onderwees. Twaalf jaren bereikt hebbende, liet zijn vader, die intusschen Predikant te Rotterdam was geworden, hem in Nederland komen, en zond hem, naar de nieuwe opgerigte Hoogeschool te Leiden; hier genoot hij het onderwijs in de Hebreeuwsche taal, van Herman Renneeker, in de fraaije letteren, van Justus Lipsius en Bonaventura Vulcanius, en in de Godgeleerdheid van Guillaume Feuquerais, Lambert Daneau en anderen. Zijne letteroefeningen hielden hem bezig tot in het jaar 1582, toen hij, ofschoon nog maar 17 jaren oud, zelf anderen begon te onderwijzen. Eerst deed hij dat gedurende drie maanden te Antwerpen, vervolgens acht maanden te Ostende, een geheel jaar te Middelburg, vijf javen te Goes, en vervolgens te Leiden.

In 1591 vergezelde hij Justus Lipsius naar Duitschland, met voornemen, om Jeronimus Zanchius, Antonij Chaudieu en andere geleerde Protestanten, die zich roem verworven hadden, een bezoek te geven; doch te Frankfort komende, vernam hij dat heide overleden waren; dit deed hem besluiten, zich eenige tijd te Heidelberg op te houden, zoo uit hoofde van de beroemde Bibliotheek, welke er destijds aanwezig was, als om nut te trekken uit de verkeering met de geleerde mannen, die zich in die stad bevonden. Ondervindende, dat het luchtgestel daar niet gunstig voorhem was, vertrok hij weldra naar Straatsburg, alwaar hij eenigen tijd zich bezig hield om privaat onderwijs aan jongelieden te geven, na daartoe vrijheid van den Akademischen Senaat verkregen te hebben; en het is zeer waarschijnlijk, dat hij in deze stad zijne redevoering deed en ook liet drukken:

Over de zedigheid in het najagen van den roem[1].

Vervolgens werd hij, den 11den Augustus 1593, door Curatoren van de Leidsche Hoogeschool beroepen, tot Onder-Regent van het theologisch collegie. Hij nam het aan, doch deed alvorens eene reis, niettegenstaande het in den winter was, door Boheme, Silezië, Polen en Rusland. Zijne nieuwsgierigheid voldaan zijnde, nam hij bezit van zijne waardigheid te Leiden, welke hij met roem en algemeene goedkeuring waarnam. Voorts werd hem het opzigt over de Akademische Bibliotheek toevertrouwd; hij bragt haar het eerste in orde, en schikte ze in onderscheidene klassen, en, in 1595 deed hij de Catalogus daarvan drukken, met eenen voorafgaand brief of verhandeling, over de orde en het nuttige gebruik dat men van eene Bibliotheek kan maken; onder den titel van:

Nomenclator Bibliothecae Academiae Lugduno-Batavae, *cum Epistola de Ordine ejus atque usu*, Lugd. Bat., 1595.

Intusschen kweet hij zich niet minder ijverig van zijne verpligting jegens het Staten-Collegie, zoodat hij in 1606 na het overlijden van Johannes Cuchlinus, tot Regent daarvan werd aangesteld, welken post hij echter met grooten weerzin aanvaardde, de moeiten en verdrietelijkheden voorziende, welke de uitoesening daarvan hem zouden veroorzaken; want hij was de gevoelens van Arminius toegedaan, en zag zich daardoor aan den haat der Gomaristen blootgesteld. In dat zelfde jaar werd hij genoodzaakt voor zijne bediening als Regent van het Staten-Kollegie te bedanken; naar men wil, doordien hem onder de hand werd te kennen gegeven, dat men hem anders daarvan zou ontzetten; om hem evenwel gedeeltelijk hier voor schadeloos te stellen, maakte men hem Hooglaar in de wijsbegeerte. In 1619 werd hij voor de Synode te Leiden gedaagd, waar hem het Heilig Avondmaal ontzegd werd. Zijne afzetting als Hoogleeraar volgde weldra, en zelf vond men middel om hem te beletten jonge lieden aan zijn huis in de wetenschappen te onderwijzen. Aldus van alle bestaanmiddel beroofd,

(1) *Oratio de Modestia in appetenda gloria*.

verzocht hij de Staten van Holland om eenigen onderstand voor zijn talrijk gezin, doch zijn verzoek werd hem afgewezen, en de geleerde man, zich in de drukkendste omstandigheden bevindende, begaf zich naar Parijs, in de hoop van daar iets te vinden waarvan hij zich en de zijnen kon onderhouden, alzoo L o d e w i j k XIII hem twee jaren te voren tot zijn Aardrijksbeschrijver had aangesteld. De weigering der Fransche Hervormde Predikanten om hem in hunne kerkgemeenschap toe te laten, zijne drukkende armoede en de hoop op een ambt dreven hem om de Roomsche Kerkleer te omhelzen. Hierop werd hij tot Hoogleeraar in de Welsprekendheid aangesteld in het collegie van Boncourt, vervolgens in 1622 tot Koninklijk Geschiedschrijver en Hoogleeraar in de Wiskunde.

Wel had zich nu, wat het tijdelijke aanging, eene gunstiger toekomst voor d e B e r t geopend, maar de omstandigheden, zorgen en vermoedelijk ook de aandoeningen door zijnen overgang tot de R.K. in hem verwekt, hadden zijn gestel zoodanig geschokt en ondermijnd, dat hij weinige jaren daarna, den 13den October 1629, te Parijs overleed.

Hij was gehuwd met A n n a M a r i a C u c h l i n u s , eene dochter van bovengenoemden J o h a n n e s C u c h l i u s die hem zes kinderen schonk. Vier zijner zonen hebben den geestelijken stand omhelsd, twee hunner, A b r a h a m d e B e r t en J a n d e B e r t , hebben zelfs eenigen naam gemaakt, zie de beide volgende art.

P e t r u s d e B e r t was ongetwijfeld een man van uitgebreide kennis en geleerdheid, maar wien het aan genoegzame geestkracht ontbrak, om zijne overtuiging bij het dreigen van gevaren te handhaven, en zich niet door den stroom der gebeurtenissen te laten medeslepen. Zijne onstandvastigheid in het godsdienstige verduisterde zijnen roem als geleerde.

Zijne beeldtenis komt voor in eenige exemplaren van 's mans *Theatrum Geographiae Veteris*, tegenover de opdragt, welke exemplaren naar het schijnt door den schrijver ten geschenke zijn gegeven; voorts bij M e u r s i u s , *Athen. Batav.;* F o p p e n s , *Biblioth. Belgic.*, en door R e i n i e r V i n k e l e s , bij K o k , *Vaderl. Woordenb.* en C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*. Zijne zinspreuk was: *Unum expetii a Domino* (een ding heb ik van den Heer verlangd).

Men heeft van hem de volgende werken:

Aenspraek aen Gomarus op zijne bedenkingen over de Lijkoratie van Arminius, Leiden 1610.

Schouwe over Gomari proeve, Leyden 1610.

Hymenaeus desertor, *seu de Sanctorum perseverantia et apostasia*, libri duo. L.B. 1610. 4°., hetwelk in 1612 te Frankfort herdrukt werk, en in 1651 te Leiden, waarbij hij voegde *Hyperaspistes ad D. Ludovicum Crocîum*, *Theologum Bremensem; et Theses de perseverantia Sanctorum ex Epist. ad Hebraeos*.

Theoremata de perseverantia Sanctorum, L.B. 1611.[1].

Apologeticus ad Fratres Belgos, *in quo Calumniae crimen ipsi a Joanno Piscatore*, *Theologo Herbornensi*, *immerito impactum deluitur*. Lugd. Bat. 1614. 4°.

Logicae Peripateticae, Libr. VI. 8°.

Scripta adversaria collationis Hagiensis habitae anno 1611, *et pressior declaratio sive narratio processus observatia Remonstrantibus*, *continens ipsorum defensionem*, L.B. 1616.

Theseôn Theologicarum sylloge.

Tabularum Geographicarum Lib. VII, Amstel. 1616. fol.

Commentariorum Rerum Germanicarum libri tres; quorum 1 *Germaniam veterem;* 2 *Germaniam posteriorem a Carolo Magno ad nostra tempora*, *cum Principum Genealogiis*, *et* 3 *Praecipuas Germaniae Urbes complectitur. Cum Tab. Geograph. aeris incisis*, Amst. 1616. 4°. oblongo et 1635. 12°.

Theatrum Geographiae Veteris, Tomus I *in quo Claudii Ptolomaei Alexandrini Geographiae*, *libri* VIII, *Graece et Latine; Graeca ad Codices Palatinos collata*, *aucta et emendata sunt; Latina infinitis locis correcta; Opera P. Bertii*, Amst. 1619 in folio. Tomus II *in quo Itinerarium Antonini Imperatoris terrestre et maritimum; Provinciarum Romanarum libellus; Civitates Provinciarum Gallicarum; Itinerarium a Burdigala Hierosolymam usque; Tabula Peutingeriana*, *cum notis Marci Velseri ad Tabulae ejus partem; Parergi Ortelani*, *Tabulae aliquot*. Edente P. Bertio, Amst. 1619. folio. Van welk werk de kaarten voor zeer fraai gehouden worden.

Oratio in qua suae in Galliam migrationis consiliorumque rationem exponit. Adjectum est cap. 18 *ex replicatione Ill. cardinalis Perronii ad epistolam seren. Regis magnae Britanniae de collatione Ecclesiae veteris cum hodierna*, Par. 1620, welke in 1621 te Antwerpen in het licht kwam onder den titel. *P. Bertii Oratio*, *qua ratione reddit*, *cur relicta Leyda Parisios commigravit et haeresi repudiata Romano Catholicam fidem amplexus sit*, *habita Lutet. Paris. in collegio Becodiano* 6 *non. Octob. Accedit* etc.

Notitia Chorographica Episcopatuum Galliae, Parissiis 1625. fol.

Breviarium Orbis Terrarum, Parissiis 1625, Hannov. 1629 et Lipsiae 1662 12°. en achter de *Cluverii*, *Introductia in Universam Geographiam*.

Imperium Caroli Magni et Vicinae Regiones, Paris folio, zijnde eene kaart, die ook in vieren is gedeeld en in den *Atlas* van H o n d i u s Amst. 1654 geplaatst.

Variae orbis universi et ejus partium, *Tabulae XX Geographicae*, *ex antiquis Geographis et Historicis confectae per Petrum Bertium*, 4°. oblongo.

(1) Dit zijn eigenlijk stellingen, welke hij onder zijn Voorzitterschap deed verdedigen, doch ook vermoedelijk door hem opgesteld.

Epistolae duae ad filium suum Abrahamum, Paris 1628.

De Aggeribus et Pontibus hactenus ad mare extructis digestum novum, Paris. 1629. 8°. ook geplaatst in het tweede deel van de *Novus Thesaurus Antiquitatum Romanorum*.

Ook bezorgde hij de uitgave van de *Illustrium et clarorum virorum Epistolae selectiores* Lugd. Bat. 1617. 8°.

Zie Uytenbogaart, *Kerck. Hist.*, bl. 444 en 483-485; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 67, 107, 116, 166 en 253; D. III. bl. 888-895 en 915; D. IV. bl. 302-309; Pars, *Naamr. van Batav. en Holl. Schrijvers*, bl. 251; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars IV. pag. 49 et 569; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 387-398; *Biogr. Nation.*, Tom. 1. pag. 74 en 75; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 276; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 90, 92, 116 en 120; D. II. bl. 7 en 8, T. en B. bl. 84, 85, 283 en 287; *Algem. Konst. en Letterbode voor* 1845, D. I. bl. 50; *Biogr. Univ.*, Tom. II. pag. 267 et 268; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Abraham de Bert]

BERT (ABRAHAM DE) of ABRAHAM BERTIUS, de oudste zoon van den voorgaande, geboren te Leiden, den 15 Maart 1610, is geweest Geestelijke van de orde der ongeschoeide Karmeliten, en gedurende 30 jaren Missionaris van die orde te Leiden. Hij was een braaf mensch en stierf zat van dagen in 1683.

Onder anderen heeft hij uitgegeven:

Cognitio amoris Christi, Paris, 1647. 4°.

Virtutes Regiae quae juvenem decent Principem, *opus Regi Galliae inscriptum*, Paris. 1647. 4°.

Modus convertendi Haereticos, Paris. 1650. 8°.

Explicatio Symboli Apostolorum, *Orationis Dominicae et Salutationis Angelicae*, Rothom. 1653. in 12°.

Flores Carmeliti Gallici, *seu vitae plurium Carmelitarum discalceatorum pietate illustrium*, Antv. 1670. 4°.

Clara demonstratio Articulorum Religionis Catholicae contra omnes hujus saeculi sectas, Antv. 1671. 8°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. II. bl. 385 en 386.

[Jan de Bert]

BERT (JAN DE) of JANUS BERTIUS, de jongste zoon van Petrus Bertius, geboren te Leiden, den 6 Maart 1615, is de stichter geweest van de Fransche Missie der ongeschoeide Karmeliten te 's Gravenhage, en naderhand Prior van het Karmeliten Klooster op het eiland Melite, alwaar hij is gestorven den 27 October 1662. Hij was een man van bijzondere godsvrucht en geleerdheid, en heeft geschreven:

Tractatus de SS. Eucharistiae Sacramento: in quo é SS. Scripturis demonstrat realem Corporis Christi praesentiam, *nomen et significatum Transsubstantiationis vindicat et potestatem Ecclesiae ad prohibenduum Laïcis usum Calicis; ac probat in Missa offerri verum ac proprium Sacrificium*.

Zie C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.* D. II. bl. 386.

[Berta]

BERTA zie BERTHA.

[Wessel en Michael Berteling]

BERTELING (WESSEL en MICHAEL), zie BERTLING (WESSEL) en BERTLING (MICHAEL).

[Bertha]

BERTHA of BERTA, eene dochter van Floris I, Graaf van Holland, en Geertruida van Saksen, huwde in 1070 met Filips I, Koning van Frankrijk, wien zij twee zonen schonk Lodewijk en Hendrik, van welke de eerste zijnen vader in het rijk opvolgde, doch de tweede jong stierf, en eene dochter Constantia, die eerst trouwde met Hugo, Graaf van Trecassen en, nadat dit huwelijk om de te naauwe bloedverwantschap verbroken was, met Boadmund, Prins van Bar, dien zij onderscheidene kinderen baarde.

Bertha werd later door Filips verstooten en naar het graafschap Ponthieu verbannen, waar zij, na eene wijle tijds in ballingschap geleefd te hebben, eindelijk van verdriet overleed en zonder eenige staatsie begraven is.

Zie van Loon, *Aloude Holl. Hist.* D. II. bl. 331; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 179.

[Berthald]

BERTHALD zie BEROALD.

[Pieter Godfried Bertichen]

BERTICHEN (PIETER GODFRIED), of BERTICHEM, geboren omstreeks 1797 waarschijnlijk te Amsterdam, waar hij ten minste woonde, legde zich op het schilderen van portretten en huisselijke tooneelen toe. Reeds in 1814 dus nog slechts zeventien jaren oud, bragt hij van zijn werk op de tentoonstelling te Amsterdam. Een vrouwenportret op de tentoonstelling ter zelfder plaatse, twee jaren later, toonde zijne vorderingen. In 1818 behaalde hij bij de Amsterdamsche Stadsteekenakademie den zilveren eereprijs, en werd tot de eerste klasse bevorderd, en op de tentoonstelling, die in dat jaar te dier stede plaats had, leverde hij eene schilderij, een muzijkmakend gezelschap voorstellende.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*. D. III. bl. 379; *Algem. Konst- en Letterbode* 1818. D. I. bl. 206; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Petrus, Abrahamus en Janus Bertius]

BERTIUS (PETRUS, ABRAHAMUS en JANUS) zie BERT (PETRUS, BERT (ABRAHAM DE), en BERT (JAN DE).

[Wesselus Bertling]

BERTLING (WESSELUS) of BERTELING, werd in het jaar 1666 tot Hoogleeraar in de regten te Groningen beroepen, alwaar hij in 1706 overleed.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 326.

[Michael Bertling]

BERTLING (MICHAEL) of BERTELING, een afstammeling van den voorgaande, en een zoon van Henricus Bertling en van Arendina Witsenburg, geboren te Koevorden, in 1740, werd in het jaar 1730 beroepen tot Predikant bij de Hervormden te Renswoude, vertrok in het jaar 1732 van daar naar Alblasserdam, kwam in 1733 te Hillegondsberg, werd in 1735 tot Predikant bij de

Gasthuiskerk te Delft beroepen, van waar hij in 1736 naar Groningen vertrok, waar hij in 1749 voor eene beroeping naar Amsterdam en in 1751 voor eene naar Rotterdam bedankte, doch in het jaar 1752 tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool aldaar aangesteld, aanvaardde hij den 7den September dit ambt met eene redevoering *over de zedigheid en zedige wijsheid den Godgeleerden waardig en noodig*[1].

Hij overleed den 29sten September 1772, uit zijne eerste echtgenoote Agatha Johanna van der Willigen, twee kinderen nalatende, van welke een zoon, Adriaan Bertling, Raadsheer der stad Groningen is geweest en de dochter Arendina Bertling, gehuwd was met Hendrik Ludolf Wichers. Zijn tweede huwelijk met Beerta Veenekamp; weduwe van Wolter Wolthersz, was kinderloos.

Zie *Boekzaal der Geleerde Wereld*, 1772, bl. 718-726; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 323; Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Des neuen Gelehrten Europa*, Th. IX. S. 177. u. folg.

[Gregorius Bertolf]

BERTOLF (GREGORIUS), werd, na in 1506 te Leuven tot Doctor in de regten te zijn bevorderd, door Keizer Karel V aangesteld tot President in het Hof van Friesland, in welks bibliotheek van hem berust:

Statuten van Friesland, in de landtaal eigenhandig door hem geschreven. Hij overleed te Leeuwarden in 1527.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 1.

[Bertrada van IJsselstein]

BERTRADA VAN IJSSELSTEIN zie IJSSELSTEIN (BERTRADA VAN).

[J.T. Bertram]

BERTRAM (J.T.), geboren te Amsterdam den 23 September 1777, was Onderwijzer in de godsdienst en Prediker in het Werken Gevangenhuis zijner geboortestad, waar hij den 2 November 1834 overleed. Hij had in huwelijk Sophia Petronella Goedhuys.

Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst, en zijne verzen zijn niet onverdienstelijk en kenmerken zich meer door eenen reinen christelijken geest dan door dichterlijke verheffing. Ook bestaan er eenige niet onverdienstelijke godsdienstige werkjes van zijne hand. Van hem zien het licht:

Gezangen, Amst. 1811. gr. 8°.

Ter gedachtenisse voor mijne leerlingen, na het afleggen hunner geloofsbelijdenis, Amst. 1816. gr. 8°.

Dichtvruchten in gewoekerde uren gekweekt, Amst. 1819. gr. 8°.

Eenige vragen ontleend uit de aanmerkingen in den katechismus des Bijbels van H.F.A. Krumacher, Amst. 1819. kl. 8°.

(1) *Oratio de modestia modestaque sapientia, Theologo digna et necessaria.*

Kleine bijdragen ter aankweeking van godsdienstige kennis, *zedelijkheid en Christelijke deugdsbetragting*, Amst. 1830-1833. 3 deelen kl. 8°.

Zie *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op Witsen Geysbeek;* de Jong, *Alph. Naaml. van Boeken; Supplement op dat werk;* Brinkman, *Alph. Naaml. van Boeken*.

[Augustijn Gerhard Besier]

BESIER (AUGUSTIJN GERHARD), geboren te Deventer den 19 Mei 1756, zoon van Berend Hendrik Besier, voornaam Advokaat aldaar, en van Bartholda Aleida Reminck, verloor zijnen vader in zijne eerste jeugd en ontving de eerste opleiding tot studie te IJsselstein. In zijne geboorteplaats liet hij zich als student inschrijven in het jaar 1772. Na hier het onderwijs van Johannes Ruardi, Nicolaas Heineken en Georgius Jordens te hebben genoten, vertrok hij naar Leiden, alwaar hij zijne studiën eindigde en den 5den Februarij 1780, na eene openlijke verdediging zijner verhandeling *over de regtvaardige opzegging van het gebied over Overijssel aan Filips II*, *vooral wegens het schenden der Privilegiën*[1], tot Meester in de beide regten bevorderd werd. Hij vestigde zich als Advokaat in zijne geboortestad waar hij, bij een aanzienlijk praktijk, zich weldra tot aanzienlijke posten verheven zag, zoo was hij aldaar Burgemeester toen hij als Bevelhebber met den titel van Majoor, van de Burgerkrijgsmagt dier stad niet weinig toebragt tot stilling van een aldaar gerezen oproer. Na de omwenteling van 1787, werd hij uit de Regering verstoten, zijn huis met plundering bedreigd, en hij met zijn huisgezin gedwongen de stad te verlaten, waarna hij zich te Zwolle vestigde.

Bij de omwenteling van 1795 werd hij al spoedig als Lid van het Comité van Marine naar 's Gravenhage geroepen, en genoot, door zijne groote en uitstekende bekwaamheden, zoodanig het algemeen vertrouwen, dat hij in 1798 of 1799 tot Lid van het uitvoerend Bewind benoemd werd en in 1802, bij verandering van dat Bestuur, tot Lid van het Staatsbewind werd aangesteld. In November van dat zelfde jaar, met Samuel van Hoogstraten en Cornelis de Leeuw, verzocht en gevolmagtigd tot de aanstelling van het Wetgevend ligchaam, opende hij als Voorzitter de daartoe bestemde statelijke bijeenkomst met eene deftige aanspraak en nam vervolgens elk der Leden de bij de Staatsregeling bepaalde belofte af. Ook werd aan Besier en Antonij Frederik Robbert Evert van Haersolte in hunne hoedanigheid als Leden des Staatsbewinds het beheer over de Nationale Bibliotheek opgedragen.

Daar hij echter zag, dat hij tegen den grooten invloed van het Fransch Gouvernement niets kon doen, verkoos hij in April 1805 liever van zijn Lidmaatschap van het Staatsbewind vrijwillig afstand te doen, dan mede te werken om zijn Vaderland aan nog grootere rampen bloot te stellen. Van dien tijd af aan, heeft hij tot aan zijn overlijden den 13den Maart 1829 eene eervolle rust, boven

(1) *De justo abdicato*, *Philippo II*, *Transisalaniae imperio, praesertim ob violata privilegia*.

verdere politieke betrekkingen verkozen, en zich weder aan de beoefening der Wetenschappen gewijd, doch tevens door zijnen veel vermogenden invloed, aan de belangen van Stad en Staat niet uit het oog verloren. Dikwerf toch is hij en door den Raadpensionaris Mr. Rutger Jan Schimmelpenninck en door Koning Lodewijk over de belangrijkste Staatsaangelegenheden geraadpleegd; doch welke betrekking men hem ook, zelfs na de omwenteling van 1814 heeft aangeboden, nimmer heeft hij die weder willen aannemen. Te bejammeren is het, dat zijne vertaling van Tacitus, welke hij, na niet alleen dien schrijver maar ook alle overzettingen in vreemde talen meer dan vijftigmalen gelezen te hebben, na een veeljarigen arbeid gelukkig ten einde gebragt had, ten gevolge van daaraan gepleegde verminking door ingelegerde militaire op het buitengoed het Frieswijk, dat hij des Zomers bewoonde, nooit het licht heeft mogen zien. Na het opheffen toch van het beleg van Deventer in 1814, vond hij, bij zijnen terugkeer naar dat buitengoed, zijn handschrift overal verstrooid, ja, zelfs waren de zevende, achtste, negende en tiende boeken zijner vertaling geheel vernietigd, en noch zijne kinderen, noch zijne vrienden hebben hem immer kunnen overhalen die op nieuw te bewerken, dit is te meer te bejammeren, vermits hij daarbij alles verzameld had, wat vroeger of later van dien schrijver in het licht gekomen was en hij voorzeker door zijne grondige geleerdheid zijnen roem ook in de Letterkundige wereld zou hebben gevestigd. Intusschen heeft hij eene proeve zijner kunde gegeven door de keurige bewerking van

J. Priestley, *Lessen over de Geschiedkunde en algemeene Staatkunde*. Dev. 1793, 2 deelen gr. 8°. door hem, doch zonder vermelding van zijnen naam, uit het Engelsch in het Nederduitsch overgebragt en vermeerderd.

Besier is tweemalen gehuwd geweest, eerst met Esther Wilhelmina Clignet, bij wie hij zeven zonen en eene dochter verwekte; deze vrouw overleed den 14den Augustus 1805, waarna hij in 1809 hertouwde met Jeanne Frederique de Mey, die hij, na eene verbindtenis van ruim tien maanden, zeer onverwacht ten gevolge van stuipen verloor.

Zie *Vaderlandsche Historie ten vervolge op* Wagenaar, D. XVIII. bl. 18, 62, 63 en 79, D. XL. bl. 82, D. XLI. bl. 33, 115, D. XLIII. bl. 365-372, D. XLIV. bl. 120-260, D. XLV. bl. 109, 280-285, D. XLVI. bl. 206-210; Fransen van Eck en Bosscha *het Tweede Eeuwfeest van het Atheneum te Deventer*, bl. 84, uit de familiepapieren aangevuld.

[Jan Besoet]

BESOET (JAN) of Bezoet, geboren in het midden der zeventiende eeuw, een kunstplaatsnijder van middelmatige verdiensten te 's Gravenhage, heeft onder anderen de afbeelding van het vuurwerk, bij gelegenheid van den vrede van Aken in 1747 te 's Gravenhage afgestoken, naar de teekeningen van den Bouwmeester de Swart, in het koper gebragt en eenige boekprenten en titels van zijne

eigene vinding geëtst. In de herfst van 1768 of 1769 plaatste hij zich, om wanbetaling uit zijne woning gezet wordende, op een paar stoelen in zijnen jas en een deken gewikkeld, met eene stoof onder de voeten, nabij 's Gravenhage, op een stuk lands aan den weg naar Voorburg, waar hij van vele menschen uit nieuwsgierigheid bezocht, doch door geen te regt geholpen werd, tot dat hij op last der Regering, na eenige dagen en nachten, in dezen deerlijken toestand, wind en weder ter prooi gelaten te zijn, weggehaald en ter bekwame woning gebragt werd, maar kort daarop overleed. Het komt ons niet onwaarschijnlijk voor, dat hij de zelfde Jan Bezoet is, die, onder anderen, in 1762, een dichtstuk vervaardigde *op de uitgave van de Beschrijving der stad Schoonhoven door den Heer onvermoeiden ijveraar Henricus van Bercum*, hetwelk echter geen grooten dunk van zijne dichterlijke bekwaamheid doet opvatten.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*. D. II. bl. 137; Immerzeel, *Levens en Werken der Konsts.; Aanm. op het Woordenb. der Nederd. Dichters*, van Witsen Geysbeek.

[Willem Best]

BEST (WILLEM) of GUILIELMUS BESTIUS, zoon van Quirinus Best, Predikant te Amersfoort, werd aldaar geboren of gedoopt den 23 Augustus 1683. Men zond hem naar Utreeht om het onderwijs op de Latijnsche scholen onder het opzigt van Petrus Burman den Ouden, te genieten, vervolgens oelende hij zich in de regtsgeleerdheid onder Johannes van Muyden en Kornelis van Eck, en maakte zulke groote vorderingen, dat hij met grooten roem den 7den October 1704 de doctorale waardigheid bekwam, met het schrijven van eene *verhandeling over eenige gissingen over het burgerlijke regt*[1]. Die jeugdige proeve, waaruit reeds bleek, hoezeer hij zich de oordeelkundige zuivering van den tekst der Romeinsche wetten tot levenstaak gesteld had, werd ook buitenslands eene blijvende waarde toegekend en toen zij zeldzaam geworden was op nieuw uitgegeven in G. Oelrichs, *Thesaurus dissertationum juridicarm selectarum in Academias Belgicas habitarum*; Lips. 1769. vol. I.

Na zich te Utrecht als Advokaat te hebben gevestigd en eenige jaren het sieraad der Utrechtsehe balie te zijn gebleven, werd hij den 15 September 1716 te Harderwijk tot Hoogleeraar in beide de regten beroepen, welk ambt hij den 21 April 1717 aanvaardde met eene redevoering *over de billijkheid van het Romeinsche regt en de aangenaamheid van zijne beoefening*[2].

Niet lang was hij aldaar werkzaam of hij ontving een bijzonder blijk van goedkeuring van wege curatoren der Hoogeschool, daar deze hem den 11 October 1717 den titel van *primarius Ante-*

(1) *Dissertatio de quibusdam conjecturis in jure civili.*

(2) *Oratio de aequitate Juris Romani illiusque studii jucunditate*, Harderov. 1717. 4°.

cessor Juris, met verhooging van jaarwedde, schonken. Doch de Geldersche Hoogeschool mogt zich niet lang in zijn licht verheugen, want reeds den 16 Augustus 1719 werd hij haar door den dood ontrukt. Hij bezat een doordringend oordeel, snedig vernuft, was ongemeen geoefend in de letteren, en daarbij een schrander criticus. Men heeft van hem in druk:

Ratio emendandi Leges, *sive libellus*, *in quo secundum Regulas certas plurimae emendantur Leges*, *nonnullae explicantur*, *stabilita plerisque in locis Pandectarum Florentinorum auctoritate. Addita sunt etiam aliorum Auctorum loca non pauca et ex Codice Theodosiano quaedam Leges*, *quibus iisdem ex Regulis petita adfertur medicina*, Ultraj. 1707 in 8°.

Oratio de Pactorum et Contractuum, *secundum Jus Gentium et Romanorum*, *natura et aequitate*, *dicta publice a.d.V. idus Majas MDCCXIX*, *quum magnifici Rectoris dignitate se abdicaret*. Harderov. 1719. 4°.

Zie B u r m a n , *Traject. erud.* pag. 27-29; S a x e , *Onomast. Liter.* Pars VI. pag. 72, 73 et 626; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* B o u m a n , *Geschied. der Geld. Hooges*. D. II. bl. 71-75.

[Pieter Best]

BEST (PIETER), geboren in 1800, werd leermeester aan een der stads tusschenscholen te Amsterdam, welke post hij waarnam, op eene wijze, die hem zoowel de liefde en achting zijner leerlingen en medehelpers als de goedkeuring van het collegie van bestuurderen dier scholen deed verwerven. Hij overleed den 26 October 1852 en heeft zich mede verdienstelijk gemaakt door het in het licht zenden van de volgende werkjes:

Grondbeginselen der Aardrijkskunde in 3 *afdeelingen als*: 1. *de Nederlanden*, 2. *Europa*, 3. *de geheele aarde*, Amst. 1841. kl. 8°.

Groote schoolkaart van Europa, 12 *vellen royaal formaat*, Amst. 1846.

Handboekje behoorende bij de groote schoolkaart van Europa, Amst. 1846. kl. 8°.

Korte schets der Nederduitsche taalkunde, Amst. kl. 8°.

Tijdtafel der geschiedenis van het vaderland, *in* 20 *lessen ingerigt voor de lagere scholen*, Amst. kl. 8°.

De jongeling van West-Zanen, *een voorbeeld van kinderliefde*, Amst. 48°.

M.A. de Ruyter, *een voorbeeld van godsvrucht en deugd*, Amst. 48°.

Nog werkte hij mede aan:

Geertruida, *de edele vrouw en moeder. Een onderhoudende en leerzame geschiedenis tot Nut van 't Algemeen. Naar het Hoogduitsch bewerkt door A.C. Zweertsz en P. Best*, Amst. 1842.

Oom Willem en zijne vriendjes, *een leesboekje voor de lagere scholen*, door C.F. J u l i u s en J. B e s t . Amst. 1842. Kl. 8°. vijfde dr. 1847.

Zakbibliotheek voor jonge lieden, *door Mr. C.P.E. Robidé van der Aa en P. Best*, Amst. 1845.

Zie *Algem. Handelsbl.* 27 October 1852; B r i n k m a n , *Naaml. van Boeken*.

[Johannes Gerhardi à Besten]

BESTEN (JOHANNES GERHARDI à) ook elders genoemd J o h a n n e s G e r h a r d i à G r o n i n g e n , naar zijne geboortestad Groningen, was misschien wel een zoon van G e r a r d u s à B e s t e n of G e r a r d u s W i l h e l m i , die in 1584 tot omstreeks 1593 Predikant te Grouw was. J o h a n n e s G e r h a r d i werd in 1615 Predikant te Parrega, vertrok van daar in 1617 naar Ferwert, werd vervolgens in 1620 beroepen naar Dockum en in 1632 naar Groningen, alwaar hij den 14den April 1652 overleed, na te hebben in het licht gezonden:

Spiegel der Bekeering van de kinderen Gods, 8°.

Davids val en opstanding, *behelzende* 16 *Leerredenen over* 2 *Sam. XI en XII*. Franeker 1655. 8°.

Gods Wraakhand op 't Huys van David uitgestort. 8°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. der Ned. Boeken*, D. I. st. III; C o l u m b a en D r e a s , *Naaml. der Predik. van de Class. van Dokkum*, bl. 73 en 95; G r e y d a n u s , *Naaml. der Predik. van de Class. van Franeker*, bl. 147; B r u c h e r u s , *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 12.

[Gulielmus Bestius]

BESTIUS (GULIELMUS) zie BEST (WILLEM).

[Jan Janszoon Beth]

BETH (JAN JANSZOON) en JAN KOENENSZOON, beide Amsterdammers, ontzagen zich niet, toen in 1570 door de Watergeuzen op zee sterk met geweld geroofd werd, hetwelk ook menigen aan den galg hielp, nog bij het geweld schandelijk bedrog te voegen, ten einde hunnen vijand afbreuk te doen; deze beide knapen waren het immers, die een schip uitrustten, 't welk zij met verlof des Prinsen van O r a n j e , door toedoen van Jonkheer D i d e r i k v a n S o n o i , ten deele te Antwerpen, ten deele in Zeeland, met Spaansche en Italiaansche koopmanschappen belaadden doch met oogmerk om ze den eigenaren te ontvoeren, en naar Embden te brengen, niet naar de plaats werwaarts zij bevracht waren. Zij werden echter door tegenwind genoodzaakt te Rochelle in te loopen, waar zij, die zich ieder de helft van eenen schoonen buit hadden toegelegd, gedrongen werden, de goederen om half geld te geven, en dus weinig meer dan de schande van zulk een verachtelijk bedrijf overwonnen.

Zie B o r , *Ned. Oorl.* D. V. bl. 325 (325); C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Everhart Bethune]

BETHUNE (EVERHART), vermoedelijk een wereldlijk Geestelijke, die in het jaar 1124 leefde, schreef:

Graecismus, *de figuris et octo partibus orationis*, *sive Grammaticae regulae versibus latinis explicatae*, L.B. 1483 et 1490, zijnde eene spraakkunst in Latijnsche verzen, welke in zijne tijd en later in Frankrijk, Duitschland en de Nederlanden in de scholen in gebruik was en onderscheidene malen herdrukt is.

Bethune moet nog meer werken geschreven hebben, welke evenwel niet in het licht zijn verschenen.

Zie Hofman Peerlkamp, *de Poet. Latin. Nederl.* p. 13.

[Johannes in de Betouw]

BETOUW (JOHANNES IN DE), geboren te Nijmegen, den 7den Januarij 1732, vestigde zich, na aan de Leidsche Hoogeschool tot Doctor in de beide Regten te zijn bevorderd, als Advokaat in de stad zijner geboorte. Doch niet slechts daar ter stede, waar hij tot Lid van de Vroedschap werd aangesteld, maar elders zag hij zijne veel omvattende regtsgeleerdekennis hooggeschat, want in het jaar 1798 viel hem de eervolle onderscheiding ten deel van een der zeven Regtsgeleerden te zijn, wie door het uitvoerend bewind der Betaafsche republiek het vervaardigen van een burgerlijk wetboek werd opgedragen.

Nog meer dan als Regtsgeleerde was in de Betouw echter als een ervaren oudheid- en gescheidkundige bekend, en het was als zoodanig dat hij in 1809 tot lid van het Zeeuwsch Genootschap der wetenschappen en tot Correspondent van het Koninklijk Nederlandsch Instituut werd benoemd. Genoegzaam alle kleinere Romeinsche oudheden, die gedurende zijn leven te Nijmegen of in den omtrek dier stad gevonden werden, kocht hij voor zijne verzameling op en helderde menig duister punt op in verschillende, meest voor eigen rekening gedrukte en thans veelal tamelijk zeldzame stukjes.

Bij zijn overlijden dat den 20 November 1820 plaats had, maakte hij een aanzienlijk legaat aan de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool.

Hij schreef, deels onder zijnen naam, deels onder dien zijns zoons, Mr. G.C. in de Betouw, geboren 1765, die in November 1786 te Leiden gepromoveerd was op een proefschrift *over de manier van procederen voor de regtbanken van Nijmegen en over eenige oude gewoonten der stad Nijmegen*(1), en wien hij in 1805 voor zich ten grave zag dalen:

Uitlegging der opschriften op altaren en gedenksteenen der Romeinen binnen en omtrent Nijmegen uitgegraven. Nijm. 1787. 8°.

Annales Noviomagi, *oppidi olim Batavorum*, *hodie primariae Gelrorum civitatis*.

Beschrijving en Chronyk van Nijmegen, *aanvanglijk opgesteld door Joh. Smetius tot het jaar* 1300; *door desselos Zoon*, *die den eigensten naam voerde*, *gebragt tot den jare* 1592; *met aantekeningen en vermeerderingen vervolgd tot het jaar* 1785.

Bijvoegsel tot de Annales en Chronijk van Nijmegen uit de Rekenboeken en Guedesdagen. Nijm. 1792.

(1) *Specimen de ordine procedendi coram Neomagensium tribunalibus, et Vetustissimis quibusdam civitatis-Neomagensis consuetudinibus.*

Handvesten en onuitgegeven Charters behoorende tot de Beschryving en Kronijk van Nijmegen; en vervattende eenige der edele voorregten en voortreffelijke vrijheden door de Roomsche Keizeren en Koningen, mitsgaders Heeren, Grave en Hertogen aan de stad en burgerij van Nijmegen verleend.

Handvesten of Giftbrieven der Regalia majora, aan Nymegen verleend door Roomsche Koningen en Keizeren, oorspronkelijk in den Blok berustende.

Vervolg der Handvesten van Nijmegen en andere onuitgegeven Charters, bij de opening van den Blok ontdekt.

Uitlegging van de opschriften op Altaaren en Gedenksteenen der Romeinen, binnen en omtrent Nijmegen uitgegraven, en op het Raadhuis aldaar geplaatst.

Ulpius Trajanus sive de Operculis pyxidum M. Ulpii Herucletis, Myropolae prope Noviomagum inventis.

Illustrium eruditorum Epistolae de Lucernis veterum reconditis in agro Noviomagensium suburbano, et intra urbis promoeria effossis.

De Fibulis antiquorum vestiariis, in agro Noviomagensium suburbano ad Gallicam Vahalis ripam erutis.

De columnâ miliariâ Trajani, supra Neomagum in pago Beeck effossa.

De Castris veteribus, Coloniâ Trajanâ, Burginacio, Harenacio, Batavorum oppido.

De Aris et lapidibus votivis apud Noviomagum et Sanctenum effossis.

De Monumentis sepulcralibus Praesidiariorum Militum Legionis X Geminae, ad Neomagum conditorum.

De Mercurii, Harpocratis aliisque Romanorum sigillis in agro Noviomagensium suburbano erutis et inscriptionibus antiquis.

De Gemmâ Smetianâ, de Sardâ seu Carneolâ crucem et pisciculos praeferente, veteris christianismi λείψανω.

Quartierlyke Academie en Apostolische of Latijnsche school te Nymegen.

Lotgevallen en eindelijke ondergang van den van ouds alom vermaarden Burgt binnen Nymegen.

Bijvoegsel tot de Lotgevallen van den gewezen Burgt te Nijmegen betreffende de aloude Capellen aldaar.

Kerken en Godsdienstige gestichten te Nijmegen.

Uitlegging van Opschriften op twee steenen in den muur van het slot Duivenvoorde, meldende de namen der Romeinsche Keizeren Septimius en Antoninus Caracalla.

Commentatiuncula in Corn. Taciti Hist. lib. V cap. XIX, ubi Bellum Batavicum narrat, a Cereale oum Claudio Civili gestum.

Antiquitatum Romanarum et Batavicarum Neomagi et in agro Neomagensium suburbano erutarum indiculus: continens

Numismata Romanorum antiquissima et rariora, *et suppellectilem antiquam*.

Iets betreffende de gevondene oudheden op de Wisseling, *Lennepe-kamer*, *en den Roomschen Voet; benevens eene verklaring en uitlegging van een grafsteen van P. Cornelius Licinius*, *bij het ontblooten der grondslagen van den Burgt ontdekt*. Nijm. 1802.

Bijvoegsel tot de gevondene Oudheden.

Nijmegen verdeeld in wijken en streken, *boven en beneden de stad*.

De Rheni divortiis, *Rhenique inferioris ac Isalae curâ*.

Wandeling over het Valkhof, *eersten October* 1817. Nym.

Vervolg der Kronijk van Nijmegen tot den jare 1818. Nym. 1818.

Romeinsche overblijfselen, *opgedolven in den omtrek van Nijmegen*, *door Italiaansche en Fransche oudheidkundigen beoordeeld*. Nym. 1819.

Zie S a x e , *Onomast. liter.*, Pars VIII. pag. 424, 425 et 448; *Vervolg op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, D. XL. bl. 231; D. XLVI. bl. 87; *Algem. Konst en Letterbode*, 1808, D. II. bl. 377, 1809, D. I. bl. 296 en 1820, D. II. bl. 340; *Biogr. Nation.;* v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetenschappen*, D. III. bl. 223; *Biogr. Univ.; Aant. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. door G. Nieuwenhuis;* S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. bl. 62.

[Joost Bets]

BETS (JOOST), geboren in 1493, was van 1524 tot 1557 Pensionaris van Dordrecht, welk ambt hij zeer loffelijk waarnam, ook bewees hij vele gewigtige diensten aan het gemeene land, de Staten beloonden hem deswege met bijzondere blijken van hunne goedkeuring, en schonken hem tot het maken van huisraad (waaronder misschien de beschotten der kamers, als toen in gebruik, werden gerekend) honderd stukken wagenschot.

Later werd hij Stadhouder der Leenen van het Markgraafschap van Bergen op Zoom, en overleed in 1541.

Zijne echtgenoote was A n n a N i c o l a i , waarschijnlijk de dochter van N i c o l a a s E v e r h a r d i , en zuster van J a n u s S e c u n d u s .

Vermoedelijk was J a n B e t s , in 1582 een der eerste Raden van den Hoogen Raad van Holland, wel een zoon van hem.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.*, B. XVII, bl. 330 (29); W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 451, S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl*.

[Annius Louewijk Betting]

BETTING (ANNIUS LOUEWIJK) bevond zich in 1759, als Kapitein van een oorlogschip, met eenige onderhebbende koopvaardijschepen op de hoogte van Cartagena. Wegens tegenwind aldaar moetende kruisen, kwamen vijf Engelsche oorlogschepen op de koopvaarders af, die zij niet alleen onderzochten, maar zij maakten zich zelfs meester van die, welke naar Marseille bestemd waren, plaatsten er Engelsche Officieren op en namen de scheepspapieren onder zich, met bevel aan de Schippers om de

Engelsche oorlogschepen te volgen. B e t t i n g zag deze mishandeling der Hollandsche vlag niet, of vaardigde onmiddellijk een zijner Officieren af aan boord van den Engelschen Admiraal B o s c a w e n , die zich op deze hoogte bevond, met de vraag of het op zijn bevel was, dat de Hollandsche schepen aan zijn convooi toevertrouwd, onderzocht en opgebragt werden? - Ofschoon die Admiraal ten antwoord gaf, dat hij daartoe geene bevelen gegeven had, bleven evenwel de vijf Oorlogschepen de naar Marseille bestemde koopvaarders, als goeden prijs, mede voeren. De Nederlandsche Zeekapitein, nu van ongeduld en verontwaardiging brandende, deed daarop sein om den Engelschen Admiraal te spreken, en zette alle zeilen bij om hem te naderen. De Kommandant der vijf oorlogschepen dit ziende, en zich geen goeden uitslag van dit mondgesprek belovende, zond de papieren aan boord der slinks veroverde schepen terug, nam de Engelsche Officieren er af, en ontsloeg alzoo de vaartuigen. Het scheen dat de Engelsche Admiraal zich niet nader wilde laten spreken, en zich aan de voldoening wegens de toegelaten schennis ontrekken, althans hij zette, toen het Nederlandsche oorlogschip jagt maakte, om bij hem te komen, alle zeilen bij. Tot den nacht stevende B e t t i n g hem na, doch de duisternis deed de Engelsche vloot uit zijn gezigt raken en hij vervoegde zich, niets meer kunnende uitwerken, weder bij de koopvaarders onder zijn geleide, die hij veilig te Marseille binnen bragt.

Zie *Vaderl. Hist. ten onmiddelijken verv. op Wagenaar*, D. XXIII. bl. 68-70; v a n K a m p e n , *Verk. Geschied. der Nederl.*, D. II. bl. 275 noot.

[L. Beucholt]

BEUCHOLT (L.) een niet onbekwaam portretschilder, schijnt, indien hij al geen Nederlander van geboorte was, dan toch zijn kunsttalent in ons land te hebben uitgeoefend. Sommige portretten, welke men voor zijn werk houdt, zijn zeer verdienstelijk.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n , *Geschied. der Vaderl. Schilderk*. D. I. bl. 233 en 234.

[Willem en Jan Beuckelsz]

BEUCKELSZ (WILLEM en JAN). Zie BEUKELSZ (WILLEM) en BEUKELSZ. (JAN).

[Mr. Daniel Hermannus Beucker Andreae]

BEUCKER ANDREAE (Mr. DANIEL HERMANNUS). Zie ANDREAE (Mr. DANIEL HERMANNUS BEUCKER).

[Christoffel Beudeker]

BEUDEKER (CHRISTOFFEL), heeft zich in de eerste helft der vorige eeuw bekend gemaakt als een niet onverdienstelijk Nederduitsch dichter; terwijl hij tevens het Evangelisch Luthersch Kerkgenootschap aan zich verplicht heeft, door in het licht te zenden

De CL Psalmen Des Konings en Profeets Davids, *op nieuw in 't Nederduitsch berijmt; Benevens een getal van honderd en negentig Lofsangen en Geestelijke Liederen*, *door vermaarde Godgeleerden; Toegedaan de Onveranderde Augsburgsche Geloofsbelijdenisse; In het Hoogduitsch opgesteld*,

en daarna uit verscheide Hoogduitsche Gezangboeken vertaald en berijmt. Amst. 1739, tweede verbeterde druk 1750, derde druk 1769 alle in kl. 8°.

Later gaf hij nog uit:

De sprekende kunstkamer, *vertoonende het regte gebruik der boeken*, *kunsten en natuurkundige Wetenschappen*, *in zedige gedachten voorgesteld. Gedrukt voor den Auteur* (*Amsterdam*). A°. 1748.

Beudeker was bovendien een groot liefhebber van de Penningkunde en moet daarvan een bijzonder fraai kabinet bezeten hebben. Hij liet ook eenen kostbaren *Atlas* van kaarten en platen der 17 Nederl. Provintiën, door hem verzameld, na. Des Zomers woonde hij op Soelen bij Utrecht, toen dit door den Dichter Claas Bruin bezongen werd. Hij overleed in 1723.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 107; De zelfde, *Hedend. Penningk.*, bl. 280; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdrag. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. IV. bl. 96-101.

[Gijsbertus Beudt]

BEUDT (GIJSBERTUS), geboren te Dordrecht, in de eerste helft der vorige eeuw, werd, na te Leiden, met gelukkig gevolg, de Geneeskunde onder anderen onder Bernhard Siegfried Albinus, beoefend te hebben, in 1744 tot Doctor bevorderd en verdedigde te dier gelegenheid eene zeer verdienstelijke verhandeling *over de zamenstelling en het gebruik der pisafscheidende ingewanden*[1], waarbij eene zeer goede afbeelding dezer deelen gevoegd is, die latere schrijvers naauwelijks hebben kunnen verbeteren; terwijl men in de verhandeling zelve eenige voor die dagen nieuwe opmerkingen aantreft.

Zie A. van der Boon Cz., *Ontd. in de Ontleedk. van den Mensch*, bl. 157.

[Kornelis Beukelaar]

BEUKELAAR (KORNELIS) was eerst Predikant te Kerkwerve en Noordgouwe, van waar hij den 6den October 1619 naar Haamstede en Burgt vertrok; en werd den 3den Augustus 1627 naar Vere beroepen. Hij nam ook in 1645 in het leger onder Frederik Hendrik de Velddienst in Vlaanderen waar, en heeft, na de verovering van Hulst, beurtelings met zijnen ambtgenoot te Vere, Petrus Lodewijksen, die gemeente bij leening bediend in 1645 en 1646. Hij werd den 25 Mei 1665 Emeritus.

Doordien hij den veldtogt in Vlaanderen had bijgewoond, was hij goed in staat om een getrouw verhaal van het voorgevallene aldaar mede te deelen: zoo als hij dan ook gedaan heeft in een zeldzaam voorkomend werk, getiteld:

(1) *Dissertatio de fabrica et usu viscerum uropoiëticorum*, L.B. 1744.

Schrik van Vlaanderen en Braband enz. Van 't ghene in 't jaar 1645, *soo in 't Leger als in alle d'optochten*, *en insonderheyt van dien Notabelen Tocht en marche van syn Hoogheydt den Prince van Orangien van Oost-Eeckelo na Hulst gepasseert is. Mitsgaders de Beschryvinghe van de Belegeringhe ende veroveringhe van de stercke Stadt Hulst*, *met dese navolgende Forten. Spinola*, *Kieldrecht*, *Moerschansse*, *Santbergen*, *Nassau*, *St. Anna*, *Monquado*, *Ferdinandus*, *S. Andries*, *S. Nicolaes*, *Moerspuye*, *S. Levyn*, *S. Jacob*, *S. Joseph*, *S. Catharina*, *S. Geleyn*, *S. Marck*, *Fransche Paen*, *Keyserhoeck*, *S. Paulus*, *S. Pierre*, *Hulsterloo*, *S. Anna*, *Redout*, *Papael*, *S. Margarithe*, *l'Escluse*, *Krackeel*, *Necessité*, *Povreté*, *Miserie. Met opweckinge der Danckbaerheyt aan Godt over deese syne weldaden. Gedrukt tot Middelburch*, *by Anthony de Later*, *Ordinaris Stadtsdrucker*, *wonende op de Groote Marct*. 1646. 4°.

Zie E r m e r i n s , *Eenige Zeeuwsche Oudh.*, D. VI. bl. 196 en 197; d e W i n d , *Bibl. der Nederl. Geschieds*. D. I. bl. 489 en 490; R e n i e r , *Nieuwe verbet. Naaml. der Pred. te Vere*, bl 5 en 39.

[Johannes Beukelman]

BEUKELMAN (JOHANNES), geboren te Hoorn, den 11den Maart 1704, werd, na in 1725 Proponent te zijn geworden, in 1726 heroepen als Predikant bij de Hervormden te Driehuizen en Zuid-Schermer, in 1728 te Alblasserdam, in 1730 te Zierikzee, en 1737 te Hoorn, in 1749 te Rotterdam en in 1750 te 's Gravenhage, waar hij den 17den Augustus 1757 overleed. Hij had zich ook buiten zijne gemeenten bekend gemaakt door de volgende werken:

Over den Heidelbergschen Catechismus. 4°.

Verhandeling over het Lijden. 4°.

Feeststoffen. 4°.

Uitgelezene Keurstoffen, 's Gravenhage, 2 deelen. 4°.

Uitgelezen vervolgstoffen des Ouden en Nieuwen Verbonds, 's Gravenhage, 2 deelen. 4°.

's Mans afbeelding, door P.M. B r a s s e r geschilderd en door P i e t e r T a n j é gegraveerd, ziet in folio het licht, met het volgende bijschrift van den dichter J o h a n n e s v a n S p a a n :

Driehuizen, groot van roem, het flonkrendst kerkgesteenten
Dat ooit *Alblasserdam*, *Zierkzee* en *Hoorn's* Gemeenten,
Het hart verrukken, en aan zich verbinden kan,
Schetst ons de printkonst in den grooten BEUKELMAN.
Nog klinkt de *Maaskerk* van zijn Heil-orakel preken,
Daar *'s Gravenhage* hem 't versteende hart hoort breken,
De blanke godvrucht draagt dat beeld haars zoons alom,
Op dat elk 't hulde biê, de schamp're nijd verstomm'.

Zie v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamr. van Nederd. Boeken;* v a n H a r d e r w i j k , *Naaml. en Levensb. der Predikanten te Rotterpam*, bl. 81.

[Willem Beukelsz]

BEUKELSZ. (WILLEM), een Visscher of Stuurman te Biervliet in Zeeuwsch-Vlaanderen, die in 1397 overleed, heeft zich eenen onsterfelijken naam en bij de nakomelingschap hoogst verdienstelijk gemaakt, door het uitvinden van eene verbeterde wijze om de Haring te kaken, te zouten en in tonnen te pakken.

In de kerk van zijne geboorteplaats ziet men nog een glasraam met zijne afbeelding. Hij wordt daar voorgesteld als zittende op eene omgekeerde mand, gekleed in een blaauw wambuis met oranje, hebbende in de linkerhand een Haring en in de regter een kaakmesje, en ten randschrift ‘Willem Beukelsz, stierf in 1397.’

Keizer Karel V, den 30sten Augustus 1586, met zijne zusters, de Koninginnen van Hongarijen en van Frankrijk, door Biervliet reizende, ging 's mans graf bezoeken en wenschte zijne ziel alle zaligheid.

Zie Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, bl. 766; Boxhorn, *Tooneel van Hollandt*, bl. 37, die echter 1347 als zijn sterfjaar opgeeft; Guicciardijn, *Beschr. van alle de Nederl.*, bl. 311; Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 32 en 33; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 393; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 499; Scharp, *Geschied. en Costumen van Axel*, St. I. bl. 188 en 189; *Biogr. Nation.; Biogr. Universelle*, welke beide laatste werken hem een eeuw later doen bestaan dan waarin men hem elders vermeld vindt.

[Jan Beukelsz.]

BEUKELSZ. (JAN), JAN BOKELSZOON of JAN BOCKELSZOON BUITENWECH naar zijne geboorteplaats ook JAN VAN LEIDEN genoemd, was een dier befaamde geestdrijvers of bedriegers, die lang voor het midden der zestiende eeuw in de Nederlanden en elders, vele schrikbare ongeregeldheden pleegden. Hij was een kleedermaker van beroep, en begaf zich eerst onder de Rhetorykers, doch voegde zich naderhand bij Jan Matthijssen, een Bakker te Haarlem, met welke hij zich aan het hoofd der toenmalige dweepers of geestdrijvers stelde. Gedurig veld winnende, en andere door hunne verhitte verbeelding tot hunne gemeenschap hebbende overgehaald, kozen zij de stad Munster, waar destijds de Hervorming ingevoerd was, om er hunnen zetel te vestigen. Jan Beukelsz. werd, nevens Jan Matthijssen, Bernard Knipperdolling en anderen, in September van het jaar 1533, derwaarts gezonden. Welhaast kregen zij een talrijken aanhang van lieden van allerlei slag, meest uit de heffe des volks, die niets te verliezen hadden. De Wethouderschap zocht hen uit de stad te drijven, maar dit was vruchteloos. De toeloop der Wederdoopers derwaarts, werd binnen weinige maanden zoo groot, dat hun aantal dat der overige burgers overtrof. Toen sloegen zij aan het muiten. Van voornemen om zich van de stad meester te maken, jaagden zij dezulken, die het met hen niet eens waren, eenen doodelijken schrik aan, roepende met een oproerig gejoel langs de straten: ‘Maakt u van hier, gij Godloozen, 't en zij gij allen te zamen wilt uitgeroeid worden; want allen, die weigeren zich te laten doopen, zal men doodslaan.’ Beukelsz, bevond zich aan het hoofd

dier oproerkraaijers, die zich, welhaast van de stad meester maakten. Waarna zij er verbazende ongeregeldheden en verschrikkelijke wreedheden uitoefenende, door de kerken te ontheiligen, de maagden en vrouwen te schenden en alle de beelden en altaren te verbrijzelen. Allen, die hun niet wilden bijvallen, zagen zich alzoo gedwongen met vrouw en kinderen de stad te ruimen, en de gewapende Wederdoopers van alles meester te laten. Het opperbevel van de stad was nu in handen van Matthijssen die de van inwoners verlatene huizen liet uitplunderen en de goederen tot eenen algemeenen buit maakten. Alle boeken, die men vond werden verbrand, uitgezonderd de Bijbel, en men zegt dat zij een boek in het licht gaven, onder den naam van *Herstelling*, waar in alle hunne wanbedrijven goedgekeurd en hunne oogmerken gewettigd werden.

Intusschen verzamelde de Bisschop van Munster, Frans, Graaf van Waldek, met behulp van eenige Duitsche Vorsten, den Hertog van Gelre, en de drie Overijselsche steden, een leger; daarmede sloeg hij het beleg voor de stad; hevig brandde hij er op los; maar de Wederdoopers aan geen overgaaf denkende, tergde hem telkens met bloedige uitvallen. Bij zulk een gelegenheid sneuvelde Jan Matthijssen. Zoodra deze dood was, stelde Jan Beukelsz, zich in zijne plaats. Eer hij echter daartoe overging, gedroeg hij zich als een volkomen dolleman, als een versmader van kuisheid en betamelijkheid. Voorgevende, met den Geest van God begaafd te zijn, liep hij naakt langs de straten, onder het roepen: ‘dat de Koning in Sion gekomen was.’ Openlijk begon hij de veelwijverij te drijven, en nam drie vrouwen. Daarna wendde hij voor, van Boven bevel te hebben ontvangen, tot het aanstellen van twaalf Regters in Israël. Om den moed te benemen aan de genen, die bestaan zouden zijn gezag te verloochenen, stelde hij eenen Scherpregter aan, om hen met de dood te straffen; wel vijftig werden het slagtoffer van dit bestaan. Niet lang bleven de Regters aan het bewind, want geholpen door zijnen Profeet Johan Fuchser of Jan Duizendschoen, een Goudsmid uit Warendorp, die voorgaf daartoe last van den Hemel te hebben ontvangen, liet hij zich den 24sten Junij 1534 midden op de markt, voor al het volk, tot Koning van Sion en van de geheele aarde uitroepen. Het misleide volk erkende terstond den nieuwen Koning, die eene gouden kroon opzette, zich in zwart fluweel, rijk met edelgesteente versierd, kleedde, en eene groote gouden keten omhing, welke op den regterschouder was vastgemaakt en schuins over het lijf langs de linkerheup afhing, met een wereldkloot van twee zwaarden kruislings doorboord; zijn gouden schepter had insgelijks een wereldkloot op de punt, en op zijnen gordel was geschreven: *Gods kracht is mijne magt*. Nu zelte hij de Regters af, en aanvaardde de regering van dat nieuw Jeruzalem. Voorts stelde hij twee Burgemeesters en een en twintig Raden aan. Gedurende zijn verblijf onder de Leidsche Rederijkers een denkbeeld gekregen hebbende van de pracht der

Oostersche Vorsten, bootste hij thans hunne praal na; want wanneer hij te paard door de stad reed, had hij de voeten getooid met gouden sporen, en verzelden hem, nevens den overigen stoet, twee knechts; van welke de eene het Oude Testament, de andere een zwaard droeg. Al wie voor den voorbijrijdende Koning niet op de kniën viel, moest zijn verzuim van eerebetooning, op staanden voet, met de dood boeten. Even ook als de wellustige Vorsten in het Oosten, nam hij, na de bovengemelde, nog onderscheiden vrouwen, ja tot veertien of vijftien in getal. Uit het zelfde beginsel, voerde eene van deze, bij uitstekendheid, den naam van Koningin, en droeg mede eene gouden kroon op het hoofd. Deze was eene jonge en schoone vrouw, een brouwers dochter van Haarlem, en weduwe van M a t t h i j s s e n . Behalve zijne willekeurige overheersching over alle zijne onderdanen, van welke niemand zich over hem durfde beklagen, zocht hij ook de Oostersche dwingelanden te evenaren, in het voeren van volstrekt gezag over zijne vrouwen; eene, die het bestond zijne handelwijze af te keuren, onthalsde hij, in het openbaar, met eigen handen. Om te toonen, dat zijn rijksgebied niet tot Munster was bepaald, zond hij acht en twintig Predikers uit, om overal zijne heilleer te gaan verkondigen en eenige zijner aanhangers naar Holland en Friesland, om er zijn gezag te bevestigen; zelfs benoemde hij J a k o b v a n K a m p e n , tot Bisschop van Amsterdam. Onder dit alles was en bleef de stad belegerd, en van allen toevoer verstoken. Het gebrek aan levensmiddelen werd daardoor dagelijks grooter; de hongersnood was snijdend en ging zelfs zoo ver dat honden, katten, ja muizen en rotten als lekkernijen werden ten lijve geslagen. J a n B e u k e l s z ., die intusschen in zijn paleis een welvoorzien magazijn had en alzoo geen gebrek leed, deed zeven en veertig personen, die van overgeven spraken, onthoofden. De belegerde onthielden zich niet van menschenvleesch te eten, ja, de ellende der belegerde werd zoo groot, dat men ten laatste de kinderen als vee slachtte en zich met hun vleesch voedde. En nog bleef men het in de stad hardnekkig volhouden. De belegerden hoopten op hunne Hollandsche bondgenooten, die de stad wel zouden komen ontzetten. Werkelijk kwam er een groote troep gewapende Wederdoopers, op eene vloot van dertig schepen, uit Holland naar Zwolle, met oogmerk om van daar over land naar Munster te trekken. Dan de schepen werden reeds te Genemuiden aangehouden, en de manschap deels gevangen genomen, deels op de vlugt gedreven. Nadat B e u k e l s z . tot den 12den Junij 1535 de stad had weten in te houden, gelukte het eindelijk aan twee burgers uit de stad te ontkomen; deze begaven zich naar de Bisschoppelijke legerplaats, en onderregtte de belegeraars hoe zij, met de allergrootste waarschijnlijkheid de stad konden innemen. Twee dagen daarna werd zij overrompeld en vermeesterd, nadat het beleg vijftien maanden geduurd had. B e u k e l s z . werd, met nog twee andere hoofden der bende, B e r n a r d K n i p p e r d o l l i n g en B e r n a r d K r e g t i n g , gevangen genomen. De opgeworpen

Koning werd aan den staart van een paard vastgebonden, en moest aldus te voet gaan, naar een kasteel vier mijlen van Munster, waar hij bewaard werd tot de tijd, waarop hij zijne straf zou ondergaan.

Men verhaalt, dat hij, voor den Bisschop gebragt, door dezen aldus werd aangesproken: ‘Gij booswicht, hoe hebt gij mijn volk verraden en mijne stad bedorven!’ Waarop hij met groote stoutheid den Bisschop zou geantwoord hebben: ‘Paap, wij hebben u niet bedorven, maar u, in plaats van eene zwakke stad eene wel versterkte geleverd. Doch hebben wij u bedorven, gij kunt dat berstellen, zoo gij onze raad wilt volgen.’ De Bisschop moest in zijn ongeval nog lagchen en vroeg hem: hoe dat zou toegaan? ‘Laat,’ zeide B e u k e l s z ., ‘mij in eene ijzeren kouw met leder bedekt in vreemde landen omvoeren, en laat niemand toe mij te zien, voor dat hij eenen witten penning geve. Door dit middel zult gij meer geld bekomen, dan u de oorlog gekost heeft.’ Die raad werd gedeeltelijk gevolgd.

Nadat hij dus eenige tijd ten schouwspel door het omliggende land was rondgevoerd, werd hij op het slot Bevergerne in scherpe gevangenis gezet. Hier bezocht en sprak hem van tijd tot tijd de Luthersche Predikant C o r v i n u s , die sedert van het voorgevallene te Munster een uitvoerig geschrift heeft in het licht gegeven. Deze zegt dat B e u k e l s z . geenszins van verstand misdeeld was. Van welsprekendheid had hij dikwijls blijken gegeven, gedurende zijne verschijning op het schouwtooneel, op hetwelk hij, opmerkelijk genoeg, bijzonder gaarne de rollen van Koning vervulde. Zijne bijzondere leerbegrippen kwamen hoofdzakelijk hierop neder: ‘Het duizendjarig Rijk moest in eenen eigenlijken zin worden verstaan. Wanneer de Overheid iets gebood, strijdig met de Eere van Christus, mogt men haar wederstaan. De doop mogt aan geene anderen dan aan volwassenen worden toegediend. Wegens de Regtvaardigmaking, hadt hij het gevoelen der Roomsgezinden aangenomen. Het ligchaam van Chris us was niet genomen uit dat van Maria, maar daar door gegaan, even als de zonnestralen door het glas. De veelwijverij, hoewel door de burgerlijke wet verboden, hield hij in haar zelve voor geoorloofd.’

Meer dan zes maanden duurde zijne gevangenis. Nadat men hem de dood had aangezegd, gevraagd zijnde, of hij eenen Priester begeerde, betuigde hij, in zijn uiterste zich gaarne van verstandigen raad te willen bedienen. Aan 's Bisschops Kapellaan beleed hij, met de blijkbaarste aandoeningen van berouw, tienmalen den dood verdiend te hebben, indien hij tien levens had te verliezen. Op eene andere tijd, echter, zeide hij, wel tegen de wereldlijke Overheden, maar niet tegen God gezondigd te hebben. Op den 23sten Januarij 1536, in het 25ste jaar zijns ouderdoms, werd in Munster zijn doodvonnis volvoerd. Hij werd op een schavot aan eenen paal vastgehonden, en hem het vleesch met gloeijende tangen uit het ligchaam genepen. De drie eerste nepen

verdroeg hij met stilzwijgen, doch hield vervolgens niet op de Goddelijke barmhartigheid af te smeeken. Eindelijk werd hij met eenen degen dwars doorstoken, waarna het lijk in eene ijzeren kooi aan de St. Lambertstoorn werd opgehangen. Knipperdolling en Kregting, ondergingen de zelfde straf, en werden in gelijke kooijen ter wederzijden van hem, doch eenigzins lager, opgehangen.

Zijn portret en koninklijk wapen ziet men bij Arend, *Algem. Hist. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 628.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronycke van Holland*, bl. 594-602; Brandt, *Historie der Reformatie*, D. I. bl. 111-123: Hortensius, *Tumult. Anabapt.;* Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 449-451; van Hoogstraten, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, J. bl. 155; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. V. bl. 71-87; *Levensb. van eenige Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 136-143; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXI. bl. 170-173; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 262-265; Ypeij, *Geschied. der Herv. Kerb*, D. I. bl. 128 en 129; Arend, *Algem. Hist. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 621-629.

[Gerrit of Geraert van Beuningen]

BEUNINGEN (GERRIT of GERAERT VAN), was een der togtgenooten van Jakob Mahu, die den 27sten Junij 1598, aan het hoofd van vijf schepen, het Goereesche gat uitliep, om door de Straat van Magellaan heen en den aardkloot om te zeilen. Van Beuningen voerde bevel op het schip *het Geloof*. Met de vloot voor St. Jago, een der Kaapverdische eilanden, gekomen werd hij met 150 man aan land gezonden, tot vermeestering van het Portugeesche kasteel, dat hij met stouten moed veroverde. Van daar vertrokken, verloor de vloot spoedig haar opperhoofd Mahu, in wiens plaats Simon de Cordes Admiraal werd en van Beuningen Vice-Admiraal. Onder vele tegenspoeden en krankheden kwam men aan de kust van Guinea en, na zich daar te hebben ververscht, zette men koers naar het eiland Annabon, waar een paar Portugesche forten veroverd werden. Eindelijk kwamen zij op de kust van Brazilie en 6 April 1599 aan den mond der Straat van Magellaan. Onder aanhoudende tegenspoeden van ziekten, honger en gebrek, stormen en aanvallen der wilden, die (zooveel men kon merken) wel tien of elf voet lang waren, werd de togt met moed voortgezet. Terwijl men aldaar in de Groene baai overwinterde, had de Admiraal de Cordes den zonderlingen inval, eene broederschap of ridderorde te stichten, die men de *Broederschap van den ongebonden Leeuw* noemde en waarbij de scheepshoofden met eede beloofden, elkander in nood noch gevaar te verlaten of iets te doen dat tegen hunne eer of tot nadeel des Vaderlands kan strekken. Van daar werd deze baai de *Ridderbaai* geheten. Doch hunne verbindtenis droeg weinig vrucht. De schepen werden door storm verstrooid, en hoewel men eindelijk in de stille Zuidzee kwam, was Sebald de Weerdt, een der Kapiteinen, na allerlei ellende van honger, stormen en muiterij te hebben uitgestaan, genoodzaakt naar het Vaderland te zeilen, waar hij met weinigen in 1600

behouden aankwam. De andere schepen schijnen hunnen togt te hebben vervolgd. Olivier van Noort ten minsten ontving van deze eenig berigt, en wel, dat de Cordes met 23 man aan land gaande, door de Indianen was gedood. Van Beuningen was dus Admiraal. Doch er schijnt van deze ongelukkige vloot weinig of niets teregt te zijn gekomen. Van Beuningen bragt het met zijn schip en dat van Jacob Quack tot het eiland Bongo in Japan. Hij verloor van de 25 man, toen hij daar aankwam nog 11 de 14 overigen kregen verlof een geschikter vaartuig te bouwen, maar waren er niet toe instaat. Wat er dus van van Beuningen geworden zij, blijft onzeker.

Zie E. van Meteren, *Ned. Hist.* bl. 371 en 437; Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. bl. 176 en 177; doch vooral *Kort ende waerachtigh verhael van 't gheene seeckere vijf schepen*, *van Rotterdam in 'tjaer* 1598 *den* 24 *Junij nae de Straat Magaljanes varende over-ghekomen is*, *enz.* in *Begin en Voortgangh van de Vereenigh de Nederlantsche*, *geoctrooijeerde O.I.C.*, benevens de *beschrijving van de Schipvaerd van Olivier van Noort*, in hetzelfde werk.

[Geurt Dirkszoon van Beuningen]

BEUNINGEN (GEURT DIRKSZOON VAN), vermoedelijk een neef van den voorgaande, geboren te Amsterdam, omstreeks 1570 was in het jaar 1602 reeds Schepen in zijne geboortestad en in 1627 Burgemeester. Zijne gematigdheid in zaken van Godsdienst, had hij al vroeger doen blijken, daardoor was de keus, op hem gevallen, te aangenamer bij hen, die de bitterheid der vervolging om geloofszaken afkeurden. In de jaren 1627 en 1628 toen het wankel stond, welke partij, in den Raad, de meerderheid zou hebben, waagde hij het tegen de raadgeving van zijnen gewonen Doctor ter vergadering te verschijnen; door zijne stem sloeg de evenaar tot de zijde der gematigden over. Toen zou Reinier Pauw gezegd hebben: 'Het schijnt dat de dooden uit den grave opstaan, om mij tegen te zijn.' Dit een en ander gaf aanleiding tot het vers van Vondel, ter gedachtenis van van Beuningen[1].

Hij was bij Aafje of Eva Appelman, vader van den beroemden, hier volgenden Koenraad van Beuningen en is in of na 1613 gestorven.

Zie Scheltema, *Staat. Nederl.*, D. I. bl. 99 en 100.

[Koenraad van Beuningen]

BEUNINGEN (KOENRAAD VAN), een zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in het jaar 1622, liep de Latijnsche scholen in zijne vaderstad met alle vlugheid door, en werd vervolgens naar Leiden gezonden, alwaar hij zich zoo vlijtig in de regtsgeleerdheid oefende, dat hij in 1643 tot Doctor in de beide regten werd bevorderd, en nog in dat zelfde jaar tot Secretaris van Amsterdam werd aangesteld, bij die gelegenheid gaf hij een bijzonder blijk van zedigheid. Hij wilde namelijk voor dien post bedanken, omdat hij beweerde geen verstand genoeg te hebben om dien bekwamelijk te

(1) *Hekeldichten*, *bl.* 102.

kunnen bedienen. Zijn Grootmoeder dacht er echter anders over, want deze zeide: ‘Ben je mal jongen; neem maar aan, je zoudt niet kunnen gelooven, met hoe weinig verstand men het land kan regeren.’

V a n B e u n i n g e n was van zijn jeugd af aan somber van humeur, en hield veel van de eenzaamheid en eene afgetrokken levenswijs, een en ander werkte zoo sterk op hem, dat hij in het jaar 1650, eensklaps zijn ambt, geboortestad en familie vaarwel zeide, om zich met der woon naar Rijnsburg bij Leiden te begeven. Hier verkeerde hij veel aan het huis van den dorpsbakker F r a n s J o a c h i m s z o o n O u d a a n , vader van den bekenden dichter J o a c h i m O u d a a n , voor welken laatsten hij zoo veel genegenheid en achting opvatte, dat hij altijd in gemeenzame vriendschap met hem heeft verkeerd. Aan het huis van dien bakker, daar de Rijnsburgers doorgaans zamenkwamen om hunne gesprekken en oefeningen te houden, maakte hij ook kennis met J o h a n H a r t i g v e l t , zoon van K o r n e l i s H a r t i g v e l t , Burgemeester van Rotterdam, alsmede met D a n i e l B r e e n en meer andere menschen van soortgelijke denkwijze, die hem tot het gevoelen van het duizendjarig rijk van C h r i s t u s hier op aarde overhaalden, hij hield ook in deze bijeenkomsten redevoeringen, en onder anderen eene zeer ernstige, waarin hij betoogde, hoedanig een Christen moet handelen, om naar het boek, dus noemde hij de H. Schrift, webehaaglijk voor Gode te wandelen. Terwijl hij zich hier ophield, wist hij door gestrenge onthouding zich met veertig gulden in het jaar te generen. Zijne familie en vrienden slaagden er echter in, nadat hij ruim een jaar in deze zonderlinge levenswijze had doorgebragt, hem daarvan af te trekken, en hem over te halen om eene loffelijker loopbaan te bewandelen, waar hij zijne aangeborene en verkregene bekwaamheden tot oneindig meer nut kon aanwenden.

Kort na zijne terugkomst droeg de regering van Amsterdam hem den zwaarwigtigen post van Pensionaris hunner stad op, en hij toonde spoedig ter Staatsvergadering van Holland en in het waarnemen der commissiën die hem toevertrouwd werden, dat hij bij een vlug vernuft, een schrander oordeel bezat, zeer ervaren was in 's lands geschiedenissen, en zeer bekwaam om op het staatstooneel een der aanzienlijkste hoofdrollen te spelen.

Hij werd, in het jaar 1652, gezonden aan C h r i s t i n a , Koningin van Zweden, om deze Vorstin gunstig voor zijn vaderland in te nemen, aangezien zij den Engelschen meer dan den Nederlanders genegen scheen, doordien de Zweden eenen argwaan opgevat hadden tegen de Hollandsche kooplieden te Riga, als die met de Polen onder eene deken lagen, om hen deze plaats te leveren. De Staten zonden hem in 1654 naar Stade om een verdrag te bemiddelen tusschen Zweden en de stad Bremen; doch deze poging was vruchteloos, want Zweden wilde de bemiddeling der Staten niet aannemen. V a n B e u n i n g e n raakte meer dan eens in hevige woorden met K a r e l G u s t a a f , destijds Koning van Zweden. Het was

bij dusdanig eene gelegenheid dat de Koning hem dreigde met het sluiten van de Zond: doch de Nederlandsche Gezant antwoordde hem met fierheid: ‘Zijne Majesteit moet weten, dat ik de sleutels van de Zond te Amsterdam in het dok heb zien liggen.’ Hij bekleedde niet lang daarna het gezantschap te Koppenhagen, wanneer men hem betichtte, dat hij den raad gegeven had, dat men den Koning van Denemarken moest aanzetten, om den Koning van Zweden te beoorlogen. toen Koppenhagen onverhoeds werd belegerd, scheelde het weinig of v a n B e n n i n g e n ware in handen gevallen van den Koning van Zweden, den opvolger van C h r i s t i n a , die met een fellen haat tegen hem was ingenomen. De Staatsman ontkwam ter naauwernood met een klein vaartuig, naar Holland. De Koning van Zweden, verzocht de Staten-Generaal bij eenen brief, geen geloof te willen slaan aan hetgeen v a n B e u n i n g e n tot zijn nadeel mogt voortbrengen, daarbij voegende, dat deze den Koning van Denemarken opgeruid had en dat niemand dan hij oorzaak was van alle de onlusten in het Noorden.

Hij werd in het jaar 1660 benevens de Heeren v a n G e n t en H u b e r t naar Frankrijk gezonden, waar hij vier jaren daarna als Extraordinaris Minister alleen naar toeging, terwijl hij vervolgens als Ambassadeur aan dat hof bleef resideren. Het gelukte v a n B e u n i n g e n hier een verbond met Frankrijk te sluiten, hetwelk den staat in den oorlog met Engeland in het jaar 1665 eenigzins dienstig was, althans om den vrede te verhaasten, door vertooning van hulp, waartoe v a n B e u n i n g e n dringende aanzoeken deed.

In het eerst, toen de Staten nog in oorlog met den Koning van Engeland waren, geloofde hij alles wat de Franschen zeiden en schreef aanhoudend aan Hunne Hoog-Mogenden over de goede bedoelingen van den Koning van Frankrijk, doch in het jaar 1667 toen deze in de Spaansche Nederlanden viel, veranderde hij van gevoelen, had altoos achterdenken omtrent de aanbiedingen die de Koning deed, en waarschuwde de Staten met vele brieven daartegen. Als de Ministers van L o d e w i j k XIV daarover zich verwonderd toonde en hem vroegen: ‘Hoe Mijnheer! zijt gij van grondbeginselen veranderd? wat heeft men u gedaan? welk ongelijk hebt gij van Zijne Majesteit ondergaan?’ antwoordde hij, ‘dat hij in het jaar 1666 Hervormd Christen was, en door het geloof dacht zalig te worden, maar dat hij in het volgende jaar Roomsch-Catholijk was en door de goede werken dacht zalig te worden.’

In 1666 was v a n B e u n i n g e n zoo gezien bij den Koning, dat deze hem een jaargeld van 100,000 Rijksdaalders aanbood, als hij zich met zijn huisgezin in Frankrijk wilde nederzetten. Hij kwam dikwijls in 's Konings geheimen Raad en werd geraadpleegd over den toestand van Europa. Als de Koning eens lachte over een woord dat niet goed Fransch was, zeide hij: *Sire c'est pour enrichir votre langue* (Sire! het is om uwe taal te verrijken).

Gedurende de onderhandelingen in 1668, tusschen d e W i t t en

T e m p l e over het drievoudig verbond, was v a n B e u n i n g e n mede in het geheim en trachtte de Franschen door de voorstelling der gevaren, waaraan zij zich door tegenstand tegen Engeland, Zweden en Nederland, vereenigd met Spanje, zouden blootstellen, eenigzins schrik aan te jagen, doch L o d e w i j k XIV geliet zich, als of dit juist eene tegenovergestelde uitwerking deed. Het was bij deze gelegenheid dat v a n B e u n i n g e n aan eenige hovelingen, die zich in zijne tegenwoordigheid beklaagden over de moeijelijkheid, om aan geld voor hunne uitrustingen te geraken, toevoegde: *Tranquillisez vous*, *Messieurs*, *je porte la paix pour vous en pôche* (stel U gerust, Mijne heeren, ik heb den vrede voor U in mijnen zak). De Koning voegde zich destijds naar de omstandigheden, maar behield niet te min eenen wrok op den Staatsman, die hem tot den vrede van Aken zooveel als genoodzaakt had. De stoute en meer of min pogchende taal van v a n B e u n i n g e n ergerde ook eenen Vorst, die aan de kruipendste vleitaal gewoon, de taal van vrije menschen tegen hem, niet kon dulden. Te meer was L o d e w i j k op onzen Gezant gebeten, daar men had uitgestrooid, dat v a n B e u n i n g e n eenen penning had laten slaan, waarop hij was afgebeeld, als eenen anderen J o z u a met dit bijschrift: *sta sol* (zon sta stil) om aan te duiden, dat hij, door het sluiten van den vrede, de Fransche overwinningen gestuit had, doch deze penning heeft nimmer bestaan, dan in de harsenen van hen, die dit verdichtsel versierd hebben. De Gezant waarschuwde de W i t t bij tijds, reeds in 1668, doch die groote Staatsman scheen toen door zijn geluk te zeer bedwelmd, om maatregelen van voorzigtigheid tegen Frankrijk te beramen, anders dan door buitenlandsche verbindtenissen, ten welken einde hij ook v a n B e u n i n g e n naar Engeland afvaardigde, die echter, daar K a r e l II reeds volkomen door Frankrijk gewonnen was, niets uitwerkte. Ook vroeger was hij niet geslaagd in zijne poging, om de scheuring in Overijssel te heelen, waar de eene staatsvergadering tegen de andere stond. Deze mislukking moet echter niet aan v a n B e u n i n g e n s gebrek aan bekwaamheid worden toegeschreven, want bij schranderheid van oordeel, levendigheid van geest en gemakkelijkheid van zich uit te drukken, voegde hij eene verbazende geleerdheid zonder eenigen praal. Dit alles gevoegd bij den invloed, die naauwgezette eerlijkheid, onkreukbare waarheidsliefde, en een edele stoutmoedigheid kunnen verschaffen, maakte hem overal zoo ontzien als geacht, en daar hij alle deze vermogens alleen dienstbaar maakte aan het Vaderland, werden het belang en de eer daarvan bijzonder door zijne pogingen bevorderd. J o h a n d e W i t t erkende en gevoelde zijne waarde in alle deelen; beschouwde hem als zijne regterhand, en stelde een onbepaald vertrouwen in hem.

De Fransche gezant d'E s t r a d e s noemt hem met v a n B e v e r n i n g k en de broeders d e W i t t, de vier Hollandsche staatsmannen, die niet waren om te koopen. V a n B e u n i n g e n was steeds een ijverig voorstander van de Staatsregering zonder Stadhouder, doch minder stijf daarop gezet zijnde dan d e W i t t, schikte hij zich eenigzins

naar den tijd, toen de drang der omstandigheden eene wending noodig maakte. Bij den bijna hopeloozen toestand op 29 Junij 1672 was hij een der moedigsten. Hij was een der bewerkers van het haastig besluit van Amsterdam, hetwelk de gedaante der zaken deed veranderen, en kort daarna een der onderhandelaars met Arlington en Buckingham, welke handel eenige slaking der naauwe vereeniging tusschen de Koningen van Frankrijk en Engeland ten gevolge had.

Willem III kende de waarde van van Beuningen; wijsselijk trachtte deze hem, voor het Vaderland en voor zich te behouden, en stelde hem, zelfs buitentijds, tot Burgemeester van Amsterdam aan. Ook bezocht hij den Prins wel op Hondsholredijk. Eens dat van Beuningen zich daar bevond en wat vrij over de godsdienst praatte, zeide de Vorst: 'Heer van Beuningen ik zou niet gaarne met u naar den hemel reizen,' waarop deze antwoordde: 'Ik heb wel hooren zeggen; dat Koningen en Prinsen eenen bijzonderen hemel zullen hebben, maar heb dat nimmer gehoord van de Burgemeesters van Amsterdam.' Eenige tijd daarna dit verhalende zeide hij echter dat hij zich ook een Koning achtte wijl hij over Koningen te gebieden had, daarmede zinspelende op de Koningen in Oost-Indiën, die onder de Oost-Indische Maatschappij stonden. Het bleek evenwel spoedig dat van Beuningen onafhankelijk bleef, en geen blind aanbidder was van den Vorst. Het schijnt, dat de benoeming van den Prins tot Hertog van Gelderland (die hij echter van de hand wees) den fieren Republikein voor het hoofd stiet, en de eerste bron van verwijdering was tusschen hem en den Stadhouder. Deze brak met felle woede uit, kort na van Beuningens terugkomst van zijn derde (mede vruchteloos) Gezantschap in Engeland, en wel over de werving van krijgsvolk, het oude punt van geschil. Lodewijk XIV bedreigde thans buiten allen twijfel geheel het beschaafde Europa, vooral België. Willem III zocht daartegen eenen dijk op te werpen en daartoe de legermagt te versterken. Kleingeestige inzigten deden Amsterdam, door den Gezant d'Avaux opgezet, dien onmisbaren maatregel dwarsboomen. Van Beuningen schijnt eerst in deze inzigten getreden te zijn, doch later de zaak tusschen den Prins en de Regering van Amsterdam te hebben weten bij te leggen, en een naauwer verbond met Frankrijk te beletten; waartoe hij zelf met Engeland zou onderhandeld hebben, doch met ongelukkigen uitslag. Hoe dit zij hij liep bij den Prins als diens tegenstander in het oog. Hoog liep de twist: en een der fielten, die de de Witten vermoord hadden, leide het, naar men dacht, met eenen vloekverwant, toe op van Beuningens leven. Dit alles gevoegd bij eenen ongelukkigen handel in papieren der Oost-Indische Maatschappij deed den reeds hoog bejaarden man, die vroeger al aan zonderlinge luimen en vlagen van waanzin schijnt onderbevig te zijn geweest, tot volslagen krankzinnigheid vervallen.

Zijne ziel keerde terug tot de denkbeelden zijner jeugd. De mijmering over donkere godgeleerde bespiegelingen wiessen aan, en hij, die door zijne wijsheid bijna veertig jaren de Regeerders van Europa geregeerd had, predikte nu de nabijheid van het duizend jarig rijk van Christus, waarin alle ongelijk, alle verkeerdheid hersteld, en deze aarde weder een Eden zou worden; doch met zoovele verwardheid en daarmede vermengde herinneringen aan zijn verlies, dat men spoedig blijken van kindschheid bespeurde. De man, van wien men gezegd had, dat hij, als een tweede Josua, de schitterende gelukzon van Lodewijk XIV had doen stilstaan; die door zijnen mederegenten moed in te boezemen, den overwinnaar werkelijk gestuit had, werd onder curatelen gesteld. De brieven destijds door hem geschreven, vergeleken met die door hem als Ambassadeur uit Frankrijk afgezonden, geven het aandoenlijkst, het treffendst bewijs van de broosheid des menschelijken vermogens.

Hij stierf bewusteloos van zich zelven, in 1693, bij zijne echtgenoote Johanna Bartolotti van den Heuvel, geene kinderen nalatende.

Zijne zinspreuk was: *Esse non videri* (zijn niet schijnen). Zijn portret naar het origineel van Jacob van Loo, door Jacobus Houbraken in het koper gebragt, komt voor bij Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XV. bl. 204.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. III. bl. 750 en volg.; D. IV. bl. 145 en volg. D. V. bl. 288 en volg. D. VI. bl. 678 en volg.; Sylvius, *Historien onzes tijds*, D. I. bl. 94 en 114; D. II. St. I. bl. 65, St. II. bl. 148; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 341; Valkenier, *Verwerd Europa*, D. I. bl. 656; Samson, *Hist. de Guillaume* III. Tom. I. pag. 228, Tom. II. pag. 17, 321 et 322; van Loon, *Nederl. Historip.* D. II. bl. 442; D. III. bl. 18-20, 32 en 130; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* O.Z. van Haren, *de Geuzen*, D. II. bl. 95; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XII. bl. 130, 268-271, 277, 388 en 393; D. XIII. bl. 13 en volg.; D. XIV. bl. 103 en volg., D. XV. bl. 61 en volg., D. XVI bl. 45; *Bijvoegs. en Aanm. op Wagenaar*, D. XIII. 117, 118 en 122; D. XV. bl. 35, 36, 42 en 90; *Nalez. op* Wagenaar, D. I. bl. 390; D. II. bl. 290-296; *Levens van Nederl. mannen en vrouwen*, D. III. bl. 308-333; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. II. bl. 119, A. 342-347; van Kampen, *Geschied. der Nederl.* D. II. bl. 33, 61-75, 116; Dezelfde *Vaderl. karakt.* D. II. bl. 235-242; *Biogr. Univers.;* Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. IX. bl. 75, 151 en 189, D. X. bl. 96 en 102; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hoog.* D. II. T. en B. bl. 17 en 18; *Algem. Konst- en Letterb.* 1849 D. I. bl. 18, Koenen, *Geschied. van de vest. en den invl. der Frans. vlugt.;* bl. 355; Halbertsma, *Het geslacht der van Harens*, bl. 224-226.

[Willem Beurs]

BEURS (WILLEM), Kunstschilder, werd in 1656 te Dordrecht geboren, uit geringe ouders, zijnde zijn vader een schoenlapper. Vroegtijdig werd Willem op het kleedermaken besteld; doch dit werk beviel hem niet, hij kreeg lust om Schilder te worden, en

verwisselde de naald met het penseel. In 1671 geraakte hij bij den Schilder Willem van Drillenburg, en vorderde zoo spoedig in de kunst, dat hij reeds in 1672 vrij aardige landschapjes in den trant van zijnen meester schilderde. Vervolgens begaf hij zich tot het schilderen van portretten, daar hij ook vrij wel in slaagde; verliet zijne vaderstad, en toog naar Amsterdam, waar hij een zilversmids-dochter trouwde. Beurs zou het ongetwijfeld ver hebben gebragt, ware het niet, dat hij zijne, tot nu naarstige, en ingetogen levenwijs had vaarwel gezegd, om zijne meeste tijd in kroegen en kitten door te brengen, dit slordig gedrag, hetwelk zijne kas uitputte, deed hem Amsterdam verlaten, en zich naar Groenlo begeven, alwaar hij zich aan het bloemschilderen begaf, en zich verder geneerde met de jeugd in de teekenkunst te onderwijzen. Hier schreef hij ook een werkje onder den titel van:

De groote Wereld in 't klein geschilderd, *handelende over de vermengingen en behandelen der bijverwen*, Amst. 1692. 8°.

Nog vinden wij van hem vermeld:

Over de Hoofdverwen en haar tempering, Amst. 1692. 8°.

De tijd van zijn overlijden vindt men niet opgeteekend.

Zie van Abcoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III, Houbraken, *Schouwb. der Schild*. D. III. bl. 354-356; Chalmot; *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univ.;* Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts*.

[Christianus van Beusecom]

BEUSECOM (CHRISTIANUS VAN), geboren te Amersfoort, was Doctor in de Godgeleerdheid, Kanunnik van St. Pieter, Hoogleeraar in de Catechismus en President van het Koninklijk collegie te Leuven, waar hij in 1644 overleed. Hij liet den roem na van een bijzonder geleerd man te zijn geweest.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(ijn), *Kerk. Hist. en Oudh.* D. II. bl. 199; Burman, *Traj. Erud.* pag. 29; Kok, *Vaderl. Woordenb*.

[Hendrik Jan Beusekamp]

BEUSEKAMP (HENDRIK JAN), geboren te Zutphen den 30 Junij 1755 was de geliefde leerling van den Predikant Johannes Florentius Martinet, door wiens zorg, even als door die van diens ambtgenoot Henricus van der Bank, Beusekamp eene beschaafde opvoeding ontving en tot Onderwijzer in de godsdienst opgeleid werd, in welke betrekking en als Krankbezoeker hij, in het jaar 1780 in zijne geboortestad geplaatst werd, waar hij zeer veel nut stichtte. Behalve in de godsdienst gaf hij daar mede onderwijs in de natuurkunde aan meer bejaarde en ook aan jonge lieden, hetwelk ten gevolg had dat er den 24sten Februarij 1815 te Zutphen een natuurkundig gezelschap, aanvankelijk uit 18 leden bestaande, werd opgerigt onder de zinspreuk: *de struik wordt eindelijk een boom*.

Hij overleed den 11 December 1817, en liet eene dochter na.

In 1786 werd zijne Verhandeling ten doel hebbende, *om hen; die geene godgeleerden zijn tegen den invloed der schriften*

van de bestrijders des Christendoms te beveiligen, door het Haagsche Genootschap ter verdediging van de Christelijke Godsdienst tegen derzelver hedendaagsche bestrijders, met goud bekroond; de zelfde eer viel hem in 1804 bij het zelfde genootschap te beurt door eene Verhandeling: *Over de ware en eeuwige Godheid van den persoon des Heiligen Geestes*.

Behalve deze Verhandelingen schreef hij nog: *Leerboek over de voornaamste waarheden van den Kristelijken Godsdienst*, 1797.

Kort onderwijs in de kennisse der Bijbelboeken, tweede druk. 1816.

Kleine natuurlijke geschiedenis voor de jeugd, Zutphen 1777-1799. 3 deeltjes gr. 8°

Bovendien heeft hij nog gearbeid aan een werk *over de overeenstemming der vier Evangelisten*, met oogmerk om het in het licht te geven. Onderscheidene omstandigheden hebben de ten uitvoer brenging van dit voornemen vertraagd, hetwelk hij naderhand zoo het schijnt, geheel heeft laten varen.

Zie E.L. v a n H e e c k e r e n , *Lofrede op* H.J. B e u s e k a m p , Zutphen 1817; (H.N. v a n T i l) *Besch. der stad Zutphen*, bl. 110; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*, waar evenwel abusievelijk *Zwolle* als zijne woonplaats wordt opgegeven.

[F. van Beusekom]

BEUSEKOM (F. VAN) is een Hollandsch plaatsnijder geweest, die zich tusschen de jaren 1640 en 1650 voornamelijk bezig hield met het graveren van portretten voor boekverkoopers.

Zie I m m e r z e e l , *Levens en werken der Holl. Schilders*.

[Michiel Izaäk Swarts Bevel]

BEVEL (MICHIEL IZAäK SWARTS) werd geboren te Amsterdam op den 12 December 1778. Zijne ouders waren M i c h i e l S w a r t s B e v e l , van beroep grutter, en J o h a n n a E y s e n b r o e k , dochter van den, in het vak van Natuur- en Sterrekunde, met roem bekenden P i e t e r E y s e n b r o e k .

Op zijn 7de jaar verloor hij zijnen vader, en bleef zijne moeder weduwe met dit kind en nog een meisje dat jonger was. Drie jaren hierna, werden deze kinderen opgenomen in het weeshuis der Doopsgezinden aldaar, alwaar zij 12 jaren bleven.

Al zeer vroeg gaf B e v e l blijken van met eenen bijzonderen aanleg tot de wetenschappen begaafd te wezen, en zon hij zeker tot een Akademische loopbaan opgeleid zijn geworden, indien zulks niet met de wetten van genoemd weeshuis in strijd geweest ware. De Regenten dan hierdoor, tegen hun zin, gedwongen zijnde 's jongelings neiging niet op te volgen, besloten hem tot den boekhandel op te leiden, en plaatsten hem in den boekwinkel van den Heer d e B r u i n . Hij was aldaar gedurende 10 jaren ijverig werkzaam, bestedende zijne vrije uren tot eigene oefening, niet zelden tot laat in den nacht.

Omstreeks den jare 1800 geraakte hij in kennis met J a n v a n B o m m e l , destijds Stadsschoolonderwijzer te Amsterdam, en zette onder diens leiding zijne wetenschappelijke oefeningen verder voor.

Door den omgang met dezen kundigen onderwijzer werd in B e v e l de begeerte opgewekt, zich mede aan dezen, voor de Maatschappij onontbeerlijken, stand, te wijden, met dat gelukkig gevolg, dat hij reeds den 21sten December 1801 aangesteld werd als 2de leermeester op eene der stadsscholen aldaar.

Den 30 December 1802 werd B e v e l beroepen te Leiden, als eerste leermeester op een der stadsarmenscholen.

Op den 6 Februarij 1803 trad hij in den echt met A n n a S t r u y k, woonachtig te Haarlem, in welken echt hij 5 telgen verkreeg, waarvan nog 4 in leven zijn. De verplaatsing was voor de verdere ontwikkeling der geestvermogens van B e v e l, vooral daar zijn leermeester v a n B o m m e l hem ontvallen was, van het hoogste belang. Onder de leiding van den Hoogleeraar S i e g e n b e e k mogt hij zich in het meer verheven deel van onze moedertaal oefenen; - onder dien van wijlen de Predikanten R e i c h e en v a n G e u n s in het Hoogduitsch, en de eerste beginselen der Meetkunde, naar het werk van P i b o S t e e n s t r a. Door dit laatste ontvonkte een sedert lang smeulend vuur, ontdekte zich 's mans bijzonderen aanleg voor de Wis- en Natuurkundige wetenschappen, en vond hij, in nu wijlen den Hoogleeraar S p e y e r t v a n d e r E y k, een even bereidvaardigen, als kundigen, wegwijzer, vriend en voorganger.

Den 15 April 1807 ontving hij van de commissie van onderwijs, in het voormalig Hollands Noordelijk gedeelte een volledig getuigschrift of acte als schoolonderwijzer van den eersten rang.

In het jaar 1811 werd B e v e l door Bestuurderen van het Genootschap *Mathesis Scientiarum Genetrix* te Leiden verzocht, zich met het aan die inrigting gegeven wordend onderwijs in de Wiskunde te willen belasten, alsmede om de werkzaamheden, als werkend Lid, bij de Physische afdeeling van gemeld genootschap op zich te nemen, in welke beide betrekkingen hij tot zijn overlijden, met warme belangstelling is werkzaam geweest.

Den 16 Mei 1812 werd hij door Rector en Senaat der Leidsche Hoogeschool eershalve bevorderd tot A.L.M. et Phil. Doctor.

Door wijlen Z.M. W i l l e m I bepaald zijnde, dat het onderwijs in de Wiskunde ook aan de Latijnsche scholen moest gegeven worden, zoo werd B e v e l, op den 27 August. 1816, tot het geven van dit onderwijs bij de Latijnsche school zijner woonplaats benoemd.

Bij de invoering der nieuwe of Nederlandsche Maten en Gewigten, werd hij bij Kon. Besl. van den 14 Maart 1820 benoemd tot Arrondissements IJker in het arrondissement Leiden, doch zag hij zich, dien ten gevolge genoodzaakt, voor zijne beide betrekkingen aan de Stads- en Latijnsche scholen te bedanken.

Van 1824 tot 1827 was hij twee malen 's weeks werkzaam als onderwijzer in de Wis- en Natuurkunde, op het Instituut Noorthey van den heer Dr. P. d e R a a d t, doch daar deze, in laatstgemelde jaar, met overleg van B e v e l, een geheel aan zijn Instituut verbonden onderwijzer in die vakken aangenomen had, kwam zijne werkzaamheid aldaar te vervallen.

Van 1 Januarij 1828 tot aan de Belgische onlusten, bekleedde hij de betrekking van onderwijzer in de Wiskunde bij het corps Officieren der Afdeeling Kurassiers N°. 3, te Leiden in bezetting, doch, door evengemelde tweespalt, nam deze betrekking een einde.

Eindelijk was hij nog van 15 Junij 1831 tot 12 September 1833 werkzaam aan het Instituut van den heer v a n d e n B r o e k te Noordwijk.

Over het algemeen genoot B e v e l eene tamelijk goede gezondheid, doch de slijm kwelde hem veeltijds, tot dat omstreeks de maand Mei 1833, de spijsvertering verzwakte, waardoor de eetlust bijna geheel verdween, en na een driemaandelijksch ziekbed en bijna geheele uittering, overleed hij in den nacht van den 25 op den 26 December des genoemden jaars, in den ouderdom van 55 jaren.

Beschouwen wij thans zijne werken.

Bij zijne komst te Leiden, stond aan het hoofd der andere stadschool J a n B r u n t, een man, hem in alle deelen op zijde strevende, doch deze overleed reeds op den 6 Maart 1803, in den onderdom van slechts 25 jaren; - door diens vroegtijdige dood, zou zijn rekenboek onvoltooid zijn gebleven, indien dit ontbrekende niet door B e v e l, in zijn *Vervolg op de eerste beginselen der Rekenkunde van* B r u n t, ware aangevuld geworden, hiervan verscheen in 1806 de 1ste, in 1819 de 2de en in 1824 de 3de druk.

In 1807 gaf B e v e l eene tweede uitgave der *Algebra van Euler* in het licht.

In 1811 de 7de, in 1820 de 8ste en in 1825 de 9de druk van de *Grondbeginselen der Meetkunde* van wijlen P i b o S t e e n s t r a, een werk dat ook nog, na het overlijden van B e v e l, algemeen in achting is, hetgeen vooral daaruit blijkt, dat de uitgevers, de Heeren S. en J. L u c h t m a n s, in den jare 1835, den 10den druk er van uitgaven, en deze alleen, door jaartal en nummer van druk, van den 9den is te onderscheiden.

In 1820 verscheen de door B e v e l verbeterde: M o r g e n s t e r en K n o o p *werkdadige Meetkunde* in het licht, waaromtrent wij alleen zullen verwijzen naar de, daarvoor geplaatste voorrede, van wijlen den Hoogleeraar S p e i j e r t v a n d e r E y k.

Terwijl eindelijk in het jaar 1826 de door B e v e l en P.E. R i j k verbeterde v a n C a m p e n *Bouwkundige Rekenkunde*, het licht zag.

Behalve deze door hem bewerkte uitgaven van of vervolgen op de werken van anderen zagen nog van hem het licht:

Vergelijkende tafelen der Oude en Nieuwe Hollandsche maten en gewigten, Dordr. 1810. 1e st. gr. 8°.

Verhandeling over de Algemeene Gazverlichting, Amst. 1817. gr. 8°. met pl. 2e druk 1837.

Verhandeling over de quadratuur of inhoudvinding van den cirkel in eenen meetkundigen zin, Leid. 1828. kl. 8°. met pl.

Alle deze werken onderscheiden zich door eene zeer duidelijke en gemakkelijke wijze van voordragt, welke ook B e v e l bij het mondeling, zoowel klassikaal als privaat, onderwijs, eigen was, vooral

blijkbaar uit een getuigenis van den beroemden P r i n s e n , Directeur van de kweekschool voor onderwijzers te Haarlem, aan A. V a l l e n d u u k , rustend Schoolonderwijzer aldaar, beide thans (1853) nog in leven: - deze mannen omstreeks het jaar 1823, eens in gesprek zijnde, over de verschillende manieren van onderwijs; zeide P r i n s e n : ‘Ik kan mij maar niet begrijpen, hoe B e v e l zich eene zoo duidelijke en voor een ieder verstaanbare manier van onderwijzen heeft eigen gemaakt.’ Zulks is dan ook welligt de rede geweest, dat in den jare 1806 of 1807, bij eene vacature als Hoofdonderwijzer op eene der stads-armenscholen te Amsterdam, hem werd aangeboden die plaats te vervullen, waarvoor hij echter, op aanraden van eenige Hoogleeraren, bedankte, naardien deze Heeren, mits hij in Leiden bleef, hem het uitzigt gaven, dat hij, na het overlijden van den Lector F a s , aan de Akademie zoude geplaatst worden.

Ook werd hem in den jare 1812 eene Kapiteinsplaats bij de Artillerie en jare 1818 eene plaats als onderwijzer in de Wis- en Natuurkunde, aan de Kaap de Goede Hoop, aangeboden, doch bovengemelde redenen deden hem ook voor deze aanbiedingen beleefdelijk bedanken.

Laatstelijk is hij nog zeer in aanmerking gekomen voor den post van Gouverneur bij den Erfprins (nu Z.M. W i l l e m III) en diens beide broeders (wijlen Prins A l e x a n d e r en Prins H e n d r i k), doch 's mans reeds klimmende jaren, hebben aan dit plan geen gevolg doen geven.

In den gezelligen kring, was hij geheel geest en leven, zoodat niemand alsdan in hem, hetzij in houding, gebaren, of woorden, den Mathematicus zoude erkend hebben, maar hij integendeel altijd het meest tot de vreugde toebragt. Ook was hij in den hoogsten graad hulpvaardig, en woekerde in dit geval, dikwerf geheel belangeloos, met zijne talenten, vooral ten behoeve van onderwijzers, zoodat menigeen uit dien stand zich, met vreugde, zijne lessen zal herinneren, en bij zich zelven zeggen: ‘wat ik ben, en weet, ben ik aan B e v e l verschuldigd.’ Wat het huisselijke betreft, was hij geheel Echtgenoot en Vader, en wat het Godsdienstige aangaat, geheel Christen, werkende zoolang het voor hem dag was, met volkomen onderwerping aan het Godsbestuur, tot hij tot hooger werkkring opgeroepen werd.

Zie v a n K a m p e n , *Geschied. der Letter. en Wetens. in de Nederl.* D. III. bl. 274; (d e J o n g) *Alphab. Naaml. van Boeken*, en *Suppl. op die Naaml.;* B r i n k m a n , *Alphab. Naaml. van Boeken*, uit de familie papieren aangevuld.

[Willem de Beveren]

BEVEREN (WILLEM DE)[1], zoon van H e n d r i k d e B e v e r e n en F l o r e n t i a v a n d e n T i j m p e l , in 1365 Lid der Regering te

(1) Men vindt de Leden van dit geslacht ook elders v a n B e v e r e n genoemd, daar B a l e n in zijne *Beschrijv. van Dordrecht*, ze evenwel doorgaans d e B e v e r e n noemt en zij schijnen in later tijd ook doorgaans aldus hunnen naam te hebben geschreven, meenden wij die lezing te moeten volgen.

Dordrecht, en in 1395 wegens die stad ter dagvaart te 's Gravenhage, was mede een der Gemagtigden om de vrede te bewerken tusschen Hertog Aalbrecht van Beijeren, en zijnen zoon Willem Graaf van Oostervant. Hij was getrouwd met Geertruid van Genderen, en lict eenen zoon na, Daniel de Beveren, benevens eene dochter Zoete de Beveren, die in 1432 Mater en Nonne in het Klooster van St. Marienborn te Dordrecht was.

Hij had tot wapen een veld van keel, met eenen balk van zilver, beladen met eenen bever van sabel, met eene kroon en klaauwen van goud. Zijne zinspreuk was die van zijn geslacht: *Per mare*, *per terras* (Ter Zee en te Lande).

Zie Balen, *Beschrijv. van Dord.*, bl. 953; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 864 en 865; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Willem de Beveren]

BEVEREN (WILLEM DE), zoon van Jakob de Beveren en Elizabeth Springers en afstammeling van den voorgaande, trok in 1481, als Schatmeester van den Ed. Kruisboog, benevens de schutterijen van andere steden van Holland uit, tot het bestormen van het blokhuis te Utrecht en gedroeg zich in een gevecht tegen die van het Sticht, door eenige Hollanders verlaten, zeer manhaftig. Van 1484 tot 1505 was hij Secretaris der stad Dordrecht, en heeft voorts de meeste stadsambten bekleed en is meermalen ter dagvaart gezonden, en tot onderscheidene eervolle eommissiën aan Vorsten en Graven gebruikt, onder anderen ook tot den vredehandel tusschen Frankrijk en Vlaanderen in 1488. Hij was gehuwd met Maria van Bakel, bij wie hij vijf kinderen verwekte en overleed den 9den Februarij 1506.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 955; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 865; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, Scheltema, *Staatk. Nederl*.

[Pieter de Beveren]

BEVEREN (PIETER DE), zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht, werd in 1548 in zijne geboortestad Schepen en in 1551 Burgemeester. Terwijl hij dit ambt bekleedde werd hij afgevaardigd ter dagvaart in 's Gravenhage en in het jaar 1552 naar Brussel. Hij overleed in 1552 en was twee malen gehuwd geweest; eerst met Alida Muys van Holy, die hem vijf kinderen baarde en daarna met Engelberta van der Linde, die kinderloos overleed.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 957; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 866; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Chalmot; *Biogr. Woordenb*.

I

Biografisch woordenboek.
II.
2e. Stuk.

[Cornelis de Beveren]

BEVEREN (CORNELIS DE), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht in 1524, was, tijdens de hevige vervolgingen om het geloof door den Schout Jan van Drenkwaart, Raad zijner geboortestad, en belette, zoo veel in zijn vermogen was, de vervolging om het geloof. Werd er in den Raad besloten, om met meer gestrengheid te werk te gaan, en eenige verdachten te vatten, dan gaf hij zulks aan zijne godvruchtige echtgenoot, Maria van der Valk, te kennen, die door hunne dochter, Maria, de ongelukkigen heimelijk liet waarschuwen, opdat zij den gevreesden slag mogten kunnen ontwijken. Hij zelf had, na ernstig onderzoek der Heilige Schrift, de gevoelens van Calvijn omhelsd, en bleef, in weerwil der scherpe bedreigingen en herhaalde huiszoekingen, volharden in het lezen van den Bijbel en van het Huisboek van Henricus Bullingerus; maar was voorzigtig genoeg, om beide, ten einde zich en de zijnen niet, buiten noodzaak, in gevaar te brengen, zorgvuldig te verbergen. Hij bekleedde het Raadsambt mede in 1572, toen, nadat Brielle door de Watergeuzen was ingenomen, Bossu met de zijnen zich voor Dordrecht vertoonde, en begeerde daar te worden binnengelaten. Hij werd met den Burgemeester Arend van der Myle, door de Regering gelast om den Graaf, die voor de Riedijksche poort lag, hare vrees voor oproer mede te deelen, en dringend te verzoeken van zijn opzet af te zien en buiten te blijven, met aanbod, om al het noodige tot de verkwikking van hem en zijn volk te bezorgen. Toen echter de Watergeuzen zich, den 23sten Junij van dat jaar, voor de stad vertoonden, sloot de Beveren, als Raad, benevens de gilden, een verdrag met den Groninger Edelman Barthold Entes van Mentheda, waarbij de stad aan het bestuur van den Prins van Oranje werd overgegeven, en de Hertog van Alva tot vijand verklaard. Twee dagen daarna stond de Beveren als doopgetuige over het eerste kind, dat te Dordrecht openlijk, op de wijze der Hervormden, gedoopt werd.

Toen kort daarna Willem Lumey, Graaf van der Mark, Andreas Waltheri, Pastoor van Heinenoord, had gevangen genomen, met voornemen om hem ter dood te brengen, begaf de Beveren zich tot dien Bevelhebber der Watergeuzen, ten einde hem daarover te berispen, onder andere zeggende: ‘dat men de Geuzen had binnen gelaten, om de vrijheid van geweten te hebben en de dwingelandij te ontgaan, maar niet om anderen, om der godsdienstwille, geweld aan te doen.’ Terwijl hij dit zeide werd hij zoo aangedaan, dat hij in onmagt viel. De Graaf hem hierop opnemende en wanende dat het hem alleen om de Pastoor van Heinenoord te doen was, zeide: ‘Herr! ich schenck ihr den Pfaff.’

In dat zelfde jaar werd hij van stadswege gezonden naar Prins Willem I, die zich destijds te Delft bevond, waar hij bij dezen verblijf hield tot den 15den November, als wanneer hij, tot Burgemeester verkozen, naar huis werd geroepen, zijnde alzoo de eerste

Hervormde Burgemeester te Dordrecht geweest. Terwijl hij dit ambt bekleedde, werd hij in vele gewigtige zaken gebruikt, onder anderen den 15den October 1573 nevens den Prins gecommitteerd ter Finantiën. Van zijn eerste Burgemeesterschap ontslagen, werd hij weder naar Delft gezonden, om aldaar verblijf te houden, en de dienst van den Lande in die zoo onrustige tijden te behartigen.

In 1573 werd hij andermaal, met den Heer van Mathenesse, in den uitersten nood naar Middelburg, tot den Prins gezonden. Ook was hij in 1578 tegenwoordig bij het sluiten der Pacificatie van Gent, en in 1581 werd hij aangesteld tot Raad van voornoemden Prins, alsmede tot Lid van den Landraad.

Hij overleed den 27sten Januarij 1586, des namiddags ten 3 ure, zeer onverwacht; terwijl hij op het stadhuis in de Weeskamer werkzaam was. Hij was gehuwd in 1548 met Maria van der Valk, bij wie hij zeven kinderen verwekt had, onder welke twee zonen namelijk Willem de Beveren, die volgt, en Pieter de Beveren, geboren in 1569, die Generaal-Muntmeester der Vereenigde Nederlanden werd; in 1598 een der Reeders was van de vloot, met welke Olivier van Noord den aardbol omstevende, en in 1617 overleed.

Het afbeeldsel van Cornelis de Beveren komt voor bij Balen, *Beschrijving van Dordrecht*, met dit onderschrift:

Hanc laudem feram.

Dit was een zuil van Staat, die ijvrend voor 't Gemeen
Dorst Alva 's tieranny manhaftig tegentreên,
Een meester aan 't gebouw der vrijgevogten steden,
Die Willem diende als Raad in 's Lants bouwvalligheden.
Den eersten Borgerheer van Hollands eerste stadt,
Nadat de Batavier het dwanggeloof vertradt.
Die stervende, den geest op 't Raadhuis heeft gegeven,
Waar eindigt zulk een Man roemwaardiger het leven?

Men getuigt dat hij een vijand van dweeperij, een ware ijveraar voor de vrijheid, een schrander Staatkundige, een uitmuntend Raadsman en een vriend van geleerden en geleerdheid was.

Zie van Someren, *Beschr. van Batavia*, bl. 239; Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 255, 667, 842-845 880, 957-960; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 866 en 867; Valentijn, *Ouden Nieuw Oost Indiën*, bl. I. a bl. 177; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 23; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. II. A. 99 en 100; Schotel, *Kerkelijk Dordrecht*, D. I. bl. 37, 45, 47-60: Arend, *Algem. Gesehied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 194.

[Willem de Beveren]

BEVEREN (WILLEM DE), zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht den 4den December 1556, stelde reeds in zijne jeugd meermalen lijf en goed voor de goede zaak, welke hij, gelijk zijn vader, was toegedaan, in de waagschaal; bleef in rijpere jaren een ijverig handhaver der vrijheid, en wederstond (volgens getuigenis van een zijner nakomelingen) al wat naar Spanje riekte.

Na zich op de groote school zijner Vaderstad, onder A d o l p h u s N o l t h e n i u s , in de Latijnsche taal geoefend te hebben, bezocht hij Vlaanderen, Frankrijk en Italië, waar hij zich, vooral onder de geleerden, vele vrienden verwierf. Te Dordrecht teruggekeerd, werd hij in 1584 tot Raad en Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland aangesteld, en allengskens tot de eerste waardigheden in zijne geboortestad en de gewigtigste ambten in den Staat bevorderd. Vijfmaal verkoos de stad Dordrecht hem tot haren Burgemeester, nadat hij haar als Veertig, Raad en Schepen, getrouwelijk gediend had. Vier en veertig jaren was hij Lid van de vergadering der Staten, en toen hij overleed de oudste Regent van den Lande, aan hetwelk hij, gelijk ook aan zijne geboortestad, belangrijke diensten heeft bewezen. Als Gecommitteerde te velde deelde hij in de gevaren van vele veldtogten, belegeringen en gevechten, zoo was hij, in 1599, te Zalt-Bommel tot voorziening en versterking van die stad, woonde in 1600 de belegering van de St. Andries en de slag bij Nieuwpoort bij, in 1601 het beleg van Rijnberk en dat van 's Hertogenbosch en in 1605 het beleg van het huis te Woude; ook was hij den begonnen vredehandel in 1607, en later hij het sluiten van het twaalfjarig bestand tegenwoordig.

In alle omstandigheden zijnes werkzamen en nuttigen levens was hij gelijkmoedig en kalm. Zijne braafheid, rondborstigheid en opregte Vaderlandsliefde verwierven hem de achting zijner weldenkende landgenooten en de vriendschap van Prins M a u r i t s , die hem soms schriftelijk over belangrijke Staatsaangelegenheden raadpleegde, en in het jaar 1618 aan het hoofd der Regering liet. Toen de Prins in dat jaar te Dordrecht kwam om de Regering aldaar te veranderen, bleef d e B e v e r e n , niet willende het aanstaande spijt voor zijn oogen zien, te huis. De Prins, die d e B e v e r e n hoogachtte, en geen plan had om hem van Bestuur te verwijderen, liet hem des avonds bij zich noodigen, sprak hem vriendelijk aan, en vereerde hem met een voortreffelijk boekgeschenk.

Hij was de vraagbaak van velen, die het belang des Vaderlands ter harte namen; bekleedde zijne hooge ambten, zoo als een goed huisvader zijne eigene zaken behartigt, zonder baatzucht, zonder bijoogmerken, en verdiende volkomen den lof hem, door v a n B e v e r w i j c k , in de volgende regels toegezwaaid:

> Hij was een zuyl van Staet, een paerel van de stat,
> Een leistar voor het volck, dat hem tot vader hat.
> Ja van zijn trouwigheid zal Hollandt tuignis draghen,
> Als van zijn vroomicheid zijn deftige namagen.

Hij die een welsprekend redenaar en een uitstekend geleerde moet geweest zijn, overleed den 18den Junij 1631.

Zijn vriend en bloedverwant Cornelis van Someren hield, bij die gelegenheid, eene lijkrede, die door de drukpers voor het nageslacht is bewaard gebleven, en Caspar Barlaeus vereerde de nagedachtenis van den grijzen Staatsman met een deftig lijkvers, dat Cornelis de Beveren op het graf van zijnen vader deed plaatsen, en tot nu toe door den tijd gespaard werd. Zijne weduwe Emerentia van den Eynde, eene achtingswaardige vrouw, edel van afkomst en inhorst, die hem negen kinderen, twee zonen en zeven dochters, geschonken heeft, overleefde hem slechts een jaar, en rust aan zijne zijde, in de familiekapel in de Augustijner kerk te Dordrecht.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXVI. bl. 558 (35); Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 873; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 961. en 962; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 367 en 868; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 231; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.* en vooral Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidh. Uitsp.*, bl. 60-63, wien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Cornelis de Beveren]

BEVEREN (Cornelis de), Heer van Strevelshoek, West-IJsselmonde en de Lindt, de zoon van Willem de Beveren en Emerentia van den Eynde, werd geboren te Dordrecht in het jaar 1591. Na het onderwijs van Gerardus Johannes Vossius op de Latijnsche school zijner geboortestad genoten, de Leidsche en andere Hoogescholen bezocht, Frankrijk, Duitschland en Zwitserland doorkruist, en te Orleans de Doctorale waardigheid verkregen te hebben, zette hij zich te Dordrecht neder en volgde zijnen vader als Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland op. Tien malen werd hij tot Burgemeester in zijne vaderstad verkozen, en bekleedde achtereenvolgende met uitstekenden lof vele gewigtige ambten in den Staat. In 1631 werd hij als buitengewoon Afgezant naar Denemarken en Noorwegen en bij de stad Hamburg gezonden, en in het voorjaar van 1636 naar Engeland, om met Koning Karel I een nieuw verbond te sluiten, en over de haringvisscherij waar twist over ontstaan was, te handelen, doch deze bezending liep vruchteloos af. Ook is hij meermalen gecommitteerde Raad geweest van de Staten van Holland, en Lid der vergadering van hun Hoog Mogenden. In 1635 werd hij door Lodewijk den XIII, Koning van Frankrijk, tot Ridder van St. Michiel verheven, en aan hem brieven van adeldom verleend, waarom hij in zijn wapen voegde een carton van azuur, met eene lelie van goud. Na den dood van Willem II werd hij met Hieronymus van Beverningk naar Utrecht afgezonden, om wegens Holland dat gewest uit te noodigen, tot het bijwonen der plegtige vergadering van het jaar 1651, welke sedert onder den naam van de Groote vergadering in 's lands geschiedboeken bekend staat. De Koning van Engeland, Karel II,

wien bij in 1660, te Breda met zijne herstelling op den voorvaderlijken troon, in naam der Staten geluk wenschte, en eenige dagen later aan den Moerdijk, met den Heer van Beverweert plegtig ontving, schonk hem eene gouden keten.

Dordrecht schatte hem hoog, raadpleegde hem bij de gewigtigste aangelegenheden, en nam zelden een belangrijk besluit, tenzij het zijne goedkeuring wegdroeg. Nooit heeft welligt die stad een Regent aan het hoofd gehad, die meer algemeen bemind was, en zulks meer verdiende dan de Beveren. Onafgebroken waakte hij voor haren bloei en welvaart, kloekmoedig stond hij haren belangen voor, geen opoffering viel hem te zwaar wanneer zij die eischte.

Tot de grootste Staatslieden van zijnen tijd stond hij in naauwe betrekking en met eenigen hunner onderhield hij gemeenzame briefwisseling. Hij was het sieraad der aanzienlijke kringen, en de vriend van het volk, een voorstander van regt en billijkheid, een handhaver der voorregten van stad en burgerij, en vooral een opregt Christen. Van 1644-1663 was hij Curator der Leidsche Hoogeschool en wordt geroemd als een groot Regtsgeleerde, een goed Dichter, zoowel in het Latijn en Fransch als in het Nederduitsch, een geschiedkundige en een naauwkeurig onderzoeker van de oudheden van Dordrecht en Zuid-Holland, waaromtrent hij vele aanteekeningen had bijeengebragt, welke echter nimmer gedrukt zijn.

Hij overleed den 17 Julij 1663 en was gehuwd met Christina Pijl, bij wie hij elf kinderen, namelijk 5 zonen en 6 dochters, heeft verwekt. Zijne zonen waren: Willem de Beveren en Johan de Beveren, die beide volgen; Cornelis de Beveren, Raad en Generaal-Muntmeester der Vereenigde Nederlanden, Karel de Beveren, geboren in 1636, die in 1653 in een gevecht met de Engelschen op het schip van Kapitein Bankert vechtenderhand werd dood geschoten, en Pieter de Beveren jong overleden.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. I. bl. 1145-1168, D. II. bl. 307-310; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 222, 965 en 966; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 868 en 869; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 233; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 260, D. XII. bl. 130; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 95; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. II., T en B bl. 14 en 15; *Aanhangsel op* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Dichters;* en vooral Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Uitsp.*, bl. 63-68 en Smits en Schotel, *Beschr. van Dordr.*, D. I. bl. LVII-LIX.

[Abraham de Beveren]

BEVEREN (ABRAHAM DE), Heer van Oost- en West-Barendrecht, zoon van Cornelis de Beveren en Alida van Barendrecht, Ambachtsvrouw van Oost-Barendrecht en Zwijndrecht, geboren te Dordrecht in 1604, werd in 1623 Schepen in zijne geboortestad, bekleedde van 1631 tot 1643 het Schoutambt aldaar. In dat laatste jaar tot Burgemeester benoemd,

werd hij vier malen tot die waardigheid verheven. Voorts had hij onderscheidene malen zitting in den Raad van State, in het Collegie van Gecommitteerde Raden en in de Vergadering der Staten-Generaal. In 1663 werd hij met Hendrik van der Capelle van Rijssel en Filips van Borssele van der Hoge, n bezending naar den Bisschop van Munster gezonden, doch hij overleed kort na zijne terugkomst, den 25 Augustus van hetzelfde jaar. Bij geen zijner beide echtgenooten Susanna de Velare en Elizabeth Ruysch liet hij kinderen na.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 974; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 82; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Willem de Beveren]

BEVEREN (WILLEM DE), zoon van Cornelis de Beveren en van Christina Pijl, geboren te Dordrecht, den 12den November 1624, was Heer van Strevelshoek, Raad en Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland, mitsgaders Baljuw en Dijkgraaf van den lande van Strijen. Hij werd in 1649 in de Regering van zijne geboortestad geroepen en bekleedde even als zijne voorzaten aanzienlijke ambten; zoo werd hij in 1648 Baljuw en Dijkgraaf van den Lande van Strijen, in 1652 Raad en Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland, en in 1660 Dijkgraaf van Wieldrecht. Ook werd hij in 1650 in het Edel Mogend Collegie der Admiraliteit van Zeeland en meermalen ter dagvaart op de vergadering der Staten van Zuid-Holland afgezonden. Almede is hij Lid geweest der vergadering van hunne Hoog Mogenden; in 1651 werd hij als Ambassadeur extraordinair naar Engeland gezonden, en in 1672, in die zelfde waardigheid aan het Hof van Spanje benoemd zijnde, overleed bij den 31sten Mei van dat jaar, aan boord van een schip, op de reede van Texel, dat zeilree lag om hem naar Spanje over te voeren.

De Beveren wordt geprezen als een man van uitstekende bekwaamheden en een ijverig bevorderaar der belangen zijner geboortestad. Ook tokkelde hij somwijlen de Nederduitsche lier, doch zijne gedichten, van welke eenige in het *Swart tooneel-gordyn opgeschoven voor de gebroederen* de Witt, in het door Lydius verzamelde *Belgium Gloriosum* en in *de Herstelde Zegentriomf van Karel de Tweede* voorkomen, zijn slechts zeer middelmatig.

Hij is gehuwd geweest, met Cornelia Schaap, bij wie hij zes kinderen heeft verwekt, van welke hem twee overleefden.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 968 en 969; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 869; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Uitsp.*, bl. 69 en 70; *Aanh. op* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Dichters*.

[Johan de Beveren]

BEVEREN (JOHAN DE), een broeder van den voorgaande, geboren den 29sten Julij 1626, begaf zich nog jeugdig in de Krijgsdienst; woonde als Sergeant-Majoor, den slag bij Nijborg, op het eiland Funen, bij, en werd in 1663 Kolonel der Infanterie, in 1667 Kommandeur van Kampen, en in 1672 Gouverneur van

Geertruidenberg en onderhoorige plaatsen en Kommandeur van Amsterdam. In deze laatste betrekking gaf hij zoo weinig genoegen, dat men bij Prins Willem III om eenen anderen Kommandeur aanhield. Hij overleed den 6den September 1673, den roem nalatende van een dapper Krijgsman te zijn geweest. Bij zijn echtgenoot Maria Sweerts de Weert had hij twaalf kinderen verwekt, onder welke Cornelis de Beveren, geboren den 20sten Maart 1654, en gesneuveld in het beleg van Grave den 17den October 1674, als Luitenant van eene Kompagnie voetknechten, in dienst dezer landen.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 971; van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 869; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. II. bl. 17 noot; Schotel, *Geschied- Letter- en Oudheidk. Uitsp.*, bl. 68 en 69; van Sypesteyn en de Bordes, *de Verded. van Nederl.*, *in* 1672 *en* 1673, D. II. bl. 27, 29, 100 en 125.

[Lambertus de Beveren]

BEVEREN (LAMBERTUS DE), geboren in 1673, waarschijnlijk te Tilburg, was een zoon van Willem de Beveren, Predikant te Tilburg die een natuurlijke zoon was van Willem de Beveren Cornelisz. De moeder van Lambertus was eene dochter van den bekenden Geschiedschrijver Lambertus van den Bos, naar wien de jongeling werd genoemd. Lambertus heeft zijnen akademischen loop te Groningen volbragt. Zijn eerste beroep was in 1695 te Noordhorn in genoemde provincie; in 1708 vertrok hij naar Meppel en in 1715 naar Hoorn, alwaar hij is overleden den 28sten Januarij 1742. Tweemalen is de Beveren gehuwd geweest, bij zijne eerste vrouw Catharina Stegnerus, eene dochter van Antonius Stegnerus, Predikant te Groningen, heeft hij verwekt, behalve twee dochters, een zoon Antonius Wilhelmus de Beveren, geboren den 12den September 1700 te Noordhorn, achtervolgens Predikant te Schellinkhout, Oostzaan, Naarden en Middelburg, waar hij den 12den Februarij 1782 overleed. Hij heeft twee vrouwen gehad, Wilhelmina Molenwerf en Jozina Christina van Citten, bij de laatste was hij vader van Willem Aarnout de Beveren, die volgt. De tweede vrouw van Lambertus de Beveren, Sophia Theodora Feltman, eene dochter van- den Advokaat Feltman te Groningen, heeft hem overleefd, en eenen zoon geschonken, die naar zijne moeder Theodorus Feltman de Beveren is genoemd. Deze, die een geleerd man was en de achting van een ieder wegdroeg, werd geboren te Noordhorn den 16den November 1706. Hij werd eerst Predikant te Schellinkhout, daarna te Schipluiden, voorts te Vlissingen en eindelijk te Utrecht, waar hij den 10den April 1767 overleed. Hij was in 1744 gehuwd met Anna Elizabeth Adriani, eene dochter van Adriani, Secretaris der Gedeputeerde Staten van Groningen, die hem twee dochters schonk.

Lambertus de Beveren heeft zich beroemd gemaakt, door zijne schriften, welke in zijne tijd zeer geprezen werden.

De voornaamste zijn:

Gelukzaligheid van een volk wiens God de Heere is. Hoorn, 1725. in 8°.

J. Bunjan, *Christens reize naar de Eeuwigheid met aanteekeningen van L. de Beveren*. Gron. 1729. in 8°.

Acht uytgesogte Leerredenen, *over verscheyde stoffen*. Utrecht. 1750. 8°.

Zie van Abkoude, en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, St. I. en V; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 257 en 258; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, en gedrukte *Geslachtlijst van de familie* de Beveren, Gron. April 1839.

[Willem Hendrik de Beveren]

BEVEREN (WILLEM HENDRIK DE), waarschijnlijk van het zelfde geslacht als de voorgaande, was Kapitein in dienst van de Oost-Indische Compagnie en kreeg in 1706, bevel over een der brigades bestemd om den beruchten Soerapati, die tegen de Compagnie in opstand was, te bestrijden. Door den Kommandant dezer expeditie, Govert Knol, gezonden om den Balischen Kapitein Babanding te hulp te komen, waagde de Beveren, door zijne teugellooze dapperheid daartoe aangespoord, zich, tegen de bekomen bevelen, te ver, en werd door den gezegden Soerapati op de vlugt gedreven. Hierover bij den Hoogen Raad aangeklaagd werd hij, na eene mannelijke verdediging, eerst in 1708 vrijgesproken. Inmiddels had hij ook de schande der nederlaag, volkomen uitgewischt door zijn manmoedig gedrag bij het bestormen van Bangil den 16 October 1706, als wanneer hij, ofschoon men geen stormladder in het leger had, het eerst den hoogen wal beklom, waarop hij door eenen Baliër met eene lange piek werd van boven neder gestooten, doch daar de vijand hem juist op den kwast van zijne sjerp geraakt had, was hij ongekwest gebleven en geraakte ten tweeden male op den wal, waar hij met groote onverschrokkenheid zijn vaandel plantte en spoedig zoo grooten bijstand kreeg, dat hij volkomen meester van dien post bleef, en de onzen in de gelegenheid kwamen om Bangil stormender hand in te nemen.

Kort na zijne vrijspraak werd hij als Kapitein naar Ceilon gezonden waar bij eenige jaren verbleef, maar ten laatste van eenen togt naar den Keizer van Candi teruggekomen weder onaangenaamheden moet gehad hebben. Waar of wanneer hij overleden is vinden wij niet vermeld.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost Indie*, D. IV. a bl. 102, 178-200; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 322; Teenstra *Beschr. van de Nederl. Overz. Bezitt.* bl. 263.

[Willem Arnoud de Beveren]

BEVEREN (WILLEM ARNOUD DE), een zoon van Antonius Wilhelmus de Beveren en van Jozina Christina van Citters, geboren te Middelburg den 4 December 1749 was Doctor in de Regten, Secretaris van Middelburg, daarna van de Staten van

Zeeland; en in het jaar 1783 Pensionaris van Zeeland en Afgevaardigde ter Staten Generaal, toen hij nevens anderen werd aangesteld om onderzoek te doen, nopens den mislukten togt naar Brest. Eveneens kwam hij in 1786 in aanmerking om benoemd te worden als een der Bemiddelaars in de zaken van Utrecht. Bij de omwenteling van 1787 buiten bewind geraakt, had naauwelijks die van 1795 haar beslag gekregen of de Beveren werd den 5den April 1796 tot lid der Nationale Vergadering gekozen tot welke tijd hij het Raadpensionarisschap te Middelburg, als Secretaris had waargenomen. In het zelfde jaar werd hij benoemd tot Lid der Commissie tot opneming van de vierjarige rekening der Oost-Indische Maatschappij. Bij de omwenteling van 22 Januarij 1798, werd de Beveren eerst huisarrest aangezegd, doch vervolgens werd hij naar Hondsholredijk overgebragt en aldaar naauw bewaakt. Hieruit na de omwenteling van 12 Junij deszelfden jaars ontslagen, ontving hij weldra de eervolle onderscheiding van tot een der vijf Regtsgeleerden te behooren, die benoemd werden om een Lijfstraffelijk Wetboek op te stellen. Voorts werd hij in 1801 tot Lid van het Staatsbewind gekozen, en in de Commissie van Marine geplaatst.

Later was hij nog Raadsheer in het Hooge Geregtshof van Finantiën en Zeezaken, en overleed te 's Gravenhage den 2den Junij 1820, bij zijne echtgenoote Sara Maria Pous, dochter van Pieter Pous, Schepen en Raad van Zierikzee, behalve drie dochters eenen zoon nalatende, genaamd Antonius Wilhelmus de Beveren, geboren in 1775, die Doctor in de Regten en Griffier bij de Algemeene Rekenkamer te 's Gravenhage is en bij A. Elize van Cuylenburgh, met wien hij in 1802 is gehuwd, vier zoons en 8 dochters verwekt heeft.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge* op Wagenaar, D. VI. bl. 176, D. XII. bl. 461, D. XVIII. bl. 271, D. XXXVI. bl. 254, 261, 268, 269, D. XXXIX. bl. 115, 177, D. XL. bl. 231, D. XLIV. bl. 120 132, 207, XLVI. bl. 19; Paspoort, *de Beschr. van Zeel. vervolgd* bl. 115; gedrukte *Geslachtl. van de famil. de Beveren*.

[Charles van Beveren]

BEVEREN (CHARLES VAN), werd den 6den April 1809 te Mechelen geboren. Zijn vader Joseph van Beveren die hem tot den handel bestemde, zag zich al spoedig genoodzaakt aan zijnen onweerstaanbaren lust voor de beeldende kunsten toe te geven. Als leerling op de akademie zijner geboortestad, onderscheidde de jonge van Beveren zich terstond door zijn bijzonder gevoel voor de harmonie der kleuren, en eene naauwgezetheid in al hetgeen hij ten uitvoer bragt. Een onvermoeide ijver had in 1826 zijn talent zoo zeer ontwikkeld, dat hij op den concours die dat jaar te Antwerpen plaats had, niet alleen de meeste laauweren inoogste, maar zich ook den bijzonderen gunst verwierf van den nooit volprezen Baron de Pret, voor wien hij zich naar Holland begaf om eene copij naar de avondschool van Douw te vervaardigen. Van Beveren in vele opzigten met het Hollandsch karakter overeenstemmende, vestigde zich te Amsterdam, en hield zich onledig met het

copieren van eenige meesterstukken in het Museum aldaar. Deze copijen, waarin hij zich niet alleen met den geest zijner beroemde voorgangers, maar zelfs met hunne schilderwijze vereenzelvigde, berusten thans voor het meerendeel in de verzameling van den Heer F o d o r . Door eene ziekte die dreigde hem ten grave te zullen slepen, genoodzaakt Holland voor eenigen tijd vaarwel te zeggen, begaf hij zich in 1832 naar Italië, en maakte zich zijn verblijf aldaar ten nutte door het bestuderen der vermaarde kunstwerken uit de zestiende en zeventiende eeuw. In 1834 andermaal Italië en vervolgens Parijs bezocht hebbende, keerde hij, doordrongen van de schoonheden der Italiaansche en Fransche scholen naar ons vaderland terug en gaf door eene reeks van meesterstukken die hij kort daarna vervaardigde, de duidelijkste blijken, hoezeer zijn smaak zich gevormd, en zijn geheel aestetisch bestaan zich ontwikkeld had. Na 1840 openbaarde zich in hem eene verandering, zoowel in de keuze zijner onderwerpen als in zijne penseelbehandeling; van het genre klom hij op tot het historische terrein, en zijne uitvoerige schilderwijze maakte plaats voor het breedere en stoutere penseel, waarmede hij zijne *Judith* en *Hagar* ten uitvoer bragt.

Na vele wederwaardigheden van verschillenden aard ondervonden te hebben, trad hij in 1849 in het huwelijk met Mej. S l a g h e k , en vestigde zich in zijne geboortestad. Zijn laatste voornaamste historiestuk *de dood van den H. Antonius*, thans in de R.K. Moses en Aärons kerk berustende, dagteekent van dien tijd. Ook omstreeks dien tijd werd hij benoemd tot corresponderend lid van de 4de klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut. Eene nieuwe roemrijke toekomst scheen zich voor v a n B e v e r e n te zullen openen, toen op eens eene kwaadaardige maagkanker hem aantastte. Terwijl deze ziekte de verschrikkelijkste verwoestingen in hem teweeg bragt, was zijn geest steeds werkzaam, ja scheen nog in veerkracht gewonnen te hebben. Met zenuwachtige aandrift schilderde hij te Rotterdam nog eenige portretten, die eens ieders bewondering wegdroegen. Doch weldra ontviel het penseel zijne hand, hij stierf een voorbeeld van geduld en gelatenheid den 16den September 1850 te Amsterdam.

V a n B e v e r e n is de grootste kolorist dien Nederland in de laatste eeuw heeft bezeten. Niettegenstaande hij de voortbrengselen zijner beroemde voorgangers naar waarde wist te schatten, was de natuur zijn geliefkoosd model. Zijne gehechtheid aan deze, haalde hem niet zelden het verwijt op den hals, dat hij aan haar verslaafd, zich niet van hare gebreken wist los te scheuren; doch men zie slechts zijne *biddende Non*, zijne *Harpspeelster*, zijnen *Monnik*, stukken die zoowel door edelheid van uitdrukking en fijnheid van gevoel, als door schoonheid van kleur en teekening uitmunten, om zich te overtuigen dat v a n B e v e r e n zich niet te vreden stelde met het enkele nabootsen der gebrekkige natuur, maar de kunst ook in hare roeping wist te omhelzen.

Een afgetrokken leven leidende, schijnbaar weinig gezellig van inborst, was v a n B e v e r e n door weinigen persoonlijk gekend en onbemind. Vijand van al wat oppervlakkig is werd hij door weinigen begrepen; en nogtans kon hij de jaloerschheid van eenige zijner kunstbroeders, die er belang bij hadden zijn talent te verguizen, niet ontgaan. Zijne zachtaardigheid die wel eens naar gebrek aan energie overhelde verhinderde hem zich boven allerlei tegenkantingen te verheffen, en deden eene zwaarmoedigheid in hem ontstaan, die veelal in zijne werken doorstraalt. V a n B e v e r e n heeft het lot van zoovele beroemde mannen moeten deelen: zich bij zijn leven miskend te zien, doch zijne verdiensten zullen door het nageslacht gewaardeerd worden.

Zijne beeldtenis komt voor bij I m m e r z e e l , *Levens en werken der kunstsch*.

Zie voorts dat werk, welke berigten wij uit partikuliere mededeelingen hebben aangevuld.

[Hadrianus Beverland]

BEVERLAND (HADRIANUS), geboren te Middelburg in het jaar 1653 of 1654, studeerde in de regten, en werd Doctor in die wetenschap, en Advokaat, nadat hij eenigen tijd aan de Hoogeschool te Oxford zich verder had geoefend, had een groot vernuft en veel geest, daarbij was hij zeer geleerd; doch van deze gaven maakte hij een zeer slecht gebruik, door het opstelllen van zedelooze en ontuchtige boeken. Zijne geliefdste schrijvers waren O v i d i u s , C a t u l l u s , P e t r o n i u s en meer anderen van dien stempel, die hij zoo vast in zijn geheugen had geprent, dat hij er, wanneer zulks te pas kwam, geheele bladzijden van kon opzeggen. Omtrent 27 jaren bereikt hebbende gaf hij eene Verhandeling in het licht, welke zijne dartele en ijdele geaardheid vrij duidelijk kenschetste, zij voerde den titel:

Hadriani Beverlandi, *Justinianaei de Stolatae Virginitatis jure*, *Lucubratio Academica*, Lugd. Bat. 1680. 8°.

want ofschoon hij wel dit tweeregelig vers op den titel geplaatst had:

> Nuda recede Venus: non est tuus iste libellus
> Tu mihi, tu, Pallas caesariana, Veni.

dat is:

> Ga, naakte Venus, ga; dit boekje is niet geschreven
> Voor U. - Wil, Pallas, wil U ras tot mij begeven.

vond men er ruim zooveel in van de dartele Venus als van de statige Pallas. Doch meer gerucht maakte het volgende werk van hem, dat hij reeds in 1678 uitgaf, onder den titel:

Peccatum originale κατ' ἐξοχην *sic nuncupatum Philologice*, προβλγματικῶς *elucubratum a Themidis alumno. Vera redit facies*, *dissimulata fierit Eleutheropoli*, *extra plateam*

obscuram, *sine privilegio Auctoris*, *absque ubi et quando*, in 12°, terwijl aan het slot van het werkje staat: *In Horto Hesperidum*, *typis Adami Evae Terraefilii* 1678. Er bestaat daarvan een tweede druk, met den naam van den schrijver aan het hoofd:

Hadriani Beverland J.U. Licentiati de Peceato originali κατ΄ εξοχὴν *sic nuncupato Dissertatio* etc. Typographia 1679 in 8°.

B e v e r l a n d leidde in dat werkje wel eene groote belezenheid aan den dag, maar hij verwrong tevens op eene ergerlijke wijze eenige plaatsen uit de H. Schrift, om te betogen, dat de zonde van A d a m enkel heeft bestaan in de vleeschelijke gemeenschap, die hij met E v a heeft gehouden, en dat de oorspronkelijke zonde niets anders is, dan de natuurlijke geneigdheid van de eene kunne tot de andere; eene geneigdheid die zich reeds van de teederste jeugd af aan doet gevoelen. De uitgave van dit werkje veroorzaakte aan B e v e r l a n d verregaande onaangenaamheden. Als Academie-burger, werd hij daarover voor de vierschaar van de Hoogeschool aangesproken, in der Studenten gevangenis gezet, en gevonnisd tot herroeping, met bijgevoegde belofte onder eede, van nimmer iets dergelijks weer te zullen schrijven, eene boete van 100 zilveren dukatons te betalen, zijn naam uit de rol der Studenten geschrapt, en voorts buiten de Universiteit, benevens Holland en Zeeland gebannen. Hierop begaf hij zich naar Utrecht, alwaar hij eenige tijd woonde, en met zijne bedorvene en zedebedervende kundigheden van ontucht, in gezelschap van losbandige jongelingen, in kroegen en kitten, een allerlaagste rol speelde, zoodat de regering van Utrecht deze ergernis uit hunne stad willende weren, hem die onder bedreiging van straf ontzeiden. Inmiddels had hij gedurende zijn verblijf aldaar een boek geschreven, genaamd:

Vox clamantis in deserto, waarin hij de Regering en Hoogleeraren van Leyden met de zwartste kleuren teekent en vinnig hekelt; hierop vertrok hij naar Engeland, waar I z a ä k V o s s i u s hem een jaarlijksch inkomen uit de kerkelijke goederen wist te bezorgen. Ofschoon nu zijne middelen van bestaan niet ruim waren, besteedde hij echter een groot gedeelte daarvan aan zeldzame, doch meerendeels ontuchtige boeken, schilderijen en prenten; ook viel zijne liefhebberij op dat gedeelte der Natuurlijke Historie, welke de naam van conchyliologie draagt, en hij heeft een vrij aanzienlijke verzameling van schulpen en horens, waaronder zeldzame gevonden werden, bijeengebragt. Het schijnt dat hij vervolgens berouw kreeg van zijn ongeregeld leven en over de verderfelijke boeken, welke hij had in het licht gegeven; hij betuigde er ten minste zijn leedwezen over, in eene latijnsche verhandeling, die hij in 1698 uitgaf, onder den titel van:

De Fornicatione cavenda admonitio, *sive adhortatio ad pudicitiam et castitatem* etc. Hierin veroordeelt hij de onbezonnene en onvoorzigtige afwijkingen van eene onberadene jongelingschap, en verfoeit den losbandigen stijl en de schandelijke gevoelens die hij

in zijne schriften heeft uitgedrukt; dankt God het bedeksel zijner oogen te hebben weggenomen, dat hem in eene ellendige verblinding hield, en hem te wederhouden, nieuwe voorwendselen te zoeken om in de loopbaan zijner misdaden voort te wandelen. Die zelfde God, betuigt hij, had hem ingeboezemd, om alles te verbranden, wat hij over dit onderwerp geschreven heeft, en aan den Rector van Leydens Hoogeschool zijn boek de *Prostibulis veterum* te zenden. Voorts smeekt hij alle die genen, welke nog eenig geschrift van hem in handen hebben, evenveel hoe zij er zijn aangekomen, hem terug te zenden, ten einde die in het vuur te werpen. En hij wenscht ten slotte, dat dien genen, welke verzuimen zulks te doen, alle de rampen mogen overkomen, welke doorgaans het lot van verraders en trouweloozen zijn.

Het boekje door hem geschreven, de *Prostibulis veterum*, is gedeeltelijk gedrukt in de aanteekeningen van Izaäk Vossius over Catullus. Naderhand is het in zijn geheel in Engeland gedrukt en uitgegeven. Ook wordt aan hem toegeschreven een werk in het Nederduitsch, getiteld: *Eerste Pleidoy van* Mr. *A.B. Rechtsgeleerde*, *in cas. van Falsiteit*, 1677. 8°.

Na den dood van Vossius, verviel Beverland in de uiterste armoede, omdat hij zich de verachting van alle eerlijke lieden had op den hals gehaald, door zijn ongeregeld gedrag en ligtmisserijen, en den haat van de gansche wereld, door de kwaadaardige schimpschriften die hij onophoudelijk tegen onderscheidene personen maakte. Behalve dit ongeval, werd hij zinneloos, en zwierf in 1712 in Engeland om, zich verbeeldende dat 200 menschen, zich hadden verbonden om hem van kant te maken. Denkelijk is hij kort daarna gestorven; want men heeft sedert dat jaar niet van hem hooren spreken.

Behalve de bovengenoemde werken werden hem nog toegeschreven de volgende hekelschriften op drie Engelsche Bisschoppen:

A discoury of the three Impostors, *Turd-sellers*, *Slanderers and Pîss-sellers*, *by Seign. Perin del Vago*, 8°.

Perini del Vago, *Equitis de Maltha*, *Epistolium ad Batavum in Britannia hospitem de tribus Impostoribus* Τυπογράφοις Σύχοφαντως φαρμαχσύτως, 8°.

A Hue and Cry after the Bulls of Bathan. P.D. V's Epistola ad H. Beverland, 8°.

Althoug innocency etc., London 1709. 8°.

Zijne beeldtenis is meermalen geschilderd door Izaäk Paling en daaruit in eene fraaije zwarte kunstprent gebragt door W. Sherwin.

Nog eene andere afbeelding bestaat er van hem uit eene schilderij van J. de Vois, gesneden door J. van Munnickhuysen, waarin hij vertoond wordt, oud 26 jaren.

Eene derde afbeelding, zijnde ook eene zwarte kunstplaat, met veel bijwerk gaf J. Smith in folio uit.

De Nederduitsche Dichter David van Hoogstraten maakte op Beverland het volgende zeer gepast bijschrift.

Hoe ryk waert gy verzien van hemelglans en stralen
Die als een meidaen op U neder quamen dalen;
Zoo gy niet, spelende met uw geleerd verstand,
Had met den voet geschopt de gaven van Gods hand.
Wat is geleertheid, van Godvruchtigheid versteken?
Een kostelijk vertrek om slangen op te queken.

Beverland had tot zinspreuk: *Generoso sanguine parta* (gesproten uit edel bloed).

Zie *Hollandsche Mercurius*, D. XXX. bl. 278 en 279; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 10-18 en 567; *Naleez. op* Wagenaar *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 251 en 252; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars V. pag. 256 et 257; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univ.; Algem. Konst- en Letterbode*, 1845. D. I. bl. 51.

[Melchior van Beverningk]

BEVERNINGK (MELCHIOR VAN), zoon van Jan van Beverningk, een Pruissisch Edelman, die in 1575 met den Graaf van Hohenloo in Holland kwam, was Kapitein bij de Infanterie van den Staat, en daarna Luitenant-Generaal der Artillerie werd, en met eene dochter van Dirck Lonck, Burgemeester van Gouda huwde. Melchior van Beverningk was mede Kapitein bij het voetvolk in dienst der Staten-Generaal onder Frederik Hendrik. Deze vertrouwde hem het bevel over het slot Argenteau dat de Hertog van Bouillon veroverd had, en schreef hem onderscheidene brieven uit zijne legerplaats voor Maastricht, in 1632. Later ontmoeten wij hem als bevelhebber van Dalen, of over de vestingen welke Oranje aan de Spaansche heerschappij ontweldigde. Zijne huisvrouw Sibilla, dochter van Leonard Standert, Kapitein bij de Infanterie en Gouverneur van Knodsenburg, en van Catharina Honssart schonk hem den hier volgenden Hieronymus van Beverningk.

Dr. Schotel deelt in zijn *Iets over Hieronymus van Beverningk en Bruno van der Dussen* (bl. 2 en 3) eenen merkwaardigen brief van Melchior aan zijnen zoon mede.

Zie behalve dat werk van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 238; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 335; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. IV. bl. 531; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 49; Sypesteyn en de Bordes, *de Verded. van Nederl. in* 1672 en 1673, D. II. bl. 13-17, 59, en 124.

[Hieronymus van Beverningk]

BEVERNINGK (HIERONYMUS VAN), zoon van den voorgaande, geboren te Gouda, den 25 April 1614, heeft, na 1645 toen hij Raad in de Vroedschap werd, onderscheidene ambten in zijne geboortestad waargenomen. In de onlusten met Willem II Prins

van Oranje behoorde hij onder de ijverigste voorstanders der volstrekte oppermagt van zijn gewest. In het jaar 1646 naar de Vergadering der Staten van Holland gezonden, gaf hij aldaar zulke treffende blijken van zijne bekwaamheid, dat het niet lang duurde, of men maakte gebruik van hem, in het waarnemen van de belangrijkste zaken. In 1650, zonden hem de Staten van Holland benevens den Heer van Brederode en Cornelis de Beveren, naar Utrecht, om dat gewest uit te noodigen, tot het zenden van Gedeputeerden op de aanstaande groote Vergadering die in 's Gravenhage moest gehouden worden; in het volgende jaar woonde hij als lid die vergadering bij, en had geen gering deel in de schikkingen, die aldaar beraamd en vastgesteld werden. Destijds was Beverningk door zijne bekwaamheid reeds zoo vermaard, dat van Beuningen hem onder de zulke rekende, die de Staat meest noodig had, en dat hij de achting en genegenheid van alle eerlijke lieden en goede Vaderlanders verdiende. In 1653 had hij zitting in de Vergadering van hun Hoog Mogenden, werd, dat zelfde jaar nog benevens Willem Nieuwpoort, Paulus van der Perre en Allard Pieter Jongestal, als buitengewone Gezant naar Cromwel en de Republiek van Engeland gezonden, doch Beverningk vertrok eer dan de anderen, en was reeds op het einde van Junij te Londen, waar hij terstond gehoor kreeg in den Raad van Staten, die maar uit dertien leden bestond, en onlangs door Cromwel was opgerigt. Deze onderhandeling met den doortrapten Protector was een meesterstuk van Staatkundige schranderheid. De Staat was in eenen ongelukkigen oorlog gewikkeld. De Engelschen eischten zware schadevergoeding voor den, door hen beweerden aanval van Tromp op hunne vloot en de daaruit gevolgde vijandelijkheden, of eene ineensmelting van Nederland met Engeland tot éénen Staat. Beverningk, de ziel der onderhandeling, wist deze eischen terzijde te schuiven, en over het algemeen eenen vrede te bedingen, welke den 15 April gesloten werd en in de gegeven omstandigheden niet onvoordeelig noch oneerlijk kon genoemd worden; doch doordien Cromwel die niet begeerde te bestendigen, voor en al eer hem de acte van uitsluiting des Prinsen van Oranje, van het Kapitein-Generaal- en Stadhouderschap in Holland, ware ter hand gesteld, liep het tot omtrent den 12den Junij aan, alvorens de gesloten vrede met Engeland haar volle beslag kreeg, ofschoon zij reeds den 27 Mei in Holland was afgekondigd, en met eenen plegtigen dankdag en eenige vreugdeteekenen gevierd.

Door dezen vrede haalde Beverningk zich de haat van eenige provinciën op den hals, doordien velen hem verdachten van de akte van uitsluiting aan Cromwel te hebben in den mond gelegd. Zelfs wilde Friesland hem ter straffe roepen. Om zich echter van dien blaam te zuiveren legde hij, niet lang na zijne terugkomst uit Engeland, in de vergadering der Staten van Holland, eene beëedigde verklaring af, ‘dat noch hij, noch iemand anders met zijn weten, op eenigerhande wijze, Cromwel in den mond gegeven

had, dat hij de uitsluiting van den Prinse van Oranje, als eene voorwaarde van den vrede begeren moest, gelijk sommigen hier te lande schenen te geloven, en de Afgevaardigden van Friesland zelven ter Generaliteit te verstaan gegeven hadden.' De Ambassadeur hield zulk eene verklaring dienstig, om zich te doen stellen in het bezit van het ambt van Thesaurier-Generaal, waartoe hij reeds benoemd was, en waarin de Staten van Holland hem met allen ernst zochten te doen bevestigen. Doch het liep nog tot in 1657 eer zij hierin hun oogmerk bereiken konden. Beverningk heeft dit ambt bekleed, tot in 1665, toen hij op zijn aanhoudend verzoek, daarvan ontslagen werd. Hij had dien post, zoozeer tot genoegen van zijne Meesters waargenomen, dat hij door den Raad van State, met eene geëmalieerde gouden beker werd beschonken. Hij herwon ook allengskens de gunst der gewesten, welke hij door het sluiten van den vrede op zulk eene moeijelijke voorwaarde verloren had.

In 1657 stelde Beverningh, met anderen, alle zijne pogingen in het werk, om tegen te gaan, dat de Friesche Stadhouder Graaf Willem van Nassau, tot Veldmaarschalk werd gekozen, en zulks gelukte hun.

Benevens andere gezanten, wist hij de geschillen te doen ophouden die er in 1659 in de provincie Groningen ontstaan waren.

Tweemalen werd hij naar Kleef gezonden; de eerste reis sloot hij den 16 Februarij 1666, eene naauwe verbindtenis met den Keurvorst van Brandenburg, en den 19 April van het zelfde jaar, trof hij den vrede met den Bisschop van Munster. In 1667 was hij een der Gezanten op de vredchandeling te Breda. In Frankrijk had men weinig genoegen in de personen die tot Gevolmatigden wegens dezen Staat daartoe benoemd waren, van welke de drie voornaamsten, Beverningk, de Huybert en Jongestal bij hen gehouden werden, voor groote vrienden des Prinsen van Oranje, schrijvende den Koning zelve aan d'Estrades, 'dat Beverningk een dienaar was van den Keurvorst van Brandenburg, en zeer verknocht aan de belangen van het huis van Oranje.' Hij stemde destijds nogthans geheel en al in de gevoelens van Johan de Witt doch niemand der mede-Afgevaardigden trok met hem den zelfden lijn; hij draaide echter alles naar zijnen zin en na vele tegenstribbelingen werd hier eindelijk de vrede gesloten op den 31 Junij.

In het zelfde jaar, werd hij als buitengewoon Gezant naar Aken gezonden, tot het sluiten van den vrede tusschen Frankrijk en Spanje, welk verbond geteekend werd den 2den Mei. De Staten van Holland waren zoodanig voldaan, over de diensten door Beverningh bewezen, dat zij hem een fraai zilveren tafelservies ten geschenke gaven.

In 1671 ging hij als buitengewoon Ambassadeur naar Spanje, om diens Koning over te halen, nopens de geschillen die hij met Frankrijk had in onderhandeling te treden, het welk hem ook gelukte. Even zoo getrouw en ijverig als Beverningk de Stadhouderlooze regering gediend had, evenzeer beantwoordde hij aan het

vertrouwen der Staats-Stadhouderlijke regering van W i l l e m III, wetende, dat een goed burger zijn Vaderland onder allerlei Staatsvormen dienen moet, mits die niet regtstreeks tegen de belangen van dat Vaderland aandruischen.

In 1672 vergezelde hij den Prins v a n O r a n j e naar het leger als Gedeputeerde te velde; bij zijne terugkomst van dezen togt, was hij ernstig bedacht om rust te nemen, en het overige zijner dagen ambteloos door te brengen. Dan zijne talenten waren te uitstekend om die te kunnen ontberen, en hem de rust te laten genieten, die hij zich had voorgesteld. De verdubbelde aanzoeken van de Staten en die des Prinsen v a n O r a n j e , haalden hem over, om in 1673 zich tot eene der belangrijkste onderhandelingen welke nog had plaats gevonden, te laten gebruiken, namelijk die te Keulen, alwaar hij in het karakter van buitengewoon Ambassadeur verscheen. De opligting van den Prins v a n F u r s t e n b e r g bekwam de volkomene uitwerking, die men van zulk eenen vermetelen stap was wachtende, te weten de afbreking der onderhandelingen ten aanzien van Frankrijk. Zij hielden echter haren loop met de Geällieerden, van die kroon, en zelfs met een gewenschten uitslag, want het gelukte aan B e v e r n i n g k , om door zijne bekwaamheid, na het vertrek der Fransche Gezanten, den Bisschop van Munster en den Keurvorst van Keulen, de belangen der Staten te doen omhelzen; en den 22 April 1674, den vrede met hen te sluiten, die den 11den Mei daaraan volgende geteekend werd.

Het jaar te voren was B e v e r n i n g k tot Curator der Leidsche Hoogeschool aangesteld. Toen hij na dacht de rust te zullen gaan genieten, waarnaar hij reeds lang gereikhalsd had, drong men op nieuw zoo sterk en aanhoudend bij hem aan, om den Staat te Nijmegen te vertegenwoordigen, tot het bewerken der algemeene vrede, dat hij na zulks onderderscheidene malen te hebben van de hand gewezen, eindelijk moest besluiten die belangrijke en werkzame taak op zich te nemen. Onnoemelijk waren de hinderpalen die hij in dit gezantschap had te boven te streven, ook zou een minder wel bedrevene ervarenheid dan de zijne, er onder bezweken zijn, en nimmer het bedoelde wit getroffen hebben; want uitgezonderd de Fransche gezanten, waren genoegzaam alle de anderen, ijveriger werkzaam om de vredesonderhandelingen te vertragen, dan tot een gewenscht besluit te brengen. Met dit al scheen het, dat sedert het nemen van Gent, de vrede ten minste een noodzakelijk kwaad voor de Republiek was geworden, en een ieder begreep zoowel de noodlottige gevolgen die het nemen van deze plaats noodwendig ten gevolge kon hebben, dat zij vurig naar het einde van den Oorlog verlangde. Hierom zocht men eenen afzonderlijken vrede met Frankrijk te sluiten, en B e v e r n i n g k kreeg te dien einde bevel, om den Koning van Frankrijk in zijn kamp van Wetteringen te gaan begroeten, alwaar bij den 30sten Mei 1673 kwam, en door de vriendelijke wijze op welke hij ontvangen werd, geen twijfel overliet of men zou den vrede treffen, ook bedroog men

zich niet in de verwachting, want hij werd den 10den Augustus 1678 geteekend tusschen Frankrijk en de Vereenigde Nederlanden, waarna B e v e r n i n g k met een gewenschten uitslag, als middelaar handelde, om den 11den September ook den vrede tusschen Frankrijk en Spanje te doen sluiten. Insgelijks bewerkte hij een traktaat van vrede en koophandel tusschen Zweden en hun Hoog Mog. 't welk op den 12den October 1679 werd geteekend.

Het was, na zoovele roem- en belangrijke onderhandelingen tot gelukkige uitkomsten bestuurd te hebben, dat B e v e r n i n g k ten laatste het genot van de stille levenswijze erlangde, waarna hij sedert langen tijd zoo vurig gehaakt had; hij nam te dien einde zijn verblijf op het huis Oud-Teilingen, anders Lokhorst genaamd, dat hem in eigendom toebehoorde, en een klein uur gaans van Leiden lag. Hier sleet hij zijne tijd grootendeels met het kweeken van allerlei soort van plantgewassen, die hij uit de vier werelddeelen wist te verzamelen. Als kruidkundige bezat hij dan ook groote verdiensten, L i n n a e u s in zijne *Species plantarum* van zekere soort van kapucijners (*Tropaeolum majus*) sprekende, zegt dat B e v e r n i n g k die het eerst in Europa heeft ingevoerd, en zijne bekwaamheid in dit vak werd zoo algemeen erkend, dat zijne Medecuratoren der Leidsche Hoogeschool hem in 1681 uitnoedigden, om het oppertoezigt over den Akademischen kruidhof te houden. Ook was het door zijne weldadige aanmoediging dat P a u l u s H e r m a n eene reis naar Oost-Indië ondernam, van waar hij eene groote verzameling zeldzame planten herwaarts bragt. Zijne liefhebberij voor de kruidkunde belette echter niet dat hij ook eenige uren van den dag aan letteroefeningen wist toe te wijdden; en met eene ongemeene zorg en ijver zijn post als Curator der Hoogeschool waar te nemen, welke hij door de vernieuwing en uitbreiding van het Ziekenhuis of *Nosocomium* aan zich verpligtte.

Op zekeren morgen bezig zijnde met het doorsnuffelen der handschriften van de beroemde Bibliotheek door I z a a k V o s s i u s nagelaten, die kort geleden, ook door zijne krachtdadige medewerking, voor Hollands Hoogeschool aangekocht was; gevoelde hij eene rilling door zijn geheele ligchaam; hierop stapte hij in zijn koets; reed naar huis, en werd door eene koorts bevangen, die van dag tot dag toenam, en hem den 30sten October 1690, ruim 76 jaar bereikt hebbende, in het graf rukte. Hij werd begraven in de St. Janskerk te Gouda, waar naderhand te zijner eere een gedenkteeken is opgerigt. Bij zijne huisvrouw J o h a n n a l e G i l l o n, geboren te Amsterdam den 11den Mei 1635, overleden den 17den September 1707, heeft hij geene kinderen verwekt.

Dat B e v e r n i n g h een uitmuntend en bedreven Staatsman is geweest, zal niemand ontkennen en hierin stemmen dan ook zoowel de buitenlandsche als Nederlandsche schrijvers overeen. Hij was schrander, arbeidzaam, vaardig en vlug van oordeel, en liet nimmer het behartigen van een zaak, daar hij mede gemoeid was varen, welke hinderpalen hij daarbij ook aantrof; ook is hij altijd wel geslaagd

in de handelingen die hem werden toevertrouwd. Hij was ook één van het viertal Nederlandsche Staatsmannen, die de Fransche Gezant d'Estrades voor onomkoopbaar hield; hiervan gaf hij dan ook een sprekend bewijs, toen hij de kostbare afbeeldsels weigerde, die Lodewijk XIV hem, even voor den Nijmeegschen vrede, wilde vereeren.

Zijne afbeelding komt voor bij Wagenaar D. XVI. bl. 130. Zijn spreuk was: *Ne te quaesiveris extra* (zoek u zelven niet buiten u).

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. III. bl. 782 en volg., D. IV. bl. 294, D. V. bl. 7-18; Temple, *Historische Gedenks.*, bl. 541 en 542; *Hist. Verhaal van de Heeren C. en J. de Witt*, bl. 27, 29, 32 en 66; Sylvius, *Historien onzes tijds*, D. I. bl. 122 en volg.; Samson, *Hist. de Guill.* III., Tom. I. pag. 294-299; Tom. III. pag. 58 et 212; Walvis, *Beschrijv. van der Goude*, D. I. bl. 314-316; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 382 en 541, D. III. bl. 245; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 130, 257-264, 279, 280, 313-316, 341, 369, 420, D. XIII. bl. 164, 182, 245-249, 423, 424 en 468, D. XIV. bl. 108, 109, 244, 369, 416, 417 en 460, D. XVI. bl. 130; *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. XII. bl. 93-94 en 184, D. XIV. bl. 15, 37-42, D. XVI. bl. 53; *Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen;* D. IV. bl. 199-220; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 94-96, D. II. bl. 563 en 564; (Griffioen van Waerder) *Mijne Herinn. van Gouda*, bl. 80 en 81, en *Nalez. Mijner Herinn.;* bl. 20-24; van Kampen, *Geschied. der Nederl.*, D. II. bl. 23, 24 en 61; de zelfde *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 228-234 en 239-242; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. II. A. bl. 341 en 342; *Biogr. Nation.;* Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hoogeschool*, D. I. bl. 234, D. II. bl. 111, T. en B. bl. 16 en 17; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 69, 72, 92, 95 en 175, D. X. bl. 66, 74; 262, D. XI. bl. 277; *Biogr. Univ.;* Dr. Schotel, *Iets over Hieronymus van Beveringk en Bruno van der Dussen*, 's Bosch 1847; Sypestein en de Bordes, *de Verded. van Nederl.*, *in* 1672 *en* 1673, D. I. bl. 12, 24, 27, D. II. bl. 13-17, 59 en 121.

[Johannes Beverovicius]

BEVEROVICIUS (JOHANNES). Zie BEVERWIJK (JOHANNES VAN).

[Engelbert van Bevervoorde]

BEVERVOORDE (ENGELBERT VAN). Zie ENGELBERT VAN BEVERVOORDE.

[Lodewijk en Willem van Nassau, Heeren van Beverweerd]

BEVERWEERD (LODEWIJK en WILLEM VAN NASSAU, Heeren VAN). Zie NASSAU (LODEWIJK VAN) en NASSAU (WILLEM VAN).

[Vincent Dirk van Beverwijck]

BEVERWIJCK (VINCENT DIRK VAN), ook VAN HAARLEM bijgenaamd, geboren in 1481 te Beverwijk, van welke plaats hij zijnen naam ontleende, was een Geestelijke van de orde der Predikheeren en volbragt zijne Letteroefeningen te Parijs in het klooster zijner orde; vertrok vervolgens naar Leuven waar hij den 13den October 1517

tot Doctor in de Godgeleerdheid werd bevorderd; vervolgens was hij Inquisiteur over het bisdom van Utrecht, en Superior of Opperste van het konvent der Predikheeren te Haarlem. Hij stierf in den bloei zijner jaren den 4den Augustus 1526.

Vincent, was een geslagen vijand van den zachtzinnigen Erasmus, die hij in een boekje, onder den verdichten naam van Taxander uitgegeven, op eene schandelijke wijze uitmaakt voor ongeleerd, uitzinnig en leugenachtig; Erasmus verdedigde zich op eene mannelijke wijze, van dezen vuigen laster in zijne *Epistolae*, Lib. XIX. Ep. 13, 90 et 113.

Beverwijck heeft ter perse bezorgd, en met eenige aanmerkingen verrijkt:

Opus Petri de Palude, *Patriarchae Hierosol. in librum III et IV Sententiarum*, Paris. 1514. in folio.

Men kan niet ontkennen, dat hij een kundig en geleerd man was; doch hij had een wrevelig en onverdraagzaam karakter, hetwelk inzonderheid uit zijn geschil met Erasmus ten duidelijkste blijkt.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(ijn), *Kerkl. Oudh.*, D. IV. St. I. bl. 52.

[Jan van Beverwijck]

BEVERWIJCK (JAN VAN) of zoo als hij in het Latijn genoemd wordt JOHANNES BEVEROVICIUS, ondste zoon van Bartholomeus van Beverwijck en Maria Boot van Wezel, geboren te Dordrecht den 17den November 1594, leerde de Grieksche en Latijnsche talen onder opzigt van Gerard Johan Vossius, destijds Rector der Latijnsche scholen van die stad. Zestien jaren bereikt hebbende, zond men hem naar Leiden, alwaar hij zich vlijtig in de fraaije letteren oefende onder Dominicus Baudius en Daniel Heinsius, hoorende tevens de lessen in de Geneeskunde van Pieter Pauw en Everhard Vorstius. De sterke zucht om zich verder in het vak der Geneeskunde te bekwamen, deed hem, na een verblijf van vier jaren, Leiden verlaten, om naar Frankrijk te gaan; hier oefende hij zich onder de beroemdste Hoogleeraren in dat vak, te Caen, te Parijs en te Montpellier, en in die laatst genoemde stad, woonde hij de lessen van Jean Varande en François Ranchin bij, vervolgens reisde hij naar Padua, alwaar de heoefening der Geneeskunde destijds den hoogsten top had bereikt, en volgde de lessen van Roderik Fonseca, Santor Santorii, Jan Baptist Selvaggio en Jan Dominicus Sala; waarna hij aan die Hoogeschool tot Meester in de Vrije Kunsten en Doctor in de Medicijnen werd bevorderd. Van Padua reisde hij naar Boulogne, en oefende de praktijk onder geleide van Fabritius Bartoletti, dien hij eenigen tijd in het bezoeken van zieken vergezelde. Zich sterk genoeg gevoelende, om op eigene wieken te kunnen drijven, verlangde hij naar zijn vaderland terug te keeren; doch op de reis derwaarts, hield bij zich nog eenige tijd te

Bazel op, alwaar hij Felix Plater en Kasper Bauhinus bezocht; van hier trok hij naar Leuven om kennis te maken met Thomas Fienus en Ericius Puteanus. Te Dordrecht wedergekeerd, leide hij zich op de praktijk toe, waarin hij ongemeen wel slaagde, zoodat hij reeds in 1625 tot Stads-Doctor en Lector in de Heelkunde werd aangesteld. Ook bekwam hij door zijne geschriften weldra eenen naam, zoo als zich, met uitzondering van zijnen bloedverwant Andreas Vesalius, nog geen Geneesheer in de Nederlanden verworven had. Zij werden door geheel Europa verspreid en bragten hem met de vermaardste geleerden in briefwisseling. Behalve een zeer ervaren en schrander Geneesheer was Beverwijck daarenboven een keurig liefhebber van de Fraaije Letteren; en in de kennis der Oudheid zoo diep doorgedrongen, dat men van hem getuigde dat de geheele schat der schriften van Oud Griekenland die voor ons is bewaard gebleven, door hem gelezen en herlezen is. Ook als Grieksch, Latijnsch en Nederduitsch Dichter, maar vooral als Geschiedschrijver muntte hij onder zijne tijdgenooten uit. In 1627 werd hij Raad, in 1631 Schepen, en in 1637 Weesmeester, ook was hij onderscheidene malen wegens Dordrecht afgevaardigd ter vergadering van de Staten van Holland.

Na gedurende een tijdvak van ruim 20 jaren, de praktijk met zooveel roem en geluk uitgeoefend te hebben, overleed hij den 19den Januarij 1647 en werd in de Hoofdkerk te Dordrecht begraven, in eene kapel aan St. Barbara gewijd. Men leest dit volgende grafschrift van Daniel Heinsius op de zerk, welke zijne rustplaats bedekt.

Lex hic medendi, sanitatis regula
Salus salutis civium, vitae artifex
Mortis fugator sedulus, victor suae,
Scriptis superstes ipse post mortem sibi,
Dordrechti Apollo et Aesculapius jacet.
Defuncto lubens maerensque posuit.

d.i. vrij vertaald:

Die naar den regel zocht zijn naasten te genezen,
Wiens heil bestond om tot behouder hun te wezen;
Die 't leven vaak hersteld, den dood verdreven heeft,
En, zelf ousterflijk, nog in tal van schriften leeft,
De Dordsche Apol' en Esculaap ligt hier begraven,
Men schreef dit treurende om 't gemis van zulke gaven.

Van Beverwijck is twee malen getrouwd geweest; zijne eerste vrouw Anna van Duverden, liet hem geen kroost na; bij zijne tweede echtgenoot Elizabeth de Bakker, had hij acht kinderen verwekt; van welke er in 1677 slechts nog drie in leven waren; namelijk Anna van Beverwijck, getrouwd aan Jan

Dullaart; Maria van Beverwijck met Blasius van Haarlem gehuwd, en Willem van Beverwijck, die bij zijne huisvrouw, Maria van den Corput, slechts eene dochter verwekte, zoodat Beverwijck geen mannelijk oir heeft nagelaten.

Dat hij zeer werkzaam was getuigen zijne menigvuldige schriften zijnde:

Lof der Chirurgie.

Verhandeling over de Pest.

Gesprek der Ontleedkunde.

Epistolica quaestio de Vitae termino fatali, *an mobili? cum doctorum responsis*. Dordr. 1634. 8°. waarvan de tweede druk wel twee derde vermeerderd, in 1636 te Leiden in 4°. is uitgekomen, de derde in 1639 en de vierde in 1651 op nieuw vermeerderd.

Idea Medicinae veterum. Lugd. Bat. Elzev. 1637. in 12°.

De Calculo renum et vesicae, *liber singularis; cum Epistolis et consultationibus magnorum virorum*. Lugdb. 1638 in 16°.; hetwelk mede in het Nederlandsch gedrukt, is onder den titel:

Steenstuk, *aanwijsende den Oirspronck*, *teyckenen*, *'t voorkomen en ghenesen van steen en Graveel*.

Montanus ἐλεγχόμενος, *Sive refutatio argumentorum*, *quibus Michaël de Montaigne impugnat necessitatem Medicinae*. Dordr. 1639. in 12°. In het Nederduitsch:

Bergval, *ofte wederlegginge van Michaël Montaigne*, *tegens de noodtsakelijckheydt der Geneeskonste*.

De Spaensche Xerxes, *ofte vergelijkinge en beschrijvinge van den Scheepstrijdt*, *tusschen de groote Koningen van Persen en Spanjen*, *tegens de verbonde Grieken ende Nederlanders*. Dordr. 1639 in 4°., tweede druk 1640, hetwelk even als de later volgende *Hertog van Alva* zoo ten aanzien van stijl als inhoud onder de beste Geschiedkundige schriften van dit tijdvak mag gerangschikt worden.

Het begin van Hollandt in Dordrecht, *Mitsgaders der Eerster stede Beschrijvinge*, *Regeringe ende Regeerders: als oock de Gedenckwaerdigste geschiedenissen aldaer gevallen*. Dordr. 1640. 4°.

Claudii Salmasii, *Interpretatio Hippocratei aphorismi LXIX Sect. IV de Calculo. Additae sunt Epistolae duae Joan Beverovicii*, *M.D. quibus respondetur*. Lugdb. 1640. in 12°.

Exercitatio in Hippocratis Aphorismum de calculo, *ad Claudium Salmasium; accedunt ejusdem argumenti doctorum epistolae*. Lugdb. 1641. in 12°.

Den Hertog van Alva, *Geessel van Nederlandt ende Portugal*. Dordr. 1641. in 12°.

De excellentia Foeminei sexus. Dordr, 1642. in 12°., zijnde mede in het Nederduitsch gedrukt onder den titel:

Van de Wtnementheydt des Vrouwelijken Geslagts. Dordr. 1643. in 12°., terwijl daarvan in 1673 te Frankfort eene Hoog-

duitsche vertaling verscheen, welk werkje door B e v e r w i j c k werd uitgegeven, om eene galanterie te bewijzen aan de geleerde A n n a M a r i a v a n S c h u r m a n, die onderscheidene brieven aan hem heeft geschreven.

Van de Blauw-Schuyt. Dordr. 1642. in 12°.

Introductio ad Medicinam indigenam, *sive de* Ἀυταρχεια *singularium regionum*. Lugdb. 1644. et 1663. in 12°. In het Nederduitsch:

Inleydinge tot de Hollandse Geneesmiddelen, *ofte kort bericht dat elck landt ghenoegh heeft tot onderhoudt van het leven ende de gesontheydt der Inwoonders*. in 12°.

Chirurgia, *cum continuatione*. Dord. 1650.

Heelkonst om uitwendig Gebreeken te Geneesen. Dordr. 1651. 8°.

Schat der Gesondheydt en Ongesondheydt, *ofte Geneeskonste van de Siekten*, *verciert met historiën*, *ende kopere platen als ook met verssen van den Heere Jacob Cats*, *Ridder Raedtpensionaris in Hollandt*. Amst. 1660. in 4°.

Epistolicae Quaestiones, *cum Doctorum responsis*. Rott. 1644 te 1665. in 8°.

Bovendien bestaat er van hem nog eene vertaling van de

Batrachomyomachia van Homerus of strijdt tusschen de Muizen en Kikvorschen, *toegepast op de Nederlandsche Oorlogenen*.

De Lof der Gichte, uit het Lat. van H. C a r d a n u s.

Ook zijn alle de Nederduitsche Medicinale werken van onzen schrijver, bijeen gedrukt, onder den titel van:

Alle de Werken, *zo in de Medicyne*, *als Chirurgie van de Heer Joan van Beverwijck*, *Out Schepen der stadt Dordrecht*. Amst. 1656 folio met pl. Amst. 1672 4°. met pl. en Amst. 1680. 4°. met pl.

Zijn wapen was een veld van azuur, met 3 zeekrabben van goud, geplaatst twee en een. Men vindt zijne afbeelding voor sommige uitgaven van zijnen *Schat der Gezondheydt en Ongezondheydt*.

Zie B a l e n, *Beschr. van Dordr.*, bl. 983; P a r s, *Naamr. van de Batav. en Holl. Schrijvers*, bl. 158, 159 en 305; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* L u ï s c i u s, *Algem. Hist. Woordenb.;* H o e u f f t, *Parnasus Latino-Belg.*, pag. 151 et 152; H o f m a n P e e r l k a m p, *de Poët. Latin. Nederl.*, pag. 339; v a n K a m p e n, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 66 en 67; G o l l o t d'E s c u r y, *Hollands Roem*, D. IV. St. I. A. bl. 323-333, *Biogr. Nation.;* d e W i n d, *Bibl. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 488 en 489; *Biogr. Univers.;* M e y e r, *Convers. Lexio.;* S m i t en S c h o t e l, *Beschr. der stad Dordr.* D. I. bl. LXVII-LXX; *Aanhangs. op* W i t s e n G e y s b e e k *Woordenb. der Nederl. Dicht.;* B o o n, *Over de Ontleedk. van den Mensch*, bl. 25 en 26.

[Franchoys de Bevrien]

BEVRIEN (FRANCHOYS DE). Zie BREVRIEM (FRANCHOYS DE).

[Bewold]

BEWOLD. Zie BEROALD.

[Beyema]

BEYEMA. Zie BEYMA.

[Jan de Beyer]

BEYER (JAN DE). Zie BEIJER (JAN DE).

[Lieuwe Sjoerds Beyma]

BEYMA (LIEUWE SJOERDS) ook gespeld BEIEM, BEIJEM of BEYEM, een Friesch Edelman, was zeer wraakzuchtig en bovonmate stoutmoedig. Hij stak in het jaar 1306 naar West-Friesland over, waar hij Enkhuizen in brand stak. Die van Enkhuizen namen daarover wraak door den 10den Augustus 1309 zijn huis te Arum aan kolen te leggen. Hierop kreeg hij in October van dat jaar drie Enkhuizers, die daaraan handdadig waren geweest, in handen, die zeiden omgekocht te zijn en alles bekenden. Lieuwe hernam hierop Enkhuizen en verbrandde er 25 huizen, na eerst die stad, zoowel als het omliggende land deerlijk te hebben uitgeplunderd. Den 12den Mei 1311 begaf hij zich naar Keizer Hendrik VII en trok met hem naar Italië, waar hij in eene schermutseling voor Florence in 1316 sneuvelde. Zijn lijk werd op 's Keizers bevel naar Pisa gevoerd en aldaar ter aarde besteld.

Zie Occo Scharlensis, *Chron.*, bl. 136-138; Schotanus, *Friesche Hist.*, bl. 166; Winsemius, *Chron.*, bl. 189 en 190; Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. III. bl. 231, 232 en 250; Bosscha, *Neerlands Heldend. te Land*, D. I. bl. 35.

[Seerp Lieuwes van Beyma]

BEYMA (SEERP LIEUWES VAN), een zoon van Lieuwe Beyma en kleinzoon van den voorgaande, was een fors en stout man, die groote daden deed ter verdediging der Schieringers in Westergoo en tot Regent te Workum werd aangesteld, ten einde de Schieringers aldaar tegen die van Galema en andere Vetkoopers te beschermen. Hij overleed te Pingjum den 12den April 1493; was gehuwd, en liet een zoon na.

Zie *Tegenw. Staat van Friesl.*, D. III. bl. 173 en 174.

[Seerp Seerps van Beyma]

BEYMA (SEERP SEERPS VAN), een zoon van den voorgaande, werd den 5den Mei 1530 benoemd tot Arbiter over de goederen van Gerbrand te Beerstens. George Schenk, van 's Keizers wege stadhouder van Friesland, benoemde hem, den 12den Augustus 1532, tot het aangaan en sluiten van een verdrag voor de Friesche schepen, omtrent de tollen te Kampen. Ook werd hij den 13den Augustus 1539 benoemd tot Gedeputeerde uit het kwartier der steden, om eene instructie te ontwerpen voor de Afgevaardigden naar de Gouvernante, Koningin Maria. Den 18den April 1542 bij het Hof van Friesland benoemd tot het onderzoek der costumen en usantiën, werd hij den 15 April van het volgende jaar benoemd in eene Commissie tot vaststelling van eene nadere instructie omtrent eenige artikelen van doleantie aan de Koninginne, welk stuk lang is berustende geweest op Tjaerdahuis te Rinsumageest.

Hij, die in eene resolutie van het Hof van Friesland van 8 Mei 1542 *geleerde Meyster* genoemd wordt, overleed in 1560, na gehuwd te zijn geweest met Taets Juckes van Beyma, die hem twee kinderen schonk, Sjoerd van Beyma en Trijn van Beyma.

Uit familiepapieren bijeengebragt.

[Sjoerd Lieuwes van Beyma]

BEYMA (SJOERD LIEUWES VAN), broeder van den hierboven vermelde Seerp Lieuwes van Beyma, was een dapper Schieringer. In 1496 dwong hij Juw Juwinga en Tjerk Walta het beleg van den dorpstoren te Kornwerd op te breken. In menig opvolgend gevecht gaf hij bewijzen van zijnen moed, doch eindelijk ter nedergedrukt door de oorlogsrampen, welke zijn vaderland moest verduren, besloot hij met Bocke van Harinxma en vele anderen zich aan den magtigen Hertog Albert van Saksen te onderwerpen als den eenigen vorst, die Friesland uit den nood konde reddeu. Eene oude Mss. aanteekening zegt, dat hij, in 1515, in de St. Vituskerk te Leeuwarden den eed van getrouwheid aan Keizer Karel V heeft afgelegd. Hij overleed in 1528.

Zie Winsemius, *Chron.*, bl. 337, 339, 347 en 349; *Stamboek van den Frieschen Vroegeren eu Latereu Adel* Beyma aant., bl. 32 noot 5.

[Sjoerd Lieuwes van Beyma]

BEYMA (SJOERD LIEUWES VAN), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van LIEUWE SJOERDS VAN BEYMA, en diens derde vrouw Taeck van Moekema, was een der eerste en ijverigste Friezen, die het verbond der Edelen onderschreven. Ter handhaving daarvan spaarde hij geene moeite, om ook andere Edelen te bewegen tot die onderteekening; en om hierin te beter te slagen, verzocht en verwierf hij, van Graaf Lodewijk van Nassau en Hendrik Heer van Brederode, een Nederduitsche overzetting van het verbondschrift, door hen onderteekend, waarbij een berigtschrift gevoegd was, in het Hoogduitsch opgesteld, en door Graaf Lodewijk onderteekend, naar hetwelk de Friesche Bondgenooten zich behoorden te gedragen. Naderhand ontwierp hij nog eene bijzondere verbindtenis, ten huize van Pieter Berrius, insgelijks door onderscheidene Edelen geteekend. Toen de zaken der Bondgenooten, ten jare 1567, begonnen te verloopen, en Brederode, om het uiterste te beproeven, zich in Amsterdam geworpen had, vervoegde Beyma, met meer andere Friesche Edelen, zich aldaar bij hem, en bleef in die stad tot dat Brederode van daar naar Emden vertrok, als wanneer Beyma, nevens anderen, over de Zuiderzee voer om eene veilige schuilplaats te zoeken. Doch hij werd, bij deze gelegenheid, tot zijn ongeluk ontdekt, door het verraad van den schipper, die het vaartuig op eene zandbank zette. Men bragt hem gevangen, eerst naar Harlingen, van daar naar Vilvoorden en op het kasteel van Rupelmonde, en eindelijk naar Brussel, in welke stad hij den 28sten Mei 1568, bij vonnis van Alva, veroordeeld werd, om onthoofd te worden, met verbeurdverklaring van zijne goederen. Dit vonnis werd den 1sten Junij aan hem ten uitvoer gebragt.

Men vindt opgeteekend, dat Beyma zoo ervaren was in de Hervormde Godsdienst, dat hij, te Brussel in de gevangenis zittende, den Roomschen Biechtvader, die hem toegevoegd was en van tijd tot tijd bij hem kwam om hem, zoo de Priester dacht,

te bekeeren en tot zijn geloof over te brengen, uit Gods Woord zoo wist te wederleggen en te overtuigen, dat deze het Pausdom verliet, en, in Holland gekomen zijnde, Leeraar onder de Hervormden werd. Beyma's weduwe, Jel Bottinga of Botnia, zulks vernemende, en begeerig naar berigt van haar mans einde, begaf zich naar den gewezen Biechtvader, die op de vraag of Beyma standvastig gebleven was in de waarheid, haar tot antwoord gaf: 'ik meende hem te bekeeren, maar hij bekeerde mij.'

Sjoerd van Beyma liet eenen zoon na, mede Sjoerd van Beyma geheeten, die in het jaar 1586 Vaandrig was van eene bende ruiterij, onder den Graaf van Nassau, doch, ruim vijf en twintig jaren oud zijnde, ongehuwd overleed.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. III. bl. 169, (119), B. IV. bl. 238, (169); Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 136 en 168; Vesselius Acronius, *Kerckwydinghe van de Nieuwe Kerck te Harlingen den* 13 *November* 1650, Harl. 1652, Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 75, 76 en 181; Sjoerds, *Algem. Bes. van Friesl.*, D. II. bl. 687, 708 en 709; Te Water, *Verbond der Edelen*, St. II. bl. 183-189; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 127, 211, 220, 231 en 277; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 339 en 340; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 72; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. Aant. bl. 75-80, (161).

[Jucke Jans of Julius van Beyma]

BEYMA (JUCKE JANS of JULIUS VAN), een zoon van Jan van Beyma, Burgemeester te Dockum, waar hij in 1539 het eerste licht zag, werd in zijne jongelingsjaren naar Groningen gezonden, oefende zich aldaar onder het opzigt van Regnerus Predinus in de letteren, en werd er grondig in de Latijnsche en Grieksche talen onderwezen. Van hier begaf hij zich naar Leuven, om zich in de Regtsgeleerdheid te bekwamen, doch week, ten tijde van de beroerte in de Nederlanden, naar Orleans, waar hij in 1564 Licentiaat in het kanonieke regt en Bacalaureus in het burgelijke regt werd.

In Friesland teruggekeerd, oefende hij de praktijk als Advokaat voor het Hof van Friesland te Leeuwarden. Toen echter in 1567 zijn bloedverwant, de zoo even vermelde Sjoerd Lieuwes Beyma, om der godsdienstwille in hechtenis geraakte, en in het volgende jaar de Spaansche dwingelandij en vervolgzucht ieder, die de Hervorming was toegedaan, noodzaakte het land te verlaten, achtte Beyma, die een vurig belijder en voorstander van de nieuwe leer was, het raadzaam mede het land te ruimen en trok naar Wittenberg, waar hij gedurende tien jaren het Hoogleeraarsambt in het burgerlijk regt bekleedde.

In kalmer tijden in Friesland teruggekeerd, werd hij kort daarop, den 20sten Julij 1581, voor den tijd van één jaar tot openbaar Leeraar in de Regten bij de Hoogeschool te Leiden aangenomen en op den 6den Augustus des volgenden jaars tot gewoon Hoogleeraar in het zelfde vak aangesteld. Vijftienj aren lang nam hij dat ambt

met de uiterste vlijt en hoogen lof waar, en tot zulk een groot genoegen van Curatoren dat zij twee of driemalen zijne wedde aanzienlijk verhoogden. In 1596 echter in de zelfde betrekking naar Franeker beroepen, meende hij aan die roepstem te moeten gehoor geven. Doch niet lang mogt de Friesche Hoogeschool zich in zijn bezit verheugen, daar hij reeds in het volgende jaar tot Raadsheer in het hof van Friesland werd aangesteld. Ook in dien post mogt hij slechts twee jaren werkzaam zijn: want na eene ziekte van weinige dagen overleed hij te Leeuwarden den 15 Julij 1598. Op de zerk, die zijn graf bedekt, leest men het volgende:

JULIUS A BEYMA juris consultus et aequi,
Ob Christi nomen pulsus in exilium.
Inde procul patria celebris Viteberga docentem
Audiit, et dictis obstupefacta stetit.
Audiit; et Leida, et decorata Franequera, et ipsa
Frisia doctoris vocibus obstipuit.
Tandem Judicio summo praefectus honore
Magno, jus patriae dixit et occubuit.

Obiit Leovardini An. 1598 Junii 15.

dat is:

Regtschapen regtsgeleerde en om den een'gen naam
Van Christus, zijnen Heer, in ballingschap verdreven,
Heeft B e y m a Wittenberg verheven door zijn faam,
Als hij haar Hoogeschool zijn lessen heeft gegeven.
Ook Leiden, Franeker verheugde zich in 't licht
Door zijne wijsheid voor der Friezen grond ontstoken:
In 't einde heeft hij, trouw aan Vaderland en pligt
Van 't huoge raadsgezag, het stervend oog geloken.

Hij stierf te Leeuwarden den 15 Junij 1598.

B e y m a was niet alleen een geleerd, maar tevens een zeer braaf mensch; inzonderheid was zijn zedelijk karakter uitmuntend; hij was een ijverig voorstander van de Godsdienst en bezat vele christelijke deugden.

Zijne zinspreuk was: *Mors tua*, *Christe*, *mihi vita est*, *victoria*, *regnum. Labe mea morior*, *sanguine vivo tuo* (Uw dood, o C h r i s t u s , is mij het leven, de overwinning, het koningrijk. Door mijne zonde sterf ik, door uw bloed leefik). Zijne beeldtenis is, behalve in de *Alma academia Leidensis*, ook nog door J o n a s S u y d e r h o e f bezorgd.

Hij was in 1582 gehuwd met M a y k e L a m m e r t s of M a y k e G a d e m a bij wie hij vier kinderen verwekt had: E n a v a n B e y m a , gehuwd met J o h a n n e s V e r r u t i u s ; T i e t h of T i t i a v a n B e y m a , die den 10 April 1605 trouwde met G e r l a c u s V e r r u t i u s , Rentmeester der Kloostergoederen te Groningen, alwaar zij den

16 September 1662 testeerde; Johan van Beyma, die in 1624 Advokaat, voorts Burgemeester te Leeuwarden en daarna Gedeputeerde Staat van Friesland werd, en Lambert van Beyma, die, na in 1615 te Orleans tot Doctor in de regten te zijn bevorderd, in het jaar 1619 Secretaris van Oost-Dongeradeel en daarna Secretaris der Gedeputeerde Staten van Friesland werd, en als zoodanig den Munsterschen vrede in 1648 proclameerde, waarna hij in 1658 overleed.

De schriften door Julius van Beyma nagelaten zijn:

Disputationes Juridicae, *sociata cum collega Henrico Schotano opera editae*, Franeq. 1598. 4°.

Commentaria in varios Titulos juris. Tractatus de Mora. De usura. De eo quod interest. De poenali Stipulatione et de Dividuis et Individuis, Leov. 1645. 4°.

Commentarius in Titulum de verborum significatione et de diversis regulis juris antiquis item Tractatus singularis de Moderamine inculpatae Tutelae et de Legitima, Leov. 1649. 8°, welke beide laatste werken, na zijn overlijden, door zijnen zoon Lambert zijn uitgegeven.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Oudh.*, D. V. St. I. bl. 102; *Tegenw. Staat van Friesl.*, D. II. St. I. bl. 274; Vriemoet, *Athen. Frisiao*, pag. 86-92; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 340; Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 37, 71, 211; D. II. T. en B. bl. 64 en 65; *Biogr. Univ.; Algem. Konst- en Letterb.* 1845. D. I. bl. 51.

[Wijtze van Beyma]

BEYMA (WIJTZE VAN), een zoon van Alef van Beyma, woonde als Zeekapitein op de *Westergo*, een schip van 56 stukken, de verschillende zeeslagen van den tweeden Engelschen oorlog, 1665-1667, bij; nam ook deel aan den togt naar Chattam, en was bij de voorhoede onder Bankert die den 7 Julij het eerst de rivier opzeilde. In 1670 werd hem het bevel over het schip *de Staten*, van 72 stukken, toevertrouwd, waarmede hij de onderscheidene zeegevechten van den derden Engelschen oorlog, in 1672-1674, bijwoonde. Misschien is hij de zelfde, die in 1696 onder de vloot van van Zijl in de Noordzee, het bevel voerde over het schip Amelia, van 58 stukken. Met anderen gaf hij aan Evert Napjus, Predikant te Harlingen, eenen bijbel met zilveren beslag en hoeken ten geschenke, uit dankbaarheid voor diens zorgvuldige ambtsbediening tijdens hij in het begin der achttiende eeuw op de vloot diende.

Zie Brandt *Leven van de Ruiter*, bl. 470, 509, 573, 587, 594, 599, 685, 713 en 828, uit familiepapieren aangevuld.

[Julius van Beyma]

BEYMA (JULIUS VAN), een zoon van Coert van Beyma, geboren 28 Januarij 1654, was in 1670 Kapitein bij de Infanterie van den Staat, waarbij hij in 1686 als Kolonel het bevel over een Regiment bekwam. In 1690 werd hij kommandeur van Emden.

Zijn portret is aanwezig bij Mevrouw de Wed. van Julius Matthijs van Beyma thoe Kingma te Leeuwarden.

Uit familiepapieren bijeengebragt.

[Coert Lambertus van Beyma]

BEYMA (COERT LAMBERTUS VAN) THOE KINGMA een zoon van Julius Matthijs van Beyma en van Fokel Helena van Burmania, geboren te Harlingen, den 5den Februarij 1753, oefende zich te Franeker in de regtsgeleerdheid onder Bavius Voorda en Hermannus Cannegieter, en vervolgens te Leiden onder Lodewijk Caspar Valckenaer en Dionysius Godefridus van der Keessel, en werd in 1781 Meester in de regten en later Secretaris van West-Dongeradeel. Van toen af had hij een aanmerkelijk deel in de aangelegenheden van het gewest zijner geboorte. Zoo maakte hij reeds in 1783 deel van de aanzienlijke bezending uit Friesland naar 's Gravenhage gezonden ten einde eene vermindering in het aandeel van dat gewest tot de algemeene lasten van het bondgenootschap te weeg te brengen, en was een der sterkste voorstanders om het in onbruik geraakte Regerings reglement van 1748, als gunstig voor de volksvrijheid, weder hersteld te zien. De zaak der Patriotten ijverig toegedaan, stond hij die met woord en pen ten dienste, en maakte tevens in 1787 deel van het Defensiewezen van den Staat en der Stad Franeker. Diensvolgens achtte hij het raadzaam, toen in September van dat jaar zijne partij het onderspit delfde, naar St. Omer in Frankrijk te wijken, waar hij door Lodewijk XVI benoemd werd tot Commissaris-Generaal over alle de Nederlandsche vlugtelingen.

In 1795 in het Vaderland teruggekeerd, werd hij door zijne landgenooten in het gewestelijk bestuur geroepen en kort daarna ter Nationale Vergadering afgevaardigd, waar men zijne kunde zoo zeer op prijs wist te stellen, dat hij zich tot onderscheidene commissiën benoemd zag, zoo als in 1796 tot lid der commissie tot het verkiezen van personen ter vervaardiging der wetboeken; in het volgende jaar tot eene bezending naar Kampen; in Januarij 1798 werd hij echter door de revolutionnairen in hechtenis genomen, omda hij de eenheid van Staat niet genoeg voorstond, doch ten gevolge der omwenteling van 12 Junij van dat zelfde jaar weder in vrijheid gesteld. In Julij daaraanvolgende werd hij Advokaat-Fiskaal der middelen te water in het departement Friesland te Harlingen, welken post hij waarnam tot in 1806, wanneer hij, als niet onder een Vorst willende dienen, voor alle betrekkingen bedankte en stil te Dronrijp ging wonen, waar hij den 7 September 1820 overleed. Hij was in 1780 gehuwd met Aukje van Poutsma, bij wie hij, onder anderen, verwekte Julius Matthijs van Beyma thoe Kingma, die volgt.

Zijn portret komt voor in *de Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XIII. bl. 106.

Hij schreef:

Tractatus de Grietmannis, Fran. 1781.

Apologie of verantwoording.; St. Omer 1792.

Zie *Tegenw. Staat van Friesland*, D. II. St. I. bl. 207. *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. VII. bl. 101, D. X. bl. 292, D. XIII. bl. 107, 109-131, 149, 155, 189, D. XIV. bl. 189, D. XIX. bl. 12, 13, 45, 57-62, 90, 124, 151, D. XXII. bl. 40 en 41, D. XXIX. bl. 24, D. XXXV. bl. 37, 131 en 375, D XXXVII. bl. 127, 180, 198, 204, 270, 272, 304, D. XXXVIII. bl. 18, 46, 51, 78, 79, 95, 128, 145-173 en 184, D. XXXIX. bl. 30, 40, 57, 62, 94, 110, 112, 114, D. XL. bl. 188; C. van der Aa, *Gesch. van den Oorlog*, 1793-1801. D. V. bl. 293, 294, 404-406, en 425; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 588, die hem echter abusivelijk Karel Lambert van Beyma noemt; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. XII. bl. 215.

[Eduard Marius van Beyma]

BEYMA (EDUARD MARIUS VAN), een broeder van den voorgaande, geboren te Harlingen den 6 Junij 1755, was in 1786 Lid van de Gedeputeerde Staten van Friesland, en mede een voorstander om het in onbruik geraakte Regerings-reglement van 1748 weder hersteld te zien. Bij de omwenteling van 1787 buiten betrekking geraakt, was hij in 1795 Lid van het Commité revolutionair der provincie Friesland. Hij werd in 1798 naar de Nationale Vergadering afgevaardigd, doch, in 1799 tot Lid van het vertegenwoordigend ligchaam benoemd en op de herhaalde aanschrijving om zitting te nemen zulks weigerende, werd hij, in naam des Bataafschen volks, voor den tijd van vijf jaren van het stemregt en de voordeelen daaraan verbouden vervallen verklaard. Desniettegenstaande werd hij in 1801 nevens anderen gelastigd tot het ontwerpen van een plan tot regeling van het Departementaal bestuur van Friesland. - Voorts werd hij in 1803 tot Secretaris van de Rekenkamer van Friesland aangesteld.

In 1816 tot Grietman van Franekeradeel benoemd, bleef hij in die betrekking werkzaam tot hij den 6 Augustus 1825 op Kingmastate, onder Sweins, overleed. Hij was nimmer gehuwd geweest en vermaakte bij uitersten wil zijn huis te Franeker (Dekama-huis) aan de grietenij tot een regthuis.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge* op Wagenaar, D. XIII. bl. 107, 148, 149, D. XXIX. bl. 17, D. XXXV. bl. 342, 343, D. XXXVII. bl. 127, D. XXXIX. bl. 207, 268, D. XL. bl. 82, 108, 200, D. XLI. bl. 54, D. XLII. 15, 21, D. XLIV. bl. 150; Baerdt van Sminia, *Naaml. van Grietm. van* 1816-1851, bl. 22.

[Julius Matthijs van Beyma]

BEYMA (JULIUS MATTHIJS VAN) THOE KINGMA, een zoon van Coert Lambertus van Beyma en van Aukje van Poutsma, geboren te Ternaard den 25sten September 1781, werd den 29sten Junij 1806 Ontvanger der Konvooijen en Licenten, onbeschrevene middelen, turf, klein zegel- en enregistrement te Workum, welken post hij tot in 1819 waarnam. Later was hij Vrederegter van het kanton Hindeloopen, Lid van den Raad der stad Workum en namens haar in 1824 Lid der Staten-vergadering te Leeuwarden. In het volgende jaar werd hij tot Grietman van Franekeradeel benoemd en was Lid der Provinciale Staten. Hij was in 1827 mede oprigter en eerste Voorzitter van het Friesch genootschap voor Oudheid-,

Taal- en Geschiedkunde en bleef zulks eenige jaren. Bij besluit van 20 April 1842 erkende Koning Willem II hem als te behooren tot den Nederlandschen adelstand met het predikaat van Jonkheer. Hij overleed den 14den September 1847 op Kingma-State te Sweins en liet bij zijne echtgenoote Agatha Wilhelmina van Voss, vier nog in leven zijnde zonen na, zijnde: Jonkheer Mr. Coert Lambert van Beyma thoe Kingma, Burgemeester van Lemsterland; Jonkheer Mr. Sybrand Willem Hendrik Adriaan van Beyma thoe Kingma, Lid van de Arrondissements-regtbank te Leeuwarden en van den Stedelijken Raad aldaar; Jonkheer Mr. Frederik Hessel van Beyma thoe Kingma, Burgemeester van Aengwirden en Prokureur te Heerenveen en Jonkheer Ulbo Jetse Heerma van Beyma thoe Kingma, Burgemeester van Franekeradeel.

Zie Baerdt van Sminia, *Naaml. van Grietm. van* 1816-1851, bl. 22 en 23; uit familiepapieren aangevuld.

[Pieter Bezemer]

BEZEMER (PIETER), Luitenant ter zee, geboren den 30sten October 1747 te Schiedam, was eerst Kapitein ter koopvaardij en bepaalde zich naderhand meer tot de Walvischvangst op Groenland, werwaarts hij een twintigtal reizen deed, meest als Kommandeur. Na de omwenteling van het jaar 1795 trad hij den 3 Junij van dat jaar in dienst van de Bataafsche Republiek, als Luitenant ter zee. Kort daarop bekwam hij het bevel over 's Lands korvet of sloep *de Havik* van 18 stukken, behoorende tot het eskader onder den Schout bij Nacht Engelbertus Lucas, bestemd naar de Kaap de Goede Hoop, ten einde deze Kolonie van de Engelschen te hernemen. Algemeen weet men dat dit eskader den 16den Augustus 1796 in de Saldana-baai zonder slag of stoot aan de Engelschen werd overgegeven. Minder algemeen bekend is echter het edel, rondborstig en kordaat gedrag van Bezemer, bij die gelegenheid, gehouden. Hij toch en de Luitenant Barbier waren de eenigen, die zich tegen het besluit van den aan boord van het vlaggenschip gehouden krijgsraad, betrekkelijk de overgaaf van het eskader aankantten en er op aandrongen, om voor de eer der vlag den strijd te wagen. Van zijne krijgsgevangenschap teruggekeerd en door den Hoogen Zeekrijgsraad vrijgesproken, werd hij benoemd tot Bevelhebber van 's Lands brigantijn de *Maasnimph*, van 16 stukken en 75 koppen, waarmede hij gelast werd, het inkomen van de Maas tegen den vijand te beschermen. Den geheelen Zomer van het jaar 1800 had hij rustig en ongemoeid bij Zeeburg gelegen, toen onverwacht, op den 18den Augustus, in het holle van den nacht met eene deinzige en donkere lucht en doodelijke stilte, *de Maasnimph* door eene Engelsche barkas en twee sloepen, te zamen 120 of 130 man sterk aangetast werd, waarvan de eerste zich tegen het achterschip, en de beide laatste ter wederzijden plaatsten. De bemanning, op geen gevaar bedacht en uit haren slaap plotseling gewekt, vliegt naar het dek, en aan haar hoofd de kloeke Bezemer.

Terstond trachtten de Britten het Bataafsche schip te enteren en zich daarvan meester te maken; maar de hoogte der boorden en de dapperheid des volks, dat zich voornamelijk met het uit de hand werpen van zesponder kanonkogels verdedigt, want het gebruik van het geschut was onmogelijk, beletten zulks. Omtrent een half uur houdt dezen ongelijken strijd aan, en nu herinnert B e z e m e r zich, dat eenige ijzeren ballast op het dek ligt. Met reuzenkrachten begiftigd, neemt hij, geheel blootgesteld aan het vijandelijke vuur, eene bijkans ongelooflijke hoeveelheid van dien ballast op en slingert dien met geweld in de barkas, waardoor zulk een vreesselijk misbaar, gekerm en verwarring ontstaan, dat de Britten, als verplet door zooveel kracht en onverschrokkenheid, ijlings de vlugt nemen, zonder dat de *Maasnimph* meer dan het verlies van een man te betreuren had. Teregt verwierf dit kloek bedrijf de goedkeuring van het Hoog Bewind en werd de manschap daarvoor beloond.

Toen de Bataafsche flotille, bestemd om met de Fransche vereenigd eene landing in Engeland te beproeven, zich te Vlissingen formeerde, onder de bevelen van den Vice-Admiraal V e r H e u l l, erlangde B e z e m e r het bevel over een dier vaartuigen en woonde, gedurende de onderscheidene overtogten naar de havens van Ostende, Duinkerken en Ambleteuse de gevechten met de Engelsche kruisers bij.

In het jaar 1804 werd hij tot den rang van Eersten Luitenant ter zee bevorderd, welke toenmaals gelijk stond met die van Majoor bij het leger. Sedert dien tijd verliet hij de dienst en leefde buiten betrekking tot aan zijn dood den 19den October 1823.

Menschlievendheid, gulhartigheid en braafheid, gepaard aan onverschrokken moed en dapperheid, waren de schoonste hoedanigheden, die onzen B e z e m e r kenschetste en zich bij hem met regt Christelijke vroomheid en nederigheid op eene uitstekende wijze vereenigden. Niet minder roem verwierf hij zich door zijne buitengewone ligchaamskrachten, welke hem tot eenen hoogen ouderdom bijbleven en waarvan schier aan het ongeloofelijke grenzende proeven verhaald worden.

Zie Mr. J.C. d e J o n g e, *Geschied. van het Nederl. Zeewezen*, D. VI. St. II. bl. 443 en 444; K.J.R. v a n H a r d e r w i j k, *Beroemde en verm. Personen te Schiedam geboren;* medegedeeld in het *Jaarboekje voor de stad en het Kanton Sohiedam*, 1852, bl. 16 en volg. uit partikuliere berigten aangevuld.

[Jan Bezoet]

BEZOET (JAN). Zie BESOET (JAN).

[Cornelis Bezuijen]

BEZUIJEN (CORNELIS) vertrok in het laatst der zeventiende eeuw als Derde Stuurman op een Oost-Indisch Compagnieschip, naar Batavia, en bragt het door zijne buitengewone ervarenheid in de rekenkunde zoo ver, dat hij in 1708 tot Directeur van Suratte benoemd en in 1710 als Gezant aan den Grooten Mogol S j a k A a l e m B h a d o e r gezonden werd. Deze laatste post mogt hij

echter niet lang waarnemen, daar hij reeds den 18den October van dat jaar ten grave daalde.

Zie V a l e n t i j n , *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. IV. bl. 280 en 303.

[Alexander Biaeus]

BIAEUS (ALEXANDER). Zie BIE (ALEXANDER DE).

[T.S. Bianchi]

BIANCHI (T.S.) geboren te Amsterdam, in 1767, was een leerling van den Antwerpschen Schilder J.F. B e s c h e y en behaalde bij het Teekengenootschap: *Kunst zij ons Doel*, onderscheidene prijzen. Men heeft van hem vele welgelijkende portretten en fraaije gezelschapstukjes.

Zijne beeldtenis komt voor in het *Studie-prentwerk* van J.E. M a r c u s .

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n , *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 136 en 137.

[Willem Bibaut]

BIBAUT (WILLEM), kwam omtrent het jaar 1484 te Thielt, in Vlaanderen, ter wereld. Zijne ouders die rijk bemiddeld waren, zonden hem, zoodra hij negen jaren had bereikt naar Leuven om te studeren. Doordien hij een verwonderlijk goed geheugen en een doordringend verstand had, maakte hij groote vorderingen; begaf zich nog zeer jong zijnde naar Gent, en werd bij een aanzienlijk Heer geplaatst, wiens kinderen hij onderwees, terwijl hij door zijn bezadigd gedrag en vlijt diens achting verwierf. Hij had een schoon vooruitzigt, om door de gunst van zijnen voorstander fortuin te maken, toen een ongeval hem aan alle die vrolijke verwachtingen deed vaarwel zeggen. Op zekeren dag namelijk, dat hij bezig was om onderwijs te geven, sloeg de bliksem in het vertrek, alwaar hij zich bevond, verwondde eenige kinderen en verschrikte hem dermate, dat hij de gelofte deed Karthuizer Monnik te zullen worden, indien het Opperwezen zijn leven spaarde B i b a u t , het gevaar outkomen zijnde, volbragt zijne belofte in een Karthuizer-klooster bij Gent, vervolgens werd hij uit aanmerking van zijne verdiensten en bekwaamheid Prior in het klooster te Geertruidenberg, en vervolgens in 1521 tot Generaal van zijn Orde aangesteld; welke belangrijke bediening hij omtrent dertien jaren had waargenomen, toen hij den 14den April 1535 overleed.

B i b a u t heeft in druk gegeven:

Sermones et Orationes capitulares ad Tiratres, *de Vitae spiritualis profectu Erf.* 1539, van hetwelke nog onderscheidene andere drukken zijn, waarvan de beste is die van Antwerpen, bij J a c . M e u r s i u s , 1564 in 4°.

Ook heeft men van hem, mede in het Latijn, eenige *Epigrammata* en andere verzen.

Zie K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* H e r m a n s , *Conspect. Onom. Liter.* pag. 4 et 5.

[Mr. Isaac Gerard Biben]

BIBEN (Mr. ISAAC GERARD), geboren te Amsterdam, den 2den September 1794, werd, na genoegzame voorbereiding op de Latijnsche scholen, kweekeling der doorluchtige school in zijne vaderstad, met oogmerk om zich aan de studie der Godgeleerdheid te wijden; doch, in den jare 1815, bepaalde zijne keuze zich tot de Regtsgeleerde loopbaan. Hiervoor verzamelde hij zich met loffelijke vlijt, de noodige kundigheden, eerst op de genoemde Doorluchtige school, daarna op de Hoogeschool te Leiden, waar hij, in het jaar 1819, naar verdienste, den graad van Doctor in de beide Regten verkreeg, na de verdediging van zijn Akademisch proefschrift: *Over de wettige Hypotheek van Onmondigen en zulke wien het beheer hunner goederen ontzegd is*[1]. Nog dat zelfde jaar, zette hij zich, als Advokaat, in zijne geboortestad neder, en bleef in die betrekking, omstreeks 13 jaren, met grooten lof van kunde, eerlijkheid en menschenliefde, werkzaam.

In dat jaar 1832, werd hij tot Lid der Regtbank van eersten aanleg benoemd, en verwierf zich in dien post, waarvan hij de pligten met ijver en gemoedelijkheid vervulde, de hoogachting van zijne ambtgenooten en allen, die verder met hem, in die hoedanigheid, in eenige aanraking kwamen. Ook in andere betrekkingen, waartoe hij, om zijne bekwaamheid en deugden, geroepen werd, of die zijne menschenliefde hem gebood op zich te nemen, betoonde hij zich een nuttig en verdienstelijk burger. Zoo werd hij, bij de oprigting van het echt Christelijk Genootschap tot Zedelijke verbetering der Gevangenen, tot medebestuurder daarvan gekozen. Ook liet hij zich niet ongaarne tot Curator der Stads-armenscholen en tot Regent der beide Gasthuizen benoemen, en nam, in deze betrekkingen, meestal den werkzamen post van Secretaris waar. De tijd, die hem van ambts- en andere bezigheden overschoot, besteedde hij schier geheel aan de voortzetting zijner studiën, vooral in het vak der Regtsgeleerdheid. Slechts weinige vruchten nogthans zien daarvan het licht, onder welke, door uitvoerigheid en belangrijkheid, bovenal uitmunt zijne

Bijdrage tot de Geschiedenis van het Oud Nederlandsche Zeeregt, welke in het 3de Deel der *Bijdragen tot de Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, door de Hoogleeraren, den Texen van Hall, uitgegeven gevonden wordt. Dit geschrift mag niet slechts eene uitnemende proeve van grondige geschiedvorsching, maar tevens van zuiveren en keurigen stijl heeten. Geen wonder dus dat de *Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde* te Leiden in 1829 hem haar Lidmaatschap aanbood. Doch zijne steeds zwakke gezondheid was niet bestand tegen de kwalen, niet zelden aan eene sterke inspanning van hoofd en een zittend leven verbonden, zijn zenuwgestel werd door de gevolgen daarvan hevig aange-

(1) *Dissertatio inauguralis de legali pupillorum et corum, quibus bonis interdictum est, Hypotheca.* L.B. 1819.

tast, de vermogens van zijnen anders helderen geest deerlijk verzwakt. Na eenige maanden in een zeer treurigen toestand verkeerd te hebben, bezweek hij eindelijk den 24sten December 1838, en zonk in het graf ter neder, tot groote droefheid van allen, die hem in zijne waarde, als mensch en geleerde, gekend en die hem, ten nutte van het Vaderland, de menschheid en de wetenschappen, een langer leven hadden toegewenscht.

Hij is nimmer gehuwd geweest.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1829, D. I. bl. 424, waar bij echter abusivelijk M.G. B i b e n genoemd wordt; *Handel. der Jaarl. Verg. der Maats. van Nederl. Lett. te Leid.*, voor 1839, bl. 30-33.

[Abraham Biben]

BIBEN (ABRAHAM), geboren te Leiden den 16den Februarij 1798, waar zijn vader W i l l e m B i b e n koopman was. Zijne moeder was F e m m e t j e M u n n i k. Na zich aan de Hoogeschool in zijne geboortestad in de Godgeleerdheid te hebben geoefend, werd hij in 1821 Predikant te Brandwijk en Gijbeland, waar hij naauwelijks was of hij ontving nog dat zelfde jaar een beroep naar Noordwijk aan Zee, dat hij echter meende niet te moeten aannemen. In 1823 evenwel volgde hij eene roepstem naar de Nieuwe Tonge, waar hij verbleef tot in 1828, toen hij, na in dat zelfde jaar voor eene beroeping naar Sprang bedankt te hebben, naar Edam vertrok, waar hij werkzaam bleef, tot zijn Heer hem den 26sten November 1849 naar betere gewesten verplaatste.

B i b e n was een zeer werkzaam mensch, waarvan hij blijken gaf door de schriften, tot wier bewerking hij, onder het getrouw waarnemen van zijne ambtsbezigheden, nog de tijd wist uit te woekeren. Daar onder zijn de volgende vier door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* met goud bekroond:

Zondagsboek voor de Huisgezinnen der mingeoefende Christenen. Amst. 1835.

Het dorp aan Zee, *of het heilzame van Godsbeschikking in het verbergen der Toekomst*. Amst.

Wenken voor Ouders uit den minvermogenden stand, *ter regeling van de Godsdienstige en Zedelijke Opvoeding hunner kinderen*. Amst.

Tafereelen uit het Leven van Dienstbaren. Leid. 1846.

Voorts bestaan mede van zijnen hand:

De Heer van Meerwijk en zijne zonen of het Verderfelijke der Sterke dranken, *in voorbeelden aangetoond en door bewijzen gestaafd*. Amst. 1839.

Oud-Hollands deugd in hare waardij geschetst en ter beoefening aangeprezen, *of zet de tering naar de nering*, *eene eeuwige les voor alle standen der Maatschappij*. Edam. 1839.

Bovendien heeft hij nog in het licht gezonden:

De Vruchten eener goede Opvoeding, uit het Hoogduitsch.

Handwijzer op den Kruisweg des levens, uit het Hoogduitsch.

Kunst om Kinderen te bederven, uit het Hoogduitsch.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1833, D. II. bl. 297, 1836, D. II. bl. 301, 1845, D. II. bl. 114; B r i n k m a n , *Alphab. Naaml. van Nederd. Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

[Boel Bicker]

BICKER (BOEL), JAKOBSZ. treft men in het jaar 1481 aan op de naamlijst van Schepen der stad Amsterdam, welke waardigheid hij ook in 1490 bekleedde. In 1495 en 1497 vindt men hem gemeld als Burgemeester en hij was een der Raden even als K l a a s B i c k e r J a c o b s z . (vermoedelijk zijn broeder) een der aanzienlijke Poorters, in de vergadering, welke op den 22sten December 1498, door Burgemeesteren van Amsterdam belegd was in de Gasthuiskerk, en aan wie door hen werd voorgehouden, het privilegie van Hertog W i l l e m van 1405, over de vrije vaart van en naar de stad, en gevraagd, hoe Raad en Poorterij het begrepen? Waarop als uit eenen mond werd geantwoord, dat elk en een iegelijk de vrijheid had, om door het Marsdiep of Vlie te mogen varen; met schepen en goederen naar Amsterdam komen, en weder van daar terugkeeren, zonder aan lijf of goed bekommerd te mogen worden.

Zie K o k , *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 554, C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 92.

[Pieter Bicker]

BICKER (PIETER), een aanzienlijk burger en Brouwer te Amsterdam, werd verdacht gehouden, dat hij deel had gehad aan eene der aanslagen, die in 1575 op de stad ondernomen werden. Men vindt aangeteekend, dat hij in den Zomer van dat jaar, met verlof van Burgemeesteren eene reis naar Friesland gedaan hebbende, en te Hoorn en Enkhuizen geweest zijnde, lijden moest dat hem ingevolge een besluit van de Vroedschap, buiten eenige vorm van regtsgeding, de stad ontzegd werd; het leed echter niet lang of men liet hem wederom binnen, mits hij, ten overstaan van Burgemeesteren, eenen eed van getrouwheid deed, waarbij ook verklaard werd, dat hij den ouden Roomsch Katholijken Godsdienst onderhouden en den Koning gehoorzaam zijn zou.

Zie C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 93.

[Laurens Bicker]

BICKER (LAURENS) Koopman te Amsterdam, waarschijnlijk van het zelfde geslacht als de beide voorgaande, rustte in 1598 twee schepen, *de Gulden Werelt* en *de Silveren Werelt* uit, waarmede hij den 4den Augustus 1598 uit Amsterdam vertrok en naar Guinea en Rio de la Plata stevende, waar hij handel dreef, op vrij geleide en brieven van zekerheid hem door den Raad des Konings van Spanje aldaar verleend, omdat deze zag, dat hij den inwoneren aldaar aangenaam was en met geweld den koophandel niet kon verbieden. B i c k e r en de zijnen gingen diensvolgens onbeschroomd uit hunne schepen in de stad, en als zij nu geen achterdocht koesterden, werden zij gevangen genomen, de schepen overvallen, het volk onthalsd en B i c k e r zelf naar Lissabon opgezonden, om aldaar verbrand te worden, doch gelukkig werd het schip waarop hij overgebragt werd, door de onzen genomen en hij alzoo in Junij 1600 behouden in het vaderland gebragt.

In het laatst van dat jaar werd hij met Gerard de Rooi, met vier schepen, uit Zeeland naar Indië en voorts in gezantschap naar Atsijn gezonden, waar zij den Koning zochten te bewegen, om een gezantschap met hen naar Nederland te zenden, ten einde zich te overtuigen dat de Nederlanders niet, zoo als de Portugezen voorgaven, een hoop zeeschuimers, maar een volk waren, vermaard om hunne trouw en rijkdommen en met niemand in oorlog dan met Spanje. De Koning nam dezen voorslag aan en zond twee Gezanten met hen herwaarts. Op de terugreis bij het eiland St. Helena veroverden zij eene rijke Portugeesche kraak, met paarlen en andere kostbare waren geladen. Het volk van dit schip omtrent 400 man sterk, terwijl de Zeeuwsche schepen slechts 136 koppen telden, werd aan de kust van Brazilië aan land gezet en het vaartuig met eene lading van wel anderhalf millioen guldens waarde, den 20sten Junij 1602, in Zeeland opgebragt.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXVI. bl. 43 en 44; van Meeteren, *Nederl. Hist.*, D. VIII. bl. 133-135; van Reyd, *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 412 en 413; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 841 en 842; Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indie*, D. I. a 183; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 139 en 145; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 60 en 342.

[Andries Bicker]

BICKER (ANDRIES) Heer van Engelenburg, geboren te Amsterdam, een zoon van Gerrit Bicker, die een der eerste voortzetters van de vaart op Oost- en West-Indiën was, en van Alyd Loen, gezegd Boelens, werd in 1614 Commissaris in 1616 Raad, in 1620 Schepen en in 1627 Burgemeester in zijne geboortestad. Weinig tijds na zijne aanstelling, als Schepen en Raad betoonde hij reeds zijne wijsheid en gematigdheid door de vervolgingen jegens de Remonstranten te helpen verminderen, bij de regtspleging over de uitgave van den *Palamedes* door Vondel, en bij de verdediging van het gedrag der Amsterdamsche Regering, tegen den Leeraar Smout[1].

In 1627 bekleedde hij met Rochus van den Honaard, Raadsheer in den Hoogen Raad, Simon van Beaumont, wegens Zeeland zitting hebbende ter algemeene Staatsvergaderinge, en Gijshert, Heer van Boetselaar, wegens Utrecht afgevaardigd tot de zelfde vergadering, een buitengewoon gezantschap naar het Noorden, ten einde nieuwe overeenkomsten wegens den Oosterschen handel, welke gedurende den Oorlog aanmerkelijk helemmerd werd, te sluiten met de Koningen van Zweden en Polen; tevens moesten zij den vrede tusschen de twee Koningen zoeken te bemiddelen.

Bij de plegtige inhaling van Maria de Medicis, in 1636, verwelkomde hij die Vorstin bij het inkomen der stad uit naam

(1) Zie *Hoofts brieven N^o^*. 50.

der Regering. In 1638 werd hij nog eens benoemd in bezending naar Polen, dan daar men aan hem nu alleen den rang van Commissaris wilde geven en hij te voren Ambassadeur was geweest, zoo bedankte hij. In 1643 werd hij nevens Jakob de Witt, Oud-Burgemeester van Dordrecht en Cornelis van Stavenisse, Raadpensionaris van Zeeland, naar Zweden in gezantschap gezonden, ten einde den vrede tusschen dat Rijk en Denemarken te bemiddelen. Bij deze bezendingen kweet hij zich loffelijk even als bij binnenlandsch bestuur hier te lande.

Hij wilde den Staat na het sluiten van den vrede te Munster, de voordeelen des Vredes doen erlangen, en werkte derhalven met velen, om den drukkenden last van een kostbaar leger te doen ophouden; van hier de tegenwerking van den wil van Willem II Prins van Oranje, bekend zijn de gevolgen van dien tegenstand, gelijk ook de pogingen van dezen Vorst. Toen deze zijn hoofd stootte voor Amsterdam, was het ontslag van Andries Bicker en diens broeder Cornelis Bicker Heer van Swieten uit alle posten van bewind, eene der voorwaarden van het verdrag, waarmede deze onderneming eindigde.

Zij behielden echter niet alleen de achting van vrienden, maar de betoonde edelmoedigheid, om alle eerambten ten nutte van het algemeen, gereedelijk af te staan, maakte hun groot in het oog van hunne vijanden. De Prins zelf staafde hunnen goeden naam. Pligtmatig was tevens de verklaring der Stadsregering bij hun ontslag: ‘dat zij zeer affectueuselijk bedankt werden voor hare gunstige verklaaring ten beste van 't Gemeente Bestuur gedaan, met belofte van deze gunste aan haare E. persoonen, familie en de nakomelingen, bij alle gelegenheden van wege de Gemeente te erkennen.’

Niets nam echter beter alle zweem van verdenking weg, dan de verklaring, die de zelfde Raad, kort na het overlijden van Willem II ter Staatsvergadering inleverde.

Bicker leefde niet lang na de herstelling. Hij stierf in 1652, bij zijne echtgenoote Catharina Ganzeneb Tengnagel zes kinderen nalatende, onder deze was Gerrit Bicker zijnen vader bijzonder waardig, en opvolger van den beroemden Pieter Corneliszoon Hooft, als Drost van Muiden. Menigvuldig zijn de verzen en geschriften ter eere van Andries Bicker.

Zijne beeldtenis komt voor in Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 50; ook op de eerste plaat van de *Inhaling van Maria de Medicis*, door Nolpe; staande hij daar als Collonel tusschen het Hek.

Zie Brandt en Centen, *Histor. van Enkhuizen*, D. II. bl. 131 en 144; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. II. bl. 233, 949-955, 955, 993 en 194, D. III. bl. 2, 110, 447, 448 en 591; Samson, *Hist. de Guill.*, III. Tom. I. pag. 114-117; Wicquefort, *Hist. des prov. Unies.*, Tom. I. pag. 189-196; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 343; *Leven van Willem II*, *Prins van Oranje*,

bl. 672-674; le Clerc, *Geschied. der Vereen. Nederl.*, D. III. bl. 52, 62 en 93; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 50, 65, 213, en 382, D. XII. bl. 105, 127 *en* 128, Kok, *Amsteld. Jaarb.*, D. II. bl. 290, 333, en 336; de zelfde, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 553, 555-558; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 88-92; Scheltema, *Staatk. Nedert.*, D. I. bl. 105-107; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 172-174; Bilderdijk, *Geschied des Vaderl.;* D. IX. bl. 21, 33, 244; van Sypesteyn, en de Bordes, *de Verd. van Nederl. in* 1672 en 1673, D. II. bl. 74, 75 en 96.

[Cornelis Bicker]

BICKER (CORNELIS) Heer van Swieten een broeder van den voorgaande, mede geboren te Amsterdam, werd in 1620 Commissaris, in 1628 Schepen en in 1646 Burgemeester zijner geboortestad. Ten tijde van den bekenden aanslag van Prins Willem II tegen Amsterdam, op 30 Julij 1656, voorzittend Burgemeester, ontving hij van den Hamburger Postbode het eerste berigt wegens den aantogt der krijgslieden, gaf hiervan kennis aan den Raad, en beraamde met hulp van Johan Huydekooper, Heer van Maarseveen, zulke middelen van verdediging, waardoor de stad behouden werd. Hij getroostte zich de afzetting uit alle posten zoowel als zijn broeder; na den dood van Willem II hersteld, diende hij den Staat en de Stad met gelijke getrouwheid, hield zijnen roem staande, en daalde in 1655 ten grave.

Hij was gehuwd met Aartje Witzen en had bij haar rijf kinderen. Zijn afbeeldsel komt voor bij Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. 128.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. III. bl. 448 en 449; Samson, *Hist. de Guillaume* III; Tom. I. pag. 107, 114-117; Brandt en Centen, *Histor. van Enkhuizen*, D. II. bl. 131 en 144; Montanus en Verwey, *Het Leven van Willem III*, D. I. bl. 25; Wiequefort, *l'Hist. des Prov. Unies*, Tom. 1. pag. 189-196; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 343; *Leven van Willem II Prins van Oranje*, bl. 641-674; le Clerc, *Geschied. der Vereen. Nederl*, D. III. bl. 46-52; 62 en 93; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 96, 97, 105, 128 en 193; Kok, *Amsteld. Jaarb.*, D. II. bl. 330, 331 en 333-336; dezelfde, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 553; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 92 en 93; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 107 en 108; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, bl. 172-174; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 17, 21, 33 en 244.

[Lambertus Bicker]

BICKER (LAMBERTUS) vestigde zich, na volbragte studie in de Geneeskunde, als Geneesheer te Rotterdam, waar hij de algemeene achting genoot en zich in eene belangrijke praktijk mogt verheugen. Dan hij vergenoegde zich niet om door zijne kunde alleen de stad zijner inwoning ten dienste te staan, maar maakte zich ook jegens het geheele Vaderland verdienstelijk; want zoo door voorbeelden na plaats gehad hebbende overstroomingen als door Natuurkundige kennis, voorziende, dat de ongemakken, eerst uit den schrik van het vlugten voor den vloed, uit koude, vochtigheid, gebrek en

verdriet, vervolgens uit het drinken van bedorven water, de uitdampingen van rottige stoffen, de vochtige uitwasemingen der bovenkomende landerijen, bijzonder bij groote en langdurige zomerhitte, zware en gevaarlijke of slepende ziekten zouden veroorzaken, en dat daardoor de ellende moest vergroot worden, vervaardigde hij na de overstrooming van 1784 een stukje, getiteld:

Raadgevingen voor de bewoonders van Overstroomde Landen en voor andere Landlieden om hun tegen Voor- en Najaarsziekten, *Rot- Galkoortzen en Roodenloop te behoeden en er zich van te geneezen*. Dit geschrift, in de dagbladen opgenomen, en door eene commissie van de Oeconomischen tak der Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, bij duizenden verspreid, was onder Gods zegen van een bijzonder nut, daar men heeft opgemerkt, dat er na gezegde overstrooming veel minder ziekten, dan te verwachten waren, ontstaan zijn en weinige menschen aan de gevolgen van die overstrooming overleden zijn.

B i c k e r was bovendien de eerste, die na de omwenteling van 1795 de nuttigheid en noodzakelijkheid betoogde om een *Commité van Algemeene Gezondheid of Geneeskundige Staatsregeling* in ons Land aan te stellen.

Nog was hij schrijver van de volgende werkjes:

Verhandeling over het Zog der Vrouwen. Leid. 1764. 8°.

Vertoog van de voornaamste redenen welke de Ingezetenen van ons Land tot hiertoe van de Inenting der Kinderpokjes wederhouden hebben. Rott. 1777. 8°.

Aanmerkingen op het werkje van B. Tersier, *de behandeling der ingeënte op de natuurlijke Kinderpokjes toegepast*. Sneek. 1798. 8°.

Ook schreef hij in 1785 bij het Provinciaal Utrechts genootschap *Over de* toen zoo veelvuldige *Zenuwziekten*.

Hij liet kinderen na, van welke zijn oudste dochter, H e r m i n a C h r i s t i n a B i c k e r later gehuwd geweest met J.C.J. L a r e g n e r e N e v e n en overleden den 22sten April 1792, eens toen haar vader, door het schichtig worden van de paarden voor een rijtuig, waarin hij zat, in de Schie gestort was, en als eene levenlooze drenkeling werd opgehaald, door hare ontblootten boezem tegen zijne borst te houden de levensgeesten weder bij hem opwekte.

Haar schaduwbeeld komt voor in L o o s j e s , *Hollandsch Arkadia*, bl. 280.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. IX. bl. 176 en 177, D. XXX. bl. 35-37, D. XXXVII. bl. 73; L o o s j e s , *Hollands Arkadia*, bl. 194 en 195; v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. 606; de J o n g , *Alphabet. Naaml. van Boeken*.

[Jan Bernd Bicker Hz.]

BICKER Hz. (JAN BERND), geboren te Amsterdam, in 1748, volgens anderen in 1746, werd in 1760 student aan de Hoogeschool te Utrecht, welke hij in 1766 verliet, na den 14den Julij

van dat jaar tot Mr. in de Regten te zijn bevorderd. Nu zich als Advokaat in zijne geboortestad gevestigd hebbende, werd hij vervolgens Raad in de Vroedschap aldaar en zag zich van toen af, in onderscheidene belangrijke aangelegenheden gebruiken, zoo woonde hij, als Raad in de Vroedschap, de aanzienlijke zamenkomst van Regenten uit onderscheidene gewesten bij, welke in het najaar van 1783 te Amsterdam gehouden werd, ten einde over 's Lands zaken te raadplegen; was in 1784 in de commissie ter Directie van de bij het departement des Oeconomischen Taks te Amsterdam ingezamelde gelden ten behoeve van de ongelukkig gewordene door de watervloed van dat jaar. In 1786 werd hij nevens Martinus van Toulon, wegens Holland benoemd tot de beschikking van het verdedigingswezen van den Staat, en was Ontvanger en Bestuurder van het Vaderlandsche fonds ter bevordering van de gewigtigste belangen des Nederlandschen volks. Na de omwenteling van 1787 was hij een der gene die op uitdrukkelijk verlangen van de Prinses van Oranje ontzet moest worden van alle posten van regering en bewind. Hij achtte het zelfs voorzigtig het land te ruimen en begaf zich met eene paspoort van den Hertog van Brunswijk naar Brussel.

Na de omwenteling van 1795 weder in zijn Vaderland teruggekomen werd hij in 1796 Lid en kort daarna Voorzitter der Nationale vergadering. Bij de omwenteling van Januarij 1798 werd hij als Lid der Commissie tot de Buitenlandsche Zaken in hechtenis genomen en eerst naar Wijk bij Duurstede doch later naar Leeuwarden vervoerd. Na de tegenomwenteling in Julij van dat jaar weder op vrije voeten gesteld, werd hij in 1801 tot Nationaal Prokureur of Sijndicus bij het Nationaal Geregtshof aangesteld. Als Lid van het Staatsbewind met G. Brantsen en M. van der Goes naar Brussel afgevaardigd om den Eersten Consul der Fransche Republiek bij diens komst aldaar te begroeten, werd hij in het volgende jaar door dien Consul tot Lid van het legioen van eer benoemd.

Zijne beeldtenis komt voor in de *Vaderl. Geschied. ten vervolge op* Wagenaar, D. XI. bl. 164.

Zie voorts dat werk, D. VI. bl. 374, D. IX. bl. 167, D. XI. bl. 158, 164, 257 en 311, D. XVII. bl. 258 en 259. D. XXI. bl. 7 en 20, D. XXII. bl. 212, D. XXXIV. bl. 407, D. XXXV. bl. 83, 84, 113, 138, 234 en 251, XXXVI. bl. 106. 184 en 275. D. XXXVII. bl. 189 en 301, D. XXXVIII. bl. 258 en 299, D. XXXIX. bl. 115 en 177, D. XLIV. bl. 148 en 256, D. XLV. bl. 220, D. XLVI. bl. 18; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1723-1803, D. V. bl. 38-100.

[Lambert Bidloo]

BIDLOO (LAMBERT), zoon van Govert Bidloo en Maria Felzers, geboren te Amsterdam den 30 Augustus 1633, was een beroemd Apotheker in zijne Vaderstad en een zeer geleerd man die zich onder de Nederlandsche dichters van zijnen tijd eenen naam gemaakt heeft, hoewel zijne poezij zeer middelmatig, stijf, gewrongen en somwijlen duister is. Hij overleed den 11den Julij 1724

en liet een zoon na Nicolaas Bidloo, die lijf-arts van Czar Peter I en Opziener van het Hospitaal te Moskou geweest is.

Men heeft van hem in het licht:

Gedagten over het schoon Zaisoen des jaars, 1718. daarachter *Liefde der Ouderen tot hunne Kinderen boven de menschelijke reden*. Amst. 1719 en 1720. 4°.

Hymnus Prosodiacus, *Lofzang op het verheerlijkt Zaisoen der jaren* 1722 *en* 1723. Amst. 1724. 4°.

Mennôs kerk in en uit Babel, *of Aanvang*, *voortgang en redding van de Verwarring der Vlaamsche Doopsgezinden*, *vergeleken met de Vijftigjarige gevankenis en dood der Israëliten. Onbepaalde verdraagzaamheid der Verwoesting der Doopsgezinden*. 1701. 8°.

Ongebondene Licentie, *de Grondslag der Rhijnsburgsche Verdraagzaamheid aan Cornelis van Hoek*. Amst. 8°.

De Re herbaria. Leyd. 1709. 12°.

Pan Poëticon Batavum, *of Kabinet waarin de afbeeldingen van voorname Nederlandsche Dichteren*, *verzamelt en konstig geschildert door Arnolt van Halen*, *onder uitbreiding en aanmerking over de Hollandsche Rijmkonst*, *geopent*. Amst. 1720. 4°.

Verwoesting des Joodschen Volks, *aanvangends met den afval der tien stammen onder Jerobeam*, *en eindigen met dezen tegenwoordigen tijd*. Amst. 1725. 3 dn. 4°.

Bidloo heeft ook uit het Italiaansch van den Jesuit Bartholt overgezet:

Een geletterd man verdedigt en verbetert. Amst. 1722. 8°.

Zijn *Op- en Ondergang van Athene* in rijm is nimmer gedrukt geworden.

Zijn portret is in zwarte kunst vervaardigd, door van Halen, ook in het koper gegraveerd door Johannes Houbraken.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* van Abkonde en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl. Woordenb;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.*; *Biogr. Nation.*, Tom. 1. pag. 80; *Biogr. Univers*.

[Govard of Godefried Bidloo]

BIDLOO (GOVARD of GODEFRIED), een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 12den Maart 1649, legde zich, na zijn eerste letteroefeningen verrigt te hebben, met veel ijver op de studie der Genees- Ontleed- en Heelkunde toe, met dien uitslag, dat hij daarin tot Doctor werd bevorderd. Nu vestigde hij zich in zijne geboortestad, tot hij in 1688 tot Lector in de Ontleed- en Heelkunde te 's Gravenhage werd beroepen, zich hier de gunst des Prinsen van Oranje hebbende weten te verwerven, die kort daarna den vermaarden togt naar Engeland ondernam, werd hem in het jaar 1690 het Oppertoezigt over alle de militaire Hospitalen hier te lande opgedragen; en twee jaren later vertrouwde hem Koning

Willem insgelijks, het toezigt over de hospitalen voor het Engelsche krijgsvolk toe. In 1694 werd hij tot gewoon Hoogleeraar der Genees- en Ontleedkunde te Leiden beroepen, welken post hij aanvaardde met eene redevoering *Over de Oudheid der ontleedkunde*[1]. In October 1701 tot Lijfarts van Koning Willem aangesteld, begaf hij zich in die hoedanigheid naar Londen, doch deed niet veel dienst, doordien die Vorst in Maart des volgenden jaars in zijne armen overleed. Bidloo had den Koning in zijne laatste ziekte nog bijgestaan, doch begaf zich, na 's Konings afsterven, weder naar Holland, alwaar hij zijnen post van Hoogleeraar op nieuw aanvaardde, dien hij met veel vlijt en gestadige werkzaamheid in het studeren, en mede in het bereiden van Ontleedkundige voorwerpen waarnam.

Hij hield zich onder anderen bezig met het onderzoek van het weefsel der zenuwen, voornamelijk met het doel, om het in zijne tijd door velen verdedigde gevoelen van het bestaan der *Spiritus Animales* en hunne omloop door de zenuwen te wederleggen. Vooral heeft hij echter de Geneeskundigen van zijnen leeftijd door de uitgave van zijnen voor die dagen uitmuntenden *Anatomischen Atlas* aan zich verpligt.

Bidloo overleed te Leiden den 30sten Maart 1713. Hij was gehuwd met Hendrina Kiskes, en heeft een zoon nagelaten, even als zijn vader Goverd Bidloo genoemd, die Advokaat en Fiskaal van den Hoogen Krijgsraad geweest is.

Bidloo was een geleerd man, en doorkundig in velerlei takken van wetenschap; daarbij was hij de eerste Ontleedkundige van zijnen tijd, almede was hij een beoefenaar van de Latijnsche en Nederduitsche Dichtkunde. ‘Zijne dichtstukken dragen echter meer blijken van diepe geleerdheid en koele redeningen, dan van een vlug vernuft, levendige verbeelding en stoute gedachten. Zijne verzen zijn wel niet plat of laag, maar droog en zonder ziel of leven. Hij heeft ook een goed getal tooneelstukken bearheid, waarvan sommigen op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond zijn, en waaronder zijn Treurspel, *Karel Erfprins van Spanje*, zich het langst staande gehouden heeft[2].’ Dat hij onvermoeid werkzaam is geweest, getuigen de menigvuldige schriften die hij heeft nagelaten, als daar zijn:

Droom ter Bruyloft van J. Vorsterman. 1675. fol.

Anatomia humani Corporis in CXV Tabulis per G. de Lairesse ad vivum delineatis demonstrata, *veterum recentiorumque inventis explicata*, *plurimisque hactenus non detectis illustrata*. Amst. 1684. gr. lolio, welk werk, het eerste, dat met zulke groote, en schoone ontleedkundige platen voorzien

(1) *Oratio de antiquitate Anatomes*, Leyd. 1694.
(2) Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I. bl. 294.

is, met de naauwkeurigste zorgvuldigheid is gegraveerd. Naderhand ook in het Nederduitsch vertaald, werd het in 1735 te Utrecht gedrukt onder den titel van

Anatomie of Ontleeding van 's Menschen ligchaam. met pl. fol.

Guilielmus Cowper, *Criminis Litterarii citatus*, *coram Tribunali nobiliss. ampliss. Societatis Britano-Regiae*. Leyd. 1690. 4°.

Komst van zijn Majesteit Willem III in Holland. 's Hage. 1691. met pl. fol.

Amsterdamsche Maagt. Haarl. 4°.

Oratio in funere Pauli Hermani Med. Dr. Leidae. 1695.

Vindiciae quarundam Delineationum Anatomicarum contra ineptias Animadversiones Fr. Ruyschii Praelect. Anat. Chirurg. et Botan. Leydae. 1697. 4°., waarin hij den Hoogleeraar R u y s c h beantwoordt, die in zijne Anatomische Brieven, onderscheidene der beschrijvingen berispt had, welke B i d l o o dertien jaren te voren in zijn groote werk had gegeven.

Brief aan Antony Leeuwenhoek, *over de Diertjes*, *welke men somtijds in de levers der Schapen en sommige Beesten vindt*. Delft 1698. 4°.

Verhaal der laatste ziekte en overlijden van Willem III Koning van Groot-Brittanje, enz. Leyd. 1702. 8°.

Exercitationum Anatomico-Chirurgicarum Decades duae. Leyd. 1708. 4°., zijnde geleerde verhandelingen waarin de schrijver geen leerstelligen toon voert, en indien het hem somtijds al gebeurd, om zekere gemeene gevoelens te wederleggen, zooals hij voorbeeld de bestaanbaarheid der dierlijke geesten, zulks met zulk eene groote mate van ingetogenheid en zedigheid, doet, dat men blijkbaar bespeurt, dat hij eer zoekt te onderrigten dan tegen te spreken.

Jesus Leeraar. Leyd. 1711. 4°.

Koning Salomon Prediker. 1712. 4°.

Brieven der gemartelde Apostelen. Amst. 1712. 4°.

De Oculis et visu variorum animalium observationes physico anatomicae. L.B. 1715. 4°.

Poezij. Leyd. 1719. 4°.

Tooneelpoezij. Leyd. 1719. 2 dl. 4°.

Het afbeeldsel van B i d l o o gaat in prent uit, behalve in de *Effigies* van P. v a n d e r A a, door F. B l e i j s w y k gesneden, grooter voor zijn werk over de ontleedkunst geplaatst, door A b r a h a m B l o t e l i n g.

Zie v a n L o o n, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 418, en 519; L u i s c i u s, *Algem. Hist. Woordenb.;* v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g, *Naamr. van Nederl. Boek.;* K o k, *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* N i e u w e n h u i s, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* v a n K a m p e n, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 64; C o l l o t d'E s c u r y, *Holland's Roem*, D. I. A. bl. 249 en 250; *Biogr. Nation.*; S i e g e n b e e k, *Geschied. der Leids. Hooges.*,

D. I. bl. 251, D. II. bl. 112, T en B bl. 161 en 162; *Biogr. Univ.;* Blaupot Ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*, *Zeel.*, *Utr. en Geld.*, D. I. bl. 298 en 299; van der Boon, *over de Ontleedk. van den Mensch.*, bl. 102, 119, 120, 137, 190, 200 en 255.

[Andries Pieterszoon Bie]

BIE (ANDRIES PIETERSZOON), BEY of DE BIE, woonde te Dordrecht en behoorde tot de Watergeuzen. Hij spande met andere bannelingen zamen, om koopvaardijschepen weg te nemen, en was mede handdadig aan het nemen van eenige schepen en het plunderen van het marktschip van Antwerpen op 's Hertogenbosch, op de Zeeuwsche stroomen in November 1570 en werd door Alva den 14den Januarij 1571 gebannen. Ook moet hij bij het veroveren van Brielle tegenwoordig zijn geweest, doch daar hij een ondergeschikte rang schijnt bekleed te hebben, vindt men hem daarbij niet met name genoemd.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 839; Marcus, *Sent. van Alva*, bl. 24 en 245; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 150 en 151.

[Joris of Georgius de Bie]

BIE (JORIS of GEORGIUS DE) werd in 1586, in plaats van den onwaardigen Jakob Reingaud, die een vreemdeling was, tot Thesaurier-Generaal aangesteld; vervolgens werd hij in 't jaar 1597 gebruikt, om de Staten van Zeeland ten ernstigste aan te manen, tot het opbrengen van hunne quota in de ordinaris consenten, die tot de kosten van een veldleger, en de beloofde hulp aan den Koning van Frankrijk vereischt werden. In al zijne daden en handelingen, toonde de Bie een man van beproefde vaderlandsliefde en onomkoopbare eerlijkheid te zijn, en die zich grootelijks bij zijne landgenooten heeft verdienstelijk gemaakt, zijnde dit het loffelijk getuigenis hetwelk de Geschiedschrijvers als uit éénen mond van hem geven; ook was zijne onkreukbare trouw oorzaak, dat hij in 1607, gedurende de onderhandelingen met den lozen, door den Koning van Spanje tot vredehandeling afgezonden, Neijen niet eens in verdenking kwam.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXIV. bl. 328, (26); Hooft, *Nederl. Hist.*, St. II. bl. 204; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 183, D. IX. bl. 273; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VII. bl. 124 en 125.

[Marcus de Bie]

BIE (MARCUS DE), Kunstschilder, uit een aanzienlijk geslacht gesproten, had tot meester den beroemden Jakob van der Does, die in het schilderen van schapen uitmuntte. De Bie streefde hem in den beginne op dat edel kunstspoor rustig na, en zou hem denkelijk ingehaald hebben, zoo niet eene ijdele verwaandheid of misschien jeugdige losheid, hem het beoefenen der schilderkunst had doen vaarwel zeggen, om die met de krijgsdienst te verwisselen, verkiezende liever als Vaandrig het land te dienen, dan zich verder aan de kunst toe te wijden. Men getuigde van hem dat

hij geheel en al de zwier van zijn meesters edel kunstpenseel had; ja dat hij de beesten zoo vast en fraai naar het leven teekende, als deze. Ook zegde hij met het aanvaarden van de Krijgsdienst, de kunst, tot wier beoefening hij geboren scheen, niet ten eenenmale vaarwel; want er zijn van hem vier boekjes in het licht verschenen die hij naar de teekeningen van Potter heeft geëtst. In het jaar 1664 werd hij als lid van het genootschap der Haagsche Kunstschilders opgeteekend.

Zie van Gool, *Nederl. Schild.*, D. I. bl. 67 en 68; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Alexander de Bie]

BIE (ALEXANDER DE), ook ALEXANDER BIAEUS, werd in het begin van 1653 door Burgemeesteren van Amsterdam toegestaan, om, hoewel hij een ambteloos persoon was, voor niet in het Athenaeum openbare lessen in de Mathesis te geven, terwijl zij den Curatoren de magt gaven om te bepalen, of hij dit bij afwisseling nu in het Nederduitsch dan in het Latijn zou doen. Bij het geven dezer lessen uitstekende blijken van kunde hebbende gegeven, werd hem in 1614 door Burgemeesteren een geschenk voor de reeds bewezene diensten aangeboden en van toen af den titel van Hoogleeraar met een jaargeld toegekend. In 1659 werd, uit aanmerking van zijne verdiensten in het onderwijzen van jonge lieden, zijne wedde verhoogd en hij tegelijkertijd vermoedelijk tot gewoon Hoogleeraar benoemd, daar hij vroeger slechts buitengewoon zal geweest zijn. Later schijnt hij ook de Redeneerkunde, de Wijsbegeerte, de Sterrekunde en Zeevaartkunde te hebben onderwezen, zoo als hij nog in 1690 deed. Hij moet evenwel vóór 1700 overleden zijn.

Zie Commelin, *Beschrijv. van Amsterd.*, bl. 648; van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memor.*, pag. 121 et 122.

[Biel]

BIEL, de zoon van eenen burger te Utrecht', diende in den oorlog tegen Spanje, als Kapitein onder Graaf Lodewijk van Nassan en was Bevelhebber op het kasteel te Kerpen, niet ver van Keulen, toen dit den 7den Januarij 1579 door Octavio Gonzaga en Mondragon met acht duizend man werd aangevallena Niettegenstaande een gedeelte van zijn garnizoen op eenen togt uit was en hij dus niet meer dan vijf en veertig man bij zich had, antwoordde Biel toen de Spanjaarden het kasteel opeischten, dat hij niets voor hen had dan kruid en lood. Hierop werden twaalf stukken geschut voor het kasteel gebragt; dit den geheelen dag sterk beschoten en den volgenden dag, hoewel Biel en de zijnen zich dapper verdedigden, stormenderhand ingenomen. Zeven en dertig der bezettelingen werden rug aan rug gebonden en aan boomen opgehangen, doch de overigen met Biel in de poort van het kasteel.

Misschien was Kapitein Biel die in 1629 als Ingenieur in het beleg van 's Hertogenbosch diende wel een zoon van hem.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.*, D. XIII. bl. 25 (84); v a n M e t e r e n , D. III. bl. 230 en 231; *Geschiedk. Aanteek. over het jaar* 1629, bl. 135.

[Johan Biel]

BIEL (JOHAN), mogelijk wel een zoon van den voorgaande, was in het jaar 1618 Sijndicus der stad Nijmegen, toen Prins M a u r i t s zich in Januarij van dat jaar naar die stad begaf, vergezeld van den Kanselier, twee Raden en eenen Rekenmeester van Gelderland nevens den Rigter van Veluwenzoom, en aldaar de Regering naar zijn zin veranderde, er diegenen uitlatende, welke tegen het houden van eene Nationale Synode te Dordrecht waren. Alle de ontslagen Regenten werden daarna op hun verzoek bij den Prins ontbouden, wien zij, bij monde van B i e l , voorhielden, dat de tegenwoordige wijze van handelen streed tegen de privilegiën, doch de Stadhouder zulks ontkennende, protesteerde B i e l uit naam der ontslagen Regenten tegen het gene er geschied was, zich daarvan beroepende op de Algemeene Staten; de Prins vond echter niet geraden, hun protest te aanvaarden, en de zaak bleef zoo als hij ze geschikt had.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 197 en 198; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Waarschijnelijk eigenlijk Tiennes Heer van Bienques Bienques]

BIENQUES (waarschijnelijk eigenlijk TIENNES Heer VAN BIENQUES) was een teekenaar van het Verbond der Edelen, dien A l v a , buiten 's Konings landen deed achterhalen, en te Brussel, zonder pleitgeding en buiten alle orde van regten, op eene smadelijke wijze ter dood brengen.

Zie T e W a t e r , *Hist. van het Verb. der Edelen*, D. II. bl. 210, D. III. b. 475.

[Cornelis Pietersz. Biens]

BIENS (CORNELIS PIETERSZ.), die in de eerste helft der zeventiende eeuw te Enkhuizen woonde, waar hij in 1624 onder de Diakenen der Hervormde gemeente voorkomt; in 1639 Ouderling dier gemeente was, en in 1643 nog leefde, heeft zich als Nederduitsch Dichter bekend gemaakt door de volgende werken:

Profytelyck cabinet voor den Christelycke jongelingh. Enckh. 1623. 4°., tweede druk 1642. 4°. met pl.

Tragedie van Pyramis en Thisbe, Enckh. 1623, 1640 en 1642. 4°.

Handtboecxken der Christelycke Gedichten, *Sinnenbeelden ende Licdekens tot troost ende vermaeck der Gelooviger zielen*, *mitsgaders een houwelycxvereeringh ende gheluck-wensch aen den getrouden tot vermaeck der bruyloften*, *allen deuchtlievende Jongelieden toegeeygent*, 2de druk. Hoorn. 1635. 12°.

't Stichtelyck Cabinet met den Aenwas van 't selve, *begrypende den Landman*, *Steeman ofte Borger ende den Zeeman*. Ench. 1640. kl. 8°.

Aendachtige en Vrolycke Rymen. Ench. 1644. 4°.

B i e n s gaf zijn treurspel uit onder de spreuk: *Aensiet den Tyt*,

anders schijnt hij tot zinspreuk te hebben genomen de half Latijnsche, half Fransche toespeling op de letters van zijnen naam: *Congreges Perdurables Biens*, (d.i. verzamelt duurzame schatten), waarop hij dan liet volgen: *Car là où est votre tresor là aussi sera votre coeur* Matt. VI (want waar uw schat is daar zal ook uw hart zijn. Matt. VI).

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. der Nederd. Dichters; Algem. Konst- en Letterb.* 1843, D. I. bl. 342 in de noot; *Catalogus van de Bibliotheek der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 238, D. I. b. bl. 61.

[D.T. de Bienville]

BIENVILLE (D.T. DE), een Franschman van geboorte, was aanvankelijk Geneesheer te Rotterdam, daarna te 's Gravenhage, waar hij omstreeks 1780 overleden is, na te hebben in het licht gezonden:

Le Pour et le contre de l'inoculation de la petite verole. 1770.

Le Nymphomanie. Amst. 1771. 8°.

Recherches sur la petite verole. 1772.

Traité des erreurs populaires sur la santé. 1775. 8°. Van hetwelk eene Nederduitsche vertaling in het licht kwam onder den titel:

Verhandeling over de gewone Dwalingen de gezondheid betreffende. Utr. 1780. 8°.

Zie M e i j e r s , *Cons. Lex.; Biogr. Univers*.

[Abraham Dirksz. Bierens]

BIERENS (ABRAHAM DIRKSZ.), in het laatst der zestiende en het begin der zeventiende eeuw Leeraar bij de Vlaamsche Doopsgezinden te Amsterdam, welke gemeente hij 28 jaren door leer en wandel stichtte, teekende in 1626, mede uit naam van zijne gemeente de *Belijdenis des geloofs*, *die door de Vereenigde Vlaamsche*, *Vriesche en Hoogduitsche Doopsgezinde gemeenten in Holland aan de Staten is overgeleverd*, en was mede opsteller van het:

Olijf-takje of schriftuurelijke aanwijzingen enz. Amst. 1629.

Nog bestaat van hem een *formulier ter bevestiging der Leeraars*, geplaatst achter de gezangen destijds bij de Doopsgezinden in gebruik.

Hij overleed te Dordrecht, waar hij dikwijls de dienst waarnam, op den Predikstoel, in den ouderdom van 55 jaren.

Hij was zeer vredelievend, steeds werkzaam om twisten weg te nemen en het welzijn zijner gezindte te hevorderen zoo was hij tegenwoordig bij de vredehandeling, gehouden te Amsterdam in 1630 tusschen de Vlaamsche, Hoogduitsche en Friesche gemeenten en hij teekende mede de belijdenis, welke daar werd opgemaakt, en toen er in 1632 in de Doopsgezinde gemeente te Dordrecht geschillen ontstaan waren droeg hij veel bij om die te vereffenen.

Zie B l a u p o t t e n C a t e , *Geschied. der Doopsgez. in Holl. Zeel. Utr. en Geld.*, D. I. bl. 289 en 325.

[Johannes Bierman]

BIERMAN (JOHANNES), afkomstig van Deventer, was Predikant te Kervenheim in het Kleefsche. Toen hij in 1704 gereed stond om, die gemeente verlatende, het Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid te Herborn te aanvaarden, werd hem door de Geldersche Hoogeschool het doctoraat in de Godgeleerdheid eershalve aangeboden. Hij werd in het jaar 1709 van Herborn, als Predikant en Hoogleeraar in de Godgeleerdheid naar Middelburg beroepen waar hij den 22 Julij 1721 overleed.

De volgende werken zijn door hem in het licht gezonden:

Over de Prophetie van Hosea, Utrecht 1702. 4°.

Uitgelezen kerkredenen, Utr. 1711. 8°.

Oefening tot Gebeden, Utr. 8°.

Over de Prophetie van Habakuk, Utr. 1713. 4°.

Heilige keurstoffen, Utr. 1714. 8°.

Over de Prophetie van Zacharia, Utr. 1715. 4°.

Heilige mengelstoffen, Utr. 1716. 4°.

Heerlijkheid des Euangeliums boven de wet, 8°.

Kort begrip van de Leere der waarheit, Amst. 1723. 8°.

Over de brieven aan de Corintheren, Amst. 1725. 2 dl. 8°.

Mozes en Christus, Amst. 1735. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Schotel, *Kerkel. Dord.* D. II. bl. 66; Bouman, *Geschied. van de Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 195.

[Engelbert Bierman]

BIERMAN (ENGELBERT) werd den 8sten December 1788 te Erwitte in Duitschland geboren. In zijne kindschheid werd hem zijn vader door den dood ontnomen. Veel aanleg en lust tot de muziek betoonende genoot hij eerst onderwijs daarin van zijnen ouderen broeder, en later bij eenen muziekmeester in Paderborn. Achttien jaar oud zijnde, verliet hij zijn vaderland en begaf zich als muziekant in dienst bij een Hollandsch militair muziekkorps, maakte vervolgens den veldtogt naar Rusland mede, en moest met velen den moeijelijken krijgstogt met eene achttien-maandsche gevangenschap te Witebsk boeten, waar hij daarenboven door eene hevige ziekte aan zijne legerstede gekluisterd, maar door eene voorbeeldige verzorging van eenige getrouwe krijgsmakkers aan den dood ontrukt werd. Na den val van Napoleon keerde hij terug, en vestigde zich in 1814 met er woon in Deventer, waar hij door zijne uitmuntende muzikale bekwaamheden, veel belangstelling verwekte, en door het geven van concerten en muziekonderwijs, waarbij hij zich steeds door vlijt, geduld, volharding en belangeloosheid kenmerkte, weldra een goed bestaan vond. Bierman bespeelde de fluit meesterlijk, maar was tevens een virtuoos op de fagot. De behoefte gevoelende om zich de kennis van nog andere instrumenten eigen te maken, legde hij zich ook op het piano-forte-spel toe, en bragt het daarin mede, zonder hulp van anderen, zoo ver, dat hij, zonder zelf een groot speler te zijn, eene behoorlijke opleiding daarin aan zijne leerlingen geven kon. Ook in den zang beproefde

hij dit, en onder diegenen, welke hij eenige tijd onder zijne kweelingen telde, was de Contralt-zangeres Mejufvrouw A d e l a i d e W e i n t h a l. Hij was voor het muzikaal onderwijs in Deventer hoogst nuttig en daarom werd zijne dood, die den 27sten Maart 1850 plaats had, door allen diep betreurd.

Zie *Caecilia*, *Muzikaal Tijdschrift voor Nederl.* 8e jaargang bl. 15.

[Belin Biese]

BIESE (BELIN) werd door den Landvoogd A l v a in 1567 aangesteld, tot lid van den nieuw opgerigten Raad der Beroerten, voor welken alles, wat eenige betrekking tot de voorgaande bewegingen had, gebragt en afgedaan moest worden.

Zie W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 151; C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*

[Christiaan Janszoon van Bieseling]

BIESELING (CHRISTIAAN JANSZOON VAN). Zie BIEZELINGEN (CHRISTIAAN JANSZ. VAN).

[Lambert Biesman]

BIESMAN (LAMBERT) bevond zich als Opper-Kommies aan boord van een der schepen welke onder O l i v i e r v a n N o o r d, den 13 September 1598, het Goereesche gat uitzeilde om eenen togt naar Indië te ondernemen. Toen v a n N o o r d den Vice-Admiraal, J a c o b C l a e s z. v a n I l p e n d a m, wegens verzet tegen des Admiraals bevelen, volgens vonnis van den krijgsraad, had doen aan wal zetten, werd B i e s m a n tot Kapitein op het jagt *de Hoop* aangesteld. Eindelijk, met v a n N o o r d alleen gebleven, streed hij den 14 December 1600 voor Manilla, de hoofdstad der Philippynsche eilanden, onder dien zeevoogd, tegen twee Spaansche schepen, waarvan het eene alleen meer dan driemaal zooveel manschappen aan boord had, als zij er op beide schepen te zamen telde. Hoewel v a n N o o r d het grootste der beide schepen deed zinken, schijnt B i e s m a n door het andere te zijn genomen, althans men heeft later niets meer van hem noch van zijn schip vernomen.

Zie *Wonderlijke Voyagie* van O l i v i e r v a n N o o r d in B e n n e t en v a n W i j k *Nederlandsche zeereizen*, D. V. bl. 34 en 74; V a l e n t y n, *Oud en Nieuw Oost-Indië* D. I. bl. 178.

[Christoffel Biesman]

BIESMAN (CHRISTOFFEL), een zoon van J a c o b B i e s m a n, Burgemeester te Nijmegen, en J o b k e v a n M e k e r e n werd in die stad geboren in 1557; en was aan al wat te Nijmegen in aanzien stond en tot den deftigen burgerstand behoorde, vermaagschapt. Hierdoor kwam hij vroegtijdig in de regering, en wist zijne raadsvrienden door verstandig beleid en minzame vriendelijkheid, zoodanig op zijne zijde te trekken en vertrouwen in te boezemen, dat het voornaamste bewind der zaken door hem bestuurd werd. Hij was een boezemvriend van O l d e n b a r n e v e l d, hield vertrouwelijke briefwisseling met hem, en werd door dezen in de gewigtigste zaken gebruikt; ook wist hij de regering en gemeente zooveel

eerbied en achting voor dien grijzen Staatsman in te boezemen, dat zij, ofschoon er een besluit genomen was, om geen andere

dan een inboorling van Gelderland tot Ontvanger der Licenten toe te laten, echter den door hun Hoog Mogenden in dien post aangestelden v a n d e n B r o e k goedkeurden, enkel omdat hij aan O l d e n b a r n e v e l d vermaagschapt was.

In 1615 werd B i e s m a n naar Leeuwarden gezonden tot handhaving van de regering aldaar. Hij had met de meeste Regenten en vele andere aanzienlijke burgers in Nijmegen de zijde der Remonstranten gekozen, en verzette zich met groote vrijmoedigheid tegen het houden van eene Nationale Synode. Geene beloften noch dreigementen in staat zijnde, om hen van besluit te doen veranderen, werd Prins M a u r i t s over dezen wederstand gramstorig, en besloot de Regering zelf te gaan veranderen, dit ging echter in den beginne niet zeer vlot; want M a u r i t s , bij mangel van andere dienstige voorwerpen, op nieuw vier der aanhangelingen van B i e s m a n aangesteld hebbende, weigerden dezen volstrekt om die posten aan te nemen; zeggende: ‘dat indien er misdaan ware, zij alle even veel schuld hadden.’ Dit had ten gevolge dat de Prins geen kans ziende, om het op eene andere wijze te dwingen, den Preceptor der latijnsche school en den steenhouwer S i n g e n d o n k als Raden aanstelde; de afgedankten deden wel een protest van al hetgeen er gebeurd was, doch het hielp weinig, en de zaak viel naar het genoegen van den Prins uit. B i e s m a n bleef zoolang in de Vergadering der Staten-Generaal als hij maar eenigzins kon, en scheidde vandaar met waardigheid. Hij behield echter de liefde zijner vrienden en het ontzag zijner vijanden, zooals later bleek toen bij een ontstaan oproer door zijne achtbaarheid stilde.

Hij overleed in 1626 en was gehuwd aan G r a d a U w e n s ; de beroemde G e r a r d N o o d t , was de zoon van eene zijner dochters

Zie B r a n d t , *Hist. der Reform.* D. II. bl. 634 en 636; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 91, 175, 195 en 199; *Bijvoegsels en Aanm.* op W a g e n a a r , D. X. bl. 76 en 77; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.*

[Hendrik van Biesten]

BIESTEN (HENDRIK VAN), Orateur in het klooster der Minderbroeders te Amsterdam, waar hij even als alle R.K. Geestelijken dier stad, den 26 Mei 1578 werd uitgeleid, is de schrijver van een zonderling dichtstuk, met het opschrift:

Liedehen op het jaer 1572, *als Hollandt af-viel alleenlyck van de Vorsten van den Coningh gesonden*, *uytghenomen Amsterdam alleen. Ghemaecht door Broer Hendr van Biesten*, *wijlen Orateur in het convent van de Minre-broeders binnen Amsterdam*.

Op de weys: *van den Slagh van Munster*.
Ofte: *Het voer een Buys al uyt Schiedam*.
Ofte: *Te Maey*, *als alle de vogheltjens singen*.

gedrukt achter:

Opcomste der Nederlantsche Beroerten... Dit is nu het seventighste jaer, *Door Eenen Liefhebber des Waerheydts en der zielen Saligheydt*, Munster 1642. 8°, en mede voorkomende bij L e L o n g , *Reformatie van Amsterdam* bl. 541-543.

Zie K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. III. bl. 878-879; *Algem. Konst. en Letterb. voor* 1834. D. I. bl. 444 en 445, D. II. bl. 223; d e W i n d , *Bibl. der Nederl. Geschied.* D. 591 en 592.

[Christiaan Jansz. van Biezelingen]

BIEZELINGEN (CHRISTIAAN JANSZ. VAN) of VAN BIESELING, geboren te Delft in 1558, was beroemd in het schilderen van portretten, waarvan hij de gelijkenis wonder schoon wist te treffen, ook bezat hij de kunst om zijne kleuren en verwen zoo gepast te temperen, dat men daar weinig zijne weergade in aantrof. Men verhaalt van hem, dat hij, toen W i l l e m I, Prins van O r a n j e , doorschoten was, middel wist te vinden, niettegenstaande het verbod daarvan door de Staten gedaan, hem af te schetsen, hetwelk zoo volkomen geleek, dat het alle de andere beeldtenissen, welke van dien Vorst gemaakt zijn, verre overtrof, en naderhand gevolgd is in het groote stuk door H e n d r i k G e r r i t s z . P o t in 1620 vervaardigd, en nog in de voormalige Schepenskamer op het Stadhuis te Delft hangende. Ook heeft hij het portret van B a l t h a s a r G e r a r d s , den moordenaar van dien Vorst, naar het leven afgeteekend, welke teekening later in het bezit is geweest van D a v i d F l u d v a n G i f f e n , Predikant te Dordrecht.

Eens dat hij sommige zijner goede vrienden, die een reis naar Spanje zouden doen, aan boord van het zeilree liggende schip ging bezoeken, om het laatste vaarwel met hen te drinken, liet hij in de vrolijkheid zich, door sterk aanhouden, overreden, om, benevens zijne viouw en twee kinderen, die hem vergezelden, de reis mede naar Spanje te doen. Hier gekomen, geraakte hij te Madrid aan het hof, en is daar gebleven, tot aan het overlijden van zijne vrouw, waarop hij naar Holland terugkeerde, en ten tweedemaal in den echt trad, waarna hij te Middelburg ging wonen, alwaar hij in 1600 overleed.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Nederl. Konsts.* D. I. bl. 122; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Beschr. der Stadt Delft*, bl. 775; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation; Biogr. Univ.;* I m m e r z e e l , *Levens en werken der kunsts*.

[Marcus Antonius Bigato]

BIGATO (MARCUS ANTONIUS), geboren te Thienen in België was eerst Kapelaan te Tilburg; werd in 1654 Pastoor te Diessen, van waar hij in 1663 als Pastoor naar Poppel vertrok, terwijl hij hier stond werd hij tevens tot Landdeken van Hilvarenbeek benoemd.

Hij overleed in het jaar 1695, als Pastoor te Broechem in het bisdom van Antwerpen, en heeft geschreven:

Augustinus humiliatus, *excitans cor ad amorem misericordiae Dei*, *et dulcedinem Gratiae illius*, *qua potens est omnis*

infirmus, *qui sibi per ipsam fit conscius infirmitatis suae*, Lovan. 1664. 12°.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* (A. van Gils) *Kathol. Meyer. Memorieb.* bl. 272 en 273; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.* pag. 20 et 21.

[Bartholomeus van Biggekerke]

BIGGEKERKE (BARTHOLOMEUS VAN) of VAN BEKERKE was zeer in aanzien bij Filips de Goede, Hertog van Bourgondië, wien hij groote diensten bewezen had, doch toen die Vorst in het jaar 1433 in Zeeland kwam, om aldaar gehuldigd te worden, kwamen er zeer vele en bijzonder zware klagten tegen hem in wegens het geweld en den overlast, welke hij die van Walcheren en vooral de Middelburgers had aangedaan. De Hertog deed hem hierop in hechtenis nemen en voor de hooge vierschaar in de Abdij brengen, waar Filips zelve tegenwoordig was om regt te spreken. Deze vroeg nuaan Biggekerke of hij genade begeerde of regt; waarop hij antwoordde, 'ik begeer regt en geen genade.' De Hertog antwoordde hierop, 'u zal regt geschieden,' en deed hem op onze Lieve vrouwe Boodschap-avond in Maart voor de poort der Abdij onthoofden, doch zijn lijk werd gezonden naar zijne heerlijkheid Biggekerke en aldaar in het koor der kerk eerlijk begraven. Kort daarna trokken die van Middelburg op last van Filips uit, en verwoestten het slot te Biggekerke, dat door Heer Bartholomeus bezeten en bewoond was geweest.

Zie Boxhorn, *Croniick van Zeeland* D. II. bl. 204 en 212; Te Water, *het Hoog Adel. Zeel.* bl. 147.

[J.H. Bik]

BIK (J.H.) beoefende de teekenkunst te Amsterdam, toen hij in 1815 werd aangesteld bij de commissie, die van wege het Gouvernement naar Java vertrok en waartoe ook de Hoogleeraar Reinwardt behoorden. Bik werd daarbij hoofdzakelijk aangesteld tot het teekenen van voorwerpen tot de natuurlijke historie behoorende en dat hij daartoe bijzonder berekend was, is gebleken uit onderscheidene teekeningen zoo van dieren, planten en bloemen, als van gezigten op Java en de Kaap de Goede Hoop, van afbeeldingen van Javanen enz.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 375 en 376; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts*.

[Bikker]

BIKKER. Zie BICKER.

[Jan Biland]

BILAND (JAN), een der teekenaars van het verbond der Edelen, was vermoedelijk een zoon van Otto van den Biland en Elisabet Schenk van Nydeggen, en behoorde alzoo tot het aanzienlijke Geldersche geslacht, hetwelk zich naderhand van Bylandt schreef en waarvan ons later eenige leden zullen voorkomen.

Jan Biland overleed kinderloos.

Zie T e W a t e r , *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 210. St. III. bl. 475-477.

[Izaak Bilderdijk]

BILDERDIJK (IZAAK), zoon van Joannes Bilderdijk en Anna Dorothea Ludeke, geboren te Amsterdam in 1720, werd niet voor eenen geleerden stand opgevoed, maar, op de Latijnsche school gezonden, vatte hij eene brandende drift op voor die taal, welke hem zijn geheele leven is bijgebleven, en alle andere indrukken bij hem verdoofde. Ofschoon nog zeer jong onderscheidde hij zich dadelijk door zijne voorderingen, op eene wijze, die een buitengewoon opzien verwekte. Intusschen wilde zijn vader, een eenvoudig vroom man van den ouden tijd, volstrekt niet, dat hij zich daarin volmaken of tot de studiën voorbereiden zou. Diensvolgens werd hij, na de vier eerste klassen, in zeer weinig tijd, te hebben afgeloopen van de Latijnsche school genomen. Door zich thuis te oefenen trachtte hij zich in de taal verder te versterken, en verkreeg, na eenige tijd, de vergunning van zich te Leiden op de geneeskunst toe te leggen. Door zijne geestigheid en levendigheid, gepaard met eene ongemeene vlugheid in het spreken van zeer goed Latijn, verkreeg hij als Student grooten naam van bekwaamheid en kwam in aanzien bij Professoren en Studenten. Bij zijne aanneming als candidaat werd hij toegelaten om met den kap te promoveren, hetgeen in die tijd iets zeer zeldzaams en als eene alles overtreffende onderscheiding bij de geneeskundige faculteit gerekend werd. Hij promoveerde echter slechts openbaar, op de gewone wijze, daar zijne ouders tegen de buitengewone kosten opzagen. Nu vestigde hij zich als Geneesheer in zijne vaderstad, waar hij van velen het vertrouwen genoot, doch door zijne vurige verkleefdheid aan het huis van Oranje, door zijne vrijmoedige gisping van de aristoeratische partij en door de ongegronde gissing dat hij de partij der Doelisten was toegedaan, haalde hij zich niet weinig vijandschap op den hals; hetgeen zijne praktijk zeer deed verminderen. In het jaar 1756 of kort daarna werd hem alzoo door Prinses Anna, weduwe van den Stadhouder Willem IV het ambt van Opziener over de maniantie van 's lands zegel en collectieve middelen over Amsterdam, Amstel- en Goolland opgedragen, aan welks getrouwe waarneming hij tot in gevorderden ouderdom tijd en krachten besteedde, zonder evenwel de geliefkoosde studie der geneeskunde of de liefhebberij der dichtkunst, die hem eigen was, te laten varen. Als dichter onderscheidde hij zich minder door eene hooge vlugt dan door eene zekere oorspronkelijkheid van geest en eene niet alledaagsche gespierdheid van versbouw.

Er bestaan van hem:

Arria en Paetus, trspl. Amst.

Het valsch vooroordeel, *of de Triompherende vrouw* blsp. gev. naar *le Préjugé à la Mode* van Nivelle de la Chaussée, Amst. 1762. 8°.

Tomyris of de dood van Gyrus, trsp. naar het Fransch van Mej. Barbier, Amst 1763. 8°.

Bilderdijk was gehuwd geweest met Sibilla Duyzenddaalders bij wie hij zeven kinderen verwekte, van welke hem drie

zonen overleefden: Willem Bilderdijk, die volgt; Johannes Bilderdijk, overleden 25 October 1788, en Izaak Bilderdijk geboren in 1773, overleden als Rijks-Ambtenaar, den 19 Maart 1851, en eene dochter Izabella Dorothea Bilderdijk, gehuwd met den Heer Wentholt.

De spreuk van Doctor Bilderdijk was: *Rien n'est parfait* (niets is volmaakt).

Zie *Aanh. op het Woordenb. van Kunsten en Wetens. van* G. Nieuwenhuys, D. I. bl. 418 en 419; Witsen Geysbeek *Woordenb. der Nederd. Dichters; Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters*, ten verv. op Witsen Gysbeek, D. I. bl. 129, 130, 137; *Catalogus der Biblioth. der Maatsch van Nederl. Letterk*. D. I. b. bl. 61; Mr. W. Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D: XI. bl. 167-198.

[Willem Bilderdijk]

BILDERDIJK (WILLEM), zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 7den September 1756, gaf van zijne eerste jeugd menigvuldige blijken van zeldzame vlugheid en vatbaarheid, van ongemeene dorst naar kennis en van een gelukkig geheugen. Door eene kwetsing van den voet, dien hij omstreeks zijn zesde jaar bekomen had, en waaraan hij veel doorstond en lang sukkelde, zoodat hij eerst in zijn zestiende jaar eene dragelijke gezondheid verkreeg en geheel zijn leven door eenigzins verminkt bleef, was hij gedurende een groot gedeelte van zijne jeugdige leeftijd aan huis en kamer verbonden, en dus bijna geheel aan eigen nadenken en werkzaamheid overgelaten. Hoe gunstig dit nu, bij zijnen voortreffelijken aanleg, voor hem was, tot bekoming van die veel omvattende kennis, die zich in zijne tallooze schriften ten toon spreidt, zoo moet men hieraan ontegenzeggelijk ook toeschrijven, die wreveligheid en bitsche hekeling, welke hij in zijne werken zoo dikwerf aan den dag legde en die ongezelligheid, welke de zamenleving voor hem minder aangenaam maakte. Uit hoofde van zijne aanhoudende ongesteldheid niet ter school kunnende gaan, werd hij door zijnen vader zelven onderwezen of aan eigen oefening overgelaten. Dit onderwijs en die oefening, bepaalden zich niet enkel tot het lezen, schrijven en rekenen, het Italiaansch boekhouden, de Letterkunde, Geschiedenis, de Grieksche, de Latijnsche en onderscheidene nieuwere talen; maar ook de Redeneer-, de Bovennatuur-, de Ontleed-, de Ziektekunde en later ook het Natuurregt werden door den jongen Bilderdijk beoefend. Reeds vroeg legde hij zich op de Dichtkunst toe, zelfs zou hij naar men wil al op vierjarige leeftijd daarvan proeven hebben gegeven, onder anderen zou het vers *Gideon*, dat, later omgewerkt in 1808 het licht zag[1], in 1760 door hem vervaardigd zijn.

Doch het eerst wat van zijne jeugdige Muze algemeen bekend werd, was de in 1768 (dus toen hij nog slechts twaalf jaren telde) gedichte *Beschouwing van vijf tafereelen uit Josephs leven*,

(1) *Najaarsbladen*, D. I. bl 148-150.

welke in 1770, buiten weten van den Dichter, in de *Vaderlandsche Letteroefeningen* werden opgenomen. Zijn een jaar later vervaardigd zangspel: *het Orakel*, is nog in handschrift aanwezig.

In 1776 behaalde Bilderdijk den Gouden Medaille bij het Leidsche Dichtgenootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*, met een dichtstuk getiteld: *De invloed der Dichtkunst op het Staatsbestuur*.

Bij het zelfde Genootschap behaalde hij in het volgende jaar te gelijk den Gouden en den tweeden Zilveren Eerepenning, met een Dichtstuk in drie zangen en eenen Lierzang op de *Ware liefde tot het Vaderland*, terwijl Juliana Cornelia Baronesse de Lannoy, den eersten Zilveren bekwam.

Het boven vermelde ongemak aan den voet, belette Bilderdijk om zijne neiging tot de krijgsdienst op te volgen en daar hij, bij eenen onoverkomelijken afkeer van alle ambten, in geenen deele lust gevoelde om, naar den wensch van zijnen vader, ter eeniger tijd diens ambt te bekleeden, begaf hij zich, na reeds vier jaren als Boekhouder op zijns vaders kantoor te zijn werkzaam geweest, in 1780 naar de Hoogeschool te Leiden, waar hij in de Begtsgeleerdheid Frederik Willem Pestel, Bavius Voorda en Dionysius Godefridus van der Keessel en in de letteren David Ruhnkenius hoorde. Reeds in 1777 had de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden de volgende prijsvraag uitgeschreven: *Hebben de Dichtkunst en Welsprekendheid verband met de Wijsbegeerte? en welk nut brengt dezelve aan de eene en de andere toe?* Deze werd door Bilderdijk met eene zeer uitgewerkte verhandeling beantwoord, die den Gouden Medaille werd waardig gekeurd en waarbij hij in 1783 nog bijlagen voegde, welke met bijval ontvangen en bij de verhandeling gevoegd werden. Dit stuk zou alleen voldoende geweest zijn, om den schrijver eenen hoogen rang onder de beroemdste Letterkundigen aan te wijzen; wanneer men toch het boek leest, weet men niet wat men meer te bewonderen hebbe, of de groote geleerdheid van den schrijver, of de gegrondheid zijner redeneringen of de zuiverheid van zijnen stijl.

Na een tweejarig verblijf aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij zich, met noeste vlijt, in de Regtsgeleerdheid oefende, werd hij in 1782, op het openbaar verdedigen van 105 Theses, tot Meester in de beide regten bevorderden, zette zich vervolgens te 's Gravenhage neder en verkreeg spoedig eenen grooten naam; vooral door het vóór en in 1787 manmoedig verdedigen en vrijpleiten van eenige van oproer beschuldigde aanhangers van het huis van Oranje, zooals onder anderen het geval was met zekere Catharina Mulders, in de wandeling meer bekend onder den naam van Kaat Mossel, welken bijnaam men haar gegeven had, omdat ze te Rotterdam stadskeurvrouw der schelpvisch was. Ook had hij geen gering deel in de zamenspanning, om te verhoeden, dat de leden der Staten van Holland door de dusgenaamde Stadhouderspoort naar

huis reden, en werkte krachtdadig mede, om een der hoofden van dien aanslag, H e s s , uit de voeten te helpen.

Inmiddels was B i l d e r d i j k in 1784 door het huwelijk verbonden aan R e b e c c a C a t h a r i n a W o e s t h o v e n , die hij onder den naam van O d i l d e bezong, onder welken titel hij de aan haar gerigte minnedichten in 1808 in het licht zond, nadat ze reeds in 1796, onder dien van *Oden en Gedichten*, even slordig als zonder regt van kopij, door den Boekhandelaar E l w e waren uitgegeven. Bij het inrukken der Pruissen in Holland, in 1787, vervoegde B i l d e r d i j k , die hoog in achting stond bij den Stadhouder W i l l e m V, zich, op 's Prinsen begeerte, bij den Hertog van Brunswijk in diens leger te Schoonhoven, met het doel, om hem tot Raadsman te strekken ten aanzien van de veelvuldig voorkomende gevallen, waar die Veldoverste op bijzondere regten van personen, steden of dorpen, welke hij zoo veel mogelijk ontzien wilde, ingreep zou kunnen doen. Na zijne komst bij het leger verstrekte B i l d e r d i j k den Hertog, door zijne plaatselijke kennis, tot wegwijzer, en wees hem de bruikbaarheid of onbruikbaarheid der deels natte gronden, de wegen die geschikt waren tot hinderlagen, de bijpaden, en al wat tot de kennis van den grond behoorde, vooraf aan. Aan welke aanwijzing den Hertog dan ook den goeden uitslag van zijnen togt grootelijks toeschreef, zoo als hij dit B i l d e r d i j k op eene parade aan den Overtoom, met eenen handdruk openlijk betuigde, met de woorden: *Tout cela n'est dû qu'à vous*, *Monsieur*. (Dit alles is men aan U alleen verschuldigd.)

Na de omwenteling van 1787 keerde B i l d e r d i j k weder tot zijne praktijk terug. Doch als vurig aanklever van het huis v a n O r a n j e , kon hij in 1795 het niet met zijn geweten overeenbrengen om den toen ook van de praktizijns voor den Hove gevorderden eed, af te leggen, waarbij afzweering en haat van het Stadhouderschap, zoowel als erkenning der zoogenaamde regten van den Mensch gedaan werd. Hij leverde diens volgens een *Adres aan de Vergadering der Provisioneele Representanten van het volk van Holland*, waarin hij zijne zwarigheden tegen het afleggen van dien eed ontvouwde. De geheele vergadering hoorde de lezing van dit stuk met verontwaardiging aan, als volgens haar oordeel opgesteld, in zeer oproerige en ongepaste bewoordingen, en besloot het Commité van Algemeen Welzijn te verzoeken, ‘om op morgen den Procureur-Generaal aan te zeggen, dat hij Mr. W i l l e m B i l d e r d i j k voor zich moest ontbieden, en hem gelasten: binnen den tijd van vier-en-twintig uren 's Gravenhage en binnen den tijd van acht dagen geheel Holland te verlaten, alsmede de Afgevaardigden bij de Algemeene Staten te verzoeken, om een afschrift van dat schandelijk verzoekschrift, zoo als het genoemd werd, ter tafel van Hunne Hoogmogenden te brengen, en het daar genomen besluit mede te deelen, ten einde men in de andere gewesten, tegen zulk een schandelijk en gevaarlijk mensch ook op zijne hoede zou kunnen zijn.’ In andere provinciën, althans in Zeeland, werd

verboden, om aan B i l d e r d i j k schuilplaats te verleenen. Hij begaf zich, met verlies van bijna alle zijne boeken, papieren en geschriften, alleen voorzien van eenig reisgeld, naar Groningen en verzocht van de Municipaliteit dier stad eene pas, om naar Hamburg te reizen. Deze was hem in April uitgereikt, doch te leur gesteld door de schipper die hem moest overvoeren, bleef hij zich daar tot in het begin van Mei onthouden. Nu werd hem door den Stads Advokaat Fiskaal aangezegd, dat, daar thans de weg naar Hamburg open was, het der Regering aangenaam zijn zou, wanneer hij, binnen vier en twintig uren, de stad Groningen en haar regtsgebied ruimde, en zijne reis naar Hamburg of elders, naar goedvinden, voortzette. Weinige dagen later werd, bij een besluit der Representanten des volks van Stad en Lande, op aanschrijving der Algemeene Staten genomen, hem de inwoning in dat gewest volkomen ontzegd. Zoo zag dan de vroeger hier te lande zoo gevierde B i l d e r d i j k zich genoodzaakt als balling rond te zwerven, terwijl hij zich tevens door zijne gade verlaten zag, die zich, bij andere politieke inzigten dan de zijne, niet verpligt achtte, hem buiten 's lands te volgen.

Hij vertrok nu over Hamburg naar Portsmouth, en begaf zich vervolgens naar Hamptoncourt, waar hij meermalen den uitgedreven Stadhouder en diens gezin zag. Te Londen, waar B i l d e r d i j k zich daarna schijnt te hebben gevestigd, hield hij zich bezig met het geven van onderwijs in talen, in teekenen en in onderscheidene vakken van wetenschap, doch alzoo hij de Engelsche taal niet vlug genoeg sprak, om er het onderwijs in mede te deelen, deed hij dit in het Fransch. Onder zijne leerlingen bevond zich mede K a t h a r i n a W i l h e l m i n a S c h w e i k h a r d t, eene dochter van den in zijn vak bekenden Kunstschilder van dien naam. Door liefde tot haar ontvonkt en deze neiging met wederliefde beloond ziende, trad hij met deze zeer begaafde Jonkvrouw den 18den Mei 1797 te Londen in de Staatskerk in den echt. Daar B i l d e r d i j k echter in het geheel niet Engelschgezind was en zijne lessen hem bovendien geen ruim bestaan opleverden, deed hem dit spoedig uitzien naar een ander oord, waar hij een onafhankelijk leven kon leiden. Van hier dat hij eenmaal het voornemen schijnt te hebben opgevat zich te Demerary te vestigen en daar de regtsgeleerde praktijk uit te oefenen; op raad van Prins W i l l e m V begaf hij zich echter naar Brunswijk, waar hij bij den Hertog, die, zooals wij reeds vroeger gezien hebben, hem zeer genegen was, een gunstig onthaal genoot en een klein pensioen ontving. Om verder in de behoefte van gade en kroost, welke laatste steeds talrijker werd, te voorzien, gaf hij ook hier weder les in onderscheidene vakken, zoodat hij soms twaalf of dertien collegiën daags gaf. Ofschoon hij nu hier, in den regten zin des woords, in het zweet zijns aanschijns zijn brood at, hetgeen desniettemin maar al te dikwijls zeer sober omkwam en met een dronk water soms zijn eenig voedsel uitmaakte, terwijl zijne gezondheid onder die gedurige afmatting veel leed, genoot hij hier eenen onwaardecrbaren schat,

in het bijzijn eener hem lievende en met hem eensdenkende gade, die hem bij vreugd en droefheid, welke laatste al zeer dikwijls zijn deel was, trouwhartig ter zijde stond.

Nadat B i l d e r d i j k nu tien jaren in ballingschap had rond gezworven, begon men er eindelijk in ons Vaderland aan te denken, om hem, wiens onuitputbre dichtader tevens van de stoutste en liefelijkste zangen overvloeide, uit zijne ballingschap terug te roepen. Eerst was er sprake om hem eenen Hoogleeraarstoel te Franeker aan te bieden. Daarna wilde de Amsterdamsche afdeeling der Maatschappij van Taal- en Dichtkunde hem zoeken te bewegen om als Lector in de Nederduitsche Taal, Welsprekendheid en Dichtkunde bij gemelde Afdeeling, op eenen voordeeligen voet, voorlezingen te houden; doch beide die ontwerpen sprongen af, zonder dat de reden daarvan blijkt. Eindelijk mogt het hem gelukken, na door den Prins van O r a n j e van allen eed of verbindtenis ten diens aanzien ontslagen te zijn, in het voorjaar van 1806, wederom voet op den vaderlandschen bodem te zetten, waar hij niet slechts door zijne oude vrienden, maar door een aantal hoogschatters, van wat staatspartij ook, met open armen ontvangen werd. Zelfs de toenmalige Raadpensionaris Mr. R u t g e r J a n S c h i m m e l p e n n i n c k haastte zich, om hem zijne hartelijke vreugde daarover te betuigen.

B i l d e r d i j k vestigde zich nu te Leiden, en woonde daar, toen den 12den Januarij 1807 die stad door het springen van een schip met buskruid zoo noodlottig geteisterd werd. Na die ramp begaf hij zich met der woon naar 's Gravenhage, waartoe hij te meer werd aangespoord doordien L o d e w i j k N a p o l e o n, Koning van Holland, naauwelijks met B i l d e r d i j k was bekend geworden, of hij riep hem tot zich, om hem in de Nederlandsche taal te onderwijzen en in zaken van Vaderlandsche Letterkunde en Wetenschap van zijnen raad te dienen. Doch noch hier, noch te Katwijk, waarwaarts B i l d e r d i j k zich vervolgens begaf, was zijn verblijf van langen duur, want reeds in 1808 vertrok hij naar Amsterdam, dat toen 's Konings residentie en tevens ook de zetel van het Koninklijk Nederlandsch Instituut was geworden, aan welks werkzaamheden B i l d e r d i j k, dadelijk na de oprigting, een aanzienlijk deel nam.

Behalve het leed, dat B i l d e r d i j k, als hartstogtelijk beminnaar van zijn Vaderland, ondervond, toen het Koningrijk Holland bij het Fransche Keizerrijk werd ingelijfd, was die gebeurtenis ook uit een sinantieel oogpunt voor hem noodlottig, aangezien hij zich nu verstoken zag van het pensioen van 6000 guldens, hem door Koning L o d e w i j k toegelegd.

Onder het bestuur van N a p o l e o n leefde hij alzoo in eenen allertreurigsten toestand, en moest gedurende die tijd alleen van de geringe toelage, verknocht aan de betrekking van Voorzitter van het Instituut, van de opbrengst der door hem uitgegeven schriften, die toen vooral een zeer karig honnorarium opleverden, en van hetgeen hem op eene kiesche wijze door welmeenende vrienden werd

bezorgd, leven. Toen hij als Voorzitter van het Instituut, tijdens 's Keizers verblijf in Holland, ten jare 1811, met eene Commissie, ten gehoor verscheen, vroeg N a p o l e o n hem: *Êtes vous connu dans la république des lettres*? (zijt gij in de letterwereld bekend)? Den Keizer aanziende met een oog, dat niet gewoon is zich voor het gezigt van anderen terug te trekken, antwoordde de Dichter: *Au moins j'ai fait ce que j'ai dû pour l'etre*. (Ten minste heb ik al gedaan wat ik moest om het te zijn).

Dadelijk na de omwenteling van 1813, waartoe B i l d e r d i j k het Nederlandsche volk, door zijne echt vaderlandsche zangen, had aangemoedigd, werd hij aangesteld tot Auditeur Militair te Amsterdam. deze post nam hij eenige maanden, met dien ijver en die naauwgezetheid waar, welke hem, in al wat hij deed, kenschetsten; doch de hem ingewortelde afkeer van alle bezoldigde ambten deed hem eerlang naar zijn ontslag uitzien. Nu werd hem van wege den Souvereinen Vorst de vraag gedaan, welke schadeloosstelling hij wenschte voor al hetgeen hij, gedurende de tien jaren van 1795-1805, voor Vaderland en Oranje geleden had; voor hetgeen hij door zijne krachtige zangen, wezenlijk tot de omwenteling van 1813 had bijgedragen, en voor het waarnemen van den lastigen post van Auditeur Militair. Hierop deed hij de zeer bescheiden vraag, dat, daar, aan de doorluchtige school van zijne geboortestad, eene nieuwe leerstoel van Nederlandsche Geschied- en Letterkunde moest opgerigt worden, hij dien bekleden mogt. De Vorst, die deze vraag zeer natuurlijk vond, zegde hem dien post gaaf toe, doch kon zijn gegeven woord niet gestand doen, uithoofde van den tegenstand door de Amsterdamsche Regering en Curatoren geboden, voornamelijk aangehitscht door twee, vooral in het Staatkundige vroeger geheel vijandige, Hoogleeraren. Waarschijnlijk was het ten gevolge van deze grievende teleurstelling, dat B i l d e r d i j k in 1817 besloot, zich weder met der woon naar het door hem zoo geliefde Leiden te begeven, waar hij nu voor onderscheidene leergierige jongelingen, die van zijn onderwijs verlangde gebruik te maken, onderscheidene voorlezingen, inzonderheid over de historie des Vaderlands hield, welke voorlezingen men wel eens, ofschoon geheel ten onregte, heeft aangemerkt als pogingen, om zich onder de bekwaamste en talentvolste jongelingen der Hoogeschool eene partij te vormen. Het is echter niet te miskennen, dat sommigen dezer jonge lieden 's mans gevoelens niet altoos met dien geest des onderscheids en die bescheidenheid voorstonden, welke men op die leeftijd had mogen verwachten. Ook zagen omstreeks deze tijd onderscheiden wetenschappelijk werken van hooge waarde van zijne hand het licht. Het was gedurende zijn verblijf te Leiden, en wel in 1825, dat hij gelegenheid vond om zijne belangstelling voor den Engelschen Dichter R o b e r t S o u t h e y aan den dag te leggen, door dezen, die zich destijds met eenen gekwetsten voet te Leyden bevond, met oud Hollandsche gastvrijheid, huis en tafel aan te bieden; hem met zorg te verplegen; en alles wat mogelijk was in het werk te stellen,

om zijnen smarten te lenigen; voor al hetwelk de Brit hem en zijne gade steeds de grootste erkentelijkheid betoonde.

In 1827 ging B i l d e r d i j k met der woon Leiden voor Haarlem verwisselen, waar hij sedert het overschot zijner levensdagen doorbragt, ofschoon in het geheel niet vrij van de grievendste bejegeningen, welke hem sedert lang reeds wedervoeren. Doch onder al het leed, dat hem kwelde, was niets te vergelijken bij den slag dien hem den 16den April 1830 trof, in het verlies van zijne dierbare gade, die gedurende meer dan dertig jaren den troost, steun en vreugde zijns levens was, en hem door eene onvermoeide en getrouwe liefdezorg schier onmisbaar was geworden. Niet zeer lang dan ook overleefde hij die getrouwe medgezellin bij zijne omzwerving op deze aarde, want de 18de December 1831 zag den afgetobden grijsaard, zacht en kalm, tot een beter leven insluimeren. Van het talrijk bij zijne beide vrouwen verwekt kroost, was, bij zijn overlijden, uit zijn eerste huwelijk slechts in leven eene dochter L o u i s e S i b i l l e B i l d e r d i j k, die mede wel eens de lier handteerde, geboren den 7den September 1785, overleden den 7den Augustus 1832, bij haren echtgenoot, den Geneesheer W.E. B u r c k h a r d t, een zestal kinderen nalatende; uit zijnen tweeden echt had hij een zoon L o d e w i j k W i l l e m B i l d e r d i j k, geboren 12 April 1812, destijds Sergeant, thans Eerste Luitenant bij de Infanterie van den Staat.

Zijn stoffelijk overschot werd in de groote kerk der Hervormden te Raarlem nedergelegd, alwaar, in het jaar 1832, door de aloude Rederijkkamer *de Wijngaardranken*, onder de zinspreuk: *Liefde bovenal*, boven 's mans graf een gedenksteen, waarop eenvoudig zijn naam is uitgehouwen, ter zijner eere, geplaatst is.

Veel omvattend waren B i l d e r d i j k s kundigheden, zoodat hij in schier geen vak van wetenschap een vreemdeling was, terwijl hij zich in vele door grondige theoretische en practischen kennis onderscheidde.

Dat hij de grootste der Nederduitsche Dichters mag genoemd worden, die immer bestaan hebben, zal voorzeker niemand betwisten; dat echter de in zijne meer dan honderd dichtbundels voorkomende verzen, allen voor meesterstukken te houden zijn, zal wel niemand, die niet geheel vooringenomen is, willen beweren, hetgeen trouwens, bij de onvolkomenheid, welke al het ondermaansche aankleeft, dan ook niet wel mogelijk is; maar dat verre de meeste als zoodanig mogen geroemd worden, achten wij buiten allen twijfel; en in welk vak van Dichtkunde muntte hij niet uit! Zoowel in het treurspel als in het minnedicht; stak hij den krijgsklaroen of voerde hij den geessel der satyre; handteerde hij de lier van H o m e r u s of kleedde hij zijne dichterlijke beelden in den vorm eener romance, schier altijd was hij onnavolgbaar, altijd was hij de eenige oorspronkelijke B i l d e r d i j k. Ja die oorspronkelijkheid wist hij zelfs aan zijne vertalingen uit vreemde spraken mede te deelen, zoodat men bij het lezen van een door hem in onze taal

overgebragt stuk altijd genegen was, dit aan B i l d e r d i j k zelven toe te schrijven.

Bij de uitstekendste en hoogst zeldzame begaafdheden als Dichter, voegde hij eene grondige kennis der oude, en van bijna alle bekende nieuwe talen (de meeste Oostersche misschien uitgezonderd), maar vooral van de Nederduitsche taal. Zoo diep als hij was misschien niemand in het heiligdom der taal doorgedrongen en het was daarbij dat hem zijn ongeloofelijke kennis van zoo vele talen hijzonder te stade kwam. ‘Er behoorde niet minder dan deze geleerdheid, maar tevens niet minder dan 's mans dichterlijk vernuft en genie toe, om de *Verhandeling over de geslachten der zelfstandige naamwoorden* te schrijven: eerst slechts een ontwerp (1809), en eindelijk verrijkt met eene *Geslachtlijst der zelfstandige naamwoorden* (1822). Zijn stelsel is zoo nieuw als rijk in gevolgtrekkingen: het bevat uit den aard der tale zoo wel als uit wijsgeerige beschouwingen der voorwerpen in betrekking tot ons denk- en spraakvermogen geputte, fijne onderscheidingen der drie geslachten, en der tot dezelve behoorende woorden. Vooral in de onderscheiding van het onzijdige verdient zijn werk beoefend te worden. Ook in vele aanteekeningen achter 's mans Gedichten legt B i l d e r d i j k ongemeene taalgeleerdheid, en vooral scherpzinnigheid in het afleiden aan den dag, die men altijd bewondert, maar die wel eens wat ver gezocht voorkomt[1].’

In de geschiedenis, inzonderheid in de Vaderlandsche, was hij geheel t'huis en opdat ik mij hier van de woorden van een bevoegd kunstregter bediene[2], ‘hoe vol opgeraapte stellingen, vitterijen, scheldwoorden en wonderspreuken zijne *Geschiedenis des Vaderlands* ook zijn moge, geeft zij toch veel stof tot nadenken, en ook hier is hij, zelfs in zijne misvattingen, den man gelijk, die des nachts met eene lantaren of fakkel op reis zijnde, ook daar waar hij van den weg dwaalt, toch door dat licht anderen behulpzaam is om het regte spoor te vinden, of wel op de doolpaden, waarop hij is vervallen, nog veel nuttigs en fraais ontdekt. En welk een bonte lappedekenstijl, de stijl dezer geschiedenis, *als Geschiedstijl beschouwd*, dan nu ook op vele plaatsen zijn moge, hoezeer dezelve zich vergelijken laat bij eene soort van vrij slordig *negligé* - mag ik het zoo eens noemen? - waarbij de Schrijver tot woordenkleed voor zijne gedachten maar de eerste de beste Hollandsche, Fransche, Latijnsche en andere plunjes gekozen heeft, toch ontbreekt het in dien schrijftrant niet overal aan nadruk en gespierdheid, toch vindt men hier en daar eene zeer gelukkige kenze en schepping van woorden, kortom, het huisgewaad of *nêgligé* is altijd dat van iemand, die men zien kan, dat een

(1) v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 496 en 497.
(2) L u l o f s , *Kort overzigt van de Geschiedenis der Nederlanden*, Voorber. bl. VI en VII.

goede gestoffeerde kleederkast hebben moet, maar die of te traag was, of die het beneden zich achtte, of wel die noch tijd noch trant had van zich netjes aan te kleeden.'

En dat deze oordeelvelling niet al te hard is uitgevallen zal men gereedelijk bevroeden, wanneer men zelfs een van 's mans meest gevierde leerlingen, den geleerden en voorzeker niet tegen Bilderdijk vooringenomen Groen van Prinsterer hoort getuigen: 'dat Bilderdijks oppervlakkig verhaal, vol bittere aanmerkingen en soms zeer ongepaste uitvallen, in spijt van al den geest dien men hem niet ontzeggen kan, weinig zijner waardig is;' terwijl hij, al hoewel het voortreffelijke niet voorbij ziende, kort daarna zegt, dat hij daarin aan den dag legt: 'een vertrouwen, waarmede hij zich aan de vloeijende inspraak der gissingen van zijn vernuft ook hier overgaf; eene overmaat van kracht, die hem zelfs in zijne dwalingen geen maat deed houden; eene hartstochtelijkheid die medesleept in plaats van te leiden; eene onbuigzaamheid waarnaar de feiten zich schikken moeten om haar niet te stuiten. Overdrijvende ten goede of ten kwade, naarmate hij voor zijne onderwerpen genegenheid of wederzin voedde, doet hem zijn ijver om de dwaling te wederstreven, de grenzen der waarheid overschrijden[1].'

Als Regtsgeleerde heeft hij zich, zoo als wij vroeger zagen, bijzonder onderscheiden, en ook later heeft hij in zijne schriften blijk gegeven, dat hij met eenen diepen blik in die wetenschap was doorgedrongen.

Dat Bilderdijk geen vreemdeling in de Geneeskunde was, kan uit zijne *Ziekte der Geleerden* bewezen worden, terwijl zijne ervarenheid in de Kruidkunde blijkt uit zijne *Exposition et défense de la théorie de l'organisation végétale de M. Brisseau Mirbel*, in het Fransch en Nederduitsch, met gekleurde platen in 1808 in 8°. in den Haag in het licht gegeven, welk werk nog in onze dagen door een bevoegd beoordeelaar, den Hoogleeraar de Vriese, eene geenszins vergeefsche noch onverdienstelijke arbeid wordt genoemd.[2] In de ontleedkunde was hij zoo bedreven, dat hij in vroegere jaren op de Haagsche Teeken-Akademie daarin de jonge schilders les gaf. Bovendien was hij wel een zonderling, doch buiten twijfel oorspronkelijk wijsgeer en tevens een zeer ervaren geoloog.

De Wis-, Doorzigt- en Bouwkunde werden, van zijne jeugd af aan, met geestdrift door hem beoefend en van zijne ervarenheid in deze wetenschappen dragen mede onderscheidene plaatsen in zijne werken blijk; terwijl hij bovendien een werk *over de Perspectief* heeft in het licht gezonden. Onder de zeer verdienstelijke vaderlandsche Beoefenaars der Teeken- en Etskunst kan hij mede

(1) Groen van Prinsterer, *Archives de la Mais. d'Orange*, Vol. I. 2e edit. pag. 31 et 32.
(2) Zie Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. XIII. St. I. bl. 41 in de noot.

gerangschikt worden, zoo als zulks onder anderen blijkt uit onderscheidene fraaije en bevallige vignetten of dergelijke, welke in zijne Dichtwerken voorkomen, zoo als in die, getiteld: *Mijne Verlustiging*, Leyden en Amsterdam 1781, en *Bloempjens*, Amsterdam 1785, beiden in 8°. Ook teekende hij, die in zijne jeugd in deze kunst onderwezen was door Johannes van Drecht, een met veel smaak geordonneerd titelvignet, voor een Dichtstuk van Samuel Iperuszoon Wiselius, getiteld *de Roem*, hetwelk door Jakob Ernst Marcus naar die teekening gegraveerd is.

Het kon niet missen of bij zoo vele begaafdheden moesten onderscheidene maatschappijen in ons vaderland het zich tot eene eer achten Bilderdijk als hun medelid te beschouwen: onder anderen benoemde de Hollandsche Maatschappij van fraaije Kunsten en Wetenschappen hem in 1807 tot lid van verdienste en tijdens onze vereeniging met België werd, de, door al wat gevoel voor het echte schoone had, gevierde Dichter, door schier alle de in de zuidelijke gewesten bestaande Letterkundige genootschappen het eerelidmaatschap opgedragen; terwijl de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, die hem sedert den 2den Maart 1781 onder hare leden mogt tellen, en reeds als student verkoos, den grooten man in het jaar 1830 eenen gouden gedenkpenning aanbood, als sedert vijftig jaren een sieraad der Nederlandsche Letterkunde geweest zijnde.

Eene opgave van alle de Dichtbundels en andere werken van Bilderdijk achten wij overbodig, te meer daar onlangs bij den Boekhandelaar Frederik Muller te Amsterdam eene, zoo mogelijk, volledige lijst daarvan, door den Heer B. Klinkert bewerkt, in het licht is verschenen.

Weinige menschen hebben er bestaan wier karakter zoo onderscheiden beoordeeld is, als dat van den onsterfelijken Nederlandsche zanger. Terwijl velen hem als een toonbeeld van vroomheid en lijdzaamheid hebben voorgesteld en zelfs de feilen; die hem, even als ieder menschelijk wezen, moesten aankleven, als deugden wilden doen doorgaan, hebben anderen hem tot in den afgrond verguisd en hem op alle mogelijke wijze trachten zoo niet verachtelijk dan toch bespottelijk te maken. Wij gelooven dat ook hier de waarheid in het midden ligt en zullen beproeven een zoo veel mogelijk onpartijdige karakterschets van hem te leveren.

Hoewel, zoo als wij hier boven gezien hebben, zijn karakter ten gevolge van den langdurigen ziekelijken toestand in zijne jeugd, eene zekere ongezelligheid en wrevelige plooi had aangenomen, ‘hadden’ om de woorden van een onzer vaderlandsche Letterkundigen[1] tot de onzen te maken, ‘tot in het jaar 1795 jeugd, roem, voordeelige betrekkingen, en omgang met kunstvrienden zijne ziel in

(1) Van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 420 en 421.

eene vrolijke stemming gehouden, die hij sedert, zoo 't schijnt voor altijd verloor. Hij zag zijn vaderland ten prooi eener partij en van beginselen, die hij verfoeide. In *Duitschland* werd zijne hoogregtzinnige godsdienstigheid niet minder geërgerd door de losheid van denkwijs, welke juist toen het hoogste punt bereikt had, en wezenlijk zoo ver ging dat men zich den naam Christen bijna schaamde. Dit alles kon op den gevoeligen Dichter zijne werking niet missen. Hij werd droefgeestig, gemelijk, ontevreden met zijn lot en de menschen'. 'Zijne levendige, ligt ontvlamde, en, men mag wel zeggen rustelooze verbeeldingskracht, zegt de schrandere K i n k e r [(1)] schiep hem nu deze dan weder andere, dikwijls elkander verdringende inzigten, niet alleen in zijne letterkundigen en wetenschappelijke studiën, maar ook in zaken, die tot zijnen toestand en persoonlijke belangen behoorden. Ook daarin was zijn leven eene aaneenschakeling van fictiën; en wanneer hij eenmaal deze fictiën en opvattingen voor waarheid had doen gelden, kwam hij daarvan niet gemakkelijk terug, ten ware eene andere gedachtenleiding hem tot een ander ideaal stelsel bragt. Dan verliet hij zijne vorige inzigten wel eens, en zulks zonder zich er over te bekreunen of het met zijne vroegere wijze van beschouwen al of niet instemde. Van daar het onzamenhangende en tegenstrijdige zoo wel in zijne bespiegelingen als in zijne handelingen. Waar men hem van onwaarheden, aangaande personen en zaken zou mogen beschuldigen, mag men zulks gerustelijk op rekening van deze fictiën stellen. Het is juist door zijne weelderige vinding en verbeeldingskracht, waarin zijne keus juist niet altijd deel nam, dat hij zoowel in poëzij, als ongelukkig ook in proza, en allerongelukkigst zelfs in zijn doen en laten, door zijne fictiën, die in vele zijner levens aangelegenheden geweldig op zijn gevoel werkten, beheerscht, ja, niet zelden overheerscht werd; en daar waar de uitstorting van zijn hart zich op den voorgrond plaatste, was zijn' proza, en zijn handel en wandel, zoowel als zijne poëzij wel het minst navolgenswaardig. Maar ook dan, in die toestanden, waarin hem zijne drift overmeesterde, speelde de daardoor opgewekte verbeeldingskracht..... Hiermede mag dan ook wel in betrekking beschouwd worden, hetgeen een zijner vrienden van hem getuigde, dat hij vele dingen welke hij als waarheden beschouwen wilde, niet zoo zeer geloofde, als wel dat hij geloofde, dat hij ze geloofde. Wie bejammert het niet, den begaafden, maar door verbitterdheid van hart en hoofd, diep geschokten man gedurig in zulke vlagen (van zinsverbijstering) te zien vervallen. Vele zijner paradoxen, zoo in letterkundige, als wijsgeerige vakken, waarvan er zeker vele zijn waaraan hij zelf

(1) In zijne uitvoerige aankondiging van B i l d e r d i j k s *Brieven*, in den *Recensent der Recensenten* voor 1838 en 1839.

gen geloof sloeg, mogen met vele reden aan zijne zielekrankheid, misschien ook somtijds aan een hem eigen geest van tegenspraak toegeschreven worden.'

Die geest van tegenspraak maakte zoodanig eene hoofdstrek in zijn karakter uit, dat hij zelve verklaarde: 'S i e g e n b e e k s spelling is zoo kwaad niet, maar als men *mijne* spelling met openbaar gezag wilde *ijken* en *decreteren*, ging ik er morgen tegen schrijven.' Aan dien geest van tegenspraak hebben wij ook zijne *Ode aan Napoleon* te danken. Eens namelijk, naar ik meen in 1806, dat B i l d e r d i j k bij den gewezen Spaanschen Ambassadeur J a n V a l c k e n a e r, te Bennebroek te waardschap was; ten wiens huize de Latijnsche dichter T h e o d o r u s v a n K o o t e n destijds mede verblijt hield, viel het gesprek op N a p o l e o n, in hetwelk beide, V a l k e n a e r en v a n K o o t e n, om den Nederlandschen Bard te plagen, de partij voor den overweldiger opvatteden; terwijl B i l d e r d i j k geen scheldwoorden genoeg kon vinden, om zijne verachting voor den man des gewelds aan den dag te leggen. Deze twistrede hield aan tot dat het nachtelijk uur de strijders ter raste riep en nu voegde v a n K o o t e n, bij het scheiden, plagende B i l d e r d i j k, toe: 'Gij schimpt zoo op den held, om dat gij u niet in staat vindt een vers op hem te maken, dat zijner waardig is.' Den volgenden morgen verscheen B i l d e r d i j k aan het ontbijt met de als dichtstuk zoo fraaije *Ode aan Napoleon*[1].

Eene andere niet min heerschende karaktertrek van B i l d e r d i j k was, volgens 's mans eigen bekentenis hoogmoed;... doch laten wij liever des grooten dichters karakterschets met zijne, onzes bedunkens naar waarheid ter nedergeschrevene, eigene woorden besluiten: 'Ik heb altijd lichamelijk, zedelijk en verstandelijk veel geleden, en hierop komt alles neêr. Dat God mij dit tot weldaad bestemde, hiervan is mijn hart zoo zeer als mijn verstand overtuigd. Een oogenblik van tevredenheid met mijn gevoel, herinner ik mij niet, en geloof ik ook niet ooit gehad te hebben. Wat men vermaak noemt, heb ik nooit kunnen genieten, omdat het mij nooit genoegzaam aantrok, en mijn zielsbehoefte mij eindeloos drukte, en geheel mijn aandacht bleef vestigen. En deze onvatbaarheid voor hetgeen men genoegens noemt is mij altijd eene groote kwelling en de bron van duizend andere geweest. Ik heb altijd gevoeld in deze wereld niet t'huis te zijn, en wenschte waarheid, rechtheid, en inéénvlieting van zielen, maar ik vond logen, slingering en zelfzucht. In mijne jongelingschap zocht ik deze laatste in mij-zelven te temmen, door lijdzaamheid en bedwang van driften; maar na eenige jaren oefenings begon ik daar trots op te worden, en schrikte voor wat

(1) Deze bijzonderheid heb ik meermalen hooren verhalen door mijnen vader, die, destijds te Leiden wonende, eenige dagen nadat zij had plaats gehad, naar Haarlem geweest zijnde, en op zijne terugreis een bezoek bij V a l k e n a e r afleggende, het uit den mond van dezen en van v a n K o o t e n vernam.

van mij wierd: en nog hou ik hoogmoed bij al mijn gevoel van nietigheid voor mijn hoofdgebrek. Hierom heb ik oneer en smaad, altijd als gunsten van God kunnen aannemen; en mij er boven verheffen. De lof die ik van jongs af onmatig ontving, maakte altijd een geweldige en hatelijke tegenspraak, met hetgeen ik mij zelven óordeelde; en zij bragt veel toe, om mij minachting voor mij-zelven, en vooral verachting voor hen, die ze mij toezwaaiden, in te boezemen. Zonder dat, ware ik een duivel in hoogmoed geworden; en nog, om dit niet te worden, moet ik geene vergelijkingen dan met zeer weinigen plaats geven, of ik vergeet mij. Voor geld en rijkdom heb ik van kindsbeen af altijd eenen zonderlingen en onberedeneerden afkeer gehad; en dees afkeer duurt nog, hoezeer ik in dit mijn zestigste jaar aan geen gebrek dan met ijzing denken kan. Onmatig ben ik uit den aart, omdat niets mijn behoefte vervult, zelfs voor geen oogenblik, en mijne ziel geene bepaling denken of lijden kan. Hiervan ook mijn haat tegen het: *Virtus in medio consistit* (de deugd is in het midden). Gelijke haat heb ik tegen het afscheiden van middel en doel; mijne ziel laat geen middel toe, maar alleen doel; en van daar, dat die mij een voordeel uit eenigen arbeid spelt, mij het werk onmogelijk maakt. Ik geloof eene innige roeping tot handelen, en volg die; zij mogen mij voeren waar God wil: van Hem wacht ik alles, niets van mij zelven. En mijn levensloop heeft mij door ondervinding in beide versterkt. En echter vrees ik telkens die overtuiging te verliezen. Ik bid in het leed om *vertrouwen*; dan, om *redding*; maar nooit (zoo veel ik weet) om het reddingsmiddel. Ook heeft bij mij nooit een *middel* gebaat 't geen ik óf voorzag óf uitdacht. In afhankelijkheid stel ik alle geluk; in individuële vrijheid, het grootste jammer voor den mensch, en voor alle schepsel. Ik kan mij de geheele zintuiglijke wereld wel niet anders dan als een verschijnsel voorstellen, waarvan de oorzaak en reden in het onzintuiglijke is. Echter is mij het phaenomenon van lichaamlijke pijn een zeer vreeslijk ding, en ik bid telkens, bewaard te mogen blijven van ooit tusschen dit en zedelijk kwaad te moeten kiezen. Ik voel mijne ziel lijden, door de weekheid en zwakheid van mijn lichaam, maar geloof dat zij bij sterker lichaam nog ongelijk meer zou lijden'[(1)]. 'Ik wilde nooit omwegen gebruiken, nooit uit den weg gaan, nooit iets anders toonen; maar mij te toonen zoo ik was, voor niemand te wijken, voor geen wederstand te buigen, ieders gunst of welwillen zoo openlijk te versmaden als ik ze innerlijk verachtte, en tegen te druisschen, waar alles plooide: zie daar mijn geheele leven! Voorts, liever de lieden tot vijand dan tot vriend te hebben, omdat ik geene diensten van hun wilde, en hun lage, onvaste denkwijze verfoeide. Goed te doen, maar niet om verplichting te maken, doch uit behoefte, en met inzicht om de lieden van mij te

(1) B i l d e r d i j k , *Ges. des Vaderl.*, D. XIII. St. I. bl. 29-31.

verwijderen; was mijn innige drift. Met één woord, Philanthrope in den volsten zin van het woord, uit behoefte van 't hart, edoch geen mensch kunnende om mij lijden, uit gebrek van alle overeenkomst in neiging, begrippen, zelfgevoel, enz., enz. was ik altijd misplaatst, wanneer ik niet alleen was, en deed wat ik moest, om alles wat zich aan mij aankleven wilde, terug te stoten. Geen belang stellende dan in 't schoon, was ik gehecht aan 't geen ieder nietswaardige kleinigheden noemde: b.v. of het blad van een tafel een stroobreed meer of minder breedte had, in evenredigheid met zijne lengte, en verachte, ja verfoeide, al wat men tot voorwerpen van genoegen of eerzucht maakte. Het denkbeeld van een ampt, was mij onlijdelijk: opzicht over anderen, vond ik zoo verr' beneden mij, als of men mij zwijnen te hoeden gegeven had. Zichzelven tot verrichtingen te verbinden, die iets anders dan 't schoon en 't recht tot voorwerp hadden, rekende ik, beneden niet slechts mij-zelven, maar beneden de waardigheid van den minsten hondenjongen. Ik zou niemand bang aanzien, omdat hij mij duizend gulden ontstolen had; maar een knecht den hals hebben kunnen breken, wegens het verzetten van een stoel op eene wijze die de symmetrie in een kamer verstoorde. Ik was altijd geneigd en gereed om ieder goed te doen, zonder onderscheid van vriend of vijand, maar brouilleerde mij oogenbliklijk met dien ik 't gedaan had, opdat er geene betrekking uit rijzen zou. Ik kon niet dulden, dat iemand een rol bij mij speelde, en niemand echter in ongekunsteld naturel uitstaan. Een gesprek over geleerdheid en smaak was mij een wellust; maar ik vond nooit geleerden of lieden van smaak, of zij stelden prijs op hetgeen buiten de kennis en 't schoon liep, en zoodra ik dat bemerkte, waren zij mij onverdraaglijk. Al wie een ampt aannam verfoeide ik, als een uitvaagsel van 't menschdom. En niets kon mij doller maken dan wanneer men er mij eenig toedacht. - Kon nu zoodanig een mensch onder de menschen leven? Of konden menschen zich een denkbeeld van hem vormen? - Nog iets: mijn gantsche gedrag liep op 't zoeken van eene volstrekte onafhankelijkheid (dat is ophouden van alle betrekking met de menschen) uit, en echter rekende ik 't geluk alleen in de onderlinge afhankelijkheid te bestaan. Maar mijn wijze van denken, van gevoelen, was zoo tegenstrijdig met die van alle anderen dat er geene betrekkingen mogelijk waren, dan die mij pijnigden, en van daar die contradictie, die mij altijd in mij zelven kwelde'[1].

Onderscheidene portretten bestaan er van B i l d e r d i j k . De voornaamste zijn: een door A. B o o n geteekend, door J. H u l s t k a m p gegraveerd in 1786 en door N. C o r n e l te Rotterdam uitgegeven, hetwelk als kunstwerk geene opmerking verdient, doch weinig voorkomt; een fraaije en kolossale plaat door S c h m i d t in 1787 geschilderd, en door M. d e S a l l i e t h gegraveerd, en uitgegeven in

(1) Hetzelfde werk t.a. p. bl. 32-44.

1790; een geteekend door Louis Moritz, door Louis Portman gegraveerd en door J.W. IJntema en Comp. te Amsterdam uitgegeven; een door Hendrik Willem Caspari geteekend, gegraveerd door Philippus Velijn, en geplaatst in den *Muzen Almanak*, voor het jaar 1820; een door Mattheus Ignatius van Bree geteekend, naar hetwelk eene fraaije gravure door W. Grebner in zwarte kunst vervaardigd is, en eene gegraveerde afbeelding voor den *Catalogus van Bilderdijks Nagelaten Boeken en Handschriften* gevonden wordt. In dit portret is de gelijkenis wel eenigermate getroffen, doch op verre na in geene vergelijking met dat door Charles Howard Hodges, waarvan het oorspronkelijke in de gewone vergaderzaal van het Instituut berust, en waarvan eene plaat met eene afdruk zijner handteekening gegraveerd door Velijn, geplaatst is voor de *Gedenkzuil van W. Bilderdijk*, in 1833 uitgegeven bij M. Westerman te Amsterdam. Als het meest gelijkende der portretten van den onsterfelijken Zanger vindt men opgegeven, dat hetwelk door Gerrit Jan Michaëlis na 's mans overlijden geschilderd, door Phillippus Velijn geraveerd, hem te bed en dood voorstelt. Volgens de op zijn lijk vervaardigde buste in gips. is laatstelijk ook zijn borstbeeld gegraveerd door Johannes Philippus Lange, en geplaatst vóór de uitgave van Bilderdijks. Epos *de ondergang der eerste wereld*, uitgave van da Costa, te Leeuwarden bij Suringar, 1847. Zijne zinspreuk was *Semper idem* (altijd de zelfde).

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge* op Wagenaar, D. X. bl. 193 en 194, D. XX. bl. 470, D. XXXI. bl. 270-273; *Algem. Konst- en Letterbode* 1807, D. II. bl. 263; 1815, D. II. bl. 340; 1830, D. II. bl. 187; 1831, D. II. bl. 466, 467, 481 en 482; 1832, D. I. bl. 98-102, D. II. bl. 195-200; 1834, D. II. bl. 221 223; 1837, D. I. bl. 119-121; 1840, D. I. bl. 392-395; 1844, D. II. bl. 67-71; 1845, D. I. bl. 50; 1849, D. I. bl. 326-328, D. II. bl. 179-185; van Eynden en van der Willigen, *Gesohied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 320 en 321; *Galer. Hist. des Contemporains*, van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 417-430, D. III. bl. 200-202, 232 en 233; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. III. bl. 45 en 47, A. bl. 19; D. IV, St. II. bl. 116, 226-218, A. 409, 410, 465, 466 en 718; *Biogr. Nation; Muzen-Almanak* voor 1831, bl. 244-264; den Tex en van Hall, *Bijdrage tot Regtgeleerdheid en Wetgeving*, D. III. bl. 177-208, D. VI. bl. 449-450; *Levensberigt van Mr. W. Bilderdijk vóór het Nicotiaansche kruid en uitzicht op mijnen dood*, Rott. A.F.H. Smit 1833; Bilderdijk, *Mengelingen en Fragmenten*, bl. 1-17; de zelfde, *Geschied. des Vaderl.* D. XI. bl. 165-198; Bilderdijks *brieven*, uitgegeven in 5 deelen, te Amsterdam bij W. Messchert 1836 en 1837; *Aanh. op het algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.* van G. Nieuwenhuis; Immerzeel, *Leven en werken der Kunsts.; Eenige wenken omtrent de dichterlijke loopbaan van W. Bilderdijk*, *door* W. de Clercq in de *Gedenkzuil voor W. Bilderdijk; Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht.*, *ten verv. op*

W i t s e n G e y s b e e k ; *Revue Britannique*, Jan. 1852, pag. 147-174; *Vaderlandsche Letteroefeningen*, voor Mei 1852, bl. 243-268; De Navorscher, D. I. bl. 349 en 350, D. II. bl. 1.

[Katharina Wilhelmina Bilderdijk]

BILDERDIJK (KATHARINA WILHELMINA). Zie SCHWEICKHARDT (KATHARINA WILHELMINA).

[Jan van der Bildt]

BILDT (JAN VAN DER), JAN VAN DER BILT of JAN KUNST, eigenlijk JAN PIETERSZ., geboren den 25sten October 1709, te Lieve-Vrouwe-Parochie, in de Friesche Grietenij het Bildt, waar zijn vader, P i e t e r J a n s z e n T r u y , timmerman was, oefende zich, na eenig onderwijs op de dorpsschool te hebben ontvangen, bij zijnen vader in het timmeren; doch, daar hij zijne moeder vroeg verloren had en zijn vader weder hertrouwd was, deden huisselijke oneenigheden, vooral met zijne stiefmoeder, hem het ouderlijke huis verlaten. Hij ging in dienst van eenen wagenmaker, en bragt het door vlijt en goed gedrag zoo ver, dat hij voor een gezin het noodige kon verdienen. In 1732 gehuwd zijnde, met de dochter van eenen landman in zijne geboorteplaats, zette hij zich aldaar als timmermansbaas neder, en vond hierin eene goede kostwinning. Eens echter, dat zijne huisklok van den gang geraakt was, en alle pogingen tot herstel bij dezen en genen klokkenmakker onvoldoende bevonden werden, sloeg hij zelf handen aan het werk, nam haar geheel uiteen, onderzocht de deelen stuk voor stuk, ging de werking van het eene rad op het andere na, berekende hunne onderlinge verhouding, en geraakte hierdoor op het spoor, om het gebrek te verhelpen, hetgeen hem dan ook spoedig gelukte. Zijne vrouw, niet weinig trotsch op de handigheid van haren man, maakte dezen goeden uitslag aan iedereen bekend, waardoor zich eerlang het gerucht verspreidde, dat er in de nabijliggende dorpen geen beter klokkenmaker was dan J a n P i e t e r s z . te Lieve-Vrouwe-Parochie, en nu kreeg hij van alle kanten zoo veel werk, dat hij het timmeren liet varen, en zich geheel op het herstellen van klokken toelegde. Doch hierbij liet hij het niet berusten, maar hij beproefde zelfs geheel nieuwe klokken te maken en zamen te stellen, en bragt het daarin, zonder hulp of onderwijs van iemand, zoo ver, dat hij er een vervaardigde en verkocht, die op den duur beter bevonden werd dan de gewone Friesche huisklokken, welke te Sneek, te Joure of te Grouw en elders in menigte gemaakt werden. Gestadig bedacht hij iets nieuws, zoo in het gaande werk, als ter versiering, en weldra verkregen zijne klokken een zoodanigen naam, dat hij meer werk kreeg dan hij afkon. Nu besloot hij, om zich met der woon te Leeuwarden te vestigen, alwaar hij eenen knecht aannam, om hem in het maken van het bijwerk behulpzaam te zijn. Hij ondernam voorts mede zakhorlogiën te herstellen, waarin hij zoo naar wensch slaagde, dat hij spoedig als een bekwaam horologiemaker bekend werd, en zelfs in staat was geschikte leerlingen aan te kweeken.

Eens te Amsterdam zijnde, en aldaar eene openbare verkooping bijwonende, schafte hij zich, aangemoedigd door den lagen prijs,

alle de gereedschappen tot het spiegelmaken behoorende aan. Nu zette hij te Leeuwarden eene spiegelmakerij en spiegelwinkel op, waardoor hij zijnen stand aanmerkelijk verbeterde. Daar zijne vrouw echter eenen onwederstaanbaren wederzin tegen Leeuwarden kreeg, besloot hij, om in 1742 zijnen spiegelwinkel over te doen, en zich naar Franeker te begeven, waar hij met klokken- en horlogiemaken den kost won. Hier geraakte hij in kennis met Willem Loré, die sedert 1707 de Akademische jeugd met veel lof in de wiskunde onderwees, en in 1743 tot buitengewoon Hoogleeraar werd aangesteld. Deze liet onderscheidene werktuigen door Jan Pietersz. in orde brengen, en daar deze hierin eene bijzondere bekwaamheid aan den dag legde, wist Loré de bezorgers der Friesche Hoogeschool te bewegen, om den horlogiemaker tot bewaarder der Physische Instrumenten en Amanuensis bij de Natuurkundige lessen te benoemen, in welke ambten hij tot aan zijne dood werkzaam was. Thans werd de werkkring van Jan Pietersz. langs hoe meer uitgebreid, en er kwam geen werktuig onder zijne oogen, of hij moest er de zamenstlling en werking van zien. Eene Engelsche teleskoop, door Loré aan hem toevertrouwd, om eenig gebrek aan het koperwerk te herstellen, deed hem dadelijk besluiten, om, zoo mogelijk, eene dergelijke te vervaardigen. Dan, tot hiertoe nog niets van de spiegelkunde en het glasslijpen wetende, maakte Loré hem met het werk van Robert Smith, *over de Optica* bekend, en nu, op diens aanwijzing afgaande, sleep hij glazen, polijstte het metaal en vervaardigde eindelijk eene teleskoop, die hij zelf echter zag, dat op verre na niet in vergelijking kwam, met die welke de Hoogleeraar hem had toevertrouwd. Zich overtuigd hebbende, dat de minderheid van zijn werk in den spiegel bestond, die niet zoo zwart was, als die van den Engelschen kijker, waagde hij het om den spiegel van den teleskoop zijns vriends te verslijpen; doch dit viel zoo ongelukkig uit, dat de geheele spiegel hedorven en onbruikbaar werd, en de eigenaar van hem vorderde, dat hij den spiegel herstellen zou, of toestaan, dat hij in Engeland werd verslepen. Pietersz. verzocht en verkreeg een uitstel van zes weken, voor men tot het laatste overging, en nu, alle middelen beproevende, zag hij zijnen ijver met eene zoodanige uitkomst bekroond, dat Loré overtuigd werd, dat de Engelsche spiegel, door de latere verslijping, meer gewonnen dan verloren had, en de spiegels in de teleskopen van Pietersz., zoowel de bolle als de holle, ongelijk naauwkeuriger en beter geslepen en gepolijst waren, en eenen veel zwarteren tint hadden, dan de Engelsche, waaraan men tot hiertoe zooveel waarde gehecht had.

Jan Pietersz. ging nu op raad van zijnen begunstiger, die hem eenen brief van aanbeveling aan den beroemden glasslijper voor verrekijkers, Feith, mede gaf, met zijn teleskoop naar Amsterdam. Bij zijne aanmelding en het overhandigen van zijnen aanbevelingsbrief, kon Feith in het eerst niet gelooven, dat zulk

een eenvoudig Friesch boertje iets goeds kon voortbrengen. Hij, die als lief hebber de voortreffelijkste Engelsche teleskoopen bezat, liet den Fries den besten daarvan zien, doch hoezeer was hij verwonderd, toen Pietersz., na dien naauwkeurig beschouwd te hebben, vrijmoedig verklaarde, 'dat hij het volhield, dat zijn verrekijker beter was, en de beslissing gerust aan Feith zelven overliet.' Feith, nu door beide Teleskopen ziende, kon geene woorden vinden, om zijne verwondering uit te drukken, doch schortte zijn oordeel op tot den volgenden dag, en verzocht onzen kunstenaar, om alsdan op een bepaald uur te komen. Pietersz. deed zulks, en vond toen, op het observatorium van dien Heer, de voornaamste kenners en andere liefhebbers der natuurkundige wetenschappen bijeen, die allen, ofschoon in het eerst met eene zekere minachting op het eenvoudig gekleed mannetje nederziende, na vergelijking der beide teleskopen met elkander, als uit eenen mond verklaarden, dat die van den Fries die der Engelsche kunstenaars verre overtrof; terwijl een van hen Feith toevoegde, 'dat zoo die Engelsche teleskoop zijne beste was, hij die dan nu wel in den burgwal mogt werpen.' Feith kocht de teleskoop van Jan Pietersz. en de meesten der aanwezige Heeren bestelden elk eene. Het was ook in deze bijeenkomst, dat bij gereedelijk aan den raad voldeed, om zijnen eigenlijken naam Jan Pietersz., of Jan Kunst, zoo als men hem doorgaans noemde, met dien van Jan van der Bildt te verwissclen. Met genoegen naar Franeker teruggekeerd zijnde, kreeg hij eerlang zoo vele bestellingen van teleskopen, dat hij het klokkenmaken en het herstellen van horologiën geheel moest laten varen. Van jaar tot jaar nam zijn werk in netheid en naauwkeurigheid toe, zoodat het weldra voor dat der Engelschen niet behoefde onder te doen. Ook vervaardigde hij eerlang andere optische werktuigen, en vooral teleskopen, van allerlei aard, Newtoniaansche zoowel als Gregoriaansche, bij welke laatste hij ook somtijds Cassograinsche spiegels afleverde. De Prins van Oranje bestelde hem onderscheidene van de eerste soort, welke aan de vaderlandsche akademiën ten geschenke werden gezonden. De grootste Gregoriaansche teleskoop, waarvan de grootste spiegel 7 voet brandpunt, en de buis eene opening van 8 duim had, maakte hij voor zijne eigene rekening; deze kwam later in het beroemde kabinet van Mr. E. Ebeling, te Amsterdam. Van der Bildt ondervond veel rampspoed en schade door zijne zonen, die naderhand op eigen naam teleskopen vervaardigden en zich te veel met vreemde werklieden inlieten, waardoor hij eerlang genoodzaakt was, om de teleskopen, door hem gemaakt, met den naam van Jan van der Bildt de Oude te teekenen, welke sedert door de kenners van die van Jan van der Bildt Junior en Lubartus van der Bildt onderscheiden zijn geworden[1]. Van der Bildt overleed te Franeker den 27sten April 1791, en werd in stilte begraven.

(1) De zonen van Jan van der Bildt hadden zich onder hunnen vader op de kunstoefening toegelegd, Jan, de jongste, heeft weinig geleverd, Lubartus meer, doch beide zijn in de kracht des levens gestorven.

Hij had een vast en eenvoudig karakter, betoonde zich in alles een echte Fries, geheel afkeerig van eenige aanmatiging. Doorgaans was hij zeer kort en droog in zijn doen, en achterhoudend, zoodat het eenigzins moeijelijk was, met hem om te gaan. Voorts toonde hij in alles eene bijzondere zelfstandigheid, waarvan onderscheidene blijken voorhanden zijn.

Zie *Tegenw. Staat van Friesl.*, D. I. bl. 166; *Algem. Konst- en Letterbode* 1810, D. II. bl. 5; S c h e l t e m a , *Geschied- en Letterkundig Mengelwerk*, D. III. St. III. bl. 225; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.* van G. N i e u w e n h u i s .

[Bauke Eisma van der Bildt]

BILDT (BAUKE EISMA VAN DER), geboren te Franeker den 4den October 1753, was een kleinzoon van den voorgaande, naar wien hij den naam van v a n d e r B i l d t aannam, daar hij eigenlijk B a u k e E i s m a heette, zijnde een zoon van B a u k e E i s m a ; koopman en distillateur en van R e n s k e v a n d e r B i l d t . Het oudste kind van een vervolgens talrijker wordend huisgezin werd hij reeds vroeg tot een bezig leven bestemd, en, na het gewone onderwijs in het lezen, schrijven en rekenen ter schole ontvangen te hebben, naar zijne keuze, bij een kastenmaker ter leere besteld. Zijn allezins gunstige aanleg deed hem in dat handwerk spoedig goede vorderingen maken, dat hem naderhand ook zeer te stade kwam. Doch die zelfde aanleg scheen meer te willen omvatten en hooger te moeten klimmen. Het bedrijf van horologiemaker, dat zijn grootvader destijds te Franeker uitoefende, lokte geheel de oplettendheid en wekte den lust van den jongen E i s m a . Hij werd da weldra de leerling van zijnen grootvader, diens gunsteling, en zoo ook spoedig diens gelukkige navolger in de kunst.

Zijn stand in de maatschappij vestigende, begaf hij zich tot het herstellen en verzorgen van klokken en uurwerken, hetwelk zijn grootvader bij klimmende jaren, en na het verlies zijner beide zonen, liet varen, om zich alleen aan het maken van telescopen en andere gezigtkundige werktuigen over te geven. In deze werkzaamheden was E i s m a hem dan ook steeds behulpzaam, terwijl hij tevens hoe langer hoe meer ook voor zichzelven die kunst beoefende, gebrekkige werktuigen van dien aard verhielp en verbeterde, brillen en andere vergrootglazen sleep en telescopen en kijkers maakte, die eene algemeene goedkeuring verwierven, even als die van zijnen grootvader.

Doch het aandeel, dat E i s m a in de Staatkundige verdeeldheden en partijschappen van zijnen tijd te Franeker genomen had, deed hem in de herfst van 1787 besluiten zijn voorvaderlijk gewest te ontwijken en zich naar Holland te begeven. In Amsterdam, waar hij als kunstenaar reeds bekend was, zich eenen korten tijd opgehouden hebbende, werd hij te rade zich met der woon in het

naburig Buiksloot neder te zetten. Hier hervatte hij niet alleen zijne gewone werkzaamheden, het herstellen en maken van allerlei gezigtkundige werktuigen, maar breidde die aanmerkelijk uit. Hier vooral werd door hem de wijze uitgedacht en volmaakt, om holle en bolle brilglazen, bij eene menigte te gelijk, werktuigelijk zoowel te polijsten als te slijpen.

Ruim acht jaren woonde hij te Buiksloot, bij zijne medeburgers zoo zeer geacht, dat hij door hen tot Lid van het plaatselijk Bestuur gekozen werd. Dan de zucht tot het gewest, waar hij geboren was, bleef hem steeds bij, en gaarne keerde hij naar Friesland weder, toen zich daartoe eene gunstige gelegenheid als van zelve opdeed, doordien hij in 1806 tot Amanuensis bij den Hoogleeraar in de Natuur- en Sterrekunde te Franeker, zoo tot hulp bij de natuurkundige lessen, als tot het verzorgen, schoon en in orde houden van de Instrumenten der Akademische verzameling werd aangesteld.

In het volgende voorjaar kwam hij dan naar Franeker terug, waar hij ook van toen af onafgebroken gevestigd, zich steeds met allen ijver op de beoefening zijner kunst bleef toeleggen. Een onnoemelijk getal brilglazen, en eene menigte teleskopen van verschillende grootte, en andere; vooral optische werktuigen waren er de verdienstelijke vruchten van; terwijl hij voorts ook zijnen bovengemelden post eerst bij de Hoogeschool en vervolgens weder bij het Athenaeum met lof tot aan zijnen dood waarnam.

Nooit is hij gehuwd geweest, maar leefde met zijne zuster T j a m k e E i s m a, die hem in 1823 door den dood ontviel. Hij zelf, van een sterk ligchaamsgestel en bestendige gezondheid, is, zonder eene voorafgaande ziekte, plotselijk, zoo als hij des middags aan tafel was gaan zitten, den 24sten April 1831 overleden.

In zijnen geheelen aanleg was van jongs af eene neiging en beijvering kenbaar, om het meest volkomene te bereiken; eene rustelooze poging daartoe bezielde zijne werkzaamheid. Als knaapje leerde hij het schaatsenrijden, maar die kunstbeoefening des ligchaams werd allengs zoo doorgezet, dat hij in snelheid, in vastheid en bevalligen zwier weinige wedergade onder zijne tijdgenooten had; hij muntte nog in meer dan zestigjarigen ouderdom daarin uit. Desgelijks had hij handigheid en juiste netheid in het kolven ook zoo verre gebragt dat hij bij menigen wedstrijd de prijs behaalde en het was eerst in zeer ver gevorderde jaren, dat hij over misleiding van zijn gezigt daarbij begon te klagen. Even zoo was hij door oefening een bijna altijd wisse Schutter naar het wit.

Maar het is dan ook ten gevolge van die zelfde geaardheid, dat hij het in zijne groote kunst zoo ver gebragt heeft.

Bij uitnemendheid toch was hij kundig in het maken en repareren van physische instrumenten en bijna de eenige welke in ons land met roem een aantal gewone teleskopen en achromatische kijkers vervaardigde en die zoo binnen als buitenslands in groote menigte aan onderscheidene instrumentmakers afleverde. Zijne teleskopen waren daarom inzonderheid zeer gezocht, omdat hij het geheim bezat en

bewaarde, om aan de metalen spiegels eene donkere tint bij te zetten. Ook leverde hij jaarlijks bij honderden van brilglazen af, om welke te slijpen hij een werktuig of liever eene inrigting ten zijnen eigen nutte had uitgevonden, waardoor hij van 10 tot 50 en meer glazen gelijktijdig sleep.

Zie *Algem. Konst. en Letterbode voor* 1810, D. II. bl. 25; *Aanh*, *op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, van G. Nieuwenhuis; D. I. bl. 431; *Aardr. Woordenb. der Nederlanden*, D. XIII. bl. 794. maar vooral Mr. J.W. de Crane, *Biographische Bijdragen*, bl. 105-111, die wij hier vooral gevolgd zijn.

[Antonie Bileveldt]

BILEVELDT (ANTONIE), geboren te Maastricht in het begin der zeventiende eeuw en overleden in 1666, was een schilder, wiens kunstwerken, bij de Italianen, onder welke hij waarschijnlijk het grootste gedeelte zijns levens doorbragt, in hooge achting stonden. Hij was bij hen onder den naam van Bilivelti bekend.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Gaspar Robles Heer van Billy]

BILLY (GASPAR ROBLES Heer VAN). Zie ROBLES (GASPAR).

[Lodewijk de Bils]

BILS (LODEWIJK DE), Heer van Coppersdamme, Bonen enz., geboren te Amsterdam, was niet voor de studie bestemd, maar legde zich uit eigen beweging, van zijn dertiende jaar af, op de ontleedkunde toe. Hij schijnt een zeer zwervend leven te hebben gevoerd, want in 1656 woonde hij te Sluis in Vlaanderen, van waar hij in dat jaar naar Rotterdam moet zijn verhuisd; ten minste had hij destijds het voornemen zich daar te vestigen en er zijne kunst ten toon te stellen; in 1658 woonde hij weder te Sluis in Vlaanderen; in 1660 en 1661 weder te Rotterdam; in 1663 of kort daarna was hij Hoogleeraar te Leuven, en in 1669 was hij Baljuw van Aardenburg, toen hij, den 3den Januarij van dat jaar, tot Hoogleeraar van de ontleedkunde aan de Illustreschool te 's Hertogenbosch werd aangesteld, waar hij in 1671 overleed.

Er ging in zijne tijd eenen grooten roep van hem uit, als zoude hij twee ontdekkingen in de ontleedkunde hebben gedaan; de eene bestaande in een middel om de ontleede deelen in alle hare frischheid te bewaren, even alsof zij pas ontleed waren, en de andere in eene wijze om levendige dieren, zonder bloedstorting, te ontleden. Ofschoon het tegenwoordig bewezen schijnt, dat de naam, welken de Bils zich verworven had, hem niet toekwam, waren in zijne tijd de ontleedkundigen het geenszins omtrent zijne verdiensten eens, want terwijl sommigen zijne verdiensten hemelhoog verhieven, zoo als onder anderen de toenmalige Hoogleeraar der ontleedkunde aan de Hoogeschool te Leiden, Joannes van Horne, die de anatomische preparaten en geraamten van onderscheidene dieren, welke de Bils aan de Hoogeschool ten geschenke gaf, van zoo groote waarde en nuttigheid achtte, dat hij begreep, de gedachtenis van den gever door een gepast opschrift te moeten vereeuwigen, kreten anderen hem voor een grootspreker uit. Wat hier

van zij, de Bils deed zijne gevoelens kennen in onderscheidene schriften, als daar zijn:

Exemplar fusioris codicilli in quo agitur de verâ corporis humani anatomiâ, Roterod. 1669. 4°.

Epistola ad omnes verae anatomiae studioses. Roterod. 1664. 4°. etc.

Niet dat hij daarin zijn wijze van handelen aan den dag bragt, want daarvan maakte hij een geheim, dat door de Geneeskundige Faculteit der Hoogeschool te Leuven van hem schijnt gekocht te zijn, zonder dat men er echter veel voordeel bij behaalde.

Men verweet de Bils in zijne tijd, dat hij zich, door zijn geheim te verkoopen, met de kwakzalvers gelijk stelde; waarover hij zich trachtte te verdedigen tegen Thomas Bartholinus, die hem inzonderheid dit verwijt gedaan had, in een klein geschrift getiteld:

Epistolica dissertatio ad magnum Thomam Bartholinum. Roterod. 1661. 4°.

Bovendien heeft de Bils nog over eenige deelen der ontleedkunde, inzonderheid over de watervaten en het gehoor geschreven:

Responsio ad epistolam Tobiae Andreae, *quâ ostenditur diversas usus vasorum hactenus pro lymphaticis habitorum*. Marpurgi. 1654. 4°. Roterod. 1669. 4°. et 1678. 4°.

Epistolica dissertatio quâ verus hepatis circa chylum et pariter ductus chyliferi hactenus dicti usus docetur. Roterod. 1659. 4°.

Responsio ad admonitiones Joannis ab Hoorne, *ut et ad animadversiones Pauli Barbette in anatomiam Bilsianam*. Roterod. 1661. 4°.

Specimina anatomica cum clarissimorum et doctissimorum virorum epistolis aliquot et testimoniis. Roterod. 1661, 1665. 4°.

Auditûs organi anatomia. Roterod. 1661. 4°.

Men heeft later de werken van de Bils bijeen verzameld onder den titel:

L. de Bils inventa anatomica antiquo-nova, *cum clarissimorum virorum epistolis et testimoniis*, *ubi adnotationes Joannis ab Hoorne et Pauli Barbette refutantur*, *interprete Gideone Buenio*. Amst. 1692. 4°.

Zie A. Velingius, *Redenvoering over de Illustre schoole te 's Hertogenb.*, bl. 44-54; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*, D. IV. bl. 346; *Biogr. Nation.;* Siegenbeck, *Geschied. der Leydsche Hooges.*, D. II. bl. 99 en 100; Hermans, *Conspectus onom. Liter.*, pag. 18 et 19; *Biogr. Univ*.

[Johannes van Bilsen]

BILSEN (JOHANNES VAN), geboren te 's Hertogenbosch, behoorde tot de orde der Predikheeren en werd in 1690 Pastoor van St. Jacobskerk in zijne geboorteplaats, waar hij in 1730 overleed. Hij wordt geprezen als een zeer ervaren Godgeleerde. Een werk door hem geschreven en te Keulen in 1712 gedrukt, staat nog in achting bij zijne geloofsgenooten. Het behelst de verdediging der

geloofsleer wegens de goddelijke genade, en de wederlegging der gevoelens van Cornelius Jansenius, Bisschop van IJperen.

Een broeder van hem Nicolaas van Bilsen, mede geboren te 's Hertogenbosch, was insgelijks Predikheer en Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Leuven.

Zie (A. van Gils), *Kath. Mey. Memorieb.*, bl. 204 en 205, Hermans, *Consp. Onom. Liter.*, pag. 21.

[Jan en Bauke Eisma van der Bilt]

BILT (JAN en BAUKE EISMA VAN DER). Zie BILDT (JAN VAN DER) en BILDT (BAUKE EISMA VAN DER).

[Biltius]

BILTIUS, een Hollandsch schilder, die omstreeks het midden der zeventiende eeuw bloeide, schilderde dood wild en andere onderwerpen, tot het stilleven behoorende, en tot de jagt betrekking hebbende, al hetwelk hij op eenen witten grond zoo natuurlijk voorstelde, dat men die voorwerpen zelven meende te zien.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Lodewijk van Binchorst]

BINCHORST (LODEWIJK VAN) of BINKHORST Heer van Rodenrijs, een Hollands Edelman, was in 1562 Baljuw van 's Gravezande. Als een ijverig voorstander der vrijheid, was hij ook een der teekenaars van het verbond der Edelen, waarom hij ook door Alva, na veelvuldige beschuldigingen, werd gebannen, om reden zegt zijn vonnis: ‘dat hij zich met Sonoy en van Wijngaarden hadt opgeworpen tot een begunstiger van den nieuwen godsdienst en deszelfs leeraren, die hij huisvestinge en bekwame plaatsen tot godsdienstoefeningen in den Haag bezorgd, en zich bevlijtigd hadt meer bondgenooten aan te werven; dat hij den Prins van Oranje om bescherming gesmeekt, zich in 1566, bij de tweede openbare preek te Overveen, bevonden, en Pieter Gabriël op het huis te Assen, waarvan hij kastelein was, huisvestinge verleend hadt.’

Deze edele banneling vond raadzaam zich met de vlugt te redden, doch zijne huisvrouw Elizabeth van Rapenburg, eene moedige vrouw, hield stand, of keerde ten minste spoedig terug, en verzocht aan den Hertog in het jaar 1571, ontslag voor de helft der verbeurtverklaarde goederen, alsmede van twee jaarlijksche rentebrieven, die haar toebeboord hadden, hetgeen zij gedeeltelijk verkreeg. Toen de tijden nu eenigzins gunstiger werden, keerde Binchorst uit zijne ballingschap naar Holland terug, alwaar hij Meesterknaap van de Houtvesterij en later Rekenmeester en Commissaris der monstering was. In 1579 werd hij benevens eenige anderen als Gevolmagtigden naar Woerden gezonden, om de kerkelijke onlusten aldaar te doen stillen.

Binchorst overleed, zonder kinderen na te laten, in 1582.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 321 en 323; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 127; Marcus, *Sent. van Alva*, bl. 37, 51, 52, 465 en 469; Te Water,

Verb. der Edelen, St. II. bl. 212-214, St. III. bl. 477; K o k , *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl.

564 en 565; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 97 en 98; d'Y v o y v a n M y d r e c h t en B e e l d s n i j d e r , *Verb. en Smeeks. der Nederl. Edel.*, bl. 52, waar de fac-simile zijner handteekening voorkomt.

[Jacob Binckes, Binkes of Benckes]

BINCKES, BINKES of BENCKES (JACOB)[1], geboren te Koudum, niet ver van Stavoren, was een der moedigste, stoutste en voortreffelijkste Zeeofficieren uit het tijdperk van d e R u i t e r . Het jaar noch de dag zijner gehoorte zijn bekend, maar hij was de vierde zoon van B i n c k e B i n c k e s , Burgemeester van Stavoren, en trad reeds vroeg in dienst der Admiraliteit van Amsterdam. In den slag van 4 Augustus 1666 voerde hij het bevel op de *Vereenigde Provinciën*, een schip van 48 stukken, onder het eskader van T r o m p . In 1667 had hij als Kapitein op het schip *Essen*, van 50 stukken, een groot deel in den zegepraal op de Theems. Later, in 1670, werd hij begiftigd met een gouden keten en gedenkpenning, ter waarde van 500 gulden, wegens zijn beleid en moed in het vernielen van een kaper van Salee en het nemen van een ander, behalve het verbranden van een derde door B i n c k e s en E n g e l d e R u i t e r . Onder het bevel van Kapitein D i r k S c h e i , in 1669 naar de Middellandsche zee gezonden, bleef hij aldaar de koopvaart beschermen, streed te huis gekomen als Kapitein op het schip *Woerden*, van 70 stukken, in den slag van Solebay den 7den Junij 1672, doch werd met zijn schip, wegens gebrek aan vietualie, naar de Wielingen opgezonden. Den 16den April 1673 zeilde hij met een eskader van vier schepen, waarover hij het opperbevel had, naar West-Indië. Hij had in last de Britsche en Fransche koopvaarders aan te tasten, en, kon het zijn, eene volkplanting op de vijanden te veroveren. Met het zelfde oogmerk was de Zeeuwsche Kapitein C o r n e l i s E v e r t s e n d e J o n g e , met een smaldeel van zes schepen, van wege Zeeland naar West-Indië gezonden. Beide beyelhebbers ontmoetten elkander ter reede van Martinique en besloten, zamen de vijanden te bestoken. Een aanslag op twee Fransche oorlog- en tien koopvaardijschepen in de Baai van Martinique gelukte niet, door het aanhoudend veranderen van den wind. Men zeilde naar Guadeloupe en St. Christoffel, waar zij onderscheidene Fransche koopvaarders namen; veroverde het eiland St. Eustatius, na een korten tegenstand, en zette de reis voort naar Virginië, met het oog op buit. In de rivier James vonden zij ruim dertig Engelsche koopvaarders, begeleid door twee oorlogschepen, waarvan zij er zeven namen en verbrandden. Nu wendde men den steven naar New-York, vroeger Nieuw Nederland, met plan om deze vroegere Nederlandsche volkplanting te heroveren. Manhaftig liep men de Manhattenrivier op; veroverde het kasteel met 40 stukken gewapend, nam den 20sten Se*p*tember 1673 Nieuw-Amsterdam, en herwon dit geheele gebied voor Nederland; terwijl zij New-York, Nieuw-Oranje, en het gewonnen kasteel Willm Hendrik noemden,

(1) Hij teekende zijnen naam B e n e k e s .

de regering vernieuwden en Nederlanders en Engelschen den eed van gehoorzaamheid aan den Staat afnamen. Zij lieten eene genoegzame bezetting achter, onder hevel van den Kapitein A n t h o n i j C o l v e r , en zeilden naar Europa met onderscheidene prijzen.

Ter reede van Faijal, een der Vlaamsche eilanden, vonden zij vier hunner schepen, te voren naar Terre-Neuf afgezonden, die onder de Fransche visschers aldaar eene geweldige schade hadden aangerigt. Door harde stormen liepen zij den 20sten December 1673 behouden te Cadix binnen, doch kwamen eerst in Julij 1674 in het Vaderland terug. Zonderling was het, dat E v e r t s e n s gedrag in Zeeland werd afgekeurd, en B i n c k e s te Amsterdam geprezen en beloond werd, met een geschenk in zilverwerk, ter waarde van 630 gulden. In het volgende jaar werd bij met eenige schepen naar het Noorden gezonden, ten einde de vloot des Konings van Denemarken te versterken. Hoogst merkwaardig en een krachtig bewijs van B i n c k e s moed, beleid en trouw was zijn tweede togt naar West-Indië, met een smaldeel van elf schepen met het noodige krijgsvolk bemand. Den 16den Maart 1676 uit Texel in zee geloopen, kwam hij den 4den Mei voor Caijenne, vermeesterde de bezetting en het eiland en bragt deze Fransche volkplanting onder het Nederlandsch gebied. Vervolgens werd hem het eiland Marie Galante op genade en ongenade overgegeven. Het mislukken van zijnen aanval op twee Fransche oorlogschepen, bij Guadeloupe, belette hem dat eiland te nemen. St. Martin werd desgelijks met den sabel in de vuist vermeesterd. Na zijne vloot verdeeld en een deel daarvan onder Kapitein J a n B o n t vooruit naar Tabago gezonden te hebben, waar de Nederlanders zich vestigen moesten, zette hij eerst koers naar Porto Rico, vervolgens naar St. Domingo, veroverde aldaar een Fransch schip van 18 stukken en in de baai Cul de Sac vijf andere koopvaarders, van welke hij er een, van 28 stukken, tot oorlogschip uitrustte. Na eenen vergeefschen togt naar Kaap St. François, zeilde B i n c k e s naar Tabago. Vroeger door de Zeeuwen bezeten en weder verlaten, had Tabago in 1654 op nieuw eene Zeeuwsche volkplanting ontvangen. Door de Britten vermeesterd, door de Franschen heroverd en door heiden geplunderd, kwam het op nieuw in onze handen in 1667; doch de Engelschen grepen het nogmaals aan in 1672, en lieten het woest en verlaten. Dit eiland te herwinnen en te bezetten was de last van B i n c k e s , Kapitein J a n B o n t , daarheen vooruitgezonden, had willekeurig zijn post verlaten. Wat dezen krijgsman tot zulk eene dwaasheid had vervoerd, is onverklaarbaar. Hoe het zij. Tabago werd bezet, eene schans aldaar gesticht en een ravelijn op het strand gemaakt. Na eenige versterking van een oorlogschip, soldaten en matrozen te hebben ontvangen, ontving B i n c k e s de tijding dat Cayenne weder in handen der Franschen was, en de Vice-Admiraal d'E s t r é e s , met eene aanzienlijke vloot, op reis was tot de herovering van Tabago. Den 20sten Februarij 1677 kwam d'E s t r é e s voor de baai opdagen, en zette den 21sten

ruim duizend man aan land, die de schans aanvielen en belegerden. Intusschen deed de Fransche vloot op de onzen eenen vreeselijken aanval, waarbij van beide zijden onderscheidene schepen vernield werden. Eenige van de grootste vijandelijke schepen verbrandden, een sprong in de lucht, gelijk ook de *Beschermer*, van 56 stukken, van Kapitein Roemer Vlacq; anderen van de onzen werden het vuur ten buit. Het gevecht was ontzettend en de baai van Tabago was eene zee van vuur. Nog andere schepen sprongen op, en twee onzer vaartuigen, waarin de vrouwen, zieken, kinderen en slaven, werden der vlammen ten prooi. Slechts drie der Nederlandsche en vier der Fransche schepen zijn in staat meer dienst te doen. Nog eens doet d'Estrées de sterkte opeischen, die hij te vergeefs met alle geweld had aangegrepen; hij is genoodzaakt zijne troepen in te schepen en de baai te verlaten, na nog beproefd te hebben twee zijner door Binckes veroverde schepen in brand te steken. De toeleg miste. Doch het was te verwachten, dat de vijand het bij dezen aanval niet zou laten rusten. Een eskader van twaalf schepen werd in Frankrijk uitgerust en onder bevel van d'Estrées gesteld. Intusschen ontving Binckes versterking uit het vaderland, en de moedige Kapitein Thomas Tobias werd met drie schepen en 400 man gezonden ter zijner aflossing. Doch deze kwam te laat: d'Estrées kwam in December 1677 met eene geduchte overmagt voor Tabago, beschoot den 12den dier maand de sterkte met bommen, van welke de derde in den kruidkelder sloeg, een groot deel van het fort verwoestte en velen van de bezetting doodde; onder hen was de Commandeur Binckes met den Bevelhebber van het krijgsvolk Jr. Pieter de Montigny de Glarges. De schans werd genomen, een deel der bezetting vlood, een deel gaf zich over, de nog overgeblevene schepen werden veroverd, en Tabago was voor Nederland verloren. ‘Dus verloor de Staat,’ zegt Sylvius: ‘haar fort en eiland en met hetzelve Jacob Binckes, een voorzigtig soldaat, een manhaftig Kapitein, een getrouw Commandeur, en een goedertieren Christen, wiens vorige heldendaden bewijs gaven van grooter verwachtingen; nalatende aan het vaderland een sucht tot zijn persoon, voor sich selfs een onsterffelijken naam en voor sijn Bruyd eenige middelen tot vergoeding van haar verlies en tranen.’ Deze bruid was Ingena Rotterdam, later in het huwelijk getreden met Pieter d'Orville, en overleden te Amsterdam in 1704.

Zie *Europische Mercurius* 1677, bl. 76-88, 263 en 264; Sylvius, *Historien onzes tijds*, B. XV. bl. 36, volg. 93 volg.; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 510, 566, 569, 581, 594, 595, 598, 599, 631, 652, 683, 690, 712 en 740; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. II. St. II. bl. 283 en 284; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 198, 220-224; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 258; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 376, 401, 443 en 444; Schuer, *Nederl.*

Merkw. Gebeurt., D. II. bl. 280 en 291; Hartsinck, *Bes. van Guiana*, bl. 165; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 562 en 563; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 96 en 97; *Biogr. Nation.;* Engelberts Gerrits, *Nederl. Heldend. ter Zee*, bl. 270-274; *Aanh. op het Woord. van Kunst. en Wetens.* van G. Nieuwenhuis, D. I. bl. 434; *Biogr. Univ.* Tom. II. pag. 312; vooral de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. III. St. I. bl. 345, volg. en St. II. bl. 297 en volg.

[Jan Binckes]

BINCKES (JAN) of BINKES, vermoedelijk behoorende tot het geslacht van den voorgaande, wilde in 1758, als Kapitein ter zee, met eene vloot koopvaarders onder zijn geleide, de Baai van Cadix inzeilen, toen eenige Engelsche Kapers er twee van afsneden, met oogmerk om ze te Gibraltar binnen te sleepen. Naauwelijks ontdekt hij dat stout bestaan, of hij wendt met zijn schip, zet de roovers na, herneemt de twee aan zijn geleide ontrukte schepen, en werpt met deze, nevens het overige van de vloot, in de Baai van Cadix het anker neder.

Hij werd aangesteld tot Schout bij Nacht ter Admiraliteit van Amsterdam den 22sten Junij 1779. In 1781 reeds bejaard zijnde en, met de Kapiteins Melvill en Oorthuys en eenige schepen, te Livorno liggende, werd hij beschuldigd van verzuimd te hebben een door de Engelschen genomen schip te hernemen vóór dat het te Livorno werd opgebragt. In November 1781 in het vaderland teruggekomen, verzocht hij eenen krijgsraad, om zijn gedrag te onderzoeken, ten einde zich te kunnen zuiveren van de blaam, bij zijne afwezigheid hier te lande hem aangewreven. In dezen krijgsraad werd hij den 22sten Maart 1782 voor drie jaren ontzet van zijnen post als Schout bij Nacht, van zijne jaarwedde verstoken en in de kosten van het regtsgeding verwezen, ‘wegens het niet betoonen van behoorlijken ijver en de vereischte werkzaamheid omtrent het hernemen eens koopvaarders door de Engelschen genomen en te Livorno opgebragt.’ Of hij later weder in werkelijke dienst is gekomen en wanneer hij overleden is, vinden wij niet vermeld.

Zie *Onmiddellijk verv. op de Vaderl. Hist.* van Wagenaar, D. XXII. bl. 419 en 420; *Verv. op de Vaderl. Hist.* van Wagenaar, D. III. bl. 295-297; *Nederl. Jaerboeken voor* 1758, bl. 562, 1759 bl. 123; van Kampen, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. bl. 275 noot; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 375, 510 en 568.

[Simon Binckes]

BINCKES (SIMON), ook wel BINKES, zoon van Binke Binckes, Secretaris van Stavoren, en van Taad Brouwer, was geboren te Stavoren in 1731. Nadat hij zich met vlijt tot het bijwonen der Akademische lessen had voorbereid vertrok hij in 1749 naar Franeker, aan welke Hoogeschool hij met onvermoeiden ijver, onder de leiding der Hoogleeraren Lodewijk Caspar Valckenaer, Johannes Schrader, Dominicus Balck, en Christiaan Hendrik Trotz, de wetenschappen, inzonderheid de Regtsgeleerdheid beoefende. Den 28 Junij 1753, na eene wel volbragte studietijd, tot Mr. in de Regten bevorderd zijnde, werd hij al spoedig in zijne geboorteplaats tot Secretaris benoemd, welk ambt hij

eenige tijd loffelijk waarnam. Vele eervolle bedieningen werden hem nu achtereenvolgende opgedragen; als daar zijn: Lid van het Stedelijk Bestuur, Lid der Staten, in 1768 van wege de Kamer der Steden Lid van het Mindergetal, in 1771 Raadsheer in het Provinciaal Hof, in 1783 Secretaris van 's Lands Rekenkamer, en in 1786 Afgevaardigde tot regeling der quota door iedere Provincie op te brengen. Deze laatste bekleedde hij nog toen hij den 26sten September 1786 overleed. Bij uitmuntende geestgaven voegde B i n c k e s eene buitengewone geleerdheid. Met lust en ijver beoefende hij de wetenschappen, in het bijzonder de Regtsgeleerdheid. Van daar dan ook dat zijne kennis en wijsheid, toen hij nog te Stavoren vertoefde, steeds in de moeijelijkste zaken werden geraadpleegd. In het verzamelen van de oude Friesche oorkonden had hij zich veel moeite gegeven. S c h w a r t z e n b e r g getuigt in de Voorrede van zijn bekend *Charterboek* loffelijk van dezen arbeid van B i n c k e s , welke hem veel ten dienste was geweest. Eenen hoogst verdienstelijken naam heeft B i n c k e s verworven door deze zijne beide belangrijke werken:

Beginselen der Regtkunde in Friesland en elders gebruikelijk door Ulrik Huber en nu overgebragt op het nieuwere en Statuaire regt van denzelven lande en de verdere Placaten daartoe betrekkelijk, *mitsgaders met aanteekeningen opgeheldert*. Leeuw. 1774 en 1775, II deelen.

Verklaaringe van de Statuten, *Ordonnantien*, *Reglementen en Costumen van Rechte in Friesland*, *anders genaamd 's Lands Ordonnantien*. Leeuw. 1785 en 1786. IV Deelen.

B i n c k e s was gehuwd met M a r g a r e t h a M a r i a V e n e m a , die vele jaren na haren echtgenoot, in 1820 overleed, en eene dochter naliet.

Zie G. d e W a l , *de Clar. Fris. jurecons.*, pag. 59 en 305.

[Willem Binga]

BINGA (WILLEM), geboren te Harlingen, was een der teekenaren van het verbond der Edelen, en kwam ten verzoeke van S j o e r d v a n B e y m a in September 1566 van zijn landgoed te Leeuwarden. Hier onderteekende hij, ten huize van B e r r i n s op het voorgaan der voornaamste Friesche Edelen, eene nadere verbindtenis, en beloofde de Spaansche Inquisitie met goed en bloed te zullen tegenstaan. Hij begaf zich naar Amsterdam, om van B e y m a bij wien hij huisvestte, te verstaan, hoe het met hun verbond gelegen ware. Toen B r e d e r o d e die stad verliet, vertrok B i n g a met B e y m a en anderen van daar, en werd op de Zuiderzee nabij Harlingen gevangen genomen. Men bragt hem naar Vilvoorden, waar hij eenen geruimen tijd in hechtenis bleef. Eindelijk werd hij den 24 December gevonnist om onthalsd te worden, en alle zijne goederen ten voordeele van den Koning verbeurd verklaard, welk vonnis vijf dagen later aan hem ten uitvoer werd gebragt.

Zie M a r c u s , *Sententiën van Alva*, bl. 353 en 354; t e W a t e r , *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 211; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Gerson Levy Binger]

BINGER (GERSON LEVY), in 1774 te Amsterdam geboren, was een zoon van L e v y B i n g e r en M a r i a n n e R u b e n s . De vader was musicus, maar had het voornemen niet om een zijner kinderen daarvoor op te leiden. De jonge B i n g e r leed in zijne jeugd aan kinderziekte, maar betoonde toen reeds veel liefde tot de muziek. Op zekeren dag plaagde hij zijne moeder om de viool zijns vaders die aan den wand hing. Nadat de moeder met schroom valligheid dit verzoek had ingewilligd, legde B i n g e r die voor zich op den grond, en schoof met zijne vingertjes heen en weder op de snaren, zoodat men daaruit duidelijk het liedje ‘het kuipertje’ kon begrijpen, hetwelk toenmaals op het carillon van den Zuiderkerk-toren, in zijne geboorteplaats, gestoken was. De vader, bij zijne tehuiskomst dit hoorende, was ten uiterste daarover verwonderd, kocht zijn zoontje eene kleine viool en begon hem daarop onderrigt te geven. Door zijnen ziekelijken toestand kon hij echter nog niet staan, zoodat hij op eene stoof zittende de viool als bas moest houden. De Heer P r a e g e r te Amsterdam ondernam om hem te onderwijzen, en bragt het zoo ver, dat de kleine B i n g e r op zijn zevende jaar (altoos nog in die houding) zich te 's Gravenhage voor het hof liet hooren. Weldra echter werd zijne ziekelijke gesteldheid beter, zoodat hij nu de viool naar behooren kon houden. Hij studeerde ijverig onder zijnen bekwamen leermeester P r a e g e r , en verkreeg weldra eene buitengewone vaardigheid in het spelen op het eerste gezigt en in het variëren, hetgeen bewonderenswaardig was. L o c a t i l l i 's, F a n t i n i 's en P i e h l 's studiën kon hij uit het hoofd voordragen. Twaalf jaren oud zijnde verloor hij zijnen vader, en zag zich dus genoodzaakt voor zich zelven te zorgen. Op zijn zestiende jaar vertrok hij naar Hamburg en liet zich met ongemeenen bijval hooren. Vervolgens begaf hij zich naar Manheim, waar een bijzonder voorval plaats had. Bij een voornaam liefhebber op eene kwartetpartij verzocht zijnde, speelde hij daar de eerste viool met veel vaardigheid en bijval. De altspeler verhaalde hem variatiën op een Russisch-thema gekomponeerd te hebben en verzocht hem die te willen voordragen. Eerst weigerde B i n g e r , maar eindelijk gaf hij toe en kweet zich van die taak zoo voortreffelijk dat de maker (de beroemde V i o t t i zelf) hem een exemplaar daarvan ten geschenke gaf, en zijne ondubbelzinnigste goedkeuring betuigde. Zoowel deze kunstenaar als G i o r n o v i c h i , welke dien avond de tweede vioolpartij vervulde, werden zijne vrienden en invloedrijke voorbeelden. Van daar ging hij naar Altona en Hamburg en vormde er uitstekonde leerlingen. Ook als bassist moet hij groote verdiensten bezeten hebben. Bij zijne terugkomst te Amsterdam huwde hij, maar vertrok weldra naar Londen, waar hij meer dan twintig jaren een ergerlijk en ongeregeld leven leidde. In dit huwelijk verwekte hij zestien kinderen, maar mogt er slechts een behouden. Door den drank en de losbandigheid tot de grootste armoede vervallen, keerde hij, naar Amsterdam terug en trad in een publiek concert in den Hoogduitschen schouwburg op. De algemeen hoog gespannen verwachting

werd echter deerlijk te leurgesteld, want B i n g e r , vroeger de Phenix zijner tijdgenooten, speelde nu beneden het middelmatige, en had manieren aangenomen die allerberispelijkst waren en zijne voordragt geheel bedierven. Ten gevolge der debauche was hij doof geworden; hij gaf zich ook sterk aan den drank over. In 1842 keerde hij weder naar Londen terug, waar hij overleed.

Zie C a e c i l i a , *Muzijk Tijdschrift van Nederland*, 1845. bl. 121.

[Rudolf Willem Jacob van Pabst tot Bingerden]

BINGERDEN (RUDOLF WILLEM JACOB VAN PABST TOT). Zie PABST TOT BINGERDEN (RUDOLF WILLEM JACOB VAN).

[Ward Bingley]

BINGLEY (WARD), geboren te Rotterdam in 1755, uit Engelsche ouders, werd door zijnen vader tot den koophandel bestemd, en tot dat einde, door zijnen oom van moeders zijde, den heer S t a n t o n , in genoemde stad wonende, op het kantoor genomen. Reeds vroeg echter, eene onwederstaanbare neiging voor het tooneel gevoelende, betrad hij dit reeds in zijn achttiende jaar, onder het gezelschap van den verdienstelijken C o r v e r , die hem tot leermeester verstrekte. In 1779 verscheen hij het eerst op het Amsterdamsche tooneel, waar eene doldriftige kabaal, door de omstandigheden des tijds (het begin van den Engelschen oorlog), aangevuurd, zijne eerste proef, omdat men hem voor eenen Engelschman hield, deed mislukken; doch kort daarop werd hij in den rol van *Achilles*, in het treurspel van dien naam, met geestdrift toegejuicht, van dien tijd af, legde hij zich onophoudelijk op de tooneelspeelkunst toe, en deed zich daarin meer en meer bewonderen. Zijn buigzaam kunsttalent deed hem, even zeer in het blijspel als in het treurspel schitteren, en de bespottelijke *Vuurbal*, in *het zestienjarige meisje* (welk stuk hij zelf uit het Engelsch in het Nederduitsch overbragt), veroorzaakte even zooveel gelach, als de trotsche C i d bewondering, of de sombere H a m l e t medelijden verwekte. Ja in alle rollen, welke hij op zich nam wist hij zich te onderscheiden, en zijne tegenwoordigheid verlevendigde, tot in de laatste jaren zijns levens, het tooneel, en boeide steeds de aandacht der toehoorders. Tot een bewijs van de veelzijdigheid zijner bekwaamheden, strekt ook, dat hij, in het jaar 1811, op het Fransche tooneel te Amsterdam de moeijelijke rollen van *Philoctetes* en van Koning L e a r , in de treurspelen van dien naam, met algemeene goedkeuring vervulde, en zich bereid verklaarde om laatstgemelde rol, uit het treurspel van S h a k e s p e a r , ook in het Engelsch te spelen.

In 1796 verliet hij het Amsterdamsche tooneel; doch was steeds bereid, wanneer zijne tegenwoordigheid gevorderd werd, om de rollen op zich te nemen, welke men buiten hem niet kon bezetten. Sedert had hij het bestuur over een gezelschap tooneelspelers; stichtte daarmede het Nederduitsche tooneel te Rotterdam, en speelde herhaalde malen, in verschillende steden van ons Vaderland, met de grootste toejuiching. Hij bragt het, door een geregeld gedrag en

door buitengemeene standvastigheid en volharding, in zijne hagchelijke werkkring zeer ver. De menigvuldige tooneelvertooningen, welke hij, bij iedere gelegenheid, ten voordeele van ongelukkigen of tot bijstand in den algemeenen nood, gaf, getuigen zoo wel van zijne menschlievendheid, als van zijne Vaderlandsliefde, welke laatste hem, onder de Fransche overheersching in 1813, de vervolging van het toenmalige bewind op den hals haalde.

Een gelukkig voorkomen, eene groote beweegbaarheid in zijne gelaatstrekken, eene fraaije welluidende stem, een nimmer falend geheugen en bovenal eene diepe kennis van zijne kunst en het tooneel kenschetsten dezen grooten tooneelspeler. Nog weinig tijd voor zijne ziekte verschafte hij den beminnaren van het Vaderlandsche tooneel het genoegen, van in het treurspel Maria van Lalain, in den rol van Farnese, met de beroemde tooneelspeelster Wattier Ziesenis, zijn kunsttalent, in het bijzijn der koninklijke familie, op eene allezins uitmuntende wijze, te ontwikkelen. Hij overleed den 26 Junij 1818, aan een verval van krachten; latende 3 zonen en eene dochter na, bij de zuster van genoemde Neêrlands eerste tooneelspeelster in huwelijk verwekt, waarvan zijn zoon Willem Bingley en zijne dochter J.C. Bingley, echtgenoote van den verdienstelijken acteur Hoedt, met roem de loopbaan huns vaders volgden, wiens stoffelijk overschot in de Kloosterkerk te 's Gravenhage begraven ligt.

Zie *Algemeen Konst- en Letterbode*, voor 1818. D. II. bl. 3, 51 en 54; Stuart. *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.*, voor 1818. D. II. bl. 183 en 184; Nieuwenhuis, *Alg. Woordenb. van Kunsten en Wetens.;* Collot d'Escury, *Holland's roem*, D. IV. A. bl. 607.

[Jacob en Jan Binkes]

BINKES (JACOB en JAN). Zie BINCKES (JACOB) en BINCKES (JAN).

[Lodewijk van Binkhorst]

BINKHORST (LODEWIJK VAN). Zie BINCKHORST (LODEWIJK) VAN).

[Zacharias Bintang]

BINTANG (ZACHARIAS) was in het begin der achttiende eeuw Kapitein in dienst van de Oost-Indische kompagnie en legde bij onderscheidene gelegenheden veel moed en onverschrokkenheid aan den dag, zoo veroverde hij in 1704, aan het hoofd van 500 man de pagar of vesting Damak, en in 1706 verdreef hij uit de landstreek Banjoemas zekere landlooper Radin Panwata Sari, die deze streken zeer verontrustte, waarna Bintang, te Karta-Nagara in die landstreek eene schans oprigte.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. IV a. bl. 30 en 148.

[Thomas Bintgens]

BINTGENS (THOMAS) of BEENTGENS, Leeraar der Vlaamsche Doopsgezinden te Franeker, had in het jaar 1586 een huis gekocht, waarvan de koopbrief niet duidelijk gesteld was. Hierover ontstond ongenoegen in zijne gemeente, hetwelk zoo hoog rees, dat men zich van

elkander afzonderde en twee partijen vormde, van welke de eene *Thomas Bintgensvolk* of de *Huiskoopers*, en de andere *Jacob Keestvolk* of *Contrahuiskoopers* genoemd werden. Deze twist bleef zich echter niet tot de gemeente van Franeker bepalen, maar deelde zich ook aan andere mede; zoo kozen die van Haarlem de partij der Huiskoopers, terwijl de Amsterdammers de Contra-huiskoopers toevielen. Aan het hoofd der Huiskoopers stonden aanvankelijk, benevens Bintgens, ook Hans Busschaert en Jacob van der Molen; de voornaamste der Contra-huiskoopers waren Jacob Reiningen of Keest en Claes Gangolfs. De Huiskoopers gingen echter, na ongeveer 30 jaren bestaan te hebben, geheel te niet, vooral, nadat van der Molen, met Bintgens, den beschermer van dezen, Busschaert, had gebannen en van der Molen en Bintgens de hoofden werden van de *Bankeroetiers*, eene partij, die zich weder van de Huiskoopers had afgezonderd.

Zie Blaupot Ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesland*, bl. 112 en 380; de zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron.*, *Over. en Oost-Friesl.*, D. I. bl. 57, 81 en 271-277.

[Barend Bisbink]

BISBINK (BAREND), een Dordtenaar van geboorte, die omtrent het midden der zeventiende eeuw leefde, was een schilder die de kunst van Jan Both geleerd had en meest moderne ordonnantiën schilderde.

Zie Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Dirk Rudolph Wijckerheld Bisdom]

BISDOM (DIRK RUDOLPH WIJCKERHELD), geboren te Delft den 27 Junij 1740, was een zoon van Jacob Bisdom, Raad en Advokaat-Fiskaal bij de Admiraliteit op de Maze, en van Anna Maria Zeegers. Omtrent tien jaren oud zijnde begon hij zich in de Latijnsche en Grieksche talen te oefenen aan de Latijnsche school zijner geboortestad, welke hij na verloop van omtrent vier jaren verliet, met het houden eener Latijnsche redevoering *over de zedigheid* (*de Modestiâ*). Verder door afzonderlijk onderwijs voorbereid, begaf hij zich in September 1756 naar de Hoogeschool te Utrecht, waar hij onder anderen de lessen hoorde van den vermaarden Petrus Wesseling. Na te Utrecht drie jaren te zijn verbleven, vertrok hij naar Leiden, en maakte een naarstig gebruik van de lessen van Franciscus van Oudendorp, Gerlach Scheltinga en Joannes Conradus Bucker, tot dat hij den 24 Augustus 1761, tot Meester in de Regten werd bevorderd, na het verdedigen van zijne verhandeling, behelzende een onderzoek, *of en in hoeverre men aan ervarenen in hunne kunst behoort geloof te geven*.

Nu vestigde hij zich te 's Gravenhage, waar hij als Advokaat voor het Hof van Holland werd beëedigd. Meer dan gewone kunde, gepaard met vaardigheid van spreken, veroorzaakte dat men zich gaarne van de hulp des jongen Advokaats bediende. Niet lang evenwel bleef bij in dien werkkring, want reeds in het begin

des jaars 1762 werd hij aangesteld tot tweeden Equipagiemeester bij de Admiraliteit op de Maas, en kort daarna tot Schepen van den Hove en der Hooge Vierschaar van Schieland. Zooveel zijne ambtsbezigheden het toelieten, bleef hij evenwel te Rotterdam de beoefening der Regtsgeleerdheid voortzetten tot in Mei 1764, toen hij tot Secretaris der stad Rotterdam aangesteld en van eerstgemelden post ontslagen werd. In 1780 tot Raad en Advokaat-Fiskaal bij de Admiraliteit op de Maas aangesteld, werd hij door de Regering van Rotterdam niet alleen met eere van het Secretarisambt ontslagen, maar hem ook van stadswege ten geschenke gegeven eene zilveren vaas ter waarde van tien of twaalf honderd gulden, tot een blijk van het genoegen van de Stedelijke Regering over eene zestienjarige dienst en zijn gehouden gedrag tot nut der stad, en over de buitengewone moeite, door hem in het werk der droogmaking van de Bleiswijksche en Hillegersbergsche plassen aangewend. Ook in het waarnemen van het ambt van Raad en Advokaat-Fiskaal behaalde hij grooten roem, zoo door zijne zeldzame vaardigheid in het behandelen van alle voorkomende zaken, als door zijne volijverige en aanhoudende werkzaamheid. In die hoedanigheid, kreeg hij mede in last, in het begin van 1782, om in onderhandeling te treden met den Heer P a u l W e n w e r t h , over het sluiten van een cartel met Engeland. In de twee volgende jaren werd hij, door den Prins Erfstadhouder, benoemd tot Lid van 's Vorsten Departement van Marine, ter hulpe en ten dienste van zijne Doorluchtige Hoogheid; tot welk gewigtig werk toen, benevens onzen B i s d o m , vier uitmuntende mannen, die hun Vaderland groote eer aangedaan hebben benoemd waren, de Advokaat-Fiskaal J.C. v a n d e r H o o p , de Vice-Admiraals R e y n s t en J o h a n A r n o l d Z o u t m a n en de Schout hij Nacht J a n H e n d r i k K i n s b e r g e n . In het laatst genoemde jaar werd B i s d o m toegevoegd aan de commissie der Algemeene Staten, om met den Heer F o r m i e l l o , Resident van Venetië, in onderhandeling te komen over zekere geschillen, welke toen gerezen waren en om die spoedig en, zooveel mogelijk, ten genoegen en behoudens de waardigheid van beide republieken, onder goedkeuring der Algemeene Staten te vereffenen en geheel af te doen.

Den 21 Februarij 1785 werd B i s d o m aangesteld tot Raad en Thesaurier-Generaal van de Unie, en wel op zoodanigen voet en onder zoodanige voorwaarden, als hij zelf begeerde, en door de ingebragte toestemming der bijzondere provinciën, bepaald werd. In dezen post bleef hij slechts werkzaam tot den 21 October 1787, toen hij zijn ontslag verzocht en bekwam en wel onder de voorwaarden, op welke hij dien aanvaard had.

Zijne rust was echter van korten duur, want reeds den 2den Februarij des volgenden jaars werd hij aangesteld als Raadsheer in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en Westfriesland. Bovendien werd hij benoemd tot Adjunet-Reviseur bij de Geregtshoven van Gelderland en Groningen, in welke hoedanigheid hij reeds

in het jaar 1774 was werkzaam geweest; terwijl hij tevens werd aangesteld tot Commissaris over zeker beklag der Burgemeesteren van Haarlem tegen die van Amsterdam, betreffende het regt der vrijlating van de Haarlemsche schippers.

Ten gevolge van het afschaffen van den Hoogen Raad na de omwenteling van 1795, zijnen Raadsheerspost verloren hebbende, werd hij in December van dat jaar vruchteloos aangezocht, om zich te laten aanstellen tot Ontvanger-Generaal der republiek; maar hij onttrok zich niet in Maart van het volgende jaar, aan de hem gegeven vrijheid, om, zulks goedvindende, aan de commissie tot omderzoek van het finantiewezen in Holland, mede te deelen de verzamelde staten van het door de bijzondere provinciën betaalde op de petitiën in het jaar 1702; tot welke opgaaf hij, meer dan vele anderen, te dier tijde, volkomen in staat was. Vergeefsche pogingen werden in het jaar 1796 insgelijks aangewend, om hem te bewegen, dat hij zich wilde laten aanstellen, eerst tot Lid der Nationale conventie, naderhand tot Lid van het committé der Marine, of ook als Ontvanger der Marine.

Het groote belang, dat hij in de opvoeding zijner kinderen stelde, bewoog hem in het genoemde jaar 's Gravenhage te verlaten, en zich met der woon naar Leiden te begeven, waar zijne zonen gelegenheid konden vinden, ter verdere voortzetting hunner letteroefeningen, vooral van de regtsgeleerdheid, waaraan zij zich aanvankelijk toegewijd hadden. Nu scheen hij in die stad een stil en van alle openbare ambtsbezigheden verwijderd leven te willen leiden. Alleen liet hij zich, op sterken aandrang, bewegen tot het aannemen van het ouderlingschap der Nederduitsche Hervormde gemeente. Uit zucht voor de instandhouding der openbare oefening van de Hervormde Godsdienst, onttrok hij zich ook niet, of aan de kerkelijke Gemeente-commissie te Leyden, of ook aan de Vergaderingen, tot dat einde, eene geruime tijd, te 's Gravenhage gehouden.

Van andere posten bleef hij zich, eenige jaren, op eene beleefde wijze verschoonen. Zoo weigerde hij het ambt van Hoofd-ingeland van Schieland, waartoe hij den 7de Mei 1797, wegens Schiedam, benoemd was, aan te nemen; tot welken post hij zich ook onbevoegd rekende, vermits hij zijn land onder Schieland behoorende reeds verkocht had. In April 1800 bedankte hij voor het hem aangebodene ambt van Agent en Directeur van Finantiën. Vruchteloos poogde men, in het jaar 1802 hem te bewegen, om zich, voor het Syndicaat te laten benoemen. Even ongezind was hij, den post van Thesaurier-Generaal dezer landen, tot welken hij in Mei 1806 werd aangesteld, andermaal te aanvaarden.

Het was er echter ver af, dat de arbeidzame man het werken ontzag, en zich voor altijd van allen last ontslaan wilde. De stad Leiden heeft het tegendeel ondervonden. Behalve de zorg over het herzien, aanvullen en verbeteren der stedelijke keuren, en het opnemen der rekeningen van de stad, welke sedert eenige tijd niet

zonder aanmerkelijke gebreken waren gebleven: liet hij zich ten laatste bewegen, om de benoeming tot Hoofdschout dier stad, den 1sten Junij 1803 en andermaal den 20 Mei 1806, zich te laten welgevallen. Zijne dagelijksche ambtsbezigheden werden geenszins minder, toen hij in het jaar 1810 voor den tijd van twee jaren verkozen was tot Burgemeester der stad Leiden. De rustelooze werkzaamheden welke dit ambt hem verschafte en welke zijne krachten niet weinig deden verminderen, noodzaakte hem, hoezeer men anders begeerde, dat hij in dien post zou volharden, met den meest mogelijken aandrang, te verzoeken, dat hij, uit aanmerking van zijnen zeventigjaren ouderdom en wegens aanmerkelijke ongesteldheid, van de verdere waarneming mogt ontslagen worden. Hij bleef echter nog eenige tijd in het vervullen der Burgemeesterlijke waardigheid voortgaan, hiertoe ook van hooger hand verzocht zijnde. Steeds vermeerderende zwakheid drong hem, nader en met ernst op zijn ontslag aan te houden. Eindelijk werd, met voorkennis van den Landdrost en van den Minister van Binnenlandsche zaken, die waardigheid overgedragen op een der Heeren Wethouderen; terwijl, bij de kort daarop gevolgde nieuwe bestelling der regeerwijze binnen de steden, B i s d o m eervol van zijn ambt ontslagen werd.

In het voorjaar van 1814 naar Amsterdam vertrokken tot bijwoning der vergadering van aanzienlijken (notabelen) ter stemming over het ontwerp van regeringsvorm der Vereenigde Nederlanden, werd hij door ongesteldheid oververvallen; spoedig keerde hij naar zijne woonplaats terug, waar de ziekte hand over hand zoodanig toenam, dat hij den 3 April van dat jaar daaronder bezweek.

Zijne echtgenoote D i g n a W e n d e l i n a M e y n e r s , met welke hij den 13de September 1774 in het huwelijk was getreden, en die hem vier zonen en twee dochters had geschonken, kon hem slechts weinige dagen betreuren, daar zij zelve den 10den van die zelfde maand hem in de dood volgde.

B i s d o m was sedert 1804 Lid der Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem en sedert 1806 van de Maatschappij der Nederl. Letterkunde te Leiden.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. XX. bl. 91-93; *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1804. D. I. bl. 435; J.W. t e W a t e r , *Aanspr. in de Jaarl. Algem. Verg. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leyden den* 6 *van Hooimaand* 1814. bl. 6-22.

[Karel Emanuel Biset]

BISET (KAREL EMANUEL), geboren te Mechelen in het jaar 1633, was een groot meester in de schilderkunst en bezat een vleijend penseel, waarmede hij een bekoorlijk gloeijend en golvend koloriet wist op het paneel te brengen, en eenen bevalligen zwier aan zijne beelden te geven; terwijl hij een rijk vernuft bezat in het plaatsen van zijn bijwerk. Inzonderheid muntte hij uit, in het vervaardigen van kleine stukjes, verbeeldende saletten en gezelschappen van Heeren en Dames, die zoo natuurlijk en geestig geschikt en geschilderd zijn, dat men niets aangenamer en vrolijker kan verzin-

nen, ook wist hij er de hartstogten op eenen bijzonder treffende wijze in te schetsen. Onder zijne beste stukken, telt men die, welke op vijf bijzondere tafereelen de *Geschiedenis van den verloren zoon* voorstellen, waarin alle de veranderingen in het gelaat van dien losbol zeer natuurlijk zijn waargenomen. Op het eerste, waar hij afscheid van zijnen vader neemt, leest men op zijn aangezigt eene onbezonnen blijdschap; op het tweede, waar hij onder de ontuchtige vrouwlieden zit, eene onkuische dronkenschap; op het derde, waar hij buiten de deur wordt gestooten, een smartelijk naberouw; op het vierde, waar hij zich bij de zwijnen bevindt, van welke een hem in de voet bijt, een pijnlijk gevoel; en op het vijfde, waar hij door zijnen vader weder in genade wordt aangenomen, eene nederige eenvoudigheid.

Daar zijn kunstwerk in de smaak der Franschen viel, begaf B i s e t zich naar Parijs, waar hij vele stukken voor het hof en onderscheidene aanzienlijken schilderde. Het scheen hem echter daar minder te behagen, althans hij keerde weldra naar de Nederlanden terug, en werd door den Graaf d e M o n t e r y, destijds Gouverneur der Spaansche Nederlanden, tot diens Hofschilder aangesteld. Niet lang verbleef hij evenwel te Brussel, maar hij begaf zich naar Antwerpen, waar hij Directeur der Akademie werd en een huwelijk aanging; doch zijne vrouw overleed kort na dat zij den hier onder volgenden, J a n B a p t i s t B i s e t, had ter wereld gebragt.

De levenswijze van den vader was zeer buitensporig, want ofschoon hij veel geld won, wist hij noch door naarstigheid, noch door overleg er voordeel mede te doen; en hij was zoo vadsig, dat hij somtijds eenige dagen achtereen te bed bleef liggen, zouder ergens order op te stellen. Omtrent deze tijd droeg zijn kunstwerk wel eens den stempel van zijne onkieschheid: hij schilderde galante gezelschappen, die, hoe kunstig en geestig gecomposeerd en geschilderd, doen walgen. Somtijds echter koos hij voegzamer onderwerpen: onder deze laatste roemt men bovenal eene voorstelling van W i l l e m T e l l, *gedrongen eenen appel van het hoofd zijns zoons te schieten*, waarin de schilder heeft afgebeeld Dekens en voornaamste leden van het voetboogsgilde te Antwerpen, voor welk gilde hij die schilderij vervaardigd had. De achtergrond is eene schoone architectuur, geschilderd door H e l d e r b e r g h, en het landschap door E m e l r a e t. B i s e t trouwde in tweede huwelijk met zijne dienstmaagd, waarna hij zich te Breda schijnt te hebben gevestigd. Althans hij overleed aldaar, na omtrent 80 jaren bereikt te hebben, in berooide omstandigheden.

Zie H o u b r a k e n, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 292; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nat.; Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.* door G. N i e u w e n h u i s; I m m e r z e e l, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers.*

[Jan Baptist Biset]

BISET (JAN BAPTIST), een zoon van den voorgaande, leerde de teeken- en schilderkunst bij zijnen vader, en heeft inzonderheid

uitgemunt in het portret- en historieschilderen. Zijne kunst heeft hij meest uitgeoefend te Breda, te 's Hertogenbosch, te Antwerpen en te Middelburg. Hij heeft vele stukken nagelaten, waaruit blijkt dat hij een uitmuntend meester is geweest.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Joan Biskop]

BISKOP (JOAN) of JAN DE BISSCHOP, geboren te 's Gravenhage in het jaar 1646, was een beroemd Advocaat voor het Hof van Holland, en tevens een beminnaar en beoefenaar van de Schilderkunst. Hij legde veel bekwaamheid aan den dag in het schilderen met olieverw; doch zijn grootste bekwaamheid bestond in het vervaardigen van teekeningen met het penseel en de pen, waarin hij zoo kunstig de bijzondere wijze van handeling der eerste meesters wist na te bootsen, dat kenners met den eersten opslag van het oog konden zien, of zijne teekening gevolgd was naar eene schilderij van Tintoret, Bassan, Carats, Paul Veroneze, Rubbens of van Dijk; waarom dan ook deze stukken, bij de liefhebbers zeer gezocht waren.

Behalve andere losse prenten, heeft men vanhem een geëtst werk met standbeelden, getiteld: *Paradigmata graphices variorum artificum*, *tabulis aeneis*, Pars I et II. Hagae 1671. fol. van hetwelk twee drukken van het zelfde jaar bestaan; de eene, door Biskop, die zich daarin Episcopius noemt, zelven uitgegeven, bevat 102 platen; de andere door Nicolaas Visscher in het licht gezonden, telt 113 platen. Hij overleed in 1686.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 212 en 213; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 263; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation;* Immerzeel, *Levens en werken der Kunstsch.; Biogr. Univers.;* Meyer, *Convers. Lexioon;* Pierers, *Univers. Lexicon*, in welke beide laatste werken hij abusivelijk Bishop wordt genoemd.

[Simon Bisschop]

BISSCHOP (SIMON). Zie EPISCOPIUS (SIMON).

[Rem Egbertsz. Bisschop]

BISSCHOP (REM EGBERTSZ.), een onbesproken burger en welgezeten koopman te Amsterdam en broeder van den beroemden Hoogleeraar Simon Episcopius, wien men niets kon te laste leggen dan dat hij het gevoelen der Remonstranten was toegedaan, stond deswege zoodanig in de haat bij het domme gemeen, dat het op Zondag den 19den Februarij 1617 zijn huis deerlijk uitplunderde. De Remonstrantsche Predikant Christiaan Sopingius was bij hem gehuisvest geweest, en men had het graauw diets gemaakt, dat ten zijnen huize gepredikt werd: hetwelk ligtelijk geloof vond. Men viel dan op dit huis aan, eerst met schellen tot de schel brak, toen met de glazen in te werpen en met bonzen op de deur. De Schout Willem van der Does, uit naam van een der Regenten tot het stillen van het oproer verzocht, begaf zich te dien einde derwaarts. Zoo deed ook de Onderschout Aren Elbertszoon de Haan,

met zijne dienaars. Doch na een halfuur trokken zij weder af, zeggende geen last van Burgemeesteren te hebben, om daar den geheelen dag te blijven. Het gepeupel riep toen: ‘de Schout gaat weg, het huis is ons ten prijs, met al wat er in is.’ Nu werd de deur, met eenen balk opengeloopen. Het geboefte viel in huis, waar alles geplunderd, vernield en geroofd werd.

B i s s c h o p , zoowel als de Schout, had reeds te voren verzekerd, dat er geen vergadering ten zijnent gehouden werd, doch het mogt niets baten. Hij was nu met zijn huisvrouw en gezin het gevaar ontweken. De schade welke hij aan geld en goederen geleden had, begrootte hij sedert op meer dan 5000 gulden. Bovendien werd hem, benevens zijne vrouw, daags na de plundering, bij openbare afkondiging van den predikstoel het lidmaatschap der Hervormde kerk ontzegd, ‘omdat zij zich in Remontstrantsche vergaderingen hadden laten vinden.’ In 1620 voor Schepenen ontboden, ter zake, dat hij zich zou bemoeid hebben, met het inzamelen van penningen ter ondersteuning van de zaak der Remonstranten, verscheen hij niet, maar week eerlang ten lande uit, tot dat hij, na de verandering der regering in 1621 het waagde wederom te keeren.

B i s s c h o p overleed den 10 April 1625.

Zie B r a n d t , *Hist. der Reformatie*, D. II. bl. 473-500; D. IV. bl. 183-192, 610-617; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 147, 149 en 192.

[Cornelis Bisschop]

BISSCHOP (CORNELIS), geboren te Dordrecht den 12 Februarij 1630, legde zich van der jeugd af op de schilderkunst toe, waarin hij tot leermeester had F e r d i n a n d B o l . Door vlijt en gestadig oefenen, werd hij een meester in het portret- en historie-schilderen. Ook was hij de eerste, zoo niet de beste, welke allerhande soort van beelden, op hout schilderde, met levende kleuren, en uitgehakt, dienende om ergens in een hoek of portaal te plaatsen, en welke hij bovendien het natuurlijkst maakte en het geestigst verzon. Hij moet er zelfs vervaardigd hebben, die op hunne standplaats gesteld het oog zoodanig misleidde dat men ze voor levende beelden aanzag; ook schilderde hij sommige gedaagd en gekleurd op de wijze van kaarslichten, welke bij donker een blaker met brandende kaars in de hand hebbende, zich zeer natuurlijk voordeden; ja men verhaalt, dat zoodanig een beeld door zeker heer uit de grap, wanneer hij gasten had onthaald, aan de deur of uitgang van de kamer geplaatst zijnde, hen zoodanig misleidde dat sommige hunner, die het voor de dienstmeid aanzagen, haar een fooi wilden geven, en niet bemerkte dat zij verschalkt waren, voor dat zij met hunne hand daartegen aanstieten.

Behalve hierin, oefende zich B i s s c h o p ook in het schilderen van portretten, waarin hij meesterlijk slaagde, en waarvan er eene menigte zeer kunstig uitgevoerd, in Holland, Zeeland, Braband, en elders voorkomen. Daarenboven heeft hij ook onderscheidene historiestukken vervaardigd, die zijn roem tot in laatste nageslachten zullen overvoeren; waaronder inzonderheid uitmunt, een uit twee of drie beelden bij kaarslicht bestaande, dat voor eene groote

som door den Koning van Frankrijk gekocht werd. Bisschop werd door den Koning van Denemarken aangezocht, om zijn Hofschilder te worden, welken post hij ook ongetwijfeld zou aangenomen hebben, ware hij niet door dood daarin verhinderd geworden, die hem in 1674, ten grave sleepte. Hij liet elf kinderen na, onder welke drie zonen, van welke er twee benevens drie dochters hun vaders voetstappen hebben gedrukt, en zich tot de beoefening der schilderkunst hebben begeven.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 220-222; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Levens en werken der Kunstsch*.

[Jakob Bisschop]

BISSCHOP (JAKOB), oudste zoon van Cornelis, was reeds bij het leven van zijn vader in het beeldschilderen zoo vergevorderd, dat hij na diens dood zulks kon aan de hand houden, en hiermede het huisgezin veel dienst bewees. Maar toen nu zijn broeder Abraham, die mede tot dat vak opgekweekt werd, tot zulk een trap van bekwaamheid daarin geraakte, dat deze zulks met behulp van zijne zusters kon beheeren, liet hij dit varen en oefende zich in waardiger onderwerpen, waartoe hij het onderwijs van den zoo beroemden kamer- en plafondschilder August Terwesten inriep; sedert welke tijd hij zich ook bij het schilderen van zolderstukken, kamers en wat daartoe behoort, gehouden heeft.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II bl. 222; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Levens en werken der Kunstsch*.

[Abraham Bisschop]

BISSCHOP (ABRAHAM), de jongste zoon van Cornelis, had zijn vader tot leermeester, in het schilderen van houten beelden, waarin hij, na diens dood, door zijn broeder Jakob nog verder onderwezen werd, zoodat hij daardoor een zeker inkomen aan het huisgezin hezorgde. Dit belette hem evenwel niet, de leidingen van zijn natuurdrift, bij de minste gelegenheid die hij vond, te volgen. Hij legde zich namelijk op het schilderen van allerhande vogelen, inzonderheid hoenders, toe, waarin hij door bijzondere vlijt en gestadige oefening naar het leven, trapswijze tot zulk een hoogte vorderde, dat hij met regt in de rij der bekwaamste meesters in dat vak van de kunst mogt geplaatst worden.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Sehilder.*, D. II. bl. 222 en 223; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Histor. Woordenb.*;; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan de Bisschop]

BISSCHOP (JAN DE). Zie BISKOP (JOAN).

[Janus de Bisschop]

BISSCHOP (JANUS DE), die te Vere in Zeeland woonde, bespeelde de latijnsche lier, en zond in 1700 een boekje in het licht, onder den titel van *Chorus Musarum*, bestaande in lofdichten,

mengeldichten, puntdichten, raadsels enz., welke eenen zeer geringen dunk van zijne dichterlijke bekwaamheid doen opvatten.

Zie H o f f m a n P e e r l k a m p , *de Poet. Latin Neerl.*, pag. 144; H o e u f f t , *Parnasus Latino-Belgie*, pag. 205.

[Christina Bitter]

BITTER (CHRISTINA) was de grootmoeder der huisvrouw van den Nederlandschen Dichter, den Ridder P i e t e r C o r n e l i s z . H o o f t . Zij was eerst gehuwd geweest met A n d r i e s v a n E r p , en daarna met A r n o u t F a b r y . Bij de moorddadige plundering door de Spanjaarden in 1576, te Antwerpen gepleegd, gaf deze vrouw bijzondere blijken van eene onversaagde kloekmoedigheid. Zij, hare moeder A g n e t a O o m s , eene hoogbejaarde weduwe, en eenige andere huisgenooten, hadden zich, om, ware het mogelijk, voor de bloeddorst der vervolgers, die kunne noch jaren spaarden, beveiligd te zijn, in een afgelegen kelder begeven; dan het geweld, dat op de huisdeur werd gepleegd, bewoog de oude vrouw, zich uit hare schuilplaats te begeven, om te zien wat er gaande was; juist op hare aankomst slaat een vaatje buskruid de deur aan stukken, en haar te morselen. De dochter schiet, op het hooren van den donderenden slag, door de uitbarsting veroorzaakt, toe, en vindt hare moeder verzengd en levenloos in het voorhuis liggen. Nog ter naauwernood van haren eersten schrik bekomen, grijpen de soldaten deze waardige vrouw, die tusschen de 40 en 50 jaren bereikt had, aan, en zoeken haar door de verregaandste bedreigingen te dwingen, om aan te wijzen waar haar man zich bevond en waar hij zijn geld geborgen had. Zij tracht hen daarop te vreden te stellen, door hun iets te geven, dat zij bij haar gestoken had, doch als zij voorgaf niet te weten, waar haar man of zijn geld was, werd zij met een stuk lont om den hals aan eenen ladder gehangen; en men liet haar in dezen benaauwden toestand, tot dat zij bijna den adem had uitgeblazen. Toen men bemerkte, dat zij het niet langer zonder te stikken kon uithouden, werd zij los gemaakt, en, een weinig bekomen zijnde, herhaalden de soldaten hunne vragen, en hingen haar, die bij de gedane weigering bleef volharden, weder op, hetgeen zij vervolgens ten derde male herhaalden; doch deze wreedaards ziende, dat zij niets op haar konden verwinnen, lieten haar in dien beklagelijken toestand, en trokken de deur achter zich toe; dan zij waren naauwelijks geweken, of een der verscholen zittende huisgenooten schoot toe, en kwam nog even tijds genoeg om haar van den dood te bevrijden; hij sneed de lont aan stukken, en redde dus haar leven, dat zij nog eenige tijd, zeer droefgeestig en in het verstand verzwakt, ten eenenmale versult, doorbragt. Zij vermande zich echter gedurende de plundering, om alles aan te wenden wat dienen kon tot behoud van de welvaart der haren en zorgde telkens, als er nieuwe roovers op haar huis aankwamen, eenig geld uit den hoek te halen, om hen te paaijen, altijd klagende dat het het laatste was, dat zij had. Tot haar geluk was een harer vorige dienstmaagden gehuwd met eenen Span-

jaard, die belast was met de inkwartiering van het krijgsvolk. Die vrouw had haren man verzocht, dat hij zorgen zou voor het huis van hare gewezen meesteresse. Die Spanjaard, nevens andere stroopers, door de stad gezwierd hebbende, komt eindelijk in de straat waar Christina Bitter woonde, naar het huis zoeken, waar deze woonde. Dit gevonden hebbende, biedt hij haar zijne bescherming aan, waarop hij met vrouw, kinderen en dienstbode gastvrij wordt opgenomen, en zet vervolgens alle anderen, die zich voordeden om het huis te plunderen, af, met te zeggen, dat hij het ingenomen huis voor zijnen buit hield. Hij bleef daar meer dan zeven maanden, gedurende welke tijd zij wel onthaald werden terwijl de vrouw er in het kinderbed kwam. Bij hun vertrek schonk men hun nog omtrent 1600 gulden tot eene vereering.

Zie Hooft, *Nederl. Histor.*, bl. 463 en 464; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Jakob de Bitter]

BITTER (JAKOB DE), geboortig van Haarlem, was Commies op het schip *Hollandia*, een der 13 schepen welke den 22sten December 1607, onder Pieter Willemsz. Verhoeven uit Texel in zee staken, om eene reis naar Oost-Indië te doen. Hij woonde alzoo in Augustus des volgenden jaars het beleg van Mozambique bij. In September voor Goa gekomen, werd de Bitter, met de schepen *de Arend* en *de Valk*, naar de kust van Choromandel gezonden, ten einde alle de daar zijnde kleeden, voor de Molukkos in te nemen, en den Opperkoopman Pieter Gerritsz. Bourgognie te Mazulipatam met een kargasoen te laten, en des noods Jan van Houten bij hem te voegen. In Julij 1609 werd hij tot eersten Gouverneur van Banda benoemd. Kort daarna trachtte hij Celamme aan te tasten en te verrassen maar zag zich genoodzaakt, met verlies van 9 dooden en 70 gekwesten, af te trekken; terwijl hij zelf mede eene wonde bekwam, waaraan hij den 14den Augustus daaraanvolgende overleed.

Zie Valentyn, *Oud. en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. a bl. 196 en 197, D. III. bl. 77, 80 en 88.

[Pieter de Bitter]

BITTER (PIETER DE), misschien wel eenen afstammeling van den voorgaande, was in 1660 Gezant van de Oost-Indische Compagnie bij den Koning van Makassar, en wist toen te bewerken dat die Vorst beloofde het eiland Boeton aan de Kroon van Ternate terug te zullen geven. Daar de Koning echter zijne belofte niet nakwam, werd de Bitter in 1663 nogmaals derwaarts gezonden, waarop de teruggave spoedig plaats had.

Hij is ook Kommandeur op Ceilon geweest en men vindt van hem en den Opperkoopman Valkenburg opgeteekend, ‘dat zij wel juist de grootste kooplieden niet waren, dog egter Lieden, die getrouw waren en zich na de ordres, hen gegeven, stipt richteden, waarvoor zij zeer menagieus, gelijk met de boeken van 1663 te zien is, geleefd hebben’[(1)].

(1) Valentyn, *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. V. b. bl. 242.

In 1664 tot Bevelhebber over de Oost-Indische Retoervloot, uit elf rijkgeladen schepen bestaande, aangesteld zijnde, verliet hij daarmede den 24sten December 1664 de reede van Batavia doch van een Fransch scheepje vernomen hebbende, dat de oorlog tusschen Nederland en Groot-Brittanje was uitgebarsten en dat de Engelschen op hem loerden, stevende hij noordwaarts en liep te Bergen in Noorwegen binnen, waar de Engelschen hem, den 13den Augustus 1665, met veertien Koningschepen, drie branders en vier kitsen onder den Kommandeur Thomas Tiddyman vijandelijk aantastten, doch eenen zoo kloeken tegenstand vonden, dat de vijand, na vierdehalf uur strijdens, hunne ankers moesten kappen en met groot verlies afwijken. Nadat de Nederlandsche Oorlogsvloot nu te Bergen was aangekomen, om hen naar het Vaderland te geleiden, had de Bitter het genoegen 8 zijner onderhebbende schepen behouden in het Vaderland binnen te brengen; zijnde een hunner reeds in het begin der reis door storm van hen afgeraakt en waarschijnlijk met man en muis vergaan en de twee anderen door de Engelschen genomen.

Of Gulielmus de Bitter die in 1666, als Predikant van de Amsterdamsche Classis, in Indië kwam en in het volgende jaar op Banda geplaatst werd, alwaar hij in 1675 overleed, van zijne maagschap was, is met geene zekerheid op te geven; doch het komt ons wel waarschijnlijk voor.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 415; Valentyn, *Ouden Nieuw Oost-Indiën*, D. I. b. bl. 324 en D. III. b. bl. III en 152, D. IV. b. bl. 59; W. Schouten, *Reistogt naar en door O.I.*, D. II. bl. 146-153, 161-200 en 309; de Jonge, *Ges. van het Nederl. Zeewezen*, D. II. St. II. bl. 232-235.

[Willem Jansz. en Johan Blaauw]

BLAAUW (WILLEM JANSZ. en JOHAN). Zie BLAEU (WILLEM JANSZ.) en BLAEU (JOHAN).

[Nicolaus Albertus Blaauw]

BLAAUW (NICOLAUS ALBERTUS), geboren te Arnhem den 18den Januarij 1737, kwam in zijne geboortestad op de Latijnsche school, welke hij in 1755 verliet, waarna hij nog twee jaren onderwijs in de Letteren genoot van Hermannus Cannegieter, Hoogleeraar en Rector te Arnhem. Vervolgens, sedert 1757 zich aan de Hoogeschool te Franeker en sedert 1760 aan die te Groningen in de Godgeleerdheid geoefend hebbende, werd hij den 14den April 1762 Proponent in de Klassis van Appingedam en den 23sten Augustus van dat jaar beroepen te Oude- en Nijeschoot, in de Provincie Friesland, van waar hij in het jaar 1763 naar Jacobi-Parochie vertrok. In 1766 naar Loosduinen en in 1774 te Zierikzee beroepen, stond hij in het jaar 1787 ten doel aan den haat van het gemeen, dat op Zondag den 23sten September van dat jaar de door hem verrigte avondgodsdienstoefening stoorde, zoodat hij die moest staken; terwijl hij in het naar huis gaan, baldadig aangevallen doch ontzet werd en vrij kwam met eenige keeren *Oranje boven* te roepen. Den

volgenden dag werd echter zijn huis geheel uitgeplunderd, en toen hij den volgenden Zondag in de vroegbeurt moest prediken vond hij zijnen naam op het gedrukte briefje niet geplaatst; daar men het voornemen had hem voor altijd van den predikstoel te weeren. Hij deze wenk begrijpende, en alzoo te Zierikzee zich in eenen onaangenamen toestand bevindende, vertrok kort daarop naar Gelderland en gaf later aan de Regering van Zierikzee kennis van zijn verblijf te Arnhem. Op het einde van het jaar teruggekeerd, deed hij de Regering zijne bereidvaardigheid weten, om, daar de stad nu in rust was, zijne predikdienst weder op zich te nemen, doch de Regering vond goed zijn verzoek, om redenen, aan te houden tot nadere dispensatie. B l a a u w bleef alzoo buiten bediening tot in April des volgenden jaars. Na de omwenteling van 1795 werd hij Voorzitter van het Collegie van Geconstitueerden en overleed den 8sten November 1804.

Zie E n g e l s m a , *Volgl. van Predik. onder de Classis van Zevenwouden*, bl. 152; d e K a n t e r , *Chronyk van Zierikzee*, bl. 341, 354, 377, 378, 416, 417, 444 en 449; *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XVIII. bl. 418 en 424.

[Pieter Aartze Blaauw]

BLAAUW (PIETER AARTZE), geboren te Hoorn den 2den November 1744 was Schipper op 's Lands Admiraliteitschuit in het Noorderkwartier en beoefende als eenen tak van bestaan het beeldsnijden van sieraadwerken voor schepen. Uit zich zelven het teekenen geleerd hebbende, legde hij, als daartoe best in de gelegenheid zijnde, zich meest toe op het afbeelden van watergezigten en schepen, waarin hij dan ook niet onverdienstelijk slaagde en zeer naauwkeurig was, vooral in de teekening der schepen. Men heeft van hem ook schilderijen, welke mede stroom- en zeegezigten voorstellen. Onder anderen heeft hij eene teekening gemaakt van de landing der Engelschen op onze stranden. B l a a u w overleed te Medemblik den 2den December 1808.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n , *Geschied. der Vaderl. Schilderk*. D. II. bl. 338; I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Quirijn de Blaauw]

BLAAUW (QUIRIJN DE). Zie BLAU (QUIRIJN DE).

[Jan Simonsz. Blaauwhulk]

BLAAUWHULK (JAN SIMONSZ.) Zie BLAEUHULK (JAN SIMONSZ.)

[Paulus Blaauwvoet]

BLAAUWVOET (PAULUS), een der Bevelhebbers van het leger, waarmede W i l l e m Graaf v a n O o s t e r v a n t in 1302, den Vlamingen wilde beletten in Zeeland te landen. Toen deze laatsten dit echter omtrent Vere gedaan hadden, en tusschen de beide legers een hevig gevecht voorviel, was B l a a u w v o e t de eerste, die met de bende, welke hij aanvoerde, het slagveld verliet, waarop het overige deel des legers hem volgde, en de onzen eene volkomen nederlaag leden, terwijl velen hunner in de vlugt gedood werden.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 155.

[Willem Blad]

BLAD (WILLEM), Amanuensis bij het Theatrum Anatomicum der Hoogeschool te Groningen, geboren te Overveen bij Haarlem den 17den Maart 1766 behaalde in het jaar 1818 bij de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij den tweeden gouden Medaille voor het vervaardigen van fantômes ten gebruike van Verloskundigen. Ook was hij de uitvinder en vervaardiger van een werktuig ter redding van menschen uit een brandend gebouw. In het jaar 1823 een model daarvan gereed hebbende, hetwelk voor Amsterdam bestemd was, en daarmede eene proef willende nemen, deed een of ander gebrek in de vastheehting of in de plaatsing van het werktuig hem daarmede naar beneden storten, ten gevolge van welken val hij den 12den September van dat jaar overleed, als het offer van zijnen geheel belangeloozen ijver voor het heil van anderen, waarvoor hij altijd geleefd had.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1818, D. II. bl. 104, voor 1823, D. I. bl. 80.

[Johan en Abraham Blaes]

BLAES (JOHAN en ABRAHAM). Zie BLASIUS (JOHAN LEONARDI) en BLASIUS (ABRAHAM).

[Willem Janszoon Blaeu]

BLAEU (WILLEM JANSZOON), ook wel in later dagen Blauw gespeld, was in het jaar 1571 geboren te Alkmaar, en werd daarom ook vroeger Willem Jansz. van Alkmaar geheeten; onder welken naam hij reeds, als te Amsterdam gevestigd, van het jaar 1605 af in de MSS. Notulen van HH. Hoogmogenden voorkomt. Ter laatst gemelde stede dreef hij eenen aanzienlijken boekhandel en bragt er onderscheidene fraaije werken in het licht; ook legde hij zich op de beoefening der Wiskundige wetenschappen toe, waarin hij in zijne jeugd, door den beroemden Ticho Brahé onderwezen was. Blauw overleed den 18 October 1638, nalatende twee zonen, Joan Blauw die volgt en Cornelis Blauw een zeer kundig mensch, die zijnen broeder behulpzaam was tot aan zijn overlijden in 1650. Willem Janszoon Blauw was een geleerd man, die de Latijnsche, Fransche en Hoogduitsche talen volkomen magtig was, en Grotius geeft hem den roem, de naarstigste Boekdrukker van zijne tijd te zijn geweest. Hij bezat een uitmuntend vernuft, en een verwonderlijk goed oordeel.

Blaeu betaalde op eene onbekrompen wijze de geleerden en aardrijkskundigen, die hem oorspronkelijke kaarten leverden, welke hij met zorg en met al de sierlijkheid, welke de staat der kunsten in zijnen tijd gedoogde, liet graveren. Hij maakte zelve sterrekundige waarnemingen, die hij bij zijne aardrijkskundige kaarten in toepassing bragt. Ook heeft hij met eenen zenith sector, bevattende eenen boog van 12°, aan den mond van de Maas en op Texel de poolshoogte genomen en den geheelen oever van de Noordzee, van gemelden mond af tot Texel, door meer dan eenen graad breedte, met behulp eener roede van 12 voeten, gemeten. Van deze graadmeting heeft de vermaarde Fransche sterrekundige Jean Picard, door Amsterdam reizende, de beschrijving of het handschrift van

Blaeu gezien, en hij getuigt er van, dat zij de beroemde graadmeting van Snellius overtrof. De Hoogleeraar Jan Frederik van Beeck Calkoen heeft zich in der tijd alle moeite gegeven, ter ontdekking van dit kostbaar handschrift, maar het schijnt bij den brand, waardoor in 1672 de drukkerij van Joan Blaeu (zie het volgende art.) werd in den asch gelegd, te zijn vernield of verloren gegaan.

Blaeu heeft de volgende werken over de Sterre- en Zeevaartkunde geschreven:

Het Licht der Seevaert, 3 deel. met octrooi van 13 Aug. 1618.

Tweevoudigh Onderwijs van de Hemelsche en Aerdsche Globen, Amst. omstreeks 1620, 4°. 1647, 4°. 1669, 4°.

Groote Zeespiegel, Amst. 1624, 1631, 1655. 2 dn. in fol.

Tafelen der breedte van den opgang der Zonne, Amst. 4°.

Van de Déclinatie der Zonne, Amst. 8°.

Atlas, 3 dn. folio.

In 1602 heeft hij *Hemel- en Aard-Globen* gemaakt. - De boekdrukpers, die tot in het begin der negentiende eeuw gebruikt werd is van zijne uitvinding. Het Blaauwsteegje te Amsterdam heeft van hem zijnen naam gekregen.

Van Blaeu gaat een zeer fraai portrait uit door J. Falck, met een Latijnsch vers van Barlaeus.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 272; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 348; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 577; Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 115; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetensch.*, D. I. bl. 350; van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetensoh. in de Nederl.*, D. I. bl. 332, D. III. bl. 136**-139**; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* Dodt, Pilaar en Obreen, *Tijdschrift*, D. V. bl. 269; Bodel Nyenhuis, *over de Nederl. Landm. en Kaartgr*. Floris Balthasar en zijne drie zonen, bl. 31; *de Navorscher*, 2e jaarg. bl. 35 en 36.

[Joan Blaeu]

BLAEU (JOAN), ook gezegd Johannes Willemsz. Blaeu, de oudste zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam, die zijnen vader in den boekhandel opvolgde, was mede geoefend in de regtsgeleerdheid, en geen onbedreven Advovaat. In het jaar 1651 verkozen tot Schepen en Raad van zijne geboortestad, bleef hij evenwel den handel voortzetten. Toen in 1664 een valsch gerucht in omloop was, dat Graaf Willem van Nassau eenen aanslag op Amsterdam in den zin had, en reeds met eenig volk in aantogt was, was Blaeu een der vijf Gemagtigden uit den Raad, aan wie, benevens Heeren Burgemeesteren, aanbetrouwd werd, om voor de veiligheid van de stad te waken. De meeste roem, dien hij echter behaalde, verwierf hij door zijne werken, zijnde, behalve eene vernieuwde uitgave van de Atlas zijns vaders, die, zooals wij in het vorige art. hebben gezien, aanvankelijk 3 folio deelen, nu 14 besloeg:

Novum ac magnum theatrum civitatum totius Belgii, Amst. 1649. 2 vol. fol. Ook in het Nederduitsch verschenen onder den

titel van: *Groot stedenboek der Vereenigde Nederlanden*, Amst. 2 deelen folio.

Theatrum Italiae (volgens zijne teekeningen opgemaakt), Amst. 1662. 2 vol. fol. mede in het Fransch uitgegeven onder den titel van: *Theâtre d'Italië*, Amst. 1704. 4 vol. folio. La Haye 1724. 4 vol.

Theatrum Piemontiae et Sabaudiae, Amst. 1682. 1 vol. folio, welk werk mede in het Fransch het licht zag, als:

Theatre du Piemont et de la Savoie, traduit par J a c q u e s B e r n a r d , La Haye 1735. 2 vol. fol.

Bovendien heeft hij echter onderscheidene anderen gedrukt, die in fraaiheid van papier en netheid van letter, voor geen andere behoeven onder te doen; getuige hiervan onder anderen, het *Corpus Juris Civilis*, *opera et studio* S. v a n L e e u w e n , bij hem in 1663 in folio gedrukt, en waarvan het Grieksch der Novellen, zoo heerlijk is uitgevoerd, dat men niets fraaijer van dien aard kan uitdenken; alsmede het zelfde werk in gr. 8°. in 1664 uitgekomen, waarin men verzekerd, dat geen enkele drukfeil gevonden wordt, dan alleen bij de tweede afdeeling, in de plaats van *Pars secunda*, *Pars secundus*, terwijl dit, volgens sommigen, met opzet zoude geschied zijn, ten einde de nadrukken dadelijk te kunnen ontdekken. Ook is van zijne pers voortgekomen, eene Fransche vertaling van H u g o n i s G r o t i i *Annales de Rebus Belgicis*, waarvan de opdragt van B l a e u aan de Staten van Holland, voor een meesterstuk gehouden werd.

De roem, die van hem uitging, was zoo groot dat G u s t a a f A d o l f , Koning v a n Z w e d e n , hem tot zijnen drukker aanstelde. Zijne drukkerij, die te Amsterdam eerst op de Bloemgracht stond, doch later achter de Nieuwe kerk verplaatst werd, bevatte negen drukperssen, die de negen musen genaamd werden. Deze uitmuntende drukkerij had slechts weinige jaren te dier plaatse bestaan, toen zij den 22 Februarij 1672, ongelukkiglijk, met een aanmerkelijk gedeelte van den afgedrukten *Atlas* en *Stedeboeken*, alsmede de meeste letters en koperen platen, door de verslindende vlam werden vernield, zoodat er niets gered werd, dan eenige globes en kaarten, welke naderhand in handen zijn gekomen van den beroemden Amsterdamschen Boekhandelaar G e r a r d H u l s t v a n K e u l e n . De schade door deze brand veroorzaakt, werd op 382,000 guldens begroot. B l a e u overleefde dezen ramp niet lang, want hij overleed den 28 December 1673.

Zie S a x e , *Onom. Liter.*, Pars. IV. pag. 437 en 438; W a g e n a a r , *Beschr. van Amsterdam*, St. III. bl. 223; K o k , *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 577 en 578; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 114 en 115; N i e u w e n h u i s , *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetensch.*, D. I. bl. 380; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.*

[Jan Simonsz. Blaeuhulk]

BLAEUHULK (JAN SIMONSZ.), ook wel B l a a u w h u l k gespeld, werd in 1603 tot Schepen en Raad der Stad Enkhuizen gekozen,

welke waardigheid hij sedert nog vier malen bekleed heeft; ook werd hij in 1631 Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, en moet een groot liefhebber der historie geweest zijn. Hij heeft in handschrift nagelaten: *Gedenkschriften betrekkelijk de stad Enkhuizen*, welke hij met groote vlijt uit oude papieren en schriften had bijeengebragt en waarvan Gerard Brandt zich vaak bediend heeft in het zamenstellen van *de Historie der vermaerde Zee- en Koop-stad Enkhuisen*..

Zie Brandt en Centen, *Historie van Enkhuisen*, D. I. in de voorrede en de achter dat deel gevoegde, *Beschrijv. en Lof van Enkhuisen*, bl. 60, 61, 62 en 163; Pars, *Naamrol van Batav. en Holland. Schrijvers*, bl. 150.

[Nicolaus en Stefanus Blancardus]

BLANCARDUS (NICOLAUS en STEFANUS). Zie BLANKAART (NICOLAAS) en BLANKAART (STEVEN).

[Abraham en Jan Blanchard]

BLANCHARD (ABRAHAM en JAN). Zie BLANKSAART (ABRAHAM en JAN).

[Cornelis van Blanckenburgh]

BLANCKENBURGH (CORNELIS VAN), in de eerste helft der zeventiende eeuw, beroemd organist in de groote Kerk te Dordrecht, schreef:

Onderwijsing van de handfluit, Amst.

en vervaardigde onderscheidene compositiën, welke in die tijd vermaard waren.

Zie Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst.* bl. 73 en 118.

[Cornelia van Blanckenburgh]

BLANCKENBURGH (CORNELIA VAN), dochter van den voorgaande, was als zangeres en toonkunstenares beroemd. Beverwijck[1] geluigt van haar, dat zij was *uytnemende in de Musyck endespelende seer meesterlick op d'instrumenten*.

Zie Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst.*, bl. 73.

[Jan Teunisz. Blanckhof]

BLANCKHOF (JAN TEUNISZ.) of BLANKHOF, geboren te Alkmaar, had tot vader Teunis Blanckhof en tot moeder de stadsvroedvrouw aldaar. Eerst oefende hij zich in het teekenen en schilderen onder Arent Teerling, daar deze echter geen zeer groot meester was, begaf hij zich vervolgens bij Pieter Scheijenburg en eindelijk bij den meer bekenden Cezar van Everdingen, terwijl hij tevens ook les nam van Gerrit de Jong. Toen hij onder dezen eenige vorderingen gemaakt had, beving hem de lust tot reizen, en hij begaf zich naar Rome, waar hij, volgens sommigen, tweemalen of volgens anderen, driemalen geweest is. Hier ontving hij den naam van Jan Maat, onder welken hij bij de liefhebbers best bekend is.

(1) *Van de Wtnementheyt des vrouwelicken Geslachts*, bl. 280.

Hij was los van leven en los in het schilderen, waardoor zijn aard, die woelig was, zijn penseel tot vaardig schilderen gewende.

De kunstkenners willen zelfs hebben opgemerkt, dat wanneer hij meer tijd nam om zijn werk uitvoeriger en netter te schilderen, het die losheid en kracht miste, welke anders de verdiensten van zijne stukken uitmaken. Hij had eene levendige verbeeldingskracht, die hem zeer te stade kwam, in de voorstelling van onweders, zeestormen en dergelijken, welke men niet zonder getroffen te worden beschouwen kan. Een van zijne beste stukken is een strandgezigt, dat buitengemeen kunstig en natuurlijk is geschilderd; de zwalpingen of overbuitelende rolling der ebbende en aanvloeijende zeegolven op den oever, verwonderlijk schoon en natuurlijk voorstellende.

Buitengewoon wispelturig van aard zijnde, bleef hij niet lang achtereen op de zelfde plaats met der woon gevestigd. Onder anderen begaf hij zich in het voorjaar van 1669 op de vloot, welke onder het bevel van den Graaf van W a l d e k tot ontzet van Candia bestemd was. In 1674 bevond hij zich weder te Hamburg, en schijnt kort daarna te zijn overleden.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 198-200; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 127 en 128; *Biogr. Nationale*, waar hij abusivelijk A n t o i n e B l a n c k h o f genoemd wordt; I m m e r z e e l , *Levens en werken der Kuntsch.*, D. I. bl. 57 en 58.

[Jan Adriaanszoon Blancx]

BLANCX (JAN ADRIAANSZOON) of BLANS, een man van aanzien onder zijne landzaten, en afstammende uit het oud adellijk geslacht v a n Y e r s e k e , was in de tweede helft der zestiende eeuw Dijkgraaf van de Breede Watering op Zuid-Beveland, en maakte zich niet weinig verdienstelijk omtrent zijne landslieden, daar hij, bij het opbreken van het beleg van Goes door de Staatschen, ten Hove zijnde, vergiffenis wist te verwerven voor de landzaten, die de Nassauschen, gedurende dat beleg begunstigd hadden en mede ter bewaring van de stad hunne dienst geleend hadden. Hij wist het namelijk te doen voorkomen als of zij niet uit lust maar uit dwang zich daartoe hadden laten gebruiken.

Den 17 November van het zelfde jaar was B l a n c x een der Afgevaardigden der stad, aan den Hertog v a n A l v a , om hem te bedanken, wegens onderscheidene bevelen ter verligting van de stad gegeven, en voorts in het breede aan te dringen het verzoek om betaling van de gedane uitschotten aan het krijgsvolk. In het volgende jaar maakte hij mede deel, wegens Goes, van de bezending der Staten van Zeeland, die 's Konings zijde hielden, ter verwelkoming van den nieuwen Gouverneur Don L o u i s d e R e q u e s e n s .

Nogmaals was B l a n c x onder de gemagtigden van Goes, die in de eerste dagen van 1577, in last hadden, ‘zich te vervoegen bij zijne Prinselijke Doorluchtigheid, en aldaar van wegen de Burgeren en Ingezetenen van de Stad en het Eiland, te verzoeken en te ontvangen behoorlijke *Voldoeninge*, om op dezelve, volgens de vrede van Gend, de Stad en het Eiland te laten komen

onder het Gouvernement van den Prinse, als Stadhouder van Holland en Zeeland, van wege den Koning, mitsgaders te verklaren, dat de Wethouderschappen *alsdan* bereid zijn te ontvangen en te gehoorzamen de bevelen van den Prinse.' Hij had alzoo deel aan de satisfactie welke den 22 Maart 1577, tusschen den Prins van Oranje en de stad Goes, gesloten werd. Verdere bedrijven van hem vinden wij echter niet opgeleekend.

Zie (L.P. van den Spiegel), *Satisf. van Goes*, bl. 170, 178, 181 en 232.

[Nicolaas Blancx]

BLANCX (NICOLAAS) of BLANS, een zoon van den voorgaande, werd eerste Gecommitteerde Raad van Zeeland, wegens Goes, in 1578, en was namens dat gewest, in 1579 een der Afgevaard gden tot het sluiten van de Unie van Utrecht. Hij deed aldaar gewigtige diensten; bleef er langer dan zijne Medeafgevaardigden, en overleed vermoedelijk in 1581, vermits hij den 6 Januarij 1582 door Jacob Valcke werd opgevolgd.

Zie (van den Spiegel), *Satisf. van Goes*, bl. 178 en 179; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Jonker Nicolaas Blankaart]

BLANKAART (Jonker NICOLAAS) of BLANCKAERT, geboren te Leuven in 1546, werd in 1577 Kastelein en Drosaard over de Stad en Lande van Heusden en was ook Dijkgraaf. Hij overleed aldaar den 3de Augustus 1612. Zijn zoon jonker Steven Blankaart J.U.D. Schout van Heusden en later Hoogschout te Leyden overleed ter laatstgemelde plaatse, door van een paard te vallen, den 7 Januarij 1625.

Zie J. van Oudenhoven, *Beschr. van Heusden*, (druk van 1794) bl. 186 en 194 waar beider afbeeldingen door Folkema gesneden, voorkomen.

[Nikolaas Blankaart]

BLANKAART (NIKOLAAS) of zoo als hij zich met eenen Latijnschen uitgang noemde Nicolaus Blancardus, geboren te Leiden den 27 December 1624, uit een zeer aanzienlijk geslacht, was een zoon van Steven Blankaart, Hoogschout te Leiden, wien hij, nog zeer jong zijnde, verloor. Ook zijne moeder, Anna van Heemskerk, eene zeer brave vrouw, overleed reeds in het jaar 1636, toen hij alzoo nog slechts twaalf jaren ond was aan eene besmettelijke ziekte, welke destijds door geheel Nederland, doch inzonderheid te Leiden, groote verwoesting aanrigtte. Dus kwam Nikolaas onder het opzigt van twee voogden Willem Serjanssen en Joan van Leeuwen, beide mannen van beproefde trouw en Schepenen der stad, die ook alle vlijt aanwendden, om hem eene goede opvoeding te bezorgen. Aan deze hunne pogingen beantwoordde hij dan ook op de beste wijze; en zich, met ongemeene vlijt, in de derste beginselen der wetenschappen geoefend hebbende, ging hij eds vroegtijdig zijne studiën aan de Hoogeschool zijner geboorteaats voortzetten; genoot het onderwijs in de Arabische on Perzi-

sche talen van den beroemden Jacobus Golius, terwijl hij de lessen in de Geschiedenis van den in dat vak bedrevenen Marcus Zuerius van Boxhorn hoorde, en niet weinig vrucht trok uit den gemeenzamen omgang met Claudius Salmasius, die zich toen te Leiden ophield en zulk een behagen in het vernuft van den weetgierigen jongeling schepte, dat hij groote genegenheid voor hem opvatte.

Nog vóór hij de Hoogeschool verlaten had ging er een groote roep van geleerdheid van hem uit, zoodat hij reeds den 13 October 1648, dus naauwelijks drie-en-twintig jaren oud zijnde, door Ernst Willem Graaf van Bentheim, tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte en Geschiedenis aan het gymnasium te Steinfurt werd beroepen, en dien post nam hij tot zulk een groot genoegen van zijnen vorstelijken begunstiger waar, dat deze hem tevens tot zijnen Raad aanstelde. Toen er in 1650 te Middelburg een gymnasium werd opgerigt, beriep men aldaar den 3 September Blankaart tot Hoogleeraar in de Geschiedenis en Oudheden, en hij trok zich zoodanig de belangen van deze nieuwe kweekschool van geleerdheid en wetenschappen aan, dat de Staten van Zeeland om zijnen ijver te vergelden, hem tot Geschiedschrijver aanstelden. Terwijl hij hier woonde werd hij den 23 Junij 1664, na het verdedigen van zijn proefschrift *over der Pest* (*de Peste*), aan de Hoogeschool te Harderwijk, tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd. Daar het gymnasium te Middelburg echter, niettegenstaande alle moeite, die men zich gaf om het in bloei te doen toenemen, steeds kwijnende bleef en alzoo in 1664 werd opgeheven, vestigde Blankaart zich als Geneesheer te Heerenveen. Na hier gedurende negen maanden de praktijk te hebben uitgeoefend, werd Blankaart door Prinses Albertine Agnes, weduwe van den Frieschen Stadhouder Willem Frederik, geroepen om het opzigt te hebben over de letteroefeningen van haren zoon Hendrik Casimir, die toen tien jaren bereikt had. Drie jaren later, namelijk den 27 November 1669, werdt Blankaart het Hoogleeraarschap in de Grieksche taal en Geschiedenissen aan de Hoogeschool te Franeker opgedragen, in welke hoedanigheid hij in 1685, toen men het jubelfeest der Franeker Hoogeschool vierde, eene sierlijke redevoering hield, ten aanhoore van vele aanzienlijke personen. Hij bleef het hoogleeraarambt tot in 1690 waarnemen, toen zware ongesteldheden en sukkelen hem noodzaakten allen letterkundigen arbeid af te breken. Hij leefde echter nog tot in 1703, zijnde hij den 15den Mei van dat jaar overleden.

Bij zijne huisvrouw, Maria Eversdijk, had hij zeven kinderen, vijf zonen en twee dochters, verwekt, van welke bij zijn overlijden nog in leven waren een zoon Steven Blankaart, die volgt, en twee dochters: Cornelia Blankaart, die, niettegenstaande zij in eenen ongelukkigen toestand verkeerde, het leven nog lang gerekt heeft, en Anna Maria Blankaart, in 1744 in een-en-tachtigjarigen ouderdom overleden.

Van Nikolaas Blankaart zijn in het licht verschenen:

Panegyricus Matthenesio et Pavio a stabilitate pace Monasterio reducibus sacratus, Leid. 1648.

G. Curtii *Historiae Alexandri Magni ex recognitione cum. que notis* Nicolai Blancardi *et aliorum*, Lugd. Bat. 1649. 8°

L.A. Flori *Epitome Rerum Romanarum ex recensione* Nicolai Blancardi *cumque variorum notis*, Ib. 1650 8°.

Arrianus, *de expeditione Alexandri*, Amst. 1668. 8°.

Adlocutio ad Celsiss. et Illustr. Principem Henricum Casimirum, quo adventum ejus in Acad. Franeq. solemniter gratulabatur, Franeq. 1671. fol.

Philippii Cyprii *Chronicon Ecclesiae Graecae e. MS. Byzantino primum vulgatum et Lat. redditum. Accedit* Christophori Angeli *de Statu hodiernorum Graecorum Enchiridion cum versione* G. Felavii, Franeq. 1679. 4°.

Arriani *Tactica, Acies contra Alanos, Peniplus Ponti. Euxini et Maris Erythraei, de Venatione*, Epicteti *Enchiridion cum Paraphrasi, ejusdem Apophthegmata* etc., *cum interpretationibus Latinis et notis, cum aliorum, tum et nonnullis* Blancardi, Amst. 1683. 8°.

Harporationis Lexicon cum Blancardi *Versione Latina, notisque* Maussaci *et* Valesii, etc. Lugd. Bat. 1683. 4°.

Panegyricus pro Jubilaeo seu Festo saeculari Acad., Franeq. 1685. fol.

Thomae Magistri *Dictionum Atticarum Eclogae, emendatae, opere universo disposito, et addito Catalogo veterum scriptorum, quorum in hisce Eclogis mentio*, Franeq. 1690. 8°. et 1689, waarbij nog behalve de zijne, ook de aanteekeningen van den Hoogleeraar Lambertus Bos zijn gevoegd.

Tabulae Geographicae Asiae, Europae et *Africae veteris.* Nog had hij onderhanden genomen om aanteekeningen op Cyrillus te vervaardigen, en had reeds een groot gedeelte daarvan afgewerkt, doch dit zoo min als zijne reeds begonnen uitgave van Thucydides hebben immer het licht gezien.

Hij had tot wapen: een veld van zilver met een sint Andries kruis van keel, in ieder vierde deel des kruises drie herminen, geplaatst onder zijn portrait in zwarte kunst, vervaardigd door P. Aeneae.

Zijne zinspreuk was: *Incertum quo fata trahunt*. (Onzeker is het waar het noodlot voert).

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 382; Vriemoet, *Athen. Frisiac*, pag. 504-511; Saxe, *Onomast. Liter*. Pars IV. pag. 526 en 527; Kok, *Vaderl. Woordenboek;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetensch.*, D. I. bl. 424; *Biogr. Nation.;* Tom. I. p. 85; *Aant. op het Woordenb. van Kunst. en Wetensch.* van G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univers.; Galerij van beroemde mannen en vrouwen*

in Nederl., Stuk III. bl. 28 en volg.; B o u m a n , *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 367; *Algem. Konst- en Letterb.*, voor 1846. D. I. bl. 61.

[Steven Blankaart]

BLANKAART (STEVEN), zoon van den voorgaande, werd den 24sten October 1650 te Middelburg geboren. Daar hij lust gevoelde, om zich op de geneeskunde toe te leggen, werd hij, na in het Latijn te zijn onderwezen, bij eenen Apotheker geplaatst, ten einde zich in de kruid- en scheikunde te oefenen. Daarna begaf hij zich naar de Hoogeschool en werd den 18 December 1674, tot Doctor in de Wijsbegeerte en Geneeskunde bevorderd: vervolgens zich als Geneesheer te Amsterdam gevestigd hebbende, trouwde hij aldaar I s a b e l l a d e C a r p e n t i e r , bij wie hij eenen zoon verwekte Mr. W i l l e m B l a n k a a r t , Raadsheer in de Kamer van Justitie der steden en landen van Vianen, Ameide enz. S t e v e n B l a n k a a r t beoefende mede de Nederduitsche dichtkunst, doch de proeven daarvan door hem medegedeeld, in het stamboek van J o h a n n a K o e r t e n , doen ons geen hoogen dunk van zijne Muse opvatten.

Hij overleed te Amsterdam den 23 Februarij 1702, en liet een groot aantal geschriften na, van welke de voornaamste waren:

Tractatus Novus de Circulatione Sanguinis per fibras, *nec non de valvulis in iis repertis*, Amstel. 1676. 12°.

Nieuwe Hervormde Anatomie, Amst. 1678. 8°. in het Latijn *Anatomia Reformata*, L.B. 1695. 8°.

Lexicon Medicum graeco-latinum in quo totius artis Medicae termini, *in Anatome*, *Chirurgica*, *Pharmacia*, *Chymia*, *Re Botanica etc. Usitati*, *dilucide et breviter exponuntur*, *juxta Neoreticorum tum Practicorum tum Mechanicorum placita*, *et vere demonstrata principia*, Amst. 1679. 8°. Jena 1683, Leid. 1690, 1702, 1717, 1735, 1756, 8°. Francf. 1705, 8°. eene voorrede van B u c h n e r , Hal. Magdeb. 1758, 8°. Lov. 1754. 2 vol. 8°. en in het Engelsch, Lond. 1708, 1715, 1726, 8°.

Hollands Jaarregister, Amst. 1680. 3 dn. 8°.

Collectanea Medico-Physica, Amstel. 1680. 1688. 8°. zijnde eene soort van geneeskundig tijdschrift, hetwelk onder andere zijne Verhandeling, *de Zodiaco medico-physico* bevat.

Nieuw Licht der Apothekeren, Amst. 1683. 8°.

Verhandeling van de Scheurbuik, Amst. 1684. 8°.

Van de Podagra en vliegende Jigt, Amst. 1684. 8°.

Pharmacie en Chymie, Amst. 1686.

Gebruik en Misbruik van de Thee, 's Hage 1686. 8°.

Nederlandsche Herbarius, Amst. 8°.

Over de kinderziekte, 8°.

Schouwburg der Rupsen en Wormen, Amst. 1688. 8°. met pl.

Pharmacopoea ad mentem neotericorum adornata, Amst. 1688. 8°.

Anatomia practica rationalis, *sive variorum cadaverum morbis denatorum anatomica inspectio*, Amst. 1688. 12°. in het Hoogduitsch, Hanov. 1692. 8°.

Institutiones chirurgicae varioribus fundamentis super aedificatae, Leid. 1701. 8°.

Burgerlijke Tafel, *om lang zonder ziekten en gezond te leven*, 12°.

Cartesiaansche Academie of institutie der Medicynen, Amst. 1702. 8°.
Konstkamer der Chirurgie, Amst. 1702.

Verhandeling van de leger- en scheepsziekten, Amst. 1703. 8°.
De Hedendaagsche Chymie, Amst. 1703.

Gasthuis der zieken, Amst. 1690. 8°.

Aanmerkingen over de Chirurgie en Praktijk van P. Barlette, Amst. 1694. 8°.

Venus belegerd en ontzet, Amst. 1696. 8°. met pl.

Herbarius Belgicus, Amst. 1698. 8°. 1710. 8°.

Kortbondige spreuken van Hippocrates, Rotterd. 12°.

Verhandeling over de werking der Medicamenten, Amst. 1700. 8°. 1703. 8°.

Blankaarts voornaamste werken zijn bijeen verzameld in één deel, onder den titel:

Opera medica, *theoretica*, *practica et chirurgica*, Leyd. 1701.

Zijne zinspreuk was: *Dominus providebit* (De Heer zal het voorzien).

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 19, 20 en 567; Saxe *Onomas. Lit.* Pars V. pag. 242; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens*. D. II. bl. 49, D. III. bl. 139; *Biogr. Nation*. Tom. I. pag. 85 et 86; *Biogr. Univ.; Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1846. D. I. bl. 355; A. van der Boon, *over de ontleedk. van den Mensch*, bl. 31 en 100.

[Jan Blanken Jz.]

BLANKEN JZ. (JAN), geboren te Berg-Ambacht den 15 November 1755, uit een geslacht dat onderscheidene bekwame Waterstaatkundigen heeft voortgebragt, werd in 1775 tot eerste ordinaris opzigter aangesteld op de eilanden Voorne, Goedereede en Over-Flakkee. Hier bewees hij al aanstonds, gedurende de buitengewoon hooge vloeden van dit en het volgende jaar, belangrijke diensten. Tijdens den oorlog met Engeland van het jaar 1779 tot 1783, diende Blanken, in de hoedanigheid van gewoon opzigter, onder de bevelen van de Generaal der genie C.J. van de Graaf, en had een groot aandeel aan het in staat van verdediging stellen der vestingen Brielle, en Hellevoetsluis, als ook aan het opwerpen der groote batterijen aan het strand dezer eilanden en langs de kust der Provincie Holland. De bekwaamheid, waarmede hij zich van deze taak had gekweten, werd bij de Regering erkend en beloond, met eene jaarlijksche gratificatie van 400 gulden. In den aanvang van het geschil, dat er tusschen de Vereenigde Provinciën en den Keizer van Oostenrijk, omtrent de vrije vaart op de Schelde was gerezen, kreeg Blanken last, om tot in de kleinste bijzonderhe-

den de bevaarbaarheid van deze rivier te onderzoeken. Hij maakte het resultaat zijner nasporingen bekend in een verslag, dat de algemeene goedkeuring wegdroeg. Toen in den winter van 1784 op 1785 de grenzen der republiek in staat van tegenweer moesten gesteld worden, legde hij daarbij zooveel ijver en kunde aan den dag, dat de Directeur-Generaal der fortificatiën van de generaliteit D u m o u l i n , den Stadhouder W i l l e m V voorstelde, om hem met den rang van eersten Luitenant bij het korps Ingenicurs, onder zijne onmiddelijke bevelen, te plaatsen. De Prins echter, oordeelende dat B l a n k e n den staat meer dienst zou kunnen bewijzen bij de artillerie, stelde hem den 5de Augustus 1785 tot Luitenant bij laatstgemelde wapen aan. Vijt jaren daarna behaalde B l a n k e n twee uitgeloofde prijzen. Een van deze werd hem toegekend door de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, op zijne *Verhandeling over de Schepraden aan de watermolens*[1]. De andere werd hem toegewezen door het Bataafsch genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam, op zijne *Memorie over den gebrekkigen toestand van den zeearm aan Goedereede*, *van de reede voor Hellevoetsluis*, *van de rivier het Haringvliet* enz., *met aanwijzing der middelen om daarin te voorzien*. Beide maatschappijen namen hem nog in dat zelfde jaar onder hunne leden op. Tijdens den inval van D u m o u r i e z in de Nederlanden (1793) werden de eilanden Voorne, Putten, Goedereede, Over-Flakkee, alsmede de vestingen Brielle en Hellevoetsluis door B l a n k e n in staat van verdediging gesteld, en liet hij langs het Hollandsdiep en de Krammer, batterijen opwerpen, welke de Fransche leger-afdeeling, die de Willemstad insloot, veel afbreuk deden. Den 22sten Februarij 1794 ontving hij, ter belooning van zijne uitstekende diensten den rang van Eersten Luitenant, en den 22sten September daaraanvolgende dien van Kapitein. Te gelijker tijd werd hij belast met de organisatie van het Artillerie-Korps der landzaten, dat destijds werd opgerigt. Nog dat zelfde jaar, in de maand October, kreeg B l a n k e n last, om op den Noorderdijk van de Lek, tegenover de sluizen van Vreeswijk en andere toegankelijke plaatsen tusschen de Lek en den Ouden Rijn, redouten aan te leggen en die te wapenen, bij welker verdediging men hem het bevel over de Artillerie en Genie opdroeg. Na zich van deze taak volkomen naar 's Prinsen goedkeuring gekweten te hebben, werd hij den 16 Januarij 1795 naar Oudewater gezonden, om het kommandement der Artillerie in deze vesting over te nemen, doch reeds den 20sten daaraanvolgende ontving hij bevel om te kapituleren. Gevoelig voor de rampen zijn Vaderland overgekomen en verknocht aan het huis van Oranje, verzocht hij zijn ontslag uit de militaire dienst; doch in plaats van dit verzoek in te willigen, benoemde het nieuwe bestuur

(1) Aan hem zijn wij het gebruik van watermolens met drie schepraden verschuldigd.

hem, den 13den Maart van het zelfde jaar, tot lid eener commissie van superintendentie over de zeedijken van Holland, onder het voorzitterschap van den Inspecteur-Generaal van den Waterstaat B r u n i n g s . Sedert hield hij zich uitsluitend met dit vak onledig en werd in 1800 tot Inspecteur van den Waterstaat en der waterwerken aangesteld. Gedurende dat tijdverloop schreef hij eene *Verhandeling over het aanleggen en maken van drooge dokken in de Hollandsche zeehavens*, in 1796 door het Bataafsch genootschap te Rotterdam in gr. 4°. met platen uitgegeven waarin hij aantoonde, dat de Nederlandsche Marine, evenmin als die van alle andere Zeestaten, verstoken behoefde te blijven van het nut der drooge dokken, welke destijds nog in geene der havens van de Bataafsche republiek werden gevonden, dewijl men algemeen geloofde, dat de moerassige bodem van Holland, tot het aanleggen daarvan ongeschikt was. Op last van het bestuur, deed B l a n k e n in 1797 eene reis naar Parijs en vervolgens naar de Zeehavens Cherbourg, Brest en Lorient, om aldaar de kanalen, havens, sluizen en dokken, alsmede de verdedigingswerken, te onderzoeken. Van deze belangrijke zending teruggekeerd, werd hij den 18 Julij 1798 benoemd tot directeur bij het bouwen eener groote zeesluis en het aanleggen van twee dokken, volgens zijne plannen in de haven van Hellevoetsluis. Aan den roem, van het eerst in de Nederlanden de drooge dokken te hebben ingevoerd, paart zich nog zijne verbetering der stoommachine met dubbele uitwerking, volgens het stelsel van B o u l t o n en W a t t . Door B l a n k e n 's nieuwe zamenstelling kon men daarmede negen pompen gezamenlijk of afzonderlijk in werking brengen, naar gelang der diepte van het water. In 1800 deed hij eene reis naar Hamburg en andere Duitsche steden met het oogmerk om aldaar eenige waterbouwkundige werken in oogenschouw te nemen, en werd den 20sten Julij van dat zelfde jaar aangesteld tot Commissaris-Inspecteur van den waterstaat der Departementen van den Rijn, de Schelde, en de Maas. Toen in de maand Februarij 1803 eene Commissie uit het bewind der republiek te Utrecht en Vreeswijk den gevaarlijken toestand van enkele door ijsgang bedreigde punten ging onderzoeken, maakte deze gebruik van de inlichtingen van B l a n k e n , wiens schrander beleid het dreigend gevaar wist af te wenden. Als eene belooning van zijne, bij deze gelegenheid, aan den staat bewezene diensten, verkreeg hij den 29sten April van hetzelfde jaar den rang van Luitenant-Kolonel. Na de onverwachte oorlogsverklaring van Engeland werd hij in 1804 met de heeren S i x en J a c o b s o n , tot gevolmagtigd zaakgelastigde benoemd, om aan den eersten Consul van Frankrijk de verlangde ophelderingen te geven, omtrent de ligging der zeearmmen en reeden van de Bataafsche republiek. Middelerwijl vormde men het plan, om de haven van den Helder in een geduchten staat van tegenweer te stellen, ten gevolge waarvan het toenmalige bewind aan B l a n k e n den last opdroeg, een verslag hieromtrent uit te brengen, hetgeen den 16den Julij 1805 door hem werd in-

gediend. Vijf jaren later, vond hij zijne memorie en plannen, op het Departement van Oorlog te Parijs terug, met eene Fransche vertaling, welke hij overzag en verbeterde. N a p o l e o n was dermate over dat ontwerp voldaan, dat hij aan de militaire genie last gaf, om het punt aan den Helder en den post van het Nieuwe-Diep naar de zelfde beginselen en bijna op de zelfde punten, als door B l a n k e n waren aangewezen, doch over eene grootere uitgestrektheid, te versterken. In de maand October 1811 kwam N a p o l e o n in persoon deze belangrijke verdedigingswerken in oogenschouw nemen, en hechtte eene zoo volledige goedkeuring aan de inzigten van B l a n k e n , die hem overal verzelde, dat hij, na alle punten dezer militaire stelling onderzocht te hebben, hem beval het plan voor een groot maritiem établissement aan het Nieuwe-Diep te ontwerpen, en aldaar eene nieuwe zeestad te bouwen. Deze plannen werden in den daaraanvolgenden winter te Parijs aan een onderzoek onderworpen en, met eenige wijzigingen, aangenomen. In den Ministerraad van 14 Januarij 1812 waarbij B l a n k e n tegenwoordig was, besloot N a p o l e o n de debatten met de woorden. ‘Je veux que l'escadre du Helder mouille an quai avant l'hivers prochain.’ (Ik wil dat het eskader van den Helder voor den aanstaande winter tegen eene kade ligt). Het opzigt werd aan B l a n k e n toevertrouwd, die bijgestaan door andere Nederlandsche Ingenieurs, onder welke ook zijn zoon, dit reuzenwerk ondernam. De kade moest, als het ware, in zee, worden aangelegd op eene diepte van 40-50 en zelfs 60 voeten, aan de werking van eb en vloed blootgesteld. Ofschoon dit bijna onuitvoerbaar moest schijnen, zette hij evenwel dien arbeid voort, met een gevolg, dat aller verwachting te boven ging, tot dat de omwenteling die in de maand November 1813 voorviel, deze arbeid deed staken, welke eerst in October 1814, op last van den Souvereinen Vorst, na diens inspectie-reis, door den ontwerper hervat werd. Toen het bovengemeld verslag betrekkelijk het aanleggen der genoemde havenwerken in 1805 door B l a n k e n was uitgebragt, droeg het Bataafsch bestuur hem het volgende jaar een geheimen last op, betreffende de verdediging der Zeeuwsche eilanden, van welke hij zich, tot genoegen der lastgevers en van de toenmaligen bevelhebber der Nederlandsche troepen, den Generaal M a r m o n t , wist te kwijten. Koning L o d e w i j k benoemde hem den 16 Julij 1806 tot Directeur-Generaal der maritieme werken, en schonk hem den 16 Februarij 1807 het versiersel van de orde der Unie. In den loop van dat zelfde jaar, werd hij tot lid eener commissie verkozen, om de maritieme plaatsbeschrijving der kusten en zeehavens van Holland te onderzoeken. Eveneens droeg men hem het maken van een plan op, om de grachten van 's Gravenhage van versch water te voorzien, hetgeen echter onuitgevoerd bleef. B l a n k e n ontving den 21 Maart 1808 den titel van Inspecteur-Generaal van den waterstaat, en den 4 Mei zijne benoeming tot lid van het Koninklijk Instituut. In dit voor hem reeds zoo roemrijk jaar vereerde hem nog de Ko-

ninklijke Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, met eene dubbele gouden medaille, voor eene *Verhandeling over het verdiepen van het IJ voor Amsterdam*, *en het in standhouden der vaart op hetzelve*.

Omtrent dezen tijd gaf hij in het licht zijn *Nieuw ontwerp tot bouwen van min kostbare sluizen met waaijerdeuren*, eene uitvinding waarvan de eer hem is betwist geworden door zijnen ambtgenoot A.F. G o u d r i a a n , hetwelk, treurig genoeg, aanleiding tot vele onaangename schrijverijen gegeven heeft(1). Bij twee Koninklijke besluiten werd B l a n k e n een octrooi voor twintig jaren verleend, en tevens bepaald dat deze sluizen naar hem zouden worden genoemd. Tijdens den ijsgang en de overstroomingen der maand Januarij 1809 kweet B l a n k e n zich op eene loffelijke wijze van zijne verdienstelijke taak, zooals vermeld is, in het *Geschiedkundig verslag der dijkbreuken* enz. dat op last van den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken in druk verscheen. De Koning benoemde hem den 22sten der zelfde maand tot lid van het Centraal-Comité van den Waterstaat. Den 6den Februarij daaraanvolgende bood hij de Regering het plan aan voor de groote waterwerken, aan de rivier de Linge, welken arbeid men onder zijn toezigt begonnen en nog voor het einde des jaars voltooid heeft. Voorts hield hij zich onledig met het maken van een ontwerp voor de verlenging der Linge tot aan den Steenen hoek, waarvan de uitvoering werd vastgesteld bij Koninklijk Besluit van den 1 Julij 1810(2). Den 9 Julij daaraanvolgende werd B l a n k e n , voor de

(1) Behalve het werkje getiteld: *Nieuw ontwerp tot het bouwen vun min kostbare sluizen*, enz. door J. B l a n k e n Jz. 's Hage 1808; is hierover nog in het licht verschenen: *Brief aan den Inspecteur-Generaal van den Waterstaat J. Blanken Jz.*, door *A.F. Goudriaan*, Amsterdam 1808, welke gevolgd is door een *Antwoord aan den heer Goudriaan*, *door J. Blanken Jz.* 's Hage 1808. G o u d r i a a n besloot dien pennenstrijd door een geschrift getiteld: *Verhandeling over het ontwerp van sluizen*, *volgens de uitgave van den Heer Inspecteur-Generaal bij den Waterstaat van het Koningrijk Holland*, *J. Blanken Jz.* enz. Amsterdam 1809, waarin onder anderen duidelijk wordt aangetoond, dat reeds in 1777 de Stads-Architect te Kampen, J a n t e n H o l t , eene dergelijke zamenstelling van sluizen had voorgedragen, welke men aan de Staphorster-sluis heeft willen toepassen. Alhoewel B l a n k e n , volgens deze mededeeling, slechts voor den tweeden uitvinder te houden zij, kan echter op de eer en de groote verdienste, welke hij zich door het in gebruik brengen dier sluizen verworven heeft, niets worden afgedongen.

(2) Destijds werd echter daaraan geen gevolg gegeven, wegens de kort daarop gevolgde vereeniging van Holland met het Fransche Keizerrijk; zoodat dit hoogst nuttige werk eerst gedurende de regering van Koning W i l l e m I, onder den naam van Kanaal van Steenenhoek, tot stand kwam. Niet lang na de voltooijing, deed B l a n k e n , in onderscheidene geschriften, het voorstel, om de oude Merwede af te dammen, en alle de killen tot eene eenige nieuwe Merwede te vormen.

zaken van den Waterstaat, tot lid benoemd in de Commissie, welke in dat zelfde jaar te Parijs bijeen kwam om de aangelegenheden van ons Vaderland te regelen. Sedert vergezelde hij N a p o l e o n op eene reize naar den Helder, Katwijk en 's Gravenhage in welke laatste stad, de Keizer andermaal de uitvoering beval van het ontwerp om haar van versch water te voorzien. Inmiddels ontving B l a n k e n den 2den Februarij 1811 zijne benoeming tot Inspecteur-Generaal van het Keizerlijk korps der bruggen en wegen en den 25sten October daaraanvolgende de versierselen der orde van het legioen van cer. Na het vertrek van N a p o l e o n, bragt hij de plannen voor de havenwerken van den Helder in gereedheid, waarvan vroeger gesproken is. Den 7den Maart 1812 werd hij, volgens een Keizerlijk bevelschrift, tot ridder der Keizerlijke orde van de Réunie aangesteld. In Januarij 1813 nogmaals naar Parijs ontboden tot het bijwonen van verschillende raadsvergaderingen, betrekkelijk het voortzetten der werkzaamheden aan meergemelde zeehaven, viel hem, zoo wel bij den Keizer als bij de Ministers, een vereerend onthaal ten deel, en had hij het genoegen, eene gunstige beslissing omtrent het doel zijner reis te vernemen. Toen ons Vaderland op het einde dezes jaars zich aan het Fransche juk onttrok, bewees B l a n k e n belangrijke diensten bij de belegering van de vesting Gorinchem, door te verhinderen dat de omstreken werden geinundeerd. Geroepen in eenen bijzonderen raad, door den Koning, in de lente van 1815, ter zake van de haven van Middelburg belegd, verdedigde B l a n k e n aldaar het plan, door P o u s voorgesteld, dat eene menigte tegenstrevers had gevonden. Zijn gevoelen mogt echter zegevieren, en reeds het tweede jaar daarna had de plegtige opening der haven plaats. Tevens werden onder zijn toezigt, in 1815, vijf groote inundatie-sluizen tusschen de Lek en den Biesbosch aangelegd, waarmede men in zeer korten tijd het geheele terrein tusschen de beide rivieren kan onder water zetten. De Koning droeg hem het volgende jaar den last op om met den Generaal-Majoor d e M a n de grensscheiding tusschen ons Rijk en Pruissen, langs den Neder-Rijn, te regelen, waarvan het verdrag den 7 October te Cleve geteekend, en vervolgens door de betrokkene Souvereinen bekrachtigd werd. Ook de belangrijke indijking van het Koegras, welke 5000 morgen lands aan de zee ontwoekerde, vond in 1817 onder zijn toezigt plaats.

Onder zijne laatste belangrijke werken verdient vooral nog vermeld te worden het groot Noord-Hollandsch kanaal, dat door B l a n k e n ontworpen en, ondanks de menigvuldige moeijelijkheden door den weeken bodem in den weg gelegd, tot stand gebragt werd.

Een nieuw bewijs van de vereering zijner verdienste, zoowel in het buitenland als bij zijnen Vorst, was B l a n k e n ten deel gevallen in zijne benoeming, tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw en van den Rooden Adelaar van Pruissen. Later werd hij door den Koning nog geroepen als lid in de Rivier-commissie, welke in 1828 werd ingesteld, en toen eindelijk de werk-

zame man, met den titel van Staatsraad in buitengewoone dienst, de actieve dienst verliet, bleef hij evenwel de raadsman des Ministers, tot welk einde een Ingenieur en een Opzigter aan hem waren toegevoegd.

Behalve de hierboven vermelde werken zijn nog door B l a n k e n in het licht gezonden.

Memorie over het verhang in den waterspiegel van de voornaamste kanalen en boezems, Utrecht 1818. gr. 4°.

Vervolg memorie, *ter oplossing van bedenkingen tegen het ontwerp tot het herleiden van de Werkendamsche killen in eene nieuwe Merwede*, Amst. 1820. 4°.

Memorie betrekkelijk den staat der rivieren, *in opzigt harer bedijkingen*, *der dijkbreuken en der overstroomingen*, Utrecht 1823. gr. 4°.

Memorie over de proefmalingen met de Culemburgsche windwipmolens, Utrecht 1827. 8°. met pl.

Memorie over de hooge aangelegenheid van den Noorder Lekdijk en zijne sluizen, Utrecht 1829. gr. 4°.

Verhandeling over de algemeene rivier- en waterstaatkundige ontwerpen, *welke van de vorige eeuwen tot op heden gevormd en uitgevoerd of nog in overweging zijn*, *met de uitwerkselen tot op den tegenwoordige tijd*, *ontleend uit de ervaring der scheepvaart door de rivieren tot in zee*, *uit de nimmer stil gestaan hebbende verhooging en verzwaring der bedijkingen*, enz. enz. *toegelicht door eene kaart*, Utrecht 1836. gr. 4°.

Afdeelingen van de zeven hooge boezem-molens bij Haastrecht vereenvoudigd, Amst. 1838. 4°.

Bijdragen en aanmerkingen op de onderscheidene geschriften over de boven- en benedenrivieren, Amst. 1838. 4°.

Alle deze werken hadden, even als zijne menigvuldige ambtsverrigtingen, alleen de strekking om zijne Wis- en Natuurkundige kennis ten nutte van het Vaderland in dadelijke toepassing te brengen. Met naauwkeurigheid en orde verbond hij eene onvermoeide werkzaamheid. Hij woekerde van zijnen tijd tot aan het einde van zijn nuttig leven, en overleed op den huize Vijverlust nabij Vianen, den 17 Julij 1838.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. XLV. bl. 288; *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1808. D. I. bl. 395, 1819 D. II. bl. 108. en 1838. D. II. bl. 66; v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetensch*. D. III. bl. 276; *Biogr. Nation.*; d e J o n g , *Alphab. Naaml. van Boeken; Het supplement op die Naaml.;* B r i n k m a n , *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Arie Blanken Jz.]

BLANKEN JZ. (ARIE), broeder van den voorgaande, geboren te Haastrecht den 11 Julij 1766, trad, op zijn 15de jaar, in 's Lands dienst onder de erfstadhouderlijke regering. Van toen af en daarna in den aanvang van den oorlog met Oostenrijk in 1784 bleef hij op den duur aangesteld, en werd hem (behalve andere werkzaam-

heden) onder de Hollandsche Ingenieurs de directie over de vestingwerken van Naarden, Muiden, Weesp, Hinderdam en aan de Nieuwersluis toevertrouwd. Hij bleef in deze en soortgelijke betrekkingen werkzaam vóór en na 1787 en was vóór de omwenteling van 1795 onder den Overste der genie D a l h o f f werkzaam bij de destijds gemaakte toebereidselen tot verdediging van Amsterdam.

Na 1795 vermeerderden zijne werkzaamheden onder den beroemden C h r i s t i a a n B r u n i n g s; hij had een werkelijk aandeel aan de afdamming en droogmaking van de groote zeesluis te Muiden, en was in het begin dezer eeuw Directeur van de Geoctroyeerde vereeniging in den Krimpenrewaard. Van toen af aan bleef B l a n k e n, bij de gedurige veranderingen in het beheer der zaken, meer bijzonder met die werkzaamheden belast, welke tot den eigenlijken waterstand dezer landen, betrekking hadden. De instelling van hoofdambtenaren in de verschillende distrikten bragt daarvan vervolgens twee onder zijn beheer, waarin gewigtige werken zijne zorgvolle bemoeijing vorderden. Onder deze waren de kostbare zeewerken van het eiland Goedereede, welke aan zijn beleid waren aanbevolen, waar hij voornamelijk de vroegere kostbare wijze van werken in dag-gelden deed eindigen, en door eene gewone onderhandsbesteding deed vervangen, door welke verandering hij ongetwijfeld eene groote bezuiniging in de uitgaven heeft bewerkt.

Voornamelijk echter heeft B l a n k e n zich eenen naam gemaakt door zijne medewerking met den algemeen geachten kundigen Inspecteur-Generaal W i l l e m F r e d e r i k C o n r a d, aan het graven van het kanaal van Katwijk, waarbij hij met S. K r o s een der mededirecteuren was, en waarvan hij alleen de goede uitkomsten heeft mogen beleven.

Onder de regering van Koning L o d e w i j k was hij Lid van het Commité Centraal van den Waterstaat. Hij bleef onder de Fransche overheersching voortdurend zijne dienst aan den Lande wijden, en was, ten nutte der ingezetenen, werkzaam aan verschillende ontwerpen, als daar zijn: de afsluiting van den Hollandschen IJssel; de beversching der grachten, van 's Gravenhage; de droogmaking der Zuidplas van Schieland, en van het Haarlemmer-meer en anderen van minder aanbelang. Zijne bemoeijingen strekken zich voorts uit over het aanleggen van den straatweg tusschen Gorinchem en Amsterdam, en het ontwerp om den Nederrijn, van Amerongen naar Amsterdam, te doen strekken ter verversching van water en tevens ter bevordering van de scheepvaart dier hoofdstad, alsmede over het Kanaal van Steenenhoek, anderhand tot stand gebragt. Na de omkeering van zaken in ons Vaderland in 1813, tot welke B l a n k e n, krachtdadig had medegewerkt, werd hij in 1816, bij de nieuwe organisatie van den Waterstaat, benoemd tot Hoofd-Ingenieur in Zuid Holland; terwijl hem daarbij, om bijzondere redenen, den titel en rang van Inspecteur verleend werd, in welke betrekking hij werkzaam bleef, tot dat bij, na veeljarige diensten, in 1823 eervol ontslagen werd, en hem het volle pensioen van veertigjarige

dienst werd toegelegd, waarna hij, te Gouda, in rust zijne dagen geeindigd heeft, zijnde hij den 4den Mei aldaar 1824 ontslapen.

Men bezit van hem:

Eene door het Bataafsch Genootschap te Rotterdam bekroonde prijsverhandeling tot antwoord op de vraag: *Welke zijn de nadeelige gevolgen*, *die*, *ten aanzien der Landen van den Krimpener-Waard*, *uit een geregelden en wel bestierde intapping van troebel rivier-water*, *zouden kunnen voortvloeijen? - Zijn er geene onkostbare middelen*, *om deze nadeelige gevolgen*, *zoo die plaats mogten hebben*, *weg te nemen*, *immers zoodanig*, *dat de daaruit te wagtene voordeelen rijkelijk daartegen zouden kunnen opweegen*? - *En eindelijk onderstellende*, *dat er zoodanige middelen voorhanden zijn*, *en mitsdien*, *dat de intapping van troebel rivierwater*, *als in allen opzichten geraaden beschouwd mogt worden*, *naar welk plan*, *en op hoedanige wijze behoort deze intapping te geschieden*, *om met de minste kosten en nadeelen het bedoelde oogmerk*, *te weten de successive verhooging en dadelijke benificeering der Landen te bereiken?*

Kort overzigt betrekkelijk den watersnood in Januarij 1820, 's Hage en Amsterdam 1820. gr. 8°.

Waterloopkundige proeven der stroomsnelheid en berekening van de hoegrootheid des vermogens der uitwatering van den boezem van Rijnland door het Kanaal bij Katwijk, Haarlem 1823. 8°. met kaarten.

Memorie ter verschuldigde opheldering aan zijne land- en stadgenooten, *vrienden*, *bekenden en bloedverwanten*, 's Grav. 1824.

Bovendien kunnen verschillende zijner memoriën, ontwerpen, rapporten en adviezen zijne kunde in het vak van den waterstaat aantoonen. B l a n k e n was lid van de eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut; sedert 1803 van het Bataafsch Genootschap der Proefondervinderlijke Wijsbegeerte te Rotterdam, en sedert 1808 van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappij te Haarlem.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. XLVI. bl. 133-143; *Algem. Konst en Letterbode voor* 1802. D. II. bl. 164, 1803. D. II. bl. 163, 1808. D. I. bl. 395; v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetensch.*, D. III. bl. 276; *Aanh op het Woordenb. van Kunst. en Wetensch. van* G. N i e u w e n h u i s ; en vooral de hierboven genoemde *Memorie*.

[Quirinus van Blankenburg]

BLANKENBURG (QUIRINUS VAN), Organist van de Nieuw Hervormde kerk te 's Gravenhage, was volgens F o r k e l [(1)] tevens Licentiaat in de Wijsbegeerte en Geneeskunde.

(1) *Marpurgs Kritische Briefe*, S.

Hij schreef:

Clavicimbel en Orgelboek der Gereformeerde Psalmen en Kerkgezangen, *met de zelfde nooten die de gemeente zingt*, *tot vloeijende maatzangen gemaakt*, *in stijl en hoogte bepaald*, *met cieraden voorzien*, *en met kunst verrijkt*, *'s* Gravenhage 1732. 4°. De tweede druk, *vermeerderd met eene Instructie of onderwijzinge tot de psalmen*, *regelen*, *compositie van de bas*, *Alphabet voor de blinden*, *en volkomen van drukfouten gezuivert*, verscheen te 's Gravenhage in 1773.

Instructiën tot het Clavicimbel en Orgelboek, Amst. 1732. 4°.

Verzameling van verscheiden Muzijkstukken voor de Clavicimbel, 's Hage.

Elementa musica, *of nieuw licht tot het wel verstaan van de Musiec en de Bas-Continuo*, *door regelen*, *met reden en bewijs*, *gebouwd op een klare ontledinge der eerste beginselen*, *na eene voorafgaande wederlegging van de dwalingen dezes tijds* enz., 's Gravenhage 1729. 2 deelen 4°. met vele platen.

Als een merkwaardig bewijs van de destijds ook al heerschende smaak voor al wat vreemd was, schrijven wij daaruit het volgende af: ‘Als ik over eenige jaren een stuk musiec van mijn maaksel plag te vertoonen dan was 't nooit prijsbaar, het moest van verre komen om goed te zijn: maar als ik in de plaats van mijn naam v a n B l a n k e n b u r g , d i C a s t e l b i a n c o ('t welk het zelfde is in 't Italiaansch) daar boven zette dan was 't uitstekend, 't welk zoo lang geduurd heeft, tot ik ten laatsten het momaangezigt afdeed: maar toen begon weer d' eige historie.’

Volgens L u s t i g die in *Marpurgs kritische briefe* B l a n k e n b u r g 's eerste werk spottenderwijze beoordeeld, was hij in 1739 reeds tachtig jaren oud.

Zie *Boekzaal der geleerde Waereld*, B. 115. Maart 1772. bl. 841; E.L. G e r b e r , *Lexicon der Toonkunst*, bl. 425; *Biogr. Univers.*

[Cornelis en Cornelia Blankenburgh]

BLANKENBURGH (CORNELIS en CORNELIA). Zie BLANCKENBURGH (CORNELIS) en BLANCKENBURGH (CORNELIA).

[Jan Teunisz. Blankhof]

BLANKHOF (JAN TEUNISZ.). Zie BLANCKHOF (JAN TEUNISZ.).

[Fredericus van Blankenheim]

BLANKENHEIM (FREDERICUS VAN). Zie FREDERICUS III.

[Jan Adriaansz. en Nicolaas Blans]

BLANS (JAN ADRIAANSZ. en NICOLAAS). Zie BLANCX (JAN ADRIAANSZ.) en BLANCX (NICOLAAS).

[Abraham en Jan Blansaert]

BLANSAERT (ABRAHAM en JAN) of ABRAHAM en JAN BLANCHARD, geboren te Leiden, waren saaiwerkers van beroep, doch J a n was later ook Predikant bij de Remonstranten, en deed als zoodanig dienst in het Land van Brielle, Voorne en Middelharnis. Beide broeders waren in 1623 ingewikkeld in den beraamden aanslag

op het leven van Prins M a u r i t s ; doch hadden, naar zij later beweerden, het voornemen om den toeleg te ontdekken, zelfs zou A b r a h a m zich, den 5den Februarij, reeds naar 's Gravenhage op

weg begeven hebben om dit ten uitvoer te brengen, aan het Huis ten Deil echter vernomen hebbende, dat zulks reeds door anderen geschied was, keerde hij naar Leiden terug, waarschuwde zijnen broeder. Hierop namen zij de vlugt uit Holland, en kwamen over Vollenhove te Groenlo, toen ter tijd door de Spanjaarden bezet; de vrees echter dat deze hen mogten vatten en losgeld afperssen, deed hen naar Vollenhove terug keeren, vanwaar zij door Friesland en Groningen naar Delfzijl, en vervolgens naar Emden trokken, daar zij des nachts in de herberg den Helm sliepen, en 's anderendaags den 18den Februarij een wagen namen, om naar Stikhuizen te rijden; doch een nieuwe angst, zoo eigen aan schuldige gewetens, voerde hen naar Embden terug; alwaar zij eene andere herberg namen, en door hunne ongestadigheid en vrees, nog dien zelfden dag in lijden geraakten. Eerst hadden ze den waard gezegd, dat zij drie of vier dagen dachten te blijven, en hem tevens een goed middagmaal besteld, maar terwijl dat in gereedheid werd gebragt, spraken ze met eenen schipper, die naar Bayonne in Frankrijk moest, hem vragende, of hij hen niet te Calais, of te Douvres aan land zetten kon, middelerwijl verliepen ze de maaltijd, voorgevende ergens in de stad genoodigd te zijn. Van dit gesprek met den schipper kreeg de waard kennis, en hierop vermoeden, of zijne gasten ook mogten schuldig zijn, aan den aanslag tegen den Prins v a n O r a n j e ; dit vermoeden vermeerderde grootelijks, toen zij, terwijl hij over tafel zat, in allerijl kwamen vragen, wat zij verteerd hadden, en, bevende en bedeesd, zooveel voor elk betalen wilden, als hij voor beiden gevorderd had, welke verbaasdheid ontstaan was, op zijne vraag, waarom zij nu naar Frankrijk of Engeland wilden? Hij gaf den Schout kennis van zijn vermoeden, en deze, hen waarnemende toen zij de deur uitgingen, verzocht hen, met hem bij den voorzittenden Burgemeester te willen gaan. Op deze vraag, ging A b r a h a m B l a n s a e r t terstond door; maar J a n zeide, dat zij nog twee of drie dagen te Embden bleven, en dan bij den Burgemeester komen wilden; gaande hierop voort naar den Helm, zijne eerste herberg; doch hier werd hij door den Schout bewaard, tot twee uren na den middag, wanneer J a n v a n S t a p p e n , Majoor van Groningen, en een bode van het landschap, met den voerman, die hen naar Delfzijl had gebragt, op eenig vermoeden, door de regering van Groningen afgezonden, te Embden en aan den Helm aankwamen. J a n B l a n s a e r t dit volk en den voerman ziende, beleed terstond, de man te zijn, dien men zocht; zijn broeder werd wat later in eene andere herberg gevonden, daar hij gekleed te bed lag; deze zich gevangen ziende, verzocht terstond, dat men God voor zijne ziel bidden zou. Zij bleven te Emden in bewaring tot den 22sten, wanneer zij te scheep naar Amsterdam, en voorts naar 's Gravenhage gevoerd werden, daar zij den 27sten aankwamen, en tot den 4den Mei in de gevangenis vertoefden, toen hun de dood aangezegd werd, zoo onverwacht, dat zij geen andere rekening maakten, of zij zouden eerdaags geslaakt

worden, wanende, dat het voornemen, hetwelk zij zeiden gehad te hebben, om den aanslag te ontdekken, voor de ontdekking zelve genomen zou worden. Zij werden schuldig verklaard aan de misdaad van gekwetste hoogheid, en hierom ten zwaarde verwezen, met verbeurdverklaring hunner goederen, welk vonnis ook des anderen daags aan hen werd voltrokken, en voorts de lijken begraven.

Zie A i t z e m a , *Saken van Staet en Oorlogh*, Dl. I. bl. 180-183; B r a n d t , *Hist. der Reform.* D. IV. bl. 476, 903, 911-914, 921, 926, 928, 934, 960-964, 990, 1059, 1074-1083; v a n L o o n , *Nederl. Hist. Penn.* D. II. bl. 152 en 153; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 451-458, 461, 462, 467-469 en 477; K o k , *Vaderl. Woordenb.*; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* T i d e m a n , *de Remonstr. Broeder.*, bl. 339 en 340.

[Gerardus Blasius]

BLASIUS (GERARDUS), eigenlijk G e r a r d B l a e s , was een zoon van L e o n a r d B l a s i u s , die Architect van den Koning van Denemarken was, doch de meeste tijd zijns levens te Amsterdam doorbragt. G e r a r d zag het eerste levenslicht te Oostvliet, in het Land van Kadzand, omtrent den aanvang der zeventiende eeuw. Na de gewone letteroefeningen volbragt te hebben, begaf hij zich ten einde de lessen van G a s p a r d B a r t h o l i n u s te hooren, naar Koppenhage, en kwam vervolgens te Leiden, om zich verder in de Geneeskunst te bekwamen, alwaar hij ook tot Doctor werd bevorderd, waarna hij zich te Amsterdam vestigde om er zijne kunst uit te oefenen. In 1660 werd hij Stadsdoctor en buitengewoon Hoogleeraar aan het Athenaeum, kort daarna Doctor van het Hospitaal, in 1666 gewoon Hoogleeraar en vier jaar later Bibliothecaris der stad. In 1681 werd hij lid van de Keizerlijk Russische Akademie van Natuur en Konst, en nam er den naam van P o d a l i r i u s s e c u n d u s aan. Hij overleed den 25 Maart 1692.

B l a s i u s had een groot gedeelte van zijne tijd besteed, om de werken van eenige schrandere geneeskundigen van zijne eeuw in het licht te geven; ook had hij er eenigen van zijn eigen maaksel door den druk gemeen gemaakt.

Als daar zijn:

Oratio de iis quae homo naturae, *quae arti debet*, Amst. 1660 in fol.

Ontleeding des Menschen ligchaam, door J. V e s t i n g i u s , Amst. 1661. 8°.

Medicina generalis, *novâ accuratâque methodo fundamenta exhibens*, Amst. 1661. 12°. herdrukt onder den titel:

Medicina universa, *hygienis et therapeutices fundamenta*, *methodo novâ*, *brevissime exhibens*, Amst. 1665. 4°.

Pest-genezing en bewaring voor dezelve, Amst. 1663. 12°.

Appendix ad F. L i c e t u m *de Monstris*, Amst. 1665. 4°.

L a u r . B e l l i n i *exercitatio de renibus et gustus organo*, *aliquot exemplis renum coalitorum renisve unici auctum*, Amst. 1665. 12°. recus. Leidae 1711. 4°.

Syntagma anatomicum J. V e l i n g i i , *commentario atque appendice auctum*, Amst. 1666. 4°.

Anatome contracta in gratiam discipulorum conscripta et edita, Amst. 1666. 12°.

Anatome medullae spinalis et nervorum inde provenientium, Amst. 1666. 12°.

Observationes anatomicae selectiores, *editae è collegio medicorum privatorum Amstelodamensi*, Amst. 1667.

Institutionum medicarum compendium, *disputationibus duodecim*, *in illustr. Amstelodamensi atheneo publice Ventilatis absolutum*, Amst. 1667. 12°.

Miscellanea anatomica hominis brutorumque fabricam diversum magna parte exhibentia, Amst. 1673. 8°.

Observata anatomica in homini, *simiâ*, *equo*, *vitulo*, *testudine*, *echino*, *glire*, *serpente*, *ardea*, *variisque animalibus aliis; accedunt extraordinaria in homine reperta*, *praxim medicum aeque ac anatome illustrantia*, Leyde et Amst. 1674. 8°.

Ontleeding des menschelijken lichaems beschreven en in verscheydene figuren afgebeelt, Amst. 1675. 8°. met pl.

Zoötomiae, *seu anatomes variorum animalium*, *pars prima*, Amst. 1676. 12°. cum. fig. herdrukt met vele vermeerderingen, onder den titel:

Anatome compilatitia animalium terrestrium variorum, *volatilium*, *aquatilium*, *serpentum*, *insectorum ovorumque structuram naturalem proponens*, Amst. 1681. 4°. cum fig.

Observationes medicae rariores; accedit monstri triplicis historia, *humani*, *aguini et vitulini*, Amst. 1677, 12°.

Medicina curatoria, *methodo novâ in gratiam discipulorum conscripta*, Amst. 1680. 8°.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens.* van G. N i e u w e n h u i s ; v a n L e n n e p , *Illustr. Amstel. Athenaei Memorabilia*, pag. 44, 97, 119 et 136-139; *Biogr. Univ.;* v a n d e r B o o n , *over de ontleedk. van den Mensch*, bl. 36, 41, 48, 103, 118 en 119.

[Johannes Blasius]

BLASIUS (JOHANNES) of JOAN BLAES, een broeder van den voorgaande, was Advokaat te Amsterdam, die de Nederduitsche lier handteerde. Zijne Muse nam echter geen zeer hooge vlucht. Van hem zijn voorhanden:

Fidamants kusjes, *minnewijsen en bij-rijmen aan Celestine*, Amst. 1663. 24mo.

Lysander en Kaliste, bly-eyndend trsp., 1ste en 2de Deel, Amst. 1663.

Het Huwelijk van Oroondates en Statira, bly-eyndend trsp., Amst. 1670.

Dubbel en Enkkel, jok en ernst-spel, Amst 1670.

De Edelmoedige Vijanden, blijspel, Amst. 1671.

De Malle Wedding, blijspel, Amst. 1671.

Geslagtboom der Heydensche Goden en Godinnen, *met bijgevoegde Mengeldigten*, Leyd. 12°.

Zijne zinspreuk was: *Meditando* (door overleg).

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. der Nederd. Dicht.*; v a n L e n n e p , *Illustr. Amst. Athen. Memor.* pag. 139; *Algem. Konst- en Letterb.* voor 1849. D. I. bl. 20. D. II. bl. 260; *Catal. der Bibl. van de Maats. der Nederl. Letter*. D. I. bl. 61.

[Abraham Blasius]

BLASIUS (ABRAHAM), eigenlijk A b r a h a m B l a e s , een zoon van G e r a r d u s B l a s i u s , geboren te Amsterdam in 1650, leidde, even als zijn vader, zich inzonderheid op de praktijk der geneeskunst toe, en beoefende die met eenen gewenschten uitslag in zijne vaderstad, omtrent het einde van de laatst verloopen eeuw.

Hij heeft geschreven:

Jobi à Meek'ren, *Chir. Amst. Observationes Medico-Chirurgicae*, *ex Belgico in Latinum translatae* ab A b r . B l a s i o , Amst. 1682. 8°. Dit zelfde werk had hij reeds te voren in het Hoogduitsch vertaald, zijnde te Neuremberg gedrukt in 1675.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* v a n L e n n e p , *Illust. Amst. Athen. Memor*. pag. 139.

[Jean Jaques BlassiÈre]

BLASSIÈRE (JEAN JAQUES), te 's Gravenhage in 1736, van niet bemiddelde ouders geboren, en door zucht tot de wetenschappen gedreven, was gedwongen zich zelven te helpen. Hij genoot echter eenig onderrigt van den bekenden Wiskundige S a m u e l K o e n i g , den zelfden die naderhand in de twisten tusschen V o l t a i r e en M a u p e r t i u s , zulk eene groote rol heeft gespeeld. Werd daarna een zeer bekwaam Wiskundige, die, onder anderen, de groote J a n H e n d r i k v a n S w i n d e n onder zijne leerlingen mogt tellen. Deze laatste pleeg dikwijls te verhalen, hoe de ouders van B l a s s i è r e , eenvoudige lieden zijnde, zich geen begrip konden maken, waarin hun zoon toch eigenlijk studeerde. Zij waren zelfs niet vrij van de vrees, dat hij omgang hield met den Booze. Maar zij werden hierin geheel bevestigd, toen zij eens eenig Wiskundige berekeningen op zijnen schrijftafel vonden, waarboven zij *Demons*. (de eerste letters van demonstratie) lazen. Een Fransch Predikant, aan wien zij zich in hunne verlegenheid wendden, had veel moeite, om hun aan het verstand te brengen, dat zij hunnen zoon gerustelijk konden laten voort werken.

V a n S w i n d e n , Hoogleeraar geworden zijnde, had het genoegen in 1768, zijnen voormaligen Leermeester, *honoris caussâ*, *remisso examine et dissertatione inaugurale* (eershalve en met vrijstelling van het examen en de inwijdings-redevoering) in de Wijsbegeerte te promoveren.

B l a s s i è r e was Lid van onderscheiden geleerde Genootschappen en onderwijzer in het gesticht der vrouwe van Renswoude te 's Gravenhage, alwaar hij, na eene langdurige ziekte, den 8 December 1791 overleed.

Van zijne hand bestaan:

Inleiding tot de Kegelsneden, *uit het Fransch van Mauduit*, *vertaald en met aanteekeningen voorzien*, 's Hage 1763.

Grondbeginselen der Werktuigkunde, 's Hage 1764. 8°. met pl.

Eerste beginselen der Rekenkunde, Rott. 1769. 8° 2de druk. Rott. 1782. 8°. 3de druk. Amst. 1790, een uitmuntend boekje vooral destijds, toen men, behalve Bartjens en van Lintz, bijna niets had.

Principes de Géometrie élémentaire et Institutions du calcul numérique et littéral, la Haye 1770. 2 vol.

Verhandeling, *waarin*, *uit den aard zelfs der teerlingsehe vergelijkingen*, *getoond werd*, *welke de redenen zijn*, *waarom er door de drie wortels dier vergelijkingen*, *geene algemeene formulen kunnen gegeven worden*, opgenomen in de *Verh. der Maatsch. van Wetensch*. te Haarlem, D. VIII. St. 1.

Berekening van eenige formules ter bepaling van den afstand eener komeet van de aarde in vier waarnemingen gegeven, te vinden in de *Verh. der Maatsch. van Wetensch*. te Haarlem, D. X. St. II. bl. 88.

Inleiding tot de beschouwende en werkdadige Meetkunde, 's Hage 1776. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. v. Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 274; Moll, *Redevoering over* J.H. van Swinden, bl. 5 en 47.

[Quiryn de of Kryn de Blau]

BLAU (QUIRYN DE of KRYN DE), ook wel QUIRYN DE BLAEU, geboren in 1555 in Overijssel, was Kapitein in dienst van den staat en bevond zich als zoodanig in het beleg van Steenwijk in 1592, waar hij door eenen steenworp gekwetst werd. Ook den slag bij Nieuwpoort (2 Julij 1600) woonde hij bij, even als het beleg van Ostende en onderscheidene andere zware expeditiën en werd *wegens zijne vrome en loflicke feiten*, in 1602, aangesteld tot Gouverneur over de militie van Koevorden, waar hij den 4den April 1633 overleed.

Hij liet bij zijne echtgenoote Anna Hardenberg kinderen na, van welke wij vermeld vinden, twee zonen; Willem de Blau die in het jaar 1623, Wachtmeester zijnde, te Rolde in Drenthe, Henricus Slatius, gewezen Predikant van Bleiswijk, eenen der zaamgezworenen tegen het leven van Maurits Prins van Oranje, aanhield, en nog in het zelfde jaar Majoor te Koevorden werd, en Gerardus de Blau, Advokaat voor het hof van Friesland.

Zijn wapen bestond in een veld van azuur met eenen Ossenkop en twee eikels alles van goud. Tot helmstuk een arm met een zwaard van zilver.

Zie Picardt, *Antiquiteiten van Drenthe*, bl. 444 en 450; *Levensbes. van eenige voorname mannen en vrouwen*, D. V. bl. 221; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 194; *Drentsche*

Volks-Almanak, 1838. bl. 191; (S c h u l l e r t o t P e u r s u m), *De Krijgsbevelhebbers van Nieuwpoort*, bl. 38, uit oude aanteekeningen aangevuld.

[Jeronimus of Hieronimus de Blau]

BLAU (JERONIMUS of HIERONIMUS DE), een kleinzoon van den voorgaande, en zoon van G e r a r d u s d e B l a u , Advokaat voor het Hof van Friesland, en van A u c k j e n P o l m a n , geboren in 1616 werd na zijne Akademische loopbaan voleind te hebben tot Meester in de regten bevorderd, en den 20sten April 1637 als Advokaat voor het Hof van Friesland ingeschreven. Daarna werd hij tot Pensionaris der steden Leeuwarden en Harlingen, en vervolgens den 18den Januarij 1664 tot Landschaps-Advokaat aangesteld; den 22 October 1672 verkoos men hem tot Raad in de Vroedschap te Leeuwarden, terwijl hij aldaar sedert den 1sten Januarij 1670 Burgemeester was, en ook in 1672 volmagt ten Landsdage; door welke laatste hoedanigheid hij in de verpligting geraakte, om wegens de stad Leeuwarden als President te fungeren, in de aangestelde Commissie of vergadering van extraordinaris Gecommitteerden tot de Reformatie, uit alle steden van Friesland, in September 1672 te Leeuwarden op het Raadhuis gehouden. Welke onaangenaamheden d e B l a u en zijne Mede-Gecommitteerde G. H a g i u s daarover hebben ondergaan, is vermeld in een boekje, te Leeuwarden in 1673 gedrukt, tot titel voerende: *Afgeparste Waarheit*, *ofte nodige en naekte aanwijzinge hoe dankbaerlijk de Magistraat*, *eenige uit de Vroetschap ende alle de praesente Bevelhebberen van Leeuwarden tracteren hare Gecommitteerden* enz. Ingestelt door G. H a g i u s . Hierin leest men onder anderen: ‘dat de dwersgangen tegen vrede en eenigheid, den Heere d e B l a u in zijne ziekte zodanig tot aan het harte bedroefden, dat, om menschelijker wijze te spreken, zulks oorzaak van zijn dood zoude geweest zijn.’

Bij overleed den 13 December 1672 had bij zijne echtgenoote G e e s k e B r o u e r i u s van Zwolle 7 kinderen verwekt, en liet een testament na, niet naar Keizerlijke wetten gemaakt, maar naar het regt der volkeren en volgens L. 21 ff. *ex imperfecto*, *et auth. quod sine C. de Testam. utque est in L. ult. C. de famil. ercisc.*, zoo als hij deze wetten daar aanhaalt. Uit dien uiterste wil blijkt, welk eene zachtzinnige en vreedzame inborst hij bezat, terwijl hij daarin de uitmuntendste zedelessen, vermaningen en zegeningen, aan zijne kinderen nalaat. D e B l a u was een geleerd man, geen onervaren Regtsgeleerde, en maakte ook een goed Latijnsch vers, blijkens het door hem uitgegeven stukje, ten titel voerende:

Querimonia et deprecatio, *quibus perpetratorum eriminum non defensio*, *sed ignoscendi cupiditas*, *et gratiae postulatio continetur*, *nomine omnium verè poenitentium*, *pestilenti hac ac calamitosa tempestate*, *effusae* ab H i e r . d e B l a u , Cur. Fris. Adv. Pension. Leov. et Eccles. Sen. Leov. 1656.

Zie F e r w e r d a , *Wapenboek*, D. I; C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 536.

[Hieronymus de Blau]

BLAU (HIERONYMUS DE), een kleinzoon van den voorgaande, gehoren in 1681, legde zich, na zich op den Latijnschen school te Kampen te hebben voorbereid, van 1698 te Groningen, onder de leiding van den Hoogleeraar B e r t l i n g , op de regtsgeleerdheid toe, bezocht vervolgens de Akademie te Franeker, waar hij de lessen van Z a c h a r i a s H u b e r bijwoonde en onder diens voorzitting in 1700 eene *Verhandeling over het Testament van Augustus* (*de Testamento Augusti*) verdedigde. In 1701 werd hij bevorderd tot Doctor in de beide regten na de openlijke verdediging van een proefschrift *over de Codicillen* (*de Codicillis*). Hij was eerst Monster-Kommissaris van Friesland, vervolgens in 1707 Vroedschap en Burgemeester te Leeuwarden, in 1711 Secretaris van de Provinciale Rekenkamer, en na dit ambt te hebben nedergelegd, in 1731 Vroedschap en Burgemeester der stad Sneek, alwaar hij het volkomen bestier uitoefende, en in die hoedanigheid veelvuldige Provinciale en Generaliteits-Commissiën heeft waargenomen.

Hij overleed te Leeuwarden in 1753, nalatende twee zonen, Q u i r y n d e B l a u en T h e o d o r u s B r u n s v e l d d e B l a u , die beide volgen. En eene dochter M a r g a r e t h a J a k o m i n a d e B l a u , allen verwekt bij zijne echtgenoote M a r i a A n n a d e B r u n s v e l d , die reeds in Januarij 1730 overleden was.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.* D. III. bl. 133; *Boekzaal der geleerde wereld* 1815. D. I. bl. 54; d e W a l l , *de Clariss. Fris. Ictis*, p. 314.

[Quiryn de Blau]

BLAU (QUIRYN DE), een zoon van den voorgaande, werd geboren den 20sten Augustus 1726 te Bergum, alwaar zijne ouders destijds hunne buitenplaats hadden. Reeds in 1738 werd hij, ofschoon slechts 12 jaren oud, tot Secretaris der stad Sneek gekozen, welke betrekking, overeenkomstig de toenmalige gewoonte door een ander werd waargenomen, doch legde die in 1743 neder. Na de scholen doorloopen te zijn, begaf hij zich in 1741 naar de Hoogeschool te Franeker, en werd aldaar den 22sten April 1746 tot Meester in de regten bevorderd, en den 7 Julij daaraanvolgende tot Advokaat van den Hove van Friesland ingeschreven. Den 20sten Mei 1747 werd hij aangesteld tot Pensionaris der Stad Leeuwarden, vervolgens op den 31 December 1749 van de Stad Workum, den 9den November 1752 van de Provinciale Rekenkamer, en den 8sten April 1755 van de Stad Hindelopen; voorts werd hij op den 28sten September 1762, bij vrijwilligen afstand van E d u a r d M a r i u s v a n B u r m a n i a , door de Staten van het kwartier van Oostergoo aangesteld, tot Raad ordinaris in den Hove van Friesland, welken zwaarwigtigen post hij met alle getrouwheid heeft waargenomen tot aan zijne dood, die voorviel den 16 December 1780. Den 9 Augustus 1750, huwde d e B l a u te Groningen, met B a u w i n a J o h a n n a v a n B u l d e r e n , bij wie hij vijf kinderen heeft verwekt.

D e B l a u was een groot regtsgeleerde en vlijtig beoefenaar van

velerlei wetenschappen, daarbij ongemeen werkzaam. Hij bezat een door eerlijk karakter, was een getrouw vriend, stond een ieder gaarne met raad en daad bij, was een voorstander van ongelukkigen, en daarbij zeer liefdadig jegens den armen, in een woord, hij zou een allerbeminnelijkst karakter gehad hebben, ware het niet, dat hij ongemeen driftig van aard was geweest; als hij dacht verongelijkt te worden, viel hij op eene verregaande wijze uit, zonder in zijne oploopenheid, wien het ook mogt zijn, te ontzien, waardoor hij zich meermalen onaangename ontmoetingen heeft op den hals gehaald; dan dit gebrek werd door zijne edelmoedigheid gelenigd, en zijne vlaag van drift was niet over, of hij had daarvan deerlijk berouw; luisterde dan gaarne naar rede, en overtuigd zijnde ongelijk te hebben, schroomde hij niet zulks aan den beleedigden te belijden, en hem zelfs verschooning te vragen; voorts was hij in geenen deele haatdragend tegen hen, die hem verongelijkt hadden.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; G. de Wall, *de Clariss. Fris. Ictis*, p. 315.

[Theodorus Brunsveld de Blau]

BLAU (THEODORUS BRUNSVELD DE), een zoon van Hieronymus de Blau en van Maria Anna de Brunsveld, en broeder van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 23 December 1729, werd, na zijne Akademische studiën zoo te Franeker als te Utrecht voleindigd te hebben, in het jaar 1755 met groote lof Proponent, en den 26 October van dat zelfde jaar tot Predikant te Oudeschoot bevestigd; vandaar vertrok hij in Augustus 1756 naar Amersfoort en werd in het jaar 1758 naar in de gemeente te Groningen beroepen. In 1766 voor eene beroeping naar Rotterdam bedankt hebbende, stelde Burgemeesters en Raad hem een geschenk ter hand, ter waarde van 200 zilveren Dukatons. Op een van hooger hand gegeven wenk verzocht hij in 1788 zijn emeritaat, doch werd in 1795 weder aangesteld en wel met den titel van honorair Predikant, op een vast traktement van 1000 gulden, mits hij jaarlijks 20 Leerredenen of Catechisatiën zou houden, waaraan hij boven zijne verpligting voldeed, nagenoeg tot aan zijne dood, die den 17 Januarij 1815 voorviel. Bij zijne huisvrouw Anna Visscher, met wie hij den 10 Julij 1759 te Amsterdam gehuwd was, had hij geene kinderen verwekt.

Hij moet een man geweest zijn, die zeer beminnelijke hoedanigheden en groote bekwaamheden bezat, doch somtijds op eene bijzondere wijze predikte, na bijna alles gezegd en vele kleine bijzonderheden van het dagelijksch en huiselijk leven, op eenen berispenden toon, opgesomd te hebben, besloot hij eindelijk met te zeggen: *maar ik zal zwijgen*.

Van zijne hand bestaat er:

Begeerde schadevergoeding, *leerredenen*, Gron. 1792. 2 deeltjes gr. 8°.
Raadskeur-Leerrede gehouden den 8 Januarij 1783.

Godsdienstige Redevoering op verzoek van de Heeren Staten van Stad en Lande, *ter opening van en in hunne vergaderplaats gehouden*, *den* 23 Februarij 1785 *op kosten van de Provincie gedrukt*.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. III. bl. 135; de Jong, *Alph. Naaml. v. Boeken; Boekzaal der gel. wereld*, 1815. D. I. bl. 510.

[Jacobus Blauw]

BLAUW (JACOBUS), werd na volbragte studie tot Meester in de beide regten bevorderd, en vervolgens Raad in de Vroedschap en Kolonel der Burgerij van Gouda, voorts Afgevaardigde in de Staten van Holland; daar hij zich, in 1786, aan de zijde der Patriotten geschaard had, achtte hij het noodig na de omwenteling van 1787 zich uit Gouda te verwijderen, waarom hij zich eerst naar Amsterdam en vervolgens naar Brussel begaf, met oogmerk om den winter in Duitschland door te brengen, indien hij door de Regering van Gouda niet werd terug ontboden. Doch te Brussel ontving hij berigt, dat men hem in Holland als voortvlugtig beschouwde, waarom hij besloot weder te keeren. Met het begin van November te dien einde te Rotterdam gekomen, vernam hij, dat de rust toen te Gouda in verre na nog niet volkomen hersteld was. Hij die reeds toen uit eigen beweging afstand deed van het Kolonelschap der burgerij, werd kort daarna even als onderscheidene anderen uit de Regering ontslagen.

Na de omwenteling van 1795, tot wier voorbereiding hij krachtdadig had mede gewerkt, werd hij in het Stadsbestuur te Leiden gekozen en van daar naar Utrecht afgezonden om de Fransche volksrepresentanten kennis te geven dat die omwenteling te Leiden volbragt was. Vervolgens werd hij met C. Meijer naar Parys afgevaardigd, ten einde aldaar met het bestuur in onderhandeling te treden over het sluiten van een tractaat van alliantie tusschen de Fransche en Bataafsche Republieken, waarin zij eindelijk na vele moeijelijke onderhandelingen slaagden.

In 1796 werd Blauw, destijds te Parijs zijnde, door het distrikt Gouwe en IJssel tot Representant voor de Nationale Vergadering verkozen, doch ofschoon zeer voldaan over deze keuze zijner stadgenooten, schreef hij hun eenen heuschen brief, om hen te bedanken voor de hem aangedane eer, maar tevens om hen te berigten, dat hij die eervolle roeping niet kon aannemen, uithoofde van zijn nog niet afgeloopen gezantschap. Later schijnt hij evenwel zich eene dergelijke keus te hebben laten welgevallen althans in 1797 had hij zitting in die vergadering en maakte deel uit van eene commissie uit haren boezem naar Kampen gezonden. In het volgende jaar zag hij zich tot lid eener commissie der Buitenlandsche zaken benoemd. Vervolgens werd hem een Buitengewoon Gezantschap aan het Hof van Weenen opgedragen, welken post hij in Junij 1798 nederlegde.

Zijne beeldtenis komt voor in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XX. bl. 424.

Zie voorts dat werk, D. XI. bl. 212, D. XVI. bl. 291-294, D. XX, bl. 424 en 425, D. XXVIII. bl. 176-178, D. XXX. bl. 148-150, 320-346, 350, 351, 380, 383, 391-404, D. XXXI. bl. 56-80, D. XXXIV. bl. 310, D. XXXVIII. bl. 194, 198, 201 en 222, D. XXXIX. bl. 94 en 138, D. XL. bl. 189 en 190; Zillesen, *Geschied. der Nederl.*, D. IV. bl. 68; C. van der Aa, *Geschied van den Oorl.*, 1793-1802. D. III. bl. 371-374.

[Jan Casper Bleecker]

BLEECKER (JAN CASPER), ook wel Bleeker, Bleker, Blekers of Bleekers gespeld, geboren te Haarlem, volgens sommigen in 1608, was een bekwaam historieschilder, wiens werk zich onderscheidde door eene goede compositie en een treffend effekt. Meer bekend is hij door zijne geëtste prenten, historische onderwerpen en boeren bedrijven voorstellende, allen met vele dieren gestoffeerd. Hij heeft ook drie groote platen naar Poellenburg gegraveerd, zijnde:

De verdeeling der kudden tusschen Jacob en Laban.
De Lystriers aan Paulus en Petrus willende offeren en
De Berg Calvaria.

Zie T. Schrevelius, *Beschrijv. van Haarlem*, bl. 487; Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 342 en 343; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 63 en 64; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.*, D. I. bl. 58; *Biogr. Univ.*, Tom. II. pag. 336.

[Richard Bleek]

BLEEK (RICHARD), geboren in 1670 te 's Gravenhage, waar zijne ouders deelgenooten van den Nederduitschen schouwburg waren en hem ook tot Tooneelspeler zochten op te kweeken, had daar echter weinig lust in, en wilde liever Schilder worden, waarom hij, al de tijd, die hij kon uitwoekeren, bezigde, om eerst bij Niklaas Haring, en vervolgens bij Theodorus van der Schuur te leeren teekenen. Groot behagen had hij in het historieschilderen, ten welken einde hij zich op de Akademie naarstig naar het leven oefende, daar echter dit schildervak veel tijd vereischt om er een meester in te worden, en nog meer doordien Bleek vroegtijdig gehuwd was, zag hij daar van af, maar legde zich op het portretschilderen toe, in de hoop van daaruit, meer voordeel te trekken; doch dit ging te 's Gravenhage zoo vlot niet, als hij wel wenschte, daarom vertrok hij naar Engeland ten einde aldaar zijn geluk te beproeven. Zich te Londen nedergezet hebbende, raakte hij onder de Duitsche kooplieden bekend, voor wie hij vele portretten schilderde. Dikwijls heeft hij den togt naar Engeland herhaald, latende zijne vrouw, zoo als hij voorgaf, om het duur leven te Londen, te 's Gravenhage blijven, doch de ware rede was, dat hij niet al te goed met zijne wederhelft overweg kon.

In het jaar 1695 of 1696 was zijn reis naar Londen zeer rampspoedig, want met de paketboot willende oversteken, werd deze door eenen Franschen Kaper aangetast, en daar zij zich niet willende overgeven, maar zich dapper verweerde, kreeg zij, na eenige schoten over en weder, een kogel onder water, die zoo vinnig trof, dat zij

met man en muis zonk. B l e e k , die goed zwemmen kon, hield zich met anderen, die insgelijks daarin ervaren waren, boven, en zwom naar het kaperschip toe, maar het scheepsvolk, even als waren het woeste en wreede tijgers, stiet en sloeg die ongelukkigen van boord, tot dat het grootste gedeelte verdronken of doodgeslagen was. Dit afgrijsselijk schouwspel duurde langer dan een uur. Daar B l e e k , die goed Fransch sprak, en Roomschgezind was, onder zijn bidden en smeken om lijfsgenade, alle de hem bekende Heiligen aanriep, scheen zulks de versteende harten van deze monsters te vermurwen, en hen te bewegen, om hem, benevens nog twee of drie anderen, uit het water op te nemen, en van eene anders gewisse dood te redden. Aldus te naauwernood het leven van die hachlijken togt afgebragt hebbende, kwam hij naakt en berooid te 's Gravenhage terug, waar hij ditmaal slechts kort verbleef, en, geenszins door zijnen rampspoed afgeschrikt, weldra de reis naar Engeland hervatte. Hier bleef hij tot in 1705, wanneer hij op nieuw naar Holland overstak, en ditmaal wel een jaar te 's Gravenhage vertoefde, gedurende welke tijd hij een uitmuntend schoorsteenstuk voor den Griffier F a g e l schilderde, en eenige portretten die uitgelezen schoon waren; hierop ging hij Londen weder opzoeken, en deed nogmaals, doch voor de laatste maal een reis naar 's Gravenhage, waar hij ditmaal vele portretten schilderde, en onder anderen dat van den kunstschilder R o e p e l , hetwelk buitengemeen wel getroffen, en in alle deelen uitmuntend schoon uitviel, hoewel zich het origineel in het geheel niet voordeelig voor een kunstenaar opdeed.

Eindelijk vertrok B l e e k met zijn geheele gezin naar Londen, waar hij tot zijne dood toe verbleef, en in het jaar 1727 nog leefde, zijn penseel verschafte hem daar ruime bezigheid, en hij had veel te doen met portretschilderen, zoodat hij ruim zijn bestaan vond, terwijl hij het geen zijn noeste ijver hem bezorgde, spaarzaam verteerde. Behalve twee dochters, toen reeds uitgehuwd, had hij nog een zoon die volgt.

R i c h a r d B l e e k wiens beeldtenis voorkomt bij v a n G o o l , *Nieuwe Schouwb. der Nederl. Kunsts. en Schilder*. D. I. bl. 374. leefde zeer ingetogen, zag weinig menschen, en kwam op geene gezelschappen, dan alleen, daar hij een groot liefhebber en kunstig beoefenaar der muzijk was, op een wekelijksch concert; en niettegenstaande zijne huisvrouw, door haar wrevelig en norsch humeur, zijn leven in geenen deele vervrolijkte, droeg hij deze vreesselijke huisplaag met geduld, en kon zich onder zijne kinderen vermaken, met een vrolijk deuntje te spelen. Voorts was hij bij uitstek naarstig en spaarzaam, daarbij een braaf mensch, die door allerlei geoorloofde middelen het welzijn van zijn huisgezin trachtte te bevorderen.

Zie v a n G o o l , *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunsts. en Schilder*. D. I. bl. 374-378; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Pieter Bleek]

BLEEK (PIETER), zoon van den voorgaande, geboren te 's Gravenhage in het jaar 1700, was een portretschilder en bekwaam plaatsnijder, die onder anderen eenige stukken van Adriaan van der Werff heeft in prent gebragt. Hij overleed te Londen in 1764.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan Casper Bleeker]

BLEEKER (JAN CASPER). Zie BLEECKER (JAN CASPER).

[Daniel Bleeker]

BLEEKER (DANIEL), koopman te Amsterdam alwaar hij den 27 April 1803 overleed, heeft zich als een niet onverdienstelijk Dichter doen kennen door eenige hier en daar verspreide losse dichtstukjes, en een treurspel *Manlius Torquatus*.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters*.

[Herman van Bleienburch]

BLEIENBURCH (HERMAN VAN). Zie BLYENBURG (HERMAN VAN).

[F. Bleiswijk]

BLEISWIJK (F.). Zie BLEYSWIJK (F.)

[Klaas van Bleiswijk]

BLEISWIJK (KLAAS VAN) of CLAES VAN BLEYSWIJCK, geboren te Delft was een geleerd en deftig man, die in de veertiende eeuw leefde. Hij was Kanunnik van het Kapittel der Hooglandsche of St. Pancraskerk te Leiden, ingesteld in 1366. Ook was hij Doctor der Kanonike of geestelijke regten, en heeft zeer veel toegebragt tot de stichting van het Collegie ter eere van St. Pancras, van wien hij ook het leven op geen onaardige wijze heeft beschreven, hetwelk ook vele jaren in het St. Pancrascollegie, onder de kerkboeken, is bewaard gebleven.

Zie D. van Bleiswijk, *Beschr. van Delft*, bl. 753 en 754; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Beschrijv. der stad Delft* bij *Boitet*, bl. 662 en 663; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 139; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. I. A bl. 10.

[Jan van Bleiswijk]

BLEISWIJK (JAN VAN) of VAN BLEYSWIJCK, geboren te Delft den 8sten November 1483, heeft in zijne jeugd veel gereisd, inzonderheid in Frankrijk en Spanje; kwam van deze togten weder te huis den 27 September 1507, en werd toen Priester in zijne geboortestad.

Hij overleed den 25 Augustus 1565, den loffelijken roem nalatende van een opregt, vroom en godvruchtig man te zijn geweest, goedaardig en minnelijk van karakter, zoekende te betrachten hetgeen hij leerde. Hij heeft zich door zijne geleerdheid beroemd gemaakt en een werkje nagelaten, ten titel voerende:

Van de Kleynachtinge des tijdelijken Rijkdoms, waarin hij op eene ernstige en geestige wijze aantoont, het belachgenswaardige van hen, die dag en nacht met eenen onophoudelijken drift zwoegen en woelen, om schatten te verzamelen, om voor eene korte tijd een overvloed te genieten, waarvan toch niemand leeft.

Zijne zinspreuk was *Disce mori* (leer sterven).

Zie D. van Bleiswijk, *Beschr. v. Delft*, bl. 771 en 772; Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Beschr. v. Delft*, bij Boitet, bl. 672 en 673; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem. Konst-. en Letterbode voor* 1846 D. I. bl. 5.

[Dirk van Bleiswijk]

BLEISWIJK (DIRK VAN) of DIRCK VAN BLEYSWIJEK EVERTSZ., gesproten uit een voornaam Hollands geslacht, wiens voorzaten van onheugelijke tijden af, in de stad Delft, mede zijne vaderstad, de aanzienlijkste regeringsposten hebben bekleed, en zoon van Evert van Bleiswijk werd geboren in het jaar 1640, legde zich vroegtijdig op de beoefening der traaije letteren toe, en studeerde ten dien einde onder de geleerdste mannen van zijnen tijd, eerst te Leiden en vervolgens te Utrecht, waarna hij zich op reis begaf, en alle eenigzins merkwaardige plaatsen van de zeventien Nederlandsche Provinciën bezocht, terwijl hij met groote naauwkeurigheid, het merkwaardigste daarvan opteekende. Te huis gekomen, was zijn voornemen om ook verder afgelegene gewesten te gaan bezoeken; dan hierin werd hij verhinderd door een zware ziekte, welke hem aan den rand des grafs bragt. Na langdurig sukkelen hersteld zijnde, veranderde hij van gedachten, en nam voor, zijne vaderstad met al het merkwaardige, dat zij oplevert, te beschrijven. Dit heeft hij dan ook loffelijk ten uitvoer gebragt, in zijne:

Beschryvinge der stad Delft, *Betreffende des selfs Situatie*, *Oorsprong en Ouderdom*, *Opkomst en Voortgangh*, *vermeerderinge van Vryheydt en Jurisdictie*, *Domeynen en Heerlijckheden*, *midtsgaders de stichtingen van alle hare publijcke Gebouwen*, *ende wel insonderheyt de so menigvuldige Kercken*, *Kapellen*, *Kloosteren en andere Kerckelijke Gestichten*, *van outs aldaar geweest. - Voor-af met een korte Beschryvinge van Delflandt*, *de Steden*, *Dorpen en heerlijcke Huysen daer onder gelegen*, *doorgaens bevestigt met veele oude Privilegien*, *Herkomen*, *Handvesten*, *Brieven*, *Keuren en Ordonnantien. Tot bericht*, *nut*, *ende gerief van alle soo tegenwoordige als nakomende Burgeren der selver stad*. Delft 1667.

Welke beschrijving, zoowel in naauwkeurigheid als uitvoerigheid, voor geene stede-beschrijving behoeft onder te doen, maar zelfs de meesten overtreft.

Het afbeeldsel van dezen Geschiedschrijver gaat in zwarte kunst uit.

Zie D. van Bleiswijk, *Beschr. v. Delft* in de voorrede; A. Pars, *Naamrol van de Batav. en Holl. schrijvers*, bl. 266-268; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb;* van Kampen, *Gesch. der Lett. en Wetensch. in de Nederl.*, D. I. bl. 406; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetensoh. van* G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univers.*

[Hendrik van Bleiswijk]

BLEISWIJK (HENDRIK VAN) of VAN BLEYSWIJCK, zoon van Ewout van Bleiswijk en Maria Joosten gezegd van der

M e e r , geboren te Delft, in het jaar 1640, werd in het jaar 1669 Schepen en in 1684 Burgemeester zijner geboortestad, welk ambt hij later nog vijf malen bekleedde. Hij betoonde zich in alle opzigten een waardig Regent. Meestendeels bleef hij in de behandeling van stadszaken, doch werd op het laatst van zijn leven ook tot de besturing der Gewestelijke en der Algemeene Staatszaken afgevaardigd. In 1700 was hij lid der vergadering der Staten-Generaal, en is toen benoemd tot den handel met den Franschen Gezant d'A v a u x , ten einde te beproeven of den oorlog over de Spaansche successie niet kon voorgekomen worden.

Hij werd Curator der Leidsche Akademie, Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, en was een beroemd beoefenaar van de Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheden, zoo als blijkt uit de opdragt van het tweede deel der eerste uitgaaf van de *Analecta Veteris aevi monumenta*, door A. M a t t h e u s .

Zie S c h e l t e m a , *Staatkundig Ned.*, D. II. bl. 537; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leydsche Hooges.*, D. II. T. en B. bl. 19.

[J.C. van Bleiswijk]

BLEISWIJK (J.C. VAN) of BLEYSWIJCK, van wien men geene levensbijzonderheden vindt opgeteekend, zond in de laatste helft der zeventiende eeuw in het licht:

Heldere Zedespiegel. Delft 1680. 4°.

Buurlijk Bagyneboek dienstig voor alle Catholyken. Delft. 1681. 4°.

Bijbelbalance en de Harmonieboek. Delft 1682. 4°.

Mozes als een Godt over Aaron tegen B r a k e l . Delft. 1689. 4°.

Sabbaths Sonligt doorstraalende yder Sondag. Delft 1693. 4°.

Geestelijk Graadboek. 4°. en 12°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boek.*, D. I. St. I. en III.

[Pieter van Bleiswijk]

BLEISWIJK (PIETER VAN), geboren te Delft, in het jaar 1724, uit het zelfde aanzienlijk geslacht als de voorgaanden, was de eenige zoon van A b r a h a m v a n B l e i s w i j k , Burgemeester van Delft en van M a r i a G r i b i u s , en gaf reeds in zijne vroege jeugd blijk, van groote vermogens van geest, en van zucht voor geleerdheid, Kunsten en Wetenschappen. Zeer geoefend in de talen en Letterkunde, legde hij zich aan de Hoogeschool te Leiden niet alleen op de Staatkunde en Regtsgeleerdheid, maar inzonderheid, ook op de Wisen Natuurkundige wetenschappen toe, waarvan hij, 20 jaren oud zijnde, eene voortreffelijke proef gaf, door zijne uitmuntende Latijnsche verhandeling *Over de Dijken* (*de Aggeribus*), welke hij te Leiden in 1744, met grooten lof openlijk verdedigde. Na eenigen tijd den Lande in onderscheidene betrekkingen als Advokaat te hebben gediend, werd hij in 1752 tweede, en vervolgens eerste Pensionaris in zijne vaderstad, in welke hoedanigheid hij in 1766 niet alleen als ijverig vriend van het huis van O r a n j e , de rekening en verantwoording van den Hertog v a n B r u n s w i j k ontvangen en ten stelligste goedgekeurd, maar ook de bekende acte van consulentschap had aangeraden en eigenhandig ontworpen. Op aanbeveling van den Erfstadhouder werd hij den

28sten November 1772 door de Staten van Holland tot Raadpensionaris over dat gewest benoemd. Twee jaren later, namelijk den 18den November 1774 werd B l e i s w i j k , insgelijks op aanbeveling van den Erfstadhouder tot Grootzegelbewaarder, alsmede Stadhouder en Registermeester der Leenen van Holland en West-Friesland aangesteld. Hij nam den post van Raadpensionaris in het eerst bij stille tijden met veel goedkeuring waar, waarom hij ook, nadat hij dien 5 jaren bekleed had, weder werd ingekozen, toen echter de stormen van Staat opstaken en alles zorgerlijker werd kon het niet missen of hij moest bij het sturen der Staatshulk in de barning der gevaren opspraak verwachten.

Nadat ontdekt was, dat hij de acte van consulentschap gesteld had, sloot hij zich, misschien meer uit vrees; dan uit beginsel, nader aan de Staats- dan aan de Stadhoudersgezinden. Men merkte reeds in het begin van den Engelschen oorlog eene aanmerkelijke verkoeling op, tusschen den Raadpensionaris en den Hertog, die eindelijk de Regering van Amsterdam niet weinig schijnt te hebben versterkt en aangedreven om den Hertog bij den Prins aan te klagen. Doch toen W i l l e m V zich nu daarover hoogst verontwaardigd betoonde, ontzonk B l e i s w i j k de moed; hij ontkende, wijzigde of verzwakte zijne gezegden. Misschien was dit eene der redenen, waarom Amsterdam in 1782, na eene tienjarige dienst, zijn ontslag wilde aannemen. Hoe dit zij, van dien tijd af volgde hij de rigting, welke de nieuwe denkbeelden aan de vergadering van Holland deden nemen. Dit zou men ten minste moeten besluiten uit het antwoord, dat hij in December 1786 den Gecommitteerden gaf, die uit naam van eenige duizenden, zoo uit de gewapende als wachtvrije burgers en ingezetenen van Amsterdam, hem een dankadres, aan hun Ed. Gr. Mogenden gerigt, ter hand stelden, waarin zij hunne erkentenis betuigden, over de besluiten door hem genomen, zoo tot voorkoming van eenen burgeroorlog, beveiliging der Provincie van Holland en de stad Utrecht, als tot opschorting van het Kapitein-Generaalschap. Het antwoord van den Raadpensionaris was van dezen merkwaardigen inhoud: ‘Edele Gestrenge Manhafte Heeren! Het is mij ten uitersten aangenaam, uit handen van eene zo plegtige deputatie, uit den Burger-Krijgsraad der magtige stad Amsteldam te mogen ontvangen een dankadres, getekend door zo vele duizenden weldenkende Burgeren en Ingezetenen derzelver stad. Ik ben zeer gevoelig aangedaan over de blijken van vertrouwen op hun Ed. Gr. Mogenden, de enige wettige Souverein dezer provintie. Ik zal de eer hebben aan uwe begeertens te voldoen, om 't zelve ter tafel van hun Ed. Gr. Mogenden te brengen, en tragten een favorabel besluit daar op te doen nemen. Ik zal zo veel in mij is, in mijne ministeriele kwaliteit, mijn goedkeuring en genoegen deswege betonen, en de Heeren kunnen verzekerd zijn, dat ik alles zal aanwenden, dat zodanige verdere maatregelen genomen worden, als

tot behoud van onze vrijheid en welzijn van het lieve vaderland kunnen strekken.'

Toen er in September 1787 bij de aannadering der Pruissische krijgsbenden, beraadslaagd werd, om de Staten Vergadering uit 's Gravenhage naar Amsterdam over te brengen, was B l e i s w i j k ook druk bezig met op te pakken, doch de Staten van Holland, vreezende dat hij met de zegels naar Amsterdam mogt vertrekken, deden hem door vier Staten-Boden bewaken. Op den 9den November dezes jaars, werd hij op zijn verzoek als Raadpensionaris, alsmede van de ambten van Groot-Zegelbewaarder en Stadhouder benevens Registermeester van de Leenen ontslagen; met behoud van het pensioen van 4000 guldens, hem bij zijne premitive aanstelling geaccordeerd, in de eerste dagen der omwenteling van dat jaar heeft hij bij het woeden van het graauw veel moeten lijden en zeer veel bezadigdheid en moed doen blijken. De post van Curator van 's Lands Hoogeschool bleef hij echter bekleeden tot aan zijne dood toe, welke voorviel te 's Gravenhage den 29sten October 1790, bij zijne echtgenoote G e e r t r u i d A n t h o n i a v a n B l e i s w i j k geene kinderen nalatende.

B l e i s w i j k was geleerd, kundig, zelfs ijverig en welwillend, maar zwak, buigzaam en daardoor minder geschikt voor de hooge waardigheid van Raadpensionaris, zijn gemoed liet zich door elken indruk omzetten, daarom mag men hem ook niet, in weerwil van zijne wisselingen van partij, van kwade trouw verdenken. Als letterminnaar verdient hij echter hooger lof. Zijne reeds vroeger vermelde verhandeling *over de Dijken* toont, dat hij reeds op zijn twintigste jaar uitgebreide kundigheden in dat vak bezat. Bijzonder viel dan ook zijne lust op Wis- en Natuurkunde; door het toepassen van de eerste, bij de zorg voor 's Lands geldmiddelen, erlangde de Staat er veel nut van. De nagelatene bibliotheek van B l e i s w i j k , was eene der kostbaarste, rijkste, en met den meesten smaak verzamelde, welke door bijzondere personen zijn bijeen gebragt, en toont in allen opzigte de uitgebreide kundigheden en voortreffelijke keus van den gewezen bezitter duidelijk. Inzonderheid verloor de Leidsche Hoogeschool in hem eenen verlichten en wetenschapminnenden bestuurder, wiens nagedachtenis haar nog lang waardig zal blijven, zoo uit hoofde van vele nuttige instellingen, welke hij heeft helpen invoeren, als wegens onderscheidene kundige en bekwame mannen, die, voornamelijk door zijn toedoen, in de rij harer Hoogleeraren zijn geplaatst geworden. Ook was hij Directeur van de Hollandsche maatschappij der Wetenschappen te Haarlem.

Zijne beeldtenis komt voor in het *Onmiddelijk vervolg op* W a g e n a a r s *Vaderl. Hist.*, D. XXIV. bl. 284 en in S t u a r t , *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 108.

Zie, behalve die werken, ook nog *Vaderl. Hist. ten vervolg op* W a g e n a a r , D. I. bl. 138, D. IV. bl. 266, D. V. bl. 78-80, D. VII. bl. 131, 219, 327, D. VIII. bl. 117, 118, D. XI. bl. 150,

212, 261, D. XIV. bl. 78 313, D. XV. bl. 194, 244-246, D. XX. bl. 304, 305, D. XXIV. bl 14-17; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 565; C. van der Aa, *Het leven van Willem V*, D. I. bl. 328, 339, D. II. bl. 425, 551-566, D. III. bl. 85, 102, 212, 213, 222, 225, D. IV. bl. 173, 174, 192; Nieuwenhuys, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* van Kampen, *Vaderl. Karacterk.*, D. II. bl. 690-693; *Biogr. Nat.;* Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 23 en 24; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. XII. bl. 40, 42, 51, 80 en 81; *Biogr. Nation.*

[Jan Casper Bleker]

BLEKER (JAN CASPER). Zie BLEEKER (JAN KASPER).

[Hendrik met de Bles]

BLES (HENDRIK MET DE), dus bijgenaamd naar aanleiding van eene witte haarvlok, welke hij voor op het hoofd had, werd in 1480 geboren te Bovines, nabij Dinant, en bragt een groot gedeelte van zijn leven te Amsterdam door. Hij was een bekwaam schilder, zeer waarschijnlijk een navolger van Joachim Patenier, en werd een meester zonder meester. Zijne stukken, welke op vele plaatsen bij de kunstminnaars gevonden worden, strekken tot getuigenis, dat hij veel geduld, tijd en vlijt aan zijne werken besteed heeft, die in landschappen, boomen, rotsen, steden, eene menigte beelden, en doorgaans in kleine stukjes bestonden waarin hij kluchtige stoffaadje aanbragt. Bles was de zoogenaamde *Meester van* of *met den Uil*, omdat hij altoos in de boomen zijner landschappen, dien vogel zoo verborgen plaatste, dat men er niet zelden lang na moest zoeken en er zelfs weddingschappen om aangegaan werden. Doch hij heeft ook voorwerpen uit de gewijde geschiedenis op eene meesterlijke wijze behandeld. Zijne beste stukken schijnen in 1510 geschilderd te zijn. Daaronder telt men er vier in de galerij te Weenen en twee in die te Munchen. Onder vele anderen, is er inzonderheid een fraai en net landschap van hem voorhanden, waar in een kramer onder een boom ligt te slapen, terwijl een groot aantal apen, zijne mars ontpakken, de kramerij er uit halen, die aan de boomen hangen, en er zich lustig mede vermaken.

Hendrik met de Bles overleed in 1550.

Zijne beeldtenis komt voor bij van Mander, *Leven der Schilders*, D. II. bl. 114.

Zie, behalve dat werk bl. 111-114, de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Nicolaas Meynderts van Blesdijk]

BLESDIJK. (NICOLAAS MEYNDERTS VAN), ook wel NICOLAAS MEINARDI A BLESDIJK, eigenlijk NICOLAAS MEYNDERTS, ontving den naam van Blesdijk, naar zijne geboorteplaats Blesdijke in Friesland. Hij was een schoonzoon en leerling van David Joris, doch viel hem later af, ging tot de Hervormden over en werd Leeraar in de Paltz.

Hij was schrijver van:

Christelijke Verantwoordinghe en Billijke wederlegging des valschen ongegronden oordeels, lasterens en scheldens bij Menno Symonsz, in een Brief, uitgegeven tegen ettelijke Liefhebbers

en Navolgers der ware geregtighheid Christi, *omdat sy soo superstitieus niet sijn in sommighe Ceremonien te onderholden*, *als hy*.

Wederantwoordt op eenen Brief bij Gellium (*Faber*) *over sijn oordeel op 't vorige Traktaat*.

Eenvuldige unde Christelijke Berichting op 5 *vragen*, *bij eenighe van Menno Symons gezindheid voorgestelt*.

Hoofdsomme unde Grondt van 't Geene wy uit de Leere David Joris hebben connen verstaan, *waarvan wy hem buyten sijn weten begeeren te verantwoorden*, welke alle vier in klein 8°. 1607, zonder vermelding van plaats of drukker zijn uitgegeven.

Historia Vitae, *doctrinae ac rerum gestarum Davidis Georgii; prodiit in lucem ex musaeo Jacobi Revii*, Davent. 1642. 8°.

Zie R e v i u s , *Daventr. Illustr.* pag. 265 et 266; A.M. C r a m e r , in eene *Verhandeling over David Joris*, in K i s t en R o y a a r d s , *Nieuw Kerk. Archief*, D. V (XVI) bl. 1-145 passim; B l a u p o t t e n C a t e , *Geschied. der Doopsgez. in Groning.* enz. D. I. bl. 45; De zelfde *Geschied. der Doopsgez. in Holl.* enz. D. I. bl. 92, 93 en 102.

[François le Bleu]

BLEU (FRANÇOIS LE), geboren te Leiden, denkelijk omstreeks het jaar 1620, heeft zich als Nederlandsch dichter bekend gemaakt door eenen bundel getiteld:

Minnevlam brandende in 't hart van Thyrsis om de schoone Amaril, Leyd. 1642. 8°.

Zijne gedichten, meest minnezangen, zijn vloeijend en vol spranken van vernuft, hoewel hij niet is vrij te pleiten van die overdragtelijke toespelingen, waartoe de navolgers van C a t s zich te veelmalen lieten verleiden, in een tijd, toen men jagt maakte op geestigheden.

Zie *Catal. van de Bibliotheek der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. bl. 240; *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dicht.*, ten vervolge op W i t s e n G e y s b e e k .

[Jan Bleuland]

BLEULAND (JAN), geboren te Gouda den 20sten Julij 1756 uit ouders, geacht in den nijveren burgerstand, zag zich door dezen in staat gesteld, om overeenkomstig zijnen aanleg en lust, na het voorbereidende onderwijs, aan de Latijnsche school zijner geboortestad, te hebben genoten en zich bij een bekwaam Apotheker te Amsterdam, in het practisch beoefenen der artsenijkunde te hebben geoefend, zich, aan de Hoogeschool te Leiden, te bekwamen tot de uitoefening der Genees-, Heel- en Vroedkunde. Daar werd hij den 21sten Junij 1780 bevorderd tot Medicinae Doctor, na in het openbaar zijn proefschrift te hebben verdedigd: *Over de moeijelijke of verhinderde doorzwelging van spijzen*[1]. Straks daarna, zette hij zich, in zijne geboortestad, neder, beoefende daar en in

(1) *Specimen academicum inaugurale de difficili aut impedita alimentorum deglutitione*, L.B. 1780. 4°.

den omtrek de onderscheidene deelen zijner kunst, hiertoe te meer aangemoedigd, door een besluit van de Burgemeesteren dier Stad, welke hem met den post van Stadsgeneesheer vereerden. Hierdoor werd zijn werkkring uitgebreid, en hem ruimere gelegenheid aangeboden om zijne theoretische verkregen kundigheden, ook door meerdere ondervinding aan het ziekbed, te toetsen; en legde den grond tot die gelukkige uitoefening der geneeskunde, waarover hij zich later bijzonder mogt verheugen.

In zijnen omgang met zieken was hij steeds geduldig, minzaam en menschlievend; zoowel armen als rijken mogten op zijnen hulpvaardigen bijstand rekenen, wanneer of waar zij dien behoefden. Niet alleen zag men hem in de stad Gouda altijd zijne lijders bereidvaardig ter hulp snellen, wanneer zijn bijstand verlangd werd; maar op uren afstands, op moeijelijke en gevaarvolle wegen, en zelfs in het holste van den nacht, was hij steeds gereed der lijdende menschheid bijstand, troost en, waar hij konde, herstelling en geluk toe te brengen, maakte winterregens of sneeuw de kleiwegen rondom Gouda voor rijtuigen ontoegankelijk, B l e u l a n d zette zich onverdroten en onvermoeid te paard, en bragt op deze wijze halve en dikwijls geheele dagen door, in het getrouw volbrengen van zijnen pligt. Nu ook arbeidde hij, met buitengewone vinding, behendigheid en vlijt, aan het vervaardigen van een aanzienlijk getal ontleedkundige voorwerpen, die telkens, gedurende eene reeks van jaren vermeerderd, allengs een kabinet hebben uitgemaakt, welks wedergade zeldzaam gevonden wordt.

Nadat de Geldersche Hoogeschool den beroemden Hoogleeraar M a t t h i a s v a n G e u n s, door het vertrek naar Utrecht, had verloren, werd B l e u l a n d, ten jare 1791, naar Harderwijk beroepen, tot Hoogleeraar der Ontleed- Heel- en Verloskunde en aanvaardde die waardigheid, met eene rede: *Aan de vereering van Hieronymus David Gaubius nagedachtenis gewijd*[1]. Twee jaren later, tot Rector Magnificus aangesteld zijnde, leide hij, den 11de Junij 1794, die waardigheid neder, met eene plegtige Redevoering, *Over het bepalen van de eigenlijke waarde der fijnere ontleedkunde*[2].

In het volgende jaar werd hij, na het overlijden van den jeugdigen Hoogleeraar S t e v e n J a n v a n G e u n s en het eervolle ontslag van den grijzen P e t r u s L u c h t m a n s, naar Utrecht beroepen, als Hoogleeraar in de Ontleed- en Natuurkunde van den mensch en der dieren alsmede in de Verloskunde, met bijgevoegden last, om ook in de Ontleed- en Verloskunde onderwijs te geven in de moedertaal, ten nutte van de beoefenaars der Heelkunst en van de

(1) *Oratio inauguralis*, *quâ memoria H.G. Gaubii*, *oum omnibus*, *tum praesertim Medicinae studiosis commendatur*, Harderw. 1791. 4°.

(2) *De Anatomiae subtilioris pretio recte statuendo*, Harderw. 1794. 4°.

Vroedvrouwen daar ter stede. Den 20ste November 1795 aanvaardde hij die waardigheid, met eene redevoering, *Over de noodzakelijkheid eener verstandige opheldering van het zamenstel en de werktuigen des menschelijken ligchaams, door het ontleden der dieren*[1]. Twee jaren later tot Rector Magnificus aangesteld zijnde, droeg hij dien post, den 26sten Maart 1800, aan zijnen opvolger over, met eene redevoering, over de *Kracht van het voorbeeld en de zucht tot navolging*[2]. Ten dier tijde was hem ook het onderwijs der Been- en Heelkunde met verhooging van jaarwedde opgedragen. Ten jare 1809 werd hij, door Koning L o d e w i j k met de Hollandsche Ridderorde vereerd, en, tegelijk met den Leidschen Hoogleeraar S a n d i f o r t , tot Consulerend Heelmeester des Konings benoemd. Na de herstelling der Utrechtsche Hoogeschool, in de Geneeskundige Faculteit als Hoogleeraar der Geneeskunde geplaatst, door Z.M. Koning W i l l e m I, werd hij andermaal in 1816 tot Rector Magnificus verkozen, en legde hij die waardigheid, den 26sten Maart 1817, af, met eene redevoering, *Over het hooger levensgenot der menschen boven dat der dieren, ook uit beider ligchaamsbouw blijkbaar*[3].

Ten jare 1826 bekwam B l e u l a n d , op zeventigjarigen ouderdom, het gewone Emeritaat, en staakte, van toen af, wel zijne lessen, maar hield zich evenwel bezig, niet alleen ten dienste der lijdenden, die zijnen raad bleven begeeren, maar ook ten nutte der Hoogeschool. Het had, namelijk Z.M. den Koning behaagd, 's mans kabinet van ontleedkundige voorwerpen, thans tot een getal van tweeduizend en vijfenzeventig voorwerpen aangegroeid, ten dienste der Akademie, te doen aankoopen, en het was, door de zorg der Heeren Curatoren, geplaatst in eene hiertoe afgezonderde zaal van het voormalige Vergaderingshuis der Provinciale Staten (de Statenkamer). Hierdoor aangemoedigd, gaf B l e u l a n d , in hetzelfde jaar, zijne *Descriptio musei anatomici, quod - Regis - munificentia Academiae Rheno-Trajectinae concessit* J. B l e u l a n d , groot XVIII en 408 bladz. in 4°. met bijvoeging van eenige, later aangekochte of ten geschenke ontvangen voorwerpen, afbeeldingen enz. op 7 bladzijden. Hij besteedde nu ook veel tijd en vlijt, aan het doen afbeelden en het beschrijven van belangrijke voorwerpen uit dit Museum, ten einde ze, bij kleine afbeeldingen, in het licht te geven. Zoo zijn dan uitgekomen bij de Akademie-drukker J. Altheer.

24 *Icones anatomico-physiologicae partium corporis humani, quae in descriptione musei anatomici Rheno-Trajectini inveniuntur*, in vier bundels.

(1) *Oratio de fabrica et functionibus corporis humani ex animantum brutorum dissectione prudenter illustrandis.*
(2) *De vi exempli et sympatiae imitatricis.*
(3) *De vitae fructu quo animalibus praestant homines, e corporis etiam fabricâ conspicuo.* Traj. ad Rhen. 1817.

12 *Icones anatomico-physiologicae ad anatomiam animalium comparatam pertinentes*, in twee bundels, en

16 *Icones anatomico-pathologicae partium corporis humani*, *quae in descriptione musei anatomici Rheno-Trajectini inveniuntur*, in zes bundels.

Deze twaalf bundels zijn, later zamen verbonden, onder den titel van J. B l e u l a n d , *Otium Academicum*, *continens descriptionem speciminum nonnullarum partium corporis humani et animalium subtilioris anatomiae ope in Physiologorum usum praeparatarum*, *aliarumque*, *quibus morborum organicorum natura illustratur*, Traj. ad Rhen. 1826-1828 4°. Om deze en andere vroegere verdiensten, ontving hij, den 18 December 1835, na de veertigste verjaring van zijne betrekking op de Hoogeschool, van de H.H. Studenten een vereerend bewijs van hoogachting en dankbaarheid.

In de laatste tijd van zijn leven verzwakte B l e u l a n d meer en meer en ontsliep, na een kort ziekbed, in het midden zijner betrekkingen, doch, zonder van zijnen toestand geheel bewust te zijn, den 8sten November 1838. Hij was tweemaal gehuwd. De eerste maal met de zuster van den bekwamen Leidschen Geneesheer H. K u y p e r s , uit welk huwelijk eene dochter voorsproot, die eerst den Utrechtschen Geneesheer v a n T o u l o n huwde, en een tweede huwelijk aanging met den Rotterdamschen Geneesheer v a n W y n o x b e r g e n . Na het overlijden zijner eerste echtgenoote, begaf B l e u l a n d , zich wederom in den echt met Mejufvrouw B l a a u w , die hij als weduwe achterliet, met eene dochter, toen reeds weduwe van den Leidschen Geneesheer P r o p e r .

Behalve de boven reeds genoemde werken bestaan er nog van zijne hand.

Experimentum Anatomicum, *quo arteriolarum Lymphaticarum existentia probabiliter adstruitur*, L.B. 1784. 4°.

Observationes anatomico-medicae de sana ac morbosa Oesophagi structura, L.B. 1785. 4°. cum fig.

Tractatus de difficili aut impedito alimentorum ex ventriculo in duodenum progressu observationibus clinicis atque tabulis anatomicis illustratus, L.B. 1787, 4°.

Icones hepatis foetus octimestris, *quam impletis vasculis arterioris*, *naturali colore expressam edidit J. Bleuland*, Rhen. ad Traj. 1789. 4°.

Icones tunicae villosae intestini duodeni, *juxta felicem vasculorum impletionem*, *ipsis coloribus*, *qui in praeparato conspiciuntur edita*, Rhen. ad Traj. 1789. 4°.

Vasculorum in intestinorum tenuium tunicis, *subtilioris Anatomes ope detegendorum*, *descriptio iconibus ad naturae fidem pictis illustrata*, Rhen. ad Traj. 1797. 4°.

B l e u l a n d was mede een ijverig voorstander der schoone kunsten, en bezat eene uitgebreide kennis in het vak der beeldende kunsten, hetwelk aanleiding gaf tot het aanleggen van eene kostbare

verzameling van schilderijen van oude en nieuwe meesters en het bijeenbrengen van fraaije teekeningen, terwijl het hem in aanraking bragt met sommige dier teekenaars en schilders zelven, met wie hij gaarne omging en van welke sommigen, zooals Jan Kobell, Jan Hendrik Verheyen en anderen een groot deel hunner vorming aan hem te danken hebben. Bijzonder gelukkig namelijk was hij in het opspooren en vroeg ontdekken der verdiensten van jongelingen, daar waar slechts de eerste kiem van genie zigtbaar was. Wij zien dit in de naderhand zoo beroemde schilders van Runderen Kobell en van Stadsgezigten Verheyen, die beiden hunne opleiding aan hem verschuldigd zijn; den laatste nam hij uit de grofschilders werkplaats op en zorgde voor zijne verdere ontwikkeling. Wij vinden er een ander voorbeeld van in zijnen vriend en kweekeling P. Koning, dien hij uit eenen der nederigste standen der maatschappij tot zich nam, hem zoo theoretisch als practisch tot Ontleed- en Heelkundige vormde, en die zijnen leermeester, zoo door zijne uitgebreide kennis dier vakken, als door zijne uitstekende Anatomische en Chirurgische vaardigheid, groote eer aandeed.

Van de achting die men Bleuland, om zijne uitgebreide kundigheden toedroeg, zijn de blijken voorhanden, even als de bewijzen van vereering, welke hij van verschillende zijden ontving en die zoowel getuigen van den hoogen prijs, waarop men zijnen bekwaamheden, als van het vertrouwen, dat men in zijn beleid stelde. Zoo was hij Directeur van het Provinciaal Utrechtsche Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Lid van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, alsmede van het Genootschap tot bevordering der Heelkunde te Amsterdam en van nog verschillende andere zoo Buiten- als Binnenlandsche Genootschappen. In 1798 was hij een der Commissarissen, door het stedelijke bestuur van Utrecht benoemd, om na de opheffing der Gilden, de zaken der Genees-, Heel- en Artsenijmengkunde binnen Utrecht te helpen regelen. Lodewijk Napoleon benoemde hem, tot Ridder der orde van de Unie, en tijdens het verblijf van dien Vorst te Utrecht tot zijn consulterend Heelmeester. Eindelijk vereerde Z.M. Willem I hem met de orde van den Nederlandschen Leeuw.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1807. D. II. bl. 129 en 130, 1816. D. I. bl. 129, 1817. D. I. bl. 212, 1826. D. II. bl. 321, 1838. D. II. bl. 353-356, 1839. D. II. bl. 418-427, 435-444 en 450-456; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 498; Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.* 1816. St. III. bl. 49; van Kampen, *Geschied. der Letter. en Wetens.*, D. II. bl. 605 en D. III. bl. 258; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 504-506; van der Boon, *over de Ontleedkunde van den Mensch*, bl. 209-219, 249-251, 254-258.

[Gerard Bleyker]

BLEYKER (GERARD), een Haarlemmer, door anderen Gerrit Blieker genoemd, vinden wij als een bekwaam Landschapschilder vermeld.

Zie Schrevelius, *Eerste Stichting der Stad Haarlem*, bl. 449; Ampsing, *Beschr. ende Lof der stad Haerlem*, bl. 372;

[T. Bleyswijk]

BLEYSWIJK (T.) of BLEISWIJK, die omtrent het jaar 1720 te Leiden woonde, is bekend door vele titelplaten, boekprenten en vignetten van allerlei onderwerpen, welke hij naar eigen vinding of naar de teekeningen van van Mieris, Houbraken, Toornvliet en andere meesters in het koper heeft gebragt.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 269 en 279; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Adriaan Blienborch Arienz]

BLIENBORCH ARIENZ (ADRIAAN). Zie BLYENBURG (ADRIAAN).

[Daniel de Bliek]

BLIEK (DANIEL DE), die in het midden der zeventiende eeuw Opzigter van de Munt te Middelburg was, schilderde kerken van binnen te zien, bij dag- en ook bij kaarslicht en was niet onbedreven in zijn vak.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 109 en 110; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[... den Bliek]

BLIEK (... DEN) moet een bekwaam Beeldsnijder geweest zijn, die in het laatst der zeventiende en in het begin der achttiende eeuw te Rotterdam woonde.

Zie van Spaen, *Bes. der stad Rotterdam*, bl. 414; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 110 noot.

[Gerrit Blieker]

BLIEKER (GERRIT). Zie BLEYKER (GERARD).

[Blijenburg]

BLIJENBURG. Zie BLYENBURG.

[M. Blinkvliet]

BLINKVLIET (M.) was een Schilder die in den smaak van Nicolaas Berchem werkte.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Steven van Blitterswijk]

BLITTERSWIJK (STEVEN VAN), wonende te Leiden, was een dergenen, die ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566 door Commissarissen van den Stede van Holland geroepen werd om te verklaren: ‘wat affectie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning hadden; ende of zij gezind waren het met zijne Majesteit te houden, denzelven tegens een ieder te dienen en hetgeen hen wegens zijne Majesteit zal worden bevolen te hooren, alles ingevolge de verpligting van hunnen Leenen en van den Eed, alsmede om te renunciëren van alle de Verbonden, Consideratiën en Obligatiën ter contrarie.’

Het schijnt, dat hij werkelijk voor Commissarissen verschenen is en zich verantwoord heeft.

Zie d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2 en 65, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

[Willem van Blitterswijk]

BLITTERSWIJK (WILLEM VAN), vermoedelijk wel een bloedverwant van den voorgaande, geboren te Brussel, was eerst Schepen van die stad, vervolgens in 1643 tot Koninklijke Raad en Kanselier in het Hof van Spaansch of Opper-Gelderland aangesteld, en laatstelijk Lid van den Raad te Mechelen, alwaar hij in 1680 overleden is, den roem nalatende, van zeer geleerd te zijn, en inzonderheid in de Redeneer- en Dichtkunst te hebben uitgemunt. Bij zijne huisvrouw Willemina van Zinnicq heeft hij een talrijk kroost verwekt; ook heeft hij door den druk gemeen gemaakt:

Dissertationes de Rebus publicis et Ruremunda vigens, *ardens renascens*. Bruss. 1666 in fol.

Nog heeft hij uit het Spaansch in het Latijn vertaald, het schoone werk van Did. de Savedra, over de Staatkundige Zinnebeelden, onder den titel van:

Symbola politica Christiana, eerst te Brussel in 1649 in fol. uitgegeven, en vervolgens te Amsterdam herdrukt in 1652.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Petrus Bloccius]

BLOCCIUS (PETRUS) of BLOXIUS, zoon van Jacobus Bloccius, Rector te Vilvoorden en van Elisabet Verelst, heeft omtrent de Hervorming in ons Vaderland groote verdiensten gehad. Zijne ouders bestemde hem reeds vroeg tot den geleerden, misschien ook wel tot den geestelijken, stand. Na de akademiën te Leuven, Keulen en Bologna bezocht te hebben, werd hij in 1559 tot Prorector der Latijnsche scholen te Leiden aangesteld, maar in 1561 van die betrekking ontslagen, waarna hij nog eenige tijd eene bij- of kostschool in die stad schijnt gehad te hebben. Later leidde hij een zwervend leven, en hield zich te Heidelberg, Keulen, Trier, Wezel, Cleve, Nijmegen, Utrecht, Vianen, Amsterdam, Leuven, Antwerpen en elders op. In 1566 was hij vermoedelijk Huisonderwijzer bij Diederik van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Nedermurmpter; en is bij die gelegenheid als Evangelieprediker te Obermurmpter in Cleefsland opgetreden. Vooral schijnt hij te Leiden voor de zaak der Hervorming werkzaam te zijn geweest, en vermoedelijk is hij daarom wel van zijn Prorectoraat ontslagen. Zeker schijnt het, dat hij om de vervolging te ontgaan zich naar elders begaf. Intusschen aarzelde hij niet om in het door Spanje verdrukte Nederland het woord der waarheid te verkondigen. Tijdens den overgang van Lier, bij Antwerpen, aan de Spanjaarden in 1582 was Bloccius aldaar Evangeliedienaar. De tijd van zijn overlijden vinden wij niet geboekt, maar wel dat hij gehuwd was en dat zijne dochter Elisabeth Bloccius, met Hadrianus Marius, Kanselier van Gelderland, gehuwd was. Hij heeft de volgende werken nagelaten:

Een slechtelycke ende schriftelycke onderrichtinge van dat Doopsel ende Avontmael Christi Jesu; Seer nut nu ter tyt voor alle slechte menschen. Dit boecxken is ierst ghemaect

int Latyn van Peter Bloxio, *gheboren te Dieghem by Brussel in Brabant*, *Schoelmeester tot Leyden in Holland*, 1562; *daerna in Duytsche voor slechte menschen*. Kempen. 1566.

Meer, *dan tweehondert Ketteryen blasphemien ende nieuwe leeringen*, *welck vvt de misse zyn ghecomen: eerst van Petro Bloccio*, *Schoolmeester te Leyden in Latyn ghemaect*, *daernae int Duytsch voor slechte menschen overghesett*, *opdat se moghen vveten dat de Paussche kerck een fonteyn is van allen Ketteryen onder decksel van heylichheyt. Daerom dwaelt ghy*, *omdat ghy de schrift niet weet*. Marco 12. MDLXVII.

In dit laatste werkje maakte hij gewag van eene *disputatie over Hebr. V; - een eyghen boexken ghemaect over Rom. I*, *III en Hebr. I ten bewyse*, *dat deze dry plaatsen tegen de gelt-soeckende Misse zijn; - een boecxken dat hij van de Pausche tweedracht gemaect heeft;* en eene *quaerimonia of claginge Christi*.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb;* Prof. Kist, in *Nieuw Kerk. Archief voor Nederl.* D. II. (XIII) bl. 1-113, D. III. (XVI) bl. 289; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Roelof Block]

BLOCK (ROELOF), Ouderman van de Boterlieden (Boterkoopers) te Utrecht, werd in 1413 op het aanhitsen van het oproerige gepeupel uit de stad gebannen, zonder dat men de juiste reden daarvan vermeld vindt, doch hij schijnt spoedig weder daarin te zijn toegelaten, want in 1416 was hij weder Raad.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. I. bl. 111, 128 en 194.

[Claes Block]

BLOCK (CLAES) of CLAES BLOC werd in 1455, benevens eenige andere Poorters van Utrecht, van zijn Burgerschap ontzet, omdat zij, met de Stadsbaniere gewapend, op de plaats waren gekomen, *welke haar gezette stede niet en was*, ten einde de gemeene stadsweiden, die in 1433 verkocht waren aan de Gilden teruggegeven werden. Hij schijnt echter spoedig weder in zijne regten als Burger hersteld te zijn, want in 1456 komt hij als Ouderman en in 1458 als Raad voor.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. II. bl. 292, 311 en 355.

[Mattheus Block]

BLOCK (MATTHEUS), Poorter te Utrecht, werd 's Maandags na Buurkermis van het jaar 1451 met anderen voor een half jaar uit de stad gezet en hun opgelegd, eer zij uit de stad vertrokken, oirvede te doen en te beloven, niet gedurende hun afwezen met stadsballingen te spreken of te Amersfoort of te Rhenen te komen, zullende hun, indien zij de oirvede nakwamen en zich wijsselijk gedroegen, toegelaten worden, na het verloop van een half jaar weder te komen. Waarin hunne misdaad bestaan hebbe, wordt niet gemeld, alleen staat er dat zulks om besten wil geschied zij.

Nadat hem, die tevens ontburgerd was, in 1469 het burgerschap

uit gratie wedergegeven was, en zijne gedane oirvede was kwijtgescholden, werd hij in 1472 Ouderman van de Oude wantsnijders en in 1474 Raad der stad.

Zie B u r m a n , *Utrechtsche Jaarb.*, D. III. bl. 73 en 105.

[Jacob Rengers Block]

BLOCK (JACOB RENGERS). Zie BLOK (JACOB RENGERS).

[Adriaan Maartensz. Block]

BLOCK (ADRIAAN MAARTENSZ.) was in 1601 Schipper op de *Zwarte Leeuw*, behoorende tot de vloot, met welke J a c o b v a n H e e m s k e r k in April 1601 eenen togt naar Oost-Indië deed. Van den Bevelhebber afgedwaald, verviel hij den 20sten Mei op 24° N.B. onder elf vijandelijke schepen, die hij echter gelukkig ontliep, kort daarna weder bij de vloot gekomen, kwam hij na eenen vrij gelukkigen togt in April 1603 weder in het Vaderland terug. In December 1611 met eene vloot naar Oost-Indië onder zeil gegaan, ontmoette hij bij de Zoute eilanden eene vloot van 17 Spaansche Oorlogsschepen, die met zooveel moed door hem werden aangetast, dat er slechts vier in staat waren om tijding van de nederlaag in Spanje te brengen. Zijn derde togt tot onderstenning van den Generaal J a n P i e t e r s z . K o e n in 1627, met elf schepen, was zoo gelukkig niet als de vorige, hebbende zijne vloot in Oost-Indië vele rampen uitgestaan.

Zie *Begin en Voortgang der O.I. Compagnic*, *vervat in de voornaemste Reysen*, *enz.* 1646, in de Inleiding; V a l e n t i j n , *Ouden Nieuw Oost-Indië*, D. I a. bl. 181 en 199; T e e n s t r a , *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 603; d e J o n g e , *Neerl. Zeewezen*, D. I. bl. 311.

[Joanna Koerten Block]

BLOCK (JOANNA KOERTEN). Zie KOERTEN (JOANNA).

[Abraham de Block]

BLOCK (ABRAHAM DE), een Burger te Haarlem, had onder de gemeente in de burgerij uitgestrooid, dat zekere Vroedschap en regerend Schepen, die tevens Diaken der Hervormde kerk was, zich bevonden had in het Roode huis, buiten de Kruispoort, zijnde eene zeer verdachte plaats, en aldaar gezeten had naast en oneerlijk gehandeld met twee lichte vrouwspersonen, zijnde gezusters. Dit alzoo verspreide gerucht omtrent een zoo voornaam man en Regeringspersoon, veroorzaakte geen geringe beweging onder de gemeente; terwijl er onderscheidene oordeelvellingen en gesprekken ten nadeele van den gezegden Schepen, plaats hadden, niettegenstaande hij geheel onschuldig was; want het bleek daarna duidelijk dat niet die Schepen, maar een goede en gemeenzame kennis van de B l o c k in het voorschreven Roode huis geweest was. Burgemeesters en Raden meenden dat deze zaak van een gevaarlijk en schadelijk gevolg zijn kon, als niet alleen dezen voorzeiden Schepen maar ook de geheele Regering geldende, en begrepen dat als zulks ongestraft bleef, men even goed alle Regeringsleden, den eene voor en den andere na, kon belasteren en buiten hunne schuld bij de gemeente gehaat maken. Na behoorlijk onderzoek bleek uit de verklaring van zekere getuigen, dat d e B l o c k

de voornaamste verspreider was van gezegde lasterlijke aantijgingen, en hun, getuigen openlijk gezegd had, dat hetgeen omtrent den Schepen

verhaald werd waar was en dat zij het vrij mogten voortzeggen. Hierop werd de Block voor Burgemeesteren en Regeerders ontboden en hem, in tegenwoordigheid van de getuigen, afgevraagd, met wat kennis van waarheid hij zulks had gezegd, of hij zelf het had gezien, of dat hij het slechts van hooren zeggen had. De Block, zonder de verklaring der getuigen tegen te spreken, wilde daarop echter niet antwoorden, maar zeide enkel, en daar bleef hij bij, dat als den gezegden Schepen iets op hem te zeggen had, hij hem dan maar in regte betrekken mogt, als wannneer hij zou antwoorden. De Regering, die begreep, dat dit te voren bedacht en er op aangelegd was om de zaak slepende te houden, deden de Block dikwijls waarschuwen en vermanen, dat hij de Heeren op het gevraagde ronduit zou antwoorden, en zoo hij het alleen van hooren zeggen had, dan den man zou noemen, opdat men dien kon vervolgen; maar alle die waarschuwingen en vermaningen verachtende, bleef hij onveranderlijk bij zijn voorgaand zeggen, zonder anders te willen antwoorden; waarop Burgemeesters en Regeerders, volgens hunne magt, naar oud gebruik, goed vonden tegen de Block extraordinaris te procederen, en zonder vorm van proces de stad te zuiveren van zulk een onrustig mensch, hem gelastende de stad Haarlem en haren vrijdom te ruimen, en niet weder daarin te komen binnnen den tijd van twaalf jaren, op eene boete van honderd ponden groot Vlaamsch, iedere keer als hij dit gebod zou overtreden. Desniettegenstaande appelleerde de Block aan den Hoogen Raad te 's Gravenhage, alwaar hij ook, zonder dat de Regering van Haarlem gehoord was, provisie in cas van appel verkreeg, uit kracht van welke provisie hij weder in de stad kwam, zich openlijk in huis, op straat en in de kerk voor een iegelijk vertoonende, tot groote minachting van de Regering, en stijving van alle zoodanige onrustige geesten, door welke de steden destijds alomme, maar al te veel, verontrust werd, ook tot openbare verachting van de magt der Staten van Holland, welke die van Haarlem de hand boden en, als hebbende de Souvereine Regering van het land, de zaak voor zich riepen, met verbod aan den Hoogen Raad van niet verder te procederen, geen sententie daarin te wijzen, of gewezen zijnde, tegen de Regering van Haarlem ter executie te leggen, maar de stukken te zenden aan de Staten, opdat, met behoorlijke kennis van zaken en door haar Ed. Mog. daarin beslist werd. De Hooge Raad ging evenwel voort, en wees een vonnis ten voordeele van de Block, die daarop weder binnen Haarlem kwam. De Regering van die stad, dit evenwel niet willende dulden, kondigde daartegen eene openbare justificatie van haar doen en de daarin gevoerde proceduren af, welke justificatie zij in openbaren druk uitgaven en waarin zij de geheele toedragt der zaak blootlegde, klagende tevens over het onregt haar en het geheele land door den Hoogen Raad aangedaan, tot nadeel van hare magt, vrijheden en previlegiën, ook tegen de commissie en instructie, die het Hof van de Staten als zijne Souvereinen had ontvangen, en hielden alzoo

de Block uit haren stad, zonder op de provisie van het Hof te letten; doch na de verandering van het jaar 1618 bekwam de Block een goed ambt als Ontvanger van 's Lands Penningen, waarin hij zich evenwel niet best gedroeg, want ten laatste werd hij nog bankbreukig.

Zie Uytenbogaert, *Kercklieke Hist.*, bl. 819 en 820; C. Koning Li., *Tafereel der stad Haarlem*, D. II. bl. 155.

[Cornelis Blockius]

BLOCKIUS (CORNELIS), een Hagenaar van geboorte, was in 1532 reguliere Kanunnik te Utrecht. Hij stierf in December 1563, en heeft uitgegeven:

Tractatus de Simonia Religiosorum, Utr. 1553.

Sermo de proprietatibus Religiosorum. Utr. & Lov. 1565.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Cornelis van Blockland]

BLOCKLAND (CORNELIS VAN), Med. Doctor en uitmuntend Muzikant, geboren te Montfoort in het laatst der zestiende eeuw, verkoos St. Amour, een stadje in Frankrijk, tot zijne verblijfplaats.

Men heeft van hem in druk:

Instruction fort facile, *pour apprendre la Musique pratique sans aucune gamme*, *ou la main*. Lyon. 1573. 8°.

Le second Jardinet de Musique, *contenant plusieurs belles chansons françoises à quatre parties*. Lyon. 1579.

De schrijver draagt dit werk op aan Gabrielle de Dinteville, en ieder bijzonder zangstukje, aan een ander meisje van zijn kennis.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. A. bl. 200 noot.

[Anna van Blocklandt]

BLOCKLANDT (ANNA VAN). Zie BRANDWYCK VAN BLOCKLANDT (ANNA VAN).

[Hendrik Bloeimans]

BLOEIMANS (HENDRIK). Zie BLOEYMAN (HENDRIK).

[Dirk Bloemaart]

BLOEMAART (DIRK), elders ook PLUIMAART genoemd, geboortig van 's Hertogenbosch of Breda, door anderen een Goesenaar genoemd, was Hopman in Spaansche dienst en deed in 1574 eenen voorslag om de troepen te voet in het eiland Zuid-Beveland te geleiden, ten einde Goes, dat door de Staatschen belegerd was, te ontzetten. Hij vertoonde den Bevelhebberen, dat de overtogt, ofschoon van eene ontzaggelijke lengte, nogthans zou kunnen geschieden bij laag water, en bood zich zelven aan om er eene proef van te nemen. Hoe zeer de trouw en bekwaamheid

van B l o e m a a r t bij d'A v i l a en M o n d r a g o n bekend waren, gevoelden zij nogthans de moeijelijkheid der uitvoering van zulk eene onderneming. Het verdronken gedeelte des eilands, hetwelk men overtrekken moest, was hun bekend. Zij wisten, dat men ten minste eene tusschenruimte had van drie uren, eer men den dijk bereiken kon: daarenboven was de grond op de slijken moerassig, onbekwaam om eenen vasten tred te zetten, en doorsneden van kreken,

die men zou moeten doorwaden. Hoe zou het krijgsvolk zulk een langen marsch door het water kunnen doorstaan? Hoe zou men met genoegzame juistheid het nette tijdstip van het lage water kunnen treffen? De vijanden zouden er van verwittigd kunnen zijn, en hadden dus in de hand om 's Konings troepen tot op één man te vernielen. Deze en andere gewigtige bedenkingen moesten zulke ervaren veldheeren, als d'Avila en Mondragon van de onderneming doen afzien; maar Bloemaart hield zijn stuk staande, met verzekering, dat hij eene plaats zou aanwijzen, welke te doorwaden was, en dat hij zelfs de eerste aan het hoofd der troepen zou doortrekken, mits de aanslag, tot op het oogenblik dat men dien begon, geheim gehouden werd. Hij begeeft zich straks op weg, alleen van twee Spanjaarden en eenen boer vergezeld, en vindt inderdaad eene begaanbare droogte ter plaatse daar men overtrekken moest. Na deze ontdekking werd tot den overtogt besloten, en in stilte last gegeven om een groot getal zakjes gereed te maken, welke men met buskruid, lonten en eetwaren opvulde.

Op den 20 October scheepte Mondragon te Bergen op Zoom zijn regement Walen, met eenige Spanjaarden en Duitschers, in, alles omtrent drie duizend koppen; en zich gelatende alsof hij de Nassausche vloot wilde opzoeken, om wederwraak te halen van het onlangs geleden verlies, zeilde hij een eind wegs voort: doch genaderd zijnde tot omtrent den Agger (zijnde voormaals een gedeelte van het verdronken Zuid-Beveland geweest, maar door het verloopen van den stroom thans aan de Brabandsche zijde aangewonnen), ontdekt hij aan het volk zijn voornemen, en doet aan ieder eenen zak uitdeelen, met last om dien benevens hunne wapenen, op den schouder of aan den hals te dragen. Gereed om het water in te stappen, deed hij aan het krijgsvolk eene aanspraak, ten einde hun den moed te doen rijzen, tegen de hagchelijkheid der onderneming. De Spanjaarden hadden den togt voor, vervolgens de Duitschers, en eindelijk de Walen; allen hadden zij bevel om in eene regte lijn achter elkander te gaan. De Veldheer en Bloemaart gingen vooraan. De meeste tijd moest men tot aan de knieën, somtijds tot het middenlijf door het water waden, weinigen echter verdronken; en omtrent den avond kwam het kleine leger behouden te Crabbendijke aan wal, van waar zij langs den zeedijk van Valkenisse voorttrokken, en een vuurteeken daarop maakten; om aan d'Avila, en den Heer van Serooskerke, die aan de Brabandsche zijde gebleven waren, kennis van hunne behouden overkomst te geven.

Zie (de Beaufort) *Het leven van Willem de I*, *Prins van Oranje*, D. II. bl. 292 en 293; (Van den Spiegel) *Historie van de Satisfactie van Goes*, bl. 156-163.

[Cornelis Bloemaart]

BLOEMAART (CORNELIS), geboren te Dordrecht, was een kundig heeldsnijder, bouwkundige en ingenieur. Hij was eerst in zijne geboortestad gevestigd, doch om zekeren eed te ontgaan van daar geweken, kwam hij na eenige onaangename ontmoetingen, te Gorinchem,

van waar hij met zijn huisgezin eerst naar 's Hertogenbosch en vervolgens naar Utrecht vertrok, waar hij in 1576 in het St. Lucas gild werd aangenomen. Daarna Stads-bouwmeester te Amsterdam geworden, is hij aldaar op het laatst der zestiende eeuw overleden.

Zie van Mander, *Levens der Schilders* D. II. bl. 192 en 194; de Chalmot; *Biogr. Woordenb.* D. III. bl. 149 en 151; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.* D. I. bl. 370.

[Abraham Bloemaart]

BLOEMAART (ABRAHAM), een zoon van den voorgaande, geboren te Gorinchem, omtrent Kerstijd van het jaar 1567, scheen van zijn eerste jeugd af, tot het beoefenen der Schilderkunst geroepen te zijn, en begon in zijns vaders huis te Utrecht, werwaarts deze nu vertrokken was, kleinigheden na te schilderen uit teekeningen van Frans Floris, of die naar dezen gevolgd waren. Eenige tijd daarna besteedde hem zijn vader bij een Kladschilder Gerrit Splinter genaamd, om er de verwen te leeren kennen. Deze, ziende dat Bloemaart reeds beter meester was dan hij zelve, zette Bloemaart aan het schilderen van beelden of posturen voor eenen schermmeester, doch vermits Splinter zich dagelijks zeer onmatig in den drank verliep, toefde Bloemaart aldaar slechts veertien dagen, en liet de schermposturen half afgewerkt staan.

Nu werd hij geplaatst bij Joost de Beer, een leerling van Frans Floris, die mede te Utrecht de kunst oefende. Deze, hoewel hij juist de beste schilder niet was, bezat echter in zijn huis onderscheidene fraaije stukken van Montfoort en andere goede meesters. Hier schilderde Bloemaart met olieverw naar een stuk van Dirk Barendsz., zijnde een feest of gastmaal naar de gewoonte dier tijden, waarin een jongeling op de harp speelt, en een zingend vrouwtje, benevens andere voorwerpen voorkomen, alle zeer kunstig en uitnemend uitgevoerd, dit had Bloemaart, zijne jeugd en begin in de kunst in aanmerking genomen, zeer aardig nagevolgd. De vader dit ziende nam hem van de Beer af, met voornemen om hem zelf te werk te stellen, in het navolgen van fraaije stukken, doch Bloemaart kon weinig van belang in huis uitvoeren, doordien zijn vader hem meermalen tot andere diensten gebruikte. Vervolgens werd hij bij den Drossaard van Heel, die liefhebberij had en ook een weinig schilderen kon, besteld; deze beloofde den ouden Bloemaart, dat hij den jongeling in zijn leeren veel dienst zou doen, en hem bij Montfoort bestellen; doch verre van zijne beloften te houden, gebruikte hij hem genoegzaam tot lijfknecht, zoodat Abraham, in plaats van in de kunst te vorderen, den kreeftengang daarmede ging; en na verloop van anderhalf jaar weder te huis kwam; als toen zond zijn vader hem, die nu vijftien of zestien jaren oud was naar Parijs bij zekeren Jean Bassot, bij wien hij omtrent zes weken bleef, van daar geraakte hij bij een ander schilder in de wandeling Maitre Herry genaamd, hier verbleef

hij omtrent derdehalf jaar, zonder er evenwel veel voordeel uit te trekken. Aangezien Bloemaart weinig of geen onderwijs van Maitre Herry genoot, schilderde hij alles uit den geest, en oefende zich tusschen beide ook uit den geest in de teekenkunst. Van dezen M. Herry, begaf hij zich nog eenigen tijd bij Jeroen Franken van Herenthals, die zich te Parijs had nedergezet, ging voorts naar Utrecht en verzelde vervolgens zijnen vader naar Amsterdam, toen deze aldaar tot Stadsbouwmeester was aangesteld. De oude man ten laatste de tol aan de natuur betaald hebbende, verkoos Bloemaart zich weder naar Utrecht te begeven, alwaar hij ook tot zijne dood is verbleven, welke voorviel in het jaar 1657(1).

Bloemaart heeft zeer vele uitmuntende fraaije stukken geschilderd, en ofschoon hij ook wel groote historische tafereelen heeft vervaardigd, zoo viel echter zijne verkiezing meer op kleine stukken, waarin hij gewijde en ongewijde geschiedenissen, het boerenbedrijf, landschappen, dieren, torens en schelpen en andere onderwerpen behandelde en voorstelde. Hij was in alle vakken bedreven, behalve in het portretschilderen, waarmede hij zich ten minste zelden heeft opgehouden.

In het Koninklijk kabinet te 's Gravenhage treft men van hem aan:

Een Godenmaaltijd en

De uitdeeling der prijzen na den wedloop.

In buitenlandsche galerijen worden zijne werken insgelijks aangetroffen, zoo bezit die te Weenen van hem:

Eene *Aanbidding der Wijzen;*

die te Munchen

Een *Diogenes met den geplukten haan*.

Zijne landschappen zijn met aardige boerenwoningen en huismansgereedschap, boomen, gronden, enz. zoo als men die in den omtrek van Utrecht aantreft. Nog bezat hij een zeer goede manier van teekenen en trekken met de pen, hetwelk hij dan door middel van eenige dunne en zachte verwen, een ongemeene luister wist bij te zetten. Ook bezat hij het vernuft om door zijn kunstpenseel aan zijne tafereelen, naar hunnen aard, een gepaste schoonheid bij te zetten, brengende daarin nu eens zonneschijn, dan weder donkere of vurige luchten, nadat het werk zulks vereischte, ook vindt men er beesten, koeijen, honden en anderen, in, zeer natuurlijk naar het leven afgemaald. Somtijds ziet men ook in zijne schilderstukjes, eenige poeltjes of watertjes, met kroos,

(1) Volgens anderen zou hij in 1647 gestorven zijn, maar dit komt ons minder waarschijnlijk voor, als strookende minder met hetgeen van hem in zeker gedicht gezegd wordt:

De dood had hem gespaard omtrent de honderd jaren.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 44

biezen en kruiden bewassen, en met daarop drijvende plompe bladen of bloemen. Zijne voorgronden zijn doorgaans gestoffeerd met eenige voor het oog bekoorlijke kruiden, of in het wild groeijende breedbladige plantgewassen, buitengemeen wel behandeld. Hij muntte uit in rijkdom van vinding, wijsheid van schikking en vaardigheid in het teekenen, alsmede in eene meesterlijke behandeling van het penseel. In één woord Bloemaart verdient in de eerste rij der Kunstschilders eene aanzienlijke plaats te bekleeden; en zulks te meer, omdat hij zoo te zeggen zonder meester zoo een groot meester is geworden. Jammer is het, dat men hem niet kan vrijspreken van gemanierdheid en dikheid in de kleuren der beschaduwde deelen zijner beelden, waardoor de historiestukken, ten aanzien van het koloriet, een stroef en hardvochtig voorkomen hebben, daarentegen zijn zijne landschappen doorgaans raauw en verwachtig gekleurd. Onderscheidene afbeeldsels zien van hem het licht als bij van Mander, *Levens der Schilders*, bij Houbraken, *Schouburgh der Schild. en Schilderk.* en bij Immerzeel, *Levens en werken der kunsts.*, terwijl men onder een deze dichtregelen leest:

Doctor natura est, usus vix ille magistro;
Arte est egregiis nec tamen inferior.
Pinxit aves, naves, homines herbasque, ferasque,
Et laetes flores, Floridus, innumeros.

hetwelk wij aldus vertaald vinden:

Natuur was uw Meestres, gij met de kunst geboren,
ô Bloemaart, daar u schier geen meester evenaart,
Al wat er leven heeft, of wat u kwam te voren,
Maalt ge even kunstig; des maakt gij uw naam u waard.

Abraham Bloemaart is tweemalen getrouwd geweest en heeft vier zoons nagelaten, die volgen. Hij heeft eene menigte teekeningen vervaardigd, welke door het graveerijzer zijn vereeuwigd en, uit onderscheidene honderden van prenten bestaande, in een werk verzameld, meest door H. Goltzius, J. Saenredam, W.J. Swanenburg, P. Gallé, Jakob Mathan, zijnen zoon Cornelis Bloemaart, en anderen gesneden en in plaat gebragt.

Ook heeft hij vele goede leerlingen gevormd, namelijk: Niklaas Knupfer, Gerard en Willem Hondhorst, Jan en Andries Both, Jan Baptist Weeninx en Kornelis Poelenburg.

Zie van Mander, *Levens der Schilders*, D. II. bl. 192-197; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Histor. Woordenb.*; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, die hem abusivelijk Adriaan noemt; Saxe, *Onomast. Liter.* pars IV. pag. 40; Kok,

Vaderl. Woordenb.; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. I. bl. 369 en 370; Nieuwenhuis, *Alg. Woordenb. van Kunsten en Wetens.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I. bl. 92. A. bl. 219; *Biogr. Nation*; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; *Biogr. Univers.*

[Hendrik Bloemaart]

BLOEMAART (HENDRIK), de oudste zoon van den voorgaande, mede een schilder, had zijn vader tot onderwijzer in de kunst, doch weinig van zijnen geest en minzamen aard overgeërft, ook geene bekwaamheid om met de wereld te kunnen verkeeren, waarom Sandrart, niet onaardig van hem zegt: 'Hij heeft zijn gelukskogel niet vernuftig genoeg weten voort te schieten, en dus is het afzetsel van die schoone bloem verstikt.' In 1664 was hij nog een der Overlieden van het St. Lucas-gild te Utrecht en hij verrijkte het St. Jacobs-Gasthuis buiten die stad, met eene fraaije schilderij, voorstellende *Jobs gebed en dankoffer na het eindige zijner ellende*.

Ook beoefende hij de Nederlandsche dichtkunst en zond in het licht: eene vertaling van den beroemden Pastor Fido van Guarini, onder den titel:

De getrouwen herder, *herdersch blij- eyndende treursp.* van Gio Bapt. Guarini, *op nieuws uyt het Italiaansch vertaatt en gerymt*, Utr. 1650 kl. 8°.

Hannibal den manhaften Veld-Overste, *triumferende in de stadt Capua*, *uit het Italiaansch vertaalt en gerymt*, Utr. 1670 kl. 8°.

Zie van Mander, *Leven der Schilders*, D. II. bl. 197 en 198 in de noot; Houbraken, *Schoub. der Schild. en Sohilder.* D. I. bl. 44 en 45; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.* D. I. bl. 370; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters;* Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.; Biogr. Univ.; Catalogus van de Bibl. der Nederl. Letterk.* D. I. b. bl. 62.

[Frederik Bloemaart]

BLOEMAART (FREDERIK), broeder van den voorgaande en tweede zoon van Abraham Bloemaart, werd omtrent het jaar 1600 geboren en bereikte eene aanmerkelijke hoogte in het graveren. Hij werkte veelal naar teekeningen van zijnen vader. Van de 12 Bisschoppen van Utrecht ten voeten uit, zijn er 10 door hem gegraveerd; voorts gaf hij mede in het licht verzamelingen van beeldjes, dieren, vogelen, landschappen enz. Bernard Picart heeft in 1740 te Amsterdam in folio uitgegeven het *Kunstrijk Teekenboek van Abraham Bloemaart*, *geestrijk geteekend en meesterlijk gegraveerd bij zijnen zoon Frederik Bloemaart*, *bestaande in* 8 *deelen*, *inhoudende* 173 *konstprenten*.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der kunsts*.

[Adriaan Bloemaart]

BLOEMAART (ADRIAAN), een broeder van de beide voorgaanden en derde zoon van Abraham Bloemaart, mede een

Kunstschilder, was zeer geestig, verstandig en ijverig in het beoefenen der kunst. Hij deed eene reis naar Italië, waar hij groote vorderingen maakte; waarna hij eenen togt door Duitschland deed, en te Saltsburg komende aldaar op eene treurige wijze aan zijn einde geraakte; want hier in dienst zijnde van zekeren B e n e d i c t u s , die een groot beminnaar van kunsten en wetenschappen was, en voor wien hij vele fraaije stukken vervaardigde, kwam hij in woorden met een student, welk geschil zoo hoog liep, dat de degen getrokken werd, en B l o e m a a r t zoodanig werd gestoken, dat hij dood ter aarde viel.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild. en Schilder.* D. I. bl. 44 en 45; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* I m m e r z e e l , *Levens en werken der kunsts.; Biogr. Univers*.

[Cornelis Bloemaart]

BLOEMAART (CORNELIS), de jongste zoon van A b r a h a m B l o e m a a r t , geboren in 1603 had zich mede tot het schilderen begeven, maar verwisselde weldra het penseel voor de graveernaald, waarvan hij de behandeling leerde bij K r i s p i j n v a n d e P a s . Hij bragt het binnen kort zoo ver in de kunst, dat hij onderscheidene platen, zoo naar teekeningen van zijnen vader als van anderen in het koper sneed, waarvan de afdrukken onder de liefhebbers van prentkunst in achting zijn. Om gelegenheid te hebben tot het vervaardigen van grootere werken, ging hij eerst naar Parijs, waar hij veel bijval vond, en onderscheidene platen vervaardigde. Van daar begaf hij zich naar Rome, waar hij vele heerlijke prenten naar schilderijen van de geachtste Italiaansche kunstschilders gesneden heeft. B l o e m a a r t deed de graveerkunst eene schrede voorwaarts gaan; hij zette zijn werk meer regelmatigheid bij, dan zijne voorgangers gedaan hadden; ook kan men hem beschouwen als het hoofd eener school, waarin de N a t a l i s , de R o u s s e l e t s , de P o l l y 's, zijne leerlingen, de eerste plaatsen beklenden. Het zachte van zijn graveerstift, zijn heldere toon, de doorschijnendheid zijner schaduwen, doorgaans met zeer veel oordeel wegsmeltende en verschillende naar het karakter van den meester, die hij wilde volgen, doen hem eenen hoogen rang onder de plaatsnijders aanwijzen. Men verwijt hem evenwel te veel gelijkvormigheid in zijn werk, zoo als in den grond en de breedte zijner schaduwen, altijd vierkant en met den zelfden afstand tusschen de eerste en de tweede, hetgeen eene eentoonigheid doet ontstaan, die hinderlijk is. Zijne meest geachte werken zijn eene *Heilige familie*, naar H a n n i b a l C a r r a c h i o , bekend onder den naam van *de H. Maagd met de bril;*

De opwekking van Tabitha, *door Petrus*, naar G u e r i n o ;

Meleagar, naar R u b b e n s .

De aanbidding der Herders, naar C o r t o n a en eenige anderen.

Zijn vader die groote geneigdheid had om hem voor zijn dood nog eens te zien, ontbood hem; dan het overkomen werd van hem zoo lang van de eene tot de andere tijd uitgesteld, dat

de oude man stierf, voor hij op reis was gegaan. Hij besloot hierop te Rome te blijven, waar hij in 1680 is overleden.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 45; de Chalmot, *Biog. Woordenb.;* Collot d'Escury, *Holl. Roem*, dl. I. bl. 92. A. bl. 221 en 222; *Biogr. Nation;* Immerzeel, *Levens en werken der kunsts.; Biogr. Univ.*

[Norbert van Bloemen]

BLOEMEN (NORBERT VAN), geboren te Antwerpen in 1672 beoefende de schilderkunst aanvankelijk in zijn geboortestad, doch vertrok later daar Rome om er zich in te volmaken. Hij legde zich vooral toe op het schilderen van gezelschapstukken en portretten. Na eenigen tijd aldaar vertoefd te hebben, keerde hij naar zijne geboorteplaats terug, doch daar niet genoeg verdienende om er van te bestaan, vertrok hij naar Amsterdam, waar hij met weinig voorspoed de rest zijner dagen gesleten heeft. Hij was geenszins van verdiensten ontbloot, doch zou aan zijn kunstwerk meer waarde gegeven hebben, indien hij in zijn koloriet meer waarheid en natuurlijkheid had gehad en minder scherp in zijne omtrekken was geweest

Zie van Gool, *Nieuwe schoub. der Nederl. Schild.* D. II. bl. 463; Descamps, *Vies des Peintres Flamands;* Immerzeel *Levens en Werken der Schild; Biogr. Univers*.

[Jan van Bloemendaal]

BLOEMENDAAL (JAN VAN). Zie BLOMMENDAAL (JAN VAN).

[Pieter Bloemevenne]

BLOEMEVENNE (PIETER) BLOMMEVENNE of BLOMEVENNA, ook wel naar zijne geboorteplaats, Leiden, PIETER VAN LEIDEN genoemd, werd geboren in 1466. Nadat hij in zijne jeugd, zijnen ouders en broeders aan de pest verloren had, zochtten zijne bloedverwanten hem mede het offer dier kwaardaardige ziekte te doen worden, aan welke lagen hij echter gelukkig ontkwam. Van der jeugd af aan eene bijzondere neiging voor het geestelijk leven gehad hebbende, toog hij, na eerst de fraaije letteren te hebben beoefend, in 1489 de monnikspij aan, begaf zich in het Karthuizer klooster te Keulen, en oefende zich aldaar verder zoodanig in de fraaije letteren en Godgeleerdheid, dat hij Magister werd. Zijn godvruchtig leven en christelijke wandel, waardoor hij zijne medekloosterlingen tot een uitstekend voorbeeld en spiegel verstrekte, deden hem eerst benoemen tot Prior van het klooster, waarin hij zich bevond en later tevens tot Visitator (opzigter) der kloosters van zijne order, die aan den Rijn lagen, welke waardigheden hij bekleed heeft tot aan zijne dood, die voorviel den 30 September 1536. Bloemevenne behoorde tot de geleerden zijner orde, doch heeft zich meest vermaard gemaakt door zijnen onvermoeiden ijver tegen de Protestanten, die hij niet alleen met al zijn vermogen te Keulen zocht tegen te werken, maar die hij tevens in een aantal werkjes bestreed, waarin hij de R.K. kerkleer zocht te verdedigen. Zijne werken zijn:

De effusione cordis, Antv. 1516. 8°.

Directorium parvum, *contemplari cupientium; sive libellus introductorius in vitam contemplativam*, 1527. 8°.

Candela Euangelica, *adversus Sectarios*, 1526.

Appendix ad candelam Euangelicam contra abusus filiorum Ecclesiae.

Introductiones ad librum secundum Theologiae Mysticae Henrici Harphii, 1527.

Vita S. Brunonis, *Carthusiensium Patriarchae*.

Sermo de S. Brunone.

Enchiridion Sacerdotum, *sive de SS. Eucharistia ac Sacrificio Missae*, Colon 1532 8°.

Assertio Purgatorii, 1534.

De authoritate ecclesiae, 1535.

Contra Anabaptistas, 1535.

De bonitate Divina, Lib. IV. 1538.

De natura Dei.

Expositio in Psalm 126.

De invocatione Sanctorum.

Informatio succincta de diversa ratione adorandi Deum, *sanctos et homines et eorum imagines*.

Exhortatio ad juvenes.

De vera religione et quinam appellandi veri religiosi.

Zie Boxhorn, *Tonneel van Hollandt*, bl. 204; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an R(hijn), *Kerk. outh.* D. III. bl. 864; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VI. bl. 606; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* D. III. bl. 171; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 118 en 119; Dr. Hoefer, *Nouv. Biogr. Univers*.

[Henrij de Bloeyere]

BLOEYERE (HENRIJ DE) of DE BLOYERE was gedurende de eerste dagen van den opstand tegen Spanje een der ijverigste en getrouwste vrienden van Willem van Oranje, die het erkende dat de Bloeyere niet ophield aanhoudend met alle mogelijke vlijt, waakzaamheid en beleid, zich te wijden aan het herstel der wettige vrijheid en rust van het gemeene Vaderland. Het blijkt niet dat hij in 1576 eenig ambt bekleedde, maar hij moet buiten twijfel grooten invloed te Brussel hebben gehad, ten minste men vindt van hem gemeld dat hij een koerier, die brieven van den Keizer aan de Staten-Generaal overbragt, durfde aanhouden en de brieven openen. Dit was in Februarij 1577. In 1578 begaf zich de Bloeyere naar Gent met twee andere Afgevaardigden van de gemeente van Brussel om het verdrag van vereeniging van Braband en Vlaanderen te doen herinneren, dat van 1339 dagteekende. In 1579 was hij een van de Kolonels der burgerij, en werd in 1580 door den Aartshertog Matthias tot eersten Schepen, en in het volgend jaar tot Eersten Burgemeester van Brussel bevorderd, een post dien hij vier jaren lang bekleedde. Behalve deze waardigheid bezat hij nog in 1583 die van Maitre d'Hôtel

van den Hertog van Anjou. Hij had deel aan het in hechtenis nemen der leden van den Raad van State te Brussel, den 4den September 1576, en werd in 1577 door de heeren de Havre, Lalaing, Fresin, Berselo en Heeze tot Oranje gezonden met last om eene vereeniging te werken tusschen genoemde Heeren en den Prins tegen den maatregelen van Don Johan. Met eene uitgebreide volmagt aan deze Heeren werd hij den 26sten Januarij 1577, teruggezonden door den Prins van Oranje, die volvaardig in hunne plannen deelde, en zich met hen aangordde ter bevrijding des Vaderlands.

Zie Groen van Prinsterer, *Arch. de la Mais. d'Orange Nassau*, T. V. p. LXXXII et 608 et suiv.; Heune et Wauters, *Hist. de Brux.*, T. I. pag. 440, 482, 521, 532 en 548; Gachard, *Corresp. de Guillaume le Taciture*, T. III. p. 110-113, 188-201.

[Hendrik Bloeyman]

BLOEYMAN (HENDRIK), Heer VAN HELVOIRT, ook wel Bloeiman gespeld, geboren te 's Hertogenbosch, was sedert 1546 meermalen Schepen in zijne geboorplaats en onderteekende als Afgevaardigde dier stad, in 1577, de Unie van Brussel; doch was een dergenen die de goede zaak spoedig afvielen, en het was voornamelijk van hem en aan eenige andere te wijten, dat 's Hertogenbosch reeds in het jaar 1579 zich aan den Koning van Spanje onderwierp. In de verantwoording der uitgeweken burgers uit de stad, welke te Loiden in den jare 1579 gedrukt werd, komt hij uit dien hoofde in een ongunstig licht voor, en wordt hij met ronde woorden genoemd, een der bewerkers van den overgang der stad. Waarschijnlijk ter belooning hiervan, werd hem door Koning Philips den rang van Lid van den Geheimen Raad gcsehonken.

Voor het overige schijnt Bloeyman een geleerd man te zijn geweest; men vindt hem ten minste, in eenen brief, met den naam van zeer geleerden bestempeld, en in eene opdragt van zeker werkje, dat in het jaar 1556 uitkwam, en tot titel voert: *Apologia scholae principalis in urbe Amstellodamo*, Sylvaeducis apud J. Turnhout, wordt hij Henricus Haematander, *Licentiatus Juris peritissimus* genoemd. Naar de beuzelachtige gewoonte van dien tijd, is zijn geslachtnaam Bloeyman aldaar opgenomen als Bloedman en als zoodanig naar de Grieksche woorden ἅιμα bloed en ἀνὴρ man, in ἁιματανδρος Haematander verwisseld. Bloeyman had de heerlijkheid Helvoirt, in het jaar 1560, in pandschap verkregen, toen Filips III, als Hertog van Braband, met toestemming der Staten, onderscheidene plaatsen tot heerlijkheden verpande. Sedert dien tijd hebben hij en zijne nazaten, of degenen, welke zijn regt verkregen, die heerlijkheid in bezit gehad, tot dat zij, in het jaar 1657, door de Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, als Hertog van Braband, werd ingelost. van welk tijdstip af aan, zij opgehouden heeft eene heerlijkheid te zijn.

Zie Oudenhoven, *Beschr. van den Bosch*, bl. 39 en 159; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 52 en 53, dezelfde, *Bijv. en Verb. op de Unie van Brussel*, bl. 35 en 36.

[Abraham de Blois]

BLOIS (ABRAHAM DE) een plaatsnijder uit de 17de eeuw, graveerde naar Jan Steen, Gerard de Lairesse, L. Beucholt en andere meesters, ook werkte hij aan de bijbelplaten van Hoet en heeft eenige zwartkunstplaten vervaardigd.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Gesch. der Vaderl. Schilderkunst* D. I. bl. 265; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts*.

[Jan van Blois]

BLOIS (JAN VAN), een natuurlijken zoon van Jan Graaf van Blois Heer van der Goude en van Sophia van Daalhem, trok in 1396 met Hertog Aalbrecht van Beijeren tegen de Friezen en was in 1434 Raadvan het Hof te 's Gravenhage. Door zijnen vader was hij begiftigd met Treslong in Henegouwen, waarvan hij en zijn geslacht den naam aannam, alsmede met de heerlijkheden Benthuizen, Cabauw en het Land van Stein in Holland, met vele tienden in het Land van Tholen in Zeeland, Hoog en Laag Vossemeer, en eenige tienden in het Land van Haastrecht. Zijne vrouw was Maria van Heemstede bij wie hij zes zonen en 3 dochters verwekte.

Een zijner kleinzonen Cornelis Blois, gezegd Treslong, diende als Kapitein onder Jonker Frans van Brederode en sneuvelde voor Gouda, in het jaar 1489 zonder kinderen na te laten.

Hij en zijn geslacht voerde tot wapen een veld van keel met twee balken van zilver, gebroken in den hoek met het wapen van Blois of Chatillon.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1123; Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 285; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 597 en 597.

[Maximiliaan van Blois]

BLOIS (MAXIMILIAAN VAN) gezegd COCK VAN NEERIJNEN, Ridder van Maltha, Heer van Heeswijk en Eijerland, een afstammeling van den voorgaande en zoon van Johan van Cock van Heeswijk en van Anna, natuurlijke dochter van Maximiliaan van den Berge, Heer van Zevenbergen. Hij was onder de eersten, die het Verbond der Edelen in 1566, ten huize van Nikolaas de Hames, onderteekenden, en te gelijk zes afschriften daar van, waarop andere Edelen hunne namen schrijven zouden. Ook is het vermoedelijk, dat hij bij het inleveren van het smeekschrift ten Hove tegenwoordig geweest zij. De vergadering te St. Truijen bijgewoond hebbende, kwam hij, op last en met geloofsbrieven van Graaf Lodewijk van Nassau, bij den Graaf van Mansfeld te Brussel, om vrijheid der preek binnen die stad te verzoeken. Bij de onderteekening van het smeekschrift aan den Koning, waarbij drie millioenen aangeboden werden, beloofde hij vier honderd Kroonen op te brengen. Toen Brederode wien de Hertogin niet binnen Brussel wilde laten komen, aan haar uit Antwerpen schreef, ten einde zij de wapenen zou nederleggen en vrije Godsdienstoefening vergunnen, was Maximiliaan van Blois bij hem, nam dienst

onder hem, en deed hem den eed ter bescherming van Vianen, in welke stad hij, bij afwezigheid van Kornelis van Ghistelles, den post van Kapitein-Generaal en Luitenant van Brederode bekleedde. Hij zou, naar het zeggen van Alva deel gehad hebben in het berooven en brandstichten van het platte land omtrent Vianen, waar bij zich eene geruime tijd ophield, op hoop, dat een groot aantal der Sectarissen zich, met hem en andere oproerige Kapiteinen, vereenigen zou, en daarna met de benden, die uit Duitschland verwacht werden, tegen den Koning te velde trekken. Zijn oogmerk mislukt zijnde, trok hij, met voorweten van Brederode, naar Ouderkerk aan den Amstel, met acht vaandelen voetknechten, en zond eenig volk naar Amsterdam, met toeleg, om opschudding in die stad te verwekken, en dan met alle zijne benden, door eene andere poort, daar binnen te komen en zich er van te verzekeren. De verstandhouding met de Hervormden te Amsterdam deed hem hopen op eenen gelukkigen uitslag van deze hagchelijke onderneming, welke echter verijdeld werd. Hij zelf kwam, naderhand, te Amsterdam, bij Brederode, en viel eerlang in handen der vijanden. Want hij werd, gelijk met de Batenburgen en andere Edelen, op de Zuiderzee gevangen genomen, in wier treurig lot hij ook deelde. Want Alva, al het gemelde in aanmerking nemende, en bovendien, dat Maximiliaan van Blois vasthield aan de Calvijnsche leer, zonder de Katholijke Godsdienst te willen belijden, veroordeelde hem ter dood, zonder de doodstraf bepaaldelijk op te geven, en verklaarde al zijne goederen, leenen, roerende en onroerende, verbeurd ten voordeele van den Koning. Uit kracht van dit vonnis, werd bij, in Junij 1568, te Brussel, onthoofd; doch, uit aanmerking zijner afkomst, 's namiddags begraven, ongekist, in ongewijdde aarde, en werden zijne goederen, met de daad aangeslagen ten dienste van den Koning, die, in het laatst van het jaar 1571 last gaf aan Arnout Knobbout van Os, Baljuw van de Zijpe, tot de ontvangst der zeevonden en drijfgoederen, vervallende op de stranden omtrent Egmond, Eijerland en meer andere plaatsen.

Zie Marcus, *Sentie van Alva*, bl. 77-80, 479; Kok, *Vaderl. Woordenboek*, D. XXI. bl. 314; Te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, D. II. bl. 216-220; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 110 en 111, D. II. bl. 567; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Mais. d'Orauge Nassau*, pag. 315, 318, et suiv. 378, T. III. pag. 239.

[Adriaan en Hugo van Blois gezegd Treslong]

BLOIS gezegd TRESLONG (ADRIAAN en HUGO VAN), zonen van Lodewijk van Treslong en van Anna van Assendelft, waren onder degenen die ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566 voor Commissarissen geroepen werden om te verklaren: ‘wat affectie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning hadden; ende of zij gezind waren het met zijne Majesteit te houden,

denzelven tegens een ieder te dienen hetgeen hen wegens zijne Majesteit zal worden bevolen te hooren alles ingevolge de verpligting van hunnen Leeden en van den Eed, alsmede om te renunciëren van alle de Verbonden, Consideratiën en Obligatiën ter contrarie.'

Het schijnt dat zij werkelijk voor Commissarissen verschenen zijn, en zich verantwoord hebben.

Adriaan die te Haarlem woonde was gehuwd met Aafgen Strokers, bij wie hij vader was van zeven kinderen.

Hugo die van 1555-1576 Meesterknaap van de Houtvesterij van Holland was en te Hillegom woonde, had tot vrouw Catharina van Egmond van Kenenburg, bij wie hij negen kinderen won.

Zie van Leeuwen, *Batav. Ill.*, bl. 1124 en 1125; d'Yvoij van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2, 64, 69 en 70.

[Jan van Blois gezegd Treslong]

BLOIS gezegd TRESLONG (JAN VAN)[1], zoon van Jasper van Blois, Baljuw van Brielle en van Catharina van Wijngaarden, was te Brielle geboren, en een ouder broeder van Willem van Blois, die, volgens de Sententie van Alva, hem verleid had tot de zamenkomst te St. Truijen, waar hij zich met hart en hand aan het verbond *d*er Edelen aansloot. Hij was Edelman van Z.M. geschut en wordt beschuldigd van, te Voorburg, 'schandelijke en lasterende redenen tegen het oude Roomsch Katholijke geloof gehouden te hebben' waarbij zijn broeder Willem en Ghilain Zeeghers van Wassenhoven tegenwoordig waren. Het vermoeden was tegen hen dat zij ter zelfder tijd, na het middagmaal, een beeld van St. George hadgebroken. Voorts zou hij in zijne bescherming en Sauvegarde hebben genomen, de Kooplieden, Kerkenraden en Sectarissen en met andere leden des verbonds 4000 ruiteren en 40 vaandelen voetknechten in waardgeld hebben gehouden, hetgeen wel eenigzins ongeloofelijk is. Hij had zich vervolgens met Jan van Marnix Heer van Thoulouze, en den gewezen Baljuw van Middelburg Pieter Haek van Oosterweel naar het eiland Walcheren ingescheept, tot eenen aanslag tegen Middelburg, die echter mislukte. Waarschijnlijk trok hij toen met zijne strijdgenooten naar Oosterweel, waar zij door Beauvais verslagen werden, Thoulouze omkwam, en Blois, naar men vermoeden mag, werd gevangen genomen. Het vonnis des doods ten minste werd aan hem te Brussel volvoerd, waar hij den 1sten Junij 1568, met vele andere Edelen, onthalsd werd. Van Meteren (B. III. bl. 52) zegt dat hij Katholijk gestorven is en een biechtvader gehad heeft; doch het is naauwelijks te

(1) Wel te onderscheiden van Johan van Treslong, Advokaat bij den Hove van Holland, en tijdgenoot, misschien ook wel een bloedverwant van den in den tekst vermelde.

denken; daar de beroemde Franciscus Junius hem onder zijne bijzondere vrienden telde.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 1123 en 1124; Smallegange, *Cronyk van Zeel.* D. I. bl. 286; Marcus, *Sent. van Alva-* bl. 37 en 157; waar het vonnis tegen hem gewezen bl. 74 en 75 gevonden wordt; 's Gravesande, *Tweede Eeuwget. der Middelburgsche Vrijh.*, bl. 77; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 125, 174 en 277; Te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 214-216; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VI. bl. 598.

[Willem van Blois gezegd Treslong]

BLOIS gezegd TRESLONG (WILLEM VAN), Heer van den Oudenhoorn, Grysoort en Petegem in Vlaanderen, de jongere broeder van den voorgaande en even als deze hoogstwaarschijnlijk te Brielle geboren, vertoefde in zijne jeugd aan het hof van Maximiliaan van, Bourgondië, Markgraaf van Vere, en trad in 1556 in zeedienst; volgde Keizer Karel V naar Spanje en den Admiraal Boshuizen naar Denemarken; streed tegen de Franschen en Turken, en voegde zich, in het Vaderland terug gekeerd, bij Brederode en het verbond der Edelen, ofschoon hij bij het overgeven van het verzoekschrift aan de Landvoogdesse niet tegenwoordig was. Met zijne geheele ziel aan de zaak der Hervorming en vrijheid verkleefd, was hij deelgenoot van den aanslag te Amsterdam om aan den Secretaris de la Torre zijne papieren te ontnemen. Hij moest de stad ontwijken, en kwam in 1567 gelukkig te Emden aan.

Toen diende hij onder Graaf Lodewijk van Nassau, zegepraalde mede bij Heiligerlee, en ontkwam naauwelijks, zwaar gewond, uit de nederlaag bij Jemmingen. Daar hem, bij vonnis van Alva van 26 October 1568, het Vaderland ontzegd was, diende hij te Emden Edzard Graaf van Oost-Friesland, als Edelman, en nam eindelijk bestel aan van Oranje, om ter zee te dienen. Dit gelukte niet spoedig. Terwijl zijn Luitenant Roobol twee schepen van oorlog toerustte werd hij zelf gevangen genomen door Graaf Edzard en veertien weken in hechtenis genomen. Op borgtogt ontslagen en te vergeefs op de afdoening zijner zaken wachtende, ontvlugtte hij uit Emden met zijn schip, hetgeen hij ten dienste van den Prins van Oranje gekocht had, en voegde zich bij de Watergeuzen. In het begin van 1572 was hij, met zijn schip uit het Vlie naar Texel zeilende, door het ijs gedwongen naar Wieringen te loopen, en werd daar door Kapitein Jan Simonszoon Rol met vier vendels over het ijs aangevallen, waarschijnlijk door de Wieringers tot hulp ingeroepen, die reeds zeventien van Treslongs moedwillig scheepsvolk hadden dood geslagen. Hij verdedigde zich onversaagd en dwong den vijand tot wijken. Het schip van het ijs ontslagen, zeilde weg naar Engeland, maar vond er den toegang gesloten. Gebrek aan levensmiddelen dwong Blois en vele zijner spitsbroeders Douvres te verlaten. Men wendde den steven naar Brielle, en het moet bovenal aan

hem worden toegeschreven, dat men er heen zeilde gelijk door zijn beleid die stad gewonnen werd. Hoewel gekozen tot Gouverneur en Kapitein-Generaal van Brielle, was het hem onmogelijk in die stad te blijven. Spoedig had hij tweehonderd man verzameld, monsterde ze op stroom, en bragt ze naar Vlissingen, dat de vrijheid 5 April 1572 had ingeroepen. Daar had men den Spaanschen Ingenieur Pacieco reeds gevangen, en zijn treurig uiteinde wordt voornamelijk aan Blois geweten, als die hem, uit weerwraak over de dood zijns broeders, had laten ophangen. De magt der Geuzen nam te Vlissingen sterk toe, hetgene Blois bewoog een aanval te doen op Middelburg, die echter mislukte. Die stad werd dus door hem belegerd en ingesloten, doch hij werd drie dagen daarna door Sancio d'Avila, met verlies van 400 man, geslagen. Deze ongelukken schijnen hem toen reeds gebragt te hebben in den haat der Zeeuwen, dien hij later zoo bitter moest bezuren. Evenwel was hij nog eenige tijd Admiraal van Vlissingen en had deel aan de zege op de vloot van Medina Celi bevochten, doch verliet Zeeland en trok weder naar Brielle, nadat hij zijn Admiraalschap aan Ewout Pieterszoon Worst had overgegeven. Te Brielle scheen hij meer vreedzame posten te zullen aanvaarden en werd Baljuw en Dijkgraaf van den Lande van Voorne; maar in 1573 aangesteld tot Admiraal van Holland, had hij deel in de verschillende zeeslagen der Zeeuwen tegen de Spanjaarden, doch, kon, ofschoon hij den 22sten April de vloot van d'Avila zware schade toebragt, het spijzigen van Middelburg niet beletten. Hij wijdde verder zijn dienst aan Oranje, hielp Goeree versterken, en werd op nieuw in 1576, na de dood van Lodewijk van Boisot, Admiraal van Zeeland en Superintendent van het Waterkwartier van Vlaanderen. In deze hoedanigheid lag hij met zijne vloot op de Schelde, en wantrouwende den Hertog van Aerschot, den bevelhebber van Antwerpen, legde hij inzonderheid het er op toe, om de plannen en gevoelens van dien Hertog te kennen, zoo zelfs dat hij nu en dan bij hem ter maaltijd ging. Ook dit werd hem later ten kwade geduid. Niet altijd bekroonde de voorspoed zijne voornemens. Een plan om in 1578 Spanje op zijne eigene kusten te bestoken met achtentwintig schepen, zoowel als een ander, om zijnen vriend den gevangen Kapitein la Noue uit de handen van Parma te verlossen, liep te niet. Hij bleef echter met moedige getrouwheid waken voor de belangen des Vaderlands, en te vergeefs poogde Anastro, medepligtige aan den voorgenomen moord van Oranje te Antwerpen, in 1582, hem tot afval te verleiden met het valsche berigt dat Oranje dood was. Parma zelf zond hem een brief met het zelfde doel; de Gouverneur van Grevelingen, Valentin Pardieu de la Motte, beproefde het zelfde, hij bleef getrouw, en zag, juist door Oranje van die aanslagen berigt te geven, zijne pogingen slagen, om in het dringend gevaar van afval het wegens geldgebrek muitend zeevolk te doen betalen. Evenwel werd hij nog van verraderij beschuldigd, van

het voornemen van moord tegen den Hertog van Anjou en het verkoopen van Duinkerken aan la Motte. Kapitein Bloeq en zekere Chamois, vroeger door hem beweldadigd, werden zijn beschuldigers. Hij wist zich mannelijk te verdedigen, en later werd hem het bevel van Ostende opgedragen, gedurende hetwelk hij meermalen gemoeid was in de handelingen over het openzetten van Ostende en Sluis voor de schepen van Don Antonio Koning van Portugal.

Naauwelijks was Oranje in 1584 vermoord, of hij gevoelde welk een verlies het Vaderland en zijne vrienden in hem leden. Zijn scheepvolk sloeg op nieuw aan het muiten, door Parma tot afval gelokt, en niet zonder levensgevaar werd hij het oproer meester. Van Ostende ontboden tot beraadslaging, hoe men het door Parma belegerde Antwerpen mogt ontzetten, kwam hij den 11den Februarij 1585 te Middelburg, stelde, als opperhoofd der vloot ter ontzetting toegerust alles in het werk, maar vond overal hinderpalen. Dit schijnt den braven Admiraal wrevelig te hebben gemaakt, ten minste hij liet zich heftig uit tegen de Admiraliteitsleden van Zeeland, en ten gevolge daarvan werd hij op eene eervergetene wijze, zonder toegang, gevangen gezet, van alle zijne ambten beroofd, aan den Baljuw van Middelburg, David Zomer, blijkbaar zijnen vijand, overgegeven, van de snoodste misdaden beschuldigd, zonder vorm van regten aangeklaagd, en aan zijne wettige regters, een krijgsraad, onttrokken; zelfs het kostte veel moeite eer een Advokaat en zijne huisvrouw bij hem werden toegelaten. Zijn kapitein Ouwen, een man die zich in den geheelen oorlog tegen Spanje verdienstelijk had gemaakt, werd gepijnigd, ook hem zelven dreigde de pijnbank, toen er een middel gevonden werd ter omkooping van zijnen eipier. Doch deze booswicht spande met den Baljuw zamen, welke laatste de gelden ontving, die zijne erfgenamen naderhand, volgens een vonnis van den Hove van Holland aan Blois moesten terug geven, ter somme van *f* 1300. 12 st. Zijne vrienden en bloedverwanten, Koningin Elisabeth en vooral de Graaf van Leicester stelden zich voor hem in de bres, hij werd op zijn woord van eer ontslagen, en ontkwam den geregtelijken moord, want de Baljuw had zijn hoofd geëischt en eene tentoonstelling van dit hoofd drie uren lang. Eindelijk werd hij 11 Maart 1591 door het Provinciaal Hof van Holland, zuiver verklaard van alle hem aangetijgde misdaden. Belangrijk is het zijne beschuldigingen en verdediging te lezen. Zij getuigen van den gloeijenden haat tegen Blois, maar te gelijk van zijne braafheid en regtschapenheid. Het is de plaats niet verder te treden in de oorzaken en bedoelingen van deze regtspleging. Van Groningen heeft er in zijne *Watergeuzen* (bl. 161-165) iets van gezegd, dat nog voor vrij wat uitwerking vatbaar was. Maar de laster hield niet op, zelfs na zijn dood, de geschiedschrijvers hebben dien opgenomen en voortgeplant. Hij had het overige van zijn leven met allerlei aanranding van zijne eer te kampen, en de Staten van Holland schonken

hem een jaarwedde van *f* 700. Prins Maurits benoemde hem in 1592 tot Luitenant-Houtvester en in 1593 tot Luitenant Groot Valkenaar van Holland. Doch deze posten konden den krijgsman niet bevallen. Hij werd door Koning Karel van Zweden tot Generaal aangesteld, en hem gelast krijgsvolk aan te werven. Ook dit liep te niet, en de uitgeschotene gelden zijn hem nimmer vergoed. Hij sleet zijn laatste levensdagen op het huis te Zwieten bij Leiden, en overleed der moeite en kwellingen zat in 1594 drie kinderen nalatende, Jasper van Blois gezegd Treslong, Willem Karel van Blois gezegd Treslong en Catharina van Blois gezegd Treslong, bij zijne eerste huisvrouw Adriana, dochter van Otto van Egmond van Kenenburg. Zijn tweede vrouw was Wilhelmina Kaarl en bij deze had hij vermoedelijk een zoon Aeneas van Blois gezegd Treslong, die zich den 2den Julij 1600 onderscheidde in den slag bij Nieuwpoort, welke hij als Kapitein bijwoonde. Op Willems nageslacht heeft een rijke zegen gerust, het heeft meer helden voor het vaderland opgeleverd en bestaat nog tot op dezen dag in eere. Hij was een man van moed en trouw, door tegenspoeden, die hij vele gekend heeft, niet nedergeslagen, bekwaam en krijgshaftig, van veel beleid en braafheid, een man wiens nagedachtenis in eere blijft als die van een der bevrijders des Vaderlands en der handhavers van de bevochten vrijheid. ‘Hij was een Hollandsch Edelman van den echten stempel.’

Zie Bor, *Nederl. oorl.* B. III. bl. 149 (105), 162 (114), B. V, bl. 340 (246), B. VI, bl. 365-370 (264-268), bl. 392 (286), B. IX, bl. 705 (164), B. XII, bl. 993 en 994 (56), B. XIV, bl. 131 (159), B. XVIII, bl. 376 (11) 399 en 400 (31 en 32), B. XIX, bl. 508 (42) 523 (51), B. XX, bl. 559 (4) 570-593 (12-30), B. XXIX, bl. 608 (5); Hooft; *Nederl. Hist.* bl. 224 en 828, D. II. bl. 44, 83-88; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1124; Smallegange, *Cronyk van Zeel*. bl. 297; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 631 en 632, D. III. bl. 508; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 325. 340-351, D. VII. bl. 328, 501, D. VIII. bl. 21, 84-87; *Bijv. en Nal.* op Wagenaar, D. VII. bl. 81-92, D. VIII, bl. 42; Te Water, *Tweede Eeuwf. der vrijh. te Vliss.* bl. 29; Cleyn, *Dankoffer enz. bij het vieren van het Tweede eeuwget. der innem. van den Briele*, bl. 70, 72, 73, 75; 's Gravezande, *Tweede eeuwged. der Middelb. vrijh.* bl. 156, 175, 180, 182, 198, 212, 228, 276, 306 en 495; Te Water, *Hist. van het verb. der Ed.* St. II. bl. 216-239; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XXVIII. bl. 278-303; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. bl. 45 en 46 A. bl. 115-118; van Groningen, *de Watergeuzen*, bl. 152-168; (Schuller tot Peursum), *de krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 53; Groen van Prinsterer, *Archive de la Maison d'Orange Nass*. Tom. IV. p. 90, Tom. V. p. 366, 370, Tom. VI. p. 66 suiv. et 69; De Jonge, *Nederl. Zeew.* D. I. bl. 138 en 177.

[Lodewijk Blois van Treslong]

BLOIS VAN TRESLONG (LODEWIJK), waarschijnlijk een aanverwant van Jan en Willem, had evenwel een geheel andere partij

gekozen en was Overste van het geschut in dienst van de Koning van Spanje. Hij lag in 1577 met zijn vendel op het kasteel van Antwerpen en had aldaar het bevel, tegen het regt des lands zeiden de Staten, omdat hij geen Brabander was. Don Johan van Oostenrijk had dan wel eenigzins rede om te roemen 'hoe hij het slot van Antwerpen voor 't zijne hield,' want Treslong was een ijverig aanhanger van Don Johan. Evenwel het baatte den Stadbouder weinig zulk een getrouwen vriend op zijn slot te hebben. De Heer van Bours, Pontus van Noyelles, wist, daartoe aangespoord door den Griffier Martini, het krijgsvolk op het kasteel tot den afval van Spanje over te halen, met belofte van betaling hunner achterstallige soldij. De zaak lekte uit en Treslong eischte van het krijgsvolk een nieuwen eed, dien Bours, mede een der hoplieden van de bezetting, weigerde. Het vendel van Treslong hield stand en bleef Don Johan getrouw, ofschoon de andere afvielen. Er ontstond een gevecht en reeds verspreidde zich het gerucht in de stad, dat Treslong meester bleef, toen Martini stout naar het kasteel trok en vernam dat de Hoogduitsche benden zich voor de Staten hadden verklaard. Treslong werd gevangen, nadat er twintig van de zijnen waren gedood en de overige uitgedreven. Men onderzocht zijne papieren, waaruit bleek, hoe hij gedurig met Don Johan verstand had gehouden. Hij werd naar Brussel gevoerd en aldaar op het broodhuis gevangen gezet. In 1579 was hij nog gevangen, want de Heer van Hierges was Overste van het geschut in plaats van den gevangen Treslong, bij het beleg van Maastricht door Parma, gedurende hetwelk Hierges sneuvelde.

Zie Hooft, *Ned. Hist.* B. XII. bl. 523 volgg. J.B. de Tassis *Comment*. L. V. p. 338; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl, 155 en 157; van Groningen, *de Watergeuzen*, bl. 146.

[Casper of Jasper van Blois gezegd Treslong]

BLOIS gezegd TRESLONG (CASPER of JASPER VAN), Heer van Oudenhoorn en Petegem, zoon van Willem van Blois gezegd Treslong en van Adriana van Egmond, geboren in 1576, was Kapitein van een vendel voetvolk in dienst van den Staat en Bevelhebber over het krijgsvolk te Brielle, en komt ook voor als Kommandeur van Loevestein. Hij is vooral bekend door eene krachtige verdediging zijns vaders in 1620 in druk uitgegeven. De Fransche gezant in de Nederlanden Maurier, had namelijk een voorstel aan de Algemeene Staten gedaan en daar laten invloeijen; hoe hij uit de Nederlandsche Historie gezien had, dat Willem van Blois de oorzaak was geweest van het verlies van Antwerpen. De zoon toonde zich daarover beledigd en liet dit den Gezant plegtig aanzeggen. Deze verantwoordde zich door hem te wijzen op hetgene de geschiedenis hem geleerd had. Dit gaf Blois aanleiding, de geschiedschrijvers te onderzoeken en hij bevond dat onderscheidene hunner de eer zijns vaders ten onregte hadden aangetast. Michael Eytsinger, Richardus Dinothus, Caesar

Campana, Adrianus van Meerbeek, Everhard van Reyd en Emanuel van Meteren behoorden onder die schrijvers. Het geschrift was getiteld:

Corte en waerachtighe verantwoordinghe van Jonckheer Jasper van Blois gheseyt Treslong tegens de onwaerachtighe, valsche en versierde injurijen, in druck uytgegeven, tot naedeel en oneere van de memorie van Jonckheer Willem van Bloys gheseyt Treslong.

Hij overleed in 1650 na tweemalen te zijn gehuwd geweest, eerst met N. la Sale uit Gascogne, bij wie hij verwekte Willem van Blois gezegd Treslong, en Filips Robert van Blois gezegd Treslong, beide Kapiteins ten dienste dezer landen, en Adriana van Blois gezegd Treslong, gehuwd met Mr. Francois Cupyf, Predikant der Walsche gemeente te Leiden. Zijne tweede vrouw was Adriana van Steenhuizen, bij wien hij vader was van Willem van Blois gezegd Treslong, Majoor van een Regiment voetknechten, in 1676 ongehuwd overleden.

Een der twee genoemden Willem of Filips Robert zal de zelfde zijn geweest met Trelon die over de soldaten op het schip van den Admiraal Tromp bevel voerde, en in een zeeslag tegen de Duinkerkers in 1639 sneuvelde.

Zie van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, bl. 1124; Smallegange, *Cronyk van Zeel*. D. I. bl. 297; Commelyn, *Leven van Fr. Hendr*. D. II. bl. 33; Te Water, *Verb. der Ed.* D. II. bl. 237 en volgg.

[Otto van Blois gezegd Treslong]

BLOIS gezegd TRESLONG (OTTO VAN), kleinzoon van den voorgaande; zoon van Willem Blois van Treslong en van Anna de Hartoge van Oismale, was Kapitein ter zee, gedurende den Engelschen oorlog in 1665 en 1666, en staat als een der beste zeeofficieren van dat tijdperk bekend. Zijne loopbaan was kort. Hij wordt met eere genoemd onder de Kapiteinen, die, na het sneuvelen van den Admiraal Wassenaer en het wijken der Nederlandsche vloot, alle krachten inspanden om de vlugtenden tot staan te brengen en de orde te herstellen. Alle hunne dapperheid bleek vruchteloos. Hij was met het schip *Gouda* van 52 stukken, onder het eskader van de Ruiter in het zelfde jaar 1665, tegenwoordig bij dien rampspoedigen zeetogt door stormen en mist verijdeld, en had het bevel over het schip *Duivenvoorde* van 46 stukken, in den roemrijken vierdaagschen zeeslag van 11 Junij 1666 en volgende dagen. Treslong evenwel had reeds op den eersten dag het ongeluk van met zijn schip, in brand geraakt, in de lucht te springen, en kwam zoo aan zijn einde. Aan boord van Treslong waren de Prins van Monaco en de Graaf de Guiche, met andere Fransche Edelen, die gelukkig uit het galjoen van zijn brandend schip op dat van Kapitein de Gelder konden overspringen en zoo behouden werden.

Zie van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, D. II. bl. 1124; Brandt, *Leven van de Ruiter* bl. 422, 482; Smallegange, *Cronyk van Zeel*. D. I. bl. 297; De Jonge, *Nederl. Zeew.* D. II. St. II. bl. 176, 198, 267 en 284.

[Cornelis Johan van Blois gezegd Treslong]

BLOIS gezegd TRESLONG (CORNELIS JOHAN VAN) een zoon van Johannes van Blois gezegd Treslong, Weesmeester te Steenbergen, en van Geertruid van Straten, en in regte lijn van den Admiraal afstammende, geboren te Steenbergen, den 17den December 1752, was Kapitein ter Zee bij de Admiraliteit van het Noorderkwartier en is misschien de zelfde die in 1789 bij het eskader van den Schout bij Nacht Mulder, in de Middellandsche Zee, het bevel voerde op de *Arend* van 24 stukken. Doch in het zelfde jaar was een Cornelis Johan Blois van Treslong, onder den Schout bij Nacht Kinsbergen, Bevelhebber op den *Monnikkendam*, dat met het eskader, vooral ter oefening, in de Noordzee kruiste. Het zelfde schip commandeerde hij in het volgende jaar en was bij het eskader, onder den zelfden Schout bij Nacht, dat zich te Spithead met de Engelsche vloot moest vereenigen. Het eskader keerde evenwel spoedig terug. Na de omwenteling van 1795 verliet hij de Zeedienst en werd later Kantonregter te Voorburg, waar hij den 13den April 1837, op den Huize Hofwijk, overleed. Hij was gehuwd met zijne volle nicht Cornelia Geertrui Blois gezegd Treslong, eene zuster van den hier volgenden Johan Arnold van Blois gezegd Treslong, bij wie hij twee zonen en eene dochter verwekt had.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 158; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 434 en 436; (waar bl. 434 staat dat de *Monnikkendam* 64 en bl. 436, dat het schip 46 stukken voerde).

[Johan Arnold van Blois gezegd Treslong]

BLOIS gezegd TRESLONG (JOHAN ARNOLD VAN), een halve broeder van den voorgaande, zoon van Johannes van Blois gezegd Treslong, Weesmeester te Steenbergen, en van Johanna den Engelsen geboren te Steenbergen, den 8sten November 1757, was een der twee Luitenants die op het schip de *Castor* Kapitein Melville, in het hevig gevecht van den 30sten Mei, 1781 tegen het Engelsche fregat *Flora*, gekwetst werden. De ander was zijn neef Cornelis Yzak, die volgt. Voor de betoonde heldhaftigheid werd den Luitenants van *de Castor*, het dragen van twee epauletten vergund. Te zwaar gekwetst om het veroverde schip te verlaten, bleef hij aan boord van den *Castor* en had dus het geluk, toen dit schip door twee Fransche fregatten heroverd werd, ter reede van l'Orient met zorg verpleegd te worden en genezen terug te gaan naar het Vaderland.

Spoedig weder in dienst gesteld, werd hij met een eskader naar de Middellandsche zee gezonden, onder het opperbevel van Kapitein 't Hooft. Blois voerde het bevel over den *Admiraal Tromp* van 54 stukken. Uitgezonden tot overbrenging van de gewone geschenken aan den Dcy van Algiers, ontkwamen zij, met moeite, in de

haven van Toulon, den ontzettenden storm van 3 en 4 Februarij 1784, waardoor de Nederlandsche schepen geweldig beschadigd werden, en het linieschip *Drenthe* met 450 man omsloeg en zonk. Waarschijnlijk behoorde hij onder het eskader van den Schout bij Nacht v a n B r a a m , dat naar de Vlaamsche eilanden werd gezonden om op de terug verwacht wordende Oost-Indische retourvloot te kruisen, doch in October lag hij weder voor Vlissingen en had deel aan het aanhouden van een binnenzeilenden Oostenrijkschen koopvaarder. Keizer J o z e f namelijk had de Schelde geopend verklaard en daartegen moest met kracht worden gewaakt. In 1786 treffen wij hem onder Kapitein J u s t u s B o o t in de Middellandsche zee aan, bevelvoerende (na den dood van Kapitein D e l v o s) over het schip *de Brakel* van 56 stukken. Vooral echter is zijn naam bekend geworden door het voorgevallene in den vermaarden Zeeslag van Kamperduin, tusschen den Vice-Admiraal d e W i n t e r en den Engelschen Admiraal D u n c a n , waarin de Nederlandsche vloot door de Engelsche verslagen werd. B l o i s toen Schout bij Nacht en van *den Brutus*, een vier en zeventiger, zijn vlag voerende, streed in dien slag met dapperheid en moed en werd in een hevig gevecht met twee Britsche schepen, terwijl hij op de kampanje stond door een kanonskogel zoo getroffen, dat hem de regterarm verbrijzeld werd. Doch ook toen behield hij alle tegenwoordigheid van geest, en gaf het bevel aan den Kapitein-Luitenant P o l d e r s over. Deze hield vol, zoodat eindelijk een der twee vijandelijke bodems moest wijken. Ook de andere week, en twee andere schepen, die *den Brutus* daarna aangrepen, moesten desgelijks afhouden, zoodat allen volgens het schrijven van P o l d e r s ‘ten 4 ure het slagveld verlieten’ Toen beproefde P o l d e r s , met goedkeuring van den Schout bij Nacht, het Admiraalschip *de Vrijheid* te ontzetten, maar ziende, dat het door de Engelschen omringd en achter hem de geheele Engelsche vloot was, moest men dit voornemen laten varen. Daarop hield men af naar het gros des Hollandsche vloot onder den Schout bij Nacht S t o r y , doch de donker overviel den Bevelhebber en hij vond zich genoodzaakt naar Goedereede te stevenen. Den volgenden morgen was hij bij den Hoek van Holland, maar vond geene Loodsen en moest dus, daar ook de wind meer naar het Westen liep, beneden het gat van Goedereede ten anker komen. Terwijl *de Brutus* daar lag, komt een Engelsch fregat, *de Endymion* van 44 stukken, dat nog niet in den strijd was geweest, het reeds zoo zwaar geteisterde schip aanvallen, doch werd zoodanig ontvangen, dat het spoedig de ruimte koos. De Schout bij Nacht kwam, hoe ook verzwakt door het afzetten van zijn arm, zelf op het dek ter aanmoediging van zijn volk. Het was echter niet geraden ter dezer plaats te blijven, den volgenden morgen bevonden er zich reeds drie vijandelijke fregatten en een kleiner vaartuig. Den zelfden avond ligtte men het anker en *de Brutus* kwam met twee brikken, de *Atalante* en *het Haasje* behouden te Hellevoetsluis binnen. Eerst

met loftuitingen onthaald, werd B l o i s spoedig in staat van beschuldiging gesteld, en hem verweten: ‘dat hij de bevelen van den Vice-Admiraal d e W i n t e r, in het vormen der linie, niet had opgevolgd, daardoor verwarring veroorzaakt, geen behoorlijken bijstand aan het Opperhoofd der vloot verleend en hem in den nood verlaten had.’ Hij had namelijk in het middenpunt der linie post gevat, daar hij in de voorhoede moest geweest zijn. Doch het schijnt dat de seinen van het Admiraalschip niet naar behooren gedaan zijn, dat er misverstand heeft plaats gehad en *de Brutus* dus niet anders dan in het middenpunt der vloot zich kon plaatsen. Verschillende Kapiteinen getuigden ten voordeele van B l o i s . Het omstandig verhaal aangaande hunne verrigtingen, door den Schout bij Nacht en zijnen Kapitein-Luitenant P o l d e r s , medebeschuldigd, verdedigt hen genoegzaam van geen bijstand te hebben willen verleenen aan het Admiraalschip. *De Brutus* was zwaar beschadigd, zeer doorschoten, masten en raas waren zeer gehavend, de zeilen aan flarden, 10 man gesneuveld en 58 gekwetst, van welke nog 10 aan hunne wonden overleden. Daar alles reddeloos stond en geen der overige schepen iets deed tot bijstand van den Admiraal, die door drie à vier vijandelijke schepen omringd was, had men het beter geacht, het schip en de manschap voor het Vaderland te behouden, dan het in het volstrekste gevaar te brengen van genomen te worden en in Engeland opgebragt. Men vermoedde dat B l o i s , naijverig op den Vice-Admiraal d e W i n t e r , vroeger slechts Luitenant, thans met den hoogen rang van Opperbevelhebber bekleed, met opzet de eer van 's lands vlag aan eigene inzigten zou hebben opgeofferd. Doch daarvan bestond geen de minste zekerheid. Dat de nog levende partijdigheid, tegen hen, die men achtte het huis van O r a n j e te zijn toegedaan, zich ook hier deed zien, en men aan B l o i s , van die gehechtheid verdacht, de nederlaag wilde wreeken, laat zich denken, ofschoon hij bekend stond als een man van eer, moed en trouw, en zich gedurende geheel zijne vierendertigjarige dienst altijd als zoodanig had doen kennen. Tegen den Schout bij Nacht, S t o r y , die veel vroeger de linie had verlaten, werd geene beschuldiging ingediend, ofschoon hij werkelijk, door het stil aanschouwen van d e W i n t e r s gevaar en zijn vroegtijdig afhouden eene der oorzaken van de nederlaag mag genoemd worden, B l o i s werd bij vonnis van den Hoogen Zeekrijgsraad van alle zijne militaire posten vervallen verklaard en en verwezen in de kosten van het regtsgeding. P o l d e r s mogt in geen twee jaren den lande dienen dan als tweede Officier, en werd in de helft der kosten veroordeeld. Doch van de zeven regters, hadden slechts vier voor dit vonnis gestemd en onder dezen was nog de Kapitein J. C l a r i s , die de Hollandsche vloot in de Saldanta-baai laaghartig had helpen overgeven. De Vice-Admiralen v a n d e r B e e t s en S e l s en de Kapitein S c h i e r h o u t spraken beide de gevonnisden vrij van alle wangedrag, en bragten schriftelijk hun gevoelen daaromtrent uit, terwijl zij de onderteekening

der vonnissen weigerden. Blois verzocht herziening in hooger beroep, het werd hem afgeslagen, zijn vonnis bleef. Maar Koning Lodewijk herstelde den 1sten October 1808 Blois van Treslong in zijnen goeden naam en eer, ‘uit aanmerking van het loffelijk en moedig gedrag, waardoor hij zich in 's Lands zeedienst, gedurende 34 jaren had onderscheiden, maar ook bepaaldelijk wegens de blijken van trouw en dapperheid, in den Zeeslag van den 11den October 1797 aan den dag gelegd.’ Hij werd in zijn vroegeren rang hersteld, doch ging niet meer in zee en overleed te Amsterdam den 26sten Januarij 1824, nadat Koning Willem I hem den 1sten Julij 1814 tot Vice-Admiraal had benoemd. Zijn stoffelijk overschot werd den 1sten Februarij met militaire eer van zijne woning tot aan de Leidsche Poort begeleid en vervolgens te Velsen begraven. Hij was eerst gehuwd met Adriana van den Bergh en ten tweeden male met de weduwe van Hoesen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXII. bl. 313; D. XXXVIII. bl. 268 noot, 272, 273 noot, D. XLIII. bl. 39-50, D. XLVI. bl. 216; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 575 en 580, D. VI. St. I. bl. 370, 378, 391, 395, St. II. bl. 160 volgg. 201 volgg. waar het geheele gedrag van Blois in en na den zeeslag en de behandeling zijner zaak naauwkeurig, onpartijdig en uitvoerig wordt overwogen.

[Cornelis Yzak van Blois gezegd Treslong]

BLOIS gezegd TRESLONG (CORNELIS YZAK VAN), een volle neef van de beide voorgaande zoon van Cornelis Johannes Blois gezegd Treslong, Burgemeester te Steenbergen, en van Johanna Izabella Calkoen, geboren den 14den Augustus 1763, deelde in het lot van zijnen neef Johan Arnold, bij het gevecht van 30 Mei 1781. Hij zelf werd later[1] Commandant van de brigantijn *de Windhond*, waarmede hij onder Kapitein Boot in de Middellandsche Zee was, in 1786, en vervolgens Kapitein bij de Admiraliteit van het Noorder kwartier. In 1794 werd hem het bevel over de Kanonneerboot op de *Maze* opgedragen, met last om de vaart te beletten uit deze Landen naar havens of plaatsen in Braband en Vlaanderen, niet onder het gebied van den Staat behoorende of met Fransch Krijgsvolk bezet; ook wordt hij genoemd als Kapitein van *de Wassenaar*, een vier en zestiger in 1794 en 1795. Hij overleed in Julij 1828.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 575, D. VI. St. I. bl. 392, 395, 515 en 561; M.C. van Hall, *Leven van Kinsbergen*, bl. 104.

[Willem Otto van Blois gezegd Treslong]

BLOIS gezegd TRESLONG (WILLEM OTTO VAN), broeder van den voorgaande, en mede in nog jeugdige leeftijd, in 1781, bij het zelfde gevecht op het zelfde schip, als zijn broeder tegenwoordig, was den 25sten November 1765 op den huize Eekelenberg geboren, werd in 1778 Kadet ter zee, in 1780 Luitenant, in 1793 Kapitein, in 1804

(1) Destijde dienden er zes van dit geslacht ter zee.

Schout bij Nacht en later Vice Admiraal. Hij had in 1793 als Luitenant het bevel over den gewapenden Hoeker de *Maasnimph* op de Schelde voor Bath onder het Opperbevel van den Kapitein J. S c h r e u d e r H a r i n g m a n . Deze vormde het plan om tot afbreuk der Franschen, het wachtschip *la St. Lucie* te overvallen en zond daartoe zeven gewapende sloepen af onder het bevel van B l o i s . Des avonds te zeven ure van den 20sten Maart roeijen deze vaartuigen de Schelde op, enteren eerst eenen kanonneerboot en vermeesteren haar met het zwaard in de vuist. Met den zelfden moed wordt een ander gaffeljagt door de Luitenants W o l t e r b e e k en H o e l a n d s , niettegenstaande een hevig vuur van het fort Lillo aangetast en veroverd. Toen greep men *la St. Lucie* aan, kapte hare touwen, en voerde het schip in zegepraal naar de Hollandsche vloot. Tot loon dezer heldendaad, met zoo veel beleid uitgevoerd, werd B l o i s tot Kapitein bevorderd en de Vice Admiraal K i n s b e r g e n vereerde hem eenen zilveren degen. In 1794 kommandeerde hij als Kapitein *de Staten-Generaal* van 74 stukken, onder het eskader van den Schout bij Nacht H a r i n g m a n ; in 1796 zeilde hij aan boord van *de Pollux* een vier en veertiger onder den Vice-Admiraal B r a a k , naar West-Indië. Zijn eskader, bestaande uit acht schepen, zeilde den 23sten Februarij uit Texel en kwam met zes bodems in het begin van Mei te Suriname aan. De *Venus*, een zijner schepen, moest door schade te Bergen in Noorwegen binnenloopen en keerde van daar naar het Vaderland terug, een ander de *Jason* werd door het muitend volk overmeesterd en in de Schotsche haven Grenock aan de Engelschen overgegeven. Zonder iets te hebben kunnen uitvoeren, dan misschien dat het den aanval der Engelschen op onze West-Indische Koloniën voor eenigen tijd belette, kwam het eskader onder den Vice-Admiraal P. H a r t s i n c k (B r a a k was overleden), in Junij 1799, te Drontheim en Bergen in Noorwegen behouden aan, maar het kon de Vaderlandsche havens niet bereiken en werd voor sleet verkocht. De bemanning echter kwam in het Vaderland terug. Na het sluiten van den vrede van Amiens werd B l o i s op nieuw met een eskader van twee fregatten, een Kotter en een Schoener, naar West-Indië gezonden; den 5den Aug. 1802 uitgezeild, kwamen zij ter plaatse hunner bestemming, en namen op nieuw bezit van de volkplanting, bij den vrede weder aan Holland afgestaan. Doch in 1804 werd Suriname andermaal door eene Engelsche vloot van 26 schepen, met 2000 man krijgsvolk aangegrepen, en ofschoon B l o i s , die slechts zijn eigen fregat, *de Proserpina* van 32 stukken en de korvet *Pylades* van 18 bij zich had, en de Luitenant-Colonel A.J. v a n I m b y s e v a n B a t e n b u r g meende dat er nog middelen genoeg ter verdediging over waren en wilden volhouden, drongen de Commissaris-Generaal P i e r r e B e r a n g e r en de Raad der Kolonie de overgave door, en Suriname viel met de beide schepen zonder slag of stoot, in de handen des vijands. Later werd B l o i s , toen Schout bij Nacht, door Koning

Lodewijk tot een zijner Aides de Camp benoemd. Hij overleed te 's Gravenhage den 23sten October 1837 en was gehuwd aan Petronella van der Meersch, die als zijne weduwe aldaar den 7den Januarij 1848 is gestorven.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVI. bl. 13, 17, 18, 20, D. XXXII. bl. 314, D. XLV. bl. 76-78; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. V. 575, D. VI. St. I. bl. 446-451, 561, St. II. bl. 49, 462, 562, 583.

[Jacob Arnold Bastingius van Blois gezegd Treslong]

BLOIS gezegd TRESLONG (JACOB ARNOLD BASTINGIUS VAN), broeder van de beide voorgaanden, geboren den 10den Maart 1768, was Luitenant aan boord van het schip de *Admiraal de Ruiter*, onder het kommando van den Schout bij Nacht Johan Arnold Zoutman, in den slag op Doggersbank, den 5den Augustus 1781, en werd wegens zijne betoonde dapperheid te dier gelegenheid met eene eereteeken beschonken. In 1787 werd hem door de Admiraliteit van het Noorder kwartier het bevel over het fregat *Medemblik* opgedragen; en in 1794 en 1795 komt hij voor als Kapitein ter zee bij de gemelde Admiraliteit het bevel voerende op de *Enkhuizer* van 26 stukken, liggende in Nieuwe Diep. Hij werd den 5den Julij 1814 Schout bij Nacht, overleed den 26sten Maart 1825, en was gehuwd met Maria Lemmers.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXVIII. bl. 306 en 309; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XIV. bl. 412; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 562.

[Koenraad Blok]

BLOK (KOENRAAD), een bekwaam medailleur uit de tweede helft der zestiende eeuw, wordt door sommigen voor een Duitscher gehouden, doch naar de manier, waarin zijne kunstvoortbrengselen vervaardigd zijn, te oordeelen zou men denken dat hij een Nederlander geweest is. Zeker althans gaat het, dat hij in ons Vaderland een groot gedeelte van zijn leven heeft doorgebragt. Hij sneed gedenkpenningen in staal en behandelde bij voorkeur portretten, die hij met waardigheid en bevalligheid voorstelde. In het jaar 1577 vervaardigde hij de beeldtenis van Prins Willem van Oranje meer dan zeven malen, met kleine veranderingen. De medaille met de beeldtenis van Prins Maurits van 1602, op welks keerzijde men eenen oranjeboom ziet, met het bijschrift *Tandem fit surculus arbor* (eindelijk wordt de spruit een boom) was een der laatste voortbrengselen van zijne hand. Men heeft mede van hem gedenkpenningen, met het portret van Filips II, Koning van Spanje, alsmede van Albertus, Aartshertog van Oostenrijk, en diens gemalin, de Infante Isabella.

Blok schijnt te Utrecht gewerkt te hebben. Zijne gedenkpenningen zijn in het werk van van Loon afgebeeld.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der Kunstsch*.

[Simon Blok]

BLOK (SIMON), een dappere Zeeuw, die, na eerst de Turken te hebben bevochten en zijn leven meermalen voor het Vaderland gewaagd te hebben, in het jaar 1666, als Kapitein op het schip

't Hof van Zeeland van achtenvijftig stukken, onder het eskader van den Luitenant-Admiraal K o r n e l i s E v e r t s e n op den eersten dag van den vierdaagschen zeeslag tegen de Engelschen de heldendood stierf.

Zie B r a n d t en C e n t e n , *Hist. van Enkhuisen*, D. II. bl. 249; B r a n d t , *Leven van de Ruiter*, bl. 470, 475 en 496; J. A n t o n i d e s v a n d e r G o e s , *Gedichten*, D. II. bl. 196; d e l a R u e ; *Staatk. en heldh. Zeel.*, bl. 131 en 132; K o k , *Vaderl. Woordenb.*, d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* d e J o n g , *Neerl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 267, 284.

[Jakob Rengersz. Blok]

BLOK (JAKOB RENGERSZ.), geboren te Gouda, in het midden der zeventiende eeuw, was een voornaam schilder, van wien de beroemden R u b b e n s , nadat deze hem, tijdens hij de Nederlandsche steden doorreisde om de kunstschilders te bezoeken, te Gouda op zijne schilderkamer met een bezoek vereerd had, getuigde dat hij onder alle de kunstenaars in Nederland, geen een gevonden had, die hem in het schilderen en teekenen van doorzigt- en bouwkunde evenaarde. Hij reisde nog jong zijnde naar Italië; doordien hij ook in de wis- en vestingbouwkunde ervaren was, geraakte hij in dienst van den Koning van Polen, die hem zeer veel achting en genegenheid toedroeg, doch de gunst van dien Vorst, haalde hem den haat van de nijdige hovelingen op den hals, die hem den voet dwars zetteden en vele onaangenaamheden berokkenden, waarom hij besloot zijn afscheid te verzoeken, en naar zijn Vaderland terug te keeren, waar hij de gelegenheid aantrof, om den Overste P e r c i v a l , die in blakende gunst stond bij F r e d e r i k H e n d r i k , Prins van Oranje, in de wiskunst te onderwijzen. Dezen verraste hij op zekeren tijd op eene aardige wijze, want een aantal linien en streepen door elkander getrokken hebbende, deed hij zijnen leerling een gat in het beschot boren, die, daardoor ziende, tot zijne groote verwondering in de verwarde liniën eenen lastdragenden ezel aanschouwde.

Hij verhuisde met zijn gezin naar Frankrijk, geraakte naderhand in handen der Spanjaarden en kwam in dienst van L e o p o l d W i l l e m , Aartshertog v a n O o s t e n r i j k , destijds Landvoogd der Spaansche Nederlanden, bij wien hij ook in bijzonder gunst stond, zoodat die hem, boven zijne gewone soldij, in het veld zijnde, daarenboven nog zeven gulden daags toelegde. In den omtrek van Wijnoxbergen, over eene plank willende rijden, struikelde zijn paard en stortte ter aarde, waardoor B l o k zich deerlijk bezeerde; bierop werd hij naar de stad gebragt, en op bevel van den Hertog alle vlijt en zorgen tot zijn herstel aangewend, doch alles was vruchteloos, want na eenige tijd gesukkeld te hebben, stierf hij, en werd te Wijnoxbergen in de kerk der Predikheeren begraven, zijne weduwe G e e r t j e D a v i d s , werd met een jaarlijksch inkomen gedurende haar leven begistigd, en zijn zoon, die ook zeer bekwaam was, volgde hem in zijne bediening op, doch werd in eene schermutseling doodelijk gekwetst, waaraan hij spoedig overleed.

Zie W a l v i s , *Beschrijv. van Gouda*, D. I. bl. 335 en 336; H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 92 en 93, waar hij even als bij de volgende abusivelijk J a k o b R e u g e r s B l o k , genoemd wordt; H o o g s t r a t e n en B r o u e r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 39; I m m e r z e e l , *Levens en werken d. Kunsts.; Biogr. Univ.*, Tom. II. pag. 339.

[Bernardus Blok]

BLOK (BERNARDUS), geboren te Macassar in 1755, werd na zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Regtsgeleerdheid te hebben toegelegd, tot Doctor in de beide regten bevorderd. In het jaar 1779 werd hij Secretaris van Enkhuizen en daar hij de zijde der Patriotten hield in 1782 Voorzitter van het Patriottisch Genootschap. Later was hij Commies der Finantiën en werd in 1785 Secretaris van het Collegie van gecommitteerde Raden van Holland en West-Friesland. Hij was zeer ijverig werkzaam in het oprigten van het Noord-Hollandsch vliegend legertje. Na de onwenteling van 1787 verzocht hij echter aan Gecommitteerde Raden eenige tijd van het waarnemen zijner bediening te mogen verschoond worden, ter oorzake van het gevaar, dat hem boven het hoofd hing. Dan uit een Staatsbesluit der Staten van Holland, bij hetwelk B l o k personeel als Minister ter verantwoording werd opgeroepen, ten volle begrepen hebbende, dat men hem, naar den loop der dingen in die dagen, aan vervolgingen wilde blootstellen, voldeed hij wel aan het gegeven bevel, maar verzocht tevens verlenging van zijn verlof, om eerst den uitslag van de raadplegingen op zijne verantwoording af te wachten. Gecommitteerden Raden vonden echter goed, om, vóór op zijn laatste verzoek een besluit te nemen, den Stadhouder daarover te raadplegen, die daar op te kennen gaf, ‘dat het hem was voorgekomen, dat, voor zooverre de Heer B l o k zich niet kan vleijen met die agting en dat vertrouwen, hetwelk tot eene gepaste uitoefening zijner bedieningen noodig waren, zodra hy van den staat der raadpleegingen omtrent zijn Persoon, op de eene of andere wijze, kennis bekomen mogt, hij waarschijnlijk wel wenschen zou, om ten einde de rust bij de Ingezetenen te bevorderen, en alle gevaar voor zich zelven voor te komen, zyn ontslag te bekomen: alzo een onbepaald verlof van afwezigheid te veel ongelegenheden en belemmeringen zou opleveren, in eenen Post als die van Secretaris van Gecommitteerde Raaden; en een beslissende orde, om binnen eenen bepaalden tyt weder te keeren, gelegenheid zou kunnen geeven, tot verregaande ongeregeldheden, ja, zelfs tot gevaarlijke attentatiën tegen zijn persoon en leven.’ Met dezen voorslag strookte wonderwel de aanbieding door B l o k , korten tijd daarna, aan Gecommitteerde Raden gedaan: ‘dat hy wel zou overhellen, om, onder voorbehoud van schikkingen, die billijk gevorderd konden worden, zijn Post van Secretaris in handen van hun Ed. Mog. te resigneeren; gelyk hy, zo hun Ed. Mog. hem op eene eerlyke en redelyke wyze geliefden te gemoet te komen, ook volkomen gereed was, om den Post van

Commies der Finantiën mede te resigneeren.' Ten gevolge van deze brief en den evengemelde raadslag des Stadhouders, vonden Gecommitteerde Raden goed, Blok eenvoudig zijn ontslag te verleenen en als Secretaris en naderhand mede als Commies der Fitiën, onverminderd de raadplegingen der Staten over zijne verantwoordelijkheid, met vrijlating om zich ter behoorlijker plaatse te vervoegen, zoo bij meende eenige verzoeken te mogen doen, om de wedergave van zijn ambtgeld of andere stukken geldzaken betreffende, met bijvoeging, van gunstig te zullen acht slaan op een toekomend verzoek tot teruggaven van zijn ambtgeld. Blok hield na dit alles aan zich, om van zoodanige middelen gebruik te maken, als hem overig was tot het verkrijgen van een regt hem op die wijze ontzegd. Hij ondernam naderhand, naar Frankrijk uitgeweken, een regtsgeding zoo in Braband als in Frankrijk, doch door de Staatkundige omstandigheden geheel vruchteloos. In 1788 werd hij zelfs wegens zijne politieke gedragingen uit Holland, Zeeland, Friesland en Utrecht gebannen.

Na de omwenteling van 1795 in het Vaderland teruggekeerd werd hij benoemd tot een der provisioneele representanten van het volk van Holland en kort daarop tot Lid van het Commité tot de zaken van de Marine. Ook ter Nationale Vergadering afgevaardigd, bekleedde hij in 1796 het ambt van Voorzitter, erwijl hij mede als Lid tot onderscheidene commissiën benoemd werd. In 1806 werd hij aangesteld tot Fiskaal op het eiland Curaçao; van daar in 1809 naar Java vertrokken, werd hij er Sekretaris van den Gouverneur-Generaal Daendels. In 1812 in het Vaderland teruggekeerd zag hij zich later aangesteld tot Lid der Arrondissements-Regtbank te Alkmaar, waar hij den 29sten Julij 1818 overleed. Hij was gehuwd met Johanna Cornelia Vaillant.

Er bestaat een vrij zeldzame gedenkpenning tot zijne eer geslagen in 1785.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge* op Wagenaar, D. V. bl. 328, D. XIV. bl. 412, D. XV. bl. 126, 215 en 281, D. XX. bl. 97-100, 206-212, D. XXX. bl. 20, D. XXXI. bl. 240-252, D. XXXIV. bl. 389-405 en 411, D. XXXV. bl. 86 en 131, D. XXXVI. bl. 119, 130, 184, 296-299 en 313, D. XXXVII. bl. 83, 252-254; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorlog* 1793-1803, D. I. bl. 353 en 354, D. IV. bl. 77 en 78.

[Franciscus Gualtherus Blok]

BLOK (FRANCISCUS GUALTHERUS), geboren te 's Gravenhage, werd den 25sten Maart 1766 te Leiden als student ingeschreven, en, na volbragte studie, te dier zelsde stede tot Raad in de Vroedschap aangesteld. Daar hij tot de partij der Patriotten behoorde, nam hij als zoodanig deel aan de zamenkomst van Regenten welke in 1783 te Amsterdam gehouden werd om over 's Lands zaken te raadplegen. In Junij 1787 tot Lid der Commissie ter Defensie van de Provincie Holland benoemd, hielp hij de Prinses van Oranje aan de Goejanverwellesluis aanhouden. Het was dus niet te verwonderen, dat hij spoedig na de omwenteling, welke kort

daarop plaats had, gevonden werd op de lijst der personen welke de Prinses vooral uit de Regering wilde geweerd hebben.

Na de omwenteling van 1795 werd hij tot Baljuw van Rijnland benoemd.

Zijne beeldtenis komt voor in de *Vaderlandsche Historie ten volge op* Wagenaar, D. VIII. bl. 24.

Zie voorts dat werk D. VI. bl. 110 en 374, D. VIII. bl. 24, D. X. bl. 148, D. XI. bl. 297, 317, 319, D. XV. bl. 21, 29, 328, 378; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorlog*, D. I. bl. 201.

[Johanna Koerten Blok]

BLOK (JOHANNA KOERTEN). Zie KOERTEN (JOHANNA).

[Abraham de Blok]

BLOK (ABRAHAM DE). Zie BLOCK (ABRAHAM DE).

[Gijsbertus van Blokhoven]

BLOKHOVEN (GIJSBERTUS VAN) of zoo als hij zich ook wel schreef GIJSBERTUS BLOKHOVIUS, geboren te Utrecht, was Karthuizer te Keulen, alwaar hij in 1537 zich in het klooster dier orde bevond.

Hij schreef:

Brevis Apologia pro operibus Petri a Leida cognomine Bloemevenne hetwelk te Keulen in 1538 gedrukt is en gevonden wordt achter het boekje van gezegden Bloemevenne de *Bonitate divina*.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Oudh.*, D. II. bl. 139; Burman, *Traj. erud.* pag. 29; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

[Anna van Blokhoven]

BLOKHOVEN (ANNA VAN), Wed. van Egbert van Broekhuizen, Wijnkooper te Utrecht, en overgrootmoeder van den bekwamen Nederduitschen en Latijnschen dichter Johan van Broekhuizen, heeft, in de godsdienst verlicht, gestrekt tot een toonbeeld van vrijmoedigheid en ijver in de rampspoedige tijden der vervolging om de godsdienst. Als zij beschuldigd werd van zich eenige malen te hebben laten vinden in de Vergaderingen der Hervormden, en dat zij haren zoon Johan van Broekhuizen, die toen voortvlugtig was tot het beeldenbreken had aangemoedigd, met te zeggen: ‘onze voorouders moeten beesten geweest zijn, dat ze hout en steen hebben gaan aanbidden:’ werd zij door de Raad van Beroerte ter dood veroordeeld en den 25 September 1568 te Utrecht, op de Neude, onthalsd.

Doch eenigen beweerden dat de Raadsheer Mr. Jan Lent, Commissaris van den gezegden Raad, diep bij haar in schuld stond, en met hare dood de betaling ontging; want toen hare goederen den Koning waren toegekend, wist men dat boek in handen en het blad, waar zijne rekening opstond; er uit te krijgen.

Zie B r a n d t , *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 56 *der Aant.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 312.

[Pieter Blokhovius]

BLOKHOVIUS (PIETER), werd in 1649 door de Bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie als Gezant aan den Keizer van Japan gezonden, ten einde hem te bedanken, dat hij 10 Nederlanders van

het schip *Castricum*, hetwelk op zijne stranden had schipbreuk geleden, had doen in vrijheid stellen, en hem tot erkentelijkheid van wege de Maatschappij een heerlijk geschenk aan te bieden; doch alzoo B l o k h o v i u s bij zijn vertrek van Batavia, den 28sten Junij, van dat jaar, ziek was, werd hem A n d r e a s F r i s i u s als tweede van dit Gezantschap toegevoegd; ten einde hem, indien hij mogt komen te overlijden, te vervangen. B l o k h o v i u s stierf eer hij in Japan aankwam, doch zijn lijk werd er gebalsemd gebragt en aldaar zeer statig begraven.

Zie V a l e n t i j n, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. V. c. bl. 41 en 43.

[Mr. Françcois van Blokhuizen]

BLOKHUIZEN (Mr. FRANÇCOIS VAN), was een der achttien Landraden, die in 1575 door Prins W i l l e m v a n O r a n j e verkozen werden, doch spoedig weder buiten bewind geraakten.

Zie W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 25.

[Cornelis van Blokland]

BLOKLAND (CORNELIS VAN). Zie BLOCKLAND (KORNELIS VAN).

[Anthony van Blokland]

BLOKLAND (ANTHONY VAN). Zie MONTFOORT (ANTHONY VAN).

[Hendrik Story van Blokland]

BLOKLAND (HENDRIK STORY VAN). Zie STORY VAN BLOKLAND (HENDRIK).

[Gijsbert van Blokland]

BLOKLAND (GIJSBERT VAN), geboren te Bunschoten, moet een bekwaam Meet- Bouw- en Werktuigkundige geweest zijn.

Zie *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. II. bl. 823.

[Klaas Louwerense Blom]

BLOM (KLAAS LOUWERENSE), misschien geboren te Gorinchem of althans daar woonachtig, bragt in het jaar 1549 de eerste windkoornmolen uit Holland naar Spanje en overleed te Schoonhoven, in 1613, waar hij ook in de kerk begraven is, zoo als blijkt uit het volgende grafschrift aldaar op zijn zerk uitgehouwen:

HIER LEGT BEGRAVEN KLAAS LOUWERENSE BLOM,
SCHIPPER VAN GORCUM,
TOEN HY WAS OUDT JAAREN,
TOEN IS HY MET EEN WANT-SCHIP NAAR SPANJE GEVAREN
EN HIJ BRAGT UIT HOLLANDT ALDAAR
DE EERSTEN MOLEN IN HET VIJFTIEN-HONDERT

NEGEN-EN-VEERTIGSTE JAAR.
STERFT ANNO 1613.

Verder is op de zerk uitgehouwen zijn wapen met een schip en eenen molen.

De door Blom naar Spanje gebragte molen was een vierkante standertmolen, gemaakt naar eenen gelijksoortigen in 1539 voor Gerard van Poelgeest, Heer *van Westzanen en Crommenie*. Volgens sommigen zou Blom toen eene Spaansche koopvaardij-vlag (zijnde toen even als nu de onze *rood*, *wit* en *blaauw*), eerst als sieraad en later als onderscheidingsteeken hebben mede teruggebragt.

Zie *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. X. bl. 261; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 1056 en 1057.

[Koenraad Leonardsz. Blom]

BLOM (KOENRAAD LEONARDSZ.), een zoon van L e o n a r d u s B l o m , laatst Predikant te Groningen. K o e n r a a d , geboren te Vlaardingen den 11den Junij 1712, begon zijne studie aan de Hoogeschool te Groningen en voltooide die te Leiden; werd in het jaar 1735 tot Predikant beroepen te Hoogvliet; ging van daar in 1739 naar Broek in Waterland, vervolgens in 1747 naar Sluis in Vlaanderen, in 1754 naar Appingedam, in 1761 naar Emden, waar hij den 30sten Januarij 1761 overleed, twee volwassen zoons nalatende.

Van hem zien het licht:

Hiskiaas Dank- en Lof-Offer voor Gods wonderbaare Geneezing, *de Heere toegebragt*, *in zyn Dankschrift*, Jes. XXXVIII. vs. 16-20 en *Gode toegejuigt in twee Leerredenen*, Amst. 8°.

De klagende Ethan, *of Rouw- en Boetklagt*, *over het afsterven van Zijne Doorl. Hoogheid de Heer W.C.H. Friso Prince van Oranje*, *Erf-Stadhouder*, enz. enz. uit Psalm LXXXIX. vs. 45 en 46, Middelb. 1752. 4°.

Geschiedschakel der Opstanding van Jezus Christus, Gron. 1758. 12°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. der Nederd. Boeken*, D. I. St. IV en V, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Cornelis Blom]

BLOM (CORNELIS), Predikant te Leeuwarden, geboren te Woubrugge den 2den Februarij 1712, was een zoon van C o r n e l i s B l o m , Predikant te Woubrugge, en van M a r g r i e t D u i n m e y e r . Na in de eerste beginselen der letteroefeningen onderwezen te zijn, studeerde B l o m vervolgens aan de Hoogeschool te Leiden, alwaar hij zich inzonderheid in het beoefenen der Godgeleerdheid, bevlijtigde, waarvan hij ook een blijk gaf, den 14den September 1732, door het in het openbaar verdedigen van eene godgeleerde Verhandeling, *Over het wonder en geheim van de brandende en niet verteerende braambosch*,[(1)] Proponent geworden zijnde, werden hem in 1734 twee beroepen te gelijk opgedragen, namelijk dat van Blokzijl en van Zunderdorp, hij verkoos het laatste, en werd aldaar den 7den November bevestigd, doch niet langer dan ruim een jaar was hij de geestelijke Herder dezer kudde, want in het laatst van November des volgenden jaars, werd bij door de gemeente van Kralingen begeerd, aan wier roepstem hij gehoor gaf, zoodat hij aldaar den 8 Januarij 1736 het heilig dienstwerk aanvaardde. Hij verbleef er tot in April 1740, toen hij als Predikant te Zierikzee werd bevestigd; na hier ruim vier jaren gestaan te hebben, werd hij in 1744 bij de gemeente van Leeuwarden beroepen. Terwijl hij daar stond hadden er twee voorvallen plaats, door welke B l o m zich groote onaangenaamheden op den hals haalde.

(1) *De Miracula et Mysterie Rubi ardentis et non consumtie*, Exod. III. vs. 2.

Toen op den 1sten Mei 1749, vijf nieuw aangestelde Hoogleeraars te Franeker, hunne inwijdings-redevoeringen hadden gedaan, kort nadat den geleerden Ludovicus Casparus Valckenaer het Rectoraat van Frieslands Hoogeschool had nedergelegd, met het doen van eene Oratie, *Over de voormalige en hedendaagsche verandering der Nederlandsche zaken*[1], eene redevoering, die door den beroemden Ernst Willem Higt waardig gekeurd werd, in het Nederduitsch vertaald te worden, rustte zich Blom ter verdediging toe van de bij hem zoo duur geschatte regtzinnigheid, ingevolge de leer der Dordsche vaderen, die hij waande, inzonderheid, zoo men verzekert, door een van zijn Collega's daartoe opgezet, dat door Valckenaer in zijne redevoering was aangerand. Zonderling waren echter de wapenen die hij hiertoe gebruikte; zij bestonden namelijk in een aller vuilaardigst paskwil daar geest noch kunst in stak, onder den zonderlingen titel:

Veldbloemen met een Prikneusje daar onder, *aan Momus gestroyd in en buyten de Academie-kerk te Franequer. Ter eeren van vijf beroemde Heren Professoren*, *wanneer hun Hoog Eerw. het Catheder nog nauwliks koud geworden*, *en opgedroogt van het yvervuur*, *en zweet ener der grootste Orateuren*, *op nieuw deden gloeijen en warm hielden*, *door hunne plegtige inwyings Redevoeringen*, *uitgesproken den* 1sten *van Bloeymaand des jaars* 1749.

In dit hatelijk doch zouteloos stuk waaronder men de naam van den Leeraar Blom las, werd weinig anders dan kwaadaardige laster tegen den grooten Valckenaer gevonden. Doch de Leeuwarder Kerkleeraar, bereikte geenzins het oogmerk dat hij er mede bedoelde, om namelijk dien Geleerden in een pennestrijd te wikkelen. Valckenaer toonde door zijn stilzwijgen, dat hij het stuk verachtte en de maker zijne gramschap niet waardig keurde, ja hij had zelfs de grootmoedigheid, om de Curatoren van Frieslands Hoogeschool, onder welke zich een lid van het Collegie der Gedeputeerde Staten bevond, die zich zijne zaak wilden aantrekken, en hem behoorlijke vergoeding voor zijn geschonden eer bezorgen, te bewegen, om Ds. Blom ongemoeid te laten. Het mangelde echter aan geen Schrijvers die deze laatste ten toon stelden, en zijne dwaasheid op eene geestige wijze bespotteden; onder anderen kwam er een uitmuntend dichtstuk in het licht, dat aan den heroemden Dichter Jan de Kruiff werd toegeschreven, hoewel het in diens uitgegeven bundel *Gedichten* niet wordt gevonden.

Toen dit geestig stukje in het licht kwam, scheen Ds. Blom te vrezen, dat het sommige menschen in de waan mogt brengen, dat hij de wezentlijke Schrijver van de *Veldbloemen met een Prikneusje* niet mogt zijn, ten minste hij gaf een stukje in prosa uit, onder den titel van: *Bericht wegens mijne onnozele Veldbloemen*, hetwelk volgens getuigenis van dien zelfden Dichter zijn

(1) *De prisca et nupera rerum Belgicarum vicissitudine*.

rijm in zotheid nog te boven ging. Hierin betuigde B l o m wel ernstig, de maker van het paskwil te zijn, en trachtte den inhoud daarvan op de best mogelijke wijze te verdedigen; maar op zulk een ongelukkige wijze, dat hij openlijk zijne onkunde in het vak der geschiedenis in een helder daglicht stelde, door onder anderen den Hoogleeraar A l e x a n d e r M o r u s , met den rampspoedigen Engelschen Kanselier T h o m a s M o r u s te verwarren, hetgeen de bovengenoemde Dichter in een tweede vers, waarin hij verklaart, nu overtuigd te zijn, dat Ds. C o r n e l i s B l o m alleen de maker van het hatelijk stuk is, doet zeggen

> Die Thomas heet, die noemt hij Alexander;
> En dus hangt 't gantsche stuk van zotheid aan malkander.

B l o m , even als een dapper krijgsheld, werd door dezen tweeden aanval niet afgeschrikt, maar gordde zich op nieuw ten strijde, en gaf een *Tweede Bericht* in het licht, ter bescherming van zijne *Veldbloemen en Prikneusje*, dat tevens ter wederlegging verstrekte, van eene brochure, door den Leeuwarder Geneesheer B e r n a r d u s I d e m a , ter verwelking van zijne geliefde Veldbloemen geschreven, welk *Tweede Bericht*, evenmin als het eerste, de toets van gezond verstand kon doorstaan. Dit zooveel gerugts gemaakt hebbend geval liep ten einde, met eene ernstige vermaning aan den Eerwaarden B l o m in de klassikale Vergadering van Leeuwarden, bij monde van haren Voorzitter, zoo men verzekert op bevel van het Collegie der Gedeputeerde Staten gedaan, ‘dat hij zich in het vervolg van zulk een onbetamelijke handelwijze, zoo weinig overeenkomstig met de leer van zijnen Goddelijken Meester, had te onthouden, of dat er tot zijn nadeel zou worden gedisponeerd.’

Erger gevolg had voor hem de twist, die ten jare 1763 over het beroepen van een Predikant te Leeuwarden ontstond. De opengevalle Leeraarsplaats, door het vertrek van P a u l u s R u t g e r s naar Utrecht, stond in Februarij 1763 vervuld te worden. De Regering van Leeuwarden liet op eene vriendelijke wijze onder de hand, aan de Leden des Kerkeraads weten, dat zij voor dit maal gaarne de verkiezing zoude zien vallen op eenen inboorling van Friesland, en die tevens tot de orde der Coccejanen behoorde. Voor het eerste deel van hun regtmatig verlangen pleitte eene landswet, welke, ofschoon in vergetelheid geraakt, evewel niet was afgeschaft en bij deze gelegenheid werd ingeroepen. Niets was ook billijker dan de vordering van het tweede deel hunner begeerte, van namelijk genoegen te geven aan zoodanige leden der gemeente van Leeuwarden, die de leerwijze van C o c c e j u s toegedaan waren en welker aantal niet gering was en zooveel te meer door dien er reeds vier Voetiaansche Predikanten onder de zes Leeuwarder Leeraars gevonden werden, allen vreemdelingen en van buiten de provincie beroepen. De Kerkeraad vond echter goed aan dit verzoek niet te voldoen en leverde een drietal ter goedkeuring in, waarop geene dan vreemdelingen

en Voetianen voorkwamen. Nadat dit drietal zes maanden lang onafgedaan was blijven liggen, besloot de kerkeraad eene bezending aan de Regering te doen, met last om, op eene bescheidene, vriendelijke, eerbiedige, maar tevens ernstige, nadrukkelijke en krachtige wijze, de Regering de onvoegzaamheid en het nadeel van het zoolangdurig ophouden der beroeping onder het oog te brengen, en afdoening van zaken te verzoeken. Ds. Blom aan het hoofd van deze Commissie geplaatst, gaf, zoo te dezer gelegenheid als bij hetgeen later over deze zaak voorviel, zoo vele bewijzen van geestelijken hoogmoed en gedroeg zich zoo ergerlijk en oproerig, dat hij ten laatste, door zijne eigen ambtsbroeders verlaten, door de Regering in eene geldboete werd verwezen, en door Gedeputeerde Staten voor 6 weken in zijne dienst geschorst.

Na dien tijd bleef hij nog zeventien jaren te Leeuwarden werkzaam en overleed aldaar den 28 September 1780. Hij was te dier zelfde stede, in 1751, gehuwd met A.C. van Kuffeler uit een deftig Friesch geslacht, en had bij haar drie zoons verwekt. Behalve de bovengenoemde twistschriften zien nog van hem het licht:

Het bevend Nederland door Aardschuddingen tot een heilig beeven voor Godt geroepen, *in een Redevoering over Matth. XXIV vs. 7 laatste lid en over Job IX vs.* 4-6, *op den laatsten Bedendag*, Amst. en Leeuw. 1756. 4°.

Zie *Vaderl. Hist. ter onmiddellijke vervolge op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 252-260; van Abkonde *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. V; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 586-600; *Nieuw Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters*, *ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Antony Blom]

BLOM (ANTONY) hield zich eene reeks van jaren in de kolonie Suriname op, waar hij zich vooral op den landbouw schijnt te hebben toegelegd, althans hij heeft de vrucht zijner ondervinding te dien opzigte te boek gesteld in een

Verhandeling over den Landbouw in de kolonie Suriname, *volgens eene negenjarige ondervinding zamengesteld door* Antony Blom, *in orde gebragt en met de noodige ophelderingen en bewijsreden voorzien* door Floris Visscher Heshuyzen enz. Haarlem 1786. 8°. hetwelk later herdrukt werd onder den titel van:

Verhandeling van den Landbouw in de colonie Suriname door Antony Blom, Amst. 1787. 8°.

Men wil dat Blom het eerste, na de gedane aanwijzingen van grove misslagen, niet voor het zijne heeft willen erkennen, hetwelk oorzaak was, dat deze tweede verbeterde uitgave in het licht verscheen. Het werk is zeer uitvoerig geschreven en levert overal bewijzen op van grondige kennis van den voor vijftig jaren gebruikelijke wijze van landbouwen in de Kolonie Suriname. Blom overleed te Parimaribo in het begin van 1808.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naaml. van Nederl. Boeken;* M.D. Teenstra, *de Negerslaven in de Kolonie Suriname*, bl. 319 en 320.

[Hendrik van Blomberg]

BLOMBERG (HENDRIK VAN), tijdens de onrustige tijden voor het jaar 1787 de zaak der Patriotten toegedaan, was een der Burger geconstitueerden, ‘om met de Heeren van den Krijgsraad of met eene Commissie uit denzelven, zoo veel mogelijk, gemeenschaplijk te overleggen en te beramen al hetgeen ter bevordering van de goede zaak des Vaderlands en inzonderheid van de goede burgerij dezer stad (Amsterdam), zou dienstig geoordeeld worden.’ Na de omwenteling van dat jaar werd hij echter, nevens Mr. Ernestus Ebeling, Jacobus d'Amour, Pieter Witmond en Jacob van Staphorst, ingedaagd, ‘over en ter zake dat dezelve zijn present geweest en mede geassisteerd hebben bij het inleveren op eene oproerige wijze van zeker Declaratoir, inhoudende de pretense Remotie van negen Heeren uit den Agtbaaren Raad dezer stad,’ alsmede ‘dat zij mede Autheuren en Aanvoerders geweest waren voor de Remotie van den wettigen Hoofd-Officier, voorgevallen den zesentwintigsten Junij MDCCLXXXVII’ welke indaging in September daaraan volgende, gevolgd werd van een vonnis, waarbij zij ‘ten eeuwigen dage uit den Lande van Holland en West-Friesland gebannen werden, onverminderd zoodanige andere straffen als men, indien zij ten eenigen tijde in handen der Justitie mogten geraken, zou oordeelen te behooren.’

Na de omwenteling van 1795 weder in het vaderland teruggekomen, werd hij vervolgens Kolonel-Kommandant, der gewapende burgermagt in het Departement van den Amstel, en bleef zulks tot de ontbinding van dat korps op het laatst van het jaar 1803. Een zijner zonen, insgelijks Hendrik van Blomberg geheeten, hielp als Luitenant te Straalsund den Pruissische Majoor von Schill bevechten en werd bij die gelegenheid gekwetst.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XVII. bl. 73, D. XXI. bl. 27 en 328, D. XLV. bl. 267; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 273.

[Pieter Blomevenna]

BLOMEVENNA (PIETER). Zie BLOEMEVENNE (PIETER).

[Johan Blomhert]

BLOMHERT (JOHAN), geboren te Zalt-Bommel in 1694, studeerde eerst te Utrecht, waar hij reeds op zijn twee-en-twinstigste jaar tot Meester in de vrije Kunsten en Doctor in de Wijsbegeerte bevorderd werd, vervolgens oefende hij zich te Leiden in de Godgeleerdheid, werd in het jaar 1718 beroepen tot Predikant te Haaften, van waar hij in het jaar 1737 naar Cuyk vertrok, en overleed aldaar, den 24sten December 1738, een zoon nalatende.

Hij was schrijver van:

De Geschiedenissen van het Vereenigde Nederlandt zedert haer eerste opkomst tot op deese onse dagen, *hoe 't zelve verlost*, *verhoogt en bewaert is door wonderen van Gods voorzienigheit onder 't Bestuur der Princen van Oranje en Nassau* enz. Utr. 1730. 8°. waarvan de tweede druk te Utr. in 1735. de vierde in 1744, de vijfde en de 6de in 1758, het licht zag; terwijl P. le Clercq en A. Rotterdam er in 1750 ieder een

vervolg op geleverd hebben. De groote aftrek van zes drukken binnen dertig jaren getuigt genoeg voor de deugdelijkheid van het werk.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, III, IV en V.; uit partikuliere berigten aangevuld.

[Jan Cock Blomhoff]

BLOMHOFF (JAN COCK). Zie COCK BLOMHOFF (JAN).

[Jaques of Jacob Blommaert]

BLOMMAERT (JAQUES of JACOB) of BLOEMAERT, geboortig van Oudenaarde, uit welke stad hij naar men wil, weleer gebannen was, streed in Maart 1567 op den dijk bij Austruweel, als Kapitein, onder Jakob van Marnix Heer van Tholouse, en was een der weinige die er het leven niet bij inschoten. Hij bood met Jacques van Megen in 1571 Willem van Oranje zijne dienst aan, om in Vlaanderen en de omstreken van Oudenaarde krijgsvolk te verzamelen en van de kloosters en abdijen, welke daar in die landen zeer rijk waren, daartoe de gelden te bekomen. De Prins schijnt hem, den 9den Junij 1571, commissie te hebben verleend, doch herriep ze bij eene latere van 26 Augustus des zelfden jaars, waarbij hij op nieuw 'betrouwende op die goede neersticheyt ende getrouwicheid deszelfs Jacobs Blommaert,' hem magt verleent om met de burgeren van Oudenaarde te handelen ter levering van die stad in de handen van Oranje; krijgsvolk te vergaderen, en van de stad zich meester te maken, met behoud van alle de vrijheden der inwoners, zonder hun eenigen hinder aan te doen, maar te beschermen, tegen allen overlast der Spanjaarden. Blommaert mogt evenwel niets beginnen, zonder bijzonderen last van Oranje's broeder Graaf Lodewijk van Nassau. Of Blommaert aan dezen last voldaan hebbe, blijkt niet, dan alleen dat hij eenig volk verzamelde, doch Oudenaarde niet won, maar met zijn volk in de bosschen rond zwierf tot het geheel en al verliep. Hij liet echter de zaak der vrijheid niet varen, maar bragt, nadat Vlissingen het Spaansche juk had afgeschud, ruim 200 man uit Antwerpen naar die stad en kreeg weldra het bevel in Arnemuiden, dat echter weder spoedig door de Spanjaarden onder d'Avila werd ingenomen, bij welke gelegenheid d'Avila wel 400 menschen sneuvelde, doch Blommaert zijn leven in Veere bergde. Kort daarna volvoerde hij zijne vroegere plannen en nam werkelijk, den 7den September 1572, Oudenaarde, door list, voor Oranje in, maar bedreef daar zooveel ongeregeldheden, dat hij der goede zaak meer na- dan voordeel deed, daar onderscheidene steden hare poorten voor den bevrijder gesloten hielden, als vrezende het geweld der woeste aanvoerders en soldaten. Na den Parijschen moord en het innemen van Bergen in Henegouwen kregen de zaken der vrijheid een nog treuriger aanzien. De bezettingen van onderscheidene steden in Vlaanderen verliepen op het hooren van Alva's aantogt; zoo ook die van Oudenaarde. Blommaert, de Grave en van Rijne vloden uit die stad, poogden zich te redden op eene landhoeve bij Ecclo, doch terwijl ze zich moedig verdedigden tegen de Spanjaarden, die hen op de hielen zaten en het huis

omsingelden, raakte het gebouw in brand en zij kwamen in de vlammen om.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 333, (241), B. VI. bl. 402, (299), 412, 301); Reyd, *Nederl. Oorl.*, bl. 12; 's Gravesande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijheid*, bl. 197 en 214; van Groningen, *Gesch. der Waterg.*, bl. 242; Swaluwe, *de daden der Zeeuwen gedurende den Opstand tegen Spauje*, bl. 24 en 40; Arend *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. I. bl. 218; Gachard, *corresp. de* Guillaume le Taciturne, T. III. p. 36 et suiv.

[Dirk Blommaert]

BLOMMAERT (DIRK). Zie BLOEMAERT (DIRK).

[Samuel Blommart]

BLOMMART (SAMUEL) werd, zich in dienst van de Oost-Indische Maatschappij op Java bevindende, den 19den Junij 1607, door het Opperhoofd van Bantam, met eene sloep met volk en ammunitie naar Soekadana, op Borneo, gezonden, ten einde er onze kooplieden, die er in groot gevaar verkeerden van door de inlanders vermoord te worden, af te halen. Aangezien zij voor zijne aankomst reeds van daar vertrokken waren, kwam hij al den 13den Julij van dat jaar te Bantam terug; doch reisde in het begin van 1609 weder naar Soekadana, om er als Opperhoofd de zaken der Oost-Indische Maatschappij waar te nemen. Ook had hij eenen brief van den Prins van Oranje, om dien aan den Koning van Borneo te overhandigen, en met deze, even als met den Koning van Bandjarmasing en de Koningin van Landak, een verbond aan te gaan. Hoe hij bij die beide Koningen slaagde, vinden wij niet geboekt maar de Koningin van Landak antwoordde, ‘dat haar land Landak en de rivier de Landak voor ieder openstond,’ om welke reden zij met ons in geen verbond wilde treden. Beter gelukte zijne pogingen bij den Koning van Sambas. Dezen in Julij van dat jaar een bezoek gevende, sloot hij met hem een verbond wegens den diamanthandel, waarbij den onzen uitsluitend dien handel op dat land werd toegestaan. Ook zond hij, gedurende zijn verblijf op Borneo, belangrijke berigten omtrent dit eiland over. In September 1710 kwam bij echter met het jagt de *Vliegende Draak* te Bantam terug en verzocht, ‘nadat hij nu eene fraaije partij diamanten bijeen verzameld had, zijn ontslag, alzoo de tijd gedurende welke hij gehouden was daar te blijven, verstreken was[1].’ Ofschoon het niet blijkt dat hem dit verzoek werd ingewilligd, vinden wij echter niets meer omtrent hem opgeteekend.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië*, D. III. bl. 244-246, Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 436.

[Jan van Blommendaal]

BLOMMENDAAL (JAN VAN), ook genoemd BLOEMENDAAL en BLUMENTHAL, een der eerste Teekenaars van het verbond der Edelen, was Raad van het Guliksche en Ambtman te Wassenberg en in het jaar 1558 gehuwd met Elizabeth van Gruithuizen. Zijn kleinzoon Hans Willem van Blommendaal was Luitenant

(1) Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië*, D. III. bl. bl. 245.

onder Brederode, en overleed den 13 Junij 1625, een andere kleinzoon van hem enb roeder van Hans Willem, Hans Hendrik van Blommendaal, getrouwd met Eleonora Melling, was Drost van Vianen, en in 1620, in naam van Brederode, tegenwoordig bij de begrafenis van Graaf Willem Lodewijk van Nassau.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 239.

[Nikolaas Blommert]

BLOMMERT (NIKOLAAS) schijnt in de zestiende eeuw een scheepsbouwmeeeter te Breda te zijn geweest; althans toen Adriaen d'Estournel, Heer van St. Remy, Gouverneur van Breda, in 1570 eenen aanslag smeedde om de Klundert bij verrassing in te nemen, rustte hij te dien einde, onder het beleid van Blommert, eenige schepen uit. Deze stonden op stapel, en werden gebouwd op het Nonnenveld, binnen gezegden stad, doch waren zoo groot gemaakt, dat zij niet onder de Ginneken-brug door konden, waarom die togt achter bleef en men daarom spottender wijze zong:

> Hebt dy niet op de Klundert geweest
> Mette Bredasche Vlote,
> Ic hebber geweest, ic en com er niet meer,
> Ic werd bynaa doorschoten.

Zie van Goor, *Beschrijving van Breda*, bl. 143.

[Pieter Blommevenne]

BLOMMEVENNE (PIETER). Zie BLOEMEVENNE (PIETER).

[Michiel le Blon]

BLON (MICHIEL LE), in 1590 te Frankfort aan den Main geboren, was een goudsmid en plaatsnijder, die reeds in vroege leeftijd te Amsterdam kwam, waar hij het overige zijns levens doorbragt en in 1656 stierf. Onderscheidene kleine prenten, zeer net door hem bewerkt, en sieraden, wapenschilden enz. voorstellende, getuigen van zijne bekwaamheid.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Schild. en Sohilder*.

[J. le Blon]

BLON (J. LE) leefde in het midden der zeventiende eeuw en was een groot vriend van Catharina Lescaije ook komen in *de Lauwerstrijt* tusschen deze en Cornelia van der Veer, te Amsterdam in 1665 uitgegeven, onderscheidene verzen van hem voor, in welke het niet aan geest en zoetvloeijendheid mangelt.

Zie *Nieuw Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Valentijn Jan Blondeel]

BLONDEEL (VALENTIJN JAN) werd, na te Utrecht zich in de regten te hebben geoefend, in April 1745 tot Meester in die wetenschap bevorderd. Door den Utrechtschen Boekverkooper H e r m a n u s B e s s e l i n g verzocht zijnde, om het eerste blad van *de Beschrijving der stad Utrecht* van eenen hem onbekenden en reeds overleden schrijver na te zien, vond hij daarin zoo

vele feilen, dat hij besloot het geheele werk na te zien en daar, waar hij zulks noodig oordeelde, te veranderen en om te werken, waarna hij het in het licht zond, onder den titel:

Beschrijving der stad Utrecht, *behelzende derzelver Ophomst*, *en voornaamste Lotgevallen*, *Mitsgaders de opvolging der Bisschoppen tot het einde der twaalfde Eeuw. Benevens eene Verhandeling over de vijf Collegiale kerken*, *voornamelijk die van S. Martin en S. Salovator. Uitgegeven door* Mr. V a l e n t i j n J a n B l o n d e e l , Utr. 1757. 8°. met pl.

Zie de voorrede van dat werk, bl. XI-L; v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamr. van Nederd. Boeken*.

[David Blondel]

BLONDEL (DAVID), geboren in het jaar 1591 te Chalons in Champagne, openbaarde reeds vroeg eenen gunstigen aanleg en eene zucht om zich op de Godgeleerde wetenschappen, vooral op de kerkelijke geschiedenis, toe te leggen. Na volbragte studie, werd hij in 1614 Predikant te Houdon nabij Parijs. Eenige jaren later, in 1626, droegen de vertegenwoordigers der Fransche Protestantsche kerken hem op om het werk van den Kardinaal C é s a r B a r o n i u s , waar dit noodig was te wederleggen. Tevens schonken zij aan B l o n d e l den titel van honnorair Hoogleeraar, met vrijheid om zich te vestigen, waar hij wilde. Hij werd in 1631 tot Hoogleeraar te Saumur beroepen; dit beroep had echter geen voortgang. Na de dood van G e r a r d u s J o h a n n e s V o s s i n s werd hij in 1650, Hoogleeraar aan het Athenaeum te Amsterdam, welk ambt hij den 7den Maart van dat jaar aanvaardde met eene opwekking tot het beoefenen der gewijde geschiedenis. Zijn verblijf in Amsterdam was niet aangenaam voor hem, noch nuttig voor het Athenaeum. Met moeite toch werd hij tot het houden zijner openbare lessen gebragt en in 1652 werd hij geheel blind, in welken staat hij slechts weinig jaren geleefd heeft, zijnde op den 6den of den 9den April 1655 overleden.

Hij was een zeer geleerd man, die onderscheidene werken tot verdediging der Hervormden in Frankrijk geschreven heeft. Ook had hij een wonderbaarlijk geheugen, en wist al wat hij in oude en nieuwe schrijvers gelezen had, met eene onbegrijpelijke vaardigheid en naauwkeurigheid te pas te brengen. Als een bewijs van zijn sterk geheugen voert men aan, dat hij, reeds blind zijnde, zijne *Genealogiae Franciae plenior assertio contra Johannem Jacobum Chifletium*, welke in 1655 te Amsterdam, in twee deelen, in fol., het licht zag, uit het hoofd aan een ander heeft in de pen gegeven.

B l o n d e l had eene zonderlinge wijze van studeren, hij legde zich op zijne buik op den grond en plaatste rondom zich de boeken, welke hij tot het onderhanden zijnde werk noodig had.

Men verhaalt ook dat hij van den President J e a n J a c q u e s d e M e s m e s , die zeer verkleefd was aan den Roomschen godsdienst, een jaargeld van 1200 livres trok, om tegen de heerschappij

van den Paus te schrijven; terwijl een Raadsheer van het Parlement te Parijs hem ten zelfden einde jaarlijks 600 livres schonk, en dat hij om aan die beide heeren voldoening te geven, het lijvige boekdeel schreef: *de la Primauté du Pape*, Geneve 1641. fol. hetwelk tot antwoord verstrekte op het werk dat de Kardinaal J a c q u e s D u r y D u p e r r o n tegen J a k o b I, Koning van Engeland, had geschreven.

Behalve de hier boven reeds aangehaalde werken schreef B l o n d e l, onder anderen nog:

Declaration de la vérité des Eglises Reformées de France, Parijs 1619.

Pseudo-Isidorus, Genv. 1628. 4°.

Des sibylles célèbres 4°.

Apologia pro sententia Hieronymi de Episcopis et Presbyteris, Amst. 1646. 4°.

Turrianus vapulans.

De jure plebis in regimine Ecolesiastico.

De formulae regnante Christo in monumentis usu, Amst. 1646. 4°. zijnde eene zeer belangrijke verhandeling over de magt der Koningen.

Familier éclaircissement de la question si une femme a été assise sur le siége Papal de Rome entre L e o n IV et B e n o i t III welk boek, waarin betoogd wordt dat de Historie van de Pausin J o h a n n a een louter verdichtsel is, in 1647 werd uitgegeven zonder voorkennis van den schrijver, die er echter twee jaren later eene *seconde édition*, *plus correcte que la prémière*, van bezorgde, en in 1657 het oorspronkelijke Latijnsche: *Johanna Papissa sive famosae quaestionis an foemina ulla inter* L e o n e m IV et B e n e d i c t u m III *media sederit*, ἀνάκρισις, met het uitgeven van welk werk hij merkelijken aanstoot gaf aan eenige Hervormden.

Considérations politiques et religieuses etc., Amst. 1652, welk werk vele in Holland mishaagde, omdat er het Parlement van Engeland en de Parlementsgezinden, zoo mede hun gedrag omtrent Koning K a r e l I, al te sterk in veroordeeld werd.

A m a n d i F l a v i a n i *Commonitorium adversus* I n n o c e n t i i X *bullam in tractatum Monasteriensem*, Elientheropolis (Amsterdam) 1657. 4°.

Zie A i t z e m a, *Saken van Staet en Oorlog*, D. III. bl. 1112; B r a n d t, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 287 en 662; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u e r i u s v a n N i d e k, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* W a g e n a a r, *Beschr. van Amsterdam*, St. III. bl. 230; S a x e, *Onom. Liter.*, P. IV. pag. 341, 342 et 595; K o k, *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* d'O r v i l l e et v a n L e n n e p, *Illustr. Amstel. Athen. Memor.*, pag. 49-51, 147-149; *Biogr. Univers.;* G l a s i u s, *Godgel. Nederl.*

[Jekoen Blonkebijle]

BLONKEBIJLE (JEKOEN), een Scheepstimmerman, omtrent 1680 te Vlissingen geboren, daar hij ook tot aan zijn dood toe, zijn

handwerk heeft uitgeoefend, was geen onkundig man, ook besteedde hij den tijd, die hem zijne bezigheden toelieten, zeer vlijtig met lezen. Men heeft van dien werkman een boekje, dat vrij wel geschreven is, en waarin het niet ontbreekt aan hartige spreekwijzen, van 's mans kostwinning ontleend; het voert tot titel:

Aanmerkingen bij maniere van wederlegginge op het selvstandig of niet selvstandig bestaan des Satans van A. Uutterschout, *waarin des autheurs dwalingen*, *gehaald uit J. Adolphs*, *en andere Dwaalgeesten ontdekt en wederlegt*, *en het gevoelen der Gereformeerde Kerke verdedigd wordt*. Vliss. 1715. 8°.

Niet onaardig is de taal, die hij in zijne voorreden nopens dit zijn schrift voert: ‘Terwijlen dat de Leeraren met geleerde Predikatiën hun pligt doen, sal ik ook met mijn Bijl toehakken; is het soo glad niet of het geschaaft was, ik sal evenwel de linie en voorschrift, bij den Oppermeester gesteld, tragten te houden, sonder dat van lompers en vreemdelingen te volgen, en onder Gods zegen, de knoesten en quasten die ik buiten dese linien vinde, soo lang hakken en kerven, dat er de spaanders van vliegen sullen.’

B l o n k e b y l e heeft nog opgesteld een *Tractaatje over Jac. I vers* 13-15, hetwelk door hem met eene opdragt aan den Burgemeester P i e t e r B o d d a e r t schriftelijk overgegeven, doch ongedrukt gebleven is.

Zie d e l a R u e, *Geletterd Zeeland*, bl. 198 en 197; K o k, *Vaderl. Woordenb.*,; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb*.

[Filips de Bloote]

BLOOTE (FILIPS DE), zoon van H u g o d e B l o o t e, was handdadig aan den moord begaan aan A l e i d v a n P o e l g e e s t in den nacht tusschen 21 en 22 September 1390, en moest deswege in 1413 in het openbaar eenen voetval doen, om zich naar 's Lands gebruik met de magen van Jonkvrouw A l e i d te verzoenen.

Zie *Het Oude Goutsche Chronycxken* bl. 119; W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 322 en 323; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb*. D. III. bl. 178.

[Hugo de Bloote]

BLOOTE (HUGO DE), of zoo als hij meestal genoemd werd, HUGO BLOTIUS, vermoedelijk een afstammeling van den voorgaande, een Delvenaar van geboorte, was Opziener van de vermaarde Keizerlijke Bibliotheek te Weenen, onder de regeringen van M a x i m i l i a a n en R u d o l f II, welk beroep hij tot zijnen dood toe, die voorviel in 1608, heeft waargenomen. Men vindt van hem getuigd, dat hij een welsprekend Redenaar was, vrolijk van geest, en met een uitnemend verstand begaafd.

De volgende Latijnsche redevoeringen zijn van hem in druk:

Oratio in duorum Juvenum Adrianii Frisii Tigurini et Laurenti Eisteri, *Patricii Viennensis*, *homicidas*.

Oratio paraenetica Lovanii habita ad juventutem, *an*

recte parentes liberos suos Lovanium moribus studiisque informandos mittant?
Oratiunculae de Elephante nuper in has regiones invecto et de Horologiis Lovaniensibus. Antv. 1564. 4°.

Zie Boxhorn, *Tonn. van Holl.*, bl. 160; Bleyswyck, *Bes. van Delft*, bl. 771; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 276 en 277; *Beschr. van Delft*, in fol. bl. 662; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 607; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 177 en 178.

[Abraham Blooteling]

BLOOTELING (ABRAHAM) of BLOYELING, eene zwarte kunstgraveur, doch die ook onderscheidene zeer fraaije werken met de etsnaald en het graveerijzer vervaardigd heeft, was geboren te Amsterdam in 1634, waar hij in de school van Visscher onderwezen werd. Bij den inval der Franschen in Holland, in 1672, begaf hij zich naar Engeland, waar hij eenige prenten naar beroemde schilderijen uitgaf, welke veel goedkeuring ten deel vielen. Men vindt aangeteekend, dat hij voor de door hem vervaardigde afbeelding van den Hertog van Norfolk eene gratificatie van 600 gulden ontving. Na den vrede in Holland teruggekeerd, bragt hij onderscheidene aanzienlijke schilderijen en teekeningen van voorname meesters in het koper: als van Pieter Paulus Rubbens, Anthonij van Dijck, Frans van Mieris, Bartholomeus van der Helst, Filip Wouwerman en Salomon Ruisdaal, waaronder geëtste prenten van het Joden kerkhof en gezichten op de Poorten en oude vestmuren van Amsterdam naar den laatstgenoemden bijzonder uitmunten en van de liefhebbers gezocht worden. Ook bragt hij de cameën of kostbare steenen van Leonard Augustini in prent, een werk dat in 1685 te Amsterdam in het licht kwam.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schild.*, D. I. bl. 238; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. bl. 121; Immerzeel, *Levens en Werken der Schild. en Schilder.; Biogr. Univ.*, Tom. II. p. 343 et 344.

[Hugo Blotius]

BLOTIUS (HUGO). Zie BLOOTE (HUGO).

[Petrus Bloxius]

BLOXIUS (PETRUS). Zie BLOCCIUS (PETRUS).

[Bloys van Treslong]

BLOYS VAN TRESLONG. Zie BLOIS VAN TRESLONG.

[Johannes Erasmus Blum]

BLUM (JOHANNES ERASMUS), geboren te Darmstad, werd in de zeventiende eeuw Hoogduitsch Predikant bij de Evangelisch Lnthersche Gemeente te Amsterdam.
Hij heeft in het licht gezonden:

Amabilia Jehovae Exercituum Tabernacula. das ist, *Labliche Wohnungen des Hern Zebaoth. oder Euangelische Einweitungs-Predigt*, enz. Amst. 1671. 4°.

Twaalf Boet-bazuinen des Ouden en Nieuwen Testaments, *met haar krachtig Geluyt*, *Tegen-geluyt. En* XII *Aandachtige Boetgebeden*, *Alsmede zeven Hert-wekkers of Hert raakende Boet-drijvers*. Amst. 1674. tweede druk 1736.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdragen tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk in Nederl.*, St. VII. bl. 14-20.

[Jan van Blumenthal]

BLUMENTHAL (JAN VAN). Zie BLOMMENDAAL (JAN VAN).

[Abraham Blussé]

BLUSSÉ (ABRAHAM), geboren te Dordrecht den 16den Februarij 1726, heeft den grond gelegd van eenen alom bekend geworden Boekhandel, welke thans tot in het vierde geslacht in zijne vaderstad bloeit. Niet enkel zijn de reeds bestaande boeken het voorwerp geweest van dezen handel, maar hij heeft vele nieuwe daarbij gevoegd, hoewel hij er zich niet zoo zeer op toelegde om vele, als wel om nuttige Boeken in de wereld te zenden. Menig wel uitgevoerd en nuttig drukwerk heeft, met 's Mans naam, dien zijner vaderstad door heel het Land en verder doen noemen. Zoodanig zijn geachte Spraakkunsten en Woordenboeken van de voornaamste levende talen, behalve andere werken. Onder de laatste munten uit, in het Fransch eene met goedkeuring van den Graaf de Buffon door Nederlandsche Geleerden bezorgde en verrijkte uitgaaf zijner *Histoire Naturelle* 38 deelen in 4°. en in het Nederduitsch, de oorspronkelijke *Beschrijving van Handwerken*, tot vier en twintig verhandelingen aangegroeid en altijd voor de bijkomst van nieuwe openstaande. Men mag er bij noemen de geschriften der Dordsche Kerkleeraars Jacob Hendrik van den Doorslag, Paulus Bosveld en Ewaldus Kist. Maar niet alleen was Blussé Boekhandelaar, hij was ook Dichter. Onderzoeklievend, opmerkzaam bij veel gelegenheid van waarnemen en gemakkelijk zich uitdrukkende, inzonderheid in verzen, zelfs onvoorbereid, liet hij zich menigwerf op verzoek of uit eigen beweging, in maat en rijm hooren, dan ernstig, dan vrolijk, altijd leerzaam en waardiglijk. Het genot hiervan bepaalde zich niet tot zijne nabestaanden, vrienden en stadgenooten, hij dichtte ook voor het algemeen, en dan stelde hij zijn werk op de gewone wijze verkrijgbaar voor ieder, terwijl hij van zijne menigvuldige gelegenheidsverzen wel vele ter perse leide, maar alleen om in kleiner of grooter kring van belangstellenden als geschenken te worden uitgedeeld. Hierdoor zal er moeijelijk eene eenigzins talrijke verzameling dezer gedrukte stukken gevonden worden. Eenige Bruiloftsverzen, in den vorm van *Herdersen Veldzangen*, heeft de Dichter door dezen algemeenen titel zaamverbonden, en de bladzijden daarvan laten doorloopen. Andere dergelijke Feestgedichten volgen eveneens op elkander, onder het opschrift *Huwelijkszangen*.

Zoo is er ook eene reeks van *Zinnebeelden* en andere van *Mengeldichten*. Fraaije vignetten van den Dordschen teekenaar Dirk Kuipers versieren onderscheidene dier vriendenverzen. In openbaren druk zijn door den Dichter uitgegeven:

Zes gedichten in de *Proeve van Zedepoëzij* van het Dordsche gezelschap van Dichters, *Concordia et labora*. 1755.

Veezorg. Herdersklagt over de Runderpest, zijnde een der zes voormelde stukken, maar afzonderlijk uitgegeven, gr. 8°. 1755.

De Opstanding en het Laatste Oordeel, *naar Daniel*, in het 2e deel der *Poetische Mengelstoffen* van het Haagsche Dichtgenootschap *Kunstliefde spaart geen vlijt*. gr. 8°. 1774.

De beste opvoeding der Jeugd ten nutte van het Gemeenebest, *en bespiegelingen bij een Onweder*. gr. 8°. 1776.

Eerspoor aan de Nederlanders ter verdediging van hunne Vrijheid en Zeevaardeije. gr. 8°. 1781, ook te vinden in de *Lauwerbladen voor de zonen der vrijheid*, D. I. bl. 43-51.

Tafereel van Vaderlandsliefde en Menschenmin, voorkomende in de gezegde *Lauwerbladen*, D. I. bl. 67-86.

Dordrechts Burgerij aan haare Regeerders, mede voorkomende in de *Lauwerbladen*, D. II. bl. 69-90.

Iets Dichtmatigs. (Bundel Godgeleerde bespiegelingen). gr. 8°. 1784.

Jubelzang van het Dordsche Genootschap: Lust tot zingen. gr. 8°. 1797.

Drie Godsdienstige verhandelingen en Gedichten. Dordr. 1800. gr. 8°.

Proeve van Gereformeerde Kerkgezangen, *aan het genoemd gezelschap toegewijd* gr. 8°. 1804. 2 stukjes.

Mozes Zegelied, voor het zelfde Zanggezelschap. gr. 8°. 1806.

Blussé die meest onderwerpen van godsdienstigen en ernstigen inhoud bezong, wist die met waardigheid te behandelen, doch kon zijne snaren evenwel ook op eenen stouten, forschen toon spannen. Hij overleed den 4den Februarij 1808, bij zijne echtgenoote, Cornelia Fallaré, een zoon, Pieter Blussé, die hem in den Boekhandel opvolgde, en eene dochter nalatende.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters;* de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 189, 339 noot 3, welk laatste werk wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Abraham Blusse de Jonge]

BLUSSE (ABRAHAM) DE JONGE, kleinzoon van den voorgaande en zoon van Pieter Blussé van Oud-Alblas, en van Sophia Arnolda Christina Vermeer, geboren te Dordrecht, den 8sten October 1772 had zijn geletterde opvoeding vooral aan de zorg van zijnen grootvader, den in het vorige artikel vermelden Abraham Blussé, te danken. Deze had vroeg eenen goeden aanleg in hem opgemerkt en hem bestemd tot het predikambt bij de Hervormde Waalsche Kerk, waartoe deze familie behoorde, als afstammelingen van om het Edict van Nantes uit Frankrijk uitgewekenen. Nadat hij te Dordrecht op de Latijnsche scholen tot de Akademische studiën was voorbereid, bezocht hij op zestienjarige leeftijd de Hoogeschool te Leiden en zette daar de studiën voort in de oude talen, de Geschiedenis en de Wijsbegeerte, in welke toen David Ruhnkenius, Johannes Luzac, Hendrik Albert Schultens, Adriaan Kluit, Frederik Willem Pestel en Dionysius van de Wijnpersse dier Hoogeschool tot sieraad waren. Daar hij eene grondige voorbereiding had ontvangen en veel ijver bezat, zag men hem in alle deze vakken zeer werkzaam, zoodat het onzeker was welke hij met meer voorliefde beoefende; zelfs

de lessen van P e s t e l over het Natuurregt, die anders door toetoekomstige Godgeleerden niet plagten gehouden te worden, sloeg hij zelden over, en nog in latere jaren sprak hij daarvan met veel erkentelijkheid. Het meest sloot hij zich evenwel aan L u z a c en S c h u l t e n s aan. De vorderingen, die hij onder de leiding van deze mannen gemaakt heeft, zal men hieruit eenigermate kunnen beoordeelen, dat hij een van de drie jonge Letterkundigen was, die in het jaar 1792 openlijk een Critisch Philologisch Specimen van L u z a c verdedigden; de beide anderen waren J a n t e n B r i n k en J o h a n n e s J a c o b u s S c h u l t e n s. Het door B l u s s é verdedigde Speeimen bevatte: *Aanmerkingen op de Hippolytus van Euripides*(1). Het strekt wel tot bewijs van zijne gelukkige beoefening der Oude Letteren tot zulk een drietal behoord te hebben en door eenen L u z a c het eerst tot dit akademisch strijdperk geroepen te zijn. Daarbij mag in het oog gehouden worden, dat in elk der drie verdedigde specimina zoo vele plaatsen van oude Schrijvers en zoo vele onderwerpen der oudheid behandeld worden, dat bij, die deze verhandelingen goed verstaan, ik wil niet eens zeggen in verstaanbaar Latijn verdedigen kan, in onze tijd mogelijk met lof een Doctoraal examen (toen in de letteren niet gebruikelijk) zou kunnen afleggen. B l u s s é werd dan ook, bij eene vacature in de Oostersche talen aan een onzer Vaderlandsche Athanaeums, op voorstel van S c h u l t e n s op het drietal geplaatst.

Na volbragte studiën keerde hij in het jaar 1795 naar de ouderlijke woning terug, en nam, nadat zijn vader op zijn verzoek de *Dordsche Courant* had aangekocht, de Redactie van dit dagblad op zich. Inmiddels bleef hij, om zijn grootvader, die deze verandering van loopbaan noode zag, genoegen te geven, op de rol der Waalsche Proponenten, hetgeen de verpligting medebragt om soms eene predikbeurt waar te nemen. Zulk eene riep hem eens naar Leiden, en dit werd de aanleiding dat hij sedert voor goed de Theologische loopbaan met eene andere verwisselde; hij nam toen namelijk de Redactie van de Fransche Leidsche Courant, tot nu toe door den Hoogleeraar L u z a c, onder den titel van: *Nouvelles extraordinaires de divers endroits*, geredigeerd, op zich; zoodat dit blad van toen af den naam ontving van, *Nouvelles politiques publiées á Leyde*, *par* A. B l u s s é. Nu vestigde hij zich voor goed te Leiden en hield zich tot in 1804 bezig met het schrijven van dit vrijzinnig en waarheidlievend blad, hetwelk, niet langer bestand tegen den overheerschenden invloed van N a p o l e o n, op aandrang van den Franschen Ambassadeur, door het Staatsbewind der Bataafsche Republiek, den 5den October van genoemd jaar, in de uitgave geschorst werd. Maar nu werd door de eigenaren (waaronder B l u s s é behoorde) gezorgd, dat weldra onder anderen titel en redactie eene soortgelijke Fransche Courant in het licht kwam, waarvan B l u s s é het wetenschappelijk gedeelte der

(1) *Observationes in Euripidis maxime Hippolytum*.

redactie kon blijven waarnemen, en zoo verscheen den 23sten October 1804 het *Journal politique publiée à Leide* par J.C. T e x i e r W e s t m u l l e r, welke laatstgenoemde echter bijna uitsluitend met het materiële des werks belast was. In het jaar 1807 werd dit blad door Koning L o d e w i j k aangekocht, en sedert heeft B l u s s é er geen deel meer aangenomen.

Toen in 1815 de Departementale Commissiën van Onderwijs ontbonden en de Provinciale ingesteld werden, werd B l u s s é benoemd tot Schoolopziener van het Tweede Schooldistrict in Zuid-Holland en tevens tot Secretaris bij de Provinciale Commissie van Onderwijs in die Provincie. Deze laatste betrekking heeft hij dertig, de eerste ruim vijf en dertig jaren d.i. tot aan zijn dood toe, waargenomen.

In den winter van het jaar 1844 werd hij door eene catarrhale ongesteldheid aangetast, die, hoewel door de hulp van zijnen veeljarigen vriend Dr. G o d l i e b S a l o m o n opgeheven, echter ten gevolge had, dat hij zich door zijne aanverwanten liet bewegen, om zoowel het Secretariaat bij de Provinciale Schoolcommissie als het Schoolopzienerschap neder te leggen. Hij verzocht zijn ontslag, voorgevende zijne vergevorderde twee-en-zeventigjarige leeftijd. Maar de Regering betuigde er zooveel prijs op te stellen dat hij beide betrekkingen bleef waarnemen, dat zij hem enkel en zulks nog noode van het Secretarisschap der Provinciale Schoolcommissie ontslaan wilde, maar hem liet uitnoodigen het Schoolopzienerschap te blijven bekleeden. In het bezit zijner vorige gezondheid teruggekeerd en bezield met lust om de Maatschappij zoo lang mogelijk nuttig te zijn, liet hij zich door dien aandrang bewegen, om in gemelde betrekking werkzaam te blijven. In het jaar 1841 was hem de onderscheiding te beurt gevallen van benoemd te worden tot Ridder van de Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Dat hij tot den kring van Leidens geletterden behoord heeft, ofschoon zelf weinig letterkundigs uitgegeven hebbende, zal geene opzettelijke aanwijzing behoeven. Gedurende zijn meer dan 50 jarig burgerschap van Leiden was hij met vele geleerden aldaar in vriendschappelijke betrekking, en bevond zich ook gaarne in de gezellige kringen van wetenschappelijk beschaafden, waarin het leven in eene Akademiestad soms hooger gestemd en aan den geest nieuwe veerkracht bijgezet wordt.

Slechts eens trad hij in eene geleerde maatschappij als spreker op, namelijk in eene openbare vergadering van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, op den 3den Maart 1815, eenigen tijd nadat deze hem het lidmaatschap had aangeboden. Hij was daartoe uitdrukkelijk uitgenoodigd, en wilde, door opvolging daarvan, toonen de hem bewezen onderscheiding op prijs te stellen. Zijne redevoering bevatte eene *beschouwing van den vorm en den inhoud van Cicero's Laelius*, *over de vriendschap*, later in het IIIde deel der *Mmemosyne* van de Heeren T y d e m a n en v a n K a m p e n opgenomen. Ook daarin straalde eenigermate zijne paedagogische rigting door, daar hij betuigde tot die stof vooral geleid

te zijn door de overweging, dat hare behandeling Akademische jongelingen (die zulke vergaderingen veel plagten bij te wonen) zou kunnen opwekken tot gezamelijke beoefening der oude en der Vaderlandsche letteren.

Overigens heeft hij zich als geletterde niet door het uitgeven van geschriften trachten te onderscheiden. Zijne levensrigting was door den loop der omstandigheden steeds meer en meer van practischen aard geworden; hij werd meer tot toepassing der wetenschap op het leven, dan tot toewijding des levens aan de wetenschap gedrongen, en de alledaagsche eerzucht van schrijver te heeten was hem vreemd. Intusschen heeft hij niet zelden anderen in stilte vriendschappelijk bijgestaan bij het nazien hunner geschriften of is door het geven van adviezen bevorderlijk geweest tot het uitgeven daarvan.

De eenige werken onder zijnen naam uitgegeven zijn:

Wetten en decreten, *betreffende het openbaar onderwijs*, *met den Franschen tekst*, 1812. gr. 8°.

Het Fransch en Hollandsch en Hollandsch en Fransch Woordenboek van P. Marin, *geheel omgewerkt*, Dord. 1815. 2 dn. 8°. waarvan in 1828 een tweede druk verscheen.

Dat iemand van zulke practische rigting en tevens van een onafhankelijk bestaan niet zelden geroepen werd tot plaatselijke lastposten en commissien, behoeft naauwelijks gezegd te worden. Hij had ten deze veel voor zijne medeburgers over, tijd, ijver en stoffelijke opofferingen. Zoo was hij 25 jaren commissaris der Spaarbank, waarvan hij in 1817 mede-oprigter en ontwerper van het reglement was geweest, en ontving reeds in 1832 eene zilveren medailje voor het belangeloos waarnemen, gedurende den tijd van vijf-en-twintig jaren, van het Thesaurierschap van het Departement Leiden der Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij. Bij instellingen die de algemeene en bijzondere weldadigheid of de bevordering van Vaderlandsche en plaatselijke nijverheid betroffen, was hij nooit de laatste, maar ondersteunde die met woord en daad. Te midden van eene werkzaamheid, die tot deze laatste betrekking had, vond hij de noodlottige aanleiding tot zijnen dood, die hem, na eene korte ongesteldheid van naauwelijks twee dagen, op den 3den December 1850, getroffen heeft. Bijna tot aan de laatste levensoogenbikken behield hij zijne helderheid van geest, en zijn uiteinde was zacht, als de afspiegeling van een leven hetwelk een voorbeeld van kalmte en gelijkmatigheid was geweest.

Indien er een doorloopende trek van zijn karakter moest aangewezen worden, het zou deze gelijkmatigheid zijn, die hem van der jeugd af tot in hoogen ouderdom is bijgebleven, eene gelijkmatigheid minder uit het temparement ontstaan, dan door oefening verworven, want van aard was hij veeleer sanguinisch, zigtbaar in de levendigheid zijner opvatting en in de voortvarendheid van zijn handelen. Die gelijkmatigheid vertoonde zich niet slechts in zijn humeur, maar vooral in eene groote naauwkeurigheid van spreken en

handelen. Daartoe was hem zijn getrouw geheugen bijzonder hulpzaam, ten gevolge waarvan men, hem om eenige inlichting vragende, niet zelden zoo omstandig onderrigt werd, als ware het vooraf schriftelijk voorbereid en daar hij zich geene opsmukking veroorloofde, konden zijne mededeelingen als authentiek beschouwd worden. Werd hij om raad gevraagd, dan onderscheidde zich die door eene bedachtzaamheid, gelijk zij eigen pleegt te zijn aan eenen helderen en wikkenden geest, terwijl zelden iets door overhaasting voorbijgezien of door bekrompenheid achtergehouden werd. Zulk een bestaan had ook op zijn uitwendig voorkomen den stempel van gelijkmatigen eenvoud gedrukt; eenvoud in handelen, in gewaad, in levenswijs. Weinige behoeften voor zich zelven hebbende, beminde hij de weelde niet, ten einde jegens anderen milddadiger te kunnen zijn, en zoo min mogelijk bediening behoevende, was bij gedienstig en hulpbetoonend, vooral jegens den behoeftigen evenmensch. Gunstig te oordeelen over anderen, het kwade moeijelijk te gelooven, niet te verspreiden, veel te vergoelijken, was hem in bijzondere mate eigen; daarentegen stelde hij bewijzen van genegenheid, ook de geringsten, van hen met wie hij verkeerde, op hoogen prijs, en zulke zijn hem ook niet zelden ten deel gevallen. Den 8 Julij 1799 in het huwelijk getreden met Johanna Petronella Maizonnet, liet Blussé bij haar twee kinderen achter, eene zoon Pieter Lodewijk Frans Blussé, Advokaat te 's Gravenhage en eene dochter Louise Sophie Blussé, sedert lang weduwe van den Leidschen Hoogleeraar Caspar Johannes Christiaan Reuvens.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1832. D. II. bl. 226 en 227; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken*, bl. 69 en 732; *Handel. der jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. van Nederl. Letterk.; Levensber*. bl. 17-30, welke laatste ons hier tot gids verstrekt heeft.

[Willem van Blyenberg Laurensz.]

BLYENBERG LAURENSZ. (WILLEM VAN), geboren te Dordrecht in de eerste helft der zeventiende eeuw, werd in 1674, 1675, 1676 en 1677 tot een der Goede luiden van achten in zijne geboortestad gekozen. In 1673 was hij Veertig, in 1676 nog Oudemannen-en-vrouwen-meester en Vader der broodzusters, en is mede Thesaurier der stad Dordrecht geweest. Hij zond in het licht:

De kennisse Gods, Leid. 1671. Amst. 1700.

De waarheit van den Christelijken Godsdienst, Leid. 1674. 4°.

Over de wezentlijkheid Godts in wederlegging van de zedekunst van B. Spïnoza, Dord. 1682. 4°.

Bovendien schreef hij met Willem Deurhoff:

Over de werkingen der Geesten, Amst. 1718. 4°.

Hij beoefende mede de Nederduitsche dichtkunst, doch zijne verzen zijn niet in eenen bundel bijeenverzameld, maar men treft die in het *Belgium Gloriosum* van Lydius en voor de werken zijner tijdgenooten aan. Ook schijnt hij de hand gehad te hebben aan het dramatisch dichtstuk, *Dierijk en Dorothé of de Verlossing van Dordrecht* van Samuel van Hoogstraten.

Zie S. van Hoogstraten, *Dieryk en Dorothé*, uitgegeven door Mr. P.S. Schull, bl. 68; *Kerkel. Dordr.*, II. 197; *Nieuw Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Soeteman van Blyenburg]

BLYENBURG (SOETEMAN VAN), Schildknaap, zoon van Diederick van Blyenburg, woonde, met eene aanzienlijke waardigheid, den grooten slag bij, welke in 1304 tusschen Joan II Graaf van Henegouwen en Holland en Wijt van Dampière Graaf van Vlaanderen geleverd werd. Hij gedroeg zich bij die gelegenheid zoo dapper dat de Graaf van Holland besloot hem tot Ridder te slaan, maar 3 of 4 dagen voor de daartoe bepaalde tijd, kwam hij plotseling te overlijden, nalatende uit zijne huisvrouw Bertha van Moerdrecht, uit den huize van Kralingen: Cornelis van Blyenburg, die volgt en Adriaan van Blyenburg, schildknaap van den jongen Graaf Willem III.

Zijn wapen, hetwelk ook door zijne nakomelingen gevoerd is, bestond uit een gedeeld schild van keel en zilver, met twee rozen van zilver op het bovenstuk en eene halve ster met drie punten van keel op het onderstuk. Tot helmteeken een St. Michiel van zilver en ter wederzijden vastgehouden door twee vliegende arenden van goud, hebbende tot zinspreuk: *Laetus Laeta spero* (d.i. *Vrolijk hoop ik op het blijde*).

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 990, van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 871; en vooral G.D. Schotel, *Theodori Ryckii*, *Joh. Georgii Graevii*, *Nicolai Heinsii ad Adrianum Blyenburgum et Adriani Blyenburgii ad diversos epistolae ineditae* etc. Hag. com. 1843, welk werk uitvoerige levensberigten bevat, van alle de hier vermelde Blyenburgen.

[Cornelis van Blyenburg]

BLYENBURG (CORNELIS VAN), oudste zoon van den voorgaande, was omstreeks 1330 Edelman van Willem III, Graaf van Holland, die hem in onderscheidene eervolle, zoo binnen als buitenlandsche commissiën gebruikte. Hij wordt geprezen als kloekmoedig, verstandig en voorzichtig. Eens zeide hij tot Graaf Willem, dat hij gesproten was uit een geslacht, dat niet wist wat het was van de oude deugd zijner voorvaderen te ontaarden. Tweemalen is hij gehuwd geweest; eerst met Anna van Rhiede, die hem gebaard had Heiman van Blyenburg, die volgt; zijne tweede vrouw was Elizabeth de Cocq.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 990; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 871 en 872.

[Heiman van Blyenburg]

BLYENBURG (HEIMAN VAN), zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht in 1395, werd in 1425 Burgemeester zijner geboortestad en overleed in 1470. Tijdens de belegering der stad Dordrecht door Jan Hertog van Braband, in 1418, gedroeg hij zich zeer dapper en behaalde veel roem. Bovenmate rijk zijnde leefde hij zeer prachtig, maar was tevens buitengeen menschlievend. Zoo heeft hij, na de inbraak van den Zuid-Hollandschen waard, in

1421, onderscheidene aanzienlijke familien, die bij dien watervloed alles verloren hadden, uit eigen middelen onderhouden.

Hij was getrouwd met Geertruid van Houweningen en won bij haar Cornelis van Blyenburg, die volgt, en Soeteman van Blyenburg, Schepen van Dordrecht.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 990 en 991, van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 872.

[Cornelis van Blyenburg]

BLYENBURG (CORNELIS VAN), geboren in 1450, was Overste in de oorlogen van Holland tegen Gelderland. Hij nam in 1489 de stad Nieuwpoort in, brak hare poorten af, sloopte de wallen, en behaalde in het zelfde jaar eene overwinning op de Hoekschen op de Lek, ter gedachtenis waarvan onder aan den toren van de groote kerk in steen werd uitgehouwen:

✠ ERA CHRISTI MCCCCLXXXIX JUNII IV.
VICIT DORT IN LECCA. ALLELUYA

(d.i. in het jaar na de geboorte van Christus 1489 den 4den Junij overwon Dord op de Lek. Halleluja.)

Hij herbouwde het Heilige Geest-huis ter Nieuwerkerk binnen Dordrecht. Op het laatst van zijn leven werd hij kreupel en overleed in 1521, na tweemalen te zijn gehuwd geweest eerst met Catharina Schoyts, bij wie hij verwekte Adriaan van Blyenburg, geboren in 1485, die, na eerst alle landen en steden van Europa doorreisd te hebben, Schepen van Dordrecht werd en aldaar in 1570 overleed. Bij zijne tweede vrouw Margaretha van Diemen schijnt Cornelis van Blyenburg geene kinderen te hebben nagelaten.

Zie van Oudenhoven, *Beschr. van Zuyt-Hollandt*, bl. 312; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 991; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 872; van Alkemade, *Jonker-Fransen-Oorlog*, bl. 207-214; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 55 en 56.

[Heiman van Blyenburg]

BLYENBURG (HEIMAN VAN), Heer van Dortsmonde of, zooals hij ook voorkomt, HEYMAN VAN BLEIENBURCH, een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Adriaan van Blyenburg en van Christina van Slingeland, geboren te Dordrecht in 1509, was Waradijn der Grafelijkheidsmunt van Holland, werd in 1549 Burgemeester van 's Heeren wege der stad Dordrecht en was zeventien jaren Thesaurier dier stad, doch weigerde het Burgemeesterschap der gemeente.

Hij moet bij de Spaansgezinden verdacht geweest zijn, als de zaak der vrijheid te zijn toegedaan, want hij werd, in gevolge aanschrijving der Landvoogdesse, den 14 Junij 1566, voor Commissarissen van den Hove geroepen, om te verklaren: ‘wat affectie ende genegenheid hij tot den dienst van den Koning had, en of hij gezind was het met zijne Majesteit te houden, en denzelven tegen een ieder te dienen in hetgeen hem wegens zijne Majesteit

zal worden bevolen te gehoorzamen, alles in gevolge de verpligting van zijne Leenen en van den Eed, alsmede om te renuncieren van alle verbonden Confederatiën en Obligatiën ter contrarie.'

Hoewel hij het Verbond der Edelen niet geteekend had, blijkt echter niet dat hij verschenen is. Zeker gaat het dat hij in 1579 overleed. Bij zijn eerste vrouw Maria de Hoog had hij, naar het schijnt, geene kinderen verwekt, doch zijne tweede Cornelia van Droogendijk schonk hem vijf zonen als: Cornelis van Blyenburg, Heer van Dortsmonde, Kethel, 's Graven-Ambacht enz., Dijkgraaf en Baljuw van Delftland, geboren in 1545, overleden in 1618 en Adriaan van Blyenburg, die volgt; Vincent van Blyenburg, geboren in 1557, Hofmeester van den Heer ten Berge uit Bourgondië, en Ridmeester, zijnde gebleven met Don Sebastiaan, Koning van Portugal, in Afrika, in 1578; Damas van Blyenburg, die mede volgt en Johan van Blyenburg geboren in 1560 en overleden in 1595 in Italië, en vier dochters Margaretha van Blyenburg, geboren 1541, gehuwd met Johan Broucqet, Generaal van de Munt der Vereenigde Nederlanden; Christina van Blyenburg, geboren in 1549, gehuwd eerst met Johan van Nuyssenburg, daarna met Johan van der Myll, Heer van de Myl, St. Anthonie-polder, Kijfhoek enz.; Maria van Blyenburg, geboren in 1555, gehuwd met Hugo Cooll, en Anna van Blyenburg, gehuwd met Jodocus de Jonge van Baardwijk, Auditeur van de Rekenkamer van Holland.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 991; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 872; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeekschr. der Edelen*, bl. 2 en 82.

[Adriaan van Blyenburg]

BLYENBURG (ADRIAAN VAN), Heer van Schobbeland, een broeder van den voorgaande, geboren in 1510, was Waradijn der Grafelijkheidsmunt van Holland en werd in 1549 Schout te Dordrecht, van wege Holland werd hij gebruikt tot onderscheidene eervolle commissiën; als onder anderen in 1555 om tegenwoordig te zijn bij den Overdragt van de Nederlanden, door Keizer Karel V aan zijnen zoon Filips II, Koning van Spanje. Aangezien hij de Bloedplakaten niet langer wilde helpen uitvoeren, legde hij in 1571 het Schoutsambt neder. Overleed in 1572 en was eerst gehuwd met Clara Bogaart, vrouw van Schobbeland, die hem schonk Catharina Blyenburg, geboren 1530, gehuwd met Johan Eeland, Schepen van Dordrecht; Adriaan van Blyenburg, die volgt, Kornelis van Blyenburg, Waradijn van de Grafelijkheidsmunt van Holland, Thesaurier van Dordrecht, Kommandeur en Kastelein van Woudrichem en Loevestein en Kornelia van Blyenburg, geboren in 1537, gehuwd met Pieter Cooll, Schepen en Thesaurier van Dordrecht. Adriaans tweede vrouw was Anna Ydo, weduwe van den Burgemeester Hugo Cooll.

Zie B a l e n , *Beschr. van Dord.*, bl. 830, 839, 992 en 993; v a n L e e u w e n , *Bat. Illustr.*, bl. 873; S c h o t e l , *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 33.

[Adriaan van Blyenburg]

BLYENBURG (ADRIAAN VAN), Heer v a n S c h o b b e l a n d , of, zooals hij zich teekende, ADBIAEN VAN BLIENBORCH ARIENSZ., zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht in 1532, werd Waradijn van de Grafelijkheidsmunt van Holland en in 1559 Schepen en Raad zijner geboortestad, welke waardigheid hij in 1560, 1563 en 1564 nogmaals bekleedde.

Hij was een dergenen, die, ten gevolge eene aanschrijving van de vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566, voor Commissarissen van den Hove geroepen werd, om te verklaren: ‘wat affectie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning hadden; ende of zij gezind waren het met zijne Majesteit te houden, en denzelven tegens een ieder te dienen en hetgeen hun wegens zijne Majesteit zal worden bevolen te gehoorzamen, alles ingevolge de verpligting van hunne Leenen en van den Eed, alsmede om te renunciëren van alle Verbonden, Consideratiën en Obligatiën ter contrarie.’ Daar hij het Verbond der Edelen niet geteekend had, aarselde hij niet om aan die oproeping te voldoen en wist zich volkomen te zuiveren. Dat hij evenwel der goede zaak was toegedaan, bleek later in 1572, toen hij een der voornaamste was, die de omwenteling te Dordrecht hielpen bevorderen, hetwelk volgenderwijze plaats had. De Watergeuzen kwamen, na het innemen van Brielle, zeer onverwacht, met eenige schepen, voor Dordrecht ten anker en deden aan de Regering dier stad eenen brief overhandigen door Prins W i l l e m I uit Dillenburg aan haar geschreven, en in welken zij bedankt werd, wegens hare warmen ijver ter bevordering van de goede zaak, hem bij brief bekend gemaakt; terwijl de Prins beloofde, haar met den meesten spoed te zullen ter hulpe snellen. Deze brief aan den Raad gebragt zijnde, stonden Burgemeesteren, van deze geheele handelingen onbewust, geheel bedremmeld, keken elkander aan, en besloten, na veelvuldig gehoudene redewisselingen, de Oudraad te doen vergaderen. Deze bijeengekomen en opening van de zaak gegeven zijnde, steeg de verbaasdheid van de Spaanschgezinde leden in top, toen B l y e n b u r g openlijk er voor uit kwam, dat hij aan den Prins geschreven had, tevens de kopij van den brief voor den dag halende en die doende voorlezen; zijn vader, die er mede tegenwoordig was, werd daar blijkbaar over ontzet, ofschoon die reeds de zijde der Hervormden was toegedaan, doch voor het oog nog Roomsgezind scheen; terwijl de zoon, die Geneve bezocht had, openlijk voor een Hervormingsgezinde bekend stond. Nadat dit was voorgevallen, begaf B l y e n b u r g zich ongemerkt van het Raadhuis, en werd gevolgd door J a k o b M u y s v a n H o l y ; op den bijstand der Burgerij rekenende, gingen zij aan boord der schepen; weldra bleek het dan ook dat zij geen verkeerde rekening hadden gemaakt, want weder van boord komende, kregen zij een geheelen drom van volgers, die hun naar het

stadhuis verzelde, en een hunner had moed genoeg, om in de raadzaal te treden, en daar stoutelijk zijn verlangen te kennen te geven, dat de Watergeuzen mogten binnen gelaten worden; de toenmalige Schout Jan van Drenkwaard Boudewijnsz. hierop vragende, ‘wie hem zoo stout maakte, om zonder verlof binnen te komen?’ kreeg ten antwoord: ‘Ik mij zelve en die daar buiten staan.’ De vergaderde Raden in het geheel niet eenparig denkende, en de toevloed des volks ziende, hielden zich stil; zoodat de vergadering scheidde zonder eenig besluit genomen te hebben. Daar intusschen de Watergeuzen naderden, gaf de Schout bevel op hen te vuren; waarop een der Schutters hem toebeet: ‘zoo gij naar buiten vuur geeft, zullen wij het naar binnen doen;’ welk antwoord den moed van den Schout geheel bekoelde. Staande die verwarring, voer Cornelis van Beveren, verzeld van de Overlieden der Gilden, naar boord, en trad met Barthold Entes van Menteda in verdrag; zeer spoedig was men het eens, en na het beramen van eenige artikelen, gaf zich de stad aan Oranje over, en verklaarde Alva voor vijand. Deze aanmerkelijke gebeurtenis, waarvan Blyenburg een der voornaamste uitvoerders was, had de gelukkigste gevolgen.

Kort daarop werd Blyenburg weder Schepen, welke waardigheid hij daarna nog vijf malen bekleedde, zelfs werd hij in 1582 Burgemeester. Ook was hij tegenwoordig bij de eerste vergadering der Staten van Holland te Dordrecht, en regelde in 1587, nevens den Prins, het verdrag met die van Haarlem. Hij bleef in achting bij Willem I, werd door deze in onderscheidene bedieningen naar verdiensten gebruikt, en voerde de titels van Commissaris-Generaal van het Krijgsvolk van den Staat en Geheime Raad van den Prins van Oranje. Hij overleed den 28sten Mei 1582 en was gehuwd met Catharina Cooll, bij wie hij verwekt had: Adriaan van Blyenburg, die volgt; Gerard van Blyenburg, geboren in 1562, overleden in 1605; Lucretia van Blyenburg, geboren in 1564, gehuwd met Gerard de Pelgrim, Hoofdschout van Breda, Commissaris van de Monstering enz.; Clara van Blyenburg, geboren in 1566 overleden in 1626, ongehuwd; Christina van Blyenburg, geboren in 1570, gehuwd met Nikolaas Coomans, Commies der Ammunitie van Oorlog, en overleden in 1645 en Adriana van Blyenburg, geboren in 1573, gehuwd met Mattheus van der Goes, Commies-Stapulier, en overleden in 1659.

De beeldtenis van de hier behandelde Adriaan van Blyenburg komt voor bij Balen, *Beschr. van Dordrecht*, met dit bijschrift van Samuel van Hoogstraten:

> Dit 's Blyenburg, die tot de zuivre Kristenheit,
> Den aldereersten steen in Dordrecht heeft geleyt:
> Hij gaf zich in 't Verbont met Prinsen Waeter-Leeuwen,
> Om, tot verlossing van 't verdrukte Vaederland,

Te waegen goedt en bloedt, die trouw blijft nae 't vereewen,
Noch in de stam die 't zaet der vrijheyt heeft geplant.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 124, 318, 319, 320, 322, 324, 843-845 en 993; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 873; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 367; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 584; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. bl. 40 en 41 A. bl. 97-99; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. I. bl. 357; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2 en 82, in welk werkje een facsimilé van hem wordt medegedeeld.

[Adriaan van Blyenburg]

BLYENBURG (ADRIAAN VAN) zoon van Heiman van Blyenburg en van Cornelia van Droogendijk, geboren te Dordrecht, den 15den October 1546, doorreisde het grootste gedeelte van Europa, bezocht de vermaardste Hoogescholen, behaalde aan allen lof en sprak en schreef de meeste bekende talen. Teruggekomen was hij zeer in gunst van Maximiliaan d'Hennin, Graaf van Bossu, die hem tot zijn Hofmeester en Edelman benoemde. Toen in 1573 de onderneming ter zee tegen Noord Holland was aangekondigd, volgde hij den gezegden Graaf, in den slag van den 11den October en kweet zich dapper aan zijne zijde. Hij werd zwaar gewond en overleed eenige dagen later te Hoorn, ongehuwd.

Zie Balen, *Beschr. van Dord*, bl. 993; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 146.

[Damas van Blyenburg]

BLYENBURG (DAMAS VAN), een broeder van den voorgaande, geboren te Dordrecht, in 1558, volgde zijn vader op in de bediening van Waradijn der Munt; vervolgens werd hij eerste Raad van den Onderkoning van Virginie, en huwde met Maria van der Aa, Vrouwe van Hofwegen, welke vóór hem stierf, zonder eenig kroost na te laten. Dit verlies trof hem zoo gevoelig, dat hij besloot ten einde zijne zielemart te leenigen, een reisje door Duitschland en andere gewesten te doen. In 1616 begaf hij zich op weg, en trok eerst naar Bohemen, daar hij naar alle waarschijnlijkheid is gestorven, ofschoon zijne familie er nimmer met zekerheid herigt van heeft ontvangen. Blyenburg was wel geoefend in de Wetenschappen, ongemeen bedreven in de Fraaije Letteren, inzonderheid in de Latijnsche Dichtkunde. Daar is van hem in druk:

Cento Ethicus, *ex variis Poëtis contextus*. Lugdb. 1592. 12°.

Veneres Blyenburgicae; sive Amorum hortus, *in quinque areolas distinctus et fragrantissimis CXLVIII celeberrimorum. Poëtarum flosculis refertus*, *opera Damasi Blyenburgii* H.F. Batavi. Dordr. 1600. 12°., onder den titel van *Apecula Batava*. Amst. 1613.

Epitome operum B. Fulgentii in XXX capita distributa. Amst. 1612. 12°.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 210 en 992; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 872; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 583; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hoefft, *Parnasus Latino-Belg.*, pag. 84; Hofman Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.*, pag. 189; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetensch.*, D. III. bl. 93; *Biogr. Univers.*

[Adriaan van Blyenburg]

BLYENBURG (ADRIAAN VAN), Heer van Schobbeland, zoon van Adriaan van Blyenburg en van Catharina Cooll, geboren te Dordrecht in 1560, maakte in zijne jeugd groote vorderingen in de Fraaije Letteren, inzonderheid in de Latijnsche Dichtkunde en naderhand in de Regtsgeleerdheid. Hij was, even als zijn vader, Waradijn van de Hollandsche Munt, en werd den 21sten November 1592 tot Hoofdschout aangesteld, maar hij had slechts zes jaren genot van deze waardigheid, want hij stierf den 23sten Februarij 1599, zonder kinderen bij zijne huisvrouw Alida Wijntgens, verwekt te hebben. Zijne rijkdommen en aanzien, gevoegd bij zijne kundigheden en vriendelijke verkeering, deden hem de achting en eerbied van eene menigte geleerde lieden verwerven. Zijne zinspreuk was: *Laetus lethale spero*. (dit is: Blijde hoop ik op den dood).

Blyenburg heeft door den druk gemeen gemaakt:

Poëmata varia. Lugdb. 1582. 12°. Deze verzameling is in achting, en strekt ten bewijze, dat de Schrijver een gelukkig genie voor de Dichtkunst bezat. Het werkje is verdeeld in drie boeken 1 *Parentalia*, 2 *Odae*, 3 *Elegiae*, benevens nog een aanhangsel, onder den titel van *Liber adoptivorum*, bevattende onderscheidene lofverzen ter zijner eere door andere Dichters vervaardigd. Eenige van de zijne, zijn ook afzonderlijk of aan het hoofd der werken van zijne vrienden geplaatst, zoo als onder anderen voor de *Praecidanea in Catullum* van Janus Dousa in 1580 gedrukt. Nog leverde hij onderscheidene stukken in de *Diliciae Poëtarum Belgicarum*. Ook vindt men proeve van zijne Gedichten even als van die van Damas van Blyenburg in het hierboven aangehaalde werk van Dr. Schotel.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXVI. bl. 547 (26); Balen, *Besch. van Dordr.*, bl. 993; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 873; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Alg. Hist. Woordenb.;* Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VI. bl. 583; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hoefft, *Parnasus Latino-Belg.*, pag. 84; Hofman Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.*, pag. 185-190; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetensch.*, D. III. bl. 93; *Biogr. Univers*.

[Adriaan van Blyenburg]

BLYENBURG (ADRIAAN VAN), Ridder, Heer van Naaldwijk, een neef van den voorgaande en zoon van Jakob van Blyenburg en Maria Carré, geboren te Dordrecht in 1689, beoefende van der jeugd af aan, de Fraaije Letteren, maakte

daar aanzienlijke vorderingen in, en werd buitengemeen ervaren in de oude en latere geschiedenissen, alsmede in de Staatkunde en de belangen der onderscheidene hoven van Europa, waarom hij ook tot het bekleeden van de aanzienlijkste Staatsambten en Gezantschappen is gebezigd. Hij volgde zijnen vader op als Heer van Naaldwijk, insgelijks als Waradijn van de Hollandsche Munt, en was tevens ook Ridder van de orde van St. Michiel. Toen zijn schoonvader Pompejus de Rovere, Heer van Hardinxveld en Baljuw van Zuid-Holland, in 1620 van zijn Hoofdschoutambt vrijwillige afstand gedaan had, werd Blyenburg in diens plaats aangesteld, en behield dien post tot aan zijne dood, welke in 1630 voorviel.

Blyenburg was tweemalen gehuwd, zijne eerste vrouw was Carolina de Beveren dochter van Willem de Beveren, Heer van Strevelshoek, Raad en Thesaurier Generaal van Zuid-Holland, benevens Burgemeester te Dordrecht, na de dood van deze, huwde hij met Sara de Rovere, dochter van Pompejus de Rovere, hierboven vermeld. Bij de eerste heeft hij verwekt twee zonen en eene dochter: Jakob, Heer van Naaldwijk, geboren in 1612 en gestorven in 1683, Adriaan, die volgt en Charlotte geboren in 1625 en gehuwd aan Thomas van Sasburg, Heer van Mogarnie, Resident van hun Hoog Moogenden aan het Hof van Brussel. Bij zijne tweede vrouw heeft hij maar eene dochter verwekt, Adriana van Blyenburg, die na zijne dood ter wereld kwam, en gehuwd was aan Daniel Fannius, Raadfiskaal aan de Admiraliteit in Zeeland en Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie.

Van Blijenburg was geleerd en uitnemend welsprekend, vriendelijk in zijne verkeering, grondig ervaren in de Oudheden, en een goed Latijnsch en Nederduitsch Dichter. Hij liet een groot aantal Brieven en Gedichten na, in gezonde taal geschreven, welke eerst in onze dagen, door den druk zijn gemeen gemaakt, in het meer gemelde Latijnsche werk van Dr. Schotel.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 994; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 873; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* v(an) H(eusen) en v(an) R(ijn, *Kerkl. Outh.*, D. III. bl. 556; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 93 en 94; *Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Abriaan van Blyenburg]

BLYENBURG (ABRIAAN VAN) Ridder Heer van Naaldwijk, zoon van den voorgaande, en van Carolina de Beveren, geboren te Dordrecht in 1616, werd in het jaar 1656 Burgemeester zijner geboorteplaats en in 1672 Waradijn der Grafelijkheid-munt van Holland. Hij was gedurende een lange reeks van jaren een der voornaamste Regenten van Holland; van 1656 tot 1682 komt zijn naam op de lijsten der aanzienlijkste Collegiën voor, tevens vonden wij hem bij belangrijke Commissiën, onder

anderen in 1666, bij diegenen, aan wien door de Staten van Holland, de zorg voor de opvoeding van den jongen Prins van Oranje als kind van Staat werd toevertrouwd. Hij schijnt de belangen van dien Vorst te zijn toegedaan geweest. In 1672 werd hij door den Stadhouder in Gecommitteerde Raden geroepen. In 1674 was hij Gedeputeerde te Velde, en bij den slag van Senef tegenwoordig, bewaarde en redde hij door bijzonder beleid de Krijgskas. Ook behoorde hij tot de kundigste beoefenaars van 's Lands Geschiedenissen.

Hij stierf in 1684 en was gehuwd aan Levina de Vriese, dochter van Dingeman de Vriese, Oudraad der stad Dordrecht, bij wie hij elf kinderen heeft verwekt. Zijn oudste zoon, Adriaan van Blyenburg, was Penningmeester van den Alblasserwaard, Ontvanger van de Gemeene middelen over het kwartier van Kempeland, Meijerij van 's Hertogenbosch, en Contra-Waradijn van de Munt van Holland; zijn tweede zoon Dingeman van Blyenburg, was Kapitein over eene kompagnie voetknechten, ten dienste der Vereenigde Nederlanden.

Zie Balen, *Bes. van Dord.*, bl. 994 en 995; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 873, de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 112, D. II. bl. 567; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 199.

[Joannes Bocardus]

BOCARDUS (JOANNES) of BOKKARD, ook Buchardus genoemd, geboren in 1578, werd, na zich voor de predikdienst te hebben bekwaam gemaakt in 1607 of 1608 Predikant te Kage, van waar hij in 1609 of 1610 te Dordrecht werd beroepen.

Van een zwak en ziekelijk gestel zijnde verzocht hij, in 1620, ‘verligting in zijn predikambt, 't welck (klaagde hij) door de menichte der predikatiën, die in Dordrecht gedaan werden, (overmits eenige swackheyt syner borst ende gebreck syner wtspraecke), hem so swaer viel, inzonderheyt als hy de Sondaechsche predicatie te negen ure ende voorts eenige andere lange predicatiën. als belijdenisse des geloofs ende andere, moest doen.’ Voorts bood hij, die een zeer bemiddeld man was, den Kerkeraad zijne bezoldiging aan, om eenen zesden Predikant te kunnen beroepen en beloofde bovendien elken Zondag zelf eene preek te zullen doen. De Kerkeraad, toen uit de hevigste Contra-Remonstranten zamengesteld, en sedert lang op Bocardus, die veel gematigder dan zijne ambtgenooten van de *Armenianen* sprak en hen in geenen deele op den stoel doorhaalde, verbitterd, sloeg dit aanbod af en noodzaakte hem zijne dienst neder te leggen.

Eenige maanden daarna (1620) nam hij het beroep te Hendrik-Ido-Ambacht aan, onder voorwaarde van te Dordrecht te mogen blijven wonen. Na aldaar twee jaren gediend te hebben verzocht hij der Classis van Zuid-Holland, om, ‘wegens de koude en het ongemak die hij moest lijden, van daar te mogen gaan.’ Nadat hem zulks was toegestaan ging hij, om niet geheel ledig te zijn, ‘naar Zwijndrecht tot hulp van Aegidus Becius. edoch dit harde hij niet, waarop hij naer 't Ambacht wederkeerde.’

In 1630 werd hij, na hevige twisten tusschen Classis en Kerkeraad over het regt van benoeming, tot Predikant te Dubbeldam bevestigd. Hij overleed te Dordrecht den 22sten Junij 1645. Een zijner zonen Andries Bocard huwde Machteld van Kraijestein, een ander, Mr. Johan Bocard, was Advokaat voor den Hove van Holland.

Zijn anagramma was: *Sana cor*, *Deus boni* (o God van alle goed, maak het hart gezond).

De Kerkelijke Geschiedschrijvers noemen hem een Leeraar van zeer groote bescheidenheid en matigheid. Ook werd hij voor een der grootste Godgeleerden van zijne tijd gehouden, zoodat hij door die van Zuid-Holland werd opgegeven als geschikt tot het werk der herziening eener nieuwe overzetting van den Bijbel, waartoe hij evenwel niet gebruikt werd, waarschijnlijk omdat hij verdacht was tot de Remonstrantsche partij te behooren. Hij schijnt mede de Latijnsche lier gehandteerd te hebben.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 201, 933 en 934; *Algem. Konst- en Letterbods* 1846, D. I. bl. 5; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 291-297, 533 en 534, dien wij hier op den voet gevolgd zijn.

[Goudeston de Bocholt]

BOCHOLT (GOUDESTON DE). Zie BOICKHOLT (GODART VAN).

[Hendrik Bochorinc]

BOCHORINC (HENDRIK). Zie BOXHORN (HENDRIK).

[Cornelis van Bochorst]

BOCHORST (CORNELIS VAN). BOUCKHORST (CORNELIS VAN).

[François van Bochoven]

BOCHOVEN (FRANÇOIS VAN), geboren in 1651, naar het schijnt te 's Gravenhage, beoefende de Nederduitsche Dichtkunst, van hetwelk men eenige proeven vindt in *Een bundeltjen uitgekipte Geestelijke Gezangen*, waarvan in 1721 te Deventer de vierde druk verscheen.

Na zijne dood, die den 4den Julij 1733 voorviel, zijn ook uitgegeven zijne *Nagelaten Stichtelijke Gedichten*. Waar achter een Prozaschrift van den zelfden Autheur getiteld: *De Epitheta of eernamen van God*. Amst. 1734. 8°.

In zijne verzen straalde echter niets door dan 's mans goeden wil om zijne medechristenen nuttig te zijn. In een geheel anderen toon zijn echter gestemd zijne dichtstukken ter *Uitvaart van den Wel-Edelen Groot Agtbaaren Heer* Johan Halling *in zijn leven Burgemeester en Raad der stad Dordrecht*, hetwelk te vinden is in de *Nederduitsche en Latijnsche Keurdichten* en de uitvoerige *Lijkgedachtenis van den Heere* Johan van Broekhuizen, aan den Heer D. van Hoogstraten, achter J. van Broekhuizens *gedichten*[1].

(1) Bij nader onderzoek is ons gebleken, dat die beide Gedichten vroeger door ons in het *Aanh. op* Witsen Geysbeeks *Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I. bl. 40 aan zijnen zoon toegeschreven, werkelijk van hem zijn.

Zie *Nederd. en Lat. Keurdigten*, bl. 276-279; v a n A b k o u d e , *Naawr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III.

[Franciscus Bochoven]

BOCHOVEN (FRANCISCUS), waarschijnlijk een zoon van den voorgaande, werd in 1730 aan de Hoogeschool te Leiden, tot Mr. in de beide Regten bevorderd, na het verdedigen van eene Verhandeling *Over de Geldafpersing*[1] en schijnt zich vervolgens als Advokaat te Dordrecht te hebben gevestigd, althans wij vinden hem onder de verdienstelijke Dordsche Regtsgeleerde vermeld. Ook wordt hij als Dichter en Taalkundige opgegeven. Daar ons echter niets van 's mans Dichtvruchten of Taalkundige schriften is onder de oogen gekomen, kunnen wij ook niet over zijne verdiensten in deze vakken oordeelen.

Zie S c h o t e l , *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 193 en 783; *Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Abraham Bochstad]

BOCHSTAD (ABRAHAM). Zie BOCSTADIUS (ABRAHAMUS).

[David Bock]

BOCK (DAVID) had in 1799 als Kapitein het bevel over het geraseerd linieschip *Mars*, van 44 stukken, en maakte daarmede deel van de vloot onder den Schout bij Nacht S t o r y , welke door dien Vlootvoogd in dat jaar, zonder slag of stoot, ter Reede van Texel, aan de Engelschen werd overgegeven.

B o c k werd te dier zake bij vonnis van den Krijgsraad van den 15den September 1800, wegens verschoonende omstandigheden, alleen uit 's Lands dienst ontslagen en in de kosten veroordeeld.

Zie V o n k , *Geschiedenis der Landing van het Engelsch Russisch Leger in Noord-Holland*, D. II. bijl. 42; *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XLI. bl. 185; d e J o n g , *Nederl. Zeew.*, D. III. St. II. bl. 359, 388, 397.

[Karel van Bockel]

BOCKEL (KAREL VAN), een Hollandsch Graveur, die in de zeventiende eeuw leefde, leverde, onder anderen eene plaat voorstellende *Heremiten*, volgens J a n S a d e l e r en M a a r t e n d e V o s . Gezamenlijk met J. B r i o t heeft hij gegraveerd *de Twaalf maanden van het jaar*.

Zie *Nouvelle Biogr. Univ.*, 1853.

[Johan Frederik Böckelman]

BöCKELMAN (JOHAN FREDERIK), geboren te Steinfurt den 18den April 1632, was van der jeugd ijverig in het beoefenen der Fraaije Letteren, en legde zich met zoo veel vrucht op de Regtsgeleerdheid toe, dat hij, kort nadat hij tot Meester in die

(1) *Dissertatio de Crimine repetundarum*. L.B. 1730.

wetenschap was bevorderd, tot Hoogleeraar in het Burgerlijk Regt aan de Hoogeschool te Heidelberg werd benoemd, en vervolgens door den Keurvorst van den Paltz, tot zijn Hofraad aangesteld. In 1670 tot Hoogleeraar in het Burgerlijk Regt aan de Hoogeschool te Leiden beroepen, werd hij in het volgende jaar ook met het onderwijs in het Staats- en Volkenregt belast. Door hem onderging de manier van onderwijs in het Romeinsche Regt eene aanmerkelijke verandering, als zijnde hij,

naar het schijnt, de eerste geweest, die daarbij het gebruik van verkorte leerboeken (*compendia*) uit Duitschland herwaarts voerde, en in zwang bragt, terwijl men te voren over den tekst zelven der *Instituten* voorlezingen plagt te houden. In 1675 bekleedde hij de waardigheid van Rector der Hoogeschool, en drie jaren later, hield hij eene geleerde Latijnsche Redevoering over Albert Rusius Hij zelve overleed den 23sten October 1681 en zijne uitvaart werd door den Hoogleeraar Anthonius Matthaeus, met eene Latijnsche Redevoering vereerd; ter zijner gedachtenis werd er een Gedenkpenning geslagen en zijn portret komt voor in *Effigies Fundatoris*, *Curat. et Profess. van* Pieter van der Aa.

Dat Böckelman, die tevens een groot liefhebber der muziek was, zeer kundig is geweest en ongemeen ervaren in Regts- en Staatszaken, getuigen zijne werken, inzonderheid bestaande in:

Disputationes V inaugurales. Heidelb. 1659, 1664. 4°.

Tractatus de Navi et Navigatione. Heidelb. 1662. 12°.

Commentariorum in Digesta. Libr. XXVII et *de Actionibus*. Heidelb. 1664. 8°. Ultraj. 1694. 4°. 2 Tom.

Compendiosa Methodus Juris civilis Pandect. Cod. Novell. Heidelb. 1664. 8°.

Compendium Institutionum. Ultraj. 1694. 12°.

Ook wordt hij gehouden voor den Schrijver van het boeksken getiteld:

Medicus Romanus servus, *Sexaginta solidis aestimatus*, *sive Tractatus de Veterum Medicorum nominibus* etc.

Zie van Loon, *Beschr. der Nederl. Hist. Penn.*, D. III. bl. 296-298; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb;* Saxe, *Onom. Liter.*, Pars V. pag. 54; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 625 en 626; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 200 en 201; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 198, 212, 234, 293, D. II. T en B. bl. 147 en 148.

[Rienck Bockema]

BOCKEMA (RIENCK). Zie BOKKEMA (RIENK).

[Pieter Cornelis Bockenberg]

BOCKENBERG (PIETER CORNELIS), geboren te Gouda, den 25sten December 1548, uit een treffelijk en eerlijk geslacht, zijnde zijn vader Cornelis Dirks Pietersz., Raad en Schepen te Gouda geweest, zijne moeder, was Aleid Minne, eene dochter van Floris Minne, die mede Raad en schepen ter genoemde stede geweest was. Zijne ouders zeer aan het Roomsche geloof gehecht, vertrokken, toen de verandering in de godsdienst en regering te Gouda in 1575 voorviel, als in ballingschap, eerst naar Utrecht en vervolgens naar Schoonhoven.

Bockenberg, te Leuven ter schole besteld zijnde, maakte er spoedig groote vorderingen in de Letterkunde onder opzigt van Paulus Leopardus, in de Godgeleerdheid onder den Hoogleeraar Augustinus Hunnaeus, en werd in 1574 tot Priester gewijd. Hierop als Leermeester der Godgeleerdheid in de Abdij van Loo,

niet ver van Yperen, aangesteld, nam hij ook met den Pastoor beurtelings de dienst waar. Toen deze laatste echter door den nieuw aangestelden Bisschop Martijn Boudewijns van Riethoven verplaatst was, en het Bockenberg mislukte die parochie te bekomen, terwijl het beloofde onderhoud hem niet volgde, vertrok hij naar Leuven, ten einde aldaar zijn geluk te beproeven; doch zijne pogingen daartoe waren hier ook vruchteloos; waarom hij zich over 's Hertogenbosch en Nijmegen naar Utrecht tot zijne ouders begaf, die toen gereed stonden, om naar Schoonhoven te vertrekken, alwaar zijn vader na weinige dagen overleed. Kort hierop verkreeg hij eene prebende te Tielt, mede in West Vlaanderen, dan de inkomsten daarvan waren zoo schraal, dat hij daarvan in geenen deele kon bestaan, diensvolgens trok hij naar Cassel, waar den Bisschop Riethoven hem in 1577 tot Pastoor van St. Nicolaas aanstelde. Ook hier verbleef hij, niet lang, want met Hendrik Peltanus, Opperbestierder der scholen aldaar kennis gemaakt hebbende, besloten zij een reisje naar Rome te doen, en ten einde teerpenningen te sparen, zulks te voet te ondernemen. Te Ulm gekomen, verstonden zij, dat men ter oorzake van de besmettelijke ziekte, die toen heerschte, Italië niet kon intrekken; zij veranderden hierop van voornemen, begaven zich scheep, en zakten den Donau af tot Weenen, alwaar zij hun verblijf namen bij Frans Mergrot 's Keizers Kapellaan. Eene maand hier vertoefd hebbende, trok Bockenberg Hongarijen in, om het aan hem opgedragen schoolbewind te Erlau te aanvaarden; dan voor een inval der Turken bedugt, hield hij zich aan het Hof van den Onderkoning en Bisschop van Erlau te Presburg op. Hier, door valsche betigtingen van eenige Hovelingen, in 's Bisschops ongenade geraakt, keerde hij in 1578 naar Weenen terug. In September daaraanvolgende ging hij naar Bruna in Moravië, ten einde zich daar onder het genootschap der Jezuiten te begeven; waarna hij in Maart 1580, voorzien van een getuigschrift van Alexander Hollerus, Rector van dat Genootschap, den weg over Weenen naar Praag nam, en vervolgens naar Munchen reisde, waar hij zich tot in 1582 aan het Hof van den Keurvorst Willem, in de hoedanigheid van Huispriester, onthield; vervolgens ging hij met brieven van voorschrijving, hem door dezen Vorst verleend, naar Milaan, om zich onder den Kardinaal Borromeus verder tot den Predikdienst te bekwamen, slechts eenige weken hier verbleven zijnde, keerde hij naar Munchen terug. Hier echter niet zoo goed ontvangen wordende als hij verwacht had, besloot hij naar zijn Vaderland te reizen, doch in November van dat jaar te Augsburg gekomen werd hem aldaar door den Domheer Johan Hannegraeff, op voordeelige voorwaarden, eene Leermeestersplaats in de Abdij Keizersheim in Zwaben aangeboden, die hij met genoegen aannam; doch in dezen nieuwe stand vertoefde hij weder niet lang, want, onder een nietig voorwendsel, verliet hij den 4den Februarij 1584 zijnen post, en toog naar Gouda, ten einde zijne moeder, die in 1576,

na de satisfactie van Gouda, naar haren geboortestad was teruggekeerd, benevens zijne zusters en broeders, een bezoek te geven. Hier eenige dagen verbleven zijnde, zette hij zich te Leiden neder, in hope van aldaar eene bestendige kostwinning te zullen vinden; terwijl hij niet twijfelde of zijn oom A r e n t D i r k s z . B o c k e n b e r g , die aldaar Kommandeur der Duitsche Orde en tevens Pastoor van St. Pieterskerk was, zou hem door den invloed en het aanzien, dat hij te dezer stede genoot, wel weten voort te helpen. Hier bestond al zijne bezigheid in het bijwonen van de lessen van J u s t u s L i p s i u s , het in orde brengen zijner boekerij, ijverig aan zijne *Catalogus Comitum Hollandiae* te werken, en het gebed van A z a r i a s , D a n i e l III, in het Nederduitsch te vertalen, om gevoegd te worden bij een Psalmboek, hetwelk zijn gemelde oom in het licht dacht te geven.

Intusschen was het schraal met B o c k e n b e r g s finantiën gesteld, doordien hij geen het minste inkomen had, en al zijn uitzigt gevestigd was op zijn oom, den Kommandeur, bij wien hij hoopte inwoning te zullen krijgen, hetwelk hem echter mislukte, even als zijn ontwerp om, door zijnen stadgenoot A d r i a a n B o n z e r een bestaan in Vlaanderen te bekomen. Hierop besloot hij eene kostschool op te rigten, dat ook in het geheel niet wilde slagen. Nu besloot hij zijn geluk te Keulen te gaan beproeven, hoopende dat zijnen neef J o h a n n e s R a e s , die aldaar woonde, iets voordeeligs voor hem zou kunnen uitwerken. Hij vertrok dan in 1585 in stilte van Leiden, doch van ontwerp veranderende, ging hij naar Varik, en nam aldaar zijn intrek bij R e n é v a n d e r B u r c h , Heer van die plaats, en werd door diens toedoen aldaar tot Pastoor aangesteld. Hier scheen hij nu eene rustplaats bekomen te hebben, die hem een behoorlijk bestaan opleverde; ook besteedde hij thans zijne snippernren in het beoefenen van de Geldersche Geschiedenissen, van welker Hertogen hij voornemens was eene Geslachtslijst uit te geven. Doch de geruste kalmte, die hij daar genoot, was van korten duur; want de Bevelhebber van Tiel, vernomen hebbende dat hij Priester was, deed hem door zijne Krijgslieden opligten, en in de stads gevangenis brengen, waaruit hij echter op voorspraak der Regering van Gouda geslaakt werd. Hierop ging hij bij zijne oude moeder in zijne geboortestad wonen, waar hij zich sober moest generen.

Terwijl hij zich hier bevond werd hem door A n t o n i u s T r a t i u s , Hoogleeraar in de Redeneer- en Natuurkunde te Leiden, voorgesteld, om een jongeling van aanzien, als Pedagoog, op diens voorgenomen reis naar Frankrijk te verzellen, doch de belooning, welke men hem daarvoor wilde toeleggen, was zoo gering, dat hij, ofschoon er grooten lust toe hebbende, begreep zulks te moeten van de hand wijzen. Gedurende zijn verblijf bij zijne moeder, begon hij zijne *Chronologia ab orbe condito* etc. te vervaardigen, die echter nimmer gedrukt is, zoo min als eene *Verklaring over Psalm XXXI*.

Het jaar 1586 bragt hij meest in 's Gravenhage door; en maakte er kennis met Johannes Ligarius en Zeger Koningsberg, beide Predikanten te Woerden, met wie hij, inzonderheid met den eerstgenoemde, in vriendschap geraakte, en briefwisseling onderhield; in welke brieven hij ook de verborgene neiging tot verandering van Godsdienst te kennen geeft, en zijne zucht om aan eene vrouw te geraken, die middelen had, doordien hij genoegzaam niets bezat. Ligarius spoorde er ras eene voor hem op, zijnde de dochter van Johannes Wijkersloot, Rector der Latijnsche scholen te Woerden. Bockenberg nam er genoegen in, maar het huwelijk moest in het geheim gesloten worden; alzoo ging Ligarius voor hem uit vrijen, zonder zijnen naam te noemen. Hoe zeer nu ook de Jufvrouw door hare moeder werd aangeraden om in het huwelijk te treden, wilde zij hare toestemming niet geven zonder haren minnaar te zien. Terwijl zij nu een reisje naar de Klundert deed; volgde Bockenberg haar spoedig derwaarts, waar hij haar zag en sprak; doch daar hij reeds 40 jaren oud was, stond haar dit tegen, hoewel zij hem niet geheel afsloeg, hetwelk hem ook deed aanhouden, en niettegenstaande eenige tegenstrevingen van de zijde van zijne moeder en andere nabestaanden, die bemel en aarde bewogen om hem Priester te doen blijven, trouwde hij het meisje, na belijdenis van de Hervormde godsdienst gedaan te hebben. Dit huwelijk bragt eene groote verbetering in zijnen finantiëelen staat te weeg; want hij, die kort geleden te 's Gravenhage zijn kostgeld niet kon betalen, kocht nu te Leiden een huis op de Papegracht, waar hij, onder anderen, met veel vlijt aan zijne Hollandsche Jaarboeken werkte, ten zelven tijd, dat Janus Douza de oude, een gelijksoortig werk in dicht en proza had ter hand genomen. Deze arbeid over het zelfde onderwerp door deze beide geleerden, gaf aanleiding tot eenen verregaanden nijd en hevigen twist tusschen hen, die van de zijde van Douza niet weinig werd aangevuurd, doordien het aan dezen, die Curator van 's Lands Hoogeschool was, mislukte, om Dominicus Baudius tot Historieschrijver van Holland en Zeeland te doen aanstellen; waartoe Bockenberg, door aanbeveling van den Raadpensionaris Oldenbarneveld, in wiens gunst hij zich had weten in te dringen, werd benoemd. Douza vereenigde zich met Baudius om Bockenberg door stekelige puntdichten aan te vallen, waarin zij hem voor onkundig uitmaakten, en, met de afzigtelijkste kleuren afgemaald, ten tooneele voerden; de dichtkundige werken van beide deze schrijvers, waarin zij Bockenberg onder de namen van Tragoras en Hirciomontius aanduiden, strekken hiervan ten bewijze. Hij had echter het genoegen van zijne beide vijandelijke tegenstrevers te overleven, en reikte zijn levenstijdkring tot ruim 68 jaar, als wanneer hij, den 17den Januarij 1617, te Leiden overleed, nalatende eenen zoon, die zonder kinderen verwekt te hebben stierf.

De werken van Bockenberg door den druk gemeen gemaakt zijn:

Catalogus, *genealogia et brevis historia*, *regulorum Hollandiae*, *Zelandiae et Frisiae. Item alia quaedam huc spectantia*. Lugdb. 1584. 12°, een onbeduidend werkje van 78 bladzijden.

Catalogus et brevis historia Pontificum Ultrajectensium. Item Catalogus et brevis historia Antistitum Egmundanorum; additis passim, *non tam eruditis*, *quam lepidis ex sepulchris eorum primorumque Hollandiae Zelandiae et Frisiae Principum epitaphiis*. L.B. 1586. 12°, even oppervlakkig en nietsbeduidend als het voorgaande.

Historia et Genealogia Brederodiorum illustrissimae gentis Hollandiae. L.B. 1587. 12°, grootendeels nageschreven uit J a n v a n L e y d e n zonder dat B o c k e n b e r g hem genoemd heeft.

Egmundarum, *potentissimae Hollandiae gentis*, *historia et genealogia*. L.B. 1589. 12°, misschien het beste dezer werkjes, waartoe hem dan ook de bouwstoffen geleverd waren door J o h a n v a n O l d e n b a r n e v e l d en vijf andere personen, aan wie hij het boek opdroeg.

Prisci Bataviae et Frisiae Reges. Item Lugduni Batavorum, *et Wassenariae heroum*, *Vetustissimarum Hollandiae Gentium*, *Historia et Genealogia*. Lugd. Bat. 1589. 12°, volgens sommigen enkel ingerigt om den adel te vfeijen en zich beschermers te bezorgen, hoewel anderen er niet zoo ongunstig over schijnen te denken.

Deze vijf werkjes zijn later gezamenlijk in het licht verschenen, onder den titel:

Historia Batavorum hactenus editae a P. Cornelissonio Bockenbergio. Cum Catalogo omnium de rebus Bataviae voluminum edendorum, *ad Ampliss. Hollandiae et Westfrisiae Ordines. Post monstra illa montana nuper edita*. L.B. 12°. Het waren echter de zelfde drukken, alleen met eenen anderen titel en voorrede.

Voorts zond B o c k e n b e r g nog in het licht:

Ad nonnullas Jani Dousae aspera scripta responsio Ill. Hollandiae et Westfrisiae ordinibus reddita. Delph. 1601. 12°.

Pro Annalibus suis et priscis Patriae Chronicae conservandis, *contra Jani Dousae nefarias calumnias*. Ib. 1603. 8°.

Behalve deze hield hij zich nog onledig met het zamenstellen van een groot werk, hierboven reeds met een woord vermelde *Annales Hollandiae*, *Zeelandiae* etc., waarvan hij drie stukken in handschrift aan de Staten van Holland aanbood, die hem daarvoor 200 ponden vereerden en zijn jaarwedde van 100 ponden met nog 200 gulden vermeerderden. Toen eindelijk deze jaarboeken tot vijf en meer groote stukken aangegroeid waren, wilde hij, dat die op 's Lands kosten zouden gedrukt worden, doch het mislukte, en daar hij zelf de middelen niet bezat om de uitgave te bevorderen, moest hij tot zijn hartzeer deze vrucht van zijnen langdurigen arbeid voor zich zelven houden.

Ook heeft hij nog een groot aantal andere schriften vervaardigd, die nimmer door den druk zijn gemeen gemaakt.

Zijn wapen was een Bok op eenen berg.

Zie Boxhorn, *Tonneel van Hollandt*, bl. 262; Goudhoeven, *Lijst van Historieschrijvers voor zijne Chronijcke van Holland* enz., Pars, *Naamr. van de Batav. en Holl. schrijvers*, bl. 51-53; Walvis, *Beschr. van Gouda*, D. I. bl. 292-308; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Liter.* Pars III. pag. 559 et 560; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. IX. bl. 23 noot; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 229 en 230, D. III. bl. 72 en 73; *Biogr. Nation.;* de Wind, *Bibl. van Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 216-223 en 558; *Biogr. Univers*.

[Jan Bockholtz]

BOCKHOLTZ (JAN). Zie BEUKELSZ. (JAN).

[Jan van Bockhorst]

BOCKHORST (JAN VAN). Zie BOEKHORST (JOHANNES DE).

[Abrahamus Bocstadius]

BOCSTADIUS (ABRAHAMUS) of ABRAHAM BOCKSTAD, van wien ons geen levensbijzonderheden bekend zijn, heeft, met geen zeer gelukkig gevolg, de Latijnsche Dichtkunst beoefend, zoo als blijkt uit een werkje getiteld:

Abrahami Boestadi (Bockstad) *ymnns Heinsianus in Jesum Christum. Accedunt ejusdem poëmata Ultrajectina*. Ultraj. 1646.

Zie Hoefft, *Parnasus Latino-Belgicus*, pag. 130.

[Johannes Bodaeus à Stapel]

BODAEUS à STAPEL (JOHANNES), Geneesheer te Amsterdam en aldaar overleden in 1636, was een zeer geleerd man, zeer bedreven in de Grieksche en Latijnsche talen en andere wetenschappen; ook was hij bijzonder ervaren in de Kruidkunde. Door zijne vroegtijdige dood werd hij verhinderd het volgende werk uit te geven, hetwelk echter, tot 's mans welverdienden roem, naderhand door zijnen vader Egbert Bodaeus geschied is:

Theophrasti Eresii *Historiae Plantarum Libr. X. Notis*, *Commentariis*, *et variarum plantarum plurimis Iconibus illustrati*, *una cum graeco contextu*. Amst. 1644. fol.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, pars IV. pag. 137; de Chalmot, *Biogr. Woordenb; Biogr. Univers*.

[Gualtherus, Mattheus en Pieter Bodaen]

BODAEN (GUALTHERUS, MATTHEUS en PIETER). Zie BOUDAEN (GUALTHERUS) BOUDAEN (MATTHEUS) en BOUDAEN (PETRUS).

[Pieter Bodart]

BODART (PIETER), was een Plaatsnijder, die in het begin der achttiende eeuw, voor Boekverkoopers te 's Gravenhage, Leiden en Amsterdam arbeidde. Zijn voornaamste werk is een Teekenboek, in 1723 te Leiden nitgegeven, waarin hoofden, handen, voeten, figuren en groepen, naar teekeningen van G e r a r d H o e t , voorkomen.

Zie I m m e r z e e l , *Levens en werken der kunsts*.

[Pieter Boddaert]

BODDAERT (PIETER), afkomstig uit een aanzienlijk geslacht in Vlaanderen en zoon van Pieter Boddaert, Kiesheer en Bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij, en van Cornelia van den Helm, te Middelburg, geboren den 4den Augustus 1659, bekleedde in zijne geboortestad de waardigheid van Raad, Schepen, Burgemeester en Bewindhebber der gemelde Maatschappij; ook was hij Curator der Latijnsche school aldaar.

Behalve dat hij zijne aanzienlijke posten met groote zorg waarnam, was hij bijzonder ijverig in het beoefenen der wetenschappen, vooral leide hij zich toe op het onderzoek der Heilige Schrift, waarvan de geschriften, die hij heeft nagelaten, doch die nimmer door den druk zijn gemeen gemaakt, het bewijs opleverden.

Men getuigt van hem, dat hij niet slechts een bedreven Schriftgeleerde maar tevens ook een praktikale Christen was. Hij overleed den 14den Maart 1732, nalatende uit zijn huwelijk met Anna Maria Kien eenen zoon, Cornelis Boddaert, Schepen en Raad der stad Middelburg en twee dochters Cornelia Boddaert, gehuwd met Samuel Rademacher, Schepen en Raad der stad Middelburg en Suzanna Maria Boddaert, gehuwd met Johan Willem Thibaut, Heer van Aagtekerke, Schepen en Raad der stad Middelburg en Bewindhebber der West-Indische Maatschappij.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 20-25; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

[Pieter Boddaert]

BODDAERT (PIETER), een neef van den voorgaande en jongste zoon van Cornelis van den Helm Boddaert, eerst Raadsheer en naderhand President in het Hof van Vlaanderen te Middelburg, en van Anna Maria Cau, werd geboren te Middelburg den 6den Augustus 1694.

Nog niet de kinderschoenen ontwassen, schepte hij reeds vermaak in het lezen van Godgeleerde en Historische boeken, en naauwelijks elf en een half jaar bereikt hebbende, werd hij in den aanvang van 1706, in zijne geboortestad ter Lalijnsche schole besteld; hij maakte hier zulke aanzienlijke vorderingen, en oefende zich met zoo veel ijver, dat hij, na het houden van eene openbare Latijnsche redevoering van zijn eigen opstel, op den 10den Februarij 1711, bekwaam werd geoordeeld om met vrucht de Hoogeschool te kunnen bezoeken. Vóór dat hij echter derwaarts ging, mogt hij tweemalen blijkbaar de bewarende hand van de Goddelijke Voorzienigheid over hem ontwaren, want in 1707 met zijn vader naar Antwerpen gereisd zijnde, ten einde den Heer Godin aldaar te ontmoeten, met afspraak, dat indien die op de bepaalde tijd er niet mogt aanwezig zijn, zij hem dan met de gewone schuit te Mechelen zouden gaan opzoeken, maar op het oogenblik dat zij gereed stonden in de barge te stappen, Godin van verre ziende aankomen, werd daardoor hunne reis naar Mechelen gestaakt, en zulks tot hun groot geluk, doordien de barge door Fransche

partijgangers werd aangehouden, en Jan de Mauregnault, die er zich in bevond, als gevangene door hen weggevoerd, hetwelk ontwijfelbaar ook het lot van Boddaert zou geweest zijn, indien zij waren medegevaren. En toen hij, in Augustus 1710, van Hulst naar Middelburg terugkeerde, en op de Westerschelde tot bij Ellewoutsdijk gekomen was, begon de wind geweldig op te steken, waarop Boddaert door zeeziekte benaauwd, naar boven klom om frissche lucht te ademen, doch aan 't struikelen rakende, zou hij over boord gevallen zijn, had niet een der passagiers hem gelukkig bij het been gegrepen en weer binnen boord getrokken.

Aan de Hoogeschool te Leiden wijdde hij zich inzonderheid aan het beoefenen der Regtsgeleerdheid toe, in welke wetenschap hij het onderwijs van den beroemden Hoogleeraar Johan Voet genoot. Naauwelijks had hij hier twee jaren doorgebragt, of zijn vader overleed, den 14den Junij 1713, dit, gevoegd bij het overlijden van zijnen Leermeester Voet die den 11den September daaraanvolgende stierf, deed hem besluiten de Akademie te verlaten, na alvorens de waardigheid van Doktor in de Regten bekomen te hebben, bij welke gelegenheid hij in het openbaar, met zeer veel lof eene verhandeling: *Over de bezwaren van eenen niet officieel testament*[1] in het openbaar verdedigde. Te Middelburg wedergekeerd, beoefende hij aldaar vijf jaren lang de praktijk als Advokaat, en werd inmiddels ook tot Commissaris van het Landregt aangesteld. Vervolgens bekwam hij, in Augustus 1718, den post van Griffier van het Leenhof van Vlaanderen te Middelburg, en werd den 26sten September van hetzelfde jaar tot Griffier van de Admiraliteit in Zeeland aangesteld, welke bediening hij heeft bekleed tot aan zijne dood toe, die voorviel den 28sten Januarij 1760. Op de zerk die zijn stoffelijk overblijfsel bedekt, werd het volgende grafschrift gebeiteld, door hem zelven ruim 20 jaren te voren vervaardigd.

Hier ligt Boddaert, die van een erelijk geslagt,
Noit roemde op adel, noit naar hoogheid heeft getracht.
Maar, in een lager stand, met Gods bevel te vreden,
Het hemelsch goed meer zocht dan schatten hier beneden,
Den godsdienst hield hij voor zijn hoofdwerk, voor zijn lust
De dichtkunst, tot dat God hem opriep in zijn rust.

Boddaert was tweemalen gehuwd; zijne eerste vrouw was Maria Constantina Radaeus, met wie hij zich op den 13den October 1722 in den echt verbond, en die hem, tot zijn grievende smart, den 29sten Augustus 1731 door den dood ontviel, nadat hij drie zoons en eene dochter bij haar had verwekt. Voor de tweede maal huwde hij den 4den Maart 1732 met Elizabeth du Buisson, die hem zes kinderen baarde, van welke twee zoons den vader hebben overleefd.

(1) *De quoerela inofficiosi testamenti.*

Boddaert was een warm voorstander van kunsten en wetenschappen, daarbij zeer godvruchtig en grondig ervaren in de Godgeleerdheid; voorts een goed Nederduitsch Dichter. Reeds in zijn zestiende jaar beproefde hij zijne krachten aan gelegenheidsverzen, welke niet onbehagelijk geoordeeld werden en in 1717 en 1718 zond hij met Johan Steengracht en Pieter de la Rue, te Leiden, twee deeltjes met gedichten, onder den titel van *Dichtlievende Tijdkortingen*, *bestaande in Gedichten van verscheide stoffe en rijmtrant*, onder de zinspreuk *Fugant carmina curus*, die zooveel bijval vonden dat er in 1728 een tweede druk van het licht zag. Het goed onthaal, dat deze Dichterlijken eerstelingen te beurt viel, moedigde Boddaart aan, om gemeenschappelijk met de la Rue eene vertaling in Nederduitsche verzen van Crebillons *Atreus en Thyestes* te ondernemen, die mede in 1787, doch zonder hunne namen, in het licht verscheen. Later legde hij zich op meer godsdienstige onderwerpen toe en zijne stichtelijke gedichten munten uit door eenen gevoeligen en hartelijken toon.

Deze *Stichtelijke gedichten* verschenen eerst in 1726 in één deel in groot 8°., dat in 1728 en 1735 herdrukt en weldra van een 2de en 3de deel gevolgd werd, welke drie deelen als een vierde druk in 1741 in 4°, met het portret des Dichters, zijn uitgegeven, terwijl in 1752 een vervolg daarop in het zelfde formaat verscheen; welk vervolg ook in 8°. als een vierde deel is gedrukt. Bovendien heeft men nog van zijne hand:

Wolke der Getuigen voor de leere der Regtvaardigheid door en uit het Gelove. Amst. 1759. 8°.

Zedige verdediging der Wolke van Getuigen. Middelb. 1759. 8°.

Nagelaten Mengeldichten en Levensbeschrijving, door zijnen zoon in het licht gegeven.

Voorts heeft Boddaert in 1730, de *Nagelatene Gedichten* van Vrouwe Anna Rethaan, met eene korte Levensbeschrijving van haar in het licht gezonden; en in het jaar 1745, *de Gedichten* van Mr. Joan Moorman, met het leven des Dichters daarvoor. *In de Tegenwoordige staat der Verenigde Nederlanden* komen ook onderscheidene stukken van het opstel van Boddaert voor, rakende de beschrijving van Staats-Vlaanderen en Zeeland.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk* D. III. bl. 104 en 105; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 499-502; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.;* van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetens. in de Nederl.*, D. II. bl. 160; Collot d' Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. II. A. bl. 427 en 428; *Biogr. Univ.; Catal. van de Biblioth. der Maats. van Ned. Lett. te Leiden*, D. I. bl. 251, 252, b. 62.

[Pieter Boddaert]

BODDAERT (PIETER), jongste zoon van den voorgaande, geboren te Middelburg, was Geneesheer, Oudraad der stad Vlissingen, Lid van de Keizerlijke Akademie der Natuuronderzoekers, van de

Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen enz. Hij schijnt later naar Utrecht te zijn vertrokken, waar hij lang heeft gewoond. Een groot kenner der Natuurlijke Historie en Lector in die Wetenschap aan de Utrechtsche Hoogeschool zijnde, heeft hij zich beroemd gemaakt door onderscheidene werken, welke daartoe betrekking hebben; als:

Kort begrip van het zamenstel der Natuur van Linaeus. in 8°.

P.S. Pallas, *Dierkundig Mengelwerk*, *met Aanmerkingen van P. Boddaert*. Utr. 1767. 6 stukken. 4°.

P.S. Pallas, *Lijst der Plantdieren*, *bevattende algemeene schetsen der Geslachten en Soorten*, *met Aanmerkingen van P. Boddaert*. Utr. 1768. 8°.

T. Shaw, *Rcizen door Barbarijen en het Oosten*, *vertaald door P. Boddaert*. Utr. 1771. 4°.

Brief aan den Prof. Muller over de Koraalgewassen. Utr. 1771.

Natuurkundige Beschouwing der Dieren. Utr. 1778.

Proeve eener Natuurkundige Beschouwing van den Aardbol. 's Hage. 1779. 8°.

Verzameling van de Nieuwste verhandelingen over de drie Rijken der Natuur. 's Hage. 1779. 4°.

Natuurlijke Historie van nieuwe en weinig bekende soorten van Dieren. Amst. 1782. 6 stukken met pl. 4°.

Over de Mineralogie of Delfstoffen. Amst. 1789. 8°.

Boddaert liet bij zijne echtgenoote Mejufvrouw Römer eenen zoon na, insgelijks Pieter Boddaert genoemd, die hier volgt.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univ.;* de Jong, *Alph. Naaml. van Boeken*.

[Junior Pieter Boddaert]

BODDAERT (JUNIOR PIETER), zoon van den voorgaande, geboren te Utrecht in October 1766, legde zich aldaar op de Regtsgeleerdheid toe en bekwam er den graad van Meester in de beide Regten; waarna hij zich te Amsterdam als Advokaat nederzette. Reeds vroeg toonde hij aanleg tot de Dichtkunst en gaf blijk daarvan in:

Verzameling van Gedichten. Utr. 1790. 2 stukken. 8°.

Gedichten uit de Gevangenis. (Utr.) 1792. 8. Dit laatste zonder naam.

Ook leverde hij nog:

Molstein en Kroondrop. tooneelsp. Utr. 1794.

Doch daarna tot de ergste zedeloosheid en een losbandig leven vervallen, misbruikte hij zijn vernuft tot het zamenstellen van ontuchtige stukjes, meestal in kroegen en bordeelen voor de vuist vervaardigd, waarvan een goed gedeelte is in het licht gegeven onder den titel van:

Nagelatene poëtische en prozaische portefeuille van Mr. P. Boddaert. Amst. 1805.

Boddaert werd het slagtoffer zijner spoorloosheden, want hij stierf den 9den Maart 1805 te Amsterdam, aan de gevolgen van eenen val in het half digt gevroren water, waarbij hij zijn been brak.

Zie *Levensges. van den vermaarden Dichter* Mr. P. Boddaert, *benevens zijne voornaamste bedrijven*, *snedige gezegden*, *korte en lange extempore's*, *geboorte en dood enz.* Amst. 1805; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters;* (de Jong), *Alph. Naaml. van Boeken; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. 62.

[Matthijs Bode]

BODE (MATTHIJS), naar het schijnt een Amsterdammer, maakte zich bekend als Nederduitsch Dichter. Onder het opzigt van den Hoogleeraar Petrus Francius gafhij, reeds in zijne jeugd, in 1696, eenige vertalingen uit Horatius in het licht, welke gevolgd werden door

Orestes en Pylades of Iphigenie in Thauris. treursp. het Fransch nagevolgd. Amst. 1702. 8°.

Polyxena. treursp. het Fransch nagevolgd. Amst. 1703.

Behalve deze beide vrij goede vertalingen is nog van hem afzonderlijk uitgegeven

Oorlogszang en Poëzijzang. Amst. 1706. 8°.

Doch zijne losse Dichtstukken, onder welke zeer fraaije en krachtige voorkomen, zijn in de Dichtverzamelingen van zijnen tijd, onder anderen in de *Nieuwe verzameling van Nederduitsche Mengeldichten* opgenomen.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* J. de Vries, *Proeve eener Geschied van Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 140 en 141; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dichters; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. 62.

[David Esaias Bode]

BODE (DAVID ESAIAS), zoon van Johan Gotlieb Bode, Sekretaris van de Koninklijk Pruissische Krijgs- en Domeinkamer te Kleef en van Maria Röseler, geboren te Kleef den 2den Februarij 1772, trad in het jaar 1791 in dienst als kadet bij de Artillerie dezes lands, werd den 22sten Februarij 1793 bevorderd tot Tweeden Luitenant, in welken rang hij den veldtogt in Vlaanderen en Braband, in 1793-1795, bijwoonde en te Marchienne-au-Pont, door eenen geweerkogel aan het hoofd gewond werd.

In 1795 tot Eersten Luitenant aangesteld, werd hij in 1799 met den Generaal Daendels ingescheept. Den 16den Augustus van dat jaar tot Tweeden Kapitein aangesteld, ging hij den 7den Maart 1800 als Kapitein over bij de Rijdende Artillerie, nam onder den braven Kapitein Cordes deel aan den veldtogt aan den Main, en werd in 1805 weder geëmbarkeerd onder den Generaal Marmont. Voorts maakte hij in het volgende jaar als Bevelhebber der kompagnie de veldtogt aan den Donau mede, bij welke

gelegenheid de Rijdende Artillerie met roem van zich deed gewagen; tengevolge waarvan B o d e , door Koning L o d e w i j k den 7den Januarij 1807 tot Ridder der orde van de Unie werd benoemd.

Inmiddels was hij den 11den September 1806 tot Luitenant-Kolonel van het Regement Rijdende Artillerie aangesteld, in welke betrekking hij bleef tot den 8sten Augustus 1808, toen hij Kolonel van dat Regement werd. In 1809 had hij, bij den aanval van het door den Pruissischen Majoor S c h i l l bezette Straalsund, het bevel over de artillerie, waarmede hij het vuur van de wallen tot zwijgen bragt. Hij had zich hier zoo dapper gekweten, dat men hem met lof vermeld vindt in het Legerberigt van den Generaal G r a t i ë n omtrent deze expeditie gegeven en de Koning van Denemarken hem met het Kommandeurskruis der Danebrogsorde begiftigde. Na de inlijving van Holland in het Fransche Keizerrijk, benoemd tot Bevelhebber van het 9de Regement Fransche Artillerie maakte hij den veldtogt van Rusland mede, als Kommandant der reserve artillerie van het 1ste Legerkorps onder den Generaal D a v o u s t , werd bij Smolensk in de zijde gekwetst door eenen blikkendooskogel, welke tevens zijn paard onder hem doodde; doch zag zich, tot loon van zijn dapper gedrag bij onderscheidene gelegenheden, bij Smolensk met het kruis van het Legioen van Eer begiftigd. Op den terugtogt in Polen krijgsgevangen gemaakt, keerde hij in 1814 naar Nederland terug; werd den 26sten Junij van dat jaar benoemd tot Directeur der Zuidelijke Artillerie Directie en in 1815 bevorderd tot Generaal-Majoor en Directeur der 4de Artillerie-Directie. Den 15den Junij 1822 met den rang van Luitenant Generaal gepensionneerd, sleet hij het overige zijner dagen op de buitenplaats Hazard, onder Prinsenhage, waar hij den 7den Januarij 1842 overleed, bij zijne echtgenoote, P e t r o n e l l a L a m o t t e vier zoons en drie dochters nalatende.

Koning W i l l e m I beloonde zijne aan het Vaderland bewezen diensten, en vooral wegens het verrigtte bij het ontwerpen der plannen tot armering van vestingen, door hem den 12den Mei 1823 te vereeren met het Ridderkruis der Militaire Willemsorde.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 269 en 274; v a n S y p e s t e y n , *Geschied. van het Reg. Rijdende Artill.*, bl. 109, 111, 115, 151 en 152, uit familiepapieren aangevuld.

[Nikolaas Bodecheer]

BODECHEER (NIKOLAAS) was eerst Predikant te Loosdrecht, van waar hij in 1611, van de zijde der Contra-Remonstranten afwijkende en den Remonstranten toevallende, in weerwil van de Classis, was vertrokken en te Alkmaar in dienst gekomen. Ofschoon hij in 1618 hier weder de gunst der Contra-Remonstranten scheen te zoeken, werd hij evenwel afgezet. Nu moet hij zich naar Leiden hebben begeven, waar hij zich zeer stil hield en naarstig de Akademische lessen en Predikatiën bijwoonde, terwijl hem in Augustus 1620 op last van de Staten

van Holland *tot eene proeve*, *een* jaargeldje betaald werd; doch niettegenstaande zijn aanbod om de canons van de Dordsche Sijnode te teekenen en het verzoek van den kerkeraad te Leiden aan de Gedeputeerden der Synode van Noord-Holland, in Augustus 1622 te Amsterdam vergaderd, welk schrijven door eenen brief der Professoren versterkt was, wilde men hem niet ten Avondmaal toelaten en het liep nog wel drie of vier jaren aan, eer hij weder in de schoot der kerk werd opgenomen. Voornamelijk schijnt men op hem te zijn gebeten geweest, omdat hij onderscheidene schriften ten voordeele van de Remonstranten had geschreven.

Zie B r a n d t , *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 924, 926, D. III. bl. 389, 717, 925, D. IV. bl. 335, 336, 800, 801; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* T i d e m a n , *de Remons. Broeders*, bl. 237.

[Joan Bodecheer Benningh]

BODECHEER BENNINGH (JOAN). Zie BENNINGH (JOAN BODECHEER), waar hij abusivelijk geplaatst is, daar hij hier had behooren te volgen, als zijnde een zoon van den voorgaande.

[Bartel Bodechem]

BODECHEM (BARTEL). Zie BODEGEM (BARTEL).

[Bodecker]

BODECKER (....) of BODEKKER, geboren in 1660 in het Land van Kleef, was de zoon van den voortreffelijken Muzikant B o d e c k e r , die vele jaren aan het Hof van Brandenburg zijne gaven heeft doen hooren. De zoon mede een groot Meester in het behandelen van muzijkinstrumenten was tevens een bekwaam Portretschilder. Eerst oefende hij zich in de Schilderkunst te 's Gravenhage, onder J a n d e B a a n ; daarna hield hij zich eenige tijd te 's Hertogenbosch op, van waar hij in 1711 naar Breda vertrok, voorzien met brieven van aanbeveling aan den beroemden Beeldhouwer en Dierenschilder F r a n k P i e t e r s z . V e r h e y d e n . Deze nam hem in zijn huis, en bragt hem in kennis met den Burgemeester M a t t h i j s v a n O v e r b e k e , dien hij benevens zijne huisvrouw schilderde, waarmede hij zoo veel roem verwierf, dat de voornaamste lieden dier stad hunne afbeeldsels door hem lieten vervaardigen. Toen V e r h e y d e n echter den 23sten September van dat jaar overleden was, besloot B o d e c k e r , na het aan hem bestelde werk te hebben afgemaakt, naar 's Gravenhage te trekken, alwaar hij mede onderscheidene Portretten schilderde. Daarna heeft hij zich veel te Amsterdam en in Noord-Holland opgehouden en aldaar vele lieden van allerlei rang en stand uitgeschilderd, tot dat hij in 1727 te Amsterdam overleed.

Zie v a n G o o l , *Nieuwe Schoub. der Nederl. Sohild. en Schilder.*, D. I. bl. 147-150; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Bartel Bodegem]

BODEGEM (BARTEL) of BODEGOM, een Delvenaar, was een beroemd Regtsgeleerde uit de zestiende eeuw, die men als een bijzonder geleerd man vermeld vindt. P i e t e r

O p m e e r droeg hem het vierde boek van zijn werk over *de Hollandsche Martelaren* op.

Zie B l e y s w y c k , *Beschr. van Delft*, bl. 783 en 784; *Beschr. van Delft* bij B o i t e t , bl. 703; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, die hem B o d e c h e m noemt.

[Bodekker]

BODEKKER. Zie BODECKER.

[Joachim Bodel]

BODEL (JOACHIM), zoon van Mr. Jan Abraham Bodel en van Trijntje Nieuwenhuis, gehoren te Leiden, den 11den Februarij 1767, werd, wegens zijnen ongemeenen aanleg en blakende zucht voor de Letteroefeningen, tot den stand der Geleerden opgeleid. Hij oefende zich aan de Hoogeschool zijner geboortestad, met de loffelijkste vlijt in de Geneeskunde onder de Hoogleeraren Eduard Sandifort, Nicolaas Georgius Oosterdijk, Florentius Jacobus Voltelen en Nicolaas Paradijs, en maakte van hunne lessen een zoo gunstig gebruik, dat hem de eer werd aangeboden, om, op de voorvaderlijke wijze, met de kap gepromoveerd te worden, waarvan hij echter, om de kostbaarheid, geen gebruik maakte. Dus, in den jare 1790, met uitstekenden lof tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd, na het verdedigen van vijftig Geneeskundige stellingen(1), vestigde hij kort daarna zijn verblijf te Dordrecht, waar hij, door zijne kunde en gelukkige beoefening der praktijk, weldra grooten naam verwierf. Ook zag hij zijne verdiensten door verschillende benoemingen, zoo binnen als buiten de stad van zijn verblijf, weldra op prijs gesteld. In September 1798 werd hij tot Stedelijk Geneesheer en in November 1804 tot Doctor van het stadskrankzinnigen- en verbeterhuis aangesteld. In Augustus 1803 was hij mede reeds tot Lid van het Collegie van Examinatoren der Candidaten voor de Heelkunde benoemd. Toen, in 1801, eene Departementale Commissie van Geneeskundig Bestuur was opgerigt, werd hij terstond tot Lid, en in het volgende jaar tot levenslangen Voorzitter daarvan benoemd. Ter gelegenheid, dat dit Collegie, in April des jaars 1806, door de Departementale Commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt vervangen werd, benoemde men hem ook hierin weder tot Voorzitter, welken post hij, tot zijne dood, met veel ijver en trouw waarnam. In Augustus 1808 werd hij tot Corresponderend Lid van het Genootschap tot Bevordering der Koepok-inenting benoemd. Toen wij, in 1810, ons onder het Fransche juk moesten buigen, werd hij, nog in den loop van dat jaar, tot Lid benoemd der *Société médicale d'émulation*, *séante à l'école de Médecine à Paris*. In het zelfde jaar, werd hij ook Doctor van het gevangenhuis in zijne woonplaats.

Hij mogt mede, wegens gelukkig genezene of in hare voortgang gestuite ziekten, den dank niet slechts der geredden, maar ook den welverdienden lof der bevoegde magten, verwerven. De Landdrost van Maasland deed hem, in October 1807, zijne goedkeuring kenbaar worden voor zijne zorgen bij zware ziekten in het arrondissement Dordrecht. In September 1808 werd hem door genoemden Landdrost gelijken dank toegebragt voor het beteugelen van eene ziekte te Oude Tonge; in Maart 1809, voor het bedwingen eener groote sterste te Oud-Beijerland, en, in Junij van dat jaar,

(1) *Theses Medicae inaugurales quinquaginta*.

voor eene zelfde dienst te Zuid-Beijerland. In den zomer van 1808 Zevenbergen van eene epidemische ziekte van zeer ernstigen aard gered hebbende, ontving hij insgelijks de schriftelijke dankbetuiging, niet slechts van het Bestuur der plaats, maar ook van den Landdrost van Braband en den Minister van Binnenlandsche Zaken. Deze gevallen zijn echter slechts uit vele aangevoerd, daar zijne hulp, in het distrikt zijner Commissie van Geneeskundig Toevoorzigt, bij besmettelijke ziekten, meer dan twintig malen werd ingeroepen. In Maart des jaars 1814 werd hem ook, van wege den Engelschen Bevelhebber, T h o m a s G r a h a m , voor de zorgen dank gezegd, door hem betoond aan de Engelsche soldaten, die zich eenige tijd te Dordrecht onthielden. Te regt werd hij dan ook, in Junij 1815, tot Lid benoemd der Commissie tot Verzorging der Gekwetsten, die van het tooneel des oorlogs langs Dordrecht zouden vervoerd worden. Toen, in 1819, zich vele behoeftige Zwitsers, als Landverhuizers, naar Amerika, vooral naar Brazilië, zouden begeven, en, op scheepsgelegenheid wachtende, door besmettelijke ziekte werden aangetast, was hij een der genen, die zich het lot dier ongelukkigen bijzonder aantrokken; weshalve hij, tegen het einde van dat jaar, bij missive van de Regering des Cantons Solothurn, plegtig bedankt werd. Niet zeer lang voor zijn afsterven eindelijk werd hij nog benoemd tot Lid en Voorzitter van het Bestuur der Geneeskundige school, in het jaar 1828 te Rotterdam opgerigt.

Niettegenstaande de onderscheidene betrekkingen, waarin hij als ervaren beoefenaar der Geneeskunst geplaatst werd, hem veelvuldige bezigheden verschaften, waaraan zich nog die eener zeer uitgebreide praktijk, zoo binnen als buiten het Eiland van Dordrecht, paarde, vervulde hij nogtans, met de hem eigene bereidwilligheid en ijver, andere hem opgedragene posten. In Augustus 1795, werd hij Lid van het Committé van Opvoeding en Openbaar onderwijs, en, na het ontslag aan die Commissie gegeven, Schoolverzorger en Opziener der Openbare lessen. Later werd hij Lid der Maatschappij tot Redding van Drenkelingen, en in 1809 Lid-Correspondent van het Instituut van Blinden te Amsterdam. Gedurende vijf en dertig jaren, was hij Curator der Latijnsche scholen in de stad zijner inwoning. In 1817 werd hij ook Regent van het stadskrankzinnig- en verbeterhuis aldaar. Dan ook in posten van burgerlijk bestuur werd hij benoemd. Reeds in 1791 werd hij Lid van de Hooge vierschaar van Zuid-Holland, zitting hebbende te Dordrecht, en bleef in dien post tot April 1802, toen hij om uitgebreider beroepsbezigheden zijn ontslag verzocht. In Julij des jaars 1811 werd hij Lid van den Stedelijken Raad, in welke betrekking hij in het jaar 1815 bevestigd werd.

Het zou ons zeker niet bevreemden kunnen, dat zoo vele en zoo uiteenloopende werkzaamheden hem geen tijd gegund hadden, om, ten nutte der wetenschappen, ook door de uitgave van geleerde schriften, mede te werken. Doch, bij de hem eigene,

onvermoeide naarstigheid, wist hij hiertoe gelegenheid te vinden en heeft in verzamelingen, door Maatschappijen of bijzondere personen uitgegeven, onderscheidene belangrijke stukken geplaatst, als daar zijn:

Berigt van den Dordschen Geneesheer en Lector F.W. van der Leeuw en diens geleerden arbeid, in de *Konst en Letterbode*. 1801. D. II. bl. 2 en volg.

Waarnemingen van eene zeer zonderlinge overeenkomst van tweelingen, *zijnde meisjes*, in de *Natuurkundige Verhandelingen der Bataafsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem*. D. III. St. I. bl. 339 en volg.

Waarneming van eene genezene Longtering, in het *Geneeskundig Magazijn*, van zijne Kunstvrienden Stipriaan Luïscius, Ontijd en Macquelijn. D. IV. St. II. bl. 19 en volg. en voorts in *elf* verschillende stukken van dat zelfde tijdschrift een *Verslag van ziekten*, *door hem van* 1794-1805 *te Dordrecht en in de omstreken waargenomen* en telkens met de weêrsgesteldheid op het Eiland van Dordrecht in verband gebragt.

Geen wonder dan ook, dat een man van zoo groote kunde en ervarenis, en die een zoo uitgebreid nut stichtte, door verschillende geleerde genootschappen, als om strijd, tot medelid begeerd werd. In November 1797 werd hij lid van het Zeeuwsche Genootschap van Wetenschappen; in Mei 1806, van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem; in November 1809 Correspondent der Eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut van Wetenschappen enz.; in September 1815 Lid van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam; n Junij 1818 Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Wetenschappen; in Maart 1816, Honorair Lid van het toen nieuwelings te Dordrecht opgerigte Kunstgenootschap: *Diversa*, *sed una;* in September 1820, Corresponderend Lid van het Geneeskundig Genootschap: *Vis unita fortior*, te Hoorn. In Julij 1826, nam de Maatschappij *der Nederlandsche Letterkunde* te Leiden hem onder hare leden op; terwijl eindelijk door Koning Willem I aan alle deze eerbewijzen den kroon werd opgezet, door hem, in 1825, tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw te benoemen.

Bodel overleed den 7den Maart 1831 en liet bij zijne echtgenoote, Jacoba Volckera Groen van Prinsterer, eene dochter na.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1806, D. I. bl. 392, 1815 D. II. bl. 180, 1818 D. I. bl. 46, 1823 D. II. bl. 214, 1826 D. II. bl. 155, 1831 D. I. bl. 160, 1832 D. I. bl. 309-315, *Aanspraak van M. Siegenbeek in de Handelingen der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden*, *gehouden den* 5*den van Hooimaand* 1831, bl. 25-34, welke wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[François Bodemont]

BODEMONT (FRANÇOIS) of BODIMONT, eerst Geheimschrijver van Willem I, Prins van Oranje, en daarna Griffier van het Hof

van Friesland, had, in het jaar 1582, zeker schrijven van den vijand ontvangen, en dit den Prins getoond, verzoekende vrijheid om daarop aanmoedigend te antwoorden; alzoo hij zich sterk maakte eenige bonderd Koningschen naar Leeuwarden in eene hinderlaag te lokken. Dit werd hem toegestaan, mits alles gedaan werd met voorkennis van Bernard van Merode, Heer van Rumen, toen Stadhouder van dat gewest, en van eenigen gemagtigden. Maar de Stadhouder, beducht voor het uitlekken van het geheim, verzweeg het voor de Gemagtigden, en als ten laatste de vijand vroeg, welke medestanders van aanzien Bodemont te Leeuwarden had en of zij in staat zouden zijn hem eene poort, en welke, te leveren, gebood Merode aan Bodemont de briefwisseling af te breken. Des niettegenstaande ging Bodemont daar mede voort en toen die ontdekt werd, zeide hij het verbod van den Stadhouder te hebben in den wind geslagen, om dat deze hem, ten gevolge van zijnen ouderdom, wat al te zwaartillend voorkwam. Deze reden werd echter slechts als een voorwendsel opgenomen; hij in hechtenis genomen, en eindelijk ten Lande uitgebannen. De Raad van State, evenwel vernemende dat hij zich te Amsterdam ophield, zond in 1586 zijnen Geheimschrijver, Christiaan Huygens, derwaarts, om hem te doen vatten. Dit gevaar echter ontkomen zijnde, liet hij zich door Verdugo, met wien hij reeds in verstandhouding stond, gebruiken, om in Friesland boekjes te strooijen, waarin de Staten van dat gewest werden uitgemaakt, ‘voor baatzugtige luiden, die om in 't bewind te blijven 't volk streelden, met de schoone namen van vrijheid en godsdienst, en met Nassause Hoofden, wien niet 's Lands welvaart, maar eigen glorie ter herte ging. Voorts ried men den Friesen, zig te houden van den handel met Engeland, daar eindeloze slavernij en gedurige oorlog uit te wagten stond, veeleer behoorde de Gemeente zig te verzoenen met haren Koning; daar meer niet toe vereist werdt, dan dat men enigen blooden boeven (dien naam kregen de Staten) den kop kloofde.’

Eenige honderden van die schandelijke boekjes werden te Oostmahorn, in een Embder schip aangehaald, en Graaf Willem Lodewijk, Stadhouder van Friesland toegezonden.

Zie van Reyd, *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 70; Hooft, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 152 en 153; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 125 en 126; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Jan Boden]

BODEN (JAN), ook wel JOHANNES BODENUS of BODENIUS genoemd, geboren te 's Hertogenbosch, omtrent het jaar 1570, beoefende de Godgeleerdheid te Leuven, en verkreeg er de waardigheid van Licentiaat in; vervolgens werd hij Pastoor van St. Catharina in zijne vaderstad, en daarna Kanunnik van de St. Jans- of Hoofdkerk. Hij was zeer geacht om zijne geleerdheid en welsprekendheid. Ook was hij een vroom man, die rondelijk sprak zoo als hij dacht, en een opregt karakter bezat. Hij heeft door den druk gemeen gemaakt, behalve zijne leerredenen:

Conciones morales et doctrinales. Antv. 1624-1631. 3 vol. 12°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Wooraenb.;* de Chalmot, *Biogr. Wordenb.;* (A. van Gils), *Katholijk Meijer Memor.*, bl. 184 en 185; Hermans, *Conspect Onnom. Liter.*, pag. 13; *Biogr. Univ.*

[François Bodimont]

BODIMONT (FRANÇOIS). Zie BODEMONT (FRANÇOIS).

[Martinus Bodisco]

BODISCO (MARTINUS), een zoon van Pieter Bodisco en van Helena Hoefnagel, geboren te Haarlem den 6den Januarij 1753, werd Ontvanger in zijne geboortestad, welken post hij tot in 1820 heeft waargenomen. Hij was voorts in vele en onderscheidene andere betrekkingen, tot aan zijn overlijden, den 17den Januarij 1823, onvermoeid nuttig en werkzaam, en, inzonderheid bij het Nederlands publiek bekend, door zijne Prijsverhandeling, bij de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* ingeleverd: '*Over de verpligtingen van een braven Huisvader en zulk eene Huismoeder in het gemeen Burgerlijk leven*,' welke met het gouden eermetaal bekroond werd; het waren ook de weldadige oogmerken dier Maatschappij, welke hij in hare afdeeling te Haarlem gevestigd, met al zijn vermogen bevorderde. Bij zijne echtgenoote, Femmetje Doijer, liet hij twee zoons en twee dochters na, van welke de oudste zoon, Pieter Bodisco, hier volgt.

Zie *Algem. Konst en Letterbode voor* 1823, D. I. bl. 51 en 52; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis, uit familiepapieren aangevuld.

[Pieter Bodisco]

BODISCO (PIETER), zoon van den voorgaande, geboren te Haarlem, den 6den October 1778, was fabrijkant in garens in zijne geboortestad, waar hij den 17den Maart 1831 overleed. Hij bevorderde sinds meer dan dertig jaren, als Lid in het algemeen, en sedert dertien jaren, in het bijzonder als Secretaris van het aldaar bestaande Departement der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, benevens alle zijne heilzame inrigtingen en maakte zich bovendien bij zijne stadgenooten verdienstenlijk, door het belangeloos waarnemen van vele lastposten. Ofschoon geene gegeleerde opvoeding genoten hebbende, bleef hem de beoefening der Letteren niet geheel vreemd, en mag men vooronderstellen, dat, ware hem zulk eene opleiding ten deele gevallen, de oorspronkelijkheid van zijn luimig vernuft, gepaard aan goeden aanleg en volharding, hem op die loopbaan zou hebben doen voortkomen, ja schitteren. Nu bepaalden zich de uitvloeiselen van zijnen vruchtbaren geest, zoo in Proza als Dichtmaat, binnen bestaande kringen in de stad zijner geboorte, met name het Natuur- en Letterkundig Gezelschap: *Oefening in Wetenschappen;* de aloude, sinds weinige jaren herstelde, Rederijkkamer: *Liefde bovenal*, en het Dichtlievend Gezelschap: *Democriet*, welke alle in hem een getrouw medearbeider en lustig deelgenoot in het gezellig verkeer vonden, en niet zelden de geestige invallen en vreemde vernuftwendingen, in zijne

echt oorspronkelijk koddige stukken, zoowel als zijne scherpzinnigheid, gevatheid, vlugheid, ijver en orde in alle betrekkingen bewonderden. De laatste hand ontbrak aan meest al wat hij leverde; hij gevoelde dit zelf, maar zijne aan de Letterkunde vreemde en drokke werkkring veroorloofde hem evenmin die daaraan te leggen, als hij daartoe lust gevoelde; waarom hij er nooit aan dacht om er het publiek mede lastig te vallen, ofschoon het geen twijfel leidt, of onderscheidene zijner, zoowel enkele ernstige, als vooral luimige Dichtstukjes, zouden meer welkom geweest zijn, dan menige Dichtbundel, waarmede in het eerste vierde dezer eeuw onze Letterkunde begiftigd werd.

Hij was tweemalen gehuwd geweest; eerst met A n n a K o o l, bij wie hij drie zonen en eene dochter verwekte, van welke de tweede zoon J a c o b B o d i s c o, Predikant bij de Doopsgezinden te Zutphen is. Zijne tweede vrouw, G i j s b e r t a M a r i a T i d e m a n, schonk hem eenen zoon en eene dochter.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1831, D. I. bl. 139 en 180, uit familiepapieren aangevuld.

[Franciscus de le Boe Sylvius]

BOE SYLVIUS (FRANCISCUS DE LE). Zie SYLVIUS (FRANCISCUS DE LE BOE).

[Johannes Boeckhorst]

BOECKHORST (JOHANNES). Zie BOCKHORST (JOHANNES).

[Johan Frederik Boeckelman]

BOECKELMAN (JOHAN FREDERIK). Zie BÖCKELMAN (JOHAN FREDERIK).

[Arnold van Boeckholt]

BOECKHOLT (ARNOLD VAN) of VAN BOEKHOLT, geboren te Deventer, wordt van 1649 af, onderscheidene malen op de Regeringslijsten van Deventer aangetroffen in welke stad hij ook, onder anderen in 1672 de Burgemeesterlijke waardigheid bekleedde, toen zij door de Munsterschen belegerd werd. Hij was toen de eenige der Regering, die de stad wilde verdedigen. Zelfs toen bij de Oud-Burgemeesters T e r B o r g en S t e e n b e r g e n, die eerst met kracht van redenen betoogd hadden, dat men eene zoo overhaaste overgaaf ‘noch voor God, noch voor 't Vaderland, noch voor de tegenwoordige noch voor de toekomende wereld zou kunnen verantwoorden,’ den moed bezweek, hield B o e c k h o l t niet op, aan te dringen op krachtige maatregelen ter verdediging. Nu eens verzette hij zich tegen het wegnemen van de IJsselbrug, waardoor men zich de gelegenheid benam, om uitvallen te doen; dan weder wees hij den Bevelhebber, den Kolonel S t e k k e, de middelen, om den vijand met voordeel te bestoken, en bood zich zelven aan, om het gevaar der uitvoering te deelen. Hij begaf zich in den Krijgsraad, om den Hoofdbevelhebberen moed in te spreken, gelijk hij in de vergaderingen der Stedelijke Regering woorden van volharding deed hooren. Maar partijgeest bij sommigen, flaauwhartigheid bij de meesten, en, naar het schijnt, verraad bij anderen, deden zijne woorden in den wind slaan. Eindelijk, om den invloed van dezen edelen Vaderlander aan de beraadslagingen te onttrekken, wordt er

buiten zijn weten eene vergadering belegd, waarin tot de overgaaf bij verdrag besloten wordt. Zoodra krijgt B o e c k h o l t hiervan geen berigt, of hij snelt derwaarts; wijst de vergaderden op het voorbeeld der voorvaderen, herinnert hun hunne pligten jegens het Vaderland en den eed, dien zij gezworen hadden, wederlegt met warme Vaderlandsliefde de bedenkingen, welke geopperd worden, en toen hem de vraag werd gedaan, wat men bij eene langdurige belegering eten zou, beantwoordt hij die met de veelbeteekenende wedervraag: 'Wat aten die van Leiden in hunne belegering, uit liefde tot het Vaderland?'

Doch, hoe hij ook sprak, niets mogt baten, want de stad verdroeg zich den 21sten Julij met den vijand. B o e c k h o l t bleef sedert onafgebroken in de Regering en schijnt in 1691 overleden te zijn.

Zie S y l v i u s , *Historie onzes Tijds*, St. I. bl. 269-277; V a l k e n i e r , *'t Verwerdt Europa*, bl. 540-562; S a m s o n , *Hist. de Guillaume III*, Tom. II. pag. 167 et 163; M o n t a n u s , *Leven van Willem III*, D. I. bl. 229, 230, 241-244; D u m b a r , *Kerk. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 101-106; S c h e i t e m a , *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 537 en 538; Mr. J. B o s s c h a , *Nederl. Heldendaden te Land*, D. II. bl. 69 en 70.

[Johannes Boeckhorst]

BOECKHORST (JOHANNES). Zie BOEKHORST (JOHANNES).

[Antonij van Boeckhoven]

BOECKHOVEN (ANTONIJ VAN), ook BOECHOVEN en BOEKHOVEN gespeld, geboren te Utrecht, heeft als Advokaat voor het Hof Provinciaal aldaar gepraktiseerd en het *Stadregt van Utrecht* uit het Nederduitsch in het Latijn vertaald, onder den titel van *Jus municipale civium Utreciorum* en, met eenige aanteekeningen voorzien, in het licht gezonden.

Zie B u r m a n , *Traject. erudit.*, pag. 29; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 286; K o k , *Vaderl. Woordenb*, D. VII. bl. 628; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*. D. III. bl. 199.

[Arend toe Boecop]

BOECOP (AREND TOE), Ridder, geboren tusschen 1530 en 1540, was een man van groote wijsheid en geleerdheid, die in de hagchelijkste tijd een voornaam deel in het Bewind, zoo van Overijssel als Kampen, gehad heeft.

Hij wordt in 1559 het eerst op de lijst der Raadsleden gevonden, en was in het zelfde jaar bij de groote klaringen te Deventer, alwaar het eerste geschil kwam, over het regt van overstemming tusschen ridderschap en steden. Hij verzette zich tegen de invoering der nieuwe Bisschoppen, werd door die van Kampen naar Deventer afgezonden, om met de andere hoofdsteden eene gelijke lijn te trekken, en vertrok eerlang naar Brussel, ten einde de klagten over misbruiken en bepalingen tegen de privilegiën bij de Landvoogdes in te brengen. Vooral verhief hij destijds zijne stem, tegen de invoering van Canzeler en Raden van Justitie, die wel benoemd, doch zonder regtsdwang aanwezig waren.

Kort hierna vertrok hij naar Drenthe, om met die van Groningen gelijke maatregelen, tegen de Bisschoppen, te beramen.

Hij was met dit al geenszins onder diegenen, die tegen Spanje wilden opstaan; de Regering van Kampen belette zoo veel zij konde de preek der Onroomschen ten platten lande, dan wilde gaarne voor de Lutherschen eene kerk doen inruimen; hij was een der Afgevaardigden, die hieromtrent in 1566, namens de hoofdsteden, een voorstel deden aan den Stadhouder. Eene gelijke gematigdheid deed hij vervolgens in vele zaken blijken, en vond eenen vriend in den Graaf v a n A r e m b e r g , die in dezen met hem instemde. Die van Deventer waren verder gegaan, en hadden zich de haat van het Hof te Brussel en van A l v a en zijne Raden op den hals gebaald; Kampen bleef in gunst en toen nog bevrijd van Spaansche knechten; vele ballingen vlugtten derwaarts; dit verwekte opzien, en toen A r e m b e r g met B o e c o p hierover sprak, verdedigde deze de ballingen en hun gedrag; eene wijze waarschuwing van A r e m b e r g voor de Spanjaarden, eindigde die onderhandeing. Toen A l v a den 5den Augustus 1568 te Kampen kwam, was het gedrag der Regering zeer voorzigtig. Zij overlaadden hem met geschenken en blijken van eer; en wisten hierdoor zich van de onlangs bekomene bezetting te ontslaan. De Inquisiteur Q u a r r e werd even wijzelijk ontvangen, en door maaltijden teruggehouden, om kwaad te doen; in beide gevallen was B o e c o p een der voornaamste sprekers.

In 1570 vertrok hij met anderen naar Brussel, om tegen de invoering van de Crimineele Ordonnantie vertogen te doen, later nog eens, om te klagen over het vaandel ruiters, hetwelk destijds in Kampen gelegd was en de burgers kwelde; door wijze mildheid erlangde hij zijnen wensch. Hij vertrok spoedig en reisde met lijfsgevaar, alleen om voor den Zondag te huis te zijn, en alzoo de kosten der bezetting van eene week voor zijne vaderstad uit te winnen.

B o e c o p was in 1572 een der Afgevaardigden, die met den Stadhouder B a r l a y m o n t middelen beraamden, om zich tegen den overval van de vrijheidsgezinden te dekken. Bij de aannadering van den Graaf v a n d e n B e r g h , die Zutphen reeds veroverd had, zocht hij J a n S l o o t , Drost van Vollenhove, over te halen, om zich, bij het naderen van het gevaar, naar Kampen te begeven. Bij de belegering in Augustus was hij Burgemeester; aan hem was de zorg voor de inwendige rust bijzonder opgedragen. Hij noopte de Burgers tot wederstand, dan daar de belegeraars vrienden in de stad hadden, moest men tot overgaaf handelen, waartoe hij met anderen werd benoemd. Hij nam dezen last niet op zich, dan onder stoute betuiging, dat hij niet dan gedwongen tot dezen handel kwam. Hij was de spreker met de Afgevaardigden van den Graaf v a n d e n B e r g h en sloot de voorwaarden. Hij bleef in het Bewind, en bewaarde de sieraden in de kerken. Te Zwolle, in bezending zijnde, werd hij beschuldigd, pogingen te doen, om de

Spaanschen in Kampen te brengen; aldaar gevangen genomen, en, met zijnen ambtgenoot en zwager C o e n r a a d v a n V e c h t e , naar het kasteel van Genemuiden gevoerd.

Nadat Kampen en andere steden op nieuw zich aan den Spanjaard hadden moeten onderwerpen, wilde hij zijne gevangenis niet verlaten dan nadat hij, door eene bezending uit Kampen, daartoe plegtig was uitgenoodigd, het bestuur, door v a n d e n B e r g h ingesteld, was afgezet en hij als Burgemeester hersteld. Spoedig daarna vindt men hem weder in de belangrijkste bezendingen, voornamelijk ook bij den handel over de Unie van Utrecht. Hij was tegenwoordig bij de vergadering te Winsum, den 11den Junij 1579, en moet een der voornaamsten van de Overijsselschen zijn geweest, die op grond dat de Pracificatie van Gent genoegzaam was, toetreden tot de nadere Unie weigerden en lang vertraagden.

Hij schijnt overleden te zijn n, of kort na, het jaar 1580; in welk jaar hij het laatst als Schepen voorkomt; was tweemaal gehuwd, eerst aan G e e s j e t h o e B o e c o p , daarna aan A g n e s M o r r h e , uit een der voornaamste geslachten van Kampen en liet vier kinderen na, allen in aanzienlijke huizen gehuwelijkt; van zijn geslacht is geen mannelijk oir overig. Hij overleed in zulke behoeftige omstandigheden dat de stad zijne dochters moest uithuwelijken.

Zijne spreuk was *Tout est à Dieu* (alles behoort aan God).

Veel roem heeft hij erlangd als Regtsgeleerde, en als Geschiedschrijver. Toen de zaken zich meer en meer ten voordeele van de Staatschen neigden, onttrok hij zich langzamerhand aan de Staatszaken, en zocht zijne troost in Letterkundige bezigheden, *eene Kronijk* vervaardigende *van de Utrechtsche Bisschoppen*, *de Vorsten van Gelre en de Friezen tot op Karel V*, waar van het eerste deel loopende van 641 tot 1496 van zijn eigen hand te Kampen bewaard wordt; van het tweede deel zijn alleen afschriften bekend. R e v i u s heeft van dat werk veel gebruik gemaakt bij de bewerking van zijn *Daventria Illustrata* en daarin zijn beleid en inzigten naauwkeurig opengelegd.

Zie R e v i u s , *Daventria Illustrata*, bl. 329, 353, 387, 404, 447; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1845, D. I. bl. 50; S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 112-116, D. II. bl. 567, die wij hier grootendeels gevolgd zijn en J. D o o r n i k , in de *Overijss. Alm. voor Oudh. en Letterk.*, 1838.

[Arnold ten Boecop]

BOECOP (ARNOLD TEN) werd geboren uit een aanzienlijk en rijk geslacht te Zutphen in 't jaar 1585. Zijne eerste letteroefeningen volbragt hebbende, legde hij zich op de beoefening der regtsgeleerdheid toe aan de Hoogeschool te Leiden, alwaar hij een leerling van J u s t u s L i p s i u s schijnt geweest te zijn. Hij was een jongeling van uitmuntende zeden, en ijverig der Roomsche Godsdienst toegedaan. In 1610 begaf hij zich tot de orde der Jezuïten, en ruim tien jaren daarna tot Priester geschoren zijnde, kwam hij

in de Nederlanden een bezoek bij zijne moeder afleggen, die weduwe was, van hier ging hij naar Keulen, alwaar hij in eene slapende ziekte verviel, en na vijf maanden gesukkeld te hebben, den 19de Februarij 1622 overleed. Ten Boecop moet een braaf mensch nedrig, zedig en van een zachtaardig karakter zijn geweest. Zijne jaren in aanmerking genomen, bezat hij vele kundigheden.

Men heeft van hem in druk: Justus Lipsius *Catholicus; sive de vera* Justi Lipsii *religione catholica* etc. geplaatst in de *Fama posthuma* J. Lipsii, druk van 1613. p. 571 en volgenden.

Quaestio secunda de nomine Hubertus; atque eodem opera, *de tot aliis*, *quae simili fine cadunt etc*.

Zie Hoogstraten en Brouërins van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 26; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 628; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Louis Theodoor Johan Baron van Boecop]

BOECOP (LOUIS THEODOOR JOHAN BARON VAN), werd geboren te Huissen den 3den Februarij 1750. Hij trad in het jaar 1768 in dienst bij het toenmalig regement Grenier Wallon waar hij achtereenvolgens opklom tot den rang van Kapitein. Ten gevolge van de ontbinding van dat Korps, verloor hij die betrekking en was dus verpligt in vreemde dienst over te gaan, waaromtrent hem voordeelige aanbiedingen gedaan werden, onder anderen door het Russische Gouvernement.

Hij verkoos met anderen zijner wapenbroeders in Fransche dienst over te gaan en werd terstond in zijnen rang bij het Bataafsche Legioen in Fransche soldij geplaatst, in het jaar 1787. In het jaar 1795 bevond hij zich als Hoofd-Officier bij de Staf van het leger van den Generaal Pichegru en nam een werkzaam aandeel aan alle de operatiën van dat leger.

Na de omwenteling in het Gemeenebest der Nederlanden in dat zelfde jaar voorgevallen, verliet hij weder de Fransche dienst om in die van zijn vaderland terug te gaan en werd in Julij 1795, tot Generaal Majoor bevorderd en, met de Generaals D.M. Guericke en P.S. van Zuylen van Nyvelt, belast met de zamenstelling van het Bataafsche Leger. Daarna kreeg hij het bevel over de Tweede Brigade, die te Utrecht werd zamengesteld, en stond daarmede eerst hij de divisie Daendels, doch in 1796 bij de divisie Dumonceau. Als zoodanig scheepte hij zich in 1797 in, om deel te hebben aan de expeditie naar Ierland, die echter niet doorging. Tijdens de landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland, was hij Chef van den Generalen Staf des Bataafschen legers, en deed als zoodanig de nadrukkelijkste vertogen, bij het uitvoerend Bewind der Republiek, tot meer krachtdadige en buitengewone maatregelen.

In 1803 werd hij tot Luitenant-Generaal aangesteld, terwijl Koning Lodewijk hem den 2den Januarij 1807 belastte met de organisatie en de oprigting van het Zeeuwsche legioen. Daarna was hij Lid van de Hooge Militaire Vierschaar van het koningrijk Holland, ook was bij Ridder der orde van de Unie. Hij overleed den 2den Julij 1830 en was twee malen gehuwd aehtereenvolgens met

twee zusters, de Dames B e r n é , bij welke hij vijf kinderen verwekte, drie zoons, van welke twee insgelijks in militaire dienst zijn getreden, en twee dochters. Hij was een man van een helder verstand en groote minzaamheid in den omgang.

Zie *Vaderl. Hist. ter onmiddellijke vervolge op* W a g e n a a r , D. XXXVI. bl. 122, D. XL. bl. 295, D. XLV. bl. 201; B o s s c h a , *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 213; v a n S y p e s t e y n , *Geschied. van het Regem. Hussaren*, bl. 19 en 22, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Cornelis Gerardus Iman Baron van Boecop]

BOECOP (CORNELIS GERARDUS IMAN Baron VAN), een neef van den voorgaande en, even als deze, van het zelfde geslacht als de hiervoor vermelde A r e n d t o e B o e c o p en A r n o l d t e n B o e c o p , was een zoon van H e n r i J u s t e M c h e l Baron v a n B o e c o p en G e e r t r u i d a S c h w i n d l e r , geboren te Breda, den 3den Januarij 1781. Hij trad in 1795 in dienst als Kadet bij de zesde Halve Brigade, werd nog in het zelfde jaar tot Tweede Luitenant bevorderd. In dien rang maakte hij den veldtogt in Noord-Holland, in 1799, mede, en werd den 19den September, bij Bergen, door eenen geweerkogel in de borst gewond. Den 3den November 1803 tot Eersten Luitenant aangesteld, werd hij den 1sten Julij 1805 als zoodanig overgeplaatst bij de Garde, eerst van den Raadpensionaris S c h i m m e l p e n n i n c k , daarna van Koning L o d e w i j k , en was in 1806 tegenwoordig bij de blokkade van Hamelen en, tijdens de landing der Engelschen in Zeeland, in 1809, bij het leger te velde onder den Maarschalk D u m o n c e a u . Door Koning L o d e w i j k , den 5den September van dat jaar, tot Kapitein bevorderd, werd hij, bij de inlijving van Holland in het Fransche keizerrijk, in 1810, in dien rang bij het 4de Regement Tirailleurs der jonge Garde geplaatst en den 26sten Mei 1813 tot Luitenant-Kolonel bij die Garde aangesteld; met dat Regement maakte hij de veldtogten in 1811 in Spanje, in 1812 in Rusland, in 1813 in Duitschland, en in 1814 in Frankrijk mede. In die veldtogten gedroeg hij zich zoo dapper, dat Keizer N a p o l e o n hem reeds den 10den Julij 1812 tot Ridder van het Legioen van Eer benoemde.

Na Nederlands herstelling in de rij der volken, werd hij den 18den October 1814, in zijnen vorigen rang, bij de Infanterie geplaatst, en den 8sten October 1815, tot Kolonel-Bevelhebber van de 12de Afdeeling benoemd. Den 20sten October 1825 tot Generaal Majoor en Provinciaal-Kommandant van Noord-Holland aangesteld, werd hij den 16den Augustus 1829 in de zelfde betrekking naar de provincie Luik overgeplaatst, en tevens met het bevel over de Eerste Brigade van de vierde Divisie Infanterie belast. In die betrekkingen bevond hij zich te Luik, toen den 24sten Augustus 1830 het oproer te Brussel uitbrak. Reeds vier dagen daarna zag hij zich genoodzaakt met de bezetting van de stad Luik in de citadel terug te trekken. Hij bleef steeds getrouw op zijnen post en toen hij zijne beschikkingen maakte, tot eenen algemeenen

uitval, moest hij, uit aanmerking van den slechten geest der Belgen, die tot de bezetting behoorden, en op raad zijner Officieren, er van afzien. Eene onwillige bezetting en gebrek aan levensmiddelen noodzaakten hem tot onderhandeling te komen. Hij sloot alzoo den 6den October eene overeenkomst, ten gevolge waarvan hij met 900 getrouwen, zoo Officieren als soldaten, naar Maastricht aftrok. Hier bleef hij vervolgens ter beschikking van den Generaal D i b b e t z , en bewees ook in die betrekking groote diensten. Onder anderen had hij in 1831 bevel over de kolonne die België inrukte.

De Koning, die hem vroeger reeds tot Ridder van de Leeuwenorde had benoemd, begiftigde hem, als blijk van zijne goedkeuring over het gedrag dat B o e c o p te Luik gehouden had, den 11den October 1830, met de Militaire Willems-Orde derde klasse. Hij werd den 4den April 1839 gepensionneerd en overleed, ongehuwd, op zijn buiten, de Langenhorst, bij Delden in Overijssel, den 23sten Februarij 1841. Hij kenmerkte zich door eenen echt militairen geest en groote koelbloedigheid.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 568, 573, 581-584, 588, 589, 591, 600, 603, 630, 631, 634-639 en Bijl. bl. 4 aangevuld uit partikuliere berigten.

[Jan Francoysz. van Boedagen]

BOEDAGEN (JAN FRANCOYSZ. VAN), Leenman, wonende te Delft, was een der genen, die, ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1565, door Commissarissen van den Hove van Holland geroepen werd om te verklaren: ‘wat affectie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning hadden: ende of zij gezind waren het met Zijne Majesteit te houden, denzelven tegens een ieder te dienen, in hetgeen hun wegens Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles ingevolge de verpligting van hunne Leenen en van den Eed, alsmede om te renuncieren van alle verbonden, Confederatien en Obligatien ter contrarie.’

Het schijnt, dat hij werkelijk voor Commissarissen verschenen is en zich verantwoord heeft.

Zie d'Y v o y v a n M y d r e c h t en B e e l d s n i j d e r , *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2 en 68, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

[Balthasar Boedeker]

BOEDEKER (BALTHASAR), ook wel toegenaamd VEENHUSIUS, omdat hij eigenaar was van het buitengoed Veenhuis bij Twello, eenige zoon van M a r t i n u s B o e d e k e r en A n n a v a n T w i c k e l o , geboren te Deventer in het jaar 1540, doorreisde in zijne jeugd Duitschland, Frankrijk en Italië, bezocht de Afrikaansche kusten van de Straat van Gibraltar af tot in Egypte toe, in Napelsche, Siciliaansche en Malthezer galeijen. Hij was in het jaar 1571 tegenwoordig bij den zeeslag van Lepante, waar de Turksche vloot geheel door die der Christenen werd geslagen. Vervolgens diende hij in den keulschen krijg als Officier te paard, onder den Overste H o m b u r g , die aan het hoofd stond van een Nederlandsch regiment.

In Maart 1584 maakte hij te zamen met zijne moeder een testament, waarbij zij een gedeelte van hunne na te latene goederen bestemden tot het oprigten van eene Universiteit of Illustre School, in zijne geboortestad, aan welke uiterste wilsbeschikking alzoo het Atheneum te Deventer zijn ontstaan te danken heeft.

B o e d e k e r , zich tot rust begevende, trad in het huwelijk met J o h a n n a G r o t e n h u i s , welke hij, in den beginne des jaars 1616, kinderloos achterliet, en die zelve in October 1630, den onderdom van 81 jaren bereikt hebbende, is overleden, nadat zij juist den uitersten wil hares echtgenoots had zien ten uitvoer brengen. Zij had namelijk met den aanvang van 1629 de Regering in het bezit gesteld van de voor dat Gymnasium bestemde goederen.

Zie R e v i u s . *Davent. Illust.* pag. 497-500, 684; *Tegenw. Staat van Overijssel* D. III, bl. 214 en 215; F r a n s e n v a n E c k en P. B o s s c h a , *het Tweede Eeuwfeest van het Athen. Illustr. te Deventer* bl. 50 en 51.

[Gerlach van der capellen tot den Boedelhof]

BOEDELHOF, (GERLACH VAN DER CAPELLEN TOT DEN). Zie CAPELLEN. (GERLACH VAN DER)

[W. Boegraven]

BOEGRAVEN (W.), een Rederijker uit het begin der zeventiende eeuw, leverde proeven van zijnen rijmtrant in *Referijnen ghemaeckt*, *op eene vraghe of in Christum te ghelooven in aller menschen macht is*, *om naer haer believen te kiezen de doot of 't leven*. Amst. 1611. Zijne spreuk *die dit werck wil laecken: moet selfs beter maecken*, pleit niet voor zijne bescheidenheid.

Zie *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Adriaan florisz Boeijens]

BOEIJENS, (ADRIAAN FLORISZ.) Zie ADRIAAN VI.

[Johannes Boekelius]

BOEKELIUS, (JOHANNES) of JOHANNES BUCKELIUS, geboren te Helmond, werd na zijne studiën te 's Hertogenbosch en te Leuven met lof volvoerd te hebben, Priester; en maakte, zoo door zijne geleerdheid en welsprekenheid, als door eenen zeer vromen levenswandel zich zeer bekend en bemind. Hij preekte met veel vrucht en toeloop te 's Hertogenbosch, te Aken en te Brussel. In de laatstgemelde stad bestuurde hij eindelijk de parochie van St. Gangericus, en stierf aldaar den 14de Augustus 1643. Zijne schriften, meest te 's Hertogenbosch, sommigen te Antwerpen, gedrukt, loopen doorgaans over voorwerpen van godsvrucht, ook sommigen over kerkelijke geschiedenis. Daaronder is:

Verhaal van de oprigting en voortgang der aanroeping van de H. Maagd Maria te Aarle, *en van de wondere weldaden aldaar door haren bijstand verkregen*.

Zie (A. v a n G i l s) *Kath. Meyer Memor.* bl. 362; H e r m a n s , *Onomast. Liter.* pag. 15.

[Johannes Boekholt]

BOEKHOLT (JOHANNES), Zie BEUKELSZ. (JOHANNES).

[Jurriaan Boekholt]

BOEKHOLT (JURRIAAN) BOEKHOUT (JURRIAAN).

[B. Boekholt]

BOEKHOLT (B.) of BOEKHOUT, Boekhandelaar te Amsterdam, vervaardigde een verhaal van het voorgevallene in de jaren 1684-1689, onder den titel van:

Kort vertoog van Hollands bloedige oorlogen, *met haare nabuuren sedert de grondvesting van haaren Staat*, *tot op den tegenwoordigen tijd*, *uit geloofwaardige schriften* enz. *zamengesteld*. Amst. 1689 8°. met pl.

Ook handteerde hij de Nederduitsche lier en schreef

Minnedichten, Amst. 1667. 8°.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VII. bl. 627; *Nieuw Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

[Johannes Boekholt]

BOEKHOLT (JOHANNES), misschien wel een zoon van den voorgaande, en mede Boekhandelaar te Amsterdam, beoefende insgelijks de dichtkunst. Van hem heeft men:

Uytspanningen of Uytbreyding van 't Hoogeliedt en eenige Psalmen Davids. Amst. 1668. 8°.

Geopend hart naar Jezus in XV *Zinnebeelden*. Amst. 1693.

Zie van Iperen, *Kerkl. Hist. van het Psalmgez.*, D. I. bl. 194; van Abcoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken; Nieuw Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

[Henricus Boekholt]

BOEKHOLT (HENRICUS) werd in 1682 Predikant te Lutkegast, in de provincie Groningen, van waar hij in 1684 naar Huizinga ging. Van hier in 1687 beroepen te Kollum in Friesland, bleef hij aldaar tot hij in 1693 naar Harlingen vertrok, waar hij in 1727 overleed, na onderscheidene malen Gedeputeerde op de Synode te zijn geweest.

Hij heeft geschreven:

Over het Hooglied van Salomo. Haarl. 1714. 8°.

Verklaring van de Profeet Zacharia. Amst. 1716. 4°.

Over de Openbaring van Johannes. Rott. 1717. 4°.

Zie A. Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 51 en 52; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de Class. van Dokkum*, bl. 47 en 48; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. boeken;* Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 123 en 187.

[Arnold van Boekholt]

BOEKHOLT (ARNOLD VAN). Zie BOECKHOLT (ARNOLD VAN).

[Johannes Boekhorst]

BOEKHORST (JOHANNES), BOECKHORST of BOUCHORST, was een kunstig Glasschilder, die de belegering van Damiate op de Groote zaal der Vroedschap te Haarlem geschilderd heeft.

Zie A m p z i n g , *Besch. ende Lof der Stad Haerlem*, bl. 151. S c h r e v e l i u s , *Besch van Haerlem*, bl. 450; H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algemeen Hist. Woordenb.;* H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild. en Schilder.* D. II. bl. 124.

[Johannes de Boekhorst]

BOEKHORST (JOHANNES DE), geboren te Doetinchem in het jaar 1661, stak, nog jong zijnde, naar Engeland over, waar hij zich,

onder de leiding van den beroemden Godefried Kneller, met veel ijver gedurende zeven jaren in de schilderkunst oefende.

Na dien tijd ging hij in dienst van Lord Pembroke, schilderende historiën, veldslagen, portretten, en al wat dien heer behaaglijk was; waarvan nog vele proefstukken, die, kloek en fiks in de manier van zijnen grooten meester behandeld, bij het nageslacht van dien Lord te vinden zijn. Eindelijk vertrok hij naar Duitschland, en heeft in het markgraafschap Brandenburg en de omliggende landstreken zijn kunst met veel roem uitgebreid; van daar begaf hij zich naar het Land van Kleef, waar hij eene menigte portretten en andere voorwerpen geschilderd, en, zijne dood gevonden heeft in het jaar 1724:

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Schild. en Schilder.* D. II. bl. 450; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts.; Biogr. Univers.*, Tom. II. 355, waar hij abusivelijk van Bockhorst genoemd wordt.

[Nicolaas en Amelis van den Boekhorst]

BOEKHORST, (NICOLAAS en AMELIS VAN DEN). Zie BOUCKHORST, (NICOLAES VAN DEN) en BOUCKHORST. (AMELIS VAN DEN).

[Jurriaan Boekhout]

BOEKHOUT (JURRIAAN), BOCKHOUDT of BOEKHOLT, was bevelhebber op het Schip *de Trouw*, hetwelk deel maakte van de vloot, welke, in 1598, onder Jacob Mahu en Simon de Cordes, in zee stak, om, bezuiden Amerika om, naar Indië te stevenen, doch hij overleed reeds den 6 April 1599 in den mond der Straat van Magellaan, ten gevolge van doorgestane koude en gebrek aan goed voedsel. Of HENDRIK BOEKHOUT, die in 1610 Koopman was op het schip *de Brak*, en alzoo Pieter Both op zijnen tweeden togt naar Indië vergezelde, van zijne maagschap was, durven wij niet verzekeren.

Zie Valentijn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië*, D. I. a bl. 176, 177 en 199; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 61.

[B. Boekhout]

BOEKHOUT (B.) Zie BOEKHOLT (B.)

[Tobias Boel]

BOEL (TOBIAS), een zeer bekwaam Regtsgeleerde, die in het begin der vorige eeuw te Amsterdam leefde, maakte zich verdienstelijk door het schrijven van de drie volgende werken, die lang bij deskundigen in achting hebben gestaan:

Over den Codex Batavus van van Zurk. Amst. 1711. 8°.

Amsterdams Privilegie en Poorterrecht. Amst. 1713. 4°.

Aanmerkingen op de Decisiën van Loenius.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Augustijn Boelema]

BOELEMA (AUGUSTIJN), geboren aan de Lemmer, moet een zeer bekwaam Regtsgeleerde zijn geweest.

Zie *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. VII. bl. 182;

[Nicolaas Boelens]

BOELENS (NICOLAAS), ook wel BOELISZ. gespeld, en meestal met eenen Latijnschen uitgang B u l i u s genoemd, zoon van A l l e r t

Boelens van Amsterdam en van Lijsbeth Dirks van Hoorn, geboren den 17den Januarij 1550, was eerst leerling van Mr. Frans Poelenburg, Rector der Latijnsche scholen in zijne geboortestad; genoot vervolgens nog twee jaren te Haarlem onderwijs in de Grieksche en Latijnsche talen, en kwam eindelijk te Leiden bij den vermaarden Petrus Bloccius, destijds Rector der Latijnsche scholen aldaar, daarna begaf hij zich naar Leuven, om zich in de Geneeskunde te oefenen, vervolgens bezocht hij de Hoogescholen van Douai, Parijs en Tours, om zich verder in die Wetenschap te volmaken. Hier eenige tijd vertoeld hebbende, keerde hij naar zijn Vaderland terug; deed vervolgens eene reis door Duitschland, om zich naar Padua te begeven, waar hij de waardigheid van Doctor in de Medicijnen verkreeg. Na voorts nog drie jaren besteed te hebben met Italië te doorreizen en er al het merkwaardige te bezigtigen, kwam hij, met eenen schat van kundigheden verrijkt, weder naar zijne vaderstad, om er de Geneeskundige praktijk uit te oefenen. Niet lang was hij daar of hij werd er tot Stads Doctor aangesteld. Gedurende de tijd dat Maximiliaan van Hennin, Graaf van Bossu, te Hoorn gevangen zat, bediende Boelens hem als Geneesheer. Na alzoo drie jaren te Hoorn gepractiseerd te hebben, werd Boelens, in 1577, wegens Noord-Holland naar 's Gravenhage gezonden, om er als Lid van den Raad van State zitting te nemen. Drie jaren later werd hij tot Schout van Hoorn aangesteld en behield deze waardigheid tot aan zijne dood, zoowel als die van Advokaat-Fiskaal der Admiraliteit in het Noorder kwartier, welke hem in 1598 was opgedragen. Na alzoo het Schoutambt 34 en het Fiskaalschap 27 jaren te hebben waargenomen, overleed hij den 26sten Februarij 1615.

Zijn portret komt voor bij Velius, *Chron. van Hoorn*, tegenover bl. 646. Hij liet eenen zoon na, Allert Boelens, die volgt, en twee dochters.

Boelens was in de meeste levende talen, zoo als Hoogduitsch, Fransch, Spaansch en Italiaansch, ervaren. Hij was vlug en welsprekend en bezat een stalen geheugen, zoodat hij Homerus, Theocritus en Plutarchus bijna van buiten kende. Ook bezat hij verheven gaven tot uitoefening der Dichtkunst, waarvan hij sporen heeft nagelaten in zijne Latijnsche Puntdichten, die geestig en boertig zijn.

Zie Velius en Centen, *Chron. van Hoorn*, bl. 646-648; v(an) H(eussen) en v(an R(hijn, *Kerk. Outh.*, D. IV. St. I. bl. 240; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 112-114; Abbing, *de stad Hoorn en de Groote Kerk*, bl. 27 en 28; de zelfde, *Geschied. der stad Hoorn*, B. bl. 19 en 20, *Biogr. Univers.*, D. III. bl. 245.

[Allert Boelens]

BOELENS (ALLERT), zoon van den voorgaande, geboren te Hoorn, was Schout in zijne geboortestad, in welk ambt hij zijnen vader in 1615 was opgevolgd. In den beginne was hij een groot voorstander van de Remonstranten, maar toen deze het onderspit dolven,

keerde hij het blaadje om, en ten einde zijn ambt niet te verliezen, werd hij een hevig vervolger van hen, wier partij bij vroeger was toegedaan. Bij het vervolgen der Remonstranten, had hij evenwel in November 1619 eene niet zeer aangename ontmoeting. Eene vergadering ten huize van zekeren Mattheus Mattheuszoon, kistenmaker op het Oude Noord, verstoorende, vond hij aldaar zijne twee zusters. De oudste, Maria genaamd, ontmoette hem in den gang van het huis, in donker, maar zweeg, waarop hij in het duister rondtastende, aan hare kleeding wel bemerkte dat het geen vrouw van geringen stand was. Hij hield daarom te sterker aan, dat zij zou spreken en haren naam zeggen, met bedreiging van haar anders vast te houden. Toen barstte zij eindelijk in deze woorden uit: ‘Ik ben uwe zuster. Maar heeft uwe moeder u daartoe ter wereld gebragt, dat gij 't volk Gods en zijne Gemeente zoudt vervolgen? Gij behoorde u te schamen. Ik weet ook zeker, dat uw vader u daartoe niet heeft groot gemaakt, hij heeft u dat niet geleerd.’ Boelens leidde haar nu, zwijgende, bij den arm naar de achterdeur, en beval de soldaten, die het huis hadden bezet, dat ze die vrouw zouden doorlaten.

Hij overleed in Noeember 1624.

Zie Velius en Centen, *Chronyck van Hoorn*, bl. 586; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 855 en 857, D. III. bl. 835 en 836; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, J. bl. 75 en 76.

[Jacobus Boelens]

BOELENS (JACOBUS) was een Teekenaar en Plaatëtser uit de zeventiende eeuw.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Nederl. Schilderk.*, D. I. bl. 280.

[Boelardus Augustinus van Boelens]

BOELENS (BOELARDUS AUGUSTINUS VAN), zoon van Ayzo van Boelens en van Rinske Lycklama, geboren in 1722 heeft een aantal Dichtstukken vervaardigd, onder welke een zeer uitvoerig, getiteld: *de Winter*, dat hij in 1749 voltooide en zond aan zijnen vriend Jonkheer Hessel Vegilin van Claerbergen, wien hij het opdroeg. Deze gaf het, zonder voorkennis en tegen den wil van Boelens, te Leeuwarden in 4°. in het licht. Vegilin, intusschen benoemd zijnde tot Grietman van Haskerland, vond goed de opdragt weg te laten; te meer omdat in het Dichtstuk op sommige personen en zaken schijnt te worden gezinspeeld. Vandaar dan ook, dat niet de naam van van Boelens, maar B. Bornius Alvaarsma, vóór het vers gesteld werd. In 1765 werd het, ‘door den Autheur op nieuws overgezien, en van eene menigte Feilen gezuivert,’ zonder naam en alleen met de letter O er onder, herdrukt in *de Honigbij*, eene belangrijke verzameling van uitgegeven en onuitgegeven Dichtstukken.

Dit Dichtstuk *de Winter* geeft een tafereel van de wintervermaken der Friezen in de vorige eeuw, en draagt blijk van 's mans meer dan gewone bekendheid met de Grieksche, Latijnsche en Fransche Dichters; hier en daar neemt hij eenen boertigen stijl

aan, doch is niet vrij te pleiten van triviale, dubbelzinnige, ja vuile uitdrukkingen.

Behalve het Dichtstuk *de Winter*, treft men in de *Honigbij* ook aan een Bruiloftsvers en Geboortedicht, aan de familie Vegilin van Claerbergen, van van Boelens, met zijnen naam er onder. Bovendien moeten er nog eenige losse Dichtstukjes van hem bestaan. Zijne Gedichten, hoewel niet zonder eenige verdiensten, nemen geen hooge vlugt; onder de losse stukjes zijn er velen niet van naïviteit ontbloot.

Van Boelens overleed den 9den November 1777 te Hardegaryp, en liet bij zijne echtgenoote Anna Mellinga twee zoons Ayzo van Boelens en Ambrozius Ayzo van Boelens, die beide volgen, en drie dochters na.

Zie *Nieuw Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Ayzo van Boelens]

BOELENS (AYZO VAN), zoon van den voorgaande, geboren te Hardegaryp, den 14den October 1760, was in 1787 een van die Leden der Staten van Friesland, welke om het in onbruik geraakte regerings-reglement van 1748, als gunstig voor de Volksvrijheid, in Friesland weder hersteld wilden zien, en te Franeker afzonderlijk vergaderden. Daar hij alzoo de partij der Patriotten was toegedaan, week hij na de omwenteling van 1787 ten lande uit. Naauwelijks echter was de omwenteling van 1795 daar, of hij werd in de regering der provincie geroepen. In 1801 zag hij zich aangesteld tot Raad in het Hof van Justitie van Friesland.

Hij liet bij zijne echtgenoote Eliza Pratzen twee zoons en eene dochter na.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge* op Wagenaar, D. XIII. bl. 107, 191, D. XIV. bl. 189, D. XIX. bl. 45, D. XXII. bl. 40, XXIV. bl. 64. D. XXIX. bl. 24; D. XLIV. bl. 152; uit partikuliere berigten aangevuld.

[Ambrozius Ayzo van Boelens]

BOELENS (AMBROZIUS AYZO VAN), broeder van den voorgaande, geboren te Hardegaryp, den 19den Maart 1766, was in 1792 Commies ter Sekretarij van het Provinciaal Bestuur van Friesland, in 1800 Lid van het Departementaal Bestuur van de Eems, in 1801 Raadsheer in het Hof van Friesland, in 1812 President van de Regtbank te Heerenveen, in 1825 Lid van de Commissie van Landbouw en van de StatenGeneraal en werd in 1831 tot Grietman van Opsterland benoemd. Hij overleed den 30sten November 1834 en was gehuwd met Susanna Cornelia Trotz, bij wie hij zes zoons en drie dochters verwekte.

Hij was Ridder der Order van den Nederlandschen Leeuw.

Zie Baerdt van Sminia, *Naaml. der Grietmannen van* 1816-1851, bl. 42, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Frans Godard Ayzo Boelens Baron van Lijnden]

BOELENS Baron VAN LIJNDEN (FRANS GODARD AYZO). Zie LIJNDEN (FRANS GODARD AYZO BOELENS Baron VAN).

[Jacob Boelensz]

BOELENSZ. (JACOB), ook wel BOELESEN of BOELISSEN genoemd, werd in 1595 Burgemeester te Amsterdam, welke waardigheid hij daarna nog onderscheidene malen bekleed heeft. Sedert werd hij ook in onderscheidene commissiën ten dienste van den Lande gebruikt, zoo maakte hij in 1599 deel van de Gedeputeerden, door de Staten naar Emden gezonden, om de geschillen tusschen die stad en den Graaf van Oost-Friesland te vereffenen. In 1600 was hij onder de Afgevaardigde uit de Algemeene Staten, die het Nederlandsche Leger tot Oostende vergezelden en aldaar den slag bij Nieuwpoort afwachtten en in 1607 werd hij met Nikolaas Simonsz. van Hoorn en Jacob Magnus van Middelburg, als Gezanten der Algemeene Staten naar Denemarken gezonden, ten einde die Mogendheid uit te noodigen om de Staten met goeden raad te dienen. Ook was hij in 1618 en 1619 een der Gecommitteerden van wege de Staten-Generaal op het Nationaal Synode te Dordrecht en deed als zoodanig den 27sten Junij 1619 met Hugo Muis van Holy en den President Johannes Bogerman, op de vergadering der Heeren Staten van Holland, opening en rapport van hetgeen in de gemelde Synode was omgegaan ten aanzien der Remonstranten, die aldaar waren gedagvaard.

Boelensz. overleed in 1621. Zijne spreuk was: *Superanda omnis fortuna ferendo* (Alle ongeluk moet overwonnen worden door te verdragen).

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXVI. bl. 537 (17); *Naemreg. van alle de Ghecomm. opt Nation. Syn.;* de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 546; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 683; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IX. bl, 274; dezelfde, *Beschr. van Amst.* St. III. bl. 301; (Schuller tot Peursum), *de Krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 74; *Algem. Konst en Letterbode voor* 1846, D. I. bl. 5.

[Jan Willem Boellaard]

BOELLAARD (JAN WILLEM), zoon van Mr. Dirk Boellaard, Baljuw van Meerkerk en diens nicht Dorothea Beatrix Boellaard, geboren te Meerkerk, den 14den Maart 1772, trad in 1786 in dienst als Kadet bij het Regement Hardenbroek, werd, als de zaak der Patriotten toegedaan zijnde, in het volgende jaar, te Maarssen, tegen de Pruissen strijdende, gevangen genomen, op den Papenbril bij 's Hertogenbosch gebragt en na de omwenteling van dat jaar afgedankt. In 1791 in Fransche dienst overgegaan, en geplaatst als Tweede Luitenant bij het 19de Legion Franc Etrangére, woonde hij met het Fransche leger het beleg van Nijmegen bij, doch ging na de omwenteling van 1795 in Bataafsche dienst over en werd, na onderscheidene veldslagen tegen de Oostenrijkers te hebben bijgewoond, overgeplaatst bij het Tweede Batailjon Bataafsche Jagers, onder de bevelen van den Luitenant-Kolonel Chassé, werd in 1797 onder den Generaal Daendels aan den Helder ingescheept, en woonde in 1799 den veldtogt in Noord-Holland bij, waar hij al dadelijk bij de landing der Engelschen, den 27sten Augustus, aan de heup gekwetst werd, desniettegenstaande bij dit Batailjon gebleven zijnde, werd hij in den slag, die, den 19den

September bij Bergen geleverd werd, andermaal gekwetst en gevangen genomen. Drie maanden in Engelsche Krijgsgevangenschap verbleven zijnde, kwam hij, ten gevolge eener uitwisseling in 1800 in het Vaderland terug en verzocht toen zijn ontslag, dit werd hem niet verleend, maar men legde hem, tot belooning van zijnen betoonden moed en getrouwe diensten een tweejarig verlof, met behoud zijner volle soldij, toe. Na den vrede van Amiens, in 1802, weder om zijn ontslag verzocht hebbende, werd hem dit eervol toegestaan.

Nu leidde hij een ambteloos leven, tot hij in 1811 tot Maire van Herwijnen werd aangesteld, welke heerlijkheid hij in 1822 aankocht, na in 1813 door het Nederlandsch Bestuur tot Burgemeester der gemeente te zijn benoemd, in welke betrekking hij den 16den December 1830 overleed, bij zijne echtgenoote C o r n e l i a G e r d i n a B o e l l a a r d , twee zoons en vier dochters nalatende, van welke zijn oudste zoon D i r k B o e l l a a r d hem als Burgemeester is opgevolgd, en reeds weder een zoon heeft, A d o l f P i e t e r H e n d r i k B o e l l a a r d , die mede zijnen arm aan het Vaderland heeft gewijd, en thans nog, als Eerste Luitenant bij het Eerste Regement Dragonders dienende, zijne trouwe diensten met de Orde van de Eikenkroon vierde klasse heeft zien beloonen.

Zie B o s s c h a , *Neérl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 179 noot en Bijl. bl. 3, uit familiepapieren aaugevuld.

[Hendrik Boellaard]

BOELLAARD (HENDRIK), een broeder van den voorgaande, mede geboren te Meerkerk, volgde dezelfde loopbaan als zijne broeder, doch bleef in dienst, en klom op tot den rang van Majoor, in welke hoedanigheid hij den 18den Junij 1815 bij Waterloo het Bataillon Nationale Militie N°. 19 met zooveel beleid aanvoerdde, dat hij deswege met de Militaire Wellemsorde derde klasse versierd werd.

Zie S c h e l t e m a , *de Laatste veldtogt van Nap. Buon.*, Bijl. bl. 82. uit partikuliere berigten aangevuld.

[Frans Boels]

BOELS (FRANS), een teekenaar uit het laatst der zestiende eeuw was een voorzoon der vrouw van F r a n s B o l , en leerde de kunst van zijnen schoonvader, wien hij slechts weinige jaren overleefde. B o e l s had eene vrij goede hand in het teekenen van landschappen in miniatuur.

Zie v a n M a n d e r , *Leven der Schilders*, D. I. bl. 325.

[Matthias Boener]

BOENER (MATTHIAS), geboren te Venlo omtrent het jaar 1590, genoot het onderwijs in de beginselen der Letterkunde in zijne vaderstad, waarna hij te Leuven kwam om die te voleinden, waar hij eene der kweekelingen van E r y c i u s P u t e a n u s was, zich onder dien Hoogleeraar in de fraaije letteren geoefend hebbende, legde hij zich op regtsgeleerdheid toe, en werd Licentiaat in die wetenschap aan genoemde Hoogeschool. Zich kort daarna naar Keulen begeven. hebbende, stierf hij aldaar in 1614; zeer betreurd, doordien hij een jongman van groote verwachting was. Gezamenlijk

met zijnen meester P u t e a n u s , heeft hij door den druk gemeen gemaakt:

Selopus Palladis; sive Declamationes duae, *quibus deliberatur an uti hoc armorum genere literarum studiosi debeant*, *habitae Lovanii in collegio Trilingui Buslidiano*, Lov. 1608. 16mo.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr*, *Woordenb*.

[Jan Boener]

BOENER (JAN), geboren te Roermond, voor het einde van de zestiende eeuw, begat zich onder de orde van St. F r a n c i s c u s en werd Monnik bij de Rekolletten. Tot Priester gewijd, zonden hem zijne oppersten om de predikdienst waar te nemen naar Antwerpen. 's Hertogenbosch en elders. Het schijnt, dat hij nog omtrent het jaar 1640, geleefd heeft. Er is van hem in druk:

Waerachtige ende levende Figueren van de H. Martelaers van Gorcum, *met een cort verhael van hun leven ende sterven* 's Hertogenb. 1623. 12mo.

Handboekje voor de Broederschap der zeven smerten van de Heilige Maagd, opgerigt in de Kerk des Vaders Rekolletten der Stad Antwerpen. Gheprent te Antw. 1634 12mo.

Historische Afbeeldinghe der Minderbroeders van de Nederlandtsche Provincien, *die om 't Gheloof wreedelijck van de Geusen ghedood zijn*. Antw. 1635. 4to, welk hoogst zeldzaam werkje in twee kolommen gedrukt is, Latijn en Nederduitsch, en versierd met 20 fraaije platen.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*; d e W i n d , *Biblioth. der Nederl geschied*. D. I. bl. 499 en 500.

[Hopman Boer]

BOER (Hopman) van Schellinkhout in Noord-Holland, was tegenwoordig bij het gevecht, den 11 October 1573 tusschen M a x i m i l i a a n H e n n i n , Graaf v a n B o s s u , en C o r n e l i s D i r k s z ., op de Zuiderzee geleverd. Hij klampte het Admiraalschip van achteren aan, maar aangezien hij een klein schip had, en de Spanjaarden met vuurpotten en ander tuig geweldig op hem nederwierpen, zag hij zich genoodzaakt van hem af te houden.

Zie (B r a n d t en C e n t e n) *Hist. van Enkhuizen*, D, I. bl. 151.

[Taams de Boer]

BOER (TAAMS DE) was een der zeven moedige waaghalzen, die in Februarij 1574 het stoute besluit namen, om eenen hoop Spanjaarden, die zich na het verdrijven van de bende, waartoe zij behoorden, in de kerk van Wormer hadden verschanst, te doen verhuizen. Dit gedeeltelijk versterkte dorp, werd door eene bende van 3000 Spanjaarden aangetast, doch zij werden door de Hoplieden R u y c h a v e r en A k e r op de vlugt gejaagd. Een deel echter bergde zich in de kerk. Zeven mannen uit Wormer besloten de kerk te overrompelen, eer de zich herstellende en weder aanrukkende vijand zijne spitsbroeders mogt ontzetten, en zwoeren elkander trouw tot in de dood. In de kerk gekomen, vielen zij onversaagd op den vijand aan, maar door het grooter getal overweldigd, vonden vijf hunner, na wonderen van dapperheid, den

dood. De twee overgeblevenen Thijs Jan Nelles en Taams de Boer, wisten zich door de Oosterdeur te redden, doch door den Spanjaard vervolgd, moesten zij zich van een scheiden, zwerende elkander dat wie hunner vallen mogt, hij door den ander zou worden gewroken. Nelles werd, achterhaald en gedood; de Boer ontkwam ter naauwernood over het ijs. Doch ziende dat hij door een Spanjaard werd vervolgd, keert hij zich om, werpt hem achterover en spitst hem met zijne spies aan het ijs vast. Hij vond nog gelegenheid om den gesneuvelde van zijne wapenen te berooven, en ontkwam den dood.

Zie Soeteboon, *Saan-lants Arcadia*, D. I. bl. 492; Beeloo, *Noord-Holland en de Noord-Hollanders*, bl. 198.

[Laurens Claesz. de Boer]

BOER (LAURENS CLAESZ. DE) was als Bevelhebber op de *Enkhuizen*, een schip van 29 stukken, onder de Vloot van den Admiraal Loncq, in 1629 en 1630, tegenwoordig bij de verovering van Olinda door onze Vloot.

Zie J. Commelin. Frederik Hendrik van Nassauw, *zijn Leven en Bedrijf*, D. I. bl. 93.

[Jacob de Boer]

BOER (JACOB DE) of JACOB CORNELISZ. DE BOER wordt doorgaans vermeld als van Enkhuizen afkomstig, hij was daar echter niet geboren, maar was er den 18den Maart 1635 gehuwd met Tetje Alberts. Hij was een der Kapiteinen op de Vloot, met welke Maarten Harpertsz. Tromp, in 1639, de Spanjaarden bij Duins versloeg, en wordt genoemd onder die mannen, welke reeds vroeger kloeke daden hadden uitgerigt.

In de Vloot, welke den 6den September 1643, niet ver van Livorno, onder Johan van Galen met de Engelschen slag leverde, was de Boer Vice-Commandeur. Voerende het Schip *de Eendragt*, was hij de eerste, die vooruitstoof en op den Engelschen Admiraal Richard Bodley, voerende het Schip *de Paragon*, met 54 metalen stukken, los ging, en ofschoon zijn schip in het treffen zeer beschadigd werd, zijne groote mast over boord geraakte, en hij zich alzoo gedwongen zag den Admiraal te verlaten, liet hij nogthans den moed niet zinken. Het Engelsche sregat *de Phenix*, voorzien met 50 stukken, en gevoerd door Kapitein John Watsworth, ziende de Boer, aldus half reddeloos, klampte hem fluks aan boord, denkende hem spoedig te zullen veroveren, doch vond zulk eenen dapperen tegenstand, dat hij, na een half uur vechtens, genoodzaakt was zich met schip en volk aan de Boer gevangen te geven. In het gevecht van 14 Maart des volgenden jaars, insgelijks voor Livorno geleverd, gedroeg de Boer zich weder als een dapper zeeheld en veroverde, met hulp van de Kapiteins Roker en Bogaart, na eenen hardnekkigen tegenstand den Vice-Admiraal Appleton, voerende *de Luipaard*, het fraaiste Schip van zijn eskader, voorzien van 50 metalen en 24 achtkantige koperen stukken en 230 man. Appleton kwam geenszins in zijnen pligt te kort, maar werd zoo hevig aangevallen, dat

hij, na een hardnekkig gevecht van vier uren, genoodzaakt was zich aan de Boer op genade en ongenade over te geven. De Boer werd, ongetwijfeld tot belooning van zijne ongewone dapperheid, nog in het zelfde jaar tot Schout bij Nacht onder het Collegie ter Admiraliteit van het Noorder Kwartier verheven.

Hij schijnt zich later als Burger te Enkhuizen te hebben gevestigd; althans hij overleed aldaar in 1655 en werd er den 22sten Augustus van dat jaar begraven.

Zie Commelin, *Fredr. Hendr. van Nassauw, zijn Leven en Bedrijf*, D. II. bl. 59; (Brandt en Centen), *Beschr van Enkhuizen*, D. II. bl. 152, 154, 177 en 199; Brandt, *Leven van* de Ruiter, bl. 64; de Jonge, *Neerl. Zeew.* D. I. bl. 499 uit partikuliere berigten medegedeeld.

[Cornelis Jacobsz. de Boer]

BOER (CORNELIS JACOBSZ. DE), een zoon van den voorgaande, gehuwd te Enkhuizen den 9den April 1656 met Grietje Simons Semein, was in 1661 als Kapitein op het Schip *de Hollandsche tuin*, bij het eskader van de Ruiter in de Middellandsche Zee, en werd door dezen, met drie andere Kapiteins, tot geleide van eenige koopvaarders naar Toulon gezonden. In 1665 op het schip *Gelderland*, van 56 stukken, zich bij het smaldeel van den Vice-Admiraal van Nes bevindende, had zijn Schip zoo veel door storm te lijden, dat hij moest naar Texel worden gezonden. Op het Schip het *Wapen van Hollandt*, van 38 stukken, woonde hij, in het eskader van Tromp, den zeeslag van 4 Augustus 1666 bij, en zijn Schip werd, daar het zwaar lek was, onder de meest beschadigde gerekend, waarom hij het voor eenige tijd schijnt te hebben moeten verlaten, want hij woonde, den 7 Junij 1672, den slag bij Solebay, op het Schip *Jupiter* bij, werd daarin zwaar gewond en naar Rotterdam overgebragt, waar hij den 15den daaraanvolgende overleed, zijn lijk is vijf dagen daarna te Enkhuizen begraven.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 225, 226, 241, 246, 251, 406, 428, 449, 471, 510, 524, 630, 662, 686, 777, 779, 787 en 804, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Allard of Allard Pieterszoon de Boer]

BOER (ALLARD of ALLARD PIETERSZOON DE), ook wel abusivelijk Albert Pieterszoon de Boer geheeten, waarschijnelijk een Fries, kommandeerde in 1664 het schip *Oostergoo* van 68 stukken, en woonde daarmede, onder het eskader van den Luitenant-Admiraal Auke Stellingwerf, den slag bij, in welken de Luitenant-Admiraal Jacob van Wassenaer Obdam sneuvelde. In het laatst van dat jaar zich, in het eskader van Tjerk Hiddes de Vries, bij de vloot van de Ruiter bevindende, zeilde hij, zonder verlof, en buiten kennis van de gevolmagtigden of van den Admiraal, uit de vloot naar Texel. Bij den Scheepsraad werd diensvolgens besloten, dat men hem in hechtenis zou nemen, en wegens dat verlaten van de vlag, zonder verlof, te regt stellen. Hij zeide tot zijne verdediging, dat hij door zijn volk, dat zich meester van het schip

zou gemaakt hebben, was gedwongen binnen te loopen, en dit heeft veel schijn van waarheid: want het volk weigerde later weder in zee te gaan, voorgevende dat het schip lek was. De Boer werd desniettemin, bij vonnis van den 27sten October, van zijn ambt en bediening afgezet en al zijne gagie verbeurd verklaard.

Zie (Brandt en Centen), *Beschr. van Enkhuyzen*, D. II. bl. 241; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 407, 428, 429, 443; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 479.

[Maarten de Boer]

BOER (MAARTEN DE), de derde zoon van Jacob Cornelisz. de Boer, geboren te Enkhuizen en aldaar gedoopt den 28 September 1642, was, naar het schijnt reeds in jeugdige jaren, Kapitein op het schip *Gelderland* van 56 stukken, bij de Vloot onder de Ruiter, die den 7den Junij 1671 voor Solebay den Engelschen slag leverde, en had de vijand zoo digt onder de oogen gezien, dat men 50, zoo dooden als gekwesten, op zijn schip telde. Met het zelfde schip woonde hij, den 7den Junij des volgenden jaars, den slag bij Schooneveld bij, en in het volgende jaar hielp hij Tromp de Fransche kusten bestoken. Hij was den 6den October 1667 te Hoorn gehuwd met Lysbeth Jansz.; overleed te Enkhuizen in 1681, en werd er den 1sten November van dat jaar begraven.

Zie (Brandt en Centen), *Beschr. van Enkhuyzen*, D. II. bl. 281, 287, 385, 396 en 410; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 653, 685, 690, 712, 786, 804, 812 en 890, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Andries de of den Boer]

BOER (ANDRIES DE of DEN), een Zeeuw, onzeker waar geboren, komt het eerst voor in 1672, als Kommandeur van het Advijsjacht *de Tonijn*, bij den zeeslag van Solebaij in 1672. Hij werd later tot Kapitein bevorderd en had het bevel over het fregat *de Zomer*, van 28 stukken, bij de vloot waaronder Willem III in 1688, naar Engeland overstak. Moedig streed hij bij den ongelukkigen slag bij Bevezier, waarbij hij zijn schip *Cortgene*, vreeselijk door de vijanden geteisterd, bij een storm verloor, ofschoon hij zelf, onder veel gevaar, zijn leven redde. Twee jaren daarna, in 1692, had hij deel in de overwinning bij La Hogue, hielp de Fransche vloot aldaar vernielen en nam deel aan alle de krijgsverrigtingen in dat jaar. In 1695 tot Schout bij Nacht van Zeeland benoemd, bragt hij, toen in 1696 eene landing der Franschen in Engeland werd gevreesd, hulpbenden uit Nederland naar Engeland over, aan het hoofd eener aanzienlijke vloot. Aan boord van *de William* van 92 stukken hielp hij St. Martin en Olonne bombardeeren, doch bleef na den vrede van 1697 aan land tot in 1704, wanneer hij het bevel had, gelijk ook in het volgende jaar, over een eskader van zes schepen, van 40-72 stukken en twee snaauwen, tot bewaking der Vlaamsche kusten. Op dezen togt werd zijn schip en die van Cornelis van Brakel en Roos door vijf zware galeijen uit Ostende aangetast. Niettegenstaande wegens stilte de overige schepen hem niet konden te hulp komen, verdedigden zij zich zoodanig, dat de vijand, na een scherp gevecht, met een aanmerkelijk

verlies moest wijken. In 1707 tot Vice-Admiraal van Zeeland verheven, vond hij geene gelegenheid om in zee te gaan, daar zijne provincie geene Vlagofficieren van dien rang in zee zond. Tot in 1718 bleef hij dien rang bekleeden, toen hij zijn ontslag verzocht en verkreeg. Men meent dat hij, daartoe bewogen werd door mismoedigheid over het diep verval van het zeewezen en het weinige uitzigt om in zijnen rang in zee te gaan, doch ook de ouderdom kan hem daartoe hebben gedrongen; hij had toch van 1672, en dus zes en veertig jaren, het Vaderland ter zee gediend en hoogst waarschijnlijk nog langer. Van zijn overlijden vinden wij niets vermeld.

Zie d e J o n g e , *Neerl. Zeew.*, D. III. St. II. bl. 490, D. IV. St. II. bl. 57, 349, 578, volg. waar ook zijne handteekening voorkomt.

[Pieter Boer]

BOER (PIETER) of DE BOER werd, in het jaar 1740, als eerste Kommandeur met den rang van Burgerlijk Gezaghebber, naar het eiland Aruba gezonden. Met hardheid en onverzettelijke kracht van wil, zocht bij de Caraïbische Indianen geheel aan zich te onderwerpen, behandelde hen hard en dwong hen tot zwaren arbeid. Zelfs beweert men, dat hij hen wilde dwingen, om de stekelplanten, de cactus, van welke ondoordringbare heggen gemaakt worden, op den blooten rug te dragen. Het gevolg hiervan was, dat vele der Indianen, om het juk te ontgaan, zich naar de vaste kust begaven. Om zich echter te wreken aan hem, die hen tot dezen stap gedwongen had, keerden eenigen hunner op zekeren dag naar Aruba terug, en landden met hunne kano aan de Kommandeursbaai. Toen men dien zag aankomen, vermoedde men een kwaad opzet en waarschuwde den Kommandeur, doch deze het zich tot eene schande rekenende voor wilde Indianen te vlugten, laadde zijn geweer en pistolen en wachtte de aanvallers af. Toen deze zijn huis bestormden en hij den aanval wilden afslaan, weigerden zoowel de pistolen als het geweer af te gaan, waardoor de Indianen tijd kregen, om zich van hem meester te maken. Zij beroofden hem op de gruwzaamste wijze van het leven, en keerden daarna in hunne kano naar de vaste kust terug.

Zie B o s c h , *Reizen in West-Indië*, D. II. bl. 148 en 149; T e e n s t r a , *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 708.

[Hybo Everdes de Boer]

BOER (HYBO EVERDES DE), geboren te Embden den 10den Februarij 1776, was zoon van een Koopvaardij-Kapitein en had daar hij mede voor de Zeevaart was opgeleid, in zijne eerste jeugd onderwijs in de Wiskunde en andere tot de Zeevaart betrekking hebbende kundigheden genoten, doch meer genegenheid voor de dienst te lande hebbende, trad hij den 15den Junij 1795 in dienst van de Bataafsche Republiek, bij het 4de Bataillon jagers, werd al spoedig, bij dat Bataillon, eerst tot Korporaal, vervolgens tot Fourier, en eindelijk tot Sergeant bevorderd, in welken graad hij, in 1796, den veldtogt aan den Rijn bijwoonde, en in 1799, door den Luitenant-Generaal D u m o n c e a u , met het opnemen van de

Buitendijksche landen in de Provincie Groningen belast werd, voor welke verrigting hem door dien Generaal grooten lof werd toegekend; vervolgens nam hij in dat zelfde jaar aan den veldtogt in Noord-Holland deel, waar hij bij alle belangrijke gevechten tegenwoordig was, en bij allen zich onderscheidde, zoo stoot hij in den slag bij Bergen, den 19den September, na reeds van den aanvang, met onverschrokken moed in de gelederen van zijn Bataillon gestreden en in de hitte des gevechts, van het gros zijner krijgsmakkers gescheiden te zijn, aan het hoofd van 9 jagers, op twee vijandelijke veldstukken, dringt tot dezen door en vermeesterd die met het bajonet. Niet indachtig om het bezit dier zegeteekenen voor zich en de zijnen te verzekeren, snelt hij, aan het hoofd zijner negen krijgsmakkers, den wijkenden vijand achterna, treft nu den Overste T r i p van zijn Regiment, aan het hoofd van eenige weinigen, ook moedig tegen eene groote overmagt van Russen strijdende, aan, en voegt zich onmiddellijk aan zijne zijde. De Overste, ziende dat hij, met zijne geringe magt, niet tegen den meer en meer opzettenden vijand bestand is, riep zijnen onderhebbenden toe; dat zij zich zouden trachten te redden, door over een water te zwemmen, hetwelk zij achter den rug hadden, terwijl hij, die een oud man was, en buiten staat om over het water te komen, zijn lot zou afwachten; d e B o e r - die nog kort te voren ondervonden had, hoe weinig de Overste hem genegen was, daar deze zijne bevordering tot Officier had tegengewerkt - bleef desniettegenstaande rustig aan zijne zijde vuur geven en toen de Overste eindelijk zijn eerst gegeven raad in een bevel veranderde, antwoordde d e B o e r: ‘Niemand heeft hier te kommanderen dan de dood; ik wil met u sterven, of u redden.’ Alstoen zich voor den Overste plaatsende, retireert hij, al vurende en menig Rus nedervellende, tot bij den vloed, springt daarin, gebiedt den Overste zich te water te begeven en zich aan hem vast te houden; nu, niettegenstaande de hem nagezonden geweerkogels, met dezen last overzwemmende, brengt hij zijn Opperhoofd aan de andere zijde in veiligheid, waar deze den Onderofficier tot dank zijne goudbenrs aanbiedt, welke versmaad wordt met de woorden: ‘voor geen goud heb ik mijn leven veil, maar niettegenstaande ik weet hoe gij over mij denkt, achtte ik het mij ten pligt, u het leven te redden.’ Nu eerst keert d e B o e r naar de veroverde stukken terug; doch deze waren reeds door een ander weggevoerd, die zich over de inbezitneming daarvan op den vijand beroemde en het loon wegdroeg, hetwelk d e B o e r regtmatig toekwam. In den slag bij Castrikum, den 6den October, werd hij door twee geweerschoten, twee bajonetsteken en eenen sabelhouw, buiten gevecht gesteld. Van zijne wonden genezen, woonde hij met het genoemde Bataillon in 1801 en 1802, de veldtogten in Oostenrijk bij, en was den 3den December 1801, bij het stormenderhand innemen van het hardnekkig verdedigde Klooster Eberach, de eerste die er binnendrong. Niettegenstaande een zoo herhaald manmoedig gedrag zag d e B o e r zich eerst den 17den

Augustus 1802, tot Tweede Luitenant bij het 5de Bataillon Jagers benoemd, en vertrok in dat zelfde jaar met een detachement, bestaande uit 8 Officieren en 200 manschappen, van zijn Bataillon naar Suriname, gedurende zijn verblijf aldaar maakte hij zich zeer nuttig bij het Gouvernement, en bij partikuliere grondbezitters, door zijne kennis in de Landmeetkunde. Van deze bezigheden werd hij echter spoedig afgetrokken, wordende in de maand Mei des volgenden jaars, met een ander Detachement van 8 Officieren 200 man, tot demping van een oproer, naar Berbice gezonden, waarin zij gelukkig slaagden; vervolgens de oorlog met Engeland uitgebarsten zijnde, trof hem, even als het geheele Detachement, het ongeluk van door de Britsche troepen te worden krijgsgevangen gemaakt; terwijl hij bovendien, met het transportschip, waarmede hij overgebragt werd, op de kust van Portugal schipbrenk leed, ten gevolge van dien, zijn linkerbeen en slentelbeen brak, zijne schouder ontwrichtte en alle zijne bezittingen vetloor. In 1804 uit krijgsgevangenschap ontslagen, bevond hij zich, in zijnen vorigen rang, met het Tweede Bataillon Infanterie van linie, in 1806 bij de veldtogt in Hannover; in 1807 bij die in Pommeren, en in 1808 bij die aan de Elve. Op het laatst van 1808 naar Spanje vertrokken, wist hij zich aldaar zoodanig te onderscheiden, dat hij, den 16den November 1809, als Luitenant van den Staf, aan den toenmaligen Brigade-Generaal C h a s s é verbonden, en den 9den Augustus 1812, tot zijn Aide-de-Camp bevorderd werd. Daar echter het avancement in Spanje zich alleen bij de linietroepen bepaalde, terwijl de staven in vergetelheid bleven, zoo oordeelde de Luitenant Generaal C h a s s é , met overleg van den Generaal Graaf d'E r l o n , goed, hem tijdelijk bij de Infanterie te doen overgaan, hetwelk dan ook, den 1sten November 1813 geschiedde, door hem bij het 58ste, naderhand 54ste, Regement Fransche Infanterie van Linie te plaatsen, bij hetwelk hij bleef tot den 24sten November 1814, toen hij, ten gevolge van de Staatkundige gebeurtenissen, met eervol ontslag de Fransche dienst verliet, met den roem van, gedurende de veldtogten in Spanje, even als voorheen, zich altijd als een uitmuntend Officier gedragen te hebben. Zoo onderscheidde hij zich onder anderen in 1809, in den slag van Missa d'Ibor, waaromtrent men destijds in een officieel stuk het volgende las: ‘De Heer d e B o e r , Luitenant bij het 2de Regement Hollanders een zeer bekwaam en hoogst verdienstelijk Officier, onderscheidde zich in den slag bij Missa d'Ibor, op eene uitstekende wijze. Hij was de eerste, die aan het hoofd van 25 voltigeurs, de rivier overtrok, en de rigting aanwees, welke het Bataillon voltigeurs nemen moest. Hij werd zeer hevig door de vijand aangetast, die, veel sterker zijnde, den overtogt over de rivier wilde betwisten. De Heer d e B o e r bevond zich, zoodra het Bataillon de rivier over was, altijd aan het hoofd der voorhoede, en geleidde het Bataillon zoo wel, dat wij het voordeel hadden, de eerste positie van den vijand om te trekken; een zeer levendig vuur van twee

Bataillons Spanjaarden verijdelde geenszins zijnen marsch; bij trok hen altijd om, en bragt er zeer veel aan toe, om den vijand in zijne voornaamste stelling terug te drijven. Ongelukkiglijk werd hij op den oogenblik, dat hij eenige vijanden krijgsgevangen maakte, gekwetst, maar konde er evenwel niet toe overgehaald worden, om zijne manschap te verlaten, ten einde zich te doen verplegen. Ik acht het mij ten pligt, zijne dapperheid en zijne bekwaamheden bekend te maken, opdat hij eene belooning moge ontvangen, die hij zoo ruimschoots verdient.'

Dit stuk was geteekend te Middelin, den 30sten Maart 1809, door den Majoor v a n G o e d e c k e , kommanderende een Bataillon voltigeurs bij de Duitsche divisië. Desniettegenstaande schijnt de belooning te zijn achterwege gebleven, maar dit belette hem niet, om onverschrokken zijnen pligt te doen, en zich bij elke gelegenheid te onderscheiden.

In het gevecht bij Col de Maya, deed d e B o e r eene kogelwond op, en legde, in den nacht tusschen den 31sten Augustus en 1sten September 1813, bij den overtogt van de brug over de Bidassoa, bij Vera, welke brug met geveld geweer, moest worden ingenomen, de grootste dapperheid en koelbloedigheid aan den dag, daar hij een der eerste in de bestorming was, zoodat de Divisie-Generaal d'A r m a g n a c , het volgende getuigenis van hem aflegde. 'Ik getuig dat de Heer d e B o e r een uitstekend Officier is, die door zijne langdurige dienst, zijne militaire bekwaamheden zijne wonden en zijne dapperheid de welwillendheid van Z.K. en K.M. verdient, dat hij in den nacht tusschen 31 Augustus en 1 September, blijken van den grootsten moed aan den dag legde, bij den overtogt van de brug over de Bidassoa bij Vera, welke brug stormenderhand met de bajonet moest worden overweldigd: Ik verzoek Uwe Excellentie, hem wel den graad van Kapitein Aide-de-Camp te doen verwerven.' Dit voorstel bleef echter, almede om bovengemelde reden, zonder gevolg.

In 1815 zich naar het Vaderland begeven hebbende, zag hij zich weldra tot Kapitein Adjudant bij zijnen vorigen Generaal benoemd, onder wiens bevelen hij in Junij van dat jaar den gedenkwaardigen veldslag van Waterloo bijwoonde, in welken hij door het springen van een granaat aan het hoofd gewond werd, terwijl hij zijnen ook aldaar betoonden moed, met de Militaire Willems Orde van de 4de Klasse beloonen zag. Den 16den Junij 1817, tot Majoor bevorderd, werd hij den 29sten December 1826, in dien rang, tot Adjudant van het 4de Groot Militair Kommando aangesteld. Ten gevolge van het oproer in België, zijnen Generaal naar de Citadel van Antwerpen vergezellende, werd hij aanvankelijk, op den 16den October 1830, tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw, en den 23sten dier maand tot Luitenant Kolonel hij den Generalen Staf benoemd. Na den roemvollen val dier Citadel, in December 1832, gedurende welks beleg ook hij zich weder onderscheidde, zoodat hij tot loon zijner diensten zich met

den titel van Jonkheer, tot den adelstand verheven zag, werd hij door de Franschen naar St. Omer, in krijgsgevangenschap vervoerd, van waar hij, in Junij des volgenden jaars, naar het Vaderland terugkeerde. Hij werd ook nu bij den Generaal C h a s s é geattacheerd, in diens nieuwe betrekking als Gouverneur der vesting Breda. Aldaar zijnde, werd hij, in Februarij 1834, tot Kolonel bij den Generalen Staf benoemd. Hij, die gedurende zijne drie en veertigjarige onafgebroken dienst meer dan 30 voorname veldslagen of belegeringen heeft bijgewoond, had in de laatste jaren zijns levens veel van rhumatieke kwalen te lijden, waaronder hij den 30sten Januarij 1838 bezweek. Bij zijne echtgenoote, R o s e M a r i e H é l o i s e d e B r o y e r, had hij eenen zoon verwekt, die in jeugdigen leeftijd overleed, en eene dochter, gehuwd met den Majoor der Artillerie W i l l e m J a c o b u s D e l c a m p o, genaamd C a m p.

Zie A.J. v a n d e r A a, *Herinneringen uit het gebied der Gesch.*, bl. 161-170, 220, 22 noot; *Milit. Spectator*, D. VI. bl. 207-214; B o s s c h a, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 203, 222 en 239.

[Francijntje de Boer]

BOER (FRANCIJNTJE DE), eene dochter van M a r t e n d e B o e r, Muzykant en Schrijver aan 's Lands Werf te Harlingen, en van C a t h a r i n a C r a m e r, geboren te Harlingen, den 18den October 1784, had, van hare vroege jeugd af, veel lust tot oefening. Het leeren van lezen en schrijven was haar eene uitspanning, maar ook dat was het alles, wat zij op de school kon leeren, daar het hare ouders aan tijdelijk vermogen ontbrak, om de dertien kinderen, met welke zij gezegend waren, en van welke F r a n c i j n t j e op eene na de oudste was, beter onderwijs te doen geven. F r a n c i j n t j e genoot dit tot haar 9de of 10de jaar. Voorts naaijen en breiden geleerd hebbende, werd zij reeds in haar 13de jaar in eenige fatsoenlijke huizen als naaister en oppasster bij kinderen gebezigd, en tusschen haar 15de en 16de jaar ter verligting van het altoos talrijk gezin harer ouderen tot den dienstbaren stand bestemd. Daarin is zij gebleven tot op haar overlijden, den 7den Maart 1852, toen zij nog te Heerenveen als Huishoudster, bij den Heer S. T u y m e l a a r in betrekking was.

Reeds in haar 15de jaar ontwikkelde zich haar dichttalent, zoodat zij nu en dan een versje van weinige regels maakte. Met haar zestiende jaar werd zij vrijmoediger, en de toejuiching van hare huisgenooten, bij het maken van een verjaringvers, ontvlamde baren moed. Eene tweede onderneming even goed gelukkende, besloot zij zich nog verder te oefenen en deed zulks, ofschoon haar daartoe weinige oogenblikken en bijna geen afzondering overschoot. In de eerste jaren harer dienstbaarheid had zij weinig gelegenheid tot ontwikkeling van haar talent, omdat zij niemand had, aan wien zij hare proeve kon laten zien en beoordeelen. Doch toen zij in 1811 te Sneek kwam, vond zij daartoe alle gelegenheid. Van nu af legde zij zich dan ook meer op de beoefening der Dichtkunst toe, en leverde achtervolgens:

Dichtproeven. Haarl. 1815. gr. 8°.

Nieuwe Dichtproeven. Amst. 1821. gr. 8°.

Gedichtjes voor kinderen. Amst. 1822, nieuwe uitgave kl. 12°. met pl. 3de verbeterde en vermeerderde druk voor schoolgebruik, Amst. 1841. 12°. met 12 plaatjes; welke gedichtjes zelfs door den bekwamen C l a v a r e a u in het Fransch vertaald zijn en in de Tweede Kamer der Staten-Generaal door den verdienstelijken v a n A l p h e n in 1835 regtmatig werden gehuldigd.

Gedichtjes voor behoeftige kinderen. 1823. kl. 8°.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1815, D. I. bl. 356 en 357; d e J o n g , *Alphab. Naaml. van Boeken*; B r i n k m a n , *Alphab. Naaml. van Boeken;* B l a u p o t t e n C a t e , *Gesohied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 239.

[Pieter Anthonie de Boer]

BOER (PIETER ANTHONIE DE), zoon van D i r k d e B o e r , Kolonel der Artillerie en van J o h a n n a F r a n ç o i s e d e H a a n , geboren te Nijmegen, den 2den Februarij 1818, genoot zijne opleiding voor den militairen stand te 's Gravenhage, onder D. B u d d i n g en D. d e B l a a u w . Na vooraf het daartoe vereischte examen te hebben afgelegd, werd hij, den 1sten September 1833, op last van het Departement van den Grootmeester der Artillerie, ingedeeld, als vrijwilliger dingende naar den rang van Officier, bij het 4de Bataillon Artillerie Natiouale Militie; bij welk Corps speciaal met het onderwijs der vrijwilligers was belast, de zeer verdienstelijke Eersten Luitenant, thans Kapitein Instructeur, J o h a n V a l e n t i n B o m b e r g . Opgeroepen om, den 19den April 1837, voor de Commissie te 's Gravenhage, het voor de Luitenants der Artillerie vereischte examen af te leggen, voldeed hij daaraan, op zulk eene uitstekende wijze, dat hij de eerste van de vijf en twintig geëxamineerde aspiranten gerangschikt werd, en den 16den December van dat jaar aangesteld als Tweede Luitenant bij het Regement Rijdende Artillerie, waarbij hij den 12den November 1847 te Amersfoort overleed.

In het laatste jaar zijns levens had hij zich onledig gehouden, met het zamenstellen van een werk, getiteld:

Krijgs- en Geschiedkundig overzigt van den Punjab, *der Natie*, *der Secks en het Rijk van Lahore*, hetwelk in het begin van 1749 door zijnen vader te 's Gravenhage werd in het licht gezonden, d e B o e r onderscheidde zich door een zacht, deugdzaam en nederig karakter, zijn hart was geopend voor al wat braaf en goed was, het hoofddoel van zijn streven was om zijnen stand in de Maatschappij met eere te vervullen. Door goede en getrouwe pligtsbetrachting genoot hij de achting en genegenheid van zijne meerderen en wapenbroeders en allen, die hem kenden waren hem genegen, om zijne stille bescheidene verdiensten.

Uit familiepapieren en partikuliere bescheiden opgemaakt.

[Jan ten Boer]

BOER (JAN TEN), ook JAN TEN BURE, een Burger van Groningen, werd in het jaar 1594, toen Prins M a u r i t s het beleg voor die stad geslagen had, onderscheidene malen door de Stedelijke Regering naar dien

Veldheer gezonden, om met hem in onderhandeling te komen, doch toen hij ten tweede maal van daar terug was gekomen, wilde het gemeen hem ten lijve, en daar hij zich verborgen hield, plunderden zij zijn huis; toen hij echter ten derde male bij Maurits kwam, had dit ten gevolge dat Groningen tot der Staten zijde overging.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXI. bl. 807, (24), 308, (25), 832, (42).

[Markus Boerhaave]

BOERHAAVE (MARKUS) werd in het jaar 1620 beroepen tot Predikant te Oosthuizen-en-Warder en vertrok van daar in 1625 naar Medemblik, waar hij in 1644 overleed.

Hij heeft geschreven:

Raad tegen duren tijd en hongersnood. 8°.

Tegen de Mennonieten. Amst. 1661. 8°.

Noodige vernedering des Menschen, *met een Aanhangsel van de verzegeling des Verbonds door den Doop aan de kinderen*. Amst. 1661. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boeken*, D. I. St. III; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 205.

[Hermannus Boerhaave]

BOERHAAVE (HERMANNUS), een achterneef van den voorgaande en zoon van Jakob Boerhaave, Predikant te Voorhout en van Hagar Daelder, geboren te Voorhout, den 31sten December 1668, ontving het eerste onderwijs in de geleerde talen van zijnen vader. Omtrent het twaalfde jaar zijns ouderdoms kreeg bij eene kwaadaardige verzwering in zijne linker dij, welke noch naar geneesnoch naar heelkundige behandeling luisterde, en hem in zijne letteroefeningen, gedurende meer dan vijf jaren, aanmerkelijk verhinderde. Doch na het mislukken van alle hulpmiddelen, ging hij, buiten hulp der Geneeskundigen, de genezing zelve ondernemen, door het gedurig te wasschen met zijn eigen water, waarin hij zout had laten smelten, en dit bragt hem eenigzins op het denkbeeld, om zich mede op de beoefening der Geneeskunde toe te leggen. In het jaar 1682 werd hij naar Leiden gezonden, om aldaar op de Latijnsche school zijne studiën voort te zetten, doch gereed om de Akademische lessen te gaan volgen, ontviel hem zijnen braven vader en daardoor ook alle uitzigten om zijne studie voort te zetten. Hij wist evenwel op zijne voogden te verwerven, dat hij, voor zoo verre zijn vermogen kon strekken, in de letteroefeningen mogt voortgaan. Alzoo begaf hij zich in 1684 naar de Leidsche Hoogeschool, waar hij in den Hoogleeraar Jacobus Trigland, den Burgemeester Daniel van Alphen en in Johannes van den Bergh, Seeretaris van Curatoren, edelmoedige beschermers vond. Met ijver legde hij zich op de Godgeleerdheid toe, alsmede op de Bespiegelende Wijsbegeerte en de Wiskunde. In het jaar 1689, gaf hij een blijk van zijn geleerdheid en welsprekendheid, in eene Akademische Redevoering, ter bewering: *dat Cicero het gevoelen van Epicurus over het hoogste goed*, *wel begrepen en wederlegd*

had[1]. De bezorgers der Hoogeschool beschonken hem hiervoor met eenen gouden eerepenning. In het zelfde jaar werd hij tot Doctor in de Wijsbegeerte bevorderd, na het verdedigen van eene *Verhandeling over het onderscheid tusschen ziel en ligchaam*[2], waarin hij de gevoelens van E p i c u r u s , S p i n o z a en H o b b e s met grond wederlegde. Ter gelegenheid van de vertimmering, welke omtrent deze tijd aan het gebouw der Bibliotheek van de Hoogeschool plaats had, genoot de jeugdige B o e r h a a v e een blijk van vertrouwen van de Curatoren, daar deze hem het toezigt over de boekerij opdroegen; terwijl zij in het volgende jaar zijne moeite, bij voorraad met 200 gulden beloonden. De Beschermheeren des jongelings vonden in hem zoo vele vlugheid en vatbaarheid, dat zij niet aarzelden, ook de Geneeskunde bij de Wetenschappen te voegen, welke hij, die uit zich zelven zich reeds op de Regtsgeleerdheid en Staatkunde toelegde, met zoo veel geluk beoefende; hij begon nu op de zelfde wijs, als in zijne Godgeleerde studiën, de oude Geneeskundigen, van H i p p o k r a t e s af, naar de tijdorde te lezen. Met het vaste besluit van Christenleeraar en tevens Geneesheer te wezen, liet B o e r h a a v e zich den 15den Julij 1693 te Harderwijk tot Doctor in de Geneeskunde bevorderen, bij welke gelegenheid bij een vertoog verdedigde: *Over het noodig onderzoek van de uitwerpselen der zieken*, *als teekenen*[3]. Een bijzondere omstandigheid was echter oorzaak dat hij zijn voornemen om den Christenkerk als Leeraar te bedienen varen liet. Zich op zekeren tijd in eene trekschuit bevindende, trof hij aldaar eenen onbesuisden ijveraar aan, wiens uitvaren tegen S p i n o z a , hij door de vraag, of hij de werken van S p i n o z a gelezen had? tot zwijgen bragt. Dit was genoeg om hem, die, zoo als wij gezien hebben, vroeger zelfs tegen S p i n o z a geschreven had, als volgeling van dien Godverzaker af te schilderen. B o e r h a a v e bevroedde nu maar al te wel, dat hij met dit vooroordeel tegen hem, er moeijelijk in slagen zoude, om als Christenleeraar eene standplaats te bekomen, terwijl deze ontmoeting tevens bij hem eene afkeer verwekte, tegen eenen stand, waarin men door een onschuldig gezegde zoo ligt verketterd kon worden. Van toen af wijdde hij zich dus geheel en met den meesten ijver aan de Geneeskundige Wetenschappen toe, en bleef, als Geneesheer te Leiden, niettegenstaande hij meermalen door een zeer aanzienlijk Heer, die in blakende gunst stond bij Koning W i l l e m III, was aangezocht, om zich, onder de beste vooruitzigten, te 's Gravenhage te vestigen. Te Leiden werden echter zijne geheel uitstekende bekwaamheden, eene geruime tijd,

(1) *Dissertatio*, *quâ probatur bene intelleotam à Cioerone et confutatam esse sententiam Epiouri de summo bono.* Leid. 1690. 4°.

(2) *Dissertatio Philosophica inauguralis de distinctione mentis a corpore.* Leid. 1690. 4°.

(3) *Dissertatio inauguralis de utilitate explorandorum in aegris excrementorum ut signorum.* Hard. 1693. 8°, herdrukt te Leid, in 1742. 12°.

slechts aan weinigen bekend, zoodat hij zich genoodzaakt zag om, ten einde in zijne behoefte te voorzien, tevens jongelieden in de Wiskunde te onderwijzen. Door gunstig toedoen van een zijner beschermers, den edelen v a n d e n B e r g h, werd B o e r h a a v e eindelijk in 1701 tot Lector in de theorie der Geneeskunde aan de Hoogeschool te Leiden aangesteld; welken post hij den 8sten Junij aanvaardde met eene Redevoering, welke eene tijdstip in de geschiedenis der Geeneskunde afbakent: *de aanprijzing van de Hippokratische manier van beoefening*(1). Hij werd daardoor hetgeen B a c o voor de Natuurlijke Wijsbegeerte geweest was, die haar uit de doolhooven der bespiegeling tot den eenvoudigen en effen weg der waarneming terugbragt. Hij sloeg daarmede den bodem in aan de kunstige maar valsche theorie van S y l v i u s, en aan het misbruik, dat men van de Scheikunde ter genezing maakte; en hoezeer hij zich geneigd betoonde tot de zoogenoemde *iatromathematische* school, dat is de genezing des ligchaams met behulp der natuurkundige wetenschappen, zoo beschouwde hij echter in de praktijk het leven als een zamenstel van krachten, geenszins als een lijdelijk werktuig, en prees *de eenvoudigheid*, waardoor H i p p o c r a t e s zich onsterfelijk had gemaakt, als *het zegel der waarheid* aan.

Met welken roem de begaafde Leeraar de loopbaan van het hooger onderwijs intrad, bewijst niet slechts het groot en steeds toenemend getal zijner leerlingen; maar bijzonderlijk een beroep als gewoon Hoogleeraar der Geneeskunde, hem door de bezorgers van Groningens Hoogeschool aangeboden, welk aanzoek hij bescheiden van de hand wees, en bij de gelegenheid der vernieuwing zijner eerbiedige en dankbare gevoelens voor zijne Leidsche Beschermers, sprak B o e r h a a v e eene voortreffelijke Redevoering uit *Over den invloed der Werktuigkunde op de Geneeskunst*(2).

De ongemeene toejuiching, waarmede zijne lessen werden aangehoord, deden Curatoren in het jaar 1703 besluiten, om hem, door verhooging zijner jaarwedde en toezegging, dat hij, bij de eerste voorkomende gelegenheid, tot gewoon Hoogleeraar zou benoemd worden, tot de belofte over te halen, om de Hoogeschool niet te verlaten. Hij bleef aan die belofte ook getrouw, ofschoon zijne bevordering tot gewoon Hoogleeraar nog tot in 1709 achterbleef toen hij den leerstoel in Genees- en Kruidkunde beklom; bij welke gelegenheid hij eene Redevoering hield *Over de eenvoudigheid der Geneeskunde*(3).

(1) *Oratio de commendando studio Hippoeratico, habita quum publicum institutiones medicas praelegendi munus in academia L.B. inchoaret*. L.B. 1701.

(2) *Oratio secunda de usu ratiocinii mechanici in medicina; habita* 24 *Septembris anno* 1702, *quum tertii suae stationis anni labores auspicaretur*. Leid. 1703. 4°, herdrukt in 1709. 8°.

(3) *Oratio qua repurgatae medicinae facilis asseritur simplicitas.* L.B. 1709 4°, ook te vinden in de *Opuscula* in 1738 te 's Gravenhage in 4°. gedrukt.

In het jaar 1718 werd hem mede het Hoogleeraarschap in de Scheikunde aanbevolen en deze waardigheid aanvaardde hij met eene Redevoering *Over de Scheikunde zich zelve van hare dwalingen zuiverende*[1].

Met welk eenen voorbeeldelozen roem hij alle deze posten bekleedde, met welk een ijver en gelukkig gevolg hij onderwees, is gebleken door het groot aantal kundige, bekwame en beroemde Geneesheeren, die uit zijne school zijn voortgekomen; zijne eenvoudige, duidelijke en bevallige wijze van voordragt was eene verwezenlijking van zijne zinspreuk: *Simplex veri sigillum* (het eenvoudige is het zegel van het ware). Niemand was er die de Geneeskundige school van Leiden tot eenen hoogeren, nooit te voren en niet ligt weder te wachten bloei verhief, dan de eenige en alleen met H i p p o k r a t e s te vergelijken B o e r h a a v e . In de Schei-, Planten en Ontleedkunde boven de meesten, die deze wetenschappen tot het hoofdvoorwerp hunner beoefening maakten, ervaren, legde hij zich bijzonder op de kennis en genezing der ziekten toe, en maakte daaraan niet slechts zijne kundigheden dienstbaar, maar beoefende ook, met de meeste vlijt en toegang tot de bronnen zelven, de schriften van H i p p o c r a t e s en andere Geneeskundigen, die zijn spoor het meest gevolgd zijn. Door deze kundigheden en oefeningen voorgelicht, en bovenal door een juist oordeel, scherpen blik en veelomvattend genie geholpen en ondersteund, bragt hij eene hervorming in de beoefening der Geneeskunde te weeg, welke zijnen naam onder de weldoeners der menschheid met onvergankelijken luister zal doen prijken. De Natuur scheen den grooten man hare diepste geheimen tot heil der menschheid geopenbaard te hebben; de roem zijner uitstekende kunde verspreidde zich door geheel Europa; uit alle naburige landen werden zijne raadgevingen als zoo vele orakels ingeroepen, dagelijks kwamen vreemdelingen uit de afgelegendste gewesten, hem raadplegen en alle reizende geleerden hem bezoeken, zelfs C z a a r P e t e r I gaf hem een bezoek en getroostte zich ruim twee uren wachtens eer hij hem kon te spreken krijgen. Maar ook geleerde Maatschappijen bleven niet achter om zijne kunde te vereeren door hem hun Lidmaatschap aan te bieden, zoo als de Akademie der Wetenschappen in Frankrijk reeds in 1715 en de Koninklijke Maatschappij te Londen in 1730.

Bij het genot van zulk eenen welverdienden roem, voegde zich het geluk en de voorspoed van B o e r h a a v e 's huis; lang leefde hij ongehuwd, naar de oude en loffelijke wijze der Batavieren (gelijk S c h u l t e n s zegt) niet eer zijne gedachten op eene echtgenoot lettende, voor dat hij zijne fortuin gevestigd zag. Op den 17den September 1710, in den ouderdom van 42 jaren, trad hij in den echt met M a r i a D r o l e n v e a u x , de eenige dochter van A b r a h a m D r o l e n v e a u x , Schepen der stad Leiden, wier beminnelijke

(1) *Oratio de Chemia suos errores expugnanti.* Leid. 1718. 4°.

hoedanigheden, zoo naar ligchaam als naar ziel, bijzonder geprezen worden. Gedurende 28 jaren leefden zij te zamen, en leverde hun huis, volgens allerlei eenstemmige berigten, het voorbeeld van eenen hemel op aarde op. Eenigzins nogthans werd al dit genot getemperd, daar van hunne vier kinderen slechts eene, de oudste, J o a n n a M a r i a B o e r h a a v e , die den 19den Maart 1712 ter wereld kwam, alleen hare ouders overleefde. Met zijne vrouw en eenige dochter, bragt B o e r h a a v e een groot gedeelte zijns levens op zijn landgoed, aan de vaart van Leiden naar Haarlem gelegen, door. Hoewel B o e r h a a v e een gezond en zeer sterk gestel had, werd hij echter, nadat hij zich op eenen morgen te spoedig van het bed aan den dauw op het veld had blootgesteld, tot het doen van kruidkundige waarnemingen, in Augustus 1722, door een allerhevigst rhumatismus aangetast, hetwelk zulke verschrikkelijke pijnen veroorzaakte, dat hij genoodzaakt was, als geraakt, zonder zijne beenen te kunnen bewegen, maanden op den rug te liggen, omdat de woede der ziekte bij de minste beweging, met de dood dreigde. Met eene ongeloofelijke gelatenheid droeg B o e r h a a v e dit leed, door den troost, dien hij in de godsdienst vond. Overigens lenigde hij zijne pijnen het best door met ingespannen gedachten alles te doorloopen, en in zijn geheugen terug te roepen, wat hij ooit over deze ziekte gelezen had. Zoo duurde het vijf maanden, tot dat hij eindelijk hersteld, hoewel nog zwak, zijne lessen weder opende, en bij die gelegenheid de ondubbelzinnigste blijken ontving, van de liefde, die zijne leerlingen hem toedroegen. Zoo deze ook niet overvloedig uit hunne schriften bekend ware, zoude zij het echter uit de vreugdebedrijven zijn, waarmede de studenten den dag zijner herleving voor hen vierden, terwijl de geheele stad hare regtmatige gevoelens omtrent hem door feestelijke verlichting te kennen gaf. Eene tweede zeer hevige ziekte overviel B o e r h a a v e in 1727; en van dien tijd af telkens door verscheidene ongemakken geschokt, legde hij in 1729 zijn Hoogleeraarambt in de Schei- en Kruidkunde neder. Hij bleef echter zijne Geneeskundige lessen nog voortzetten tot kort voor zijn overlijden, hetwelk den 23sten September 1738 te Leiden voorviel, en eenen zoo algemeenen rouw verwekte, als zelden door eenig afsterven veroorzaakt werd. Hij ligt begraven in de St. Pieterskerk aldaar, waar de Regering der stad te zijner eer, in 1762, een gedeukteeken liet oprigten, met 's mans spreuk: *Simplex sigillum veri*.

De nagedachtenis van B o e r h a a v e werd den 4den November 1738 op eene waardige wijze vereerd, met eene Redevoering van den beroemden A l b e r t u s S c h u l t e n s . Er bestaan van hem ongeveer twintig afbeeldingen, de voornaamste zijn, door J a n W a n d e l a a r ; door J o h a n n e s H o u b r a k e n ; daarnaar in de *Galerie Médicale* van V i g n e r o n en D o i n , onder de *Effigies* bij P. v a n d e r A a ; door C o r n e l i s T r o o s t (geëtst), en daarnaar gesteendrukt door K i e r d o r f f voor de *Lofrede op* B o e r h a a v e

door. J.L. Kesteloot; meer dan eens in zwarte kunst; voorts door Reinier Vinkeles in Koks *Vaderl. Woordenb.* en de Chalmots *Biogr. Woordenb.*, en door Alexander Tardien.

Het is bijkans onbegrijpelijk, dat onder zijne menigvuldige werkzaamheden en onder alle zijne tijdroovende beslommermgen de arbeidzame Boerhaave nog gelegenheid en lust kon hebben tot het opstellen van zulk eene menigte voortreffelijke, hoogst belangrijke, wetenschappelijke geschriften, van welke hij nog, bij zijn leven, grootendeels de uitgave bezorgde, en dan nog tot uitspanning de Toonkunst beoefende.

Behalve de reeds bovengenoemde verhandelingen zien nog van hem het licht:

Institutiones medicae in usus exercitationis annuae domesticos. L.B. 1708, 1713, 1720, 1727, 1734, 1746, in 8°. Parisiis, 1722, 1737, 1747 in 12°, welk werk, in alle Europesche talen en zelfs in het Arabisch, op last van den Mupht overgezet, door den geleerden Albert Haller, een van Boerhaave's grootste leerlingen, met bijvoegsels en verklaringen is uitgegeven, onder den titel van:

Hermanni Boerhaavii, *Praelectiones Academicae in proprias institutiones rei medicae*. Gottingae 1739, 5 vol. 8° et 3 tom. 5 part. in 4° Taurin. 1742 et L.B. 1758, 7 vol. 4°, alsmede door P.A. Marherr en Anthonij de Haen, onder den titel van: *Praelectiones in* H. Boerhaave; *Institutiones medicas*, *oum Praefatione Cranzii;* Viennae et Lipsiae 1772. 8 vol. in 12°, terwijl Julien Offray de la Mettrie, de vertaler van het werk in de Fransche taal het ook met bijvoegsels vermeerderd heeft uitgegeven, onder den titel van: *Institutions et Aphorismes*. Paris 1743. 8 vol. en 12.

Aphorismi de cognoscendis et curandis morbis in usum doctrinae domesticae digesti. L.B. 1709, 1715, 1728, 1734, 1742, in 12°. Parisiis 1720, 1726, 1728, 1745, 1747, in 12°. Lovanii 1751, welk werk even als het voorgaande in alle talen van Europa, ook in het Arabisch is overgezet; terwijl onze beroemde landgenoot Gerard van Swieten, gedurende 20 jaren de vertrouwde en geliefde leerling van Boerhaave, naderhand Lijfmedicus van de Keizerin van Oostenrijk, eene voortreffelijke uitgaaf met zeer uitgebreide ophelderingen van de *Aphorismi* gegeven heeft, onder den titel van: Gerardi van Swieten, *Commentaria in* Hermannii Boerhaavii *Aphorismos de cognoscendis et curandis morbis*. 5 vol. in 4°, waarvan de drie eerste deelen in 1742, de tweede druk geheel in 1745-1762 het licht zagen, en waarbij men gewoonlijk de *Index Gladbachii*. Lugd. Bat. 1776 in 4°, voegt. Ook hebben de *Aphorismi* in het Nederduitsch het licht gezien, onder den titel van: *Kortbondige spreuken wegens de ziehtens te kennen en te genezen*, *alsmede de Geneeskundige onderwijzingen*, uit het Latijn vertaald door Cornelis Love Jz. Med. Doct. Amst. 1741. 8°.

Index plantarum, *quae in horto Academico Lugduno-Batavo reperiuntur*. L.B. 1710, 1718. 8°.

Index alter plantarum, *quae in horto Academico Lugduno-Batavo aluntur*, L.B. 1717 et 1720. 4° cum. XXX figur., in welk werk, voorafgegaan door eene geschiedkundige opgaaf der bestuurderen van den Leidschen Kruidtuin, reeds 4000 soorten beschreven worden.

Libellus de materia medica et remediorum formulis. Lond. 1718. 8°. L.B. 1719, 1727, 1740, in 8°. Paris. 1720, 1740, 12°. Francof. 1720. 12°. Lovanii. 1750. 12°, *traduit en français par de la Mettrie*, Par. 1739, 1746. 12°. ook gedrukt bij wijze van aanhangsel in de verklaringen of *Commentaria* van van Swieten. vol. V.

Oratio de vita et obitu viri clarissimi Bernard. Albini, *ex decreto magnifici rectoris et. senatus amplissimi habita* 22 *Sept.* 1721. L.B. 1721. 4°, mede opgenomen in zijne *Opuscula*.

Epistola ad Ruischium, *virum clarissimum*, *pro sententia Malpighiana de glandulis*, Amstel. 1722, herdrukt bij de *Elementa Chimiae*, onder den titel van: *Opusculum anatomicum de fabrica glandularum in corpore humano*, *continens binas epistolas*, *quarum prior est Hermanni Boerhaavii super hac re ad Fredericum Ruischium*, *altera Frederici Ruischii ad Hermannum Boerhaave*, *qua priori respondetur*.

Atrocis nec descripti prius morbi historia, *secundum medicae artis leges concripta*. L.B. 1724. 8°, ook in de *Opuscula* gedrukt.

Atrocis rarissimique morbi historia altera. L.B. 1728. 8°, nogmaals in de *Opuscula* medegedeeld.

Oratio, *quam habuit cum botanicam et chemicam professionem publice poneret*. L.B. 1729. 4°.

Oratio de honore medici, *servitute*, *habita quum iterum poneret rectoratum academiae*. 8 *Febr.* 1731. L.B. 1731. 4°.

Elementa Chymiae quae anniversario labore docuit in publicis privatisque. L.B. 1732(1) 4°, met de *Opuscula omnia*, voorts herdrukt te Parijs in 1733, 1753, 2 vol. 4°. met de *Opuscula*, Hagae Com. 1746, 8°, in het Fransch vertaald door Johannes Nicolaas Sebastiaan Allemand, naderhand Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te Leiden, wiens vertaling door Hieronymus Gaubius is overgezien, Amst. 1752, 2 vol. 8°, vermeerderd door Pierre Tarin, Par. 1754, 6 vol. 12°, van welke de la Metrie een kort begrip heeft uitgegeven, onder den titel van: *Abrégé de la theorie Chimique*, *tirée des écrits de Boerhaave*, *avec le traité du vertige*. Par. 1741, 12°; terwijl er voorts nog onderscheidene Engelsche uitgaven van verschenen, als

(1) De vroegere van dit werk verschenen uitgaven zijn door Boerhaave niet erkend.

in 1733. 4°, door Dalhowe; in 1741, 4°, door Shaw; en eindelijk nog een *Kort begrip*, met beoordeelende aanteekeningen voorzien, door eenen ongenoemde, aan welke beoordeelingen door Rogers, onder den naam van Boerhaave, beantwoord is.

Consultationes medicae, *quas edidit* A. Haller, *cui adjectae sunt praelectiones de calculo*. Gott. 1744. 12°.

Introductio in praxin clinicam etc., herdrukt in 1749, op eene naauwkeuriger kopij van den Hoogleeraar Laurens Heister.

Praelectiones de Morbis oculorum. Gott. 1750. 12°; door Haller uitgegeven.

Praelectiones de Morbis venereis. Leid. 1751.

Bovendien vond Boerhaave nog tijd om aan de Geneeskundige Letterkunde belangrijke diensten te bewijzen, door het bezorgen van keurige uitgaven der beroemdste werken, rijk in Natuuren Geneeskundige geleerdheid, als daar zijn:

Car. Drelincurtii opera, *curante Boerhaavio*. Amst. 1717. Hag. Com. 1737 4°.

Nicol. Pisonis, *Selectiores Observationes cum praefatione Boerhaavi*. L.B. 1718. 4°.

And. Vesalii *Opera anatomica et Chirurgica cura Boerhave et B.S. Albini.* L.B. 1725. 2 vol. fol., hoewel B.S. Albinus hier medearbeider was, meent men dat het leven van Vesalius door Boerhaave alleen geschreven is.

Barthol. Eustachii *Opuscula anatomica*. Delph. 1726. 8°.

S. Vaillant, *Botanicon Parisiense*. L.B. 1727. fol. cum fig.

Morgagni, *Epistolae Anatomicae*. L.B. 1728. 4°.

Tractatus medicus de Lue Venerea praefixus aphrodisiaco, L.B. 1728 en 1731, 2 vol folio, ook in 12° uitgegeven, zijnde eene herdruk van een werk, *de Morbis Veneris*, in 1566 en 1567 te Venetië in twee deelen uitgekomen, en in 1599 door Lisus Luisinius op nieuws uitgegeven, doch nu door Boerhaave met eene voorrede verrijkt, welke dikwijls afzonderlijk gedrukt is, als Franeker 1751, 8°; Lond. 1728, 8°, onder den titel *Commentarii novi de Lue Venerae*, in het Fransch vertaald door La Mettrie, onder den titel: *Système de Boerhaave sur les maladies Vénériennes*. Par. 1735, 12°, en in het Nederduitsch onder den titel: H. Boerhaave, *Geneeskundige verhandeling over de Venusziekte*. Leid. 1753. 8°.

Belinus, *de urinis et pulsibus*, *cum praefatione H. Boerhaavi*. L.B. 1730. 4°.

Prosper Alpinus, *de praesagienda Vitâ et morte*, *cum praefatione H. Boerhaavi*. L.B. 1733. 4°, terwijl ook door zijne zorg een nagelaten werk van den zelfden schrijver over de Natuurlijke Historie van Egypte het licht zag.

Aretaeus Cappadox, *de causis et signis morborum*, *eorumque curatione*. L.B. 1731. fol.

Nicol. Pisonis, *de cognoscendis et curandis morbis*, *cum praefatione Boerhaavii*. L.B. 1733 8°, 1736 4°, 1743 8°.

S w a m m e r d a m , *Historia insectorum sive Biblia naturae*. L.B. 1737 2 vol. fol., door G a u b i u s in het Latijn vertaald en mede door B o e r h a a v e uitgegeven.

M a r s i g l i , *Histoire physique de la mer* etc.

Met den geleerden G r o e n e v e l d had hij zich mede voorgenomen eene volledige uitgave der nog ontbrekende Grieksche Geneeskundige *Classici* te leveren. Dan, ofschoon er een groot aantal bouwstoffen voor den N i c a n d e r en A ë t i u s reeds waren in gereedheid gebragt, is die onderneming niet verder gegaan dan tot de uitgave van den reeds gemelden A r e t a c u s C a p p a d o x .

Ook vindt men van hem opgeteekend, dat hij de Latijnsche lier hanteerde en een groot genoegen vond in de beoefening der muzijk.

Van zijne vroegste jeugd aan ligchamelijke bewegingen, zoowel als aan werkzaamheden van den geest gewend, bezat B o e r h a a v e een vast ligchaam, en eene geoefende ziel, die zuiver, onbesmet met de gewone gebreken der wereld, opregt, eenvoudig, en van al wat laag, partijdig en kleingeestig is, afkeerig was. Vurige dankbaarheid voor zijne beschermers koesterde hij tot zijnen laatsten polslag; moedig ging hij zijnen weg, toen hij nog als Geneesheer miskend werd; zijne grootheid van ziel deed hem de schitterendste aanbiedingen van de hand wijzen, ten einde zijne onafhankelijkheid niet in den waagschaal te stellen; in alle zijne ondernemingen legde hij een taai en onvermoeid geduld aan den dag; nederig en minzaam van aard bezielde hem, geene andere eerzucht dan om door loffelijke daden alleen boven andere uit te munten; zijne braafheid en godvrucht waren van den echten stempel en van alle huichelarij vervreemd. Als zoon, als echtgenoot, als vader, als Hoogleeraar, als Geneesheer, in alle zijne betrekkingen was hij waarlijk groot en edel. Met welk een gevoelig hart nam hij deel in alles, wat zijne talrijke leerlingen genoegen of ongenoegen veroorzaakte! Hij was hun steeds een liefderijke beschermer, een getrouw Geneesheer, een teederhartig vader. Ongelukkigen waren de voorwerpen zijner bijzonderste zorgen; ‘de armen,’ plagt hij te zeggen ‘zijn mijne geliefste lijders, want de Alzegenaar is hun betaalmeester.’ Allen beminde hij, niemand benadeelde hij, en zelfs hen, van wien hij dagelijks werd tegengestreefd verbond hij aan zich door groote weldaden.

Zie S c h u l t e n s , *Academ. redev. ter gedacht. van H. Boerhaave*, Leyd. 1739; v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. V; S a x e , *Onomast. Liter.*, Pars V. pag. 433 et 650; *Algemeene Oefenschoole van Kunst. en Wetens. Afd. V.* D III. bl 138-145; K o k , *Vaderl. Woordenb.*, D. XXXVI. bl. 226-242; *Vaderl. Hist. ten onmiddellijk verv. op* W a g e n a a r , D. XXIII. bl. 218; v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamr. van Nederd. Boeken; Levensbesch. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. II. bl. 130-149; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* B a u r , *Levens van Gedenkw. Mannen en Vrouwen uit de* 18e *eeuw*, D. IV. bl. 225-236; H o e u f f t , *Parnasus Latino-Belgicus*, pag. 203; H o f m a n P e e r l k a m p , *de Poetis*

Latinis Nederl., pag. 487; Kesteloot, *Lofrede op H. Boerhaave* Leid. 1825; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 321-327, 345 en 346; Cappelle, *Bijdr. tot de Geschied. der Wetens. en Letteren in Nederl.*, bl. 275-298; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. VII. bl. 142-144, 289, 422-439; *Biogr. Nation.;* Sprenger van Eyk, *de Fakkel*, 4e jaargang bl. 76-80; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 238, 240, 252, 253, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 270, 271, 287, 288, 294, 295, 297, 352, D. II. bl. 45, 46, 80, 81, 83, 89, 112, 113, T en B bl. 169-171, 274, 391-397; *Aanhangsel op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univers*.

[Jacob Boerhaave]

BOERHAAVE (JACOB), een halve broeder van den voorgaande en zoon van Jacob Boerhaaveen Eva du Bois, werd in 1706 Predikant te Valkenburg, van waar hij in 1710 te Leiden kwam; hier verwierf hij in 1746 zijn emeritaat en overleed in 1752.

Van zijne hand heeft men:

Over de Behemoth en Leviathan. Leyd. 1737. 4°, met pl.

Over het Boek Job. Leyd. 1740-1744. 4 deelen 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 339 noot.

[Abraham Kaauw Boerhaave]

BOERHAAVE (ABRAHAM KAAUW). Zie KAAUW BOERHAAVE (ABRAHAM).

[Hermannus Boerhaave de Gorter]

BOERHAAVE DE GORTER (HERMANNUS). Zie GORTER (HERMANNUS BOERHAAVE DE).

[Claas van Boermany]

BOERMANY (CLAAS VAN). Zie BURMANIA (CLAAS VAN).

[Frederik Willem Boers]

BOERS (FREDERIK WILLEM), zoon van Adrianus Boers, Baljuw der Heerlijkheden Voorschoten en Veur en van Sara Dorothea Musketier, geboren te Voorschoten den 12den October 1743, werd tot de beoefening der Letteren en Wetenschappen, met name der Regtsgeleerdheid opgeleid, waarin hij in den jare 1766, aan de Leidsche Hoogeschool, met ongemeenen lof tot Doctor bevorderd werd, na het verdedigen van een Akademische Proefschrift *Over de Menschkunde der Romeinsche Regtsgeleerden, voor zoo verre die Stoisch is*[1]. De groote bekwaamheden, welke hij, als pleitbezorger, ten toon spreidde, gaven aanleiding, dat hij tot Advokaat der Oost Indische Compagnie bevorderd werd; in welke hoedanigheid hij eene reis naar Engeland en Frankrijk deed, die voor de uitbreiding van zijne Letter- en Menschenkennis van groot belang was. Gedurende de

(1) *De Anthropologia Jurisconsultorum Romanorum, quatenus Stoica est.*

waarneming van genoemden post te Amsterdam wonende, genoot hij aldaar de achting en vriendschap der kundigste mannen, van welken het genoeg zal zijn, een Daniel Wijttenbach en Nicolaas Paradijs te noemen. Ook werd hij, na onderscheidene jaren de Compagnie met lof bediend te hebben, in 1791, daarbij tot Advokaat Consulent aangesteld. Later hield hij zijn verblijf te Leiden,

welke stad, of liever hare Regering hem, tot Pensionaris benoemd had. Zijne getrouwe aankleving van de partij des Stadhouders was niet alleen oorzaak van zijne ontzetting na de omwenteling van het jaar 1795, maar had hem reeds vroeger aan een onverdiende verguizing bloot gesteld, waarvan de smartelijke herinnering hem een treurige ongesteldheid van geest veroorzaakte. Langzamerhand echter nam de ongesteldheid af, en verdween ten laatste zoo volkomen, dat hij, tot het einde van zijn leven, het volle genot zijner geestvermogens behield, en deze waren niet gering, hij toch paarde aan eene zeldzame scherpzinnigheid en levendigheid van geest zeer uitgebreide kundigheden, eene groote werelden menschenkennis en eenen zeer fijnen smaak. De Fransche taal was hij zoo magtig, dat hij de hoogst zeldzame eer genoot, dat een stukje, door hem in die taal, zonder bijvoeging van zijnen naam, in het licht gezonden, door deskundigen voor het opstel van eenen geboren Franschman gehouden werd. Buiten dit opstel is nog van hem in het licht verschenen, hoewel zonder zijnen naam:

Brieven van Nathanael den Olden.

C.A.H., *Brief aan J.W. te Water betreffende den voornaamsten inhoud van deszelfs verhaal van de voor- en tegenspoedige lotgevallen der Leydsche Academie in de XVIIIde eeuw*, *en behelzende Aanmerkingen over hetzelve*. Amst. en elders. 1802. 8°.

Ook herust nog in de Bibliotheek der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, van welke hij een der oudste leden was, en reeds in 1766 het Voorzitterschap bekleedde in handschrift eene *Lijst van Katwijksche visschers woorden en spreekwijzen*, reeds in 1790 door B o e r s bezorgd.

Bij gezegde Maatschappij hield hij mede onderscheidene fraaije voorlezingen, onder welke bijzonderlijk uitmuntten die over den beroemden Thesaurier-Generaal H o p , overwaardig zeker, om door den druk gemeen gemaakt te worden.

Koning L o d e w i j k , die zoo zeer ieders verdiensten op den regten prijs wist te stellen, benoemde B o e r s tot Lid eener Commissie ingesteld tot regeling (*formation*) der Openbare en Koninklijke Hoogescholen en aanmoediging der Geleerden, voor welke benoeming hij echter beleeldelijk bedankte.

Kort na de omwenteling van 1813, echter tot Lid eener Commissie benoemd, aan welke het ontwerp van eene nieuwe wet op het hooger onderwijs was opgedragen, nam hij die benoeming aan. Bij de herstelling van de Leidsche Akademie in het laatst van 1815 tot Curator van de Hoogeschool benoemd, mogt hij dien post, van welks bekleeding hij zich veel genoegen, en alle voorstanders der Letteren en Wetenschappen groot nut beloofden, niet aanvaarden, daar hij reeds den 28sten December 1815 uit het leven gerukt werd.

Voorts was hij Directeur van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, en sedert 1 September 1815 met de aanzienlijke waardigheid van Lid der Eerste Kamer van de Staten-Generaal bekleed, doch overleed vóór dat hij zitting had genomen.

Hij was niet gehuwd.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. III. bl. 27, 273, D. XXIV. bl. 320, D. XXVIII. bl. 46 en 47; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1807, D. I. bl. 97-101; 1816, D. I. bl. 4; t e W a t e r , *Aanspr. in de Jaarl. Algem. Verg. van de Maats. der Nederl. Lett. te Leyden den* 3*den van Hooimaand* 1816, bl. 7-9; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 400 aant., D. II. T en B. bl. 38-40, B o u m a n , *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 467; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 65, D. II. bl. 192 en 193.

[Carolus Boers]

BOERS (CAROLUS), een broeder van den voorgaande, geboren te Voorschoten, den 6den Junij 1746, geneot eerst te Breda, daarna te Dordrecht het onderwijs van den beroemden H o o g e v e e n , vervolgens begaf hij zich naar de Utrechteche Hoogeschool, waar hij een naarstig gebruik maakte van de lessen van P i e t e r W e s s e l i n g , in de Algemeene Geschiedenis en Grieksche taal; van C h r i s t o f f e l S a x e , in de Algemeene zoo Burgerlijke als Letterkundige Geschiedenis, in de Grieksche Oudheden en de Redeneerkunst; van S e b a l d R a u in de Hebreeuwsche taal en Joodsche Oudheden; van M e i n a r d T y d e m a n , in het Natuurlijkregt; van G i j s b e r t u s M a r t i n u s E l s n e r u s en G i j s b e r t u s B o n n e t , in de Godgeleerdheid, predikwijze en uitlegkunde van de H. Schrift. Van Utrecht begat hij zich, voor één jaar, naar de Akademie te Groningen, voornamelijk om eenige beroemde Hoogleeraren te hooren: N i c o l a a s W i l h e l m u s S c h r o e d e r in het Hebreeuwsch en de Joodsche Oudheden; D i o n y s i u s v a n d e W i j n p e r s s e , in de Bovennatuurkunde en Zedeleer; P a u l u s C h e v a l l i e r en M i c h a ë l B e r t l i n g , in de Godgeleerdheid, van Groningen keerde hij in de helft van 1767 naar Utrecht terug, om er zijne Letteroefeningen ten einde te brengen en werd den 8sten December 1768 tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd, na het verdedigen eener *Proeve van Aanmerkingen over Harwoods Engelsche Vertaling van het Nieuwe Testament*[1]. Nu schikte hij zich tot het aanvaarden van den Evangeliedienst, in welke hij van het jaar 1769 tot 1779, met lust en tot nut van onderscheidene gemeenten bezig was, eerst van 1769 tot 1770, in het aangename Geldersche dorp Rozendaal, naderhand, van 1770 tot 1775 te Zuid- en Noord-Waddinxveen, vervolgens, van 1775 tot 1776 te Muiden, toen van 1776 tot 1777 te Amersfoort en eindelijk van 1777 tot 1779 te Haarlem, van waar hij

(1) *Dissertatio inauguralis, exhibens Specimen observationum ad nuperam N.T. Versionem Brittannicum, conscriptum ab E. Harwood.*

in laatstgenoemde jaar naar Leiden vertrok, werwaarts hij was beroepen door de Bezorgers der Hoogeschool tot den post van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid; terwijl de Heeren Staten van Holland en West-Friesland hem hadden aangesteld tot Regent van het Theologische Collegie en Burgemeesteren der stad hem de vervulling van een gedeelte der predikdienst, gewoonlijk door een der Hoogleeraren in de Godgeleerdheid waargenomen, hadden opgedragen. B o e r s aanvaardde het Hoogleeraarambt den 21sten Junij met eene Redevoering *Over de moeijelijkheden*, *welke het onderwijs der Godgeleerdheid drukken en de voornaamste middelen*, *die tot verligting daarvan kunnen strekken*[1]. In het jaar 1784 was hij Rector der Hoogeschool, en leide die waardigheid neder met eene Redevoering *Over de Godsdienst*, *een voortreffelijk middel tot handhaving der gezondheid*[2]. Als bekend aanhanger der Stadhouderlijke Regering, werd bij, kort na de omwenteling van het jaar 1795, nevens anderen, van zijne Akademische waardigheden ontzet. Het hem aangedane ongelijk werd, in het jaar 1802 in zooverre hersteld, dat hij weder als Hoogleeraar aan de Hoogeschool werd teruggegeven, daar echter de vernietiging van het Theologisch Collegie hem van de voordeelen aan het Regentschap van dit Collegie verknocht ontzette, werd hem, op zijn verzoek, door het Staatsbewind, uit 's Lands kas een jaargeld van zestien honderd gulden verleend, in te gaan met den dag zijner herstelling als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid. In Februarij des volgenden jaars verzocht B o e r s evenwel, dat zijn verzoek dien aangaande voor vervallen mogt worden aangemerkt en werd dit van het wetgevend Ligchaam teruggevraagd. Sedert bleef hij ten nutte der Kerk en Hoogeschool werkzaam tot aan zijn overlijden, hetwelk den 20sten Mei 1814 voorviel.

Van zijne hand heeft men, behalve eene voorrede voor:

G. W e s t , *de Geschiedenis en de bewijzen voor de zekerheit van de Opstanding van Jezus Christus uit den dooden*, *als de eenige steun en vaste hoop der Christenen*, *in een nieuw licht gesteld*. Utr. 1772.

Kort onderwijs in de Godsdienst- en Zedeleer in vierregelige verzen, *tot gebruik voor eenvoudigen opgesteld*.

Leerrede over de woorden van Josua (*XXIV:*15) *aangaande mij en mijn huis*, *wij zullen den Heere dienen*.

Verklaring over de gelijkenis van den Verloren Zoon. Utr. 1777. 8°.

Leerredenen, Leyd. 1798. 3 stukken 8°.

Handboek voor Jonge Predikanten. Leyd. 1807. 8°.

(1) *Oratio de difficultatibus*, *quae disciplinae Theologicae professionem premunt*, *et de potissimis*, *quae illarum mitigationi inserviunt*, *levamentis*.

(2) *Oratio de Religione*, *praeclaro sanitatis pracsidio*.

Ook bestaat er van Boers een Grieksch vers, geplaatst achter de Verhandeling van den Hoogleeraar Saxe *de Dea Angerona*, in het jaar 1766 uitgegeven. Voorts sprak hij het Latijn allervaardigst, verstond de Engelsche en Hoogduitsche talen grondig, kon het Fransch even gemakkelijk als het Nederduitsch spreken en zelfs naauwkeurig schrijven. Dit laatste kwam hem zeer te stade, toen hij, volgens de inrigting der Akademie onder het Fransche Bestuur, den post van Deken der Theologische faculteit bekleedde, en verpligt was alles in het Fransch te schrijven.

Boers was tweemalen gehuwd geweest. Bij zijne eerste echtgenoote Lucia Ameshoff verwekte hij zes kinderen, drie zoons en drie dochters, doch van welke slechts eene dochter gehuwd met Johannes Jacobus Metelerkamp, Theologiae Doctor en Predikant te Delft, haren vader overleefde. Zijne tweede echtgenoote Petronella Louisa Brugmans schonk hem geene kinderen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 242, D. XLIV. bl. 156, D. XLV. bl. 107; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, bl. 69 en 572; te Water, *Aanspraak in de jaarl. Algem. vergad. van de Maats. der Nederl. Letterkunde te Leyden*, *den* 6*den Julij* 1814, bl. 22-47; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1814, D. I. bl. 323, D. II. bl. 387-393, 404-406, 421 en volg.; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 317, 342, 368, 369, 393, 402, D. II. T en B bl. 224 en 286; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Biogr. Univ.*

[Nicolaas Boes]

BOES (NICOLAAS) was een der Kapiteinen, die met Jacob Binckes (zie op dien naam) den togt naar West Indië deed in 1673. Hij was daartoe verkozen als een der wakkerste Zeeofficieren van de vloot, die in den slag van Solebay, den 7den Junij 1672, zich zoo had gekweten, dat zijn schip geheel reddeloos was geschoten, zijn groote en fokkemast aan stukken waren, en daar hij niet kon gesleept worden, als een wrak bij de vloot dreef. Op den genoemden togt met Binckes, behaalde hij roem en buit, en werd te huis komende door de Admiraliteit van Amsterdam met een geschenk van 500 gulden beloond.

Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 674; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. III. St. I. bl. 348 enz.

[Filip Boest]

BOEST (FILIP) of PHILIPPUS BOESTIUS, geboren te Helmond, was in 1545 te Leuven, tot de tweede plaats in de Philosophie gepromoveerd, en Licentiaat in de Godgeleerdheid. Hij werd naderhand Pastoor van de Lieve Vrouwe Kerk te Deventer, Kanunnik der Bisschoppelijke Kerk, en Vicaris-Generaal van den eersten Bisschop Aegidius del Monte. Na het overgaan van Overijssel aan der Staten zijde, vertrok hij in 1591 naar zijnen vader, en besteedde zijne verdere leeftijd, met Leerredenen voor zijnemedeburgers te houden. Ook schreef bij behalve eenige Godvruchtige werken,

Libellus Precum, *sive Precationes christianae pro impetranda fide*, *spe et charitate christiana*, Daventr. 1576.

In de voorrede van dat werk meldt hij, dat hij gedurende een lange reeks van jaren God en de Kerk heeft ten dienst gestaan, met het volk zoo in het Latijn als Nederduitsch Gods Woord van den kansel te verkondigen, in Leuven, Antwerpen, Mechelen, Zutphen, Deventer en Kampen. De inhoud van het werk zelf strekt ten duidelijke bewijze, dat de schrijver een alleronverdraagzaamst mensch en vervolgziek Geestelijke is geweest, die in plaats van gebruik te maken van de zachtmoedige lessen des Evangelies, had het aan hem gestaan, gaarne vuur en zwaard zou te haat genomen hebben, om alle diegenen, welke hij ketters noemde, met wortel en tak nit te roeijen en te verdelgen. Hij moet omstreeks 1608 overleden zijn.

Zie Revius, *Daventr. Illustr.*, pag. 484 et 485; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn, *Kerkl. Outh.*, D. IV. bl. 467 en 468; Dumbar, *Kerk en Wereltl. Deventer*, bl. 218; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[François de le Boe Sylvius]

BOE SYLVIUS (FRANÇOIS DE LE). Zie SYLVIUS (FRAÇOIS DE LE BOE).

[Cornelis van Boetberger]

BOETBERGER (CORNELIS VAN). Zie BOIDTBRUG (CORNELIS VAN).

[Epo Boetius]

BOETIUS (EPO). Zie EPO (BOETUS).

[Gellius Boetius]

BOETIUS (GELLIUS), of Jelle Botes werd in het voorjaar van 1642, beroepen tot Predikant te Tjum, vanwaar hij in 1645 naar Wirdum vertrok en voorts in 1651 naar Leeuwarden, waar hij den 11 December 1672 overleed, bij zijne echtgenoote Hendrikje Foppes, nalatende eenen zoon en eene dochter. Hij heeft in het licht gezonden:

Prophetische Duyve over 't eerste capittel van Jonas, Leeuw. 1665. fol. en 12°.
Godsalig Leven en geluksalig sterven van Prins Willem Frederik enz.

Zie: van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boeken*, D. I. St. II en III, Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker* bl. 107 en 129; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Laurman, *Naaml. der Predik. in de Classis van Leeuwarden*, bl. 10 en 11; Steenstra, *Oudheidk. Aant. van Franekeradeel*, bl. 16.

[Rutger van den Boetzelaer]

BOETZELAER, (RUTGER VAN DEN), zoon van Wessel van den Boetzelaer en Josina van Appeltern, was gesproten uit een aloud Kleefs geslacht en stond, even als vele zijner voorzaten, door zijne maagschap in gedurige betrekking met Gelderland. Zoo vinden wij hem dan ook genoemd als een der Edelen, die de regten van Jan van Blois op dit Hertogdom ondersteunde. Hij werd in zijne tijd

onder de beroemdste krijgshelden geteld, die onder den Graaf van Blois diende. Hij leefde nog in 1379 en was gehuwd met Elizabeth van den Byland, bij wie hij eenen zoon verwekte. Zijn wapen bestond in een veld van keel met drie weerhaken van goud.

Zie Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 240; uit partikuliere berigten aangevuld.

[Rutger van den Boetzelaer]

BOETZELAER, (RUTGER VAN DEN), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Wessel van den Boetzelaer, Ridder, en van Lutgarde van Rechteren, was onder de zeven en zestig edelen die in 1418 zich, bij geschrift, aan Adolf, Hertog van Kleef, verbonden, om na zijnen dood zijnen oudsten zoon, of, die overleden zijnde, zijne oudste dochter voor Landsheer of Landsvrouw te zullen erkennen. Ook teekende hij in 1434 het huwelijksverdrag tusschen Hendrik van Brunswijk en Helena, dochter van den Hertog van Kleef en werd in den Gentschen oorlog, in 1452, door Filips de Goede, Hertog van Bourgondië, Ridder geslagen. Door zijn huwelijk met Elburg van Langerak bragt hij de helft van de baronie van Asperen in zijn stambuis over en was hij de eerste van dit geslacht die zich in Holland vestigde; doch zijner vrouws zuster Belior, die met Arend Piek van Beestdam gehuwd was, behield het kasteel, hetwelk ten zuiden van Asperen stond.

Eene geruime tijd leefden de beide zwagers zeer vreedzaam met elkander, maar eindelijk beklaagde zich Arend Piek dat Rutger van den Boetzelaer hem het inkomen van de molenmaat, de tienden en andere regten onthield, en toen hij hiervan, op zijne herhaalde aanmaningen, geen voldoening erlangde, zocht Willem van Buren, een zijner nabestaanden, dit ongelijk te wreken. Te dien einde begaf hij zich in 1460, op zekeren vroegen morgen, op de voorburgt van Rutgers kasteel, met oogmerk, om dit te ontweldigen en Rutger gevangen te nemen of dood te slaan, trachtende tot dat einde de groote poort met geweld open te breken. Hierop kwam Rutger ongewapend met zijne dienaars toeschieten en verdedigde de poort, zooals hij best kon. Als Willem van Buren nu zag, dat hij geen meester van het kasteel kon worden, schoot hij Rutger van den Boezelaer dood. Rutger verwekte bij zijne huisvrouw drie zoons en eene dochter, van welke de oudste zoon, Wessel van den Boetzelaer, het wapen van den Boetzelaer met dat van Langerak brak en de stamvader was van de Hollandsche tak der van den Boetzelaers, Heeren van Langerak en Asperen en de derde Zweder het voorouderlijke stamgoed in Kleef erfde en zoo de stamvader werd der Heeren van den Boetzelaer tot Boetzelaer.

Zie Gouthoeven, *Chronyck van Holl.*, bl. 155; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 874; van Mieris, *Ned. Vorsten*, D. I. bl. 83; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius *Algem. Hist. Woordenb.;* Beekman, *Beschr. van Asperen* bl. 240-243; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 38; Voet van Oudheusden, *Besch. van Culemburg*, bl. 94; *Kok*, *Vaderl. Woordenb.; Aardr. Woordenb. der Nederl.*, D. I. bl. 355.

[Wessel van den Boetzelaer]

BOETZELAER, (WESSEL VAN DEN) of, zoo als hij zich teekende, VAN DEN BOETZELAER, Heer van Langerak en Asperen, een

achterkleinzoon van den voorgaande en zoon van Rutger van den Boetzelaer en van Bartha van Arkel van Heukelom, was een der teekenaars van het verbond der Edelen; omhelsde de Hervormde godsdienst en beijverde zich zeer, om die voort te planten door het prediken binnen zijne stad vrij toe te laten. Zelfs wil men dat hij in 1566 de beeldstormers door de Waterpoort, achter zijn slot in de stad liet, waarna alle de kerken en kloosters door hen geplunderd werden. Onder het plunderen liet hij door Wouter Jakobszoon het vervoeren of bergen van eenige kerksieraden op lijfstraffe verbieden; doch het vernielde houtwerk werd den armen geschonken, ook liet hij het volk van Brederode binnen die stad komen, voor al hetwelk hij, bij vonnis van 17 Augustus 1568, door den Bloedraad, uit het land gebannen werd. Zijn ijver voor de belangen van het Vaderland was zoo groot, dat hij uitdrukkelijk buiten de algemeene vergiffenis, in 1574 afgekondigd, uitgesloten werd, Sedert dien tijd zworf hij buiten 's lands; doch schijnt in stilte te zijn teruggekeerd, want hij stierf te Rossem in Gelderland in het jaar 1575. Hij was gehuwd met Françoise van Praat van Moerkerke; bij wie hij verwekte Floris van den Boetszlaer, die volgt, Filips van den Boetzelaer, als jongman overleden; Rutger van den Boetzelaer, Daniel van den Boetzelaer,Wesssel van den Boetzelaer,Otto van den Boetzelaer en Lodewijk van den Boetzelaer, die allen volgen, en twee dochters. Zijne spreuk was *Dieu maintiendra* (God zal handhaven).

Zie Gouthoeven, *Chronycke van Holl.* bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 874; Marcus, *Sententiën van* Alva, bl. 130-133, 139 en 140; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.* Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Beekman, *Beschr., van Asperen*, bl. 251-254; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 187; te Water, *Hist. van het verb. der Edelen*, St. II. bl. 247, 248, St., III. bl. 480 en 481. Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verb. en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2 en 80.

[Floris van den Boetzelaer]

BOETZELAER, (FLORIS VAN DEN) Heer van Langerak en Carnisse, oudste zoon van den voorgaande, werd door Alva gebannen, nadat hij uit Utrecht gevlugt was. Behalve het onderteekenen van het verbond der Edelen, de overlevering van het Smeekschrift, en het bijwonen der vergadering te St. Truijen, waartoe de Hollandsche Edelen hem afgezonden hadden, werd hem ten laste gelegd, dat hij, in zijne heerlijkheid Langerak, de veroordeelde ketterij in voerde, de oude Roomsche Godsdienst vernietigde en te dien einde, eenige Predikanten, zoo Mennoniten als Calvinisten, derwaarts onthood, zoodat, sedert een half jaar, geen missen gedaan, noch andere gewone Godsdienstoefeningen aldaar verrigt werden. Hij had daarenboven toestemming gegeven tot het beeldenbreken in de kerken en in het klooster der Kruisbroeders te Asperen, en de gezangboeken

helpen scheuren. Hij overleed buiten zijn Vaderland, vóór het jaar 1575, bij zijne echtgenoote Odilia van Flodorp, Vrouwe van Odekerke, vier zonen nalatende.

Zie Goudhoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; Brandt, *Hist. der Reform.* D. I. bl. 480 en Bijv. bl. 54 en 55; van Lesuwen, *Bat. Ill.*, bl. 874, Marcus, *Sentent. van Alva*, II. 106-109; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Beekman, *Beschr. vau Asperen*, bl. 252 en 253; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 125 en 174; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 241, 242 en 491; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verb. en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 81, die echter abusivelijk Lucca (beter Lucia) van Reede als zijne vrouw opgeven; daar ze gehuwd was met zijnen zoon Floris Harthard van den Boetzelaer.

[Rutger van den Boetzelaer]

BOETZELAER (RUTGER VAN DEN), of zoo als hij zich teekende de Boetzeler, Heer van Langerak, Carnisse, en na zijns vaders dood van Asperen, broeder van den voorgaande, was mede door Alva gebannen, om soortgelijke gewigtige redenen, als zijnen vader en broeder, in welk lot zijne echtgenoote, Agnes van Bailleul deelen moest, omdat zij, sedert vier jaren, in geen Roomsche kerk geweest was en haren man verleidde, eerst tot de Doopsgezinden, wier heimelijke bijeenkomsten buiten Antwerpen zij dikwijls bijwoonde, en naderhand tot de Hervormden; ofschoon uit het Vaderland gebannen, bleef hij evenwel getrouw aan diens belangen. Hij keerde weder zoo ras mogelijk, en trachtte al, wat hij kon, toe te brengen, tot verkrijging van de vrijheid. Hiertoe strekte zijne briefwisseling met Willem I, Prins van Oranje, met dit oogmerk zal hij zich naar Engeland begeven hebben, welk Rijk hem echter ontzegd werd.

In Nederland was Boetzelaer echter zeer geacht; men gebruikte hem in de gewigtigste zaken. Dit zag men in de vredehandeling, ten jare 1574 ondernomen; bij de Unie tusschen Holland en Zeeland, gesloten den 25sten April 1576, en bijzonderlijk ten tijde van de Utrechtsche Unie. Hij was een der Gemagtigden, die naar Utrecht reisden om te raadplegen over de voorwaarden en hoofdpunten van het Verbond der vereeniging, waarvan meer dan een ontwerp aan de hand gegeven was. In het jaar 1581 onderteekende hij wegens de Ridderschap van Holland, de opdragt der hoogste overheid aan den Prins van Oranje, die hem, wiens trouw genoeg beproefd was, de grootste geheimen, ontdekte, waaronder moge geteld worden 's Prinsen oogmerk in den handel met Anjon.

Nog werd hij gebruikt ten jare 1584, in de onderhandelingen over de opdragt der Grafelijkheid van Holland en Zeeland aan den Prins. Niet alleen bediende hij, met Paulus Buys en François Maalsen, de bezending naar de Hollandsche steden, om de

acte van opdragt te doen teckenen, maar ook ging hij met Sebastiaan van Loosen naar Gouda, om aan de Regering van die stad te zeggen, dat de Staten, bij verdere weigering, niet zouden nalaten, met de huldiging voort te gaan. Na deze tijd vindt men niets van aanbelang nopens Rutger van den Boetzelaer aangeteekend tot op het jaar 1604, toen hij, in den ouderdom van 70 jaren, overleed, bij zijne hierboven vermelde echtgenoote, drie zoons en drie dochters nalatende, van welke zijn oudste, en zijn jongste zoon, Rutger Wessel van den Boetzelaer en Gideon van den Boetzelaer, later volgen.

Zie Goudhoeven, *Chronycke van Holland*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 875; Hoogstraten en Broërins van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* (Beaufort) *Het Leven van Willem I*, D. III. bl. 643; Marcus, *Sentent. van Alva*, bl. 130, 134-137; Beekman, *Bes. van Asperen*, bl. 254 en 255; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 126, 174, D. VII. bl. 428 noot en 512; *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. VII. bl. 69 en 70; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 243-246; St. III. bl. 480; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Daniel van den Boetzelaer]

BOETZELAER (DANIEL VAN DEN), Heer van Merwede en Moerkerke, broeder van de beide voorgaanden, werd, bij vonnis van Alva gebannen, en zijn goed verbeurd verklaard, ‘omdat hij het oproerig en schadelijk Verbond der Edelen geteekend had, en zich sterk gemengd in de nieuwe preek.’ Hij verliet het Vaderland, wedergekeerd zijnde, was hij, eenige jaren later, tegenwoordig op de begravenis van Willem I, en stierf in 1591, ongehuwd.

Zie Gouthoeven, *Chronycke van Holland*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 768 en 875; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*; Marcus, *Sentent. van Alva*, bl. 131 en 134; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 253; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 126; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 240 en 241, St. III. bl. 136, 138, 480; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Wessel van den Boetzelaer]

BOETZELAER (WESSEL VAN DEN), een broeder van de drie voorgaanden, en vijfde zoon van Wessel van den Boetzelaer en Françoise van Praat van Moerkerke, was mede de zaak der vrijheid toegedaan en sneuvelde den 13den Maart 1567, in de nederlaag der Geuzen bij Austruweel. Bij zijne echtgenoote, Elizabeth van Bronkhorst en Batenburg, liet hij geene kinderen na.

Zie Gouthoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 874, van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 254; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 226; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 248, Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Otto van den Boetzelaer]

BOETZELAER (OTTO VAN DEN), zesde zoon van Wessel van den Boetzelaer en Françoise van Praat van Moerkerke, en broeder van de drie voorgaande, werd, door Alva beschuldigd, ‘dat hij het Verbond der Edelen onderteekend, en deel had in de beraadslagen en besluiten der Edelen te St. Truijen. Ook zou hij den Geestelijken van het St. Anna Klooster, voorgeschreven hebben, hoe zij zich moesten gedragen, en hun verboden eenige missen of andere gewone diensten te doen. Hij had de heilige olie op de aarde gegoten, de altaren afgeworpen, de beelden gebroken. Zijne huisvrouw, Catharina Ghiselin, of Gijzels, woonde de Predikatie bij, en zong de Psalmen.’ Zij werden diensvolgens uit de Nederlanden gebannen in October 1568, en verbeurden, hetgeen hier van toen bijna onafscheidelijk was, alle hunne goederen. Hij verwekte bij zijne echtgenoote twee dochters.

Zie Goudhoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 874; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Marcus, *Sentent. van Alva*, bl. 106-109; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 254; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 126 en 174; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 242 en 243; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Lodewijk van den Boetzelaer]

BOETZELAER (LODEWIJK VAN DEN), of zoo als hij zijnen naam schreef LOUIS DE BOETZELER, de zevende en jongste zoon van Wessel van den Boetzelaer en van Françoise van Praat van Moerkerke, en broeder van de vier voorgaande, was mede een der teekenaars van het Verbond der Edelen. Hij was gehuwd met Hillegonde van Kamphuisen, die hem drie zonen schonk, van welke de tweede Dirk van den Boetzelaer, Kapitein in Staten dienst was en in 1595 bij Lier sneuvelde.

Zie Goudhoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 875; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 254; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

[Wessel van den Boetzelaer]

BOETZELAER (WESSEL VAN DEN), een bastaardbroeder van de vijf voorgaande en natuurlijke zoon van den boven vermelden Wessel van den Boetzelaer, Heer van Asperen, verwekt bij Judith van Helmont, was mede de zaak der Hervorming toegedaan en ontbood de beeldstormers naar Asperen. Hij werd dan ook met zijne moeder door Alva gebannen en van de vergiffenis uitgesloten.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 187; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 247 en 248, St. III. bl. 481; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 236.

[Rutger Wessel Baron van den Boetzelaer]

BOETZELAER (RUTGER WESSEL Baron VAN DEN), Heer van Asperen, oudste zoon van Rutger van den Boetzelaer en van

Agnes de Bailleul, geboren in 1566, vermeerderd de luister van zijne geboorte door eigene deugden. Hij trok in zijne jeugd te veld, onder Prins Maurits van Nassau en werd den 14den October 1612 door Keizer Matthias, met zijne beide broeders, Werner Adolf van den Boetzelaer en Gideon van den Boetzelaer, tot vrije Baronnen van het Heilige Roomsche Rijk verheven. In 1613 beschreven in de Ridderschap, bleef hij lange tijd Voorzitter van Gecommitteerde Raden, en verwierf veel lof door binnenlandsch bestuur.

Hij werd in de vermaarde zending naar Utrecht, door de Staten van Holland gebruikt en ondernam in 1618, met Jan van Beijeren Heer van Schagen, om Oldenbarneveld te doen ontslaan. Doorgedrongen tot aan de kamer, waar de Advokaat zat, begeerden zij, dat men hem los liet. Het gerucht, hetwelk dit maakte, deed den Prins uitkomen en bevelen dat men de Edellieden het geweer afnam; hen voorts, bewarende, tot dat men hierop het goedvinden der Algemeene Staten verstaan zou hebben. Tegelijk verklaarde hij, dat men hen, zijns bedunkens, met eene bestraffing onder handtasting, zou mogen ontslaan, gelijk geschiedde.

Boetzelaer was een man van groote geleerdheid, wijsheid en ervarenis, zoowel in zaken van Oorlog als van Staat; en beoefende mede de Fransche en Nederduitsche Poëzij. Van hem zag het licht:

Meditations Christiennes sur trois Pseaumes, *du Prophète*, *David*, *composées en rime Françoise*, *à la Haye*. 1622. 8°.

Eerste week der Scheppinge des Waerelds, *gedaan in 't François*, bij G. de Saluste, Heere van Bartas, vertaald door R.W. van den Boetzelaer, gedrukt in den Haag 1622. 4°.

Hij stierf den 1sten October 1632, en was gehuwd eerst aan Amelia, dochter van den beroemden Philips van Marnix, Heer van St. Aldegonde, doch, deze overleden zijnde, verbond hij zich in 1605 aan Anna van Hornes, dochter van den Heer van Boxmeer die nog in het zelfde jaar, vóór het voltrekken van hun huwelijk, overleed. Vervolgens trouwde hij met Maria van Zuylen, weduwe van Jan van Huchtenbroek. Hij verwekte bij de eerste twee zoons en eene dochter, van welke zijn oudste zoon Rutger, Baron van den Boetzelaer, als jongeling van groote verwachting overleed, na in 1618, te Leiden, eene Redevoering: *Over het nut der Eendracht (de Bona Concordiae)*, te hebben laten drukken, voor welker opdragt aan de Staten, hij, naar de gewoonte dier tijden, met 150 gulden beschonken werd.

Zie Gouthoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 875; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* die hem allen abusivelijk alleen Wessel noemzn; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 255-259; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 226 en 259; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

[Gideon Baron van den Boetzelaer]

BOETZELAER (GIDEON Baron VAN DEN), Heer van Langerak, derde zoon van Rutger van den Boetzelaer en van Agnes de Bailleul, was geboren in 1569. Zijne verstandelijke vermogens werden bij het onderwijs door Lipsius gunstig ontwikkeld, blijkens den uitmuntenden Latijnschen brief aan dezen in 1592 geschreven, waarin hij hem berigt geeft van zijne aanstaande reis naar Duitschland, Italië en Zwitserland.

Spoedig na zijne terugkomst van buitenlandsche reizen, werd hij eerst tot Gouverneur van Loevestein en Woudrichem aangesteld, en daarna tot de behandeling van staatszaken gebruikt. Zoo werd hij, in 1614, bekwaam geoordeeld, om den slimmen François van Aerssen in de hagchelijke loopbaan als gewoon Afgezant, aan het Fransche Hof, te vervangen. Hij bleef aldaar ten minste tot na 1627, in welk jaar eenige raadplegingen plaats hadden, om hem terug te roepen, als zoude hij zijnen last te buitengegaan zijn en van den Kardinaal de Richelieu afhankelijk zijn geweest, zijn ontslag werd toen door den invloed van den Stadhouder tegengehouden. Hij heeft zich verder den lof verworven van opregtheid, gematigdheid en trouw. Hij was zeer gezien bij de Groot, die briefwisseling met hem hield. Zijne zinspreuk was *Pulchrum etsi asperum* (schoon, ofschoon moeijelijk).

Na gehuwd te zijn geweest eerst aan Jenna of Johanna van Palland en daarna met Louise van Clermont d'Amboise, zuster van den Markies de Galerande, als weduwe hertrouwd aan Jaques Nompar de Caumont, Hertog van la Force, Pair en Maarschalk van Frankrijk, stierf hij in 1534. Bij zijne eerste vrouw verwekte hij twee zonen; bij de tweede een zoon Frederik Hendrik Baron van den Boetzelaer, die volgt, en eene dochter.

Zie Gouthoeven, *Chronycke van Holl.*, bl. 156; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 875; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 520, 694-697; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 275-277; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 237, D. XI. bl. 33 en 61, *Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. X. bl. 99; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, D. II. bl. 246; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII bl. 651 en 652; Scheltema, *Staatk. Nederl.; Algem. Konsten Letterbode voor* 1846, D. I. bl. 5.

[Gysbert van den Boetzelaer]

BOETZELAER (GYSBERT VAN DEN) tot Boetzelaer, Heer van Ruwiel en Leeuwen, geboortig uit die tak van dit aloud geslacht, welke zich in het hertogdom Kleef vestigde, aldaar den titel van Ertschenker van het Vorstendom, en het wapen van Boetzelaer alleen voerde, was een zoon van Diederik van den Boetzelaer en van Geertrui van de Pol, Erfdochter der Heerlijkheid Leeuwen. Door zijn huwelijk met Agnes van Azewijn, Vrouwe van Ruwiel, bleef hij in het Sticht van Utrecht wonen, werd in 1623 beschreven in de Ridderschap

van Utrecht, afgezonden ter Vergadering der Staten Generaal, en in 1627 uit dezen met en benevens Rochus van den Honert, Andries Bicker en Simon van Beaumont, naar het Noorden gezonden, om konde het zijn, zoo wel den vrede tusschen de Koningen te bevorderen en nieuwe overeenkomsten omtrent den Oosterschen handel te sluiten, als om vermindering der Sondsche Tollen te bedingen. Door ziekte wederhouden, heeft hij de beide anderen niet vergezeld, maar overleed reeds in het volgende jaar.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. I. bl. 601 en 603; Beekman, *Besch. van Asperen*, bl. 273 en 274; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 65; Schelte ma, *Staatk. Nederl.;* van Beaumont, *Gedichten*, *met inl. en Aant. van* J. Tideman, Inl. bl. X en XI.

[Rutger van den Boetzelaer]

BOETZELAER (RUTGER VAN DEN), Heer tot Toutenburgh, Batinge, Entinge, zoon van George van den Boetzelaer en van Anna van Palaes, werd den 19den December 1643 door de Staten-Generaal aangesteld ‘tot Landtdrost tot Coevorden en der Landtschap Drenth.’ Hij was Kapitein over eene compagnie Infanterie en Gedeputeerde uit de Ridderschap der landschap; deed zijne intrede en werd door de Staten des Lands *gecongratuleerd*, op den algemeeuen Landdag te Assen, den 19den Januarij 1644. Hij overleed kinderloos.

Zijne beeldtenis gegraveerd door Holsteyn komt voor bij Piccardt, *Chron. der Lundts. Drenth.*, tegenover bl. 255.

Zie, behalve dat werk, Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 398.

[Frederik Hendeik Baron van den Boetzelaer]

BOETZELAER (FREDERIK HENDEIK Baron VAN DEN), Heer van Langerak, zoon van Gideon Baron van den Boetzelaer en Louise van Clermont d'Amboise, werd, in krijgsdienst getreden, in 1671, van Majoor tot Kolonel bevorderd en in die hoedanigheid in het volgende jaar door den Prins van Oranje naar 's Hertogenbosch gezonden, om den Gouverneur van die, met beleg bedreigde, vesting bij te staan. Later Brigadier geworden, woonde hij in die betrekking, onder Godard van Rhede, Heer van Gunckel, den 11den Augustus 1674, den slag bij Senef bij, in welken hij, dapper vechtende, sneuvelde, na in dat zelfde jaar wegens de Edelen en Ridderschap van Utrecht, te zijn beschreven in de Staten van dat gewest.

Hij was gehuwd met Juliana Ferens en liet bij haar eenen zoon en eene dochter na.

Zie L. S(ylvius), *Het Leven en Bedrijf vaa Willem de Darde*; D. I. bl. 255; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.* D. II. bl. 440, Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 278; van Sijpesteyn en de Bordes, *de Verded. van Nederl. in* 1672. D. I. bl. 42; Bosscha, *Neêrl. Heldand. te Land*, D. II. Bijl. bl. 8.

[Filips Jacob Baron van den Boetzelaer]

BOETZELAER (FILIPS JACOB Baron VAN DEN), Heer van Asperien, Hoogwoud, Aartswoud en Raaphorst, kleinzoon van

den bovengenoemden Rutger Wessel, Baron van den Boetzelaer, en zoon van Filip Jacob, Baron van den Boetzelaer, en Anna van der Noot, geboren den 5den Augustus 1634, werd in 1663 beschreven in de Ridderschap van Holland en deswege afgezonden in de Admiraliteit te Amsterdam; daarna zat hij in Gecommitteerde Raden van Holland en was in 1672, toen de Staten van Holland vergaderd waren om eenen nieuwen Raadpensionaris te kiezen, een der eersten die hun kennis gaf van de zamenrotting van het gemeen te 's Gravenhage. Ook was hij sedert 1665 Hoogheemraad van Delfland.

Hij overleed den 24sten Maart 1688; was gehuwd met Corneia van der Myle, erfdochter van Raaphorst, en verwekte bij haar een zoon, voor hem overleden en zeven dochters.

Zie Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 260-263; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 261.

[Karel Baron van den Boetzelaer]

BOETZELAER (KAREL Baron VAN DEN), Heer van Nieuwveen, een broeder van den voorgaande, geboren den 13den Augustus 1635, werd in 1702 beschreven in de Ridderschap van Holland en deswege afgevaardigd ter Admiraliteit van Amsterdam daarna werd hij Raad en Rekenmeester der Gravelijke domeinen en Meesterknaap van Holland. Ook was hij sedert 1670 Hoogheemraad van Schieland en sedert 1689 Hoogheemraad van Delfland, toen hij den 28sten Januarij 1708 overleed.

Tweemalen was hij gehuwd, eerst met Anna Catharina Mus, bij wie hij verwekte Filips Jacob Baron van den Boetzelaer, Heer van Waalsdorp en Cornelis Baron van den Boetzelaer, ongehuwd overleden. De tweede vrouw van Karel Baron van den Boetzelaer was Sophia Ferens, die hem Jacob Godefroi Baron van den Boetzelaer, Heer van Nieuwveen, die volgt, Lodwijk Willem Baron van den Boetzelaer, Heer van Aarlanderveen, Luitenant-Kolonel en Ritmeester onder de Hollandsche Gardes, en Hoogheemraad van Schieland, en eene dochter schonk.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 289; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 40; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 650, welke beide laatsten verkeerdelijk opgeven, dat hij bij zijne eerste vrouw slechts een zoon doch twee dochters gehad heeft; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 264.

[Jacob Godefroy Baron van den Boetzelaer]

BOETZELAER, (JACOB GODEFROY Baron VAN DEN) Heer van Nieveen, zoon van den voorgaande en van Sophia Ferens geboren in April 1680, werd in 1770 benoemd tot Hoogheemraad van Rhijnland, in 1714 tot Lid der Ridderschap van Holland, in 1718 tot Meesterknaap van Holland, in 1720 tot Baljuw van 's Gravenhage, in 1725 tot Voorzittend Lid van Gecommitteerde Raden en in 1727 tot Groot Zegelbewaarder, Stadhouder enz. van de leenen van Holland en was bovendien Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie. Hij maakte zich in

vele Staats-Commissn beroemd, inzonderheid in die naar Zeeland in 1722, om de Staten terug te brengen van hun oogmerk, om Willem IV van het Stadhouderschap in dat gewest te verzekeren, later is hij, op voorstel van van Slingeland, op 2 October 1727, in die der Geldmiddelen benoemd. Deze Commissie bragt de belangrijke memorie in de wereld, die in het tweede deel van het zoo keurig bewerkte rapport van Goldberg c.s. van December 1797 is uitgegeven. Hij stierf den 4den Dece-mber 1736, betreurd om zijne uitmuntende goede zedelijke hoedanigheden.

Bij zijne echtgenoote Magdalena Elizabeth de Jonge, dochter van Nicolaas de Jonge, Heer van Ellemeet, Schipluyden en Hodenpyl en Ontvanger Generaal van de Unie, had hij drie zonen en vier dochters verwekt. Zijne zonen waren Jacob Filips Baron van den Boetzelaer, die volgt, Karel, Baron van den Boetzelaer, Luitenant Kolonel en Kapitein bij de Hollandsche Gardes te voet, die den 11den Mei 1745, in den slag bij Fontenoy sneuvelde, en Nicolaas Baron van den Boetzelaer, Heer van Dubbeldam, Raad en Meester-Generaal van de Munt, en Burgemeetser van Leiden.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*, bl. 289; Beekman, *Besch. van Asperen.* bl. 279-282; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVIII. bl. 244. D. XIX. bl. 224; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. XVIII. bl. 117-119; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 119, 120. D. II. bl. 568; van Kampen, *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 495, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Frederik Hendrik Baron van den Boetzelaer]

BOETZELAER, (FREDERIK HENDRIK Baron VAN DEN), Heer van Langerak en Schoot, zoon van Frederik Gideon Baron van den Boetzelaer en Anna Maria van Hunninga van Oostwald, geboren den 15 Maart 1688, was Luitenant-Kolonel en Kapitein van de Gardes, Kolonel van een Regement Infanterie ten dienste dezer Landen, en werd in 1724 beschreven in de orde der Ridderschap van Holland en West-Friesiand en daarna wegens die Ridderschap Gedeputeerde in den Raad van Staten der Vereenigde Nederlanden: ook was hij Hoogheemraad van Delfland en sedert 1727 Meesterknaap van Holland. Hij overleed den 17 Julij 1733; en verwekte bij zijne eerste echtgenoote Ottilina Philippina van Dorp eene dochter; en bij zijne tweede vrouw Elizabeth Pauw eenen zoon, Jacob George Rutger Baron van den Boetzelaer, en twee dochters.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.* D. II. bl. 440; Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 278 en 279; Wagenaar, *Vaderl. Hist* D. XVIII. bl. 297; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VII. bl. 652 en 653

[Filips Jacob Grave van den Boetzelaer]

BOETZELAER (FILIPS JACOB Grave VAN DEN), Heer van Asperen en Langerak, kleinzoon van bovenvermelde Karel Baron van den Boetzelaer en zoon van Filips Jacob Baron van den Boetzelaer, Heer van Waalsdorp, en van Paulina Iberman, geboren den 23 Maart 1690, werd in 1738

wegens het Sticht Utrecht, afgevaardigd in de Zeeraad op de Maas en in 1740 Algemeen Ontvanger van den twintigsten en veertigsten Penning over het Sticht van Utrecht.

Zijne Keizerlijke en Katholijke Majesteit Karel VI verhief, den 17den Mei 1730, dezen Filips Jacob Baron van den Boetzelaer tot den Rijksgravenstand, waarvan een wijdluftig diploma of open brief in het Latijn zeer sierlijk geschreven hem gratis verleend werd. Hij was gehuwd met Constantia Maria Dutry van Haaften en gewan bij haar twee zoons Filips Maria Graaf van den Boetzelaer en Benjamin Graaf van den Boetzelaer, die later volgt, en eene dochter.

Zie Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 266-271; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VII. bl. 651.

[Jacob Filips Baron van den Boetzelaer]

BOETZELAER (JACOB FILIPS Baron VAN DEN) Heer van Nieuwveen, zoon van Jacob Godefroi Baron van den Boetzelaer en Magdalena Elizabeth de Jonge, geboren den 18den Augustus 1711, werd in het jaar 1737 beschreven in de Ridderschap van Holland, was later eerste Lid dier Ridderschap, Voorzitter van het Collegie van Gecommitteerde Raden en Heemraad van Schieland. Hij werd iu het laatst van Februarij 1744 in buitengewoon gezantschap naar Londen afgevaardigd, ten einde het Hof van St. James de verzekering te geven dat de Staten aan hunne verbindtenissen met Groot Brittanje getrouw zouden blijven, ondanks den zwakken toestand hunner gewesten, alsmede hunne zucht, om door middel der wapenen den vrede te bereiken. Hij verbleef zonder veel te kunnen slagen te Londen tot in het jaar 1745, waarna hij, in het begin van 1746, op nieuw derwaarts gezonden wordende, in 1747 terugkwam.

Hij moet een zeer geleerd man zijn geweest, en werd, wegens de genoemde Ridderschap, in 1774 tot Curator der Hoogeschool te Leiden aangesteld. Hij overleed te 's Gravenhage den 26 April 1781 en liet bij zijne echtgenoote, Christina Charlotte Margaretha Baronesse van Stöcken, zijne nicht, eene dochter na.

Zie Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 280; *Bijv. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XIX. bl. 122-123; *Nalez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 430 en 431; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges*. D. II. T en B bl. 24 en 25.

[Karel Baron van den Boetzelaer]

BOETZELAER, (KAREL Baron VAN DEN), Heer van Aarlanderveen, kleinzoon van den bovengenoemden Karel Baron van den Boetzelaer, Heer van Nieuwveen, en zoon van Lodewijk Willem Baron van den Boetzelaar, en van Eva Maria Slicher, geboren den 6den Augustus 1728 was Hoogheemraad van Schieland, Meesterknaap van Holland en West-Friesland en Adjudant-Generaal van den Stadhouder Willem V, en werd in 1770 tot Kapitein van het Regiment Gardes te voet, den 24sten Augustus 1772 tot Kolonel en den 15den October

1787 tot Generaal Majoor benoemd; in welken rang hij, bij de aannadering van de Franschen in 1793, als Gouverneur der vesting Willemstad, zich heeft onderscheiden. Hier toonde hij, zich door voorbeeld en gedrag, onbezweken heldenmoed en standvastige dapperheid, in het verdedigen van de aan hem ter goeder ure toevertrouwde vesting, dat vertrouwen volkomen waardig, en dit zijn koen gedrag had dan ook ten gevolge dat de Franschen, na de stad gedurende 16 dagen, met gloeijende kogels en het werpen van handgranaten geteisterd te hebben, den 16 Maart het beleg opbraken. Van den Boetzelaer werd dadelijk na het opbreken van het beleg, op voorstel van den Stadhouder, tot Luitenant-Generaal van het voetvolk verheven en ter gedachtenis van zijne moedbetooning, door de Staten van Holland, met eenen gouden degen met gepaste zinnebeelden, alsmede met een pensioen van 1000 gulden, overgaande op zijne beide dochters, en ieder der hem bijgestaan hebbende Officieren, uit bijeengebragte gelden door de Natie, met eenen rotting met gouden knop beschonken. Ook was hij van 1759 af door achtendertigjarige telkens hernieuwde keuze en aanvaarding van dien eerepost, tot in 1797, Nationaal Grootmeester der Vrijmetselaars, en in 1779 beschreven in de Ridderschap van Bolland. Hij overleed te IJsselstein, den 21sten September 1803, bij zijne echtgenoote, Josina Anna Petronella van Aerssen van Voshol, die den 3den September 1797 te IJsselstein overleed, twee dochters nalatende, Wilhelmina Baronesse van den Boetzelaer, geboren den 21sten October 1773 eerst hofdame, in Februarij 1802 getrouwd met Reynhard Jan van der Meulen, Predikant te Hoorn, daarna te Haarlem, en Louise Albertina Baronesse van den Boetzelaer, gehuwd met Mr. Theodore Lambert Prins en overleden te Rotterdam den 7den Maart 1845. Het Silhouette van Karel Baron van den Boetzelaer komt voor op den titel van *de Belegering en Verdediging van de Willemstad in Maart* 1793 *door* P. van Oldenborgh. Dord en Amst. 1793.

Zie, behalve dat werk, Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 265; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXV, bl. 451, 468; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1793-1802. D. I. bl. 376-384; van Kampen, *Geschied. der Nederl.* D. II. bl. 392; Bilderdijk *Geschied. des Vaderl.* D. III. bl. 311. D. XII. bl. 99. uit familiepapieren en partikuliere berigten aangevuld.

[Benjamin Graaf van den Boetzelaer]

BOETZELAER (BENJAMIN Graaf VAN DEN), Heer van Langerak, zoon van Filips Graaf van den Boetzelaer en Constantia Maria Dutry van Haeften, geboren te Utrecht den 29sten Januarij 1742, schijnt zijn vader als Ontvanger van den twintigsten en veertigsten penning over het Sticht van Utrecht te zijn opgevolgd, en der Patriottische partij te zijn toegedaan geweest, althans bij de omwenteling van. 1787 verliet hij de stad zijner geboorte, nam eene som van drie tonnen gouds mede naar zijne wijkplaats Amsterdam, en gaf die geldsom af tegen ontvangbrieven

ter Thesaurie van die stad, waar die penningen in de schrale kas wel te stade kwamen. Boetzelaer, na het voltrekken der omwenteling, uit Amsterdam naar Fransch Vlaanderen gevlugt, nam deze ontvangbrieven van de Thesaurie dier stad mede, en schreef aan de Staten van Utrecht, dat hij die penningen niet geroofd of ontvrremd, maar alleen, uit hoofde van het dringend gevaar, behouden had. Daar hij echter eenige dier ontvangbrieven aan den Commissaris van dezen Staat de Vink te Duinkerken woonachtig verkocht, kwamen die aan het Kantoor van R. en T. de Smeth te Amsterdam. Dit gaf gelegenheid aan de Hooge Regering van Utrecht, om zich over deze zaak ter Algemeene Staatsvergadering te vervoegen en voorziening te vragen, welke zij onmiddelijk verwierven. Waarop eerlang de Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht, met voorkennis van Burgemeesteren en Thesaurieren van Amsterdam, in de Nieuwspapieren deden plaatsen: ‘door authentique bewijzen, ja zelfs door de eigenhandige Advertentie van Benjamin Graave van Boetzelaer geinformeerd te zijn, dat de Reciven, gedagteekend op den twee en twingsten, vier en vijf en twintigsten September des jaars 1787 en gedeeltelijk onder den gemelden Graave, als geweezen Ontvanger van den twintigsten en veertigsten penning als nog berustende, te Amsterdam waren uitgegeven voor Gelden de Provincie van Utrecht toebehoorende; dat uit dien hoofde een ieder gewaarschuwd werd, gemelde Reciven niet te koopen, of op eenigerlei wijze in betalinge aan te nemen; alzo de Recepissen, die voor dezelve moesten uitgegeven worden, ter Thesaurie Ordinaris der stad Amsterdam gearresteerd waren, en dat zelve Arrest ook aldaar door de Thesaurieren was aangenomen.’

Bovendien werd Boetzelaer, nevens eenige anderen, bij het Hof van Justitie der provincie Utrecht, den 11den April 1789, ‘als hebhende de Inkomsten van den Staat vervreemd, zich tot Souverainen van de Provincie opgeworpen, en gewapend volk in dezelve gebragt, ten eeuwigen dage uit de provincie van Utrecht, Holland en Friesland gebannen en zijne goederen, ten voordeele van den Staat, verbeurd verklaard, behoudens verdere straf aan Lijf en Leeven, indien zij, ten eenigen tijde, in handen des Geregts geraaken Mogten.’

Na de omwenteling van 1795 kwam hij weder in het Vaderland terug en werd Algemeen Ontvanger der Bataalsche Republiek. Hij overleed den 3den November 1807, bij zijne echtgenoote, Agatha Maria Isabella Catharina Anna Sullyard de Leefdael, eene dochter nalatende

Zie Beekman, *Beschr. van Asperen*, bl. 271; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar. D. XVII. bl. 320, 322-325, 344, D. XXI. bl. 119-121, D. XXIII. bl. 56 en 57, D. XXIV. bl. 208-212, D. XXXI. bl. 222; C. van der Aa, *Leven van Willem V*, D. IV. bl. 188 en 189, uit familiepapieren en partikuliere berigten aangevuld.

[Dirk Baron van den Boetzelaer]

BOETZELAER (DIRK Baron VAN DEN), van den Kijfhoek, kleinzoon van bovengemelden Jacob Godefroy van den Boetzelaar, Heer van Nieuwveen, en zoon van Nicolaas Baron van den Boetzelaer, Heer van Dubbeldam, en van Elisabeth Dorothea de Raedt, geboren den 12 April 1746, was Kastelein van het Huis te Muiden en Baljuw en Dijkgraaf van Gooiland, van welken post hij in 1782 ontslagen werd. In 1772 Lid van de Ridderschap der provincie Holland geworden, werd hij in onderscheidene Commissiën en bezendingen gebruikt, zoo werd hij in 1787 als Lid benoemd der Commissie tot het daarstellen en bepalen van de volks invloed. Toen in het jaar 1790 de Raadpensionaris van den Spiegel, ten gevolge van een in Antwerpen uitgegeven schotschrift, waarin men hem van de verregaandste verkwisting van 's Lands geldmiddelen had beschuldigd, in de vergadering der Staten verzocht had, dat men zijne handelingen te dien opzigte geliefde te onderzoeken, en daarop de raadzaal verlaten had, nam van den Boetzelaer, op verzoek, in deze zaak den post van Raadpensionaris waar.

Als de Staten der provincie Holland, in het begin van 1795, vernamen, dat de aanzoeken van de Afgevaardigden van Hun Hoogmogenden naar Parijs, tot het treffen van eenen wapenstilstand, van de hand waren gewezen, en dat de Franschen zich reeds uit kracht van eene geslotene capitulatie, met de Staten van Utrecht, in het bezit van die provincie zagen, zonden zij van den Boetzelaer en Nikolaas Calkoen hunne Gecommitteerden in den Raad van State ten spoedigsten naar den Bevelhebber van het Fransche leger af, ten einde ook voor hun gewest nog eene voordeelige capitulatie te sluiten, waarin zij echter niet naar wensch slaagden.

Sedert schijnt hij ambteloos te hebben geleefd, doch in het jaar 1801 zocht men hem weder in het bewind te krijgen door hem tot Lid van het Wetgevend Ligchaam te benoemen, welken post hij echter weigerde op zich te nemen. Hij overleed te 's Gravenhage den 5 November 1819 en had bij zijne echtgenoote, vrouwe Petronella Johanna Maria van Lennep, twee zoons vroeg gestorven en twee dochters die gehuwd zijn Anna Clazina Elizabeth van den Boetzelaer, met Jonkheer Abraham Jacob van Leunep, en Wilhelmina Aimée van den Boetzelaer, met Willem Gustaaf Jan Baron van den Boetzelaer, die in 1853 te 's Gravenhage is overleden.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. V. bl. 86, D. XV. bl. 329 en 348, D. XXIII. bl. 264, D. XXVII. bl. 413, D. XLIV. bl. 132; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, 1793-1802, D. II. bl. 367-370; de zelfde, *Leven van Willem V*, D. IV. bl. 413-415, uit familiepapieren en partikuliere berigten aangevuld.

[Cornelis Boey]

BOEY (CORNELIS), ook Boy, of, zoo als hij zich in het Latijn schreef, Cornelis Boyus, geboren te Zierikzee, praktiseerde als Advokaat te 's Gravenhage, en werd daarna Advokaat-Fiscaal en

Procureur-Generaal over Holland, Zeeland en Friesland. In deze betrekking had hij, in 1553, van het Haagsche gemeen veel te lijden, want toen, den 7den Augustus van dat jaar, een troep jongens, wat luidruchtig en onstuimig hunne vreugde over het zien van den jongen Prins van Oranje aan den dag legde, en de Staten van Holland, daaruit meer opschudding te gemoet ziende, Boey last gaven, om die jongens te verstrooijen, zoo als hij deed, wilde zekere Barbier zich hier tegen verzetten en bejegende den Fiskaal met scheldwoorden; waarop een hoop van het slechtste graauw naar zijn huis snelde, en er de glazen insmeet.

Boy was een kundig Regtsgeleerde en vrij goed Latijnsch en Nederduitsch Dichter. Hij schreef:

Urbium Zelandiae Comitatum constituentium et reliquarum Encomia. Hagae Comit. 1637, 4°.

Amores Blondae, te vinden in *Strateni Venus Zelanda*. Hag. Comit. 1641. 12°.

Latijnsche en Nederlandsche verzen, geplaatst in J.v. Beverwijks *Wytnemendheyt*, *des vrouwelijken geslachts*. Dordr. 1643. 8°.

Epigrammata, *praefixa singulis capitibus J. Beverovicii Autarcheiae Bataviae*. L. Bat. 1644 8°, 1663 12°.

Theanthropologia. Lugd. Bat. 1645. 12°.

Psalmen Davids, *volgende de nieuwe oversettinge des Bibels* enz. Botterd. 1648, 8°. later herdrukt onder den titel:

Het Nieuwe werck der Psalmen van den Koning David. Leyden 1659 12°, nopens welk werk de Haagsche Predikanten in hunne Kerkelijke Approbatie getuigden: ‘Wij verklaren eenparighlick ons gevoelen te zijn, dat sijn Edt. seer Christelick en voorsichtehck daer in gearbeyd heeft, als zynde het werck in de materie rechtzinnigh, in woorden duydelick ende seer overeenkomende met de publycke oversettinge van den originelen text’

Thomas à Kempis Navolginge Christi, *dienstigh voor geleerde en ongeleerde om 't Christen Geloove inder daedt te beleeven*, zesde druk, 's Gravenh. 1655, uit het Latijn vertaald. 12°.

Jacobi Catsii, *Faces Augustae*, *latino carmine celebratae*. Lugd. Bat. 1656. 4°. zijnde te zamen met die van C. Barlaeus gedrukt, dragende die van Boey deze namen: *Raptus Benjamitarum; Rhodope; Etumulo Thalamus*, en *Venus orta mari*.

Gerymde uytbreydinghe op yder Beede van 't Vader onse in 't bysonder (gevoegd bij de *Meditatie van* Joh. Wtenboogaert *over dat Gebed*). de zesde druk, 's Gravenh. 1659. 12°.

Ook komen er eenige zijner verzen voor achter de *Kusjes van* Westerbaen ('s Gravenhage 1657), wiens vriend hij was.

Bovendien zijn er nog eenige Gedichten van hem gedrukt voor boeken en op andere gelegenheden die, zoo ze allen bijeen verzameld werden, eenen tamelijken bondel zouden uitmaken.

Ook heeft Boey bijeen verzameld en uitgegeven:

Petri Strateni, *Juris Cti*, *Venus Zeelanda et alia ejus Poëmata*. Haga-Comit. 1641. 12°.

Simonis Bellimontii, *Horae succisivae* etc. Ibid. 1644. 8°.

De Latijnsche Dichter Caspar Barlaeus maakte, onder andere Gedichten tot zijnen lof, dit Bijschrift op zijne Afbeelding:

In Effigiem
COrnelii Boii
Advocati et Poëtae eximii.

Qui Themidi loquitur Phaebum, vatesque tribunal
Concutit et trepidos asserit ore reos,
Talis Boyus agit. Walachrûm cui fluctus et aequor,
Et patriam dulces dant Heliconis aquae,
Exuvias hie vatis habes. nihil adspicis ultra.
Mentitur verum tota tabella virum,
Sed Rhodopen raptasque nurus Silonque pererra.
Non alibi Boyum cernere, Belga, potes.

Dat is:

Dit 's Boey, die Themis dient naast Phebus, op wiens spreken
De regtzaal dreunt, als hij der onschuld regt verweert;
Wiens Walchrens zee, de vloed der stille hoefbronbeken,
Door 't gansche Vaderland met hoogen roem vereert.
Zie hier zijn hulsel slechts; niets meer bleef van hem over;
De schilderij vertoont den man naar waarheid niet;
Doorlees zijn Rhodope, zijn Silo, Maagdenroover,
En, Nederlander, ken den Dichter uit zijn lied.

Boey was getrouwd met Anna van Blockland, dochter van Pieter Brandwijk van Blockland, Burgemeester van Dordrecht, door Beverwyck en hemzelven als eene kunstrijke Jonkvrouw geprezen. Caspar Barlaeus heeft dit huwelijk ook, nevens D. Jonctys en anderen, met een Gedicht vereerd.

Boey's Latijnsche en Nederduitsche geschriften dragen blijken van grondige geleerdheid, en een geoefend verstand. Hij overleed te 's Gravenhage den 2den Februarij 1665.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 285-290; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IX. bl. 370; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 283, 284 en 288; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 897; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 152-154; Hoefft, *Parnasus Latin. Belg.*, pag. 176 et 177; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl.*, pag. 412-414; O. Groeneyk, *Chronyk van Zierikzee*, Bijv. bl. 5 en 6, die hem echter drie broeders toekent, welke hij nooit gehad heeft; Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 65; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. 1. A bl. 204.

[Cornelis Boey]

BOEY (CORNELIS), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Cornelis Boey en Anna Maria van der Hoeven, geboren in 1687, had als Advokaat eene zoo beroemde Regtsgeleerde praktijk, dat de Regering van Rotterdam hem tot het ambt van Raadpensionaris dier stad riep; daarin werden zijne bekwaamheden zoo bekend, dat hij tot Secretaris der Staten van Holland werd benoemd; als Tweede Secretaris volgde hij Albert Fabricius, als eersten Willem Buys op, bleef acht en dertig jaren in dit ambt werkzaam en had groot deel aan het bestuur van zaken door zijne wijsheid en trouw. Hij overleed in 1759 en was gehuwd met Angelica van Schoonhoven.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. 116 en 117, D. II. bl. 567 en 568.

[Timon Boey]

BOEY (TIMON), Doctor in de Regten en Secretaris van het Hof van Holland, was gehuwd met Henrietta Antoinetta Hop welke hem onderscheidene jaren heeft overleefd, en den 15den Mei 1798 te 's Gravenhage, in den ouderdom van 77 jaren en 4 maanden overleed. Hij was een geleerd man, daarbij ongemeen kundig en bedreven in de Geschiedenissen en Oudheden van zijn Vaderland. Door de volgende werken van hem in het licht te geven, heelt hij zijne landgenooten aan zich verpligt:

Bedenkingen over de Oudheit, Aanzien en gezag van den Hove van Holland onder de Graaflijke Regering. 's Hage. 1760. 4°.

Oudheit van den Hove van Holland, nader ontdekt uit de Oppermagt der Staten met de Grave. 's Hage. 1761. 4°.

Woordentolk of Verklaring der voornaamste Onduitsche en andere Woorden in de Hedendaagsche en aloude Rechtspleging voorkomende. 's Gravenhage. 1773. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Samuel Boeye]

BOEYE (SAMUEL) geboren te Zierikzee, was Raad in de Vroedschap van zijne geboorteplaats toen hij in 1787 door de Regering dier stad, met Albertus van der Schatte en François Breekpot ter Staatsvergadering werd afgevaardigd. Bij hunne aankomst te Vere, den 30sten Junij van dat jaar, vernemende dat er een oproer te Middelburg was uitgebarsten, vonden zij goed dien nacht te Vere door te brengen en af te wachten, wat den volgenden dag zou opleveren. Dan toen was het nog erger, en de woede van het hollend gemeen kende geene palen. Na herhaaldelijk hunnen bode naar Middelburg te hebben gezonden, om te onderzoeken of zij de vergadering, die den volgenden dag, den 2den Julij, moest plaats hebben in volkomen veiligheid zouden kunnen bijwonen, en vernemende dat zelfs hunne Bode niet in die stad was toegelaten, vonden zij geraden van dat alles hunnen Committenten verslag te doen, met het openen van de poorten naar de Zandkreek te vertrekken, en aldaar nadere bevelen af te wachten. De tijd daar zijnde, gingen zij uit hun

logement, *den Toren*, naar de tot hun vertrek afgehuurde schuit, die reeds aan het hoofd lag. Zij zagen wel eenige menschen op de haven, doch waren, als zich niets kwaads bewust, onbevreesd, dan naauwe ijks trad B o e y e de eerste uit het logement of hij werd door 16 of 20 personen te gelijk aangevallen; en nu was het: 'Hier heb je, die b..... Landverrader, laten wij hem nu maar doodslaan.' Daarop rukte men B o e y e op den grond, en sloeg hem op de onbarmhartigste wijze op het hoofd, wonder was het dat een herhaald geroep: 'slaat den d.... dood!' zulks waarlijk niet ten gevolge had. Men vroeg hem: wie hij was? hoewel door ontsteltenis niet wetende wat te antwoorden, begreep B o e y e , dat indien hij zijnen waren naam opgaf, men hem eenen gewissen slag zou toebrengen. Hij antwoordde daarom, *eenen zoon te zijn van den Burgemeester* v a n D o r t , bedoelende eenen Burgemeester te Goes van dien naam; dan men verstond hem kwalijk en begreep: *een zoon van eenen Burgemeester uit de stad Dordrecht;* en vermits men valschelijk voorgaf, dat het voeren eener Roode vlag op het Jagt van den Dordsche Burgemeester S a n t h e u v e l , te Middelburg de eerste aanleiding tot oproer had gegeven; meenden de oproerlingen hunnen regten man nu voor zich te hebben; het wederantwoord was dus: 'Ja, jouw d.....! dan ben je de regte dien wij hebben moeten.' Men sloeg nu te meer, en sleepte B o e y e bij de haren langs den groud. Hij bad, beloofde en smeekte, men liet hem eindelijk opstaan; deerlijk geteisterd; zonder hoed en op zeven of acht plaatsen ligt gekwetst.

Toen v a n d e r S c h a t t e en B r e e k p o t hunnen medegenoot dus aangerand zagen, wilden zij in het logement terugkeeren; dan de dienstmeid wilde hen niet weder inlaten. V a n d e r S c h a t t e ging derhalve naar de schuit, doch was er naauwelijks in, of werd er weder uitgehaald, zonder dat men hem verderen overlast aandeed. B r e e k p o t begaf zich naar den Burgemeester v a n d e r L o e f f en verzocht bescherming, doch kreeg een niet zeer gunstig antwoord. Dan eindelijk kwam die Heer, met den Baljuw v a n d e r B o o n M e s c h , en, de Zierikzeesche Afgevaardigden onder het geleide der oproerigen ziende, verzochten zij hun, de Afgevaardigden op den Toren te mogen brengen, en dan nader met hen te spreken. Dit werd toegestaan; en men kwam overeen, dat de schuit, die aan het hoofd lag, naar binnen zou worden gehaald; dat de Zierikzeesche AFgevaardigden bij handtasting beloven zouden op het logement te zullen blijven tot nader order; en, aan de daar digt bij zijnde Wacht werd aangezegd, niet toe te laten, dat iemand daar uit- of inging. Hier bleven zij dus ongemoeid des morgens van omtrent kwart over drie tot half vijf ure, toen de woedende menigte als te voren, vergezeld van den Baljuw, en den Regerende Burgemeester, voor het logement kwam, en beval dat de Afgevaardigden zouden afkomen. Zij schoven een raam op, en zeiden te zullen gehoorzamen. Dit

geschiedde. De oproerige hoop toonde nu andermaal eene brandende begeerte om hen aan het lijf te komen; dan de Baljuw en de Burgemeester verklaarden dat zij B o e y e en zijne medegenooten, als Afgevaardigden ter Staatsvergadering, onder hunne bijzondere bescherming namen, en hen naar het stadhuis geleiden zouden. Hier was het volk in het begin zeer tegen, zeggende: ‘dat zij mede naar de hoofdwacht moesten, of liever maar moesten dood geslagen worden; dewijl zij d..... Landverraders waren.’ Eindelijk kwamen zij, onder eenen stortvloed van de grootste vervloekingen en bedreigingen op het stadhuis, waar de Regering hen een kamer aanwees, en hen voorzag van twee schildwachten. Hier werden zij vriendelijk ontvangen, en eenige verkwikkingen toegediend, terwijl nu de eene dan de andere Regent hen kwam zien; zonder dat iemand hun verzekeren kon wat eindelijk de uitslag wezen zou. Zij bleven dus bedaard en kloekmoedig hun lot afwachten; ofschoon het ijsselijk geschreeuw, het plunderen en vernielen der kramen, die op de Markt stonden, het vervloeken der Patriotten, en de gewone Oranje-kreten hun als zoo vele voorteekenen waren, dat het oproer niet anders dan met hunne dood zoude eindigen.

Eindelijk hoorden zij den Pensionaris d e M a u r e g n a u l t, eene Publicatie voorlezen, de Regenten en de menigte eenen eed zweren, alles met een driemaal herhaald *Hoezee!* beantwoorden; en ook spreken van een vrijgeleide. Dit alles voorspelde wat goeds. Niet lang daarna kwam inderdaad de genoemde Pensionaris hun berigten, dat zij vrij vertrekken konden, hetwelk hun ook nog nader door den Baljuw en den Regerenden Burgemeester werd verzekerd. De Afgevaardigden werden voorts door de genoemde Heeren, naar hun logement geleid, na alvorens door d e M a u r e g n a u l t, met een stukje Oranje lint voorzien te zijn. Daar veilig en onverhinderd aangekomen, vonden zij er onderscheidene gasten bijeen, die hen vriendelijk ontvingen; doch zij moesten met hen drinken, roepende: ‘Oranje Boven! en de Patriotten naar .... enz.’ De Heeren onthaalden hen op wijn; en daarvoor werd hun de hand van Broederschap gegeven.

Ten laatste vertrok het volk; B o e y e kreeg dus gelegenheid zich weg te maken, en kwam behouden bij eene bloedverwante, tegen over wier deur de schuit lag. D e M a u r e g n a u l t bragt de twee anderen ook derwaarts. En zoo geraakten zij, terwijl de woeste hoop rond liep om wijn en geld te vragen, nog gelukkig des voormiddags te half elf ure uit de stad Vere en op stroom. Des avonds ten half acht kwamen zij te Zierikzee, waar zij door eene zaamgevloeide menigte met aandoening en tranen, vermengd met blijdschap over hunne behoudenis, ontvangen werden.

Nadat de omwenteling, op het laatst van dat jaar, zijn volkomen beslag gekregen had, werd B o e y e, die zich kort na de plundering, welke te Zierikzee had plaats gehad, om zich aan verdere

mishandelingen te onttrekken, naar Antwerpen begeven had, provisioneel van zijnen post van Schepen en Raad ontzet. In het volgende jaar echter weder tot Schepen benoemd, kon hij niet besluiten, om, niettegenstaande allen aandrang van 's Prinsen Commissarissen, dien post te aanvaarden. Na de omwenteling van 1795 wederom in het stadsbestuur gekozen, het hij zich die keuze welgevallen, ook werd hij, in het jaar 1801, door het Staatsbewind der Bataafsche republiek gekozen tot Lid der Commissie tot het ontwerpen van een plan des Bestuurs voor het departement Zeeland.

Zie de Kanter, *Chron. van Zierikzee*. bl. 266-274, 360, 382, 419 en 432; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar. D. XVIII. bl. 381-383, 395-398, 424. D. XXII. bl. 142; D. XXIX. bl. 726. D. XLIV. bl. 161.

[Pieter Boeymer]

BOEYMER (PIETER) was Doctor in de Regten en tevens Olderman te Franeker, toen hij in 1568 tot Grietman van Franekeradeel werd aangesteld. In 1570 was hij in de commissie, die Anna van Oostenrijk, in naam van de Staten van Friesland, kwam begroeten en haar verzekeren van 's lands toegenegenheid. Spaanschgezind zijnde, moest hij het land verlaten, en werd, met vele anderen, in 1580, door het Hof ingedaagd, terwijl zijn huis te Franeker ten voordeele van het gemeene land werd aangeslagen. In 1593 was hij Kapitein in Spaansche dienst, en ontving geld van Juan Robles, om daarmede de nieuw aangeworvene soldaten te betalen. Hij was in 1597 Kommandant van zes Vaandels knechten, sterk 360 man, in Spaansche dienst, en met deze in bezetting te Oldenzaal, toen Prins Maurits de stad belegerde, en Boeymer genoodzaakt was die over te geven.

Eerst was hij gehuwd met Machteld van Naarden[1], en ten tweedenmale in 1582 met Elizabeth van Haersolte[2].

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 192; *Gedenkschriften van Frederik Verwou*, bl. 74.

[Abel Boeymer]

BOEYMER (ABEL) werd den 24sten Mei 1569 tot Grietman van Gaasterland aangesteld. Bij den inval van eenen troep Staatsgezinden, uit Enkhuizen in Gaasterland geland, waar zij kerken en bijzondere personen plunderden, gevangen genomen, van zijne goederen beroofd en geslagen, wilde men hem medevoeren, zoo bij geen losgeld gaf; maar gelukkig werd hij door de ingezetenen verlost. Naderhand door Robles bevolen zich bij het leger, dat naar Stavoren trok, te voegen, geraakte hij door storm van de Vloot af, niemand bij zich hebbende dan den Vaandrig van eene Duitsche krijgsbende,

(1) Welligt was zij weduwe van Goffe van Roorda van Tjummarum. Zie *Stamboek van den Frieschen adel*.

(2) Anderen zeggen dat zij in 1580 overleed doch dat Machteld van Naarden de tweede vrouw van Pieter Boeymer was. en dat hij met haar in 1582 trouwde. Zie *Stamboek van den Frieschen adel*.

reeds verzwakt door eene, in een vorig gevecht bekomene, wonde. In een groot moeras bij Sneek vastgeraakt, kwamen zij in handen van de Staatschen. Boeymer werd zwaar gekwetst, en in de gevangenis te Sneek gebragt, waar hij, niemand zijne wonden verbindende, aan de gevolgen daarvan overleed. De Vaandrig werd te Franeker opgehangen.

Zie H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 377.

[Frederik van Boeymer]

BOEYMER (FREDERIK VAN) of BOYMER, der Regten Doctor, Raadsheer en gevolmagtigde van de Baanderheeren van het Graafschap Zutphen, werd tot onderscheidene belangrijke zendingen gebruikt, waarbij hij gewoonlijk woordvoerder was. Zoo was hij het op den Landdag te Nijmegen in November 1576, waar over het aannemen eener vereeniging tegen de Spanjaarden en andere gewigtige zaken gehandeld werd. Vroeger was hij reeds met eenige anderen gezonden om den Stadhouder van Gelderland, Gilles van Barlaymont, Heer van Hierges, te begroeten, en nu weder om met den Stadhouder te handelen over het doen van zijnen eed en de zaken aangaande het Krijgsvolk. Met nog negen andere AFgevaardigden uit Gelderland, werd Boeymer in November 1576 naar Brussel gezonden, ten einde Gelderland ook in de Gendsche Pacificatie werd opgenomen, bij welke gelegenheid Boeymer op nieuw de spreker was. Er bestaat een uitvoerig verhaal van deze reis en de verrigtingen der Afgezanten, waaruit nog blijkt, dat Boeymer met Elbertns Leoninus gecommitteerd werd door de Algemeene Staten om met den Prins van Oranje te handelen over het wegnemen van alle vijandschap en onverstand bij de Staten van Holland, tegen de steden Amsterdam en Haarlem voorgenomen. In November 1577 was hij tegenwoordig op den Landdag te Arnhem, ter beraadslaging over belangrijke punten tot heil des Vaderlands. In Januarij 1578 vinden wij Boeymer als Afgevaardigde der Gravin van Bronkhorst op den Landdag te Nijmegen, waar over het Stadhouderschap van Graaf Jan van Nassau gehandeld werd. Als Afgevaardigde van genoemde Gravin trok hij in Februarij 1578, ofschoon hij weinige dagen te voren zijne vrouw had verloren, ‘alle zijne bijzondere belangen bij de dienst des landschaps achterstellende,’ naar Antwerpen, om van den Aartshertog Matthias de aanstelling van een Stadhouder te verzoeken. Hij was door Steven Bentinck en Hendrik van Steenbergen vergezeld, en men verkreeg, na onderscheidene zamenkomsten met den Aartsherlog en Oranje, Graaf Jan van Nassau tot Stadhouder van Gelderland. Gelijk dan ook Boeymers naam nog voorkomt onder een brief van den 25sten Februarij 1578, dringende tot het uitschrijven van eenen Landdag te Zutphen, over de genoemde zaak.

Zie Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, B. XIV. bl. 530; Bondam, *Verzam. van onuitgeg. Stukken*, D. I. bl. 106, volgg. bl.

141, 301, 321, D. III. bl. 237, D. IV. bl. 76, D. V. bl. 2, 170, 327; de Jonge, *de Unie van Brussel*; bl. 60.

[Adam Bogaard]

BOGAARD (ADAM) BOGAARDT of BOGAART, geboren te Dordrecht uit een aanzienlijk geslacht, omtrent het jaar 1418, was de zoon van Willem Bogaard, die in 1423 Schout van Dordrecht is geweest, en vader van Jakob die volgt. Hij verkreeg de waardigheid van Meester in de Wetenschappen te Leuven in 1432, en die van Doctor in de Medicijnen aan de zelfde Hoogeschool in Junij 1442. Men beschonk hem den 29sten Januarij met eenen Hoogleeraarsstoel in de Geneeskunde, waaraan eenen Kanunnikaat van St. Pieter van den tweeden rang was gehecht. Hij bedankte voor die bediening in 1480, stierf den 18den Maart 1482, en werd begraven in de St. Pieters kerk, waar men het volgende grafschrift leest op de zerk, die zijne beenderen bedekt:

Hic Adam Bogaard, celeberrimus ille magister
Artibus in cunetis, nunc jacet et astra petens:
Qui septem lustris Medicinae Interpres et anno
Publicus hic fuerat, Doctor et egregius.

Dat is:

Hier sluimert Bogaard, nu verhuisd naar hooger sfeeren,
Die zes en dertig jaar der Medicijnen kunst
Met ijver onderwees; wien alle wijzen eeren
Als rijk begrftigd met der wetenschappen gunst.

Tot zevenmaal toe verkoos men hem tot Rector der Hoogeschool in het tijdvak van 1442-1474.

Zie: Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 204; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers*

[Jakob Bogaard]

BOGAARD (JAKOB), BOGAARDT of BOGAART, zoon van den voorgaande, geboren te Dordrecht omtrent het jaar 1445, legde zich op de wetenschap toe, die zijn vader uitoefende, en vestigde zich; na den graad van Licentiaat te hebben bekomen als Geneesheer te Antwerpen. In 1480 keerde hij naar zijne geboorteplaats terug, en sloot den 24en Mei van dat jaar een verdrag met de Regering van die Stad, waarbij hij zich verbond om gedurende 10 jaren, op eene jaarlijksche wedde van 50 Peters of Guldens, den Leeraarsstoel waar te nemen, voor welke de Licentiaat Jan d'Inchy had bedankt. Den 13den Junij van het zelfde jaar werd hij bevorderd tot Doctor. Indien hij, zoo als zijn grafschrift vermeldt, gedurende 36 jaren Leeraar was, dan volgt hieruit dat hij in 1504 voor zijne professie moet bedankt hebben. Na den dood van zijne huisvrouw, Adriana Lathouwers of van Daesdonck, die in 1601 overleed, omhelsde hij den geestelijken staat, en werd tot Priester

geschoren, hij volgde sedert Dr. G a s p a r A e g i d i i op, in diens kanunnikaat van St. Pieter van den tweeden rang, en in de professie der Geneeskunst, welke daaraan verbonden was. Na 12½ jaar dien post te hebben waargenomen stierf hij den 15den Julij 1520, een zijner vijf zonen, A r n o l d B o g a a r d , was Licentiaat in de Regten en werd in 1520 Raadsheer in den Hoogen Raad te Mechelen.

B o g a a r d werd voor de eerste maal in Februarij 1502 tot Rector van de Hoogeschool verkozen, vervolgens in 1504, 1507, 1509 en 1512. Hij heeft een handschrift nagelaten:

Collectorium sive Commmentaria in Avicennae Practicam.

Zie B a l e n , *Besch. van Dordrecht*, bl. 204; H a l m a , *Tooneel dvr Vereen. Nederl.;* H o o g s t r a t e n en B r o u e r i u s v a n N i d e k *Algem. Hist. Woordenb.;* K o k , *Vaderl. Woordenb.; Biogr. Univers*.

[Jan Willemsz. Bogaard]

BOGAARD (JAN WILLEMSZ.), geboren te Wezel, doch die reeds vroegtijdig te Amsterdam was komen wonen, en wiens naam in de verschillen van de Bemonstranten en Contra Remonstranten, van den jare 1620 tot 1632, zeer vermaard geworden is, hebbende hij sterk geijverd tegen de belangen der eerstgenoemden. Onder anderen werd hij, die in 1619 tot Schepen van Amsterdam was aangesteld, naar Leiden en 's Gravenhage afgevaardigd, om hetgeen men in het kantoor te Amsterdam van R e m E g b e r t s B i s s c h o p gevonden had, te vergelijken met de bekentenis, die zekere S t o c h i u s gedaan had. De zaak van B i s s c h o p liep het volgende jaar ten einde. Toen er later meer gemaligdheid bij de Amsterdamsche Regering begon plaats te grijpen, en dus de al te ijverige Gerelormeerden van het kussen geweerd werden, werd B o g a a r d ook niet meer tot Schepen aangesteld. In 1624, ontmoeten wij hem als Luitenant der schutterij, en hij was ook onder het getal der genen, die uittogen, ter versterking van het Statenleger voor Bommel, alwaar de Amsterdammers zich dapper gedroegen; doch na verloop van nog geen twee maanden naar huis keerden.

Het aanstellen van gematigde Regenten, het leenen van meerdere vrijheid aan de Remonstranten, het ontwerp van de aanneming van Waardgelders in 1628 en vooral het aanstellen van Remonstrantsgezinden tot Burger-Officieren waren zaken, welke de gemoederen van sommigen grootelijks verbitterden, en in de aanstoking van welk twistvuur B o g a a r d geen gering deel had. Inzonderheid gaf de verkiezing van J a n K l a a s z o o n V l o o s w i j k tot Kapitein der Burgerij groot misnoegen; deze was een ijverig voorstander der Remonstranten; en zoo men voorgaf, in het jaar 1618, om zijne onbezonnene uitdrukkingen, als Luitenant van de Burgerij afgezet. De twist hierover liep ver; vele schutters wilden V l o o s w i j k niet als Kapitein erkennen, dan de Krijgsraad hield vol, wordende door Burgemeesteren geruggesteund, die tevens, met goedkeuring der Vroedschap, middelen beraamden, om beroerte en oploop voor te komen. Nadat hierover reeds veel was voorgevallen,

besloot men een verzoekschrift aan de Staten van Holland te ontwerpen, waarin zukere Doctor K a r e l L e n a e r t s en B o g a a r d , voornamelijk de hand hadden. Behalve dit werd er nog een ander verzoekschrift opgesteld, op den naam van de klagende schutters, uit het Vendel, waarover V l o o s w i j k als Kapitein was aangesteld. Het was door 65 personen onderteekend. Op den 13den December 1628 werden beide deze requesten ter staatsvergadering van Holland ingegeven, doch zij bragten de uitwerking niet te weeg, welke de verzoekers er zich van beloofd hadden, want, nadat er, op verzoek van Gedeputeerden van Amsterdam, afschriften van de ingeleverde stukken was toegestaan, werd besloten de verzoekschriften, ongelezen, aan de Amsterdamsche Burgers terug te geven, en hen naar hunne Wethauderschap te verwijzen, met vermaning, om zich, voortaan, als gehoorzame Ingezetenen te gedragen. Den Afgevaardigden uit de Regering werd verzocht dat men geen naauw onderzoek wilde doen op het voorgevallene, hetwelk zij aannamen, gunstiglijk 'e zullen overdragen. Doch de Wethouderschap hield zich zoo gehoond door de voornaamste drijvers van dit werk, dat men besloot eenigen hunner voor Schepenen te ontbieden; dit geschiedde den 5den Januarij 1629, en B o g a a r d , die het eerst binnen stond, maakte zwangheid, om mondeling op zekere vragen van den Schout te antwoorden; hierop werd hem drie uren tijds gegund, om zich te bedenken, en middelerwijl naar huis te gaan. Toen hij terug kwam en in zijne weigering volhardde, werd hij achteral gebragt; dit viel ook eenige anderen te beurt. B o g a a r d werd bijzonderlijk kwalijk genomen, dat hij, ofschoon Oud-Schepen, de Staten op valsche gronden had gezocht te bewegen, om de Regering te veranderen. Hij werd den 29sten Januarij 1629 verwezen: ‘in eene boete van 200 guldens, en om, binnen 24 uren, in de Kollegiën van mijne Heren van den Geregte, bekentenis van zijne misdaad te doen, en God en 't Geregt om vergiffenis te bidden; of hij weigering hiervan, twee jaren buiten de stad, derzelver vrijheid, en eene mijl in 't ronde te verblijven.’ Dit vonnis aangehoord hebbende, appelleerde hij daarvan aan de Staten van Holland, ofte aan het Hof Provinciaal, daar hem zulks het geradenste zou dunken; met dit al verkoos hij, aan het tweede lid van zijn vonnis te gehoorzamen, want hij verliet Amsterdam, en ging beurtelings zijn verblijf houden te Haarlem en te 's Gravenhage; terwijl zijne huisvrouw E l i z a b e t h R o e t e r s , zijnen handel, die in een Zeepziederij bestond, bleef waarnemen. Nadat de twee jaren van zijn hannissement verloopen waren, kwam hij weder te Amsterdam. Wanneer hij is overleden vindt men niet opgeteekend, doch in 1632 was hij nog in leven. Zijne zinspreuk was: *Post tenebras lux*, (licht na duisternis).

Zie W a g e n a a r , *Beschrijv. van Amsterd.*, St. I. bl. 475, 487, 499-504, 523; de zelfde *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 82*;* K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Algem. Konsten Letterb. voor* 1847, D. I. bl. 340.

[Adriaan Bogaard]

BOGAARD (ADRIAAN), Lid van Gecommitteerde Raden, van wege de stad Delft, ontving in Junij 1672 bevel, onder het zegel van de Heeren Staten van Holland en West Friesland, om al het geschut en het geheele magazijn van Delft naar Amsterdam te voeren; en hoewel hij zich daarvan zocht te ontslaan, omdat het gemeen van Delft, hem daarvoor als een der voorgewende verraders zou aanzien en mishandelen, zoo werd hem de zelfde commissie nogmaals opgedragen, welke hij nu aan den Commies van het magazijn mededeelde; doch deze maakte daarop zwarigheid, en zeide bovendien dat er zooveel materieel in het magazijn voorhanden was, dat er wel zes weken noodig waren om het te vervoeren, waarom de zaak steken bleef. In Augustus van het zelfde jaar, was B o g a a r d een der genen, die in de Vergadering der Staten van Holland het eerste berigt gaf van de oproerige bewegingen onder het gemeen van 's Gravenhage, dat opgeruid was tegen de d e W i t t e n .

Zie V a l k e n i e r , *Verwerd Europa*, D. I. bl. 640; M o n t a n u s en V e r w e y , *Leven van Willem III*, D. I. bl. 332; W a g e n a a r *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 161.

[Martinus van den Bogaard]

BOGAARD (MARTINUS VAN DEN), naam, onder welken den beroemden Metaalgieter MARTIN DESJARDINS, wiens eigenlijken naam was MEERTEN VERHOF, abusivelijk in de meeste Biographische werken voorkomt. Veigelijk *Iets over Meerten Verhof*, in de *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1845, D. I. bl. 131-134, en zie voorts in dit werk VERHOF (MEERTEN).

[Gaspar van den Bogaarde]

BOGAARDE (GASPAR VAN DEN). Zie BOGAERDE (GASPER VAN DEN).

[Adam en Jacob Bogaardt]

BOGAARDT (ADAM en JACOB). Zie BOGAARD (ADAM) en BOGAARD (JACOB).

[Hendrik Bogaart]

BOGAART (HENDRIK), een Kunstschilder te Amsterdam, leefde in de laatste helft der zeventiende eeuw, en bezat uitstekende bekwaamheden, maar hij bragt meer tijd door in kroegen en lichtmisserijen dan op zijne schilderkamer. Als sommigen zijner gemeenzaamste vrienden hem welmeenend het onbehoorlijke van zijn gedrag voor oogen hielden, en hem aanmaanden om voor den ouden dag te zorgen, snaauwde hij hun gewoonlijk toe: ‘Is het Gasthuis dan voor de varkens gebouwd.’ Hij overleed ook werkelijk in het St. Pieters Gasthuis te Amsterdam.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 247; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Adam en Jacob Bogaart]

BOGAART (ADAM en JACOB). Zie BOGAARD (ADAM) en BOGAARD (JACOB).

[Gaspar van den Bogaerde]

BOGAERDE (GASPAR VAN DEN), geboren te Amsterdam den 24sten Januarij 1604, werd den IIden Februarij 1642, toen den Landvoogd der Molukken A n t o n y C a a n van daar vertrok, door dezen, onder den titel van Voorzitter, in zijne plaats aangesteld, doch hij bleef dit niet langer dan tot den 30sten April, toen W o u t e r S e r o y e n Landvoogd werd, die v a n d e n B o g a e r d e

als Hoofd naar Makjan zond. Deze kwam aldaar in dat jaar, hoewel slechts met den titel van Voorzitter, duch werd in 1643 door de Hooge Regering van Indiën tot werkelijk Landvoogd over dat eiland en de onderhoorigheden aangesteld.

In 1648 werd hij voor eerst door C a a n , onder den titel van President, en daarna door de Hooge Regering van Indië tot Landvoogd der Molukken aangesteld. Gedurende zijn bestuur kwam M a n d a r s j a h , Koning van Ternate, die door zijne muitende onderdanen verdreven was, tot hem gevlugt, en werd door hem in bescherming genomen en door zijne medewerking weder op den troon hersteld. V a n d e n B o g a e r d e in 1653 door J a k o b H u s t a a r t vervangen zijnde, werd in 1654 Extraordinaris Raad van Neêrlands Indië, en Voorzittend Schepen van Batavia en in Junij 1655 President der Weeskamer aldaar, alle welke betrekkingen hij op het laatst van dat jaar nederlegde; waarna hij in 1656 als Commandeur van de retourvloot, naar het Vaderland terugkeerde. Hij overleed te Amsterdam den 15den April 1668.

Er bestaat van hem een fraai portret in folio, gegraveerd door J a k o b F o l k e m a , waaronder men het volgend bijschrift van P h i l i p Z w e e r t s leest:

> Dat's G a s p a r s beeltenis, den landvoogd der Molukken;
> Die vol getrouwe zorg, bestierde een rijke vloot,
> Den Zeeuw schonk de eerste vlag, den Muiteren deed bukken,
> Gevlugte Koningen beveiligde in zijn' schoot.
> Zaagt gij, o Maatschappij! veel zulke B o g a e r d s bloeien,
> Dan zou uw aanzien, magt en welvaart schooner groeien.

Zie V a l e n t y n , *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. b. 277, 281-302, D. IV. a 395, 398, 671; *de Navorscher*, D. II. bl. 345, D. III. bl. 344.

[Hendrik Bogaerdt]

BOGAERDT (HENDRIK) of BOGAERT, geboren te Luik, was te Leuven tot Baccalaureus in de Godgeleerdheid bevorderd en werd daarna Pastoor te Hellevoetsluis. Hij had zich door zijne geleerdheid en ervarenheid in de Heilige Schriften eenen grooten naam verworven. Er wordt van hem getuigd, dat hij rijker van geloof dan van geld was, waarom de Bisschop van Utrecht, F r e d e r i k v a n T a u t e n b e r g hem verlof verleende om alle de beeldstormers, ketters en anderen, die leedwezen van hunne zonde hadden, van hunne misdaad te ontslaan, hetgeen anders alleen door den Paus of den Bisschop kon geschieden. Jammer echter dat hij zijne lusten zoo verre den teugel vierde, dat hij bij eene bijzit vijf kinderen verwekte. In het jaar 1572 door het woeden der Geuzen omgebragt zijnde, wordt hij onder de Roomsche Martelaars geteld.

Zie v(a n) H(e u s s e n) en v(a u R(h i j n), *Kerkl. Outh.*, D. III. bl. 613; K o k , *Vaderl. Woordenb*.

[Pieter Willemsz. Bogaert]

BOGAERT (PIETER WILLEMSZ.), was reeds in de zestiende eeuw Leeraar bij de Doopsgezinden te Monnickendam, doch vlugte, waarschijnlijk bij de komst van Alva, naar Emden, waar hij zich in 1572 mede bevond toen hij eenen brief van Willem I, Prins van Oranje, bekwam, waarin deze hem voorstelde of ook niet de Doopsgezinden eenige penningen ten behoeve van het algemeen welzijn zouden kunnen opbrengen. Bogaert sloeg dadelijk de handen aan het werk, om iets bij sommigen van zijne geloofsgenooten op te zamelen, en bragt met Dirk Jansz. Cortenbosch, niet zonder levensgevaar, in de maand Julij eene som van 1060 gulden tot den Prins, die toen met zijn leger te Hellenrade bij Roermond lag. Zij baden hem, deze kleine vereering wel in dank te willen aannemen van zijne dienaren, wier gunst meerder was dan de gaven, en beluigden, dat zij het nooit weder terug verlangden. Op de vraag van den Prins, wat zij dan begeerden, antwoordde Bogaert, 'niets dan zijne vriendschap zoo God hem eens het bestuur over de Nederlanden mogt verleenen.' Toen verzekerde de Vorst, dat hij die genegenheid tot alle menschen had, en vooral tot hen, die mede verdrevelingen waren; en hij schonk hun een bewijs, dat zij hem deze gelden hadden gebragt, geschreven den 29sten Julij 1572.

Later is Bogaert te Monnickendam terug gekeerd en was er weder Leeraar onder de Doopsgezinden, want in 1606 schreef hij eenen brief aan Cornelis Pietersz. Hooft, Burgemeester te Amsterdam, behelzende eenige klagten over kwade behandeling van de Regering te Monnickendam, verzoek om voorspraak en beroep op hetgeen de Prins hem vroeger beloofd had.

Bogaert was een der Doopsgezinden die het eerst en hevigst tegen den herdoop ijverde. Ook schijnt hij de schrijver te zijn geweest van een tractaatje, geschreven onder de zinspreuk: *Proeve Wilt Behouwen*, die zoo als de chrijver zegt zijnen naam ontvouwt, en getiteld: *Een Monsterende Wttocht alsoo genaempt over* Robert Roberts *boeksken*, 1592.

Bovendien berusten er nog bandschriften van hem op de bibliotheek der Doopsgezinde gemeente te Amsterdam.

Zie Blanpot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holland* enz., D. I. bl. 84, 85, 151, 259 en 381.

[Johannes Bogaert]

BOGAERT (JOHANNES), of JOHANNES BOGARDUS, geboren te 's Gravenhage, was eerst Predikant te Brugge doch moest om de vervolging te ontgaan, die stad ontwijken; zworf nu balling 's lands, tot dat hij in het jaar 1588 te Haarlem beroepen werd, waar hij in 1614 overleed.

Hij was een man van een goed oordeel, een groot Godgeleerde en een der Contra-remonstranten bij de Conferentie, welke in 1611 te 's Gravenhage gehouden werd. Van hem ziet het licht: *Schriftuerlijke Fondamenten tegen de zonderlingste Argumenten*, *daar door de Pauselijke Leeraers ende Jesuwyten* (*onder den tijtel der oude Apostolijke lere) verscheyde dwalingen ende verkeerde opinien der Pauselijke Kerken pogen te verdedigen*. Haerl. 1603 8°.

Over den een en twintigsten Psalm 12°.

Zie A m p z i n g , *Beschr. ende Lof der. Stad Haerlem*, bl. 136 en 137; S c h r e v e l i u s , *Beschr. der Stad Haerlem*, bl. 390; B o o m k a m p . *Alkmaer en zijne Geschied.*, bl. 427; v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III.

[Abraham Bogaert]

BOGAERT (ABRAHAM), geboren te Amsterdam in 1663, kwam na onderscheidene reizen in mindere rangen te hebben afgelegd, in 1701 als Opperheelmeester te Batavia, maar werd toen de Guuverneur-Generaal W i l l e m v a n O u d s h o o r n vernam, dat hij schrijver en dichter was, op het kantoor van de Generale visite geplaatst, niet lang daarna kreeg hij den rang van Koopman. Na voorts eenen togt te hebben gedaan naar Bengalen, Ceilon, de kust van Malabar en de Molukken, kwam hij in den zomer 1706 naar het Vaderland terug, vestigde zich als Apotheker in zijne geboorteplaats en overleed aldaar in 1727. Zijne zinspreuk was: *Proficit et Recreat* (*Het is nuttig en vermakelijk*)

Hij gaf bij zijn leven onderscheidene Dichtkundige en andere werken uit, die zich doorgaans meer door geleerdheid dan door smaak onderscheiden, en van welke sommige doen blijken dat hij een niet onverdienstelijk penningkundige was. Ook voorzag hij den Amsterdamselien Schonwburg van vrij goede vertalingen van Fransche tooneelstukken. Ous zijn de volgende werken van hem bekend:

Satyra VIII of Achtste Berispdicht in Nederduitsche vaerzen vertaelt en met Aantekeningen voorzien, onder de zinsprenk *Proficit et recreat*. Amst. 1693. kl. 8°.

Alexander de Groote, treursp. naar het Fransch van R a c i n e . Amst. 1693. kl. 8°.

Stratonice, treursp. naar het Fransch van Q u i n a u l t . Amst. 1694. kl. 8°.

De Pleiters, blijsp. naar het Fransch van R a c i n e . Amst. 1695. kl. 8°.

S. S c h y n v o e t 's *Muntkabinet der Roomsche Keizers en Keizerinnen*, *in vaarzen beschreven door* A. B o o g a a r t . Amst. 1695. 8°.

Keurstoffen van Aloude Greikse en Romeinse Grootmoedigheden, *in Bijschriften en Puntdichten*. Amst. 1697 kl. 8°. met pl.

C. Suetonius Tranquillus, *van de XII Keizers*, uit het Latijn verduischt door A. B o g a e r t . Amst. 1699. met pl. 4°.

C. Julius Cesars, *Aantekeningen der Gallische*, *Burgerlijke enz. Oorlogen*, uit het Latijn verduischt door A. B o g a e r t . Amst. 1709 2 deelen met pl. 8°.

Roomsche Monarchy vertoont in de levens, bedrijven, *Muntbeelden ea Gedenkpenningen der Westersche en Oosterscha Keizeren van* Julius Cezar *af tot* K a r e l *den* VI. Amst. 1700. 2de druk. 1718, met pl. 8°.

De gewaande Droes. klugtsp. Amst. 1711. kl. 8°.

Historische Reisen door d'Oostersche deelen van Asia. Amst. 1711. 2de druk. Rott. 1730. met pl 4°.

Rhadamistus en Zenobia. treursp. Amst 1713, kl. 8°.

De Logenkamer of J. de Klerk *van leugenen en lasteren overtuigt*, door P. Burman *uit het Fransch vertaalt* (met opdracht aan Philalethes, van A. Bogaert), Amst. 1713.

Historie van de grontlegging der Nederlandsche vrijheid, Amst. 1716. 8°.

Valerius Maximus *Gedenkwaardige voorbeelden*, *zoo der Romeinen als der Uitheemsche volken; uit het Latijn vertaalt door* A. Bogaert. Amst. 1721. kl. 8°.

Gedichten. Amst. 1723. Leid. 1729. met pl. 4°., waarin zijn zeer verdienstelijk dichtstuk *Geuzenvelt*, dat uitmuntende fraaije en krachtige plaatsen bevat.

Droevige schipbreuk van het fluitschip Arion. Amst. 1729 8°.

Beschrijving der kersvloed van den jare 1717, *vermengd met de gedenkwaardigste vloeden sedert den algemeenen*. Amst. 1729 8°.

Phocion, treursp. Amst. 1733 kl. 8°.

Myrrha, treursp. Amst. 1743. kl. 8°.

Sommigen schrijven Abraham Bogaert mede toe:

Het Nieuwsgierige Aegje, kluchtsp., Amst. 1679 kl. 8°. en

De Buitensporige Jaloerse, kluchtsp., Amst. 1691 kl. 8°. doch ten onregte want deze zijn van Anthonie van Bogaert van wien wij everigens geene bijzonderheden weten.

De afbeelding van Abraham Bogaert, door Houbraken in het koper gebragt, vindt men voor zijne Gedichten. Nog bestaat er een door A. de Blois, met een bijschrift van A. Moonen, en een in zwarte kunst door F. Schenk.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* J. de Vries, *Proeve eener geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 21; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 200, 202, 247, b. 63. D. II. bl. 514. 515 en 609; P.O. van der Chys *Tijds. van Algem. Munt- en Penningkunde* D. I. bl. 417 en 418.

[Don Adriaan van den Bogaert]

BOGAERT (Don ADRIAAN VAN DEN), een Nederlander, was Ritmeester in Spaansche dienst. Hij kweet zich dapper en werd gekwetst in een gevecht, dat in Junij 1674, bij los Hannos, tusschen de Spanjaarden en Franschen geleverd werd.

Zie J.J. Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land* D. II. bl. 157 uoot.

[Reinier Bogerman]

BOGERMAN (REINIER) of BOGHERMAN ook REINIER VAN DOCKUM genaamd, was een zeer arbeidzaam en, voor den tijd waarin hij leefde, zeer ervaren Regtsgeleerde. Hij werd Abt van Jeruzalem of Gerkesklooster en in 1531 Syndicus en Secretaris van de stad Groningen. Keizer Karel V raadpleegde hem in onderscheidene zaken van aanbelang en gebruikte hem in aanzienlijke commissiën. Zoo zond hij hem onder anderen, in 1537, als Gezant naar Lunenburg. Door de Regering van Kampen werd hij, in 1550, tot Pensionaris aangesteld, in welk ambt hij een bewijs van onvermoeide

werkzaamheid gaf door in tweejaren tijds de archiven der stad, welke geheel overhoop lagen, in orde te brengen, en er een register van te maken. Hij schreef een nog niet in het licht verschenen werk *over den oorsprong der Friezen*, *hunne Voornamen en eenige Friesche spreekwoorden*, waaruit men zijne regtskennis en geleerdheid kan opmaken. Hij liet twee zoons na, Johannes Bogerman, die volgt, en Regnerus Bogerman, die in 1636 als Predikant te Harlingen overleed.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiao*, pag. 266; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de Class. van Dokkum*, bl. 43; Kok, *Vaderl. Woordenb*. D. VII. bl. 664; de Wal, *de Clar. Fris. Jurecons*. pag. 15 annot. 33 et 34.

[Johannes Bogerman]

BOGERMAN (JOHANNES) een zoon van den voorgaande, was Pastoor te Kollum in Friesland, toen hij zich, in het jaar 1566, wegens de omhelzing der Hervormde leer, genoodzaakt zag dat dorp te verlaten, vermits aan de voorstanders dier leer het verblijf aldaar op lijf- en levensstraf verboden was. Van Kollum schijnt hij eerst de wijk naar Steenwijk te hebben genomen. Van daar, in 1574, weder verdreven zijnde, werd hij Predikant te Sennen, in Oost-Friesland, en in 1576 te Opleeuwerd. Daarna in 1580 te Bolsward beroepen zijnde, was hij in 1583 Preses van de Synode te Franeker, in welk jaar hij ook weder te Steenwijk in dienst schijnt geweest te zijn. In 1592 was hij weder te Bolsward, bedienende nu deze dan gene gemeente bij leening, zoo als in die tijden, wegens de schaarsheid der Leeraren, veel in gebruik was. In 1593 werd hij beroepen te Kampen, in 1596 te Appingedam, en in 1598 te Hasselt, alwaar hij, na vele andere beroepen van de hand gewezen te hebben, naar het schijnt in het jaar 1601 overleed.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiae*, pag. 266-269; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 172; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de Class. van Dokkum*, bl. 43 en 44; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Brucherus, *Gedenkb*, *van Stad en Lande*, bl. 44, 45, 49, 50. de Chalmot, *Biogr. Woordenb*., D. III, bl. 245; Brucherus, *Geschied. van de vestig. der Kerkherv. in de prov. Gron*., bl. 302 en 303.

[Johannes Bogerman]

BOGERMAN (JOHANNES), een zoon van den voorgaande, geboren te Opleeuwert, in Oost-Friesland, in 1576, werd te Bolsward opgevoed, van waar hij, in de beginselen der Letterkunde onderwezen zijnde, naar Franeker ging, om zich verder in de wetenschappen te oefenen, de Godgeleerdheid tot zijne hoofdtaak nemende. Onderwijs in het Hebreeuwsch genoot hij van Johannes Drusius, in het Grieksch van Johannes Arcerius, in de Wijsbegeerte van Lollius Adema, en in de Godgeleerdheid van Sybrandus Lubberti, Martinus Lydius en Hendricus Antonius Nerdenus. Zijnen akademischen loop voleind hebbende, waarvan de kosten door Curatoren uit 's Lands kas werden bezorgd, reisde hij, door dat zelfde hulpmiddel ondersteund,

naar de buitenlandsche Hoogescholen, en bezocht die van Heidelberg, alwaar hij de lessen van Daniël Toussaint hoorde; vervolgens te Geneve, die van Antoine de la Faye en van Theodorus Beza, welke laatste toen reeds meer dan tachtig jaren oud was. In Friesland teruggekeerd, werd hij tot Predikant te Sneek beroepen, alwaar hij zijne eerste leerrede deed den 23sten September 1599 Hij, benevens Gosuinus Geldorp, een zijner ambtgenoten, gaven zich veel moeite, om de Doopsgezinden, welke veelvuldig in die kleine stad waren, hunne belijdenis te doen verzaken, en tot de hunne over te brengen. Ofschoon zij door de Regering hierin gerugsteund werden, slaagden zij daarin echter in geenen deele. In 1602 werd Bogerman te Enkhuizen beroepen; hij verkreeg verlof om er naar toe te gaan, doch onder bepaling om naar Friesland terug te keeren, indien hij aldaar begeerd werd. Reeds in het volgende jaar, werd hij in de gemeente te Leeuwarden beroepen; doch hij kwam er niet voor het jaar 1604 in dienst. Benevens Sybrand Lubberti werd hij naar 's Gravenhage gezonden op de vergadering, welke aldaar, den 22sten Mei 1607, stond gehouden te worden, ter voorbereiding van eene Nationale Synode. Hij pleitte benevens dertien andere Afgevaardigden met vurigen ijver voor de Nederlandsche Geloofsbelijdenis en den Heidelbergschen Catechismus, welke naar zijn gevoelen de zuivere leer der Hervormde Kerken van Nederland bevatten. Hij ontmoette hieromtrent van de zijde van slechts vier leden der vergadering hevige tegenstreving, zijnde de beroemde Jacobus Arminius, Johannes Uytenbogaard, benevens twee Predikanten van Utrecht. Bogerman bevond zich ook met zeven andere Afgezondenen in de vergadering, welke den 17den October des zellden jaars te Amsterdam werd gehouden, en waar datgene bevestigd werd, hetwelk te 's Gravenhage was besloten. Den laatsten Junij 1614 benoemden hem de Staten van Friesland tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Franeker, in plaats van den overledenen Lydius; dan hier kwam echter voor deze tijd niets van. Ook werd hij afgevaardigd naar de vergaderingen te Amsterdam, in September 1615 en den 26sten Julij 1616 gehouden, over de zaak der Remonstranten. In 1617 begaf hij zich naar Sneek, benevens de Hoogleeraar Joan Maccovius, om aldaar tegen den Remonstrantschen Leeraar Daniël Joannis te redetwisten; hetgeen ten gevolge had, dat Joannis door het Friesche Synode, in 1618, van zijn leeraarambt ontzet werd. In dat zelfde jaar, werd hij benoemd om de Nationale Synode te Dordrecht bij te wonen, waarvan hij den 14den November tot Voorzitter werd verkoren. Het is overvloedig bekend, dat hij in dit bestier een der strengste partijen van de Remonstranten is geweest; en dat hij in vele handelingen tegen hen in het geheel niet van partijdigheid is vrij te pleiten, beweren vele schrijvers, daar anderen hem met uitbundigen lof overladen. Heeft Uitenbogaard zich hoogst ongunstig over hem uitgelaten, Trigland heeft hem den

grootsten lof toegezwaaid; noemden sommige Remonstranten hem, in plaats van Hoofd der Synode, *Hoofd der snooden*, sommige Contra-Remonstranten noemden hem redder van Kerk en Staat; beschrijft v a n B a e r l e hem als eenen man, welke die stuursche en norsche Godgeleerdheid ademde, die verdoemt, ketters wil straffen en alle dulding haat, de Engelsche C a r l e t o n verhaalt, dat hem de roem naging van hekwaamheid, ervaring, zedigheid en gematigdheid. Genoegzaam eenparig echter wordt de aanspraak afgekeurd, die hij tegen de Remonstranten bij het sluiten van de Synode uitsprak, terwijl die zelfs door vele van zijne partij, als in het geheel niet liefderijk, werd gewraakt. Doch hoezeer men in B o g e r m a n eenen zachteren verdraagzamer toon mogt wenschen, mag men de hevigheid der tijd, waarin hij leefde, niet uit het oog verliezen, en evenmin dat menige handeling der Remonstranten en vele schotschriften wel moesten medewerken, om hem en de Synode te verbitteren; terwijl het bovendien te betwijfelen valt, of de andere partij, indien zij had bovengedreven, wel eenen zachter en gematigder weg zou zijn ingeslagen. Niet alle Remonstranten toch dachten in den geest van A r m i n i u s. Het volgende jaar was B o g e r m a n lid van de Synode, die te Utrecht werd gehouden, den 14den Augustus een begin nam, en waarin de kerkelijke tucht werd geregeld. Het zelfde jaar begeerden die van 's Gravenhage hem tot hunnen Predikant, doch, hij bedankte voor die beroeping, alsmede voor die van Amsterdam, welke den 9den Maart 1622 op hem was uitgebragt. In 1628 werkte hij, volgens besluit der Generale Staten, benevens W i l l e m B a u d a r t i u s, Predikant te Zutphen, G e r s o n u s B u c e r u s, Predikant te Vere, J a c o b u s R o l a n d u s, Predikant te Amsterdam, H e r m a n n u s F a u k e l i u s, Predikant te Middelburg, en P e t r u s C o r n e l i i, aan eene nieuwe overzetting van den Bijbel uit den grondtekst, van welke de drie eerste met de vertaling en verklaring van het Oude Testament belast waren. doch B o g e r m a n had er meer deel aan dan een der beide anderen, hetwelk gedeeltelijk veroorzaakt werd door de ontijdige dood van B u c e r u s. Een groot deel der vertolking van het Oude Testament is alzoo van de hand van B o g e r m a n en zal voorzeker ten allen tijde een gedenkstuk blijven van 's mans groote geleerdheid. Ook toonde hij niet minder zijne bedrevenheid bij het overzien van het geheele werk, in het jaar 1633, en bij het eindelijk ter perse leggen van den Staten-Bijbel. Den 9den Augustus 1633 werd hij tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Franeker beroepen, en den 10den October daaraanvolgende bekwam hij vermeerdering van wedde, met den titel van Professor primarius; doch doordien de overzetting van den Bijbel nog niet was afgewerkt, hield het aan tot den 7den December 1636 eer hij de bezigheden van zijn beroep uitoefende. Den 28sten April 1637 werd hem de waardigheid van Doctor Theologiae opgedragen, en den 1sten Junij hierop volgende zag hij zich tot Rector van de Academie benoemd; doch hij stierf gedurende den tijd dat hij met deze waardigheid bekleed was, den

11den September van dat zelfde jaar, en is in de Martinikerk te Franeker begraven, zijnde op de zerk, welke hem bedekt, dit grafschrift gebeiteld:

Joanni Bogermanno, J.F. Frisio in exilliis nato, Ecclesiastae disertissimo, Theologo doctissimo, Viro prudenti, Synodi nationalis Dordracenae Praesidi gravissimo, Vet. Testamenti Interpreti, ac interpretati recognitori accurato, Acad. Franeq. Professori Primario, de Eccles. et Repub. Belgica difficillimis temporibus optime merito, eoque Patribus patriae charissimo, Marito incomparabili Vidua maestissima Margareta Petraea, hoe monumentum ponendum curavit. Obijt MDCXXXVII, XI Septemb. aet. LXI.

Dat is:

Ter eere van Johannes Bogerman Johanniszoon, een Fries in ballingschap geboren, een welsprekend leeraar, een zeer geleerd Godgeleerde, een schrander man, de zeer gestrenge Voorzitter van de Synode Nationaal te Dordrecht, de zeer naauwkeurige vertaler en herziener van de vertaling van het Oude Testament, Professor Primarius aan de Hoogeschool te Franeker, die zich in kommervolle tijden aan de Kerk en het Vaderland verdienstelijk heeft gemaakt en daardoor aan de vaderen des Vaderlands dierbaar was, een onvergelijkelijken echtgenoot, heeft zijne bedroelde weduwe Margareta Petraeus dit gedenkteeken doen oprigten. Hij overleed den 11den September 1637 in den ouderdom van 61 jaren.

Men ontmoet het afbeeldsel van Bogerman geschilderd, in de Raadzaal van het Stadhuis te Franeker, ook is het meermalen in prent gebragt, mede in G. Brandt, *Hist. der Reformatie*, D. III. tegenover bl. 289, met dit vierregelig onderschrift van J. Brandt.

> Dit 's Bogermans gelaat, voorzitter op 't Synode
> Te Dordrecht, toen de twist den vreê der Kerken doodde;
> Beroemt, helas! want toen werd, Neêrlants Kerk gescheurt,
> Daar 't vredelievend hert met nasmert nog om treurt.

Zijne zinspreuk was: *Vespera jam venit nobiscum*, *o Christe maneto!* (De avond is reeds gekomen, o Christus blijf bij ons).

Bij zijne echtgenoote Margriet Petraeus heeft hij geen kinderen verwekt.

Dat Bogerman een geleerd, welsprekend en arbeidzaam man was, getuigen zijne daden, en door den druk gemeen gemaakte werken, welke zijn:

Theses de Bacchanalibus et Jejunio Quadragesimali contra Bellarminum. Heidelb. 1596.

Theses Theologicae de Praedestinatione, *et de mediis subordinatis*. Genev. 1597.

Verhandeling over het Ketterdoden, *uit het Latijn vertaald van Theod. Beza*, *en met Aantekeningen verrijkt*. Franek. 1601. 12°.

Troostbrief aan eene Weduwe, *over het afsterven hares Mans; met Tertullianus en Ciprianus Tractaten van de Lijdzaamheid*. Sneek. 1602. 12°.

Spiegel der Jesuiten, *ofte Cathegismus van der Jesuiten Secte en Leere met een kort begrip van een Poolsch schrift tegen de Jesuiten. En des Overzetters Naberigt van den Paus*, *de Orden der Monniken*, *Kloosterbeloften*, enz. Leeuward. 1608 4°, van welk werk het eerste gedeelte is eene vertaling uit het Fransch, van S t e v e n P a s q u i e r , waaraan men het getuigenis niet kan geven, dat het met het zegel van onpartijdigheid is gestempeld; terwijl B o g e r m a n , in het tweede gedeelte, in geenszins malsche uitdrukkingen, toont hoe hij denkt over degenen, die in godsdienstige begrippen van hem verschillen.

Specimen conscientiae, *candoris etc. D. Vorstii de Immensitate sive Omniepraesentia essentiae Dei*. Franeq. 1612 4°.

Commonefactio amplior. over dit zelfde onderwerp, welke geschriften B o g e r m a n gezamenlijk met de andere Leeuwarder Predikanten heeft in het licht gegeven.

Ad scripta magnifici et clarissimi viri D: Hugonis Grotii, *Ill. Holl. ordin. fisci advocati Partes priores duas*, *in quibus tractat causam Vorstii et Remonstrantium*, *sive pastorum illorum*, *qui sequuntur sententiam J. Arminii*, *annotationes in gratiam lectoris veritatis studiosi conscriptae a Joh. Bogermanno*, *ecclesiaste Leovardiensi. Addita est sententia clar. Theologi F. Junii de synodis et synodalibus judiciis*, *magistratusque in talibus jure atque officio*, *desumta ex disputationibus adversus Bellarminum*, Franeq. 1614 4°. door B o g e r m a n opgedragen aan Graaf W i l l e m L o d e w i j k v a n N a s s a u , de Gedeputeerde Staten van Friesland en de Leden van het Hof Provinciaal, van welk geschrift J.A. C o r v i n u s , toen Predikant te Leiden, eene wederlegging gegeven heeft, waarin hij G r o t i u s verdedigde; terwijl ook in het volgend jaar 1615 C a s p . B a r l a e u s er de voorrede van aantastte door zijne *Bogermannus* ἐλεγχομενος in het licht te geven.

Praxis verae Poenitentiae, *sive Meditationes in historiam lapsus Davidis*. Herbornae, 1618 12°.

Het Christelijke overlijden van de Doorl. Prince Mauritius van Nassau, *Prince van Orangien*. Utr. 1625. 4°, in welk werkje B o g e r m a n , die in April 1625 naar 's Gravenhage was ontboden, om den Prins in zijne jongste ziekte geestelijken bijstand te verleenen, betuigt, dat de Prins met berouw over zijne zonden met een voornemen ter verbetering en met hoop op vergeving, gevestigd alleen op de verdiensten des Heilands de eeuwigheid is ingegaan.

Tractatus theologicus de salutori Usu Judiciorum Dei, *orationibus aliquot absolutus*. Franeq. 1637 4°.

Nog heeft hij veel deel gehad in de herziening en uitgaven van de *Handelingen der Synode te Dordrecht* in 1520.

Zie Uytenbogaert, *Kerkel. Hist.* bl. 307, 1088-1094, 1115-1136; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 376-385; Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 3, 12, 70, 243, 430 en 931, D. III. bl. 27 et passim, D. IV. bl. 17, 21, 78, Le Clerc, *Geschied. der Vereen. Nederl.* D. II. bl. 244, 245 en 280; Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, pag. 265-287; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 167; Sjoerds, *Algem. Beschr. van Friesl.*, D. II. bl. 739; Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. in de Classis van Dokkum*, bl. 42-45; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 77 et 78; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, D. II. bl. 219, 230-232, 259, 361, 362, 368, 376, aant. bl. 7 (27), 142 (248), 143 (249), 154 (269), 158 (271), 165 (284), 269 (454); Brucherus, *Geschied. van de vestig. der Kerkherv. in de Prov Gron.* bl. 352, 362, 386, 389, 391, 395, 402; van Kampen, *Vaderl. karakter.* D. II. bl. 19-23; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Geschied.*, D. III. bl. 572, 660, D. V. bl. 71, 72, 99, 114, 141, 170, 173, 195, D. VIII. bl. 50, D. IX. bl. 371, D. XIV. bl. 208, 223, D. XV. bl. 255, Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.* bl. 141 en 142; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1847. D. I. bl. 340; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[C. Bogerts]

BOGERTS (C.), Plaatsnijder te Amsterdam, was een leerling van Jan Punt. Onderscheidene stadsgezigten te Amsterdam, zijn door hem gegraveerd, alsmede die van den brand des Amsterdamschen Schouwburgs, uitgegeven door T. en J.A. Crajenschot; geteekend door Pieter Barbiers en eene door Bogerts zelven. In de *Beschrijving der dieren*, *in de vorstelijke Diergaarde*, *enz. van* Willem V vindt men eenige platen van hem. Ook de Plaatjes in Pieter 't Hoen, *Vaderlandsche Schouburg*, Amst. 1790 werden grootendeels door Bogerts vervaardigd, naar teekeningen van Jacques Kuyper. Levensbijzonderheden van Bogerts zijn ons niet bekend.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Gesohied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 233; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstsch.*

[Johannes Bohemus]

BOHEMUS (JOHANNES). Zie BOOM (JAN).

[Godard van Boickholt]

BOICKHOLT (GODARD VAN), Heer van Grevenbroek of GOUDESTAN DE BOCHOLT zoo als hij zich teekende, was een der teekenaars der Unie van Brussel. Hij verklaarde op eenen Landsdag te Nymegen in September 1577 gehouden, met Diedriek van Westrum te Brussel te zijn geweest, zonder dat hem door het Overkwartier, hetwelk hem afgevaardigd had, schriftelijke volmagt verleend was, verzoekende brieven van *ratificatie*, hetgeen hem werd toegestaan, met dankbetuiging voor hetgeen hij *tot dienst ende waelfaert* van het Landschap binnen Brussel verrigt had. Te gelijk werd hem het bevel over het Staatsche krijgsvolk in het- kwartier van Roermond opgedragen, hetwelk hij gewillig op zich nam.

Zie Bondam, *Verz. van onuitgeg. stukken*, D. III. bl. 247; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 59.

[Cornelys van Boidtbrugh]

BOIDTBRUGH (CORNELYS VAN), of VAN BOIDTBERGHEN, ook v a n B o e t b e r g e n, was mede een der teekenaars der Unie van Brussel. Hij draagt in de voorschriften der Geldersche Gezanten den titel van *Maarschalk in den Haech*. Op eene andere plaats wordt hij *Erfmaarschalk* genaamd, zijnde de benaming der zelfde waardigheid in Gelderland, met welke het huis van Naaldwijk eertijds in Holland is bekleed geweest. Hij was een der Afgevaardigden van het Roermondsche kwartier, die met v a n W e s t r u m het eerst naar Brussel gezonden werden, aldaar de overige Geldersche Gezanten ontvingen en bij de Algemeene Staten inleidden. In November 1577 werd hij andermaal, als lid der Ridderschap van het Kwartier Roermond, naar Brussel afgevaardigd.

Zie B o n d a m, *Verz. van onuitg. Stukken*, D. IV. bl. 84; d e J o n g e, *de Unie van Brussel*, bl. 61.

[Hendrik Boie]

BOIE (HENDRIK), zoon van H e i n r i c h C h r i s t i a n B o i e, Staatsraad van den Koning van Denemarken, Landvoogd van Zuid-Ditmarssen en van S a r a H e l e n a v a n H u g o, werd geboren den 4 Mei 1794 te Meldorf in Zuid-Ditmarssen. Nadat hij genoegzame onderrigting verkregen had in die kundigheden, welke eenen jongeling voorbereiden, om met vrucht een meer uitgebreid onderwijs te genieten, werd hij op de Meldorffer school besteed, waar hij tot in 1806 verbleef. Toen hem echter in dat zelfde jaar zijn vader door den dood ontrukt werd, besloot zijne moeder, de verdere opvoeding van haren zoon aan het beroemde Atstadter lyceum te Hannover te laten voltooijen.

Als kind reeds bespeurde men in B o i e eenen heerschenden trek tot de beschouwing der schoone natuur. Terwijl zijne kleine gezellen zich in de luidruchtige spelen der jeugd verlustigden, had hij zich vaak zijdelings afgezonderd, en kon de kunstige web eener spin, de glanzige vleugel eens vlinders, de snelle vlugt of het liefelijk gekweel van eenen vogel zijne geheele aandacht boeijen en hem de kinderlijke spelen doen vergeten. Als jongeling kende hij geen grooter vermaak, dan de oefening der jagt, waardoor hij zich in de gelegenheid zag, bij de aangenaamste uitspanning, tevens de doeltreffendste stof te verschaffen tot zijne geliefkoosde studie der natuur en hare voortbrengselen.

De hem alzoo aangeboren lust tot de Natuurlijke historie deed hem aanvankelijk het plan opvatten, zich aan het jagt- en boschwezen toe te wijden; door de dood zijns vaders, die zijn gezin in eenen bekrompen toestand achterliet, zag hij zich echter genoodzaakt, uit te zien naar eene loopbaan, welke, bij een deftig beroep, hem te eeniger tijd tevens een behoorlijk bestaan kon aanbieden, en daar de studie der Regten hem in zijne omstandigheden de beste vooruitzigten scheen te kunnen opleveren, begaf hij zich in 1812 naar de Hoogeschool te Kiel om zich in die wetenschap te oefenen, en legde zich, ondanks de voorkeur, die hij altijd aan de natuurkundige wetenschappen bleef toedragen, met zoo

veel ijver op de studie van het Regt toe, dat hij daarin groote vorleringen maakte, en weldra beloofde een uitmuntend Regtsgeleerde te zullen worden; terwijl hij zich in zijne vrije uren grootendeels met zijne geliefkoosde oefeningen der natuurlijke historie, en voorts met de geschiedenissen van landen en volken, met de Fransche, Hoogduitsche en Engelsche litteratuur, onledig hield.

In 1814 begaf hij zich ter voortzetting zijner regtsgeleerde studiën naar de Hoogeschool te Göttingen. De tijd, die hij aldaar doorbragt was gekenmerkt door den zelfden ijver voor de studie in de regten als in zijn lievelingsvak, en deze laatste vond geen gering voedsel in den omgang met den beroemden Hoogleeraar B l u m e n b a c h. Van Göttingen begaf hij zich, in den hertst van 1815, naar Heidelberg, waar hij zijne regtsgeleerde studiën ten einde bragt en, toen hij in het najaar van 1817 door het Oppergerigt te Gluckstadt geëxamineerd werd, gaf hij de bewijzen van zulk eene grondige en uitgebreide regtskennis, dat men hem tot de vervulling van elke regterlijke bediening bekwaam verklaarde en hij met de loffelijkste getuigenissen huiswaarts keerde. Wat hij, bij het verlaten van Göttingen, in den geleerden B l u m e n b a c h verloren had, vond hij te Heidelberg in den beroemden Hoogleeraar T i e d e m a n n terug, wiens lessen over de dierkunde, hij steeds met de grootste vlijt en aandacht bijwoonde, en het was deze, die aan B o i e 's gestadige worsteling tusschen neiging en pligt een einde maakte, en hem in de gelegenheid stelde, om beide met elkander te vereenigen, door hem de opengevallen plaats van Conservator bij het Zoölogisch kabinet te Heidelberg te bezorgen. Twee jaren lang bekleedde B o i e, met den meesten lof en tot groot nut van zich zelve deze betrekking, tot dat hij in 1821 naar Leiden werd beroepen, om aldaar, onder den titel van Conservator, onzen landgenoot C o e n r a a d J a c o b T e m m i n c k, bij de vestiging van het Museum van Natuurlijke Historie, behulpzaam te zijn, met de toezegging tevens, dat hij weldra zou worden belast met de in B o i e 's oog, zoo benijdenswaardige taak eener wetenschappelijke reize op kosten en ten behoeve van het Nederlandsche Gouvernement. Na dat nu de hoogst verdienstelijke H e n r i c u s K u h l, mede met het doen eener dergelijke wetenschappelijke reis, belast, in 1821 overleden was, werd B o i e bestemd om diens opvolger te zijn. Alvorens echter derwaarts te vertrekken, maakte hij van de hem overschietende tusschentijd gebruik om Frankrijks hoofdstad, met hare uitgebreide verzamelingen van natuurvoortbrengselen en uitmuntende geleerden, te leeren kennen. Genoegzaam vier maanden bragt hij aldaar in gedurige werkzaamheid door. In December 1825 scheepte hij zich, vergezelschapt van Dr. H e n r i e u s C h r i s t i a n u s M a c k l o t t, den Preparateur S a l o m o n M u l l e r en den Teekenaar P e t r u s v a n O o r d t, op het brikschip *Dykzigt* in, dat te Hellevoetsluis zeilree lag en den 31sten dier maand het anker ligtte en koers zette naar de Kaap de Goede Hoop, waar het niet voor de maand Maart 1826

aankwam na eenen moeijelijken togt, op welken onze reizigers met zware en aanhoudende stormen te kampen hadden, waardoor zij aan boord zeer wemig gelegenheid vonden tot het verzamelen van voorwerpen. De korte tijd echter, welke de Natuurkundige Commissie aan de Kaap de Goede Hoop doorbragt, was toereikend tot het bijeen verzamelen van eene aanzienlijke hoeveelheid voorwerpen, zoowel uit het dieren- als het delfstoffenrijk, genoegzaam om vijf groote kisten daarmede te vullen en die naar Leiden over te zenden. Na een verblijf van vijftien dagen aan Afrika's Zuidelijken uithoek, gingen de reizigers op nieuw scheep en landden den 6den Junij 1826 gezond op Java aan. De ongunstige staat der kolonie en het gebrek aan geldmiddelen gedoogden echter toen niet, dat men der natuurkundige commissie de tot eene reize naar andere eilanden gevorderde gelden toestond, waardoor zij zich genoodzaakt zag, gedurende zeven maanden, te Buitenzorg te verblijven; doch deze werden niet in ontmoedigende werkeloosheid doorgebragt, maar aan onophoudelijke nasporingen en onderzoekingen toegewijd. Toen eindelijk de aangelegenheden der Natuurkundige Commissie zooverre geregeld waren, dat zij een bepaald reisplan kon ontwerpen, zette zij zich daartoe dadelijk in beweging en begaf zich in de maand December 1826 naar het distrikt Krawang, een der Preanger-regentschappen. Nu had B o i e het toppunt zijner wenschen bereikt, nu had hij een onafzienbaar veld ter bearbeiding voor zich en nam zich voor het Museum der Natuurlijke Historie te Leiden met eenen schat van voorwerpen te verrijken. Dan naauwelijks acht maanden mogt hij daartoe werkzaam zijn, want reeds den 25sten Augustus 1827, werd hij door gal-zenuwkoortsen aangetast, die hem, den 5den September, daaraanvolgende ten grave sleepten. Hij werd in den tuin van het kasteel Buitenzorg op Java begraven, waar de voortreffelijke Hoogleeraar R e i n w a r d t op zijne grafzerk deed uithouwen:

NATURAE SCIENTIâ STUDIISQUE CLARUS,
OMNI VIRTUTE OFFICIOQUE ORNATISSIMUS,
UT FERACIS NATURAE THESAUROS EXPLORARET
NIMI GENEROSO IMPETU MOTUS,
INDIAM PROFECTUS EST.
UBI CUM ANIMUM EXPLERET
PLENISQUE NATURAE GAUDIIS FRUERETUR,
IMPAR TOT LABORIBUS TANTOQUE MENTIS ARDORI
CORPUS DEFECIT:
RAPTUMQUE JAM TRISTI FATO CARISSIMUM CAPUT
SOCII LUGENT, AMICI BONIQUE OMNES.

dat is, volgens 's Hoogleeraars eigen vertaling:

Grondige geleerdheid en kennis der natuur maakten hem vermaard, voortreffelijke deugden en een edel karakter beminnenswaardig. Groot verlangen, om de natuur in hare grootsche gewrochten te leeren kennen, noopte hem tot eene reis naar Indië. Hier vond hij

voldoening voor zijnen weetlust; hier genoot hij geluk en vreugde in de beschouwing van het geschapene; doch voor zooveel werkzaamheid en inspanning van geest was het zwakke ligchaam niet bestand: weldra werd hij door den dood aan zijnen werkkring ontrukt, diep betreurd door zijne reisgenooten, vrienden en alle braven, die hem kenden en beminden.

Ook is er in het voorportaal van het Kabinet voor Natuurlijke Historie te Leiden een gedenksteen met korte inscriptie te zijner eere.

Van hem hebben het licht gezien:

Eene beoordeeling van T e m m i n c k 's *Manuel d'ornithologie*, *ou tableau systématique des Oiseaux*, *qui se trourent en Europe*, Paris 1815 in de *Heidelberger Jahrbücher der Litteratur*, *jahr* 1816 N°. 25 u. 26.

Eene Verhandeling over de *Anas Spectabilis* van F a b r i c i u s , geplaatst in de *Annalen* van het Wetterauer genootschap.

Eene beoordeeling van het prachtwerk der door S p i x in Brazilië nieuw ontdekte amphibiën, in de *Isis* 1826. D. I. bl. 118.

Eene *verhandeling over eene schoone verzameling Amphibiën*, door den Heer C o c k B l o m h o l f van Japan medegebragt, medegedeeld in de *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen* D. II. N°. 2. bl. 243.

Hij bezorgde mede de uitgave van het uitvoerig dagboek, door zijnen broeder, in het jaar 1817, op dieus reize door Noorwegen, gehouden, hoofdzakelijk aan de kennis der Ornithologie toegewijd en ten titel voerende: *Tagebuch gehalten auf einer Reise durch Norwegen*, *im jahre* 1817, v o n F. B o i e , Schleswig 1823.

Deze weinige, maar wel doorwrochte veelbeteekenende geschriften, de zeer uitgebreide en hoogst belangrijke briefwissclingen, welke hij met de voornaamste Natuurkundigen steeds levendig hield, en niet minder de menigvuldige geleerden van allerlei oorden, welke, door den rijkdom van het Nederlandsche Museum uitgelokt, het aanhoudend kwamen bezoeken, en die hij steeds met de meeste minzaamheid begeleidde, gaven aan B o i e 's verdiensten eene bekendheid, waarvan hij, in meer dan één opzigt, de gevolgen ondervond. Reeds in 1821 was hem vanwege de Akademie te Heidelberg den graad van Doctor in de Wijsbegeerte, honoris causa, opgedragen, en hij verkreeg achtervolgens het Lidmaatschap van onderscherdene geleerde Maatschappijen: als van de Wetterauer-Maatschappij voor de Natuuckunde, van het Senkenbergsche Genootschap der Natuuronderzoekers te Frankfort, van dat ter Bevordering der Natuurkunde te Marburg, van het genootschap ter bevordering van Natuurkundige Wetenschappen te Groningen, van dat van Bosch en Jagtkunde te Dreiszigacker enz

Men treft zijne beeldtenis, gegraveerd door W. N i e u w h o f f , aan, voor de *Levensschets van Hendrik Boie en hulde aan zijne deugden en verdiensten* door J.A. S u s a n n a . Amst. 1834.

Zie, behalve dat werk, hetwelk wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn; *Algem*, *Konst- en Letterbode voor* 1828, D. I. bl. 33 en 34.

[Dirk Boing]

BOING (DIRK), geboren in 1748 te Amsterdam, was aldaar eerst Zilverkashouder, daarna Commissaris bij de honderdste en tweehonderdste Penningkamer. Hij heeft als ijverig voorstander van de in zijne leeftijd, gestichte Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, van welke hij ook eenigen tijd mede-hoofdbestuurder was, veel toegebragt tot verspreiding van hare weldadige bedoelingen vooral ook in zijne geboortestad. Van de Kweekschool voor schoolonderwijzers, door het Amsterdamsche eerste departement opgerigt, was hij Scholarch en hij werd bij de gemelde Maatschappij meer dan eens bekroond. Onder hare Prijsverhandelingen zijn van zijne hand:

Schets van den braven man in het gemeen burgerlijke lsven. 1789.

Pligten van handwerkslieden en dienstboden. 1791.

Brief aan de Schoolhouders in Nederland. 1791.

Schets van den voor- en nadeeligen iuvloed van het gedrag des Werkmans op den bloei en de welvaart der fabrijken, *trafijken en handwerken*. 1804.

Onder de *Volksliedjes* dier Maatschappij komen eenige van Boing voor, welke echter met tot de beste van den bundel behooren.

Ook ziet van hem afzonderlijk het licht

De Opwekking des Jongeling te Naïn, Zangstuk.

Boing overleed in zijne geboortestad, in het laatst van het jaar 1811 of in het begin van 1812.

Zie *Nieuw Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Daniel du Bois]

BOIS (DANIEL DU) werd in 1564 te Valenciennes als ketter veroordeeld; tot zijne bevrijding wendde het volk van Gent eenige pogingen aan, toen hij door die stad naar Zeeland werd vervoerd, om op de galeijen te worden geplaatst. Die pogingen ter bevrijding echter mislukten.

Zie Gachard, *Corresp.. de Phil*. II. p. 509.

[Jan du Bois]

BOIS (JAN DU), een Waal, was eerst Advokaat in den Raad van Vlaanderen. Later werd hij Pensionnaris van Gent en eindelijk Prokureur Fiskaal van den Raad van Mechelen. In 1567 werd hij door Alva aangesteld tot Prokureur-Generaal bij den Raad der Beroerte, en eischte als zoodanig de dood tegen de Graven van Egmond en Hoorne. Ook kwam hij den 2 December 1571 te Gent om aldaar de invoering van den tienden penning met kracht aan te dringen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, D. IV. bl. 238 (170); (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 30; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 251 en 259. Ph. de Kempenare *Vlaemsche Kronijk*, bl. 45, 99.

[Warnar du Bois]

BOIS (WARNAR DU), ook WERNARD VAN DEN HOUTE genoemd, was Ridmeester in Statendienst, en onderscheidde zich bij verschillende gelegenheden, zoo was hij in 1595 een der aanvoerders der 150 Ruiters, die, toen de Kardinaal-Aartshertog Hulst belegerd

hield, zich niet ver van die stad lieten aan wal zetten en met kleine troepen het land doorreisden, meer dan 700 man van den vijand doodden en een klein Kasteel innamen; zoo als men hiervoor, op het artikel Bax (Paulus en Marcelis) bl. 203 meer omstandig vermeld vindt. Hij woonde in 1597 den slag van Turnhout bij, waar hij zich zeer dapper gedroeg. In October 1602 hielp hij de Ridmeester Bax eene onverhoedsche ruitertogt uit Breda en Bergen op Zoom, doen, waarbij zij eenige benden van Ordonnantie overvielen en de verzameling van zegeteekenen te 's Gravenhage met 5 kornetten vermeerderden. Nog in het zelfde jaar door de Staten, met eenige vanen ruiters en 19 vendelen voetknechten tot hulp van de stad Emden naar Oost-Friesland gezonden veroverde du Bois in weinige dagen de schansen en ontzette de stad, welke door den Graat van Oost-Friesland belegerd was.

Toen de Spaansche Veldheer Pompejus Justiniani in 1606 met 4000 voetknechten, 500 paarden en twee stukken geschut in schuiten de Waal wilde oversteken, werd hij door du Bois zoodanig afgewezen, dat hij, na een uur strijdens, zich gedwongen zag, met verlies van omtrent 120 man, onder welke 5 Kapiteins van naam, van zijne onderneming af te zien.

Op eenen wagen door den Tielerwaard rijdende en weigerende zich aan den vijand, die hem van alle zijden omsingelde, over te geven, werd hij in 1607 doodgeschoten.

Zie Bor, *Ned. Oorl.*, B. XXX. bl. 719 (36), B. XXXIII. bl. 244, (42); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. VIII. bl. 226, D. IX. bl. 137, 256; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 450, 505, 549, 550; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IX. bl. 211, 299; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 327, 330, 389.

[Cornelis du Bois]

BOIS (CORNELIS DU) was een Landschapschilder, die in 1647 bloeide, en een navolger was van Jacob Ruisdael.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Schild.*, D. I. bl. 198.

[Jacorus du Bois]

BOIS (JACORUS DU) werd in 1631 Predikant te Landsmeer-en-Watergang, in 1628 in de Rijp en in 1646 te Leiden, waar hij in 1661 overleed.

Hij heeft geschreven:

Kinderdoop bewezen. 1648. 8°.
De naaktheid der Cartesiaansche Philosophie ontdekt.
De schadelijkheid der Cartesiaansche Philosophie.
Tijd-thresoor. Leyd. 1650. 4°.
Oude-Tijd thresoor. Leyd. 1650. 4°.

Zie Saxii, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 547; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 346; *de Navorscher*, D. III. bl. 232.

[Elant du Bois]

BOIS (ELANT DU) was hoogst waarschijnlijk van Schiedam, en behoort onder de braafste Scheepskapiteinen uit de dagen van d e R u i t e r . Hij komt voor als Kapitem op het fregat *de Vrede*, maar woonde op een ander fregat, *Utrecht*, den vierdaagschen

zeeslag met eere bij, en had, bij veel schade aan masten en raas, vijf dooden en veertien gekwetsten. Op den vierden dag van dien slag was de Vice-Admiraal de Liefde van zijn eigen ontreddend schip op dat van du Bots overgegaan. Even zoo streed hij in den slag van den 4den Augustus 1666 en bevond zich onder het eskader van den Vice-Admiraal Bankert, dat zich in de Spleete moest begeven om de nakomende schepen te bewaren. Hij hielp aldaar de schepen van de gesneuvelde Admiralen Jan Evertsen, Tjerk Hiddes de Vries en van den Vice-Admiraal Koenders ontzetten.

Vooral kweet hij zich roemwaardig bij den togt naar Chattham. Met anderen benoemd om de rivier van Londen op te varen, ter aantasting van twaalf Engelsche fregatten en twintig Barbadosvaarders, welke aanslag mislukte, werd hem, later opgedragen met zes andere Kapiteins, de rivier op te zeilen, het kasteel Upnor te beschieten en de branders aan de Engelsche koningsschepen aan te brengen. Aan dit bevel werd met allen ijver en den besten uitslag voldaan. Kort daarna werd hij gesteld onder het bevel van Kapitein Vollenhoven, om met Kapitein Smient tusschen de Schotsche en Engelsche kusten te kruissen. Op dien togt had hij het geluk het schip van Jan Tasscher, door twee Schotsche Kapers genomen, te hernemen, waarbij een dier Kapers veroverd werd. Hij veroverde nog een Engelsch scheepje, maar was door den mist van het eskader van van Gent afgeraakt en genoodzaakt, door gebrek aan victualie, naar het Vaderland te stevenen. Na den vrede van Breda aan land gebleven, huwde hij den 9den Julij 1669 met Maria van Bleiswijk, de dochter van den toen reeds overledenen Burgemeester van Schiedam, Hugo van Bleiswijk. Waarschijnlijk heeft hij in het zelfde jaar nog eenen zeetogt gedaan, maar in April 1671 werd hij naar Smyrna gezonden, tot bescherming der koopvaardijvloot. Bij zijne terugkomst met eene rijkgeladene vloot van zes en zestig koopvaarders, had Adriaan de Haze, het opperbevel over de zes oorlogschepen van het convooi, du Bois had het bevel over de voorhoede, Cornelis Evertsen de jongere over de achterhoede. Naauwelijks bij het eiland Wight gekomen werden zij den 23sten Maart 1672 door den Engelschen Schout bij Nacht Holmes aangetast, die zoodanig door de Nederlanders ontvangen werd, dat hij met zijne twaalf schepen moest afdeinzen. Daar de Haze des avonds gesneuveld was, voerde du Bois den volgenden dag het opperbevel en weerde zich met onwrikbaren moed met zijnen vier en veertiger, tegen Holmes die 80 stukken voerde, en nog twee fregatten, met dat gelukkig gevolg, dat, ofschoon zijne linkerhand des avonds van den 24sten Maart werd afgeschoten, en het hevel voor een tijd op den Kapitein der soldaten, Gerolf van IJsselmuiden overging, du Bois de vloot behouden in het Vaderland binnenbragt. Alleen drie koopvaardijschepen waren veroverd, en het fregat van Jan Jansen van Nes, dat, na

eene heldhaftige verdediging en den dood des Kapiteins, genomen werd en zonk. Du Bois schijnt verder in 1672 niet in zee te zijn gegaan, daar zijne wond hem dit belette, maar in 1673 voerde hij het bevel op de *Ridderschap* van 64 stukken, onder het eskader van den Luitenant-Admiraal Banckert. In het gevecht van den 7den Junij 1673 nam hij een Franschen brander, en had reeds het volk met den Kapitein aan boord gehaald, toen zich eene Amsterdamsche sloep van het schip zelve meester maakte. Meenende een Engelsch schip van 58 stukken aan boord te leggen, werd zijn groot marszeil afgeschoten en de meerdere bezeildheid van den Engelschman, wiens voormarszeil mede weg was, redde dezen. In dezen slag had hij drie dooden en drie schoten onder water, zoodat hij naauwelijks met vier pompen zijn schip lens kon houden.

Ook den slag bij Kijkduin heeft hij bijgewoond. Hij was in 1674, bij de vloot die, onder Cornelis Tromp, naar de kusten van Frankrijk en Spanje werd gezonden, en zeilde met zijn schip *Groot Hollandia*, onder het eskader van den Luitenant-Admiraal Aart van Nes. Een der eersten bij de landing op het eiland Noirmoustiers zijnde, kwam hij met een schot door zijnen rok vrij. Toen de vloot, op de hoogte van St. Sebastiaan, vaneen scheidde, en van Nes en Banckert terugkeerden, bleef du Bois met Jan van Nes, Almonde en Panhuis, op uitdrukkelijke begeerte van den Opperbevelhebber, Tromp, bij zijn eskader. In de baai van Rosas hielp hij mede de landing van 1200 man bevorderen. Doch op dezen togt gebeurde juist wat hij zelf geschreven had: ‘naer myn oordeel sulle wij met onse kostelycke vloot weynigh uytrighten.’

Hij keerde in December 1674 in het Vaderland terug. Hier eindigde weldra zijn levensloop. Te 's Gravenhage zijnde met zijnen vriend Kapitein Adriaan Poort, ter verkrijging van de hem toekomende gelden, werd hij door eene hevige kwaal in de nieren aangetast en naar Schiedam vervoerd, waar hij den 26sten December 1676, zeker nog niet in gevorderden ouderdom, overleed. Du Bois blijkt uit alles een moedig, verstandig, stout en regtschapen Zeeman van den ouden stempel te zijn geweest, een liefderijk echtgenoot en vader, godvruchtig, eenvoudig en nederig. Hij was een bijzonder vriend van den Admiraal de Ruiter, wien hij met een brief op zijne bruiloft noodigde.

Deze berigten zijn voor een groot gedeelte uit de brieven van du Bois aan zijne huisvrouw bijeengebragt. Zie voorts Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D V. bl. 443, D. VI. bl. 711; Sylvius, *Hist. onzes tijds*, B. III. bl. 191 en volg.; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 407, 777, 786, 813, 894; Montanus, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 104; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 437, 444, D. III. St. I. bl. 56-62; *Jaarboekje voor de Stad en het Kanton Schiedam*, Jaarg. 1851 bl. 14 en 15, *de Navorscher*, D. III. bl. 232.

[Jan du Bois]

BOIS (JAN DU) behoorde waarschijnlijk tot het zelfde geslacht als Elant en trad in het zelfde spoor als deze. Hij komt voor als de Vlaggekapitein van de Ruiter op diens togt naar de kust van Gumea in 1665, en onder de moedige bestormers, van het kasteel Cormantijn aan de gezegde kust, gelijk hij ook als Luitenant van den Kolonel Johan Belgicus van Hoorne steeds te lande dienst deed en zich hij het veroveren der sterkten tegen de vijanden onderscheidde. Het kan zijn dat hij den zelfden rang had bij den eersten zeetogt in 1665 en dat de Kapitein door Brandt, (*Leven van de Ruiter* bl. 444), Jan Willemszoon genoemd, de zelfde is als Jan du Bois. Doch in den vierdaagschen zeeslag had du Bois het bevel over *de Vrede* van 46 stukken, onder het eskader van den Luitenant-Admiraal Tromp, later onder dat van de Ruiter, en schaarde zich in den uitersten nood van dezen Admiraal met nog eenige schepen rondom hem in den slag van den 4den Augustus 1666. Hij was met zijn schip onder het smaldeel van den Admiraal van Gent, dat de Rivier van Rochester moest opzeilen, om naar de sterkte der Engelschen en de diepte der rivier onderzoek te doen, en had alzoo zijn deel aan den zegepraal. Of hij later op nieuw Vlaggekapitein bij de Ruiter was, is onzeker, zijn naam komt niet meer voor.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 350, 518, 565, 568 enz.

[Simon du Bois]

BOIS (SIMON DU) was een leerling van Philip Wouwerman, die zich reeds in jeugdige leeftijd in Engeland vestigde en er in den beginne veldslagen en landschappen met beesten schilderde. Later ziende dat het portret in die tijd de meeste aanmoediging genoot, legde hij zich daarop toe. Zijne werken vonden zoo veel aftrek, dat hij in 1708 in ruime omstandigheden overleed.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstschild.*, D. I. bl. 198.

[Godfried du Bois]

BOIS (GODFRIED DU), geboren den 29sten Mei 1700 te Kruiningen in Zeeland, was een zoon van Godfried du Bois, Predikant, eerst te Kruiningen, daarna te Spijkenisse, en laatstelijk te Schiedam, alwaar hij in 1721 overleed, en van Maria Swalmius. Du Bois, reeds vroeg in de beginselen der letterkunde onderwezen, en daarin naar zijne jaren goede vorderingen gemaakt hebbende, verliet in 1716 de lage scholen, met het doen van eene redevoering in heldendicht *over de Muzijk* (*de Musica*), en genoot aan Leidens Hoogeschool het onderwijs in de wiskunde en wijsbegeerte van Jakob Bernard, Jakob Wittichius en inzonderheid van Willem Jakob 's Gravesande; doch in de medicijnen en de wetenschappen, die er aan verknocht zijn, van de beide Albinussen, vader en zoon, Herman Oosterdyk Schacht, en voornamelijk van den grooten Hermannus Boerhaave. In beide voornoemde wetenschappen, verkreeg hij den 6den Februarij 1725 de Doctorale waardigheid, na twee latijnsche verhandelingen in het licht te hebben gegeven, als betrekkelijk de wijsbegeerte, *over het Geluid* (*de*

Sonu), en in de medicijnen, *over het Gehoor* (*de Auditu*), waarna hij te Haarlem als Geneesheer de praktijk ging uitoefenen.

In 1729 werd hij, inzonderheid door aanbeveling van Boerhaave, in de plaats van Johannes Oosterdyk Schacht, tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te Franeker beroepen, en den 15den Maart 1731 in dien post bevestigd, met het doen eener redevoering, *over het nut en de noodzakelijkheid van de wiskunde in de Natuurkunde*(1), vervolgens gaf men hem de hoogleeraarstoel in de Medicijnen en Ontleedkunde in Maart 1738, bij welke gelegenheid hij den 20sten Februarij 1739 eene redevoering *over de Ontleedkunde* hield(2). Door het overlijden van Wijer Wilhelmus Muys, werd hem door Curatoren, den 25sten Februarij 1744, mede het Hoogleeraarambt in de Kruidkunde opgedragen. Hij werd echter door eene vroegtijdige dood verhinderd, den Akademietuin, in gevolge eene daarvan reeds door hem ontworpene schets, in eene betere orde te brengen, en met een aanzienlijk getal kruiden en planten te vermeerderen.

Eenige jaren reeds was du Bois door eene leverkwaal aangetast, welke naar geene geneesmiddelen willende luisteren, trapswijze zoodanig verergerde, dat hij aan eenen daarbijkomenden aanval van beroerte den 18den Januarij 1747 overleed. Hij was gehuwd in 1729 met Antoinetta Werners, weduwe van Diderik Schukking.

Du Bois was een zeer braaf en eerlijk man, die evenzeer de geveinsdheid haatte, als hij de vleijerij verachte, voorts een warm en standvastig vriend en menschlievend Christen. Zucht voor regtvaardigheid en billijkheid was eene hoofdtrek in zijn karakter, zoodat deze hem wel eens, doch zeldzaam, in eene oploopende vlaag van toorn kon doen ontsteken, wanneer hij menschen aantrof, die daartegen zondigden. In zijne praktijk was hij niet ongelukkig, en hij behandelde de zieken, die zich zijner zorg hadden aanbevolen, met de uiterste omzigtigheid en meewarige liefde. Voorts was hij ervaren in vele wetenschappen, bezat een fijn en vlug oordeel, en was ongemeen bedreven in de wiskundige wetenschappen. Hij heeft niets in druk uitgegeven dan zijne beide fnwijdings-verhandelingen, waarvan hier boven is gesproken; doch hij had onderscheidene stukken onder handen, van welke echter geen ver genoeg was afgewerkt, om ter perse te kunnen worden overgegeven, daar hij inzonderheid door zijne menigvuldige bezigheden verhinderd was ze te voltooijen.

Zie Vriemoet, *Athen Frisiac.*, pag. 821-823; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Gerber, *Lexicon fur Tonkunstler* S. 458; *de Navorscher*, D. III. bl. 231, 232.

[Pieter Couwenburg du Bois]

BOIS (PIETER COUWENBURG DU), een broeder van den voorgaande, geboren te Kruiningen den 5den November 1703; legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Godgeleerdheid toe en werd in 1728

(1) *Oratio, de utilitate et necessitate Matheseos in Physicis.*
(2) *Oratio pro Anatome.*

Predikant te Graft, in 1729 te Maassluis, in 1730 te Deventer en in 1731 te Leiden. In 1748 tot Onderregent van het Theologisch Collegie bij de Hoogeschool aldaar benoemd, verwisselde hij dien post in 1762, met dien van Hoogleeraar der Godgeleerdheid; bij welke gelegenheid hij eene redevoering hield *over de heerlijkheid van God in alle zijne werken*, *maar inzonderheid in het hoogst eerbiedwaardig werk der verlossing*, *het helderst uitblinkende*[1]. Doch hij mogt weinig meer dan een jaar der Hoogeschool van dienst zijn, als zijnde reeds den 7den Maart 1764 overleden. Hij was gehuwd geweest met Maria Doom, dochter van Dominicus Doom, Burgemeester te Schiedam; uit welk huwelijk vier zoons geboren zijn, van welke bij zijn overlijden nog slechts de jongste Godefridus Couwenburg du Bois, in leven was.

Zijn kleinzoon en naamgenoot, Petrus Couwenburg du Bois, een man van veel kennis en verdiensten, leefde te Scheipam als Lid van den Stedelijken Raad en stierf te IJsselstein, den 2den Julij 1845, oud bijna 75 jaren.

Zie Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, D. I. bl. 282, 283. D. II. T. en B. 208, 289, 290.

[J.P.J. du Bois]

BOIS (J.P.J. DU), Secretaris van Ambassade van den Koning van Polen en Keurvorst van Sakaen in de Nederlanden schreef:

Vies des Gouverneurs Generaux avec l'abrégé de l'histoire des établissemens Hollandois aux Indes Orientales, la Haye 1763, avec cartes et figures, 4°, in de Nederduitsche taal maakt dit het 20ste deel uit van de *Historische Beschrijving der Reizen*, Amsterdam 1765.

Relation de l'Ile de Corse ou Journal d'un voyage dans cette île, *et Mémoires de* Pascal Paoli, traduit de l'Anglais de Jacques Boswell 1779.

Ook werkte hij mede aan de uitgaaf van 9 deelen der *Histoire générale des voyages*, waarvan in 1774-1780 eene verbeterde uitgave in 25 deelen in 4° te 's Gravenhage het licht zag.

Zie *Biogr. Univ.; de Navorscher*, D. III. bl. 231.

[Otto Willem Izaac du Bois]

BOIS (OTTO WILLEM IZAAC DU) zoon van Paulus David du Bois en van Helena Margaretha Berg, geboren te Venlo, den 16den Julij 1756, trad als Kadet der Artillerie in 1764 in 's Lands dienst, werd in 1771 tot Tweede Luitenant en in 1793 tot Kapitein bevorderd. In die betrekking was hij Bevelhebber der Artillerie te Sluis, tijdens het roemruchtig beleg in 1794 en verliet de dienst na de omwenteling in 1795. Na Neêrlands herstelling in 1813, trad hij weder in dienst, werd den 4den April 1814 benocmd tot Luitenant-Kolonel der Artillerie en den 14den April 1815 in dien rang gepensionneerd.

(1) *De gloria Dei*, *in omnibus Ejus operibus*, *maxime vero in augustissima salutis opere*, *lucidissime fulgente*.

Bij zijne echtgenoote Margaretha Rowaan liet hij, onder anderen, eenen zoon na Paulus David du Bois, die geboren was te Groningen, den 17den Junij 1786, in 1814 bij het bataillon van zijnen vader in dienst trad en in dat zelfde jaar nog werd bevorderd tot Tweede Luitenant bij dat wapen.

Zie Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 112 noot, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Chretien du Bois]

BOIS (CHRETIEN DU), geboren te Amsterdam in 1766 was eerst een leerling van den uitmuntenden schilder Joseph Marinkelle, werd daarna door den kundigen Jurriaan Andriessen in het landschapschilderen en andere vakken der kunst onderwezen en behoorde onder de vlijtige kweekelingen der Amsterdamsche Stads Teckenakademie, bij welke hij den gouden eerepenning behaalde, en waarvan hij later Medebestuurder werd. In het jaar 1820 werd hij mede Lid van de nieuw opgerigte Koninklijke Akademie der beeldende kunsten te Amsterdam, alwaar hij in 1837 overleed.

Zijne beeldtenis komt voor in de *Studiebeelden en Fragmenten van* J.E. Marcus.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*; D. III. bl. 339; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*. D. I. bl. 198.

[Charles Marie Joseph du Bois]

BOIS (CHARLES MARIE JOSEPH DU), een zoon van François Reignier du Bois en van Françoise Josephine Gravin de Bus, geboren te Hilversum den 22sten December 1772, trad in dienst als Vrijwilliger bij het Regement Fransche Koninklijke Dragonders in 1788 en na de veldtogten van 1792-1795 te hebben medegemaakt, verzocht hij zijn ontslag en trad in Hollandsche dienst als Onder-Luitenant bij het Regement zware kavallerie den 9den Julij 1795, maakte als Ridmeester den veldtogt in Noord-Holland in 1799 mede, en werd onder Koning Lodewijk eerst Luitenant-Kolonel en daarna Kolonel van het regement Garde te paard, hetwelk na de inlijving van ons Vaderland in het Fransche Keizerrijk, in Lansiers herschapen, den naam kreeg van Tweede Regement ligte ruiterij, Lansiers van de Keizerlijke Garde, en bij den aftogt uit Rusland, onder anderen tusschen Malo-Jaroslawetz en Borowsk veel koelbloedigheid aan den dag legde, maar na den overtogt van de Berezina allengs versmolt. Du Bois kwam evenwel in het vaderland terug en werd door Koning Willem, den 25 Februarij 1819, bevorderd tot Generaal-Majoor Bevelhebber van het toen opgerigt wordende regement lansiers. Den 21sten Julij 1822 werd hij gesteld op non-activiteit en hij overleed den 4den Julij 1829. Koning Lodewijk had hem in 1806 het Ridderkruis der Unie geschonken en Napoleon benoemde hem eerst tot Ridder daarna tot Officier van het Legioen van Eer en maakte hem Baron van het Keizerrijk. Door Lodewijk XVIII werd hij benoemd tot Ridder der Orde van St. Louis.

Zie Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.* 1819. D. II. bl. 2 en 3; Bosscha, *Nederl. Heldendaden te Land*, D. III. bl. 396-401, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Dominicus Franciscus du Bois]

BOIS (DOMINICUS FRANCISCUS DU), geboren te Brugge den 8sten November 1800, genoot in zijne jeugd, in zijne geboortestad, het onderwijs van Josephus Franciscus Ducq en later te Antwerpen van den beroemden Mattheus Ignatius van Bree. Vervolgens ter zijner verdere ontwikkeling naar Parijs vertrokken, maakte hij zich aldaar de lessen van den Baron Gros ten nutte. In 1828 tot Directeur der Koninklijke school voor nuttige en beeldende kunsten te 's Hertogenbosch aangesteld, bleef hij daaraan onafgebroken verbonden tot aan zijne dood, den 27sten October 1840. Niet weinig heeft de school dan ook door zijnen ijver en talenten gebloeid; ja, men mag wel zeggen, dat zij geheel aan hem haar eigenlijk bestaan te danken heeft.

Du Bois bezat groote verdiensten in het historieele vak. In de voorzaal der gewone audientie op 's Koning Paleis, in het Noordeinde te 's Gravenhage, hangen twee proefstukken van zijne kunst, zinspelende op van Speyk en J. Hobein. Op het Raadhnis te 's Hertogenbosch treft men een ander historiestuk van zijne hand aan, voorstellende de *Uitreiking van het vaandel aan de Bossche Schutterij*, *door den Prine van Oranje* (later Koning Willem II). Du Bois was een der Bestuurders van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Braband. Onder de door hem gevormde leerlingen, in Jan Hendrik van Grootvelt, kaarslichtschilder te Rotterdam.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Karel van Boisot]

BOISOT (KAREL VAN), zoon van Pieter Boisot en Louise van Tisnaeq, werd door Alva ingedaagd, en, niet verschijnende, gebannen uit de Nederlanden, als schuldig staande aan geschonden Majesteit. Met hem werd ook ingedaagd zijne huisvrouw, Maria de Fonseca. Gedurende zijne ballingschap hield Boisot briefwisseling met den Prins van Oranje, die hem in het jaar 1573 aanstelde tot Gouverneur van Vlissingen. Hij verkreeg grooten roem, niet alleen als krijgsheld maar ook als Staatsman. Zijn toeleg om Middelburg door overrompeling aan 's Prinsen zijde te brengen, mislukt zijnde, ondernam hij, met beter gevolg, de belegering van het kasteel Rammekens, waaraan de Nassauschen veel gelegen lag, en kreeg het in, na het beschoten en aan de eene zijde ondermijnd te hebben, waarover de Prins hem zijn genoegen te kennen gaf. Boisot zelf werd er door aangemoedigd, tot meer gewigtige ondernemingen, waarschijnlijk zal hij niets verzuimd hebben, om Middelburg meer en meer te benaauwen, tot dat die Stad zich genoodzaakt zag tot de overgave, waarvan hij het verdrag, nevens anderen, onderteekende. Gelijk zijn dienst den Zeeuw nuttig was, zoo trachtte hij ook het belang van Noord-Holland te bevorderen; doch hier slaagde hij minder

gelukkig. Sonoy kon zich met hem niet wel verstaan, en zijn ontwerp ter versterking van Alkmaar ging traaglijk voort. De Prins, die zijn wijs beleid toonde, in het uitkiezen van vrienden en gunstelingen, bediende zich veel van Boisot. Hij zond hem naar Engeland, om aldaar, ten voordeele van Holland en Zeeland te handelen, en zorgde, dat hij onder de Gemagtigden behoorde, wien belast werd, eene nieuwe ordonnantie op het stuk van regering van Holland en Zeeland op te stellen, welke vervolgens ter Staatsvergadering goedgekeurd is, ook was Boisot een der Gemagtigden tot den vredehandel te Breda; doch men verzweeg in den lastbrief voorzigtiglijk dat hij en van Dorp Bevelhebbers van steden waren. Men had in 1575 aan de Spaansche zijde een ontwerp gesmeed, eenen togt door het water te doen, van Filipsland op Duiveland en Schouwen. Het schijnt dat men iets van dit stout voornemen ontdekt had; althans Boisot begaf zich reeds in Augustus naar Schouwen, waar zijne tegenwoordigheid bij het leger zoo noodzakelijk was, dat hij naar Walcheren niet kon oversteken. De Spaanschen waadden door het water, en kwamen gedeeltelijk op den oever van Oost-Duiveland. Zij, die naauwelijks uit het water ontkomen waren, geraakten in het vuur. Boisot, die den vijand wachtte aan den kant van Zijpe, en aldaar een klein fort had doen maken, was nu geplaatst met tien vaandelen krijgsknechten, achter den dijk, om den vijand te begroeten. Hier werd hij door een van zijn eigen volk, het zij bij ongeluk of uit moedwil, zoodanig in zijnen regterarm en oksel geschoten, dat hij terstond dood bleef. Men haalde hem echter uit het midden der vijanden, onder welken hij zich bevond, en bragt het lijk naar Walcheren. Doch dit verlies vervulde de Staatschen met schrik en verwarring, en gaf den Spanjaarden gelegenheid om hunne onderneming voort te zetten. De vrijheidminnaars betreurden zijn dood; en het vaderland verloor een groot sieraad.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 330 (449) B. VIII. bl. 123 (648); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. II. bl. 169, 331; Velius en Centen, *Beschr. van Hoorn*, bl. 379; Strada, *Hist. de la Guerre des P.B.* Tom. II. pag. 236; Pers, *d'Ontstelde Leeuw*, bl. 302; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*; Beaufort *het Leven van Willem* I. D. II. bl. 390, 496, 586, 587; van Goor, *Besohr*, *van Breda* bl. 143: Boomkamp, *Alkmaer en desz. Gesohied*. bl. 180; 199, 202, 203, 215, 333; Wagenaar, *Vaderl. Geschied.;* D. VI. bl. 439; D. VII. bl. 16, 29, 72; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. VII, bl. 36; *Korte Levens der Nederl. Vorsten enz.* St. II. bl. 4 en 5; 's Gravesande *Tweede eeuwged. der Middelb. Vrijheid*, bl. 330-332, 337-344; te Water, *Hist. van het verb der Edelen*, St. II. bl. 248-255; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Kanter, *Chron van Zier.*, bl. 132, 136; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A bl. 121; *Biogr. Univers.;* Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II, St. V, bl. 301, 343, 415, 428, 433 en 496; Swaluwe, *de Daden der Zeeuwen*, bl. 50, 86, 87.

[Lodewijk van Boisot]

BOISOT (LODEWIJK VAN), Heer van Ruart, broeder van den voorgaande, geboren te Brussel, en zeer vermoedelijk, een der verbonden Edelen, doch doordien op eenige naamlijsten alleen Boisot staat, blijft het onzeker, of daar gezien wordt op Lodewijk of op zijnen broeder Karel, welke onzekerheid door het verzwijgen van den voornaam omtrent dit edel paar broeders, meermalen plaats vindt. In de befaamde Bartholomeus-nacht schijnt hij zich in Frankrijk te hebben bevonden, althans vindt men opgeteekend dat hij aldaar ter oorzake van de godsdienst in de gevangenis zat, waaruit hij niet dan met veel moeite, door eenige Monniken ontslagen werd.

Wanneer hij in Nederlandsche dienst het zwaard tegen Spanje heeft aangegord, vindt men niet opgeteekend, maar hij was ijverig de zaak der Bondgenooten toegedaan, en zijne groote verdiensten maakten hem overwaardig, om na den dood van Boudewijn Ewontz tot Admiraal van Zeeland verheven te worden, ook heeft hij het vaderland in deze hoedanigheid in den beginne der droevige Nederlandsche beroerten uitmuntende diensten bewezen. In 1572 hielp hij den Prins van Oranje binnen Roermond en bewoog Mechelen de poorten voor hem te openen. Toen Middelburg in het jaar 1573, door Prins Willem I belegerd, en tot den uitersten nood gebragt was, poogde Alva en vervolgens Requesens, die stad door alle mogelijke middelen te ontzetten. Zoo zakte de Admiraal Beauvoir in November 1573 de Ooster-schelde af en bemagtigde Reimerswaal, doch de Zeeuwsche vloot onder Admiraal Willemszoon en Boisot bragt hem tot wijken en sloot het grootste gedeelte te Bergen op Zoom in. Requesens rustte vervolgens eene sterke vloot uit, waarvan in Januarij 1574 het eene gedeelte naar Vlissingen stevende, terwijl het andere onder Glimes en Romero de Schelde afvoer. Dit werd door Boisot bij Reimerswaal opgewacht, maar op aannadering van eerstgenoemde smaldeel ontbood Oranje vier van Boisots grootste schepen naar Vlissingen, om die van Antwerpen zooveel te beter te kunnen beteugelen. Boisot durfde dit niet wel weigeren, maar hield zich ook verzekerd, dat hij dus verzwakt, buiten staat zou wezen, om, met hoop van eenen goeden uitslag, iets tegen de Spaansche vloot te kunnen ondernemen. Hij besloot dus zijne eerst bepaalde onderneming werkstellig te maken, en vervolgens aan het verlangen van den Prins te voldoen. Hij stevende dan op de Spaanschen regtstreeks aan, en ontmoette hen bij Gorishoek aan het Lodijksche gat. Requesens stond met zijn hofgezin op den dijk van Schakerlo, om het gevecht te aanschouwen. Ofschoon het niet lang duurde, was het echter zeer hevig, en het viel allergelukkigst voor de Staatschen uit, want de Zeeuwen, die, zoowel als hun Admiraal, in dapperheid niet achterbleven, veroverden tien Spaansche schepen, waarvan het grootste, namelijk dat van den Spaanschen Admiraal verbrandde, van de overige negen, wierden er vier

te Vlissingen en vijf te Vere opgebragt, doch B o i s o t had het ongeluk, dat hem gedurende het gevecht, het eene oog werd uitgeschoten. Middelburg ging, na deze overwinning, benevens Arnemuiden, aan den Prins over, het geheele eiland Walcheren, ja geheel Zeeland werd van de Spanjaarden verlost. Kort daarna vernemende dat de vijandelijke vloot voor Lillo lag, en dat er geen goede wacht werd gehouden besloot hij die onverwacht aan te vallen, zoo als hij dan ook den 30sten October deed. De Spanjaarden, de Zeeuwsche vloot ziende naderen, maakten aanstonds zeil en namen de vlugt naar Antwerpen. Zij werden door B o i s o t vervolgd en nagejaagd, die elf van hunne schepen veroverde, en den Admiraal A d o l f v a n H a e m s t e d e gevangen nam; terwijl vier der vijandelijke schepen aan den grond zeilden, en de overige zich met groote overhaasting tot voor Antwerpen bergden.

Groote dienst deed B o i s o t nog in het zelfde jaar aan de stad Leiden, in hare vermaarde tweede belegering door den Spanjaarden. Deze ongelukkige stad was tot het uiterste gebragt, en in dien benarden toestand, dat er geen ander middel overbleef om die rampspoedige stedelingen te hulp te komen, dan door het openen der sluizen en het doorsteken der dijken, om met galeijen en schuiten over het ondergeloopene land de stad te kunnen naderen; zulks werd gelukkig onder het beleid van den Admiraal B o i s o t uitgevoerd, onder verscheidene gevechten, daar iedere dijk eerst met het zwaard in de hand moest veroverd worden, om te worden doorgestoken; en dit had ten gelukkig gevolg, dat de Spanjaarden zich genoodzaakt zagen het beleg op te breken. De Admiraal kwam met zijne vloot, op Zondag den 3den October 1574, des morgens ten acht uren, ter stad invaren. De vreugd op deze aankomst, was onbeschrijfelijk en uitbundig, B o i s o t en de andere Opperhoofden der verlossers, werden, zoo door de Staten van Holland als van stadswege, beschonken met gouden ketenen en gedenkpenningen, op welke het ontzet van Leiden stond afgebeeld.

B o i s o t had, nevens den Prins v a n O r a n j e, door onderscheidene middelen meer dan eens gezocht, de belegerde stad Zierikzee van levensmiddelen, waaraan ze gebrek had, te voorzien, maar nimmer daarin kunnen slagen. Eene nieuwe poging stelden zij ten dien einde te werk, op den 12den Junij 1576 met eenen grooten hulk, ruim van geschut voorzien, en bemand met 5 à 600 soldaten en matrozen, aan wier hoofd de Admiraal B o i s o t zich bevond. Dit vaartuig trachtte men aan den dijk te Borndam te brengen, ten einde den vijand daarmede, als van eene schans, af te weren, om daardoor zijn geschut te doen zwijgen, en door dat middel de stad van leeftogt te voorzien. Maar doordien het schip hij laag water aan den grond vast raakte, barstte het door zijn eigen zwaarte en veelvuldige schoten, die er de Spanjaarden op deden, van een. Het water weder aan het wassen rakende, werd het echter van zijne geledene schade zoo veel doenlijk hersteld zijnde, op nieuw

vlot; doch toen kreeg het van de Spanjaarden twee schoten, waardoor het, in brand geraakte, reddeloos verloren was, en weinig minder dan 300 menschen verdronken, onder welken de Admiraal zelf was, die dus op eene ongelukkige wijze zijne heldhaftige loopbaan eindigde, en den 15den Junij 1576 in de golven smoorde. De Prins schreef van hem aan zijnen broeder Jan: 'lequel je regrette surtout, pour l'avoir trouvé vaillant gentilhomme et très affectionnée au bien de la cause commune.' Bij zijne echtgenoote, Margareta van Dorp, liet Boisot geene kinderen na. Zijne beeldtenis gaat in prent uit door C. de Visser, in fol.; en komt daarna gegraveerd door J. Houbraken voor, in Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 460 en in de *Tooneelpoezij* van N.S. van Winter en L.W. van Merken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VII. bl. 479 (4), 495 (16), 533 (43), 549-560 (54-61), 679 (145); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 172, 275, 338; Strada, *Hist. de la Guerre des P.B.*, Tom II. pag. 212, 245; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 192, 193, 216; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërins van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* B bl. 256; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 437-439, 478, 504, 510, 512, 624, D. III. bl. 765; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 125, 439, 460, 489-495; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. VII. bl 36; *Korte Levensbeschr. der Nederl. Vorsten enz.*, St. II. bl. 2-4; Schuer, *Nederl. Merkw. Gebeurt.*, D. I. bl. 37, 38; 's Gravesande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.*, bl. 65, 362, 363, 378, 390-398; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. I. bl. 261-263; Kok, *Vaderl. Woordenb.; Leven van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. VII. bl. 228-246; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. bl. 47, 48. A bl. 120-125; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst en Wetens.*, door G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univ.;* Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 343, 346, 389-399, 503; Groen, *Arch. de la Maison d'Orange*, Tom. V, pag. 346; Swaluwe, *de Daden der Zeeuwen*, bl. 72-77, 93, 94.

[Cornelis Boissens]

BOISSENS (CORNELIS), geboren te Enkhuizen, was een buitengemeen kunstig Schrijver en treffelijk Plaatsnijder; ongemeen schoon was zijn schrift, en stout de trekken, die hij met zijne pen wist uit te voeren. Hij heeft een boek uitgegeven met voorschriften voor het schrijven ten dienste der jeugd, door hem zelven in plaat gebragt, dat zeer fraai is.

Zie (Brandt en Centen), *Hist. van Enkhuysen*, D. I. b. bl. 31; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Reinier Boitet]

BOITET (REINIER), een Boekverkooper, die in het begin der achttiende eeuw te Delft woonde, schijnt er zich bijzonder op toegelegd te hebben, om goede werken uit te geven. Ook was hij een beoefenaar der Dichtkunst, en de weinige dichtvruchten, die men van hem aantreft, getuigen niet ongunstig van zijn dichttalent.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 72; *Nieuw Biogr. Woordenk. der Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Cornelis Bojus]

BOJUS (CORNELIS). Zie BOEY (CORNELIS).

[Jacob Dirksz. de Bok]

BOK (JACOB DIRKSZ. DE) was een dergenen, die in het jaar 1572, de stad Enkhuizen, uit de handen der Spanjaarden in die der Staten hielp overbrengen.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 270.

[Patroclus Bokelman]

BOKELMAN (PATROCLUS), oudste zoon van H e n d r i k B o k e l m a n , Predikant in den Ham, in het Graafschap Mark, misschien ook wel een bloedverwant van den vroeger vermelden J o h a n F r e d e r i k B ö c k e l m a n schreef zich veeltijds BIBLIANDER, hetgeen in de Grieksche taal het zelfde als zijn voornaam beteekent. Zijne School- en Akademie-Letteroefeningen voleindigd hebbende, werd hij in 1600 Predikant te Wijhe, een dorp tusschen Deventer en Zwolle, van waar hij in 1609 naar Wulfraat in het Hertogdom Berg, beroepen werd. Hij was een zeer geleerd man; bezat eenen vaardigen geest, vlug vernuft en fijn oordeel; daarbij was hij in velerlei wetenschappen en ligchaamsoefeningen bedreven; hij schilderde vaardig, was een kenner en beoefenaar van de Muzijk, verstond de Manege en reed vlug te paard, ook was hij zeer ver in de Dichtkunde gevorderd, blijkens zijne uitgegeven Latijnsche Dichtwerken, die onder de volgende titels het licht zien:

Paraphrasis poëtica Psalmi Davidis. C.L. etc. acc.

Threnodia in praematurum obitum Rever. Illnstriss. Principis Ernesti, *Marchionis Brandenb. et s. Joh Ord. in Marchia*, *Saxonia Vandalia etc. Magistri*. Dusseld. 1614.

Triumphus Groninganus, *in quo I describentur Poeticè Divorum comitia*, *in quibus urbs Belgicae confederationi destinatur. II. Ipsa obsidia*, *quomodo feliciter peracta. III. Mauritius Illustriss. Princeps Auriäcus*, *quomodo victoria parta*, *Hollandiam repetens iter fecerit per Frisiam*, *et quomodo sit à studiosis Academiae Franekeranae introductus* Fran. 1614.

Ook heeft men van hem in het Hoogduitsch eene *Uitlegging van Genesis III vs.* 15, te Dusseldorp bij B e r n a r d B u s i u s in 1616 gedrukt.

De geleerde R e v i u s getuigt ook in zijn *Daventria Illustrata*, dat onder hem nog een groot aantal ongedrukte dichtstukjes van B o k e l m a n berustende waren, waaronder uitstaken, zijn *Papomachia ad Sibrandum Lubbertum*, en eene *Elegia ad Joannem Dousam*, *Nordovici Dominum*.

Zie R e v i i , *Daventr. Illustr.*, pag. 566, 567; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Jan Bokelszoon]

BOKELSZOON (JAN). Zie BEUKELSZ. (JAN).

[Jurriaan Bokhoudt]

BOKHOUDT (JURRIAAN). Zie BOCKHOUT (JURRIAAN).

[Johan Frederik Bokkelman]

BOKKELMAN (JOHAN FREDERIK). Zie BÖCKELMAN (JOHAN FREDERIK).

[Rienk Bokkema]

BOKKEMA (RIENK), een Fries van geboorte en zoon van B o k k e D o e d i n g a, was een man van groot aanzien en beroemd, wegens zijnen moed in den krijg. Met den Koning van Engeland de Turken beoorloogd hebbende, werd hij, wegens betoonde dapperheid, tot Ridder geslagen. Na den dood van zijne echtgenoote B o t S i k k i n g a, dochter van F e k k e S i k k i n g a van Dongjum, reisde hij den 3den Februarij 1387 naar Jeruzalem en kwam den 14den December van daar terug. In 1390 hielp hij Hertog W i l l e m v a n G e l d e r den wederspannigen Hertog van Lithauwen beteugelen, ten behoeve der Duitsche Ridders in Pruissen. Hij was tegenwoordig bij de belegering van het slot Gaerde. In 1393 stelde hem Hertog A a l b r e c h t v a n B e i j e r e n aan tot Baljuw van Wymbritseradeel, toen Wagenbruggerdeel genaamd, Gaasterland en Doniawarstal Daar hij echter, in deze waardigheid, de zijde der Landzaten, die men Hollandersgezinden noemde, scheen toegedaan, verloor hij, door bewerking der andersgezinde partij, deze hediening en moest zelfs in 1399 het land ruimen; terwijl zijn burgt, staande in de Burgtstraat te Sneek, geheelenal vernield werd. Toen de Hertog in 1401, een bestand met de Friezen getroffen had, kwam hij in Friesland terug, landde te Stavoren, waar hij zich gedurende een jaar onthield, doch hij werd, op Lichtmisdag van het jaar 1402, van daar door de Sneekers afgehaald, en naar hunne stad gevoerd.

Hij was, naar het begrip van die tijden, een vroom en godsdienstig man, zoodat hij voornam een klooster te stichten, van Reguliere Kanunniken, naar den regel van den II. A u g u s t i n u s. Hiertoe verwierf hij hulp van goede vroome menschen, en stichtte in 1406 het klooster Thabor, op zijn eigen erf en goederen, een kwartier uurs ten Z.O. van Tirns. De plaats was eerst genoemd Aborth, waarvan de Bisschop, bij de wijding van het klooster, door letterverzetting, Thabor maakte. In 1410 werd hij aldaar monnik en ofschoon hij niet tot Priester kon gewijd worden, omdat hij, in den oorlog te veel bloed vergoten had, droeg bij evenwel 26 jaren het kleed van die orde en overleed in hoogen ouderdom in 1436.

Zie S c h o t a n u s, *Geschied. van Friesl.*, bl. 223 en 229; v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerk. Outh.*, D. V. St. I. bl. 159 en 160; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XIII. bl. 571-572; K o k, *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.; Aardr. Woordenb. der Nederl.*, D. XI. bl. 114.

[Pieter Cornelisz Bokkenberg]

BOKKENBERG (PIETER CORNELISZ.) Zie BOCKENBERG (PIETER CORNELISZ.)

[Josef Bokshoorn]

BOKSHOORN (JOSEF), geboren te 's Gravenhage, trok, nog zeer jong zijnde in 1670, naar Londen, waar hij tot zijne dood toe verbleef, zoodat hij beter in die stad en in Engeland bekend was, dan in zijne geboorteplaats en de Vereenigde Nederlanden. Hij was een bekwaam schilder, en muntte inzonderheid uit, in het

kopieren van de portretten van Sir P i e t e r L e l y s ; welke kunsttafereelen hij zoo goed wist na te bootsen, dat zelfs vele kunstminnaars, er destijds geen onderscheid in wisten te ontdekken. Dan B o k s h o o r n liet het hierbij niet steken; hij nam hooger vlugt en volgde insgelijks de behandeling van den grooten A n t h o n y v a n D i j k zoo ijverig na, dat hij hem genoegzaam evenaarde; zoo als bleek uit een afbeeldsel van den Graaf van S t r a f f o r d , in het bezit van Milord B u c k i n g h a m , hetwelk B o k s h o o r n zoo uitmuntend naar den Ridder v a n D i j k navolgde, dat het schier niet voor het oorspronkelijke behoefde onder te doen. B o k s h o o r n zou het zeer verre gebragt hebben, want hij paarde bij zijne bekwaamheid eene vlugge werkzaamheid, zoo niet de dood hem in den weinig gevorderden ouderdom van 36 jaren had weggerukt. Hij werd te Londen in de St. Martenskerk begraven.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Wilhem Bokstael]

BOKSTAEL (WILHEM). Zie BOXTAEL (WILHEM).

[Hans Bol]

BOL (HANS), ook wel JAN BOL genoemd, geboren te Mechelen den 16den Decemher 1534, werd, den ouderdom van 14 jaren bereikt hebbende, bij eenen Schilder in zijne vaderstad besteld om de kunst te leeren. Hij verbleef bij dezen zijnen Meester die een groot brekebeen was, twee jaren; na verloop van welke hij zich naar Heidelberg begaf. Zich hier weder twee jaren geoefend hebbende, keerde hij naar Mechelen terug, waar hij nu zijn verblijf verkoos; voortaan op zijn eigen wieken drijvende, zonder eenig verder onderwijs van meester of voorganger te genieten, vond hij alleen door zich zelven, onderscheidene ordonnantiën van Landschappen en andere onderwerpen uit. Hij schilderde zeer bevallig en zuiver met waterverw op doek, en nam eene goede handeling, en een vaste en fikse manier, in het aanleggen en opmaken zijner werken in acht; ook waren zijne schilderstukken bij de kooplieden gewild, en werden wel betaald. Na de jammerlijke plundering van Mechelen in 1572, toen die stad door het toomeloze krijgsvolk overrompeld werd, kwam B o l beroofd en berooid te Antwerpen, en werd daar, door eenen kunstminnaar van Belle in Vlaanderen, A n t h o n i C o u v r e u r genaamd, zoo wel ontvangen, en uit achting voor zijne kunst, zoo goed uitgedoscht, dat hem niets ontbrak, Gedurende zijn verblijf te Antwerpen, begon hij het schilderen op doek geheel ter zijde te zetten, omdat men zijne doeken kocht, die namaakte en voor eigen werk uitgaf, en legde zich van toen af op Landschappen en Historiestukjes in miniatuur toe, zeggende: ‘laat ze nu op den duim fluiten, en mij dit eens hadoen.’

In 1584 vertrok hij van Antwerpen, om de beroerte en bittere gevolgen van den oorlog te ontgaan, en kwam eerst te Bergen op Zoom, daarna te Dordrecht, waar hij omtrent twee jaren woonde; vervolgens begaf hij zich naar Delft, en eindelijk naar Amsterdamwaar hij onderscheidene schoone teekeningen in miniatuur vervaardigde, onder anderen die stad zelve naar het leven afgemaald

van den IJkant met hare schepen te zien, ook van de landzijde met gezigten van eenige dorpen; in welke stukken de schepen en hunne weerschijn in het water zeer natuurlijk uitgevoerd zijn. Hiermede won hij zeer veel geld. Eene menigte prenten zijn in druk naar zijne teekeningen en vindingen uitgevoerd, ook had hij zelfs liefhebberij voor de graveerkunst, want hij heeft fraai in het koper geëtst op eene teekenachtige manier, zoo Landschappen met Boerenkermissen, als Bruiloften enz., die bij de liefhebbers in groote achting staan, onder anderen de *Verzoening van Jakob en Ezau; de Twaalf Maanden* en nog twee stellen elk van twaalf Landschappen. Hij stierf te Amsterdam, den 20sten November 1593. Zijn afbeeldsel is op de wijze van een grafsieraad in het koper gebragt, door G o l t z i u s , ook gaat er nog een ander portret van hem uit, waaronder men deze vier regels leest:

Pictorum sedes dedit hune Mechlinia B o l l u m
Arte, nitore urbes quae super at reliquas.
Rura, lacus, aquco quamvis sint ducta colore,
Non tamen haec abeunt more fluentis aquae.

Hetwelk wij aldus vertaald vinden:

't Fraai Mechlen, 't eêl verblijf der Schildren van voorlang,
Roemt dat uit zijne vest J a n B o l is voortgekomen,
Wiens water-verw ons geeft veld, stroom en watergang
Bestendiger van aard, dan de onstandvaste stroomen.

B o l heeft geene kinderen verwekt, maar is gehuwd geweest met eene weduw, die eenen voorzoon had, F r a n s B o e l s geheeten, welke bij hem onderwijs in de kunst genoot[1]. Ook was de bekwame J a k o b S a v a r y , een leerling van B o l .

Zie v a n M a n d e r , *Leven der Schilders*, D. I. bl. 322-326; de C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Ferdinand Bol]

BOL (FERDINAND), geboren te Dordrecht in het begin der zeventiende eeuw, was opgevoed te Amsterdam, doordien hij twee of drie jaren oud zijnde na deze groote wereldstad werd gebragt. Tot rijper jaren gekomen, kreeg hij grooten lust om zich op de Schilderkunst toe te leggen en hij oefende zich daarin met de meeste vlijt, onder den beroemden R e m b r a n d t . De natuur en de fortuin waren hem beide gunstig; zoodat hij eenen grooten roem en veel geld, tot dienst van zijn ouden dag overwon; want hij stierf in 1681 in vergevorderden ouderdom.

Zijn hoofdvak was portretten, die hij in eene losse stoute manier schilderde; hoewel zijn koloriet van het vleesch dikwerf eene

(1) Zie over dezen B o e l s hiervoor bladz. 715.

te bruine tint had, hebben zijne portretten veel overeenkomst met het leven en de natuur. Als Historieschilder gaf hij blijken van goeden smaak in het componeren, en bragt eene tamelijke goede uitdrukking in zijne figuren; doch het ontbrak hem dikwijls aan bevalligheid en smaak. Sommige van zijne stukken zijn naauwkeurig bewerkt, met ongedwongen en natuurlijke standen, doch in andere laten zijne omtrekken nog al wat te wenschen over.

Behalve een groot aantal portretten, die ongemeen natuurlijk en krachtig geschilderd zijn, vindt men ook eene menigte van zijne roemwaarde kunststukken, zoo in Godshuizen als anderzins te Amsterdam, welke zijnen roem wel zullen doen voortduren. Zoo ziet men van hem in het Paleis te Amsterdam:

De Aanstelling van de zeventig oudsten in het kamp van Israël.

Mozes voor de tweedemaal met de Wet van den berg Sinaï komende.

Fabricius in het kamp van Pyrrhus.

in de consistoriekamer der Zuiderkerk te Amsterdam:

Het aanbrengen van geschenken tot opbouw van Salomons tempel;

in de Krijgsraadkamer te Gouda:

een kapitaal *Schutterstuk*, met het jaarmerk 1653;

in 's Rijks Museum te Amsterdam:

het *Portret van den Luitenant-Admiraal*, *Hertog en Ridder Michiel Adriaansz. de Ruiter*.

het *Portret van Jacob van Kampen*, *bouwheer van het Stadhuis* (thans Koninklijk Paleis) *te Amsterdam;*

in het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage:

het *Portret van den Admiraal de Ruiter*.

het *Portret van Engel de Ruiter*.

In de Schilderijengallerij te Dresden:

De Vlugt naar Egypte.

Doch een der schoonste werken van dezen verdienstelijken Meester treft men aan in de Regentenkamer van het Leprozenhuis te Amsterdam, dat in 1649 geschilderd werd. Het is een *Regentenstuk*, met zes beelden ten voeten uit en levensgroot. Een der daarop voorkomende portretten is zoo volkomen in de manier van R e m b r a n d t , dat men het afzonderlijk ziende, niet slechts voor het werk van dien weergaloozen Schilder, maar zelfs voor een zijner beste meesterstukken zou aanzien. In dat zelfde huis zijn van B o l nog twee *Regentstukken* en

De geschiedenis van Naäman den Syriër.

In het door de vlammen verteerde Admiraliteits-magazijn te Amsterdam, praalde in een der vertrekken boven de deur, een uitmuntend tafereel van dezen Meester, voorstellende

's Lands Hooge Regering in de gedaante eener aanzienlijke vrouw, *den staf van bevel aan eenen Zee-overste toereikende*.

Zijn portret komt voor bij I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts.*, D. I. bl. 71.

Zie, behalve dat werk, H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 301-303; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* L u ï s c i u s , *Algem. Hist. Woordenb.;* W a g e n a a r , *Beschr. van Amsterdam*, St. II. bl. 18, 21, 81, 131, 312, St. III. bl. 259; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* v a n d e r W i l l i g e n , *Reis door Duitschl.*, bl. 229; *Aanwijzing der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterd; Notitie der Schilder. van het Koninkl. Kubinet te 's Gravenhage*.

[Cornelis Bol]

BOL (CORNELIS), een Hollander, die in 1666, toen Londen door eenen fellen brand geteisterd werd, in Engeland woonde, schilderde onderscheidene tafereelen van die verschrikkelijke ramp, alsmede geziglen van vele gebouwen in en om die hoofdstad gelegen Ook etste hij eenige gezigten op Zeehavens.

Zie I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan van der Bol]

BOL (JAN VAN DER), die zich in het begin dezer eeuw als niet onverdienstelijk onderwijzer der jeugd moet hebben onderscheiden, heeft geschreven:

Lofrede op Willem V, *Prins van Oranje Nassau*. Breda 1818. met portr. gr. 8°.

Zie d e J o n g , *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Sebastianus Bolandus]

BOLANDUS (SEBASTIANUS). Zie BOLLAND (SEBASTIAAN).

[Hugo Boletus]

BOLETUS (HUGO), geboren te Delft, was eerst Prior in de vermaarde Abdij van Egmond, en vervolgens bij de Karthuizers te Kapelle bij Adinghen in Henegouwen. Hij leelde omtrent het jaar 1465 en wordt onder de geleerden van zijnen tijd gerangschikt.

Zie B l e y s w y c k , *Beschr. van Delft*, bl. 755; v(a n H(e u s s e n), en v(a n) R(h i j n), *Kerk. Outh.*, D. III. bl. 725; *Beschr. van Delft bij* B o i t e t , bl. 664; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Lambertus van Bolhuis]

BOLHUIS (LAMBERTUS VAN), zoon van M i c h i e l v a n B o l h u i s , taalman der gezworene gemeente te Groningen, en van A l l a g o n d a B e c k e r i n g h , was te dier stede geboren den 20sten November 1741. Nadat hij op de Latijnsche scholen zijner geboorteplaats met lof zijne loopbaan geëindigd had, werd hij, reeds in 1756, dus slechts veertien jaren oud zijnde, onder het getal der Akademieburgers van de Groninger Hoogeschool opgenomen; en ging voort, zich, in dezen nieuwen werkkring, gedurende meer dan negen jaren, vlijtig te oefenen in onderscheidene vakken van wetenschap en taalkennis, onder de leiding van de beroemde mannen van zijnen

tijd, als van Johan Daniël van Lennep, Nicolaas Wilhelmus Schroeder, Leonardus Engelhard, Dionysius van de Wijnpersse, Leonardus Offerhaus, Tiberius Lambergen, Gualtherus van Doeveren, en Frederik Adolph van der Marck, en in de Godgeleerdheid, onder die van Ewaldus Hollebeek, Paulus Chevallier, Daniel Gerdes, Michaël Bertling en Franciscus Ludovicus Cremer. In

1765 werd hij bij de Classis van Groningen en het Gooregt tot de Predikdienst onderzocht, en bekwaam gekeurd; aanvaardde, den 20sten April 1766, het Leeraarsambt te Marsum, nabij Leeuwarden, werd in 1767 verplaatst naar Noorddijk; in 1772 naar Oostwolde, in 1783 naar Leeuwarden, en in 1786 naar Groningen, waar hij in September 1823 emeritus werd en den 26sten Augustus 1826 overleed.

Te Oostwolde, alwaar in den zomer van 1769 eene indijking van, uit den Dollard, aangespoelde landen plaats had, en alwaar, in 1777, eene fraaije nieuwe kerk, uit de voordeelen dezer bedijking voor de Kerkenkas, gebouwd werd, hield hij daarin de eerste Leerrede, waarin hij ook de oudheid dezer landen in het burgerlijke en kerkelijke voordroeg. Deze Leerrede, bij de liefhebbers der Vaderlandsche Oudheden in hooge achting, heeft hij, benevens eene Synodale Redevoering van dat zelfde jaar, in druk uitgegeven, onder den titel:

Tweetal van plegtige Redevoeringen, *welker eene*, *over Jezaj. LXVI:*1 *en* 2, *uitgesproken op den* 12*den van Wijnmaand* 1777, *ter inwijding van een nieuw Kerkgebouw te Oostwold*, *vele bijzonderheden behelst uit de Oudheden dezes Lands*, *die in de Bijvoegselen nader aangewezen worden; en welker andere*, *over Hagg. I:*14, *te Appingadam*, *den* 2*den van Bloeimaand* 1777, *gedaan ten besluite van de Hooge Kerkvergadering van Stad en Lande*, *den Godsdienst vertoont in deszelfs aangelegenheid*, *verval en herstelling*, *voornamelijk in betrekking tot onze dagen; door* L. v a n B o l h u i s ; *Predikant te Oostwold in den Oldambte*, Groningen 1778.

Ook legde hij zich aldaar bijzonder toe op de beoefening van onze Nederduitsche taalkunde, en gaf uit zijne:

Beknopte Aanleiding tot de kennis der Spelling, *Spraakdeelen*, *en zinteekenen van de Nederduitsche taal*, *ten dienste van mingevorderden*, *naar den nieuweren smaak*, *ter uitgave opgesteld door Klaas Stijl*, *na des Schrijvers tusschenvallenden dood uitgegeven*, *aangeprezen in eene Voorrede*, *en voor de helft vermeerderd met bijgevoegde Aanmerkingen*, *die den weg openen tot dieper*, *en uitgestrekter onderzoek*, door L. v a n B o l h u i s , enz. Groningen 1778; van welk voortreffelijk boekje reeds, in 1787, de derde uitgave verbeterd en vermeerderd, in het licht kwam.

In 1780 werd hij gekozen tot Lid van de Leidsche Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, en in 1793 door de Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, met een gouden Medaille bekroond om de beantwoording van eene uitgeschrevene Prijsvraag over eene Nederduitsche Spraakkunst, welke door de Maatschappij vervolgens is uitgegeven, onder den titel:

Beknopte Nederduitsche Spraakkunst, *opgesteld door* L. v a n B o l h u i s , enz. 1793, en sedert nog tweemaal herdrukt.

Den 28sten April 1809 werd hij aangesteld tot Corresponderend Lid van de tweede klasse van het Koninklijk Hollandsche, later Nederlandsche, Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten. In zijne vaderstad, alwaar hij met kracht en lust de openlijke Predikdienst, nevens zijne Ambtgenooten, waarnam, vierde hij in 1816, zijne vervulde vijftigjarige dienst openlijk met eene Leerrede, welke hij vervolgens uitgat, onder den titel:

Leerrede over Hand. XXVI:22 en 23, enz. Gron. 1815.

Behalve het ambtwerk, dat hij altijd vlijtig en met naauwgezetheid waarnam, had hij ook bijzonder veel lust, om onderscheidene der voornaamste onderwijzers in de stad zijner inwoning te oefenen in de kennis onzer moedertaal, en was, vooral bij de ontluiking van een verbeterd Schoolonderwijs, ettelijke jaren, ook in vereeniging met den verdienstelijken W e s t e r , ijverig werkzaam, om het zijne daaraan toe te brengen, gelijk hij mede een der oprigters is geweest van de Leer- en Kweekschool van de Provincie Groningen en onderscheidene jaren Medeopziener, zoo over deze, als over de Liefdeschool.

Van de vier kinderen uit zijn huwelijk met wijle R i j k a G r a n s s e n , overleefde hem alleen de jongste dochter, gehuwd met den Hoogleeraar J a n R u d o l f v a n E e r d e . Zijn eenige zoon, zijne oudste dochter, gehuwd met E. W a r m o l t s , Predikant op 't Zandt, en zijne tweede, getrouwd met A. D o r h o u t , Predikant te Harlingen, gingen hem allen voor in de eeuwigheid.

Zie B r u c h e r u s , *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 19, 34, 224; *Algem. Konst-en Letterbode voor* 1826, D. II. bl. 146, 1827, D. II. bl. 293-298; M. S i e g e n b e e k , *in de Handel der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den* 2*den van Hooimaand* 1827, bl. 4-11; *Aanh. op het Algem. Woordenb. van Kunsten en Wetens, van* G. N i e u w e n h u i s , en vooral F e i t h en L u l o f s , *Redev. en Dichtr. ter geleg. van het Vijf en twintig jarig feest van het Depart. Gron. der Maats. T.N.v. 't Algem.*, aant. bl. 176-179, die wij hier hoofdzakelijk gevolgd zijn.

[Joan Hugo van Bolhuis]

BOLHUIS (JOAN HUGO VAN), geboren den 20sten December 1805, te Baambrugge, waar zijn vader G e r r i t H u g o v a n B o l h u i s het Predikambt bekleedde, bragt de eerste veertien jaren van zijn leven in het ouderlijk huis door, en genoot aldaar het onderwijs van zijnen vader, niet slechts in de eerste beginselen der beschaving, maar, als tot den geleerden stand bestemd, ook in die van de kennis der Oude talen en der Aardrijks- en Geschiedkunde. Tot verdere volmaking van zijne voorbereiding voor het Akademisch onderwijs, werd hij, tegen het einde des jaars 1819, aan de leiding van den kundigen Rector N i j h o f f te Utrecht toevertrouwd, in wiens huis hij twee, voor zijne vorming, gewigtige jaren doorbragt, terwijl hij de hoogere klassen der Latijnsche school bezocht, en aldaar grooten lof inoogstte. Op zijn zestiende jaar werd hij; naar geestbeschaving en karakter, rijp geoordeeld voor het Akadedemisch onderwijs en de meerdere vrijheid van het Akademisch

leven. Gedurende de vijf jaren, die hij aan de Hoogeschool te Utrecht doorbragt, leidde hij zich, met zoo veel ijver en gelukkig gevolg, niet slechts op zijn hoofdvak, de Oude Letteren, maar ook op andere nuttige kundigheden toe, dat hij zich zoo daardoor, als door zijn loflijk gedrag, de genegenheid en achting van alle zijne Leermeesters verwierf. Na verloop van die tijd werd hij, op den 28sten September des jaars 1826, met hoogen lof tot Doctor in de Letteren bevorderd, na de verdediging van zijn Akademisch proefschrift, *Over de Schriften en Fragmenten*, *welke er van Marcus Porcius Cato zijn overgebleven*[1]; een geschrift, dat zoo wegens zuiverheid en netheid van taal en stijl als in de blijken van scherpzinnigheid en mannelijk oordeel, die er in doorstralen, geprezen wordt. Op den 2den October van het zelfde jaar, aanvaardde hij den post van Praeceptor aan het Gymnasium te Utrecht, welke hem reeds in het begin der vorige maand, door Curatoren, met eenparigheid van stemmen, was opgedragen. Dertien jaren achtereen vervulde hij, met de uiterste getrouwheid, de pligten aan dezen post verbonden, tot bijzonder genoegen der Bezorgeren van het Gymnasium, en tot groot nut van zijne leerlingen. De tijd, die hem van de volbrenging zijner ambtspligten overschoot, besteedde hij, met de grootste vlijt, zoo ter uitbreiding van zijne kennis van den geheelen omvang der Klassike Letterkunde, als inzonderheid der Critische beoefening van de Oude Geschiedenis onzes Vaderlands, waarin hij een bijzonder behagen vond. Aan zijne oordeelkundige nasporingen hieromtrent hebben wij zijne fraai geschrevene en uitmuntend bewerkte Verhandeling, getiteld de *Noormannen in Noderland*, dank te wijten, welke, in het jaar 1834 uitgegeven en in het volgende met *Bijlagen en Bijvoegsels* vermeerderd, naar het oordeel van bevoegde regteren, als eene kostbare aanwinst voor de Geschiedenis van Nederland verdient beschouwd te worden. Waarschijnlijk was de uitgave dier Verhandeling eene voorname oorzaak, dat hij, tegen het einde des jaars 1839, in eenen aanzienlijker en ruimer bezoldigden werkkring geplaatst werd, door zijne benoeming tot Hoogleeraar in de Nederlandsche Taal- en Letterkunde aan de Militaire Akademie te Breda. Dubbel aangenaam was hem deze betrekking, omdat de Geschiedenis, dat meest geliefkoosd voorwerp zijner studiën, voortaan het hoofdvak zijner werkzaamheid zou uitmaken. Hij moest die echter thans grootendeels uit een gezigtpunt voordragen, hetwelk tot hiertoe zijne aandacht minder tot zich had getrokken, dat namelijk der Krijgskunde. Dan weldra had hij zich volkomen in staat gesteld, om met goede vrucht in de Krijgsgeschiedenis, bijzonder in die des Vaderlands, onderwijs e geven; en het gelukte hem, door onvermoeide vlijt, insgelijks spoedig, zich in een hem vroeger geheel vreemd vak, dat van het Militaire regt, de noodige kundigheden te verwerven,

(1) *Diatribe literaria in M. Poroii Catonis Censorii quae supersunt soripta et fragmenta.*

om ook dit met gewenscht gevolg te kunnen onderwijzen. Bovendien was hij met het toezigt helast over het onderrigt, dat door anderen in de Algemeene Geschiedenis en Aardrijkskunde, in de Nederlandsche, Fransche, Engelsche en Hoogduitsche Taal- en Letterkunde gegeven werd; een toezigt, waartoe hij, wegens zijne grondige kennis dier vakken, uitnemend bevoegd was, en het welk hij met de uiterste getrouwheid waarnam. Een zoo groote omvang van werkzaamheden, liet hem natuurlijk weinig of geen tijd overig tot bewerking en uitgave van geleerde geschriften; weshalve men zich veeleer verwonderen moet, dat er, in het korte tijdverloop tusschen de aanvaarding van zijnen post en zijn treurig uiteinde, nog zoo vele vruchten van zijnen letterarbeid in het licht verschenen.

Behalve het bovengemelde werk, heeft hij nog geschreven:

Over de tegenwoordige inrigting der Latijnsche school te Utrecht. Utr. 1837. gr. 8°.

Proeve eener geschiedenis van het Kasteel Vredenburg. Eene bijdrage tot de kennis der Spaansche overheersching, *gedeeltelijk uit onuitgegeven stukken ontleend*. Utrecht. 1838. gr. 8°, met pl., ook voorkomende in het *Utrechts Tijdschrift*, Jaarg. 1838 bl. 73.

Handleiding tot de Kennis der Nieuwere Geschiedenis. 3de deel. Breda. post 8°, waarvan het 1ste en 2de deel niet is uitgekomen.

Hulde aan de verdiensten van wijlen zijne Excellentie den Luitenant-Generaal Voet, *den Grondvester van het Militaire onderwijs in Nederland;* in den *Militaire Spectator*, D. X. bl. 89-97.

Ook leverde hij belangrijke bijdragen in het *Utrechtsche Tijdschrift* van v a n d e r M o n d e [(1)] en in N y h o f s *Bijdrage voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde*[(2)].

(1) In dit Tijdschrift vindt men van zijne hand:
De Kennemers in het Sticht van Utrecht, jaarg. 1837, bl. 145.
Nog iets over H. de Keyser en zijn geslacht, jaarg. 1837, bl. 200.
Antwoord op het Artikel in de *Utrechtsche Courant* van 16-28 November 1838, (gerigt tegen zijne *Proeve eener Geschiedenis van het Kasteel Vredenburg*), jaarg. 1838, bl. 397.
De Hofbeer, jaarg. 1842, bl. 6.
De Pensie, jaarg. 1842, bl. 289 en 342.

(2) Hierin treft men van hem aan:
Bijdrage tot de kennis van den Koophandel der Friesen in de 9*de eeuw*, D. I. bl. 145.
Kleeding der Weezen, D. I. bl. 149.
Heette Dordrecht vroeger Durfos? D. I. bl. 199.
Beoordeeling van Mr. J.J. van Hees van Berkel, *Proeve eener Beschouwing onzer Geschiedenis*, enz. D. II. bl. 52.
Welke waren de drijfveren van de aanbieding der Souvereiniteit van Gelderland aan Willem III in 1675?
Alle deze bijdragen zijn na 's mans overlijden door zijnen vriend Dr. G.D.J S c h o t e l , bijeen verzameld en uitgegeven onder den titel:
Verspreide Letterarbeid van J.H. v a n B o l h u i s , *uitgegeven* door G.D.J. S c h o t e l , *voorafgegaan door eene schets van zijn deven*. Utrecht 1845, gr. 8°.

Geen wonder voorwaar, dat een man, die zoo vele proeven van zijne grondige geleerdheid in onderscheidene vakken gegeven had, door vele Letterkundige Genootschappen en Maatschappijen tot medelid begeerd werd. Zoo werd hem, door de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, door het Friesche Genootschap ter Beoefening der Friesche Geschied-, Oudheid- en Taalkunde, en door het Thüringisch Säcksisches Verein für Erforschung des Vaterländisches Alterthums het lidmaatschap opgedragen.

Te bejammeren is het, dat iemand, met zulke uitstekende vermogens begaafd, en op wiens gedrag en wandel niets te zeggen viel, in een tweegevecht den 1sten Februarij 1844 zijn nuttig en werkzaam leven eindigde. Hij liet bij zijn overlijden, eene teederminnende echtgenoote, vrouwe A g n e t a J o h a n n a B r o e r s, vier zijne vaderlijke zorg nog zeer behoevende kinderen achter.
Zijn portret komt voor in zijne *Verspreide Letterarbeid*, hiervoor in de noot vermeld.
Zijne zinspreuk was:

Männlich zu leiden,	*Krafftvol zu meiden*
Kuhn zu verachten,	*Bleib unser Trachten*.

Dit is:

Standvastig te lijden,	Met kracht te vermijden
Moedig te verachten,	Blijve ons betrachten.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1826, D. II. bl. 242 en 243, 1831, D. II. bl. 393, 1839, D. II. bl. 81, 1843, D. II. bl. 50, 1844, D. I. bl. 259-272, 1845, D. I. bl. 50; B r i n k m a n, *Alphab. Naaml. van Boeken;* M. S i e g e n b e e k, in de *Handel. der jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterkunde te Leiden*, *gehouden den* 20*sten van Zomermaand* 1844, bl. 26-31, welke wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Jakob Bolius]

BOLIUS (JAKOB), geboren te Utrecht in de zestiende eeuw, werd, na eenige tijd Kanunnik in de St. Mariakerk in zijne geboortestad te zijn geweest, Pastoor in de Buurkerk aldaar, vervolgens Regent van het Hollands collegie te Keulen en Algemeen Vikaris van het Utrechtsche Bisdom. Hij was Meester in de Vrije Konsten, en Doctor in de Godgeleerdheid en werd voor een zeer geleerd man en goed Prediker gehouden, en was bij uitstek godvruchtig van leven, zoodat hij nog krachtiger door zijnen wandel dan door zijne leerredenen predikte. Na eenen hoogen ouderdom bereikt te hebben, overleed hij in 1631 in zijne geboortestad.

Zie v(a n) H(e n s s e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerkl. Outh.*, D. II. bl. 74; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Sweder en Jan Roever van Bolk]

BOLK (SWEDER en JAN ROEVER VAN), waarschijnlijk twee broeders, hadden beide deel aan den aanslag door J a n v a n A r k e l in het begin van 1436 tegen de stad Utrecht gesmeed, en werden gevangen genomen zijnde, deswege den 19den Februarij te dier plaatse onthalsd.

Zie K e m p , *Beschr. der stad Gorinchem*, bl. 254; B u r m a n , *Utr. Jaarb.*, D. I. bl. 469 en 470.

[Samuel Bollaert]

BOLLAERT (SAMUEL), een Rederijker, naar het schijnt te Middelburg woonachtig, vervaardigde

't Nederlantsche Treurspel, *synde de vercrachte Belgica*, *vertoonende d'onheylen daer in voorgevallen*, *t' sedert den* 25*sten October* 1555 *tot den* 10*den Julij* 1584, *verthoont op 't Edel Reden Hof binnen Middelburgh*, *door het Broederschap van de Edele* Bloeme Jesse, *onder het woort*, In minne Groeijende, 2 deelen, het welk veranderd, verbeterd en volgens de toenmalige spelling ingerigt, door A r e n t R o g g e v e e n , in 1669 te Middelburg is in het licht gegeven.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk*, D. I. bl. 227.

[Sebastiaan Bolland]

BOLLAND (SEBASTIAAN), SEBASTIAAN BOLLANDT of SEBASTIANUS BOLLANDUS of BOLANDUS, geboren te Maastricht, op het einde der zestiende eeuw, werd, na Minderbroeder te zijn geworden, door zijne Oversten met de zorg belast om de jonge Geestelijken van hunne orde in de Wijshegeerte en de Godgeleerdheid te onderwijzen. Hij overleed te Antwerpen den 13den October 1655 en heeft door den druk gemeen gemaakt:

Historia theologica, *et moralis*, *Terrae Sanctae elucidatio; in qua pleraque ad veterem et praesentem ejusdem Terrae statum spectantum*, *accurate explicantur; varii errores refelluntur; veritas feliciter exacteque discutitur ac comprobatur. Opus non tantum ad Terram saetam profisiscentibus*, *sed etiam S. Scripturae studiosis*, *et Divini verbi Praeconibus utilissimum. Auctore Fr. Françisco Quaresmio*, *Laudensi*, *Ordinis Minorum Theologo*, *olim Terrae Sanctae Praeside*, *ac Commissario Apostolico. Cum triplice Indice et Elencho Concioinum*. Antv. 1639, II Tom. fol.

Sermones aurei Fratris Petri ad Boves, *in Dominicas et Festa per annum.* Antv. 1643. folio.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* H o e v e r , *Nouvelle Biogr. Univers.*, Tom. VI. pag. 504.

[Johannes Bollius]

BOLLIUS (JOHANNES), geboren te Gent, werd op den 16den November 1577 door de Staten van Holland gemagtigd om in de Godgeleerdheid, waarin hij Doctor was, bij de Hoogeschool te Leiden onderwijs te geven, en, ten gevolge daarvan als Hoogleeraar aangenomen. Dan reeds in het volgende jaar, werd hij door die

van Gent, die hem *hunnen lieven landsman* noemen; op eene dringende wijze tot Predikant verzocht; welk verzoek, gepaard aan het ernstige verlangen van B o l l i u s zelven, ten gevolge had, dat hem, den 6den November 1578, een eervol ontslag verleend werd. Hij schijnt nog niet lang te Gent geweest te zijn, of hij haalde zich het ongenoegen van velen zijner ambtgenooten op den hals, omdat hij den 25sten April 1580, ‘een kint van een rijken Borger doopte, wel in de Kerke van St. Baefs, *maer zonder dater gepredikt wiert*, het welk zeer mishaegde aen de Geusen, en aen zommige Ministers, want zy zeiden dat het tegen hunne statuten was, eenige kinderen te doopen anders als in de Vergaderinge van hunne Gemeente, in of nae de predikatie’ Dit misnoegen tegen B o l l i u s , was evenwel niet zoo groot dat het zijne achting benadeelde; zoo als bleek in het volgende jaar, toen hij werd afgezonden ‘tot de Provinciale Synode der Vlaemsche Kerken gehouden te Gent den 8sten Maert 1581 ‘en daarin ‘verkoren wert tot Assessor,’ en ‘Gecommitteert om het Nationale Synode bij te woonen, hetwelk zal gehouden worden den 29sten Mai te Middelburg in Zeelant,’ welke Synode hij in die hoedanigheid dan ook werkelijk heeft bijgewoond en als Predikant te Gent onderteekend.

Voorts mengde B o l l i u s zich te Gent min of meer in burgerlijke zaken, zoo nogthans dat hij een der welmeenenden was, die het met den Prins v a n O r a n j e hielden, waarom ‘hij zich grootelijks stelde tegen de verkiezinge van Jonker J a n v a n E m b i s e tot Voorschepen,’ maar vruchteloos. Om die zelfde reden zal men hem gezonden hebben naar Dendermonde tot den Reer v a n R y h o v e , (die onder de Gentsche Edelen de beste vriend van den Prins v a n O r a n j e was), ten einde het misverstand tusschen R y h o v e en de Stad Gent uit den weg te ruimen. Ook stelde men hem aan tot Paismaker, ‘ten einde de voorwaerden te beraemen op welke men in Maert 1584, den vreede van P a r m a zou verzoeken. Deze aanstelling geschiedde waarschijnlijk alleen om de gemeente te blinddoeken, want daar B o l l i u s , van E m b i s e afkeerig en de belangen des Prinsen toegedaan was, zal hij vermoedelijk een der Leeraren geweest zijn, die gezegd worden zich zeer tegen den vrede te hebben aangekant en van den predikstoel te hebben uitgevaren tegen allen die den vrede wenschten; zeggende: ‘dat men de Godtzalige en welmeenende van hunne Ampten en Officiën hadt afgezet, om godtloozen en verraders in hun plaetzen te stellen, en dus het Vaderlant onder het Spaensche jok te brengen.’ De uitkomst heeft geleerd dat zij de waarheid spraken, want kort daarna ontdekte men dat E m b i s e met P a r m a verstandhouding hield. Het overgaan van Gent aan de Spaansche zijde maakte op het laatst van dat jaar een einde aan zijne dienst aldaar. Nadat hij eenige tijd te Middelburg had gewoond, werd hij Predikant te Vremdijke, legde als zoodanig in 1791 te Ter Neuzen den eed af ‘van de Staaten Generaal getrouw te zijn, en voor

te staan, te beschermen en te helpen bevorderen de waare Gereformeerde Christelijke Religie,' tevens nam bij de dienst te Biervliet waar en daar die beide plaatsen door de Braakman, een tamelijk wijd, en somtijds zeer onstuimig water, van een gescheiden zijn, maakte dit hem de waarneming dier twee plaatsen vrij moeijelijk en lastig. Nadat Vremdijke door het zeewater was weggespoeld, begaf Bollius zich met der woon binnen Mauritsfort, waar hij voor de bezetting dier sterkte en der digst bij gelegene polders de dienst waarnam, waarschijnelijk tot aan zijnen dood, welke tusschen 1619 en 1625 moet hebben plaats gehad.

Zie W. te Water, *Hist. der Herv. Kerken te Gent*, bl. 54-61; J.W. te Water, *Aunh op dat werk*, bl. 18; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoog.* D. I. bl. 34. D. II. T en B bl. 47 en 58.

[Benjamin Bolomey]

BOLOMEY (BENJAMIN), een Fransche Zwitser, die zich inzonderheid te Parijs, op het vervaardigen van portretten met *crayon*, toen zeer in de mode, had, toegelegd, vestigde zich omstreeks het jaar 1796 te 's Gravenhage, waar hij met Mejufvrouw Gosse huwde. Hij had daar veel te doen, zoodat hij zelfs voor het Hof portretten en andere stukken vervaardigde; ook teekende hij andere onderwerpen met *crayon*, veelal in den trant van Boucher, later begaf hij zich aan het schilderen met Olieverw; was Hoofdman en Medebestuurder der Haagsche Schilder-Akademie en heeft onderscheidene Schilders gevormd, onder anderen Jean George Teissier, doch hij keerde in het jaar 1792 naar zijn vaderland terug.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*. D. II. bl. 51 noot Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Alexander Arnoldus Bols]

BOLS (ALEXANDER ARNOLDUS), werd den 30sten April 1780 aangesteld tot Kapitien ter Zee, bij de Admiraliteit van den Maze en was, in 1793, onder Kinsbergen Kommandant van de linker vleugel der flottille op de rivieren, in welke betrekking hij zich zeer verdienstelijk gedroeg.

Zie *Vaderl. Geschied. ten verv*. op Wagenaar, D. XXV, bl. 440 en 441, uit particulieren berigten aangevnld.

[Melchior Bolstra]

BOLSTRA (MELCHIOR), waarschijnlijk een Fries, geboren in den aanvang der achttiende eeuw, werd den 1sten October 1731 Landmeter van Rijnland. Hij was een zeer ervaren Waterbouwkundige, die zich onder anderen verdienstelijk gemaakt heeft door het vervaardigen van naauwkeurige meer- en rivierkaarten, als daar is de *Naauwkeurige kaart van de Haarlemmer- of Leidse meer*, *met Aanwijzing van derzelver vergrootingen en van de omliggende en bijna vereenigde veenplassen*, naar welke er een in 1745 door Isaac Tirion te Amsterdam is uitgegeven, welke mede voorkomt in de *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden*. Den 19den Januarij 1737 werd hij ook door Rijnland gegratificeerd tot het meten der dellen, welke jaarlijks geslagen werden, ten behoeve van de Spaarndamsche Slaperdijk. In 1764 werd hem, gezamenlijk met

den Landmeter D. Klinkenberg, door Gecommitteerde Raden opgedragen, om de gesteldheid van den oever langs het Haarlemmermeer onder Aalsmeer op te nemen en in het volgende jaar diende Bolstra de gemagtigden uit Gecommitteeerde Raden ter bezorging dezer aangelegenheid van een verslag dezer nadere opneming en van een ontwerp tevens ter stuiting van den gevaarlijken afsleet der landen en wegen in het westeinde van Aalsmeer, met eene raming der daartoe vereischte kosten. Eene gelijke opneming van het afnemen der landen voor en langs den bedijkten Grietpolder, onder het ambacht van Leimuiden, met een ontwerp ter voorziening en berekening van kosten, leverde Bolstra in 1764; terwijl hij in 1767 benoemd werd in eene commissie van zes personen wier hulp werd in geroepen, om de oevers van het Haarlemmermeer naauwkeurig op te nemen, de plaatsen van het grootste gevaar te bepalen, en de middelen ter voorziening niet alleen tegen den verderen aanwas, maar ook ter beteugeling der woede van het meer op te geven, waaraan zij ten genoege van hunne lastgevers voldeed.

In 1766 zond Bolstra met den Landmeter Frederik Beijerinck een berigt in, wegens de diepten boven den mond van het Pannerdensche kanaal. In het volgende jaar maakte hij weder deel van eene Commissie van zes personen, aangesteld tot het doen van plaatselijken opneming dier ondiepten, aan welke Commissie twee rivier- en waterbouwkundige Officieren waren toegevoegd. Deze gelastigden van hunne reis teruggekomen, hadden eenen eenparigen raadslag uitgebragt, welke in tegenwoordigheid der beide Officieren was beraamd en besloten en de goedkeuring van den Hoogleeraar Lulofs wegdroeg, doch de hooge vorderingen der aannemers deed hunnen voorslag buiten gevolg blijven.

In 1772 werd Bolstra nevens L. Engelman en Christiaan Brunings, Toezieners van Rijnland door Gecommitteerde Raden en Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland geraadpleegd over de middelen om de veelvuldige aanslijkingen in het IJ voor Amsterdam tegen te gaan. Zij gaven weldra middelen op tot herstel, welke echter, door andere niet goedgekeurd wordende, achterwege bleven.

Bolstra overleed te Leiden, kort voor den 9den November 1776, want op dien dag werd Klaas Vis aangesteld tot Landmeter van Rijnland in plaats van den overleden Melchior Bolstra en gelast om diens papieren over te nemen.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. I. bl. 289-291; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 342-354, D. III. bl. 254 en 255; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. bl. 643, 647 en 650, vergeleken met de Notulen van Holland.

[Wiord van Bolsward]

BOLSWARD (WIORD VAN), een Fries, was Overste ter zee, in plaats van Lange Pier, wiens wedergade hij niet slechts in lengte en dikte, maar ook in koene onverzaagdheid, moet geweest zijn. Hij was mede een dergenen, die in het jaar 1523 de stad

Sloten voor de Gelderschen bezet hielden, en toen die stad door de Bourgondische, onder Jan van Wassenaer, belegerd werd, haar dapper verdedigden. Zij zagen zich evenwel gedwongen haar in het begin van December over te geven op de navolgende voorwaarden: ‘Alle belegerde mogten verhuysen waer heen sy wilden, behalven naer de Lemmer ofte Steenwijk, ende de Vriesen zich binnen een maend tijds beraeden of hen het besteek van Dockum ende Bolswaerd aenstond; indien iae, zouden sy mogen blyven, ende anders moeten ruymen.’ Daar echter Wiord van Bolswaerd, tegen zijn woord aan, zich naar Steenwijk wilde begeven, werd hij onderweg opgevat en gevankelijk naar Leruwarden gevoerd, waar hij na eenige dagen ter dood veroordeeld op een hoog schavot bij het Raadhuis onthalsd en voorts bij de galg op een rad gelegd werd.

Zie Slichtenhorst, *Geldersche Geschied.*, bl. 373 en 374.

[Frans van Bolsward]

BOLSWARD (FRANS VAN), een der eerste Doopsgezinde Martelaren in Friesland, werd in 1545 gevankelijk van zijne geboortestad Bolsward naar Leeuwarden gevoerd. De hoofdbezwaren, die eerst door de regters tegen hem werden ingebragt, waren, dat hij niet zweren wilde, en het Avondmaal niet in de Roomsche Kerk bijwoonde. Bij nader onderzoek werd hij als Doopsgezinde bekend, en, in zijn geloof volhardende, veroordeeld om levend verbrand te worden. Hij hoorde niet slechts dat vonnis onverschrokken aan, maar bedankte zijne Regters, dat zij hem zonden naar zijnen Vader hierboven, terwijl hij hun verlichting door Gods H. Geest toewenschte, tot eigene verbetering. Op den weg ter strafplaats zag hij velen om zijn droevig lot tranen storten, maar had ook nu kracht van ziel genoeg, om deze tot bedaardheid en heiligheid des levens aan te manen. Nadat hij gebeden had: ‘Heere God! wil mijne ziel ontvangen, en leid ze n uwe vrede!’ moest hij eene bittere dood verduren; want de strik, waarmede men hem wilde worgen brak, en het vuur verloor zijne kracht, zoodat zijn ligchaam niet geheel verbrand kon worden. Van Frans van Bolsward is een vermaanlied in het oude *Vlaamsche Liedeboek*, bl. 341, hetwelk begint: *Wel hem*, *die in Gods vreeze staat*.

Zie van Bracht, *Martelaarsspiegel der Doopsgez.*, bl. 71; Blaupotten Cate, *Gescbied. der Doopsgez. iu Friesl.*, bl. 73.

[Pieter van Bolsward]

BOLSWARD (PIETER VAN) of VAN BOLSWENT, geboren te Bolsward, was een zoon van Jacob Nauperus, en heette dus eigenlijk, naar de gewoonte van die tijd, Peter Jacobsz., doch hij nam den naam Bolsward aan naar zijne geboorteplaats. Hij werd Lekebroeder in het klooster Thabor, bij Sneek, waarvan hij ook Petrus Thaborita of Peter Jacobsz. van Thabor is genoemd geworden. Van Bolsward was vrij goed ervaren in de Latijnsche taal, doch in de Wiskunst was hij inzonderheid bedreven, en wel voornamelijk in de Landmeetkunde; ook getuigt hij, dat Keizer Karel V hem, benevens Marten van Delf, gebruikt

heeft, om de Bildlanden in Friesland te doen opmeten. Zijne naarstigheid en zijn arbeidzamen geest blijkt uit de *Kronijk van Friesland*, die hij heeft vervaardigd, en welke tot een vervolg strekt die van Worperus Thaborita, doch een weinig vroeger begint namelijk van het jaar 781 en loopt tot 1550 ofschoon sommigen willen, dat hij slechts tot het jaar 1527 geschreven heeft. Hij heeft evenwel omtrent het jaar 1550 nog geleefd.

Zijne Kronijk is voor het eerst uitgegeven door Visser en Amersfoort in het *Archief voor Vaderlandsche en inzonderheid Vriesche Geschiedenis*, en met keurige aanteekeningen voorzien. Ofschoon deze voor de geschiedenis zoo belangrijke Kronijk met het jaar 781 aanvangt, bepaalt zich alles, wat er voor 1250 gemeld wordt tot het volgende:

A°. 781. In het jaar 781 toen ontfanc Vriesland eerst dat ‘karstengeloeve al eer een deel ende na een deel.’

Zie Sweertii, *Athen. Belgio.*, pag. 603 et 604; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; v(an H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk Outh.*, D. V. St. I. bl. 138; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 120-122; Ekama, *de Frisiae ingen. Mathem. imprimis fertili*, pag. 13 et 14.

[Boëtius van Bolsward]

BOLSWARD (BOëTIUS VAN) of VAN BOLSWERT, geboren in het jaar 1580 in de Friesche stad Bolsward, vestigde zich te Antwerpen, waar hij zich op den kunsthandel toelegde. Hij graveerde een aantal prenten naar Rubbens, die zeer groote waarde hebben, onder anderen het *H. Avondmaal* en de *Opwekking van* Lazarus.

Zie Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I. bl. 120 A 246 en 247; *Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*; Hubert et Rost, *Manuel de l'art*, Tom. V. pag. 356-368.

[Schelte of Scheltus van Bolsward]

BOLSWARD (SCHELTE of SCHELTUS VAN), een broeder van den voorgaande, geboren in 1586 te Bolsward, vestigde zich mede te Antwerpen. Hij was een der Graveurs uit de school van Rubbens, die het best de penseelstreek en den tint van dien Meester hebben wedergegeven. Hij en Visser zijn van alle Graveurs op metaal die, werke, met het graveerijzer het volmaaktst de schoonheid en het schilderachtige van het etsen hebben geëvenaard. Men heeft Landschappen van van Bolswaard, geheel met het ijzer gegraveerd, die in schoonheid niet voor onze beste platen in zwarte kunst behoeven onder te doen. In de beelden doen zijne harseringen, hoewel over het algemeen kort en menigvuldig, de spieren zeer goed uitkomen en stellen met juistheid de vouwen der kleederen voor. De meeste zijner platen hebben eenen uitmuntenden tint; weinige Plaatsnijders hebben met zoo veel waarheid de kracht en tevens de fijnheid der penseelstreken van de schilderijen, die zij navolgden, wedergegeven. *De Christus met den rietstaf*, van van Dyck, is de meest gezochte plaat van dezen Meester, wier eerste proefdrukken wel eens 300 gulden opbrengen.

Men schat mede zeer hoog zijne *Hemelvaart van Maria* en zijne *Mercurius en Argus* naar J o r d a e n s ; de proefdrukken van deze prent met het adres van B l o o t e l i n g zijn uiterst zeldzaam, even als die van *Christus met de Spons en de hand van St. Jan den Evangelist op den schouder van de H. Maagd*. Ook verdienen onderscheiding *de Leeuwenjagt* naar R u b b e n s , *de Koperen Slang*, en twee andere platen naar J o r d a e n s , *Saters* voorstellende. Schoon zijn ook zijne plaatjes van het *Mirakel der Heilige Stede voorgevallen*, in 1345 te Amsterdam, naar P e t r u s P a u l u s R u b b e n s gesneden. V a n B o l s w a r d is een der Meesters wiens werken de jongste graveurs niet genoeg kunnen bestuderen, vooral ten opzigte van den tint, de kracht en de waarheid.

Zijne afbeeldsel is naar eene schilderij van A n t h o n y van D y c k , door L o m m e l i n in het koper gebragt ook komt er een houtsneeportret van hem voor in I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunstschilders*.

Zie, behalve dat werk, K o k , *Vaderl Woordenb.;* C o l l o t d'E t e u r y , *Holland's Roem*, D. I. bl. 120, A 246 en 247; *Biogr. Nation*. H u b e r t et R o s t , *Manuel de Vart*, Tom. V, pag. 368-381.

[Bolswina]

BOLSWINA, volgens sommigen een dochter van R a d b o u d , Koning van Friesland, die in 723 overleed, van welke de stad Bolsward haren naam zou ontvangen hebben.

Zie S j o e r d s , *Friesche Jaarb.*, D. I. bl. 368 en 369.

[Henricus Bolt]

BOLT (HENRICUS), eerst Preceptor der Latijnsche scholen te Haarlem, daarna te Amsterdam, beoefende de Latijnsche Dichtkunst. Hij was een leerling van B u r m a n , zoo als mede blijkt uit zijne vrijheidszucht, welke hij ten toon spreidt in zijne *Verhandeling over den stervenden Cato van Utica* en *over Brutus*, *een der zaamgezworenen tegen het leven van Cecar*. Men heeft van hem, hehalve een

Sylva Critica, waarin hij zich voornamelijk voornam A u s o n i u s op te helderen.

Sylva Poëtica. Harl. 1766.

Deze gedichten zijn wel is waar in zijne jeugd opgesteld, doch gaven hoop dat de vervaardiger een goed Dichter zou worden indien hij met de jaren voortging zich te oefenen. Ook schijnt hij de Nederlandsche Lier te hebben gehanteerd.

Zie H o e n f f t , *Parnasus Latin. Belg.*, pag. 236; v a n K a m p e n , *Geschied der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 272; H o f m a n P e e r l k a m p , *de Poët. Latin. Nederl.*, pag. 505, 506; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Jacob Bolt]

BOLT (JACOB), geboren te Groningen in 1720, was een der voornaamste Boekhandelaren zijner geboortestad; een verlicht en met vele wetenschappelijke bekwaamheden begaafd man, en een zeer braaf en algemeen geacht burger, die ook de Nederduitsche Dichtkunst beoefende. Ofschoon er geen uitgegeven Dichtbundel van hem bestaat, zijn er toch vele verzen van hem verspreid, die

van zijnen dichterlijken geest getuigen, en in sierlijkheid van taal en kernachtigheid uitmunten. Zijne gelegenheidsverzen zijn vol van zin en gevoel, en soms roerend en treffend door kunstelooze eenvoudigheid. Hij overleed den 17den Januarij 1799, bij zijne echtgenoote J a c o b a H u i z i n g a drie zoons en twee dochters nalatende, terwijl hem reeds zeven kinderen in de eeuwigheid waren vooruitgegaan.

Zie *Biograph. Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k , uit partikuliere berigten aangevuld.

[Willem Bolts]

BOLTS (WILLEM), gehoren in Holland omstreeks 1740, scheepte zich met zijn vijftiende jaar naar Engeland in, begaf zich toen naar Lissabon, waar hij de aardbeving bijwoonde, en vervolgens naar Bengalen, waar hij in dienst van de Engelsche Oost-Indische Compagnie onderscheidene ambten bekleedde. In 1765 door die zelfde Compagnie benoemd tot Lid van den Raad der inkomsten van de provincie Bénares, dat door de Radjah aan de Engelschen was afgestaan, begaf hij zich naar Calculta, toen dit land aan zijnen voormaligen beheerscher werd teruggegeven. Speculatiën, voor zijne eigene rekening ondernomen, deden zijn fortuin weldra zoodanig toenemen, dat hij onafhankelijk had kunnen leven, indien de naijver van eenige kooplieden en de argwaan van een achterdochtig bewind hem niet tot Staatsgevangene gemaakt hadden. Beschuldigd van de Wighs te begunstigen, werd hij zonder eenigen anderen vorm van proces naar Engeland overgevoerd. Men trachtte te bewijzen, dat hij het voornemen had gehad om Indië aan het gezag van Engeland te onttrekken; eene zevenjarige gevangenis en 94000 pond Sterlings aan onkosten, waren voor hem de gevolgen van eene willekeurige daad, wier voorwendselen op geen schijn van waarschijnlijkheid gegrond waren; toen hij uit de gevangenis kwam was hij geheel te gronde gerigt. Hij legde zijne bezwaren bloot in een werk getiteld:

Considerations in India Affairs. London 1772. 2 vol. 4°.

En hoewel de oppositie deze onregtvaardigheid ten hoogste afkeurde, kon zij geen schadevergoeding voor hem bekomen.

De Keizerin M a r i a T h e r e s i a , van B o l t s hebbende hooren spreken, benoemde hem tot Kolonel en belastte hem met het vestigen van onderscheidene etablissementen in Indië. Nu hoopte hij zijnen toestand te zullen zien verbeteren, maar zijne Beschermster overleed en Keizer J o s e p h trok de aanstelling van B o l t s in.

In 1808 begaf hij zich naar Frankrijk, waar hij een handelshuis oprigte, doch de oorlog, welke tusschen dat land en Engeland ontstond, noodzaakte hem zijn voornemen op te geven. Moede van tegen het lot te worstelen, gaf hij zich aan de wanboop over en stierf nog in het zelfde jaar in het Gasthuis in groote armoede. Men heeft van zijne hand een zeer goed werk *Over den toestand van Bengalen*, het welk door J e a n N i c o l a s D e m e u n i e r in het Fransch vertaald in 1775, in 2 deelen in 8° in het licht verscheen, onder den titel van:

Etat civil, politique et commercial du Bengale, ou Histoire des couquètes et de l'administration de la compagnie des Indes anglaises dans ce pays.

Zie *Biogr. Nation*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Anthoni of Antoniub van Bombergen]

BOMBERGEN (ANTHONI of ANTONIUB VAN) wordt door sommigen gezegd uit een aanzienlijk geslacht geboren te zijn, ofschoon anderen meenen dat hij van geringen oorsprong was. Hij wordt een Antwerpenaar genoemd. Voor de Nederlandsche onlusten, had hij den Prins van Condé in Frankrijk gediend, en was van daar weder naar Antwerpen vertrokken, waar de Hertogin van Parma meer dan eens tot zijn inhechtenisnemen bevel gaf, doch niet gehoorzaamd werd. Of hij werkelijk tot het Verbond der Edelen was toegetreden is niet uitgemaakt, doch wordt gegist uit een woord van Strada, dat hij het getal der zaamgezworenen vermeerderd heeft. Hij wordt op de lijst der Verbonden Edelen hij te Water niet gevonden. Hij stond in bijzondere hoogachting bij Brederode, onder wien hij dienst nam, en zich in April 1567 in 's Hertogenbosch wierp, doch welke stad hij genoodzaakt werd eerlang met zijn volk te verlaten. Bij het bezetten dier stad, had hij voorgegeven, dat hij daartoe bevel had van Oranje, den Graaf van Hoogstraten en Brederode, doch de beide eerste gaven door een brief aan de Regering van 's Hertogenbosch kennis, dat hij van hunnentwege geen last had. Zij zouden evenwel aan Brederode schrijven, of deze van den aanslag wist, en later der Regering diens antwoord mededeelen.

Het hofvond goed in het jaar 1567, hem openlijk te bannen en al zijn goed verbeurd te verklaren ten behoeve van den Koning; doch dit weerhield hem niet zich als Hopman te stellen aan het hoofd van eenige Calvinisten in Gelderland, die voornamen Nijmegen in te nemen, Ook was hij Kolonel der burgerij te Brussel, en verdreef van daar het volk van Filips van Egmond, als deze in 1579, die stad aan 's Konings zijde wilde overbrengen, ten einde zich met Parma te verzoenen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl*. B. III. bl. 151 en 152 (106 en 107); van Meteren, *Nederl. Hist* D. I. bl. 397; Strada, *Guerre des Pays Bas* Tom. II. pag. 2-4, 40; Hooft, *Nederl. Hist.* bl. 120; *Oudheden en Gesticht. van 's Hertog*. bl. 26; Burgundius, *Hist. Belg*., L. III. p. 301; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 211, 214; van Heurn, *Hist. der Stad en Meijer. van 's Hertog*. D. II. bl. bl. te Water, *Verb. der Edelen*, D. I. bl. 263, 264, D. III. 34; 44; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl*., bl. 24; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. I. bl. 137, 138, 430; Gachard, *Corr. de Guill. le Tacit*, Tom II. pag. 355, 350; Arend, *Algem. Geschied des Vaderl*., D. II. St. IV. bl. 433 en 434.

[Karel en Cornelis Bombergen]

BOMBERGEN (KAREL en CORNELIS), twee bloedverwanten van den voorgaande, waren in 1566 door de Nederduitsche Hervormde gemeente te Antwerpen gemagtigd, om met den Prins, volgens zijn

bevel, over hunne godsdienstoefcning te handelen en werden openlijk ingedaagd, om zich, te Brussel, binnen drie weken te komen verantwoorden, op verbeurte van lijf en goed; en niet verschijnende, door Alva en zijnen Raad gebannen.

Zie, B o r , *Nederl. Oorl.* B. II. bl. 98 (69); t e W a t e r , *Verbond der Edelen*, D. I. bl. 264 en 265; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*. D. III. bl. 278.

[Florentinus van Bomble]

BOMBLE (FLORENTINUS VAN), geboren den 15 December 1685, uit aanzienlijke ouders, te Zutphen, werwaarts zijne moeder gevlugt was uit het stadje Borculo, wegens de onverwachte inval der Munsterschen. Zijne ouders van jongs af eenen leerzamen geest, gepaard met een sterk geheugen, in hem bespeurende, besloten dezen, hunnen derden zoon. tot de studie op te leiden. Aan de Latijnsche school zijner geboortestad legde hij zich op de geleerde talen toe, en maakte daar binnen weinige jaren zoo groote vorderingen dat hij met vrucht de lessen in de Godgeleerdheid aan het Athenaeum te Deventer kon bijwonen. Na verloop van drie jaren binnen welke zijn vader overleden was, zond zijne moeder hem naar de Hoogeschool te Franeker, met dat gelukkig gevolg, dat hij binnen twee jaren aldaar zijne godgeleerde studiën ten einde bragt. Naauwelijks een en twintig jaren bereikt hebbende, werd bij met roem Kandidaat in de Godgeleerdheid; en na eenige maanden te Vianen de kerkdienst met veel genoegen, als Proponent, te hebben waargenomen, werd hij nog in dat zelfde jaar, en alzoo vóór dat hij zijn twee en twintigste jaar bereikt had, Predikant te Itens, provineie Friesland, waar hij zijne dienst met zooveel ijver en goed gevolg waarnam, dat hij in het volgende jaar te Oudega-Nijegaen-Opende beroepen werd, van waar hij in 1694 naar Sneek vertrok. Hier naauwelijks drie jaren gestaan hebbende, is hij in 1697 naar Zwolle en in het volgende jaar naar Amsterdam vertrokken, alwaar hij, op Zondag den 25 Januarij 1722, op het onverwachtst overleed, terwijl hij het voornemen had dien zelfden morgen in de Amstelkerk te prediken. B o m b l e bezat uitnemende gaven en hoedanigheden. Hij had een vaardig begrip en schrander oordeel; was gewoon zijn beroep en ambt met allen ijver te vervullen, in alle opzigten een zeer naarstig en ernstig man, die den vrede beminde en zeer weinig met wereldsche zaken op had weshalve hij zeer stil en vergenoegd leefde, zonder zich in de huizen der aanzienlijken in te dringen. Hij was niet minder geleerd dan naarstig in zijne studiën; evenwel heeft hij slechts weinig van zijn werk door den druk gemeen gemaakt, bestaande in

Verzameling van Leerreden, in eenen bundel met die van den Predikant R o u s e . Leeuw. 1702 4°.

Brief aan L e e n h o f , *wegens zijn Hemel op Aarde*. Amst 1703. 8°.

Tweede Brief aan L e e n h o f . Amst. 1704. 8°.

Buurpraatje tusschen een Gereformeerde en een Papist. Amst. 8°.

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Algem. Hist. Woordenb.;* van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III. Wagenaar, *Bes. van Amsterdam*, St. II. bl. 145; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Sander Woutersz. van Bommel]

BOMMEL (SANDER WOUTERSZ. VAN), een kleedermaker en inwoner van Amsterdam, werd den 3 September 1572, als aanhanger van de leer der Doopsgezinden, te dier stede levend verbrand, te gelijk met Evert Hendricksz. van Warendorp insgelijks een kleedermaker en inwoner der zelfde stad.

Hun vonnis luidde:

'Alsoo mijn Heeren van den Gerechte gebleeken is, dat Sander Woutersz. van Bommel, en Evert Hendriksz. van Warendorp, beyde Kleermakers, en inwoonders deser Stede, tegenwoo-dig gevangen, niet gedachtig zynde die obedientie die sy-lieden onse Moeder de heylige Kerke, en de Koninklyke Majesteyt, als haerlieder natuerlyken Heere en Prince, schuldig waren, en versmadende d'ordonnantien van de heylige Kerke, niet te Biechten, noch ten heyligen waerdigen Sacramente binnen jaren herwaerts niet geweest zijn, en voorts hemlieden vervordert hebben tot meermalen te gaen in de vergaderinge van de gereprobeerde Secte van de Mennonisten, ofte Herdoopers, en ook toe te laten tot henlieder huysen vermaninge gedaen te werden, op de voorschreve Secte maniere: heeft ook den voornoemden Sander Woutersz, geleden twaelf jaren, en den voorschreven Evert Hendriksz geleden seven jaren, versakende en ofgaende 't Doopsel, by henlieden in hare kintsche dagen van de heylige Kerke ontfangen, hen te laten Herdoopen, 't breeken des Broods na de maniere van de voornoemde Secte' daer naer too meermalen ontfangen: en al is 't dat sylieden by verscheyden Geesteiyke persoonen geinduceert en tot meermalen vermaent zijn geweest, omme de voornoemde haer lieder secte te verlaten, en weder te keeren tot onse Moeder die heylige kerke, woygeren nochtans omme 't selfde te doene, blyvende in haerlieder hartnekkigheyd en pertinatie, pertubeerende door de selve secte 't gemeene ruste en welvaren van den Lande, na inhouden van de Placcaten syner Majesteyt daer van zijnde, welke feyten, alsoo anderen ten exempele niet en behoorden ongestraft te blijven, *Soo Is 't* dat mijn Heeren van de Gerechte gehoort (hebbende) den eysch van mijn Heer den Schout, (ook) gesien (hebbende) die willige confessie van de gevangenen, en regart genomen op hare hartneekigheyd en pertinatie, deselfde gevangens, en elks van henlieden, gecondemneert hebben, als sy condemneeren mits desen, omme, volgende die Placcaten van Sijne Majesteyt, metten vyere geexecuteert te worden; verklarende aller hunlieder goederen tot profijte van de selve Sijne Majesteyt geconfisqueert.' 'Gedaen ter vyerschare, den derden September 1572 bij alle de Schepenen en advysen van alle de Burgemeesteren, in praesentie van mij als Secretaris, en was onderteekent W. Pietersz.'.

Zie v a n B r a g h t , *Martelaersspiegel der Doopsg.;* D. II. bl. 620 en 621.

[Cornelis van Bommel]

BOMMEL, (CORNELIS VAN), eerst opzigter der fortificatiën, onder anderen te Bergen op Zoom, daarna Ingenieur ten dienste dezer landen, werd den 23sten Julij 1711 Controleur en in 1725 Directeur der Fortificatiën. Hij was als Ingenieur tegenwoordig bij het beleg van Ryssel van 14 Augustus tot 22 October 1708, waarbij hij gekwetst werd.

Een andere C o r n e l i s v a n B o m m e l , misschien wel een zoon van hem, werd den lsten Julij 1734 tot Ingenieur der derde klasse, en den 22sten April 1748 tot Luitenant Kolonel en Ingenieur der tweede klasse benoemd.

Zie B o s s c h a , *Heldendaden te Land*, D. II. bl. 431 uit partikuliere berigten aangevuld.

[Cornelis Richard Anton van Bommel]

BOMMEL (CORNELIS RICHARD ANTON VAN), geboren te Leiden den 5 April 1790, trad vroeg in den Geestelijken stand, werd Directeur van het Seminarium van Hageveld in de provincie Noord-Holland, en moest, ten gevolge van het besluit van 14 Junij 1825, zijne inrigting sluiten. Den 12 Januarij 1829 werd hij Bisschop van Luik, gedroeg zich aanvankelijk verzoenend, doch voegde zich kort na de uitbarsting van het oproer te Brussel aan de zijde der opstandelingen, waardoor hij den aan zijnen Vorst zoo kort geleden gezworen plegtigen eed schond; waarover de Hoogleeraar S c h r a n t , zelf R.K. Priester en Pastoor, aldus oordeelde[1]: ‘Hoe is het mogelijk dat Kerkvoogden, nog onlangs door 's Konings goedheid tot den hoogsten eeretrap toegelaten, zoo weinig hunne verpligting en den door hen afgelegden eed gedachtig zijn geweest? Zij toch hebben, in 's Konings handen, en op het Heilig Evangelie, aan Z.M. den Koning der Nederlanden, als hunnen *Wettigen Souverein*, gehoorzaamheid en *getrouwheid* gezworen. Zij hebben plegtig beloofd, geenerlei *verstandhouding* te zullen hebben, geenerlei raad te zullen bijwonen, geenerlei verdachte zamenspanning te zullen onderhouden, noch binnen noch buiten het Rijk, strijdig met de openbare rust. Zij hebben zich verbonden, zoo zij vernemen mogten, dat er, hetzij in hun bisdom, hetzij elders, iets ten nadeele van den Staat gesmeed werd, zulks ter kennis van den Koning *hunnen Meester* te zullen brengen (zie den eed voorgeschreven 16 Kal. Sept. 1827).’

Doch reeds vroeger dan Augustus 1830 had v a n B o m m e l tegen zijnen wettigen Vorst zaamgespannen. In het Proces van den befaamden d e P o t t e r komt hij onder den naam M e l c h i z e d e c voor. Later was hij ijverig werkzaam voor de suprematie des Pausen, inzonderheid in de zaak van den Aartsbisschop van Keulen. Hij overleed, na een langdurig lijden, den 7 April 1852,

(1) Zie 's mans verhandeling: *de Opstand en afval der Belgen*, *getoetst aan den geest des Ghristendoms*, *door een Roomsch-Katholijk Priester*. Leid. 1831.

en was een verklaard vijand der Vrijmetselaars en een ijverig voorstander der Jezuiten-missiën.

Zijn voornaamste werken zijn:

Trois chapitres sur les deux arretés du 20 *Juin* 1829, *relatifs au Collège Philosophique*. Brux. 1829. 8°.

Exposé des vrais principes sur l'unstruction publique, *primaire et secondaire*, *considerée dans les rapports avec la Réligion*. Liége 1840.

Zie *Algem. Handelsblad van* 10 *April* 1852, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Henricus Bommelius]

BOMMELIUS (HENRICUS), geboren te Bommel, was kloosterbroeder van St. Hieronymus en Rector van St. Maria Magdalena Convent te Utrecht; waar hij in 1542 overleed.

Hij heeft geschreven:

Bellum Ultrajectinum, *inter Gelriae Ducem Carolum et Henricum Bavarium Episcopum Ultrajectinum*. Marpurg. 1542. 8°, welk werkje daarom zeer geloofwaardig is, omdat de Schrijver niets verhaalt dan hetgeen hij of gezien of van waarheidlievende getuigen vernomen heeft. Volgens sommigen zou hij nog meer werken geschreven hebben, doch deze zijn niet in het licht gekomen.

Zie L. Guicciardyn, *Beschr. van alle de Nederl.*. bl. 145; A. Slichtenhorst, *Tooneel der Lande van Gelder*, bl. 48; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek. *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 307; Burman *Traject. erudit.*, bl. 29 en 30; *Besch. der Stad Bommel*, bl. 128; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* D. VII. bl. 711; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Delprat, *over de Broeders. van G. Groote*, bl. 129; de Wind, *Bibl der Nederl. Geschleds.*, D. I. bl. 142 en 143.

[Johannes Bommelius]

BOMMELIUS (JOHANNES) of JOAN VAN BOMMEL, geboren te Bommel, was in het laatst der vijftiende eeuw Dominikaner Monnik en Doctor in de Godgeleerdheid, en werd door Paus Gregorius XI tot Inquisiteur benoemd. Hij heeft geschreven:

Planctus religionis supra defectibus religionis cujuscunque ordinis, waarin hij, op de wijze van den Propheet Jeremias, klagende voorkomt, over de schrikkelijke ongebondenheid en zedeloosheid der Kloosterlingen. Een ander traktaat van hem behelst mede klagten over de Monniken, die te veel goederen en eigendommen bezaten. Nog meer andere schriften van dien aard zijn van hem voorhanden; als ook onderscheidene verklaringen over vele bijbelboeken.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.; Beschr. der Stad Bommel*, bl. 128; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VII. bl. 711.

[Arnold Bon]

BON (ARNOLD), een Delfsch boekdrukker uit het midden der zeventiende eeuw, vervaardigde een menigte dier Liedekens van welke de zoogenaamde *Mopsjes* van

dien tijd overvloeijen, en waardoor in die zangzieke tijd de gezellige bijeenkomsten vervrolijkt werden. Hoezeer hij in de opdragt van zijn *Delfs Cupidoos*

Schighje, in 1662 uitgegeven, aan de Delfsche *Sanglievende Juffertjes* verzekert, ‘dat zij niet tot ophitsinge maer eer tot afkeerigheen van de gaile Minneslavernije’ kunnen strekken, is de toon zeer los en wulpsch en hoezeer vloeijender en geestiger, niet ingetogener dan onze tegenwoordige straatdeunen.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dichters ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e e k .

[Johannes Bon]

BON (JOHANNES) was Doctor in de Geneeskunde en Lid der Regering te 's Hertogenbosch, toen hij in 1754 tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Illustre School dier stad werd aangesteld. Hij moet eenige werken over zijn vak geschreven hebben, waarvan ons evenwel de titels niet bekend zijn.

Zie V e l i n g i u s , *Redev. over de Illustr. School van 's Hertogenbosch*, bl. 96; S. d e G r a a f , *Histor. Stat. Beschr. van het Depart. Braband*, bl. 329; H e r m a n s , *Conspect. Onom. Litter.* bl. 22 et 23.

[Abraham Bon]

BON (ABRAHAM), zoon van J o h a n n e s B o n , werd den 23sten April 1793 te Rotterdam geboren. Zijn vader, een opregt vereerder der Toonkunst, ontdekte reeds vroegtijdig de kiem van het genie, dat in zijnen zoon sluimerde. En daar hij nu, door tijdsomstandigheden en misschien ook door zijne bemoeijingen in de verdeeldheden, die destijds ons Vaderland beroerden, en die hem zijne broodwinning deed veronachtzamen, zich bij gemis aan bezigheden, geheel aan de vorming van het talent zijns kinds konde toewijden, nam hij daarmede reeds eenen aanvang, toen deze even vier jaren ond was. De viool was het instrument dat hij zich daartoe verkoos, en zijn streven bestond voornamelijk daarin, om den leerling een denkbeeld van voordragt in te prenten, hetgeen dan ook spoedig in het spel van den kleinen virtuoos doorstraalde. Hij maakte snelle en groote vorderingen en door het hooren van mannen als B o d e , K i e s e w e t t e r en F r a e n z l verkreeg hij groote technieke vaardigheid, terwijl zijn ziel van hun verheven spel vervuld werd. Later legde hij er zich meer op toe, om, door den omgang met beroemde zangers zijne voordragt te veredelen, en dit was zijne hoofdeigenschap; zoodat men gerustelijk van hem zeggen kan, dat hij nimmer eenen anderen onderwijzer had dan zijn genie, hetwelk hem steeds den regten weg deed inslaan. Wat nu zijn spel zelve betreft, was behalve de grootste zuiverheid, vaardigheid, duidelijkheid en edelen toon, een gevoelvolle voordragt zijn doel; zoodat hij, in den volsten zin, zanger op de viool was. Eens gevraagd zijnde, waaraan hij die kiesche voordragt te danken had, die hem steeds bezielde, antwoordde bij aan het hooren van Italiaansche zangers, en voornamelijk G r a s s i n i . Ook was hij nimmer eentoonig, en wist de verschillende Compositiën, met zoo veel verscheidenheid van manier, ten gehoore te brengen, dat, had men zich niet door het gezigt van het tegendeel overtuigd, men zou gewaand hebben, in ieder stuk eenen verschillenden virtuoos te hooren. Vooral

muntte hij uit in de voordragt bij kwartetten, waarin hij voortreffelijk moet hebben uitgeblonken. Voorts was hij uitmuntend ripienist, accompagneerde bij bescheiden, en was een geroutineerd orkestmeester. Ook als mensch moet hij vele goede hoedanigheden bezeten hebben, hoewel zijn ongelukkig humeur, door geen goede opvoeding getemperd, zeker meer dan de wangunst, die men er de schuld van geeft, zal hebben bijgedragen, om zijnen levensloop ongelukkig te doen zijn. Zoo werd hij dan in zijne geboorteplaats, in plaats van aan zijn hoofdinstrument, de viool, als tweede hoornist, met eene karige bezoldiging in het orkest geplaatst en kort daarop deze betrekking hem ook weder ontnomen. Om te leven moest hij zich bij een reizend tooneelgezelschap verbinden, en ware het niet dat de kunstlievende d'A r g e n s o n , destijds Prefekt te 's Hertogenbosch zijnen invloed had gebezigd, om hem als Trompetter bij de gendarmerie te doen inlijven (in welke betrekking hij echter nimmer dienst heeft gedaan) zoo zou hij misschien in het hart van Rusland zijn graf hebben gevonden. Door grievende en vernederende behandeling, stug, en door schadelijke omgang, overmoedig geworden, wilde hij niemands hulp inroepen, en, bij verandering van zaken in 1813, geen kans ziende, om in die bange tijden door zijne kunst zich het noodige onderhoud te verschaffen, diende hij eerst als halvemaan-blazer Majoor en naderhand als hoornist, bij een der nieuw opgerigte Bataillons. Na het overlijden echter van den nieuwen Orkestmeester te Rotterdam, werd hij aldaar teruggeroepen, en, in zijne plaats aangesteld. Van zijne verpligting in deze betrekking kweet hij zich goed, en zijn overheerlijk talent bragt menigeen in verrukking, doch, de band was eenmaal verbroken, en zijn onverzettelijk humeur, alsmede de laster, welke feilen in hem verzon (of ten minste vergrootte), verbitterden het publiek en ook hem; zoodat hij na weinige jaren zijne betrekking nederlegde, en naar Antwerpen vertrok. Hier verbleef hij tot in het laatst van 1830, en keerde nogmaals terug naar zijne geboorteplaats; doch zijne gezondheid was geknakt en zijne geestdrift verbroken. Naar ligchaam en ziel verzwakt, bleef hij aldaar nog voortsukkelen en overleed in het laatst van Mei 1834 aan de gevolgen der Cholera.

Zie *Nederlandsche Muzijkaal Tijdschrift*, 1841 bl. 73.

[Jacob du Bon]

BON (JACOB DU), geboren in 1695, was in zijne jonge jaren een beroemd Advocaat, en werd hierdoor in het jaar 1739 tot Secretaris van Middelburg gekozen. In 1731 in plaats van J.P. R e x s t o o t , als Secretaris der Staten benoemd, volgde bij dezen in 1756 als Raadpensionaris van Zeeland. Hij bleef in deze bediening tot aan zijn overlijden. Langdurige ziekten veroorzaakten dat Zeeland in dit ambt weinig nuts trok van zijne bekwaamheden. Hij overleed in 1760.

Zie S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.*

[Lodewijk en Napoleon Bonaparte]

BONAPARTE (LODEWIJK en NAPOLEON). Zie LODEWIJK en NAPOLEON.

[Bonadiës]

BONADIËS. Zie GOEDENDAGH.

[Anna Charlotta Didier de Boncour]

BONCOUR (ANNA CHARLOTTA DIDIER DE), dochter van Philippe Maurice Didier de Boncour, Ridmeester van eene kompagnie te paard in het Regement Schultz van Hagen, in dienst van onzen Staat, en van Marianne Sophie Theodore Pape, Markgravinne van Saint Auban, geboren te 's Gravenhage, den Isten April 1748. Beide hare ouders zeer vroeg verloren hebbende, werd zij benevens hare eenige zuster ten huize van eenen voogd opgevoed.

Daar Anna Charlotta eenen bijzonderen lust tot de teekenkunst betoonde, gaf men haar tot Onderwijzer den vernuftigen Dirk Kuipers, destijds te 's Gravenhage woonachtig. Door eigene oefening bragt de jonge dame het vervolgens zoo ver, dat zij niet alleen welgelijkende portretten van hare nabestaanden en vriendinnen met *Crayon* teekende, maar die ook met olieverw schilderde. Voorts heeft zij eenige historische stukken zeer fraai gekopieerd, onder anderen naar Dietrichs twee schilderijen:

de Vlugt van de Heilige familie naar Egypte en *de Terugtogt van daar*.

Indien dus deze Jonkvrouw met de beoefening der Schilderkunst was voortgegaan, zou zij het daarin ver hebben kunnen brengen; doch in het jaar 1775 gehuwd zijnde met den Heer Mr. Hendrik van der Haer, Griffier in den Hove van Justitie der provincie Friesland, woonachtig te Leeuwarden, offerde zij het vermaak, dat zij in de beoefening der kunst schepte, geheel en al op aan de waarneming der belangen van hare huishouding en aan de verzorging en opvoeding harer kinderen. Zij overleed te Leeuwarden, den 30sten Maart 1802. Haar portret, door haar zelve, voor haar huwelijk met *Crayon* geteekend, berust bij de dochters van haren oudsten zoon, Bonifacius van der Haer, te Leeuwarden.

Zie Hettema en van Halmael, *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. III. Aant. 70, bl. 87; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 367-368.

[Pieter Bondam]

BONDAM (PIETER), zoon van Rutger Bondam, lid van de gezworen gemeente te Kampen, en van Christina Stercke, geboren te dier stede, den 26sten December 1727, kweet zich zoo gelukkig op het Gymnasium dier stad, dat hij reeds den 17den Julij 1742, als de eerste van diens leerlingen, eene rede *ter vereering van Cicero's welsprekendheid*, hield, en tot hooger onderwijs bevorderd werd. Dit gaf hem Franeker naar zijnen wensch; want het schonk hem, om geene andere te noemen, Lodewijk Caspar Valkenaer en Johannes Schrader tot Leidslieden. Aldaar even ijverig in de Letteren, als in de Regten gestudeerd hebbende, verwierf hij er ten jare 1746, het Doctoraat van het laatstgenoemde vak, en daarmede niet geringen roem. Want

deskundigen erkenden, dat de verhandeling, bij die gelegenheid door hem verdedigd en uitgegeven; en behelzende *Oordeelkundige aanmerkingen over eenige verminkte plaatsen in het Romeinsche Wetboek*(1), hoe weinig ook het opschrift beloofde, evenwel een aantal oude schrijvers verbeterde of ophelderde.

Vervolgens de oude Letterkunde voor het tegenwoordige tot hoofdstudie gekozen hebbende, werd hij eerst Conrector in zijne geboorteplaats, maar verliet haar ten jare 1755, om te Zutphen den zelfden post met den titel van Hoogleeraar der Regten te aanvaarden. Bij welke gelegenheid hij eene rede uitsprak, die *de kennis der Grieksche taal als noodzakelijk voor den Regtsgeleerde*, aanprees(2). Den 18den Februarij 1762, benoemde hem die stad tot opvolger van O.C. B r ö f f e l , wiens verdiensten hij openlijk gehuldigd had; zoodat hij nu, met behoud van den genoemden Professoralen titel, Rector en Bibliothecaris van Zutphen werd. Hier gaf hij onder anderen een geleerd werk uit, dat eenen zedigen titel had, want het heette *verschillende lezingen*(3), maar rijk van inhoud was; want het strekte ter verbetering, aanvulling en uitlegging van vele oude, ook Regtsgeleerde schrijvers. Veelligt nog meer tijds besteedde hij hier aan de bewerking der oude Latijnsche Grammatica, van welke hij eene nieuwe uitgave, ter verbetering en aanvulling van hetgeen P u t s c h i u s geleverd had, hoopte te bezorgen. Maar het gelukte hem niet (misschien door het tusschen beiden gekomen, Akademisch Professoraat en menigvuldige andere bezigheden), zijn wijdstrekkend plan ten uitvoer te brengen. En wat men hem bijna vijftig jaren daartoe had zien verzamelen, dit alles werd na zijn dood onuitgegeven, voor de Leidsche Akademieboekerij aangekocht.

Den 14den Januarij 1763 werd B o n d a m beroepen tot Hoogleeraar in de Regten te Harderwijk. Dien post dadelijk aangenomen hebbende, opende hij den 14den April zijne lessen, tot groot genoegen van vele studenten, die zeer naar zijne komst verlangd hadden. Twee maanden later hoorde men zijne eerste plegtige rede *de beoefening der Grieksche uitleggers van het Romeinsche Regt aanprijzen*(4). Zij sloot zich naauw aan die, welke hij, in 1755, te Zutphen gehouden had. Menig Gelleerde, die het oude ijverig voorstaat en aanprijst, verzuimt het nieuwe of neemt het althans minder ernstig ter harte. Maar tegen dat verwijt vrijwaarde B o n d a m , om niets anders te noemen, zijne twee jaren

(1) *Specimen continens animadversiones criticas ad loca Juris civilis depravata*. Franeq. 1746. 4°.

(2) *Oratio de linguae Graecae cognitione jure consulto necessaria*. Zutph. 1755. 4°.

(3) *Variorum Lectionum* Libri. II. *in quibus quaedam juris Civilis plura vero aliorum scriptorum, loca vel emendantur, vel ex codicibus Manuscriptis corrigantur et supplentur*. 1759. 8°.

(4) *Oratio pro Graecis Juris Romani interpretibus*. Harder. 1763. 4°.

later gehoudene en door bevoegde Regters zeer geroemde rectorale rede, *Over de oorzaken die de beoefening van het Nederlandsche Staatsregt doen verwaarloozen*[1]. Want hier werd buiten kijf dit verzuim ernstig gegispt en te keer gegaan.

Was hij reeds het vorige jaar de meest vereerende goedkeuring der Curatoren ten deel gevallen; nog werd hij, met nieuwe verhooging van jaarwedde, op den zelfden dag waarop zijne rede het laatstgemelde studievak aangeprezen had, door hun opzettelijk besluit benoemd om er de Studenten in te onderrigten. In 1769 zag B o n d a m zich het voordeelige Rectoraat van het Haagsche Gymnasium aangeboden; en toen hij aan den uitdrukkelijken wensch der genoemde Verzorgers gehoor gevende, zich had laten bewegen om nog op zijne tegenwoordige standplaats te blijven, besloten zij hem uit hunne geheime kas jaarlijks eene buitengewone toelage te verstrekken. Niet lang daarna, in 1770, benoemden hem de Staten van Gelderland tot Historieschrijver van hun gewest. Na tien jaren aan de Geldersche Hoogeschool te zijn verbleven, werd hij den 21 December 1772 als gewoon Hoogleeraar van het Burgerlijk Romeinsch algemeen Nederlands Staat- en Leenregt, naar Utrecht beroepen, welke waardigheid hij den 19 Mei 1773 aanvaardde met eene redevoering *over de hulpmiddelen*, *die tot eene grondige kennis van het Nederlandsche regt vereischt*, *doch in het algemeen te veel verwaarloosd worden*[2]. In 1775 tot Rector der Hoogeschool aangesteld, legde hij den 15den Maart 1776 dien post neder met eene redevoering ten betoge *dat men de Nederlandsche Regtsgeleerdheid*, *voornamelijk op het voetspoor van het Romeinsch Burgerlijke regt*, *moet beoefenen*[3].

Toen in het jaar 1779 het tweede eeuwfeest der bekende en te regt beroemde Unie van Utrecht op de plegtigste wijze in die stad gevierd zou worden, oordeelde men niemand beter geschikt tot het houden van eene geschiedkundige redevoering over dat gewigtig onderwerp dan B o n d a m , en hoe hij zich van die taak gekweten heeft kan men zien in zijne *Oratio Secularis de Foedere Trajectino*, *anno* 1579 *a Belgis inito*, *cum annotatinibus historicis. Traj. Rhen.* 1779. fol. et 4°. Door zijnen zoon in het Nederduitsch vertaald onder den titel van *Redevoering over de Unie van Utrecht ter gelegenheid van deszelfs tweede eeuwfeest op den* 29 *van Louwmaand* MDCCLXXIX, Utr. 1779. 8°.

Behalve deze en de boven reeds vermelde Akademische redevoevoeringen heeft men van zijne hand:

Oratio funebris in obitum C.C. Bröffelii. 1762.

(1) *Oratio de caussis neglectae Juris publici Belgici culturae*. Harder. 1765. 4°.

(2) *Oratio*, *de Subsidiis ad solidam Juris Belgici cognitionem nedessariis*, *vulgo tamen nimis negligi solitis*. Ultr. 1773. 4°.

(3) *Oratio*, *de Jurisprudentia Belgioa ad exemplum Juris Civiis Romani maxime excolenda*. Ultraj. 1773. 4°.

Verzameling van onuitgegevene stukken tot opheldering der Vaderlandsche Historie. Utr. 1779-1781. 5 deelen 8°.

Charterboek der Hertogen van Gelderland en der Graven van Zutphen. Utr. 1783. 4 deelen folio.

Ook versierde hij het werk van J.D. van Hoven, *Otia litteraria de Isalam*. Fasc. 2 Camp. 1762, met eene *epistola*, *in quâ varia loca Minucii*, *Justini*, *Sedulii et all. vel vindicantuâ vel emendantur*.

Nog bragt hij in bekwame orde en maakte tot de uitgave gereed het werk van zijnen overledenen vriend J.A. Hultman, getiteld *Miscellanea Epigraphica*. Na zijnen dood kwamen eerst de *Brieven van* Joachim Hopperus *aan* Viglius van Aytta geschreven, in openbare druk voor den dag., welker uitgave hij had pogen te bevorderen, en met eene korte voorrede aan zijne Landgenooten aanprees. Bondam overleed den 6den Februarij 1800, uit zijn eerste huwelijk met vrouwe Rolina Meijer nalatende twee zonen, waarvan de jongste Rutger Bondam volgt.

Zie C. de Vries, *Beschr. en Verh. der vreugdebedr. ter gelegenh. van de honderdvijftigste verj. der Utrechts. Hooges.* bl. II en XVIII; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. II. bl. 9 en 10; Arrenberg, *Naaml. van Nederd. boeken;* te Water, *Aanspr. in de jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. van Nederl. Letterk. te Leyden den* 8 *Oct.* 1803. bl. 8-15; Saxe *Onomast. Liter.* Pars VIII. pag. 97-99. van Kampen, *Geschied. der Nederd. Letteren en Wetens*. D. II. bl. 222, 223; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.* D. II. bl. 279, 282-289, uit familiepapieren aangevuld.

[Rutger Bondam]

BONDAM (RUTGER), zoon van den voorgaande, geboren te Zutphen den lsten Julij 1757, was in vroegere jaren, door zijnen vader, opgeleid tot de beoefening der Letteren en werd na het verdedigen van eenen lezenswaardige verhandeling *Over het beroep van onderscheidene Geldersche steden op het Hof van Zutphen*(1), den 25sten April 1778, tot Doctor in de Regten bevorderd. Naderhand trad hij echter in Krijgsdienst, werd Kapitein bij een Bataljon Jagers en voerde het bevel in de Groningsche Ommelanden; zonder evenwel zijne zucht voor de wetenschappen, vooral die op ons Vaderland eenige betrekking hebben, door den Oorlogstrommel te laten verdrijven. Zoo ver was het daar af, dat hij zelfs een voornemen had, om, bij de eerst mogelijke gelegenheid, het *Jus Caesareum* en het *Vetus Jus Flandricum*, waaraan zijn vader gewerkt had, te willen voltooijen en uitgeven. Doch daarin schijnt hij te zijn verhinderd geworden door zijne dood, den 23sten April 1819. Nog student zijnde, was hij reeds een werkzaam Lid van het Provinciaal Utrechts Genootschap voor Oudheid-, Taal- en Dichtkunde en in 1804 werd hij, op zijn schriftelijk verzoek,

(1) *Specimen Juris Publici Belgici de provocationibus plerarumque urbium Gelricarum ad Tribunal Zutphaniense*. Traject. ad Rh. 1778:

ook tot Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde aangenomen.

Zie t e W a t e r , *Aanspraak in de Jaarl. Algem. Vergad van de Maats. der Nederl. Letterk.*, bl. 2-5; B o u m a n , *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 290 noot, uit familiepapieren aangevuld.

[Nicolaas Bondt]

BONDT (NICOLAAS), geboren den 5den Julij 1732 te Ooster-Blokker, had ten vader J o h a n n e s B o n d t , toen aldaar, en later te Voorburg, Leeraar bij de Hervormden en tot moeder C o r n e l i a d e W i j s . Reeds vroeg voor de Godgeleerde studiën bestemd, begaf hij zich te dien einde naar de Hoogeschool te Utrecht, alwaar hij zich, onder het geleide van den beroemden P e t r u s W e s s e l i n g , op de Oude Letteren toelegde, en reeds in den aanvang van 1752 eene verhandeling schreef en verdedigde *Over den Apocrijfen brief van Jeremia*(1). Een niet sterk maar ziekelijk ligchaamsgestel verpligtte hem, niet alleen zich aan eenen strengen leefregel te binden, maar werkte ook mede, om hem de studie der Godgeleerdheid voor die der Regten te doen verwisselen. Den 3den Junij 1756 verdedigde hij aangezegde Hoogeschool eene Regtgeleerde verhandeling *Over de Veelwijverij*(2). Nadat hij den graad van Doctor in de Regten had verkregen, zette hij zich als Advokaat te 's Gravenhage neder. Gedurende zijn verblijf aldaar, schijnt B o n d t , door het uitgeven van zekere schriften, zich het ongenoegen van hooggeplaatste personen zoo zeer te hebben berokkend, dat hij het raadzaam alchtte, zijne woning in die Hofplaats met eene te Amsterdam te verwisselen. Reeds in 1758 vestigde hij dan ook in die stad, alwaar hij het poorterregt gekocht had, zijn verblijf, om er spoedig het sieraad der balie en de vraagbaak, inzonderheid van den Handelstand, te worden en tot zijne dood toe te blijven. Eene grondige kennis van het Begt, een vlug vernuft en een scherpzinnig en altijd juist oordeel, versierd met al datgene, hetwelk de Geschiedenis en de Oude Letteren aan hem dienstbaar hadden gemaakt, baanden B o n d t spoedig den weg tot het vertrouwen zijner medeburgers, inzonderheid van de achtingswaardigste onder den Handelstand.

Altijd werkzaam, onttrok hij zich in de tijd, die hem van meer pligtmatige bezigheden overschoot, geenszins aan zijne vroegere geliefde studiën en andere, welke met den geest dier dagen in verband stonden. - Menig geestig en nuttig vertoog, in de schriften van die tijd, waartoe d e D e n k e r en de P h i l a n t r o o p behoorden, geplaatst, waren zijne tijdgenooten aan hem verschuldigd, zelfs waren de laatste deelen dezer geschriften, gedurende de eerste jaren van zijn verblijf te Amsterdam, uit B o n d t s hoofd en pen gevloeid.

Voorstander van Wetenschap, Smaak en Letteren, bevorderde hij die, waar hij zulks vermogt. Onder vele verdienstelijke jonge-

(1) *Dissertatio de Epistola Jeremiae apoorypha.*
(2) *Dissertatio Juridica de Polygâmia.* Traj. ad Rhen. 1756.

lingen en geleerde mannen, wier wijze gids en altijd hulpvaardige vriend hij was, blonk vooral uit P i e t e r N i e u w l a n d , die hem dan ook, reeds op den derden dag na zijn verscheiden, zijne regtmatige hulde toebragt.

B o n d t was geen Lid van eenige andere Geleerde Maatschappij, dan van die der Wetenschappen te Haarlem; doch het, in het begin der vorige eeuw, te Amsterdam opgerigt Vrijdagsgezelschap, onder de zinspreuk: *Concordia et Libertate*, vond in hem een voortreffelijk Medelid, met geest en hart aan zijn verlicht en onbekrompen doel verknocht. Het Kapiteinschap der Amsterdamsche Schutterij, zijne aanstelling, in 1775, tot Regent van het Spin- en Werkhuis dier stad, en van Schepen der Watergraafmeer getuigden van de achting en het vertrouwen zijner stadgenooten en van de Overheid zijner dagen. Ook werd hij door den vermaarden Mr. W i l l e m G e r r i t D e d e l S.z. niet slechts tot diens bijzonderen Regtsgeleerden raadsman gekozen, maar ook, gedurende de tijd, dat deze met de waardigheid van Hoofdschout van Amsterdam was bekleed, en dus reeds in 1768, door hem in deze zijne betrekking, in buitengewone en gewigtige lijfstraffelijke gevallen, nevens zijnen vriend Mr. J a c o b K l i n k h a m e r geraadpleegd. Hoezeer geen gewoon Advokaat van de Stedelijke Regering der stad Amsterdam, riep deze echter niet zelden zijne veelzijdige kennis en ervaring in. De *Ordonnantie voor de Desolate Boedelskamer* dier stad, door de Staten van Holland, den 19den Julij 1777 bekrachtigd, werd, gedeeltelijk althans, op zijne voorlichting en raadgevingen ontworpen en vastgesteld.

B o n d t s geheel verstandig en zedelijk leven was, behalve aan den gezelligen omgang met verlichte en opgeruimde lieden zijner waardig, aan de Kruid- en Hovenierskunde, die voor hem uitspanning waren, aan de Letteren en voornamelijk aan de Weschap en de praktikale beoefening van het Regt geheel toegewijd. Het meest echter werd hij geraadpleegd over, en behandelde hij geschillen wegens het Handelsregt in het algemeen, en inzonderheid die, welke tot de Zeevaart, Wisselverbindtenissen en Assurantiën betrekking hadden. De reeks van Advyzen, welke gevonden wordt in de *Verzameling van Casus-Positiën*, nitgegeven in 1803 en 1804, en welke mede door hem ontworpen en uitgebragt werden, kan hiervan getuigen. Voorts stond hij bij alle voorkomende gelegenheden, niet alleen bij monde, maar ook met zijne siksche pen, de belangen van den handel en de handhaving van instellingen, daarmede in verband staande, krachtdadig voor. Hij was het, dan ook, die, in 1791, opsteller was van de *Consideratiën over den cours van het Bankgeld en de middelen tot deszelfs herstelling*. Hij toonde daarbij, op de hoogte van het onderwerp en met de Staatshuishoudkundige schriften van zijne tijd volkomen bekend te zijn. Op onwederlegbare gronden ontwikkelde en betoogde hij daarin de nadeelige gevolgen van de toenmalige daling van het Bankgeld; - de regtmatige verpligting dier

instelling, of van de Stedelijke Regering, die, als de Bank besturende, daartoe gehouden was, om het kwaad te herstellen; terwijl hij eindelijk de middelen opgaf, welke daartoe in aanmerking behoorden te komen.

De edele, werkzame B o n d t eindigde, na eene schijnbaar geringe onpasselijkheid van weinige dagen, - welke hem echter niet verhinderd had de Lijkrede, door den Hoogleeraar P a u l u s v a n H e m e r t, op zijnen voorganger A b r a h a m A r e n t v a n d e r M e e r s c h gehouden, nog daags te voren, met deelneming bij te wonen, - zijn eervol en nuttig leven eensklaps, op den 20sten Junij 1792. Twee zonen: J a n B o n d t, die hier volgt, en E v e r h a r d C o r n e l i s B o n d t, eerst Advokaat, daarna Notaris, te Amsterdam, en drie dochters, uit zijne echt met C o r n e l i a d e B r e e, met wie hij in 1762 in den echt trad, liet hij bij zijn verscheiden na. Twee zonen en eene dochter, mede in dit huwelijk verwekt, waren reeds overleden. Zijne tweede echtgenoote J.S. N o ë l l, weduwe S i m o n s, die hij in 1785 huwde, schonk hem geene kinderen.

B o n d t 's allezins gelijkende afbeelding, gegraveerd door R e i n i e r V i n k e l e s, komt voor in de *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r, D. XXV. tegenover bl. 202.

Behalve de hierboven opgegeven geschriften zien nog van hem het licht:

Vincentii Contarini, *Variarum Lectionum Librum*, *cum Verborum Graecorum Interpretatione*, *et Rerum Omnium Indice*. Traj. ad Rh. 1744. 8°.

Specimen Juris publici Belgii, *sive commentarius ad Unionis Ultrajectinae prooemium et capita tria priora. Praemissa est historia dicti foederis*. Traject. ad Rhen. 1756.

Petri Burmanni Orationes antea sparsim editae et editis auctae. Hag. Comit. 1759.

alsmede, doch zonder zijnen naam:

De eer der Regering van Amsteldam verdedigd tegen den laster van het Engelsch Ministerie, *en deszelfs Nederlandsche Vrienden en Begunstigers*, *in eene Contra-Memorie*, *ingericht ter wederlegging van de Regtsgeleerde Memorie*, *aangaande het gedrag van de Regering der stad Amsteldam; waarbij gevoegd zijn eenige Aanmerkingen*, *op het onlangs verspreide Geschrift*, *ten titel voerende: Politiek vertoog over het waar Systema der stad Amsteldam* enz.

Ook zou, volgens sommigen van zijne hand zijn:

Triga opusculorum variorum. Utr. 1755, hoewel anderen dit aan v a n d e r K e m p toeschrijven.

De beroemde Latijnsche Dichter J e r o n i m o d e B o s c h maakte op hem het volgende grafschrift:

B o n d t i u s Astraeae jacet hic dignissima proles,
Busta rigant lacrymis Amstela et Ya piis.
Pupillis tutor fuit hie, viduisque patronus,
Ipse sui rector, veraque norma patris.
Complectens homines sociorum in commoda vertit,
Quas sibi doctrina legerat arte boni;
Illud at hora brevis delevit amabile lumen,
Libera cordati clausit et ora viri;
Civibus una fuit de quo sententia discors,
An virtute forit major, an ingenio.

Het welk door den niet minder bekwamen Nederduitschen Dichter Mr. M a u r i t s C o r n e l i s v a n H a l l, aldus vertaald is:

B o n d t, Themis waardste telg, rust hier, waar, bij zijne asch,
En IJ- en Amstelstroom, droef golvende, vergaderen.
Hij, eens der Weezen steun, der Weeuwen toevlugt, was
Beheerscher van zich zelv' en 't voorbeeld aller vadren.
De menschen eerde hij als broeders en gezin;
Wat zijn vernuft verwierf, schonk hij zijn' tijdgenooten.
En zulk een heilrijk licht: ach! 't zonk ter doodskimme in,
En eeuwig is zijn mond - die vrije mond! - gesloten.
Men twist thans, maar vergeefs, of hij meer groot door geest,
Dan door zijn deugd op aard', voortreflijk is geweest.

Zie P. N i e u w l a n d, *Verslag wegens Mr. Nicolaas Bondt*, medegedeeld in de *Algem. Konst- en Letterbode*, D. VIII. (1792) bl. 202 en volgende; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r, D. XXIV. bl. 230-238, D. XXV. bl. 212-217; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*; S a x e, *Onomast. Liter.*, Pars VIII. pag. 170 et 171; *Biogr. Nation.*; en voornamelijk Mr. M.C. v a n H a l l, *Mr. Jan Bondt en diens vader Mr. Nicolaas Bondt herinnerd*, bl. 3-16, welken wij hier voornamelijk gevolgd ziju.

[Jan Bondt]

BONDT (JAN), zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 2den December 1766, had zijne eerste vorming en opleiding voornamelijk aan zijnen uitmuntenden vader te danken. Nadat hij het eerste onderwijs in de Oude Letteren, en in dat gene, het welk in die dagen aan de Latijnsche scholen zijner geboortestad onderwezen werd, onder het geleide van den kundigen Rector H e n r i c u s V e r h e y k, met vrucht genoten had, ontving hij het onderwijs in de voorbereidende Wetenschappen, en in die der Regtsgeleerdheid van D a n i ë l W i j t t e n b a c h, J e a n H e n r i v a n S w i n d e n en H e n r i c u s C o n s t a n t i n u s C r a s. Den 11den October 1788 werd hij, aan de Leidsche Hoogeschool, tot Doetor in de Regtsgeleerdheid bevorderd, na het verdedigen van eene Regtsgeleerde Verhandeling, over de vraag: *Wie de schade*, *uit Valsche of Vervalschte Wisselbrieven ontstaan*, *naar Regten gehouden*

was te dragen[1], welke stof zoo oordeelkundig door Bondt bewerkt was, dat Mr. J.J. Uytwerf Sterling het in 1827 nog nuttig oordeelde, dit stuk in het Nederduitsch over te zetten, en die vertaling in de *Bijdrage tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving verzameld* door Mr. C.A. den Tex en Mr. J. van Hall mede te deelen.

Naauwelijks had Bondt den graad van Doctor in de Regten verkregen, of hij trad de Amsterdamsche pleitzaal in. Hier onderscheidde hij zich als een Regtsgeleerd Redenaar, die even wijs en beschaafd als scherpzinnig en vernuftig was. Hoe Bondt zich nogthans als spreker voor de Balie mogt hebben onderscheiden, zijnen hoogsten roem verwierf hij als Regtsgeleerd raadgever. In die betrekking muntte hij, zoo bij geschrifte als bij monde, gedurende zijne beoefening van de Regtsgeleerde praktijk, boven de meeste zijner ambtgenooten uit. Zijn vlug begrip stelde hem in staat, de hem voorgestelde regtsvragen, met de feiten daartoe betrekkelijk, spoedig, met het voor en tegen, en in alle hare omstandigheden te bevatten, te doorzien en van alle zijden te beschouwen; waarna het hem gemakkelijk viel, het voorgedragen geschilpunt aan het stellige Regt, of, wanneer dit zweeg, aan zijne beginselen te toetsen, en daarover eene oordeelkundige en beslissende uitspraak te doen. Onder het zeer groot getal van hen, welke zijnen raad en leiding dagelijks inriepen, waren er niet weinigen, wie het niet gegeven was, de zaken, waarin zij die behoefden, hem, in alle omstandigheden, duidelijk en met orde op te geven; maar dan wist hij, door tegenvragen, uitgaande van het bekende tot het onbekende, met eenen echt Socratischen geest, de voorstellers wel haast op den regten weg te brengen, en uit de langs dien weg verkregene antwoorden, zich zelven dat licht te verschaffen, het welk hij tot eene rigtige beschouwing van het aan hem onderworpen geschilpunt, noodig had.

Boven anderen muntte hij uit in het wijs besturen van groote vergaderingen, waarin gemeenschappelijke of tegenstrijdige belangen werden behandeld en verdedigd of bestreden. Dan toonde hij de zeldzame gave te bezitten, door duidelijkheid bij de ontwikkeling van zaken en omstandigheden, uiteen loopende meeningen tot de zijne, of van hem, te wiens behoeve hij het woord voerde, over te halen; driften te doen bedaren, en, naar zijne overweging, de beste besluiten te helpen nemen. Maar hetgeen hij bij dergelijke gelegenheden sprak, is, even als het meerendeel zijner mondelinge pleidooijen, voor de Regtbanken gehouden, voor volgende geslachten, verloren. Dit echter is niet het geval met alle de door hem uitgebragte *Regtsgeleerde Advysen*, van welke velen nog voorhanden, en enkele door de drukpers aan de vergetelheid ontkomen zijn. De meeste daarvan

(1) *Dissertatio Juridica inauguralis de periculo damni ex falso*, *in litteris cumminalibus commisso*. L.B. 1788.

betreffen vragen en geschilpunten, aangaande Handel-, Wissel-, Verzekering- en Zeevaart Verbindtenissen. Zij onderscheiden zich niet minder door eene juiste en Regtskundige bewerking, als door het belangrijke van hunne onderwerpen.

Even als zijn vader, behoorende tot de gemagtigde Gemeenebestgezinden, die eene gepaste verbetering van Neêrlands Oude Staatsinstellingen beoogden, gaf het vermeesteren van ons Gemeenebest door de Franschen, in Januarij 1795, aanleiding, dat hij gedurende eenige maanden verpligt werd, een groot gedeelte van zijn werkzaam leven, aan de hoogere belangen zijner medeburgeren af te staan. Als een braaf en onverschrokken burger bragt hij, met vele zijner aanzienlijke stadgenooten, veel toe, om de toen zoo opgewondene gemoederen der menigte, in den avond en den nacht, die op de overgave der stad volgden, te helpen bezadigen, en de personen en goederen der ingezetenen, en die van andersdenkenden, niet zonder persoonlijk gevaar, te beschermen. Strekte dit koen en menschlievend gedrag hem en zijnen gelijkdenkenden medestanders tot eer, niet minder werd de brave burgerij zijner geboortestad hem grooten dank verschuldigd, toen hij niet aarzelde, om, daartoe door de Provisionele Representanten van Amsterdam met aandrang geroepen, mede de verlatene Regterstoelen en de Schepenbank dier stad, als Lid van het Provisioneel Committé van Justitie, gedurende eenige maanden te helpen bekleeden. In die hoedanigheid was hij het vooral die de regtsstelling vasthield en betoogde, dat de verbindtenissen, door de Regering, na het overmeesteren van ons Gemeenebest, door de Pruissische legermagt, in 1787, met wie ook aangegaan, heilig moesten nagekomen, en dat de Regtbank, daartoe uitgenoodigd, aan Stadsbestuur het betoog daarvan reeds den 30sten Januarij 1795, inzenden, en dat het zich daarmede vereenigen kon. Aan B o n d t hadden wijders zijne Joodsche mede-ingezetenen het te danken, dat, ter gelegenheid van het aangaan van huwelijken, door hen voor het vervolg niet meer dan door hunne Christen-medeburgers voor het zoogenaamd regt van trouwen zou worden betaald. Zijn daartoe, den 4den Februarij 1795, gedaan voorstel vond bij zijne ambtgenooten eenparigen bijval, en deze hoogere, en alzoo onregtvaardige belasting, met welke de Joodsche bevolking, tot op dien tijd, in Amsterdam gedrukt was, werd terstond afgeschaft.

In Augustus 1795 werd hij, even als alle zijne Medeleden, op zijn verzoek, als Lid van het Committé van Justitie ontslagen. Het, onder de benaming van Representanten van het volk van Amsterdam, gevestigd Stedelijk bestuur dier stad gaf hem al dadelijk een treffend bewijs van vertrouwen in zijne regtskennis en ervaring, door hem in November daaraanvolgende, de gewigtige bediening van Stads-Advokaat op te dragen. Hoog vereerend was voor hem die benoeming, en toch was het, op zijne aanvraag, dat hij in deze bediening al aanstonds vervangen werd door zijnen vriend Mr. J.L. F a r j o n . Inmiddels en van toen

af wijdde B o n d t zich geheel aan de pligten en werkzaamheden van de door hem boven alles geliefkoosde betrekking van Advokaat en raadsman van zijne medeburgeren. Aan dezen werd hij, hoewel niet dan voor eene korte tijd, en bij tusschenpoozingen, ontnomen, toen het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek aan hem in 1796 mede opdroeg het ontwerpen van een *Lijfstraffelijk Wetboek* en *de wijze van Regtsvordering* en in 1798 hem met zes andere Regtsgeleerden benoemde tot het vervaardigen van een *Burgerlijk Wetboek*.

Naauwelijks had L o d e w i j k B o n a p a r t e het bewind over ons Vaderland, onder den titel van Koning, aanvaard, of hij poogde B o n d t, met Mr. A n g e l u s J a c o b u s C u p e r u s en Mr. M o z e s S a l o m o n A s s e r, met het ontwerpen van een *Algemeen Wetboek van Koophandel* te belasten. Hierin echter werd de Vorst, ten opzigte van B o n d t, zoowel als van C u p e r u s, teleurgesteld. Zijne weigering, welke den Koning leed deed, was het gevolg van weloverwogene redenen, uit B o n d t s bijzondere omstandigheden en steeds toonemende bezigheden ontleend. Die toenemende bezigheden zullen hem ook genoopt hebben om in 1807 zijn ontslag te nemen als Mederegent van het Werkhuis te Amsterdam, welke post hij sedert 1792 bekleed had.

Tot op de invoering van de Fransche Wetgeving, in den aanvang van 1811, had B o n d t alle de werkzaamheden, aan het beroep van Advokaat verbonden, in al haren omvang waargenomen. Sedert dat tijdstip staakte hij die van Pleiter, en vereenigde zich toen met zijnen vriend, den beroemden Advokaat Mr. J a c o b W a l r a v e n, in eene Vennootschap, waarin B o n d t, als raadgevend Regtsgeleerde, zijne, vooral handeldrijvende, medeburgers tot bijstand bleef verstrekken; de gronden voor hunne beweringen oordeelkundig ontwikkelde, en de vormen der Regtspleging aanwees, terwijl W a l r a v e n zijne uitmuntende gaven als Regtsgeleerd Redenaar voor de Regtbanken leende. In het begin van 1821 onttrok B o n d t zich geheel aan de Regtsgeleerde praktijk, om voortaan alleen zijnen bijzonderen vrienden, bij voorkomende gelegenheden, in gewigtige geschilpunten, met zijne raadgevingen geheel belangeloos ten dienste te zijn.

Het was er echter verre af, dat B o n d t die rust zou hebben verkregen, waarop hij, na jaren arbeid, zooveel aanspraak had. Reeds sedert 1806 was hij mede aan het hoofd van het Huis, handelende onder de namen en firma van D e t e r m e y e r W e s l i n g h e n Z o o n, en tot op zijn overlijden was en bleef hij de alles bezielende geest, die alle de handelingen en verbindtenissen door dit Huis ondernomen en aangegaan, beraamde, met de naauwkeurigste oplettendheid gadesloeg en het tot de beste en dikwijls gelukkige einden wijsselijk bestuurde.

Met geheel zijn Vaderland onder den ijzeren schepter, door N a p o l e o n B o n a p a r t e daarover gevoerd, gezucht hebbende, juichte

hij met geheel zijn hart en geest zijne verlossing tegen, en ondersteunde door zijne deelneming, raadgevingen en middelen, Nederlands herstelling in 1813. Gewis heeft Bondt toen, even als in Januarij 1795, ook het zijne toegebragt tot beraming van gepaste middelen, die door het sedert aangesteld Tusschenbestuur, met het gelukkigst gevolg, ten beste der stad zijn aangewend. Naauwelijks had Willem I, als Souverein door de Natie gekozen en als zoodanig uitgeroepen, het Opperbewind over Nederland aanvaard, of hij onderscheidde Bondt onder de voorname Gemeenebestgezinden, die nimmer den dwingeland zijns Vaderlands gediend, en nooit had opgehouden dat Vaderland belangeloos te beminnen. Onderscheiden waren de aanbiedingen, door of van wege 's Lands Souverein, sedert aan Bondt gedaan, welke ten doel hadden, om hem eene openbare betrekking ten dienste van zijn herboren Vaderland te doen aannemen. De redenen echter, die hij vroeger had kunnen geven, om zich van alle werkzaamheden, buiten zijn gewoon beroep- en handelsaangelegenheden, te ontslaan, hadden niet opgehouden. Het was er evenwel ver af, dat hij na 's Lands verlossing omtrent de welvaart van zijn Vaderland en die zijner medeburgeren, een werkeloos aanschouwer zou zijn gebleven. Toen bij het oprukken des Franschen legers in 1815, de prijs van onze Nationale schuld zoodanig daalde dat de val van vele houders van, en handelaars in Nationale Schuldbrieven te duchten was, beraamde hij met Mr. Maurits Cornelis van Hall een ontwerp tot stuiting van eene ramp, welks gevolgen onberekenbaar zouden zijn geweest. Dit ontwerp waarvan de eerste gedachte bij van Hall ontstaan was, werd echter door Bondts doorzigt en ervaring tot volkomenheid gebragt. Gezamenlijk onderwierpen zij het aan den Vorst, die, den 16den Maart 1815, de Koninklijke waardigheid had aangenomen. Deze droeg den Secretaris van Staat voor de Finantiën, Six van Oterleek, op, te dezer zake met Bondt en van Hall te beraadslagen met onbepaalde vrijheid, om in 's Konings naam te handelen, zoo als hij met hen zou oordeelen te behooren. Diensvolgens ontwierpen zij met gezegden Secretaris van Staat een Koninklijk Besluit, dat, door Z.M. onmiddellijk aangenomen, en te Brussel, den 15den April 1815 geteekend werd, waarbij uit 's Konings bijzondere fondsen, beschikbaar gesteld werd, eene som van vijfmaal honderd duizend gulden, ten einde die te plaatsen in beleening van fondsen, ten laste van het Rijk, naar den bepaalden lagen koers. Het beheer dier som werd toevertrouwd aan J. Brouwer Joachimsz. Burgemeester, en aan Johannes Carp, Lid van den Raad der stad Amsterdam, terwijl Bondt en van Hall hun als Consulenten werden toegevoegd. De uitvoering aan deze maatregel gegeven, had al spoedig ten gevolge, dat het vertrouwen allengs herleefde; eene verdere daling der Nationale schuld werd gestuit, bankbreuken werden voorgekomen, en nog in het zelfde jaar keerde de

verstrekte hoofdsom, met de daarvan genotene renten, in 's Konings bijzondere schatkist terug.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat men bij het daarstellen van het Nieuwe Grootboek der Nationale Schuld, ten gevolge der wet van 14 Mei 1814 ook van zijne denkbeelden heeft gebruik gemaakt, zeker gaat het, dat hij niet geheel vreemd is geweest aan voorzieningen en bepalingen tot zekerheid der rentheffing van den Staat, daarin en later, bij de wet van 14 Januarij 1815, vastgesteld. Sedert in de Commissie ter Directie van het Grootboek der Nationale Schuld benoemd, hield hij niet op, tot in zijne laatste levensdagen, en tot zelfs op het oogenblik, dat hij, bij het wijken zijner ligchaamskrachten, alle geestvermoeijende werkzaamheden verpligt was voor altijd te staken, alle zijne vermogens aan deze instelling toe te wijden. Toen hij niet langer in staat was, zich naar de gewone Vergaderplaats der Directie te begeven, riep hij de gevorderde zamenkomsten zijner Mededirecteuren ten zijnen huize bijeen en bestuurde aldaar hare raadplegingen.

Groot waren ook de diensten, die B o n d t aan zijn Vaderland in het algemeen en aan den Handel in het bijzonder bewees, zoo vóór, bij, als na de oprigting van de Nederlandsche Bank, welke voor den Handel zoo heilrijke instelling men grootendeels aan zijne hemoeijingen te danken heeft; en hoeveel belang President en Directeuren der Bank er in stelde om B o n d t, als Raadgever, als het ware een deel te doen uitmaken van het ligchaam dat zij veregenwoordigden, boden zij hem, ter erkentems van de diensten, door hem aan die stichting bewezen, uit eigen middelen een Aandeel in de Nederlandsche Bank zelve, groot duizend gulden, aan. Ook Koning W i l l e m I erkende die diensten, door, bij Besluit van den 21sten Augustus 1838, waarbij het bestaan der Nederlandsche Bank verlengd en bevestigd werd, B o n d t tot Consulent van die instelling te benoemen.

Behalve de opgenoemde, werden er nog onderscheidene andere instellingen, handelsondernemingen en inrigtingen, met de openbare welvaart en het bijzonder belang zijner stadgenooten in verband staande, door hem gedurende de laatste vijftig jaren van zijn leven voorbereid, ontworpen en door zijn ondersteuning tot stand gebragt, onder anderen is mede de in 1806 opgerigte Associatie-Cassa vooral aan hem haar aanwezen verschuldigd.

Zoo bragt B o n d t een groot gedeelte van zijn werkzaam leven ten offer aan de daarstelling en bevestiging van al wat op de bronnen van welvaart zijns Vaderlands, van de stad zijner geboorte en op het rigtig beheer en bestuur van de daartoe behoorende instellingen invloed oefende. Geen wonder dan ook, dat, bij de Koninklijke onderscheiding, welke hem zoo dikwijls mondeling en schriftelijk ten deel viel, hij onder de eerste benoeming van Ridders der Orde van den Nederlandschen Leeuw werd opgemerkt. Zijne benoeming tot Ridder dier Orde was gedagteekend op den 10den November 1815; in 1838, en dus drie en twintig jaren

later, vlogde daarop die, welke hem tot den rang van Kommandeur dier Orde verhief. Inmiddels had Koning Willem I hem op den 26sten Augustus 1827, vereerd met den titel van Staatsraad in Buitengewone dienst. Ook was Bondt sedert het jaar 1828 Lid van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden.

Hij bezweek in den morgen van den 8sten Julij 1845 aan eene slepende borstontsteking, waartoe bij hem de aanleg reeds bestond en die zich vooral in den winter vertoonde. Den 17den October 1790 had hij zich in den echt verbonden met Anna Maria Determeijer Weslingh, uit welk huwelijk hem acht kinderen, drie zoons en vijf dochters, geboren werden.

Zoo ver ons bekend is, gaat er geen afbeeldsel van hem in plaat uit, maar, door het uitmuntend kunstpenseel van Cornelis Kruseman is Bondts albeelding, even schoon als treffend geschilderd, aanwezig, waarop de Nestor onzer Dichters Mr. Maurits Cornelis van Hall, het volgende bijschrift heeft vervaardigd:

Door Themis vroeg gevormd, aan Hermes dienst verbonden,
Zijn hart aan 't Vaderland geheiligd van der jeugd,
Als 's Vorsten Raad gehoord, geroemd door duizend monden,
Draagt Bondt, met eere, 't merk van d'adeldom der deugd.
Zijn Moederstad, door zorg voor 't nageslacht gedreven,
Vroeg naar 't gelaat eens zoons, wiens faam haar hoogheid streelt;
Maar in den avondglans van het uitmuntendst leven:
En Krusemans penseel vereeuwigde zijn beeld.

Ook Johannes Lublink de Jonge vervaardigde daarop het volgende bijzonder fraai bijschrift:

Het lustte de Amstelmaagd, aan hare voedsterzonen,
Haar' lievling en sieraad in beeldtenis te toonen:
Straks schetst een fiksche hand Jan Bondt op haar gebod.
Thans staart elk burger op die Voorspraak, als een Wonder;
De Dichtkunst, nu zij 't beeld aanschouwde, schreef er onder:
'Een eerlijk Regtsgeleerde is 't edelst werk van God.'

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXV. bl. 39, D. XL. bl. 230; M. Siegenbeek, in den *Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden*, *gehouden den* 18*den van Zomermaand* 1846, bl. 4; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1828, D. II. bl. 21 en vooral Mr. M.C. van Hall, *Mr. Jan Bondt en diens vader Mr. Nicolaas Bondt herinnerd*, bl. 16-75 en bl. 84-98, wien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Nicolaas Bondt]

BONDT (NICOLAAS), een volle neef van den voorgaande, en zoon van Johannes Bondt en van Catharina Wijnanda Holtius, werd in Maart 1765 te Wilsveen geboren, alwaar zijn vader destijds Predikant bij de Hervormde gemeente was. Met zijn achtste jaar werd hij te Delft op school

besteld, om de Fransche, Latijnsche en Grieksche talen te leeren, en maakte weldra zulke vorderingen, dat hij niet alleen boven anderen uitmuntte, maar het in de Latijnsche dichtkunde zoo ver bragt, dat hij voor velen zijner medescholieren de Latijnsche verzen maakte. Na de dood zijns vaders vertrok bij met zijne moeder, broeder en zuster naar Leiden, waar hij nog eenigen tijd de Latijnsche scholen bezocht en zich vervolgens op de Geneeskunde toelegde. In 1788 verdedigde hij, met geen geringen lof, bij het aanvaarden der doctorale waardigheid, zijne uitmuntende verhandeling *over de bast der Surinaamsche Geoffraea*(1), van welke niet alleen M u r r a y in zijne *Apparatus Medicaminum*, en andere schrijvers melding maken, maar ook nam de geleerde H e r m a n u s A d r i a n u s B a k e de moeite op zich, om die, ten algemeenen nutte, in het Nederduitsch over te zetten. In het zeltde jaar door de Société Royale de Médécine te Parijs voorgesteld zijnde: *door een vergelijkend onderzoek der Natuur- en Scheikundige eigenschappen*, *de bestanddeelen der melk van vrouwen*, *koeijen*, *geiten*, *ezelinnen en merries te bepalen*(2), nam B o n d t, met zijnen vriend S t i p r i a a n, Geneesheer te Delft, de beantwoording dezer zeer moeijelijke vraag op zich, aan welk antwoord in 1790 de gouden eerprijs ten deel viel. In het volgende jaar werd hij tot medelid verzocht van een Natuur- en Scheikundig gezelschap, kort te voren door de Heeren P a e t s v a n T r o o s t w y k, P i e t e r N i e u w l a n d en J o h a n R u d o l f D e i m a n opgerigt, om zich in deze wetenschappen verder te oefenen, en door nieuwe ontdekkingen der maatschappij nuttig te zijn. Hij nam dit verzoek met zijne natuurlijke gulhartigheid aan, en werd vervolgens in 1793 door heeren Curatoren van het Athenaeum te Amsterdam, tot Hoogleeraar in de Kruidkunde aangesteld, welken post hij den 24en Februarij des volgenden jaars aanvaardde, met eene openbare redevoering: *ten betoog*, *dat men het nut dier werkzaamheden*, *welke de nieuweren in de kruidkunde hebben ingevoerd naar behooren dient te waarderen*(3).

Slechts omtrent twee en een half jaar had hij dezen zijnen post bekleed, toen de dood hem op den 17den Augustus 1796 wegrukte, na dat hij kort te voren voor een beroep als Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Leiden bedankt had. Groot was dit verlies voor de maatschappij en de wetenschappen, daar in zijn overlijden de geneeskunde eenen doorkundigen beoordeelaar, de kruidkunde eenen echten kenner, de scheikunde eenen ijverigen beoefenaar, zijne nabestaanden eenen trouwhartigen bijstand, en zijne vrienden en

(1) *De Cortice Geoffraeyae Surinamensis*, Lugd. Batav. 1807. cum fig. 8°.

(2) *Dêterminer*, *par l'examen comparé des propriétés physiques et chymiques*, *la nature des laits de femme*, *de vache*, *de chévre*, *d'ànesse*, *de brébis et de jument*.

(3) *De utilitate illorum laborum*, *quos recentiores in re hotanica exercenda posuerunt*, *rite aestimanda*.

bekenden, eenen warmen en standvastigen vriend verloren. Bondt was lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, alsmede van het Geneeskundige Genootschap (*Aegrotantibus*) te Brussel. Hij bezat bij een helder verstand een gelukkig geheugen. Zijn oordeel was vaardig en zuiver, en werd door geen vooringenomenheid bestuurd, maar door eene verbeelding ondersteund, die niet verhit noch buitensporig, maar geregeld en levendig genoeg was, om hem in alle voorkomende gevallen ten dienste te staan, en alles voor den geest te brengen, wat eenigen invloed op de beoordeeling der zaak had. Zucht tot kennis was bij hem eenen heerschende neiging, aan welke hij vele andere vermaken opofferde, en eerlijkheid, rondborstigheid, en onpartijdigen, onversaagden ijver tegen alles, wat hem onregtvaardig en onderdrukking scheen, maakten de hoofdtrekken van zijn karakter uit. Hij was zeer eenvoudig in alle zijne daden en bedrijven, en afkeerig van alles, wat naar trotschheid of uiterlijke vertooning zweemde. Wezenlijke verdiensten van anderen werden door hem hooggeschat; doch hij mat die nimmer af naar den maatstaf van rang of titel, alzoo hij op dit stuk geheel onverschillig was, en zich op zijne eigene bevordering niet het minste liet voorstaan.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolg. op* Wagenaar, D. XXXV bl. 303; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens*. D. II. bl. 613; *Biogr. Nation.;* van Lennep. *Ill. Amstel. Athen. Memorabilia*, pag. 219, 220, 277, 278; *Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; Mr. M.C. van Hall, Mr. *Jan Bondt en diens vader* Mr. Nicolaas Bondt herinnerd, bl. 14 *en* 15.

[Geraert de Bondt]

BONDT (GERAERT DE) of DE BONT, gewoonlijk als GERARDUS BONTIUS voorkomende, geboren te Rijswijk in Gelderland, in 1536, werd reeds vroeglijdig door zijnen vader, die een zeer vermogend man was, naar Schoonhoven gezonden, tot het leeren van de Latijnsche taal, en van daar naar Leuven, om zich in de Geneeskunde te oefenen. Zich hier eenigen tijd opgehouden hebbende, vertrok hij naar Italië, en te Padua tot Mr. in de Regten bevorderd zijnde, keerde hij naar Holland terug, nam zijne woonplaats te Leiden, en oefende aldaar de Geneeskunst. Met de oprigting van de Hoogeschool in die stad, in het jaar 1575 nam hij het houden van lessen over de Wis- en Sterrekunde op zich, werd eenige maanden later tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aangesteld, en heeft dien post, waarbij in het jaar 1587 nog het onderwijs in de Kruid- en Ontleedkunde gevoegd werd, met grooten lof waargenomen. In 1598 werd hem bovendien, met den Hoogleeraar Petrus Pauw, het onderhoud en de verzorging van den Kruidhof, mitsgaders het onderwijs der dus genaamde *Simpliciae*, opgedragen.

De Bondt was vermaard wegens zijne uitstekende geleerdheid, en wel bijzonder om zijne kundigheid in de Grieksche taal. Ten

aanzien van de Godsdienst, was hij evenzeer vervreemd van onverschilligheid als van bijgeloof; zijn gewoon zeggen daaromtrent was: ‘dat de Godsdienst noodzakelijk is, maar dat hij geen erger kwaad kende, dan zulke snoodaarts, die, met den uiterlijken grijns van Godsdienst, hunne afschuwelijke gebreken zochten te bedekken.’ Verder was hij in zijnen omgang gul en openhartig, zonder den minsten hoogmoed of verwaandheid. Zaken waarvan hem de reden onbekend was en hij de waarheid niet kon doorgronden; verdienden geen geloof bij hem; doch van de verborgenheden van de Godsdienst was hij gewoon te zeggen: ‘dat het voor het menschdom een geluk was die niet te kunnen bevatten.’ Hij had zeer veel geschreven maar wilde nooit iets in het licht geven; hij plag te zeggen: ‘dat de wereld geen gebrek had aan boeken, maar aan geleerdheid.’

Hij stierf te Leiden den 15den September 1599, nalatende vier zonen en vier dochters, een zijner zonen Johannes de Bondt, was Stadsdoctor en Ontvanger te Rotterdam; de tweede Reinier de Bondt volgt hieronder; de derde, wiens naam wij niet vermeld vinden, was Doctor in de Regten en de vierde Jakob de Bondt, volgt mede.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 317; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 39; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* D. VII. bl. 727; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 308, 309; *Biogr. Nation.*, Tom I. pag. 110, 111; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 23 en 28, D. II. bl. 66, 67, 69, 98, T en B bl. 53; *Biogr. Univers.*, Tom III. pag. 10; van der Boon, *Geschied. der Ontd. in de Ontleedk. van den Mensch*, bl. 11.

[Reinier de Bondt]

BONDT (REINIER DE) of Reynerius Bontius, tweede zoon van den voorgaande, geboren te Leiden in 1576, was niet minder ervaren in de Geneeskunde en talen dan zijnen vader; daarenboven had hij zich met vlijt op het beoefenen der Wijsbegeerte toegelegd, zoodat hij reeds in 1700, dus op drie en twintigjarigen ouderdom tot het geven van onderwijs in de Natuurkunde, aan de Hoogeschool zijner geboorteplaats gemagtigd en in 1603 als Hoogleeraar in die wetenschap nader bevestigd werd. Later werd hij eerst tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Geneeskunde, in welke betrekking hij reeds in het jaar 1607 voorkomt, en in het jaar 1617 tot Gewoon Hoogleeraar dier wetenschap benoemd. De roem van zijne kunde was zoo groot, dat Prins Frederik Hendrik en later ook Prins Maurits hem op eene aanzienlijke wedde tot hunnen Lijfarts aanstelden. Hij overleed den 12den Junij 1623 en werd in de St. Pieterskerk begraven. Onder anderen heeft de Bondt geschreven;

Belegering en Ontzetting der stad Leyden, geschied in den jaare 1574. *Beginnende den* 27*sten May, en eindigende den* 3*den October daaraanvolgende. Zeer levendig afgebeeld door* Reynerius Bontius, *Treur- bly-eindespel, vercierd met*

schoone Figuren, *en al de vertoningen*, *zo voor*, *in*, *als na het spel*, Amsterd. zonder jaart 4°; meermalen herdrukt als eens: Leyd. 1659 gr. 8°, eens Amst. 1702 kl. 8°, eens 's Gravenh. 1730 met platen in 4° en voor de laatste maal in 1750 te Utrecht met platen in 4°.

De afbeelding van de Bondt is in de *Alma Academiae L.B.* Zijne zinspreuk was: *Multa petentibus desunt multa*. (Aan hen, die veel begeeren, ontbreekt veel).

Zie Orlers, *Beschrijv. der Stad Leyden*, bl. 369; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 117; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. bl. 39; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 727, 728; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 310; *Biogr. Nation.*, Tom I. pag. III; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 70, 93, D. II. T en B bl. 83 en 84; *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1849, D. I. bl. 19 en 20; *Biogr. Univ.*, Tom III. pag. 102; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. b. bl. 63.

[Jakob de Bondt]

BONDT (JAKOB DE) of JACOBUS BONTIUS, zoon van den voorgaande, was een der Reizigers, die destijds in navolging van Prosper Alpinus, zeer veel dienst aan de Natuurlijke Geschiedenis bewezen. Hij doorreisde Indië en Perzië en verzamelde met grooten ijver niet alleen wat op de Natuurlijke Historie van die landen betrekking had, maar bovendien sloeg hij met veel zorg de ziekten der inboorlingen en de geschikte middelen om hen te genezen gade. In 1625 vestigde hij zich te Batavia, waar hij tot aan zijnen dood, in 1631, de Geneeskunst oefende en op het laatst van zijn leven ook het ambt van Baljuw bekleedde.

De Bondt heeft onderscheidene werken in handschrift nagelaten, van welke de meeste niet voltooid waren; men heeft er eenige van uitgegeven onder den titel van:

De Medicina Indorum Libr. IV. Leyd. 1642, in 12°; 1718 in 4°; Paris, 1645 et 1646 in 4°. Ook heeft men ze in 1706 gezamenlijk met de verhandeling van Prosper Alpinus *de Medicina Aegyptiorum te Parijs*, in 4° en in het Hollandsch vertaald in 1694 te Amsterdam in 8° uitgegeven. In de eerste uitgaven had men de werken van de Bondt, die niet voltooid waren, achter gelaten; deze later in handen van Willem Piso gevallen zijnde, werden, gezamenlijk met eenige aanteekeningen en bijvoegsels van Piso's hand, door dezen, met de noodige platen, uitgegeven, zoodat het een werk werd, dat zeer belangrijk is voor de Natuurlijke Historie en Geneeskunde der tusschen de keerkringen gelegene landen, onder den titel:

De Indiae Utriusque re naturali et medicina Libri XIV. Amst. 1658 cum fig, van welke de werken van de Bondt de zes laatste uitmaken. De drie eerste boeken van de Bondt handelen over de Geneeskunst der Indianen: *De diaetâ sanorum*, *methodo medendi Indica*, *Observationes in cadaveribus;* het vierde bevat: *Notae in Garciae ab Orta historiam plantarum Brasiliae;*

het vijfde: *Historia Animalium* en het zesde *Historia Plantarum Indiae Orientalis*. Het zijn die beide laatste boeken bij welke P i s o aanteekeningen gevoegd heeft. De afbeeldingen der platen welke d e B o n d t op het eiland Java verzameld heeft, konden beter gegraveerd zijn, maar d e B o n d t was niet te min de eerste, die over de Natuurlijke Historie dier landen geschreven heeft. Zijn stijl is zuiver en sierlijk; de meeste zijner aanteekeningen worden voorafgegaan van eene korte schilderachtige beschrijving in Latijnsche verzen.

De beroemde Fransche Kruidkundige C h a r l e s P l u m i e r heeft een der talrijke geslachten van planten, welke hij in Amerika verzameld heeft, onder den naam van *Bontia* aan zijne gedachtenis toegewijd.

Zie V a l e n t y n , *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. IV. a bl. 289, 379; K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. VII, bl. 727 en 728; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.* D. III, bl. 310; v a n K a m p e n , *Geschied. der Letteren en Wetens. in de Nederl.*, D. I. bl. 321; *Biogr. Nation.*, Tom I. pag. 111; *Biogr. Univ.*, Tom III. pag. 10.

[Willem de Bondt]

BONDT (WILLEM DE) of G u l i e l m u s B o n t i u s , zoon van R e i n i e r d e B o n d t , geboren te Leiden, werd, in het jaar 1615, na, een half jaar lang, proeven van zijne bekwaamheid in het onderwijzen gegeven te hebben, tot Hoogleeraar in de Regten aan de Hoogeschool te Leiden aangenomen. Hij deed echter, binnen weinige jaren afstand van dien post, om in de Regering van zijne geboortestad over te gaan, waar hij sedert 1619, vele jaren achtereen, de waardigheid van Schout bekleedde, in welk ambt hij zich als een hevig vervolger der Remonstranten onderscheidde. Hij overleed in 1646.

Het was op hem dat V o n d e l het Hekeldicht maakte getiteld: *Aen alle Hondeslagers en Hondebeuls*, *Bontghenooten van 't hondekot enz.*

Zie B r a n d t , *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 74, 162, 165; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 102, D. II. bl. 103 en 104.

[Johannes de Bondt]

BONDT (JOHANNES DE), een Utrechtsch Schilder, heeft, in het jaar 1641, aan het St. Hiobs-Gasthuis in zijne geboorteplaats, eene door hem vervaardigde schilderij geschonken, voorstellende *Job met zijne Vrienden*.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n , *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. II. bl. 40; I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunstsch*.

[Matthias Bonerus]

BONERUS (MATTHIAS), geboren te Venlo, was een jongeling van groot verstand en zeldzame geleerdheid. Hij legde zich aan de Hoogeschool te Leuven op de Regtsgeleerdheid toe, werd aldaar Doctor in de Regten en zou het in de loopbaan der Letteren zeer ver gebragt hebben, ware hij niet, in 1614, in jeugdige

leeftijd, te Keulen, overleden. Men heeft van hem eene verhandeling tot lof van de handbus, tegen een geschrift van Erycius Puteanus, ten nadeele van de handbus, onder den titel van:

Declamatio pro sclopo, opposita vituperio sclopi Erycii Puteani. Lovan. 1609.

Zie Sweertii, *Athen. Belg.*, pag. 557; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Johan van Bonga]

BONGA (JOHAN VAN) of JAN BONGA, BUNGHA, BONNINGHA of BOENGA ook Johannes Buma genoemd, zoon van Sijds van Bonga en Rints van Roorda, werd in 1560 Grietman van Wonseradeel. Hij was een sterk voorstander der Vrijheid en onderteekende het Verbond der Edelen, waardoor hij zich den haat van Alva op den hals haalde, die hem twee jaren later naar Antwerpen ontbood, om zich te verdedigen; doch, daar Bonga niet verscheen, werd er in Friesland een vonnis van verbanning en verbeurdverklaring van goederen openlijk tegen hem afgekondigd. Zijn naam als balling komt voor in twee plakkaten van den 26sten Junij 1568 en van den 26sten Januarij 1569. In het eerste wordt den ingezetenen verboden goederen der gebannenen onder zich te houden, en in het tweede, de gebannen personen te herbergen.

De vreedzame regering eener grietenij niet met zijnen krijgsmansgeest strookende, deed hij, naar een grooter tooneel voor zijnen roem hakende, daarvan reeds in 1567 vrijwillig afstand en trad in de krijgsdienst. Spoedig was hij bekend als een dapper en bekwaam voorvechter der Vrijheid, begaf zich bij Graaf Lodewijk van Nassau, toen deze in het volgende jaar met een leger in Groningerland kwam, en werd tot Hopman van een vaandel voetvolk benoemd. Meest alle Friezen, die de Nassausche zijde aanhingen, dienden op zijne kosten.

Hij overwon mede bij Heiligerlee, doch daar het leger van Graaf Lodewijk te Jemmingen geslagen werd, ontging Bonga, door, met achterlating van wapenen en goederen, over de Eems te zwemmen, ter naauwernood het gevaar van gevangen genomen te worden. Daar de oorlog te land, naar zijn oordeel niet genoeg werd voortgezet, ging hij zijn geluk ter zee beproeven, en werd een der voornaamste hoofden der vrijbuiters, die de Spaanschgezinden aan de Friesche kusten van alle kanten beroofden en verontrustten. Evenwel baarden deze strooptogten meer schrik dan nadeel, en de Watergeuzen behaalden wel buit, doch zij begeerden meer, Vrijheid en Vaderland. Mogten ze evenwel soms voet aan wal zetten, de waakzaamheid van den Overste Robles was te groot, dan dat ze iets van gewigt konden ondernemen.

Hoewel Bonga's naam niet voorkomt onder de innemers van Brielle, is het evenwel niet onwaarschijnlijk, dat hij daaraan deel genomen heeft, aangezien de overige Friezen, die zich met hem ter zee begeven hadden, daarbij tegenwoordig waren.

Nadat Brielle en Enkhuizen zich voor den Prins van Oranje verklaard hadden en de Geuzen uit deze laatste stad Friesland konden bedreigen, was er geen vuriger wensch in Bonga 's ziel, dan dit zijn Vaderland aan de magt van Spanje te ontrukken. Dan deze taak was niet gemakkelijk en kostte veel tijd en bloed. Van nu af werd zijn leven, tot aan zijn smartelijk uiteinde vol van moeite en gevaren, aan eenen rusteloozen krijg toegewijd. Robles, nu nog Kolonel, maar weldra bij voorraad en eindelijk geheel Stadhouder van Friesland, wist met weinige middelen veel te doen, en het gebrek aan beleid en de lafhartigheid van Graaf Joost van Schouwenburg, in 1572 Stadhouder van Friesland van Oranjes wege, deed het spoedig gewonnene weder in 's vijands handen vallen.

Bonga had soldaten geworven, met het voornemen om daarmede te Emden scheep te gaan, in Friesland te landen en Dockum te bemagtigen. Deze aanslag mislukte; hij zag zich gedrongen de schepen te verlaten, en nam met zijn volk over land de vlugt. Door de Spanjaarden vruchteloos nagejaagd, kwam hij behouden te Enkhuizen aan, denkelijk ergens schepen der Vrijbuiters ontmoet hebbende, die hem derwaarts overbragten. Hij bleef aldaar echter niet lang in rust, maar stak spoedig weder naar Friesland over. Door de inwoners van Sneek, die het volk van Robles niet hadden willen inlaten en zich dus als weêrspannig tegen den Koning beschouwen moesten, werd hij genoodigd om hunne stad te bezetten. Hij vereenigde zich met Tiete Hettinga en Aedo Gabbema, en, in spijt van den tegenstand der Spaanschgezinde Regering, werd hij, den 19den Augustus 1572, onder het gejuich der burgers, als een zegepralend Veldheer ingehaald. Den volgenden dag trok hij met drie honderd man voor Bolsward, en eischte de stad in naam des Konings en des Prinsen van Oranje, als Gouverneur der Nederlanden, op; doch de Koningsgezinde Burgemeester, Hobbe Ottes, liet antwoorden, dat men het in bezitnemen van de stad aan den Stadhouder geweigerd had, en het hem ook zou weigeren; waarop Bonga vroeg: ‘wie is uw Stadhouder?’ Het antwoord was: ‘de Kolonel van Groningen.’ Bonga, toornig geworden, riep uit: ‘uw Kolonel is een schelm.’ Ziende dat hij de stad met zijne weinige manschap niet winnen kon, terwijl de Burgemeester van de burgers eenen nieuwen eed aan Filips afëischte, trok hij af en legerde zich in het Oldeklooster, waar hij door de hem toegenegene Bolswarders van de noodige spijze voorzien werd. Na zijnen terugtogt dreef hij overal het vee weg, brandde het klooster der Joanniten en Groendijk af, keerde toen naar Sneek terug en zond Tiete Hettinga naar Oranje te Dillenburg om hulp.

Inmiddels was Dirk van Bronkhorst, Heer van Nedermormter, bij voorraad tot Oranjes Stadhouder over Friesland aangesteld, van de Kuinder mede naar Bolsward gekomen, en eischte, niets wetende van het geen Bonga verrigt had, den 21sten Augustus de stad

op. De Regering vroeg twee dagen beraad. Hiervan nu wist B o n g a niets en 's anderendaags deed deze zijne tweede opeisching. Waarschijnlijk heeft hij toen kennis gekregen van de maatregelen van B r o n k h o r s t, die te Balk was gelegerd en uit de ontvangst van een aam wijns uit de handen der burgeren, hunne goede gezindheid begreep. De Regering van Bolsward had een bode gezonden aan R o b l e s om raad en hulp, doch hij kwam zonder een van beide terug. B o n g a was echter zelf reeds binnen en weigerde te gehoorzamen aan het bevel der Regering om weg te trekken. De burgerij, voor O r a n j e zijnde, verbrandde openlijk het formulier van den eed, door den Burgemeester ontworpen, en gaf O r a n j e s Stadhouder de veste over, welke B o n g a, den 24sten Augustus, met zijn volk, onder het bulderen van het geschut, als overwinnaar binnentrok. Nadat hij de kerk der Minoriten van de beelden had laten zuiveren, werd de Hervormde Godsdienst aldaar openlijk door hem ingevoerd, en deed de Predikant J o h a n n e s J a n s o n i u s er de eerste predikatie.

B o n g a begaf zich nu naar Sneek, waar hij zich tot nieuwe pogingen gereed maakte. De stad Dockum was door S i p p e S c h e l t e m a, op aansporing van eenen stouten Hollandschen Zeekapitein, G i s b e r t u s genaamd, en door de welgezinde burgerij en omwonende boeren, voor O r a n j e gewonnen. De vijand hield evenwel den toren in, verdedigde zich daar, en hielp het volk van R o b l e s binnen, dat de stad met plundering en moord vervulde. B r o n k h o r s t had hulp toegezonden onder bevel van B o n g a en S i c k e T y e s s e n s, die met eene onverklaarbare traagheid (meenende misschien, dat ze nog vroeg genoeg komen zouden, en dat de stad niet op eens kon worden verrast) zich des nachts legerde in de nabijheid der stad. Aan hulp en ontzet voor de jammerlijk vernielde en in brand gestoken stad viel niet meer te denken. B o n g a en T y e s s e n s verfoeiden hunne dwaling en traagheid, en pogende te herstelleu wat zij konden, wachtten ze de aftrekkende Walen van R o b l e s af, sloegen een deel dood, de overige op de vlugt en ontnamen hun den roof.

Toen Friesland op het laatst van 1572 weder onder Spanje bukte, was B o n g a met vele anderen het land ontweken, waarheen is onbekend. Misschien nam hij weder toevlugt op de zee, en vervoegde hij zich op de vloot, waarmede M a r t e n a de Zuiderzee bezet hield, of was hij naar Noord-Holland getrokken en had aldaar onder S o n o y een bevelhebberschap.

Vóór 1578 vinden wij niets verder van B o n g a gemeld. In dat jaar kwam hij met J o h a n v a n d e n C o r p u t, aan het hoofd van eenige hulptroepen, de belegeraars van Deventer ter hulp, en trok, na het innemen dier stad door R e n n e n b e r g en S o n o y, weder naar Friesland, waar hij zich in het volgende jaar een groot voorstander der Unie van Utrecht toonde, en een van hen was, die het request aan R e n n e n b e r g, dien aangaande, onderteekenden. In 1579 begaf hij zich op bevel van R e n n e n b e r g

naar Bolsward, om die stad met krijgsvolk te bezetten, doch werd gebeden buiten te blijven en deed het; Rennenberg zou hem met een ander bevel voorzien. Hij gehoorzaamde, maar toen de verraderij van Rennenberg bekend werd, verliet Bonga dadelijk zijne zijde en bleef den Staten getrouw. Er werd besloten de zoogenaamde blokhuizen of kasteelen te vernielen. Eer was men niet vrij, vooral toen men zag, dat Rennenberg ze wilde bezetten, om de steden in zijnen afval mede te slepen. Oranje zelf was voor dit plan; ofschoon hij den Graaf nog niet geheel durfde mistrouwen, het was in allen gevalle goed, aan den Graaf de stof tot verzoeking te ontnemen. Agge van Albada had uit Keulen mede tot die verwoesting der kasteelen aangeraden, en de tijrannennesten werden ter vernieling gedoemd. Rennenberg zond dan acht vendelen naar Friesland af, in schijn om het voornemen der Friezen te helpen, maar eigenlijk tot bezetting der blokhuizen. Dat begrepen de Leeuwarder burgers, en zij wonnen gemakkelijk de drie vendelen van Joan van Bonga, Oene Grovestins en Jan Vervou. Maar het krijgsvolk van het slot weigerde af te trekken, en door eene list werden Bonga en de zijnen meester van het kasteel. Zij zetteden namelijk de Monniken met de vrouwen en kinderen der bezettelingen vooraan, opdat deze niet op hen schieten zouden. Het gelukte, en in weinig tijds was het blokhuis door de verheugde inwoners ontmanteld. Harlingen voor den Prins van Oranje in bezit willende nemen, was hij met Vervou en twee leden van Gedeputeerde Staten, benevens hun krijgsvolk, door eenen misslag van den portier reeds binnen de stad gekomen en eischten zij het kasteel op; doch dit werd hun geweigerd, onder voorgeven, dat men den eed aan Rennenberg gedaan had, en zich niet kon overgeven, vóór dat men van hem daartoe bevel had ontvangen. Daar het kasteel zeer sterk was, kon men het met geweld niet meester worden; doch toevallig was juist de Secretaris van Rennenberg, dien hij gezonden had, om het gedrag der Staten te bespieden, in Leeuwarden gevangen genomen, en deze had bij zich papieren, door zijnen Heer in blanco geteekend. Dadelijk werd hij gedwongen, één daarvan in te vullen met het bevel van overgaaf, en dit naar Harlingen gezonden; door welke list de Bevelhebber zich liet verschalken en het kasteel overgaf. Het blokhuis van Stavoren volgde weldra.

Na Rennenbergs verraderlijken afval diende Bonga onder den Graaf van Hohenlo, en was misschien tegenwoordig bij de nederlaag, welke deze op de Hardenberghsche beide onderging, waar hij den 17den Junij 1580 door Schenck geslagen werd. Toen de schans van den Opslag bij Delfzijl, in 1580 door Rennenberg belegerd was, werd Bonga derwaarts gezonden met mondbehoefte voor de belegerden, doch kwam te laat, nadat het verdrag omtrent de overgaaf reeds getroffen was.

Ook trok Bonga, met zijn vendel benevens eenige anderen, in voorhoede van Hohenlo op, tot het beleg van Groningen, en werd door dien Veldheer met Hopman Reyn Idtzen, in de Schans te Aduarderzijl, in de nabijheid van Groningen, in bezetting gelegd. Den 16den Augustus 1580 werd hij aldaar door het volk van Rennenberg aangevallen, doch sloeg het manmoedig af. Den volgenden dag werd de aanval met grooter geweld hernieuwd, en de onversaagde Bonga werd, wegens gebrek aan kruid en lood, door zijn volk verlaten. Hij zelf werd hevig in zijn been gekwetst, doch ontkwam des vijands handen en werd naar Leeuwarden vervoerd, waar hij na een lang en smartelijk ziekbed den geest gaf. Bonga was alzoo den dood der dapperen gestorven, en tot op het laatste toe aan het Vaderland getrouw. Hij had het begonnen werk, waarvan hij een der eerste aanvangers was geweest zien optrekken en weder in puin vallen, maar op nieuw zich uit dien bouwval verheffen. Zag hij dan het einde niet van den strijd, hij zag Friesland vrij, en mogt ontslapen in hope, dat het werk zijner handen door Gods zegen zou worden bekroond. Hij is wel minder bekend dan anderen, die minder deden, maar hij verdient onder de voornaamste bevrijders des Vaderlands te worden genoemd.

Hij was gehuwd met Sytske van Aylva, bij wie hij geene kinderen verwekt had en die later hertrouwde met Doeke van Aysma, Grietman van Ferwerderadeel.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 764; F. Sjoerds, *Beschrijv. van Friesl.*, D. II. bl. 713; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 255-263, St. III. bl. 484; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.*, D. II, St. V, bl. 196, 228; en vooral H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml*, *van Grietmannen*, bl. 61-64; en van Groningen, *Geschied. der Waterg.*, bl. 168-175, welke beide laatste wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Willem van Bonga]

BONGA (WILLEM VAN) of Willem Bonga, stamgenoot van den voorgaande, en zoon van Johan van Bonga, Boenga, Bungha, Bonningha, Buuraga of Buma en van Ebel Popma van Grijn en Ter Schelling, was mede een der teekenaars van het Verbond der Edelen, en werd, met de Bronkhorsten en eenige Friesche Edellieden, gevangen genomen, toen gevoerd eerst naar Harlingen, voorts naar Rupelmonde, en eindelijk naar Brussel, waar hij, nevens anderen, den 1sten Junij 1568, op last van Alva, onthoofd en in ongewijde aarde begraven werd. Hij was gehuwd met Auck van Heemstra, eene dochter van Feye van Heemstra en Ebel van Hemmema, doch schijnt bij haar geene kinderen verwekt te hebben. Zijne weduwe hertrouwde met Matthijs Rommerts.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, D. III. bl. 169 (119); te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 263 en 264, St. III. bl. 484; *Stamboek van den Frieschen vroegeren en lateren Adel*, D. II, bl. 108.

[Jan van den Bongaert]

BONGAERT (JAN VAN DEN), VAN DEN BONGAARD of VAN DEN BONGARD, Heer tot Bongard, in het land van Valkenburg, was een der teekenaars van het Verbond der Edelen. Hij was uit een adellijk geslacht van dien naam, ook wel van den Boomgaard geheeten, hetgeen afkomstig was uit het huis van Wassenaer, door Floris van den Boomgaard, zoon van Klaas Horst en kleinzoon van Arent van Damme, die een broeder was van Filips van Wassenaer, Burggraaf van Leiden, uit wiens testament dit duidelijk blijkt.

Bongaert werd, boven de gewone Ridderschap van Utrecht, beschreven om Keizer Karel V te verwelkomen. Hij overleed in hoogen ouderdom in het jaar 1602. Zijne eerste vrouw was Anna van Mascherel, zijne tweede Aleyd van Reede.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 265 en 266; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Bernt van den Bongaert]

BONGAERT (BERNT VAN DEN), jongere broeder van den voorgaande, was mede een der teekenaars van het Verbond der Edelen. Hij had in huwelijk Maria van Reede en hertrouwde, na baar afsterven, met Sanderina van Brederode eene natuurlijke dochter van den Heer Reinout van Brederode, welke; weduwe zijnde, den 5den Maart 1617 overleed. Bij zijne eerste vrouw won hij vier dochters.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 264 en 265.

[Bernarbus Jagobus Bongardt]

BONGARDT (BERNARBUS JAGOBUS), een zoon van Daniël Bongardt, laatst Predikant te Middelburg, alwaar Bernardus Johannes het eerste licht aanschouwde. Hij werd in het jaar 1728 Predikant te Twisk, in 1734 te Neuzen, in 1740 te Tolen en in 1740 te Hoorn, waar hij den 11den Junij 1771, in omtrent zes en zestigjarigen ouderdom, overleed.

Hij schreef een zeer zonderling rijmwerk, getiteld:

Troostzang, *of Rymkatechismus*, *in* LIV *Psalmen*, *voor Davids Huis*, *geschikt naar* Ursinus *Leerwijze en* Datheens *Zingtrant*, *bij de zogenaemde Waare Gereformeerde Batavieren; om verbysterde Kristenen te regttebrengen*, *of te koesteren in de Moederschoot der Heilige Katholike Kristelyke Kerk*. Hoorn, 1762. 4°.

Zie Witsen Geysbeek *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, B. bl. 92, uit partikuliere berigten aangevuld.

[A.J. Bongardt]

BONGARDT (A.J.), waarschijnlijk een afstammeling, misschien wel een zoon, van den voorgaande, van wien wij geene levensbijzonderheden weten, dan dat hij in

1806 eene reis door Duitschland en Frankrijk heeft gedaan, welke hij beschreven heeft onder den titel van:

Reize door Duitschlands noordelijke helft en de Fransche departementen in 1806. Amst. 1807, 2 deelen met pl. 8°.

Zie de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Henry Damas Bonhomme]

BONHOMME (HENRY DAMAS), zoon van Caspar Bonhomme en Elizabeth Koningh, geboren te Maastricht, den 10den September 1747, diende reeds van zijne vroegste jaren den Lande in militaire betrekking, en was tot den rang van Majoor en Kapitein effectief in het bataillon van den Generaal Pallardy opgeklommen, toen hij in het jaar 1787 door H.H.M.M. werd gesuspendeerd, na 21 jaren als Officier den Lande te hebben gediend. De rede daarvan was voortgekomen, door dien hij bij de spanning, welke bestond tusschen de Staten-Generaal en de Staten van Holland, de orders van deze had opgevolgd, die een legermagt onder den Generaal van Rijssel in hunne dienst hadden, en vermeenden dat zij de eenige waren, geregtigd, tot het geven van bevelen aan die troepen. Hij beklaagde zich daarover bij de Staten van Holland, ook in naam van alle zijne Officieren, ten einde zij door die Staten zouden worden genomen in hunne protectie, zooals zij hadden beloofd.

Na de omwenteling van 1795, werd hij aangesteld tot Generaal Majoor, en bevelhebber der tweede brigade van de divisie Daendels, en had veel invloed bij de aanstelling der Hoofden over de halve Brigades en Bataillons.

In den veldtogt van 1799 in Noord-Holland had hij het bevel over de eerste brigade van het corps de bataille, en nam het opperbevel over de divisie Dumonceau, nadat deze gewond was, den 10den September 1799 over, en behield dit tot den 9den October, hoewel men beweert dat dat bevel eigenlijk door den Generaal der Artillerie Martuchewitz is gevoerd geworden.

Door den Opperbevelhebber van het Gallo-Bataafsche leger, den Franschen Generaal Brune, werd Bonhomme met onderscheiding aanbevolen aan de Nationale vergadering, wegens het door hem in dien veldtogt gehouden gedrag.

Den 1sten Junij 1803 werd hij tot Luitenant Generaal bevorderd, op een jaarwedde van zes duizend gulden, door hem als Generaal Majoor genoten wordende, en voorts met eene buitengewone toelaag van vijftien honderd guldens 's jaars, wanneer hij, in die hoedanigheid tot werkelijke dienst werd opgeroepen; het geen welhaast geschiedde.

Bij Koning Lodewijk stond hij steeds in groot aanzien. Tot den 24sten November was hij Minister van Oorlog en werd toen bekleed met de hooge waardigheid van Gouverneur-Generaal van Oost Friesland. In die hooge betrekking bleef hij slechts kort, want reeds den 16den Februarij 1807 werd hij bevorderd tot Kolonel Generaal der troepen te paard, en Groot Officier van het Koningrijk, terwijl hij kort daarop werd benoemd tot een der Kapiteins van de garde des Konings, eene nieuw ingestelde betrekking, de

hoogste, die bij de garde bestond. Hij was voorts Grootkruis der Orde van de Unie van Holland. Zijne laatste levensjaren bragt hij door op zijn buitengoed Woudlust, te Surhuizum, gemeente Achtkarspelen, in de provincie Friesland, en was reeds den 1sten Januarij 1812 Maire van de toenmalige gemeente Surhuizum, na de afschaffing der Maires den 31sten December 1813, bleef hij evenwel, onder den naam van Schout, aan het hoofd van dat Gemeentebestuur, tot den 1sten October 1816, waarna hij aldaar ambteloos bleef leven tot aan zijn overlijden, den 7den Februarij 1826. Hij vermaakte bij zijn overlijden een groot gedeelte van zijn vermogen tot liefdadige einden, en was gehuwd geweest met Mejufvrouw G e e r t z e m a , die bij haar overlijden hem geene kinderen naliet.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XXXVI, bl. 122; XL, bl. 295; D. XLI, bl. 252, 253, 259; D. XLV, bl. 195, 202; C. v a n d e r A a , *Geschied. van den oorl.* 1795-1803, D. VIII, bl. 49; L o d e w i j k N a p o l e o n , *Geschiedk. Gedenks.*, D. II, bl. 247; B o s s c h a , *Neerl. Heldendaden te Land*, D. III. bl. 191, 192, 201, 203, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Bonifacius]

BONIFACIUS, de Apostel der Duitschers en Friezen, heette eigenlijk W i n f r i d en was geboren in 683 of 684 uit een voornaam Angelsaksisch geslacht, naar sommigen willen te Kitton in Devontshire in Engeland. In zijne jeugd liet hij reeds groote begeerte tot Gods woord blijken, en begaf zich in het 12de of 13de jaar zijns ouderdoms in het klooster te Excester. Aldaar eenige jaren doorgebragt hebbende, ging hij in het klooster Nutizel, waar hij betere gelegenheid vond zijne studiën voort te zetten; zich aldaar eenige jaren in allerlei wetenschappen geoefend hebbende, werd hij omtrent het 30ste jaar zijns ouderdoms in den priesterlijken staat opgenomen, en verkreeg een zoo groot aanzien, dat hij op eene synode door den Koning van Engeland naar den Bisschop van Canterbury gezonden werd, ten einde deze het oogmerk der synode bekend te maken.

Bij de destijds in Engeland ontwaakte geestdrift, om het Christendom aan de stamverwante Duitsche volken te verkondigen, besloot ook hij eene reis derwaarts te doen, ten einde het Christelijk geloof aldaar te prediken. Hij kwam met de toestemming van zijnen Abt W i n b e r t , in het jaar 716, in gezelschap van nog twee andere voor het geloof ijverende kloosterlingen, te scheep langs den Rijn te Duurstede, van waar hij naar Utrecht toog, ten einde van den Frieschen Vorst R a d b o u d , die zich destijds aldaar bevond, verlof te verzoeken, het Evangelie aan zijne Heidensche onderdanen te prediken. Daar echter R a d b o u d meer geneigd was om de Christenkerken, welke onder het opzigt van W i l l e b r o r d reeds in Friesland gesticht waren, te verdelgen, dan den verderen voortgang van die leer te begunstigen, keerde B o n i f a c i u s in 717 naar Engeland terug, om de verkiezing van eenen nieuwen Abt van zijn klooster bij te wonen, doch toen

men hem daartoe benoemde, weigerde hij die waardigheid aan te nemen, alzoo hij besloten had zijn zendelingswerk voort te zetten.

Op raad van Daniel, Bisschop van Winchester, toog hij in 719 naar Rome, en werd door Paus Gregorius II, met eene volmagt voorzien, om als zijn zendeling het geloof aan de nog heidensch geblevene onderdanen des Franschen rijks te prediken. Des begaf zich Bonifacius door Tyrol naar Beijeren, alwaar hij eenen aanvang maakte met prediken. Op gelijke wijze Duitschland door reizende, kwam hij eindelijk te Thuringen. Daar zijn werk slechts weinig vorderde, gevoelde hij behoefte aan staatkundige medewerking, die hem Karel Martel verschafte. Hier den dood van den Frieschen Koning Radboud vernemende, besloot hij terstond tot eenen togt naar Friesland; en hij bestond, met eenen vurigen ijver aldaar het geloof te prediken, de reeds bekeerde Friezen te doopen, en de afgodendienst zooveel in zijn vermogen was te fnuiken. Hij slaagde hierin zoo wel, dat Willibrord, zijne eigene zwakheid en den dagelijks toenemenden ouderdom, in aanmerking nemende, besloot om zulk een ijverigen geloofsverkondiger als Bonifacius was, nog bij zijn leven tot zijnen opvolger in het bisdom van Utrecht in te wijden. Doch deze wees die aanbieding van de hand, zich voornamelijk beroepende op zijne pausselijke zending, om Duitschland te bekeeren. Bonifacius begaf zich, na drie jaren het geloof in Friesland verkondigd te hebben, naar Amelburg in Hessen, waar hij eene kerk bouwde, reisde vervolgens op begeerte van Paus Gregorius II naar Rome, waar hij den 30sten September 723 door dien Paus tot Bisschop gewijd werd en den naam van Bonifacius ontving. Hij gaf het eerste voorbeeld van eenen Bisschop, die eenen eed van trouw aan den Paus zwoer; terwijl de Paus, om de door hem aangevangene geloofsbekeering uitgebreider voortgang te doen hebben, hem met onderscheidene brieven van voorschrijving aan voorname, zoowel geestelijke als wereldlijke, personen voorzag, ten einde hem bij alle gelegenheden in het voortplanten des geloofs de behulpzame hand te bieden. Groot waren nu gedurende omstreeks dertig jaren zijn ijver en moed, en groot waren de invloed zijner prediking en die zijner medgezellen Lullus, Gregorius, Willebald, Winnibald, enz. in Hessen, Beijeren en Thuringen. Het was dus geen wonder, dat Paus Gregorius III hem in 731 met het Aartsbisschoppelijke Pallium bekleedde. Door den Paus slechts tot Aartsbissshop van Duitschland in het algemeen georderd, werd hem in 744 Keulen, in 745 Mentz tot zetel aangewezen. Als Aartsbisschop stichtte hij overal nieuwe Bisdommen, zat op vijf synoden voor, en zalfde in 752 Pepijn tot Koning.

Sommigen noemen Bonifacius Bisschop of Aartsbisschop van Utrecht, Heda en Beka melden hem als opvolger van Willibord, en op hun gezag komt hij op de gewone lijsten als tweede

Bisschop van Utrecht voor; maar het werd reeds door M a b i l l o n en anderen tegen gesproken, daar geen zijner biographen hier iets van meldt, en men beweert dat hij slechts als Pausselijk Legaat, als Primaat van Duitschland, Utrecht bestuurde. Veel duisters blijft echter nog steeds hierin heerschen, bijv. of E o b a n door B o n i f a c i u s tot Bisschop van Utrecht gewijd is; of dit bisdom toen geheel onvervuld was; alsmede over den twist tusschen B o n i f a c i u s en den Aartsbisschop van Keulen over de suprematie der Utrechtsche Kerk[1]. Wat hier van zij; vast gaat het dat hij na W i l l i b r o r d s dood de belangen der Nederlandsche kerk met onvermoeiden ijver behartigde en bevorderde, ondanks de gedurige woeligen der Friezen en Saksers tegen het Frankische gezag.

Wanneer de Levensbeschrijvers van B o n i f a c i u s ons melden, dat hij hier te lande het Euangelium te Wyrda (Woerden), Attingohem (Achttienhoven), Felise (Velsen) en aan de oevers van het Almari (het Haarlemmermeer) verkondigde, blijft het evenzeer eene strijdvraag, of dit gedurende zijn tweede verblijf in Friesland plaats had, dan wel na 753, toen hij het bisdom Mentz aan L u l l u s overdroeg, om op nieuw het door R a d b o u d II fel bestookte Christendom in Friesland te verkondigen. Zeker is het, dat hij in 755 de marteldood onderging, aan den oever der Borne (Boerdiep) bij Dockum. Hier liet hij, aangezien te dier plaatse nog geene kerken waren, door zijn gevolg de medegevoerde tenten opslaan, om als Bisschop, door het opleggen der handen, de nieuw gedoopten in het door hen aanvaarde geloof te bevestigen. Als nu op den 5den Junij de zon zich reeds boven hare kimmen verhief en men dus eerlang de terugkomst der voorheen naar huis gezondene nieuw gedoopten te verwachten had, werd in tegendeel op het onverwachts een zeer verward geluid, en te gelijk eene opgaande jammerkreet gehoord; doordien eene groote menigte te zamen gerotte Heidensche inwoners, de wapenen hebbende opgevat, met eene ongehoorde verwoedheid op de aldaar gelegerde Christenen aanviel, die ook straks de wapenen opvatteden, om aldus het aangedane geweld met geweld te keer te gaan. B o n i f a c i u s nogthans, verzeld van alle bijeen geroepene Geestelijken, uit zijne tent zich bij hen gevoegd hebbende, die voor hem de wapenen haddden opgevat, verbood hun dadelijk het reeds aangevangen gevecht voort te zetten, zeggende: ‘Mijne kinderen, die ik in den Heere geteeld heb, houdt toch op van strijden; dewijl ons de Heilige Schrift te regt leert, dat men geen kwaad met kwaad, maar zelfs het kwaad met goeddoen vergelden moet. De lang gewenschte dag onzer vrijwillige ontbindinge is nu voorhanden; des versterkt u in den Heere, en stelt uwe hope nevens mij op Hem, en Hij zal uwe zielen verlossen.’ Vervolgens zich naar zijne Priesters, Diakenen en verdere nevens hem staande Geestelijken wendende, vermaande hij

(1) Zie over dezen strijd R o i j a a r d s , *Geschied. der invoering en vestiging van het Christendom in Nederl.* § 22.

hen thans goedsmoeds te zijn. ‘Vreest niet,’ waren zijne woorden, ‘die het ligchaam wel dooden, doch de onsterfelijke ziel niet beschadigen kunnen, maar verheugt u integendeel in den Heere, en vestigt het anker uwer hope op God, die tot eene eeuwigdurende vergelding aan u eerlang, nevens de Engelen en Godzaligen, ook verblijf in Zijn Hemels hof zal verschaffen. Des laten u de ijdele aanlokselen dezes levens niet bezwaren, maar wilt dezen korten doodstrijd kloekmoedig uitstaan, om met Christus eeuwiglijk in den Hemel te heerschen.’

Terwijl hij hen op deze wijze met een hart brandende van liefde opwekte, en voorts bereid was, om hen nog meerderen moed bij te zetten, viel de verwoede menigte, daar zij nu geene tegenstand meer ontmoette op B o n i f a c i u s en zijn gevolg aan, en hij stierf met drie en vijftig der zijnen den marteldood voor het Christelijke geloof.

Hij was een man van goede studiën, hebbende onderscheidene schriften nagelaten, als *Brieven*, door S e r a r i u s en later door anderen in het licht gegeven:

Pro rebus Ecclesiae, lib. I.

De Fidei unitate, lib. I.

Instituta Synodalia de suis in Germania laboribus.

Ad Ethelbaldum Regem, lib. I.

De sua fide, *doctrina et religione*, lib. I.

Ook worden hem de levensbeschrijvingen van sommige Heiligen toegeschreven.

Zijn ijver voor de uitbreiding der Evangelieleer, der Bijbelboeken en de verbetering van de zeden der Geestelijkheid verdient allen lof, en men kan hem den roem niet ontzeggen van meer dan iemand zijner voorgangers het Christendom hier te lande gevestigd te hebben. Doch hij predikte te gelijk met het Evangelie overal de suprematie van den Paus. Hij had veel te doen met het tegengaan zoo van het zedebederf, de onkunde, het bijgeloof, boosheid, onwettigheid, valsche leeringen en ketterijen der Geestelijken, als van de oude Heidensche bijgeloovigheden, ruwheid van zeden en gebrek aan onderwerpelijkheid der leken in deze nog zeer onbeschaafde landstreken, waar zelfs de nieuwbekeerden zich nog schuldig maakten aan het deelnemen aan offermaaltijden, - het verkoopen van slaven aan Heidenen tot offeranden, - het offeren nevens de kerken op Heidensche wijze aan de heilige martelaars en belijders, - het ontsteken van noodvuren en meer andere misbruiken. Groot waren de diensten van B o n i f a c i u s aan de kerk in Nederland bewezen, en zij bleven lang in dankbare nagedachtenis. Met smart zag men in Utrecht het vervoeren van zijn lijk naar Fulda, en later werd te zijner eere de St. Salvators kerk aldaar naar zijnen naam genoemd, terwijl men elders den grooten leeraar huldigde, door kerken en gestichten aan zijne vrienden en tijdgenooten toe te wijden.

Zijne beeldtenis gegraveerd door B l o e m a e r t , in fol., komt voor bij v(a n) H(e n s s e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerkel. Outh.*, D. I,

nog bestaan er afbeeldingen van hem door C. de Visscher, grfol. en door Vinkeles in 12°.

De besle bronnen voor zijn leven zijn de zoogenaamde *Acta Sanctorum* en hieronder voornamelijk dat van zijnen medgezel Willebald. De naauwkeurigste opgaaf van deze biographiën en andere middeneeuwsche schrijvers vindt men in het aangehaalde werk van Roijaards, bl. 221. Zie verder: Brandts *Hist. der Reform.*, D. I, bl. 4 en 5; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscïus, *Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. I, bl. 48-106; D. V, bl. 102 en 103; le Long, *Reform. van Amst.*, bl. 24, 25, 27; Dumbar, *het Kerkel en Wereltl. Deventer*, D. I, bl. 178; *Tegenw. Staat der Nederl*, D. XI, bl. 15-18; D. XIII. bl. 234-236; D. XVI, bl. 521; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. I, bl. 383-417; Saxe, *Onomast. Lit.*, Pars II, pag. 85, 86, 543; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Verk. Geschied. der Nederl.*, D. I, bl. 40 en 41; *Kath. Meijer Memorib*. bl. 61; Westendorp, *Jaarb. van en voor de Prov. Gron.*, St. I, bl. 44, 45, 49, 50; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. I, bl. 77; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. I, bl. 335-344; Eekhoff, *Geschied. van Friesl.* bl. 31 en 32; Löfflër, *Bonifaoius*, 1812; Schmerbauch, *Bonifacius der H. Apostel der Deutschen*, 1829; Hesele, *Gesch. der Einfür des Christenthums*, § 349.

[Gerrit van Boningen]

BONINGEN (GERRIT VAN). Zie BEUNINGEN (GERRIT VAN).

[Philippus Bonkét]

BONKÉT (PHILIPPUS), geboren te Vlissingen en Koopman te Middelburg, heeft opgesteld en uitgegeven:

Een opregte Geloofsbelijdenisse van eenige Christenen, welke Gods Woord, vervangen in de boeken des Ouden en Nieuwen Verbonds, stellen voor den eenigen regel van haar Geloof en leven zonder Menschelijke bijvoegsels. Alsmede een Tegenwerping beantwoord. Gedrukt voor den Auteur. 1719. 8°.

De Schrijver betoont zich daarin meestendeels te wezen van de gezindheid der zoogenaamde Hebreën, doch omtrent de Driëenheid verklaart hij zijn bijzonder gevoelen woordelijk in de Voorreden, aldus: ‘Wij geven aan God den Vader niet alleen de eere van de Scheppinge; maar ook de eere van onse Verlossinge en onse Heylingmakinge; en wagten ons, van de eer van onse Verlossinge te geeven aan een ander, maar wy gelooven die selven God den Vader ook is onse Verlosser, Levendig- en Heyligmaker; gelyk Paulus segt 2 Cor. cap. 5, en alle deze dingen zyn uyt God, die ons met hem selven versoent heeft, door Jesum Christum. God den Vader is den uitvinder, werker en gever van onse Saligheyt, maar hy heeft dat believen te doen door middel van syn Sone Jesus, aangedaan met den H. Geest, en alsoo vinden wy een H. Drie-eenheyt in de huyshoudinge Gods, in 't saligen van den mensch, maar niet in 't wezen Gods.’

Zie de la Rue, *Geletterd Zeeland*, bl. 197 en 198.

[Joannes Bonmarché]

BONMARCHÉ (JOANNES), geboren te IJperen omstreeks 1520, was een beroemd Toonkunstenaar en Kapelmeester van Filips II, Koning van Spanje.

Zie F.J. Fétis, *Prijsvraag van het K.N. Instituut*, bl. 47.

[Andreas Bonn]

BONN (ANDREAS), geboren den 17den Junij 1738 te Amsterdam, waar zijn vader Apotheker was, oefende zich op de Latijnschool zijner geboortestad in de geleerde talen; volgde voorts aan het Athenaeum aldaar de lessen van Petrus Burmannus Secundus, Willem Roëll en Petrus Camper en zette zijne studie in de Geneeskunde aan de Hoogeschool te Leiden voort onder de HoogleerarenPetrus Musschenbroek,Bernhard Siegfried Albinus, Frederik Bernhard Albinus,Adrianus van RoijenenHieronymus David Gaubius. Op vijf en twintigjarigen ouderdom werd hij tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd, na het verdedigen van eene verhandeling *Over de voortzetting der Vliezen*(1), welke door de Geleerden onder de beste Ontleedkundige Akademische verhandelingen gerekend wordt en door den Hoogleeraar Eduard Sandifort zoo verdienstelijk werd beschouwd, dat hij haar eene plaats heeft waar dig gekeurd in zijne *Thesaurus Dissertationum*. In het volgende jaar begaf Bonn zich naar Parijs, waar hij met de beroemdste Geleerden van die tijd, zoo als André Levret en Raphael Bienvenu Sabatier, in kennis kwam. Na een jaar aldaar te zijn verbleven keerde hij naar Amsterdam terug, waar hij zich als Geneesheer vestigde. In 1771 werd hem de Leerstoel der Ontleed- en Heelkunde aan het Athenaeum dier stad aangeboden, welke hij aanvaardde met het uitspreken eener verhandeling *Over de eenvoudigheid der Natuur*, *de bewondering der Ontleedkundigen en de navolging der Heelkundigen waardig*(2). Van toen af legde Bonn er zich bijzonder op toe, om bekwame Heelmeesters te vormen, en hij slaagde daarin uitmuntend. Curator zijnde van het Legaat van Monnikhof, bestemd om Prijsvragen betrekkelijk de Heelkunde uit te schrijven, werden er onder zijn bewind onderscheidene van groot belang uitgeschreven, en hij mogt het genoegen smaken, die op eene voldoende wijze te zien beantwoorden. Koning Willem I benoemde hem tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw. Ook was hij Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, en van onderscheidene geleerde Maatschappijen en een der stichters van het in 1790 te Amsterdam opgerigte Genootschap ter Bevordering der Heelkunde, hetwelk dit in 1815, toen het zijn vijf en twintigjarig bestaan vierde, erkende, door hem den gouden Eerepenning als

(1) *Dissertatio anatomica inauguralis de Continuationibus membranarum*. Amst. 1763. cum fig. 4°.

(2) *Oratio de Simplicitate naturae Anatomicorum admiratione*, *Chirurgicorum imitatione dignissima*. Amst. 1772. 4°.

zoodanig te vereeren. Nog was hij Curator van het Luthersch Seminarium in zijne geboorteplaats. Hij overleed te Amsterdam den 2den September 1817, den roem nalatende van een der verdienstelijkste Ontleedkundigen van ons Vaderland in het laatste der voorgaande en het begin dezer eeuw te zijn geweest. Hij toch wordt, zelfs door vreemdelingen, de eerste genoemd, die de betrekking aanwees der aderen van de hersenen tot de arachnoïden. Zijn kunstvak, gevoegd bij eene godvruchtige edele en heminnenswaardige inborst en karakter, deed hem de hoogachting en toegenegenheid van allen verwerven, die grondige wetenschappelijke kunde en regtschapenheid van zeden op den regten prijs weten te schatten. Zijn Anatomisch Kabinet, het welk vooral door eene belangrijke verzameling van zieke beenderen uitmuntte, werd voor de Leidsche Hoogeschool aangekocht.

Hij moest de smart ondergaan, van eenen veelbelovenden zoon A n d r e a s C o e n r a a d B o n n , die volgt, in jeudige leeftijd vóór hem te zien ten grave dalen.

Men heeft van hem:

Commentatio de Humere luxato; Amst. 1782. 4° cum fig.

Thesaurus Ossium morbosorum Hoviani descriptio. Amst. 1783. 4° cum fig, in het Nederduitsch vertaald onder den titel van:

Beschrijving en afbeelding van zieke Beenderen. Amst. 1790. 3 stukken gr. fol.

Redevoering ter Inwijding der Teekenzaal van de Gehoorzaal en Schouwplaats in Felix Meritis. Amst. 1790. 8° met pl.

Het aangeboren Blaaegebrek en dat der Roede waargenomen en Ontleed door A. v a n E p p e n h u y s e n , *nader onderzocht*. Amst. 1819. gr. 8° met platen.

Ook heeft men van zijne hand eene

Verhandeling over het maaksel en de bewegelijke loswording der beendervereenigingen van het bekken in vrouwen, *omtrent den tijd der bevallinge uit waarnemingen opgemaakt*, medegedeeld in het 3de deel der *Werken van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte*.

Na zijn overlijden verscheen nog van hem in het licht:

Tabulae Anatomico-Chirurgicae, *doctrinam herniarum illustrantes*, *editae a G. Sandifort*. L.B. 1828, fol.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XXIII. bl. 45; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1815, D. II. bl. 183, 184; L o d e w i j k N a p o l e o n , *Geschiedk. Gedenkst.*, D. II. bl. 251; v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 605; *Biogr. Nation.;* S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. II. bl. 107 en 108; v a n L e n n e p . *Illustr. Amstel. Athen. Memoral.*, pag. 257-259; d e J o n g , *Alphab. Naaml. van Boeken*; v a n d e r B o o n , *over de Ontleedk. van den mensch in de Noordl. Nederl.*, bl. 174-183, 195.

[Andreas Coenraad Bonn]

BONN (ANDREAS COENRAAD), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1783, verliet de Latijnsche scholen

zijner geboorteplaats met eene verhandeling *over de Schilderkunst der Ouden*[1], welke, in het Nederduitsch, in het *Magazijn van Kunst en Smaak* geplaatst is. Na eerst aan Amsterdams Doorluchtige School de lessen, zoo in andere vakken van kennis, als in de Geneeskunde, vooral ook het onderwijs van zijnen beroemden vader, genoten te hebben, voltooide hij verder zijne verkregene kundigheden aan de Hoogeschool te Leiden, alwaar hij den grootsten lof verwierf. Na wel besteden tijd en vlijt, schreef hij eene voortreffelijk uitgewerkte verhandeling *over de ontleedkunde van den bever en de scheikundige ontleeding van de bevergeil, benevens haar geneeskundig gebruik*[2], welke hij den 17den Mei 1806 in het openbaar, met veel roem verdedigde, ter verkrijging van zijne bevordering tot de waardigheid van Geneesheer. Dit doorwrocht stuk, met afbeeldingen door hem zelven, naar de natuur, geteekend, en door B a p t i s t d e B a k k e r in plaat gebragt, opgehelderd, en vol bewijzen van schranderheid, belezenheid en grondige kennis, werd in de Tijdschriften volgens verdiensten geprezen, en maakte hem spoedig als zoodanig een jonggeleerde bekend, die tot verbreiding der wetenschappen zou medewerken, zijn vaderland tot eer zou verstrekken en zich zelven tot lof en roem een weg zou banen. Geen wonder dus, dat hij spoedig tot stads Geneesheer werd benoemd en tot Lid der Zeeuwsche, Utrechtsche en Antwerpsche geleerde maatschappijen verkozen. Deze spoedige vorderingen en vroegtijdige opgang, door eenen gelukkigen aanleg, gepaard met eene standvastige vlijt en zedige inborst, waardoor hij ieders achting verwierf, deden groote verwachting van dezen jongen geleerde koesteren. Dan de dood sleepte hem, in den vaag des levens, den 24sten April 1809 in het graf en ontrukte aan zijne brave en deugdzame ouders eenen teeder geliefden zoon; aan eene jeugdige, slechts sedert tien maanden gehuwde en reeds zwangere gade, eenen beminnelijken echtgenoot en geliefden huisvriend; en aan het vaderland en de wetenschappen eenen ijverigen en kundigen geleerde, die, mogt hij in het leven zijn gespaard, gewisselijk den ouden roem van ons Land, ook in het vak der Geneeskundige wetenschappen, luisterrijk zou hebben gehandhaafd.

Kort voor zijn overlijden had hij nog bij de Maatschappij van wetenschappen te Haarlem ingezonden eene *verhandeling over de Mastodonto of Mammouth van den Ohio*, met eene uitvoerige afbeelding van het geraamte van dit dier, welke geplaatst is in het IVde deel, IIde stuk van de *Verhandelingen der Maatschappij*,

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1806, D. II, bl. 154-158; 1807, D. II. bl. 58; 1809, D. I, bl. 321, 388; d e J o n g , *Alphab. Naaml. van Boeken*.

(1) *De Picturâ Veterum*.

(2) *Anatome castoris atque ohemica castoreis analysis ejusque in Medicina usu*. Leid. 1806, 4°. cum. fig.

[Paulus Bonnet]

BONNET (PAULUS), zoon van T i j m e n B o n n e t, en afkomstig uit een oud en aanzienlijk Fransch geslacht, was geboren te Naarden, den 16den November 1716, werd bevestigd den 21sten Julij 1748 als Predikant te Ingen, den 1sten Junij 1749 te Amersfoort en den 3den Junij 1753 te Middelburg; van daar vertrok hij in 1757 naar Rotterdam, waar hij in 1800 Emeritus werd en den 18den December 1803 overleed. Hij was gehuwd met C.M. v a n O v e r m e e r, bij wie hij, behalve vier jong overledene dochters, eenen zoon verwekte, G i j s b e r t W e i j e r J a n B o n n e t die hier onder volgt.

P a u l u s B o n n e t heeft zich beroemd gemaakt door zijne menschen zedekundige *Leerredenen over het leven van David*, Rotterdam in 1787-1795, 8 deelen, 8°.

Nog heeft men van hem:

Leerredenen, *de beoefening van de Christelijke Godsdienst betreffende*. Utr. 1800, 8°.

Zie G. N i e u w e n h u i s, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I, bl. 399; v a n H a r d e r w i j k, *Naaml. en Levensb. der Predik. te Rotterdam*, bl. 86; d e J o n g, *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Gijsbertus Bonnet]

BONNET (GIJSBERTUS), broeder van den voorgaande, geboren te Naarden den 23sten September 1723, gaf, ofschoon in den beginne noch voor de Predikdienst noch voor den Geleerden stand bestemd, al zeer vroeg blijken van meer dan gewone scherpzinnigheid. Hij studeerde aan de Hoogeschool te Utrecht, waar hij reeds den 23sten April 1749, den grondslag voor zijnen toekomstigen roem legde, door de openbare verdediging onder Voorzitting van den Hoogleeraar J o h a n n e s H o r t h e m e l s, van eene, door hem zelven vervaardigde verhandeling: *Over de Kennis dier dingen*, *welke de menschelijke geest noch onmiddellijk*, *noch stellig kennen kan*(1). Toonde hij door dit stuk, welk eenen wijsgeerigen aanleg hij had, en hoezeer hij zijnen eigenen weg durfde gaan in het duister en doornachtig land der zielkundige bespiegeling, niet minder toonde hij, vier jaren later, den 3den October 1753, zijne bedrevenheid in de Geschiedkunde en Christelijke Oudheden, daar hij eene, weder door hem zelven opgestelde, verhandeling: *Over de oorzaken der bijgeloovigheden onder de Christenen*(2) openlijk verdedigde. Twee jaren vroeger, den 12den Mei 1751, had hem de Oostersche Taalgeleerde S e b a l d R a u, de openbare verdediging toevertrouwd zijner verhandeling: *Over het vertrouwen*, *dat men op de Joodsche gedenkstukken*, *ten aanzien der gewijde Oudheden en haren geheimen zin stellen mag*(3). In 1753 werd hij Proponent en den 30sten December van dat

(1) *De notitia eorum*, *quae mens humana nec direote nec positive cognoscere potest*.
(2) *De causis superstitionum inter Christianos*.
(3) *De eo quod fidei merentur Judaeorum monumenta sacris in antiquitatibus et sensu eorum mystico*.

jaar, als Predikant te Amersfoort bevestigd. Voorts in 1756 beroepen naar Rotterdam, en in 1758 naar 's Gravenhage, vertrok hij in 1761 naar Utrecht als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid. Terwijl hij hier stond, zagen de volgende werken van hem het licht:

Leerredenen. Utr. 1774. 4 deelen 8°.

Schetswijze opheldering over Salomo's Prediker. Utr. 1781, 2 deelen 8°.

Gedachten over het Lijden en den Dood van Jezus. Utr. 1792. 8°.

Leerredenen ter Aanprijzing van onderzoek, *in zaken den Godsdienst betreffende*. Utrecht 1793.

De Heerschappij van Jezus Christus, in Leerreden. Utr. 1795.

Verklaring van den Brief aan de Hebreen. Amst. 1802, 10 deelen 8°.

Twee brieven over den Staat van de Godsdienst en Godgeleerde Studiën in het Sticht van Utrecht. Utr. 1803. 8°.

Door deze, maar vooral door zijne Oraties toonde hij hoewel hem het Akademisch onderwijs was toevertrouwd. Zijne eerste Oratie bij de aanvaarding des Hoogleeraarsambts gehouden, den 5den Februarij 1761, diende ten betooge, dat *de Verborgenheden des Geloofs de geopenbaarde Godsdienst bevestigen*(1), de tweede vijf jaren later, bij het nederleggen van het Rectoraat uitgesproken, handelde: *Over de regte kennis van den Zaligmaker*, *als de hoogste wijsheid der stervelingen*(2) en kwam, in het volgende jaar, tegelijk met eene andere in druk, welke B o n n e t in allerijl zamengesteld had, om aan het verzoek van Curatoren te voldoen, welke begeerden, dat hij, wegens opgekomen ongesteldheid van den Rector Magnificus, H o r t h e m e l s , als Rector des vorigen jaars, het Rectoraat aan den nieuwen Rector F r a n c i s c u s B u r m a n , zou overdragen. Deze Redevoering, tot welke V o l t a i r e 's *Traité sur la tolérance* aanleiding gaf, handelde: *Over de verdraagzaamheid in de Godsdienst*, *in zoo verre die nadeelig wordt*(3), en gaf, op hare beurt, aanleiding tot eenen pennestrijd. De Advokaat H. G o o d r i c k e , te Groningen, viel den Hoogleeraar over deze Redevoering hevig aan; doch werd door dezen beantwoord in eene, ook nu nog lezenswaardige, *Verhandeling van eenige bijzonderheden*, *betreffende de Kerkelijke verdraagzaamheid*. Utrecht 1770; waarna nog wederzijds een brief gewisseld werd, maar niet tot nadere opheldering van het onderwerp. De vierde Redevoering, gehouden den 6den April 1780, toen B o n n e t andermaal als Rector aftrad, is eene zeer welsprekende wederlegging der *Gods*.

(1) *De Fidei mysteriis revelatam religionem adstruentibus*.
(2) *De vera justaque Jesu Christi cognitione*, *summa mortalium sapientia*.
(3) *De Tolerantia circa religionem*, *in vitium et noxam vertente*.

dienstverachters[1], die eerst in het jaar 1793 het licht zag, te gelijk met de vijfde, uitgesproken den 5den Maart van dat jaar, welke handelde over de *Messiaansche voorspellingen*[2]. Dit stuk, niet lang daarna in het Nederduitsch vertaald en met aanteekeningen voorzien, is meest getigt tegen des Remonstrantschen Hoogleeraars Johannes Konijnenburgs geschrift over het zelfde onderwerp. *Onderzoek van den aard der voorspellingen wegens den Messias*, *in de schriften des Ouden Verbonds*. Haarlem 1794. Soortgelijke bestrijdingen en wederleggingen, hetzij van Deïsten, of van anderen, die den braven man toeschenen te dwalen, zijn in de Voorredenen voor zijne Leerredenen, voor de nieuwe uitgave van zijne *Schetswijze uitbreiding van Salomo's Prediker*, voor de vertaling van Bells werk, *over Johannnes den Dooper*, en elders, te vinden. Bijzonder scherpzinnig is die, met welke hij de vertaling van Lelands werk, *over de nuttigheid en noodzakelijkheid der Christelijke openbaring*. Utrecht 1771 verrijkt heeft. Nog is hij in eenen pennenstrijd gewikkold geworden met den beroemden Paulus van Hemert, *over het gezag der Rede in de Godsdienst*, waarin hij schreef:

Aanmerkingen op P. van Hemerts eersten brief over de rede en haar gezag in de Godsdienst, eene twist welke en onbeslisd geëindigd, en door den Hoogleeraar zelven in *Twee brieven aan eenen Vriend*. Utr. 1788, 1789 afgebroken is. Een nog later verschil met zijnen ambtgenoot Jodocus Heringa Ez., droeg blijken van zijnen hoogen ouderdom en daaruit ontstane verval van geestvermogens. Bonnet overleed te Utrecht den 3den Februarij 1805, hebbende bij zijne huisvrouw, Apollonia Wesseling, slechts eene dochter verwekt, die vroeg overleden is. Hij liet den roem na een der welsprekendste en beroemdste Kanselredenaars van zijnen tijd, en een der kundigste en schranderste onderwijzers aan de Utrechtsche Hoogeschool te zijn geweest.

Hij was een man van blinkende godsvrucht, uitgebreide geleerdheid, buitengewone fijnheid van oordeel en zeldzame welsprekendheid. Van alle deze loffelijke en groote talenten, dragen de, door hem uitgegevene werken en redevoeringen, de onmiskenbaarste blijken. Groot zijn zijne verdiensten in het verbeteren van de predikwijze van zijnen tijd, waartoe hij, zoowel door onderwijs als voorbeeld opwekte, en zijne pogingen werden met zulk eenen goeden uitslag bekroond, dat zij de goedkeuring van vele Predikanten wegdroegen.

De afbeelding van Bonnet ziet op onderscheidene wijzen het licht als: in fol. door Jacob Maurer geschilderd, en door

(1) *In Religionis contemtores*.

(2) *Disquiritur*, *an summo Eoclesiae Dootori ejusque Apostolis*, *ubi probandae suae dootrinae causa ad Veteris Testamenti oracula*, *tanquam vaticinia*, *provocarunt*, *sic fides sit habenda*, *ut Servatoris nostri cum tristia tum laeta ae gloriosa fata*, *in iis vere praesignificata esse*, *jure eredamus?*

Reinier Vinkeles gegraveerd 1783; in 8° door Johannes van der Wal geschilderd, en door Pieter Hendrik Jonxis gegraveerd, 1791, en door G. Kelsen gegraveerd in 8° met het volgende bijschrift van Joannes Wilhelmus Bussingh.

Rechtzinnig, schrander, rein in woorden, leer en handel,
De roem van 't stichts Atheen, door Godsvrucht kunde en wandel Vol ijver, liefde en trouw voor Jezus eer en wet Ken Christen! in deez' schets den grooten man Bonnet.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, Pars VIII. pag. 157 et 158; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. IX bl. 113-116; C. de Vries, *Beschr. en Verhaal der plegtigh. vreugdeb. enz. ter* 158*ste verjarder Utr. Hooges.*, bl. VII en XV; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Algem. Konst- en Letterb. voor* 1805, D. I. bl. 99; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk.*, D. III. bl. 532-535, D. IV. bl. 72 en 73; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. Sl. II. bl. 410; de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 467; Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Pred. te Rott.*, bl. 84 en 85; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Gijsbert Weijer Jan Bonnet]

BONNET (GIJSBERT WEIJER JAN), zoon van Paulus Bonnet, gehoren te Rotterdam in 1768, werd in 1791 Proponent en Predikant te Zuylen, in 1793 te Maasland, in 1797 te Wijk bij Duurstede en in 1800 te Rotterdam, waar hij den 15den Januarij 1807 overleed, na zich door eenige schriften te hebben bekend gemaakt. Hij was gehuwd met eene dochter van zijuen ambtgenoot Arnoldus Voorduin, bij wie hij vier kinderen naliet onder welke eenen zoon Arnoldus Adrianus Cornelis Bonnet, die in 1825 Predikant te Leersum, in 1829 te Maassluis, en in 1841 te Soest werd, waar hij in 1847 zijn Emeritaat bekwam.

Zie Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 399; van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Pred. te Rotterd.*, bl. 109.

[Jean le Bonnieres]

BONNIERES (JEAN LE), Heer van Vicht, was Burgemeester van Brugge, en werd door Alva in October 1572, kort na de verovering van Mechelen, aangesteld tot Gouverneur van Dendermonde, dat aan Alva om genade gesmeekt en zich onderworpen had. Hij stierf den 1sten Julij 1573.

Zie Gachard, *Corresp. de Phil.* II. T. II. p. 286.

[Andreas de Bons]

BONS (ANDREAS DE), werd den 19den Junij 1775 tot Kolonel en den 15den September 1790 tot Generaal-Majoor der Infanterie benoemd.
Na zestig jaren den Lande trouw te hebben gediend en in 1794 de vesting Grave, waarin hij bevel voerde, met een beleg bedreigd ziende, verzocht hij dat hem iemand mogt worden toegevoegd, die zou kunnen aanvullen, wat zijn ouderdom

hem aan helderheid van hoofd en kracht van geest mogt laten ontbreken; daaraan werd voldaan, en in het laatst van Julij was de wakkere Zwitsersche Majoor A.G. von Gross naar Grave gezonden, om den grijzen Bevelhebber met raad en daad bij te staan; en toen nu Grave werd aangevallen was de Bons, niettegenstaande de aan hem toevertrouwde vesting, noch in behoorlijke staat van verdediging, noch naar behooren van levensmiddelen voorzien was, eerder gezind om zich onder hare puinhoopen te doen begraven, dan het oor te leenen, aan eenige voorslagen van dadiging. Gedurende tien weken was nu de stad aan alle de onheilen eener strenge belegering blootgesteld, vier en twintig dagen lang werd zij op den duur gebombardeerd, gedurende welke tijd meer dan 300 bommen er in nedergevallen waren, welke er de verschrikkelijkste verwoestingen aanrigtten. Geen huis was er dat niet beschadigd werd, de kazernen, het Gouvernement en een aantal andere gebouwen waren een prooi der vlammen geworden, en geheel verteerd. De honger en het gebrek grimden de ongelukkige bewoners aan, daar al den voorraad ten einde was, zoodat zelfs het laatste stuk vleesch en de laatste druppel drank gebruikt was en het brood alleen nog slechts vijf of zes dagen strekken kon; terwijl gedurende de tien laatste dagen de burgerij uit den voorraad der bezetting had moeten gevoed worden. Ook begon de verdere verdediging onmogelijk te worden, want niet alleen was het kruid en lood verschoten en het kanon grootendeels onbruikbaar geworden, maar ook de bezetting, waaronder 300 zieken, tot omtrent 1000 man versmolten. In zulk eenen rampzaligen toestand oordeelde de Bons onmogelijk zich langer te kunnen verdedigen, wanneer de vijand eenen storm beproefde, waartoe de bevroren rivier zoo gunstig de gelegenheid aanbood. De dappere Bevelhebber besloot dus op den 30sten December tot de capitulatie, die hem werd toegestaan, mits zich met al zijn volk krijgsgevangen overgevende, en hij liet den vijand bezit nemen van eene vesting, die meer naar eenen steenhoop, dan naar eene stad geleek.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVII. bl. 379-381; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* (1793-1800), D. II. bl. 298-300; J. Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 134-136.

[Adrianus en Gulielmus Bonserus]

BONSERUS (ADRIANUS en GULIELMUS). Zie BONZER (ADRIAAN) en BONZER (WILLEM).

[Heyn Bont]

BONT (HEYN), een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode de zijde des eerstgenoemden en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd dat hem nooit zou worden toegestaan met eenen nieuwen Bisschop weder in te komen, doch toen Bisschop David in Augustus van dat jaar de overhand kreeg, werd hem vrijheid gegeven om weder in de stad te komen, mits behoorlijk oirvede doende.

Zie Burman, *Utrechts Jaarb.*, D. II. bl. 314, 331.

[Jan Bont]

BONT (JAN) ook JAN DAVIDS BONT, Kapitein ter zee, was een dapper man, die de Ruiter in het jaar 1661 naar de Middellandsche zee en in het jaar 1665 naar de Kust van Guinea vergezelde. In 1666 woonde hij als Bevelhebber van het fregat de *Kleene Harder* van 20 stukken en in 1672 en 1673 als Kapitein van het linieschip *de stad Utrecht*, van 66 stukken, alle de zeeslagen met eer bij. In 1676 nam hij deel aan den togt van Jacob Binckes naar West-Indië, waar hij bij Guadeloupe met onverschrokken moed met zijn schip *Agatha*, een vier en veertiger, streed tegen twee Fransche schepen van de Grancey, een van 40 à 50 en een van 70 à 80 stukken, op welke laatste de Grancey zelf bevel voerde; doch in dat zelfde jaar, met een gedeelte van het eskader van Binckes, door dezen naar Tabago vooruitgezonden, stevende hij van daar naar Cadix en voorts huiswaarts, zonder genoegzame reden of verlof, weshalve hij bij de Admiraliteit te Amsterdam in hechtenis geraakte en veroordeeld werd om onthalsd te worden; welk vonnis den 5den Februarij 1677 in de gezegde stad aan hem werd uitgevoerd. Hij kwam op het schavot, in eene kamerjapon, waarom eenen rouwmantel was geslagen. De nieuwsgierigheid om zijne teregtstelling te zien, was zoo groot, dat eenige personen doodgedrongen werden.

Zie *Hollandsche Merourius* 1677, bl. 88; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 396, 449, 469, 510, 652, 684, 712, 785, 812; van Wijn, *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. II. bl. 243; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II, St. II, bl. 257, 323, 389; D. III, St. II, bl. 298, 305, 316 en 317.

[Geraert, Reinier, Jakob en Willem de Bont]

BONT (GERAERT, REINIER, JAKOB en WILLEM DE). Zie BONDT (GERAERT DE), BONDT (REINIER DE), BONDT (JAKOB DE) en BONDT (WILLEM DE).

[Jan Bonte]

BONTE (JAN), een der heldhaftigste Middelburgsche Commissieaarders, die in den oorlog tegen Frankrijk van 1672-1679, blijken van buitengewonen moed en ijver gaf. In twintig dagen (van 1-21 Mei) vermeesterde hij met zijnen makker en vriend Gillis Laren, in het jaar 1676, twee Duinkerksche Kapers van 22 en 10 stukken, twee Fransche oorlogsschepen van 14 en 8 stukken, een dubbele sloep en eenige barken en vaartuigen. Nog in het zelfde jaar namen zij eenige koopvaarders, een Fransch fregat en eenen Duinkerkschen kaper. Hij was, volgens de getuigenis der Admiraliteit van Zeeland, door onderscheidene daden genoeg bekend en werd als zoodanig, bij eenen brief van die Admiraliteit, den Staten Generaal ter belooning van zijne dapperheid en gewigtige diensten aanbevolen. Misschien wenschte hij een meer eervol krijgsambt dan dat van Commissie-vaarder, niet veel beter dan Kaper. Wat er echter later van hem geworden is vinden wij niet vermeld.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. III. St. II. bl. 270.

[Hugo de Bonte]

BONTE (HUGO DE) of BONTIUS, geboren te Middelburg, was van 1560-1566 Pensionaris van zijne geboorteplaats en begroette Nicolaas de Castro, toen deze als eerste Bisschop te Middelburg werd ingehaald met eene sierlijke aanspraak. Hij verliet die stad, volgens zijn eigen getuigenis, in 1568, met de weduwe van zijnen broeder en haren pupil, en hield zich met dezen in Braband op, waarschijnlijk te Leuven, waar hij zich in 1574 bij Elbertus Leonius bevond, en zich met de studie bezig hield. Hij werd in 1574 door Leoninus, naar den Prins van Oranje gezonden, om te spreken over de belangen van de Vrouwe van Weerdenburg door de Hollanders gevangen, maar had tevens in last deze gelegenheid waar te nemen, om den Prins tot verzoening met den Koning te bewegen. Requesens wist van dit plan. De Bonte ontving zijne instructie van Leoninus, en wij hebben van hem een verslag zijner onderhandeling met Oranje te Zalt-Bommel, welke vruchteloos afliep. Hij werd nog eens door den zelfden, met eene nieuwe instructie in het zelfde jaar, den 29sten Junij, naar den Prins te Rotterdam gezonden, met den zellden uitslag, hoewel de aanbiedingen van Spanje vrij mild schenen; de Godsdienst was altijd het punt, waarop men het niet eens kon worden. In December vergezelde hij Leoninus naar den Prins met die zelfde oogmerken; het verslag van deze en de vroegere onderhandelingen vindt men uitvoerig bij Gachard, *Corr. de Guill. le Tacit.*, T. III. p. 373 suiv. 381-430, en een uittreksel bij Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II, St. V, bl. 421-425, 430.

Hij was een bijzonderen vriend van den geleerden Bisschop Levinus Torrentius zoo als een Lierdicht van dezen aan hem geschreven, blijkt. Ook getuigt men van de Bonte, dat hij zelf mede een bevallig Latijnsch Dichter was. Hij overleed den 3den Junij 1601, waarschijnlijk te Antwerpen, want men vond aldaar vroeger op zijn graf een gedenkschrift ter zijner eere.

Zie, behalve de hierboven aangehaalde werken; de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 25-27; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 26; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. IV, bl. 26; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Klaas Michielsz. Bontebal]

BONTEBAL (KLAAS MICHIELSZ.), Secretaris van Zevenhuizen, was in 1623 een der zamenzweerders, welke besloten hadden om Prins Maurits van het leven te berooven. Hij verschafte daartoe 2000 guldens, en werd te Rotterdam hierover, ingevolge vonnis van Schepenen en Mannen van Schieland, op den 3den Julij 1623, onthalsd. Het schavot optredende, was hij in den beginne zeer ontdaan en bedremmeld, doch herstelde zich spoedig, en deed vervolgens eene breedvoerige aanspraak aan de omstanders, zich beklagende Gods weldaden zoo schandelijk misbruikt te hebben; besluitende zijne rede, met een groot leedwezen over het plegen van zijn misdrijf te betuigen; de scherpregter streek hem hierop

een rood mutsje voor de oogen, en sloeg hem het hoofd af, waarna het ligchaam in stilte werd ter aarde gebragt.

Het portret van B o n t e b a l vindt men op de afbeelding der Justitie, zoo te Leiden als Rotterdam, over eenige Arminiaansche verraders.

Zie B r a n d t , *Hist. der Reform.*, D. IV, bl. 942; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. X, bl. 453, 478; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Willem Ysbrandsz. Bontekoe]

BONTEKOE (WILLEM YSBRANDSZ.), geboren te Hoorn in 1587, is beroemd door zijne reistogten, en wel inzonderheid door dien welke hij in 1618 naar Oost-Indië ondernam, en allernoodlottigst afliep. Den 28sten December van genoemd jaar stak hij uit Texel in zee, als Kapitein van het schip *Nieuw-Hoorn*, groot 1100 tonnen of 550 lasten, en bemand met 206 koppen, wel toegerust, voorzien van 50400 realen van achten, en verzeld van nog twee kleine vaartuigen. De eerste ramp, welke hem wedervoer, was een verschrikkelijke storm, die hem den 4den Januarij 1619 beliep, en gedurende 15 dagen met de felste woede aanhield. Hoezeer het scheepsvolk bij de omzeiling van de Kaap de Goede Hoop nog zoo gezond was, dat men dit voorgebergte niet behoefde aan te doen, nam deze toestand echter weldra zulk eenen ongunstigen keer, dat men de vele zieken op het eiland Mauritius, naderband Bourbon, moest aan land zetten. Het vleesch en de eijeren der schildpadden, dat der vogelen, de vele palingen, welke men in de rivier ving, de palmwijn en het zoete water dienden tot heerlijke ververschingen voor de zieken. Na een verblijf van een en twintig dagen verliet men dus het eiland; doch nieuwe ongesteldheid van velen noodzaakte B o n t e k o e het eiland St. Maria bij Madagascar aan te doen, alwaar de zieken volkomen herstelden. Men raakte eindelijk, na veel sukkelens en groote ongemakken doorgeworsteld te hebben, den 19den November, op de hoogte van Straat Sunda, alwaar het schip een allerjammerlijkst ongeval trof; de Botteliersmaat, volgens gewoonte, met de pomp brandewijn zullende tappen, had eene kaars bij zich, en liet bij ongeluk een vonk in het vat vallen, waardoor de brandewijn vlam vatte, en het vat vaneen borst. Het brandende vocht liep onder in het schip tusschen de steenkolen, welke ook in brand geraakten, en zulk eenen zwaren rook en damp verwekten, dat velen die er bij kwamen, er door verstikt werden. Een aantal der manschap maakten zich middelerwijl meester van de sloep en de boot en ontvlood daarmede, den Kapitein met de overigen in den verschrikkelijksten toestand achter latende. Van voren bedreigde hen de vlam, van rondom de zee. Vervolgens sloeg de brand over tot de olievaten. Nu scheen alle redding hopeloos, en men begon het buskruid over boord te werpen; maar men had nog naauwelijks het zesde gedeelte gelost, of het vuur drong tot in de kruidkamer door, en het schip vloog met 119 menschen in de lucht en sloeg in duizend stukken.

B o n t e k o e werd van het halfdek in zee geworpen; hij was zwaar gekwetst, hebbende twee gaten in het hoofd, en kon zijne armen en beenen bijna niet verroeren; doch de schrik, door den val in het water veroorzaakt, deed hem uit de bedwelmdheid tot zich zelven komen; hij schepte na den val nieuwen moed, toen hij de mast en de raa niet ver van zich zag dobberen. Zijne eerste uitroep was: ‘o God, dit schoone schip is dan vergaan als Sodom en Gomorrha.’ Hij had het geluk, van op den in het water drijvenden grooten mast te geraken, en ook eenen zijner lotgenoten, H a r m v o n K n i p h a u s s e n , eenen Holsteiner van geboorte, op dit hout te helpen. Doch terwijl hij nu met dezen op den mast dobbert, gevoelt hij zich zoo zwaar gekwetst, en ziet elk oogenblik zoo zeer den dood voor oogen, dat hij dien boven den onophoudelijken doodsangst de voorkeur geeft. Alleen godsdienstige gronden wederhouden hem; hij beveelt zijn lot al biddende aan de Voorzienigheid, en ziet op dien zelfden oogenblik de sloep en de boot hem naderen, waarin beide werden opgenomen. In deze ranke vaartuigen bevonden rich nu 72 zielen bijeen, zijnde alle de anderen verongelukt; dan groot was de ellende dezer menschen, want hun geheele voorraad bestond in zeven of acht ponden scheepsbeschuit; zij hadden geen water, dan hetgeen uit den Hemel regende, geen geweer, zeilen noch kompas, ja in een woord, zij bezaten niets dan alleen de kunde van den Kapitein, tegen wiens raad men zich van het wrak verwijderde, waar men levensmiddelen genoeg had kunnen opdoen. De weinige beschuit die men aan boord had, werd ten deele geweekt, om op de zware wonden van den Kapitein te leggen, wien men ook zijn linnen liet behouden; terwijl men van de hemden der overige manschap zeilen en van het scheepstouw naaigaren maakte. B o n t e k o e teekende dadelijk, zoodra zijn toestand zulks slechts eenigzins toeliet, op de plecht van de boot, de zeekaarten van het oord, waar zij zich bevonden; hij lag er Sumatra, Straat Sunda en Java, en pastte dagelijks naar gissing het bestek daarop af. Hij berekende ook, en stelde met hulp van eenen andere der geredden eenen graadboog toe, waardoor men nu de zonshoogte kon schieten en de breedte bepalen. B o n t e k o e kende zelfs door eigene ondervinding de gedaante van het land van Java niet, doch het verhaal aan hem in het vaderland, door geoefende zeelieden, van de kust en van het opdoen van Straat Sunda gedaan, deed hem, zoodra hij die zag, twee bergen erkennen, aan den ingang van die Straat gelegen.

De honger en ellende namen van dag tot dag meer en meer toe, doch toen al het brood op was zond de Goddelijke Voorzienigheid hun eenige zeemeeuwen, en daarna in den uitersten nood eenige kleine gevleugelde visschen, die zich met de hand lieten vangen, doch deze onderstand hield spoedig op. Ook konden deze ongelukkigen den dorst niet verslaan; sommigen dronken zeewater, anderen hun eigen water, weder anderen kaauwden eenen kogel, kortom

de honger en dorst werd zoo snerpend knellende, dat zij het wanhopig besluit namen, om de jongens, die zich onder hen bevonden, eerst te dooden en zich met hun vleesch te voeden, en daarna te loten, wien zij vervolgens zouden slagten en opeten. De godvruchtige Kapitein wien dit een gruwel was, verzette zich met alle kracht tegen dit afschuwelijk opzet, en beproefde door bidden en smeeken, om de uitgehongerde en dus, zoo het schijnt, voor rede onvatbare manschap van deze schenddaad te wederhouden, en het gelukte hem eindelijk nog drie dagen uitstel te verwerven. Deze verschrikkelijke tijd bragt de brave B o n t e k o e , hoezeer op God vertrouwende, tusschen hoop en vrees door. De tijd verliep al vast: nog geen land. Inmiddels riepen de schepelingen God des morgens in gebeden aan, zongen Psalmen en lazen elkander uit den Bijbel voor. Eindelijk zagen zij den derden dag een onbewoond eiland, op de kust van Sumatra; zoo gaf de Voorzienigheid uitkomst. B o n t e k o e , aan wal gesprongen, kustte den herbergzamen grond; en het is waarlijk aandoenlijk den braven zeeman, in zijn reisverhaal, zijnen dank aan God, *die de groote en beste stuurman is*, te hooren betuigen. Water was hier niet, zoodat men zich met kokosmelk moest behelpen, welke, waarschijnlijk te veel genuttigd, velen op ziekte te staan kwam. Van daar kwamen zij op het eiland Sumatra in Straat Sunda, dat er 15 mijlen van daan lag. Hier had B o n t e k o e weder allerlei ontmoetingen met de ingezetenen, wier genegenheid omtrent hem zeer dubbelzinnig was: eens onder anderen bevond hij zich in eene sloep alleen ongewapend, tusschen twee inboorlingen, die hij gedwongen had hem te roeijen. Hunne houding was onheilspellend, doch door luidkeels te zingen, toonde hij een schijnbaar onbevreesd hart, en hield hen daardoor in toom, zoo kwam hij ongedeerd bij de zijnen. Doch hij werd kort daarna aangevallen, verloor 16 zijner lotgenooten en kon met de overigen niet dan met moeite de sloep vlot krijgen. Een sterke landwind, die nu opstak, was hun een nieuw bewijs van Gods Vaderlijke zorg, waaraan zij ook met een waarlijk kinderlijk en bewonderenswaardig vertrouwen meer sporen opmerkten, zelfs tegenwind moest hun tot heil strekken en beletten, in handen der vijandelijke inboorlingen te vallen. Menigmaal viel B o n t e k o e op zijne knieën en smeekten uit 's harten grond den goeden God, die hem onder de schaduw zijner vleugelen gedekt had, hem verder te beschermen. Zoo bereikte hij eindelijk in Straat Sunda de Hollandsche vloot die 23 schepen sterk was, en waarover F r e d e r i k H o u t m a n van Alkmaar, het bevel voerde. Deze, die ter zelfder tijd als B o n t e k o e uit Texel gezeild was, bragt hem in 1619 te Batavia; alwaar bij door den Gouverneur Generaal J a n P i e t e r s z . K o e n zeer minzaam ontvangen werd. K o e n gaf hem het bevel over een schip, hetwelk met proviand geladen, naar de Hollandsche vloot moest zeilen, die zich hij de Moluksche eilanden bevond, ten einde een wakend oog op de Spanjaarden te houden.

Voorts deed Bontekoe nog onderscheidene kleine reizen, en eindelijk in 1621 eenen togt naar China. Koen, wiens vooruitziende geest altijd tuurde op groote ontwerpen, had het voornemen opgevat, om den handel op China, door het bezetten van een versterkt punt in de nabuurschap, zekere vastheid te geven. Hij zond tot dat einde Bontekoe met het smaldeel van Cornelis Reijersz., te zamen acht schepen, af, om zich, hetzij van Macao (toen nog het eigendom der Portugezen) hetzij van een der Piscadores (tusschen China en Formosa, en nog onbewoond), meester te maken. Den 10den April 1622 ging men van Batavia onder zeil, onderweg voegden zich nog zeven zeilen, waaronder twee Engelschen, bij de vloot. Men tastte Macao aan, zoo wel van de land- als zeezijde, doch er sprongen eenige vaten buskruid; de Portugezen werden door eenen Japanschen overlooper verwittigd, dat dit een gevoelig verlies voor de Hollanders was; zij vielen hen dus aan, en de onzen moesten, met een verlies van 130 dooden en bijkans even zoo vele gekwetsten, afdeinzen. Deze gevoelige slag deed het beleg opbreken.

Nu ging men naar de reeds genoemde Piscadores onder zeil. Hier vond men echter noch hout noch goed water; het laatste was brak. Men leide aldaar een fort aan, en kruiste met een gedeelte der vloot te midden der talrijke eilanden, die hier voor de kust van China liggen. De onderhandelingen met de Chinezen, om vrijheid van handel en vestiging op de Piscadores, hadden geen gunstigen uitslag, waarop de vijandelijkheden, met het verbranden van vijftig Chinesche jonken, begonnen. Doch deze lafhartige natie nam overal de vlugt voor een kleiner getal. Ook staken de Hollanders eene Chinesche stad in brand. Daarentegen leden twee vaartuigen met veertig der kundigste zeelieden schipbreuk. Het verblijf aan dit oord was intusschen door gedurige tegenwinden en ziekten zeer onaangenaam, en werd slechts eenigzins voor Bontekoe vervrolijkt door de komst van zijnen broeder uit Japan. Men had wel honderd Chinezen aan boord, wier bewaking met de weinige gezonde manschappen niet gemakkelijk viel.

Weldra deed zich hoop tot bevrediging op. Zekere Chinees, dien Bontekoe Cipsuan noemt, kwam onderhandelen, en verzekerde, dat een kluizenaar, die voor eenen Heilige of Profeet werd gehouden, den vrede begunstigde, en zijne landslieden, in geval van voortzetting des oorlogs, niet dan onheil voorspelde. Doch dit alles was slechts een lokaas, om de Hollanders gerust te stellen; men zond, te midden der onderhandelingen, die den besten uitslag deden voorzien, vijftig branders op hen af, en trachtte hen door vergiftigd bier te doen sterven. Beide deze aanslagen echter mislukten. Maar de bevelhebber Christiaan Fransen werd gevangen genomen, en daarop Bontekoe in zijne plaats aangesteld. Reijersz. was ondertusschen te Tayouan met de Chinezen in onderhandeling getreden, waarvan de uitslag was, dat de Hollanders de Piscadores (als te digt aan China gelegen) zouden verla-

ten, doch daarentegen eene vesting op het groote en meer verwijderde Tayouan of Formosa mogten bouwen. Daarop werd toen de sterkte Zelandia gebouwd, en dit bewoonde en vruchtbare eiland was lang eene parel in de kroon der Nederlandsche Maatschappij.

Bontekoe nu de tijd uitgediend hebbende, waarvoor hij zich verbonden had, en geen lust hebbende, om eene nieuwe verbintenis aan te gaan, bekwam op zijn aanhoudend verzoek in Februarij 1624 ontslag, om naar Batavia terug te keeren. Aldaar gekomen, deed hij nog eenige kleine togten, en verkreeg met veel moeite van den Gouverneur-Generaal Carpentier verlof, om naar het Vaderland terug te keeren, wordende hem het bevel over de vloot gegeven, bestaande uit drie schepen, als *Hollandia*, waarop hij zelf was, en *Gouda* benevens *Middelburg*, zij vertrokken den 6den Februarij 1625 van Batavia.

Onderweg overviel hem een hevige storm, en hier toonde Bontekoe weder zijne edele geaardheid. Het schip *Middelburg*, in welks gezelschap hij zeilde, was in het dringendste gevaar. Vrees voor zelfbehoud deed zijn scheepsvolk alle hulp weigeren: ‘Mannen,’ sprak hierop de brave Bontekoe, ‘indien wij hen laten drijven, moeten zij volstrekt vergaan. Zouden wij in hunnen toestand niet van hen het zelfde begeeren? Wij moeten dus handelen, zoo als wij zouden wenschen behandeld te worden.’ Deze taal vond ingang; het schip *Middelburg* werd toen gered, maar schijnt later, even als de *Gouda*, te zijn vergaan. Op Madagascar overleed de Vlootvoogd Reijersz.

Bontekoe, van de overige schepen afgeraakt, schoot nog bij het eiland St. Helena een groot Spaansch Zeekasteel in den grond, het welk aldaar batterijen aan land had opgeworpen. Na eene afwezigheid van bijna zeven jaren liep Bontekoe, den 15den November 1625, Texel binnen. Verder vindt men niets van hem vermeld, evenmin wanneer hij overleden is, doch in 1647 moet hij nog in leven zijn geweest, want toen werd het *Journaal ofte Gedenkwaerdige beschryving van de Oost-Indische Reyse* van hem, met zijne goedkeuring, door Jan Jansz. Deutel, Boekverkooper te Hoorn, in het licht gezonden.

Door Willem IJsbrantsz. Bontekoe of door een zijner broeders, Pieter IJsbrantsz. Bontekoe en Jacob IJsbrantsz. Bontekoe, die beide mede Zeekapiteins, of zoo als men ze toen noemden Schippers, waren, is waarschijnlijk in 1607 het Groenlandsche eiland Bontekoe ontdekt. Het portret van Willem IJsbrantsz. Bontekoe gaat in 4° in plaat uit.

Zie Velius, *Chronyck van Hoorn*, bl. 570-572 noot; Kok, *Vaderl. Woordenb;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. I. bl. 331; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. I. A. bl. 20: G. Moll, *Zeetogt. der Nederl.*, bl. 188-190; *Biogr. Nation.*; *Lijst der Voorn. Nederl. Ontdekk. in* Bennet en van Wijk, *Verhand over de Nederl. Ontdekk.;* Engelberts Gerrits, *Nederl. Heldend. ter Zee*, D. I. bl.

250 noot; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 261-268; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, A. bl. 128, V. bl. 33 noot; *Biogr. Univ.;* Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.* bl. 380, 629, 827-829.

[Cornelis Bontekoe]

BONTEKOE (CORNELIS), eigenlijk DECKER, maar naar het uithangbord van zijns vaders huis(1) BONTEKOE genaamd, geboren te Alkmaar in 1647, was Doctor in de Medicijnen en maakte zich in zijne tijd vrij beroemd door den ijver, waarmede hij het Scheikundig stelsel van de Boe Sylvius verdedigde, en de uitbreiding van het verdunnend stelsel het welk hij in alle ziekten wilde aanwenden. Hij studeerde te Leiden en werd er een groot voorstander der Wijsbegeerte van Descartes, welke hij geheel op de Geneeskunde toepaste. Onverzettelijk in zijne gevoelens en zeer moeijelijk in den omgang, vestigde hij zich achtervolgens te 's Gravenhage, te Amsterdam, te Hamburg, te Berlijn enz. zonder eenige rust te vinden, welke telkens door zijne slechte handelwijs jegens zijne ambtgenooten gestoord werd. Eindelijk werd hij Raad en Lijfarts van den Keurvorst van Brandenburg, en, volgens sommigen, Hoogleeraar in de Geneeskunst te Frankfort aan den Oder. Hij heeft onderscheidene verhandelingen geschreven, onder welke een, waarin hij het gebruik van de koffij, thee chocolade en tabak, als middel tot behoud der gezondheid, sterk aanprijst; ook heeft men van hem:

Nieuw gebouw der Chirurgie. 1680. 8°.

Van de algemeene twijfeling. 8°.

Verhandeling van de Koortsen. 1682. 8°.

Van het Acidum en Alcali. 's Hage 1683. 8°.

Aan Joh. Fredr. Switser alias Helvetius. 8°.

Demonstratio, *quod non detur annus Climactericus seu* 63 *et* 80, *nec alius fatalis;* mede in het Nederduitsch onder den titel:

Over 't Moortjaar, 1683 8°.

Laatste Redenen van Afscheid van de Koortsen. 8°.

Korte verhandeling van het menschelijke leven, *gezondheit*, *ziekte en doodt*. 1684. 8°, mede in het Fransch vertaald onder den titel: *Nouveaux Eléments de medicine*, *touchant les maladies du corps humain*, *et les moyens de se conserver la santé*, *par Devaux*, *avec la vie de l'auteur*. Paris 1698, 2 vol. 12°.

Verscheide Tractaten. 1687. 8°.

Alle zijne werken zijn bijeenverzameld in 2 deelen in 4°, gedrukt onder den titel:

Alle zijne Philosophische, *Medicinale en Chymische schriften*. Amst. 1689. 4°, voor welke eene breedvoerige levensschets van hem voorkomt.

Hij stierf te Berlijn, den 14den Januarij 1685 aan de gevolgen van eenen val van eene trap, toen hij van een gastmaal kwam,

(1) Dit huis staat aan de zuidzijde van het verdronken oord, te Alkmaar; een straatje daar naast heet nog het *Bontekoesteegje*.

waarop een lofdicht te 's Gravenhage verscheen, onderteekend *Benigne* (gezegend) alsmede een steekvers, onderschreven: *Lege modoque*, *jam puto didicit verba superba loqui* (volgens zekere wet en op zijne wijze, heeft hij naar ik meen geleerd trotsche woorden te spreken), daarin werd ook gezegd, dat hij ongemeen trotsch en prachtlievend was, alle Doctoren als geldzuchtigen verachtte en het aderlaten tegenstond, hetwelk hij, op zijn uiteinde, hoe noodig ook, niet wilde toestaan. Zijn afbeeldsel gaat in prent uit door Albert Haelweg in kl. fol., en door G.P. Biesch in 8°. onderaan gemerkt vol X.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. II. bl. 49; *Biogr. Nat.; Biogr. Univ.*

[Johanna Bontekoning]

BONTEKONING (JOHANNA), echtgenoote van Jan van Mekeren, eene zeer gegoede inwoneresse van Amsterdam, zonderde, in het jaar 1789 van haren aanzienlijken rijkdom eene som van dertig duizend gulden af, en bood die der Diakonie aan, onder deze uitgedrukte voorwaarde, dat, voor deze penningen, moest gebouwd worden een Bestedelingshuis, waarin zouden worden opgenomen, en van het noodige voorzien, zoodanige Mannen, Vrouwen en Kinderen, van de Hervormde Godsdienst, die, in de bekende Godshuizen, bij gebrek aan de noodige vereischten, geen toegang kunnen vinden, en, daarom, bij Burgerlieden besteed worden. Broeders Diakenen het ontwerp overwogen hebbende, aanvaardden de aangeboden som, op de gestelde voorwaarde, en deden met de stichting eerlang eenen aanvang maken, zoodat het gebouw in 1791 voltooid was. Men kan alzoo deze weldadige vrouw als de Stichteres van het tegenwoordig nog bestaande Bestedelinghuis van de Diakonie der Hervormde gemeente te Amsterdam beschouwen.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, bl. 486-487.

[Hans Bontemantel]

BONTEMANTEL (HANS) een man wiens naam men, op de Amsterdamsche Regeringlijsten meer dan eens vermeld vindt, als in 1651 als Commissaris, in 1653 als Raad, in 1654 als Schepen, welke laatste waardigheid hij meermalen bekleed heeft. In 1672 President-Schepen zijnde, werd hij door de Regering van Amsterdam gelast te zorgen, dat er bekwame schepen tot verdediging van de toegangen der stad, op den Amstel lagen, onder het bevel van de Kapiteins Jacob en Cornelis Jelmersz. Koek, Harmen Bours en Jacob Sybrandsz. Smit. Gerard Hasselaar, in het jaar 1672 toevallig, doch ongelukkig, gekwetst zijnde, nam Bontemantel het ambt van Hoofd-Officier voor eenigen tijd op zich, ofschoon hij toen President-Schepen was.

Als Raad was hij een dergenen die het meest ijverden tot vernietiging van het Eeuwig Ediet.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. XIV, bl. 85; de zelfde, *Beschr. van Amst.*, St. I, bl. 629, 631; S y p e s t e y n en d e B o r d e s , *De Verdedig. van Nederl.*, St. II, bl. 104.

[Frederik Bontemantel]

BONTEMANTEL (FREDERIK), een Zeekapitein, ontving in 1692 met den Kapitein B r o e d e r den last om eenige Spaansche en Engelsche Koopvaardijschepen te geleiden. De reis was reeds gedeeltelijk gelukkig volbragt, toen zij, op de hoogte van Castro gekomen, door drie Fransche oorlogsschepen en twee Kapers, die gedurende den nacht in de vloot geloopen waren, werden aangetast. De oorlogsschepen voerden van veertig tot twee en vijftig, en de Kapers dertig en zes en dertig stukken kanon, zoodat de overmagt over de beide geleiders zoo groot was, dat er niets anders voor hen over scheen, dan het geheele konvooi aan den vijand over te geven.

De Nederlandsche Kapiteins echter besloten, om zich deze aanzienlijke prooi, niet zoo gemakkelijk te laten ontweldigen. Zij begonnen, niettegenstaande de ongelijkheid van het getal en de zwakheid hunner schepen, het gevecht met de uiterste manhaftigheid, en gaven hierdoor tijd aan hunne onderhebbende koopvaarders, om zich door de vlugt te redden en te ontsnappen. Van beide zijden werd met ongeloofelijken moed gevochten, tot dat eindelijk de beide Nederlandsche schepen, van alle kanten door den vijand omringd, in den grond geschoten werden, B o n t e m a n t e l zelf sneuvelde in het gevecht, en van zijne brave manschappen werden slechts zeven of acht geborgen.

De Fransche hadden weinig reden, om zich op hun geluk in dezen slag te beroemen; want, behalve dat zij hun oogmerk misten, en zich slechts van eene ledige buis en een klein Engelsch vaartuig meester maakten, was een hunner oorlogschepen zoodanig gehavend, dat het korte tijd na het gevecht zonk, terwijl de twee anderen zooveel geleden hadden, dat zij niet dan ter naauwernood in hunne havens binnen kwamen.

Zie E n g e l b e r t s G e r r i t s , *Heldend. ter Zee*, D. II. bl. 286-288; d e J o n g e , *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. II. bl. 385-390.

[Bontius]

BONTIUS, geboren te Gouda, in de zestiende eeuw, was een geleerd man zeer ervaren in de Hollandsche Geschiedenissen. Bijzondere bekend was hij met al hetgeen er tijdens de Reformatie in de steden was voorgevallen, diensvolgens ondernam hij, op aanraden van P e t r u s O p m e e r eene

Beschrijving van het gedrag en uiteinde der Hollandsche Martelaren, *zoo als die op de plaatsen*, *waar zij leden was voorgevallen*.

Met dit werk bezig zijnde, overleed hij omstreeks 1584, waardoor hij verhinderd werd er de laatste hand aan te leggen; doch O p m e e r nam het toen op zich, voleindigde het en zond het in het licht onder den titel van

Historie der Hollandsche Martelaren.

Zie W a l v i s , *Beschr. van der Goude*, D. I. bl. 285.

[Gerardus, Regnerus, Jacob en Gulielmus Bontius]

BONTIUS (GERARDUS, REGNERUS, JACOB en GULIELMUS). Zie BONDT (GERAERT DE), BONDT (REINIER DE), BONDT (JAKOB DE) en BONDT (WILLEM DE).

[Adriaan Bonzer]

BONZER (ADRIAAN) of ADRIANUS BONZERUS, geboren te Gouda, in of omtrent het jaar 1533 uit een aanzienlijk geslacht, voltrok, na in zijne vaderstad in de eerste gronden der letterkunde te zijn onderwezen, zijne studiën met veel roem te Leuven, oefende zich eerst in de wijsbegeerte en vervolgens in de godgeleerdheid. Men wil, dat hij den beroemden Viglius als kopiïst ten dienste gestaan heeft, en dat hij aan dezen Staatsman zijne bevordering had te danken, want Licentiaat in de Godgeleerdheid zijnde, werd hij, door zijn toedoen, Deken en Pastoor van Middelburg, doch toen die stad in 1577 aan den Prins van Oranje overging, moest hij die ruimen, en werd met de bezetting naar de Fransche kust overgevoerd, alwaar hij eerst Pastoor van Dixmuiden werd, en kort daarop Pastoor en Kanunnik van St. Martinus hoofdkerk te IJperen, doch na dat deze stad ook in handen van de Prinsgezinden gevallen was, keerde hij naar Gouda bij zijne bloedverwanten terug, bij wie hij verbleef tot in het laatst van 1584, als wanneer hij, daar IJperen weder in de magt der Spanjaarden geraakt was, in zijnen post werd hersteld, dien hij bekleed heeft tot zijne dood; welke voorviel in 1592. Men vindt van hem getuigd, dat hij een uitnemend Prediker was. Hij stichtte bij uitersten wil in het collegie van Paus Adriaan VI te Leuven, eene beurs voor eenen Godgeleerde.

Zie Walvis, *Beschr. van der Goude.*, D. I, bl. 227, 283-285; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV, St. III, bl. 14; 's Gravezande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijk.*, bl. 445; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII, bl. 721 en 722, de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* D. III, bl. 302 en 303.

[Willem Bonzer]

BONZER (WILLEM) of GULIELMUS BONZERUS, mede een Goudenaar van geboorte, werd in 1581 Hoogleeraar in de beide regten te Bologne, en vervolgens Handschrijver of Amanuensis van den Kardinaal de Navarre te Rome. In zijne vaderstad terug gekeerd, huwde hij aan eene dochter van den Burgemeester Jan Jakobsz. Rosendaal, en overleed aldaar in het jaar 1603.

Zie Walvis, *Beschr. van der Goude*, D. I, bl. 227 en 285; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII, bl. 722; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III, bl. 203.

[Petrus Boodt]

BOODT (PETRUS), was in de jaren 1549 en 1553 Burgemeester van Brugge, en in 1577 een der teekenaars van de Unie van Brussel.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 200.

[Johannes Boom of ab Arbore Böhm]

BOOM (JOHANNES) of BÖHM (AB ARBORE), was omstreeks 1396 Vikaris der Hoofdkerk te Deventer en Rector eener school aldaar. Hij was een groot voorstander der wetenschappen, en een vriend van

Floris Radewijns. Uit achting voor dezen en ten einde de wetenschap bevorderlijk te zijn, schonk hij meermalen het schoolgeld aan de jongelingen uit de Broederschap van het gemeene leven terug. Deze gunst genoot onder anderen Thomas à Kempis, die daarvan dankbaar gewaagt.

Zie Dumbar, *Kerk. en Wereldl. Deventer*, D. I, bl. 306; Delprat, *over de Broeders. van G. Groote*, bl. 53 en 54.

[Filip Cornelisse Boom]

BOOM (FILIP CORNELISSE) was, van wege Willem I Prins van Oranje, Vice-Gouverneur van Noord-Holland en het was vermoedelijk in die hoedanigheid, dat hij Maximiliaan d'Hennin, Graaf van Bossu, in 1575, in 's Prinsen naam, uit zijne gevangenis ontsloeg. Ook teekende hij in Junij van dat jaar, wegens de Noord Hollandsche steden, het verbond van Unie tusschen Holland en Zeeland, en werd in Mei 1578, toen Amsterdam zich voor den Prins verklaard had, door dien Vorst derwaarts gezonden om er het bewind te aanvaarden. Misschien was hij wel een zoon van Corneille Boom die in de *Sententiën van Alva* voorkomt.

Zie Marcus, *Sent. van Alva*, bl. 124, Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VI. bl. 164, 183, 211.

[Pieter Cornelisz. Boom]

BOOM (PIETER CORNELISZ.), gesproten uit een aanzienlijk geslacht te Amsterdam, wiens voorouders en nazaten aldaar ook de voornaamste regerings-posten hebben bekleed, en aan hunne vaderstad vele diensten bewezen, was een der Hervormden, die den 25sten October 1566 aan Burgemeesteren verzochten, dat de Regering nevens hen, de bevestiging van het tusschen de Regering en de Hervormden gesloten verdrag op den Prins van Oranje, Stadhouder van Holland en Zeeland, begeeren zou, welk verzoek echter werd afgeslagen. Bij de omwenteling in Amsterdam, van 1578, tot Raad en andere posten van bewind geroepen, was hij regerend Burgemeester toen Leicester in 1587, eenen aanslag smeedde om zich van de stad meester te maken. Op het hagchelijkst tijdstip, toen deze de Burgerbevelhebbers onthaalde, en het verleenen van het wachtwoord voor Leicester gevraagd was, trad Boom, die als Opper-Kolonel den degen op zijde had gehangen, onverwacht ter zale in, vroeg Herman Betsen Roodenburg, een man vol moeds, zonder middelen, heet, partijdig en een driftig aanhangeling van Leicester, ‘wat hij, die thans geen plaats in de krijgsraad bekleedde, daar te doen had?’ Roodenburg bedremmeld wist niet te antwoorden, ‘dan dat hij daar ook als een getrouw Patriot, nevens anderen verschenen was.’ Boom, ofschoon nog onzeker van de gezindheid der overigen, gebood hem terstond te vertrekken. Roodenburg, hoe forsch hij ook ware, zwigtte voor een woord, dat met een ernstig gelaat en burgermeesterlijke deftigheid uitgesproken werd, en droop stilletjes heen zonder iets meer te zeggen. Na alzoo zijn gezag te hebben doen

blijken, wist B o o m het voorstel, nopens het wachtwoord, af te wenden, waardoor den geheelen toeleg verstoof.

Hij bleef sedert bij de burgerij in hooge achting, diende de stad in vele ambten, en stierf in 1608.

Zie B o r, *Nederl. Oorl.*, B. XXIII, bl. 63(42); H o o f t, *verv. der Nederl. Hist.*, bl. 292; L o o n, *Beschr. der Nederl. Historip.*, D. I, bl. 381, die hem echter verkeerdelijk K o r n e l i s noemt; L u ï s c i u s, *Algem. Hist. Woordenb.;* W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.*, D. VIII, bl. 243-245; de zelfde, *Beschr. van Amst.*, St. I, bl. 290, 399-401; K o k, *Amsteld. Jaarb.*, D. II, bl. 196-200; de zelfde, *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* S c h e l t e m a, *Staatk. Nederl.*

[Dirk Boom]

BOOM (DIRK) of THEODORUS BOOMIUS, Predikant te Beusichem werd in 1619 door de Gedeputeerden der Delfsche Synode die zich te Buren bevonden, beschuldigd dat hij tegen zijne schriftelijke belofte eene andere leer had gepredikt, dan die, waar op hij tot de kerkdienst was toegelaten; dat hij C a s t e l l i o 's uitlegging over het negende kapittel der Romeinen aangaande de predestinatie, had vertaald, waarmede hij niet alleen de Gravin van Buren had zoeken te misleiden, gelijk uit de voorrede was te zien, maar ook de twist in de Classis, en in alle de kerken van Holland gerezen, te doen toenemen, dat hij ook een boeksken had geschreven en uitgegeven, genaamd: *Postbode*, waarin eenige eerlijke lieden kwaadwilliglijk werden doorgestreken; dat hij de onordelijke beroepingen van H u t t e n u s en H a r t s o e k e r had aangeraden en goedgekeurd; dat hij de acte had omgedragen, om die van de Predikanten te laten teekenen, en daarin te betuigen, dat ze van Doctor V o r s t i u s en zijne leer niets kwaads wisten; dat hij zich had afgezonderd, Classis tegen Classis, en Vergadering tegen Vergadering opgerigt. Op de eerste betigting was zijn antwoord, dat de acte, die hij geteekend had, en welke men eene schriftelijke belofte noemde, hem niet verbond, terwijl ze in het Classisboek was doorgehaald. Maar men zeide, dat hij door het boeksken van C a s t e l l i o vóór dat doorhalen, te vertalen en uit te geven zijne belofte had overtreden. Hij bekende dat boeksken te hebben vertaald, doch niet om iemand te misleiden, of de twist te vermeerderen. Zijn boeksken, de *Postbode*, had hij geschreven, om de waarheid en de vroomen tegen sommigen kwaadsprekers te verdedigen. De beroepen van H u t t e n u s en H a r t s o e k e r had hij aangeraden, toegestemd en verdedigd, als ordelijk en wettiglijk gedaan. Dat hij getuigenissen tot bewijs van Doctor V o r s t i u s onschuld had opgezocht, kon hem tot geen misdaad worden toegekend. Niet hij, maar zijne beschuldigers hadden zich al over lang afgescheiden, en afgezonderde vergaderingen gemaakt, op naam van *de gesonde broederen des Classis van Buren*. Nadat hij zich had verantwoord, liet men hem buiten staan. Weder ingeroepen zijnde werd hem afgevraagd: ‘Of het hem leed was dat hij had geschreven?’ Zijn antwoord was, ‘dat hij, ziende op den loop des tijds, wel wenschte dat hij nooit had geschreven.’ Men vraagde, wat hij verstond

door den loop des tijds? ‘Zulk een tijd,’ zeide hij, ‘in welken alles, hoe wel het ook gezegd of gedaan is, kwalijk wordt genomen, of misduid.’ Ook werd gevraagd, ‘of het hem niet leed was, dat hij in zijn *Postbode* zoo vele treffelijke mannen had ten toongesteld?’ Hij antwoordde, ‘dat men de zaak moest onderzoeken, dan zou men, vertrouwde hij, hem zulks niet voorleg gen.’ Daar op liet men hem gaan, en zond hem kort daarop zijn vonnis te huis, geteekend den 5den Januarij, ouden stijl, waarbij hij van alle kerkelijke diensten werd ontslagen en afgezet. ‘Doch om te betoonen de mededoogentheit 't hemwaerts, en tot sijn familie,’ stond in het vonnis, ‘versocht de Vergaedering aen sijn Vorstelijke Genade (Prins M a u r i t s als Graef van Buuren) dat hem, B o o m i u s , noch moght volgen sijn gewoonlijke gagie voor den tijdt van drie maenden.’

In Maart 1619 was hij in de Vergadering der Remonstranten te Rotterdam en in Julij predikte hij te Warmond. Voor de Zuid-Hollandsche Synode ontboden, om de acte van stilstand te teekenen, verscheen hij niet. Ook niet, toen hij daarna door de Staten-Generaal werd ingedaagd, ‘als die het land doorliep en hier en daar haag-predikatiën deed,’ waarop hem den 27sten October 1619 de Vereenigde Nederlanden werd ontzegd.

Hij bleef evenwel heimelijk in het land en bediende de verlatene Remonstrantsche gemeente met grooten ijver; in 1621 Gouda, in 1624 Gouda, Schoonhoven, Woerden, Moordrecht, Waddinxveen en Zevenhuizen; doch in 1628 te Schoonhoven gevangen genomen zijnde, werd hij naar Loevestein vervoerd, van waar hij in den nacht tusschen 19 en 20 Julij 1631 met zeven andere Remonstrantsche Predikanten ontsnapte. Naauwelijks was hij op vrije voeten of hij werd weder Predikant te Schoonhoven, waar hij den 20sten April 1632 in dienst trad. Hij schijnt daar vervolgens nog lang te hebben gestaan, althans vóór 1652 vindt men geen opvolger van hem vermeld.

Zie B r a n d t , *Hist. der Reform.*, D. III, bl. 335-337, 800, 888, 917, D. IV, bl. 59; T i d e m a n , *De Remonstr. Broed.*, bl. 29, 139, 140 en 279.

[Barend en Jan van den Boomgaard]

BOOMGAARD (BAREND en JAN VAN DEN). Zie BONGAERT (BERNT VAN DEN) en BONGAERT (JAN VAN DEN).

[Pieter Willemsz. Boomgaart]

BOOMGAART (PIETER WILLEMSZ.) Zie BOGAERT (PIETER WILLEMSZ.)

[Jan Boomhuys]

BOOMHUYS (JAN), geboren te Amsterdam, beoefende in de laatste helft der vorige eeuw, met goed gevolg, de Dichtkunst en leverde vooral zeer gelukkige vertalingen, waaronder uitmunt het stukje *Roem en Eigenbaat*, naar het Fransch van *Le Philosophe de Sans-souci* (F r e d e r i k II, Koning van Pruissen), voorkomende in de *kleine Dichterlijke Handschriften*[1].

Ook bestaat er van hem afzonderlijk uitgegeven:

(1) Eerste druk Schak. V. bl. 15; Tweede druk D. II. bl. 49-60.

Op het overlijden van den Dichter Lucas Pater. gr. 8°.

Terwijl hij met zijnen vriend Pieter Johannes Uylenbroek in het licht zond:

Esther. trsp. uit het Fransch van Racine. Amst. 1771, welke men met het volste regt eene uitmuntende vertaling mag noemen.

Boomhuys overleed den 21sten December 1797.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. b. bl. 63.

[Theodorus Boomius]

BOOMIUS (THEODORUS). Zie BOOM (DIRK).

[Gijsbert Boomkamp]

BOOMKAMP (GIJSBERT), zoon van Cornelis Jansz. Boomkamp, die van 1699 tot aan zijn overlijden, den 14den Januarij 1739, Leeraar bij de Friesche Doopsgezinde gemeente te Alkmaar was, alwaar Gijsbert geboren werd. Zijn vader deed hem tot den Koophandel opleiden, doch alvorens te Amsterdam, bij Cornelis Pronk, onderwijs in de Teekenkunst genieten. Onder anderen zijn de afbeeldingen der tombe van Graaf Floris V in Eikelenbergs, *Alkmaar en zijne Geschiedenissen* van zijne hand. Hij was een zeer kundig man, die zich veel met Historische navorschingen bezig hield, en de uitkomst zijner onderzoekingen aan het publiek mededeelde. Jan Wagenaar, Pieter van der Schelling en Ds. Franc. Smits waren zijne vrienden. Van zijne hand heeft men:

Beschryving van den Dorpe Egmond aan Zee in deszelfs tegenwoordigen toestand. Amst. 1741. 4° met pl., van het welk in 1743 eene vermeerderde, maar ook veranderde druk verscheen, omdat de eerste aan den Heer van Wimmenum eenig ongenoegen had veroorzaakt.

Aanmerkingen over Alkmaars Stede-recht. Alkm. 1741. 4°, welke verschenen ten gevolge van eenige bedenkingen door Mr. Cornelis van Byncker shoek in diens *quaestiones Juris publici* gemaakt, die echter later verklaren moest onbekend te zijn geweest met de door Boomkamp aangehaalde stukken.

Alkmaer en deszelfs Geschiedenissen uit de nagelatene Papieren van Simon Eikelenberg en veele andere echte stukken en bescheiden. Rotterd. 1747. 4° met pl., het welk het vervolg of 2de deel uitmaakt van het hierboven vermelde werk van Simon van Eikelenberg. Het derde deel is door het overlijden van Boomkamp, hetwelk den 11den Junij 1755 plaats had, niet verschenen.

Voorts schreef deze laatste

Oorsprong en Gebeurtenissen der Batavieren, het welk niet is uitgegeven, maar in 4° Ms, met geteekende kaarten en platen, even als 100 door hem van 1720-1740 in 4° vervaardigde teekeningen met Oostindische inkt en kleuren, meest van Noord-Hollandsche gezigten, voorkomende op de auctie der Bibliotheken van den Hoogleeraar Johannes Clarisse en van den Rector Walrand Cornelis Lodewijk Clarisse, November 1847.

Nog zond B o o m k a m p in het licht een tiental Leerredenen van zijnen vader, onder den titel van:

Christus de Messias. 1741.

Hij beoefende mede de Nederduitsche Dichtkunst, doch met een zeer ongelukkig gevolg, zoo als blijkt uit zijne

Stephanus den Diaken. 1743.

Zie v a n A b k o u d e, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g, *Naamr. van Nederd. Boeken;* d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* W i t s e n G e y s b e e k, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*, die hem echter abusivelijk B o o m c a m p noemt.

[Marinus Adriaansz. Booms]

BOOMS (MARINUS ADRIAANSZ.), een zoon van A d r i a a n B o o m s, geboren in de zeventiende eeuw te Driewegen, een dorp in Zuid-Beveland, was Schoenmaker van handwerk, en zette zich te Middelburg met der woon neder, alwaar hij het burgerregt bekwam, en zich tot Lidmaat bij de Gereformeerde Gemeente liet aannemen; doch vervolgens van onregtzinnigheid verdacht en bij den Kerkenraad aangeklaagd zijnde, werd hij bij vonnis daarvan, op den lsten Januarij 1714, als Lid van de Gemeente afgesneden, vervolgens werd hij door de Regering uit de stad en door de Staten uit de provincie Zeeland gebannen. Zonder dat zulks hem anders heeft kunnen baten, dan aan de geheele wereld te doen zien, dat hij niet zonder drift en partijdigheid door de Kerkeraads-broeders is behandeld, heeft hij ter zijner verdediging uitgegeven:

Apologie of Verantwoording; zijnde een waarachtig verhaal van de Proceduren der Consistorie van Middelburg, *met alle de stukken*, *zoo beschuldigingen als antwoorden daartoe behoorende*. 1714. 8°.

Sommigen meenen ook, ofschoon anderen het ontkennen, dat uit zijne pen mede gekomen is een naamloos geschrift ten titel voerende:

Brief van Theophilus, *dienende tot Antwoord aan den Heer N.N. enz.* 1713. 8°, hetwelk wederlegd is geworden door:

Wederantwoord op het Lasterschrift van een vermomt Vrygeest enz. door C a r o l u s T u i n m a n, Predikant tot Middelburg. 1714. 8°.

Zie d e l a R u e, *Gelett. Zeel.*, bl. 440; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* Y p e i j en D e r m o u t, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 127, 128, 295.

[Daniël Boon]

BOON (DANIËL), een Hollander van geboorte en Schilder van beroep, kwam onder de Regering van K a r e l II, Koning van Engeland, in dat Rijk, waar hij zich vestigde en in 1698 overleed. Hij schilderde meest gemeene onderwerpen en legde er zich bijzonder op toe om door leelijkheid, grimassen en mismaaktheid gelach te verwekken, sommige zijner karakters hebben eene sterke uitdrukking van kluchtige vrolijkheid en onkiesche boert.

Zie I m m e r z e e l, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univ.*

[Jacobus Boon]

BOON (JACOBUS), geboren te Amsterdam, den 26sten Mei 1691, legde zich te Jena op de Godgeleerdheid toe en werd in 1717 als Proponent beroepen in de Evangelisch Luthersche gemeente te Purmerende; vervolgens vertrok hij in 1719 naar Dordrecht, in 1723 naar Rotterdam, en in 1731 naar Amsterdam, waar hij in 1772 emeritus werd en in 1776 overleed, bij zijne echtgenoote Elisabeth Bock nalatende een zoon, Joan Michaël Boon, die volgt. Hij maakte zich verdienstelijk jegens zijn kerkgenootschap, door vele jongelingen tot de studie op te leiden, en heeft uitgegeven:

Lijkrede op Jasper de Hartogh, *over Klaagl. V:*16. Rott. 1727.

Jubelrede op het tweede Eeuwfeest van de overlevering der Augsburgsche Confessie over Ps LXXVIII vs. 6-8. Rott. 1730

Er bestaan van hem twee portretten, het eene door T.F. Walter, het andere door Pieter Tanjé, beide naar Jan Maurits Quinckhardt.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk*, St. V. bl. 77, St. VII. bl. 54 en 55; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 224, 785; Schultz Jacobi, *Geschied. der Evangel. Luth. gem. te Rotterdam*.

[Joan Michaël Boon]

BOON (JOAN MICHAËL), een zoon van den voorgaande, geboren te Rotterdam in September of October 1727, werd, na zich te Gottingen onder den beroemden Johan Laurent Mosheim, in de Godgeleerdheid te hebben geoefend, in 1749 Proponent, en in 1750 Predikant bij de Luthersche gemeente te Amersfoort. Van daar vertrok hij in 1753 naar Delft en werd vervolgens in 1774 beroepen te Rotterdam. In 1787 zich met zaken van Staat hebbende ingelaten, en met afzetting bedreigd wordende, legde hij zijne bediening neder en vestigde zich te Amsterdam, waar hij zich vóór en bij de scheuring der Luthersche gemeente als een voorstander van steile regtzinnigheid deed kennen. Hij overleed te Rotterdam, werwaarts hij later ambteloos was teruggekeerd, den 12den Februarij 1804.

Hij was schrijver van de volgende werken:

Brief aan den Wel-Eerw. A. Maclaine, *Dr. der H. Godgeleerdheid en Leeraar der Engelsche Kerk in 's Gravenhage*. Delft 1773. gr. 8°.

Brief aan de Schrijvers van de Hedendaagsche Vaderlandsche Letteroefeningen. Delft 1773. 8°.

Aanmerkingen op een stukje, *ten titel dragende: Predikatis over de Bewijzen voor de leer der H. Drieëenheid door A. Sterk*. Rott. 1787, gr. 8°.

Ernstige verdediging van de aanmerkingen op eene Leerrede over de Bewijzen voor de leer der H. Driëenheid, *gehouden te Amsterdam door A. Sterk tegen deszelfs toetse in het licht gegeven*. 1789. 8°.

Wederlegging van het waare oogpunt, waaruit naar de leere des Bijbels het leerstuk van Christus Verzoendood moet beschouwd en geoordeeld worden aan den Heere Predikant F.G.C. Rutz in 's Hage enz. Amst. 1791. 8°.

Eenige aanmerkingen tegen het hedendaagsch gewaand Nieuwe licht. enz. Amst. 1792.

Zie de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken; Gods weld. voorzienigh. blijkb. in de instandh. der Zaligm. leer*, bl. 329, 330, 359 en 360; Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk. in de Nederl.*, D. II. bl. 105, 106; Schultz Jacobi, *Geschied. der Evang. Luth. Gem. te Rotterdam*.

[Meijert Cornelisz. Boon]

BOON (MEIJERT CORNELISZ.) geboren op het eiland Texel, den 12den Augustus 1764, Veelokker aan den Hoorn, vroeger Zeeman, verdient om edele zelfopoffering eene plaats in dit Woordenboek.

In den nacht tusschen den 27sten en 28sten September 1817, strandde achter het Westeinde van Texel een Engelsch schoonerschip, bemand met vijf koppen. In den morgenstond ontdekte men het te midden der branding, vreeslijk stootende en slingerende, terwijl sloep en boot waren verbrijzeld. Er was, bij het wassend water, geen mogelijkheid om van het strand de schipbreukelingen, die in het want zaten, te hulp te komen. Men besloot, het eenig voorhanden zijnde vaartuig tot redding van schipbreukelingen geschikt, anderhalf uur ver, bij het dorp de Koog op het strand staande, van daar te halen, ten einde met vallend water de landing te beproeven. - Ongelukkig wachtteden twee der schipbreulingen, de Stuurman en de jongen, de hulp niet af, sprongen, zich op hunne vlugheid in het zwemmen verlatende, in zee, en verloren in de branding het leven. Ook de overigen zag men toestel maken om het schip te verlaten. Men trachtte hen hiervan te wederhouden door te beduiden, dat de hulp reeds op weg was, zoo als dan ook boven vermeld reddingsvaartuig dadelijk op eenen wagen langs het strand werd aangevoerd; evenwel sprong nog een man in zee, waarop nu M. Langeveld Junior, zoon van den Strandvonder, en Boon, dit ziende, te paard tegen de hooggaande zee inreden, zoo ver dat zij daardoor overdekt en hunne paarden van den grond geheven en driftig werden. De edelmoedige poging tot redding van den reeds geheel uitgeputten en krachteloozen drenkeling zou evenwel vruchteloos geweest en deze zeer zeker, even als zijne twee ongelukkige kameraden, in de golven omgekomen zijn, had niet Boon het hoogstgevaarlijk besluit genomen, om te midden der branding zijn paard te verlaten, en, tegen den verbolgene zee in, naar den met den dood worstelenden zeeman te zwemmen, en dezen te vatten. Op dat zelfde oogenblik werden zij beide door de branding overdekt, medegevoerd en als daarin begraven, zoodat men van het strand hen reeds als verloren beschouwde; dan de moed van Boon zegevierde, daar het hem, na ongeloofelijken arbeid tegen de zoo gevaarlijke zoeking

en landzee, gelukte, al zwemmende met den bijna levenloozen zeeman het vaste strand te bereiken, alwaar hij zijnen moed en zijne deugd beloond zag door den vurigen dank van zijnen evenmensch, dien hij aan een gewissen dood onttogen had. De Kapitein en de matroos werden met de reddingsboot van boord gehaald.

Boon overleed den 7den Januarij 1843.

Zie Stuart, *Jaarb. van het Kon. der Nederl.* 1817, St. II. bl. 275 en 276.

[Georgius Johannes van der Boon Mesch]

BOON MESCH (GEORGIUS JOHANNES VAN DER), zoon van Adrianus Sanderus van der Boon Mesch en van Helena van Braam, geboren den 18den December 1786 te Delft, alwaar zijn vader Geneesheer en Lector in de ontleedkunde was, legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Geneeskunde toe, en werd, na het verdedigen van eene Verhandeling *over de Ademhaling*(1), tot Doctor in die Wetenschap bevorderd. Hij oefende in zijne geboorteplaats de Geneeskunst, toen hij, in het jaar 1819, als buitengewoon Hoogleeraar in de Landhuishoudkunde, te Leiden beroepen werd; welken post hij, den 2den October aanvaarde met eene redevoering: *Over het doelmatig Ahademische onderwijs der Landhuishoudhunde*, *met de overige Natuurkundige wetenschappen zoo naauw verwant*, *dat zij elkander eene wederkeerige en noodzakelijke hulp toebrengen*(2), in de *Annales* voor het jaar 1819-1820 gedrukt. Doch de Hoogeschool mogt van het onderwijs van dezen jeugdigen en veel beloovenden Leeraar slechts kort genot hebben, daar hij reeds den 5den April 1822 uit het leven gerukt werd.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1819, D. II. bl. 226, 1822, D. II. bl. 226; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 434, D. II. T en B. bl. 259 en 260, uit familiepapieren aangevuld.

[Adrianus Leonardus van der Boon Mesch]

BOON MESCH (ADRIANUS LEONARDUS VAN DER), een volle neef van den voorgaande en oudste zoon van Hendrik Karel van der Boon Mesch, Apothekar te Delft, en van Elizabeth Jacoba van Braam, geboren te Delft den 29sten September 1793, gaf reeds vroeg blijken van buitengewone gaven te bezitten. Bij groote vlugheid van bevatting en een sterk geheugen paarde hij eene bijzondere zucht voor letteroefeningen. Toen hij in zijne geboorteplaats de Latijnsche scholen bezocht, gingen zijn vlijt en ijver zoo ver, dat hij strenge studiën stelde boven de vermaken, welke op die leeftijd zooveel aantrekkelijks hebben. Zijne keuze bepaalde zich weldra tot de Godgeleerdheid, en niets kon

(1) *Dissertatio Medica inauguralis*, *de Respiratione*.
(2) *De recta Academica Oeconomiae Ruralis institutione*, *cum caeteris disciplinis Physicis tam arcte conjuneta*, *ut mutuam et necessariam opem sibi ferant*.

hem van hare studie en die der oude letteren aftrekken. Reeds als jongeling zocht bij elke gelegenheid op, om eenen goeden kanselredenaar te hooren en ondernam er wel eens verre togten voor. Aan de Hoogeschool te Leiden was hij evenzeer, om zijne vlugheid als om zijn streng en onafgebroken studeren, bekend. Elias Annes Borger was zijn boezemvriend en Daniël Wijttenbach nam hem op onder het zeer kleine aantal studenten, die hij op zijne kamer ontving, om er Grieksche en Latijnsche schrijvers mede te behandelen. Onder zijne overige Leermeesters voelde hij zich bovenal aan Joannes van Voorst, Joannes Clarisse en Johan Hendrik van der Palm verbonden, van wie hij wederkeerig en toen en later tot aan hunne dood de ondubbelzinnigste blijken van achting en vriendschap genoot.

De eerste gouden medaille, welke door de Godgeleerde Faculteit te Leiden toegekend en uitgereikt is geworden, mogt hij ontvangen. Zij werd hem toegewezen in het jaar 1817 voor zijn antwoord op de vraag naar *eene uitlegging van den lofzang van Zacharias*, *die bij Lucas voorkomt* Euangelie I, vs. 67-79[1].

Uit het voor hem zoo vereerende oordeel van de Faculteit blijkt, dat hij twee zeer bekwame mededingers had overwonnen. Het genoegen van die bekrooning werd niet weinig verhoogd door dat zijn geliefde broeder Hendrik Carel van der Boon Mesch te gelijker tijd de eerste medaille bij de Wis- en Natuurkundige Faculteit verkreeg.

Twee jaren later, den 25sten Januarij 1819, werd hij na de openbare verdediging van zijne *Uitlegkundige verhandeling over Hebr. IX vs.* 14[2] tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd, eene in die dagen schaars verleende waardigheid. Gelijk de verhandeling zelve, ter opheldering van eene der duisterste plaatsen uit den brief aan de Hebreën ingerigt, een heerlijk proefstuk van geleerde en oordeelkundige Bijbelverklaring oplevert, en ook wegens zuiverheid van taal den grootsten lof verdiende, zoo beantwoordde hare verdediging volkomen aan de verwachtingen, door de bekende bekwaamheid van den schrijver opgewekt en waarvan de buitengewone talrijkheid en aanzienlijkheid der vergadering zelve bewijzen gaf. Met ongemeene vaardigheid toch, aan bondigheid gepaard, en in zuiver Latijn, werden de gemaakte tegenwerpingen door van der Boon Mesch beantwoord, het welk hem tot te grootere eer verstrekte, omdat die tegenwerpingen, deels ingebragt door mannen, achtbaar om hunne jaren en beroemd door hunne kundigheden, allen wel doordacht waren en met zeer veel kracht werden aangedrongen. De toenmalige Rector Magnificus van der Palm noemde dien dag een der

(1) *Interpretatio Hemni Zachariae*, *quem Lucas servavit*, *Euang. I vs.* 67-79.
(2) *Speeimen hermeneuticum inaugurale*, *in looum ad Hebr. IX vs.* 14.

luisterrijksten van de Hoogeschool. Het daarop volgende Proponentsexamen bevestigde zijn reeds verworven naam door de mare, die er van uitging.

Heino, bij Zwolle, was zijne eerste standplaats, waar hij in 1819 beroepen werd; naar Vlaardingen zijne tweede, vertrok hij in 1822; te Leeuwarden, zijne derde en laatste, kwam hij in 1826. Er is naauwelijks iemand zoo om strijd begeerd geworden in de Kerk als hij. Onder anderen werd hij beroepen te Velsen, te Kampen, te Schiedam, te Haarlem, te Utrecht, tweemaal te Amsterdam, tweemaal te 's Gravenhage, en driemaal te Leiden. Hij predikte geheel uit het hoofd, en de verbazend groote schare van toehoorders, die hem steeds bleven volgen, getuigde van de bijzondere gaven hem verleend. V a n d e r P a l m , die hij bestudeerd had, stond bij hem als Kanselredenaar boven aan. Dat hij zoo vele en zoo aanzienlijke beroepingen van de hand wees, lag niet minder in het juist en diep besef van den omvang en het gewigt zijner taak, dan in de al te geringe gedachten, die hij van zich zelven koesterde. Vandaar ook, dat hij voor het Professoraat te Franeker bedankte, en later de aanbieding om te Groningen de plaats van den Hoogleeraar M u n t i n g h e te vervullen niet opvolgde.

Hij was een groot voorstander van de spraakkundige uitlegging. Door zijne ongemeene vlugheid en zijn verbazend geheugen kon hij plaatsen en woorden van beroemde schrijvers met ongeloofelijke naauwkeurigheid wedergeven. Zijne godsvrucht was opregt, kinderlijk geloovig en ademde eenen milden, vrijen Evangelischen geest. Onverdraagzamheid kon hij evenmin dulden als ligtzinnigheid en waanwijsheid. Door strenge studiën en de inspanning bij het prediken was eindelijk zijne gezondheid ondermijnd, zoodat hij in 1835 zich verpligt zag zijn ambt neder te leggen. Hij vestigde zich met der woon in zijn geliefd Leiden; zeventien jaren lang mogt hij daar nog verkeeren, maar onder toenemend lijden, hoe ook verzacht door de toewijding en opoffering zijner voortreffelijke echtgenoote C o n s t a n t i a M e t e l e r k a m p , die hem al de kracht en den zegen der liefde deed ondervinden. Zijne ruste was echter verre van werkeloosheid. Gedurende zijn langdurig lijden, bleef hij tot weinige dagen voor zijne dood studeren en van alles wat zijne aandacht verdiende aanteekening houden. Die arbeid gevoegd bij zijn levendig geloof in Christus, deed hem kalm, goedsmoeds, ja meestal, wanneer men hem ontmoette, opgeruimd zijn onder alle ontberingen en beproevingen, die Gods wijsheid en liefde hem oplegde. De dood kon hem niet verrassen, want hij was vertrouwd en gemeenzaam met de gedachte er aan. In de laatste tijd verlangde hij zelfs, doch eerbiedig en onderworpen, om ontbonden te worden; en eer hij het welligt nog vermoedde, ontsliep hij zacht en zalig, voor hooger en beter leven, den 10den April 1852.

Dat de man, die zulk een klein gevoelen van zich zelven had en anderen steeds uitnemender achtte, niet te bewegen

was om iets uit te geven, hoe dringend daartoe ook aangezocht, kan wel geen verwondering baren. Zelfs na zijne dood mogt geen bevoegde hand iets uit zijne menigvuldige aanteekeningen en handschriften in het licht geven. Velen heeft hij evenwel in hunnen arbeid en in de uitgave hunner schriften bijgestaan. Met voorbeeldelooze zorg en naauwgezetheid was hij hierin werkzaam. Ook aan Studenten in de Godgeleerdheid is hij menigmalen van dienst geweest. Zij bezochten hem gaarne. Zijn omgang was altijd onderhoudend en leerrijk. Hij was een warm en trouw vriend en naijverig op de eer zijner vrienden. Als zij ten onregte aangetast werden of men in het algemeen iets te kort deed aan de beginselen van waarheid en regt, dan werd de ligchamelijk zwakke man vurig en krachtig als een held.

In 1828 was hij tot Lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden benoemd.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1819, D. I, bl. 81 en 82; 1828, D. II, bl. 21; en vooral *Levensb. in de Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden*, gehouden den 17den Junij 1852, bl. 94-98, dat wij hier op den voet gevolgd zijn en uit familie papieren is aangevuld.

[Hendrik Carel van der Boon Mesch]

BOON MESCH (HENDRIK CAREL VAN DER), broeder van den voorgaande, geboren te Delft, den 6den April 1795, was de tweede der drie voortreffelijke zonen uit de gelukkige echtverbindtenis zijner ouders. Na in zijne vaderstad, met grooten lof de Latijnsche scholen te hebben doorloopen, en daarenboven het onderwijs van de Geneesheeren A. Stipriaan Luïscius en Michael Jakob Macquelyn te hebben genoten en zich alzoo de begmselen der beschaafdheid en geleerdheid te hebben eigen gemaakt, vertrok hij in September 1813, naar de Hoogeschool te Leiden, met oogmerk, om zich aldaar tot Geneesheer te vormen. Hij begreep echter, door eigene zucht en den raad van kundige vrienden geleid, zich vooraf nog verder in de Grieksche en Romeinsche Taal- en Letterkunde te moeten oefenen, waarin hij zulke vorderingen maakte, dat hij, indien hij zich daaraan geheel had willen toewijden, gewisselijk de grootste kenners dier Taal- en Letterkunde zou hebben geëvenaard. In het bijzonder vond de Latijnsche Dichtkunst in hem een gelukkig beoefenaar, waarvan onderscheidene proeven voorhanden zijn. Onder deze verdienen bijzondere opmerking zijn gedicht: *In obitum Viri Nob. Clarr. S.J. Brugmans*, L.B. 1819; een Saphicum, getiteld: *Ad amicum suum Johannem Rudolphum Thorbecke*, *summos in Philosophia Theoretica et Literis Humanioribus honores capessentem*, en geplaatst achter de *Disputatio Historico-critica de C. Asinio Pollione* van dien Hooglceraar, en eindelijk zijn Dichtstuk op het overlijden van den tweeden zoon van den Hoogleeraar van der Palm.

Doch de Natuurkundige Wetenschappen, welker beoefening voor hem als toekomenden Geneesheer onontbeerlijk was, met name de

Kruid-, de Scheikunde en de Natuurlijke Historie, trokken hem, met onwederstaanbaar vermogen tot zich; de onvergelijkelijke B r u g m a n s , aan wien destijds het onderwijs in die wetenschappen was opgedragen, deed den blakenden ijver van v a n d e r B o o n M e s c h , tot een onverdoot baren gloed ontbranden. Reeds als student, gaf hij hiervan de schoonste proeven in vier bekroonde verhandelingen over Schei-, Kruid- en Geneeskundige onderwerpen. Op de allereerst uitgeschrevene prijsvraag in het vak der Scheikunde: *Op welke wijze bewaart de Natuur de evenredigheid*, *tusschen de naaste hoofdbestanddeelen der Atmospheer*[1] behaalde hij, in het jaar 1817, bij de Leidsche Hoogeschool het uitgeloofde eeremetaal. Zijn antwoord is gedrukt in de *Annales* voor het genoemde jaar. In het volgende jaar verwierf hij bij de zelfde Hoogeschool, gelijktijdig twee eereprijzen, den eersten door de beantwoording der Scheikundige vraag, *hoeveel invloed het licht uitoefent om ten minsten eenige hoofdbestandeelen der planten voort te brengen*[2], den tweeden door die der vraag in het vak der Kruidkunde: *naar de regelmatigheid die er bestaat tusschen den bouw en de inwendige gedaante der planten*[3], beide welke Verhandelingen te vinden zijn in de *Annales* voor dat jaar. In het jaar 1819, eindelijk behaalde hij bij de Utrechtsche Hoogeschool den eereprijs met zijn antwoord op de Scheikundige vraag: *Terwijl de meesten der nieuwere Scheikundigen*, *onder de uitmuntende leiding van Humphry Davy*, *beweerden dat het zuur*, *hetwelk men tot op dien oogenblik gewoon was acidum* myriaticum oxigenatum *te noemen*, *eenvoudig het principium* chloricum *moest geheeten worden; en sommigen meenen met den beroemden Berzelius*, *dat men ook hierin de oud theorie van Berthollet moet volgen. Zoo vraagt de faculteit: welke van deze leerstellingen de voorkeur verdient*, *als men op de ondervinding zelve let*, *als men acht geeft op de gelijkvormigheid van de geheele Scheikundige theorie of eindelijk als men de basis van het acidum fluoricum* (*door sommigen het principium* phtoricum *genoemd*) *in aanmerking neemt*, *alsmede het niet lang geleden ontdekte principium* iodium[4], welk antwoord mede gedrukt is in de *Annales* dier Hoogeschool voor het genoemde jaar.

(1) *Qua ratione servat natura proportionem inter principia proxima atmosphaerae.*
(2) *Quid lux valeat ad creanda nonnulla saltem principia Vegetabilium proxima.*
(3) *Quaeritur de ratione*, *quae est inter structuram et formam externam plantarum*, *illaque uno alterove specimine illustretur.*
(4) *Quum recentiorum Chemicornm plerique*, *duce eximio* H. D a v y , *acidum*, *quod hactenus* myriaticum oxygenatum *dici consueverat*, *simplex esse principium* Chloricum *nuncupandum*, *statuant; nonnulli tamen*, *cum Cl. Berzelio*, *veterem Theoriam Bertnolletianum nic etiam sequenaam autument*, *quaerit Facultas quaenam harum doctrinarum*, *si ipsa spectentur experimenta*, *si ad integrae Theoriae Chemicae analogiam attendatur*, *si denique ratio habeatur baseos acidi Fluorici* (phthoricum *principium nonnulli diount*) *et haud ita pridem detecti principii* lödici *praerogativam mereatur.*

In 1820, een jaar na het overlijden van zijnen hartelijk vereerden en beminden Leermeester, die, van zijne zijde, hem, onder zijne vele loffelijke leerlingen, steeds als den loffelijksten onderscheiden had, werd hij met de hoogste eer tot Doctor in de Wisen Natuurkundige Wetenschappen bevorderd, na de openbare verdediging van een door alle bevoegde regters zeer geprezen Academisch proefschrift, *over de Graniet*[1]. Een jaar later verkreeg hij, met geen minder lof, de zelfde waardigheid in het vak der Geneeskunst, waartoe hij zich den toegang opende door de openbare verdediging eener keurig uitgewerkte verhandeling *over de groote medelijdende zenuw*[2].

In den wedstrijd der welsprekendheid, kort daarna door de Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen, tot vereering der nagedachtenis van den onsterfelijken B r u g m a n s , geopend, droeg hij den lauwer der overwinning weg, met eene lofrede op dezen zijnen onvergetelijken Leermeester, welke onder de fraaiste van soortgelijke stukken, in onze moedertaal voorhanden, verdient geteld te worden, en bij zoo vele andere een nieuw bewijs oplevert voor de waarheid van het vermaarde zeggen van Q u i n c t i l i a a n , dat de ziel den echten redenaar vormt[3]. Gedurende het afzijn van den beroemden R e i n w a r d t , die door de uitspraak van alle kundigen voor den eenigen bevoegden opvolger van B r u g m a n s verklaard werd, en zich toen nog, tot bevordering der wetenschappen, op Java onthield, nam hij eenige tijd aan de Leidsche Hoogeschool het onderwijs der Scheikunde waar, en deed zulks met zoo groote toejuiching, dat velen hem, ten nutte dier Hoogeschool, door eene eervolle betrekking, voor altijd daaraan wenschten verbonden te zien. Doch de vervulling van dien wensch, welke ook de zijne was, bleef tot leedwezen van alle hoogschatters van v a n d e r B o o n M e s c h achter. Dan de wijze Verzorgers der Doorluchtige school van Amsterdam en de verlichte Regering dier wereldstad begrepen te regt, het verlies, het welk hunne kweekschool door de verbindtenis van R e i n w a r d t aan de Leidsche Akademie ondergaan zou, niet beter te kunnen vergoeden, dan door aan dezen uitmuntendsten van B r u g m a n s leerlingen den openstaanden leerstoel der Scheikunde en Natuurlijke Historie op te dragen. V a n d e r B o o n M e s c h aanvaardde dien post, den 20sten October 1823, met eene redevoering: *Over den beschouwer der Natuur*, *de bevorderaar*, *zoo van zijn eigen welzijn*, *als dat van*

(1) *Disputatio geologica de Granite.* L.B. 1820. 8°.

(2) *Dissertatio medica inauguralis de Nervo Sympathico magno.* L. B. 1821. 8°.

(3) *Pectus esse, quod disertos facit.*

anderen[1], en voldeed door zijn onderwijs en de schoone vruchten, die het voortbragt, volkomen aan de groote verwachtingen, die hij van zich had opgewekt.

Geen wonder dan ook, dat onderscheidene Geleerde Maatschappijen zich beijverden om den jeugdigen Geleerde het Lidmaatschap aan te bieden zoo als in 1824 bijna te gelijktijdig de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, het Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen en het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen hem tot Lid verkozen. In 1825 zag hij zich tot Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut benoemd; in 1826 tot Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, en in 1827 tot Lid van het Bataafsch Genootschap van Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam.

Dan, het mogt der geletterde wereld niet lang gebeuren, zich in zijn licht te verblijden. Zijne zwakke en wankelende gezondheid deed reeds voor lang de vrees ontstaan, dat een zoo schitterend licht ontijdig zou worden uitgebluscht. Hij bleef echter nog altijd, met lust en ijver, tot bevordering zijner geliefkoosde wetenschappen werkzaam, en gaf den 18den December 1829, daarvan een luisterrijk bewijs, toen hij, als Voorzitter der Eerste Klasse van het Koninklijk Instituut, hare zevende openbare vergadering bestuurde, en daarin eene voorlezing hield tot vereering der nagedachtenis van den beroemden Natuurkundige D a v y , waarin grondige kennis van zaken met keurigheid van stijl en echte mannelijke welsprekendheid om den voorrang dingt, en die naderhand in het licht is gekomen onder den titel van: *Redevoering over Humphry Davy*, *den gelukkigen toepasser zijner wetenschap op de belangen der Maatschappij en eenige aanteekeningen.* Leid. 1837. 8°. Dit is, helaas het laatste uitgebreide voortbrengsel van zijne kunde en fijne smaak, hetwelk hem vergund werd te leveren. Sedert nam, ofschoon zijne ziel steeds hare volle helderbeid en kracht behield, de gezondheid van zijn ligchaam kennelijk af. Hij vleide zich nog altijd met hoop op herstel, en had zelfs het voornemen, om de Vereeniging van geleerde Natuuronderzoekers, die, in den herfst van het jaar 1830, te Hamburg zou plaats hebben, te gaan bijwonen; doch zijne toenemende verzwakking belette hem dit ten uitvoer te brengen. In de lente van dat jaar, was zijne kwaal, eene borsttering, zoo zeer verergerd, dat hij, zelf zijn naderend einde, met kalme onderwerping aan Gods wijzeren en beteren wil, te gemoet ziende, naar Delft begeerde overgebragt te worden, ten einde aldaar in de armen van eenen grijzen en hooggeachten vader en verdere geliefde betrekkingen den laatsten adem uit te blazen. Hij mogt dien wensch vervuld zien, en gevoelde zich, te midden der zijnen, bij wijlen zoo verhelderd en gesterkt, dat nog eene flaauwe

(1) *De naturae contemplatore*, *tum sui*, *tum alieni commodi adjutore*.

hoop op herstel hem zelven en anderen begon toe te lagchen. Doch het bedriegelijke dier hoop werd weldra op de treurigste wijze kenbaar, daar hij, nog vroeger dan men gevreesd had, op den 19den Junij 1831, zacht en kalm tot een beter leven insluimerde.

Behalve de bovengenoemde akademische verhandelingen en zijne *Lofredenen* op B r u g m a n s en op H u m p h r y D a v y zien van hem het licht:

J.B. T r o m s d o r f f, *Leerboek der Artsenijmengkundige proefondervindelijke Scheikunde*. Amst. 1827, 3 deelen.

Verhandeling over eenen nieuwen Eekhoorn en Pastor, met andere hijdragen van zijne hand, te vinden in de *werken der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlands Instituut*.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1823, D. I. bl. 114, 115, D. II. bl. 249, 261, 1824, D. I. bl. 397, D. II. bl. 124, 251, 1825, D. II. 370, 1826, D. II. 152-155, 1827, D. I. bl. 49-55, 61, 1830, D. II. bl. 161, 1831, D. I. bl. 387, 388, 1832, D. I. bl. 274-279, *Aanh. op het Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. N i e u w e n h u i s; v a n L e n n e p, *Amstel Athen. Memor.*, pag. 222; 286, 287; d e J o n g, *Alphab. Naaml. van Boeken;* M. S i e g e n b e e k, in de *Handel der Jaarl. Vergad. van de Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, *gehouden den* 5*den van Hooimaand* 1831, bl. 34-43, die wij hier voornamelijk gevolgd zijn en uit familiepapieren zijn aangevuld.

[Kornelis of, zoo als hij zich later schreef, Cornelis Boon van Engelant]

BOON VAN ENGELANT (KORNELIS of, zoo als hij zich later schreef, CORNELIS), geboren te Rotterdam in 1680, was Baljuw van Heenvliet en Leenman van den Lande van Voorne, en legde zich op de dichtkunst toe.

Men heeft van hem:

Heidensche Grootmoedigheden, Rotterd. 1704, 4°.

Gedichten en Tooneelpoëzij, Delft 1724, 4°. 2de druk Amst. en Leid., 1732, 2 deelen, 4°.

In het herdersdicht is hij plat. Hij dichtte als niet dichtende. In het heldendicht is hij iets beter; zijne versificatie is in zijne andere gedichten zeer ongelijk, nu eens vloeijend, dan weder hortend en stootend. Zijne tooneelpoëzij hoe sierlijk uitgegeven, hoe aanlokkend ingeleid door eenen *Brief*, *rakende de behandeling der Tooneelpoëzij*, gerigt aan den vermaarden A r n o l d H o o g v l i e t, verdient geen bijzondere vermelding, de treurspelen zijn beter van vinding dan van stijl en versificatie.

Zijne Tooneelpoëzij bestaat uit:

Mirra. Treursp. Rott.
Dido. Treursp.
Leiden verlost. Treursp. Rott.
Timon. Treursp.
Kosmus de Medicis. Treursp.
Eeuwspel op het treurspel van Arminius toegepast. Leid. 1700.
Amintas herderspel, uit het Ital. van T a s s o. Delft 1722.

B o o n overleed omtrent het midden der achttiende eeuw.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederl. Boeken;* de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III, bl. 72 en 73; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I, bl. 249, b. 63.

[Adrianus Boonacker]

BOONACKER (ADRIANUS) zoon van Hendrik Boonacker, Kapitein in dienst dezer Landen, werd geboren te Brielle, den 28sten Januarij 1739. Hij trad in 1751 in dienst als Kadet in het Regement van A.A. Graaf van Pretorius; ging in 1760 over bij de Gardes du corps van Z.H. den Prins van Oranje en werd in 1763 aangesteld tot Luitenant bij het Regement van den Kolonel de Salve, bestemd naar de Berbice. Boonacker maakte dien togt, tot demping van eenen opstand onder de slaven, mede. Vervolgens werd hij in 1768 bevorderd tot Kapitein, bij het zelfde Regement, toen veranderd in een Regement Mariniers onder de bevelen van den Kolonel Douglas, geschikt tot het doen van togten over zee, daar het zich tot den togt naar de Berbice vrijwillig aangeboden en daarin zich zoowel gekweten had. In 1771 aangesteld tot Kapitein-Kommandant van de kompagnie Grenadiers van het Eerste Bataillon van genoemd Regement, werd hij in 1774 Kapitein en in 1780 Majoor bij het Tweede Bataillon van gedacht Regement. Bevorderd tot Luitenant-Kolonel bij het zelfde Regement in 1791 hielp hij als zoodanig in 1793 de vesting Sluis roemrijk verdedigen, en was een der onderteekenaars van de voorwaarden, waarop die vesting aan den Franschen Generaal Morcau zou kunnen worden overgegegen. In 1795 aangesteld tot Kolonel van de zesde halve brigade, kommandeerde hij, in 1799, dat gedeelte van de divisie, Dumonceau of de tweede Bataafsche divisie, dat in Groningen en Friesland was gelegerd om, tijdens den inval van de Engelschen en Russen in Noord-Holland, de Noord-oostelijke grenzen te bewaken en was in die betrekking, Kommandant van Groningen. Na in 1802 met den rang van Generaal-Majoor te zijn gepensioneerd, overleed hij te Leiden den 16den Februarij 1817.

Zie *Verhaal van het Beleg der Vesting Sluis in Vlaanderen*, Bijlage I; *Vaderl. Hist. ten onmidd. verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 315-317; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III, bl. 112 in noot; *Het Vaandel*, *Tijdschrift voor Onder-Offic.*, 2de Jaarg. bl. 606; uit familiepapieren aangevuld.

[Willem Boonaerts]

BOONAERTS (WILLEM), of zoo als hij zich in het Latijn schreef GULIELMUS FABIUS, geboren te Hilvarenbeek, was Hoogleeraar in de Grieksche taal te Leuven, waar hij met bijzondere vlijt voor de goede opvoeding en regtgeloovigheid zijner leerlingen zorgde. Den 28sten Mei 1590 werd hij door eenige wederspannige en woelende Studenten vermoord. Behalve in de Taal- en Letterkunde moet hij ook zeer bedreven zijn geweest in de Geneeskunde.

Er bestaat nog een werk van hem in de Grieksche taal.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Hieronymus Wierix.

Zie (A. van Gils), *Kathol. Meijer. Memorieb.*, bl. 379; Hermans, *Conspectus Onom. Liter.*, pag. 8; F. Muller, *Catal. van eene verz. portretten van Nederl.*, bl. 321.

[Arnold Boonen]

BOONEN (ARNOLD), Kunstschilder, geboren te Dordrecht den 16den December 1669 uit Arnold Boonen en Elizabeth Gijzen, toonde van der jeugd af aan, dat er een verheven geest in hem woonde, en iets groots van hem te wachten stond. Na een grondig onderwijs in de lees- en schrijfkunst genoten te hebben, gaf hem zijn vader, toen hij 13 jaren oud was eene vrije keuze om een beroep te kiezen, waar zijne genegenheid meest toe overhelde. Zonder zich lang te bedenken, verkoos hij, uit een aangeboren zucht, de schilderkunst. Zijn vader bestelde hem hierop bij Arnoldus Verbuis, een portret- en historieschilder, die zeer onhebbelijk in zijne manier van leven en schilderen was, en uitmuntte in het voorstellen van bordeelen, en wel zoo losbandig, dat het van geene kuische oogen, dan met verontwaardiging kon gezien worden, en niet anders, dan tot verleiding en ontstichting der schilderjeugd strekken kon. Doch nadat deze onbeschaamde schilder, weinig tijds daarna, met der woon naar 's Gravenhage vertrokken was, mogt Boonen het onderwijs van den beroemden Godfried Schalken genieten. Bij dezen zette hij zijne kunst met veel lust en ijver voort, en werd boven alle zijne medeleerlingen van zijnen meester geacht. Nadat hij ruim zes jaren dit onderwijs had genoten, en slechts 20 jaren bereikt had, gaf Schalken zelf hem te kennen, dat hij nu bekwaam was om zich voorts naar het leven te oefenen. Hiertoe ging hij over, en van toen af gaf hij voor zijne jaren zulke gelukkige proeven van zijn edel kunstvermogen, dat een kundig oog daarin reeds duidelijk zien kon, welk een groot meester er van hem te wachten was. Hij heeft dan ook, zoowel in het schilderen van portretten als kabinetstukjes uitgemunt; maar de menigvuldige bezigheid, welke hem het portretschilderen verschafte, en waarin hij het meeste voordeel zag, gaf aanleiding, dat hij zich daaraan geheel overgaf; waardoor men dan ook weinige kabinetstukjes van hem ziet.

Op zijn vijf en twintigste jaar deed hij eene reis naar Duitschland, en schilderde te Franksort onderscheidene voorname personen, en zoodanig naar genoegen, dat hij eenen grooten naam verwierf, en door Lotharius Franciscus van Schouborn, Keurvorts van Mentz, aan zijn Hof werd verzocht; zich derwaarts begeven hebbende, schilderde hij dien Vorst tweemaal, eens levensgroot ten voeten uit, en eens in het klein, nevens zijnen broeder, en vele Heeren van zijnen hofstoet. In alle deze portretten vond de Keurvorst zooveel genoegen, dat hij Boonen verzocht eenige kabinetstukjes voor hem te schilderen; deze vervaardigde tien stukjes, alle kaarslichten, waar hij rijkelijk voor beloond werd en veel eer mede inlegde.

Boonens voortreffelijke penseelkunst, maakte hem door geheel Duitschland zoo vermaard, dat Ernst Lodewijk, Landgraaf van Hes-

sen-Darmstad, hem verzocht aan zijn Hof te komen; waaraan hij voldeed, als wanneer hij dien Vorst, nevens zijnen gemalin, onderscheidene malen, schilderde, welke stukken verzonden werden aan de vermaardste Hoven van Europa. Te Darmstad bleef hij vier maanden, en werd, gedurende die tijd, van die vorstelijke personen op het allervriendelijkst onthaald, voor zijne kunst rijkelijk betaald en bovendien nog met kostbare geschenken begiftigd.

Nadat B o o n e n dus aan onderscheidene Hoven zijne kunst geoefend, en daar benevens vele aanzienlijke lieden geschilderd had, vertrok hij naar zijne geboorteplaats Dordrecht; doch hier weinig werk vindende, begaf hij zich in het jaar 1696 naar Amsterdam, waar hem de fortuin mede zeer gunstig was; want kort na zijne komst aldaar, werd hij van de Regenten, die toen het spinhuis bestuurden verzocht hunne afbeeldsels te schilderen, in een groot stuk, alle levensgroot, hetwelk hij zoo kunstig uitvoerde, en waardoor hij zich zoo beroemd bij alle regtschapene liefhebbers maakte, dat, niet alleen vele aanzienlijke inwoners der stad van hem wilden geprotretterd worden, maar er kwamen weinige Vorsten of Grooten, die vermaarde koopstad bezoeken, of zij lieten zich door hem schilderen. Onder anderen liet zich de Kroonprins van Pruissen, in het jaar 1698 te Amsterdam zijnde, door hem portretteren, hetwelk hij tot groot genoegen van dien Vorst en van alle kundige liefhebbers volbragt. Dit stuk is in koper gebragt door den beroemden Plaatsnijder P i e t e r v a n G u n s t en onder de liefhebbers van prentkunst overvloedig bekend.

In het jaar 1703, begaf B o o n e n zich in het huwelijk, met A n n a M a r i a M a t t h e u s , een zedig en deugdzaam meisje. Eenige tijd hierna verzochten hem de Bestuurders van 's Lands Munt te Dordrecht, om in een groot stuk hunne afbeeldsels te schilderen; hetgeen hij met roem volvoerde. In dit stuk zijn de voorste personen levensgrootte ten knieën toe uit, en de anderen naar evenredigheid verbeeld, alle op het kunstigst geschilderd en geordonneerd.

Voorts heeft B o o n e n ondescheidene Burgemeesters van Amsterdam en hunne familiën geschilderd. Ook waren er in zijnen tijd geen Regenten van Godshuizen, noch Dekens en Overlieden van Gilden, of zij zijn door zijn kunstpenseel afgemaald. In het jaar 1706 schilderde hij de zes Regenten van het Huiszittenhuis aan de oude zijde; in 1709 de vier Regenten van het Walen-Weeshuis; in het jaar 1710 den Hertog v a n M a r l b o r o u g h ; in het zelfde jaar de vier Overlieden van het Wijnkuipersgild; in 1712 de Overlieden van het Wijnkopersgild; in 1714 vier Regenten van het Spinhuis en vier Regenten van het Leprozenhuis, en in 1716 zes Overlieden van het Chirurgijnsgilde en zes Regenten van het Burger-Weeshuis. In 1717 was het voorwerp van zijn edel Kunstpenseel, de wereldberoemden C z a a r P e t e r d e G r o o t e , nevens diens Gemalin en eenige Prinsen van zijn gevolg, allen levensgroot. Voorts heeft hij nog eene menigte aanzienlijke lieden geportretteerd, die allen door hem om

het schoonst geschilderd en geordonneerd zijn, en van een koloriet, kracht en zachtheid, dat een Kunstkenner aanstonds de manier van den grooten Schalken daarin ziet doorstralen; hebbende Boonen de smeltende en tevens fikse behandeling van zijnen grooten Meester zoo wel afgezien, dat niemand hem hierin heeft geëvenaard; dit ontdekt men ook grootelijks in het afbeeldsel dat hij van Johannes van Huissem, den Fenix der Bloemschilders, heeft vervaardigd; dit portret toch is in allen deele overkunstig behandeld, en zoo volmaakt in de manier van Schalken, dat men het voor een stuk van dien Meester zou aanzien; ook geleek het van Huissem volmaakt, en was tegen een Bloemstukje van van Huissem kunst om kunst geschilderd, en malkander over en weder vereerd.

Men kan uit 's mans geheelen levensloop zien, dat hem de fortuin overal gunstig bejegend heeft, en door zijn kunstpenseel veel goudaders heeft doen opdelven; maar hij had ook vele olijfplanten, die rondom zijne tafel opgroeiden, en naar eisch van hunnen staat en jaren, elk het zijne noodig hadden, en dus veel van onderhoud kosten. Hij was een deugdzaam en vriendelijk man, die met zijne kinderen altoos het best voor had. Ook heeft hij veel leerlingen in de kunst onderwezen, als: Jan Maurits Quinkhart, Cornelis Troost en Filip van Dijk, die alle groote meesters zijn geworden. Het laatste portretstuk der Regenten van de Leprozen was niet lang voltooid geweest, toen hem de dood wegrukte op den 2den October 1729.

Zijne beeldtenis naar eene schilderij, door hem zelven geschilderd, door Aart Schouman geteekend en door Pieter Tanjé in plaat gebragt, komt voor in van Gool, *Nieuw Schoub. der Nederl. Konsts. en Schilder*, op plaat E.

Zie dat werk bl. 294-309; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. II, bl. 258, 264, 312, 463, 469 en 470; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jasper Boonen]

BOONEN (JASPER), broeder van den voorgaande, geboren te Dordrecht den 7den September 1677, was mede een bekwaam Kunstschilder, die zijnen broeder tot Leermeester had, en zoo in zijne geboortestad als te Rotterdam vele portretten schilderde, welke bijzonder goed geleken. Hij overleed te Dordrecht den 20sten October 1729.

Zie van Gool, *Nieuw Schoub. der Nederl. Konsts. en Schilder.*, D. II. bl. 414, 415; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers.*, in welke beide laatste werken verkeerdelijk gezegd wordt, dat hij te Rotterdam geboren is; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Mr. Dirk Boonen]

BOONEN (Mr. DIRK) legde zich in zijne geboorteplaats Harderwijk op de studie der Regtsgeleerdheid toe en werd er, na tot Meester in de beide Regten bevorderd te zijn, Burgemeester, en in 1793 Curator der

aldaar gevestigde Hoogeschool, welke waardigheid hij bij de omwenteling van 1795 bleef behouden. Aanstonds na zijne benoeming tot Curator zag hij zich het bestuur toevertrouwd der geheime kas, en drie jaren daarna werd hem het Voorzitterschap der vergadering opgedragen. Zoo genoot en behield deze gematigde man, vóór en na de verandering van zaken de hoogachting zijner ambtgenooten en van allen, die den ijver en de wijsheid wisten te waarderen, door hem in het hagchelijkste tijdsgewricht, ten beste der wetenschappen, betoond. Den 5den Maart 1802, betaalde hij, in rijpe leeftijd, zijnen tol aan de natuur.

Zie B o u m a n , *Geschied. dor Geld. Hooges.*, D. II. bl. 447, 485.

[Cornelis Boonzajer]

BOONZAJER (CORNELIS), zoon van A l a r d B o o n z a j e r en van C o r n e l i a T a a t s , geboren te Arnhem den 21sten September 1754, volbragt zijne letteroefeningen te Franeker, onder de Hoogleeraren E l i a s W i g e r i en H e r m a n n u s C a n n e g i e t e r in 1778, met eene verhandeling *Over de misdaad der Veelwijverij volgens het Burgerlijk regt*[1]. Reeds in 1778 tot Advokaat voor het Hof van Holland toegelaten, werd hij dat zelfde jaar tot Conrector en in 1780 tot Rector der Latijnsche scholen te Gorinchem aangesteld; hij aanvaardde deze laatste betrekking in 1781 met eene verhandeling *Over de hoogste pligt van eenen Studerende*[2]. Te Gorinchem besteedde hij zijne ledige tijd aan de hernieuwde bewerking van den *Teuthonista* of *Duytschlender*, door G e r a r d v a n d e r S c h u e r e n uitgegeven, en in 1475 bij A r n o l d t h e r H o r n e n te Keulen gedrukt, zijnde een tegenhanger van dat van C o r n e l i s K i l i a a n , en waarschijnlijk het eerste Duitsch-Latijnsch Woordenboek dat immer het licht zag. Van welk werk van v a n d e r S c h u e r e n , voor zoo verre bekend is, slechts twee afdrukken hier te Lande aanwezig waren. Het werk van B o o n z a j e r was juist ter pers bezorgd, toen 's mans vroegtijdige dood, den 8sten Januarij 1792, hem verhinderde de proeven na te zien en de laatste hand te slaan aan de rangschikking der 3 deelen letterkundige aanteekeningen. Spoedig echter nam de Predikant J o a n n e s W i l h e l m u s B u s s i n g h op zich, om de uitgave van een en ander te bezorgen; doch gaf dit later over aan Mr. J a c o b A r n o u t C l i g n e t t . Dit nu gevoegd bij de tijdsomstandigheden, had ten gevolge, dat de tekst van het Duitsche gedeelte, zonder de aanteekeningen, doch verrijkt met eene zeer uitgewerkte taalkundige Voorrede van den Letterkundigen C l i g n e t t , eerst in 1804 te Leiden in een deel het licht zag.

Het vroegtijdig overlijden van B o o n z a j e r en de tijdsomstandigheden verijdelden mede eene door den Rector voorgenomen, en tot zekere hoogte gereed gemaakte, nieuwe uitgave van M a r e i

(1) *Dissertatio Juridica inauguralis*, *De crimine polygamiae ex Jure civili*. Franeq. 1778.
(2) *Oratio de Optimi studiosi officio*. Gor. 1781.

Vitruvii Pollionis, *libri X*, *de Architecturâ*, met eene vergelijking der onderscheidene lezingen en een uitgewerkt register op dit boek; alsmede van een ontworpen plan tot uitgave van een uitgebreid werk over de Nederlandsche Schrijvers en andere taalkundige werken, welke stukken in handschrift nog aanwezig zijn.

In 1782 huwde Boonzajer met Johanna Cornelia van Appeltere, zuster van den reeds vroeger(1) vermelden Dichter Joan Christiaan van Appeltere; van de zes uit dien echt verwekte kinderen, overleden vier in den bloei der jaren, van welke twee op studie zijnde, en onder deze de hier volgende Alardus Cornelis Boonzajer; een vijfde Johan Christiaan Boonzajer, Lid der Provinciale Staten van Zuid-Holland en Wethouder van Gorinchem, volgde hem den 12den Augustus 1849 in ongehuwden staat, aan eenen aanval der cholera, ten grave; terwijl de zesde Cornelis Gerardus Boonzajer, Notaris en Oudheiden Penningkundige te Gorinchem, thans nog in leven is.

In de Staatkundige woelingen van 1787 werd Cornelis Boonzajer mede betrokken, en daar hij de betrekking van Secretaris van het toenmalige Exercitie-genootschap had aangenomen berokkende hem dit veel leeds en kosten. Overigens was hij zeer bemind en geëerd door allen, die hem kenden en steeds onledig in Letterkundige bezigheden.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 17-21; de Chalmot, *Verzameling van Stukken*, D. XII. bl. 268-282; *Almanak voor Jonge Heeren en Juffers voor* 1792; *Algem. Vaderl. Letteroef. voor* 1816, N°. 13; *Handel. van de Jaarl. Vergad. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, *gehouden den* 16*den Junij* 1828, bl. 60; *Aanh. op het Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis, uit familiepapieren aangevuld.

[Alardus Cornelis Boonzajer]

BOONZAJER (ALARDUS CORNELIS) zoon van den voorgaande, geboren te Gorinchem den 15den Maart 1783, genoot met zijne vijf broeders en zusters, het eerste onderwijs in de lagere scholen zijner geboorteplaats; werd vervolgens door den bekwamen Gorinchemschen Rector Gerardus Wilhelmus Boot in de geleerde talen onderwezen, zoodat hij zich in de maand September 1801 in staat bevond om de Hoogeschool te Leiden te bezoeken. Hier studeerde hij, mede onder tijdelijk genot der instelling van Vrouwe Clara Janse van Sparwoude, Wed. van der Meer, overleden te Delft den 4den Augustus 1614, besproken bij haren uitersten wil van 28 Januarij 1598, mits studerende te Leiden in de Godgeleerdheid; tot welke Vrouwe de familie Boonzajer in bloedverwantschap staat. Te Leiden oefende hij zich eerst verder in de Letteren, onder de Hoogleeraren Matthijs Siegenbeek en Daniel Wijttenbach, daarna in de Regten, onder Dionysius Godefridus van der Keessel.

(1) D. I. bl. 339.

Tot verpozing van meer ernstigen letterarbeid tokkelde hij de Nederduitsche Lier, op eene wijze, die deed verwachten dat hij een niet ongelukkig beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunde zou worden, zoo als blijkt uit zijn werkdadig medelidmaatschap aan het destijds te Leiden bestaande Gezelschap *Favente Apollinne* en, onder anderen, ook uit de onlangs door ons medegedeelde gedichten van zijne hand in het *Jaarboekje voor de Gemeente en het Kanton Gorinchem* 1854. Ofschoon de gezondheid van B o o n z a j e r destijds reeds in eenen zeer bedenkelijken toestand verkeerde, werd hij den 4den Mei 1805 tot Candidaat in de Regten bevorderd. Zijn daarop gevolgd overlijden, te Gorinchem op den 20sten April 1806, verhinderde de geheele voltrekking dier bevordering en beroofde de Maatschappij van eenen braven, bezadigden en ijverigen jongeling, van wien men met het volste regt de grootste verwachtingen koesterde.

Uit familiepapieren bijeen gebragt.

[Elias van Booren]

BOOREN (ELIAS VAN), geboren te Leiden den 28sten Februarij 1728, was Schoolmeester in zijne geboortestad, ofschoon hij tot deze betrekking geen de minste geschiktheid had. Zijne verwaandheid overtrof nog zijne onbekwaamheid, zoodat hij in 1774 ter perse gaf eene Beschrijving in rijm van het tweede eeuwfeest der Leidsche Akademie, onder den titel:

Het Tweehondertste Jubels Vreugt Verhaal, *Meede ter Gedagtenis beschreve En op Reym Gemaakt van My Elias van Booren Schoolmeester woond op de Middelste Gragt*, *Inhoudende het Geen op den Derden en Vierden van October* 1774 *Is geschiet ontrent het feest houden van het tweehondertste Jubel van Leydens Ontzet*.

Ellendiger rijmelarij is er welligt ter zulker gelegenheid nimmer in het licht gezonden, en niettemin verlustigt men zich bij het lezen, om den wonderbaarlijken gedachtengang van den pedanten schoolvos, die zijne rijmen nu en dan met proza aanteekeningen, midden tusschen deze in geplaatst, afwisselt.

Bovendien bestaat er van hem in druk:

Dankoffer aan den digter A. Balthazaar, *te Leyden*, *voor zijne Lofgalmen op het Twee Honderdtjarig Jubelfeest van Leydens wijdvermaarde Hooge School*, *verscheenen en Geviert op den* 8. *Februarij MDCCLXXV*.

V a n B o o r e n overleed den 14den Januarij 1797. Ten proeve van 's mans rijmtrant voegen wij hierbij het Grafschrift dat hij op zich zelven gemaakt heeft:

> Als ik kwam te steurreven
> Mot ik het Hemelryk beeurreven,
> De gaander die dan op myn zandgraft mag gaaan
> Mot dan zeggen E l i a s v a n B o o r e n ligt hier onder aan.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dichters ten verv. op* W i t s e n G e y s b e e k, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Hendrik Boort]

BOORT (HENDRIK), die omtrent het begin der zestiende eeuw Rector der Latijnsche scholen te 's Hertogenbosch was, gaf in druk:

Fasciculus morum, *ex approbatorum Poëtarum auctoritatibus collectus*. Antverp. 4°, waarvan nog een druk bestaat Sylvaed. 1569. 8°. Het werk bevat eene verzameling van Zedekundige Spreuken uit de oude Latijnsche Dichters getrokken, waarbij gevoegd zijn Letterkundige verklaringen.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* (A. van Gils), *Kath. Meyer Memor.*, bl. 181; Hermans, *Conspect. Onomast. Liter.*, pag. 4; *Biogr. Univers*.

[Aarth, Arent of, Arnold Boot]

BOOT (AARTH, ARENT of, ARNOLD), of zoo als dit geslacht zich vroeger schreef BOOTH, zoon van Arnold Boot, van 's Heerenwege Burgemeester te Dordrecht en later Advokaat te 's Gravenhage, en van Agatha van Diemen, was Meesterknaap van de Wildernis in Holland en Baljuw van 's Gravenhage, daarna Kastelein en Drost te Franeker en Grietman van het Bildt. Hij pachtte, met Julius van Botnia en Marten Kobel, onderhands te Brussel van den Raad van Karel V de Bildtlanden, en bood daarna den vorigen pachters die wederom in huur aan, op voorwaarden, zoo als hij die voorschreef. Deze, die te voren gemelde landen van eenen slechten tot eenen goeden staat hadden gebragt, waren hiermede in het geheel niet tevreden, en bragten hunne klagten bij het Hof van Friesland in, waar de Grietman met zijne deelgenooten in het ongelijk werd gesteld, en hun bevolen, de oude pachters ongemoeid hunnen gang als vroeger te laten gaan. Hij deed met zijne huisvrouw Geertrui van Leeuwen eene reis naar Jeruzalem en had bij haar twee zonen, Johan Boot, Rentmeester der verbeurde goederen, in 1595 te 's Gravenhage overleden, en Gerard Boot Advokaat en Rentmeester der Abdij van Egmond, en vier dochters.

Het wapen van hem en zijn geslacht is een schild van goud met een springend hert van sabel.

Zie Baden, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1001; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 878 en 879; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 41 en 42; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 749; en vooral H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 313 en 314, dien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Everhard Boot]

BOOT (EVERHARD), uit het zelfde geslacht als de voorgaande en vijfde zoon van Cornelis Boot en Sophia van Wijck, werd te Dordrecht geboren, omtrent het jaar 1575. Nadat Boot zijne Letteroefeningen volvoerd had, legde hij zich inzonderheid op de Godgeleerdheid toe, en zich hierin gedurende de vereischte tijd met alle vlijt geoefend hebbende, werd hij Proponent, en in 1602 Predikant te Utrecht. Omtrent twee jaren later, huwde hij met Alida Ruysch, bij wie hij drie kinderen verwekte. Cornelis Boot, die in 1656 en 1657 Burgemeester te Utrecht was, Hendrika Boot en Abraham Boot, die Secretaris is geweest van Wijk-bij-Duurstede en zonder kinderen in 1636 overleed.

Boot stierf den 14den Augustus 1610, en zijn huisvrouw overleefde hem slechts zes jaren. Hij heeft uit het Latijn in het Nederduitsch vertaald, en uitgegeven eene verhandeling van Willem Perkins, onder den titel van:

De Gereformeerde Catholijck; dat is eene Verclaringe van d'overeenstemmige ende 't verschil datter in 't stuk van de Religie tusschen de Gehereformeerde ende Roomsche Kercke nu ter tijd is, enz.

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1000; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 877; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 687; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 42; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 738, die hem abusivelijk Eduard noemt; Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.*, *Biogr. Univ.*

[Adriaan Boot]

BOOT (ADRIAAN) was een vermaard Ingenieur, die in 1614 door Filips III, Koning van Spanje naar Mexiko gezonden werd, om aldaar eenige droogmakerijen te helpen bevorderen, waartoe hij den Koning door diens Gezanten te Parijs was aanbevolen; doch de Spaansche traagheid stond hem in den weg, om aldaar eenig nut van belang te stichten. Waarschijnlijk behoorde hij tot het geslacht van de bovenvermelde en was misschien wel de jongste broeder van den voorgaande, welke gehuwd was met Magdalena Voskuyl, doch zonder kinderen overleed.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 1000; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. II. bl. 682, 683.

[Gonfried Boot]

BOOT (GONFRIED), een kleinzoon van den boven vermelden Aarth Boot en zoon van Gerard Boot, Advokaat en Rentmeester van de Abdij van Egmond, en van Geertruid van Kouwenhoven, was Ridder enz. en werd Ontvanger der Convooijen en Licenten te Gorinchem, doch overleed in 1625 te Londen. Hij was gehuwd met Christina van Loon en liet vijf kinderen na, onder welke twee zoons Gerard Boot en Arnold Boot, die beide volgen.

Godfried Boot vertaalde *Adriani Junii Batavia*, onder den titel van:

Een seer cort doch clare Beschrijvinge van de voornaemste Ghemuyrde en ongemuyrde steden en vlecken van Holland en de West-Vriesland. Delft. 1609. 4°.

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1002; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 877; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 43; *de Navorscher*, Eerste jaarg. bl. 234.

[Gerhard Boot]

BOOT (GERHARD) of GERARDUS BOOTIUS, zoon van den voorgaande, geboren te Gorinchem in 1604, werd na zijne studiën volbragt te hebben, Medicinae Doctor. In het jaar 1630 of daaromtrent, begaf hij zich naar Engeland, en praktiseerde als Geneesheer te Londen, alwaar hij Lijfarts werd van Koning Karel I. Nadat die rampspoedige Vorst, den 19den Februarij 1649 het schavot had moeten beklimmen, verliet Boot Londen en begaf

tich naar Dublin, waar hij in 1650 overleed, eenige kinderen nalatende, die hij bij zijne huisvrouw Katrina Manning had verwekt. Hij heeft de volgende werken door den druk gemeen gemaakt:

Vrolycke Uuren. 1630. 4°.

Philosophia Naturalis reformata, *id est Philosophiae Aristotelicae accurata examinatio*, *ac solida confutatio et novae et verioris Introductio. Dublinii* 1641. 4°.

Ook hanteerde hij met geen ongelukkig gevolg zoowel de Nederduitsche als de Latijnsche lier, zoo als blijkt uit de Lofdichten op een paar deelen *der Nederlandsche Oorloghen* van Pieter Christiaansz. Bor, die met zijns vaders zuster gehuwd was.

Zijne zinspreuk was *Christo duce nihil timendum*. (Onder het geleide van Christus is er niets te vreezen).

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*. bl. 1002; van Leenwen, *Bat. Ill.*, bl. 878; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 43; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 741; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biog. Nation.; Biogr. Univers.; Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1847, D. I. bl. 341.

[Arnold Boot]

BOOT (ARNOLD) of ARNOLDUS BOOTIUS, een broeder van den voorgaande, geboren te Gorinchem in 1606, studeerde met zeer veel vlijt, en legde zich inzonderheid toe op de grondige kennis van de geleerde talen; vervolgens beoefende hij de Geneeskunst, en werd Doctor in die wetenschap; dan zulks belette niet dat hij ook voortging om zich met allen ijver in de grondige kennis der talen en oordeelkundige opheldering der gewijde Schriften te oefenen. In 1630 stak hij naar Engeland over, beoefende de Geneeskunde eenigen tijd te Londen, en werd Lijfarts van den Graaf van Leicester, Onderkoning van Ierland, en tevens Lands- en Leger-Doctor van dat Rijk. Deze bedieningen noodzaakten hem om zijn vast verblijf te Dublin te vestigen, alwaar hij huwde met Margriet Dongan, bij wie hij eene dochter verwekte, Maria Anna Boot, welke huwde met Marcus Beijerman, Predikant te Wognum. De noodlottige beroerten en oorlogen, die Ierland later zoo deerlijk teisterden, noodzaakten hem in 1644 dat Rijk te verlaten. Hij begaf zich naar Parijs, alwaar hij de beoefening der Geneeskunde staakte, om zooveel te ongestoorder zijne Letterkundige werkzaamheden waar te nemen; hij stierf er in 1653, na de volgende werken door den druk te hebben gemeen gemaakt:

Franc. Taylor et Arn. Bootii, *Examen Praefationis Joan. Marini in Bibliâ Graecâ*, *de textus Hebraici corruptione*, *et Graeci auctoritate*. Lugd. Bat. 1636. 12°.

Animadversiones Sacrae ad textum Hebraicum Veteris Testamenti. Lond. 1644. 4°.

Epistola de textus Hebraici Veteris Testamenti certitudine et authentiâ, *contra Ludov. Cappelli criticam*. Pars. 1650. 4°.

Vindiciae seu Apodixis apologetica pro Hebraicâ Veritate, *contra Joh. Morinum*, *et Lud. Cappellum*. Paris 1653. 4°.

Observatioes Medicae de Affectibus (*a veteribus*) *omissis; videlicet de Abscessii hypocraneo*, *de Vomicâ hypocraneâ*, *de Vomicâ cerebri*, *de Suturarum discessione*, *de capitis distortione*, *de Epilepsiâ processivâ*, *de oris Haemorrhagiâ periodicâ*, *de Linguae ardore et siccitate extra febres*, *de Lippitudine mucaginosâ*, *de Labrosulsio seu Cheilocase*, *de Sterni dolore*, *de Tabe pectoreâ*. Lond. 1649, herdrukt te Helmstad in 1664 in 4°, met eene Voorrede van Hendrik Meiboom.

Nog heeft hij zijn broeder Gerard geholpen, in de zamenstelling van diens *Philosophia Naturalis reformata*.

Ook van hem vindt men Latijnsche en Nederduitsche Lofdichten op het gedachte werk van Bor, welke die zijns broeders overtreffen.

Zijne zinspreuk was *Cum Deo et cum decoro*. (Met God en met het welvoegelijke).

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1002; van Leenwen, *Batt. Ill.*, bl. 878; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 741; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers.; Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Algem. Konsten Letterb. voor* 1847, D. I. bl. 340.

[Willem Boot]

BOOT (WILLEM), een kleinzoon van den bovenvermelden Everhard Boot en zoon van Cornelis Boot, Burgemeester te Utrecht en van diens tweede echtgenoote Digna van Wijkersloot, was Majoor in dienst dezer Landen, toen hij, den 15den Julij 1574 door Karel van Rabenhaupt, Baron van Soucha, die Grave ging belegeren, met 180 man werd uitgezonden om het eilandje Middelweert, in de Maas, tusschen Mook en Cuyk, te bezetten. Naauwelijks was Boot een uur bezig geweest, om daar, waar de oever vlak was, eene borstwering op te werpen, of de Franschen, onder den Gouverneur van Grave, de Graaf Chamilly, vertoonden zich op den tegenoverliggenden dijk bij Cuyk en kwamen zijnen arbeid, door schieten met klein geweer, verstoren. Tegenover het eiland aangekomen deed Chamilly dertig zijner Ruiters afzitten, om met hun schietgeweer van achter den dijk het volk van Boot in het voltooijen van de borstwering te verhinderen, tot dat zijn voetvolk zou zijn aangekomen. Dan, zijn ongeduld hem niet toelatende zoo lang te wachten, en meenende, dat de tusschenbeide stroomende rivierarm overal waadbaar was voor de Ruiterij, welke ook de eer van dit kleine wapenfeit liever niet met het voetvolk wilde deelen, deed hij zijne ruiters, met de sabel in de vuist, onder een groot geschreeuw te water gaan. Doch, behalve dat hen weldra de vaste grond begon te begeven, werden zij, die zwemmende den oever van het eiland naderden, zoo wel ontvangen, dat zij moesten afdeinzen. Op dit gezigt begeeft Chamilly zelf zich te water met den

degen in de hand; er volgt een tweede aanval, vinniger dan de vorige, maar even vruchteloos; moedig houden de verdedigers stand op den oever. De dappere B o o t , door een musketkogel getroffen, gaat niet te min voort de zijnen aan te vuren; een Hollandsch Officier, C h a m i l l y onder de zwemmenden ontdekt hebbende, legt met een geweer op hem aan, maar wordt op den zelfden oogenblik door C h a m i l l y zelven met een pistoolschot gekwest. Zoo worstelt men eenige tijd tegen elkander; die den oever bereiken, worden met de kolven der geweren teruggeslagen, en ten tweedenmale wijken de aanvallers naar den dijk. Een en andermaal wordt de aanval op gelijke wijze hervat, op gelijke wijze afgeslagen. Bij iederen aanval doen de vijanden; vóór dat zich de aanvallers te water begeven, eene algemeene losbranding uit het geweer op de onzen, die zonder eenige bedekking bloot staan op het eiland. Maar ook dit kon deze dapperen niet doen wijken. Zeven Fransche Officieren hebben reeds post gevat op het eiland; zij worden gevangen genomen, en eindelijk moest de Fransche ruiterij haars ondanks de eer van het gevecht aan het voetvolk overlaten. Dit was middelerwijl aangekomen, en onderhield, veilig achter den dijk en in de daargelegen huizen, een moorddadig musketvuur op de onzen. Nu laat C h a m i l l y twee eskadrons zich opstellen langs den dijk, en beveelt zijn voetvolk met deze over te steken. Hij zelf, om het voorbeeld te geven, springt ten derde male in de rivier; de soldaten klemmen zich vast aan ruiters en paarden, gaan aldus met dezen te water tot daar, waar de ondiepte hun zelven eenen vasten bodem doet vinden, en zoo bestormen zij het eiland. Hier waren intusschen van de verdedigers velen gesneuveld, velen gekwetst. De Majoor B o o t had eene tweede wond gekregen, welke hem onmagtig maakte, het bevel te voeren; van tien Officieren waren er niet meer dan drie ongekwest; de soldaten hadden hun scherp verschoten, ja velen hadden reeds, bij gebrek van kogels, de knoopen van hunne kleederen gerukt, en die op hun geweer gedaan. Het was derhalve onmogelijk, langer stand te houden; en, na bijna drie uren vechtens, besloot men het eiland te verlaten hetgeen in goede orde geschiedde. De vijand bekende, dat het behaalde voordeel, hem duur was te staan gekomen, en deed regt wedervaren aan de heldhaftigheid dezer Nederlandsche dapperen. C h a m i l l y liet de gevangene Officieren hunne degens en sjerpen behouden, betuigende zijne achting voor lieden, die zich zoo braaf hadden gedragen. Later werd B o o t bevorderd tot Luitenant-Kolonel en hij schijnt in dien rang te zijn overleden.

Zie B a l e n , *Beschr. van Dordrecht*, bl. 1000; V a l k e n i e r , *Verwerd Europa*, D. II. bl. 924-927; B o s s c h a , *Nederl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 180-183.

[J. Boot]

BOOT (J.), waarschijnlijk van het zelfde geslacht, heeft geschreven:

Opregte tijdrekenkunde, *volgens den Nederduitsche Bijbel*, *en daaruit opgemaakte onveranderlijke zon- en maan-tafelen*. Amst. 1712, met pl. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boek*.

[Justus Boot]

BOOT (JUSTUS), misschien wel van het zelfde geslacht, werd den 5den Mei 1763 tot Kapitein ter zee benoemd, en bevond zich in 1781, als zoodanig op de *Beverwijk*, een schip van 56 stukken, onder het eskader bij Curaçao, toen de oorlog tusschen Engeland en ons Vaderland uitbarstte. Hij nam een der Engelsche kapers, die zich op de hoogte van dat eiland vertoonde, zette er eene Hollandsche vlag en eenige manschap onder zijnen Luitenant de Richemont op, en zond hem ten kruistogt rondom het eiland, ten einde dit tegen eenen onverhoedschen aanval van de Engelschen te beveiligen. In 1782 met zijn schip in de haven van Curaçao liggende, was hij de eerste der zich daar bevindende Kapiteins, die zich gereed maakte om den Hoeker de *vrouw Machtelijne* gekommandeerd door Christiaan Geerman, welke met het Engelsche fregat *de Diamant* Kapitein Parker, in gevecht was, te hulp te snellen, doch werd daarin verhinderd door den Schout bij Nacht Hendrik Rietveld, wiens schip *de Nassau* hem dwars in den weg schoot. Van 1785-1787 voerde Boot het bevel over een eskader in de Middellandsche zee, en werd in 1788 tot Schout bij Nacht bij de Admiraliteit te Amsterdam bevorderd.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. III, bl. 270; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 109 en 110; Teenstra, *de Nederl. West-Indisehe Eil.*, St. II. bl. 64-67; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 529, D. VI. St. I. bl. 162 en 394.

[Johannes Cornelis Boot]

BOOT (JOHANNES CORNELIS), een afstammeling van den bovenvermelden Gerard Boot en zoon van Gerardus Boot en van Maria Louisa Nummer, geboren den 20sten Julij 1761, te Leur bij Breda, waar zijn vader destijds Pedikant was, genoot het onderwijs in de geleerde talen te Breda, en werd, na de loffelijkste voltooijing zijner letteroefeningen, den 14den Augustus 1785 in de gemeente Nieuwenhoorn als Leeraar bevestigd, en van daar, vier jaren later, naar Arnhem beroepen, waar hij, tot aan zijn overlijden den 9den Julij 1834, de pligten van Herder en Leeraar met de loffelijkste getrouwheid volbragt, en door leer en voorbeeld groot nut stichtte. De hem eigene nederigheid en zedigheid hielden hem terug, van zijne kundigheden, door de uitgave van vele schriften, aan den dag te leggen. Slechts een paar maal trad hij in het openbaar te voorschijn, als maker namelijk van twee dichtstukken: *De opwekking van Lazarus* en *Tot lof der Weldadigheid*, ieder door het Haagsche Dichtgenootschap met eenen zilveren eerepenning bekroond, en in 1803 als Schrijver van een antwoord op het voorstel verlangende: *Een duidelijk vertoog van den voordeeligen of nadeeligen invloed onzer hartstochten op het Geloof en de Zeden*, *met een onderrigt*, *hoe dezelve naar het Euangelie*

moeten bestierd worden, hetwelk door het Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst, mede in 's Gravenhage gevestigd, insgelijks met eene zilveren medaille bekroond is. Ook is het 168ste der Evangelische Gezangen, *op den Oogst*, door hem vervaardigd.

Later bleven zijne stukjes meest in den gezelligen vriendenkring besloten. In de *Wandelingen in een gedeelte van Gelderland*, *van I.A. Nijhoff*, en in *het Geldersch Arcadia*, van den zelfden Schrijver, zijn eenige fragmenten uit zijne dichtstukjes, ingelascht. De verdiensten van den nederigen man bleven evenwel niet geheel onopgemerkt, want in 1804 werd hij tot Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden verkozen.

Boot was tweemalen gehuwd geweet, eerst met Rosalina Budde wed. L. Serrurier en daarna met Boudewina Donker Curtius, hij wie hij twee zonen verwekte, zijnde Mr. Johannes Cornelius Gerardus Boot, thans Hoogleeraar in de Geschiedkunde, Welsprekendheid, Oudheidkunde, Grieksche en Latijnsche Letteren aan het Athenaeum te Amsterdam, en Mr. Cornelis Hendrik Boudewijn Boot, Officier van Justitie bij de Arrondissements-Regtbank te Amsterdam.

Zie *Algem. Konst- en Letterb*. 1803, D. II, bl. 202, 1804 D. I, bl. 37; Siegenbeek, in de *Handel. der Maats. der Nederl. Letterk. te Leyden*, gehouden den 19den van Zomermaand 1835, bl. 8 en 7; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten vervolge op* Witsen Geysbeek, uit familiepapieren aangevuld.

[Gerardus Wilhelmus Boot]

BOOT (GERARDUS WILHELMUS), broeder van den voorgaande, geboren den 31sten Mei 1763 te Leur bij Breda, vertrok na het verlaten der Latijnsche scholen, naar Leidens Hoogeschool, ten einde zich, even als zijne beide broeders den zoo even genoemde Johannes Cornelis Boot en Diderik Boot, den 2den Mei 1811 als Predikant te Heusden overleden, tot het leeraarambt bekwaam te maken. Door eene hevige borstziekte aangetast, echter dit voornemen moetende opgeven, legde hij zich meer bijzonder op de oude Letterkunde toe, en werd achtervolgens Praeceptor aan de Latijnsche scholen te Breda, Middelburg en Zutphen, en eindelijk in het jaar 1792 Rector aan die te Gorinchem, alwaar hij den 6den September 1832 overleed, nalatende bij zijne echtgenoote Mechteld Hendrina Ribbers, drie zonen Johannes Cornelis Boot, Apotheker en Lid van de Plaatselijke Geneeskundige Commissie te Gorinchem, overleden den 8sten Maart 1852, Louis Boot, Predikant te Randwijk, en Hendrik Boot, Predikant te Asten, en eene dochter Hendrika Hermina Boot.

Ook was Boot Schoolopziener van het vierde Distrikt van Zuid-Holland. Tot zijne verlustiging handteerde hij van tijd tot tijd de Nederlandsche lier, waarvan hij de voorbrengselen, somtijds in een of ander tijdschrift, meest slechts met de voorletters zijns naams geteekend, mededeelde. Zijne dichttrant was meest luimig en schertsende. Aandoenlijk teeder echter klonken de toonen zijner lier,

wanneer hij de dood van een zijner vrienden of dierbare betrekkingen betreurde.

Zie *Biogr. Woordenb. der Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek, uit familiepapieren aangevuld.

[J. van der Boot]

BOOT (J. VAN DER), een Wiskunstenaar, die in het begin der vorige eeuw, vermoedelijk te Amsterdam, leefde.

Hij heeft geschreven:

Beknopte Wijnroeikunst. Amst. 8°.

Merg der Zeevaart. Amst. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. der Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Jelle Bootes]

BOOTES (JELLE). Zie BOëTIUS (GELLIUS).

[Aarth Booth]

BOOTH (AARTH). Zie BOOT (AARTH).

[Arnoldus en Gerardus Bootius]

BOOTIUS (ARNOLDUS en GERARDUS). Zie BOOT (GERARD) en BOOT (ARNOLD).

[Barbara Boots]

BOOTS (BARBARA) werd in 1580 te Middelburg in hechtenis genomen, omdat zij verstand hield met Jakob Reingoud en diens aanslagen ten nadeele van het Land zocht te bevoordeelen. Men vond bij haar onderscheidene koffers met papieren en schimpschriften. Hoe het echter, na de ontvlugting van Reingoud, met haar afliep, vindt men nergens vermeld.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VIII, bl. 170.

[Jan van Bootsma]

BOOTSMA (JAN VAN), zoon van Hessel van Bootsma en van Tintje Idsaerda, werd Grietman van Idaarderadeel, en volgde, in het jaar 1616, zijnen vader op als Ontvanger Generaal van Friesland In 1636 had hij veel leeds te verduren van wege eenige Gevolmagtigden ten landsdage. Eerst maakte men het volk wijs, dat hij vele tonnen gouds ten achteren was, en vervolgens gebruikte men alle bedenkelijke listen, om dit voorgeven geen schijn te laten ontbreken. Bootsma bleef, volgens zijne laatste rekening, niet meer dan vier en twintig honderd gulden aan het Land schuldig; maar volgens narekening van buitengewoon aangestelde Rekenmeesters beliep dit wel zes honderd twee duizend gulden. Dit groot verschil kwam daarvan, dat zij drie aanmerkelijke posten, bij Bootsma in rekening gebragt,

niet wilden laten gelden, en die in de uitgave doorgehaald hadden, gelijk ook van zijne laatste rekening, onderscheidene andere, welke zij meenden dat op eene volgende rekening gebragt moesten worden, zonder hiervan onderaan iets te melden, ten einde B o o t s m a noch meer met den haat des volks te bezwaren, en hun diets te maken, dat hij wezenlijk zoo veel meer ontvangen had als uitgegeven. Dat zijn klerk A b b e F r e d e r i k 's Landschaps penningen tot zijn eigen voordeel aangewend had, en, om zijne verdiende straf te ontgaan, alle nazoeking buiten de provincie ontweken was, werd B o o t s m a als eigen schuld toegerekend, en hij gehan-

deld als iemand die 's Lands geld misbruikt had; want ofschoon hij aanbood, na afrekening en vereffening, het te kort komende te betalen, op redelijke termijnen, en daarvoor genoegzame borg te stellen, of op eenige andere wijze het door hem verschuldigde te voldoen, werd hij eerst gekweld met inlage van soldaten, en gijzeling in zijn huis, daarna met gevangenis, en verkooping van zijne voornaamste goederen.

Vervolgens bragten de Volmagten veel tijd door met de afzetting van B o o t s m a , en dewijl die der meeste steden daar niet heen wilden, oordeelende dat het onbillijk was hem onverhoord af te zetten, en te veroordeelen, trokken eenige Gedeputeerden in de steden om, ten einde de Magistraten daartoe te bewegen. Daar echter deze bezending de vermeende uitwerking niet had, wonnen zij de Volmagten van twee steden, door twee ambten aan hunne vrienden op te dragen. Dus werd B o o t s m a door de drie leden met bijval van deze steden afgezet, zijn ambt gesplitst, en aan drie Heeren gegeven, die geen last kregen noch eed deden; waarom deze verkiezing in het volgende jaar door de Volmagten ook weder werd vernietigd. Men magtigde daarenboven den Procureur-Generaal, en nog twee Advokaten, om een geding van lijfsdwang tegen hem in te stellen; met dien verstande, dat men, als het pleit voldongen zou zijn, orde op de Regters zou stellen, daardoor te kennen gevende, dat zij B o o t s m a aan zijne gewone Regters, de Raden van het Hof, dachten te onttrekken, en hem huitengewone Regters te geven.

Om het hooge geregt, hetwelk de heerschende partij van Oostergoo en Westergoo in hunne ongeregelde handelingen meest vreesde, te breidelen, maakten zij eene nieuwe Instructie voor de Raden, waarin onder anderen besloten was, dat het Hof de Raadsbestelling niet weder mogt aannemen, al werd die hun ook aangeboden door de steden.

De Volmagten der steden en van Zevenwouden lieten dit artikel ongemerkt doorgaan, en men deed deze nieuwe instructie de Raden hoofd voor hoofd in de volle vergadering der Staten-Generaal bezweeren. In dezen toestand, bleven de zaken van dit Gewest, tot in 1637, nadat kort te voren, de Raad van Staten door de Algemeene Staten, bij Rade van den Prins van O r a n j e gemagtigd was, om de Regering en den staat der geldmiddelen, in Friesland, op eenen beteren voet te brengen. Den 17den April nam de nieuwe Landdag een begin, waarop onderscheidene nieuwe Volmagten verschenen, die vooreerst de Gedeputeerden van Oostergoo en Westergoo veranderden, en onderscheidene besluiten van den vorigen Landdag te niet deden. Zij schreven, onder anderen, aan de vreemde regters, door de vorige Volmagten verzocht om over B o o t s m a 's zaak te vonnissen, dat hunne overkomst vruchteloos zijn zou, dewijl zij de zaak wilden doen beslissen door het Hof, als gewone en bevoegde Regters over alle Ingezetenen der Provincie. Zij gelasten de Raden van het Hof,

vonnis in dat geding te strijken, naar hunne oude instructie, en ontsloegen hen ten dien einde van den eed, met welken zij de nieuwe bezworen hadden; bevolen hun, zich voortaan aan hunne oude instructie te houden, uitgenomen het vierde artikel, rakende de raadsbestelling in de steden, dat zij voor doorgehaald hielden, omdat zij voorstonden, dat die aan den Stadhouder en aan de steden alleen zou blijven. Het Hof toefde niet lang met Bootsma's zaak, te meer, daar hij door zijne gevangenis van ongeveer achttien maanden onpasselijk geworden was. Na een zoo lange gevangenis, kende het Hof hem vrij van misbedrijf en kwade handeling; en veroordeelde hem alleen om zich van het Ontvangersschap te onthouden, 'om de negligente opzicht, bij hem op de bediening van Abbe Frederiks, zijn gewezen Klerk, gehad.' Met het genoegen van eene uitspraak die hem in zijne eer herstelde, daalde hij, door veelvuldige kwellingen en gevangenis afgemat, vijf maanden na zijne in vrijheidsstelling ten grave. Hij was in 1625 gehuwd met Ruts van Aylva bij wie hij drie kinderen verwekte.

Na zijnen dood bleek zijne onschuld nog duidelijker; want men bevond dat zijne ontvangst ongeveer veertig duizend guldens meer bedroeg dan zijne uitgave, en die meerdere ontvangst bestond nog maar uit posten die in geschil waren.

Zie J. van den Sande, *Nederl. Hist.*, bl. 187, 190, 198 en 207; Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. II, bl. 182-198, 437; *Het Leven van Frederik Hendrik, Prins van Oranje*, D. II. bl. 162-163, 173 en 174; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI, bl. 222-226.

[Epo van Bootsma]

BOOTSMA (EPO VAN), zoon van Gabbe van Bootsma en van Juliana Sloet, woonde op de Taniaburg te Bilgaard, was van wege Friesland Afgevaardigde ter Staten-Generaal en werd in onderscheidene Commissiën benoemd, als: in 1653, nevens Jakob van der Steen en Jakob Steyn, tot de equipage en den aanbouw van oorlogschepen. In het volgende jaar vergezelde hij Koenraad van Beuningen en van Kniphuizen tot Luïzenberg als Ambassadeur naar Stade ten einde een verdrag te bemiddelen tusschen Zweden en de stad Bremen. Toen er in 1657, terwijl Bootsma in de Staten-Generaal voorzat, beraadslaagd werd over het benoemen van eenen Veldmaarschalk, werd hij mede benoemd in de Commissie tot herziening van de Instructie, waarop vroeger een Veldmaarschalk was aangesteld en in 1661 maakte hij deel van eene Commissie welke met den Ambassadeur van Spanje moest handelen over de deeling der Landen van Overmaas, welke den 26sten December van dat jaar tot stand kwam.

Bootsma liet, bij zijne echtgenoote Frouck van Donia slechts eene dochter na.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. III, bl. 786, 801 en 392, D. IV, bl. 3 en 792; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII, bl. 388; *Stamboek van den Frieschen vroeger en lateren adel*.

[Cornelis Boott]

BOOTT (CORNELIS), geboren te Middelburg den 7den December 1679, uit Cornelis Boott koopman aldaar, en Debora Teeling, gaf van zijne teedere jeugd af blijken van zijne liefde tot God, Godsvrucht en de Heilige bediening. Hij werd door zijne ouders gezonden naar de Hoogeschool te Franeker, waar bij zich voornamelijk oefende onder Joannes van der Waeijen en Hermanus Alexander Roëll. Na een verblijf van vier jaren aan die Hoogeschool, werd hij in 1701 Proponent bij de Classis van Schouwen en Duiveland, welke Classis van hem getuigde: 'dat hij een jongeling was in zijne jaren, maar oud in kennisse en magtig in de schriften.' Drie maanden later werd hij beroepen te Krabbendijke; doch aangezien er eenig verschil ontstond over het regt van beroeping had dit geen voorlgang, maar in het volgende jaar ontving hij een beroep naar Domburg, van waar hij in 1705 naar Vlissingen vertrok en van daar weder in 1708 naar Utrecht, waar bij den 1ste Februarij 1713 overleed. Men getuigt van hem, dat hij was godvruchtig, geleerd, getrouw, waakzaam, naarstig en welsprekend.

Niets is van hem in druk uitgekomen. Maar terwijl hij te Domburg stond, heeft hij eenige brieven over de oudheden aldaar, met eene eigenhandige, zeer naauwkeurige afteekening, aan zijnen neef, den beroemden Adriaan Reland, Hoogleeraar te Utrecht, gezonden, van welke de geleerde Keislerus zich in zijne *Excercitatio Historico-Philologia de Dea Nehalennia. Cellae* 1717, 4°, met veel vrucht bediend heeft, zoo als hij zelf, met veel lof van Boot, getuigt.

Gedurende zijn verblijf te Vlissingen huwde hij met Anna Smijtegelt, die hem twee zonen en eene dochter schonk. Een dezer zonen Cornelis Boot, volgt hier onder, de andere Pieter Boot, was Medicinae Doctor.

Zie Keislerus, *de Dea Nehalennia*, pag. 7, 9 en 15; de la Rue, *Gelett Zeel.*, bl. 475-479; Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 205-208.

[Cornelis Boott]

BOOTT (CORNELIS), zoon van den voorgaande, geboren te Utrecht in 1711, legde zich in zijne geboorteplaats op de Godgeleerdheid toe, voornamelijk onder Hieronymus Simon van Alphen en Frederik Adolf Lampe, welke laatste hij ook naar Bremen volgde. Van Bremen weder gekeerd, werd hij Proponent onder de Classis van Amsterdam, en zag zich in April 1733 beroepen te Dubbeldam, van daar vertrok hij in 1737 naar Vlissingen, waar hij zeer bemind was, doch met zijne gezondheid zoo aan het sukkelen geraakte, dat hij zich genoodzaakt zag eenen Proponent te stellen, om zijne dienst waar te nemen. Weder hersteld zijnde, werd hij in 1739 te Middelburg beroepen, waar hij wel met getrouwheid, maar in veel zwakheid zijne dienst waarnam; worstelende met eene gevaarlijke breuk, die hem eindelijk den 25sten Januarij 1752 de dood aandeed. Hij was nooit getrouwd geweest.

In de *Bibliothecae Haganae*, Fasc. I, p. 562 seqq. vindt men van hem:
Epistola ad Rutgerum Schutte ad Psalmi XLV:5.
Boot schreef mede:
Leerredenen over eenige Hoofdstukken des Ouden Testaments, Middelb. 1760, 2 deelen, 4°.
Over het nieuwe Testament, Middelb. 1764, 2 deelen, 4°.

Zie Vrolikhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 260-262; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Schotel, *Kerkel. Dord.*, D. II, bl. 356.

[Frans Jacob Otto Booymans]

BOOYMANS (FRANS JACOB OTTO). Zie BOYMANS (FRANS JABOB OTTO).

[Pieter Christiaansz Bor]

BOR (PIETER CHRISTIAANSZ.), geboren te Utrecht in 1559, was een zoon van Christiaan Bor, die Apotheker in gemelde stad was, en gesproten uit een deftig en aanzienlijk geslacht. Aanmerkelijk is het, dat in het jaar zijner geboorte de Spaansche Koning het besluit nam, om onderscheidene nieuwe Bisschoppen in Nederland op te rigten, en de gehate Inquisitie aldaar eenen zetel te gunnen, niettegenstaande dit streed met 's Lands aloude vrijheid en voorregten; het welk ook als de eerste en voornaamste oorzaak moet aangemerkt worden, van de daarop gevolgde beroerten, inlandsche twisten en langdurige oorlogen, die Bor sedert naauwkeurig en onpartijdig heeft beschreven. Zijne jeugd in zijne geboortestad doorgebragt hebbende, ging hij naar Haarlem, doch hier eenigen tijd geweest zijnde, vertrok hij in den ouderdom van 20 jaren naar 's Gravenhage, vervolgens naar Rijswijk, toen naar Beverwijk, van waar hij na er vier jaren gewoond te hebben, weder naar 's Gravenhage trok, in welke plaats hij nog in 1617 woonde, doch toen eindelijk naar Haarlem ging, daar hij tot zijn dood, den 16den Mei 1635 is verbleven. Volgens het algemeen gevoelen verstond hij geene andere talen, dan de Nederduitsche en de Fransche, doch verhielp dit gebrek door Fransche en Nederduitsche vertalingen te gebruiken. Het is evenwel niet onwaarschijnlijk dat de Latijnsche taal hem niet geheel vreemd was. Zijne liefhebberij voor het vak der Historiën spoorde hem van jongs af aan tot eene onvoorbeeldige naarstigheid en ijver, om de waarheid der Geschiedenissen in hare verborgenste schuilhoeken op te sporen; en wel inzonderheid vond dit plaats, ten aanzien van de Nederlandsche; waarin hem vele lieden van aanzien en kunde, die zelven de zaken behandeld of uitgevoerd of bijgewoond hadden, op zijn verzoek behulpzaam waren. Hierdoor bekwam hij ook de echtste en zekerste bescheiden en bewijzen, welke hij vervolgens ter behoorlijke plaatse invoegde, hetwelk aan zijne schriften, zoodanig aanzien, gezag en luister bijzet, dat, toen hij in 1595 zijne drie eerste, en in 1601 de drie volgende hoeken der Nederlandsche Historiën uitgegeven had, de Staten van Utrecht, die hem bovendien een jaargeld van 100 gulden toestonden, bij openbare brieven verklaarden en verzochten, dat een ieder,

die eenige geheime of andere papieren, tot bevordering van de waarachtige beschrijving der Nederlandsche Geschiedenissen dienende, onder zich had, die zonder eenige zwarigheid of nadenken aan B o r wilde mededeelen, ten einde daarvan tot vordering van dat werk te kunnen gebruik maken, waardoor den algemeenen Vaderlande dienst, en hun Ed. Mog. een welgevallen zou geschieden. Door dit middel een groot aantal van echte bescheiden bekomen hebbende, vervolgde hij van tijd tot tijd zijne Historieboeken, die een getal van 37 uitmaken, en eerst in 6 stukken in folio te Leiden en te Amsterdam in 1602 gedrukt zijn onder den titel van:

Oorspronck, *begin ende vervolgh der Nederlantsche oorlogen*, *beroerten en Borgerlycke oneenicheyden*, *Beginnende Mette Opdrachte derselver Landen*, *ghedaen by Keyser Carel V aen synen zoon Coninck Philippus van Spangien*, *tot de droevighe Doodt van syn Excellentie Willem Prinoe van Orangien Hooghl. memorie*, doch in 1679 te Amsterdam veel luisterrijker zijn te voorschijn gekomen, met een bijvoegsel van oorspronkelijke stukken, en eenen breedvoerigen bladwijzer van A b r a h a m v a n P o o t Med. Doct., met fraaije platen versierd.

In 1615 legde de Staten van Holland aan B o r eene jaarlijksche wedde van 600 gulden toe, onder voorwaarde, dat bij zijne Geschiedenis moest vervolgen, hetwelk hij niet alleen deed, maar bovendien overzag hij de zes eerste boeken naauwkeurig en vermeerderde ze. Later werd hij door gunst van bovengenoemde Staten, van Notaris, tot Raad en Rentmeester-Generaal van Noord-Holland verheven.

Behalve zijn groot Historisch werk schreef B o r nog:

Het zesde deel der Chronycke Carionis beginnende met het jaar 1576 *en eyndigende met den* 20*sten Maart* 1619. Amst. 1632 in folio.

De Oorspronk, *begin en aanvang der Nederlandsche Oorlogen*, *gedurende de Regeeringhe van de Hertoginne van Parma*, *de Hertog van Alva ende eensdeels van den Groot-Kommandeur in Liedekens vervat*. Leyden 1617. 4°.

Gelegentheyt van 's Hertogen-Bosch, *vierde Hooft-stadt van Brabandt*, *Haer oorspronck*, *fundatie ende vergrootinge*, *verscheyden hare belegeringen. Ende eyndtlijcke overwinninge*, *verrassinghe ende inneminghe van Wesel ende meer andere Geschiedenissen des Jaers* 1629. 's Gravenh. 1630. 3 deel.

Twee Tragi-Comedien in prosa, *d'eene van Appollonius Prince van Tyro. Ende d'ander van den zelven ende Tarsia syn dochter* enz. 's Gravenh. 1617. 4°.

De taal van B o r s Historische werken moge hard en ruw, zijn stijl zonder eenige kleur, de schikking en aaneenschakeling der verhalen minder gepast zijn, om onpartijdigheid, naauwkeurigheid en waarheidliefde zijn zij zeer geacht, en dragen zoo bij tijdgenoot als nakomeling algemeenen lof weg. Ook wordt meest alles wat hij schrijft door hem bewezen; uit staatsstukken en brieven,

welke hij in zijne Historie inlascht. Zoodat zijne *Geschiedenis der Nederl. Oorloghen* nog altijd eene der rijkste en echtste bronnen voor de geschiedenis van dat tijdvak is. Minder roem verwierf hij als beoefenaar der Dichtkunst, welke trouwens in zijne tijd nog in hare kindschheid was.

Hij was in 1613 gehuwd met Martina Boot, weduwe van Wilhem Sas, Prokureur voor den Hove van Holland, bij wie hij geene kinderen verwekte.

Voor het derde deel van den eersten druk van zijne *Geschied. der Nederl. Oorlogen* komt zijne beeldtenis voor gegraveerd door Jacobus Matham met een bijschrift van Petrus Scriverius aldus luidende:

Sijt gij dit Pieter Bor, soo aerdigh af gebeeld?
Wie heeft doch met de hand soo constelick gespeeld?
Tis Mathams doecke treck: men moet de eer hem geven,
Dat hij u heeft geraeckt soo Meesterlick naet leven.
Maer al de wetenschap, bescheydenheyd en vlijt,
Die uwe pen gebruyckt in 't schrijven van de Tijd,
Is sijns vermogens niet int coper uyt te drucken.
Dit moet gij selver doen: dan salt eerst wel gelucken.

Ook voor het *Bijvoegsel van Authentiek stukken*, *die in de Historie van Pieter Bor Christiaansz. slechts zommierlijk of stuksgewijs of in 't geheel niet gevonden worden* vindt men zijn portret naar de originele schilderij van Frans Hals, gegraveerd door A. Zylvelt, met het volgende bijschrift van Gerard Brandt:

Sie hier den ouden Bor, die Neerlandts wettig stryden
Om vryheit recht en vreè, na 't lang en bloedig lyden,
D'inlandtsche burgertwist van duisenden beschreit,
D'uitheemsche laegen en der Helden dapperheit,
Met soo veel vlyts beschreef: die niemant sagh naer d'oogen,
En nooit d'eensydigheit ten dienst stondt of de loogen.

Nog bestaan er afbeeldingen van hem door Jan van der Velde en Adriaan Matham, alle in folio, alsmede in Pars, *Naamr. van Bat. en Holl. Schrijvers*.

Zijne zinspreuk was *Jonckheyt faelgeert*.

Zie Ampzing, *Beschr. en Lof der stad Haerlem*, bl. 117; Sweertii, *Athen. Belg.*, pag. 604; Schrevelius, *Beschr. der stad Haarlem*, bl. 410 en 411; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 1001; Pars, *Naamr. van Bat. en Holl. Schrijv.* bl. 258-261; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* (Beaufort), *Leven van Willem I*, voorr. bl. LV; Burman, *Traj. Erudit.*, pag. 30 et 31; Saxii, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 74 et 75; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot,

Biogr. Woordenb.; C. de Koning, *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 19 en 20; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Kunsten*, D. I. bl. 231 en 232; *Biogr. Nation.;* de Wind, *Bibliotheek der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 240-243, 560 en 561; *Tijdschr. voor Geschied. Oudh. en Statistiek van Utrecht* 1835, bl. 211-214; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1849, D. I. bl. 19.

[Paulus Bor]

BOR (PAULUS), misschien wel een broeder van den voorgaande, was een schilder te Utrecht, die in 1631 aan het St. Hiobsgasthuis aldaar eene schilderij schonk, waarop een vrouwenbeeld in godvruchtigen aandacht was voorgesteld.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 39; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Livius Bor]

BOR (LIVIUS), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, schreef:
Amboinse Oorlogen, *door Arnold de Vlaming van Oudshoorn*, *als Superintendent over d'Oosterse gewesten*, *oorloghaftig ten einde gebraght*. Delft, 1663. 24°, met pl.

Zie *Catalogus van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. II. bl. 174.

[Bor]

BOR, een zeer bekwaam Tooneelspeler uit de zeventiende eeuw, die door de trekken van zijn gelaat bijzonder meesterlijk de hartstogten wist uit te drukken, waarom men hem *den Hollandschen Baron* noemt.

Zie Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. IV. St. II. A bl. 605.

[Jan van der Borch]

BORCH (JAN VAN DER) was in 1464, 1469 en 1471 Ouderman en in 1475 Raad der stad Utrecht, doch zich gemengd hebbende in de twist tusschen Bisschop David van Bourgondië en de stad Utrecht, moest hij in 1481 die stad ruimen.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. II. bl. 452, 527, D. III. bl. 48, 128, 510.

[Frederik Willem van der Borch]

BORCH (FREDERIK WILLEM VAN DER) Heer van Langentrier en Dermoult, zoon van Allard van der Borch, en van Elisabeth Adelheid van Inn-en Kniphuizen, trad in 1671 als Vrijwilliger in Statendienst en wierf in het noodlottig jaar 1672 op eigene kosten een korps Ruiters aan, werd in 1677 tot Kolonel bevorderd en sneuvelde in den slag van Fleurus den 1sten Julij 1690.

In October 1684 was hij gehuwd met Josina Clant van Stedum, die na zijn dood hertrouwde met Gijsbert van Asbeek toe Munsterhausen, welke den 11den September 1709 bij Blargnies sneuvelde.

Uit partikuliere berigten bijeengebragt.

[Allard Philip Reinier Carel Baron van der Borch]

BORCH (ALLARD PHILIP REINIER CAREL Baron VAN DER) van Verwolde, gesproten uit een der oudste aanzienlijkste geslagten van Gelderland, legde zich aan de Utrechtsche Hoogeschool

op de Regtsgeleerdheid toe en werd daar in het jaar 1786, na het verdedigen van eene Regtsgeleerde oudheidkundige *Verhandeling over Art.* 1 *van het* 13*de Hoofdstuk der Landregten van het Graafschap Zutphen*[1] tot Doctor in de Regten benoemd. Na in 1801 te zijn gekozen in de Commissie tot het ontwerpen van een plan van Bestuur voor het Departement Gelderland, werd hij in het volgende jaar tot Lid van het Departementaal Bestuur van dat gewest benoemd. Ook was hij een grondig kenner en ijverig beoefenaar der Hoogere Landbouwkunde, zoo als bleek uit zijne beantwoording der door de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem in 1806 uitgeschrevene prijsvraag: *Is de Schotsche spar* (Pinus Sylvestris) *alleen de meest geschikte boom*, *om in dorre zandgronden van verschillende streken dezer Republiek te worden geplant*, *en dezelve door het jaarlijks afvallen der bladeren langzamerhand te verbeteren*, *en tot voordeeliger beplanting of bebouwing bekwaam te maken: - of zijn er ook andere boomen of struiken bekend*, *die op sommige dorre gronden beter aan dat oogmerk zouden kunnen voldoen: - welke voorbeelden heeft men reeds hier te lande of elders in diergelijke gronden van het goed gevolg der beplanting van onvruchtbare gronden met sparren gezien; - en wat heeft de ondervinding geleerd*, *hoe men het met verschillende gronden moet aanleggen*, *om daarin het best te slagen?*

Welk antwoord met het gouden eermetaal bekroond werd.

's Lands Hooge Regering wist ook 's mans verdiensten op den regten prijs te schatten en benoemde hem in 1828 tot Curator van 's Rijks Hoogeschool te Utrecht, nadat hij reeds in 1820 door Koning Willem I tot Staatsraad in Buitengewone dienst benoemd was.

Van der Borch overleed in 1836 bij zijne echtgenoote, Phiippine Isabella Sloet, nalatende eenen zoon Mr. Willem François Emile Baron van der Borch van Verwolde, die volgt.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XLIV. bl. 150; 264; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1806, D. I. bl. 374 en 375, 1828, D. I. bl. 259, 1849, D. II. bl. 129-133; Stuart, *Jaarboeken van het Koningr. der Nederl.* 1820, St. I. bl. 175.

[Mr. Willem François Emile Baron van der Borch]

BORCH (Mr. WILLEM FRANÇOIS EMILE Baron VAN DER) van Verwolde, zoon van den voorgaande, werd in 1802 te Verwolde geboren. Zijn vader wenschte, dat zijn zoon na de scholen te Arnhem en te Doesborgh doorloopen te hebben, zich geheel aan de beoefening der Hoogere Landbouwkunde mogt toewijden, en zich daartoe aan de eene of andere Duitsche Inrigting bekwamen. De toen zestienjarige knaap, ofschoon zeer met

(1) *Commentatio antiq. juridica ad Art. I Tit XIII Statutorum commitatus Zutphaniae*. Trajecti ad Rhen. 1786.

's vaders lievelingsstudie ingenomen, begeerde haar echter niet bij uitsluiting te beoefenen, maar ook andere kundigheden te erlangen. Dien ten gevolge werd hij eerst aan de leiding van den geleerden Adriaan Christiaanse, Predikant te Ginneken, toevertrouwd; waarna hij de lessen der Hoogleeraren der Utrechtsche Hoogeschool bijwoonde. In 1827 verdedigde hij aldaar onder voorzitting van den Hoogleeraar Goudoever eene Geschied- en Regtskundige Verhandeling *over de Koorntienden*, *voornamelijk volgens den inhoud van eenen tot nu toe onuitgegeven giftbrief*, *waarbij Reinald II Graaf van Gelder en Zutphen*, *in het jaar* 1333 *eenige Koorntienden aan den Deken en het kapittel van Emmerik schonk*[1], een goed bewerkt opstel, dat ook om den ingevlochten brief van Reinald Graaf van Gelder, niet vergeten zal worden. Na zich te 's Gravenhage op den rol der Advokaten te hebben laten inschrijven, vertoefde hij nog ruim een jaar te Verwolde en begaf zich van daar naar Breda, in welks nabijheid vele ouderlijke goederen lagen, en waar hij in 1829 toegevoegd werd als Surnumerair aan den Heer Smits, toenmalig Agent der Domeinen.

In 1832 werd hij Adjuncthoutvester in het eerste district van Noord-Braband en waarnemend Agent van het Domein te Steenhergen, drie jaren later waarnemend Agent te Zwolle en in het begin van 1840 Agent te Oosterhout. In October van dat jaar ontstond er eene geheele verandering bij de Domeinen, en gingen deze grootendeels over aan Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden, die van der Borch in 1842 tot Rentmeester zijner Domeinen, Rentambt Breda, aanstelde. Hierop volgde in 1847 zijne benoeming tot Lid der Ridderschap van Noord-Braband en in 1848 tot Plaatsvervangend Kantonregter te Ginneken.

Sedert leefde hij op den Huize Hondsdonk, een familiegoed tusschen Ginneken en Chaam, in het midden zijner onderhoorigen, die hem als een vader beminden; in het bezit eener beminnelijke gade, H.P. Baronnesse van der Heim, aan wie hij zich in 1839 verbonden had, en van vijf kinderen; omringd door armen, die hij werk, kranken, die hij verpleging, ongelukkigen, die hij ondersteuning, raad en troost verschafte.

Hij stierf den 20sten Julij 1849 aan eene slepende ziekte, nog onverwachts te 's Gravenhage, werwaarts hij zich begeven had, om eene laatste poging tot zijn herstel aan te wenden.

Van der Borch werd algemeen voor een grondig kenner van het vak, waaraan hij zich had toegewijd, en voor een even bekwaam als ijverig Ambtenaar gehouden. De belangen van den Prins, dien hij persoonlijk kende en hoogachtte, oordeelde hij de zijne.

(1) *Specimen historico-juridicum de decimis novalium*, *inprimis ratione habita diplomatis*, *huc usque inediti*, *quo Reinaldus II*, *Gelriae et Zutphaniae Comes*, *quasdam decimas novales A*^{o} 1333 *Deeana et capitulo Embricensi donavit*. Traject. 1827.

Zie Dr. G.D.J. Schotel, *Iets over Mr. W.F.E. van der Borch van Verwolde*, in de *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1849, D. II. bl. 129-132.

[Albrecht Borchers]

BORCHERS (ALBRECHT) geboren in of omstreeks het jaar 1741, was Boekverkooper te Amsterdam, en bestond, zoo vóór als na de omwenteling van 1787, voornamelijk van het verkoopen van Patriottische stukken en prenten en werd deswege, den 20sten Januarij 1790, in hechtenis genomen en bij vonnis van Schepenen der stad Amsterdam, van den 16den Maart 1790, veroordeeld ‘omme gebracht te worden op 't Schavot, voor het Raadhuis deezer stad op te rigten, en aldaar met een Brief op de borst, denoteerende zijn Gevangene Delict, als Uitgever van Pasquillen, eenigen tijd ten toon te staan; dat ten zijnen overstaan, de beide in de Confessie voorkomend Pasquillen, door Beuls handen zullen worden verbrand; en vervolgens gebannen voor den tijd van 12 Jaaren uit den Lande van Holland en West-Friesland, met de kosten van Gevangenis en Mise van Justitie,’ doch hij werd ‘By Resumptie, enkeld gebannen uit Holland en West-Friesland voor 12 jaar, met de kosten van gevangenis en Mise van Justitie,’ welk vonnis in Februarij 1791 werd ten uitvoer gebragt.

Nu begaf hij zich eerst naar Zwolle, waar hem echter de stad werd ontzegd, voorts naar Kampen, waar hij mede niet toegelaten werd, en vervolgens naar Groningen, waar hem, na eenige dagen toevens, werd aangeraden, die stad binnen twee dagen te ontruimen. Toen andermaal zich naar Kampen begeven hebbende, werd hij daar oogluikende als inwoner toegelaten, tot dat hij zich, na de omwenteling van 1795, weder naar Amsterdam begaf, waar hij tot Commissaris van het Deventersche en later ook van het Zwolsche veer wierd aangesteld.

Zie *Het Heilig Reoht verkracht door Boosdoenders enz. tegen Albrecht Borchers*, Amst. 1797; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXIV. bl. 12 en 13, D. XXIX. bl. 309.

[Frederik van der Borcht]

BORCHT (FREDERIK VAN DER) of VAN DER BURGT was van wege den Prins van Oranje, Gouverneur van Oudenaarde, toen de Hertog van Parma die stad in 1582 belegerde. Niettegenstaande de bezetting slechts 400 man sterk was, verdedigde van der Borcht de plaats dapper en hield het alzoo drie maanden uit. Doch daar de Burgers, die de sterkste waren, ziende dat er geen ontzet kwam opdagen, wilde, dat men zich met den vijand verdragen zou, zag van der Borcht zich genoodzaakt tot dadiging over te komen, waarbij bedongen werd, dat het garnizoen met geweer en wapens zou mogen uittrekken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XVII. bl. 321 (22); Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 809-812; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 317 en 318; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 452 en 453.

[Hermannus Borculoo]

BORCULOO (HERMANNUS), vermoedelijk een Utrechtenaar, deed eenen togt naar het Heilige land en doorreisde geheel Palestina. In zijn vaderstad teruggekeerd zond bij in het licht:

Delineatio et descriptio civitatis Hirosolymitanae ac locorum Sacrorum Universae Palestinae. Ultraj. 1538.

Zie S w e e r t i i , *Athen. Belg.*, pag. 341; B u r m a n , *Traject erud.* pag. 30, A n d r é , *Biblioth. Belg.;* H o e v e r , *Nouv. Biogr. Univ.*

[Tobie Constantijn de Bordes]

BORDES (TOBIE CONSTANTIJN DE), zoon van P h i l i p d e B o r d e s en van A n n e M a r i a J o r d a n , geboren te Amsterdam den 13den December 1773, uit een destig geslacht, werd, wegens de uitnemende gaven van verstand, die zich reeds vroeg in hem openbaarden, tot de wetenschappen, bijzonder tot de Regtsgeleerdheid opgeleid. Op het Gymnasium zijner geboortestad genoot hij het onderwijs van den hoogst voortreffelijken R i c h a e u s v a n O m m e r e n en werd in het jaar 1789, onder het houden eener Redevoering tot de lessen van hooger onderwijs bevorderd. Na zich vervolgens in de Regtsgeleerdheid te hebben geoefend, werd hij ten jare 1795 met grooten lof tot Meester in de Regten bevorderd, na het verdedigen van eene Verhandeling over een onderwerp tot het Romeinsche Regt behoorende, en in het zelfde jaar tot Secretaris van het Committé der justitie te Amsterdam benoemd. In 1798 werd hij tot Secretaris bij het Agentschap van Finantie aangesteld; in 1802 tot Secretaris van Thesaurier Generaal en Raden van Finantie, en in 1805 tot Advokaat Fiscaal Generaal voor de middelen te water en te land.

In het jaar 1811, toen bij de inlijving van Holland in het Fransche keizerrijk, het Fransche regterlijke beheer hier te Lande werd gevestigd, werd hij geroepen tot den post van Advokaat-Generaal hij het Hoogen Geregtshof te 's Gravenhage; hier was men inzonderheid in de gelegenheid, om zijne regtskunde, zijn grondig en juist oordeel van toepassing en zijne rondborstigheid op waren prijs te leeren stellen, zoodat dan ook zijne openbare conclusiën meestal grooten invloed oefenden op 's Regters beslissingen, en hij als een der eersten onder zijns gelijken geteld werd. Na 's Lands herboren staatkundig bestaan, in 1813, klom d e B o r d e s op tot den rang van Eersten Advokaat-Generaal bij dat Hoog Geregtshof en van toen af meestal verbonden aan de kamers bij dat Hof in burgerlijke zaken regtdoende, bleef hij als zoodanig ijverig werkzaam tot de invoering der nieuwe Nederlandsche wetgeving, in het jaar 1838, en had hij alzoo, gedurende bijna het vierde van eene eeuw, die ambtsbetrekking bekleed. Bij de oprigting van den Hoogen Raad der Nederlanden in 1838 werd hij tot Prokureur-Generaal bij dat hoogste regterlijke ligchaam aangesteld en, niettegenstaande hij, bij de aanvaarding van die waardigheid, reeds tot schier zes en zestigjarigen ouderdom was opgeklommen, heeft hij dien post met den meesten ijver vervuld; terwijl zijne cordaatheid en onpartijdigheid steeds doorstraalden in zijne veelvuldige berigtschriften en openbare conclusiën in de gewigtigste, vooral burgerlijke regtsgeleerdheid.

Van het vertrouwen en de achting, waarmede zijne medeburgers hem vereerden, getuigt zijne benoeming tot Lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal, in welke betrekking hij, sedert 1831, eenige jaren met verlichte vaderlandsliefde en loffelijken ijver

werkzaam was, tot dat zijne aanstelling tot Prokureur-Generaal bij den Hoogen Raad de voortduring van dat Lidmaatschap niet langer scheen te veroorloven:

Onder de onderscheidene bijzondere Commissiën welke hem onder zijne opvolgende betrekkingen werden opgedragen, behoorde ook die van commissaris der Handelmaatschappij voor den stad 's Gravenhage. Reeds sedert 1817 met de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw versierd, werd hij in 1843 tot kommandeur dier orde benoemd.

Ofschoon de Regtsgeleerdheid, welke hem, als daarin uitnemend bedreven, eene zoo eervolle loopbaan opende, het hoofdvoorwerp zijner studiën was, wist hij echter ook andere wetenschappen en letteroefeningen op prijs te schatten, en was inzonderheid met eene blakende zucht voor de eer der Vaderlandsche Letterkunde bezield; weshalve ook zijne benoeming tot Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, in den jare 1829 hem hoogst welgevallig was, en met dankbaarheid door hem werd aangenomen.

Hij overleed den 3den October 1845. Zijne echtgenoote A l i d a M a r i a P e t r o n e l l a v a n T o u l o n , die hem den 28sten October 1844 ontviel, liet hem vier zonen en eene dochter na.

Als mensch verdiende en genoot d e B o r d e s ook, wegens de regtschapenheid van zijn karakter, zijne menschenliefde en ongeveinsde Godsvrucht, de achting van allen, die hem kenden; en, gelijk hij, als zoon, zijne pligten getrouw vervuld had, zoo volbragt hij, met geene mindere getrouwheid, die van liefderijk echtgenoot en verstandig en zorgvuldig vader, en mogt ook het genoegen smaken, van zijne kinderen met eer in de Maatschappij geplaatst te zien.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r D. XXXIV. bl. 173; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1829, D. I. bl. 424 en vooral *Weekblad voor het Regt*, 13 Nov. 1845, *en* M. S i e g e n b e e k , in de *Handel. der Jaarl. Verg. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden*, *gehouden den* 18*den van Zomermaand* 1846, bl. 11-14, welke beide laatste wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Bordet]

BORDET, een Fransch Edelman had zich, na het hernemen van Bergen in Henegouwen, in het jaar 1572, aan de dienst van Prins W i l l e m I verbonden. Toen Haarlem in 1573 met een beleg bedreigd werd, werd hij met zijn onderhebbende manschappen derwaarts gezonden, en gedroeg zich bij de belegering dier stad, op de manhaftigste wijze, en maande bovendien zijne spitsbroederen tot dapperheid en volharding aan, zoo zelfs, dat hij eenmaal, als hun moed begon te verflaauwen, en zij zich lieten verluiden, dat de nood nu ondragelijk viel, ten bewijze, wat enkel de wil eens menschen vermag, eene kaars eischte, en vraagde; wat hem, in vrijheid en daartoe volkomen gezind zijnde, beletten kon een lid van het lijf te branden, waarop hij zijne hand in de vlam stak, en zoo lang daarin hield, tot dat de stank het gezelschap uit de kamer dreef. B o r d e t vooruitziende, wat hem

en anderen, die te Bergen in Henegouwen hadden moeten beloven den Prins niet meer te dienen, na het overgaan der stad te wachten stond, bood, toen dit plaats had, een zijner dienaren een geladen geweer aan, en zeide: ‘Doe nu, na zoo menig bewijs van gehoorzaamheid, dit laatste nog aan uwen Heer, dat gij op mij losdrukt, en mij van den ondoorworstelbaren nood verlost.’ De man verbaasd over zulk een vreemd bevel, verzocht verschoond te blijven, van het uiterste leed te doen aan hem, wien hij allen trouw en hulpvaardigheid verschuldigd was. Waarop B o r d e t hernam: ‘Wat mart gij? Mijn leven, doorgebragt in het volbrengen van hetgeen de eer mij gebood, ontzag nooit eenig leed dan de schande. Het zal op zijn einde niet veranderen, om met eene smadelijke dood den snooden lust zijns vijands te verkoelen. Leen mij uwe hand, opdat zij mij in het sterven verpligte.’ Toen schikte zich de dienaar tot gehoorzaamheid, terwijl de meester zich, met een deken om de ooren geslingerd, op de knieën wierp, in welke houding hij, onder het aanroepen van Gods barmhartigheid, het schot verbeidde, dat afgetrokken zijnde, hem het hoofd verbrijzelde, zoodat het brein tegen de bedsponde sprong.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 440 (323); v a n M e t e r e n , *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 154 en 155; H o o f t , *Nederl. Hist.*, bl. 314; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 430.

[Klaas Klaassen Bording]

BORDING (KLAAS KLAASSEN), een Visscher van Durgerdam, verdient hier eene plaats wegens de bijzondere uitredding uit een verschrikkelijk groot gevaar, die hem tweemalen de bijzondere zorg der Goddelijke Voorzienigheid deed ondervinden.

In den oudejaarsnacht van 1833 werd hij met zijn schip van het anker weggeslagen en zou, even als dit een prooi der golven geworden zijn, zoo niet het gelukkig overspringen op eene Urker vischschuit hem had gered.

Op Zaturdag den 13den Januarij 1849 begaf hij zich, met zijne twee zonen K l a a s B o r d i n g , oud 19 jaren, en J a k o b B o r d i n g oud 17 jaren, na hun schamel maal gebruikt te hebben, naar het ijs ter botvangst, met het voornemen, om bij eenen eenigzins gelukkigen uitslag, daarmede een gedeelte van den nacht door te brengen. Zoo namen zij dan ook tot proviand mede een ketel met koffij en twaalf sneden brood; welken voorraad zij op den dag van hun vertrek en gedurende den volgenden nacht, onder den arbeid, opgebruikten. De vangst was boven verwachting, zoodat zij dan ook ijverig bleven visschen, ofschoon de overige visschers, die zich digter bij wal bevonden, reeds derwaarts teruggekeerd waren. Nadat zij, ettelijke uren na middernacht, aldus doorgebragt en omstreeks zeven honderd vijftig botten gevangen hadden, wilden ook zij zich naar huis begeven, maar nu bemerkten zij, tot hunnen grooten schrik, dat het ijs losgeraakt was en dat zij op eene schots dreven. Zij wilden naar de kant van den vasten wal snellen, maar stonden, na slechts weinige schreden gedaan te hebben, voor een wijde, onoverkomelijke sleuf; en nu begon een

verwonderlijke zwerftogt, waarbij zij, naar het schijnt, door wind of stroom, over de geheele Zuiderzee rondgedreven zijn, want zij hadden alle aan de kust gelegene plaatsen, met uitzondering van Elburg, op grooter of kleiner afstand zien liggen. Toen de Zondag morgen, den 14den Januarij, aanbrak, waren zij in de nabijheid van het eiiand Marken, waar zij ten Oosten langs dreven tot 's avonds toe, wanneer de stroom veranderde, en hen naar de Utrechtsche en Geldersche kusten stuwde. Deze hielden zij den 15den en den 16den meestal in het gezigt. Allengs echter verwijderde zich de schots van de kusten; en benevelde een zware mist alle uitzigt, zoodat zij de vier volgende dagen, van den 17den tot den 20sten, bij geen mogelijkheid konden gissen waar zij dobberden. Den 21sten was de lucht weder helder, en zij ontwaarden dat zij digt voor Enkhuizen waren. Van daar dreven zij, door eenen sterken Noordwesten wind voortgesleept, met snelle vaart, ten Noorden langs Urk heen. Hiermede verliep den 22sten en 23sten; den 24sten Januarij bevonden zij zich bezijden tusschen Urk en Schokland, en den 25sten en 26sten hadden zij het laatste eiland bestendig in het gezigt. Des Zaturdags morgens, den 27sten waren zij nabij Vollenhove, werwaarts zij steeds voortdreven, Hier werden zij door twee Visschers ontdekt. Nu werden alle pogingen tot hunne redding aangewend en zij des avonds, ten half zeven behouden aan wal gebragt. De oudste zoon, wiens handen, reeds acht dagen voor zij op reis gingen, bij het wippen van spiering, bevroren waren, bezweek echter kort daarna, den 6den Februarij, ten gevolge van het doorgestane lijden, en K l a a s B o r d i n g zelf mogt dit ook niet lang overleven, want den 26sten dier zelfde maand reeds was ook hij in den ouderdom van 44 jaren overleden. Zoodat er van de drie zwervelingen slechts een overbleef.

Zie *Nieuwe Rotterd. Cour.* van 30 Januarij en 8 Februarij 1849; t e n K a t e , *de Durgerdammer Visschers*, bl. 43 en 44.

[Wilhelmus la Bordus]

BORDUS (WILHELMUS LA) werd in 1734 tot Lector der Wiskunde in het Nederduitsch aan de Hoogeschool te Leiden aangesteld en aanvaardde dien post den 23sten October van dat jaar met eene Redevoering *Over het nut en de noodzakelijkheid om de Wiskunde*, *hier te Lande*, *in de moedertaal te behandelen*, welke in 1734 te Leiden in 4° het licht zag.

Hij daalde in 1757 ten grave. Zijn geschilderd portret is op de Akademische Bibliotheek.

Hij heeft in het licht gezonden:

Vreugde blyk over de verkiezing zijner Doorluchtige Hoogheid W.C.H. Friso, *Prince van Oranje en Nassauw enz. over de Vereenigde Nederlanden*, *geschikt in de gehoorplaats des Wiskunde*, *in onze Moederspraak*, *gestigt door zijne Doorluchtige Hoogheit den Heere Maurits Prince van Oranje en Nassauw enz.* Leyd. 1747. 4°.

De zes eerste boeken van Euclides Gedemonstreerd door Hendrik Coets, *met Aamerkingen en Veele Bijvoegzels*

op dezelve van W. la Bordus, *Lector.* Leid. 1740, tweede druk, *waarbij gevoegt is Redevoering over het nut der Wiskunde*. Leyd. 1751. 8°. met pl.

Ook schreef hij eene Voorrede voor het

Wiskundig Woordenboek uit het Hoogduitsch vertaald door So. Sev. Stammits. Leyd. 1740. 4°.

En herzag het werk getiteld:

Groot en Volledig Woordenboek der Kunsten en Wetenschappen. Amst. 1758. 4°, waarvan hij echter de uitgave niet mogt beleven.

Zie van Abkonde, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I. bl. 77, St. II. bl. 203 en 411, St. IV. bl. 91, St. V. bl. 45; Siegenbeek, *Geschied. der Leid. Hooges.*, D. II. T en B bl. 275.

[Pieter Boreel]

BOREEL (PIETER), geboren te Sluis den 24sten December 1524, afkomstig uit een aanzienlijk geslacht van Gent, en zoon van Jan Boreel en Anna Scheuting, was in het midden der zestiende eeuw Lid der Regering van Middelburg. Der Hervorming toegedaan en als zoodanig tegenwoordig geweest zijnde bij de aanbieding der drie millioenen tot bekoming van vrijheid der Godsdienst, werd hij, bij vonnis van Alva, uit het Land gebannen en vlugtte diensvolgens, met al wat bij in Zeeland bezat, naar Engeland, waar hij te Nordwich den 19den Januarij 1568 overleed, bij zijne echtgenoote Catharina Josse nalatende, drie zonen, Jakob Boreel die volgt, Jan Boreel, eerst sedert October 1575 Predikant te Grijpskerke, waar hij 's Zondags twee predikatiën deed, terwijl hij in de week, op de dorpen, waar nog geene Leeraars waren, het volk vermaande, doch nog in het zelfde jaar als derde Predikant naar Middelburg beroepen, en aldaar overleden in 1577, en Pieter Boreel.

Het wapen van Pieter Boreel en van zijne nazaten is een veld van zilver met eenen keper van sabel, beladen met twee dubbele ruiterszwepen van goud en verzeld van 3 posthoorns van sabel gesierd en gebonden van goud.

Zie de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 3; te Water, *Kort Verh. der Reform. van Zeel.*, bl. 107, 108, 181 en 202; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII, bl. 748; Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 67; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 340; uit familiepapieren aangevuld.

[Jakob Boreel]

BOREEL (JAKOB), Ridder, Heer van Duynbeke, Westhoven enz., zoon van den voorgaande, geboren te Middelburg, den 28sten October 1552, vergezelde zijnen vader op diens vlugt naar Engeland, doch kwam na diens overlijden, onder hulpbenden, in Zeeland terug, juist op de tijd dat Prins Willem I de stad Middelburg in het jaar 1573 belegerd hield; nu was bij een der eersten, die de wapens tot verdediging van 's Lands vrijheid opvatteden, en hielp de stad Middelburg, benevens nog andere plaatsen, winnen. In 1576 werd hij Raad van zijne geboorteplaats, vervolgens in 1580

Waradijn van de Munt, en was van 1584 tot 1601 Muntmeester aldaar, zijnde inmiddels in 1598 tot regerend Burgemeester aangesteld, welke waardigheid hij vervolgens meermalen bekleedde.

In het jaar 1602 was hij in het beleg van Sluis in Vlaanderen Kolonel van een regement voetknechten; in 1609 President ter vergadering van de Staten te Bergen op Zoom, hij het sluiten van het bestand met Spanje en in 1613 trok hij, met Dirk Meerman, Schepen en Raad der stad Delft en Hugo de Groot, Advokaat Fiskaal der Staten van Holland, in gezantschap naar Engeland, ten einde de geschillen over de Oost-Indische Maatschappij en de walvischvangst te vereffenen. Koning Jakob I, bij wien hij zeer gezien was, verhief hem, bij opene brieven, tot Ridder. Eindelijk werd hij in 1620, wegens de stad Middelburg, Raad en Rekenmeester van 's Lands en Graaflijkheids-Rekenkamer van Zeeland; ook was hij een der Stichters van de Oost-Indische Maatschappij.

Hij had een gezond ligchaamsgestel, en nam eene zeer matige levenswijze in acht, doch door eenen ongelukkigen val op straat, in het jaar 1629, geraakte hij verminkt, zoodat hij sedert dien tijd genoodzaakt was op krukken te springen, tot aan zijne dood toe, welke voorviel den 19den December 1636.

Boreel was tweemalen gehuwd geweest eerst aan Maria Passchier, bij wie hij vijf zonen en eene dochter verwekte, en daarna aan Maria Gremminck, die hem negen zonen en twee dochters baarde. Zijn tweede zoon uit zijn eerste huwelijk, Johannes Boreel, die volgt, heeft zijn geslacht in Zeeland voortgeplant; uit zijn tweede zoon uit zijn tweede huwelijk, Willem Boreel, die Pensionaris van Amsterdam was en later mede volgt, zijn de Amsterdamsche Boreelen voortgekomen. Zijne jongste zonen waren Josephus Boreel, Vaandrig van de Garde des Prinsen van Oranje in welke hoedanigheid hij 's Hertogenbosch hielp winnen, Adam Boreel en Abraham Boreel, die mede volgen.

Zie Smallegange, *Cronijk van Zeel.*, D. I. bl. 480; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek. *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 322; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 47; de la Rue, *Staatk. en Heldhaft. Zeel.*, bl. 3-5; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. X. bl. 70 en 71; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. III. bl. 81 en 82.

[Joannes of Johan Boreel]

BOREEL (JOANNES of JOHAN), Ridder, Heer van Beloys, tweede zoon van den voorgaande, en van Maria Passchier, geboren te Middelburg den 22sten April 1577, was een zeer geleerd man en buitengemeen bedreven in de Oostersche talen. Hij werd in 1613 Pensionaris van zijne vaderstad, den 14den September 1615 Secretaris der Staten van Zeeland en den 28sten October 1625 Raadpensionaris van dat gewest. Ook werd hij door Jacob I, Koning van Groot Brittanje, aan wien hij meermalen gezonden werd, den 20sten April 1622 met

het regt van Adeldom en Ridderschap vereerd. Hij behield den aanzienlijken en werkzamen post van Raadpensionaris tot aan zijne dood, welke voorviel den 15den November 1629, na, bij zijne huisvrouw Agnes Hayman, vijf zonen en vier dochters verwekt te hebben. Zijne zonen waren Theodore Boreel, Baljuw van Middelburg; Jacob Boreel, Burgemeester dier stad; Johan Boreel Heer van Westhoven, die later volgt, Willem Boreel en Pieter Boreel, Schepen en Raad der stad Vere.

Boreel bezocht vele landen, als Engeland, Frankrijk, Italië, Romanië, Syrië en het Heilige Land en voorzag ons Land van eene menigte boeken en handschriften, welke hij, door de Staatszorgen van de Letteren afgetrokken, aan den Hoogleeraar in de Oostersche, bijzonder de Arabische, Letterkunde, Thomas Erpenius toeschikte. Hij leefde in warme vriendschap met vele Geleerden, inzonderheid met den beroemden Hugo de Groot; hetwelk onder anderen blijkt uit diens fraai Latijnsch Bruiloftsdicht op zijn huwelijk, waarin de Groot ook gewaagt van des Bruidegoms uitmuntende bedrevenheid, zoo in Goddelijke als menschelijke Schriften, van zijne groote Taal-, Staat-Historiekennis en reizen. Zijne Bibliotheek, na zijnen dood in 1632, benevens zijn Kabinet van Medailjes, te Middelburg bij auctie verkocht, bestond niet alleen uit schrijvers in allerlei Europesche talen, maar muntte wel voornamelijk uit in treffelijke en zeldzame, zoo gedrukte als geschrevene, Oostersche boeken.

Hij heeft uitgegeven:

Commentarius in Danielem, *primum anglicé scriptus ab Hughone Brougthono*, *nunc Latinitate donatus per Joannem Boreel*, Mittelburgensem Οἱ νοήμονες συνήσοτσι. Bas. 1599 4°.

Ook wordt hem toegeschreven:

Commentarius in Danielem, *cum accessione Graecorum Patrum*, *qui nunc primum in lucem veniunt ex Mss.*, Basil 1600. 4°.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 47; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 29-35; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IX. bl. 58; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 789 en 790; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. III. bl. 81, A. bl. 386 en 387; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Biogr. Univers*.

[Willem Boreel]

BOREEL (WILLEM), Ridder, Baron van Vremdijke, Heer van Duynbeke, Westhoven, Steeland en Peereboom, halve broeder van den voorgaande, zoon van den bovenvermelden Jakob Boreel en van zijne tweede huisvrouw Maria Gremminck, werd geboren te Middelburg den 24sten Maart 1591. Na de lagere scholen in zijne vaderstad doorloopen te hebben, legde hij zich aan de Hoogeschool inzonderheid toe op de Regtsgeleerdheid in het algemeen, en de vaderlandsche wetten in het bijzonder, welke wetenschappen hij met eene ongemeene en aanhoudende vlijt beoefende. Kort nadat hij tot Meester in de beide regten was bevorderd, werd hij tot Advokaat der Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij aangesteld, en in deze hoedanigheid, benevens eenige bewindheb-

bers, in 1619 naar Engeland gezonden, ten einde eenige ontstane geschillen met de Maatschappij van dat Rijk, uit den weg te ruimen, wanneer hij door Jakok I, Koning van Engeland, tot Ridder geslagen werd. De bedrevenheid welke hij bij alle gelegenheden in het waarnemen van zijnen post liet blijken, maakte dat de Regering van Amsterdam hem in 1626 tot hunnen Pensionaris aanstelde, en hij vervolgens in onderscheidene buitenlandsche bezendingen, waaronder zeer belangrijke, gebruikt werd. De eerste buitenlandsche bezending welke hem ten deele viel, was in het jaar 1639 naar Bremen, ter gelegenheid dat er tusschen den Aartsbisschop en de Regering dier stad geschil was ontstaan, over het invoeren van de Luthersche kerkdienst in de Domkerken, waarvoor de Aartsbisschop ijverde, terwijl de stad beweerde, dat zulks volgens een oud verdrag niet geschieden mogt. Aangezien partijen de bemiddeling des Konings van Denemarken en van hun Hoog Mogenden verzocht hadden, vertrok Boreel hierop naar Stade, alwaar de twist in October, door een verdrag werd bijgelegd.

Toen de beroemde Christina in het jaar 1640, na het overlijden van haren vader, Gustaaf Adolf, den Zweedschen troon beklommen had, werd door Hun Hoog Mogenden besloten, een gezantschap wegens dit Gemeenebest naar Zweden te zenden, om de Koningin over die gebeurtenis geluk te wenschen, en wel inzonderheid ook om te trachten over de scheepvaart en koophandel in de Oostzee een verdrag aan te gaan. Boreel werd aan het hoofd van dit gezantschap geplaatst, hetwelk bovendien bestond uit Albert Sonk, oud Burgemeester en Hoofd-Officier te Hoorn, en Epeus van Aylva tot Jellum, Grietman van Baarderadeel. Hun last hield in, om met de Zweden een geschikt middel te beramen, tegen de verhooging der tollen aan de zijde der Denen, het zij door het uitvinden van eenen anderen weg voor den koophandel, over Gottenburg of over Lubek langs de Trave, betzij door het sluiten van een verbond met Zweden. Ook waren de Gezanten voorzien van een geschenk voor de jonge Koningin, bestaande in fijn lijnwaad, ter waarde van 10000 gulden. Den 8sten Augustus hadden zij hun eerste gehoor, werden allervriendelijkst ontvangen, en gedurende hun verblijf te Stokholm op 's Rijks kosten onthaald. Nadat de Gezanten hun doel, door het sluiten van een verbond bereikt hadden, namen zij hun afscheid, bij welke gelegenheid, ieder door de Koningin werd beschonken met haar portret, omzet met edelgesteenten, benevens eene gouden keten.

In het volgende jaar werd Boreel, benevens nog twee anderen Heeren, naar Stade gezonden, bekleed met het karakter van Gedeputeerde Commissarissen, ten einde met de Gemagtigden des Konings van Denemarken de geschillen over de tollen uit den weg te ruimen. Nadat men het hier over de voornaamste punten was eens geworden, reisden de Gezanten naar Koppenhagen, om verder met den Koning zelven te handelen; en in September namen zij de terugreize naar Holland aan.

Boreel zat niet lang ledig, maar werd in 1644, benevens Jan van Reede, Heer van Renswoude, en Albert Joachimi, Heer tot Oostende en Hoedekenskerke, als Extraordinairis Ambassadeurs naar Engeland gezonden, ten einde hunne bemiddeling in naam van Hun Hoog Mogenden aan te bieden, tot bijlegging van de hoog gerezene geschillen, tusschen den Koning en zijn Parlement ontstaan; dan deze pogingen liepen vruchteloos af, en de bittere geschillen eindigden in een treurtooneel voor Koning Karel. Na een jaar en vijf maanden in Engeland te zijn geweest, zonder de minste uitzigten te hebben om iets nuttigs te kunnen uitvoeren, werden zij te rade, met toestemming van hunne principalen, naar huis te keeren, waarop zij den 5den April 1646 afscheid namen van den Koning en den 20sten van het Parlement. Bij gelegenheid van deze ambassade werd Boreel den 21sten Maart 1644 door Koning Karel I verheven tot Ridder Baronnet en verkreeg den volgenden dag als wapenvermeerdering het regt den Engelschen Luipaard en chef te voeren. Deze gunst werd den 28sten Junij 1653, door den gebannen Koning Karel II van Engeland, vermeerderd, door het verleenen van een warrant als Baron en Pair van Engeland, ofschoon zulks later zonder gevolg bleef.

Weinige jaren had Boreel in het Vaderland getoefd, of hij vertrok weder van wege de Staten in Junij des jaars 1650 als gewoon Ambassadeur naar Frankrijk. De verwachtingen op een nuttig gevolg zijner bekwaamheden werden hier bevestigd; vooral toonde hij moed en trouw in het vermaarde geval bij het nemen van twee Fransche roofschepen door de Ruiter. De Kardinaal Mazarijn, de drijfal van die tijd, had bij dit rooven een dadelijk belang, zoodat Boreel in hem een driftig tegenstander vond, doch niets deed dezen laatste van den weg van pligt afwijken. Hij zegepraalde, en alzoo nam, door den moed en het beleid van de Ruiter en Boreel, het nemen van schepen door de Franschen, waarover men zes jaren te vergeefs geklaagd had, een einde; terwijl er in die tijd reeds 328 weg geroofd waren. Door de wijsheid van de Witt en hem, werden tevens de oogmerken van den listigen Cromwell, die in dit alles deel had, verijdeld.

Boreel volhardde in zijn gezantschap aan het Fransche Hof tot in het jaar 1668. Met eene opstopping van water gekweld, stierf hij aan de gevolgen van die kwaal, den 29sten September van genoemd jaar. Zijn lijk herwaarts overgebragt, werd, uit aanmerking van 's mans langdurige en getrouwe diensten, ingevolge besluit van de Algemeene Staten, op 's Lands kosten, met groote statie, te 's Gravenhage ter aarde besteld. Boreel was niet alleen een voornaam liefhebber van alle fraaije kunsten en wetenschappen, maar ook een ijverig beoefenaar van sommigen daarvan, inzonderheid al wat het mechanische betrof; ook was hij een warme begunstiger der Geleerden; velen gaven hem den lof van een zeer bekwaam Staatsdienaar te zijn geweest, doch anderen roemen zijne

eerlijkheid en opregtheid hooger, dan zijne schranderheid in het staatkundige.

Boreel was gehuwd met Jakoba Carels, die te Parijs stierf, den 17den Junij 1657, hem nalatende drie zoons en eene dochter. Van welke zijn beide oudste zonen, Johan Boreel, Baron van Vremdijke en Jakob Boreel, hier achter volgen.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlog*, D. II. bl. 648-651, 684-698, 788-796, 983-993; D. III. bl. 35-40, 386, 420-426, 472-479; D. IV. bl. 46-51, 60, 61, 1125-1136; D. VI. bl. 752 en 753; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 105 en 107; van Loon. *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 281; Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 480; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*. B. bl. 322; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 47-52; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 8-37; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 394; D. XI. bl. 287, 374-378; D. XII. bl. 49-52, 264-267, 449; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 533 en 534; St. III. bl. 212; *Bijvoegs. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XIV. bl. 8-12; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Stuatk. Nederl.;* Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. III. A. bl. 387 en 388; van Kampen, *Vaderl. Karakt.;* D. II. bl. 248-250 en 485; *Biogr. Univers.* uit familiepapieren aangevuld.

[Adam Boreel]

BOREEL (ADAM), Heer van Duynbeke, broeder van den voorgaande, geboren te Middelburg, den 2den November 1603, gaf zich reeds vroegtijdig aan de beoefening der Godgeleerdheid, Grieksche en Hebreeuwsche talen over, in welke wetenschappen hij goede vorderingen maakte. Ofschoon tot de Hervormde Godsdienst behoorende, kwamen echter vele zijner begrippen niet overeen met hetgene men de regtzinnige leer van die belijdenis noemt, inzonderheid niet zijne denkbeelden over den staat der zigtbare kerk In 1646 of wel eerder begaf hij zich met der woon naar Amsterdam, en was benevens Galenus Abrahams, Michiel Komans en Daniel de Breen, een der oprigters van het Collegie op het Rok-in over het Rotterdamsche Veer, waar, in navolging van dat te Rhijnsburg, vrijheid van leeren gegeven werd aan een verstandig Christen. De laster, gewoon de deugdzaamste en beste inrigtingen met haren vergiftigen zwadder te bekladden, bleef niet in gebreke, om te verspreiden, dat er Sociniaansche dwalingen in dit Collegie verspreid werden; dit maakte eenige Predikanten van de Hervormde Gemeente te Amsterdam waakzaam, die zich bij de Regering vervoegden, en de leden van dat gezelschap als zoodanige gevoelens toegedaan aanklaagden; doch dit had geen ander gevolg, dan dat Burgemeesteren, na behoorlijk onderzoek, waarbij hun de ongegrondheid van deze beschuldiging bleek, echter voorzigtigheidshalve het Collegie op het Rok-in deden sluiten, doch de leden ongestoord naar hun welgevallen, elders lieten vergaderen. Het voornaamste doel van Boreel was

echter eene nieuwe Christenkerk op te rigten, afgezonderd van alle die dezen naam dragen. Hoe het er ook mede gelegen zij, zeker is het, dat zijne geschriften aanleiding gegeven hebben om hem van Socinianerij te beschuldigen, dusdanig ten minste begroetten hem zijne tegenstanders de Utrechtsche en Groninger Hoogleeraren Johannes Hoornbeek en Samuel Des Marets. Jakob Frederik Reimmann, een Luthersch Godgeleerde, liet zich zoo onbezonnen door zijne liefdelooze drift vervoeren, dat hij hem een Atheïst noemde. Boreel stierf in 1666, in den ouderdom van 63 jaren.

De schriften die van hem door den druk zijn gemeen gemaakt bestaan uit de volgende:

Ad Legem et ad Testimonium, sive erotematica propositio et deductio quorundam Conscientiae casuum, praecipue de publico Novi Testamenti cultu, aliisque Christianismo vel necessariis vel utilibus; exhibitis Christianorum Ecclesiis et coetibus illis, qui solam Veteris et Novi Testamenti scripturam pro unico Fidei et Morum Canone profitentur. 1645. 8°.

Ontledinge van de Peste der Sonde. Leyde 1655. 12°.

Ad. Sam. Maresium, Autorem Mantissae Libelli, cui titulis: Dissertatio de usu et honore S. Ministerii in Ecclesiis reformatis, Protrepticon. Amst. 1664. 4°.

Vraagstukken voorgesteld door den Theologant A.B. aan alle soodanige Predicanten, die, alsof Gezanten Gods waren sig een hooger als menschelyk Beroep en Authoriteit aanmatigen. Amst. 1664. 4°.

De Veritate Historiae Evangelicae concatenatio Aurea Christiana, sive cognitio Dei ac Domini nostri Jesu Christi. 1677. 4°, ook in het Nederduitsch onder den titel:

De Christen guldenschakel, of de kennisse Gods ende onses Heeren Jesu Christi. Amst. 1677.

Scripta Adami Borelli posthuma, quibus praefixus est ejusdem Tractatus ad Legem et Testimonium olim editus, cum annexis in fine nonnullis aliis ad haec spectantibus. Cosmopoli. (Amst.) 1683. 8°.

't Evangely volgens Mattheus, en de Brief van Paulus aan de Romeinen in 't Grieksch met een nieuwe Nederduitsche vertaling van woord tot woord onder 't Grieksch gevoegt enz., met eene voorreden en eenige bijvoegsels door W. Homma, Amst. 1693. 3°.

Behalve deze heeft Boreel nog onderscheidene andere stukken geschreven, die Galenus Abrahams onder zich heeft gehad, en waarschijnlijk in zijne *Opera posthuma* zijn ingelijfd.

Ook zou hij aan Jacob Juda Leon zeer veel onderstand en hulp verleend hebben, tot zamenstelling van dat beroemd model van Salomo's tempel, hetwelk die Joodsche meester te Middelburg gemaakt, en daarna eerst naar Amsterdam en vervolgens naar Engeland overgebragt heeft.

Boreel beoefende mede de Nederduitsche dichtkunst, doch met geen zeer gelukkig gevolg.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Luïscïus, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 55; de la Rue, *Geletterd Zeeland*, bl. 27-29; Wagenaar, *Beschr. van Amst.*, St. II. bl. 194, 195, 204; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 791 en 792; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

[Abraham Boreel]

BOREEL (ABRAHAM) jongste broeder van de beide voorgaanden, geboren te Middelburg, den 18den April 1605, was een voornaam Regtsgeleerde, benevens Raad en Muntmeester-Generaal der Vereenigde Nederlanden. Gehuwd aan Maria van der Does, overleed hij den 10den April 1664.

Hij heeft geschreven:

Missilia sacra, *sive de mutuâ Christianorum unione comparanda*, *promovenda*, *atque fraternê conservanda cum iis*, *qui sectantur pacem* & *charitatem*, *item de Judaeorum conversione ad Jesum Christum Filium Dei*, *Dominum*, *et Servatorem nostrum collectore Abrahamo Boreelio*. Rhen. 1659 in 16°.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeel.*, bl. 27; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 792; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers*, uit familiepapieren aangevuld.

[Johan Boreel]

BOREEL (JOHAN), Heer van Westhoven, derde zoon van Johannes Boreel en van Agnes Hayman, werd in het jaar 1621 te Middelburg geboren. Na met lof zijne studiën, inzonderheid in de Godgeleerdheid, ten einde gebragt te hebben, werd hij in het jaar 1651 Schepen, vervolgens Raad en meermalen Burgemeester zijner geboortestad, was ook wegens haar Gecommitteerde in de Staten van Walcheren, en bekleedde bovendien de volgende luisterrijke bedieningen. In 1656 werd hij bij de Staten van Zeeland verkozen, tot het bekleeden van de Commissie bij de Chambre Demie-partie te Mechelen. In 1665 benoemde men hem, benevens Rutgert Huigens en den Raadpensionaris Johan de Witt, als Gevolmagtigde wegens Hun Hoog Mogenden op 's Lands vloot. Den 7den September 1666 werd hij te Harderwijk tot Doctor in de Regten bevorderd. In 1667 werd hij, benevens Mr. Johan Meerman, Burgemeester en Raad der stad Leiden, als Extraordinairis Ambassadeur naar Engeland gezonden, hetwelk in 1668 werd verwisseld met den titel van Ordinaris Ambassadeur. Dezen post bekleedde hij tot in 1672, als wanneer men andermaal het oog op hem liet vallen, om hem als Gedeputeerde op 's Lands vloot te plaatsen, doch zijne kort daarop volgende dood verhinderde zulks.

Boreel is nooit getrouwd geweest; hij stierf den 30sten Maart 1673, na eene kortstondige ziekte, en werd te Middelburg in de Oude of St. Pieterskerk begraven.

Zie *Hollandtse Mercur.*, D. XVI. bl. 103 en 104; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. VI. bl. 72-76; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 384; Brandt en Centen, *Hist. van Enkh.*, D. II. bl. 233; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 5-7; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 154, 279, 390, 445, 457, 477, 479, D. XIV. bl. 6, 42 en 43; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 790 en 795; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 183, 205; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 368.

[Johan Boreel]

BOREEL (JOHAN), Ridder Baronet, Baron van Vremdijke, Steeland en Peereboom, Heer van Duynbeke, Westhoven en Domburg, oudste zoon van Willem Boreel en Jacoba Carels, geboren te Amsterdam, den 29sten October 1627, was achtereenvolgende Edelman aan het Hof van de Prinsen Frederik Hendrik en Willem II en van de jonge Prinses Douairiere. In 1652 werd hij bevorderd tot Hofmeester (thans Hofmaarschalk) dier Prinses, en in 1659 in die hoedanigheid bij Willem III, Prins van Oranje, geplaatst; doch op aanraden van den Raadpensionaris Johan de Witt, die daartoe eene Staatsresolutie wist te bewerken, moest hij die betrekking verlaten, wanneer hem een Vendel voetknechten verleend werd. In 1672 tot Luitenant-Kolonel bij het Regement van den Markies de Thouars bevorderd, woonde hij den 11den Augustus 1674 de slag bij Senef bij. In 1681 werd hij tot Ruwaard van Patten en in 1685 tot Kommandant van Brielle, Hellevoetsluis en het Land van Voorne benoemd. Hij overleed den 19den Maart 1691.

Bij zijne echtgenoote, Amaranthe van Vredenburgh, had hij drie zonen en twee dochters verwekt, onder zijne zonen waren Willem Boreel, Kapitein in dienst dezer landen, die kinderloos overleed en Adriaan Boreel, die volgt.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. V. bl. 792-794; van Hoogstraten en Brouërins van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 322; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 47; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 199; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 749; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. II. Bijl. bl. 412, uit familiepapieren aangevuld.

[Jacob Boreel]

BOREEL (JACOB), Heer van St. Aagt, Duynbeke, Westhoven en Meerestein, een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den eersten Maart 1630, erlangde voor het eerst deel aan de Regering zijner geboortestad in 1661, toen hij Schepen werd, welke waardigheid hij vervolgens weder in 1667, 1672 en 1677 bekleedde. In 1664 werd hij met groot gevolg, in eene statelijke ambassade, gezonden aan den Czaar van Rusland; eene ambassade, welke veel geld kostte, maar geenzins de verwachting van velen vervulde, om voor de ingezetenen van dezen Staat, nieuwe bronnen van welvaart te openen. Bij den inval der Franschen in Holland, in 1672, werd hem met Nicolaas Witsen, de taak opgedragen, om den toegang langs den Amstel door het inheijen van palissaden te doen versperren.

Boreel bragt, in 1678, bij eene handeling te Brussel, met den Hertog van Villa Hermosa, zeer veel toe ter wegruiming der bezwaren tegen het sluiten van den vrede te Nijmegen, welke hij mede als Extraordinaris-Envoyé onderteekende. Na den gelukkigen afloop van dit werk vertrok hij in 1678 als Extra-ordinaris-Ambassadeur naar Lodewijk XIV, Koning van Frankrijk, en handelde aldaar over den voorslag van dit Hot, tot het sluiten van een verbond. In 1680 in het Vaderland terug gekeerd, werd hij in 1681 Hoofd-Officier te Amsterdam. Dit gewigtig ambt nam hij tot in 1691 waar, toen hij Burgemeester dier stad werd, welke waardigheid hij ook in het jaar 1693 en eenige volgende bekleedde. Tijdens de herroeping van het Edict van Nantes was hij een der Commissarissen, belast met de zaken der vlugtelingen, en zijne verigtingen als zoodanig worden uitbundig geprezen. Bij het geweldig oproer, hetwelk Amsterdam in 1696 schokte, werd zijn huis het doel der plunderzucht, en grootendeels, met het kostbaar huisraad vernield; later erlangde hij schade vergoeding tot *f* 28750,00. Den vredehandel te Rijswijk woonde hij als eerste Extra-ordinaris-Ambassadeur en Gevolmagtigde wegens den Staat der Vereenigde Nederlanden bij, en hij hielp dezen Vrede bevorderen, doch mogt de sluiting daarvan niet beleven. Hij stierf gedurende de onderhandelingen, vier weken voor het teekenen van den Vrede, op het Huis Meerestein, den 21sten Augustus 1697. De Staten erkenden zijne verdiensten, bewezen aan zijne nagedachtenis gelijke eer, als aan die van zijnen vader, en lieten hem op 's Lands kosten statelijk begraven.

Bij zijne echtgenoote Isabella Coymans liet hij vier zonen en drie dochters na, zijne zonen waren Balthazar Boreel, Schepen en Raad der stad Amsterdam, Bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij en Gecommitteerde Raad van Holland; Willem Boreel, die volgt; Jakob Boreel, Commissaris van 's Lands posterijen te Amsterdam, en Jan Hieronimus Boreel, Secretaris en later Schepen dier stad.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. V. bl. 250-256, 567-577; *Hollandtse Mercur.*, D. XXIX. bl. 89-91; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 242 en 243, D. IV. bl. 159; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 322; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 52-55; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XV. bl. 3-5, 43 en 44, D. XVI. bl. 310-313, 357, 488; de zelfde, *Beschr. van Amst.*, St. I. 631, 635, 671, 714, 715 en 718; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 749, 773-789, Koenen, *Geschied. der Fransche Vlugtel. in Nederl.*, bl. 356; Sypesteyn en de Bordes, *de Verdedig van Nederl. in* 1672 *en* 1673, D. II. bl. 91, uit familiepapieren aangevuld.

[Pieter Resen Boreel]

BOREEL (PIETER RESEN), zoon van Jan Boreel, Schepen en Raad der stad Middelburg, en van Elizabeth Resen, geboren den 7den Junij 1673, heeft uitgegeven eene redevoering tot titel hebbende:

Trompet of Lofrede over den Vrede, *en deszelfs volmaaktheden*, *beneffens de wisselvalligheid en geluk van Nederlant*, *door deselve uitgesproken op den* 6*den November* 1697. Middelburg 1697. in folio.

Hij overleed den 3den April 1699.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 35; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 792; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, uit familiepapieren aangevuld.

[Adriaan Boreel]

BOREEL (ADRIAAN), zoon van Johan Boreel, Ridder, Baronet, Baron van Vremdijke en Steeland enz. geboren te 's Gravenhage den 9den December 1674, trad als appointé bij de Admiraliteit van de Maas in Zeedienst, werd Luitenant en voerde in 1703 het bevel over de *Rozendaal* van 38 stukken, waarmede hij, vergezeld van nog twee andere oorlogschepen, tot geleide van onderscheidene koopvaarders naar Lissabon werd gezonden. Op dien togt veroverde hij eenen Franschen prijs, de *St. Lucas*, en stelde zich onder het hevel van Kapitein Roemer Vlacq, die met de *Muiderberg* van 50 stukken te Lissabon kwam, om de Nederlandsche en Engelsche koopvaarders van daar en van Setubal naar het Vaderland te geleiden. Het eskader van Vlacq bestond uit vijf oorlogschepen van 34-50 stukken, en raakte in het laatst van Mei in een hevig gevecht met vijf Fransche oorlogschepen, onder welke twee van 90 en de overige van 60-70 stukken, onder den Schout bij Nacht Markies de Coëtlogon, van de vier Nederlandsche Kapiteins was Boreel de laatste, die zijn zwak en zwaar geteisterd schip, na moedig strijden, aan den vijand overgaf. Vlacq alleen hield den ongelijken strijd met ongeloofelijken moed vol, tot zijn schip volstrekt tot een wrak was geschoten; doch de geheele koopvaardijvloot werd behouden. Boreel keerde van Toulon, waar hij was opgebragt, naar het Vaderland terug, doch moest nog drie maanden te Parijs blijven, omdat men waande, dat hij en de drie andere Kapiteins (Vlacq was inmiddels aan zijne wonden overleden) voor een millioen aan diamanten bij zich verborgen hielden, welke men zeide, dat op de vloot waren geweest. Teruggekeerd, bekwam Boreel het bevel over het schip *Schiedam* van 50 stukken, waarmede hij in 1704 de bombardeerschepen voor Barcelona aanbragt, bij de mislukte belegering dier stad door den Prins van Hessen-Darmstadt. Hij was ook bij de verovering van Gibraltar tegenwoordig, hoewel hij daaraan geen werkdadig deel nam, en werd van de vloot, waarbij hij behoorde, met nog vier andere schepen, onder den Schout bij Nacht van der Dussen, naar Lissabon gezonden tot geleide der koopvaarders naar Plymuiden, om vervolgens met andere koopvaarders uit het Vaderland naar Portugal terug te keeren. Terstond daarop voegde zich van der Dussen met zijn eskader, waarbij ook Boreel was, bij de vloot onder de Admiraals Leake en Callenburgh. Met deze vloot hielp hij Gibraltar ontzetten, en hij streed mede in het gevecht in de nabijheid van die vesting, den 20sten Maart 1705, waarin de Fransche Admiraal de Pointis een goed deel zijner schepen verloor.

In 1708 werd Boreel, met zijn schip *Rotterdam* van 74 stukken, benevens andere schepen, op nieuw naar Lissabon gezonden, tot versterking van het eskader van den Vice-Admiraal van Wassenaer. Hij nam deel in de krijgsbedrijven der Vereenigde Britsche en Nederlandsche vloot, tot het beleg van Cagliari, op Sardinië, toe, doch keerde van daar met het gros der vloot, onder Leake en Wassenaer, naar het Vaderland terug. Na den vrede van Utrecht, in 1713, is hij in Portugesche Zeedienst overgegaan, bij welke hij tot Vlagge-Officier werd verheven. Hij huwde Margaretha van den Bosch, doch stierf kinderloos.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 322; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 47; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. II. bl. 264, 290, 310, 329, 337, 441, 450, uit familiepapieren aangevuld.

[Willem Boreel]

BOREEL (WILLEM), zoon van Jacob Boreel en Isabella Coymans te Amsterdam den 19den Maart 1675, was Bewindhebber der West-Indie Compagnie en Rekenmeester van Holland. Ten tijde van de onlusten, welke Europa in en om het jaar 1725 en 1726 met eenen oorlog dreigden, was hij Ambassadeur aan het Fransche Hof, destijds het middelpunt der onderhandelingen, en een schouwtooneel, waarop de Kardinaal de Fleury, Horatio Walpole, Fonseca en andere Staatsmannen hoofdrollen speelden. Boreel, een van dezen, hield den roem van zijnen naam staande, en deed aan den Staat en aan Europa gewigtige diensten. Hij teekende nog de voorloopige voorwaarden van bevrediging, doch stierf den 12den Junij 1727 te Parijs. Zijne weduwe Catharina Clara Geelvinck stierf kinderloos den 19den November 1729.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVIII. bl. 424, 436 en 437; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, uit familiepapieren aangevuld.

[Jacob Boreel]

BOREEL (JACOB), zoon van Jan Hieronimus Boreel en van Anna Maria Pels, geboren te Amsterdam den 28sten Maart 1711, bekleedde, behalve het Schepensambt in zijnen vroegen leeftijd, sedert 1737, gedurende vele jaren, den post van Raad en Fiscaal ter Admiraliteit te Amsterdam. In het jaar 1756 werd hij Meesterknaap der Houtvesterij van het Gooiland en in 1758 Commissaris van het klein zegel te Amsterdam. Zijn roem als Staatsman vestigde hij bij eene bezending, benevens Jan van de Poll en Gerard Meerman, naar Engeland, om aldaar te klagen over de menigvuldige zeerooverijen ten tijde van den zevenjarigen oorlog. Zij vertrokken in 1759, volbragten hunnen last met lof, doch slaagden niet naar wensch.

In 1761 vertrok Boreel nog eens derwaarts als Extra-ordinaris Ambassadeur, om George II als Koning te begroeten. Hij stierf den 4den April 1778, den roem van zijnen naam vermeerderd hebbende, en liet bij zijne huisvrouw Agneta Margaretha Munter vier kinderen na, onder welke Willem Boreel, Vrijheer van Oud- en Nieuw-Goudriaan en Langerak, Schepen en

Raad der stad Amsterdam, Meesterknaap van Gooiland, Gedeputeerde bij Hunne Hoog Mogenden, en Mr. Jakob Boreel, Raad en Advokaat Fiskaal ter Admiraliteit te Amsterdam.

De afbeelding van den Ambassadeur komt voor in den tweeden druk van Wagenaar, *Vaderl. Geschied.*, D. XX. bl. 457.

Zie *Maandel. Nederl. Mercurius*, D. VI. bl, 133; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 792-797; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XXIII. bl. 50 en 168; C. van der Aa, *Leven van Willem* V, D. I. bl. 191 en 192; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. II. 51-56, 142, 153-155, 203-205, uit familipapieren aangevuld.

[Jonkheer Lucas Boreel]

BOREEL (Jonkheer LUCAS), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Willem Boreel en van Margarethe Trip, geboren te Amsterdam, den 3den September 1774, was Houtvester, Lid der Ridderschap van Noord-Holland en Luitenant-Kolonel-Kommandant der Mobiele Haagsche schutterij, aan wier hoofd hij in 1831 den tiendaagschen veldtogt bijwoonde. Wegens zijne in die hoedanigheid bewezene diensten werd hij tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd. Ook was hij in den Adelstand verheven met het predicaat van Jonkheer.

Hij overleed op zijn buitengoed Westerhout, onder Wijk aan Duin, den 24sten April 1811 en was gehuwd met Maria Johanna Sara Gravin van Limburg Stirum, die den 3den Januarij 1848 te 's Gravenhage overleed, en bij wie hij verwekt had Jonkheer Mr. Willem Boreel, Referendaris bij de Raad van State; Jonkheer Jacob Otto Bernhard Boreel, Kamerheer des Konings, bij het Hof van Prins Frederik der Nederlanden en Agneta Leopoldina Maria Boreel, die den 18den September 1845 gehuwd is met Mr. Willem Jan Baron d'Ablaing van Giessenburg, Lid van den Hoogen Raad van Adel en daarna Referendaris bij het Ministerie van Binnenlandsche zaken.

Uit familiepapieren bijeengebragt.

[Jonkheer Willem François Boreel]

BOREEL (Jonkheer WILLEM FRANÇOIS), een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 15den September 1775, trad in 1787 in dienst als Kadet bij het Regement Gardes te voet, werd in 1791 Luitenant bij de Gardes Dragonders, en woonde met dat Regement in 1793 en 1794 de veldtogt in Brahand en Vlaanderen bij, doch nam na de omwenteling van 1795 zijn ontslag. Na die van 1813 trad hij weder in dienst als Lutenant Kolonel, Kommandant van een Regement Hussaren, aan het hoofd waarvan hij in 1814 het beleg van Bergen op Zoom en in 1815 den slag bij Waterloo bijwoonde, wáár van zijn Regement 3 Officieren en 145 man sneuvelden en 6 Officieren en 64 man gekwest werden. Ter belooning van zijn aldaar gehouden gedrag werd hij met de Willems Orde derde klasse begiftigd.

Den 27sten Augustus 1820 tot Kolonel bevorderd, werd hij in 1826 Generaal-Majoor en Inspecteur der ligte Kavallerie, en den

22sten Maart 1831 Bevelhebber der tweede Brigade Kavallerie bij het leger te velde, en maakte als zoodanig den tiendaagschen veldtogt mede. Voorts in October 1839 tot Opper-Bevelhebber der Kavallerie te velde benoemd, werd hij den 22sten September 1840 Luitenant-Generaal en den 1sten Januarij 1841 als zoodanig gepensionneerd; terwijl hij te gelijker tijd tot Opperstalmeester van Koning Willem II werd aangesteld. Op den 20sten April 1849 werd hij Grootmeester van het huis des Konings Willem III, om bij de Koningin dienst te doen, en overleed met de Koningin op reis zijnde, te Friederichshafen, den 21sten Mei 1851.

Hij liet bij zijne echtgenoote Catharina Anna Fagel, eenen zoon na, Jonkheer Frans Robert Boreel gewezen Sekretaris van legatie te Parijs, en twee dochters Agnes Anna Maria Boreel, getrouwd met William Brooke Northey, Kapitein in Engelsche dienst en Margaretha Maria Paulina Boreel, gehuwd met haren Neef, Jonkheer Mr. Willem Boreel van Hoogelanden, thans President der Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

In Julij 1830 was hij tot Ridder, in Augustus 1831 tot Commandeur en den 10den April 1849 tot Grootkruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd. Hij was mede versierd met onderscheidene vreemde Ordes, als daar zijn: Grootkruis van het Zwaard van Zweden, en van Frederik van Wurtemberg. Ook was hij in den Adelstand verheven met het predikaat van Jonkheer.

Zie Scheltema, *de laatste Veldtogt van Napoleon Buonaparte*, Bijl. bl. 81, 113, 143 en 145; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 463-465, uit familiepapieren aangevuld.

[Heribert van Boren]

BOREN (HERIBERT VAN). Zie HARDERBERTUS, de zes en twintigste Bisschop van Utrecht.

[Klaas Adriaansz. Ten Borg]

BORG (KLAAS ADRIAANSZ. TEN), TEN BORGH of TER BURGH, Sergeant onder het Vaandel van Kapitein Nijeveen, was een halve broeder van Meindert van der Thijnen, de ontwerper der overrompeling van Koevorden in 1672, wien hij mede behulpzaam was in het maken van biesbruggen; terwijl hij tevens het bestuur had over het leggen van de biesbrug tot den aanval op het bastion Overijssel, waardoor hij krachtdadig medewerkte tot het hernemen van die vesting.

Zie Sylvius, *Hist. onses Tijds*, D. I. bl. 522; Scheltema, *Geschied. en Letterk. Mengelw.*, D. II. St. II. bl. 67, 88, 89, 96; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 131.

[Elias Annes Borger]

BORGER (ELIAS ANNES), geboren den 26sten Februarij 1784 in het vlek Joure in Friesland, had tot vader Anne Kerstes Borger, Koopman en Brander aldaar, en tot moeder Sibbeltje Tieles Tieleman, eene minzame, helderdenkende en voor haren stand zeer beschaafde vrouw, aan wie uitstekende gaven des verstands waren geschonken. Reeds vroeg openbaarden

zich bij den jongen Elias ongemeene geestvermogens. Spreken en lezen toch leerde hij nagenoeg te gelijkertijd, daar eene schrandere oplettendheid en bevattelijkheid van begrip hem als schenen aangeboren te zijn, en reeds spoedig de opmerkzaamheid der ouders en hunne verwanten tot zich trokken. Immers een driejarig kind verstaanbaar te hooren lezen, was iets ongehoords, te meer, daar men bijna geene moeite had aangewend, om hem dit te leeren. Van toen af reeds haakte hij met eene onverzadelijke leerlust naar boeken. De zucht tot lezen, tot bestendig en onafgebroken lezen, werd vervolgens zoo hevig, dat hij zich bijna niet kon latenkleeden, zonder het oog in een boek te hebben. De Bijbelsche en Vaderlandsche Geschiedenissen waren de onderwerpen, welke hij het meest en liefst las, en, zelfs met oordeel, in zijn geheugen opnam. Niet lang duurde het ook of de kleine Elias wist, op eenen bevalligen trant, voor het ouderlijk gezin den geheelen schakel der Bijbelsche Geschiedenis, en weldra ook die des Vaderlands, zelfs met bijvoeging der anders zoo dorre tijdrekenkundige bijzonderheden, te verhalen. Dit laatste was echter reeds een gevolg van eenig bepaald onderwijs, dat hij nagenoeg sedert zijn vierde jaar op de algemeene dorpsschool genoot. Aan die school mogt hij voornamelijk het onderwijs genieten van Laurens Durks Hornstra, een man, die, zoowel door natuurlijken aanleg als door verkregene kundigheden zich verre boven het gros der toenmalige dorpsschoolmeesters onderscheidde. Deze bemerkte zeer spoedig, hoe de jonge Borger zich door vlugheid van bevatting, opmerkzaamheid en leergierigheid, boven diens medeleerlingen onderscheidde, en kreeg zoo veel behagen in het weetgierig knaapje, dat hij zelfs na den schooltijd zich afzonderlijk met hem bezig hield, In die uren werden de meeste vakken van wetenschap, welke destijds niet allen op de school behandeld werden, zoo als: de Geschiedenis, de Aardrijkskunde, de Godsdienstleer, de Rekenkunde enz. doorloopen en naar tijdsgelegenheid, aanleiding of lust behandeld; doch die moeite bleef dan ook niet onbeloond; want het bleek meer en meer, dat er in het binnenste van 's jongskens hart een trek naar wetenschap en vermeerdering zijner denkbeelden lag, wiens bevrediging voor hem een der aangenaamste gewaarwordingen was. Toen de onderwijzer het beproefde ook de hoogere takken der algemeene Rekenkunst en later die der Sterrekunde en aanverwante wetenschappen zijnen leergragen lieveling mede te deelen, stond hij weldra verbaasd over de vorderingen, welke hij ook daarin maakte en dikwijls zag hij met bewondering neder op een kind, in welks ziel zoo buitengewone geestvermogens schenen geegd te zijn. Hoe verder de kring zijner denkbeelden zich uitbreidde, hoe gemakkelijker hij vervolgens een nieuw veld van wetenschap als overzag, bevatte en in het geheugen prentte.

De aanhoudende ijver en inspanning van Elias vervulde meester Hornstra dikwijls met vrees, of de jeugdige geest ook gevoed werd ten koste van het ligchaam, en of zoo onverpoosde verstands-

oefeningen zijne vermogens of gezondheid ook zouden kunnen schaden. Om die reden trachtte de zorgdragende Onderwijzer hem, tot nut en genoegen, eenige afwisseling van arbeid te bezorgen; of spoorde hem zelfs wel eens aan, om zich toch wat op de straat in de spelen zijner schoolmakkers te mengen. Hoe zeldzaam hij hieraan voldeed, ook dan was hij de ziel van den kring, daar zijn hupsche, vrolijke aard en zijne krachtige ligchaamsbouw hem met genoegen deden deelen in de vermaken der jeugd. Inzonderheid was dan het knikkeren zijn geliefkoosd spel; ofschoon hij daartoe niet altijd makkers kon vinden, die zich met hem durfden meten, dewijl hij ook dáárin, door vaardigheid en juistheid in het treffen, allen overtrof. Doch niet slechts in het knikkeren, ook in andere spelen en uitspanningen muntte hij boven anderen uit. Wie toch erkende niet zijne meerderheid op het dambord, als zijne ver vooruitziende, fijne berekeningen zijne partij, in de meeste gevallen, gevoelige slagen toebragt? Wie evenaarde hem des winters, als schaatsrijder op de spiegelgladde stroomen en vlakten? Wie des zomers, als zwemmer, wanneer hij met zijne makkers den vliet kliefde en met buitengewone inspanning tegen den stroom opschoot, of langer dan iemand onder water dook? Ook van het zeilen op de nabijgelegen meren was hij een liefhebber, gelijk hij daarom wel eens zijne begeerte te kennen gaf om ter zee te varen, als zijne andere wenschen niet mogten gelukken. En bij dit alles was hij de gehoorzaamste zoon, die zijne ouders nooit door onwil of baldadigheid zou bedroeven, en die in huis, zoowel als op straat en in de school, steeds een voorbeeld was van bescheidenheid, goedaardigheid, gezeggelijkheid en ijver.

Zijne ouders, die geheel niet voornemens of in staat waren hun kind eene wetenschappelijke opleiding te geven, oordeelende, dat hij reeds genoeg wist, om de school te kunnen verlaten en om een handwerk te leeren, deden hem bij eenen Goud- en Zilversmid in de leer, meenende dat dit beroep, bij gebrek van beter, met zijnen smaak zou overeenkomen. Het tegendeel bleek weldra, want zoodra de knaap uit het oog van den Meester was, zat hij in een boek te lezen en verwaarloosde zijn werk. Geen wonder dus, dat hij na verloop van weinige dagen naar de ouderlijke woning werd teruggezonden. Het was dus blijkbaar, dat dit handwerk, even als trouwens bijna elk ander bedrijf, in strijd was met den aanleg van het kind, dat op zijn tiende jaar reeds betuigd had, voor zijne volgende bestemming geen andere begeerte te hebben dan om Predikant te worden.

Dit een en ander gaf aanleiding dat H o r n s t r a , uitgelokt door de gunstige gelegenheid, welke zich als het ware scheen aan te bieden, M a r t i n u s v a n d e n A c k e r , die zich omstreeks dien tijd als Geneesheer en Notaris aan de Joure gevestigd had, overhaalde, om B o r g e r in de eerste beginselen van het Latijn te onderwijzen. Op zijn dertiende jaar werd hij, ter voortzetting dezer oefeningen, en het aanleeren der Grieksche taal, aan de zorg van H e r m a n u s

S c h l i k k e r , Predikant te Langweer, aanbevolen, aan wiens onderwijs hij zich steeds grootelijks verpligt rekende en waarvan hij dan ook een zoo doeltreffend gebruik maakte, dat hij op zijn zeventiende jaar zich alleen en zonder iemands aanbeveling, maar meer dan gewoonlijk voorbereid, naar Leiden begaf, om, in de tegenwoordigheid der Curatoren van de Hoogeschool aldaar, met alle overige mededingers, het onderzoek te ondergaan, waarvan het afhing, wie van Landswege eene beurs zou erlangen, om daaruit de onkosten zijner studiën te kunnen bestrijden. De jonge Friesche dorpeling alzoo, zonder eenig voorkomen, met eenige zijner mededingers, in eene voorzaal het oogenblik verbeidende om tot het afleggen van het examen te worden binnen geroepen, werd door deze als om met hem den spot te drijven een Grieksch Nieuw Testament voorgehouden, met de vraag, welke taal dat was, maar hoe groot was hunne bevreemding, toen dat boertje, zoo als zij hem betiteld hadden, hun zeer lakonisch antwoordde: ‘wel dat is Hollandsch,’ en hun voor de vuist de voor hem openliggende plaats in onze moedertaal voorlas alsof hij eenen Staten-bijbel voor zich had. Doch niet slechts deze jongelieden, maar zelfs de Hoogleeraren hadden zulk eenen geringen dunk van zijne bekwaamheden, dat hij met medelijden werd aangezien; en gaarne zou men hem de kosten zijner vruchtelooze reize geschonken hebben, zoo hij slechts van zijn aanzoek, om onderzocht te worden, had willen afzien. Men bragt hem de weinige kans, welke hij had om te slagen, onder het oog, maar bij begeerde tot het onderzoek te worden toegelaten, en dit kon, dit mogt men hem niet afslaan. En ziet, naauwelijks heeft men hem over weinige dingen ondervraagd, of het blijkt, dat men met hem eerst beginnen moest, waar men met andere mededingers gewoon was te eindigen, en het was de eenparige stem van allen: ‘al was er slechts eene belooning uit te deelen, de jonge, eenvoudige Fries zou die hebben.’

Zoo kwam hij dan in het jaar 1801 aan de Hoogeschool te Leiden, om zich aldaar in de Godgeleerdheid te oefenen, geen andere aanbeveling, dan die van zijne bekwaamheden medebrengende. Met stillen ijver wijdde hij zich aan zijne toekomstige bestemming, de Predikdienst, zonder iemand, die zich zijner aantrok, zonder eenigen noemenswaardigen voorraad van boeken. Dus school hij eenen tijdlang in het duister, geheel aan zich zelven overgelaten, doch gewoon, om met geringe hulpmiddelen verder te reiken dan anderen, wie meer dan zij behoefden ten dienste stond. Zijne kundigheden deden hem echter weldra door zijne Leermeesters en bijzonder door den geleerden en hoogst verdienstelijken h a n n e s v a n V o o r s t onderscheiden, die zich boven anderen beijverde, om hem, ter volkomene ontwikkeling van het voortreffelijke en uitmuntende, dat in hem was, met raad en daad behulpzaam te zijn. Hij moedigde hem niet slechts aan, maar voorzag hem ook van boeken, wier inhoud op eenmaal de geheele baan des letterroems voor zijne oogen opende.

Van toen af zag men hem dan ook met arendsvleugelen klimmen en welhaast alles overvliegen; want reeds den 7den Junij 1807 verkreeg hij met ongemeenen luister de waardigheid van Doctor in de Godgeleerdheid, na het openbaar verdedigen van eene Akademische verhandeling, behelzende *eene uitlegging van Paulus brief aan de Galaten*(1), welke, om de zeldzame belezenheid, ongemeene schranderheid en oordeelkunde, daarin ten toon gespreid, ook den geleerdsten en geoefendsten uitlegger der H. Schrift tot eere zoude verstrekt hebben, en niet het werk scheen van eenen drieentwintigjarigen jongeling, maar van eenen zeventigjarigen, door bestendig letterblokken doorkneden grijsaard. De Bezorgers der Hoogeschool leiden te dier gelegenheid hunne achting voor zijne ongemeene talenten en kundigheden onbewimpeld aan den dag, zoo door zijne openlijke verdediging met hunne tegenwoordigheid te vereeren, als door de kosten daarvan voor hunne rekening te nemen; terwijl ook de Stedelijke Regering zijne zeldzame bekwaamheden huldigde, door mede bij zijne promotie tegenwoordig te zijn, en hem de gouden Medailje, bij de dusgenoemde promotiën met de kap gewoonlijk uitgereikt, aan te bieden.

Nu was hij tot het heilig dienstwerk bevoegd. Curatoren der Leidsche Hoogeschool waren terstond bedacht om te zorgen, dat een jongeling van zoo uitstekenden aanleg en zeldzame geleerdheid, niet door eene beroeping naar elders voor haar verloren mogt gaan, en stelden hem te dien einde, nog dat zelfde jaar, tot Lector in de Gewijde Uitlegkunde aan, welken post hij aanvaardde met eene redevoering *over den zedigen en voorzigtigen uitlegger der H. Schrift*(2). Inmiddels beklom hij nu en dan, zoo te Leiden als elders, den kansel; geheel het Vaderland gewaagde van zijne zeldzame welsprekendheid niet alleen, toen men hem gehoord had, maar men bewonderde ook het zeldzame vernuft van den jeugdigen geleerde, toen men het gehoorde later ook te lezen kreeg. Den post van Lector bekleedde hij tot aan de inlijving der Leidsche Akademie in de Fransche Universiteit, het gevolg onzer noodlottige vereeniging met Frankrijk in het jaar 1811, toen hij, onder den titel van *Professeur adjoint* daarin bevestigd werd.

Na de gezegende herstelling van ons volksbestaan in 1813 werd hij tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aangesteld, en bij gelegenheid van de invoering der nieuwe Wet op het Hooger onderwijs in 1815, tot Gewoon Hoogleeraar bevorderd. Het volgende jaar werd hij tot Lid benoemd van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, en van dien oogenblik af was zijn leven eene aaneenschakeling van eergenietingen, en ijverbelooningen, maar ook van treffende rampen. Den 31sten Augustus 1814 was hij gehuwd met A b r a h a m i n a v a n d e r M e u l e n, en reeds in het

(1) *Specimen hermeneuticum inaugurale, exhibens interpretationem Epistolae Pauli ad Galatas.* L.B. 1807.

(2) *Oratio de modesto ac prudenti S.S. interpreti.*

volgende jaar verloor hij haar in het kraambedde door den dood. In 1817 verwisselde hij den post van Hoogleeraar der Godgeleerdheid, met dien van Gewoon Hoogleeraar der Historie en Oude Letterkunde, welke betrekking hij den 27sten September aanvaardde met eene redevoering *over den Leeraar der Geschiedenis den Dienaar der Goddelijke Voorzienigheid*(1). Ook deze waardigheid bekleedde hij even als de voorgaande niet alleen met ongemeenen luister voor zich zelven en de Hoogeschool, en tot groot nut zijner leerlingen, maar hij verrijkte ook de geletterde wereld telkens met schriften, die, zoo om hunnen inhoud als stijl, hoogst voortreffelijk mogen genoemd worden. Tweemaal werd bij door Teylers Godgegeleerd Genootschap met den gouden eerepenning bekroond, de eerste reis voor eene Verhandeling *over het gevoelen van Eberhard omtrent den oorsprong van den Christelijken Godsdienst*, de tweede wegens eene Verhandeling in de Latijnsche taal *over het Mysticismus*, welke later ook afzonderlijk met eene hoogst merkwaardige Voorrede, door hem werd uitgegeven(2). Bij de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem werd hem mede tweemaal het eermetaal toegekend; de eerste maal in 1815 voor een Latijnsch vertoog *over de pligten van een Geschiedschrijver in het openbaar maken van zijn gevoelen*(3), dat mede afzonderlijk gedrukt is; de tweede voor eene, insgelijks in het Latijn gestelde, verhandeling over de vraag: *of men de oude Historieschrijvers in het invlechten van verdichte redevoeringen in het Geschiedverhaal mag navolgen*(4). In 1818 werd hij tot Lid benoemd van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Geene mindere toejuiching dan de genoemde schriften vond bij bevoegde regters zijn voortreffelijke Commentarius over het *Evangelie van Joannes*, uitgegeven onder den titel: *De constanti et aequabili Jesu Christi indole*, *doctrina*, *ac docendi ratione*, *sive commentationes de Euangelio Joannis*, *cum Matthaei*, *Marci et Lucae Euangeliis comparato*. Pars I, Delph. 1818 8°, welk eerste deel, helaas! nimmer door eene tweede gevolgd werd, doch betwelk mede in het Nederduitsch het licht ziet, onder den titel van:

Over den eenparigen en zichzelven steeds gelijken aard, *leer en leerwijs van Jezus Christus*. 's Hage 1821. 8°, met een belangrijk Voorberigt van den vertaler, J. de Kruyff.

In 1819 trad Borger in een tweede huwelijk met Cornelia Scheltema; doch ook deze echtgenoote werd, binnen het jaar,

(1) *Oratio de historiae doctore*, *providentiae divinae administro*. Delph. 1817.

(2) *Disputatio de Mysticismo*. Delph. 1818. 8°.

(3) *De Officiis historici in parefaciendis opinionibus*. Later herdrukt met eene zijner Oraties, onder den titel van: *Disputatio de Historiâ Pragmaticâ*, *editio altera*, *accedit Oratio*, *de Historiae Doctore*, *Providentiae Divinae administro*. Hag. Com. 1818.

(4) *Commentatio de fictis in historia orationibus*.

na het ter wereld brengen van eene dochter, die nog vóór hare moeder overleed, door den dood aan hem ontrukt. Hij bragt aan deze een waardig offer in zijnen hoogst aandoenlijken Treurzang *Aan den Rijn*[1]. Hij was met beide zijne vrouwen even vele dagen getrouwd geweest. Deze slag dompelde hem in eenen staat van gevoelloosheid, welke hem zelven onverklaarbaar was. Doch welhaast bleek het, dat zijn ligt beweegbaar zenuwgestel niet geschokt, maar verscheurd was. Van dat oogenblik kwijnde hij als eene geknakte bloem: levenszatheid en verlangen om bij zijne geliefde dooden te rusten vervulden zijne ziel. Hij bezweek dan ook acht maanden na zijne tweede wederhelft, den 12den October 1820, en werd bij haar te Katwijk begraven.

Alle zijne hierboven opgenoemde werken leveren schoone proeven, zoo van zijne grondige geleerdheid, als van den zuiveren en hoogst bevalligen Latijnschen stijl, dien hij zich had eigen gemaakt. Niet minder gelukkig wist hij in de moedertaal de pen te voeren. Blijken hiervan dragen de door hem uitgegevene *Leerredenen*, welke door rijkdom en belangrijkheid van denkbeelden en inhoud evenzeer, als door keurigheid en levendigheid van voordragt en door eene hem bijzonder kenmerkende welsprekendheid uitmuntten, en die na zijn overlijden, nog met eenen tweeden bundel vermeerderd werden, van welke beide deelen in 1844, reeds een vierde druk het licht zag. In die Leerredenen ontmoet men groote lichtpunten, trekken van een waar Genie, verrassende wendingen, eenen wegslependen betoogtrant, eenen schat van beelden, doch, volgens sommigen, tevens, vooral in den eersten bundel, misbruik van beeldspraak, en eenen weligen al te grooten overvloed van redekunstige figuren. B o r g e r toonde overal waar hij kwam zijn alomvattend vernuft, *waarvan hij de vonken als stofgoud om zich heenstrooide*[2]. Dit zelfde vernoft schittert in de Leerredenen, slechts op hoogere voorwerpen toegepast. In eene der laatste van het eerste deel aarzelt B o r g e r niet, in het gevoel zijner kracht, om de zwarigheden tegen het Christelijk geloof op te sommen, opdat men door de overwinning daarvan des te standvastiger en grooter zou worden.

Als pragmatisch geschiedkenner hebben zijne twee hierboven vermelde, bij de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem bekroonde, verhandelingen en de Redevoering in 1817, bij de aanvaarding van zijnen post als Hoogleeraar in de Letteren gehouden, B o r g e r onsterfelijk gemaakt, en in zijne bij Teylers Genootschap bekroonde Verhandeling over het Mysticismus heeft hij zich als diepdenkend wijsgeer doen kennen.

(1) Dit gedicht eerst geplaatst in de *Muzen-Almanak van* 1821 is in onderscheidene talen overgebragt, als: in het Latijn door P. H o f m a n P e e r l k a m p , in het Hoogduitsch door G.H. v a n S e n d e n , in het Engelsch door J. B o w r i n g , in het oud Friesch door P o s t h u m u s , en in het Fransch door A. C l a v a r e a u , even als het *Iets aan mijn kind*, alle geplaatst achter zijne *Dichterlijke Nalatenschap*.

(2) T o l l e n s , *Lijkz. op E.A. Borger*, bl. 68.

Ook als Nederduitsch dichter had Borger uitstekende verdiensten. Wanneer, op het huisselijk vriendenfeest, der gasten welmeenende wenschen zich in maatzang uitstortten, dan klonk het lied van Borger boven alles uit, en werkte in ieders ziel eene ongewone stemming. Wanneer de treurtoon galmde uit zijne luit, waar klonk hij ooit dieper, klagender, hartverscheurender en zielverheffender te gelijk? Nederland kan misschien op grooter Dichters bogen dan hij was; maar de grootsten van Nederlands Dichters benijdden hem steeds zijn vuur, zijne vlugt, zijn vernuft en oorspronkelijkheid.

Zijne afzonderlijk uitgegeven dichtwerken zijn:

De Leydsche Weezen aan de Leydsche Burgerij, bij den aanvang des jaars 1811.

De Leydsche Weezen aan de Leydsche Burgerij, bij den aanvang des jaars 1813.

De Vaderlander, Leyd. 1814.

Iets aan mijn kind, Leyd. 1815, hetwelk met het vers *aan den Rijn* is herdrukt, onder den titel van

Borger's *Boezem-Klacht bij de Graven zijner geliefde Panden*, 's Grav. 1842.

Op de bevalling der Prinses van Oranje, Leyd. 1817.

Ter Gedachtenis aan Hendrik Albert van der Palm, Leyd. 1819.

Deze en andere van 's mans dichtvruchten zijn later bij een verzameld en uitgegeven onder den titel van

Dichterlijke nalatenschap; ten deele nooit gedrukt, Leyd. en Utr. 1836. 8°. 2de druk 1837. 8°.

Behalve zijne reeds boven vermelden prozawerken, bestaan er nog van Borgers hand:

Iets nopens den brief aan eenen vriend, betrekkelijk het godsdienstig vieren van Leydens ramp, Amst. 1813. 8°.

Borgers beeldtenis is onderscheidene malen in plaat gebragt, als: door Reinier Vinkeles gegraveerd in 8°, voorkomende voor het eerste deel zijner *Leerredenen;* door L. Springer gesteendrukt, in 4° en 8°; door Philippus Velijn gegraveerd in 8°, door Jan Willem Caspari gegraveerd in 8°, voorkomende in den *Muzen-Almanak voor* 1821; door Johannes Philippus Lange gegraveerd in 8°.

Zijn gewoon zeggen, vooral in zijne jeugd, was: *'k Sil 't is besykje* (ik zal het eens beproeven).

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1807, D. I. bl. 369-371, D. II. bl. 180-189, 370 en 371, 1815, D. I. bl. 394, D. II. bl. 290, 1817. D. II. bl. 210, 1818, D. II. bl. 47 en 386, 1819, D. I. bl. 438, 1820, D. II. bl. 258, 307, 417-420, 421, 1821, D. I. bl. 34; M. Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.*, 1820, St. II. bl. 131-134; W. Broes, *Leerrede gehouden bij aanleiding van het afsterven des beroemden Leydschen Hoogleeraars Borger*, Amst. 1820; Ypeij en Dermout, *Gesch. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV.

bl. 448 en 449; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* van Kampen, *Geschied. der Nederd. Lett. en Wetensch.*, D. II. bl. 522-524, 562-564, 580, 591 en 592; Collot d'Escury, D. IV. St. I. bl. 38, St. II. bl. 357-359, D. V. bl. 205, 206, 407-410; *Biogr. Nation.;* M. Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.*, D. I. bl. 366, 381-383, 429, 433, D. II. T. en B. bl. 254, 277; *Aanh. op het Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; (de Jong) *Alphab. Naaml. van Boeken;* Tichler, *Iets over Borgers Kansel Welsprek.*, Amst. 1837; Glasius, *Godgel. Nederl.*, en vooral van der Palm, *Redevoer. ter Nagedacht. van E.A. Borger*, Leyd. 1821 en (W. Eekhoff) *Bijzonderh. omtrent de Jeugd van Borger*, Leeuw. 1842, welke beide laatsten wij hier inzonderheid tot gidsen hebben genomen.

[Johannes Borgesius]

BORGESIUS (JOHANNES), zoon van Joachimus Borgesius, en van Geertruid Houbing, geboren den 13den Junij 1618 te Westerwijtwerd, waar zijn vader destijds Predikant was, genoot het onderwijs van zijnen vader in de Grieksche en Latijnsche talen, de Welsprekendheid en Dichtkunde, en kwam dus wel toegerust, in den ouderdom van 15 jaren, aan de Hoogeschool te Groningen, hier oefende hij zich met veel ijver en lust in de Wijsbegeerte onder Matthias Pasor en François Meyvaerts, en maakte mede groote vorderingen in het Grieksch, hierin geholpen door de lessen van Tobias Andreae, ook legde hij zich toe op de Wiskunde, en inzonderheid op de Sterrekunde, waarin hij zulke groote vorderingen maakte, dat men hem weldra toestond, om lessen in die wetenschap te geven; nog zeer jong zijnde vervaardigde hij eenen Almanak, op den meridiaan van Groningen berekend, waarvan men onderscheidene jaren gebruik kon maken. Doch dit waren slechts voorbereidselen tot de beoefening der Geneeskunde, waaraan hij zich vervolgens toewijdde. Terwijl hij deze wetenschap beoefende, verdedigde hij geneeskundige stellingen, onder den geleerden Hendrik Welman, en genas zijn vader van eene benaauwde borst, waarmede hij reeds een half jaar was behebt geweest. Na een zesjarig verblijf te Groningen, besloot hij te gaan reizen, en andere Hoogescholen te bezoeken. Eerst kwam hij te Utrecht en te Leiden; en maakte op de eerste plaats gebruik van de lessen van Willem Stratenus over de Geneeskunde; van Antonius Aemilius over de Geschiedenis, en van Jakob Ravensbergen over de Wiskunde, en te Leiden van die van Otto Heurnius, Ewald Serevelius en Adriaan van Valckenburg, over de Medicijnen, maar inzonderheid die van Adolf Vorstius, over de Kruidkunde, en van Antonius Walaeus, over de Ontleedkunde. Van daar begaf hij zich naar Frankrijk, en hield zich eenigen tijd te Parijs op, om er de ontleedkundige vertogen bij te wonen, welke destijds in die stad reeds veelvuldig gehouden werden, vervolgens begaf hij zich naar Angers, alwaar hij met groote naarstigheid de lessen van acht Hoogleeraren bijwoonde, die de Geneeskunde onderwezen, ook hechtte hij zich inzonderheid aan Dr. Baillis, bij

wien hij zijn intrek nam. Na aan deze Akademie de doctorale waardigheid verkregen, en zich de Fransche taal eigen gemaakt te hebben, keerde hij in het laatst van 1645 naar Groningen terug, waar hij zich als Geneesheer vestigde. Reeds in het volgende jaar stelde men hem tot Hoogleeraar in de Wiskunde aan, welken post hij met veel roem en nut bekleedde; niettegenstaande hem kort daarna eene zware zinking op de oogen viel, die hem trapswijze van het gezicht beroofde, zette hij echter zijne openbare en bijzondere lessen voort, waarbij hij nog een collegie over de Aardrijkskunde der Nederlanden voegde. Ten laatste werd hij door eene kwaadaardige koorts aangetast, die hem noodzaakte het studeren te staken; deze ziekte had tot nasleep een langzaam verval van krachten, dat hem den 22sten November 1652 in het graf rukte. Niettegenstaande hij alzoo nog geen 35 jaren oud werd, was hij toch een der beroemdste Artsen en voortreffelijkste Wiskundigen van zijnen tijd. In het laatst van 1646, was hij gehuwd met Catharina Nijenborch, bij wie hij eenen zoon verwekte, Daniel Borgesius, die negen maanden oud was toen zijn vader stierf.

Men heeft van hem in druk:

Disputatio de catarrho, Andeg. 1645 in 4°.

Oratio de Mercurio, Gron. 1646 in 4°.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 335; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Joacuimus Borgesius]

BORGESIUS (JOACUIMUS), broeder van den voorgaande, geboren den 9den April 1625, te Groningen, waar zijn vader destijd Rector was, werd, na eenige jaren Rector te Wezel te zijn geweest, in 1654 beroepen tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Wiskunde en Welsprekenheid aan de Hoogeschool te Groningen, en in 1660 tot gewoon Hoogleeraar aangesteld.

Hij overleed den 21sten Decemher 1666, bij zijne echtgenoote, Barbara Roelofs van Rhee, nalatende twee zoons en twee dochters; zijne zonen waren Anthonius Borgesius, Predikant te Bellingewolde, die in 1672 door de Munsterschen gevankelijk naar Westphalen is gevoerd en in 1691 overleed, en Michaël Borgesius, eerst Predikant te Onstwedde, daarna in 't Zandt.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 112, 208 223 en 335.

[Klaes Adriaensz. ten Borgh]

BORGH (KLAES ADRIAENSZ. TEN). Zie BORG (KLAAS ADRIAANSEN TEN).

[Claude la Borlotte]

BORLOTTE (CLAUDE LA). Zie BARLOTTE (CLAUDE LA).

[Josse Borluut]

BORLUUT (JOSSE), Heer van Boucle, gesproten uit een oud en edel geslacht van Vlaanderen, was eerst Schepen en daarna Pensionaris van Gent, in welke hoedanigheid hij in 1577 de Unie van Brussel teekende. Hij was een bekwaam

Staatsman, en moet de gave der welsprekendheid bezeten hebben, daar men vindt aangeteekend, dat hij in 1559 in naam der toen vergaderde Staten tot Koning F i l i p s het woord voerde. B o r l u u t werd ook ingewikkeld in de hevige beroerten, welke, kort na het sluiten van de Unie, te Gent ontstonden. Hij behoorde tot de gematigden.

Zie S t r a d a , *Hist. de la Guerre des Pays Bas*, Tom. I. pag. 73 et 74; d e J o n g e , *de Unie van Brussel*, bl. 77.

[Adrien Borluut]

BORLUUT (ADRIEN), uit het zelfde geslacht van den voorgaande, misschien wel een broeder van hem, was Schepen te Gent, en vermoedelijk die B o r l u u t , welke zonder vermelding van zijnen voornaam, als teekenaar der Unie van Brussel voorkomt.

Zie d e J o n g e , *Unie van Brussel*, bl. 72.

[Abraham Bormeester]

BORMEESTER (ABRAHAM), die in het midden der zeventien eeuw vermoedelijk te Amsterdam leefde, leverde in vier kluchtspelen vrij natuurlijke schilderingen van onderscheidene vaderlandsche zeden en gewoonten in die eeuw.

De titels dier kluchtspelen zijn:

Klucht van Doeden, Amst. 1643. 4°, herdrukt onder den titel: *Doeden*, kluchtig blijspel. Amst. 1735. 8°.

Infidelitas, *ofte ontrouwe Dienstmaagt*, Amst. 1644. 4°.

Zytje Fobers, in klucht gespeeld, op de Amsterdamsche Schouburg, Amst. 1647. 4°, herdrukt te 's Gravenhage, zonder jaartal.

't Nieuwsgierig Aegie, Amst. 1664. 4°.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catal. van de Maatsch. van Nederl. Letterb. te Leid.*, D. I. b. bl. 64, 267.

[Dirk Born]

BORN (DIRK) vinden wij vermeld als een vermaard Godgeleerde, die te Nijmegen het eerste licht aanschouwde, zonder verdere levensbijzonderheden.

Zie S l i c h t e n h o r s t , *Tooneel des Lants van Gelderl.*, bl. 37.

[Johan van Born]

BORN (JOHAN VAN) was Geneesheer te Amsterdam en zeer bekend met de oudere en nieuwere poëzij. Hij hanteerde mede de Nederlandsche lier, doch zijne verzen, die niet altijd even kiesch bewerkt zijn, zijn hortend door de vele verkortingen, welke hij zich veroorlooft.

Zijne dichtvruchten verschenen onder de titels van:

Stichtelyke Rymspreuken, 1639. 8°.
Diemermeer, *Weerelts Doolhof ende Echtsparadys*, Amst. 1642.
Vreughdekoets of Heerlyk Jaarstooneel, Amst. 1642.
Amsterdam en Goude vryheyt, Amst. 1645.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Nederd. Boeken.*, D. I. St. III; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht.* ten verv. op W i t s e n G e y s b e e k .

[Henricus van Born]

BORN (HENRICUS VAN), misschien wel een zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam, den 6den Mei 1630, werd tot de studie opgeleid door den beroemden A d r i a n u s J u n i u s; oefende zich daarna aan het Athenaeum te Amsterdam en vervolgens aan de Hoogeschool te Utrecht, ter laatstgemelde plaatse tevens het onderwijs in de Godgeleerdheid ontvangende van Ds. F r e d e r i c u s S w e t g i u s. Hij vergezelde in 1651 den geleerden I z a ä k V o s s i u s naar Zweden, waar hij anderhalf jaar aan de Hoogeschool te Stokholm doorbragt, en hem een post aan de boekerij werd aangeboden, voor welken hij evenwel bedankte. In

1653 vertrok hij naar Straatsburg; studeerde aldaar nog drie jaren en werd er Meester in de Wijsbegeerte, na het verdedigen van twee disputatiën. In 1656 Proponent geworden, en in 1658 bij de Luthersche gemeente te Alkmaar beroepen, werd hij den 31sten Januarij te Amsterdam als zoodanig ingezegend, alwaar hij reeds 11den Januarij 1662 gekozen werd tot Adjunct- en den 29sten November 1675 tot Gewoon Predikant. Bijna veertig jaren had hij aldaar het Evangelie verkondigd, toen hij den 21ste Junij 1701 overleed. Zijn ambtgenoot H. V o s heeft zijne verdiensten gehuldigd in eene Lijkrede, getiteld: *Heylbron ofte Levenswelle en ligt*. 1703.

Door hem zijn in het licht gezonden:

Dissertatio de legatione Philonis Judaei ad Cajum Imperatorem. Argent.

Dissertatio de Evangelio, *publico examini submissa sub praesidio Dr. J. Smidii*. Argent.

Dei domus sancta et Porta Coeli angusta, *tertio initiata atque reserata; dat is*, *God's heilig huis en enge hemelspoort over Gen. XXVIII vs.* 17. Amst. 1672 4°, zijnde eene Leerrede ter inwijding van de Luthersche Nieuwe kerk te Amsterdam.

Ook beoefende hij de Nederduitsche Dichtkunst, hoewel met geen zeer gelukkig gevolg, zooals blijkt uit eene *Lijkklagt*, te vinden in de *Eerenkrans*, *gevlogten ter gedachtenis van den Heer J.E. Bloem*. 1683 en uit hetgeen van hem in de *Papiere snijkunst van Johanna Koerten* voorkomt.

Zie J.C. S c h u l t z J a c o b i en F.J. D o m e l a N i e u w e n h u i s , *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerk.*, St. V. bl. 159 en 160, St. VII. bl. 20 en 21; *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht. ten verv. op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Everhardus Bornaeus]

BORNAEUS (EVERHARDUS) of, zoo als hij zijnen naam teekende, EVERHARDUS HERACLITI BORNAEUS, noemde zich aldus naar zijne geboorteplaats Oldeboorn. In het jaar 1647 werd hij, Proponent zijnde, beroepen te Garyp in de provincie Friesland, vertrok vervolgens in 1649 naar Oldeboorn-en-Nes en in 1651 naar Bolsward, waar hij den 30sten Julij 1680 overleed.

Hij heeft geschreven:

De Getrouwe Harder, *ofte een voorstel van alle de principaelste Plichten die een Dienaer Jesu Christi waerneemen moet*. Leeuw. 1669. 4°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I; G r e y d a n u s , *Naaml. der Predikanten in de Class. van Franeker*, bl. 174; E n g e l s m a , *Volgl. van Predikanten in de Class. van Zevenwoude*, bl. 66, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Antonis Folkertsz. van Bornbergum]

BORNBERGUM (ANTONIS FOLKERTSZ. VAN) of VAN BORNBERGE, ook wel voorkomende als ANTONIUS FOLCARDUS BORNBERGIUS, leefde in de zestiende eeuw en was vermoedelijk een Fries, uit het dorp Boornbergum. Hij was eerst vijf jaren Pastoor te Kooten, in de provincie Friesland, daarna twaalf jaren te Hijum bij Leeuwarden,

vervolgens te Harsens in Groningerland, en werd eindelijk Vicaris van St. Maartenskerk te Groningen en in 1582 Overste van de Fraterschool aldaar. Voor zijnen tijd moet hij een zeer geleerd man geweest zijn, die zich mede op de studie der Oudheden toelegde. Suffridus Petrus getuigt, dat Bornbergum hem groote diensten bewezen heeft, met het opzoeken en overzenden van allerhande oudheden.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh. der Vereen. Nederl.*, D. V. St. II. bl. 358; Delprat, *over de Broederschap van G. Groote*, bl. 118.

[Henricus Bornius]

BORNIUS (HENRICUS) schijnt op kosten der Staten van Utrecht aan de Hoogeschool dier stad te hebben gestudeerd, en in 1637 werd hem, 'voor de dedicatie syner Theses in de stads academie gedisputeert' door de Regering van Utrecht 25 gulden vereerd. Bij de oprigting van eene Illustreschool te Breda in 1646 werd hij benoemd tot Hoogleeraar in de Bewijs- en Zedekunde, doch in 1651 als Buitengewoon Hoogleeraar der Wijsbegeerte naar de Hoogeschool te Leiden beroepen, werd hij aldaar in 1654 tot Gewoon Hoogleeraar bevorderd. Toen hij zich echter in het jaar 1659 het bestuur der letteroefeningen van den jeugdigen Prins van Oranje, naderhand onder den naam van Willem III vermaard geworden, zag toevertrouwd, werd hij van zijnen post als Hoogleeraar ontslagen. Hij overleed in 1675 en van zijne schoone Bibliotheek zag in het volgende jaar te Leiden een Catalogus het licht.

Van zijne hand heeft men:

Oratio de praestantia atque utilitate Philosophandi, opgenomen in de *Inauguratio Illustris Scholae ac Collegii Auriaci in urbe Breda erectorum*. Bredae 1647.

De libertate Philosophandi; de Jure illius, *cujus pecunia creditor alterius fuit dimissus*.

Zie Samson, *Histoire de Guill. III*, Tom. I. pag. 353; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 186; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges*, D. I. bl. 169, 178, D. II. T en B. bl. 132; *de Navorscher*, D. III. bl. 250.

[Henricus Gualtherus Bornman]

BORNMAN (HENRICUS GUALTHERUS) was Rector der Latijnsche scholen te Nijmeger, toen hij aldaar met den titel van Hoogleeraar der Regten en Historiën vereerd werd. In 1756 werd hij werkelijk aldaar tot den Hoogleeraarsstoel verheven en in 1763 kwam hij op de nominatie voor den Regtsgeleerden Katheder aan de Hoogeschool te Harderwijk. Hij overleed in December 1779 en moet een zeer geleerd man zijn geweest, die mede de Nederduitsche Dichtkunst beoefende, zoo als blijkt uit een gedicht *Aan de loffelijke Burgerij der stad Doesburg*, geplaatst voor A. Huygen, *Beschrijving van Doesburg*, het welk ons echter geen hoogen dunk van zijne dichterlijke bekwaamheden geeft.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 269, D. II. bl. 285.

[Jacob Bornwater]

BORNWATER (JACOB), een Dortenaar, is alleen bekend als de Schilder van eene *Kruisiging Christi*, dat vroeger in de St. Christoffels- of Heelhaaks-doelen in zijne geboortestad gevonden werd, zonder dat ons eenige levensbeschrijving van hem bekend is.

Zie Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 670; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 20; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Evert Borre]

BORRE (EVERT), een Burger der stad Utrecht, werd 's Maandags na Buurkermis van het jaar 1415, met anderen, voor een half jaar uit de stad gezet, en hem opgelegd, eer hij uit de stad vertrok, oirvede te doen en te beloven, niet gedurende hun afwezen met stadsballingen te spreken of te Amersfoort of te Rhenen te komen, zullende hun, indien zij de oirvede nakwamen en zich wijsselijk gedroegen, toegelaten worden, na het verloop van een half jaar weder te komen. Waarin hunne misdaad bestaan hebbe, wordt niet gemeld, alleen staat er dat zulks om besten wil geschied zij.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. bl. 348.

[Adriaan van der Borre]

BORRE (ADRIAAN VAN DER) of ADRIANUS BORRIUS, zoon van Levinus van der Borre, die in 1610 als Predikant te Schoonhoven overleed, werd in het jaar 1580 Predikant te Sommelsdijk, en vertrok in het jaar 1590 naar Strijen, en in 1591 naar Schoonhoven, van waar hij in 1603 werd beroepen naar Leiden. In 1605 was hij bij leening te Utrecht. Hij voegde zich aan de zijde der Remonstranten en was de eerste teekenaar der Remonstrantie, in 1610, en schrijver van menig ander belangrijk vertoog. Ook was hij een der genen, die bij de oprigting en vestiging der Remonstrantsche Broederschap, onder veel verdrukking, de meeste dienst bewezen. In December 1618 was hij met Kaspar van Baerle en Petrus Cupus tot hulp der geciteerden te Dordrecht. Daar hij er niet toe kon overgaan, om de biddaguitschrijving, zoo als zij gedaan was, der gemeente voor te lezen, werd hij, den 13den April 1619, door de Regering van zijne dienst ontzet. Omdat hij de Vergadering te Rotterdam, den 5den Maart 1619, had bijgewoond, werd hij in Julij uit het land verbannen en naar Waalwijk gevoerd en in Augustus door de Leidsche Synode met kerkelijke afsnijding bedreigd. Hij was in de vergaderingen te Waalwijk en te Antwerpen in 1619-1621 en werd den 9den Julij 1621 een der Binnenlandsche Directeuren.

Toen de drie Remonstrantsche Leeraars, Gerardus Livius, Henricus Leflerus en Johannes Coetsius, voorheen Predikanten te Nijmegen, zich met de Contra-Remonstranten zochten te verdragen, schreef van der Borre hun, uit naam van eenige Remonstrantsche Predikanten eenen brief, ten einde hen daarvan

af te houden, zonder dat zulks evenwel iets baatte. De Vergadering in de schuilplaats, in 1624, verkoos hem in de provisionele directie en droeg hem de bediening van Leiden en eenige dorpen op. Den 17den Junij 1627 werd hij met Johannes Uyttenbogaerdt en Simon Episcopius uit hoofde van de gestadige ziekten en ongelegenheden van Nicolaas Grevinkhoven als vierde Directeur aangesteld en bezocht als zoodanig in 1629 met Episcopius onderscheidene kerken, om de inzameling voor de Societeit en voor de oprigting der kweekschool te bevorderen. Voorts had hij deel aan alle de belangrijkste verrigtingen der Directie tot den 26sten Augustus 1630, toen hij, reeds ziek de vergadering der Directeuren te Alkmaar nog bijwoonde, maar naar Amsterdam verreisde, en daar weinige dagen later overleed.

Van zijne hand was:

Brief van weege de Remonstrantsche Predikanten, geschreven aen haere vervolgde en verdrukte gemeenten over de grouwelijke conspiratie, die geseit wordt voorgenomen te sijn tegen den welstandt van 't Landt en den Prince van Oranje.

Of zijne tijdgenooten Samuel van den Borre, Predikant te Groot-Ammers, en Antipas van der Borre, Predikant te Ottoland, beide hevige Contra-Remonstranten, bloedverwanten van hem waren, hebben wij niet kunnen ontdekken.

Zie Uytenbogaert, *Kerck. Hist.*, bl. 1144-1146, 1163 en 1164; Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II, bl. 51, 135, 136, 459-461, 820, 905, 916, D. III. bl. 46, 171, 347, 680, 701-706, 233, 734, 753*, 755*, 756*, 899, D. IV, bl. 491, 965, 966, 1002, 1011-1017; J. Tideman, *De Remonstr. Broed.*, bl. 3, 29, 30, 78, 81, 138.

[Adolf Borrebach]

BORREBACH (ADOLF) of BORREBAGH, Postmeester te 's Gravenhage, was den 21sten Junij 1672, met zekere Cornelis de Bruin, bij Pieter en Jacob van der Graaf, zoons van den Raadsheer Jacob van der Graaf, te gast geweest, en wandelde met hen, des avonds te half elf ure, langs den Vijverberg, toen Borrebach, nog licht ziende in de Staten-Kamer, uitriep: ‘Jan de Witt is buiten twijfel nog daar. Waar schort het aan, dat zoo een bekende Landverrader niet den hals gebroken wordt.’ Waarop voorgenomen werd den Raadpensionaris af te wachten tot hij naar huis ging, hem dan aan te vallen en van kant te maken. Zoo als zij dan ook, toen hij des nachts ten 12 ure uit de Vergadering der Staten van Holland trad, hem op eenen geweldadige wijze aanrandden, op de grond smeten en onderscheidene wonden toebragten; waarna zij, meenende dat hij dood was, de vlugt namen; een hunner, Jacob van der Graaf, werd gevat en deswege onthalsd.

Borrebach hield zich schuil tot na den dood der de Witten, kwam toen terug en bleef in het bezit van zijn ambt, zonder dat hij wegens dit schendig feit vervolgd werd.

Zie Samson, *Hist. de Guillaume III*, Tom II. pag. 256-261; Montanus, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 357-359; van Loon, *Nederl. Historiep.*, D. III. bl. 85; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 68, 70; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[H. Borrebach]

BORREBACH (H.), misschien wel een broeder, althans zeker een tijdgenoot, van den voorgaande, Geneesheer, waarschijnelijk te Utrecht, heeft zich als beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunst doen kennen door

Uytspanningen, *behelzende eenige opmerkelyke materiën enz. op rym te samen gesteld*. Utr. 1688.

Over welks waarde wij niet kunnen oordeelen, als zijnde het ons slechts bij naam bekend.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Nikolaes Borremans]

BORREMANS (NIKOLAES) was vermoedelijk een zoon van Reynier Borremans, Predikant te Rhoon, doch om het aankleven der Remonstrantsche gevoelens in 1619 afgezet. Nikolaes, in 1648 Proponent bij de Remonstrantsche Broederschap geworden zijnde, werd in het volgende jaar Predikant te Nieuwkoop, doch reeds in Mei 1650 was een beroep van Maasland op hem goedgekeurd. Hier stond hij tot in 1679, toen twee gecommitteerden van die gemeente aan het Collegie van Directie der Remonstrantsche Broederschap, in naam van Borremans, bekend maakte, dat hij door zijne kwaal (den steen) onbekwaam was, tot zijne dienst; waarop er een ander in zijne plaats werd beroepen.

Borremans liet drie zonen na: Anthony Borremans, die volgt; Salomon Borremans, eerst Predikant bij de Remonstranten te Tiel, daarna te Zegwaard-en-Soetermeer, alwaar hij den 20sten April 1716 stierf; en Adrianus Borreman, eerst Predikant te Frederikstad, daarna te Woerden, alwaar hij in 1710 overleed.

Nikolaes schijnt een ijverig beoefenaar der Geschiedenis te zijn geweest en onderscheidene werken uit het Latijn in het Nederduitsch te hebben overgebragt en met aanmerkingen verrijkt, onder anderen ziet van hem het licht:

Historische Jaer-boecken van Holland en Zeeland, *Handelende van 't leven en bedrijf der Grave van Diderick den eersten af*, *tot het einde van Vrouw Jacoba toe*, *Eertijdts in 't Latijn beschreven door Matthaeus Vossius*, *Historyschryver der Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en Zeeland*, *verrijckt met eenige aenteykeningen*. Gor. 1677.

Ook tokkelde hij de Nederduitsche lier en men vindt van zijne dichtvruchten in de *Bloemenkrans van verscheiden Gedichten*, *door eenige liefhebbers der Poëzij bijeenverzamelt*. Amst. 1659. 8°.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. I. b. bl. 19, D. III. bl. 859, 860, 914; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 376; Tideman, *de Remonstr. Broeders*, bl. 100, 195, 196, 366, 368, 369.

[Anthonij Borremans]

BORREMANS (ANTHONIJ), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Gorinchem, legde zich reeds vroegtijdig op de beoefening

der Fraaije Letteren en Geleerde talen toe, en studeerde vervolgens in de Godgeleerdheid te Amsterdam, onder den Remonstrantschen Hoogleeraar S t e v e n C u r c e l l a e u s . Tot den Predikdienst toegelaten, verkreeg hij welhaast het beroep van Gorinchem en na eenigen tijd hier gestaan te hebben, werd hij naar Hoorn verplaatst, alwaar hij den 21sten October 1683 is gestorven. B o r r e m a n s was een geleerd man, inzonderheid ervaren in de Grieksche en Latijnsche Oudheden, waarvan hij gebruik maakte, tot het verstaanbaar maken van de Heilige Schrift.

Men heeft van hem in druk:

Variarum Lectionum liber, *in quo varia utriusque linguae Auctorum loca explicantur atque illustrantur*, *ritus prisci eruuntur*, *et multa non ubique obvia docentur*. Amst. 1676. 12°.

Vesperae Gorinchemenses, *in quibus varia loca*, *tam Scripturae sacrae*, *quam aliorum Auctorum explicantur*, *ritus prisci*, *aliaque non ubivis obvia eruuntur*, *Subjunguntur variae Epistolae mutuae inter Auctorem*, *et Clarissimum virum Philippum Limborchium*. Amst. 1687. 12°. Ibid 1713. 12°.

Dialogus literarius de Poëtis et Prophetis, *in quo de nonnullis quae tum ad sacras*, *tum ad prophanas literas pertinent*, *disputatur*. Amst. 1678. 12°.

Ook heeft hij de uitgave van 1680 van M. V o s s i u s *Annales Hollandiae Zelandiaque*, uit het handschrift van dien Auteur aanmerkelijk vermeerderd.

Zie P a r s , *Naamr. van de Batav. en Hollandse schrijv.*, bl. 95; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* A b b i n g , *Geschied. der stad Hoorn*, B. bl. 95; T i d e m a n , *de Remonstr. Broeders*, bl. 213, 214, 249, 368; *Nouvelle Biogr. Univers*, 1853.

[Borrewater]

BORREWATER was Kommandant van Steenbergen, toen die stad den 18den Julij 1622 door de Spanjaarden onder Don L o u i s d e V e l a s c o werd aangevallen, niettegenstaande de plaats niet versterkt, van geen geschut en slecht van bezetting voorzien was, verdedigde hij zich nog manmoedig, gedurende den geheelen nacht. Na dat er echter zeventig kanonschoten op de onverdedigbare plaats gemaakt waren en zelfs de Vaandrig van B o r r e w a t e r in het bestormen was dood geschoten, ziende dat er geen middel was om het stedeke langer te houden, ging hij met den vijand een verdrag aan, volgens het welk de bezetting met hare volle wapenen, vliegende Vaandels, brandende lonten en alle bagaadje naar Breda mogt uittrekken.

Zie (L. d e R y c k e , N. V a y u s en I. d u R i e u), *Bergen op Zoom Beleghert ende Ontleghert*, bl. 34.

[Adrianus Borrius]

BORRIUS (ADRIANUS). Zie BORRE (ADRIAAN VAN DER).

[Wolfardjs Borsalus]

BORSALUS (WOLFARDJS), een Zeeuw, waarschijnelijk uit het adellijk geslacht der v a n B o r s s e l e , was een Latijnsch Dichter uit de zestiende eeuw, die onder anderen onderscheidene Gedichten aan C o r n e l i u s M u s i u s , Proost van St. Aagten-klooster te Delft schreef.

Zie Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. I. bl. 466; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 537; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Hendrik Borsboom]

BORSBOOM (HENDRIK) vinden wij vermeld als een kundig Liefhebber van Oudheden, Poëzij en Wiskunst te Valkenburg. Hij schreef met zijnen broeder Cornelis Borsboom in dichtmaat *Schets van Valkenburg*, die zij den 4den Julij 1714 ter pers gaven, doch niet in den handel bragten, maar aan eenige vrienden uitreikten; doordien zij echter later de exemplaren weder opgehaald en vernietigd hebben, omdat zij in de poëzij van hunne jonge jaren te vele misslagen ontdekten, is dit werkje nog veel zeldzamer geworden.

Hendrik Borsboom overleed in 1745.

Zie Brouërius van Nidek en Le Long, *Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudh.*, D. III. bl. 165 en 166; *Tegenw. staat der Vereen. Nederl.*, D. VI. bl. 433 in noot; Th. van Brussel, *Aanh. tot* L. Smidts *Schatk. der Nederl. Oudh.*, bl. 336; *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Wolfert van Borssele]

BORSSELE (WOLFERT VAN), tweede Heer van Vere, zoon van Hendrik van Borssele en van Maria van Egmont, droeg in 1280 zijne heerlijkheid van Vere en Zandijk aan Beatrix, Gravin van Holland, op, en ontving die weder van haar ter leen, het welk door haren gemaal Graaf, Floris V, werd bekrachtigd. Waarop van Borssele volgens sommigen, de aangelegen zandige schorren zou ingedijkt, en een klooster voor de Broederen van het Duitsche Huis gesticht hebben.

Wolfert, nu een Leenman der Graven geworden, schijnt die afhankelijkheid niet geduldig te hebben kunnen dragen, althans daar ontstond twist, in welke hij, met andere Zeeuwsche Edelen gesterkt, zijne toevlugt tot Wijt, Graaf van Vlaanderen, nam, dien zij tot eenen inval in Vlaanderen wisten over te halen, welke echter niet naar hunne verwachting uitviel.

Daar het schijnt dat 's Graven belang, zoowel als dat der Edelen, vorderde, om zich onderling te verdragen, vergaf Graaf Floris V, den 30sten October 1290, Wolfert alle zijne misdaden, en nam hem daarenboven tot zijnen Raad aan. De brief van dezen zoen, is des te merkwaardiger, omdat daaruit veel eer een onderling verbond, dan eene vergiffenis van misdaden te bewijzen is; de Graaf onderwerpt zich zoowel als Wolfert, in geval van overtreding van dit verdrag, aan de uitspraak van te kiezene scheidsmannen, zeggende onder anderen: ‘Waert dat onser eenich van ons beiden daer jegens daede, dat wy willen, dat men dien Man houde voor een Man die nemmermeer te gbelooven is.’

Terwijl de Vlaamsche krijg nog bleef voortduren, gaven de Heeren van Borssele (ongetwijfeld ook Wolfert) blijken, dat zij den gemaakten zoen met den Graaf ter goedertrouw hadden aangegaan, althans zij kweten zich, in 1295, in den slag tusschen Vlissingen en Zoutelande zeer dapper. In dat zelfde jaar gaven

de Heeren van Borssele blijken van hunne krijgskunde en trouw aan den Graaf, daar zij met Doedijn van Everingen de Vlamingen, die in Baarland gevallen waren, aantastten en versloegen.

Den 27sten en 28sten Junij 1296 werd Graaf Floris jammerlijk vermoord. Dit schendig stuk bragt groote verwarring in 's Lands bestuur. Men beschuldigt van Borssele niet alleen dat hij kennis van dezen moord had gedragen, maar zelfs dat hij de Vlamingen tot eenen inval in Walcheren had aangezet, nadat hij even te voren zijne bekommering deswege aan de Dordtenaars had te kennen gegeven, die hem overreedden om met twee welbemande Koggen naar Vere terug te keeren.

Den 16den September ontving van Borssele een brief van den Koning van Engeland, waarbij deze hem verzocht, zijne Gezanten te ondersteunen, die herwaarts gezonden waren, om den jongen Graaf Jan, die zich in dat Rijk bevond, te geleiden, en in 's Lands Regering te vestigen. Hieruit blijkt welk hoog gevoelen het Engelsche Hof van van Borsseles vermogen had, wiens aanzien en gezag eerst ten top steeg, nadat de Hollandsche Graaf te Vere was aangeland. De geweldige dood Graaf Floris aangedaan, en waarvan Heer Wolfert verdacht was, zal de stad Middelburg tegen dien Heer in het harnas hebben gejaagd, doch weldra werd den 8sten Maart 1297 deswege een bestand tot Pinksteren naastkomende getroffen, dat Wolfert te noodiger zal hebben geacht, omdat hij grooter ontwerpen had uit te voeren, en zoo digt bij zijne veste geen krijg wilde hebben. De jonge Graaf was niet zoodra in de magt van Wolfert, of deze wist zich geheel van het Bestuur meester te maken, en het gezag van Jan van Avesnes, die als Voogd over den jongen Graaf was aangesteld, ten eenenmale te verlammen, latende den Vorst op den 30sten April 1297 eenen brief bezegelen, waarbij die ‘ghelovet Heren Wolferde van Borsselen onsen getrouwen Man bi onsen kerstelyken trouwen, ende bi onsen Eed - dat wi doen sullen, ende werken sullen in allen sticken bi Heren Wolferde rade ende boven al doen dat hi ons raed, ende hier bi so hevet hi ons wedre gelovet Kerstenleker trouwe, en bi sinen Ede - dat hi onse ende onse orbare raden sal, ende doen sal in alle saicken na sinen vyf sinnen, ende na sine macht - ende ware dat sake dat hi in rede came - iof omme dat hi die ghene van ons weret, die onsen lieven Heren onsen vader jammerlike vermoort hebbe - so geloven wi, dat wi hem bi al sulken trouwen, alsze voorsz. staet in dese lettere, hem te helpene, te versekere, ende te radene, ende staende te houdene jegens elken man’ enz.

Met zoodanig een Graaflijk handvest voorzien begon van Borssele een bewind te voeren, dat weldra noodlottig voor hem werd. Het eerste, dat hij in zijn hoog gesteigerd gezag ondernam, was, de West-Friezen te beoorloogen, welken krijg hij spoedig en gelukkig ten einde bragt. Vervolgens was hij bedacht, om niet slechts hoofd van 's Graven Raad, maar om eerlang Raad alleen te zijn,

waarom hij nu den eenen dan den anderen Heer, buiten de gewigtigste onderhandelingen sloot; terwijl hij den jongen Graaf overal met zich omvoerde en bevelen en zegelen deed wat hij goedvond. Dirk van Brederode was de eerste, die door zijn toedoen uit den Raad gezet werd, vervolgens moest Jan van Renesse, Baljuw van Zuid-Holland, zijnen post verlaten, dien hij van eenen toeleg tegen 's Graven persoon verdacht maakte en door een vonnis, te Vere gewezen, ten Lande deed uitbannen. Eindelijk trok Wolfert al het gezag der Regering aan zich, waarvan hij zich meesterlijk wist te bedienen, om zich zelven te verrijken. In de eerste plaats door een dubbel huwelijk van hem zelven met de Vrouwe van Voorne, en van zijne dochter met den Jonkheer van Voorne; en, ten tweede met zich onderscheidene adellijke verheurdverklaarde goederen te doen opdragen, als de landen van Woerden en Benskoop, het Kasteel van IJsselstein en het Kasteel te Moermont, welk laatste hij deed slechten. Naauwelijke was hij in het bezit dezer heerlijkheden of hij deed, om zich in het bezit daarvan te handhaven, ten Noorden van den Rijn, tusschen Woerden en Harmelen, eenen burgt aanleggen, die hij evenwel geen tijd had om te voltooijen, doch waarvan de grachten nog aanwezig zijn.

Onder het gewoel der wapenen kunnen zulke gunstelingen het veiligste hunnen rol spelen. Welhaast wikkelde Wolfert dan ook den Graaf in eenen krijg, welken de Graaf van Vlaanderen tegen Frankrijk voerde; het verbond hiertoe werd te Vere gesloten den 12den Februarij 1298; de Koning van Engeland wist echter den voortgang daarvan te stuiten, door een vredesverdrag tot stand te brengen, waarin ook Graaf Jan begrepen was.

Wilhelmus van Mechelen, de een en veertigste Bisschop van Utrecht, moest ook het vermogen van Wolfert ondervinden, want, naauwelijks het zwaard getrokken hebbende, zag hij zich genoodzaakt terstond te bukken, wilde hij van dien moedigen Ridder niet geheel verpletterd worden; de vrede werd te Vere geteekend den 29sten September 1297. Dit verdrag wist Heer Wolfert door Graat Jan, toen die uit den Vlaamschen togt te Vere terug kwam, te doen bekrachtigen.

Terwijl de zetel der Landsregering te Vere was gevestigd, woonde van Borssele op zijne eigene veste Sandenburg, die in grootte en sterkte die van den Landvorst te boven ging, en van waar die eerste Staatsdienaar, de veste, zoowel als de Graaf zelve, in bedwang kon houden.

De heerschzucht van dezen gunsteling aanwassende met de vermeerdering zijner goederen, bragt hem, omtrent dezen tijd, ook in de haat bij de gemeente der Hollandsche steden. Niet lang te voren eene zeer aanmerkelijke verandering in de munt gemaakt hebbende, waardoor de handeldrijvende ingezetenen dezer landen zwaar gedrukt werden, baarde dit veel ongenoegen en morren in de steden. Ook klaagden die van Dordrecht dat zij door den Baljuw van Zuid-Holland in hunne regten verkort waren; waarvan zij

W o l f e r t de schuld gaven. De Dortenaren en vele inwoners uit de naburige steden, die ter hunner hulpe waren toegeschoten, verzetteden zich met alle moed en onverzaagdheid tegen den Graaf en zijne gunstelingen, rustten zich moedig ten strijde, en W o l f e r t, als 's Graven Veldheer, sloeg het beleg voor Dordrecht, wiens inwoners, benevens hunne medehelpers, zich zoo dapper verdedigden, dat er krachtdadiger middelen vereischt werden, om zich van die stad meester te maken; te dien einde nam hij voor, zich met den Graaf naar Zeeland te begeven, en aldaar heirvaart tegen Dordrecht te beschrijven. Van het bedwingen dier stad hing zijne eer, zijn gezag, zijn aanzien af, en hij begreep dat hij moest vallen, of de meester van zijnen meester blijven. Het misnoegen, dat het wegvoeren van den Graaf ongetwijfeld ten gevolge zou hebben, noch de vertogen van W o l f e r t s schoon- en stiefzoon, G e r a r d v a n V o o r n e, die, zoo men wil, de koenheid had hem de vriendschap op te zeggen, indien hij den Graaf vervoerde, konden W o l f e r t niet van zijn voornemen afbrengen; hij zou zelfs, over deze tegenspraak verbitterd, den edelen jongeling hebben willen doorsteken, doch hierin door anderen verhinderd zijn. W o l f e r t, nu, doch te laat, ontwaar wordende, hoe verregaande hij bij de Hollanders in haat was, rekende zich niet langer veilig te 's Gravenhage; begaf zich op zekeren nacht van daar, en voerde Graaf J a n, die hij in alles naar zijne hand kon zetten, mede. Om niet achterhaald te worden, deed hij alle bruggen achter zich afbreken, en rende te paard naar Schiedam, van waar hij voornemens was naar Zeeland over te steken. Doch het vervoeren van den Graaf was zoodra niet rugtbaar geworden, of het hof en geheel 's Gravenhage was in rep en roer. De jonge Gravin kermde over het verlies van haren echtgenoot, en verwekte zooveel medelijden in de gemeente, dat velen zich gereed maakten, om de vlugtenden te vervolgen; ook waren zij binnen weinige uren te Vlaardingen, en hier vernomen hebbende, dat de Graaf wel van land gestoken was, doch, door de stilte weinig vorderen kon, bragten zij al wat maar volk laden kon, tot booten en visschersschuiten toe, te water, en roeiden hen met alle kracht achterna, onder het geschreeuw: *de Graaf! de Graaf!* Haast had men hem ingehaald, en nog spoediger bewogen, om terug te keeren. W o l f e r t, die bij hem was, moest zich gevangen geven, en werd, nevens zijne huisvrouw, naar Delft gevoerd, en op het Steenhuis in bewaring gebragt. Graaf J a n begaf zich terstond naar 's Gravenhage, zonder zich, zoo ver men weet, om v a n B o r s s e l e te bekommeren. De Delftsche burgerij, met eenen bitteren haat tegen hem ingenomen, kwam intusschen op de been en schoolde voor het Steenhuis zamen; ook duurde het niet lang of er ging eene kreet op: ‘levert ons den verrader, of wij steken het Steenhuis in den brand.’ Die van binnen, het zij dat zij, zoowel als het volk, W o l f e r t s dood zochten, of, zoo als zij voorgaven, voor 's volks woede beducht waren, besloten

hem, ongeharnasd, ten deure uit te stoten[1], aan de razernij der verbitterde menigte blootgesteld, die hem in een oogenblik, door duizend wonden, van het leven beroofde; dit viel voor den 1sten Augustus 1299. Zulk een rampspoedig lot trof een man wien men geene groote bekwaamheden als Staatsman en Hoveling kon betwisten, doch wiens heerschzucht geene palen kende, terwijl hij, ten toppunt van eer geklommen, alles voor zich deed bukken, en niet bedacht hoe veeg dit leven is, wanneer men niet dan vijanden ziet, en geene vrienden dan vleijers en slaven om zich heeft.

In 1309 werd er een zoen over den moord van Wolfert aangegaan, waaruit blijkt, dat daarin vele edele geslachten gemengd waren, tegen wie ook de kinderen van Wolfert welhaast, waar zij konden, wraak oefenden. Duivenvoorde, Zandhorst, Haarlen, Benthem, Voornesse, Ammers, van der Meye, Zassenem, van der Lane, Ever, boetten bij dien zoen dezen jammerlijken dood met 1000 ponden zwarte tournoisen.

Van Borssele was tweemalen getrouwd, van de eerste vrouw, die Sebille was genaamd, is de afkomst onbekend. De tweede, Catharina van Teilingen geheeten, was weduwe van Albert, Heer van Voorne. Van haar wordt getuigd, dat zij eene schoone vrouw was, en zeer bemind door Graaf Floris V, bij wien zij een zoon, Dirk genaamd, gehad heeft. Van Borssele liet bij zijne eerste vrouw zeven kinderen na, onder welke vier zonen Wolferd van Borssele, die volgt; Floris van Borssele; Nicolaas van Borssele, de stichter van de linie van Borssele van Brigdamme, en Frank van Borssele van wien de linie der van Borsselen van St. Maartensdijk en Kortgene afstamde.

Het wapen van van Borssele bestaat in een veld van sabel met eene balk van zilver.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronycke en de Hist. van Holland*, D. I. bl. 347 en 348; Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. II. bl. 102-104; Schriverins, *Beschr. der Graven van Holl.*, D. I. bl. 570, 579-583; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 151; 152; (T.v. Domselaer), *Beschr. van Amsterd.*, B. II. bl. 57, 73, 77, 98, 100, 113, 116-122, 125-128; van Bleyswyck, *Beschr. van Delft*, bl. 687 en 688; Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 725; Vossius, *Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 187, 190, 200, 221, 240 en 241; Smallegange, *Cronyck van Zeel.*, D. I. bl. 390; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 156; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an R(hijn), *Kerkl. Outh.*, D. IV. St. III. bl. 53; *Beschr. van Delft bij* R. Boitet, bl. 62, 607-609; Alkemade en van der Schelling, *Beschr. van de stad Brielle*, D. I. bl. 208, 209; Beaufort, *Het Leven van Willem I*, D. II. bl. 450; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 140-142; Wagenaar, *Vaderl.*

(1) Volgens anderen werd hij ten venster uitgesmeten, op pieken opgevangen en daarna vermoord.

Hist., D. III. bl. 50, 67, 99, 105, 109-111, 113, 115, 125-127; Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. III. bl. 147, 166, 172, 174, 175, 177-179; Ermerins, *Zeeuwsche Oudh.*, D. III. St. I. bl. 4-21; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 812 en 813; *Levensbes. der Nederl. Vorsten*, *Helden enz.*, St. I. bl. 159; van Wijn, *Nalez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 147-151; de Chalmot, *Biogr.*, *Woordenb.;* van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. I. bl. 123-125; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. bl. 205, 221, 249, 253, 271-302; Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 72; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. I. St. II. bl. 355, 357, 389-401.

[Wolfert van Borssele]

BORSSELE (WOLFERT VAN), Heer van Vere, Sandenburg, Zandijk, en Cleverskerke, een zoon van den voorgaande en de tweede van dien naam, werd de Oude bijgenaamd, ter onderscheiding van eenen jongeren broeder, mede Wolfert geheeten, die men den Jonge noemde. Hij volgde zijnen vader als Heer van Vere op; en hij had ter naauwernood zijne heerschappij aanvaard, of in Mei 1300 viel er te Vere een oproer voor, hetgeen men wil, dat door de vrienden van den vermoorden Heer zoude gesticht zijn. Of hij deel had aan den aanslag door Jan van Renesse omtrent dezen tijd gesmeed, en of de gevaarlijke opstand, die deze laatste met die van Borssele verwekte, de zelfde is geweest waarvan zoo even gewaagd is, weet men niet te bepalen; zeker gaat het, dat Wijt van Henegouwen, die van 's Graven wege met eene vloot tegen deze muiters gezonden was, van hen werd gevangen genomen, doch kort daarna uitgewisseld tegen de zonen van Heer Wolfert I, die Graaf Jan, van wege den Koning van Frankrijk, eenige tijd in hechtenis gehouden had.

De Vlamingen op het einde van April 1303 met hunne vloot, waarop zich Heer Wolfert II mede bevond, eene landing op Walcheren willende doen, werden door de Zeeuwsche vloot, onder Jonkheer Willem van Henegouwen, aangevallen, zoodat er bij of onder Vere twee onderscheidene allerhevigste gevechten voorvielen, welke ten nadeele van 's Graven zoon uitvielen, die naar Middelburg week en daar terstond belegerd werd. Zoodra de burgers van Vere de vloot der ballingen, en daarop hunnen Heer, zagen, sloegen zij den door Graaf Jan aangestelden Bevelhebber hunner stad dood; lieten de Vlamingen doortrekken, en deden hun alzoo eene volkomene overwinning behalen.

Het was misschien uit hoofde eener gelofte door Wolfert, gedurende de voorzeide gevechten, gedaan, dat hij nog in dit zelfde jaar onderscheidene goederen aan de Abdij van Eekhoute te Brugge schonk.

Hoe Heer Wolfert zich uit den Vlaamschen krijg gered heeft, en of hij eerst bij het sluiten van een bestand tusschen de twee Graven in gunst van zijnen Landheer is hersteld, wordt niet vermeld; men vindt van hem niets gewaagd vóór het jaar 1309, toen, op den 30sten Mei, Wijt, Bisschop van Utrecht, Willem III, Graaf van Holland en Gerard, Heer van Voorne, uitspraak

deden over den doodslag in 1299 aan Heer Wolfert I geschied; alsmede over den geweldigen oploop ter oorzake van den moord in 1300 te Vere voorgevallen, waarbij onderscheidene personen het leven moeten hebben verloren.

Het schijnt dat Heer Wolfert na de woelingen en gevaren van den Vlaamschen oorlog doorworsteld te hebben, zijn dagen in vrede sleet, tot in 1345 toen hij het zwaard aangordde om met zijnen neef Graaf Willem IV, tegen de Friezen te strijden. Hij deelde ook in diens ongelukkig lot; want hij werd met dien Graaf den 26sten of 27sten September 1345, bij het dorp Warrega, niet ver van St. Odulfs-klooster, een weinig ten Oosten van Stavoren, verslagen, en sneefde even als de Graaf zelf, alsmede zijnen neef Floris van Borssele, benevens vele Hollandsche Edelen meer.

Van Borssele was tweemalen gehuwd; zijne eerste vrouw was Alijt van Henegouwen, zuster van Graaf Willem III, bij wie hij geene kinderen heeft nagelaten, ten tweedenmale trad hij in den echt met Hadewich Bot van der Eem, bij wie hij twee kinderen heeft verwekt en nagelaten, als Wolfert van Borssele, die volgt, en Alijt van Borssele, gehuwd met Jan van Heenvliet op Bleijestein, die in het jaar 1366 overleed.

Zie Vossius, *Histor. Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 268; Smallegange, *Cronyck van Zeel.*, D. I. bl. 392; Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. III. bl. 179, 385; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 127, 142, 155 en 156; W. te Water, *Het Hoog Adelyk Zeeland*, bl. 33 in noot; Ermerins, *Zeeuwsche Oudheden*, D. III. St. I. bl. 22-32; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 812; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Filips van Borssele]

BORSSELE (FILIPS VAN), Heer van Borssele en Kortgene, was een man van vermogen, gesproten uit het geslacht van Kortgene, uit den tak van Vere. Graaf Willem VI gebruikte hem in vele bedieningen, Vrouw Jacoba beschonk hem met het Rentmeesterschap beweste Schelde, en met het Dijkgraafschap van Noord-Holland.

Hij koos echter in 1422, de zijde van Hertog Jan van Beijeren tegen haar. Ook geraakte hij in gunst van Filips van Bourgondie, waarvan hij bijzondere blijken erlangde. Baljuw van Domburg en Westkapelle, later Kastelein van Loevestein geworden, werd hij in 1430 met Frank van Borssele en Floris van Borssele te gelijk als Gouverneurs of Stadhouders van Holland gesteld, doch had hiervan weinig genot en stierf in 1431 zonder mannelijk oir na te laten, waardoor de heerlijkheid Borssele aan de Graaflijkheid verviel.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Floris van Borssele]

BORSSELE (FLORIS VAN), zoon van Gillis van Borssele, Heer van Souburg, en van Anna van Domburg, was in groot aanzien bij de Vorsten van zijnen tijd. Hij geleidde, in dienst van Jan Hertog van Braband, met eene vloot uit Zeeland, de

koopvaardijschepen naar Braband en Vlaanderen en verzekerde zich voor dien zelfden Hertog van Medemblik. Door Hertog Filips van Bourgondië, werd hij tot een der drie Stadhouders van Holland aangesteld. In 1433 door de benoeming van Hugo van Lanoy ontslagen van dezen post, bleef hij echter in den Raad.

Hij stierf in 1447; was ook Thesaurier van Holland, en had groote kosten gedaan, bij het innemen van Medemblik, welke hem vergoed werden door Filips, Hertog van Braband.

Hij liet eene dochter na, Maria genaamd.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, Tabel II van het gesl. van Borssele; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 64 en 65.

[Adriaan van Borssele]

BORSSELE (ADRIAAN VAN), Ridder, Heer van Brigdamme, Popkensburg, Duvelande, Sommelsdijk, enz. zoon van Jacob van Borssele, Ridder, Heer van Brigdamme en van Anna van Hennin, was naar de gewoonte van dien tijd, zoowel Krijgs- als Staatsman. Hij was Voogd van Bergen in Henegouwen, Kapitein-Generaal van Biervliet, Raad en Opperkamerling van de Hertogen Filips en Karel van Bourgondië, en gedroeg zich zoo dapper in den slag bij Brouwershaven, in 1426 geleverd, dat Hertog Filips hem tot Ridder sloeg, ook vertrouwde die Vorst hem in 1456 het Opperbevel van het leger, en zond hem in het veld om David van Bourgondië als Bisschop van Utrecht te erkennen. Weldra had hij dan ook Amerstoort en Rhenen ingenomen even als het Slot ter Horst, welk laatste hem door verraad werd in handen gespeeld. In 1462 ontving hij, uit naam van den Graaf van Charolois, als Heer van Arkel, de hulde voor de helft der heerlijkheid Asperen, en in het volgende jaar was hij bij de geschillen tusschen gemelde Hertogen, vader en zoon, de eenigste van den Adel, die de zijde van den laatsten hield.

Hij was in groot aanzien bij de Vorsten van zijnen tijd, en tegenwoordig bij de Krooning van Lodewijk XI, Koning van Frankrijk, bij welke gelegenheid hij ten tweedenmale tot Ridder geslagen werd.

Hij was tweemaal gehuwd: eerst met Maria van Cats, Vrouw van Souburg of tot Monster, in 1448 kinderloos gestorven; en daarna met Anna, natuurlijke dochter van Hertog Filips van Bourgondië, verwekt bij eene jonkvrouwe uit het geslacht van Steenbergen. Met de laatste kreeg hij 15000 gulden ten Huwelijk; de Hertog was tegenwoordig op de Bruiloft. Ook deze vrouw schonk hem geene kinderen. Hij stierf in 1468.

Zie Kemp, *Beschr. van Gorinchem*, bl. 317; Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. II. bl. 198 en 199; Vossius, *Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 661; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.*, D. I. bl. 305; van Mieris, *Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 83; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 58; Burman, *Utrechts. Jaarb.*,

D. II. bl. 318; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 134-136, D. II. bl. 568; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 169.

[Hendrik van Borssele]

BORSSELE (HENDRIK VAN), Heer van Vere, Sandenburg enz., zoon van Wolfert van Borssele, den vijfden van dien naam, Heer van Vere, Sandenburg enz. en van Hadewich van Borssele, bevond zich onder het getal van hen, die door Willem V, Graaf van Holland, den 22sten October 1405, tot het beleg van Hagestein en Everstein ontboden werden, en dat wel met acht gewapende mannen. In 1426 werd hij benevens meer Zeeuwsche Edelen, door Hertog Filips van Bourgondië, tot Ridder van het Gulden Vlies geslagen; en in 1428, toen negen Raden en Rekenmeesters van Holland, Zeeland en Friesland werden aangesteld, was ook Hendrik van Borssele onder dit getal. Men vindt van hem aangeteekend, dat hij een voorbeeld voor zijne onderzaten was, in het voortzetten van den koophandel, zoodat voor zijne eigene rekening vele groote schepen werden getimmerd, en daarmede ten Oosten en Westen handel gedreven. Intusschen groeide zijn aanzien met het vermogen aan, daar men hem reeds sedert het jaar 1420 met de waardigheid van Opper-Houtvester van Holland bekleed vindt. Den 10den October van dat zelfde jaar werd hij beleend door den Hertog van Bourgondie, met de heerlijkheden en leengoederen, welke Catharina van Kleef en van der Mark, zuster van Hertogs Alberts laatste gemalin, in Holland bezeten had.

Vier dagen voor Pinksteren van het jaar 1436 ontstond te Middelburg een oproer, wegens eenige Engelsche gevangenen, tegen den Abt, den Rentmeester bewesten Schelde en de Regering dier stad, hetwelk door den invloed en het gezag, dat Hendrik over zijnen neef Frank van Borssele voerde, gestild werd. Of en in hoe verre hij deel heeft gehad in den oorlog, die Hertog Filips te dezer tijd tegen de Engelschen voerde, is niet te bepalen, maar wel, dat hij, met vele schepen het Zwin ingevaren, den doortogt daarvan, tusschen Brugge en Damme, met staketten sloot, om daardoor eerstgemelde stad, die ongehoorzaam aan haren Graaf, Hertog Filips, was, den toevoer uit zee te benemen.

Toen in 1438 een zware oorlog met de Hanze-steden ontstond, en binnen deze landen eene oorlogsvloot was uitgerust, toog Hendrik zelf daarmede den vijand tegen, en maakte het hun zoo bang, dat de Oosterlingen in lange tijd zich niet op zee durfden vertoonen; waarom de Hollanders en Zeeuwen ook bezems aan hunne marsen hingen, zeggende: *dat zij de zee schoon geveegd en zuiver gemaakt hadden* van hunne vijanden. Welke uitstekende diensten, gevoegd bij zoo vele anderen, oorzaak zullen geweest zijn, dat Hertog Filips, ter belooning daarvan, hem sommige heerlijkheden en ambachten in Vlaanderen schonk.

Als Hertog Filips, op St. Andries in December 1445, te Gent Kapittel hield der orde van het Gulden Vlies, en ter zelfder tijd uit den hoogen Adel van Holland en Zeeland, eenigen tot

Ridders in die aanzienlijke orde aannam, was ook onder dit getal Heer Hendrik van Borssele.

Wanneer omtrent dien tijd de Hoeksche en Kabeljaauwsche partijen weder, met vernieuwde woede, de hoofden begonnen op te steken, en dit verteerend vuur weldra, door het beleid en de magt van wapenen van Hertog Filips, beteugeld en uitgebluscht werd, begaf Hendrik van Borssele, waarschijnlijk uit hoofde van de onaangename voorvallen, welke dagelijks uit diergelijke tweespalten ontstonden, zich naar Frankrijk, alwaar hij zich eenige tijd ophield, en in 1446 Luitenant-Admiraal der Vloot van dat Rijk was. Toen de Graaf van Charolois, in het jaar 1469, de stad Dinant in het land van Luik innam, kweet Hendrik zich daar bij zoo dapper, dat hij door den Graaf met vele kostbare juweelen en reliquiën beschonken werd, waarmede Hendrik weder de Groote kerk van Vere begiftigde.

In het jaar 1470, Admiraal van Zeeland zijnde, deed hij vele oorlogschepen toerusten ter fnuiking van de rooverijen van Ritsard Graaf van Warwick, die tegen Eduard IV, Koning van Engeland, in oorlog was. Hendrik zelf werd door Hertog Karel den Stoute als Admiraal en Opperkapitein ter zee, met acht en dertig schepen, tegen den Graaf uitgezonden. Deze durfde echter de zee niet houden, maar zocht naar Frankrijk te vlugten, om daar meer bijstand te zoeken, maar Borssele zeilde hem na, belette hem de Seine binnen te loopen, joeg hem naar Normandië, waar de Engelschen de schepen verlieten en zich te land begaven. Heer Hendrik trad nu met zijn volk mede aan land, en er viel eene groote schermutseling voor, waarin Ritsard veel volk verloor en geheel geslagen werd. Bij het scheiden stak Hendrik 's Graven schepen in brand, behalve tien van de kostelijkste, welke hij den 2den Julij in Zeeland opbragt. Kort daarna liep van Borssele weder uit, om den Graaf van Warwijk den terugtogt naar Engeland te beletten; doch een zware storm noodzaakte hem weder te Vere binnen te loopen. De Koning van Engeland beloonde zijne dienst met hem tot zijnen Raad en Kamerling te benoemen en zijne stad Vere onderscheidene voorregten te verleenen. Voorts had hij het genoegen die stad steeds in bloei te zien toenemen; zijnen zoon aan eene Schotsche Prinses van het Koninklijke huis uit te huwelijken, en vele goederen te verzamelen. In dezen toestand stierf hij den 17den Februarij 1574, oud van dagen en zat van onrust; men meent dat hij wel 90 jaren bereikt heeft.

Heer Hendrik heeft, bij zijne Gemalin Janne van Halewijn en van Wtkerke, vier kinderen verwekt, onder welke een zoon Wolfert van Borssele, die volgt.

Zie Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. II. bl. 180, 189, 201, 206, 208, 212, 215, 234, 239, 253, 254, 263, 274, 277; Vossius, *Jaerb. van Holl. en Zeel.* bl. 661; Smallegange, *Cronyk van Zeel*, D. I. bl. 393; van Mieris, *Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 108;

v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerk. Outh.*, D. IV. St. III. bl. 53; d e l a R u e, *Staatk. en Heldhaft. Zeel.*, bl. 136-139; W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 86, 111, 112, 117 en 118; E r m e r i n s, *Zeeuwsche Oudh.*, D. III. St. I. bl. 53-90; K o k, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 813 en 814; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* S c h e l t e m a, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 189-141 en D. II. bl. 568; C o l l o t d'E s c u r y, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 301, 397; v a n K a m p e n, *de Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 9; B i l d e r d i j k, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 196.

[Frank van Borssele]

BORSSELE (FRANK VAN), gesproten uit dien tak van dit doorluchtig geslacht, welke St. M a a r t e n s d i j k bijgenaamd werd, was de zoon van F l o r i s v a n B o r s s e l e, Heer van St. M a a r t e n s d i j k, Z u i l e n enz. en v a n O d a v a n B a u t e r s h e m. F r a n k werd in 1425 door Hertog J a n v a n B r a b a n d, nevens den Heer v a n G a a s b e e k tot Ruwaard, het zelfde als Stadhouder over Holland, aangesteld. Hij was in 1426 Generaal en Overste Kapitein van Zeeland en woonde in die hoedanigheid den strijd bij Brouwershaven tusschen F i l i p s d e G o e d e, Hertog van B o u r g o n d i ë en H u m f r e y, Hertog van G l o c e s t e r, bij, in welken hij Hertog F i l i p s, die reeds omsingeld was, hielp ontzetten, terwijl F r a n k zelf met eene pijl gekwetst werd. Wegens zijn hier gehouden kloekmoedig en dapper gedrag werd hij Ridder geslagen, door F i l i p s d e G o e d e, die hem in 1430 tevens op nieuw tot Stadhouder van Holland en Zeeland aanstelde. V a n B o r s s e l e was van een buitengewoon fraaije gestalte, onversaagd dapper, en een bedreven krijgsheld; voorts vrolijk en gezellig van aard, en van eene aangename verkeering, bovendien bezat hij groote rijkdommen, waarvan hij een edelmoedig en milddadig gebruik maakte; kortom hij was een man, die door de opgenoemde hoedanigheden, gevoegd bij zijne luisterrijke geboorte, de ongelukkige Gravin J a c o b a, ter echtgenoote overwaardig was. Het was dus geen wonder, dat zij, die, genoegzaam van haar prilste jeugd af aan, eene aaneenschakeling van rampen had moeten verduren, en inzonderheid in hare huwelijken ongelukkig was geweest, op hem verliefde, en heimelijk met hem trouwde, nadat zij door een zonderling toeval nader met hem was bekend geworden. J a c o b a sober door de fortuin van middelen bedeeld, had van hare moeder, in 1432, eenige paarden en kleinoodiën ten geschenk ontvangen; dit wilde zij gaarne met een tegengeschenk vergelden, doch het haperde aan geld, want hare inkomsten waren naauwelijks toereikende tot haar onderhoud; waardoor zij zich, zoo dikwijls als zij genoodzaakt was eenige buitengewone kosten te doen, in verlegenheid bevond. Hare oude Hoeksche vrienden haar meer dan eens, met geld ondersteund hebbende, doch ziende, dat zij geen vergoeding, veel min eenige bevordering, van de Gravin te wachten hadden, sloten nu ook de handen voor haar. W i l l e m d e B e y, haar Stalmeester, of zoo als anderen hem noemen, G e r a r d v a n G o d e l i n, raadde haar de zaak aan v a n B o r s s e l e, die wegens zijne edelmoedig karakter alom beroemd was, te openbaren. J a c o b a wilde hier

aanvankelijk niet aan, door dien F r a n k , de Kabeljaauwsche zijde toegedaan, altijd hare tegenpartij was geweest; doch geen ander middel kunnende uitdenken, om gered te worden, besloot zij er ten laatste toe; en ontbood v a n B o r s s e l e , die zich toen te 's Gravenhage bevond, twee of driemalen bij zich; als hij echter bij haar kwam, werd zij telkens, door vrees of schaamte, terug gehouden, om hem de ware reden, waarom zij hem wilde spreken, bekend te maken, maar verzon iedere keer iets anders. V a n B o r s s e l e dacht eerst, dat de Gravin den spot met hem dreef, doch in hare houding eenige verlegenheid meenende te bespeuren, vervoegde hij zich bij den Stalmeester, die hem het geheim openbaarde, hetwelk hij zoodra niet verstaan had, of hij bezorgde hem zoo veel geld als de Gravin noodig had, en meer dan eens ondersteunde hij haar op dezelfde wijze. Het is dus geen wonder, dat een schoon, bevallig en vriendelijk jongeling, zoo als hij, in de blakende gunst geraakte van eene schoone, jonge weduwe, die reeds driemalen ongelukkig gehuwd was geweest. J a c o b a dus, ingenomen door zijne edelmoedige handelwijs, niet ongenegen tot minnehandel, en verliefd op zijnen persoon, liet hem van tijd tot tijd bij haar ter maaltijd noodigen; v a n B o r s s e l e bleef ook niet in gebreke, om van die vriendelijke uitnoodiging gebruik te maken, en dan ook alles in het werk te stellen, om door vrolijke gesprekken en geestige boerterij, zoo veel mogelijk de treurigheid te verdrijven, welke aanhoudende rampen in hare ziel hadden verwekt. Hiertoe gaf hem het afzijn van den Hertog v a n B o u r g o n d i ë te ruimer gelegenheid. Alles liep dus zamen, om de Gravin, nu smoorlijk op hem verliefd, te dezen aanzien te begunstigen. J a c o b a , hare gedane belofte aan F i l i p s , van zonder zijne bewilliging zich niet in het huwelijk te begeven, in den wind slaande, ging in Julij 1433 in het geheim een huwelijk met v a n B o r s s e l e aan. F i l i p s werd al spoedig van dit trouwverbond onderrigt; hij kwam op die mare naar Holland, doch hield zich als of hij nergens van wist. De jonggetrouwden dachten aanhang ten overvloede te zullen vinden, om er hem buiten te kunnen houden; dan zij rekenden buiten den waard; zijne magt was te geducht, en zijn aanhang te groot. Hetgeen hun het meeste kwaad deed, was, dat de Edelen, v a n B o r s s e l e 's geluk en aanstaande grootheid benijdende, zich liever aan den Bourgondiër wilden onderwerpen, dan een van huns gelijken boven zich verheven zien. F i l i p s , te 's Gravenhage komende, hield zich nog onwetende, en noodigde zijnen Stadhouder ter maaltijd, even als of er niets gebeurd was; maar naauwelijks was hij daar verschenen, of de Hertog deed hem vatten, en met een vaartuig, door Delft, Rotterdam en Dordrecht, naar het kasteel van Rupelmonde in Vlaanderen voeren. Dit alles werd zoo stil, en zoo bedekt ten uitvoer gebragt, dat Vrouw J a c o b a er te laat kennis van kreeg, om iets, ter afwending van dit ongeval te ondernemen. Zij was er, als ligt te beseffen valt, diep over getroffen; dieper nog toen haar ter oore kwam, dat F i-

l i p s , opgestookt, gelijk sommigen meenen, door de vijanden van v a n B o r s s e l e , voorhad hem ter dood te doen brengen. Het vonnis des doods werd inderdaad met eenen brief aan den Slot voogd gezonden, die toen hij het ontving, met zijnen Gevangene op het verkeerbord zat te spelen. De Slotvoogd, den hatelijken brief gelezen hebbende, verpijnde zich wel, om het spel met dezelfde vrolijkheid voort te zetten; maar liet desniettegenstaande zulke doorslaande teekenen van droefheid blijken, dat v a n B o r s s e l e , reeds in zijn gemoed voorspellende, dat de inhoud hem gold, niet afliet den Slotvoogd te dringen, dat hij hem den ontvangen brief wilde laten lezen. De Slotvoogd liet er zich, hoewel bezwaarlijk, toe overhalen, en gaf v a n B o r s s e l e den brief over; zich grootelijks beklagende over het lot, dat hem en v a n B o r s s e l e trof. Deze laatste had den inhoud ter naauwernood gelezen, of hij barstte uit in de woorden: ‘zoo heeft dan ten laatsten de bitterheid mijner vijanden 's Vorsten goedheid overwonnen.’ Doch, zich een weinig bedacht hebbende, sprak bij den Slotvoogd in dezer voege aan: ‘Leg mij geboeid in eenen der diepste kerkers van het slot, en verspreid intusschen overal het gerucht, dat ik onthoofd ben. Ga, vervolgens den Hertog berigten, dat gij zijnen last hebt uitgevoerd, is het dan, dat hij daarover niet het minste berouw betoont, zoo kunt gij, wederkomende, volgens zijnen last, mij aanstonds doen sterven; doch is het, dat zulks hem leed doet, zoo zult gij zeer waarschijnlijk, zijne gunst verwerven, mij het leven behouden, grooten lof behalen, en eene rijke vergelding van mij ontvangen.’ De Slotvoogd liet zich, na eenig overleg, dien voorslag welgevallen, en vertrok daarop, zonder uitstel, naar 's Gravenhage om den Hertog verslag te doen. F i l i p had hem niet zoodra ten gehoor toegelaten, of hij vroeg wat er met v a n B o r s s e l e gedaan was? Het antwoord was dat 's Hertogs last aan hem was uitgevoerd. Dit hoorende slaakte F i l i p s eenen diepen zucht, en riep uit: ‘Mijn God! wat heb ik bestaan!’ de Slotvoogd dat hoorende, viel op zijne knieën voor den Hertog en verzocht om vergiffenis, waarop F i l i p s zeide: ‘Gij hebt uwen last volbragt en geen vergiffenis noodig want er is niets door u misdreven.’ De Slotvoogd hierop nederig het woord opvattende, beleed rondborstig, dat v a n B o r s s e l e nog leefde; de Hertog, wel verre van dit kwalijk te nemen, verheugde zich hartelijk over het gedrag van den Slotvoogd, en waarlijk niet zonder reden; want, behalve dat des Stadhouders onverdiende dood eene onuitwischbare vlek op 's Hertogs naam zou geworpen hebben, kon hij ligtelijk voorzien, dat die eenen grooten sleep van allerhande onlusten zou hebben. Naauwelijks was dan ook het gerucht van v a n B o r s s e l e s gevangenneming verspreid of J a c o b a had, gesterkt door de schatten van haren gemaal, eene grootere vloot dan ooit voorheen bijeengebragt, waarmede zij de Schelde op, naar Rupelmonde, zeilde, om, het kostte wat het wilde, v a n B o r s s e l e te verlossen. Om dezen nieuwen oorlog in de ge-

boorte te smooren, was de Hertog haar voorgekomen en bevond zich reeds met eenig krijgsvolk te Rupelmonde, toen Jacoba met hare vloot er voorkwam. Vernomen hebbende, dat er de Hertog reeds binnen was, eischte zij volslagen bewijs, of van Borssele levend of dood was, en begeerde, ten blijk van het eerste, hem te zien en te spreken. De Hertog was haar te wille, deed van Borssele aan een der vensters verschijnen, en de beide echtgenooten spraken elkander, staande hij aan het venster, en zij op de achtersteven van haar schip. Dan naauwelijks had zij eenige woorden met hem gesproken, of zij stapte van het vaartuig aan land, en verzuimde geen tijd, om, door bemiddeling van Frederik Graaf van Meurs, met Filips in onderhandeling te treden.

Bij den zoen in 1428 gesloten, was bepaald, dat indien Jacoba zich buiten toestemming van 's Lands Staten, van hare moeder en van Hertog Filips, in het huwelijk begaf, zij dan hare onderzaten, ten behoeve des Hertogs terstond van alle gehoorzaamheid ontslaan zou. Uit kracht van dit beding eischte Filips nu, dat hem de de graafschappen Henegouwen, Holland en Zeeland werden afgestaan, in welk geval hij van Borssele op vrije voeten stellen, het geheime huwelijk bevestigen, en aan Jacoba eenige heerlijke goederen hier te Lande, tot haar onderhoud zou opdragen. Jacoba, geen vooruitzigt hebbende, om door eenig ander middel haren beminden echtgenoot te verlossen, zag zich gedrongen deze harde voorwaarden aan te nemen. Zij bedong ‘tegen den volkomen afstand van Henegouwen, Holland, Zeeland en Friesland, en van den naam van Gravin, alleenlijk de heerlijkheden Voorne, Zuid-Beveland en Tholen, benevens de tollen van Holland en Zeeland, gedurende haar leven. Doch indien Filips vóór haar stierf, werd bepaald, dat zij weder in het bezit van hare graafschappen treden zou.’ Van Borssele, sedert uit zijne gevangenis geslaakt, werd door Filips nog met den titel van Graaf van Oostervant begiftigd, een titel, die de oudste zonen uit het Huis van Henegouwen plagten te dragen, waardoor hij alzoo den rang kreeg van Prins van den bloede.

Daarenboven schonk Filips hem in 1445 de Ridderorde van het Guldenvlies. Het Stadhouderschap van Holland en Zeeland werd hem daarentegen ontnomen. Ter zelfder tijd werd Jacoba bedeeld met het houtvesterschap van alle wildernissen van Holland, benevens den Haarlemmerhout; welk ambt omtrent een jaar later, aan haren echtgenoot werd overgedragen.

Sedert werd het huwelijk van Frank van Borssele met Jacoba van Beijeren, met verlof van Hertog Filips, in het openbaar, te St. Maartensdijk in het eiland Tholen, voltrokken. Bij huwelijksvoorwaarde stond Jacoba haar gemaal de heerlijkheid van Oost- en Westvoorne met de steden Brielle en Goedereede, benevens de heerlijkheid van Borssele *bewester vijf zode*, *in regter Duwarien ende Lyftoghten*, af. Doch alzoo de heerlijkheid van Voorne aan haar alleen voor haar leven opgedragen was,

moest de afstand aan Frank, zou zij van kracht zijn, door Hertog Filips bevestigd worden, die zich daartoe dan ook ligtelijk liet bewegen, en er den 7den Julij 1435 opene brieven van verleende.

Slechts drie jaren mogt Frank van Borssele zich in het bezit zijner echtgenoote verheugen, want reeds den 8sten October 1436 zag hij haar ten grave dalen. In dat zelfde jaar werd Frank van Borssele door Hertog Filips, bij opene brieven, het ambt van Opperhoutvester op nieuws, voor zijn leven, opgedragen, met magt om alleen en op eigen gezag zoodanige nieuwe wetten omtrent de houtvesterij te mogen uitgeven als hij zou geraden oordeelen. Hij stond ook na de dood van Filips, in groote achting bij diens zoon Karel den Stoute, zoodat die Vorst hem gemeenlijk *vader* noemde. Maar hetgeen hem vooral tot eer verstrekte, hij maakte van den invloed dien hij ten Hove had een bijzonder goed gebruik. In de gevoelens der Kabeljaauwschen opgevoed, en eerst in dienst van Jan van Beijeren, daarna van Filips, getreden zijnde, stond hij, volgens eed en pligt, de zaak zijns Meesters, indien het er op aankwam, voor, zelfs ten koste van zijn bloed, doch nimmer zonk hij tot de laagte om eenen persoonlijken haat tegen zijne tegenpartij aan den dag te leggen, en hij deed veeleer, zijnen invloed dienen, om het lot van ongelukkige Hoekschen, waar hij kon, te verzachten. Zijn verstand, zijne trouw, zijne niet laffe, maar zachte aard en eerlijke menschlievendheid, maakten dezen belangrijken en uitmuntenden man, tot een gedurig voorwerp van achting en liefde bij het Hof en de Landzaten zoowel van de Hoeksche als Kabeljaauwsche partij. Hij hield zich na den dood van Jacoba meest te Brielle op, eene stad die hij zeer beminde en waar ook, na zijn overlijden, zijn hart in de Maarlandsche kerk ten grave besteld en zijne uitvaart plegtig gevierd werd.

Van Borssele stierf den 19den November 1470, nadat hij lang had ziek gelegen, en werd in de kerk van St. Maartensdijk begraven. Elenora van Borssele, zijne eenige zuster, die Jan van Buren tot man had, erfde zijne voornaamste goederen; doch aan zijnen bastaardzoon Floris van Borssele, die later volgt, bezorgde hij in eigendom de heerlijkheden Emelisse, Welle en Pamele.

De beeldtenis van Frank van Borssele is in plaat gebragt, omhangen met de Ridderorde van het Gulden Vlies.

Hij voerde tot wapen, een gevierendeeld schild; het eerste en vierde deel van sabel met eenen band van zilver, het tweede en derde van keel met drie zuilen van zilver.

Zie J. van Heemskerk, *Batavische Arcadia*, (zesde druk), bl. 569, 572 en 573; Boxhorn, *Croniick van Zeel.*, D. II. bl. 198, 200, 202, 253; van Gouthoeven, *d'oude Chronycke en de Hist. van Holland*, bl, 450, 456-458; Kemp, *Beschr. van Gorinchem*, bl. 239, 241; Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 774, 775; Vossius, *Jaerboeken van Holl. en Zeel.*, bl. 660, 661, 696-699; Halma,

Toon. der Vereen. Nederl., D. I, bl. 441 en 442; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Alg. Hist. Woordenb.*, B. bl. 331; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 65; van Alkemade en van der Schelling, *Beschr. van Brielle*, D. I. bl. 218-220; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 41, 46; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 133-136; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 509-519; te Water, *Hoogad. Zeel.*, bl. 79 en 81; Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. V. bl. 89-91; Kok, *Vaderl. Woordenb.; Bijvoegs. en Aanmerk. op* Wagenaar, D. III. bl. 95, 97-102, 110 en 111, D. IV. bl. 8, 9, 103; *Levensbes. van voorname meest Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. V. bl. 349-356; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*. D. I. bl. 137-139, D. II. bl. 568; Collot d'Escury, *Hollands Roem*, D. II. bl. 17, A. bl. 38-40; van Kampen, *Vaderl Karakt.*, D. I. bl. 178 en 179; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 109, 115, 117-119, 133, 150; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1846, D. I. bl. 356.

[Wolfert van Borssele]

BORSSELE (WOLFERT VAN), de zesde van dien naam, Heer van Vere, Sandenburg enz., een zoon van Hendrik van Borssele en van Janne van Halewijn, huwde ruim veertien jaren oud zijnde, aan de Schotsche Prinses Maria, zuster van Koning Jacob I, haar huwelijksgoed was het Graafschap Bouchane in Schotland, waarvan Heer Wolfert den naam aannam. Hij verwekte bij haar slechts eenen zoon, Carolus genaamd, die in den ouderdom van 13 jaren, te Leuven studerende, plotseling overleed.

In 1467 hielp hij mede de stad Dinant innemen en betoonde daarbij veel dapperheid. In den volgenden veldtogt van 1468 was Wolfert tegenwoordig bij het vermeesteren van Sint Truijen, Luik enz., waarvoor hij door Karel den Stoute tot Ridder werd geslagen. Toen in het jaar 1470 eene oorlogsvloot van zesentwintig schepen van Rammekens in zee stak, voerde Heer Wolfert als Luitenant en Kapitein-Generaal er het bevel over. In 1475 woonde hij den veldtogt onder Hertog Karel en inzonderheid het beleg van Nuis bij, aan het hoofd van vele Edelen en gemeenten uit Zeeland, die zijne banier volgden, en ten zelfde jare moet hij ook groote toerusting ter zee hebben doen maken, waarschijnelijk om de kaperijen der Franschen te keer te gaan. In 1477 werd hij tot Stadhouder van Holland, Zeeland en Friesland van wege vrouwe Maria van Bourgondië benoemd en hij bekleedde nog in dat zelfde jaar een gezantschap bij Lodewijk XI, Koning van Frankrijk. Weder in dat zelfde jaar en wel tegen den winter trok Heer Wolfert, vergezeld van vele Edelen en Burgeren uit de Hollandsche steden, naar Schagen en belegerde het slot aldaar, met dat gevolg, dat Heer Albrecht, tweede Heer van Schagen, die weêrspannig was, om aan geregtelijke vonnissen te gehoorzamen, geen kans ziende om dit leger af te keeren, zonder wederstand te bieden, zich in handen van den Stadhouder overgaf, die hem naar 's Gravenhage liet vervoeren.

In 1478 werd Wolfert, te Brugge, met de Ridderorde van het gulden Vlies begiftigd; zijnde hij en Heer Willem van Egmond de eersten die daarmede door den Aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk begunstigd werden.

Toen in 1479 de Hoeksche en Kabeljaauwsche tweespalt op het hevigst woedde en Heer Wolfert geen zeker verblijf meer te 's Gravenhage vond, nam hij de wijk naar Rotterdam; terwijl hij afwezig was, werd zijn goed te 's Gravenhage door de Kabeljaauwschen geplunderd en bedorven. De Stadhouder verzamelde sedert een leger van wel 7000 man; trok daarmede naar 's Gravenhage, nam het Hof weder in, en deed de huizen der Kabeljaauwschen plunderen; doch zoodra had hij 's Gravenhage niet verlaten, of de Kabeljaauwschen plunderden uit weerwraak de huizen der Hoekschen. Daar hij nu eindelijk zag dat zijn vermogen te kort schoot, om, de tweespalt te dempen, aangezien de Aartshertog Maximiliaan hem niet naar eisch ondersteunde en weldra de Kabeljaauwschen openlijk begunstigde, legde hij in 1480 het stadhouderschap neder. Zijne vijanden hiermede echter nog niet te vreden, wisten den Aartshertog tegen hem in het harnas te jagen, die met eene groote heermagt tegen Vere optrok, doch eer de stad werd aangevallen werd Maximiliaan door den Kapitein Petit Salizart, van Wolferts onschuld overtuigd. Onderwijl had Heer Wolfert uit hoofde van zijne hoedanigheid als Admiraal, en ter liefde van zijnen Vorst en deze Landen, zoo wel door eigen vermogen, als dat van zijne steden Vere, Vlissingen, Westkapelle, Brouwershaven enz., zoo vele kosten gedaan in het uitrusten van oorlogschepen tegen de Franschen, dat hem daarvoor ten jare 1484 bij 's Lands Staten en den Hertog 2100 ponden Vlaamsch werden toegelegd in zes jaren bij den Rentmeester Bewesten Schelde te betalen. Desniettegenstaande moest Heer Wolfert de smart ondervinden, dat zijne stad Vere, den 12den Julij 1485, uit naam van Filips den Schoone, met 520 Duitsche soldaten onder den Heer van Pamele bezet werd, onder voorwendsel van die ‘jeghens die Vlaming ende anderen myns genadigen Heeren vianden te bewaren,’ welke bezetting uit de inkomsten van Heer Wolfert moest betaald worden.

Deze en andere kwellingen stortten hem in eene kwijnende ziekte waaraan hij den 14den April 1487 overleed. Met hem stierf het mannelijk oir van het geslacht van Borssele uit. Want na het overlijden van zijne eerste vrouw, den 20sten Maart 1465, was hij in 1469 wel hertrouwd met Charlotte van Bourbon, maar deze liet hem slechts drie dochters na, van welke de oudste Anna volgt.

Zie Heemskerk, *Batav. Acad.*, bl. 221-237; Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. II. bl. 213, 239, 295, 316; van Mieris, *Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 138; Alkemade, *Jonker Fransen Oorl.*, bl. 18-25; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. I. St. II. bl. 64; Burman, *Utrechts. Jaarb.*, D. III. bl. 418; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 44, 171-174, 187, 188, 191; Brouërius van

Nidek en Le Long, *Nederl. en Kleefs. Outh.*, D. I. bl. 116 en 117; La Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 139 en 140; Ermerins, *Zeeuwsche Oudh.*, D. IV. bl. 91-117; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 231-283.

[Floris van Borssele]

BORSSELE (FLORIS VAN), Heer van Emelisse, Welle en Pamele, een bastaardzoon van Frank van Borssele, Graaf van Oostervant, en van Margareta van Hasselt, was een zeer dapper Ridder. Met den Admiraal Hendrik van Borssele, in 1470, op eenen togt tegen den Graaf van Warwick zijnde, werd hij, ter verversching eens in Engeland aan den wal gegaan, door den vijand omeingeld, doch sloeg er zich manhaftig door heen, en kwam weder bij de zijnen scheep.

Hij was gehuwd met Barbara van Wassenaar, dochter van Heer Johan, Ridder, Heer van Wassenaar, Burggraaf van Leiden en voerde het zelfde wapen als zijn vader, doch ten blijk van bastaardij een balk van de regter bovenzijde naar de linker benedenzijde over het schild.

Zie de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 135 en 136; te Water, *Hoogad. Zeel.*, bl. 79-81; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. IV. bl. 9.

[Paulus van Borssele]

BORSSELE (PAULUS VAN), Ridder, Heer van Schellach en Laterdale, bastaardzoon van Hendrik van Borssele, doch wiens moeders naam men niet vermeld vindt, was in 1470 Kapitein op de vloot, over welke zijn broeder Wolfert van Borssele het bevel had, en hij voerde in 1472 zelf eene vloot tegen de Franschen aan, die onze zeevaart en haringvisscherij met oorlogsschepen belemmerden, en verdreef hen uit zee. Toen zijn broeder Wolfert, in 1480, uit vrees voor den Aartshertog Maximiliaan uit Vere week, liet deze hem de bewaring der stad over, waarvan hij toen reeds Baljuw was. Hij rustte zich op de aankomst van des Aartshertogs vloot dapper ten oorlog, maar begrijpende dat een misverstand plaats had, zond hij den Kapitein Petit Salizar den Aartshertog te gemoet, die dezen Vorst wist te overtuigen dat men Wolfert van Borssele bij hem belasterd had. Waarop Maximiliaan zelf binnen Vere kwam, die bij zijn vertrek aan Paulus van Borssele de sleutels der stad terug gaf, en hem beval de stad te bewaren, zoo als hem zulks door zijnen broeder bevolen was.

Paulus van Borssele overleed in 1504, en liet, bij zijne echtgenoote Aleid van Haarlem, eenen zoon en vijf dochters na.

Zijn wapen bestond in het wapen van Borssele, de balk aan de linkerzijde wit overstreken, beladen met eene draad van keel.

Zie Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. II. bl. 260 en 261, 300 301; Smallegange, *Cronijk van Zeel.*, D. I. bl. 393; van Mieris, *Nederl. Vorsten*, D. I. bl. 115; W. te Water, *Hoog Adel. Zeel.*, bl. 70-73; Ermerius, *Zeeuwsche Oudh.*, D. I. St. III. bl. 80-83, D. III. St. I. bl. 103-105; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 198.